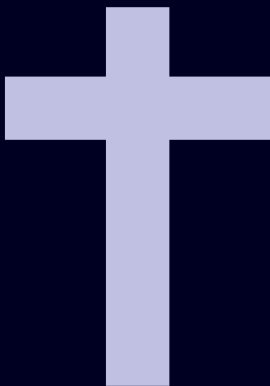

Ja ua ra 'da'yo
cohi bi gomi Oja
yø ja'i

New Testament in Otomi, Tenango (MX:otn:Otomi, Tenango)

Ja ua ra 'da'yo cohi bi gomi Oja yø ja'i

New Testament in Otomi, Tenango (MX:otn:Otomi, Tenango)

copyright © 1975 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Tenango

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomí, Tenango [otn], Mexico

Copyright Information

© 1975, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Otomi, Tenango

© 1975, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

dd38228d-a3b1-5d0f-91ce-4040e165ce0f

Contents

Ra Mateo	1
Ra Marcos	78
Ra Lucas	126
Ra Xuua	201
Hechos	258
Romanos	329
1 Corintios	363
2 Corintios	397
Gálatas	420
Efesios	432
Filipenses	443
Colosenses	450
1 Tesalonicenses	458
2 Tesalonicenses	464
1 ra Timoteo	468
2 ra Timoteo	478
Ra Tito	484
Ra Filemón	488
Hebreos	490
Ra Santiago	516
1 ra Bedu	524
2 ra Bedu	532
1 ra Xuua	537
2 ra Xuua	545
3 ra Xuua	547
Ra Judas	549
Apocalipsis	552

Ra Mateo Nuna ra Mateo, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra Jesucristo.

*Ja uara lista ngue yø thuhu
ya yø mboxita ra Jesucristo.*

¹ Ja ua ra lista ngue yø mboxita ra Jesucristo, guehna ra mbom'meto na ngue ra David. Ra David, ra mbom'meto na ngue ra Abraham.

² Ra Abraham, ra papá na ngue ra Isaac. Ra Isaac, ra papá na ngue ra Jacob. Ra Jacob, ra papá na ngue ra Judá co 'ne'ha mi'da yø n'yohu.

³ Ra Judá, ra papá na ngue ra Fares 'nehra Zara. Nu ra mamá ya yonc'ei ya, ni hu ngue ra Tamar. Ra Fares, ra papá na ngue ra Esrom. Ra Esrom, ra papá na ngue ra Aram. ⁴ Ra Aram, ra papá na ngue ra Aminadab. Ra Aminadab, ra papá na ngue ra Naasón. Ra Naasón, ra papá na ngue ra Salmón. ⁵ Ra Salmón, ra papá na ngue ra Booz. Nu ra mamá na ra Booz ni hu ngue ra Rahab. Ra Booz, ra papá na ngue ra Obed. Nu ra mamá na ra Obed, ni hu ngue ra Rut. Ra Obed, ra papá na ngue ra Isai. ⁶ Ra Isai, ra papá na ngue ra dast'abi David. Ra David, ra papá na ngue ra Salomón. Nu ra mamá na ra Salomón, gue'a ra 'danxu mará xisu ndu ra Urías, bi nthatui ra David.

⁷ Ra Salomón, ra papá na ngue ra Roboam. Ra Roboam, ra papá na ngue ra Abías. Ra Abías, ra papá na ngue ra Asa. ⁸ Ra Asa, ra papá na ngue ra Josafat. Ra Josafat, ra papá na ngue ra Joram. Ra Joram, ra papá na ngue ra Uzías. ⁹ Ra Uzías, ra papá na ngue ra Jotam. Ra Jotam, ra papá na ngue ra Acaz. Ra Acaz, ra papá na ngue ra Ezequías. ¹⁰ Ra Ezequías, ra papá na ngue ra Manasés. Ra Manasés, ra papá na ngue ra Amón. Ra Amón, ra papá na ngue ra Josías. ¹¹ Ra Josías, ra papá na ngue ra Jeconías co 'nehmi'da yø n'yohu. Gue'a ra pa'a ngue yø judío bi ma mabent'i, bi ts'its'i i map'ha ja ra hai Babilonia.

¹² M'mefa p'uya ra Jeconías, ra papá na ngue ra Salatiel. Ra Salatiel, ra papá na ngue ra Zorobabel. ¹³ Ra Zorobabel, ra papá na ngue ra Abiud. Ra Abiud, ra papá na ngue ra Eliaquim. Ra Eliaquim, ra papá na ngue ra Azor. ¹⁴ Ra Azor, ra papá na ngue ra Sadoc. Ra Sadoc, ra papá na ngue ra Aquim. Ra Aquim, ra papá na ngue ra Eliud. ¹⁵ Ra Eliud, ra papá na ngue ra Eleazar. Ra Eleazar, ra papá na ngue ra Matán. Ra Matán, ra papá na ngue ra Jacob. ¹⁶ Ra Jacob, ra papá na ngue ra José, nuna rá damme ra Maya. Guehna ra Maya rá mamá ra Jesús. A nuna ra Jesús, ni hu ngue ra Cristo, guehna bá t'ets'i ngue di ndast'abi.

17 Janāngue 'de'ma goho yø papá bī m'mai ngue bī m'mahyø basi, bá fadi ngue ra Abraham asta ra David. 'De'ma goho yø papá bī m'mai, bá fadi ngue ra David asta gue'mø mī mbentyø judío ngue bi ts'ixp_u ja ra häi Babilonia. Bá f_u'u yø pa'u p'uya ngue bī m'mahmī 'de'ma goho yø papá asta gue'mø mī m'mahra Cristo.

Ya bī mīhra Jesucristo.

18 Nguna bá njap'u bá mīhra Jesucristo. Nuna ra Maya ya xī nhohra hya ngue dī nthatui ra José. Pε hante ngue da mε, ya mī ha rá basi. Pε ra Espíritu Santo'a bi japi ngue bi hya rá basi. 19 A nuna ra José, ya ja ngue da 'yøt'e ngue rá damme. Mī zā mī badī ngue ya ha rá basi ra Maya, bī ne ra José ngue xta 'yøt'e te mmamp'u ja ra ley ngue xti nxummī rá xisu. Pε hīmbi nepe xta mbadi xangu yø ja'i te xta 'yøt'e. 20 Mente dī n'yomfēni te ja ngue da 'yørbaya, nu'mø mī n'aha, bī nu n'na rá anxε Oja 'mø mī n'ui. Bi 'yēmbi:

—Ague José rá mbom'meto'i ra David, oguí su guí mme'a nī xisu ra Maya. Porque nu'a rá basi ha'a, gue'a ra Espíritu Santo bi japi bi hya rá basi. 21 Nuna ra Maya, dī m'mu'a n'na rá ts'ant'u 'nε gdi hutī ngue ra Jesús. Porque nuná, guehna da yanyø ja'i ja yø ts'oqui na —bi 'yēmbi.

22 Ya bī nja gātho ya yø hya ya para ngue dī nja'a te ra hya bi bēnnabī rá pōngahya

Oja bī ma, bi 'yēna: 23 “Nu'a n'na ra hmute xisu da hya rá basi ngue dra ts'ant'u. Nu'mø bī m'mai, di hu ngue ra Emanuel”, bi 'yēna. A nuna ra Emanuel i nne da ma ngue ya 'daua di 'bāhm_u Oja.

24 Mī nnu'a nt'aha ra José, bi 'yøt'e tengutho xi xihra anxε nuna rá m'mēnhni Oja. Bi zixra Maya p'uya ngue dī m'mahmī. 25 Pε hīmbi dädi mēnte ra pa bi hya rá basi ra Maya. Mī zā mī m'mahrá mādi ts'ant'u ra Maya, nuna ra José i hutī ngue ra Jesús.

2

Bī ma nthanne ra Jesús.

1 Nup'u ja ra hnini Belén ngue ra häi Judea, ja bī mip'u ra Jesús. Guehya yø pa mī ndast'abi ra Herodes, gā mādi mānda'a ra xequi'a. Nup'u ja ra danihni Jerusalén bi zøp'u 'da yø n'yoh_u ngue ja yø mfadi ngue di xādi te ga 'yo yø sø, bi 'yēp'u ja n'na ra häi nī bōxyadi. 2 Bi 'yānnbaya, bi 'yēmbi:

—¿Hap_u 'bāhra 'uene nu'a bī mīhya, nuna rá dast'abi yø judio? Porque nup'u nī bōxyadi dá handähe n'na ra dasø, gue'a ra hmeya'a ngue ya bī mī. A nuyá, nná εhε ga thannehe ya —bi 'yēna.

3 Nuna ra dast'abi Herodes mī zā mī 'yøhna ra hya na, ya da zāhrá n'yomfēni ngue su. Da guehyø mmēngu Jerusalén, gā bī nsu. 4 Nuna ra dast'abi bi zonhni gātho'u yø hmu yø mmäcja, da guehyø xānnbate ngue ra ley. Bi

'yørpā rā nt'änni ngue hapu ja ngue dī mihra Cristo nuna bá ex Oja ngue dī ndast'abi. ⁵ Nuya bi t'ørpā rā nt'änni p'uya, bi 'yembrā Herodes:

—Nup'ua ja rā hnini Belén ngue rā häi Judea ja dī mip'ua. Porque gue'a rā hya bi 'yotrā pōngahya Oja'a, bi 'yēnā: ⁶ “Nup'ua ja rā hnini Belén ngue rā häi Judea, man'na tate'a ngue gātho yø danihni ja'a rā häi'a. Porque ja da pōmp'ua n'na rā dast'abi nu'a dī mandagui'ua mā ja'i ngue yø judío”.

⁷ A nuna rā Herodes nt'aguitho bi zon'ua yø n'yohua øtra nt'änni, enā ngue padī te gā 'yo yø sø. Rā Herodes bi 'yänni tema pa bá fūdi bi nēqui rā sø. ⁸ Mī xifi hanja p'uya, nuna rā Herodes bi 'yēmbi:

—Nī mähā Belén, bá homhmu rā 'uene asta gue'mø guá timhmu. Nu'mø guá timhmu p'uya, gdī 'yēhmi ua ngue guí xicju njuani, n'namhma ngue 'nēqui gā mma ngue gā ma thanne —bi 'yēmbi.

⁹ Nuya yø n'yohua, mī 'yø'a rā hya bi xihra dast'abi, bi ma. Nu'a rā sø xi hyanda m'met'o p'ua nī bøxyadi, mahombi hyandi ngue bí ja rā sø p'ua ha nī ma. Nup'ua ja rā ngu 'buhra 'uene ja sør'ua rá thai rā sø, gue'a hantho'a. ¹⁰ Mī zā mī hyandi hapu exa ja ngue dā zōni, janjuani di johya. ¹¹ Mī zōmp'ua ja rā ngu, bi yat'ambo. Bi nu ngue 'bap'ua rā 'uene connā Maya rá

mamá. Gä bi ndantyøhmu'ua yø n'yohua ngue bi danne rā 'uene. Bi xahyø 'beni ngue bi hyahra oro op'ua, connā hoga bopo mahotho gā yūni 'nē man'na rā hoga bopo nī hu ngue rā mirra, gā bi unni.

¹² M'mēfa p'uya, nu'mø mī n'ahya yø n'yohua, bi 'yut'a Oja ngue nu'mø bi mengui, ya hīndi map'ua ha 'buhra Herodes. Sinoque n'nan'yo man'na rā 'yu dī mengui.

Bi ts'ixra Jesús i map'ua ja rā häi Egipto.

¹³ Mī ma ya yø n'yohua, nu'a n'na rá anxε Oja bi nu rā José 'mø mī n'aha ngue bi n'yēmbi:

—Damī nangui n'na zihmantho, guí sixra 'uene co 'nēhrá mamá. Gui 'dagui, i map'ua ja rā häi Egipto. Ja bá m'map'ua asta gue'mø gā xi'i ngue guá pengui. Porque nuyá, rā Herodes dā hyonna 'uene ngue dā hyo —bi 'yēmbi.

¹⁴ Nxuitho'a rā ora'a, pε rā José n'na zihmantho bi nangui ngue bi zixra 'uene connā mamá. Bi ma, i ma Egipto.

¹⁵ Ja bá m'map'ua asta gue'mø mī dū rā Herodes. Nguna bi nja para ngue dī nja ya yø hya bi bēnnbabi rá pōngahya Oja dā mā ngue bi 'yēnā: “Gā ma si mā Ts'unt'ua bi 'bū'a Egipto”, bi 'yēn'Oja.

Xangu yø 'uene bi thop'ua ja rā hnini Belén.

¹⁶ Mī bahra Herodes ngue nuya yø n'yohua bi nyauī ngue honna 'uene ya hīn'i mengbu ha 'būi, man'natho bi mbøcue p'uya. Bi mēnyø soldado p'ua

ja rā hnini Belén ngue bá ho yø ts'ant'u nu'u 'bu'a nyo jeya pani gai. Gätho mathet'i rā hnini Belén bi tho yø ts'ant'u. Porque yø n'yohu bi xifi ngue hingui tho'a nyo jeya xi mudi bi nu rā sø. ¹⁷ Rā ndødummui bi nja tengutho rā hya bi 'yotra pøngahya Jeremias, bi 'yena: ¹⁸ "Nup'u ja rā hnini Ramá bi t'øde ngue janjuani ngue ya dummui n'na rā xisu, 'nε zoni. Guehna rā Raquel i zoni ngue xi thopyø basi. 'Nε himbi ne xtí nhojpabi rá mmui porque ya gä xi du yø basi".

Nuna rā Jesús i ts'ixpu ja rā hnini Nazaret.

¹⁹ Mi du rā Herodes, nup'u Egipto mambi 'buhra José bi n'ui 'mø minxui ngue n'na rá anxε Oja bi 'yεmbi:

²⁰ —A nuyá, dami sixra ts'ant'u conná mamá, i map'u ja rā häi Israel. Porque ya bi du rā Herodes nuna mi nne xtá hyo rā ts'ant'u ya —bi 'yεmbi.

²¹ Nuna rā José p'uya, bi zixra ts'ant'u conná mamá, bi ma i map'u ja rā häi Israel. ²² Pε mi 'yø p'uya ngue nuna rā Arquelao rá ts'ant'u rā Herodes, guehna mi ndast'abi p'u ja rā xequi mi nne xtí ma. Porque bi ponnabi ndu rá papá. Rā José p'uya bi zu xtí map'u ja rā xequi ngue rā häi Judea madi manda na. Mahombi n'ui rā José p'uya, bi sifi ngue di map'u ja rā häi Galilea. ²³ Mi zømp'u ja rā häi Galilea, bi m'map'u ja rā hnini Nazaret.

Nguna bi 'yøt'e para ngue di nja ya yø hya xi manyø pøngahya Oja ngue bi 'yena: "Nuná, di hutyo ja'i ngue rā mmengu Nazaret".

3

Nuna rā Xuua bi 'yotra nxixya bi xihyo ja'i ngue di nsä, da dø'mra Jesús bá ep'u.

¹ Nu'u yø pa'u p'uya, nuna rā Xuua mi øtra nxixya p'u ja rā häi Judea, mi d'mi bi xihra hya yø ja'i bi mpeti p'u ja rā dapo. ² Bi 'yεmbyø ja'i:

—Dami 'bä'ni mmuihu, gui hyehmu p'u rā nts'o gni 'yohu. Porque ya da guehyø pa jap'uya da 'yu Oja ngue di manda ua —bi 'yεmbi.

³ Nuna rā Xuua guehna bi manna pøngahya Isaias 'mø mi nya ngue bi 'yena: "Da t'øde te da man'a n'na nc'ei da manna hya p'u ja rā dapo ngue da 'yena: Dami nsähu ya, porque ya bá ep'u rā Hmu, da 'yεmbyø ja'i".

⁴ Nu rá he rā Xuua, gue'u yø xingu rā cameyo ntøt'e ngue rā ulu. Di ngut'a n'na rā xifani. Nu'a te si p'uya, yø mmäcja t'axi mi sa. 'Nε rā t'afi t'asa timp'u ja rā dapo mi si. ⁵ Xangu yø ja'i bi zøp'u 'buhra Xuua ngue øxra hya bi ma. Bi zøp'u yø ja'i bá nεxp'u ja rā hnini Jerusalén, gätho'u yø hnini ja'a rā häi Judea, gätho'u yø xequi ngue rā dathe Jordán, gä bá εhyø ja'i. ⁶ Nuya yø ja'i bi ma ngue ja yø ts'oqui, guehya bi xixyabi rā Xuua p'u ja rā dathe Jordán.

⁷ Mī nū rā Xuua ngue māndøngu dyø judío 'bʰp'ʰ nī 'yɛhɛ di xixyābī. 'Bʰp'ʰ yø fariseo, 'bʰp'ʰ yø saduceo. Bi 'yɛmbūya:

—Guí øthū tengutho øtyø c'ɛyā ngue 'da'mø bá ɛp'ʰ rā sibi. Xiya, ¿hague gnī pahmū ngue bá ɛp'ʰ rā ndate castigo dī nja? ⁸ Dāmī 'yøthū rā nho, n'namhma dī nɛquī ngue ya gā hyehmū p'ʰ rā nts'o. ⁹ 'Yo sã guí ɛnā ngue ya hīnte guí jahū ngue yø mbom'meto'ahū rā Abraham. Porque dī xi'ahū ngue nūua ja yø do ja ua, dā zā dā 'yøt'Oja ngue dā bøcua yø mbom'meto rā Abraham. ¹⁰ Guí øthū tengutho yø za hīnguī zædi, guí njathū p'ʰya. Pɛ ya ja rā acha dā 'yɛxyø za. Gātho yø za hīnguī nne dī nzædi, dā t'ets'i ngue dā ma nt'udī. ¹¹ A nūguī, majuanī ngue nūya yø jā'i i mmā ngue dā hyɛp'ʰ rā nts'o, guehya dādī xixyābī connā dehe ya. Pɛ bá ɛp'ʰ mān'na dā 'yøtrā nxixyā connā sibi 'mø bi hā'ahū rā ts'edi rā Espíritu Santo. Nūnā, mān'na tātē nā ngue nūgā. ¿Harū gue gā sūcā tengū nā? ¹² Guehnā dā huanhyø jā'i nā tengutho 'mø māhoquī rā trigo, n'nani nī ma yø xi. Rā trigo p'ʰya, māpɛti ngue dā 'bets'i. Nū'a rá xi p'ʰya, dā t'up'ʰ ja rā sibi hīnjam'mø dā huɛt'i.

Rā Xuua bi xixyābī rā Jesús.

¹³ Nūnā rā Jesús bá nɛxpū ja rā hāi Galilea, bi zøp'ʰ ja rā dāthe Jordān mī 'bāhrā Xuua ngue bi xixyābī. ¹⁴ Pɛ rā

Xuua hīnguī nne xtí xixyābī rā Jesús. Bi 'yɛmbī:

—Nūgā go dī nnegā ngue guī xixyāguī, 'nɛ go gnī 'yɛhɛ ngue gā xixyā'i ya —bi 'yɛmbī.

¹⁵ Pɛ rā Jesús bi 'yɛmbra Xuua:

—Dāmī ne ngue guī xixyāguī, porque jatho gā øt'ui'a te gā dī mānda Oja —bi 'yɛmbī.

Janāngue rā Xuua bi xixyābī rā Jesús. ¹⁶ Høntho bī nxixyā rā Jesús, bī ma nenthe p'ʰya. Bī nū ngue bi xohrā c'amahɛts'i. Nū'a rā Espíritu Santo, ɛntho n'na rā paloma p'ʰ i hnu, ngue bi zøp'ʰ ja rá ya rā Jesús. ¹⁷ Bi t'ø p'ʰya ngue bá nūya Oja māya, bi 'yɛnā:

—Nūnā 'bucua ya, guehnā mā Ts'ant'ū dādī madī. A nūyā, januanī ngue ja gāmpāhā connā nguehna —bi 'yɛnā.

4

Rā zithū bi hyonnbi ha di 'yøtrā ts'oqui rā Jesús.

¹ Rā Espíritu Santo bi zixpū bí ja rā dāpo rā Jesús para ngue ja dā sāmhyā p'ʰ rā zithū, dā hyonnbi ha dī mæstho rā hyā dī mānda Oja. ² Mɛnte nyote mā pa, rā pa rā xui hīmbī zi rā hmɛ. M'mefa p'ʰya, ya bi zā ngue māthoguitho tū mānthuhū. ³ Rā zithū p'ʰya bi guarbū 'bāhrā Jesús. Bi hyonnbi ha di 'yøtrā ts'oqui, bi 'yɛmbī:

—Nū'mø ngue gue'e rá Ts'ant'ū'i Oja, dāmī 'yøt'e

ngue yø do janu da gohi di nthuhmε — bi 'yεmbi.

⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbra zithu:

—Nup'u ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'u ra hya ngue εna: “Nu ra ja'i hinda ne da 'yøde te mman'Oja, madague'a da zi ra hmε ra ja'i, pε ya hinda zä di m'mwi”.

⁵ Ra zithu p'uya, bi zixpu ja ra maca danihni Jerusalén, bi ntøp'u ja rá 'bet'e ra nija. ⁶ Bi 'yεmbi:

—Nu'mø gue'e rá Ts'ant'u'i Oja ya, dami nsäcua ya. Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue εna: “Nuna Oja, da penhyø anxε ngue da mä'i. Da 'yøt'e ngue njanate gdi söt'a häi, n'namhma ngue hindj un'na ni gua yø do” —bi 'yεmbi.

⁷ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbra zithu:

—Xquet'a nt'ot'i ra hya p'u ja ra Maca Libro ngue nuna Oja, hinjonda zännbi te da 'yøt'e para ngue da fadi ngue'mø majuani te mma ogue hin'na.

⁸ Ra zithu p'uya bi zixpu bí ja n'na ra danyuni. Bi japi ngue da hyandi gätho yø nación i ja rá nguñi nximhäi. 'Nε da hyandi te gä ra nho ga 'bwi. ⁹ Bi 'yεmbi:

—Nu te gä gui handya, gä ga 'da'i ngue'mø gui ndantyøhmu gui thannegui —bi 'yεmbi.

¹⁰ Pε ra Jesús bi 'yεmbi:

—Dami 'uegü grá zithu. Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue hont'a ra Hmu

Oja ja ngue da ma nthanne, hinjom man'na.

¹¹ Nu'a ra zithu p'uya, bi zop'u ra Jesús, bi ma. Bá εhyø anxε p'uya ngue bi mäts'i.

Ya bi du'mra Jesús ngue bi manna hya p'u Galilea.

¹² Bi 'yεhra pa ngue bi n'ofädi ra Xuua. Mi 'yøhra Jesús ngue ya ofädi, bi ma p'uya i mpa p'u ja ra häi Galilea. ¹³ Bá sop'u ra hnini Nazaret, bi ma dani m'mup'u ja ra hnini Capernaum. Nuna ra hnini na, ja jarbu ja ra nenzabi nup'u di ntøt'a häiui ra Zabulón conna häi Neftalí. ¹⁴ Nguna ra hya bi nja para ngue di nja'a te ra hya bi 'yotra pøngahya Isaías ngue bi 'yεna: ¹⁵ “Nu'u yø mmεngu p'u ja ra häi Zabulón, 'nε'u yø mmεngu p'u ja ra häi Neftalí, guehya yø ja'i 'bup'u jonna nenzabi, 'nε'u rá m'mup'u man'na nguadi ra dathe Jordán, 'nεp'u ja ra häi Galilea, ja jap'u n'na ra xεqui ngue 'bahyø ja'i hingyø judío. ¹⁶ Nuya yø ja'i ya mi 'bε 'bεxui, pε nuyá, ya bi nu xanho ra nyot'i ya. Guehya yø ja'i εntho ya xi du, pε nuyá, ya bi yorpabi ra nyot'i ya”, bi 'yεna.

¹⁷ Ya bi du'mi bi xihra hya yø ja'i ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Dami 'bä'ni mmwi ngue gui hyεhma p'u ra nts'o gñi 'yohu. Ya da guehyø pa ja p'uya da 'yu Oja ngue di manda ua ya.

Ra Jesús bi zixi goho yø mahua, bi 'yøt'e ngue yø xädi.

18 Nup'u ja rā nenzabi Galilea, bi thop'u n'na pa rā Jesús. Ja bi dīmp'u yoho yø mahua ngue di n'yohu. Nu'a n'na i Simu, 'nε xquet'a i Bεdu. Nuna man'na, rā Andre. Nuya yonc'ei ya, mī entyø xit'a p'u ja rā dehe ngue pahua. 19 Mī nu rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Ma gā mmähä n'yø. Ya hīngyø hua guí theui ya, sinoque gā xän'nauī ha gdi theui yø ja'i ya —bi 'yεmbi.

20 'Bexpi zop'u yø xit'a ngue bi mähä rā Jesús. 21 Mī thohmits'u nīnguep'u p'uya, mahømbi dīmp'u mī yonc'ei di n'yohu ngue n'nat'a yø papá. Rā Jacobo 'nεhra Xuua, guehya yø ts'ant'u rā Zebedeo. 'Dap'u mī ohu rá papá p'u ja rā barco ngue pøtyø xit'a. Rā Jesús bi xifi ngue da mähä. 22 Nuya ts'its'i, 'bexpi mähä rā Jesús, bi zop'u ja rā barco yø papá.

Nup'u ja rā häi Galilea ja bi mam'p'u rā hya rā Jesús.

23 Rā Jesús bi n'yo ndap'u bi zä gä rā häi Galilea. Nu'mø bi zømp'u ja yø nīja di mpεti yø judío, xännbabi yø ja'i rá hya Oja. Xihyø ja'i rā hoga 'da'yo hya ngue ha di njap'u di zo rá 'yε Oja yø ja'i. 'Nε øthe yø ja'i di hyεnni. Hønt'a bi zä man'u hεmbyø ja'i, gä øthe. 24 Gätho rā häi Siria bi n'yo rā hya te øtra Jesús. Janangue nup'u 'bεhra Jesús bi ts'innbabi to gä xän'u, ndana bi zä man'u hεmbi. Nu'u yø ja'i n'youi yø ts'onthi bi ts'innbi ngue øthe. Bi ts'innbabi yø ja'i di guxtyø

ts'i 'mø bi gu rā n'u n'youi. Dā guehyø ja'i tudyø gua bi ts'innbabi rā Jesús ngue da 'yøthe. 25 Nup'u ni ma rā Jesús xändøngu yø ja'i tenni. Bā nεxi'da yø ja'i p'u ja rā häi Galilea. Bā nεxi'da yø ja'i p'u ja rā häi Decápolis. Bā nεxi'da yø ja'i p'u ja rā hnini Jerusalén. Bā nεxi'da yø ja'i p'u ja rā häi Judea. Bā nεxi'da yø ja'i p'u man'na nguadi rā dathe Jordán.

5

Rā Jesús bi xännbā rā hya yø ja'i p'u ja n'na rā nyuni.

1 Bi nu rā Jesús ngue xändøngu yø ja'i bi zøhø. Bi map'u bí ja n'na rā nyuni, bi hyoni hapu da mī. Nu'u yø xädi p'uya bi mäspu hudj. 2 Nuna rā Jesús bi dε'mi bi xännbā rā hya yø ja'i. Bi 'yεmbi:

3 —Rā mmεnthi di nthēui yø ja'i nuya εntho hyoya, porque tinyø mmēi ngue di 'bεhra nho. Porque guehya yø ja'i da zo rá 'yε Oja bí 'bε mahεts'i ya.

4 Rā mmεnthi di nthēui yø ja'i tu yø mmēi. Porque Oja di hojpbabi yø mmēi ya yø ja'i ya.

5 Rā mmεnthi di nthēui yø ja'i hīndi 'yεxp'u 'bεhyø mmic'eiui. Porque guehya yø ja'i da gohmī rā häi mā yat'i ya.

6 Rā mmεnthi di nthēui yø ja'i nuya ho yø mmēi ngue honi ha di 'yøtra nho, tengutho 'mø di tumanthuhu di ja ndummēi ngue honi ha di nsihmε. Porque da mǎx Oja ngue da zä da 'yøt'e.

⁷ Ra mm_εnθh_i d_i nth_εui y_ø ja_i'i nuya d_a 'y_øtr_a m_ate ngue d_a m_ax_yø mm_ic'eiui. Porque guehya y_ø ja_i'i ya d_a 'y_ørpa r_a m_ate Oja ngue d_a m_ats'i.

⁸ Ra mm_εnθh_i d_i nth_εui y_ø ja_i'i ngue h_in tem_a nts'o so y_ø mm_{ai}. Porque guehya y_ø ja_i'i d_a n_u Oja ya.

⁹ Ra mm_εnθh_i d_i nth_εui y_ø ja_i'i nuya d_a japi ngue d_i nhojpa'u d_i ns_{ai}. Porque guehya y_ø ja_i'i d_a gohi ngue y_ø basi Oja ya.

¹⁰ Ra mm_εnθh_i d_i nth_εui y_ø ja_i'i nuya d_a z_a r_a n'u d_a ts'ui ngue hon_i ha d_i n'yo x_anho. Porque guehya y_ø ja_i'i d_a zo r_a 'y_ε Oja b_i 'b_a mah_εts'i ya.

¹¹ Ra mm_εnθh_i gu_i nth_εui 'm_ø bi ts'ui ngue gu_i t_εngah_u. D_a ts'an'ah_u, d_a ts'an'n_ah_u y_ø f_εh_ni. ¹² D_am_i johyah_u 'm_ø ngue ngu'a b_i nja, d_i nja'ah_u mp_ah_a, porque x_angu n_i nz_abih_u b_i ja mah_εts'i. Ya qu_i pah_mu ngue n_u'u y_ø p_øngahya Oja x_a m'm_u'a m'm_εt'o xquet'a b_i ts'ui.

B_i ma ma hy_εqui r_a hy_a te ja ngue d_a n'yo y_ø x_adi r_a Cristo.

¹³ N_u r_a u, i ja r_a 'b_εfi ngue n_u tem_a japi ya h_ind_i nts'on_i. Gu_i njath_u p'_u ua ja r_a x_im_hai ya, ngue gu_i 'b_uhm_u ua, ya x_øt'atho r_a nts'o d_a 'y_øty_ø ja_i'i. P_ε n_u'm_ø b_i m'm_εhr_a ts'edi r_a u, ya h_inda z_a to d_a japi ngue xt_a n'u mah_øn'a. Ya h_inte d_i muui r_a u, d_a t'ei, d_a n_εp'_u y_ø ja_i'i.

¹⁴ N_u'a te gn_i 'yoh_u ya, i n_udy_ø ja_i'i 'b_ucua ja r_a

x_im_hai. Gue'ah_u, teng_utho n'na r_a nyot'i di yorb_u ja r_a 'b_εx_ui, i n_utho g_atho y_ø ja_i'i. Gue'ah_u, teng_utho n'na r_a h_ni_ni 'm_ø bi ja m_ax_øts'e r_a ny_un_i, i n_utho g_atho y_ø ja_i'i. ¹⁵ N_u'm_ø b_i ma m_a saqu_i n'na r_a l_am_para, h_inda th_ørb_u ja r_a huada, sinoque d_a th_øxp_u ja r_a nth_øx_anyot'i n'namh_ma ngue di yorpi g_atho'u 'b_u'ambo r_a ngu. ¹⁶ D_am_i njath_u p'_uya, d_am_i neh_u ngue d_a n_u y_ø ja_i'i'a te r_a nho gu_i øth_u. N_u'm_ø b_i n_u y_ø ja_i'i'a r_a nho gu_i øth_u p'_uya, y_ø ja_i'i d_a 'y_εsp_ab_i n_a n_i Pap_ah_u b_i 'b_u mah_εts'i.

R_a Jes_us b_i m_a ngue x_anho r_a ley Oja.

¹⁷ A nuy_a, 'yo gu_i εmh_mu ngue d_a εh_ε g_a hac_a r_a ley b_i 'yotr_a Moisés, oque g_a hac_a'u y_ø hy_a b_i nx_annb_ate y_ø p_øngahya Oja. N_u'a, h_in'na'a. Sinoque d_a εh_ε ngue n_u'a te g_am_a hy_a mm_amp'_u ja r_a ley, g_a gue'a g_a thog_a'a. ¹⁸ N_ug_a majuan_i te d_i xi'ah_u, m_εn_te ngue di siguetho ja r_a c'amah_εts'i 'n_εhr_a h_ai, n_u'a te g_am_a hy_a nt'ot'i p'_u ja r_a ley, n_i x_ing_a n'na r_a letra, n_i x_ing_a n'na r_a punto di s_a ngue d_a thaqu_i ast_a gue'm_ø b_i nja g_atho'a tem_a hy_a nt'ot'i. ¹⁹ Jan_angue nuy_a, n_u to bi z_a ngue f_εstho r_a hy_a d_i m_anda r_a ley, m_adague'a zits'utho, 'n_ε d_a ngu'a d_a x_annb_ab_i m_i'da y_ø ja_i'i ngue d_a m_εstho r_a hy_a, gueh_na r_a ja_i'i ngue h_ing_a εd_a h_nu m_ansu p'_u mah_εts'i n_a. P_ε n_u r_a ja_i'i ngue d_a 'y_øt'e te mm_ana

ley 'nε̄ dā ngu'a dā xān̄nbabi mī'da yø ja'i ngue dā 'yøt'e, guehnā rā ja'i dā hñu mānsu p'ḥ mah̄ε̄ts'i nā. ²⁰ Nūgā dí xi'ah̄ḥ ngue nu'mø guí nne dī ncḥ'ah̄ḥ p'ḥ dī mānda Oja, mā dātho nne ngue xtā ndønho te gdī n'yoh̄ḥ, ngue'a te gā 'yo yø xān̄nbate ngue rā ley 'nε̄'a te gā 'yo yø fariseo.

Hingui ho ngue to da nu man'ḥ rá cu.

²¹ Ya xcá 'yøhm̄ḥ yø hyā bi sännbabi yø ndiua man̄jam'mø ngue bi t'ε̄mbi: “Yo grá hyote. A nu rā ja'i ngue dī nhote, jatho dā thāspa rā güenda ngue dā ma rā castigo”, bi t'ε̄mbi. ²² Pε̄ nūgā dí xi'ah̄ḥ ngue nu rā ja'i dā nu man'ḥ rá cu, jatho dā thāspabi rā güenda. A nu rā ja'i ngue xihyø ts'omhya rá cu 'mø yaui, jatho ngue dī mpeti yø ts'ut'abi dā hyāspabi rā güenda. Nu to ε̄mbi ngue rā ndonda rá cu, dā ma rā nīdu hap̄ḥ dī nzø.

²³ A nuyá, xi'mø guí m̄map'ḥ ja rā altar ngue guá ørpah̄ḥ rā 'bøt'e Oja, 'nε̄ ja dā sop'ḥ nī m̄m̄ḥ ngue h̄ingui ho te xcá 'yørpa nī cūḥḥ, ya h̄inguí øth̄ḥ rā 'bøt'e. ²⁴ Sinoque bá sohn̄i 'bøt'eh̄ḥ p'ḥ ja rā altar, guá pengui guí n̄hojp̄aui nī cū. Ja guá pengui guí dā nī 'bøt'eh̄ḥ p'ḥya.

²⁵ Nu'mø bi ma mā yap'i'ah̄ḥ, nu'a dī yap'ah̄ḥ dām̄i n̄hojp̄ah̄ḥ p'ḥ ja rā 'yu, n'n̄am̄hm̄ḥ ngue h̄indī dā'ah̄ḥ p'ḥ ja rā ts'ut'abi. Porque nu'mø ya bi ndā'ah̄ḥ p'ḥ ja rā ts'ut'abi, rā ts'ut'abi dī dā'ah̄ḥ

rā policia. Rā policia p'ḥya dā zixah̄ḥ fādi. ²⁶ Majuan̄i te dí xi'ah̄ḥ, ngue nup'ḥ ja rā fādi, ya h̄inda zā guá p̄onthoh̄ḥ, guá p̄ømhm̄ḥ astā gue'mø guá jut'i gātho rā m̄enyu dā ts'an'nah̄ḥ.

Hingui ho dī n'yots'om'māi rā ja'i.

²⁷ Ya xcá 'yøhm̄ḥ rā hyā bi sännbabi yø ja'i ngue bi t'ε̄mbi: “Yo grá 'yots'om'māi”. ²⁸ Pε̄ nūgā dí xi'ah̄ḥ ngue nu to h̄eta n'na rā xisu 'nε̄ so rá m̄m̄ḥ ngue dī n'yots'om'māiui, ya s̄atho 'mø majuan̄i bi n'yots'om'māiui rā xisu h̄eti.

²⁹ A nuyá, nu'mø guí ε̄nā ngue rá ts'oqui nī dā ngue nī n'yēi p'ḥ guí øth̄ḥ rā ts'oqui, dām̄i hyah̄n̄i dā, guí 'yēi. Man'na xan̄ho ngue dī m'm̄ε'a n'na nī dāḥḥ, h̄inda gue'a ngue gā nī do'yoh̄ḥ dā ma rā nīdu. ³⁰ Nu'mø guí ε̄nā ngue rá ts'oqui nī 'yē ngue nī n'yēi p'ḥ guí øth̄ḥ rā ts'oqui, dām̄i hyej̄n̄i 'yē, guí 'yēi yap'atho. Man'na xan̄ho ngue dī m'm̄ε'a n'na nī 'yēḥḥ, h̄inda gue'a ngue gā nī do'yoh̄ḥ dā ma rā nīdu.

Hingui ho ngue da 'yenyø xisu yø n'yoh̄ḥ.

³¹ Ya xcá 'yøhm̄ḥ ya yø hyā bi sännbabi yø ja'i 'mø yø pa xā thogui ngue bi t'ε̄mbi: “Nu to dā ne dā 'yennā xisu, i jatho dā nangrā s̄ucua ngue rā nxun̄i”. ³² Pε̄ nūgā dí xi'ah̄ḥ ngue n'na rā xisu 'mø bi 'yennā ndø, nu'mø bi n̄thatui man'na rā n'yoh̄ḥ, ya rā ts'oqui øt'ui nā dā mε̄. Pε̄ go rá ts'oqui nā rā n'yoh̄ḥ bi

'yenná xisu ngue te di nja, porque hõndra xisu ngue ra 'yots'om'mäi i sä ngue da t'ei.

'Yo to di exa ntestigo yõ ja'i.

³³ Ya xcá 'yõhmü ya yõ hya bi sännbabi yõ ndiua 'mõ yõ pa xa thogui ngue bi t'embj: "Nü'mõ guí exhü ntestigo Oja ngue majuanj di nja'a ra hya guí mmamhmü, ya ja ts'editho ngue gui 'yõthü'a te ra hya gadi yarpa ni mmic'eihü ngue di nja". ³⁴ Pë nugä dí xi'ahü ngue 'yo guí exhü ntestigo Oja p'ü guí yahü ngue gdí hatra ts'edi ni hyahü. Nü te bi ja mahets'i, 'yo guí exhü ntestigo, porque ja bí 'bhp'ü Oja, entho go t'exa ntestigo'a. ³⁵ 'Yo guí exhü ntestigo ra häi, porque Oja di manda Gä ra ximhäi, entho go t'exa ntestigo'a. 'Yo guí exhü ntestigo ra danihni Jerusalén, porque ja ra dast'abi p'ü Oja, entho go t'exa ntestigo'a. ³⁶ 'Yo guí ena ngue da zä da t'oc'a ni ya 'mõ himma juanj te guí mmamhmü. Porque ni yahü, ni xinga n'na ni xtahü da zä gui 'yõthü ngue xtá nt'axi ogue xtá mpothi. ³⁷ A nü'mõ guí nne guí mamhmü n'na ra hya, njuantho dami mamhmü ngue'mõ da zä, ogue hinda zä. Porque ra ja'i ngue ra n'youi ra zithü, hingui t'ec'ei te mma, janangue ngue honi te exa ntestigo.

'Yo to dadi cosra nts'o t'ørpe.

³⁸ Ya xcá 'yõhmü yõ hya bi sännbabi yõ ja'i 'mõ yõ pa xa thogui ngue bi t'embj:

"Nü ra ja'i da hyamba rá dá rá mmic'eiui, xquet'a da thambabi rá dá. Nü ra ja'i da 'yõjpa yõ ts'i rá mmic'eiui, xquet'a da t'õjpa yõ ts'i". ³⁹ Pë nugä dí xi'ahü, ngue nü'a te ra nts'o øt'ahü n'na ra ja'i, 'yo gadi cospahü. Hante gue nü'mõ to bi mep'a ni hmihü, dami unman'na nguadi ni hmi ngue da m'em'i. ⁴⁰ A nü'mõ to guí tupi, 'në di yap'a'i ngue ä'i ni pahni, co 'nehni tuhü dami unni. ⁴¹ Nü'mõ to da 'yën'i gui fäxü n'na kilómetro made ngue gui tuspa rá 'beni, dami doblehü'a te xi'i gui fäxhü. ⁴² Nü'mõ te'o da 'yá'ahü n'na ra cosa, dami unni. Nü'a te'o da mip'ahü n'na ra cosa, dami hmiti.

Nü to 'bhyø nsuiui jatho ngue di madi.

⁴³ Ya xcá 'yõhmü yõ hya bi sännbabi yõ ja'i 'mõ yõ pa xa thogui ngue bi t'embj: "Dami mahni amigohü. A nü'ü sähü, 'yo gadi mahmü'ü", bi t'embj. ⁴⁴ Pë nugä dí xi'ahü ngue dami mahni nsuihü. Dami 'yäphü Oja ngue di japi to san'ahü. Nü te'o Gä nnu man'h'ahü, dami 'yõrpahü ra nho. Dami marpahü Oja te'o ya mants'o 'mõ guí yahü. Marpahü Oja'ü hingui ho te øt'ahü. ⁴⁵ A nü'mõ guí 'yõthü ya yõ hya dí xi'ahü ya, ya di nëqui ngue yõ basi'ahü'a ni Papahü bí 'bü mahets'i 'mõ. Porque ra hyadi bi hoc'a Oja, hinga hõnnbü 'bhyø hoja'i øtra nho, sinoque 'nëp'ü 'bhyø ts'oc'ei øtra nho ra

hyadi. Ra 'ye p'uya, hinga høndyø hoja'i 'ye p'u ja yø huahi, sinoque 'nɛhyø ts'oc'ɛi 'ye p'u ja yø huahi. ⁴⁶ A nu'mø ngue hønt'u to di ma'ahua gadi mahma, ɛndana ra nho di nɛqui ngue gui øthu 'mø? Conque asta yø ngathäi njap'u. ⁴⁷ Xi'mø ngue hønt'u ni amigo gadi zɛnguahua, ɛndana ra nho gui øthu 'mø? Porque xquet'a njap'u yø ja'i hingui pa Oja. ⁴⁸ Nu ni Papáhua bí 'bu mahɛts'i, ma datho ngue xandønho te øt'e. Gui njathu p'uya, dami nehua ngue ma datho xtánho te gui 'yøthu.

6

Nu ra ja'i øtra nho, 'yo dadi 'yets'i.

¹ Nu'a te gä ra nho ja ngue gui 'yøthu, 'yo gui nnehua ngue hønntu 'bui xangu yø ja'i da nu ha gdi 'yøthu ra nho. A nu'mø ngue ra 'nyets'i gni 'yøthu ra nho p'u ha 'buihyø ja'i, nu'a ni Papáhua bí 'bu mahɛts'i ya hin tema nzäbi di 'da'ahua. ² Janangue nuyá, nu'mø gui fäxhu yø ja'i nu'u hyoya, 'yo gui nnehua ngue 'da di batyø ja'i te gui øthu. Porque ngu'a øt'i'da yø ja'i p'u ja yø nija 'nɛp'u ja yø caye, høntho nne ngue di 'yets'i ngue da nu yø ja'i'a ra nho øt'e. Pɛ majuanì te dí xi'ahua ngue nuya yø ja'i njap'u, nu'a ga nnu manho yø ja'i te øt'e, ya hønt'a yø nzäbi'a. ³ Pɛ nu'ahua, nu'mø gui fäxhu yø hyoya, nu te ja ngue gui 'yøthu, 'yo 'be gui xihni amigo

gadi nsixui. ⁴ Nu'mø gui øthu ra 'bäxte, nt'aguitho dami 'yøthu. Nu'a ni Papáhua bí 'bu mahɛts'i i nnutho te gui øthu, go da gut'ahua.

Ra Jesús bi xännbabi ha di mat'Oja yø ja'i.

⁵ A nu'mø ngue gui mmat'Ojaha, 'yo gui øthu tengutho øtyø ja'i ngue hingyø mmui ga 'yøt'a te øt'e. Di ho te ørbu ja yø nija ngue 'bäi ha ga mmat'Oja. I nnepe ngue da nu gätho yø ja'i te øt'e. Da guerp'u ja yø caye i mmat'Oja p'u ni ma. Pɛ nugä majuanì te dí xi'ahua ngue nu'a ga nnumanho yø ja'i te øt'e, ya hønt'a yø nzäbi'a.

⁶ Pɛ nu'ahua, nu'mø gui mmat'Ojaha, dami cut'ambo ni nguhua, tøtra goxthi, dami mat'Ojaha p'uya. A nuna Oja ni Papáhua, ja 'bup'u ha gui 'buhma na, go nnu dra mhmat'Oja gui ørbu ja ni nguhua na, 'nɛ go da gut'ahua na.

⁷ Nu'mø gä mat'Ojaha, 'yo ja gadi 'yopthobi yø hya gui xihma Oja. Porque ngu'a øtyø ja'i hingui pa Oja, i ɛna ngue nu'a ya'atho gui yahni, gue'a di 'yø Oja te xi'a. ⁸ Pɛ 'yogui øthu tengutho øt'u. Porque nuna Oja ni Papáhua, ya padì te gä gui homhma hante ngue gui 'yäpi te gui nnehua. ⁹ Janangue nu'mø gä mat'Ojaha, dami 'yɛmhma: Ma Papá'ahua gui 'bu mahɛts'i, dami 'yøt'e ngue da hnu mansu'i. ¹⁰ Bá ɛhɛ gui manda ua. Di nja'a te ni pähä ua ja ra ximhäi tengutho bí

ja mahets'i. ¹¹ Dami 'dacje ra hmε n'na pa ngu n'na pa. ¹² 'Nε dami punnga ma ts'oquihe, tengutho gähe xquet'a dadi punnbahe to hingui ho te ørcahe. ¹³ Dami fäxcahe ngue hinga øt'ähe ra nts'o. Dami yanje ngue ra nts'o. Porque nu'i, gue'e gadi mmandase, jase ni ts'edi, gui tate para zantho. Da ngut'atho.

¹⁴ Nu'mø gui 'bhi ngue gui punnbabi yø ja'i hingui ho te øt'ahε, nu'a ni Papähu bi 'bε mahets'i xquet'a di pun'na ni ts'oquihe 'mø. ¹⁵ Pε nu'mø hingui nne gui punnbabi ni mmic'εiui te øt'ahε, nu'a ni Papähu bi 'bε mahets'i xquet'a hindi pun'na ni ts'oquihe 'mø.

Ra Jesús bi xännbabi yø ja'i ha di yetyø mmæi.

¹⁶ Nu'mø gui nne ngue gui 'yε'ni mmæihε, 'yo gadi hmi dummæihε tengutho øtyø ja'i ngue hingyø mmæi ga 'yøt'a te øt'e. A nuyá, di hmi dummæi 'mø øtyø mmæi, i nne ngue da nu yø ja'i te øt'e. Pε majuaní dí xi'ahε, nu'a ga nnu manho yø ja'i te øt'e, ya hønt'a yø nzäbi'a. ¹⁷ Pε nu'ahε, nu'mø gui ε'ni mmæihε, 'yo gadi hmi dummæihε, sinoque dami 'vejni yahε 'nε dami nxhdähhε. ¹⁸ 'Yo gui nnehε ngue di unna güenda yø ja'i ngue gui ε'ni mmæihε. Hinda hønt'a ni Papähu padí ngue gui ε'ni mmæihε, go da gut'ahε na.

Dami ne ngue bi ja ni mmætihε mahets'i.

¹⁹ 'Yo gui nnehε ngue xøgue nma munts'itho'a te gui peshε ua ja ra ximhäi. Porque nu'a te gui peshε ua ja ra ximhäi, da zi yø zu'ε, ya di nts'oni. Ogue da bε yø bε. ²⁰ A nuyá, dami nehε ngue nup'ε mahets'i, ja bi jap'ε ra nho gui nthεhε, nu'a hinha di m'mεdi. Ya hinda zä da zi yø zu'ε, 'nε hinda zä da zønyø bε ngue da bε'ahε. ²¹ Nu'mø gui εmhε ngue bi ja mahets'i'a ra nho tate di muui, hønnbε da zo ni mmæihε p'ε 'mø.

Ra Jesús bi hyεjpa ra hya n'na ra nyot'i.

²² Nu'mø bi xogui xanho ni dähε ya, ya gui hεthε xanho ra nyot'i i ja. Njarbutho ni n'yomfεnihε ya, nu'mø bi xogui xanho, ya gui pahmε ndana ra nho gdi n'yohε 'mø. ²³ Pε nu'mø hingui xogui xanho ni n'yomfεnihε, ya himma juani gui pahmε ndana ra nho gdi n'yohε 'mø. Ya nsutho 'mø ngue ra ts'a'bexui p'ε gni mähä, porque hingui xohni n'yomfεnihε ngue gui pahmε ndana ra nho.

Bi hyεcra hya ra Jesús ngue yoho yø hmu.

²⁴ Hingui sä ngue yoho yø hmu ra ja'i di m'mæi. A nu'mø ngue yoho yø hmu di m'mæi, n'na'a di maði, n'na'a hindi maði. N'na rá hmu da 'yørpe te di manda, man'na rá hmu hinda 'yørpe te di manda. Gui njathε p'εya, hingui sä ngue mbø yoho p'ε di ma ni mmæihε. Di ma ni mmæihε

Oja, xīndī ma nī mm̄ih̄u ra mēnyū.

Nūna Oja fā'uh̄ yō ja'iyā orá
yε.

²⁵ Nūgā dī mma, nu'a te ja ngue gui sih̄u, ogue te ja ngue gui hyeh̄u, 'yo gue'a mathoguiho ga ndū nī mm̄ih̄u'a. A nuyá, nū rā te rā ja'ī, man'natho dī mūui ngue'a te dā zi. Nū rā do'yo rā ja'ī, man'natho dī mūui ngue'a te dā hye.

²⁶ Ya guí nnuh̄u yō ts'int's'uh̄ 'yo maya, ngue hīngui uah̄i, 'nε hīngui xofō ngue te dā mεts'i. Pε nūna nī Papáh̄u bí 'b̄u mah̄εts'i, go di unni te si yō ts'int's'uh̄ nā. Gomā gue'ah̄u ya, ngue hīnda māxah̄u Oja, porque man'na xammadi'ah̄u ngue yō ts'int's'uh̄. ²⁷ Xiya, xi rā ja'ī tū rā mm̄i ngue hīngui h̄εts'i, ζua dā zā dī nte man'na doyni ngue'a ga nh̄εts'i?

²⁸ 'Yo di tū nī mm̄i te gui hyeh̄u. Ya guí nnuh̄u yō dōni bí ja dapo ngue hīndī mpefi, nī xīngui mpe, pε mah̄ocho guí nεquī. ²⁹ Dī xi'ah̄u nā rā hyā nā, ngue tengū rā dast'abi Salomón, mandōnho drá he bi hye, pε hīnha dā zadi tengū ganho yō dōni. ³⁰ Porque guesε Oja øt'e ngue mazihōtho guí nεquī yō dōni bí ja dapo. Bí ja dapo ya, pε nixudī p'uya, dī nzø p'uh̄ ja rā orno. Gomā gue'ah̄u ngue hīndī he'ah̄u Oja. Pε hīngá εgui εc'ēih̄u xanho ngue fāxah̄u Oja. ³¹ Janangue nuyá, 'yo mathoguiho di tū nī mm̄ih̄u ngue sá gui

'yεmhm̄u: “¿Te 'bε'a ga sih̄u ya, o gue te 'bε'a ga heh̄u ya?” gui 'yεmhm̄u. ³² Porque yō ja'ī 'b̄ucua ja rā xīnh̄i, hōnt'a te dā zi 'nε'a te dā hye nī ma yō mm̄i honi. Pε nu'ah̄u, nu'a nī Papáh̄u bí 'b̄u mah̄εts'i, ya padī ngue guí homhm̄u gātho ya yō cosa ya. ³³ Janangue nuyá, mā dātho dami hyoni ha gdi soh̄u rá 'yε Oja. Nuyā yō hyā dī manda Oja, dami ja ndūmm̄i gui 'yōth̄u, n'namhma ngue di 'da'i te gāmā cosa gui homhm̄u. ³⁴ A nuyá, 'yo sá mā'dihi di tū nī mm̄ih̄u'a te ja ngue gui thohm̄u nixudī. Porque n'na ngu n'na yō pa ja te thohyō ja'ī. Hōntho ngue nu'a rā n'uh̄ guí thohm̄u n'na pa ngu n'na pa dami hyoni ha gdi thohm̄u'a rā pa'a.

7

'Yo guí haspah̄u rā güenda te ga 'yo mī'da yō ja'ī.

¹ 'Yo guí haspah̄u rā güenda te ør'mī'da yō ja'ī, n'namhma ngue hīnda hyats'ah̄u rā güenda Oja te guí øth̄u. ² Porque dā thats'ah̄u rā güenda tengūtho gnī hyaspah̄u rā güenda mī'da yō ja'ī. Tengūtho gui 'yōth̄u, xquet'a gue'a dī nja'ah̄u'a. ³ ¿Hanja yō ja'ī ngue ja xangu yō ts'oqui, guehya nne dā hyaspa rā güenda yō ja'ī ngue ts'udyō ts'oqui ja ya? Tengūtho 'mø guí xih̄ni cū ngue oxra häi rá dā, pε nu'ī p'uya, rā biga di o nī dā. ⁴ Ya hīnda zā guí 'yεmni cū: “Ague n'yø, tø ga hāhmi rā häi o nī

dä", gui 'yɛmbi. A nu'i p'aya, hɪn gadi unna güenda ngue ra biga oxni dä. ⁵ Ya hinni 'yup'u te guí mma. 'Be dami hyahra biga o ni dä n'namhma da zä gui hyamba ra häi o rá dä ni cu.

⁶ Nuna ra hya guí nnu mandaxquih, nu ra ja'i ngue mandønts'o drá mmäi hinda zä gui xihma ra hya. Porque n'na ra cosa xandaxqui, hingui sä di t'unyø fo'yo. Nu'mø bi ncuɛ ra fo'yo, da za'ah. Ximmangu n'na ra cosa ngue mandø mmaðitho, hingui sä di t'unyø ts'udi, porque ra ts'udi di 'da'mi, da nep'u häi'a te guí unhma.

Dami 'yáphu Oja te guí homhma.

⁷ Nuna Oja di 'da'i te guí homhma. Dami 'yápi te guí nneh. Nu te guí hyoni, gui tini. Nu'mø gá játra goxthi ngue gui nzohma Oja, da xoc'ah. ⁸ Porque nu ra ja'i ädi te nne, ma t'unni. Nu'a honi, i tini. Nu'a di játra goxthi, i sojpi.

⁹ Conque nu ra ja'i 'bahrá basi, nu'mø bi 'yápra thuhmɛ, hingui sä rá mmäi ra ja'i ngue ra do di unna basi. ¹⁰ Ogue ra hua da 'yápra basi, hingra c'eya di unni. ¹¹ A nuyá, i ja ni ts'oquih, pɛ guí paði guí unna cosa nu'a xanho ni basih. Man'natho'a ni Papáhu bí 'bɛ mahɛts'i ngue xandønho te di 'da'ah mø gui 'yáphu.

¹² Tengu gni ne ngue da máxahu yø ja'i, da ngu'a gui 'yøth, dami 'yørpah ra 'báxte mi'da yø ja'i. Ja ni

gaxpɛ gátho yø hya nt'ot'i p'u ja ra ley, da gue'u yø hya bi 'yotyø pøngahya Oja.

Mahyejpi ra hya n'na ra goxthi hingui xidi.

¹³ Mente gui 'bɛhmɛ ua ja ra ximhäi, dami hyaxhɛ ra 'yu njuantho. A nuyá, para ngue da zä gui hyaxhɛ na ra 'yu na, dami cuthɛ p'u ja ra goxthi hingui xidi. Porque nuna ra 'yu ni ma nidu hingui nnu manhenni yø ja'i na, ngue xa nxidi ra goxthi 'nɛ xa nxidi ra 'yu. Pɛ mandøngu dyø ja'i ni map'u. ¹⁴ Pɛ nu ra 'yu njuantho da hyaxra ja'i di nthɛui ra 'da'yo te, hingui xidi ra goxthi 'nɛ hingui xidi ra 'yu. Pɛ ziyohotho yø ja'i ni map'u.

Nu'a ga nho rá ndät'ä ra za, gue'a di fadi tema za'a.

¹⁵ Dami mfähmɛ xandønho, nuyá yø fehni xännbate da zøp'u gui 'bɛhmɛ, da 'yɛna ngue mmambrá hya Oja. 'Yo di hä'ah, porque máxøts'itho di nɛqui ngue yø hoga n'yoh, pɛ nu te ga 'yo, gá ra nts'oni ørbɛ ni ma. ¹⁶ Nu'a te ga 'yo, gue'a gdi pahmɛ te'o'a. Tengutho p'u ja ra 'uini, gui pahmɛ ngue hinga ja di nzɛp'u yø uva. Ni xingyø igo di nzɛp'u ja yø 'uini. ¹⁷ Porque gui pahmɛ ngue n'na ra hoga za, ra hoga ndät'ä zædi. Pɛ nu'a hingra hoga za, hingui ho yø ndät'ä zædi. ¹⁸ Nu ra hoga za, hinga ja zɛp'u ra ndät'ä hingui ho. Nu'a hingra hoga za, hinga ja zɛp'u ra hoga ndät'ä. ¹⁹ Nu gátho yø za hingui ho yø ndät'ä zædi

da ma nt'ets'i ngue da t'udi.
²⁰ Janangue dí xi'ah_u ngue
 nu'a te ga 'yo ya yø fɛhni
 xännbate, gue'a gdí pahm_u
 te'o'a.

*Jatho gui 'yøth_u'a terápähä
 ni Hmu_h.*

²¹ Nuya yø ja'i da 'yɛngu
 ngue drá Hmu_gui, hinga gä
 da yurb_u ha di manda Oja.
 Nu'_u majuaní ngue da yurb_u
 di manda Oja, gue'_u yø ja'i
 da 'yørpabi rá pähä ma Papá
 bí 'b_u mahɛts'i. ²² Nu'mø bi
 zønna pa da thaspa rá güenda
 yø ja'i, xandøngu yø ja'i da
 'yɛngu: "Grá hmu, grá hmu.
 Xquet'a 'nɛcähe dá xicähe yø
 ja'i te'o'i. 'Nɛ conni thuhu
 dá øthegähe yø ja'i mi n'youi
 yø ts'onthi. 'Nɛ conni thuhu
 dá øt'ähe xangu yø milagro",
 da 'yɛngu. ²³ Nu'mø dá
 thacä p'uya, ga embi: "Damí
 'uemhm_u ua dí 'bucä, porque
 himma amigo'ah_u. Porque
 høndra nts'o xquí n'yoh_u", ga
 embi.

*Bi nhyejpa rá hya yoho yø
 hyønnigu.*

²⁴ Nu rá ja'i øde te gäma
 hya dí mmangä 'nɛ da
 'yøt'e te dí xifi, guehna nná
 hyejpabi n'na rá n'yoh_u ngue
 rá njammäi na, ngue rá
 mmendo p'ü bi hyøhrá ngu.
²⁵ Nu'mø bi nja rá 'ye, bi mo
 rá dathe, bi n'yo rá ndahí
 ngue bi nønhna ngu. Pɛ himbi
 dägui, porque rá mmendo p'ü
 høxrá ngu. ²⁶ Pɛ nu rá ja'i øde
 te gäma hya dí mmangä, 'nɛ
 hinda 'yøt'e te dí xifi, guehna
 nná hyejpabi n'na rá n'yoh_u
 ngue hin'y_u rá n'yomfɛni na.

Guep'_u ja rá 'bomu dehe bi
 hyøhrá ngu. ²⁷ Mi n'ye p'uya,
 bi mo rá dathe, bi n'yo rá
 ndahí ngue bi nønhna ngu. Bi
 xot'i, maxøgue bi n'uɛni.

²⁸ Mi juahya yø hya bi
 xännba yø ja'i rá Jesús, di
 'yødyø ja'i ya yø hya bi xifi.
²⁹ Porque yø xännbate ngue rá
 ley hingui ya manzaqui 'mø
 xännbate, pɛ nuna rá Jesús ɛna
 nts'ut'abitho 'mø xännbate, nu
 te mma ngue di nja gue'a di
 njahma'a.

8

*Rá Jesús bi 'yøthe n'na rá
 n'yoh_u mi 'ya rá do'yo.*

¹ Mambá ɛp'_u bí ja rá nyuni
 mambi 'buhra Jesús, xangu
 yø ja'i bá n'youi. ² Bi guat'a
 n'na rá n'yoh_u mi hembra
 ts'o'ya p'uya. Bi ndantyo_hmu
 p'ü 'buhra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague grá hmu, nu'mø guí
 nne gui 'yørcá rá mate gui
 'yøthegui, nugä dí padí ngue
 dá zägui —bi 'yɛmbi.

³ Rá Jesús bi dots'i conná
 'yɛ, bi 'yɛmbuya:

—Ahá, dí nne ga øthe'i. Da
 zä'i ya —bi 'yɛmbi.

Høntho bi manna rá hya na,
 nuna rá därquehi mi 'ya rá
 do'yo, 'bexpi zä ha mi hɛmbi.

⁴ Rá Jesús bi 'yɛmbra n'yoh_u
 mi'ü:

—Nuyá, 'yo to guí xifi te dá
 øt'a'i ya. 'Be ni ma ya, sømp'_u
 'buhra mmäcja. Da nu ngue
 ya bi zä'i. Damí 'yøtra 'bøt'e
 tengutho bi manda rá Moisés
 ngue da 'yøtyø ja'i 'mø bi zä rá
 'ya hɛmbi. Janangue da badí
 gätho yø ja'i ngue ya bi zä'i.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá hmiqúi n'na ra capita.

⁵ Nuna ra Jesús, mi zømp'u ja ra hnini Capernaum. Bi ma bá apra mate n'na ra capita.

⁶ Bi 'yεmbi:

—Ague grá hmu, nu'a n'na ra ts'unt'u di mpεp'u ja ma ngu, sä ra ndate ngue tu gä rá do'yo —bi 'yεmbi.

⁷ Ra Jesús bi 'yεmbra n'yohu apra mate:

—Ga mmagä p'u 'mø, ga ma øthegä —bi 'yεmbi.

⁸ Nu'a ra capita p'uya, mahømbi 'yεmbra Jesús:

—Pe ague grá hmu, 'yo gadi n'uni. Nugä himma nsä'be ngue guí cærbu ja ma ngu. A nuyá, høntho dami manya ngue da zä ra ts'unt'u dí xi'i, ya dí padi ngue da zä ra n'u hεmbi. ⁹ Porque nugu xquet'a 'bai to 'bet'o ngue di mandaguí. A nugä p'uya, xquet'a dí si ma soldado dadi manda. Nu'mø dí xi'a n'na ra soldado ngue ha da ma, i pap'u dí εt'i. Ogue ga εmbi: “Bi 'yεcua”, ra soldado p'uya bá εp'u. Ogue ma hmiqúi, ga 'bεpi te da mεfi, ra hmiqúi øt'e te dí xifi.

¹⁰ Nuna ra Jesús mi 'yøde te xihra capita, di 'yøtho te sifi. Bi 'yεmbyø ja'i n'youi p'uya:

—Majuani dí xi'ahu ngue hinjonni judío di pøni ngue gdi tinnbä rá nt'εc'ei tengü ga 'yεc'εigä na ra n'yohu na.

¹¹ Nugä dí xi'ahu ngue xangu yø ja'i hingyø judío dí bømp'u ni bøxyadi 'nεp'u ni yahra hyadi, ngue nup'u di manda Oja p'u mahεts'i, 'dap'u di nsihmεui ra Abraham, cona

Isaac, cona Jacob. ¹² A nu'u yø ja'i mi jahma ngue xtä nzo rá 'yε Oja 'nε himbi ne, da t'εmp'u thi ja ra 'bεxui'u. Ja di nzomp'u 'nε ja di guxpæ yø ts'i'u.

¹³ Ra Jesús bi 'yεmbra capita mi nyauí:

—Ni ma ni ngu ya. Nu'a ra hya guí εc'ei ngue da zä ga øt'e, ya bi nja ya.

Ngü ra ora bi manna ra hya na, 'bεxpi zä ra ts'unt'u mi'u.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá to ra Bedu.

¹⁴ Ra Jesús bi map'u ja rá ngu ra Bedu. Nu'a rá to ra Bedu oxpæ ja rá t'ots'i ngue mi hεmbra pa. ¹⁵ Ra Jesús bi bennbä rá 'yε ra därkehi ngue bi gats'i. 'Bεxpi zä ra pa mi hεmbi. Nuna ra xisu p'uya, bi nanguí ngue bi hojpi te da zi yø ja'i.

Ra Jesús bi 'yøthe xangu yø därkehi.

¹⁶ Mi dähra nde p'uya, nup'u 'bæhra Jesús, xangu yø ja'i n'youi yø ts'onthi bá ts'innbi ngue da 'yøthe. Pe ra Jesús høntho da ma ngue da zä yø ja'i n'youi yø ts'onthi, 'bexi sä. 'Dama 'dan'yo yø n'u hεmbyø ja'i, pε gä bi 'yøthe. ¹⁷ Mi nja na ra hya na, ya bi nja'a te ra hya bi manna pøngahya Isaías ngue bi 'yεna: “Nu te gäma n'u gmí hεmphu, gä bi hyaqui haru mi'u”, bi 'yεna.

Yonc'ei bi nyauí ra Jesús.

¹⁸ Mi nu ra Jesús ngue mandøngu dyø ja'i di mäts'i. Bi xihyø xädi p'uya ngue bi mähä dí ma man'na nguadi ra

zabi. ¹⁹ Nu'a n'na ra xännbate
ngue ra ley bi guarbη 'bähra
Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grá xännbate, nugä
dí nne ga mmε hapη gdí ma
—bi 'yεmbi.

²⁰ Ra Jesús bi 'yεmp'a yaui:

—Yø haho ja yø 'bido hapη
säya. Yø ts'int's'η ja yø 'bafi
hapη säya. Pε ra N'yohη bí 'yε
mahεts'i, hín'yη rá ngu hapη
dí n'oxi.

²¹ Pε nu'a n'na nc'ei rá xädi
bi 'yεmbi:

—Ague grá hmu, dami
'dacra nt'edi ngue 'be da du
ma papá, ga ägui, ya ga mε
p'aya —bi 'yεmbi.

²² Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ma ga mmehma. Nu'η
yø ja'í enthō ya xa ndu ngue
hingui pa Oja, gue'η da 'yähyo
mmindui'η.

*Ra Jesús bi säyabi ra ndahi
conyø fanthe.*

²³ Nunā ra Jesús bi yarbu
ja ra barco ngue bi ma, bi
mähä yø xädi. ²⁴ Pε nup'η ja ra
zabi, bi nanga n'na ra ndate
ndahi. Nu'η yø fanthe nan-
gui, so mbo ra barco mente
atho ra Jesús. ²⁵ Nu'η yø
xädi p'aya, bá äp'η bí äha, bi
'yεmbi:

—Ague grá Hmu, dami
yanje. Ya ja ngue da thunt'a
mbonthe ra barco. Ya ga tuhη
—bi 'yεmbi.

²⁶ Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—¿Hanja ngue gui sühη? ¿Ua
hingui εc'ei ngue ga faxahη?
—bi 'yεmbi.

Mi nangra Jesús, bi hejpabi
ra ndahi 'nεhyø fanthe. Mi
hejpi, 'bexpi nsäya. ²⁷ Nu'η yø

xädi p'aya, di 'yøtho te bi nja.
Di n'yεmbi n'na ngu n'na:

—¿Te'o ni n'yohη na n'yø?
Asta ra ndahi 'nεhra dehe
εc'ei 'mø bi zofo —di n'yεmbi.

*Ra Jesús bi 'yøthe yonc'ei mi
n'youi yø ts'onthi.*

²⁸ Mi zøm man'na nguadi
ra zabi, ja ra häi ni hu ngue
Gadara. Ja bi nthēui p'η
ra Jesús yoho yø n'yohη
mi n'youi yø ts'onthi. Pε
mandønts'otho, xpí 'yεp'η ja
ra camposanto. Asta nts'utho
to da thop'η ja ra 'yu. ²⁹ Mi
nu ra Jesús, bi mahra mafi. Bi
'yεmbi:

—Ague Jesús, rá Ts'ant'η'i
Oja, ¿hanja ngue gadi
nthint'ua dí 'bücähe? Porque
tobe hingui sønna pa ngue
gui penngahe ra castigo —bi
'yεmbi.

³⁰ Nup'η yap'utho, mambi
'yop'η n'na 'bui yø ts'adi, ma
'yoní p'η ngue sihmε. ³¹ Nu'η
yø ts'onthi bi 'yεmbra Jesús:

—Nu'mø gui nne ngue
ga hecähe ua ya yø n'yohη
'bücua, pε dami 'dacje ra
nt'edi ngue ga cat'ähe yø
mmui yø ts'adi bí 'yonη —bi
'yεmbi.

³² Ra Jesús bi unna nt'edi yø
ts'onthi, bi 'yεmbi: —I mähä
nē bí 'bähyo ts'adi 'mø.

Janangue nu'η yø ts'onthi
bi hyep'η yø n'yohη mi n'youi,
i ncarbη ja yø mmui yø ts'adi.
Yø ts'adi p'aya, bi gη ra 'dihí,
bi nhyorbη ja ra zabi. Gä ja bi
jarbη ra dehe.

³³ Nu'η mi fähyo ts'adi
p'aya, bi nsu 'mø mi nu te bi
nja. N'na 'dihitho bi map'η bí

ja rā hniniŋŋue bá mā te bī nja. Bī mā tengue xi thohyø ts'edi, 'nē bī mā tengue xi tho'u yø n'yohu mī n'youi yø ts'onthi. ³⁴ Nu'u yø ja'i mambī 'bup'u ja rā hnini, gā bī maŋgue bi zomp'u bī 'buhra Jesús. Mī zonyø ja'i p'u 'buhra Jesús, bi xifiŋgue da ma.

9

Rā Jesús bi 'yøt'e ŋgue da fadiŋgue ja rá ts'edi ŋgue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

¹ Rā Jesús bi yurbu ja rā barco ŋgue da ma, di ma man'na nguadi rā zabi ha bí ja rá hnini. ² Mī zomp'u ja rā hnini, bá thunnabi n'na nc'ei bá oxrá fidiŋgue tudyø gua. Mī nu rā Jesús te øtyø ja'i bá du rā dārquēhi, i padiŋgue εc'ei yø ja'iŋgue da zā da 'yøthe rā dārquēhi. Bi 'yembra dārquēhi p'uya:

—Ague ts'unt'u'i, 'yo tu nī mmui, ya dá pun'na nī ts'oqui ya —bi 'yēmbi.

³ Nuna rā hya bī manna Jesús, mī 'yøhyø xännbate ŋgue rā ley, bī mbøcue. Bi 'yēmp'u ja yø n'yomfēni: “Nuna rā n'yohu 'bucua, thenmahya Oja na co nu'a rā hya i mma”. ⁴ Pē rā Jesús i patho te mbēnya yø n'yohu mbøcue, bi 'yēmbi:

—Nuna rā hya gā bēmhmu ya, hinga ja rá njap'u na. ⁵ Nugā dá xihra n'yohu 'bucua, dí ēmbi: “Ya dá pun'na nī ts'oqui ya”. Pē nuyá, hindiŋnequi xanho ŋgue'mø bī mpunnbi ogue hin'na. Pē nu'mø gā ēmbi:

“Damiŋnanguj, gui caxni fidi, gui mma”, gā ēmbi, nu'mø ŋgue bī n'yo p'uya, ya gui pahmu xanho ŋgue ja mā ts'edi. ⁶ A nuyá, dami pahmu ya ŋgue rā N'yohu bí 'yē mahēts'i, ja rá ts'edi ua ja rā ximhai ŋgue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'yembra n'yohu xan'u p'uya:

—Damiŋnanguj, caxni fidi, nī ma nī ngu.

⁷ Rā dārquēhi p'uya, bī nanguj, bī ma rá ngu. ⁸ Mī nu yø ja'i te bī nja, bī nsu yø ja'i. Pē εspabi Oja porque diŋnequiŋgue Oja di unna ts'edi te ø'na rā n'yohu na.

Rā Jesús bi zixra Mateo, da 'yøt'e ŋgue rá xādi.

⁹ Mī ma rā Jesús, nī nthop'u ja rá oficina n'na rā n'yohu nī hu ŋgue rā Mateo, nuna jamba rā mēnyu yø ja'i ja te pä. Mī nu rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Ma gā mme n'yø, gā øt'e ŋgue mā xādi'i —bi 'yēmbi.

Rā Mateo p'uya, bi zop'u rá oficina ŋgue bī mē rā Jesús.

Nuya yø ja'i t'ēmbi ja yø ts'oqui, 'dap'u sihmēui rā Jesús.

¹⁰ Man'na rā pa p'uya, nuna rā Jesús bī mē yø xādi p'u ja rá ngu rā Mateo ŋgue da nsihmē. Xangu yø ngathāi 'bup'u, co 'nē hmi'da yø ja'i t'ēmbi ŋgue ja yø ts'oqui, gā 'dap'u sihmēui rā Jesús. ¹¹ Yø fariseo p'uya mī nu te øtra Jesús, bi 'yørpabi rā nt'anni'u yø xādi, bi 'yēmbi:

—¿Hanja nī xännbatehu ŋgue 'dap'u sihmēhu yø ngathāi co 'nēhyu mi'da yø

ja'i ja xangu yø ts'oqui? —bi 'yεmbi.

¹² Mi 'yøhra Jesús te sipyø xädi, bi 'yεmp'ε di yahni:

—Nu ya yø ja'i di hyenni, guehya ni 'yεhra 'yøthe ya. Pε yø ja'i xanzaqui, hinga gue'ε ni 'yε'ε. ¹³ Damj xähmu te ni bonyø hya nt'ot'i p'ε ja ra Maca Libro ngue εna: “Dj nnegä ngue di nja ni nhuεcatehε, porque guehna man'natho di muu na ngue yø 'bøt'e guí ørcähε”, εn'Oja. A nugä, dá εhε ngue gue'ε yø ja'i ja yø ts'oqui ga xifi da hyep'ε ra nts'o ga 'yo, hinga gue'ε yø ja'i εna ngue ya 'yo xanho dá εhε ga nzofa —bi 'yεmbi.

Bi manna Jesús hanja ngue hingui etyø mmui yø xädi.

¹⁴ Nu'ε yø xädi ra Xuua bi guarbε 'bähra Jesús. Bi 'yεmbi:

—¿Hanja ni xädi ngue hingui etyø mmui? Conque nugähe 'nεhyø fariseo εmmεi di ε'ma mmuigähe —bi 'yεmbi.

¹⁵ Ra Jesús bi 'yεmbya yau:

—Nu'ε yø ja'i ts'ofa ngue da nu ra nthati, hingui 'bε ndummui ngue da 'yetyø mmui mente 'dap'ε 'bεhmε ra novio. Njarbεtho ma xädigä ya, hingui etyø mmui ngue 'daua di n'yo'be. Pε bá ep'ε ra pa ngue da zigagui ma nsui'be. Nu'a ra pa'a p'aya, mfadi ngue da zä da 'yetyø mmui ya ma xädi 'mø.

¹⁶ Nuna ra 'da'yo hya di xännbate, n'nan'yo na ngue ra nyogui xädi. Tengutho n'na ra 'da'yo ulu, hindä zä di

'bøtra zε'ulu. Porque ra 'da'yo ulu di ngants'i, ya man'na di nts'onna zε'ulu. ¹⁷ Tengutho ra 'da'yo vino hingui sä da sirbε ja ra zεxfani ngue da zedi. Porque ra 'da'yo vino da xetra zεxfani 'mø da sit'i, ja di m'mεp'ε p'aya. Janangue ra 'da'yo vino, ra 'da'yo xifani da sit'i n'namhma ngue gä yoho händi m'medi.

N'na ra n'yohε bi zixra Jesús ngue da øthebi rá t'ixu.

¹⁸ Mente ra Jesús bi xihyø ja'i ya yø hya ya, bi zø'a n'na ra n'yohε 'bet'o ngue yø judío. Bi ndantyøhmυ p'ε 'bähra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu ma t'ixu εxa ja bi du, pε nu'mø guí mma, guí japni 'yε p'ε ja rá do'yo, mahøndi m'mui.

¹⁹ Ra Jesús bi nangbε mi hudi, bi mε'a sits'i. Bi mähä yø xädi.

²⁰ Mente ni 'yo ra Jesús, nuna n'na ra xisu ya n'ne'ma yonjeya mi hembra m'mäcji, bi guarbε ja rá xatha ra Jesús ngue bi därpa rá nyanj rá he. ²¹ I εn'a mbo rá mmui: “Nu'mø ga thärpabi rá he ra Jesús, da zägui”, bi 'yεna. ²² Mi dädi, 'bexpi 'bätra Jesús ngue bi hyetra xisu. Bi 'yεmbaya:

—Ague t'ixu, da hyu ni mmui. Ya bi zä'i ngue gä 'yεc'εigui ngue da zä'i comma ts'edi —bi 'yεmbi.

'Bexque'a bi zä ra n'ε mi hembra xisu.

²³ Mi zømp'ε ja rá ngu ra n'yohε na ra Jesús, bi nu ngue 'bεp'ε yø mε'bida. Di yänni

yø ja'i 'bæp'u ngue zoni. ²⁴ Ra Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Dam̄i pømh̄m̄ ua. Nuna ra hm̄ute 'bæcua, h̄ingūi tu na, i atho na —bi 'yεmbi.

Pe nuya yø ja'i yaui ra Jesús, i thentho, porque pad̄i ngue ya xi du ra hm̄ute. ²⁵ M̄i bøn'athi gätho yø ja'i p'uya, ra Jesús bi thop'u brá 'benna hm̄ute. Bi bennba rá 'yε ra hm̄ute bi gats'i. Ra hm̄ute p'uya bi bennate, bi nangui. ²⁶ Nu te bi 'yøtra Jesús, bi n'yo ra hya ndap'u bi zä'a ra xequi'a.

Ra Jesús bi 'yøthe yoho yø xädä.

²⁷ Mambá εp'u ja ra ngu na ra Jesús, nup'u ja ra 'yu bi denni yoho yø xädä. Ni mafi, bi 'yεmbi:

—Ague rá mbom'meto'i ra David, dam̄i huεga'be.

²⁸ M̄i yarbu ja rá ngu ra Jesús, bi guatyø xädä. Ra Jesús bi 'yεmbi:

—¿Ua guí εc'εiui ngue da zä ga øt'ä na te guí xicui ya?

Yø xädä p'uya bi 'yεmbi:

—Ahá grá Hmu, dí εc'εi'be ngue da zä guí 'yøt'e —bi 'yεmbi.

²⁹ Bi macyø 'yε ra Jesús ngue bi dārpa yø dä yø xädä. Bi 'yεmbi:

—Ngue guí εc'εiui ngue da zä ga øthe'aūi, da zä'aūi ya.

³⁰ Nu'u yø xädä p'uya 'bexp̄i nzø yø dä. Pe ra Jesús di hejpi ngue h̄inte da ma, bi 'yεmbi:

—Man'nan'yo m̄i 'yøt'e ngue guí mm̄m̄i te dá øt'aūi ya —bi 'yεmbi.

³¹ Pe nuya mayø xädä, høntho bi nhyεhm̄i ra Jesús, to bi zä xifi te xi 'yørpabi ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra gone.

³² Høntho bi ma ya mayø xädä, bi zø hm̄i'da yø ja'i p'u ha 'bähra Jesús, bá zinnbabi n'na ra n'yoh̄u di gonebi ra ts'onthi. ³³ Nuna ra Jesús bi japra ts'onthi ngue bi hyεp'u ra ja'i n'youi. Bi zä bi nya ra gone. Pe yø ja'i bi nu te bi nja, di 'yøtho, di n'yεmbi:

—Nuna te dá nuh̄u bi nja ya, mente yø pa xa thogui h̄injongui pøni ngue da ngu'a da 'yøt'ua ja ra häi Israél.

³⁴ Pe yø fariseo bi 'yεna:

—Nuna ra n'yoh̄u 'bæcua, i øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, porque gue'a ra zithu yø hmu yø ts'onthi i fäts'i te øt'e —bi 'yεna.

Ra Jesús di huεcyø ja'i.

³⁵ Nuna ra Jesús bi n'yo ndap'u bi zä yø hn̄ini. Nup'u ja yø hn̄ini søni, xännbabi rá hya Oja yø ja'i di mpeti p'u ja yø nija yø judío. I xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya ngue ha di njap'u di zo rá 'yε Oja yø ja'i. Yø ja'i 'dama 'dan'yo man'u hεmbi, pe gä bi 'yøthe ra Jesús.

³⁶ Nu'mø bi nu ngue xangu yø ja'i di mpeti p'u ha søni, εmm̄ei di huεqui. Porque yø ja'i 'bæ ndumm̄i, h̄ingūi pad̄i te da 'yøt'e. Æntho yø de'yo 'mø h̄injo'o to da mädi. ³⁷ Pe ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Majuani dí xi'ah̄u, ngue xangu ra 'bæfi i ja, pe yø mæfi zi yohotho 'bæi. ³⁸ Janangu

nuyá, nuna Oja rá mmeti ra 'befi, dami 'yaphu ngue da menhyo mefi p'u ja rá 'befi.

10

Ra Jesús bi 'yexi 'dema yoho yø xädi.

¹ Ra Jesús bi zo'u 'de'ma yoho yø xädi ya xi huanhni. Bi unna ts'edi ngue da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, da gue'u yø ja'i hembj n'na ma 'dan'yo ma n'u, da 'yøthe. ² Ja ua yø thuhü ya 'de'ma yonc'ei yø representante ra Jesús. Rá mudi rá thuhü ra Simu, nu'a i nhuta m'mefa ngue ra Bedu. Ra Andre nuna rá n'yohu ra Bedu. Ra Jacobo, 'nehra Xuua, guehya yø ts'ant'u ra Zebedeo ya. ³ Ra Lipe. Ra Bartolomé. Ra Toma. Ra Mateo nuna ra nguthäi. Ra Jacobo nuna rá ts'ant'u ra Alfeo. Ra Lebeo nuna ja man'na ra thuhü ngue ra Tadeo. ⁴ Ra Simu nuna n'youi ra partido ngue ra cananista. 'Nehra Judas Iscariote nuna bi dä ra Jesús.

Bi xi'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús ngue da ma da xänbba ra hya yø ja'i.

⁵ Nuya 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi 'yet'i ngue da manna hya. Rá mudi bi 'yembj:

—'Yo gni mähä p'u ja rá m'mahyø ja'i hingyø judío. 'Ne 'yo guí cuthu p'u ja yø hnini ja'a ra ra häi Samaria. ⁶ Sinoque i mähä p'u 'bähyø judío. Porque yø judío tengutho yø de'yo ngue xa m'medi. ⁷ Guí xihmu yø ja'i

p'u gdi mähä ngue nuna Oja bi 'bu mahets'i, ya da guehyø pa jap'u da 'yudi ngue di manda ua ya. ⁸ Dami 'yøthehu yø ja'i di hyenni. Gui 'yøthehu ngue di bennate yø ánima. Gui 'yøthehu yø ja'i 'ya yø do'yo. Gui 'yøthehu yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Nuna ra ts'edi ga 'da'ahu, hinte dá jap'ahu. Janangue nuyá, nu yø ja'i gui 'yøthehu, 'yo te gui jumbahu.

⁹ 'Yo guí haxhu ra menyu ngue ra oro ogue ra t'axi ogue ra cobre. ¹⁰ 'Yo tema lega guí caxhu. O guí caxni mponihu. 'Yo guí caxhu mi'da yø thixfaní ogue yø tøhø. Porque rá mefi Oja jatho ngue di t'unni te da zi.

¹¹ Nu'mø gá sømhmu p'u ja n'na ra danihni ogue ja n'na ra t'unihni, dami hyomhmu n'na ra n'yohu nu'a hnumanho p'u ja rá hnini, dami 'yaphu ra nt'edi ngue di 'da'ahu ra ts'äya. Ja dami nsayahu p'u ja rá ngu'a, asta gue'mø guá ehmu. ¹² Nu'mø gá cuthu mbo ra ngu, guí 'yemhmu: "Oja di japyø ja'i 'bucua". ¹³ Nu'mø da nu manho'ahu yø ja'i 'bhp'u ja ra ngu, ya di tocabi na ra nzengua guí xihmu 'mø. Pe nu'mø ngue hingui nnu manho'ahu, nu'a ra nzengua guí xihmu, ya händi tocabi. ¹⁴ Nu'mø ngue himbi hnu manho'ahu p'u ja n'na ra hnini ogue ja n'na ra ngu händi n'na'ahu ra ts'äya 'ne hinda ne da 'yøhyø ja'i na ra hya guí xihmu, ni mähä p'uya, pømhm p'u ja ra

hnini ogue ja ra ngu. Dami huamhmra fonthai di n'youi ni mbonguah. ¹⁵ Majuani di xi'ah ngu nu'mo ra pa dani hyaspa ra guenda Oja ya yø ja'i di ja'ah p'u, man'na xangu ra castigo da thohya, ngue'a te ra castigo da tho'u yø ja'i mi 'bep'u ja ra hnini Sodoma 'nep'u ja ra hnini Gomorra.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da zä ra n'u da ts'ui.

¹⁶ A nuyá, ga pen'nahu p'u ha 'buhyø ts'oc'ei, ngue nts'utho, tengutho yø de'yo 'mø bi zomp'u 'buhyø zate. Pe dami 'yø't'e ngue gyø njammuihu, gui mfähmu, tengutho gui mfähhyø c'eya. Pe 'yo to gui sahmu, gui 'yøthø tengutho yø paloma ngue hingyø nequisai. ¹⁷ Dami mfähmu p'u 'buhyø ja'i. Porque yø ja'i da zixahu fädi. Nup'u ja yø nija yø ja'i da nep'ahu. ¹⁸ Di dä'ahu p'u 'buhyø ts'ut'abi 'nep'u 'buhyø gobierno. Di u'ahu yø ja'i ngue gui ec'eigahu. Nu'mø ngue ya gdi 'buhmu p'u ha 'buhyø ts'ut'abi, ngu'u yø judío, ngu'u hingyø judío, gä da zä da 'yøhna ra hoga 'da'yo hya gui xihmu. ¹⁹ Nu'mø bi jo'ahu, 'yo sä di tu ni mmuihu'a te ra hya ja ngue gui xihmu ra ts'ut'abi. Nu'a ra ora gui dä ni hyahu p'u ja ra ts'ut'abi, Oja di 'da'ahu ra hya ja ngue gui mmamhm. ²⁰ Porque ra Espiritu Santo di ben'nahu ra hya gui xihmu ra ts'ut'abi. Hingni n'yomfenise gui jecra hya gui mmamhm.

²¹ Nu yø n'yohu ec'eigui, di yapse yø n'yohu hingui ec'eigui ngue da tho. Yø papá, nu'mø bi 'yec'eigui yø basi, di dä yø basi ngue da tho. Yø basi p'uya, nu'mø bi 'yec'eigui yø papá, di dä yø papá ngue da tho. ²² Hønnbu bi zä da z'ahu yø ja'i ngue gui ec'eigahu. Pe nu ra ja'i da zeti hangu ra n'u da thogui, guehna di nyanná te na. ²³ Nu'mø bá ju'ahu n'na ra hnini, dami 'dagui gdi mahä man'na ra hnini. Pe nugä di xi'ahu, tobe hin gadi täti gadi 'yomhm ra hya p'u ha 'buhyø judío 'mø mi zønna pa da hyaspa ra guenda yø ja'i ra N'yohu bi 'ye mahets'i.

²⁴ Nu ra xädi, 'yo di ena ngue hinda thogui tengutho thohrá xännbate. Xi mmangu ra hmiqui, 'yo di ena ngue hinda thogui tengutho thohrá hmu. ²⁵ Nu ra xädi, di m'mai ngue ra conforme, ngue da thogui tengutho da thohrá xännbate. Ra hmiqui p'uya, di m'mai ngue ra conforme, ngue da thogui tengutho da thohrá hmu. Nu'mø ngue bi nu man'ugä yø ja'i, gui huqui ngue drá zithu, goma gue'ahu hinda nu mman'ahu yø ja'i ngue gui tenngha.

Ra Jesús bi ma ndana ja ngue da ts'u.

²⁶ Janangu nuya yø ja'i sa'ahu, 'yo gui suhu ya. Nu te gäma hya njo'mi, siempre da famhma. ²⁷ Nuya yø hya di xi'asehu, dami xihmu gätho yø ja'i. Nuya yø hya di hut'atho

nī guhū, i nt'øde rā hyā gā rā hnīnī. ²⁸ 'Yo guí suhū'ū da ne da hyo'ahū. Porque nu'mø bi hyo'ahū, nu rā te ya hīnda zā te da japi. Nūna Oja, ja rá ts'edi ngue di juat'a nī do'yohū 'nε nī tehū p'ū ja ra nīdu, guehna damī suhū na.

²⁹ Nu'mø bi 'bā yoho yø ts'int'sū, hōnda n'na rā xanī mā t'unī. Pε hīnga n'na dī m'mε'ū yø ts'int'sū mēnte ngue hīndī unna nt'ēdī nī Papáhu. ³⁰ Janjuani ngue fāxahū Oja. Conque asta nī xtahū i m'mede n'na ngu n'na. ³¹ Janangue 'yo guí suhū yø ja'ī. Porque man'na xammadi'ahū ngue yø ts'int'sū, madague'a ngue yø mmundotho'ū.

Rā Jesús bi xihyø xādi ngue hīnda gømp'ū ha 'būhyø mmīc'ēiui.

³² Nū to gātho da mamp'ū 'būhyø ja'ī ngue εc'ēigui, xquet'a ga mmangā p'ū 'būhma Papá bí 'bū mahets'ī ngue dadī n'amigo'be ra ja'ī. ³³ Pε nū te'o da gøngā p'ū 'būhyø ja'ī, da mā ngue hīngui εc'ēigui, xquet'a ga mmangā p'ū ha bí 'būhma Papá mahets'ī ngue hīn dadī n'amigo'be ra ja'ī da gøngui.

Nūp'ū ha t'εc'ēi rā Jesús, bī mā ngue dī nja rā sui.

³⁴ 'Yo guí εmhmū ngue dá εcā ua ja rā xīmhāi ngue hīn temā n'ū guí sāhū. Nū'ā, hīn'na'a. Sinoque dī nja rā sui. ³⁵ Dā εcā ua ngue dī nja'a dī nsūhyø ja'ī. Rā ts'unt'ū dī nsūhmi rā papá. Rā hmute dī nsūhmi rā mamá. Rā ts'ihue

dī nsūhmi rá cā. ³⁶ Nū'ū yø nsūiui rā ja'ī da 'yεc'ēigui, gue'ū 'bap'ū ja rá ngu da zai.

³⁷ A nuyá, nū rā ja'ī ngue mā datho dī mahrá papá, dī mahrá mamá, ngue nūgui, guehna rā ja'ī ya hīngrá nsāui da denngui. A nū rā ja'ī ngue mā datho dī mahrá ts'unt'ū, dī mahrá t'ixu ngue nūgui, guehna rā ja'ī ya hīngrá nsāui da denngui. ³⁸ Nū rā ja'ī hīngui nne da denngui ngue su da tho, guehna rā ja'ī ya hīngrá nsāui da denngui. ³⁹ Nū rā ja'ī da gohrá mmāi ngue su da tho, guehna rā ja'ī dī m'mεhrá te na. Pε nū rā ja'ī hīnha gā gohrá mmāi mada tho, guehna rā ja'ī dī nyanná te na.

Oja da gutyø ja'ī'a terā nho xa 'yøt'e.

⁴⁰ Nū rā ja'ī da 'yøt'ahū masu, guehna rā ja'ī tengutho 'mø go di ørcagui masu na. Nū rā ja'ī da 'yørcagui masu, tengutho 'mø go di ørpabi masu'a to bá penngui. ⁴¹ Nū rā ja'ī ørpa masu n'na rá pøngahya Oja porque pahra ja'ī ngue gue'a rá m'mēhni Oja, di t'unná nzābi rā ja'ī tengutho rá nzābi mā t'unni rá pøngahya Oja. Ximmangu rā ja'ī ørpa masu n'na rā hoga n'yohū, porque padī ngue xāho ga 'yo rā n'yohū, di t'unná nzābi rā ja'ī tengutho rá nzābi mā t'unni rā hoga n'yohū. ⁴² A nuyá, ndana bi zā ya mā xādi, nū rā ja'ī da 'yørpa rā nho ngue padī ngue i tenngui, madague'a n'na zi vaso rā dehe di unni,

hindi 'behrá nzäbi rá ja'i, Oja dá gut'i.

11

Ra Xuua bi 'yet'i yoho yø xädi bi ma bá nyäui rá Jesús.

¹ Nüya 'de'ma yoho yø xädi rá Jesús, mi juadi bi xifi te ja ngue dá 'yøt'e, bi map'u bí ja yø hnini ná rá Jesús ngue dá xänbá rá hya yø ja'i.

² Ra Xuua ya mi ofädi bi 'yøde te øtra Cristo. Janangue bi menhni yoho yø xädi ngue bá nyäui rá Jesús. ³ Mi zomp'u ha 'bui, bi 'yembra Jesús:

—¿Ua gue'e ná rá Cristo mi ja ngue dá ehé di ndast'abi, ua gue gá tømähe man'na? —bi 'yembi.

⁴ Ra Jesús bi 'yembya yäui:

—Ni me ya, bá xihmi rá Xuua'a te rá hya gá nüi bi nja. Xihmi ya yø hya gá 'yøhmi di mmangä. ⁵ Dami xihmi ngue yø xädä ya zø yø dä. Yø dogua, ya i 'yo. Yø ja'i mi 'ya yø do'yo, ya bi zä ha hembj. Yø gogu, ya øhra hya. Yø ánima, ya di bennate. Yø hyoya, ya sihra hoga 'da'yo hya. ⁶ Ra mmenthj di nthëui rá ja'i hinha di gohrá mmüi ngue ec'ëigui.

⁷ Mi mengyø m'menhni rá Xuua, nuna rá Jesús bi du'mi bi c'annabj yø ja'i ná rá Xuua. Bi 'yembi:

—¿Te'o gá ma guá nüu p'u bí ja rá dapo? ¿Ua guá nüu n'na rá n'yohu hingui nzaqui rá mmüi, entho n'na rá zafani 'mø anna ndahi? ⁸ Xi'mø ngue hin'na, ¿te'o guá nüu 'mø? ¿Ua guá nüu n'na

rá n'yohu ngue he rá hoga ulu? Pe gui pahmu ngue yø ja'i he rá hoga ulu, guép'u ja yø ngu yø dast'abi 'bui. ⁹ Pe xi'mø hinga gue'a guá nüu'a, ¿te'o guá nüu 'mø? ¿Ua guá nüu n'na rá pøngahya Oja? Majuanj ngue gue'a rá pøngahya Oja guá nüu. Pegue tate ná, ngue gätho mi'da yø pøngahya xa m'müi. ¹⁰ Nuna rá Xuua guehna rá m'menhni Oja mmamp'u ja rá Maca Libro ná, ngue ena: “Nugä gá et'ä ma m'menhni, di m'met'o p'u gdj ma. Gue'a di hoqui hapu ja ngue gui thogui”, bi 'yena. ¹¹ Majuanj dí xi'ahu, nu hangu yø ja'i 'bui, hinjongui pøni ngue di tate guehna rá Xuua bi 'yøtra nxixya. Pe nüya, to bi zä má ja'i ya o rá 'ye Oja ya, guehya má datho bi nthëui rá mmenthj ya ngue rá Xuua.

¹² Bá fu'mø yø pa bá øtra nxixya rá Xuua ya, asta quehyø pa dí 'buhmu ya, janjuanj di xønyø ja'i da zo rá 'ye Oja. Nüya yø ja'i di xøni da zo rá 'ye Oja, i nne ngue xøgue rá sønitho di nja. ¹³ Hante ngue di m'møhra Xuua, nu te gäma hya bi man'a m'met'o yø pøngahya Oja, dague'u yø hya nt'ot'i p'u ja rá ley, gätho bi má ngue bá ep'u rá pa di manda ua Oja. ¹⁴ A nuna rá Elías bi man'a m'met'o rá pøngahya Oja, nu'mø gui nne gui pahmu ha rá nja rá hya, nuna rá Xuua ya, quehna bi t'embi ngue rá Elías. ¹⁵ A nüya, di nja ni gu ngue gui 'yøhmu ná rá hya dí mmangä

ya.

¹⁶ Ma ga honi te gda hyejpä yø ja'i 'bħhra pa ja p'ħya. Gdā hyejpabi yø basj n'yemp'ħ ja rā tāi. I mmatyø mmimbasjui ngue di n'yemmj, i embj: ¹⁷ “Dá pixt'āhe rā xithi ngue xqui nneħmħ, pε hĩngá nneħmħ. Dá tut'āhe yø thuhj ngue yø thundumħ, pε hĩngá nzomħmħ”, bi 'yembj. ¹⁸ Guĩ njathħ p'ħya, nu'mø himbj njā'a te guĩ mmamħmħ, guĩ mbøcueħħ. Porque bā ěhra Xuua, nuna bi 'yetrá mmħ, a nu'āħħ p'ħya, gá 'yemħmħ ngue n'youi rā ts'onthi ngue'a te ø't'e. ¹⁹ A nuyá, guecā drá N'yohħ dá ε mahets'i, dí si'a te dí tĩni, a nu'āħħ p'ħya guĩ ěnjħ ngue drá nhyø't'a zihmε. Guĩ ěnjħ ngue dadi thegā'be'ħ yø ja'i ja yø ts'oqui 'nε'ħ yø ngħthāi. Pε nuna rā hyā njuantho, nu'mø di n'yomfēni xanho yø ja'i, da badj ha rá nja rā hyā.

Oja da hyaspa rā güenda yø ja'i hĩngui nnu manho rā hyā.

²⁰ Nuna rā Jesús, nu'ħ yø ja'i 'bħp'ħ ja yø hnini xi 'yø't'e xangu yø milagro, bj madi bi ějpi te gā 'yo yø ja'i, porque hĩngui nne yø ja'i da hyep'ħ rā nts'o gā 'yo. Bi 'yembj:

²¹ —Hague ngu rā castigo da thohyø ja'i 'bħp'ħ ja rā hnini Corazĩn. Hague ngu rā castigo da thohyø ja'i 'bħp'ħ ja rā hnini Betsaida. Porque himbj 'yεc'εigui 'mø mj nu yø milagro dá ørbħ ha 'bħi. A nu'mø xta nnu yø milagro yø ja'i mj 'bħp'ħ ja yø nyogui

hnini Tiro 'nεp'ħ Sidón, n'na zihmantho xta hyep'ħ rā nts'o manj n'yo yø ja'i. Xtĩ n'yħxyø 'bospi 'nε xta hye yø he nu'a he yø ja'i 'mø 'bħ ndumħ. ²² Nugā dí xi'āħħ ngue nu'mø rā pa danj thaxrā güenda, man'na xangu rā castigo da thohyø ja'i festa rā hyā ya, ngue'a rā castigo da thohyø ja'i mj 'bħp'ħ ja rā hnini Tiro 'nεp'ħ ja rā hnini Sidón. ²³ A nuyā yø ja'i 'bħp'ħ ja rā hnini Capernaum, rá nzeģui ěnā ngue da t'εspabi ua ja rā häi, 'nεp'ħ mahets'i da t'εspi. Pε gue di map'ħ ja rā nidj ya. Porque himbj hyep'ħ rā nts'o gā 'yo. Nu'ħ yø nyogui ja'i mj 'bħp'ħ ja rā hnini Sodoma, nu'mø xta nnu yø milagro tengutho bj njap'ħ ja rā hnini Capernaum, xta hyep'ħ rā nts'o manj n'yo yø ja'i'a rā hnini'a 'nε hĩnxtā nguahyø ja'i 'mø. ²⁴ Nugā dí xi'āħħ ngue nu'mø rā pa danj thaxrā güenda, man'na xangu rā castigo da tho'ħ yø mmęngu Capernaum ngue rā castigo da thohyø ja'i mj 'bħp'ħ ja rā hnini Sodoma.

Rā Jesús bi 'yεspa Oja.

²⁵ Man'na rā ora p'ħya, rā Jesús bi 'yēnā:

—Ma Papá'i, dadi ja mamjadi'i, grā Hmu p'ħ mahets'i, grā Hmu ua ja rā ximħi. Porque yø ja'i ěnā ngue yø bamhya, i ěnā ngue tĩni xanho yø mmħ hanja rā hyā, pε gā 'yajpabi ya yø hyā ya. Gá japi ngue go bi bahya yø ja'i ngue yø 'yøde tengutho yø basj ngue yø

'yøde. ²⁶ Nguna gá 'yøt'e ma Papá'i, porque gue'a guá sänni ngue di nja'a.

Ra Jesús bi zohyø ja'i ya xa nyägui.

²⁷ Ra Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Nu'a ma Papá, bi däqui gätho yø cosa ngue ga manda. Hinjongui põni ngue dadi mpahmi xanho'a rá Ts'ant'u Oja, sinoque hønse'a rá Papá di mpahmi. Hinjongui põni ngue dadi mpahmi'a rá Papá, sinoque hønse'a rá Ts'ant'u di mpahmi. Nu ra ja'i da neprá Ts'ant'u Oja ngue da badi te'o na rá Papá, da zä da badi. ²⁸ Nu gätho yø ja'i ya xa nyägui ngue hingui häti da 'yøt'e te gäma hya sännbi, dami n'uni ngue ga faxahu n'namhma ngue da dini ha di nsäya ni tehu. ²⁹ Dami 'yøt'e ngue ni Hmuju. Dami hyaxhu na ra hya dí xän'nahu. A nuqui, dí ya mantudi, hingrá n'yets'i nna ya. Nuna ra hya dí mmangä, da hyut'a ni mmaih na. ³⁰ Nuya yø hya dadi mandagä gui 'yøthu, händi un'ahu ya. Porque nu te dí xännbate, hingui henni gdi 'yøthu.

12

Ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu te da zänni di nja 'mø ra pa ngue ra ts'äya, gue'a di nja'a.

¹ Nuya yø pa ya, nuna ra Jesús co 'nεhyø xädi bi tocabi ngue bi thop'u ja yø nuatrigo 'mø ra pa ngue ra ts'äya. Nu'u yø xädi bi zä ngue tu manthuhu, janangue bi daxyø trigo, bi za. ² Mi

nu yø fariseo te øtyø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu ni xädi gue di mpefi. Conque mmamp'u ja ra ley ngue nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, hingui sä ngue to di mpefi —bi 'yεmbi.

³ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xi'mø mi zähra thuhu n'na ndi ra David, co 'nε'u mi n'youi, çua hinjam'mø gadi xähmu p'u ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e? ⁴ Nu ra David bi yarbu ja rá ngu Oja ngue bi zi yø thuhmε xi t'uspabi Oja ngue da nu. Bi zi ra David co 'nε'u mi n'youi. Conque nu'u yø thuhmε'u, händi unna nt'edi ra ley ngue to bi zä da zi, hinda høndyø mmäcja yø ts'i'u yø thuhmε t'uspabi Oja. ⁵ Çua hin gadi xähmu te mmamp'u ja ra ley, ngue yø mmäcja 'bap'u ja ra nija, nu'mø ra pa ngue ra ts'äya di mpefi, pe hinda t'εmbi ngue ra ts'oqui øt'e ngue njap'u? ⁶ Nugä dí xi'ahu ya, ngue nuua ha gui 'bähmu, 'bucua n'na nc'ei tate ngue ra nija. ⁷ Pe hingui tinni mmaih hanja'a te ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue εna: “Dí nnegä ngue di nja ni nhuεcatehu, porque guehna man'natho di muui'a ngue yø 'bøt'e gui ørchu”, i εna. Porque nu'mø di ja ni nhuεcatehu, nuya yø ja'i hin tema hya øt'e, hingui 'yεmphu ngue ja yø ts'oqui 'mø. ⁸ A nu ra N'yohu bí 'yε mahets'i, ja rá ts'edi ngue nu'a go da zänni, gue'a di nja 'mø ra pa ngue ra ts'äya'a.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra

n'yohu xi 'yotrá 'ye.

⁹ Mī ma rā Jesús, i map'u ja rá nija yø judío. ¹⁰ Nup'u ja rá nija, mī 'bup'u n'na rā n'yohu xi 'yotrá 'ye. Yø ja'i honi ha di dinnbabi rā Jesús ngue da ma mā yapi, janangue bi 'yørpabi rā nt'änni rā Jesús, bi 'yēmbi:

—¿Ua guí embi ngue ja rā nt'ēdi da t'øthe n'na rā dārquehi 'mø rā pa ngue rā ts'äya?

¹¹ Mī dahra Jesús, bi 'yēna:

—¿Teni 'be'a guí 'yøthu 'mø gdi sihü n'na rā de'yo, 'nē da zop'u ja rā ots'i 'mø rā pa ngue rā ts'äya? Uangui 'bexque'a guá jats'i n'nahmantho, madague'a rā pa ngue rā ts'äya. ¹² Xi rā ja'i ya, ya fadi ngue man'na xammadi rā ja'i ngue rā de'yo. Janangue madague'a dra pa ngue rā ts'äya, i jatho ngue da t'ørpa rā nho yø ja'i.

¹³ Rā Jesús bi 'yēmbra n'yohu mī'u rá 'ye:

—Damī majni 'ye ya —bi 'yēmbi.

Rā n'yohu p'uya bi macrá 'ye, pē 'bexpi zä rá 'ye mī 'u. Bi gohi tengutho ja'a man'na rá 'ye. ¹⁴ Mī zä mī nu yø fariseo ngue bi n'øthe rā Jesús, bi ma bá nhecahya ngue honi ha di hyo rā Jesús.

Ya nt'ot'i te gä øtra Jesús.

¹⁵ Mī badi te mbēnnbabi yø ja'i rā Jesús, bi ma. Pē bi ntet'i xandøngu yø ja'i. Gä bi 'yøthe yø ja'i di hyēnni. ¹⁶ Pē nuya yø ja'i øthe, di 'bēpi ngue hijnonda xifi te ørpe. ¹⁷ Nuya te gä øtra Jesús, ya bi nja'a te rā hya bi manna

pøngahya Isaías ngue Oja bi 'yēna: ¹⁸ “Nuna 'bucua ya, guehna mā mēfi ya xtá huanhni. Emmēi dadi mādi. Co nuna, i ja gampähä. Gä japi ngue di n'youi rā Espiritu Santo ya, n'namhma ngue di hatra ts'ēdi te da 'yøt'e. Guehna da xihyø ja'i hingyø judío na, ngue nuna Oja, da hyaspa rā güenda te ga 'yo yø ja'i. ¹⁹ Nuna, hindra nequisai na. Hingra hmafi di nya p'u ha di nya. Hin hapu da t'øde ngue di dama yahnī p'u ja rā hnini. ²⁰ Da zerpabi yø ja'i hingui ha rā ts'ēdi. Di hatra ts'ēdi yø ja'i asta gue'mø bi zønna pa ngue di manda ua. ²¹ Gätho yø ja'i 'b'u'a nximhäi p'uya da 'yēc'ei ngue gue'a da yan'a”.

Rā Jesús i embyø fariseo ngue rā zithu fäts'i.

²² Nuna n'na rā n'yohu mādi gonebi 'nē mādi xädäbi rā ts'onthi mī n'youi, bi ts'ixpu 'buhra Jesús ngue bi 'yøthe. Mī 'yøthe p'uya, bi zä bi nya rā n'yohu 'nē bi zä bi nzø yø dä. ²³ Gä di 'yødyø ja'i bi nu te øtra Jesús, bi 'yēna:

—Pē guehna rá mbom'meto rā David ja ngue di thojpabi rá 'bēfi na, uague hinga guehna.

²⁴ Mī 'yøhyø fariseo na te rā hya manyø ja'i, bi 'yēna:

—Nuna rā n'yohu i hma, i øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, pē gue gue'a rā zithu rá hmu yø ts'onthi fäts'i ngue njap'u.

²⁵ Pē rā Jesús, gä padi tema hya mbēnyø ja'i, bi 'yēmbuya:

—Xip'ua ha dī m̄anda n'na ra dast'abi, nu'm̄o dī ndunhyō ja'i, h̄injam'm̄o da zā da zehyō hya. Xip'ua ja n'na ra hn̄ini ogue ja n'na ra ngu, nu'm̄o dī ns̄hyō ja'i 'bap'ua, dī n'ueni. ²⁶ Njarbatho na ra hya dī xi'ah̄ua ya. Xi'm̄o ngue di hejpas̄e yō m̄efi ra zithu, ya rá 'befise di ts'on̄i. ²⁷ Guí emhm̄ua ngue ra zithu fāxqui ngue dī øthegā yō ja'i n'youi yō ts'onthi. A nu'm̄o ngue ngu'a, xi ni mm̄judíoh̄ua tenna hya guí xānbateh̄ua, çua ra zithu fāx'm̄o øthe yō ja'i n'youi yō ts'onthi? A nuyá, ja dī n̄equi p'uya ngue guí ya xādāh̄ua, h̄inguí padī te guí mm̄amhm̄ua. ²⁸ A nugui, Oja bá penngagui ra Espiritu Santo ngue ga n'yo'be, da m̄axqui ga øthe yō ja'i n'youi yō ts'onthi. Ja dī n̄equi p'uya, ngue ya dī m̄anda ua Oja.

²⁹ H̄ingra zithu øthe yō ja'i n'youi yō ts'onthi. Xi n'na ra n'yoh̄ua xanzaqui, nu'm̄o to da dut'i, ya da zā to da yarbu ja rá ngu ngue da j̄ajpi te ja mbo. Dī njadā p'uya, di tut'ā ra zithu dī m̄anda yō ts'onthi, jan̄angue s̄a dī øthe yō ja'i n'youi yō ts'onthi.

³⁰ Nu ra ja'i h̄inguí nne ngue mā n'yo'be, guehna ra ja'i rá n'youi mā ns̄ui'be na. Nu ra ja'i h̄inguí fāxqui ngue ga ør'be ra 'befi, guehna ra ja'i di ts'onngatho mā 'befi na. ³¹ Dam̄i pah̄m̄ua ya, ngue nu'a te gāma ts'oqui øtyō ja'i, da gue'a te gāma hya man'ua ga ya yō ja'i, da zā ngue dī mpunnbi. P̄e nu ra ja'i

ngue da n̄ømman'ua ra Espiritu Santo, ya h̄indi punnbabi Oja. ³² Jan̄angue nu ra ja'i da n̄ømman'ua ra N'yoh̄ua bí 'yē mah̄ets'i, i s̄a ngue dī mpunnbi. P̄e nu ra ja'i da n̄ømman'ua ra Espiritu Santo, ya h̄indi mpunnbi, ni x̄inga guehra pa dī 'yoh̄ua ya, ni x̄inga guehra pa di 'yēp'ua dī mpunnbi.

Nu te ganho ra ndät'ä z̄a'a n'na ra za, gue'a di fa'a.

³³ Nu ra hoga za, ra hoga ndät'ä z̄adi. P̄e ra za h̄inguí ho, h̄ingra hoga ndät'ä z̄adi. Jan̄angue nuyá, n'na ra za, nu te rá ndät'ä z̄adi, gue'a di fa'a ngue'm̄o ra hoga za ogue h̄in'na. ³⁴ Guí øth̄ua tengutho yō c'eya ngue n'youi ra ndate yō ne. Porque h̄inguí s̄a guí mm̄amhm̄ua n'na ra hoga hya. Nu te ra hya bí m̄ihrá mm̄ai ra ja'i, gue'a p̄ønná ne'a. ³⁵ Nu ra hoja'i, ra hoga hya i m̄ma, porque x̄anho rá mm̄ai. P̄e nu ra ja'i h̄inguí ho rá mm̄ai, x̄ants'o ra hya ja mbo rá mm̄ai, gue'a p̄ønná ne'a. ³⁶ Nugā dī xi'ah̄ua ngue nu'm̄o ra pa dan̄i hyaxra güenda Oja, nu te gāma ts'omhya p̄ønni neh̄ua, gā da that'ah̄ua ra güenda. ³⁷ Nu'm̄o x̄anho ra hya xcā mamhm̄ua, ya h̄in temā castigo gui thohm̄ua. P̄e nu'm̄o x̄ants'o ra hya xcā mamhm̄ua, gue'a ra castigo gui thohm̄ua'a.

Yō ts'oc'ei äpyø milagro ra Jesús.

38 Nū 'da yø fariseo conyø xännbate ngue rā ley bi 'yεmbra Jesús:

—Ague grā xännbate, dī nne gā nnugāhe ha gdi 'yøt'a n'na rā milagro para ngue dā fadi te'o'i —bi 'yεmbi.

39 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nū yø ja'i 'buhya, ja yø ts'oqui ngue hinguī pā Oja, 'bet'o äcyø milagro dā nū, ja dā 'yεc'εigui. Pε hin tema milagro gā øt'e ngue dā nū yø ja'i. Nū'a dā nōpa hmεya yø ja'i ya, gue'a te bi thohra pōngahya Jonás. 40 Porque rā Jonás nhyū pa bā o rá mm̄i rā huā. Dī njarbutho'a rā N'yohū bí 'yε mahεts'i ya, nhyū pa dā o häi. 41 Nū'mø rā pa danī hyaxrā güenda Oja, nūya yø ja'i mī 'bup'u ja rā hnīnī Nīnive dā nanguī ngue di yāpya yø ja'i 'buhra pa ja p'uya. Porque yø ja'i mī 'bup'u ja rā hnīnī Nīnive, bi 'bätyø mm̄i 'mø mī 'yø'a rā hyā bī manṇa Jonás. Conque man'na dí tategā ya ngue rā Jonás, pε hinguī nne gui 'yøhm̄ rā hyā dī mmāngā ya. 42 Dā gue'a n'na rā xisu mī ndast'abi p'u sur, nū'mø rā pa danī hyaxrā güenda Oja, dā nanguī ngue di yāpya yø ja'i 'buhra pa ja p'uya. Porque nūnā rā xisu nā, ndøyar'utho rá häi bí 'yεhε ngue bi 'yøxrā hyā mī pahra Salomón. Conque man'na dí tategā ya ngue rā Salomón, pε hinguī nne gui 'yøhm̄ rā hyā dī mmāngā ya.

Rā ts'onthi bā pengbū ja rá mm̄i rā ja'i.

43 Nū rā ts'onthi 'mø bi hyep'u rā ja'i mī n'youi, bi 'yo rā ts'onthi p'u ja rā xequi mathoguitho xa 'yot'i, honī ha dī nsāya. Pε nū'mø himbi dīnī ha dī nsāya, i εnā: 44 “Gā pengā p'u ja mā ngu dá pōnī”, i εnā. Nū'mø bā pengbūya, dā dīnnbabi rá mm̄i rā ja'i ngue hīnjongui 'bup'u, tengutho n'na rā ngu ngue mahoqui xanho, i njoqui. 45 Dā mengbūya, dā si mī yoto yø ts'onthi man'na xants'o ngue'a rā ts'onthi rá mēdi. Gā dā yarbū ja rá mm̄i rā ja'i ngue dī m'mup'u. M'mεfa p'uya, man'na dī m'mamman'u rā ja'i ngue'a te rā n'u mī sā m'met'o. Xquet'a ngunā rā hya thohyø ja'i 'buhya.

Bī manṇa Jesús ndana gue'a dā bōnī ngue dā 'yøt'e tengutho 'mø drā mēnī.

46 Rā Jesús tobe yađuitho yø ja'i 'mø mī zøhrā mamá conyø n'yohū. 'Bāp'u thi, i nnepe dā ts'ohra Jesús ngue dī nyāui. 47 Hīndī 'bedi to bi xihra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nī mamá 'nε nī n'yohū 'bācua thi. I nzo'i ngue gui nyāui 'nā —bi 'yεmbi.

48 Mī dahra Jesús, bi 'yεntho:

—Ma gā xi'ahū ndana mā mamá, ndana mā n'yohū —bi 'yεnā.

49 Bi macyø 'yε p'uya, bi 'yuhyø xādi, bi 'yεmbyø ja'i dī māt's'i:

—'Būcua ya yø ja'i dī nnøpe ngue mā mamá, dī nnøpe ngue mā n'yohū. 50 Porque

nuya yø ja'i di ho da 'yørpabi
 rá pähä ma Papá bí 'b_u
 mah_εts'i, guehya _εntho ma
 n'yoh_u, ogue ma nju, ogue ma
 mamá —bi 'y_εmbyø ja'i.

13

*Ra Jesús bi hyejpa ra hya
 n'na ra momhmudä.*

¹ Nu'a ra pa'a, ra Jesús bi
 bømp'_u ja ra ngu mi 'b_ui, bi
 ma i mmip'_u ja ra nenzabi.
² P_ε mandøngu dyø ja'i bi
 mpeti p'_u ha 'b_ui. Janangue
 bi yat'a n'na ra barco ja bá
 mip'_u. Nu gätho mi'da yø
 ja'i 'b_u'a nenzabi. ³ Xangu
 yø hya bi xännbabi yø ja'i,
 honi te gui hyejpa yø hya xifi.
 Nguna n'na ra hya bi hy_εqui,
 bi 'y_εmbyø ja'i:

—N'na ra n'yoh_u bi ma da
 ponna trigo. ⁴ Nup'_u bi thogui
 ngue ponyø hmudä, bi zop'_u
 ja ra 'yu 'da yø hmudä. Bi
 map'_u yø ts'int's'_u ngue bi za
 yø hmudä. ⁵ Mi'da yø hmudä
 bi moni, bi zop'_u hinguï pidi
 ra häi ngue o ra do. Gue-
 hya yø hmudä n'nahmantho
 bi bøts'e ngue hinguï pidi ra
 häi p'_u bi zo. ⁶ Hinga ya mbo
 pa yø 'y_u. Nu'mø bá pøxra
 hyadi, bi 'y_uhyø hmudä ya xi
 bøts'e. ⁷ Mi'da yø hmudä bi
 zop'_u ja yø 'uini. Mi nte yø
 'uini p'_uya, bi ts'oniyø hmudä
 ngue bi hyøt'ambo. ⁸ Mi'da
 yø hmudä bi zop'_u ja ra hoga
 häi, guehya _εmm_εi bi nja ya.
 Nu 'da yø hmudä, n'na ciento
 bi bøni ngue n'na mhmudä.
 Mi'da p'_uya, hyate bi bøni
 ngue n'na mhmudä. Mi'da
 p'_uya, 'däte ma'det'a bi bøni.

⁹ A nuyá, di nja ni gu ngue gui
 'yøhm_u na ra hya di mmangä
 ya —bi 'y_εmbyø ja'i.

*Ra Jesús bi ma hanja ngue
 honi te gui hyejpa ra hya xihyø
 ja'i.*

¹⁰ Ra Jesús bi guatyø xädi, bi
 'y_εm_εi:

—¿Hanja ngue gui honi te
 gn_εi hyejpa yø hya gui xihyø
 ja'i?

¹¹ Ra Jesús bi 'y_εmbyø xädi:
 —Nuya yø hya hinguï fadi
 ha di manda Oja yø ja'i, nuna
 Oja bí 'b_u mah_εts'i i nne na
 ngue da dinni mm_εih_u hanja
 ya yø hya ya. P_ε nu'_u mi'da yø
 ja'i, hinda dinyø mm_εi ya yø
 hya ya. ¹² A nu ra ja'i bi dinna
 mm_εi hanja ra hya ya, da
 m_εx'Oja ngue man'na di badj.
 P_ε nuya yø ja'i hinguï ørpatho
 masu ya yø hya di mma,
 nu'a zits'_u ra hya bi badj, da
 thannbi. ¹³ Janangue di honi
 te nna hyejpa yø hya di xihyø
 ja'i. Porque yø ja'i nnu te
 di øt'e, p_ε øtyø ja'i tengutho
 'mø ngue hinte bi nu. Nuya
 yø hya bi 'yøde, tengutho 'mø
 ngue hin tema hya bi 'yøde,
 himbi dinyø mm_εi hanja na
 ra hya dá ma. ¹⁴ Nu te øtyø
 ja'i, ya bi nja'a ra hya bi 'bet'o
 ra pøngahya Isaías ngue bi
 'y_εna: “Yø ja'i da 'yøde hanja
 ra hya, p_ε hinda dinyø mm_εi
 hanja ra hya da 'yøde. Nu
 te da nu yø ja'i, hinda dinyø
 mm_εi yø ja'i hanja'a te da nu.
¹⁵ Porque nuya yø ja'i ya, i
 njot'i yø n'yomf_εni. _εntho
 xa ngotyø gu ngue hinguï
 nne da 'yøhra hya. _εntho xa
 ts'antyø dä ngue hinguï nne

dā hyɛt'a te ja ngue dā hyɛti. Porque hīngui nne dā dīnyø mm̄ai hanja rā hyā, 'nɛ hīngui nne di 'bātyø mm̄ai ngue dā 'yɛc'ɛigui, n'namhma ngue ga pūnnbabi yø ts'oqui", ɛn'Oja.

16 Pɛ rā mm̄enthī gá nthɛhɛ, porque nū te gā guí nnuhɛ, bi dīnnī mm̄aihɛ hanja rā hyā. Nū te rā hyā gá 'yøhmɛ, guí pahmɛ ha rá nja rā hyā.

17 Majuanī dí xi'ahɛ, ngue yø pa xā thogui, xāngu yø pøngahya Oja xā m'm̄ai, yø hoga n'yohɛ xā m'm̄ai, bi ne xta nnu'a te guí nnuhɛ ya, pɛ hīmbi zā bi nū. Bi ne xta 'yø'a rā hyā guí øhmɛ ya, pɛ hīmbi zā bi 'yøde.

Rā Jesús bi mā te nī bōnya yø hyā bi hyejpa rā momhmudā.

18 Nūya yø hyā dadi hyejpabi rā momhmudā, damī 'yøhmɛ xāho hanja rā hyā. 19 Nūya yø ja'i ngue høntho bi 'yøhra hyā, guehya guí nhyejpi ngue rā nen'yū p'ɛ bi zo yø hmudā ya. Bi 'yøhra hyā yø ja'i ngue ha dī njap'ɛ di zo rá 'yɛ Oja, pɛ hīmbi dīnyø mm̄ai yø ja'i hanja rā hyā. Bi map'ɛ rā zithū p'ɛya, nūnā rā hyā xi 'yøhyø ja'i, bi japi ngue bi pūmbɛni. 20 Mī'da yø ja'i, guí nhyejpa rā hāi hīngui pidi ngue mī o rā do p'ɛ bi zo yø hmudā. Mī zā mī 'yøhra hyā yø ja'i, janjuanī di johya ngue bi nū manho. 21 Guehya yø ja'i hīmbi bɛnt'i xāho rā hyā ya. Zits'atho honī ngue ha di hyɛp'ɛ rā hyā. Nū'mø bi ts'ui ngue rā hyā ɛc'ɛi, 'bexi cohyø mm̄ai. 22 Mī'da yø ja'i

p'ɛya, guí nhyejpabi rā hāi ngue ja yø 'uini p'ɛ bi zo yø hmudā. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja rā hyā ya. Pɛ nū'a te yø 'bɛfi i ja n'na pa ngu n'na pa, hønnyø 'bɛfi nī ma yø mm̄ai yø ja'i. Di ja ndumm̄ai honī ha dī mm̄ɛmm̄eti. Ya hīn temā ntho bi 'yørpabi nā rā hyā bi 'yøde. 23 Pɛ mī'da yø ja'i, guí nhyejpa rā hoga hāi p'ɛ bi zo yø hmudā. Mī zā mī 'yøhra hyā, bi dīnyø mm̄ai hanja rā hyā. Bi 'yørpabi rā nho nā rā hyā bi 'yøde. Pɛ 'bɛ'i'da yø ja'i ngue mathoguitho bi 'yørpabi rā nho rā hyā bi 'yøde.

Bi nhyɛcra hyā ngue bi nuans'ui rā trigo rá hmudā yø paxi.

24 Rā Jesús bi hyoni te guí nhyejpabi n'na rā hyā bi xihyø ja'i. Bi 'yɛmbi:

—Nūua ja rā ximhāi dī mānda Oja, ja nnøpe ngue rá huahī ua Oja bi thūhra hoga hmudā. 25 Pɛ mī n'aha gātho yø ja'i, nū'a rá nsuiui rā mm̄ehuī bi yarbɛ ja rā nuatrigo ngue rā xui. Bi duprá mīhyuui rā trigo. Bi ma p'ɛya. 26 Mī nte yø trigo p'ɛya, ya ts'ats'i ngue dī nja yø trigo. Ja bi nɛqui p'ɛ ndana gue'a rā paxitho p'ɛya. 27 Mī nū yø hmiqūi rā mm̄ehuī te ja rā huahī, bi ma bá xihra hmu. Bi 'yɛmbi: “Ague grā Hmu, nū'mø mā tūhmɛ nī huahī, xāho rā hmudā dā tūhmɛ. ¿Hanja ngue n'youi yø paxi rā trigo ya'mø?” bi 'yɛmbi. 28 Rā hmu p'ɛya bi 'yɛmbyø hmiqūi yaui: “Gue'a mā nsuigā'be bi du'ɛ yø paxi

guí mmammí ya". Yø hmiqúi p'uya bi 'yεmbrá hmu: "¿Ua guí nne gá ma xat'áhe yø paxi n'youi rá trigo?" bi 'yεmbi. ²⁹ Pε rá hmu bi 'yεná: "Hín'na. Ogui xathu yø paxi n'youi rá trigo, porque nu'mø gá xathu yø paxi, 'nεhra trigo dá c'uts'i. ³⁰ Damí hyεmhmaui hma 'dap'u dī nte asta gue'mø bi thets'i. Gá xicá yø mēfi ngue dá gacyø paxi, dá 'yøtyø tut'i, dá t'udī. Nu'a rá trigo p'uya, dá 'bεspu ja rá njεtrigo'a".

Bi nhyejpa rá hya n'na zi hmudá rá mostasa.

³¹ Mahømbi hyonī te gui hyejpa yø hya xihyø ja'i rá Jesús. Bi 'yεmbi:

—Ma gá xán'nahu ha dī njap'u dī nxandyø ja'i dá zo rá 'yε Oja ya. N'na rá n'yohu bi dup'u ja rá huahī n'na zihmudá rá mostasa. ³² Majuanī ngue man'na zitchu ná rá hmudá ná ngue gátho mī'da yø hmudá i ja. Pε nu'mø bi nte, man'na tate rá dat'o ngue gátho mī'da yø c'ani i ja. Nup'u ja yø 'yet'o, ja ørbu yø 'bafi yø ts'int's'u.

Bi nhyejpa rá hya rá hojñni pε rá levadura ngue dí ixqui.

³³ Mahømbi hyonna Jesús te gui hyejpa mī'da yø hya bi xihyø ja'i. Bi 'yεmbi:

—Nu'a dī nxandyø ja'i dá zo rá 'yε Oja bí 'bu mahets'i, gui nhyejpabi tengutho rá íxi 'mø bi japi hyu t'eni rá hojñni n'na rá xisu, asta gue'mø di ixqui gá rá jñni.

³⁴ Nguya yø hya bi manna Jesús ngue honi te gui hyejpa yø hya xihyø ja'i. Nu'mø i ya,

zant'a honi te gui hyejpa yø hya xännba yø ja'i. ³⁵ Nguna bi 'yøt'e, porque mi jatho ngue dī nja ya yø hya bi manná pøngahya Oja ngue bi 'yεná: "Gá honi te gdá hyejpa yø hya gá xihyø ja'i. Gá xicá yø ja'i yø hya hinguí fadi hanja asta gue'mø mambá nhohra ximhái", bi 'yεná.

Bi manna Jesús te ga mbønya yø hya bi hyequi ngue yø paxi bi nuas'ui rá trigo.

³⁶ Mī juadi bi n'yεhmi yø ja'i rá Jesús, bi 'yut'ambo rá ngu p'uya. Bi guatyø xädi, bi 'yεmbi:

—Damí xicje te gá mbønya yø hya gá hyequi ngue yø mīhyuui rá trigo bi thup'u ja rá huahī.

³⁷ Rá Jesús bi 'yεmbyø xädi: —Nu'a bi duhra hoga hmudá, gue'a rá N'yohu bí 'yε mahets'i'a. ³⁸ Nu rá huahī, gá mbøni ngue guecua ja rá ximhái'a. A nu rá hoga hmudá, gá mbøni ngue gue'u yø ja'i o rá 'yε Oja. A nu'a rá mīhyuui rá trigo, gá mbøni ngue gue'u yø ja'i o rá 'yε rá zithu'u. ³⁹ A nu'a rá nsuiui rá mmehui bi duprá mīhyuui rá trigo p'u ja rá huahī, gue'a rá zithu'a. A nu'mø bi thexyø trigo, gá mbøni ngue gue'mø bi gua'a nximhái 'mø. A nu'u yø mēfi dá hyexyø trigo, gue'u yø anxε'u. ⁴⁰ A nu'a rá mīhyuui rá trigo dá ma mapeti ngue dá t'udī, gá mbøni ngue gue'a rá ndate dī nja 'mø bi gua'a nximhái'a. ⁴¹ Porque rá N'yohu bí 'yε mahets'i dá menhyø anxε p'u

ha 'bʰhyø ja'i ya o rá 'yε. Da ziqui gátho yø ja'i nuya xa japi ngue øtra ts'oqui mǐ'da yø mmic'εiui, da ziqui gátho'ʰ xants'o te ga 'yo. ⁴² Nuya yø ts'oc'εi, da hyørbʰ ja ra orno di dantzø. Ja di nzomp'ʰ yø ja'i 'nε dadi guxtyø ts'i ngue ra ndate da zä. ⁴³ Pε nuya yø ja'i xa 'yøt'e te di manda Oja, di m'mʰp'ʰ ha di manda yø Papá, dadi yoxni tengutho gui yotra hyadi. Di nja ni gu ngue gui 'yøhmʰ ya yø hya dí mmangä.

Ra Jesús bi hyεcra hya ngue ra mɛnyu nt'ägui p'ʰ ja ra häi.

⁴⁴ Nuya yø ja'i honi ha di zo rá 'yε Oja bí 'bʰ mahets'i, guehya tengutho n'na ra ja'i bi dini ha nt'ägui xandøngu ra mɛnyu ya. Mi zä mi dini ha o ra mɛnyu, ma høm̄bi go'mi, di johya ngue'a te bi dini. Da mä te gä pɛspʰya ngue da dännä häi ha o ra mɛnyu bi dini. Ya drá mm̄eti ra häi p'ʰya.

Ra Jesús bi hyεcra hya ngue ra perla.

⁴⁵ Nuya yø ja'i honi ha di zo rá 'yε Oja bí 'bʰ mahets'i, guehya tengutho n'na ra pøhø i 'yo ngue honyø perla, tate mandøngu drá muui. ⁴⁶ Nu'mø bi dinnä perla mandøngu drá muui, da mä te gä pɛts'i, da dännä perla bi dini.

Ra Jesús bi hyεjpa ra hya yø hua bi the ra xit'a.

⁴⁷ Nuna Oja bí 'bʰ mahets'i, nuya yø ja'i 'bʰcua ja ra ximhäi di manda, tengutho yø hua bi the ra xit'a 'mø bi

ma yø mahua p'ʰ ja ra jathe. 'Dama 'dan'yo yø hua bí the. ⁴⁸ Nu'mø bá yuhra xit'a yø mahua, da jɛcä nenthe p'ʰya, da mi ngue da huanhni. Yø hoga hua i pɛts'i, pε yø hua hingui ho i εi. ⁴⁹ Di njarbutho'a te ra hya di nja 'mø bi gua'a nximhäi ya. Da ma yø anxε ngue da sicyø ts'oc'εi p'ʰ ha di 'bʰhyø ja'i xanho te ga 'yo. ⁵⁰ Yø ts'oc'εi da hyørbʰ ja ra orno di dantzø. Ja di nzomp'ʰ 'nε ja di guxpʰ yø ts'i ngue ra ndate di sä.

Bi nyεcra hya ngue ra nyogui xädi conna 'da'yo xädi.

⁵¹ Bi 'yänyø ja'i ra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Ua tini xanho ni mm̄ihʰ ya yø hya dá mangä ya, uague hin'na? —bi 'yεmbi.

Yø ja'i p'ʰya bi 'yεnā:

—Ahá, grá Hmu, tinnä mm̄igähe hanja ra hya guí mm̄anya —bi 'yεmbi.

⁵² Ra Jesús mahøm̄bi 'yεmbyø ja'i:

—Nu ra xännbate ngue ra ley, nu'mø da gohi ngue ma xädi, ma'da'yo di xädi ha di zo rá 'yε Oja, ya man'na xangu yø hya da badí. Da gohi tengutho n'na ra n'yohʰ xangu te pɛspʰ ja rá ngu, jap'ʰ yø cosa ngue yø nyogui, ximm̄i jap'ʰ yø cosa ngue ma'da'yo.

Nu'ʰ yø mm̄enguhʰ ra Jesús hingui εc'εi te øt'e.

⁵³ Ra Jesús høntho bi juadi bi xihyø ja'i ya yø hya bi hyεqui, bi ma p'ʰya. ⁵⁴ Mi zomp'ʰ Nazaret ja ra hnini bá nte. Bi map'ʰ ja ra nija ngue

bí xännbā rā hyā yø ja'i. Nūya yø ja'i bi 'yøde hanja rā hyā bī mā, gā di 'yøtho, di n'yēmbi:

—¿Hague go gā mbā'a te rā hyā pahna? ¿Hague gā nzā øtyø milagro? ⁵⁵ Conque guehnā rá ts'unt'ū rā yaxi nā. Nūnā rá mamá p'ūya, gue'a rā Maya. Yø n'yohū p'ūya, gue'a rā Jacobo, 'nēhra José, 'nēhra Simū, 'nēhra Judas. ⁵⁶ Yø nju p'ūya, gā 'dadua rā hnīni dí 'būhmū. Xina, ¿hapū go bá ha'a te ra hyā xännbate nā? —dī n'yēmbiyø ja'i.

⁵⁷ Janangue yø ja'i ēmbi ngue to bi zā man'yohū nā rā Jesús. Hīngui ørpatho masu yø ja'i te xifi. Pē rā Jesús bi 'yēmbiyø ja'i:

—Gātho yø pøngahya Oja n'nanni ni 'yēhē, gā hnu mānsu. Pē nu'ū yø mmēnguhū yø pøngahya, hīngui nnu mānsu. Ni xīngā gue'ū to 'būp'ū ja rá ngu rā pøngahya di nnu mānsu.

⁵⁸ Ya hīmbi 'yøt'e xāngu yø milagro p'ū ja rā hnīni p'ūya, porque yø mmēnguhū hīngui ēc'ēitho ya yø hyā bī mā.

14

Rā Herodes ēmbi ngue nūnā rā Jesús, gue'a rā Xuua mī øtra nxixya.

¹ Nu'ū yø pa'ū, nup'ū ja rā hāi Galilea mī ndast'abi rā Herodes. Rā Herodes mī 'yøde te mmanyø ja'i ngue xāngu yø milagro øtra Jesús.

² Rā Herodes bi 'yēmbiyø ja'i ja yø 'bēfi p'ū ha 'būi:

—Nugā dí ēnā ngue xpi bēnnate'a rā Xuua mī øtra nxixya. Janangue sā øtyø milagro —bi 'yēnā.

Ja mmangua ha bī nja ya ngue bi dū rā Xuua mī øtra nxixya.

³ Nu'mø yø pa bi thogui, rā Herodes bī mānda bī mbēntra Xuua, bi dūt'i conyø cadena bi got'a fādi. Bi ōpi ngue nūnā rā Xuua ya xi xihra Herodes ngue hīngui ho di m'mūhmi rá 'bēpo Herodías nūnā mará xisu'a rá n'yohū Lipe. ⁴ Nūnā rā Xuua xi 'yēmbra Herodes: "Hīn'yū rā nt'ēdi guī m'mūhmi ni 'bēpo", xi 'yēmbi.

⁵ Rā Herodes mī sihna rā hyā nā, bī ne xta hyo rā Xuua, pē hīmbi zā porque rā Herodes bi zu yø ja'i. I pađi ngue gātho yø ja'i i mma ngue rá pøngahya Oja nā rā Xuua. ⁶ Pē mī zøhrá pa bī nsännigo rā Herodes. Nūnā rá t'ixu rā Herodías bi yarbū 'būhyø ja'i xi pētra Herodes ngue sännigo, bī mūhra hneī p'ūya. Rā Herodes di ho te øtra hmūte. ⁷ Rā Herodes bi 'yēmbra hmūte: "Nu'mø temā cosa guī 'yāqui, nugā gā 'da'i", bi 'yēmbi. ⁸ Rā hmūte p'ūya bī mā bá ānnā mamá te 'bē'a dā 'yādi. Mī xihrá mamá te dā 'yāp'ū ya, bī mā rā hmūte, bi 'yēmbra Herodes: "Dāmī 'dacrā yā rā Xuua nūnā mī 'yøtra nxixya, dá o rā mohi", bi 'yēmbi.

⁹ Māmbi dūtrā mmūi rā dast'abi 'mø mī 'yø'a te sifi. Pē ya xi xihra hmūte ngue di

unn̄i te dā 'yāpi. Yø ja'j̄i 'b̄ap'ʰu
m̄i 'b̄ai, gā xi 'yøde te xi mā. B̄i
m̄anda p'ʰaya ngue bi t'unn̄a
hm̄ute'a te ädi. ¹⁰ Bi 'yēt'i to
b̄á h̄ejp̄a r̄á ya r̄a Xuua p'ʰu ja
r̄a f̄adi p'ʰaya. ¹¹ B̄á j̄ät'a n'na
r̄a mohi, bi t'unn̄a hm̄ute. Rā
hm̄ute p'ʰaya, bi d̄äpr̄á mamá.

¹² M̄i bahyø x̄adi r̄a Xuua
ngue bi d̄u, b̄i ma b̄á h̄a r̄a
ánima ngue bi 'yäḡui. M'm̄efa
p'ʰaya, nu'a te b̄i n̄ja, b̄i ma b̄á
xih̄r̄a Jesús.

*Rā Jesús bi 'yøt'e ngue
b̄i ns̄ihm̄ε c̄at'a mah̄uah̄i
m̄a'yoh̄u.*

¹³ N̄un̄a r̄a Jesús m̄i z̄a m̄i
b̄adi ngue ya b̄i d̄u r̄a Xuua,
bi 'yo r̄a barco i ma n'nann̄i
hap̄u h̄inj̄o'o yø ja'j̄i. P̄ε yø ja'j̄i
bi b̄adi hap̄u i ma, m̄and̄onḡu
dyø ja'j̄i bi d̄enn̄i n̄i n̄etra n̄en-
the. N̄up'ʰu ja yø hn̄inj̄i thoḡui,
ja n̄exp̄u m̄i'da yø ja'j̄i ngue
t̄et'i. ¹⁴ M̄i z̄oh̄r̄a barco b̄á
o r̄a Jesús, bi b̄øn̄i. P̄ε ya
m̄and̄onḡu dyø ja'j̄i 'b̄ap'ʰu. Rā
Jesús bi hūεcyø ja'j̄i p'ʰaya, bi
'yøthe yø d̄ärqūh̄i bi zisp̄abi
yø ja'j̄i. ¹⁵ Nu'm̄ø ya n̄i ma
d̄i nde p'ʰaya, nu'ʰu yø x̄adi r̄a
Jesús bi guarb̄u 'b̄ai, bi 'ȳemb̄i:

—Ya b̄i nde, 'n̄ε n̄uua d̄i
'b̄hm̄u r̄a d̄apo ua. D̄am̄i
'ȳehyø ja'j̄i n'namh̄m̄a d̄a
map'ʰu b̄i ja yø hn̄inj̄i, d̄a d̄änse
r̄a hm̄ε d̄a zi —bi 'ȳemb̄i.

¹⁶ Bi 'ȳembyø x̄adi r̄a Jesús:

—H̄inḡui ja ngue d̄a ma yø
ja'j̄i d̄a t̄ai te d̄a zi. D̄am̄i
un̄hn̄u r̄a hm̄ε d̄a zi yø ja'j̄i —bi
'ȳemb̄i.

¹⁷ Nu'ʰu yø x̄adi p'ʰaya bi
'ȳemb̄i:

—P̄ε h̄øndi c̄at'a yø th̄uhm̄ε
d̄i haḡähe, 'n̄ε yoho yø hūa.

¹⁸ Rā Jesús bi 'ȳembyø x̄adi:

—B̄i 'dacj̄u ua yø th̄uhm̄ε
conyø hūa —bi 'ȳemb̄i.

¹⁹ Bi 'b̄epyø ja'j̄i p'ʰaya ngue
b̄i m̄ip'ʰu ja r̄a 'batha. Bi
hyān'ʰu c̄at'a yø th̄uhm̄ε 'n̄ε'ʰu
yoho yø hūa. Bi hyān̄m̄a
h̄εts'i p'ʰaya, bi ja m̄amm̄adi
Oj̄a. Bi x̄enyø th̄uhm̄ε p'ʰaya,
bi unyø x̄adi ngue di 'darp̄abi
yø ja'j̄i. Daguehyø hūa bi
dat'i. ²⁰ B̄i ns̄ihm̄ε x̄anho yø
ja'j̄i, gā b̄i n̄niya. M̄i juate r̄a
ts'ihm̄ε yø ja'j̄i p'ʰaya, nu'ʰu yø
x̄adi r̄a Jesús bi peti 'd̄e'm̄ayo
canasta yø th̄uhm̄ε bi bonḡui.

²¹ Nu'ʰu yø ja'j̄i b̄i ns̄ihm̄ε'a r̄a
ora'a, c̄at'a mah̄uah̄i m̄a'yoh̄u
b̄i ns̄ihm̄ε. H̄im̄m̄a c̄at'i r̄a
güenda yø x̄isu 'n̄εhyø b̄asi.

*Rā Jesús n̄i 'yo m̄axøts'e r̄a
dehe.*

²² M̄ente εhyø ja'j̄i r̄a Jesús,
bi xihyø x̄adi ngue d̄i m'm̄et'o
d̄a 'yo r̄a barco d̄i ma m̄an'na
nguadi r̄a zabi. ²³ H̄øn̄tho bi
juadi bi 'ȳehyø ja'j̄i r̄a Jesús,
b̄i map'ʰu b̄i ja r̄a nyun̄i b̄á
mat'Oj̄a. M̄i d̄ähr̄a nde, bi
'b̄h̄ε p'ʰu ja r̄a nyun̄i r̄a Jesús.

²⁴ P̄ε r̄a barco ya bi 'yo m̄ade
r̄a zabi. N̄up'ʰu ja r̄a zabi, b̄i
nangr̄a nd̄ate nd̄ah̄i ngue di
cosr̄a barco. Ast̄a pa m̄aya
yø f̄an̄the. ²⁵ M̄i z̄u'i hyū x̄ud̄i
p'ʰaya, n̄un̄a r̄a Jesús b̄i map'ʰu
b̄i 'b̄ahyø x̄adi n̄i 'yo m̄axøts'e
r̄a dehe. ²⁶ Nu'm̄ø n̄i ma da
zømp'ʰu 'b̄ahyø x̄adi, m̄i hyānd̄i
ngue mmap'ʰu n̄i 'yo m̄axøts'e
r̄a dehe. Bi z̄u p'ʰaya. Nu'a ḡa
nz̄u p'ʰaya, bi 'ȳεna:

—B̄á εcua r̄a nd̄ah̄i.

27 Pe ra Jesús bi zofo 'bexque'a, bi 'yɛmbi:

—Go guecä, 'yoguí suhə —bi 'yɛmbi.

28 Ra Bedu p'uya bi 'yɛmbra Jesús:

—A nu'mø ngue gue'e grá Hmu, dami 'yøt'e ngue da zä ga n'yogä maxøts'e ra dehe. Ga sɔngä p'ua garä ɛhɛ.

29 Ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Gue bá 'yo 'mø —bi 'yɛmbi.

Ra Bedu p'uya bi gap'ua ja ra barco, ni 'yo maxøts'e ra dehe ngue da zømp'ua bá ɛhra Jesús.

30 Pe nu'a ga 'yo ra ndahi, i tønhi, bi nsu p'uya. 'Bexpi madi bi yu'a mbonthe. Xøgue rá mafi bi 'yɛmbra Jesús:

—Ague grá Hmu, dami juxcagui.

31 'Bexpi macrá 'yɛ ra Jesús, bi gats'i. Bi 'yɛmbi:

—Ague n'yø, ¿hanja ngue guí yobɛni? Gue zits'utho guí ɛC'ɛigui.

32 Høntho bi yut'ambo ra barco ra Jesús, 'bexpi nsäya ra ndahi. 33 Nuya mi o ra barco p'uya bi ndantyøhmu p'ua 'bähra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Majuani ngue gue'e rá Ts'unt'ua'i Oja.

Nup'ujara häi Genesaret bi yøthe yø dārquɛhi ra Jesús.

34 Mi zøn'a nenthe ja ra häi Genesaret. 35 Mi bahyø ja'i 'bu'a ra xequi'a ngue ya 'bup'ua ra Jesús, ndap'ua bi zä, bi n'yonnbasɛ ra hya yø ja'i ngue bá ɛhɛ. Di nxifi ngue da zixyø dārquɛhi p'ua 'bähra Jesús. 36 Yø ja'i bi 'yäpra mate ra Jesús ngue squerangue

rá nyani rá he da dārpaḃi yø dārquɛhi, 'bexque'a sä ha hɛmbi.

15

Ja 'da yø costumbre xa nzänse yø ja'i hinguí nnu manho ra Jesús.

1 Nuya yø fariseo 'nɛhyø xännbate ngue ra ley ngue yø mmɛngu Jerusalén bi guarbu 'bähra Jesús ngue ørpa ra nt'änni. Bi 'yɛmbi:

2 —¿Hanja ni xädi ngue festho ra hya bi zogahu yø ndiua? Porque hinguí pecra ts'oqui ja yø 'yɛ, ngue di nxu'yɛ hante di nsihmɛ.

3 Mi dahra Jesús, xquet'a bi 'yørpa ra nt'änni ya yaui, bi 'yɛmbi:

—Da gue'ahu, xiya yø hya di manda Oja, ¿hanja ngue guí festhohu, ngue nuya yø hya xcá sänsehə, gue'a gadi ja ndummui guí øthu'a?

4 Porque Oja bi xihyø ja'i, bi 'yɛmbi: “Dami su ni papá, dami su ni mamá”. Mahømbi 'yɛmbi: “Nu ra ja'i da zanná papá, ogue da zanná mamá, i ja ngue di njapra castigo 'nɛ da tho”, bi 'yɛmbyø ja'i Oja. 5 Pe ya xcá xännbahu yø ja'i ngue ra ja'i da zä da 'yɛmbra papá ogue rá mamá: “Nugä papá, nugä mamá, ya hindä zä ga 'da'i te guí siui ya. Porque nu te gä dí pets'i, guehna Oja dadi unni”. 6 Nu'mø nguna ra hya bi manna ja'i p'uya, ya hin gadi japhu ngue di jammansu rá papá ogue rá mamá ra ja'i. Ja di nɛqui p'uya

ngue nuya yø hya di manda Oja, guí emhma ngue hinte di muui. Porque nuya yø costumbre xa nzänyø ndiua, guehya guí emhma ngue ja ts'editho gui 'yøthua ya. ⁷ Ni xirbua guí ena ngue guí ec'eihua Oja. Go guí øthua na te ra hya bi 'yotra pøngahya Isaias ngue Oja bi 'yena: ⁸ "Nuya yø ja'i 'bucua, nu'mø bi nya, xøgue ena majuaní ngue nnu mansugui. Pe himma juaní ngue yø mmái ga ndannegui. ⁹ Ya hinte ni bøntho ngue thannegui yø ja'i. Nu te gäma hya xännbate, xangu yø hya xa nzänse ngue embi di manda Oja", bi 'yen'Oja.

Nu te si ra ja'i hinga gue'a di ts'onnbä rá n'yomfëni ra ja'i'a.

¹⁰ Ra Jesús bi zonhyø ja'i, bi 'yëmbi:

—Dami 'yøhmua xanho ya yø hya ga mmangä ya. Dami 'yët'ammühua. ¹¹ Nu ra ja'i øtra ts'oqui, hinga gue'a te si ra ja'i ga 'yøtra ts'oqui. Nu'a ga 'yøtra ts'oqui ra ja'i, gue'a ra ts'omhya pønná ne ra ja'i'a.

¹² Yø xädi ra Jesús bi guarbua 'bäi, bi 'yëmbi:

—¿Ua guí padí ngue mbøcue yø fariseo 'mø mi 'yøhna ra hya guí xifi? —bi 'yëmbi.

¹³ Ra Jesús entho 'mø mi dadí:

—Nu'a ma Papágä bí 'bu mahets'i, nu'ua yø ja'i hingui o rá 'ye, da zijpu ha 'buhyø ja'i. ¹⁴ Dami hyegui, o sä guí suhua. Nuya guehya yø xädä xännbabi ra hya mi'da yø mmixädäui ya. Nu'mø bi

nthëui ra ots'i, nup'ua da zo ra xännbate, ja da zop'ua yø xädi.

¹⁵ Ra Bedu bi 'yëmbra Jesús:

—Dami xicje te ga mbønya yø hya gá hyequi ngue te si ra ja'i.

¹⁶ Ra Jesús bi 'yëmbi:

—¿Ua xquet'a hingui tinni mmühua hanja ya yø hya dí mmangä? ¹⁷ ¿Ua hingui pahmua ngue nu te gäma cosa si ra ja'i, mbo rá mmái ra ja'i ni ma, pe pigui te si ra ja'i? ¹⁸ Pe nu ra hya pønná ne ra ja'i, mbo rá n'yomfëni ra ja'i ní 'yëhra hya. Nu'mø xants'o ra hya bi manna ja'i, guehna ra ts'oqui na. ¹⁹ Porque mbo rá n'yomfëni ra ja'i bi mihra ts'o n'yomfëni, ra nthote, ra n'yots'om'mäi, ra mfë, ra fehni, ra ts'ate. Gä mbo rá n'yomfëni ra ja'i ní 'yëhra ts'omhya. ²⁰ Nuna ra hya naya, guehna ra ts'oqui øtyø ja'i na. Pe nu'mø hingui xa'ye ra ja'i 'mø bi nsihmë, hinga gue'a ra ts'oqui'a.

Nu'a n'na ra xisu ngue hingra judío bi 'yäpra mate ra Jesús ngue da mäts'i.

²¹ Mi bømp'ua mi 'buhra Jesús, i map'ua ja n'na ra häi ja ra hnini Tiro conna hnini Sidón. ²² Nup'ua ja ra hnini bi zønna Jesús, mi 'bup'ua n'na ra xisu hingra judío, mará mmengu p'ua ja ra häi Canaán. Bi ma ra xisu p'uya, ní mafi, bi 'yëmbi:

—Ague grá Hmu, rá mbom'meto'i ra David, dami huëgagui. Nu ma t'ixu dí si, n'youi ra ts'onthi. Pe emmei

di anj, dami 'yøthets'u —bi 'yεmbi.

²³ Pε rā Jesús hinguī thatho. Yø xädi p'uya bi 'yεmbrā Jesús:

—Dami 'yørpabi nts'edi'a te xi'i, porque rā nxunanyatho ngue nuercahu.

²⁴ Rā Jesús bi 'yεmbrā xisu:

—Nugä bá pengagui Oja ngue høndyø judío gā fäts'i. Porque yø judío εntho yø dε'yo ya xā n'uεni, ngue hīnjongui fädi.

²⁵ Pε rā xisu bi guarbu 'bähra Jesús ngue bi ndantyøhmu, bi 'yεmbi:

—Ague grā Hmu, dami fäxquits'u.

²⁶ Rā Jesús bi 'yεmbrā xisu yaui:

—Pε nu'mø ngue 'bet'o go gā fäxa'i, 'nε hīngrā judío, ya satho 'mø dā thannba rā hmε yø basj, ngue yø fo'yo di t'unni.

²⁷ Rā xisu p'uya bi 'yεmbi:

—Ahá, grā Hmu, gue'a guī mma. Pε yø fo'yo, gue'u yø xεhmε täp'u ja rā mεxa sihmε yø hmu si'u.

²⁸ Rā Jesús bi 'yεmbrā xisu yaui:

—Ague grā xisu, guī εc'eigui xandønho ngue dā zä di nja'a te guī mma. Janangue di nja ya.

Nu'a rá t'ixu rā xisu mi n'youi rā ts'onthi p'uya, 'bexque'a bi zä.

Rā Jesús bi 'yøthe xangu yø dārquēhi.

²⁹ Mi thohra Jesús, i mpa man'na nguadi rā zabi Galilea. Nup'u ja rā nyuni bi zøni, bi mi. ³⁰ Xandøngu yø

ja'i bi zømp'u 'bai. Bi zispa yø dārquēhi xā nnunts'i, yø xädä, yø gone, yø do'yε, yø dogua, xangu mi'da yø dārquēhi bi ts'ispabi rā Jesús ngue bi 'yøthe. ³¹ Mi nu yø ja'i te øtra Jesús ngue bi zä bi 'yøthe yø dārquēhi, di 'yødyø ja'i. Yø gone bi zä bi nya, bi zä yø do'yε, bi zä yø dogua. Bi nzø yø dā yø xädä. Mi nja'a p'uya, gätho yø ja'i bi 'yεspabi Oja nuna thanne yø judío.

Rā Jesús bi 'uin'i goho mahuaḥi ma'yohu.

³² Bi zonhyø xädi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Dadi huεcä yø ja'i 'bεcua, porque ya rá hyu pa 'daua dí 'yohu ya. Dí pa'a njuani ngue ya hīn'yu te dā zi yø ja'i. Nugä hīndi nne gā εt'i ngue dā ma yø ngu 'nε hīndi sihmε, porque dā güennba ja rā 'yu.

³³ Nu'u yø xädi bi 'yεmbi:

—Pε ¿hapu go gā hannbahu te dā zi ya yø ja'i 'bεcua? Porque xandøngu. A nuua dí 'buhmu, rā dapo ua.

³⁴ Bi 'yänyø xädi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Hangu yø thuhmε guī hahu 'mø?

Nu'u yø xädi p'uya bi 'yεmbi:

—Høndi yoto yø thuhmε ja ua, 'nε zi yoho yø hua.

³⁵ Bi manda rā Jesús ngue bi mihyø ja'i. ³⁶ Bi hyan'u yoto yø thuhmε p'uya conyø hua. Bi ja mammadi Oja ngue ya di nsihmε yø ja'i. Bi xenyø thuhmε p'uya, bi unyø xädi ngue di 'darpa yø ja'i dā zi. ³⁷⁻³⁸ Nu'u yø ja'i

bi nsihmε, goho mahuaḥi mā'yohu. A nu yø xisu 'nεhyø basī hinguī cātra güenda'u. Pε gā bi nniya. Mī juate ra ts'ihmε yø ja'i, nu'u yø xādi ra Jesús bi peti yoto canasta yø thuhmε bi bongui. ³⁹ M'mεfa p'uya, ra Jesús bi 'yεhyø ja'i. Bi ma p'uya, bi 'yo ra barco, bi zømp'u ja ra häi ni hu ngue Magdala.

16

Yø fariseo bi xihra Jesús ngue nne da nup'u da 'yøt'a n'na ra milagro.

¹ Ngu i zøhra Jesús, nuya yø fariseo conyø saduceo bi ma bá sāmhya ra Jesús. Di 'bepi ngue da 'yøt'a n'na ra milagro nu mahets'i, para ngue di nequi ngue rá m'mεnhni Oja na ra Jesús. ² Rā Jesús bi 'yεmbi:

—Nu'mø ngue ra nde, guí εmhm: “Xta nho ra tiempo ya, porque ja yø zøgui”.

³ Nu'mø xudi p'uya, guí εmhm 'mø: “Nuya hīndi ho ra pa ya, porque ra nduhmi ra c'ammahets'i ngue ja ra gui”, guí εmhm. Guí εna ngue guí pahma xanho te ga mbøn'a te bí ja maya. Pε nuya guí εna ngue hinguī pahma te ga mbønya te gāma hya guí nnuh yø pa dí 'buhma ya. ⁴ Yø ja'i 'buhya, yø ts'oc'ei ngue hinguī pa Oja. 'Bet'o nne da nu yø milagro, ja da 'yεc'εigui. Pε hin tema man'na mā milagro di nja ya, hīnda hont'a te bi thohra Jonás da nōpa hmεya yø ja'i ya.

Bi zop'u yø ja'i p'uya, bi ma.

Rā Jesús bi xihyø xādi ngue di mfādi xanho, nuya yø hya xānbate yø fariseo 'nεhyø saduceo, hīnda dennabi yø hya.

⁵ Mī zøm man'na nguadi ra zabi, nu'u yø xādi ra Jesús xi pumbeni ra thuhmε xta hyats'i ngue da zi. ⁶ Rā Jesús bi 'yεmbyø xādi:

—Damī mfāhma ya, mamī sihu'a ra íxi di unyø fariseo ya, conyø saduceo.

⁷ Di n'yεmbi n'na ngu n'na'u yø xādi p'uya:

—Rā nεgui xicja ya ngue hīxtá ha ra thuhmε ga sihu.

⁸ Bi bahra Jesús te di nxihyø xādi, bi 'yεmbi:

—Gue guí εna dí xi'ahu ngue hīxcuá ha ra thuhmε guí sihu. ¿Ua hinguī 'yo ni mmaih na ra hya dí mmangä 'mø? Masque mađi zits'u guí εc'εigahu.

⁹ ¿Ua hinguī 'yo ni mmaih ya yø hya dí mmangä? ¿Ua hinguī mbεmhma'a te guí nnuh p'u nná mähä? Xi'mø ra pa ngue hōndi cāt'a nthuhmε i nsihmε cāt'a mahuaḥi mā'yohu, ¿ua hinguī mbεmhma njammī canasta yø thuhmε bi bongui?

¹⁰ Xi'mø ra pa ngue hōndi yoto yø thuhmε i nsihmε goho mahuaḥi mā'yohu, ¿ua hinguī mbεmhma njammī canasta yø thuhmε bi bongui?

¹¹ ¿Hanja ngue hinguī 'yo ni mmaih ngue hīgra thuhmε dí mma ngue dí xi'i ngue guí mfāhma ngue ra íxi di unyø fariseo 'nεhyø saduceo?

12 Ya bi d̄inyø mm̄ai'ʰa yø xädi te mm̄anna Jesús, ngue h̄ingra íxi p̄e ra thuhm̄e'a xifi ngue d̄i mfädi. Sinoque nu'a ra hya xifi, ngue h̄indi xä'ʰa yø hya xänb̄ate yø fariseo 'n̄ehyø saduceo.

Bi manna Bedu ngue ra Jesús, gue'a ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi'a.

13 Nup'ʰa ja ra x̄equi ja ra hn̄ini Cesarea ngue Filipos, m̄i zomp'ʰa ra Jesús. Bi 'yän̄yø xädi p'ʰaya, bi 'ȳemb̄i:

—Nugä drá N'yoh'ʰa dá ε mah̄ets'i, ζte'o en̄yø ja'i ngue guecä? —bi 'ȳemb̄i.

14 Nu'ʰa yø xädi p'ʰaya bi 'ȳemb̄i:

—'B̄u i'da yø ja'i εmb̄i ngue gue'e grá Xuua gm̄i øtra nx-ixya. M̄i'da yø ja'i p'ʰaya, εmb̄i ngue gue'e grá Elías. M̄i'da p'ʰaya, εmb̄i ngue grá Jeremías. M̄i'da p'ʰaya, εmb̄i ngue 'b̄ai ton̄i p̄ongahya Oja.

15 Ra Jesús mah̄omb̄i 'ȳemb̄yø xädi:

—Xi'ah̄u p'ʰaya, ζte'ogä p'ʰa gn̄i b̄em̄hm̄u ngue guecä?

16 M̄i dahra Bedu, bi 'ȳemb̄i:

—Nu'i, gue'e grá Cristo, rá Ts'ant'ʰa'i Oja nuna majuan̄i ngue 'b̄ai.

17 Ra Jesús bi 'ȳemb̄i:

—Ra mm̄enth̄i gá nth̄eui grá Simu, rá ts'ant'ʰa'i Jonás. Porque h̄injonni ja'i bi b̄en'na'i ra hya guí m̄ma, sinoque gues̄e na mā Papá bí 'b̄u mah̄ets'i bi ja'i gá manna ra hya na. 18 Nugä dí xi'i ya, gue'e gn̄i hu ngue grá Bedu, i nne da mā ngue tengutho n'na ra do ngue d̄ap'ʰa fots'i,

h̄injonni an̄i. Gue'e grá m̄adi 'ȳεc'ei ya ngue gätho m̄i'da yø ja'i da 'ȳεc'ei guí m'm̄efa. Nu to gä da 'ȳεc'ei guí da dapra ndate i ja. 19 D̄i nja n̄i cargo p'ʰa ha d̄i manda Oja ya. Gue'e rá representante'i Oja bí 'b̄u mah̄ets'i. Nu'a ra hya guí unna nt'edi da 'yøtyø ja'i, gue'a d̄i nja'a. Nu'a ra hya h̄ingui unna nt'edi da 'yøtyø ja'i ua ja ra ximh̄ai, h̄ingui sä da 'yøtyø ja'i.

20 M̄i juadi bi manna ra hya na, bi xihyø xädi p'ʰaya ngue h̄injonni ja'i da xifi ngue guehna ra Cristo na.

Ra Jesús bi mā ngue da tho, 'n̄ε bi mā ngue di b̄ennate.

21 Ra Jesús bi xihyø xädi ngue ja ts'editho d̄i ma Jerusalén, ja dan̄i ma mā'uni p'ʰa. Di anyø mm̄ac̄ja 'n̄ehyø xänb̄ate ngue ra ley, 'n̄ehyø n'yoh'ʰu 'bet'o p'ʰa ja ra n̄ija. Da hyo, p̄e rá hyu pa p'ʰaya di b̄ennate. 22 Ra Bedu p'ʰaya, bi zica n'nanni ra Jesús, bi 'ȳemb̄i:

—Agué grá Hmu, 'yo da ne Oja ngue da ngu'a gui thogui.

23 M̄i 'bätra Jesús, bi 'ȳembra Bedu:

—Dam̄i 'uegue, rá m̄efi'i ra zithu. Porque nu'i guí orcathogui. H̄inga gue'a rá ts'anni Oja so n̄i mm̄ai d̄i nja. Sinoque gue'a te yø hyase yø ja'i so n̄i mm̄ai d̄i nja.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue h̄injam'mø da gohyø mm̄ai'a ga ȳεc'ei.

24 Bi 'ȳemb̄yø xädi ra Jesús:

—Nu to nne da denngui, hingui sä ngue da zänse te da n'yo. Hinha di gohrá mmái, madague'a da thop'u ja ra pont'i. ²⁵ Nu ra ja'i da 'uegue ngue su da tho, guehna ra ja'i di m'mehrá te na. Pe nu ra ja'i hingui cohrá mmái'a ga 'yεc'eigui, mada tho conná ngueque, guehna ra ja'i di nyanná te na. ²⁶ Porque hinte da dahra ja'i, madague'a da 'yot'e ngue rá mmeti gá ra ximhai 'ne di m'mehrá te. Ni xinda hangú ra mēnyu da gutra ja'i, hinda zä da yanná te. ²⁷ A nu'mø bá εhe mahøn'a ra N'yohu bí 'yε mahets'i, dí hatra ts'edi Oja, da n'youi yø anxε. Di unyø nzäbi n'na ngu n'na yø ja'i, da gut'i te xa 'yot'e, xanho ogue xants'o. ²⁸ Majuaní dí xi'ahu ngue nuya 'da 'bucua ya, hinda du, asta gue'mø da nu ngue da hya ra ts'edi ra N'yohu bí 'yε mahets'i di manda ua.

17

Bi mpä'a te gui nequi ra Jesús.

¹ Mi tho'a n'nato ma pa, nuna ra Jesús bi zixra Bedu 'nehya mi yonc'ei di n'yohu, ra Jacobo 'nehra Xuua. Bi mep'u bí ja n'na ra nyuni xanhets'i ngue di m'muse. ² Ja bá nup'u yø xädi p'uya ngue bi mpä'a gui nequi ra Jesús. Nu rá hmi, di yoxni tengú ra hyadi. Rá he p'uya, ra mbøse asta di yoxni. ³ Bi nu yø xädi p'uya ngue 'bäp'u ra Moisés conná Elías ngue yai ra Jesús. ⁴ Ra Bedu bi 'yεmbra Jesús:

—Ague grá Hmu, ya xanho ngue dí 'buhmu ua. Xiya, ¿ua gui nne ga hócähe hyu yø t'annigu, n'na'i, n'na ra Moisés, n'na ra Elías? —bi 'yεmbi.

⁵ Tobe yadra Bedu 'mø mi go'mra gui p'u ha 'bai. Xøgue di yoxni ra gui. Bi 'yø p'uya ngue nup'u ja ra gui ja bá nyap'u Oja, bi 'yεna:

—Nuna 'bucua ya, guehna ma Ts'ant'u dadi madi. Co nuna ya i ja gampähä. Nuya yø hya da manna ya, dami 'yεt'ammuihu —bi 'yεmbi.

⁶ Mi 'yøhyø xädi na ra hya bá man'Oja maya, bi m'memfo häi p'uya, pe mathoguitho bi nsu. ⁷ Nup'u ha 'boni, bi guatra Jesús. Bi dots'i n'na ngu n'na, bi 'yεmbi:

—Dami nangüi, 'yo gui nsui —bi 'yεmbi.

⁸ Mi hyetyø xädi p'uya, ya hinjon gui 'bäp'u'u yoho yø n'yohu xi nu. Ya 'bäse p'u ra Jesús.

⁹ Ya bá 'yo ngue ní gap'u ja ra nguani p'uya. Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—'Yo to gui xifi te gá nui ya, asta gue'mø bi hnu ra N'yohu bí 'yε mahets'i ngue di bennate.

Ra Jesús bi ma ngue ra Elías ya bá εhe, bi xihyø ja'i ngue di nsä porque ya bá ep'u ra Cristo.

¹⁰ Nuya yø xädi ra Jesús bi 'yänna n'na ra hya, bi 'yεmbi:

—¿Hanja na ra hya manyø xännbate ngue ra ley, ngue ra

Elías ɛmbi ngue jatho da 'bet'o hante ngue da ɛhra Cristo?

¹¹ Mi dahra Jesús bi 'yɛmbi:

—Majuani ngue ra Elías mi jatho ngue rá mūditho da ɛhe da xihyø ja'i ngue di nsä. ¹² Pɛ dami pahma ya ngue nuna t'ɛmbi ra Elías, ya bá ɛhe. Pɛ himbi n'yo yø mmäi yø ja'i te'o na. Janangue nu hangu ra n'u bi ne da japi, Gä bi nja. Xquet'a di njarbutho ra N'yohu bí 'yɛ mahets'i ya, di anyø ja'i.

¹³ Nu'u yø xädi p'uya bi n'yo yø mmäi'a ra hya mmanna Jesús ngue nuna ra Xuua bi 'yøtra nxixya, guehna bi t'ɛmbi ngue ra Elías.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na nc'ei mi n'youi ra ts'onthi.

¹⁴ Mi zøp'u 'bahyø ja'i ra Jesús, bi guat'a n'na ra n'yohu bi ndantyøhmü p'u 'bäi, bi 'yɛmbi:

¹⁵ —Ague grá hmu, nu ma ts'ant'u dí si n'youi ra n'u ngue ra ataque, janjuani ngue di uni. Nu'mø bi gu, høt'a sibi, ja'mø hørba ja ra dehe. Dami huɛgagui ma ts'ant'u, gui 'yøthe ts'u. ¹⁶ Ya xtá xihni xädi ngue xtá 'yøthe ts'u, pɛ hinxa nzä xa 'yøthe.

¹⁷ Ra Jesús bi 'yɛmbi gätho yø ja'i 'bup'u:

—¿Asta njam'mø da zønna pa gui 'yɛc'ɛigaha? ¿Ua gui ɛna ngue hangu ra pa ga set'aha? Bá si ua ra ts'ant'u, ga øthegä —bi 'yɛmbi.

¹⁸ Nuna ra Jesús bi xihra ts'onthi n'youi ra ts'ant'u ngue bi hyep'u. Ra ts'ant'u p'uya 'bexpi zä ra n'u mi

hɛmbi. ¹⁹ M'mefa p'uya, bi 'yänse n'nanni yø xädi ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿Hanja ngue hinxa nzä xtá øthegähe ra ts'ant'u mi n'youi ra ts'onthi?

²⁰ Ra Jesús bi 'yɛmbyø xädi:

—Hinxa nzätha, porque hin gadi segura ni mmäih u ngue da zä ra därkehi. Majuani dí xi'ahu, nu'mø ngue di ja zits'u ni nt'ɛc'ɛih u, madague'a tengutho ga nnoho n'na zi hmudä ra mostasa, ya da zä gui 'yɛmph u ra nyuni ja nu: “Dami 'uecua gui ja grá nyuni, i ma man'na nguadi”, gui 'yɛmph u, ra nyuni p'uya da 'uegue. Hinte gui hyɛmph u 'mø di ja'ahu zits'u ra nt'ɛc'ɛi. ²¹ A nuna tengu ra ts'onthi mi n'youi ra ts'ant'u, para ngue da zä da hyep'u ra ja'i n'youi, mahyonitho ngue da mat'Oja ra ja'i 'nɛ da 'yeträ mmäi.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho, pɛ bi ma ngue di bennate.

²² Mente 'youi p'u ja ra häi Galilea yø xädi ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nu ra N'yohu bí 'yɛ mahets'i, di ndäpyø ja'i ngue da hyo. ²³ Nu'mø bi hyo p'uya, di bennate'a rá hyu pa.

Nuna ra hya bi xihyø xädi, ɛmmɛi bi du yø mmäi.

Ra Jesús bi gutra mɛnyu nji p'u ja ra nija.

²⁴ Ni n'youi yø xädi ra Jesús, bi zømp'u ja ra hñini Capernaum. Nu'u yø n'yohu juhra mɛnyu p'u ja ra nija p'uya, bi 'yɛmbrä Bɛdu:

—Xi n̄i xännbateh̄u n'yø, ¿ua h̄inda gut̄ra m̄enyu n̄j̄ai p'ua ra n̄ija? —bi 'ȳemb̄i.

²⁵ Ra B̄edu p'uya bi 'ȳembra n'yoh̄u j̄ah̄ra m̄enyu:

—Ah̄á, da gut̄ra m̄enyu ra xännbate.

M'm̄efa p'uya b̄i ma ra B̄edu p'ua b̄i ja ra ngu 'b̄ah̄ra Jesús. Hante ngue d̄i nya ra B̄edu, ra Jesús bi 'ȳemb̄i:

—Ague Simu, ¿te guí mm̄anya? Xi yø d̄ast'abi 'b̄ucua ja ra x̄imh̄ai, ¿ndana gue'a j̄amb̄abi ra m̄enyu i j̄ai, gue'u yø bas̄i j̄amb̄i, ua gue gue'u yø ja'í n'nan'yo j̄amb̄i? —bi 'ȳemb̄i.

²⁶ M̄i dah̄ra B̄edu p'uya, bi 'ȳemb̄i:

—Gue'u yø ja'í n'nan'yo nj̄amba ra m̄enyu —bi 'ȳemb̄i.

Mah̄omb̄i 'ȳenna Jesús:

—Jan̄angue nu'u yø bas̄i Oja h̄ingui ja ngue da gut̄ra m̄enyu'u. ²⁷ A nuyá, para ngue h̄inda z̄hcj̄u yø ja'í, n̄i map'ua ja ra zabi ya. Dam̄i hyax̄ra xone t'̄egui, guá the n'na ra hua. Nu'a rá m̄adi ra hua guá h̄aqui, nup'ua ja rá ne ra hua, gui t̄innb̄abi ra m̄enyu di op'ua. Di z̄h'a p'uya ngue gui j̄utra m̄enyu t'̄ac̄a p'ua ja ra n̄ija, co 'n̄e'a ra m̄enyu t'̄ä'i gui j̄ut'í.

18

Ra Jesús b̄i xännba yø x̄adi ndana ma d̄atho da h̄nu mansu.

¹ Nu'a ra ora'a, bi guatyø x̄adi ra Jesús, bi 'ȳemb̄i:

—Ague gr̄a Hmu, ¿ndana h̄ant'a n̄i mm̄ai ngue ma

d̄atho da h̄nu mansu p'ua ha d̄i manda Oja b̄i 'b̄u mah̄ets'í?

² Ra Jesús bi zoh̄na n'na ra ts'ant'ua m̄i 'b̄äp'ua, bi 'b̄ämb̄u made ha 'b̄ai. ³ Bi 'ȳembyø x̄adi p'uya:

—Majuani d̄i xi'ah̄u, nu'mø h̄ingui päh̄ni n'yomf̄en̄ih̄u, gui coh̄mu tengutho ra ts'ant'ua 'b̄ucua ya, h̄indi c̄u'ah̄u p'ua d̄i manda Oja b̄i 'b̄u mah̄ets'í. ⁴ A nuyá, nuna ma d̄atho da h̄nu mansu p'ua d̄i manda Oja ya, gueh̄na ra ja'í da 'yøt'e ngue h̄inte d̄i muui, di mm̄utho tengutho ra ts'ant'ua 'b̄ucua ngue h̄indi 'yan̄i. ⁵ Nu ra ja'í di ja mm̄ansu n'na ra bas̄i tengu na 'b̄ucua ya, nguna da 'yøt'e porque pah̄ra ja'í ngue nu te øt'e, gue'a d̄i nnu manho ngue da 'yøt'a, tengutho 'mø ngue go di jamm̄ansu gr̄a ja'í.

Ra Jesús di japa nts'edi yø x̄adi ngue da zu da 'yøtra ts'oqui.

⁶ Nu'u yø bas̄i ̄c'̄eigui ndap'ua bi z̄ä, tengutho na ra bas̄i 'b̄ucua ya, nu ra ja'í da japi ngue da hȳegagui p'ua yø bas̄i ̄c'̄eigui, ra ndate castigo tøm̄ra ja'í da thogui. Hante ngue da 'yøtra ts'oqui ra ja'í, man'na x̄anho ngue da t'̄enn̄u ja ra jathe ra ja'í, d̄i nthar̄pa rá 'yuga n'na ra nj̄ani ngue da gu'm̄i. ⁷ Xan'atho te ja ua ja ra x̄imh̄ai, porque h̄indi 'b̄edi tem̄a cosa ga 'yøtra ts'oqui yø ja'í. Porque ngutho siempre øtra ts'oqui ra ja'í, pe hague ngu ra castigo da tho ra ja'í nu'a di japi ngue øtra ts'oqui rá mm̄ic'̄eiu.

⁸ Janangue nu'mø guí ena ngue rá ts'oqui ni 'ye ogue rá ts'oqui ni gua p'ua gá 'yøtra ts'oqui, dami hyeui, 'yei yap'utho. Man'na xanho ngue gará do'ye ogue gará dogua 'mø gá carbua ha gui m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja yoho ni 'ye ogue di ja gá yoho ni gua 'ne ngutho gui mmap'ua ja ra sibi para zantho. ⁹ Nu'mø guí ena ngue rá ts'oqui ni dá p'ua gá 'yøtra ts'oqui, dami hyahni dá, gui 'yei yap'utho. Man'na xanho ngue da n'natho ni dá 'mø gá carbua ha gui m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja gá yoho ni dá 'ne ngutho gui mmap'ua ja ra nidu di danzø.

Bi hyecra hya ra Jesús ngue n'na ra de'yo bi 'uegue.

¹⁰ 'Yo guí emhma ngue hinte di muui yø basi. Nugá dí xi'ahua ngue nup'ua mahets'i bí 'buhma Papá, nu'ua yø anxε zamp'ua ha 'bui, gue'ua faxyø basi'ua. ¹¹ Nu ra N'yohua bí 'ye mahets'i, bi 'yεhε ngue da yanyø ja'i xa m'medi.

¹² A nuyá, xi'mø ngue di 'bui to di si n'na ciento yø de'yo, 'ne da 'ue'a n'na nde'yo, uanguí da zop'ua'ua goho 'däte ma'de'ma guto nde'yo p'ua ja ra dapo di 'yo. Da ma da honná nde'yo xá 'uegue. ¹³ Nu'mø bá timp'uya, man'natho di johya ngue bá tin'a n'na nde'yo xi 'uegue, hinda gue'ua goho 'däte ma'de'ma guto nde'yo hingui 'uegue. ¹⁴ Njarbutho ni Papá'ua bí 'bui mahets'i ya, hingui nnepe ngue di

mm'mε'a n'na mbasi ya yø basi 'bucua.

Jatho ngue di punnbabi rá mmic'eiui ra ja'i.

¹⁵ Nu'mø hingui ho te øt'a ni cu, dami zofo, jaca n'nani ngue gui nyasui. Dami xifi ngue hingui ho te øt'e. Nu'mø bi ne bi 'yø'a ra hya gui xifi, ya xanho. Ya gá nhojpauí ni cu. ¹⁶ Pe nu'mø himbi ne bi 'yøde te gui xifi, dami hyon'i yonc'ei ogue hyu nc'ei gui sits'i, da 'yøde hapua gui nyauí ni cu, ngue gui nne gui nhojpauí. ¹⁷ A nu'mø hinda ne da 'yøde te da xi'ua gui sits'i, dami dá ra güenda p'ua ja ra nija 'mø. A nu'mø hinda ne da 'yø'a te ra hya da sip'ua ja ra nija p'uya, gui 'yø'ni güenda ngue nuna ni cu tengutho 'mø hingra 'yεc'ei ogue tengutho 'mø drá nguthäi.

¹⁸ Dí xi'ahua ngue go gyø representantehua nguehna Oja bí 'bui mahets'i. Nuna ra hya gui unhua ra nt'edi da 'yøtyø ja'i, gue'a di nja'a. Nu'a ra hya hingui unhua ra nt'edi da 'yøtyø ja'i ua ja ra ximhäi, hinda sä da 'yøtyø ja'i.

¹⁹ I ja man'na ra hya ga xi'ahua ya. Nua ja ra ximhäi, nu'mø bi the yø hya yo nc'ei ngue 'da'igu da 'yap'a Oja, Oja di un'a te da t'äpi. ²⁰ Porque nup'ua ha di mpeti yø ja'i εc'ei gui, madague'a hondi yonc'ei ogue hyu nc'ei di mpeti, pe nup'ua ha 'bui, ja dí 'bucä p'ua.

²¹ Ra Bedu p'uya bi 'yembra Jesús:

—Ague grá hmu, xi ma cu ya ga 'bua' ngue hingui ho te ørque, ¿nja mmindi ga punnbi? ¿Gue asta nyoto nnidi?

²² Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Nugä hinte dí xi'i ngue hondi nyoto nnidi ja ngue guí punnbi. Sinoque dí xi'i nja mmindi guí punnbi, yoto yø hyate ma'det'a nnidi ja ngue guí punnbi.

Ra Jesús bi hycra hya ngue n'na ra hmiqui hin'yua rá mpunnbi.

²³ Janangue jatho gui punnbabi ni mmic'eiha, porque nuna Oja bí 'bu mahets'i, mahyepi n'na ra dast'abi ngue ørpa ra güenda yø hmiqui hangu tupi. ²⁴ Mi du'mi bi 'yørpa ra güenda yø hmiqui, bá ts'innbabi n'na nc'ei ngue yø miyonetho rá mentyu mi tupi. ²⁵ Pe nuna ra hmiqui bá ts'i, hin'yua ra mentyu di gutrá güenda. Ra dast'abi p'uya bi manda ngue da bá ra hmiqui, 'ne da bápra xisu, 'ne da bápyø basi, 'ne da bäpi hangu pets'i ngue di gutrá güenda. ²⁶ Pe ra hmiqui p'uya bi ndantyøhmu p'ua 'báhrá hmu. Bi 'yápra mate, bi 'yembj: “Ague grá hmu, dami tøgbagui ts'ua mente ga tingä ni mentyu ga jut'a'i”, bi 'yembj. ²⁷ Nu'a ra hmu p'uya bi huεcrá hmiqui, bi punnbabi rá güenda mi tupi. Bi thøgue.

²⁸ Pe nuna ra hmiqui bi ma mapunnbi rá güenda, høntho bi ma mathøgue, bi nthœui man'na nc'ei ngue mi tupi

zits'ua rá mentyu. Bi bennbaya bi dorpa rá 'yuga. Bi 'yembj: “Gui jurcagui ma mentyu guí tuqui, uague hin'na”, bi 'yembj. ²⁹ Nu'a ra n'yohua mi ndupate zits'ua ra mentyu p'uya, bi ndantyøhmu p'ua 'bá'a tupi, bi 'yápra mate, bi 'yembj: “Dami tøgbagui ts'ua mente ga tingä ni mentyu, ga jut'a'i”, bi 'yembj. ³⁰ Pe nu'a ra n'yohua mi thuprá mentyu p'uya, himbi ne xtä ndø'ma tupi. Sinoque bi bent'i, bi zixa fädi asta gue'mø di japi da gutrá mentyu tupi.

³¹ Mi nu mi'da yø hmiqui'a te bi 'yørbaya, bi dār'man'ua yø mmái'a te bi japrá mmic'eiui. Bi ma'ua p'uya bá xiprá hmu te bi 'yøt'e. ³² Nuna ra hmu p'uya, bi manda bá ts'ofø mahøn'a, bi 'yembj: “Grá ts'oc'ei n'yø. Conque nu hangu ma mentyu gmi tuqui, gä dá pun'na'i ngue gá 'yápra mate. ³³ Uangui xtä nzä xqui punnbabi ni amigo mi tu'i tengutho dá pun'na'i”, bi 'yembj. ³⁴ Nu'a ra hmu, janjuani ngue mbøcœ. Bi manda p'uya ngue bi ts'ixa fädi rá hmiqui asta gue'mø da gutrá mentyu tupi. ³⁵ Di ja'aha p'ua ma Papägä bí 'bu mahets'i ya, hñdi pun'nahua, ngue'mø hñni mmái gdi punnbabi te øt'a ni cuha.

19

Bi xänbä yø ja'i ra Jesús ngue hin'yua ra nt'edi di nxummi yø xisu.

¹ Ra Jesús mi juadi bi manya yø hya ya, nup'ua

Galilea mi 'yo, bi ma man'na nguadi ra dathe Jordán, i mpa p'ua ja ra häi Judea. ² Pε xandøngu yø ja'i bi denni. Nup'ua bi zøni, bi 'yøthe yø ja'i madi hyenni.

³ Bi guat'i'da yø fariseo p'ua 'buhra Jesús, porque honnbi ha di zædi ngue hinda gue'a ra hya da ma. Bi 'yεmbi:

—¿Ua ja ra nt'edi ngue di nxummi rá xisu n'na ra n'yohua hont'a bi zä ma hya di api, uague hin'na?

⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Ua hin gadi xahma'a te ra hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro, ngue nu'mø mambá nhohra ximhäi, Oja bi hocra n'yohua nε bi hocra xisu? ⁵ Oja bi 'yεna: “Janangue ra n'yohua sop'ua rá papá, sop'ua rá mamá ngue 'buhmi rá xisu. Nuya yo nc'ei ya, di nne n'na ngu n'na, janangue ya hingui yo nc'ei, sinoque εntho n'na nc'εitho”.

⁶ Janangue nuyá, nuya yo nc'ei bi pen'na Oja, hin'yua ra nt'edi ngue to di xunnbabi.

⁷ Yø fariseo p'uya bi 'yεmbi:

—¿Pε hanja na ra Moisés ngue bi 'yεmbi i sä da 'yøtra sacua ra n'yohua ngue di nxummi rá xisu 'mø?

⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nuna ra Moisés bi unna nt'edi ngue da nangra sacua ngue ra nxuni, pε ngue mandø naxitho yø n'yomfeni yø ja'i, janangue bi njap'ua. Pε nup'ua rá madi, hinga ngu'a ra hya bá sannba Oja da 'yøtyø ja'i. ⁹ Pε nugä dí xi'ahua, ngue yø n'yohua di nxummi yø xisu nε hinga

n'yots'om'mäi di api, nu'mø hombi nthatra n'yohua, da mε man'na ra xisu, ya ra ts'oqui øtra n'yohua. A nu'mø bi nthatra xisu bi t'ei, ya ra ts'oqui øt'ui ra n'yohua bi mε.

¹⁰ Nu'ua yø xädi p'uya bi 'yεmbi:

—Man'na xanho ngue hinda nthatra ja'i 'mø —bi 'yεmbi.

¹¹ Pε ra Jesús mahombi 'yεna:

—Nuna ra hya dí mma, hingui nne da ma ngue da gätho yø ja'i di ja ngue di nthati. Sinoque nuya yø ja'i, Oja nnepe ngue di nthati, guehya dí mmangä ya. ¹² I 'buhyo n'yohua ngue hingui sä di nthati. Porque 'buhyo n'yohua ya i mi'a ngue hinda zä di m'mährá xisu. Ximmi 'buhyo n'yohua ngue m'moqui. Ximmi 'buhyo n'yohua hinda nthati para ngue da zäp'ua da 'yøpe xanho rá 'bεfi Oja bí 'bua mahets'i. Pε nu to εna ngue da zä di nthati, ya da 'yøt'e tengutho ra hya dí mma.

Bi xi Oja ra Jesús ngue di japyø basi.

¹³ Bi zixyø basi yø ja'i p'ua 'buhra Jesús, i nnepyø ja'i ngue da dospa yø ya yø basi nε da xi Oja ngue di japyø basi. Pε nuya yø xädi ra Jesús bi hejpa yø ja'i ba zi yø basi. ¹⁴ Ra Jesús, bi 'yεmbyø xädi:

—Damj hyehma yø basi da thocua dí 'bui. Porque tengutho yø ja'i ya o rá 'yε Oja, xquet'a njarbu ya yø basi ya.

15 Ra Jesús bi japyø 'yε p'ɥ ja yø ya yø bas̄i. M'mεfa p'ɥya, b̄i map'ɥ ja ra xεqui m̄i 'b̄ui.

Ra mmεmmeti himbi ne da 'yøt'e te bi xihra Jesús.

16 N'na ra n'yohɥ bi guarbɥ 'bähra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grá hoga xännbate, ζndana ra nho exa ja ts'edi ga øt'e n'namhma ngue Oja di 'dacra 'da'yo te para zantho? —bi 'yεmbi.

17 M̄i dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—ζUa guí pad̄i te guí mmanya, ngue guí engūi xanhogá? Porque hønse Oja xanho. Nu'mø guí nne ya ngue di 'da'i ra 'da'yo te Oja, dam̄i 'yøt'ɥ yø hya di manda Oja 'mø.

18 Ra n'yohɥ p'ɥya bi 'yεna:

—Xi'ɥ yø hya di manda Oja p'ɥya, ζndana gue'a ya yø hya guí mma?

M̄i dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—'Yo grá hyote. 'Yo grá 'yots'om'mäi. 'Yo grá bε. 'Yo to guí sännba ra fehñi.

19 Dam̄i su n̄i papá, dam̄i su n̄i mamá. Dam̄i mahñi mmic'εiui tengutho gn̄i ne ngue di ma ma mad̄i'i.

20 M̄i dahra n'yohɥ p'ɥya, bi 'yεna:

—Nuyya yø hya guí xicya, ya gá xtá øt'e astá gue'mø mará ngüεgui. Xiya, ζndana guehna ra hya di 'bεdi ngue hind̄i øtya? —bi 'yεmbi.

21 Pε ra Jesús bi 'yεmbra n'yohɥ yaui:

—Nu'mø guí nne ngue gätho guí 'yøt'a te n̄i 'yup'ɥ guí 'yøt'e, n̄i ma ya, dam̄i pä te gá guí pεts'i. Dam̄i unna

mεnyu yø hyoya. Nu'mø gá 'yøt'e te dí xi'i ya, ya bí ja n̄i mmeti mahεts'i p'ɥya. Bá εp'ɥ ya, ga mμεp'ɥ nná magä —bi 'yεmbi.

22 Pε m̄i 'yøhra n'yohɥ na ra hya bi sifi, mambi dudrá mm̄i. B̄i matho, porque mará ndømmεmmeti.

B̄i manna Jesús ngue Oja, hinte hεmbi.

23 Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Nu yø mmεmmeti, guehya dí mma ngue xanhennitho ha di n'un̄i da zo rá 'yε Oja bí 'bɥ mahεts'i ya. 24 Ya fad̄i ngue ra cameyo, hinjam'mø da zä da thop'ɥ ja rá xagu n'na ra 'yofani. Pε dí xi'ahɥ ngue man'na xandøn hennitho ngue n'na ra mmεmmeti di n'un̄i da zo rá 'yε Oja.

25 Nuná ra hya bi manna Jesús m̄i 'yøhyø xädi, man'natho b̄i nsu yø n'yomfēni p'ɥya. Di n'yεmbi:

—Rá nzequi ya hinjonni ja'i da zä di nyänná te ya'mø —di n'yεmbi.

26 Bi hyetyø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'a ngue yø ja'itho, hind̄a zä da zänse ha di nyanyø te. Pε Oja hinte hεmbi, nu te nne da 'yøt'e, da zä ha di japi.

B̄i manna Jesús ngue di tocabi ra nho'ɥ yø ja'i n'youi p'ɥ n̄i ma.

27 Nuná ra Bedu bi 'yεmbra Jesús:

—Nugähe, ya xtá sohme p'ɥ te gá dí peshe ngue dí

ten'nahe. ¿Te 'be'a ja ngue di tocgähe 'mø?

²⁸ Mì dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Majuani dí xi'ahü ngue nu'mø ra pa danì gom'na'yo gätho yø cosa i ja, gue'a ra pa'a ngue ra N'yohü dí 'yë mahëts'i da mip'u ja rá nthuts'i, di manda te di nja. A nu'ahü p'üya ngue guí tenngahü, nup'u ha di hø'i 'de'ma yoho yø nthuts'i, ja guí mmihmü p'u ngue guí nts'ut'abihü p'u ha di 'b'u 'de'mayo 'bui yø mbom'meto ra Israel. ²⁹ Nu to gä xpá nzohyø ngu, xpá nzohyø cü, xpá nzohyø papá, xpá nzohyø mamá, xpá nzohyø xisu, xpá nzohyø basi, xpá nzohyø häi ngue tenngui, pë yø ciento nniditho gá ngu'a te da dinì ngue'a te gä xpá nzogui. Ra pa di 'yëp'u p'üya, di t'unna te para zantho. ³⁰ Xangu yø ja'i hnu mansu ua, pë nu'a ra pa'a, ts'utho da hnu mansu p'u. Xangu yø ja'i hingui hnu mansu ua, pë nu'a ra pa'a, ja danì hnu mansu p'u.

20

Ra Jesús bi hyeipa ra hya yø nzäbi tahyø mëfi.

¹ Nuna Oja bí 'b'u mahëts'i da gutra nzäbi. Tengutho n'na ra n'yohü bi ma mxuditho ngue da honyø mëfi da tacyø uva. ² Bi gohmi ra cohi yø mëfi ngue nu'a n'na pa ra 'bëfi, da gut'i co n'na ra mënyu ni hu ngue ra denario. Bi mënyø mëfi p'u bí ja rá huahü p'üya. ³ Mì z'u'i guto xudi p'üya, mahømbi

ma tai ra mmëhui. Bi dimp'u ja ra tai mi'da yø ja'i ngue hinte pëfi. ⁴ Bi 'yëmbüya: “Ni më ra 'bëfi ma huahigä n'yø. Ga jut'au'a te ni 'yup'u guí tahmi”, bi 'yëmbi. Nu'u bi si ra 'bëfi p'üya, bi ma ra 'bëfi. ⁵ Mì hyuxyadi p'üya, mahømbi ma tai ra mmëhui. Bi nthëui p'u mi'da yø ja'i ngue hinte pëfi. Mahømbi 'yëtra 'bëfi rá huahü. Mì z'u'i hyu nde, mahømbi ma tai ra mmëhui. Bi nthëui mi'da yø ja'i ngue hinte pëfi. Mahømbi 'yëtra 'bëfi rá huahü. ⁶ Mì z'u'i cut'a nde, mahømbi ma tai ra mmëhui. Hømbi nthëui mi'da yø ja'i ngue hinte pëfi. Bi 'yëmbüya: “¿Hanja ngue xcá ndethohü ua n'yø, hinxcá mpëhmü?” bi 'yëmbi. ⁷ Bi 'yëp'u zo p'üya: “Xtá ndedähe ua ngue hijnjon xa xicje ra 'bëfi”, bi 'yëmbi. Ra mmëhui p'üya bi 'yëmbi: “Ni më ra 'bëfi ma huahigä 'mø. Ga jut'au'a te ni 'yup'u guí tahmi”, bi 'yëmbi.

⁸ Mì dahra nde p'üya, nuna ra mmëhui bi xihrá hmiqúi nuna di mandabi yø mëfi, bi 'yëmbi: “Damì zonhyø mëfi ya, guí jut'yø nzäbi. Rá müdi guí unyø nzäbi'u yø mëfi rá nzequitho xa nzømp'u ja ra 'bëfi. A nu'u xa mpëfi gä ra pa, rá nzequitho guí unyø nzäbi'u”, bi 'yëmbi. ⁹ Mì njutyø nzäbi ya yø hmiqúi xi yätra 'bëfi cut'a nde. Bi juarpa yø pa, bi unni 'da'a n'na ra mënyu ngue ra denario. ¹⁰ Mì tocabi bi t'unyø nzäbi ya yø hmiqúi xinde ra 'bëfi p'üya.

Bi 'yεnā ngue mān'na xangu yø nzābi xti t'unnj porque xī mpefi gā rā pa. Pε mī t'unyø nzābi, hōnda n'na rā mēnyu ngue rā denario bī t'unnj. ¹¹ Mī hyanyø nzābi p'uya, bi zāhra mmēhui. ¹² Bi 'yεmbi: "Nūya yø n'yohu 'bucua, rá nzeuguitho bi zōmp'u ja rā 'befi ya. Conque n'na oratho bī mpefi, ¿hanja ngue 'da'igu gá jurcahe? Nūgāhe p'uya xtá ságāhe rā n'u gā rā pa ngue xā mpa rā hyadi", bi 'yεmbi. ¹³ Nū'a rā mmēhui p'uya bi 'yεmbrá hmiqúi nyau: "Ague n'yø, nūgā hīngra nts'oc'ei dí øt'ahu. Uanguī xtá nyahu ngue nū'a n'na pa rā 'befi, gā jut'au co n'na rā mēnyu ngue rā denario. ¹⁴ Damī hyanni nzābi'a n'na zi pa xca mpefi, nī ma p'uya. Nūna mā mēfi rá nzeuguitho xā nyutra 'befi, dí nne gā jut'ī tengutho dá jut'a'ī. ¹⁵ ¿Ua gadi mandagui? ¿Ua hīn'yu rā nt'edi ngue gā sänse te dí nne gā ørpabi mā mēnyu? ¿Ua gue gadi seyabi nī mmic'eiui ngue'a rā nho dí nne gā ørpe?" bi 'yεnna mmēhui.

¹⁶ Janāngue nuyá, nūya yø mēfi rá nzeugui xā nyutra 'befi ya, guehya rá madi di t'unyø nzābi ya. A nūya yø mēfi rá madi xā nyutra 'befi, guehya rá nzeuguitho di t'unyø nzābi ya. Mandøngu dyø ja'ī bi ts'ofu, pε ziyohotho yø ja'ī bi thanhni.

Mahombi manna Jesús ngue da tho, pε di bennate.

¹⁷ Rā Jesús nī hya rā 'yu ngue nī ma Jerusalén, pε bi

zica n'nanni'u 'de'ma yoho yø xadi, bi 'yεmbi:

¹⁸ —A nuyá, ya nná mähä Jerusalén. Nūna rā hnini nā, nū rā N'yohu bī 'yε mahets'ī di ndäpyø hmu yø mmäcja conyø xänbāte ngue rā ley. Nūya p'uya, guehya da zänbī ngue da dū. ¹⁹ Di dāpyø ja'ī hīngyø judío. Dā denni, di unī, 'nε di cuatrá pont'ī ngue da hyo. Pε rá hyu pa di bennate.

Rā Jesús bi sifi ngue rā Jacobo 'nehra Xuua di nja yø cargo xtá nhets'ī.

²⁰ Nūna rā Jacobo 'nehra Xuua, guehya yø ts'ant'u rā Zebedeo ya, 'dap'u 'youi rá mamá, bi guarbu 'bāhra Jesús. Bi ndantyo hmu nā rā xisu, bi xifi ngue da 'yørpa rā mate na rā hya nne da xifi. ²¹ Rā Jesús bi 'yεmbi:

—¿Tema mate guī nne gā øt'a'ī? —bi 'yεmbi.

Rā xisu p'uya bi 'yεmbra Jesús:

—Dī nne ngue nup'u ha guī mmī ngue guī ndast'abi, guī unna nt'edi ya yoho mā ts'ant'u 'bucua, ngue n'na di mihni n'yēi, n'na di mihni gaha.

²² Pε mī dahra Jesús, bi 'yεmbyø ts'ant'u:

—Ague n'yø, hīngui padī te rá nsäui nā rā hya guī ähmi. ¿Ua da zā guī thohmī'a rā n'u ja ngue gā thocä? Porque nūgā mathoguitho ja ngue di angä yø ja'ī —bi 'yεmbi.

Bi 'yεnyø ts'ant'u p'uya:

—Ahá, da zā gā ságā'be ra n'u.

23 *Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:*
 —*Majuani* ngue ngu'a,
xandõngu ra n'ɛ ja ngue gui
sãui, *tengutho* ra n'ɛ ja ngue
ga thocã. *Mathoguitho* di
ɛn'ãui yõ ja'i *tengutho* ja ngue
dĩngã yõ ja'i. Pɛ *nuna* ra *hya*
gui mmammi, *hĩndi* *tocagui*
 ngue *go ga sãnni* to *di mip'ɛ*
 ja *ma n'yɛi*, *ogue* to *di mip'ɛ*
 ja *ma gaha*. *Ma Papã'a* ya *xã*
nzãnni to *di mi n'na ngu n'na*
ma hyo.

24 *Nuna* ra *hya ähya* yo *nc'ɛi*
di n'yohɛ, *bi mbõcɛ* 'mõ *mi*
bahya *mi 'det'a* yõ *xãdi* ra
Jesús. 25 Pɛ *ra Jesús* bi *peti*
gãtho yõ *xãdi*, *bi 'yɛmbi:*

—*Ya gui pahmɛ* ngue yõ
dast'abi *xã t'ets'i*, *co gãtho*
mi'da yõ *ts'ut'abi* 'bɛp'ɛ ja yõ
hnini, *gã di manda* yõ ja'i. *Nu*
te di manda yõ *ts'ut'abi* ngue
da 'yõtyõ ja'i, *gue'a õt'a*. 26 Pɛ
nu'ahɛ, 'yo *gui nne* ngue *gui*
mandathohɛ yõ ja'i. *Nu* ra
ja'i nne ngue *xtã nhets'i* rá
cargo *da mɛfi*, *guehna* ra ja'i
jatho ngue *di mɛfi* *da mãxyõ*
mmic'ɛiui na. 27 *A nu'ahɛ* ya,
nu'a *da ne di m'met'o* ngue
gãtho yõ *amigo* ya, *guehna*
jatho *da gohi* ngue *ni mɛfi*
na. 28 *Conque* ra *N'yohɛ* bí
 'yɛ *mahets'i*, *himbi* 'yɛhɛ ngue
n'narbɛ *da mi di mandatho*.
Sinoque bi 'yɛhɛ ngue *di*
mɛfi *da mãxyõ* ja'i. 'Nɛ *hinga*
hõndra 'bãxte *da 'yõt'e*, *astã*
da du ngue *da yãni* *xandõngu* yõ
ja'i.

Ra Jesús bi 'yõthe yoho yõ
xãdã.

29 *Mi bõmp'ɛ* ja ra *hnini* *Jer-*
icó ra *Jesús*, *bi ntet'i* *xandõngu*

yõ ja'i. 30 *Nup'ɛ* ja ra 'yu
i nthogui, *mi hup'ɛ* yoho yõ
xãdã. *Mi bahyõ* *xãdã* ngue
guehna ra *Jesús* ja ngue *da*
thop'ɛ *hudi*. *Bi mãhra* *hmafi*
p'ɛya, *bi 'yɛmbi:*

—*Ague grã* *Hmu*, *rá*
mbom'met'o'i ra *David*, *damĩ*
huɛga'be — *bi 'yɛmbi*.

31 *A nu'ɛ* yõ ja'i *mi 'bɛp'ɛ*
huhyõ *xãdã*, *di hejpi* ngue
hĩndi *mmafi*. Pɛ yõ *xãdã*
p'ɛya, *ɛna* *man'na* *ma'bɛpi*
 ngue *nts'edi* *ga mafi*, *bi*
'yɛmbi:

—*Ague grã* *Hmu*, *rá*
mbom'met'o'i ra *David*, *damĩ*
huɛga'be.

32 *Ra Jesús* *bi m'mãi* ngue
õde *hmat'i*. *Bi zonhyõ* *xãdã*
p'ɛya, *bi 'yɛmbi:*

—*¿Te gui* nne ngue *di*
nja'ãui?

33 *Yõ* *xãdã* *p'ɛya* *bi 'yɛmbi:*

—*Ague grã* *Hmu*, *dĩ* nne
 ngue *di nzõ* *ma dã'be*.

34 *Bi huɛcyõ* *xãdã* *na* ra
Jesús. *Bi dospabi* yõ *dã*, *pɛ*
 'bɛxpi *nzõ* yõ *dã*. *Janangue* *bi*
mãhã ra *Jesús*.

21

Ra Jesús bi yurbɛ ja ra *hnini*
Jerusalén, *pɛ ɛspabi* yõ ja'i, *xifi*
ngue yõ dast'abi.

1 *Nu'mõ* ya *ni* ma *da*
zõmp'ɛ ja ra *hnini* *Jerusalén*,
 ya 'yop'ɛ ja ra *nyuni* ja ra
mbonza ja yõ *olivos*. *Ja*
jarbatho ra *hnini* *Betfagé*. *Ra*
Jesús bi 'yɛt'i yoho yõ *xãdi*. 2 *Bi*
'yɛmbi:

—*Ni mɛ* *na* ja ra *hnini* bí
 ja *na*. *Nu'mõ* *gã* *cũt'ui* ra
hnini, *gui timmi* *p'ɛ* *da nthat'i*

n'na rā burru, n'youi rā bāsī. Bā xoqui ngue guá siui ua. ³ Nu'mø to di hēc'auī ngue gui xocui rā burru, gui xihmī ngue honna Hmu. Pē damī xihmī ngue hīnda ya'atho dī ndāpi.

⁴ Nguna bi 'yøt'e para ngue dī nja na te rā hyā bī manā pōngahya Oja ngue bi 'yēna: ⁵ “Damī xihmū yø ja'ī 'bæp'ū ja rā hnīnī Siōn, gui 'yēmphū: Nūua guī 'bæhmū, ya bá εp'ū nī ndast'abihū da zøcua. Pē hīngra tūnhnī gā 'yo nī dast'abihū, bá huxā n'na rā burru ngue rā bāsī n'na rā mbo'øni ngue rā ndū, gui 'yēmphū”.

⁶ Nūya yoho yø xādi rā Jesús bī map'ū bi 'yēt'ī ngue bā si rā burru, bá n'youi rā bāsī. ⁷ Mī zøp'ū 'bæhra Jesús, yø tūhū yø ja'ī bi gaspā yø burru ngue bī nøpā nts'ut'ī. Bi hyuxrā burru rā Jesús, bī ma. ⁸ Xangu yø ja'ī dī tans'yø tūhū ngue pøp'ū ja rā 'yū ja ngue da thohra Jesús. Mī'da yø ja'ī p'ūya, bi sajpa yø xi yø palma ngue pøp'ū ja rā 'yū. ⁹ O māde p'ū nī ma yø ja'ī rā Jesús. I 'bēt'o 'da, bá 'bæfa 'da. Pē yø ja'ī 'da gā matho ngue di johya, i ēna:

—Nūna Oja, di japhna rā m'mēnhnī 'bæcua, guehna tate naya. Guehna rā mbom'meto rā David. Oja di japi. Maguesē nā Oja bī 'bū mahēts'ī.

¹⁰ Nūna rā Jesús mī yarbū ja rā hnīnī Jerusalén. Gā bá yans'yø ja'ī ngue bī nū. Di 'yēmbjø ja'ī:

—¿Te'o nī n'yohū nā n'yø?

¹¹ Mī'da yø ja'ī p'ūya bi 'yēna:

—Nūnā ya, guehna rā Jesús, rā pōngahya Oja nā, guehna rā mmēngu Nazaret ja rā hāi Galilea nā.

Rā Jesús bi 'yetyø ja'ī mī mpäp'ū ja rā nija.

¹² Nūna rā Jesús bī map'ū ja rā nija Oja. Nu'ū yø ja'ī mī mpäp'ū thīnnija, da gue'ū mādi ntāi, gā bi 'yēt'ī. Nūya yø ja'ī di pøspā yø mēnyū yø ja'ī yap'ū nī 'yēhē, bi 'yennba yø mēxa. 'Nē bi 'yennba yø nthuts'ī'ū pä yø paloma. ¹³ Bi 'yēmbjø ja'ī:

—Nup'ū ja rā Macā Libro, nt'ot'ī p'ū rā hyā ngue εn'Oja: “Nūna mā ngungā, nī hū ngue rā ngunga mhmat'Oja nā”. Pē nū'ahū, guī øthū ngue ja dī mpeti ua yø bē.

¹⁴ Nup'ū ja rā nija, bi guatyø xādā 'nēhyø dogua p'ū 'bæhra Jesús ngue bi 'yøthe. ¹⁵ Pē yø hmu yø mmäcja conyø xännbate ngue rā ley, mī nū yø milagro øtra Jesús, 'nē bi 'yøde te mmanyø bāsī p'ū ja rā nija, ngue εnyø bāsī: “Nūna rā mbom'meto rā David i tate nā”, εnyø bāsī. Janangue bī mbøcūe. ¹⁶ Bi 'yēmbra Jesús:

—¿Ua hīnguī øde te mmanyø bāsī? Damī hējpi.

Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ahā, dí øde. Pē, ua hīn gādī xāhmū'ū yø hyā nt'ot'ī p'ū ja rā Macā Libro, uanguī ja nt'ot'ī p'ū te øtyø bāsī ya, ngue ēna: “Nū yø t'ūbāsī, dague'ū sutho, gā japi ngue da 'yēts'a'ī”, uanguī ēna.

17 Bi zop'ᵤ yø ja'ᵢ p'ᵤya, ᵢ map'ᵤ ja rā hnᵢnᵢ Betania, ja bā n'oxpᵤ.

Rā Jesús bi otra za ngue ra igo.

18 Mᵢ hyaxpᵤya, hømbá pengui, ᵢ ma Jerusalén. Nup'ᵤ ja rā 'yᵤ p'ᵤya, nuna rā Jesús bi zā ngue tᵤ manthᵤhᵤ. 19 Bi hyanda n'na nza rā igo p'ᵤ ja rā nen'yᵤ. Bi ma bā nᵤ 'mø ngue di zadi. Pē hᵢnte mᵢ zadi, sinoque høntho xi c'amyø xi. Rā Jesús bi 'yēmbᵤ za:

—Ya hᵢnnᵢ mantho dᵢ nzuhᵢ ndāt'á ya grá za —bi 'yēmbᵢ.

'Bexpᵢ m'manhna za ngue da 'yot'i. 20 Mᵢ nᵤ yø xādi rā Jesús ngue ya fudi otra za, di 'yøtho hanja. Bi 'yännbᵤya, bi 'yēmbᵢ:

—¿Hague nja ngue n'na zih-mantho ya nne da 'yotra za? —bi 'yēmbᵢ.

21 Mᵢ dahra Jesús, bi 'yēmbᵤyø xādi:

—Majuani dí xi'ahᵤ, a nᵤ'mø guí εc'ēihᵤ xanho ngue gue'a nᵤ manho Oja ngue dᵢ nja'a te guí xihmᵤ, 'nē hᵢngui yobēnᵢ nᵢ mmāihᵤ, hᵢnga hønt'a te gá nuhᵤ dá japā rā za da zā guí 'yøthᵤ, sinoque da zā guí 'yēmphᵤ rā nyunᵢ ja nᵤ: “Damᵢ 'uegue grá nyunᵢ, ᵢ map'ᵤ ja rā jathe”, guí 'yēmphᵤ. Rā nyunᵢ p'ᵤya da 'uegue, dᵢ map'ᵤ guí xihmᵤ ngue dᵢ ma. 22 Janangue nᵤ'mø te guí āphᵤ Oja, damᵢ 'yēc'ēihᵤ ngue di 'da'ahᵤ Oja te guí āphᵤ. Oja p'ᵤya, da 'yøt'e ngue dᵢ nja'a te guí 'yāphᵤ.

Nu'ᵤ yø n'yohᵤ 'bet'o ngue yø judío bi 'yänna Jesús ngue to bi unna nt'ēdi te øt'e.

23 Mᵢ zømp'ᵤ ja rā nija rā Jesús, bi xännbā rā hyā yø ja'ᵢ. Mente xännbate p'ᵤya, bi guatyø hmᵤ yø mmācja conyø n'yohᵤ 'bet'o ngue yø judío, bi 'yēmbᵤ Jesús:

—Ague n'yø, ¿hanja te guí øt'e? ¿To bi 'da'i rā nt'ēdi'a te guí øt'e?

24 Mᵢ dahra Jesús, bi 'yēmbᵢ:

—Nugā xquet'a gā øt'ahᵤ n'na rā nt'ännᵢ ya. Pē gue guí xicjᵤ hanja'a rā hyā gā än'nahᵤ, n'namhmā ngue xquet'a gā xi'ahᵤ to bi 'dacā rā nt'ēdi'a te dí øt'ä ua. 25 Xiya, ¿te'o bi unna nt'ēdi rā Xuua ngue bi xixyabi yø ja'ᵢ? ¿Ua Oja bi unna nt'ēdi, uague yø ja'itho rá nt'ēdi'a te bi 'yøt'e?

Yø ja'ᵢ p'ᵤya, dᵢ n'yännᵢ te di dadᵢ. Dᵢ n'yēmbᵢ:

—¿Teni 'be'a gā xihmᵤ ya 'mø? Nu'mø gā xihmᵤ ngue Oja bi unna nt'ēdi te bi 'yøtra Xuua, da 'yēnjᵤ p'ᵤya: “Xina rā hyā bi manna Xuua conná ngueque, ¿hanja ngue hᵢngá 'yēc'ēihᵤ 'mø?” da 'yēnjᵤ p'ᵤya. 26 A nᵤ'mø gā xihmᵤ ngue yø ja'itho bi unna nt'ēdi te bi 'yøtra Xuua, ya nts'udyø ja'ᵢ. Porque gātho yø ja'ᵢ εc'ēi ngue rá pøngahya Oja nā rā Xuua.

27 Mᵢ dahyø ja'ᵢ p'ᵤya, bi 'yēmbᵤ Jesús:

—Hᵢndᵢ paçähe to bi unna nt'ēdi'a te bi 'yøtra Xuua.

Mᵢ dahra Jesús, bi 'yēmbᵤyø ja'ᵢ:

—Ya hᵢngá xicjᵤ nā rā hyā dí än'nahᵤ, nᵢ xinga guecā gā

xi'ah_u to di 'dacr_a nt'εd_i n_a te di øt'e.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya yoho yø ts'unt'u.

²⁸ Ra Jesús bi 'yεmbyø ja'i yaui:

—ζTengu p'u gd_i bεmhm_u n_a r_a h_ya g_a mmang_a ya? N'na r_a n'yoh_u di si yoho yø ts'unt'u. D_a 'yεmb_a n'na'u yø ts'unt'u: “Ague ts'unt'u, n_i ma r_a 'bεfi p'u ja m_a huahig_a”, d_a 'yεmb_i. ²⁹ Nu'a r_a ts'unt'u t'εtr_a 'bεfi, d_a 'yεntho: “Nug_a hing_a mma”, d_a 'yεmbr_a pap_a. Pε m'mεfa p'uya di p_ähr_a n'yomfεn_i, d_a ma r_a 'bεfi t'εt'i. ³⁰ Nu'a man'na r_a ts'unt'u p'uya hōnda xifi ngue d_a ma r_a 'bεfi. Nun_a r_a ts'unt'u p'uya d_i n'un_ni ngue d_a ma r_a 'bεfi, d_a 'yεmb_i: “Ah_a pap_a, g_a mmag_a 'mø”, d_a 'yεmb_i. Pε himma juan_i ngue d_a ma. ³¹ Xiya, ζndana gueh_na ya yoho yø ts'unt'u ngue bi 'yøt'e te d_i m_anda r_a pap_a?

M_i dahyø ja'i p'uya, bi 'yεn_a:

—Gue'a r_a ts'unt'u r_a m_adi bi ts'of_o, bi 'yøt'e te d_i m_anda r_a pap_a —bi 'yεmb_i.

Mahømbi 'yεnna Jesús:

—Majuani d_i xi'ah_u, ngue yø ng_uth_ai 'nεhyø xisu ngue yø 'yots'om'm_ai, man'na m'mεt'o d_a zo r_a 'yε Oj_a'u ngue'ah_u. ³² Porque r_a Xuua bi 'yøtr_a nxixya, b_a εhε bi x_än'n_äh_u r_a 'y_u njuantho, pε hing_a 'yεc'εih_u te b_i m_a. Pε nuya yø ng_uth_ai 'nεhyø xisu ngue yø 'yots'om'm_ai, bi 'yεc'εi te b_i man_na Xuua.

Pε nu'ah_u, madague'a gui nnuh_u te øtyø ja'i di p_ähyø n'yomfεn_i ngue hεp'u r_a nts'o g_a 'yo, pε hing_a ne xqui p_äh_ni n'yomfεn_ih_u ngue xqui 'yεc'εih_u te b_i man_na Xuua.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra huah_i ngue ra jomhm_i.

³³ Dam_i 'yøhm_u ha r_a nja n_a r_a h_ya g_a h_yεc_a ya. N'na r_a n'yoh_u bi 'yøt'a n'na r_a nu_a'uva. Bi føt'e g_a r_a häi. Bi hoqui hap_u d_a dε'myø uva 'mø b_i nja. 'Nε bi hocr_a n'nøque hap_u d_a m_ihr_a m_ah_ui. Bi hyon_i to d_a gonhui r_a huah_i, n'namhm_a ngue nu'mø b_i nja yø uva, d_i t'un_na mmεh_ui'a te di tocabi. B_i ma yap'atho r_a mmεh_ui p'uya.

³⁴ M_i zōnna pa d_a thacyø uva p'uya, nun_a r_a mmεh_ui b_i mεnhyø hm_iqui ngue d_a t_u yø uva di tocabi. ³⁵ Pε nu'ε yø mεfi mambi 'bεp'u b_i ja r_a huah_i, bi bεnnbabi yø hm_iqui r_a mmεh_ui ngue b_i an_i. B_a ho 'da, b_a p_undo 'da. ³⁶ Ra mmεh_ui p'uya man'na xangu yø hm_iqui hømb_i mεnnb_u b_i ja r_a huah_i. Pε nu'ε yø mεfi ya mambi 'bεp'u ja r_a huah_i, mahømbi anyø mεfi b_i zømp'u 'b_ui.

³⁷ R_a nζεgui p'uya, nun_a r_a mmεh_ui ya r_a ts'unt'εε b_i mεnnb_u b_i 'bεhyø mεfi conhui r_a huah_i. Bi 'yεn_a: “Nuy_a, ma g_a pεnhn_a n_a m_a ts'unt'u ya. Nu'mø b_i nu yø mεfi p'uya, d_a nu mans_u, porque m_a ts'unt'u na”, bi 'yεn_a. ³⁸ Pε nu'mø m_i zømp'u 'bεhyø mεfi n_a r_a ts'unt'u r_a mmεh_ui, yø mεfi d_i n'yεmb_i: “Nun_a ya,

guehna ra ts'ant'u ja ngue da gohmi ra huahi naya. Ma ga hohu ya, n'namhma ngue ya ma mmethu ra huahi", di n'yembi. ³⁹ Bi bennbabi ra ts'ant'u ra mmehui p'uya, bi gajmaxots'e ra huahi, ja ba hop'u.

⁴⁰ Nuna ra Jesus, bi 'yanyo ja'i, bi 'yembi:

—Xi'mo ya bi nja ya yo hya di xi'ahu ya, zteni 'be'a da 'yotra mmehui 'mo bi zomp'u 'banyo mefi conhui ra huahi?

⁴¹ Bi 'yenyo ja'i 'mo mi dadi:

—zTe 'be'a da jap'u 'mo? Ga da hyo'u yo mefi ngue yo dondo, hinda hu equi. Nu'a ra huahi p'uya, n'nan'yo mi'da yo mefi honda gonhui ra huahi. Nuya yo mefi da gonhui ra huahi p'uya, nu'mo bi zonna pa da thucyo uva, di dapra mmehui'a te di tocabi.

⁴² Ra Jesus mahombi 'yembyo ja'i:

—Gui pahmu xanho ra hya mmamp'u ja ra Maca Libro ngue ena: “Nuna ra do himbi nu manho yo hyonnigu, guehna ra do bra 'bebo p'u bra fahra jado na. Nguna ra hya xa nzan'Oja ngue di nja ya. A nuju p'uya, di emhmu ngue mazihotho te ot'Oja”, enna hya.

⁴³ Janangue nuyá, mi ja ngue xqui sohu ra 'ye Oja, pe ya hin'na ya. Nu'u yo ja'i da zo ra 'ye Oja ya, gue'u yo ja'i da 'yotra nho i nne Oja da 'yotyo ja'i. ⁴⁴ Nu ra ja'i da zoxma xots'e ra do, da fohra ja'i. A nu'mo da dahra do ngue da zoxra ja'i, da xeni.

⁴⁵ Nu'u yo hmu yo mmäcja 'nehyo fariseo mi 'yohna ra hya bi hycra Jesus, bi n'yo yo mmäi ngue go sihna ra hya na. ⁴⁶ 'Bexque'a bi ne xti bentra Jesus ngue xta ngot'i. Nja ngue bi zupi xti mbocue yo ja'i, janangue himbi bent'i. Porque gätho yo ja'i embi ngue ra pongahya Oja na ra Jesus.

22

Ra Jesus bi hycra ra hya n'na ra dants'ihme di nja.

¹ Ra Jesus mahombi hyoni te gui hycra yo hya xihyo ja'i. Bi 'yembi:

² —Nuna Oja bi 'bu mahets'i di mbita yo ja'i ngue da zo ra 'ye. Entho n'na ra dast'abi di mbita yo ja'i ngue da nu ra ngo 'mo bi nthatra ts'ant'u.

³ Bi menhyo mefi ngue da si yo ja'i nuya xa mbita ngue da nu ra nhati. Pe nu'u yo ja'i ba ts'i, himbi ne ba eh. ⁴ Mahombi menhmi'da yo mefi p'uya, bi 'yembi: “Ga 'youi, ba xihmi yo ja'i ya xta mbitaga, ngue ya xta nsä tengue da ts'i. Ya xta ho ma ndani xi noqui. Ya xta nsä xanho. Ba xihmu ngue da eh da nu ra nhati”, bi 'yembyo mefi. ⁵ Pe yo ja'i bi ts'i himbi ne ba eh. Nu'a n'na nc'ei bi ma dra 'befi ra huahi. Man'na nc'ei p'uya, di sigue ngue mpätho. ⁶ Mi'da yo ja'i p'uya bi bentyo nzite xi menhna ndast'abi, bi uni, bi hyo 'da. ⁷ Ra dast'abi p'uya bi 'yemmei bi mbocue. Bi menhyo soldado ngue da ho'u yo ja'i bi ho yo nzite. Ba

urpabi yø hnini ya yø hyote. ⁸ Mahømbi 'yεmbyø mēfi p'uya: "Nugā ya xtā nsā ngue rā nthati di nja, pε nu'u yø ja'i ya xtā zofo, hinni 'yup'u ngue xtabā thocua'u. ⁹ Pε nuya ni mähā p'u ja yø 'yu ya. To bi zā mā ja'i gui nthεh, bá xihmε ngue dā εhε dā nu rā nthati", bi 'yεmbi. ¹⁰ Nu'u yø mēfi p'uya bi map'u bí ja yø 'yu bi sifi. Nu hangu yø ja'i bi nthεui, gā bá si. Bá si yø ts'oc'ei, bá si yø hoja'i. Janangue bi yuhyø ja'i p'u ja rā ngu.

¹¹ Rā dast'abi p'uya, mi yut'ambo rá ngu ngue dā nu yø ja'i xi ts'ofō. Bi nu p'uya ngue 'bap'u n'na nc'ei hingui he rá he tengutho yø he yø ja'i sännigo ngue rā nthati. ¹² Bi 'yεmbaya: "Ague n'yø, ¿hague xqui cātua ya? 'Nε hingui he ni he tengu he yø ja'i nuya sännigo ngue nnu rā nthati", bi 'yεmbi. Pε nuna rā n'yohε hinte gā ndātho. ¹³ Rā dast'abi p'uya bi 'yεmbyø mēfi: "Nuna rā n'yohε 'bucua, dami turpau yø gua 'nεhyø 'yε. 'Yεmmi p'u thi ja rā 'bexui, ja di nzomp'u, 'nε ja di guxpε yø ts'i", bi 'yεmbi. ¹⁴ Porque xangu yø ja'i bi ts'ofō, pε ziyohotho yø ja'i bi thanhni.

I nnepyø nsuiui rā Jesús ngue dā 'yεmbi hingui ja ts'edi di njutra mēnyu i nji.

¹⁵ Yø fariseo p'uya bi nhεcahya ha di japi ngue dā jupatho häi te gā ya rā Jesús para ngue dā zäp'u di yapa m'mēfa. ¹⁶ Janangue bi menhyø n'yohε p'uya, bi

mähā 'da yø ja'i rā Herodes ngue bá nyaui rā Jesús. Bi 'yεmbi:

—Ague grā xänbāte, di pacāhe ngue grā hoga n'yohε, porque gā pønmanho rā hya gui mma. Majuani ngue gui xänbāte'a rā hya nne Oja ngue gdā n'yohε. Ni xingui su'a te mbεn'na'i yø ja'i. Madague'a ja yø cargo 'da yø n'yohε gui yaui, pε hingui su gui xifi ndana rā hya majuani. ¹⁷ A nuyá, di nne gui xicje ya, ¿ua xanho ngue di njutra mēnyu ähra dast'abi, uague hin'na? —bi 'yεmbi.

¹⁸ Pε rā Jesús ya patho te mbεnnbabi yø ja'i nguehna rā nt'änni ørpe, i sāmhyatho. Bi 'yεmbaya:

—¿Hanja ngue gui sāmhyagah?

¹⁹ Dami 'yurcahε rā mēnyu nu'a gadi umhmε 'mø bi gap'ahε rā mēnyu rā dast'abi.

Bi unna mēnyu p'uya ngue dā nu. ²⁰ Mi nu rā mēnyu rā Jesús, bi 'yεmbi:

—¿To rá hmi nā n'youi rā mēnyu ja ua? ¿To rá thuhū nā rā thuhū n'youi rā mēnyu?

²¹ Mi dahyø ja'i yaui rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Guehna rā dast'abi naya —bi 'yεmbi.

Rā Jesús bi 'yεmbyø ja'i yaui:

—Nu'a ja ngue gui 'yøthε ya, dami unhnε rā mēnyu di tocabi rā dast'abi. Dā gue Oja p'uya, dami unhnε'a te di tocabi.

²² Nuna rā hya i dahra Jesús, mi 'yøhyø nsuiui, di

'yøtho, ya hĩmbĩ zā ha xti japi te mbɛnnbĩ. Bi zop'ũ p'ũya.

Bi manna Jesús ngue di bɛnnate yø ánima.

²³ Nu'a ra pa'a p'ũya, bi ma 'da yø saduceo, nuyya ɛmbĩ ngue hĩndĩ bɛnnate yø ánima. Bi 'yɛmbra Jesús:

²⁴ —Ague grá xännbate, nup'ũ ja ra ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'ũ ra hya ngue ɛna: nu'mø bi du n'na ra n'yohũ, 'nɛ hĩndĩ m'mahyø basĩ, nu rá xisu ra ánima da zogui, nu'a rá n'yohũ ra ánima gue'a di nthatui ra 'danxu'a, n'namhma ngue di m'mahyø basĩ tengutho 'mø xti m'mahyø basĩ ra ánima.

²⁵ A nuyá, nuua dí 'bahmũ ya, xi'mø ga ɛhmũ ngue di 'bũ'i yoto ma'yohũ ngue ɛdadĩ ncu. Nu'a ra n'yohũ ma da, di nthatĩ. Pɛ da 'yɛhra pa da du, 'nɛ hĩndĩ m'mahyø basĩ. Janangue nu'a rá n'yohũ ra ánima m'mɛfa bi m'mai, go di nthatui ra 'danxu'a.

²⁶ Pɛ xquet'a da du ra n'yohũ 'nɛ hĩndĩ m'mahyø basĩ. Di siguethe di nthatra xisu 'mø bi du ra ndø, asta gue'mø bi du gá yoto ma'yohũ. ²⁷ Mĩ zadi ngue bi m'mahmĩ gá yoto ma'yohũ na ra xisu p'ũya, xquet'a 'nɛhse ra xisu da du. ²⁸ A nuyá, xi'mø ra pa danĩ bɛnnate yø ánima ya, ɛndana gue'a ya yoto ma'yohũ rá mɛti ra xisu? Porque gá bi m'mahmĩ.

²⁹ Mĩ dahra Jesús, bi 'yɛmbyø ja'i yaui:

—Hĩnguí padĩ ha rá nja ra hya guĩ mmamhmũ. Porque

hĩnga guep'ũ gá ndĩnnĩ mmahũ'a te ra hya nt'ot'i p'ũ ja ra Maca Libro. 'Nɛ hĩnguí pahmũ hangũ rá ts'edi Oja i ja. ³⁰ A nu'mø bi bɛnnate yø ánima, da gohi tengutho yø anxɛ Oja bí 'bũ mahɛts'i, ya hĩndĩ nthatyø ja'i. ³¹ Nuna te ra hya nt'ot'i p'ũ ja ra Maca Libro, ja di nɛqui p'ũ ngue di bɛnnate yø ánima. Porque nt'ot'i p'ũ ra hya bi man'Oja ngue bi 'yɛna: “Guecä drá Ojagá ngue ra Abraham. Drá Ojagá ngue ra Isaac. Drá Ojagá ngue ra Jacob”, bi 'yɛn'Oja. ³² Ja di nɛqui p'ũya ngue nup'ũ 'bũ Oja, hĩnguí tu yø te yø ánima.

³³ Mĩ 'yøhyø ja'i na ra hya xännbate ra Jesús, yø ja'i di 'yøtho.

Nuya yø hya di manda Oja, bi manna Jesús ndana ra hya ma datho ja ts'edi da yøtyø ja'i.

³⁴ Mĩ 'yøhyø fariseo ngue ra Jesús bi dapra hya yø saduceo, bi nhɛcá hya p'ũya ngue honĩ ha di japra hya da xihra Jesús. ³⁵ Nu'a n'na'ũ yø fariseo xännbate ra ley, bi ma bá sãmhya ra Jesús, bi 'yɛmbĩ:

³⁶ —Ague grá xännbate, xi'ũ yø hya nt'ot'i p'ũ ja rá ley Oja, ɛndana ra hya ɛxa ma datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i?

³⁷ Mĩ dahra Jesús, bi 'yɛmbĩ: —Nuna ra hya guĩ ännui, guehna ra hya ngue ɛna: “Damĩ ja ndummai ngue mathoguitho guĩ mahmũ Oja co gátho ni mmahũ. Hønt'a guĩ mbɛmhũ'a”. ³⁸ Nuna ra hya naya, guehna ɛxa ma

datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i naya. ³⁹ Nuna rá yoho ra hya di manda Oja p'uya, 'nε di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i, guehna ra hya ngue εna: "Damí mahni mmic'εiui, tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i", εnna hya. ⁴⁰ Guehya yoho yø hya 'bet'o ya ngue gátho mi'da yø hya di manda Oja. Porque nuya gá mi'da yø hya bi 'yotra Moisés co 'nεhyø pøngahya Oja, høntho xännbabi yø ja'i ha di ma Oja, co 'nεhyø mmic'εiui di madi.

Ra Jesús bi xihyø ja'i ngue ra Cristo hingra ja'itho.

⁴¹ Nup'u 'bähra Jesús, tobe 'bärpátho yø fariseo. ⁴² Ra Jesús bi 'yεmbi:

—Xi'a t'εmbi ra Cristo, ¿ua guí pahma to rá ts'ant'u'a?

Yø fariseo p'uya bi 'yεna:

—Nu'a ra Cristo, gue'a rá mbom'meto ra David —bi 'yεmbi.

⁴³ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Pe ¿hanja na ra hya bi bεnnbabi ra Espíritu Santo ra David 'mø? Porque ra David, bi ma ngue rá Hmu'a ra Cristo. Ra David bi 'yεna: ⁴⁴ "Nuna Oja, nu'mø mi zøjbagui ma Hmu, nguna ra hya bi xifi, bi 'yεmbi: Damí micua ja ma n'yεigä ya, asta gue'mø ga øt'e ngue guí manda gátho'u ni nsaiui", bi 'yεmbi. ⁴⁵ Ja di nεqui p'uya ngue ra David, nu'mø nnønna Cristo, ni hutí ngue rá Hmu. Janangue ra Cristo di nεqui ngue hingra

ja'itho, madague'a ngue rá mbom'meto ra David.

⁴⁶ Ni xinga n'na nc'εi xta mbadi te xti dahya yø hya bi manna Jesús. Bi mu'a ra pa'a p'uya ngue nuya yø nsaiui ra Jesús bi zu ngue nimantho xta 'yørpabi yø nt'änni.

23

Ra Jesús bi xihyø ja'i ngue hinda 'yøt'e tengutho øtyø xännbate ngue ra ley 'nεhyø fariseo.

¹ Ra Jesús bi zofa gátho yø ja'i co 'nεhyø xädi, bi 'yεmbi:

² —Nu'u yø xännbate ngue ra ley 'nεhyø fariseo, guehya εmbyø ja'i ngue bi t'unyø 'befi ngue di nxännbate te ga mbønna ley bi 'yotra Moisés.

³ Janangue nuya yø hya di manda ngue guí 'yøthä, damí 'yεc'εihä. Nu'mø te di 'bep'ähä ngue guí 'yøthä, damí 'yøthä. Pe 'yoguí øthä tengutho ga 'yo ya yø xännbate ya, porque nuyá, nu'a ra hya xännbate, hingra gue'a øt'a. ⁴ A nuna ra ley xänbä yø ja'i ngue da 'yøt'e, hñjonguí häti da 'yøt'e. Porque εntho ra ndate 'beni di dutyø ja'i, pe yø ja'i hinguí häti da duts'i. Ni xinga n'na rá saha di nne di mfäxte ngue di tøxra 'beni.

⁵ Nu te gä øt'e, ga 'yøt'e ngue høntho di 'yεxpä ha 'bahyø ja'i. Porque di ho te øt'e, ngue nup'u ja yø dε 'nep'u ja yø guyäni, xa cuatyø sacua ngue nt'ot'i rá hya Oja. 'Nε di ho ngue söt'a häi yø he.

⁶ Nup'u ha øt'a ngo yø ja'i, da gup'u ja yø nija, huantho yø

nthuts'i tate xanho ngue ja hup'u. ⁷ 'Nε di ho ngue nup'u ja yø tãi, di respeta yø ja'i ha gui zengua. 'Nε di ho 'mø t'εmbi ngue yø xännbate.

⁸ Pε nu'ah, 'yo gui nne gui 'yεx ngue di hu'ah yø ja'i ngue gyø xännbateh. Porque n'natho ni xännbateh 'bui, gue'a εmbyø ja'i ngue ra Cristo'a. A nu'ah, gä gadi ncuthoh. ⁹ Nūua ja ra häi, 'yo toni ja'i gni hutu ngue ni Papáh. Porque nu'a ni Papáh, hōnda n'na i 'bui, pε mahεts'i bí 'bui. ¹⁰ 'Yo gui nne da 'yøt'e ngue yø hmu'ah yø ja'i. Nu'a da 'yøt'e ngue yø hmu yø ja'i, hōndra Cristo'a ra hmu. ¹¹ Nu ra ja'i di mpefi ngue fäxrä mmic'εiui, guehna tate na ngue gätho'ah. ¹² Porque nu'a nne ngue man'na di hnu mansu, gue'a man'na ts'atho hnu mansu'a. Pε nu'a øt'e ngue hingui hnu mansu p'u ga mbεni, gue'a man'natho hnu mansu'a.

Rā Jesús bi mā te øtyø xännbate ngue rā ley, da guehyø fariseo.

¹³ Ague gyø xännbateh ngue rā ley conyø fariseo, hague ngu rā n'u gui thohm, ngue himma juani gyø hoja'ih. Go gui coth ra 'yu, hin gadi japh yø ja'i ngue da zo rá 'yε Oja bí 'b'u mahεts'i. Ni xinga gue'ah gui nne gui soh rá 'yε Oja. Nu'u yø ja'i nne ngue da zo rá 'yε Oja, hin gadi japh.

¹⁴ Ague gyø xännbateh ngue rā ley conyø fariseo,

hague ngu rā n'u gui thohm, ngue himma juani gyø hoja'ih. Porque gui tunnabah yø ngu yø 'danxu. Gui hät'i ngue gui εmbi gui xännbah te pεts'i. Pε para ngue gui corpah yø dä yø ja'i, ndø ya'atho gui mmat'Ojah. Pε nuyá, mathoguitho rā castigo gui thohm ngue gui njah p'u.

¹⁵ Ague gyø xännbateh ngue rā ley conyø fariseo, hague ngu rā n'u gui thohm, ngue himma juani gyø hoja'ih. Ndap'u bi zä gui 'yoh u a ja ra häi, gui 'daxh yø jathe ngue gui homhm yø ja'i da dēnna hya gui xännbateh. Nu'mø ya gä 'bäth n'na ra ja'i ngue da dēnna hya gui xännbateh, nuna ra ja'i gui 'bäth, da gohi ngue ndoble rā castigo da thop'u ja ra nidu ngue'ah.

¹⁶ Nu to gä gui xännbateh rā hya 'nε hingui pahm teni bōnna hya gui mmamhm, hague ngu rā n'u gui thohm. Porque nuya yø ja'i di yat'a n'na rā hya ngue da 'yøt'e, 'nε bi 'yεxā ntestigo rā nija, gui xännbateh yø ja'i ngue hingui ja ts'edi di nja'a rā hya bi manna ja'i. Pε nu rā ja'i εxā ntestigo rā oro ja mbo rā nija, gui xihm rā ja'i ngue ja ts'editho da 'yøt'a te rā hya bi mā. ¹⁷ Pε ngue mā'bēdi ni mmah, hingui timhm teni bōnna hya gui mmamhm. ¿Ua gui εmhm ngue mits'u tate rā oro ngue rā nija, nuna øt'e ngue xandaxqui rā oro? ¹⁸ Xquet'a nuya yø ja'i εxā

ntestigo ra altar ngue tema hya di yatra ja'i da 'yot'e, gui xännbahua ra ja'i ngue hingui ja ts'edi da 'yotra ja'i'a ra hya bi ma. Pe nu'mø ngue bi 'yexa ntestigo ra ja'i'a ra 'bøt'e xa jäxpua ja ra altar, gui xihmua ra ja'i ngue ja ts'editho da 'yotra ja'i na ra hya bi ma. ¹⁹ Pe ngue ma'bedi ni mmaihua, hingui timhmua teni bønna hya gui mmamhmua. ¿Ua gui emhmua ngue mits'u tate ja rá ts'edi ra 'bøt'e ngue ra altar, ngue'a ga nduxqui ra 'bøt'e? ²⁰ Pe nu ra ja'i ngue exa ntestigo ra altar hinga høndra altar exa ntestigo, sinoque exa ntestigo'a te gä ja p'u ja ra altar. ²¹ A nu ra ja'i ngue exa ntestigo ra nija, hinga høndra nija exa ntestigo, sinoque gue'a Oja 'bup'u ja ra nija exa ntestigo ra ja'i. ²² Xi mmangu ra ja'i exa ntestigo mahets'i, gue'a rá nthuts'i Oja espabi ntestigo. Da guese Oja p'uya, porque go bi hup'u bi ja rá nthuts'i mahets'i'a.

²³ Ague gyø xännbatehua ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmua, ngue himma juani gyø hoja'ihua. Nu'a ra diezmo gadi unhnua Oja, gadi unni te gä gui timhmua asta ra xac'andehe gadi unhnua ra diezmo Oja. Da guehra anís, da guehra comino gadi unhnua ra diezmo Oja. Ya xanho ngue nguna gui øthu, pe nup'u ja ra ley, i mmamp'u man'na ra hya ngue ja ts'editho gui 'yøthua. Porque nt'ot'i ra hya ngue mahyonitho gui n'yo manhohua, 'nε di nja

ni nhuεcatehua, 'nε majuaní ngue gä da gue'a te gdi n'yohua. Guehna ra hya ja ts'editho ngue gui 'yøthua naya, da guehra diezmo dami siguetho gui unhnua Oja. ²⁴ Nuya te gäma hya gui xännbatehua, 'nε hingui pahmua te ni bøni. Go gui ørpahua masu ya yø hya zits'utho ja ts'edi, pe nuya yø hya ma datho ja ts'edi ngue gui 'yøthua, hinga εgui ørpahua masu xanho ya.

²⁵ Ague gyø xännbatehua ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmua, ngue himma juani gyø hoja'ihua. Porque maxøts'etho di nεqui ngue gyø hoja'ihua, pe mbo ni mmaihua, gyø bεhua ngue hont'a te pes'yø ja'i so ni mmui gui hyannbahua. ²⁶ Ague gyø fariseohua, hingui tinni mmui teni bøn'a gui øthua. 'Be da bo mbo ni mmaihua, n'namhma ngue 'nehma xøts'e ni do'yohua di nεqui ngue xtanho.

²⁷ Ague gyø xännbatehua ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmua, ngue himma juani gyø hoja'ihua. Porque nu'ahua, tengutho yø panteón, ngue mazihotho gui nεqui maxøts'e ngue mat'axqui, pe mbo yø panteón mandø nts'otho ngue yup'u yø do'yo yø ánima. ²⁸ Gui njathua p'uya, maxøts'etho di nεqui ngue xanho te gni 'yohua, pe mbo ni mmaihua, madits'u ha dadi nεqui p'u'a tengue majuaní, høndra nts'o i ja mbo ni mmaihua.

29 Ague gyø xännbatehü ngue rá ley conyø fariseo, hague ngu rá n'ü gui thohmü, ngue himmä juani gyø hoja'ihü. Nüya yø pøngahya Oja xä tho manjam'mø, go gadi hojpañhü yø panteón. Nüya yø ánima xä 'yøtra nho, astä xcá japhü yø döni yø do 'bäp'ü ha o yø ánima.

30 Guí emhmü p'üya: "Nü'mø xcabá m'mühmü'ü yø pa bá m'mühmä mboxitahü, hñxcá fäxü ngue xcä hohü yø pøngahya Oja", guí emhmü.

31 Pë nü'mø ngue nguna rá hya guí mmämhmü, ya guí pahmü xanho ngue yø basi'ahü yø hyote nüya bi hyopyø pøngahya Oja. 32 ¿Te guí tömhmü ya? Dami 'yøthü nts'edi tengutho xä 'yøt'a m'met'o ni mboxitahü.

33 Guí 'bühmü tengutho yø c'eya ngue n'yoi rá ndate. ¿Ha di zä guí mpomhmü rá castigo p'ü ja rá nidu? 34 A nüya, gä penhnä yø pøngahya p'ü ha guí 'bühmü, gä penhnä p'ü yø bamhya, gä penhnä p'ü yø xännbate. Nü 'da'ü p'üya guí hyohü, guí cuathü rá pont'i. Mi'da p'üya, guí emhmü p'ü ja yø nija. Mi'da p'üya guí cühmü, nü'mø bi 'dagui ngue di ma mi'da yø hnini, guí mma guá homhmü.

35 Janangue nup'ü ha guí 'bühmü, gä ja da ma pä pen'nahü p'ü rá castigo i ja ngue di nja ngue yø hoja'i xä tho. Da fup'ü bá tü rá hoja'i Abel astä guerp'ü i ntü rá ts'ant'ü rá Berequías, nuna rá Zacarías bi hyo ni mboxitahü

p'ü ha guí nhyacui rá nija rá altar. 36 Majuaní dí xi'ahü ya, ngue nuna rá castigo ja ngue di nja, nguna da thogui gätho yø ja'i 'bühya.

Rá Jesús bi dár'man'ü rá mmüi 'mø mi hyandra hnini Jerusalén.

37 Ague gyø mmengühü Jerusalén, gue'e gui hophü yø pøngahya Oja, da gue'ü yø mamhya Oja bi 'ben'nahü gui pändothohü. Xangu yø nnidi dá ne ngue gä pen'nahü tengutho rá öni 'mø di petyø basi ngue di huit's'i conyø zahua, dädi ja'ahü p'ü. Pë hingá nehü. 38 A nüya, da hyec'ahü p'ü Oja ya. 39 Dí xi'ahü ngue ya hnini mantho gui nnujü astä gue'mø da 'yehra pa guí 'yemhmü: "Di japrä m'menhni Oja bá penhua", guí 'yemhmü.

24

Bi manna Jesús ngue bá ep'ü rá pa da xotra nija.

1 Nuna rá Jesús mi bömma xøts'e rá nija, ya ja ngue da ma. Bi guatyø xädi ngue uti te ja rá nija. 2 Rá Jesús bi 'yembi: —Ya guí nnuhü te ja rá nija ya. Pë gä xi'ahü'a te majuaní. Nuna rá nija naya, bá ep'ü rá pa da xotyø ja'i na. Xøgue di nxädi, hin hapü nmi nequi rá nija.

Bi manna Jesús te di nja hante rá nzegui yø pa.

3 Nup'ü ni hyandra nija, ja ni gop'ü rá nyuni bí ja rá mbonza ja yø olivos. Ja i mep'ü yø xädi rá Jesús. Bi

mip'ua bi zoni. Bi guatyø xädi p'uya ngue yasëui, bi 'yëmbi:

—Dí nne gui xicje njam'mø di nja ya yø hya guí mma, ngue da xotra njja yø ja'i. 'Në dami xicje tema hmëya di nja'mø guá ehë, da gue'mø bi gua'a nximhäi, te 'bë'a ma hmëya di nja.

⁴Mi dahra Jesús, bi 'yëmbyø xädi:

—Dami mfähmu xandønho, 'yo guí nne ngue to da hyä'ahü. ⁵Porque xangu yø ja'i di n'yo ngue da 'yëmbyø ja'i: “Go guecä drá Cristogä ya”, da 'yëmbi. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'i'a p'uya. ⁶Nu'mø gá 'yøhmü ngue ya ja yø datunhni, ogue gui 'yøhmü ngue ya ja ngue di nja yø tunhni, 'yo sä guí suhü. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue di nja. Pë hinga gue'ü yø hmëya'ü ngue rá nze GUI. ⁷Da nangyø nación ngue da 'yörpa ra tunhni mi'da yø nación. Da nangyø dast'abi ngue da 'yörpa ra tunhni mi'da yø dast'abi. Di nja yø thuhü, di nja yø guëhi. Di 'yan'ahäi ndap'ü bi zä. ⁸Ja da fup'ü ra n'ü ja ngue da tho'a m'mëfa yø ja'i p'uya.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da zä ra n'ü, da ts'üi.

⁹Da ma madä'i ngue da ma ma'uni'ahü, 'në da tho'ahü. Ndap'ü bi zä da zü'ahü yø ja'i ngue guí ëc'ëigahü. ¹⁰Xangu yø ja'i da hyep'ü yø nt'ëc'ëi. Asta di däsë yø mmi'yëc'ëiui da züi. ¹¹Xangu yø fëhni pøngahya di m'müi, da 'yëna ngue Oja di bënnbäbi ra hya

da ma. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'i'a. ¹²Nu'mø ya bi zëhra nts'o, xangu yø ja'i da 'yëspü'a guí mahyø mmi'yëc'ëiui. ¹³Pë nu ra ja'i hinda hyëgagui, xinda hangü ra n'ü da thogui, gä da zëti, guehna ra ja'i di nyänná te na. ¹⁴Hante ngue da zëgui te ja ngue gä di nja, da ma ma'yoni na ra hoga 'da'yo hya gä rá ngüni mximhäi n'namhma ngue gätho yø ja'i da badi ha di njap'ü di nzo rá 'yë Oja.

¹⁵Xquet'a guí nuhü ngue di nja ya yø hya bi manna pøngahya Daniel, ngue nup'ü ja ra xëqui madaxquibi, ja di ts'omp'ü yø ja'i. (A nuýá, nu ra ja'i di xädi, di n'yo rá mmüi 'mø bi nu ngue di nja ya yø hya ja ua.) ¹⁶Nu'mø gá nuhü ngue ya bi nja'a p'uya, nu yø ja'i di 'bup'ü ja ra häi Judea, da 'dagui, di map'ü ja yø xanthø. ¹⁷Nu ra ja'i di tømha xøts'e rá ngu, 'yo di ëna ngue di ma mbo rá ngu ngue te da ha, sinoque da 'dagui. ¹⁸Nu ra ja'i di 'yo ra 'bëfi, händi ma rá ngu ngue da ca rá tuhü, sinoque da 'dagui n'nahmantho. ¹⁹Pë huëcate yø xisu di hadyø basí'a ra pa'a, ogue di sadyø basí. ²⁰Dami 'yäpü Oja ngue nuýa yø hya ja ua, hinda gue'mø ra pa ngue xtä nse di nja, ni xinga gue'mø ra pa ngue ra ts'äya di nja. ²¹Porque xandøn'ütho te da thohyø ja'i'a ra pa'a. Nu te di nja, hinjam'mø xa njap'ü asta gue'mø mambá fua nximhäi. 'Në ya hinni mantho da hnu

ngue mahōndi njap'u. ²² Nūna Oja, ya xā nzānni ngue hinga ya'atho yø pa di nja na ra ndate na. A nu'mø ngue ya'atho di nja, ya hinjonda bongui. Pe da 'yøt'e ngue da thotho, porque Oja di mahya yø ja'i ya xā huanhni.

Rā Jesús bi mā ngue di n'yo xangu yø ja'i da ne ngue da hyätya yø ja'i ya εc'ei.

²³ Nu'u yø pa'u, 'yo sä gui εc'ei'u ya yø ja'i da 'yēn'ah'u: "Nūua, ja bí 'bucua rā Cristo", ogue da 'yēn'ah'u: "Ninguehnu ja bí 'buhn", da 'yēn'ah'u. ²⁴ Porque xangu yø ndøbethani di n'yo ngue da 'yēmyø ja'i: "Go guecä drá Cristogä ya", ogue da 'yēmbi: "Go guecä rá pøngahyagä Oja ya", da 'yēnā. 'Nε da zä da 'yøtyø milagro. Nūya yø milagro da 'yøt'e, guehya da ne ngue di hyätyø ja'i nūya yø thanhni Oja ya. ²⁵ Pe nuyá, dadi 'bet'o'ah'u ya yø hyā ja ngue di nja m'mefa.

²⁶ Nu'mø toni ja'i da 'yēn'ah'u: "Nūna bí ja rā dapo, ja bí 'buhn rā Cristo", da 'yēn'ah'u, 'yo sä gui pähā p'u ha da si'ah'u. Ogue da 'yēn'ah'u: "Nup'u bí ja n'na rā cuarto mā'yagui, ja bí 'bup'u", da 'yēn'ah'u, 'yo sä gui εc'ei'u. ²⁷ Porque nu'mø bi zønna pa da εhra N'yohu di 'yε mahets'i, gätho yø ja'i da nu. Tengutho rā huei 'mø bí yot'i, gä handyø ja'i ndap'u bi zä. ²⁸ Nup'u ha di 'buhyø ja'i ni 'yup'u da thaspa rā güenda, ja di njap'u rā castigo.

Bi manna Jesús ngue mahōnda εcua ja rā ximhäi.

²⁹ Nu'mø bi tho'u yø ndate di nja, di m'mexui rā hyadi 'nεhra zana. Da tähyø sø bí ja mahets'i. Nu te gä bí ja maya, gä di pädi ha thogui. ³⁰ Nūna maya, di nja rā hmeya ngue rā N'yohu di 'yε mahets'i. Ndap'u bi zä darā zonyø ja'i 'mø bi thandra N'yohu di 'yε mahets'i, da n'youi rā gui. Da nu yø ja'i ngue maguese, porque mathoguitho ja rá ts'edi. ³¹ Ngu di nya rā corneta, nu'u yø anxε da n'youi, da menhni gä rá nguni nximhäi, ngue di perpabi yø ja'i nūya xā huanhni.

Bi nhyejpabi rā hyā n'na nza rā igo.

³² Dami pahmu na rā hyā ga hycä ya, ngue gdä hyejpabi rā hyā n'na nza rā igo. Nu'mø ya bi c'amyø 'yeza ngue bi 'dogui, gui pahmu p'uya ngue ya ni ma di pat'i xanho häi. ³³ Nguna rā hyā ja ngue di nja ya. Nu'mø gä nuhu ngue bi nja ya yø hyā dí xi'ah'u ya, dami pahmu ngue ya xma nguerpütho gā ma εhe. ³⁴ Nūya yø hmeya dí xi'ah'u ya, dami pahmu ngue guehya di nja ya hante ngue da dü yø ja'i 'buhyø pa ja p'uya. ³⁵ Nu te bí ja maya, 'nεcua ja rā häi hinguí zai. Pe nūna rā hyā dí mmangä, ja para zantho na.

Hingui fadi tema pa da ep'u rā N'yohu di 'yε mahets'i.

³⁶ I paxε Oja tema pa di nja ya yø hyā dí xi'ah'u. Ni xingyø anxε di padi, ni xinga

gueque dí padí tema pa dí nja, madague'a ngue rá Ts'ant'ugui Oja. ³⁷ Tengutho bá nja'mø yø pa mambá m'mahra Noé, xquet'a ngu'a dí nja'a ra pa da ehra N'yohu di 'yε mahets'i ya. ³⁸ Porque nu'a ra pa'a, mi sihmε yø ja'i, mađi nthati 'da, ja t'äpyø t'ixu 'da. Pε himbi unna güenda yø ja'i te ja ngue dí nja, asta ja gue'mø ra pa mi yurbu ja ra barco ra Noé. ³⁹ Ja bi bahyø ja'i te ja ngue dí nja'mø ya jap'u ra ndate 'ye bi juadi gátho yø ja'i. Mahøndi njarbatho yø ja'i 'mø bá ehra N'yohu di 'yε mahets'i ya. ⁴⁰ Nu'a ra pa'a, yoho yø n'yohu 'dap'u dađi mpefi. N'na nc'ei da ts'its'i, n'na nc'ei da gohi. ⁴¹ Yoho yø xisu 'dap'u di ncani. N'na nc'ei da ts'its'i, n'na nc'ei da gohi.

⁴² Janangue dami ndø'matehu, porque hinguí padí tema pa, tema ora da ep'u ni Hmuhu. ⁴³ Dami pahmu na ra hya ja ua, ngue n'na ra mmenniġu, nu'mø da badi tema ora da zøhra bε p'u ja rá ngu'a dí nxui, di mfädi xanho, hĩndi n'aha. Porque hĩndi n'unĩ da sojpa rá ngu ngue da fε. ⁴⁴ Xquet'a dami njathu p'uya, dami ndø'matehu. Porque nu'a ra ora ngue hĩte di so ni mmaih, xi'mø gue'a ra ora da zøhra N'yohu di 'yε mahets'i'a.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya yoho yø hmiqũ, n'na ra hmiqũ ngue ra 'yøde, n'na ra hmiqũ ngue hĩngrá 'yøde.

⁴⁵ Ga xi'ahu te 'be'a da 'yøtra ja'i bi dinna mmái hanja ra hya, nu te sifi da 'yøt'e, gue'a da 'yøt'a. Guehna tengutho n'na ra hmiqũ ngue da ma mafäti te'o 'bap'u ja rá ngu rá hmu. Nu'mø bi zønna ora di nsihmε yø ja'i mafäti, da 'uini. ⁴⁶ Ra mmenthĩ di nthēui ra hmiqũ nuna da 'yøt'e te di 'beprá hmu. Nu'mø bi zøhrá hmu da dīni ngue dađi mpefi. ⁴⁷ Majuanĩ dí xi'ahu ngue nu te gä pεsrá hmu, gä di fätrá hmiqũ. ⁴⁸ Pε nuna ra hmiqũ ngue ra ts'oc'ei, da 'yεmp'u ja rá mmái ngue hĩm'be da zøhrá hmu. ⁴⁹ Da mudi da matyø mmĩmhmiqũui. Da ma ra hmĩnhni p'uya. ⁵⁰ Nu'a rá hmu ra hmiqũ p'uya, nu'a ra pa ra ora ngue hĩnguĩ tø'mrá hmu, da gue'a ra ora da zø'a. ⁵¹ Nu'a rá hmu p'uya, mathoguitho da mei, pets'i ngue da xeni. Di 'yεmp'u ni gohyø ja'i hĩmma juani yø hoja'i. Ja di nzomp'u p'uya, nε ja di ġuxp'u yø ts'i.

25

'Det'a yø hmute i hyejpa ra hya ra Jesús.

¹ Nuya yø ja'i ya o rá 'yε Oja, ġui nhyejpabi 'det'a yø hmute bi duxyø nyot'i ga zø conna aceite. Guehya ndø'mate ngue di hyanna novia 'mø bi zøhrá ndø bá ep'u. ² Nuya 'det'a yø hmute p'uya, cat'a'u yø m'mεmmái, xĩmmi cat'a'u yø njammái. ³ A nu'u cat'a yø hmute ma'bedi yø mmái, bi duxyø nyot'i, pε hĩmbi dux hman'na ra aceite

da hyom'mø bi guahra aceite ga zø yø nyot'i. ⁴ A nuya yø hmute ngue yø njammæi bi duxyø nyot'i, pε bi dux hman'na ra aceite da hyoni. ⁵ A nu'a ra novio nthø'mi p'uya, hinha ni 'yani. Mi nnetha yø hmute p'uya, gä bi n'aha. ⁶ Mi zo made ra xui p'uya, bi t'øde ngue bá εnna hmafi n'na nc'ei, bi 'yεna: "Bá εcua ra novio ya. Ga 'yo ni ma güi c'athu", bi 'yεmbyø hmute. ⁷ Mi nangui gätho yø hmute, ya mi ts'utho zø yø nyot'i, bi ne xta xirpa man'na ra aceite ngue di nzø xanho. ⁸ Nuya cut'a yø hmute ma'bedi yø mmæi bi 'yεmbya yø hmute ngue yø njammæi: "Damí 'dacjets'u ni aceiteui, porque ma nyot'igähe ya nne da huεt'i", bi 'yεmbi. ⁹ Pε nu'u yø hmute ngue yø njammæi, εntho 'mø mi dadí: "Hinda zä'a, porque nu'mø ga 'da'ähe ra aceite gui homhmu, m'mefa ya hin'ya te di nzø ma nyot'ihe. A nuyá, man'na xanho ni mähä p'u bí 'bä ra aceite, bá tänna aceite gui hyomhmu", bi 'yεmbi. ¹⁰ Bi ma ra thän'aceite'u yø hmute ma'bedi yø mmæi p'uya. Pε ra novio ya bi zøhø. A nuya yø hmute ya xi nsä, 'da i yuthu mbo ra ngu ra novio ya. Bi nøtra goxthi p'uya. ¹¹ Mi ma n'nøt'e ra goxthi p'uya, ja bi zø'u mi cut'a yø hmute xi ma ra thän'aceite, bi 'yεmbuya: "Ague grá hmu, damí xogahe ra goxthi", bi 'yεmbi. ¹² Pε ra novio bi 'yεmbi: "Majuani

dí xi'ahmu ngue nugä hindí pa'ahmu", bi 'yεmbi. ¹³ Damí njathu p'uya, ya xqui nsämu 'mø ra pa da εp'u ra N'yohu di 'yε mahεts'i. Porque hingui pahmu tema pa, tema ora da εhε.

Bi hyεcra hya ra Jesús ngue ra mēnyu bi ma mafāti yø mēfi.

¹⁴ Nuna Oja bí 'bmu mahεts'i di manda yø ja'i ua, gui nhyεjpi tengutho n'na ra n'yohu ja ngue da ma n'na ra häi yap'utho. Bi zonhyø mēfi ngue di dāprá mēnyu, da 'yørpabi rá 'bēfi mēnte ra pa da ma. ¹⁵ N'na ngu n'na yø mēfi bi unna mēnyu hangu da zä da 'yørpabi rá 'bēfi. Nu'a n'na ra mēfi bi unni cut'a mahuaḥi ra mēnyu. Man'na ra mēfi p'uya, bi unni yo mahuaḥi ra mēnyu. Man'na ra mēfi p'uya, bi unna n'na mahuaḥi ra mēnyu. Mi dāpra mēnyu yø mēfi na ra hmu, bi ma yap'utho p'uya. ¹⁶ Nuna ra mēfi bi ndäpi cut'a mahuaḥi ra mēnyu, bi 'yørpa rá 'bēfi ra mēnyu bi t'unni. Mi cut'a mahuaḥi ra mēnyu bi dāha. ¹⁷ Nuna ra mēfi bi ndäpi yo mahuaḥi ra mēnyu, bi 'yørpa rá 'bēfi ra mēnyu bi t'unni. Mi yo mahuaḥi ra mēnyu bi dāha. ¹⁸ Pε nuna ra mēfi bi ndäpa n'na mahuaḥi ra mēnyu, bi 'ya'ma n'na ra ots'i. Ja bi gärpa p'u rá mēnyu rá hmu.

¹⁹ Mi ma ya'atho yø pa p'uya, bi zøhrá hmu yø mēfi. Bi 'yørpabi ra güenda'a ra mēnyu xi däpi. ²⁰ Rá mædi bi zo'a rá mēfi xi däpi

cat'a mahuaḥi rā mēnyu. Gā bi dāprā hmu'a 'det'a mahuaḥi rā mēnyu mī ha. Bi 'yēmbi: “Ague grā hmu, cat'a mahuaḥi rā mēnyu gā dāqui, pε jaua mī cat'a mahuaḥi rā mēnyu dá taha”, bi 'yēmbi. ²¹ Nu'a rā hmu p'uya bi 'yēmbi: “Ya xanho grā hoga mēfi, hīngā nhyetho. Gā pōmmānho co nu'a zits'ua rā mēnyu dá fāt'a'i. A nuyá, man'na xangu ga fāt'a'i ya. Nuya hangū rā pa dī nja'i mpähā ya”, bi 'yēmbi. ²² Bi zō'a rā mēfi xī ndāpi yo mahuaḥi rā mēnyu p'uya. Bi 'yēmbi: “Ague grā hmu, yo mahuaḥi rā mēnyu gā dāqui, pε jaua mī yo mahuaḥi rā mēnyu dá taha, ya goho mahuaḥi'a ya”, bi 'yēmbi. ²³ Rā hmu p'uya bi 'yēmbi: “Ya xanho grā hoga mēfi, hīngā nhyetho. Gā pōmmānho co nu'a zits'ua rā mēnyu dá fāt'a'i. A nuyá, man'na xangu ga fāt'a'i ya. Nuya hangū rā pa dī nja'i mpähā ya”, bi 'yēmbi. ²⁴ Rā nze guitho bi zō'a rā mēfi xī ndāpa n'na mahuaḥi rā mēnyu p'uya. Bi 'yēmbi: “Ague grā hmu, nugā dí padī ngue guí ya manzaqui. Guí ä'a te hīnxca taha. Guí xoc'a te hīnxca pēfi. ²⁵ Janāngue nugā dí su'i. Dá cāt'a häi nī mēnyu. Pε nuyá, jaua nā te nī mmēti ya”, bi 'yēmbi. ²⁶ Nu'a rā hmu p'uya bi 'yēmbi: “Ua go grā ts'omēfi n'yō, gue grā ndō danhyēi. Guí ēngui ngue dí äcä'a te hīnxta taha.

Guí ēngui ngue dí xocä'a te hīnxta pēfi. ²⁷ Uāngui xtā nzā xqui dā mā mēnyugā p'ua ja rā banco. Nu'mō mā sōhō, uāngui xtī ndācrā nzābi mā mēnyu”, bi 'yēmbi. ²⁸ Nūnā rā hmu p'uya bi 'yēmbi: “Nūnā rā mēfi 'bucua, dāmī hyannbaui'a n'na mahuaḥi rā mēnyu ha. Dāmī unnui rā mēnyu'a rā mēfi ha 'det'a mahuaḥi rā mēnyu. ²⁹ Porque nu'a rā mēfi ya xangu rā mēnyu ha, gue'a man'natho mā t'unnī'a. Pε nu'a rā mēfi zits'utho ha, da thannbabī'a zits'ua rā mēnyu ha. ³⁰ A nūnā rā mēfi hīngui nne te da mēfi, dāmī 'yēmhmū p'ua thi nā. Ja dī nzomp'ua nē ja dī guxpū yō ts'i”, bi 'yēmbi.

Gātho yō ja'i 'bu'a nximhäi da thaspā rā güenda.

³¹ Nūnā rā N'yohū di 'yē mahēts'i, 'mō bá ēhē ngue dī ndast'abi, da n'youi yō anxe. Nup'ua dā mī, ja dī njap'ua rā ts'ut'abi. ³² Gātho yō ja'i 'bu'a nximhäi ja dī mpeti p'ua dī huṭi. Di 'ueque n'na ngu n'na yō ja'i tengutho rā mände'yo 'mō sicyō chivo p'ua ha 'bahyō de'yo. ³³ Nu'ua yō de'yo di go'a n'yēi, nu'ua yō chivo di go'a ngaha. ³⁴ Nu'a rā dast'abi dā 'yēmbi ja'i di gop'ua ja rá n'yēi: “Bí 'yēmhmū ua dí 'bui, dī jap'ahū mā Papá. Porque ngu'a bá sānni ngue dī nja hante ngue dī nhohra ximhäi, ngue nūua ha dí mānda ja guí m'māhmū ua. ³⁵ Porque nugā dá ntū manthūhū, pε gā 'dacjū rā hmē dá si. Nu'mō mā nthūthe, gā 'dacjū rā dehe

dá si. Nu'mø ma n'yo n'nanni n'na ra häi, gá 'dacjæ ra ts'äya. ³⁶ Nu'mø hin'yæ ra ulu ga he, gá 'dacjæ ra ulu dá he. Nu'mø ma hyenni, gá ma güi zenguagahæ. Nu'mø ma o ra fädi, gá ma güa nujæ", da 'yæmbi.

³⁷ Nuya yø ja'i ya bi nhohyø ts'oqui, da 'yæmbræ Hmu: "Ague grá Hmu, ¿njam'mø dá nu'æhe ngue gui tu manthuhu, 'næ dá 'da'æhe ra hmæ gá si? ¿Njam'mø dá nu'æhe ngue gui tæthe, 'næ dá 'da'æhe ra dehe gá si? ³⁸ ¿Njam'mø dá nu'æhe ngue gá n'yo n'nanni n'na ra häi, 'næ dá 'da'æhe ra ts'äya? ¿Njam'mø dá nu'æhe ngue hin'yæ ra ulu gui hye, 'næ dá 'da'æhe ra ulu gá hye? ³⁹ ¿Njam'mø dá nu'æhe ngue gá hyenni, oque gá 'yo ra fädi, 'næ dá ma di zengua'æhe?" ⁴⁰ Nu'a ra dast'abi da 'yæmbyø ja'i: "Majuani dí xi'ahæ, ngue nu'a te gä gá 'yørpahæ ya ma cugä 'bæcua, madague'a hingui nnu mansu yø ja'i, pæ nu te ra 'bæxte gá 'yørpahæ ya, go gá fæxcæhæ'a", da 'yæmbi.

⁴¹ Ra dast'abi p'æya da 'yæmbyø ja'i ni gop'æ ja rá gahæ: "Damj 'uehmæ ua dí 'bæi, porque hingui nnu manho'ahæ Oja. A nuyá, guí mmähä ra castigo ja ra sibi i ja para zantho. Guehna ra sibi bi zän'Oja ngue di ma ra zithu co 'næ'æ yø anxæ tenni. ⁴² Porque nugä, nu'mø ma ntü manthuhu, hingá 'dacjæ ra hmæ xcá si. Nu'mø ma ntunthe, hingá 'dacjæ ra dehe

xcá si. ⁴³ Dá n'yo n'nanni n'na ra häi, pæ hingá 'dacjæ ra ts'äya. Ja'mø hin'yæ ra ulu ga he, pæ hingá 'dacjæ ra ulu xcá he. Bi nja ra ora dá hyenni, 'næ dá o ra fädi, pæ hingá ma güi zenguagahæ". ⁴⁴ Mj da'æ yø ja'i ts'o p'æya, bi 'yæmbræ Hmu: "Ague grá Hmu, ¿njam'mø dá nu'æhe ngue gui tu manthuhu, 'næ hingá 'da'æhe ra hmæ xqui si? ¿Njam'mø dá nu'æhe ngue gui tæthe, 'næ hingá 'da'æhe ra dehe xqui si? ¿Njam'mø dá nu'æhe ngue gá n'yo n'nanni n'na ra häi, 'næ hingá 'da'æhe ra ts'äya? ¿Njam'mø dá nu'æhe ngue hin'yæ ra ulu gui hye, 'næ hingá 'da'æhe ra ulu xqui hye? ¿Njam'mø dá nu'æhe ngue gá hyenni, oque gá 'yo ra fädi, 'næ hingá ma xcæbi zengua'æhe?" ⁴⁵ Ra dast'abi p'æya da 'yæmbi: "Majuani dí xi'ahæ, ngue nu'mø hin tema 'bæxte gui 'yørpahæ ya yø ja'i 'bæcua hingui nnu mansu yø ja'i, go gueque hingui nne gui fæxcæhæ", da 'yæmbi. ⁴⁶ Nuya yø ja'i ya, guehya da ma ra castigo para zantho ya. A nu'æ yø ja'i ya bi nhohyø ts'oqui, di t'unna te para zantho.

26

Yø nsæiui ra Jesús ya sænni ngue da hyo.

¹ Ra Jesús, mj juadi bi ma gætho ya yø hyæ ya, bi 'yæmbyø xædi:

²—Guí pahmæ ngue manyo patho di nja ra ngo ngue ra pascua ya. Da gue'mø ædi ja ra ngo da ma ma dä ra N'yohæ

bí 'yε māhεts'i ngue dā ma ma cuati rā pont'i.

³ Nu'ḥ yø hmu yø mmäcja conyø xännbate ngue rā ley, conyø n'yohḥ 'bet'o ngue yø judío, gā bī mpeti p'ḥ ja rá ngu rā Caifás, nuna rā 'bet'o mmäcja. ⁴ Ja bī nhεcā hya p'ḥ, bi zänni ha di japi ngue di bēntrā Jesús dā hyo. ⁵ Nuna rā hya bi zänni, di n'yεmbi:

—Hinga gue'mø era ngo di mbent'i, n'namhma ngue hinda nangyø ja'i, dā yāni —di n'yεmbi.

N'na rā xisu bi xispa rā aceite rá ya rā Jesús.

⁶ Nuna rā Jesús, ya 'bup'ḥ ja rā hnini Betania ja rá ngu rā Simu nuna xi 'yøthe m'met'o ngue mi 'ya rá do'yo. ⁷ Nuna rā Jesús, ya sihmε p'ḥ ja rā mεxa. Nu'a rā ora'a, bi yut'ambo n'na rā xisu ni du n'na rā m'mo aceite ngue rā alabastro. I yup'ḥ rā aceite mazihotho gā yāni, xāndøngu rá muui. Bi xispabi rā aceite rá ya rā Jesús. ⁸ Nu'ḥ yø xādi rā Jesús mi nu te øtra xisu, bi mbøcue p'ḥya, bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue bī ma ma'unitho nā rā aceite nā? ⁹ Xāndøngu rá muui nā, xtā nzā xtā 'bā ngue xti t'unna mεnyu yø hyoya.

¹⁰ Mi 'yøhra Jesús te mmānyø xādi, bi 'yεmbi:

—Oguí sahma nā rā xisu 'bεcua, porque xanho te ørque. ¹¹ A nuya yø hyoya guí mmāmhma, hangū rā pa guí nnuhḥ ya yø hyoya. Pε nugā hinga nzāmhma ua. ¹² A nuna rā aceite bi xisca

mā ya nā rā xisu, ya bī nja'a te mi ja ngue xti nja'mø dā n'yägui. ¹³ Majuani dí xi'ahḥ ngue nup'ḥ ha dā hmanna hoga 'da'yo hya gā rá ngāni nximhäi, xquet'a 'nε'a te bi 'yørcaguī nā rā xisu, dā hma. Gue'a di fen'a.

Rā Judas di cutyø hya ha di japi ngue di dā rā Jesús.

¹⁴ Nuna rā Judas Iscariote, guehna n'na nc'ei'ḥ 'de'ma yoho yø xādi rā Jesús, bī ma bá nyāui yø hmu yø mmäcja. ¹⁵ Bi 'yεmbi:

—¿Hangū rā mεnyu guí nne guí 'dacjḥ n'namhma gā dā'ahḥ rā Jesús? —bi 'yεmbi.

Nu'ḥ yø mmäcja p'ḥya, 'dāte ma'det'a yø mεnyu ngue rā t'axi bi unni. ¹⁶ Janangue nuna rā Judas, bi hyoni ha di japi ngue di dāpyø mmäcja rā Jesús.

Yø xādi rā Jesús bi hoqui te dā zi'a rā nde bī nsännigo ngue rā pascua.

¹⁷ Ya fūhra ngo guehya yø pa ts'i rā thuhmε hingui n'youi rā íxi. Bi guatyø xādi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Hapḥ guí nne gā hocāhe rā nzibde gdā nsännigohḥ ngue rā pascua ya? —bi 'yεmbi.

¹⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø xādi:

—Ni mε nḥ bí ja rā hnini ya, guí sømmi p'ḥ ja rá ngu n'na rā n'yohḥ. Guí 'yεnui: “Rā xännbate i εnā: Ya bi zønna ora ya. Nua ja ni ngu ja gā sägāhe ua rā ngo ngue rā pascua, comma xādi, εn'a mma”, guí 'yεnui.

19 Nūya yø xādi mī yaui rā Jesús, bi 'yøt'e te bi xifi. Nup'u ja rā ngu bi zōni, ja bi hojpu rā nzibde ngue rā pascua.

Bi xihyø xādi rā Jesús ngue padī ndana rá xādi ja ngue di dā.

20 Mī dāhra nde p'uya, nūna rā Jesús, gātho'u 'dē'mā yoho yø xādi, gā 'bup'u ja rā mēxa.

21 Mēnte sīhmē p'uya, bi 'yēmbi:

—Nuyá, dí xi'ahū ngue 'bucua n'na nc'ei ngue jagatho hāi, ya xā hyoni ha di japi ngue di dāgui.

22 Nūya yø xādi rā Jesús emmēi bi dū yø mmāi nā rā hya bi xifi. Bī mēdi bi 'yānni 'da mī'da p'uya te'o nā i mma, bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmū, ¿ua go guecā'a guī mmanya? —bi 'yēmbi.

23 Mī dāhra Jesús, bi 'yēna:

—Nūna dí com'me mā mohi ua dí sīhmē ya, guehna di dāgā naya. 24 Majuanī ngue rā N'yohū bī 'yē mahēt'si, dā tho'a te rā n'u ja ngue dā thogui, tengutho nt'ot'i p'u ja rā Macā Libro ngue dī nja. Pē Hague ngu rā castigo dā thohnā rā n'yohū ja ngue di dāgui. Nūna rā n'yohū nā, man'na xāho ngue'mø hīn xtabá m'māi.

25 Nūna rā Judas ja ngue di dā p'uya, bi 'yēmbi:

—Ague grā xānnbate, ¿ua go guecā nā rā hya guī mmanya? —bi 'yēmbi.

Mī dāhra Jesús, bi 'yēnthobi:

—Ahá, go gue'e tengutho guī mmanya.

Rā Jesús bi xihyø xādi ngue dī nzibde.

26 Mēnte sīhmē p'uya, bi hyajman'na rā thūhmē rā Jesús. Mī ja mammadi Oja p'uya, bi xēnna thūhmē, bi unyø xādi ngue dā zi. Bi 'yēmbi:

—Damī sīhū rā thūhmē ja ua ya. Nūná, guehna mā do'yogā nā.

27 Bi dēcra vaso po rá ngui rā uva p'uya. Mī ja mammadi Oja, bi unyø xādi ngue dā zi 'da'its'u. Bi 'yēmbi:

—Damī si gātho'ahū naya.

28 Nūna po rā vaso ja ua ya, guehna mā jigā nā. Porque guehna rā hmēya naya ngue nu'mø dá tū, dī nja rá ts'edi rā 'da'yo cohi øt'ahū Oja. Porque nu'a dī mfamma ji, xandøngu yø ja'i dī nhohyø ts'oqui. 29 A nuyá, dí xi'ahū ngue ya hīnni mantho 'dap'u gā sīhū rá ngui rā uva, astā gue'mø bi zōnna pa ngue mā'da'yo hōnga sīhū p'u ha dī mānda mā Papá.

30 Mī juate rā nsīhmē p'uya, bi dutā n'na rā thūhū ngue espabi Oja. Bī ma p'uya, i map'u bī ja rā nyūni ja rā mbonza ja yø olivos.

I pahra Jesús ngue dā zop'u m'mēfa yø xādi.

31 Rā Jesús bi 'yēmbi:

—Gātho'ahū ya, guī sogahū p'u'a dī nxūi. Porque dī nja'a te mmamp'u ja rā Macā Libro ngue ēna: “Gā øt'ā ngue dā dū rā mändē'yo. Yø dē'yo p'uya dī n'uēni”, i ēna. 32 Pē nu'mø dá

bennate, ganī mpagā Galilea ja ganī tōp'ahū p'ū.

³³ Ra Bēdu p'ūya bi 'yēmbi:

—Madague'a ngue gātho da zoc'a'i p'ū ya mī'da mā n'yohū, pē nugā hīngā soc'a'i —bi 'yēmbi.

³⁴ Ra Jesús bi 'yēmbra Bēdu:

—Majuani dī xi'i ngue nū'a dī nxuī ya, nū'mø tobe hīndī mahra ōni, ya xqui cōngā nhyundi, guī mma ngue hīnguī paquī —bi 'yēmbi.

³⁵ Pē ra Bēdu p'ūya mahōn'a ɛna:

—A, nū'a, hīn'na'a. Madague'a ngue 'dap'ū gā tūi, pē nugā hīngā cōn'a'i —bi 'yēmbi.

Gātho'ū mī'da yø xādi p'ūya, 'da'igu bī mā.

Ra Jesús bī mat'Oja p'ū ja ra xequi nī hū ngue Getsemaní.

³⁶ Nūnā ra Jesús bī mähā yø xādi, bi zōmp'ū ja ra xequi nī hū ngue Getsemaní. Nup'ū bi zōni, bi 'yēmbi:

—Damī mīhmī ua ya, mēnte gā thocā mīts'ū nī nguehnū ngue gā ma mat'Oja —bi 'yēmbi.

³⁷ Bi thohmīts'ū nī nguep'ū ra Jesús, bī mē ra Bēdu 'nē bī mē'ū yoho yø ts'ant'ū ra Zebedeo. Bī mūdi bi dār'mān'ū rá mmūi ra Jesús, mathoguitho ngue bi dū rá mmūi. ³⁸ Bi 'yēmbiyø n'youi p'ūya:

—Janjuani ngue tū mā mmūigā, nup'ū nnā sā, ya ja ngue 'bexca tū. Damī cohmi ua ya, pē 'yogui ahmi. Ma gā ā mā t'ahahū —bi 'yēmbi.

³⁹ Ra Jesús bi thohmīts'ū nī nguep'ū. Bī m'mēmfo häi

p'ūya ngue mmat'Oja. Bi 'yēna:

—Ague mā Papá'i, nū'mø guī nnu manho, damī yangui ngue'a ra ndate ja ngue gā thocā. Pē hīngā nū'a go gā sännā gue'a dī nja'a, sinoque nū te guī sänni, gue'a dī nja'a —bi 'yēna.

⁴⁰ Mījuadi bī mat'Oja p'ūya, bī 'yēp'ū 'bū'ū hyū yø xādi. Pē bi dīni ngue ya mī aha. Bi 'yēmbra Bēdu p'ūya:

—¿Ua xīngā n'na ora di sā guī 'yā nī t'ahahū n'yø?

⁴¹ Damī mat'Oja, 'yogui ahmū. Nū'mø hīngā mat'Ojahū, nthambenitho hīnda gue'a guī 'yøthū. I nne nī mmūi ngue guī 'yøthū nā ra hyā dī mmāngā, pē ɛmmēi cuen'nī do'yohū.

⁴² Mahōmbi zop'ū yø xādi, bī mengbū xpi 'yēhē ngue bá mat'Oja. Bi 'yēna:

—Ague mā Papá'i, nū'mø ya hīnguī nnu manho ngue guī nyanguī ngue'a ra ndate ja ngue gā thogui, dī nja'a te nī pāhā 'mø.

⁴³ Mambá pengbūya, mahōmbi dīnyø xādi ngue mī aha, porque ɛmmēi ne tha. ⁴⁴ Mahōmbi zop'ū p'ūya, bī ma'a rá hyū ndī ngue bá mat'Oja. Tengutho xi man'a m'met'o, ngūt'a ra hyā xi Oja. ⁴⁵ Mahōmbi 'yēp'ū 'būhyø xādi p'ūya, bi 'yēmbi:

—Gue mahōnguī ahmi n'yø. A nuyá, ya bi zōnnā ora ngue dī ndāpyø ts'oc'ēi ra N'yohū bī 'yē mahēts'i ya. ⁴⁶ Damī nangūi. Ya bá ɛcua nā di dāgui, ma gā ma c'athū.

Ya bi mbentra Jesús.

47 Mente nzohyø xädi ra Jesús, bi zøhna ra Judas rá n'youi'u 'dε'mā yoho yø xädi, bá n'youi xangu yø ja'i, bá gu yø juai, bá gu yø za. Guehya yø ja'i xi menhyø hmu yø mmäcja conyø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija. 48 Nuna ra Judas, ya xi xihyø ja'i tema senya da 'yøt'e, xi 'yēmbi: "Nu'a ra n'yohu ga zenguagä ya, 'nε ga surpa rá hmi, gue'a guí homhm'u'a p'uya. Damí benthu", xi 'yēmbi. 49 Janangue mi zømp'u 'bähra Jesús, bi guat'i ngue bi zengua. Bi 'yēmbi:

—Xcade grá xännbate —bi 'yēmbi.

Bi zurpa rá hmi p'uya. 50 Ra Jesús bi 'yēmbi:

—Ague amigo, ya da guehra ora jap'u di nja'a te gni'yēhya.

'Bexque'a bi bentyø ja'i ra Jesús. 51 Mi ma ma bent'i ra Jesús, bi gaxrá juai'a n'na nc'ei rá xädi. Bi zennababi rá 'yēhε rá 'bet'o mmäcja, bi hyεjpabi rá gu. 52 Ra Jesús bi 'yēmbra zete:

—Damí fos'ni juai. Porque ra ja'i hote conna juai, xquet'a conna juai ja ngue di du. 53 ¿Ua hinguí padí ngue nu'mø ga äpä mā Papá ngue da mäxqui, da penngagui tho'i 'dε'mā yo'bui yø anxε ngue da mäxqui? 54 Pe nu'mø ngu'a ga øt'e, ya hindä zä di nja'a te ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maça Libro 'mø. Porque nu te dí thocä ya, ya nt'ot'i ngue ngu'a di nja.

55 Ra Jesús bi 'yēmbiø nzite:

—¿Ua guí εmhmu ngue drá begä, ngue guí cahu yø juai, 'nε guí cahu yø za ngue guí benngahu? Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xännbä ra hya yø ja'i p'u ja ra nija. Uangui xtä nzä ngue ja xqui benngahu p'u. 56 Pe nu te guí ørchahu ya, ya bi nja'a te ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja p'u ja ra Maça Libro —bi 'yēmbi.

Gä bi zop'u yø xädi ra Jesús ngue bi 'dagui.

Nuya yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío bi hyaspabi ra güenda ra Jesús.

57 Nuna ra Jesús bi ts'ixpu 'bähra Caifás, nuna ra 'bet'o mmäcja. Nup'u ja rá ngu na ra mmäcja na, ja bi mpeti p'u yø xännbate ngue ra ley, conyø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija. 58 Pe ra Bedu ni 'befa ya'atho p'u ni ma yø ja'i ni zi ra Jesús. Mi zømp'u ja rá ngu ra 'bet'o mmäcja, bi yat'ambo ra dathi. 'Dap'u bi mihmi yø policia. I tømí tengü da thohra Jesús.

59 Nu'u yø hmu yø mmäcja co 'nε'u yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, 'dap'u bi mpeti ngue bi nhεca hya, honi ha di japyø fehni, da 'yēmbi ngue ni 'yup'u da du ra Jesús. 60 Pe hinguí tini ha di japra hya, madague'a xangu yø ja'i bi manyø fehni ngue di yapra Jesús. M'mεfa p'uya, mahømbi guar'mi yonc'ei ngue di yapí.

61 Bi 'yēmbi:

—Nuna ra n'yohu 'bεcu, bi 'yεn'a n'na ndi: "Nugä da zä ga xorpabi rá nija Oja, 'nε

nhyu patho gdá hojman'na ra nija ma'da'yo", bi 'yεna.

⁶² Bi m'mähra 'bet'o mmäcja p'uya ngue bi 'yεmbra Jesús:

—¿Te guí mmana ra hya guí nyap'a'i ya n'yø? ¿Ua hin tema hya gdi thadi? —bi 'yεmbi.

⁶³ Pε ra Jesús hinte ga ndatho. Ra 'bet'o mmäcja p'uya mahømbi 'yεmbi:

—Nuna Oja i 'bui, dami 'yεxa ntestigo, dami xicje njuani ya ngue'mø majuaní gue'e grá Cristo rá Ts'ant'u'i Oja.

⁶⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ahá, go guécä tengutho ra hya guí mmana. 'Nε dí xi'ahü, guí nnuhü ra N'yohü bí 'yε mahets'i dani mmip'u bí ja rá n'yεi Oja nuna jase rá ts'edi. 'Nε da 'yεhra pa ngue hōnda εhε, di 'yε mahets'i da n'youi ra guí.

⁶⁵ Mi 'yøhra mmäcja na ra hya bi mmana Jesús, n'na xet'itho rá pahni ngue bi ncuε. Bi 'yεmbyø ja'i p'uya:

—Nuna ra n'yohü 'bucua, thenmahya Oja na. Nuya mfaði ya ngue hin tema man'na ma testigo dí homhmü ya. Ya gá 'yøsehü ya ngue thenmahya Oja. ⁶⁶ Xiya, ¿te guí mmamhmü na ra hya bi mmana? —bi 'yεmbyø ja'i.

Yø ja'i p'uya bi 'yεna:

—Nuna, ni 'yup'u ngue da tho na.

⁶⁷ Yø ja'i p'uya bi zospabi rá hmi ra Jesús 'nε bi mat'i. Mi'da p'uya bi memba rá hmi.

⁶⁸ Yø ja'i bi 'yεmbra Jesús:

—Nu'i guí mma ngue grá Cristo, dami pahya te'o bi mεp'a'i ya —bi 'yεmbi.

Bi mmana Bedu ngue hingui padi te'o ra Jesús.

⁶⁹ Ya hup'u ja ra dathi ra Bedu. Nuna n'na ra xisu ngue ra gni p'u ja ra ngu bi guarbū hu ra Bedu. Bi 'yεmbi:

—'Nε'i ni n'youi ra Jesús nuna ra mmengu Galilea.

⁷⁰ Ra Bedu p'uya, nuna ra hya bi ma, gä bi 'yøhyø ja'i mi 'bup'u ngue bi 'yεna:

—Hin'na, hīndi pacä tema hya guí nne guí xicya.

⁷¹ Ra Bedu p'uya i map'u bí ja rá goxthi ra dathi. Mi nu man'na ra xisu p'uya, mahømbi 'yεmbyø ja'i 'bup'u:

—Nuna ra n'yohü 'bucua, xquet'a rá n'youi ra Jesús nuna ra mmengu Nazaret.

⁷² Ra Bedu p'uya asta bi 'yεxa ntestigo Oja ngue bi 'yεna:

—Hin'na, hīndi pacä na ra n'yohü guí mmana.

⁷³ Mi tho hman'na ts'uquits'u p'uya, nu'u yø ja'i 'bup'u, bi guatra Bedu, bi 'yεmbi:

—Majuaní ngue ni n'youi ra Jesús, porque di nεqui ngue ni mmenguü'a, xøgue nt'ødetho'a te gni ya —bi 'yεmbi.

⁷⁴ Mi dahra Bedu p'uya, mahømbi 'yεna:

—Da jacä ra castigo Oja 'mø ngue himma juani te dí xi'ahü. Pε nuna ra n'yohü guí xicjü, hīndi pacä te'o na.

—Mi juadi bi mmana ra hya na, bi mmahra øni. ⁷⁵ Ra

Bɛdu p'uya bi zo rá mm̄ai na ra hya xi xihra Jesús ngue xi 'yɛmbi: “Tobe h̄indi mahra ɔni, ya xqui cɔnga nhyundi, guí mma ngue h̄ingui paqui”, xi 'yɛmbi. Ra Bɛdu p'uya, asta ra zondumm̄ai bi bɔn'athi.

27

Bi ts'ixpu 'buhra Pilato ra Jesús.

¹ Mi nɛcahäi p'uya, bi mpeti gätho yø hm̄u yø mm̄acja conyø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija. Bi nhɛcahya ngue sänni ha di japi da hyo ra Jesús. ² Bi dutra Jesús ngue bi zixpu 'buhra Pilato mará gobierno.

Ra Judas bi nhyose.

³ Nuna ra Judas xi da ra Jesús, mi bad̄i ngue ya bi nhɛcahya yø ja'i ngue da hyo ra Jesús, bi dār'man'u rá mm̄ai p'uya. Bi map'u bí 'buhyø hm̄u yø mm̄acja co 'nɛ'u yø n'yohu di manda p'u ja ra nija. Bi cospabi'u 'däte ma'det'a yø mɛnyu ngue ra t'axi xi unni. ⁴ Bi 'yɛmbi:

—Ra ts'oqui dá ɔt'a ngue dá dä'ah̄u na ra n'yohu h̄inte ndupate ngue da tho —bi 'yɛmbi.

Pe nu'u yø mm̄acja p'uya, bi 'yɛmbra Judas:

—Nu'a guí mmanya, ya h̄indi mportagähe'a ya. Ya guí nnuɛ p'u te guí ɔt'e.

⁵ Nuna ra Judas bá enyø mɛnyu p'u ja ra nija. Bi ma p'uya, bi datrá 'yuga conna nthahi i nz̄adi ngue bi du.

⁶ Nup'u ja ra nija p'uya, nu'u yø hm̄u yø mm̄acja bi hyaxra

mɛnyu xi 'yɛnna Judas, di n'yɛmbi:

—Nuyá, h̄ingui sä ngue ga uanspah̄u ra mɛnyu ngue ra ofrenda naya, porque rá nzabi'a to bi da ra ja'i ngue da tho na.

⁷ Bi nya p'uya, bi zänni ngue nuna ra mɛnyu, da dän'a n'na ra häi ni hu ngue ra njats'øye. Bi ne ngue nuna ra häi da däi, ja da 'yöp'u yø ja'i da du, ngue h̄ingyø mm̄engu p'u. ⁸ Janangue nuna ra häi naya, guí h̄utyø ja'i ngue ra Ji. ⁹ Ya bi nja na te ra hya xi manna pɔngahya Jeremias ngue bi 'yɛna: “Bi njo'u 'däte ma'det'a yø mɛnyu ngue ra t'axi. Guehna ra nzäbi xi zänyø judío ngue da gut'i.

¹⁰ Nuna ra mɛnyu na p'uya, guehna i thänna häi ni hu ngue ra njats'øye na. Ya bi nja tengutho ra hya bi 'bejpagui Oja ngue di nja”, bi 'yɛnna Jeremias.

Nuna ra Jesús ya 'bäp'u 'buhra Pilato mará gobierno.

¹¹ Ra Jesús bi ts'ixpu 'buhra gobierno. Ra gobierno p'uya bi 'yɛmbra Jesús:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío?

Mi dahra Jesús, bi 'yɛna:

—Ahá, go guecä tengutho ra hya guí mmanya.

¹² Nu'u yø hm̄u yø mm̄acja p'uya co 'nɛ'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija, gä di yapra Jesús. Pe ra Jesús h̄inte ga ndatho te sifi. ¹³ Ra Pilato bi 'yɛmbra Jesús:

—¿Ua h̄ingui øde te gäma hya guí nyap'a'i ya?

14 Pε ngutho rā Jesús h̄ingui thādi. Janangue rā gobierno di 'yōtho ngue h̄in temā hya gā ndatho.

Bī mānda rā Pilato ngue da ma maquati rā pont'i rā Jesús.

15 Nūnā rā Pilato, ja n'na rā costumbre ngue di thō'a n'na rā ofādi 'mō ja rā ngo ngue rā pascua. Pε yō ja'i'ū huanhni ndana rā ofādi dā ma mathōgue. 16 Nū'a rā pa'a p'uya, mī ofādi n'na rā n'yohū ni hū ngue rā Barrabás. 'Nε gātho yō ja'i padī ngue xanhets'i rā ts'oqui mī ja nā. 17 Nūp'ū bi mpeti yō ja'i, rā Pilato bi 'yεmbyō ja'i:

—¿Ndana guí nnehū ngue ga thōcā ya, rā Barrabás, uague rā Jesús nūnā gui hūtyō ja'i ngue rā Cristo?

18 Ngūnā bi xihyō ja'i rā Pilato, ngue bi ne xti thohra Jesús. Porque padī ngue rā nts'eyatho øtyō mmācja nūya xi dāpra Pilato nā rā Jesús.

19 Ya hūp'ū ja rā nhūdi rā Pilato ngue dā 'yōtra ts'ut'abi. Pε nū'a rā xisu rā Pilato bi mēnnbābi rā hya, bi 'yεmbi: “Nūnā rā n'yohū 'yost'abi, rā hoja'i nā, 'yo tega di nthint'i ngue'a te gā 'yost'abi nā. Porque manxui nts'ūtho te xtā 'uipi ngue dā thogui”, bi 'yεmbi.

20 Pε yō hmu yō mmācja conyō n'yohū 'bet'o p'ū ja rā nija εmmēi di haṭra ts'edi yō ja'i ngue dā 'yāpra Pilato ngue di thō rā Barrabás, go dā tho rā Jesús. 21 Rā gobierno mahōmbi 'yεmbyō ja'i:

—¿Ndana gue'a ya yonc'ei guí nnehū ngue dā ma mathōgue ya?

Yō ja'i p'uya, bi 'yεnā:

—Dā ma mathōgue rā Barrabás.

22 Rā Pilato mahōmbi 'yōrpa rā nt'änni yō ja'i, bi 'yεmbi:

—Xina rā Jesús gui hūtyō ja'i ngue rā Cristo, ¿te guí nnehū gā japā nā? —bi 'yεmbi.

Yō ja'i p'uya, gātho bi 'yεnā:

—Dā guatra pont'i nā guí mmanya.

23 Rā Pilato p'uya bi 'yεmbyō ja'i:

—Pε ¿temā nts'o xa 'yō'nā p'uya?

Yō ja'i p'uya, man'natho ngue mafi, bi 'yεnā:

—Dā guatra pont'i nā.

24 Rā Pilato p'uya bi badi ngue hinda zā ha di japi di thōhra Jesús. Porque mathoguitho mahyō ja'i ngue ncuε. Bī mānda bā thannbā rā dehe p'uya ngue yō hmi yō dā yō ja'i p'ū bi nxū'yε. Bi 'yεmbyō ja'i:

—Nūnā rā n'yohū 'bācua, h̄inte ndupate nā. H̄imma ts'oquigā p'ū ngue dā tho nā. Ya guí nnūsehu p'ū te guí øthu.

25 Yō ja'i p'uya bi 'yεnā:

—Nugāhe co 'nēhma basihe, go mā ts'oquigāhe p'ū dā dū nā rā n'yohū nā.

26 Rā Pilato p'uya bi mānda ngue bi ma mathōgue rā Barrabás. A nūnā rā Jesús, bi sityō soldado ngue dā fēi, 'nε dā zits'i ngue di cuatra pont'i.

Yō soldado thenmahya rā Jesús.

27 Nu'u yø soldado ra gobierno bi zixra Jesús, i map'ua ja rá dathi ra cuarte. Bi ma mapeti gätho yø soldado p'uya ngue di mäts'i. 28 Yø soldado p'uya bi møjpa bi rá he ra Jesús, bi heta n'na ra tuhü ngue ra jupoi. 29 Yø soldado ya xi me n'na ra corona ngue yø 'uini, bi gäspa rá ya ra Jesús. Bi gärpa n'na ra t'o rá 'ye ngue rá n'yei. 'Nε bi ndantyøhmü p'ua ha 'bähra Jesús tengutho 'mø ngue majuanü hnu mansu n'na ra dast'abi. I thenmahya p'uya, bi 'yεmbi:

—I tate na rá dast'abi yø judío ya —bi 'yεmbi.

30 Bi zots'i. Bi guaspabi ra t'o mi fo rá 'ye p'uya, di jämbabi rá ya. 31 Mi juadi bi denmahya p'uya, bi gajpabi ra tuhü xi hete. Bi hetra he ya mi he p'uya. Bi zixpaya ngue di cuarta pont'i.

Ya cuarta pont'i ra Jesús.

32 Nup'ua ja ra 'yu, bi nthēui p'ua n'na ra n'yohua ngue ra mmengu p'ua ja ra hnini Cirene, ni hü ngue ra Simu. Nu'u yø soldado manü zi ra Jesús, bi japra Simu ngue bi duxra pont'i nuna da ma macuati ra Jesús. 33 Nuna ra Jesús, i zixyø ja'i p'ua ja ra xequi ni hü ngue Gólgota. Nuna ra hya na i nne da ma ngue ra Njuyaxhmu. 34 Nup'ua bi zønna Jesús, bi t'unna vino n'youi ra mirra para ngue di pumbēnibi. Mi zä te ja p'uya, himbi ne bi zi.

35 Bi cuarta pont'i p'uya, mi juadi bi nø'mi. Bi ma ra

taha yø soldado p'uya ngue to xta ra taha, gue'a da gaca n'na xequi rá he ra Jesús. Ya bi nja tengutho ra hya bi manná pøngahya Oja 'mø yø pa xathogui ngue bi 'yεna: “Da ma ra taha yø ja'i ngue to di tocabi ma he”, bi 'yεna. 36 Bi mihyø soldado p'uya ngue hetho te di ja ra Jesús. 37 Nup'ua ja rá ya ra pont'i cuarta Jesús, bi ma macuati n'na ra letrero xi 'yot'i ngue mmamp'ua te bi ma ma'upi. Nuna ra letrero, i εna: “Nuna ra n'yohua 'bucua, guehna ra Jesús rá dast'abi yø judío na”, εnna letrero.

38 'Nε yoho yø bε bi ma macuati ra pont'i, n'na i gohrá n'yei, n'na i gohrá gaha. 39 Asta huatyø ya yø ja'i thop'ua ja ra pont'i cuarta Jesús ngue thenni. 40 I εmbi:

—A nuya n'yø, dami xorpabi rá nija Oja ya. 'Nε guí εna ngue nhyu patho gdi hojman'na ra nija. Dami nyanse ya, bá cap'ua ja ra pont'i guí cuatya ngue'mø majuanü rá Ts'ant'ua'i Oja ya.

41 Nu'u yø hmü yø mmäcja conyø xänbäte ngue ra ley, conyø fariseo, conyø n'yohua 'bet'o p'ua ja ra nija, gä thenmahya ra Jesús. Di n'yεmbi:

42 —Mi mmannu ra n'yohua ngue da yanyø ja'i. Pe nuyá, hinda zä ha di japi di nyanse ya. A nu'mø majuanü ngue rá dast'abi yø judío ya, da zä da cahna ja ra pont'i ya n'namhma ngue ga εc'εiha te da ma. 43 Mi mma ngue rá

Ts'ant'u Oja, 'nɛ mī mmaŋ gue fāx Oja. A nuyá, ma gā nnuhū ya gue'mø nne Oja ya, da mǎx'mø —dī n'yɛmbī.

44 Nuyá yø bɛ 'dap'u cuathū rā pont'i rā Jesús 'nɛhya thenmahya ya.

Ya bi dū rā Jesús.

45 Mī hyuxyadi p'uya, bī m'mɛxui gā rā ximhāi asta hyunde. 46 Nu'mø nī ma da zū'i hyunde p'uya, rā Jesús rā ndøts'edi bi 'yɛnā:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —bi 'yɛnā.

I nne da manna rā hyā nā: “Mā Oja'i, mā Oja'i, ¿hanja gue gá hyɛgagui p'u?” 47 Ja mī 'bāp'atho 'da yø ja'i, bi 'yøde te bī manna Jesús. Yø ja'i p'uya dī n'yɛmbī:

—Nunā rā n'yohū nā, i nzohrā Elías.

48 'Bexque'a bī ma n'na nc'ei mī 'bāp'u, bá hā n'na xɛqui rā esponja xā ntūdj, bi pop'u ja rā vino xān'ixi. Bī nøtrā t'o p'uya gue bi cuarpabi rá ne rā Jesús gue da zūts'i. 49 Pɛ mī'da yø ja'i 'bāp'u bi 'yɛmbī:

—Mā gā nnuhū ya gue'mø da ɛhnā rā Elías i nzofu gue da yānya.

50 Rā ndøts'edi bi 'yɛnā n'na rá hmafi rā Jesús. Bi dū p'uya.

51 Nu'a rā ora'a p'uya, nu'a rā ulu mī zup'u ja rā goxthi nija, bi xɛt'i, i gai. 'Nɛ bi 'yan'ahāi, yø t'øhø bi hyegue. 52 Bi xohyø panteón mī o yø ánima. Bi bɛnnate xangu yø ja'i mī ɛc'ei Oja. 53 Nu'mø mī bɛnnate, bi bømp'u ja yø panteón. Pɛ nu'mø mī bɛnnate m'mefa rā

Jesús, nuyá yø ja'i xi bɛnnate bī map'u ja rā macā hnini Jerusalén. Ja bī nup'u xangu yø ja'i gue ya 'būi mahøn'a p'uya.

54 Nu'a rā capita co 'nɛhyø soldado 'bāp'u nī hyandra Jesús. Mī nu ya p'uya gue bi 'yan'ahāi 'nɛ bī nu te gā bi 'yøtrā Jesús mɛnte bi dū. ɛmmɛi bī nsu, dī n'yɛmbī:

—Mājuani gue nunā rā n'yohū nā, rá ts'ant'u Oja nā.

55 Xangu yø xisu yap'utho mambi 'bāi gue hantho te gā bī nja. Nuyá yø xisu ya, bá nɛxā Galilea gue bá tɛn'mø manī ma Jerusalén rā Jesús. 'Nɛ guehya yø xisu mī fāts'i gue di unni te mī honi. 56 Nuyá yø xisu ya, n'youi p'u rā Maya nunā rā mmɛngu Magdala, co 'nɛhnā rā Maya rá mamá rā Jacobo 'nɛhrā José, co 'nɛhnā man'na rā xisu, rá mamá'u yoho yø ts'ant'u rā Zebedeo.

Ya bi ma nt'āgui rā Jesús.

57 Ya nī ma da dāhrā nde p'uya, bi zø'a n'na rā n'yohū gue rā mmɛmmeti nī hu gue rā José, rā mmɛngu p'u ja rā hnini Arimatea. Xquet'a 'nɛhnā mará xādi rā Jesús.

58 Nunā rā José, bī ma bá nyāui rā Pilato, bá āpra nt'ɛdī gue da hyajpa rá do'yo rā Jesús. Rā Pilato p'uya bi unna nt'ɛdī gue da thacra Jesús. 59 Nunā rā José, mī hyajpu ja rā pont'i rā Jesús, bi 'uɛnnbabi rá do'yo co n'na rā sábana mā'da'yo. 60 Rā José ya xi 'yambu ja rā t'øhø n'na rā 'da'yo panteón gue xta

'yo 'mø xta ndu, ja bi gärbu ra Jesús. Bi gotra goxthi co n'na ra ndø do. Bi ma p'uya. ⁶¹ A nuna ra Maya ngue ra mmengu Magdala co 'neha man'na ra Maya, hurpætho gä i ma nt'ägui ra ánima ya.

Bi mähyø soldado p'ua o ra Jesús.

⁶² Ya ra pa ngue ra ts'äya 'mø mi hyats'i. Nu'ua yø hmu yø mmäcja conyø fariseo bi ma bá nyaui ra Pilato. ⁶³ Bi 'yembi:

—Ague grá ts'ut'abi, nu'mø mi ya na ra fehni n'yohu bi du, mi ena ngue nu'mø bi gua'a nhyu pa xta ndu, di bennate p'ua da nt'ägui. ⁶⁴ Janangue nuyá, dami 'yetyø soldado ngue da fädi ha o ra ánima asta gue'mø bi tho'a rá hyu pa xa t'ägui. Ya hinda zäp'ua da ma yø xädi 'mø ra xui ngue da hyaxra ánima, m'mefa p'uya da hyätyø ja'i, da 'yembi ngue ya bi bennate. Ya man'natho bi thär'mants'ojh p'uya ngue m'met'o.

⁶⁵ Ra Pilato bi 'yembyø mmäcja:

—'Bup'ua yø soldado gui ähm. Ni mähä, bi fäthu ra panteón, pe dami segurahu xandønho.

⁶⁶ Gä bi ma p'uya ngue bá fädi xanho ra panteón. Bi mepyabi rá njo'mi ra panteón. Bá sop'ua yø soldado ngue yø mädi p'uya.

28

Ya bi bennate ra Jesús.

¹ Nu'a ra pa ngue ra ts'äya ya bi thogui. Mi hyaxa

ndomingo rá mädi ra pa ngue ra semana. Nuna ra Maya ra mmengu Magdala co 'ne'a man'na ra Maya bi ma ngue bá nu ra panteón. ² Nu'mø ya ni ma da zøni, nthambenitho bi 'yan'ahäi. Porque n'na rá anxε Oja bi 'yε mahets'i, bi zøp'ua ja ra panteón. Bi duntrá do mi co'mra panteón. Ja bi hyuxpæ p'uya. ³ Nuna ra anxε di yoxni tengutho ra huεi 'mø di yot'i. Rá he p'uya, xandønt'axi. ⁴ Yø soldado ngu i nu ra anxε, asta ra huaqui ngue ra ts'u. Entho ya xi du ngue ra ngüent'i.

⁵ Mi sønya yø xisu, ra anxε bi 'yembi:

—'Yo gui suui. Porque di pacä ngue gui hommi ra Jesús nuna bi cuatra pont'i yø ja'i. ⁶ Dami nuui ua bi 'begui, ya hinjo'o ua, ya xa bennate tengutho ra hya bi xi'ahu 'mø mi 'bui. ⁷ A nuya ni me n'nahmantho ya, ni xihmi yø xädi ngue ya xa bennate ra Jesús 'ne danj døp'ahu Galilea, ja gni nuhu p'ua. Guehna ja ngue ga xi'ahu naya.

⁸ Nu'ua yø xisu p'uya, n'na zihmantho bi ma. Mäde di johya, mädi i su, pe ni tihi ngue danj xipyø xädi te xi nja. ⁹ Nup'ua ja ra 'yu p'uya, mi dambeni ya bi nthui ra Jesús ngue di zengua. Nu'ua yø xisu p'uya bi guarbu 'bähra Jesús ngue bi dospa yø gua ha ga ndanne. ¹⁰ Ra Jesús bi 'yembyø xisu:

—'Yo gui suui ya. Ni me ya bá xihmi'ua ma cugä ngue

jatho dā ma Galilea, ja gani
nnuh p'ua.

*Yø mmäcja bi gutra mēnyu
yø soldado ngue dā manna
fehni.*

¹¹ Mente ni hya ra 'yu yø
xisu, nuya 'da yø soldado mi
fähra panteón, bi map'ua ja
ra hnini, bá xipyø hmu yø
mmäcja te gä xi nja. ¹² Yø
mmäcja p'uya, bi ma bá nyaui
yø n'yohu 'bet'o p'ua ja ra nija,
bi gohra acuerdo te 'be'a ja
ngue dā 'yøt'e. Bi zännbaya
ngue nuya yø soldado xi
nup'ua xi bēnate ra Jesús, dā
gut'i xangu ra mēnyu. ¹³ Bi
'yēmyø soldado:

—Nuya gui 'yēmphu yø ja'i
ya: “Manxui xa nzucje ra
t'aha. Mente dí ahme p'uya,
xa nzøhyø xädi ra Jesús ngue
xa hyats'i”, gui 'yēmphu yø
ja'i ya. ¹⁴ Nu'mø dā bahra
ts'at'abi ngue gui mmammi
ngue xa nzu'ahu ra t'aha, a
nu'mø ngue dā zu'ahu, 'yo te
gui mbemhmu hunte dā ja, go
gä hojpähe rá mmäi.

¹⁵ Yø soldado p'uya, bi
hyanna mēnyu bi t'unni, bi
mä tengutho ra hya bi sifi
ngue dā mä. Nuna ra hya bi
manyø soldado, gue'a ra hya
sihyø judío'a ya asta guehra
pa ja p'uya.

*Ya bi nyai gä 'de'ma'da yø
xädi ra Jesús.*

¹⁶ Nu'ua 'de'ma'da yø xädi ra
Jesús i ma Galilea. Nup'ua ja ra
nyuni mi manna Jesús ngue
di nthehu, ja bi zømp'ua. ¹⁷ Ja
mi nu yø xädi ra Jesús ngue ya
'bup'ua, gä bi danne. Pē yobēni

di'da ngue'mø majuanī ngue
gue'a ra Jesús ogue hin'na.
¹⁸ Pē ra Jesús bi guarbu ha
'buhyø xädi, bi 'yēmbi:

—Nugä, bi n'najhma cargo
ngue gä manda mahets'i 'nē
cua ja ra ximhäi. ¹⁹ Janangue
nuyá, dí xi'ahu ya ngue gui
mmähä gä rá nguni nximhäi.
Dami hyoni ha gdí japhu yø
ja'i ha di gohi ngue mä xädi.
Dami xixyabahu yø ja'i da
'yēc'eigui, gue'a di nēqui'a
ngue n'youi ra Papá, n'youi rá
Ts'unt'ua Oja, n'youi ra Espíritu
Santo. ²⁰ Nuya te gäma hya
xtá xi'ahu gui 'yøthu, dami
xännbahu yø ja'i ngue dangu'a
dā 'yøt'e. Dami pahmu ngue
dí n'yohu hangu ra pa, asta
gue'mø danī njua'a nximhäi.
Dā ngut'atho.

Ra Marcos Nuna ra Marcos, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra Jesucristo.

Nuna ra Xuua bi 'yøtra nxixya bi xihyø ja'i ngue di nsä, da dö'mra Jesús bá ep'u.

¹ Ja bi mæcua ra hoga 'da'yo hya, ngue mma hanja na ra Jesucristo rá Ts'ant'u Oja.

² Nu'mø yø pa xa thogui, ra pøngahya Isaías bi ma hanja na ra hya ja ngue di nja m'mæfa. Bi 'yembyø ja'i: "Nuna Oja bi 'yembrá ts'ant'u: Nuyá, ga et'ä ma m'menhni, di m'met'o p'u gdi ma ngue di hoqui ha gui thogui, bi 'yembi. ³ Di m'mæp'u ja ra dapo na ra m'menhni. Nu'u yø ja'i di mpeti p'u di m'mæi, da xifi te da 'yøt'e, da 'yembi: Damí nsäh ya, porque ya bá ep'u ra Hmu, da 'yembyø ja'i".

⁴ Ya mam'met'o nt'ot'i ya yø hya ya, pe ya bi nja'mø yø pa mi m'mæp'u ja ra dapo ra Xuua. Nuna ra Xuua, bi xihra hya yø ja'i, 'ne bi xixyabi. Bi 'yembi:

—Damí hyehmu p'u ra nts'o gni 'yohu. Damí nxixyahu, n'namhma ngue di pun'na ni ts'oquihu Oja.

⁵ Xangu yø ja'i bi zøp'u 'bæhra Xuua ngue øxra hya bi ma. Bi zøp'u yø ja'i bá næxp'u ja ra hnini Jerusalén. Gä bi zøp'u yø ja'i 'bæhyø hnini ja'a ra häi Judea. Nuya yø ja'i bi

ma ngue ja yø ts'oqui, guehya bi xixyabi ra Xuua p'u ja ra dathe Jordán.

⁶ Nu rá he ra Xuua, gue'u yø xingu ra cameyo ntøt'e ra ulu. Di ngat'a n'na ra xifani. Nu'a te si p'uya, yø mmäcja t'axi mi sa. 'Nehra t'afi t'asa timp'u ja ra dapo mi si. ⁷ Bi 'yembyø ja'i:

—Ya mi ts'adyø pa da ep'u man'na ra n'yohu ya. Pe man'natho tate na ngue nugä. ¿Haru gue ga sæcä tengu na?

⁸ A nugä, dá xixya'ahu connä dehe. Pe nuna ra n'yohu dí xi'ahu, guehna da 'yøt'e ngue di ha'ahu ra ts'edi ra Espiritu Santo na.

Ra Xuua bi xixyabi ra Jesús.

⁹ Nu'u yø pa'u p'uya, nu'p'u ja ra hnini Nazaret ngue ra häi Galilea, ja bá næxp'u ra Jesús ngue bi zøp'u 'bæhra Xuua. Ra Xuua p'uya, bi xixyabi p'u ja ra dathe Jordán.

¹⁰ Mi nxixya p'uya, bi ma nenthe. Bi nu ra Jesús ngue bá xohra c'amahets'i. Bá ep'u ra Espiritu Santo, tengutho n'na ra paloma bi zøp'u ja rá ya ra Jesús. ¹¹ Bi t'ø p'uya ngue bá nya Oja maya, bi 'yena:

—Gue'e ma Ts'ant'u, dadi ma'i. A nuyá, janjuani ngue ja gampähä connä ngue'e —bi 'yena.

Ra zithu bi hyonnbu ha di 'yøtra ts'oqui ra Jesús.

¹² 'Bexque'a ra ora'a p'uya, nuna ra Espiritu Santo bi zixp'u ja ra dapo ra Jesús. ¹³ Nu'p'u 'bæhyø zate, ja bá n'yop'u nyote ma pa ra Jesús. Mente gue'u yø pa'u p'uya,

εμμει bi hyonna zithu ha di japra Jesús ngue da mestho ra hya di manda Oja. Yø anxε Oja p'uya, gue'u bi mäxra Jesús.

Bi du'mi bi manna hya p'u Galilea ra Jesús.

¹⁴ Mi 'yεhra pa ngue bi n'ofadi ra Xuua. Nunā ra Jesús, bi mengui, i map'u ja ra häi Galilea. Nup'u ha thogui, xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya ngue ha di njap'u di zo rá 'yε Oja. ¹⁵ Rā Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Ya da guehyø pa jap'uya da 'yu Oja ngue di manda ua ya. A nuyā, dami hyεhm p'u ra nts'o gni 'yohu. Dami 'yεc'εihu ra hoga 'da'yo hya.

Bi zixi goho yø mahua ra Jesús, bi 'yøt'e ngue yø xädi.

¹⁶ Nup'u ja ra nenzabi Galilea, bi thop'u n'na pa ra Jesús. Ja bi dimp'u yoho yø mahua ngue di n'yohu. Nu'a n'na, ni hu ngue ra Simu. Nu'a man'na, ni hu ngue ra Andre. Nuyā yonc'εi ya, mi entyø xit'a p'u ja ra dehe ngue pahua. ¹⁷ Mi nu ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ma ga mmähä n'yø. Ya hingyø hua gui theui ya, sinoque ga xän'naui ha gdi theui yø ja'i ya —bi 'yεmbi.

¹⁸ 'Bexpi zop'u yø xit'a ngue bi mähä ra Jesús. ¹⁹ Mi thohmits'u ninguerp'u p'uya, bi dimp'u mi yonc'εi di n'yohu, ra Jacobo 'εhra Xuua. Guehya yø ts'ant'u ra Zebedeo. Mi hup'u ja yø barco ngue pøtyø xit'a. ²⁰ Mahømbi xihra Jesús ngue

bi mähä. Nuyā ts'its'i, bi mähä ra Jesús, bi zop'u ja ra barco yø papá co 'nεhyø hmiqui.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi.

²¹ Gä 'dap'u ni 'yo, bi zømp'u ja ra hnini Capernaum. Mi zøhra pa ngue säya yø ja'i, bi map'u ja ra nija ra Jesús ngue bi xänbā ra hya yø ja'i. ²² Mi 'yøhyø ja'i na ra hya xänbāte ra Jesús, gä di 'yøtho. Porque nu'mø xänbāte ra Jesús, εnā nts'at'abitho ngue ya manzaqui. Pε yø xänbāte ngue ra ley, hingui njap'u ga ya'u.

²³ Mi 'bup'u ja ra nija n'na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi. Nts'edi i zohra Jesús, bi 'yεmbi:

²⁴ —Ague Jesús grā mmεngu Nazaret, ¿hanja ngue gadi nthint'ua dí 'bucāhe? ¿Ua gni 'yεε gui juacje? Nugä dí padí te'o'i, go gue'e'a ra Maca Ja'i mi ja ngue dá penhua Oja.

²⁵ Pε ra Jesús bi 'yεmbra ts'onthi:

—Xanhεn'i grā ts'onthi. Dami hyep'u ra n'yohu gui n'youi.

²⁶ Mi 'yøhra ts'onthi na ra hya sifi, nu'a ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi, asta ra pāni bi 'yεn'ahäi. Xøgue rá mafi. Bi hyep'u ra ts'onthi mi n'youi ra n'yohu p'uya. ²⁷ Nu'u yø ja'i bi nu te bi nja, gä di 'yøtho. Di n'yεmbi n'na ngu n'na:

—Hinjam'mø ha xtá øhm n'na ra hya tengü xänbāte na ra n'yohu 'bucua. Di nequi ngue ja rá ts'edi, porque asta

'nɛhyø ts'onthi ɛc'ɛi 'mø xifi
ngue da hyɛp'ua ra ja'i n'youi.

²⁸ N'na zihmantho bi n'yo
ra hya gä ra häi Galilea, ngue
di nxihyø ja'i te bi 'yøtra Jesús.

*Ra Jesús bi 'yøthebi rá to ra
Simu, nuna i Bedu.*

²⁹ Mi bømp'ua ja ra nija
ra Jesús, bi mähä ra Jacobo
'nɛhra Xuua co 'nɛ'ua mi'da yø
xädi. I map'ua ja rá ngu ra
Simu 'nɛhra Andre. ³⁰ Nu'a
rá to ra Simu oxp'ua ja rá t'ots'i
ngue hembra pa. Mi zønna
Jesús, bi sifi ngue di hyenni.

³¹ Bi yarbua ha 'benna därkehi
ra Jesús, bi bennba rá 'yɛ ngue
bi xots'i. 'Bexque'a bi zä ra pa
mi hembj. Nuna ra xisu mi'ua
p'uya, guehna bi hojpi te da zi
yø ja'i na.

*Ra Jesús bi 'yøthe xangu yø
därkehi.*

³² Ya xi yhra hyadi, ya bi
nxui. Mandøngu dyø ja'i bi
map'ua 'bakra Jesús. Bi zixyø
därkehi co 'nɛhyø ja'i n'youi
yø ts'onthi bi zispi ngue da
'yøthe. ³³ Bi mpɛti p'ua ja ra
goxthi gätho yø ja'i 'bup'ua ja ra
hnini. ³⁴ Ra Jesús bi 'yøthe yø
ja'i maði hyenni. 'Nɛ bi 'yøthe
yø ja'i mi n'youi yø ts'onthi.
Pɛ nu'ua yø ts'onthi hinda japi
di nya, porque yø ts'onthi i
nne da ma te'o na ra Jesús.

*Ra Jesús bi 'yonna hya p'ua ja
ra häi Galilea.*

³⁵ Mi hyaxp'uya, bi nangma
xuditho ra Jesús. Tobe ra
'bexuitho 'mø mi bømp'ua ja ra
hnini, bi ma dapo ngue da
mat'Oja. ³⁶ M'mefa p'uya, bi
ma ra Simu co 'nɛ'ua mi'da yø

xädi, ngue bi honi hap'ua 'bui.
³⁷ Mi dimp'uya, bi 'yɛmbi:

—Xandøngu yø ja'i søp'ua
ja ra ngu ngue hon'a'i —bi
'yɛmbi.

³⁸ Pɛ ra Jesús bi 'yɛmbyø
xädi:

—Ja ua mi'da yø hnini
ga mmähä ngue ga ma
mamhma ra hoga 'da'yo hya.
Porque gue'a dá ɛcä'a ngue ga
mmana hya.

³⁹ Bi n'yo gä ra häi Galilea
ra Jesús, sømp'ua ja yø nija
ngue mmana hoga 'da'yo
hya. 'Nɛ øthe yø ja'i n'youi yø
ts'onthi.

*Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra
n'yohu mi 'ya rá do'yo.*

⁴⁰ Man'na ra pa p'uya, nup'ua
'bakra Jesús, bi guat'a n'na
ra n'yohu mi hembra ts'o'ya.
Bi ndantyøhmua p'ua ha 'bäi, bi
'yɛmbi:

—Nu'mø gui nne gui 'yørca
ra mate gui 'yøtheguits'ua, nugä
dí paði ngue da zägui —bi
'yɛmbi.

⁴¹ Ra Jesús bi huɛcra n'yohu
mi'ua, bi dots'i conná 'yɛ. Bi
'yɛmbuya:

—Ahá, dí nne ga øthe'i. Da
zä'i ya —bi 'yɛmbi.

⁴² Høntho bi manna ra hya
na, nuna ra därkehi mi 'ya
rá do'yo, 'bexpi zä ra n'ua mi
hembj. ⁴³ Hante ngue di
n'yɛhmi'a ra n'yohu, bi zemba
mazaqui, bi 'yɛmbi:

⁴⁴ —Nuyá, 'yo to gui xifi te
dá øt'a'i ya. 'Be ni ma ya,
sømp'ua 'bakra mmäcja. Da nu
ngue ya bi zä'i. Damj 'yøtra
'bøt'e tengutho bi manda ra
Moisés ngue da 'yøtyø ja'i 'mø

bi zā rā 'ya hēmbi. Janāngue da badī gātho yø ja'i ngue ya bi zā'i.

⁴⁵ Mī ma rā n'yohu p'uya, to bi zā nī ja'i xifi ngue ya xi 'yøthe rā Jesús. Janāngue bi n'yo dāpo rā Jesús, ya hīngā ēdī 'yup'u ja yø hnīnī, porque mathoguitho dī mpeti yø ja'i 'mø bi nū rā Jesús. Pē madague'a dī n'yanī, ndap'u bi zā nī 'yēhyø ja'i, pap'u bī 'bāhrā Jesús ngue bī nnu.

2

Rā Jesús bi 'yøt'e ngue da fadi ngue ja rá ts'edi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

¹ Man'na rā pa p'uya, bī mengrā Jesús, i map'u ja rā hnīnī Capernaum. Mī bahyø ja'i ngue ya 'bap'u ja rá ngu rā Jesús. ² N'na zihmantho bī mpeti yø ja'i, astā hīnnī 'yēnyø ja'i p'u ja rā goxthi. Nunā rā Jesús bi xānba yø ja'i rá hya Oja. ³ Mēnte ya rā Jesús, bi zø hmī'da yø ja'i. Nū'u goho nja'i bá dū n'na nc'ēi bá oxrá fīdī ngue tudyø gua. ⁴ Bī ne xti catra dārquēhi p'u mbo rā ngu brā 'bāhrā Jesús. Pē hīmbi zā xti cat'i, porque xandøngu yø ja'i 'bap'u. Janāngue bi tets'a yannīgu rā dārquēhi p'uya. Bi xots'a n'na xēqui rā 'bet'e ha brā 'bāhrā Jesús. Ja i cambu rā dārquēhi nī oxrá fīdī. ⁵ Mī nū te øtyø ja'i rā Jesús, i padī ngue ēc'ēi yø ja'i ngue da zā da 'yøthe rā dārquēhi. Bi 'yēmbra dārquēhi p'uya:

—Ague ts'ant'u'i, ya dá pun'na nī ts'oqui ya —bī 'yēmbi.

⁶ Nū'u yø xānbate ngue rā ley mī hup'u, bī mbøcue 'mø mī 'yø'a rā hya mmanā Jesús. Bi 'yēmp'u ja yø n'yomfēni: ⁷ “Nunā rā n'yohu 'būcua, thenmahya Oja nā co nū'a rā hya i mma. Porque hīnjonda zā di punnba yø ts'oqui yø ja'i, hīnda hønt'a Oja sā ngue da 'yøtra mpunnbī”, ēmp'u ja yø n'yomfēni. ⁸ Pē rā Jesús 'be xi patho te mbēmp'u ja yø n'yomfēni ya yø xānbate ngue rā ley. Bi 'yēmbuya:

—¿Hanja ngue ngūnā guí mbēmhma? ⁹ Nūgā dá xihra n'yohu 'būcua, dí ēmbi: “Ya dá pun'na nī ts'oqui ya”. Pē nuyá, hīndī nēqui xāho ngue'mø bī mpunnbī ogue hīn'na. Pē nū'mø gā ēmbi: “Dāmī nanguī, guī caxnī fīdī, guī mma”, gā ēmbi, nū'mø ngue bī n'yo p'uya, ya guí pahmu xāho ngue ja mā ts'edi. ¹⁰ A nuyá, dāmī pahmu ya ngue rā N'yohu bī 'yē mahēts'i, ja rá ts'edi ua ja rā ximhāi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'yēmbra n'yohu xan'u p'uya:

¹¹ —Nūgā dí xi'i, dāmī nanguī, caxnī fīdī, nī ma nī ngu.

¹² Rā dārquēhi p'uya, bī nanguī. Bi gaxrá fīdī, bī ma rá ngu. Nū'u gātho yø ja'i bī nū te bī nja, gā di 'yøtho. Yø ja'i p'uya, ēspabī Oja, i ēnā:

—Hīnjam'mø xtā nuh'u'a te dá nuh'u bī nja ya.

Nunā rā Levī, bi 'yøt'e ngue rá xādi rā Jesús.

13 Mān'na rā ora p'uya, rā Jesús māhømbi map'u ja rā nenzabi. Pε māndøngu dyø ja'i bi mpeti p'u ha 'bui, pε gā bi xännbabi rā hya. 14 Mī tho p'uya, bi zømp'u ja rá oficina n'na rā n'yohu ni hu ngue rā Leví. Guehna rá ts'ant'u rā Alfeo, guehna jamba rā mēnyu yø ja'i ja te pä. Mī nu rā n'yohu nā rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Ma gā mme n'yø, gā øt'e ngue mā xādi'i —bi 'yēmbi.

Nuna rā Leví bi zop'u rá oficina, bi mε rā Jesús.

Nuya yø ja'i t'ēmbi ja yø ts'oqui, 'dap'u sihmēui rā Jesús.

15 Mān'na rā pa p'uya, nuna rā Jesús bi mε yø xādi p'u ja rá ngu rā Leví ngue dā nsihmēui. Xangu yø ngūthāi 'bap'u, dā gue hmi'da yø ja'i t'ēmbi ngue ja yø ts'oqui, gā 'dap'u sihmēui rā Jesús. Porque xquet'a 'nēhya nne dā dēnna hya mmanā Jesús. 16 Pε nu'u 'da yø xännbate ngue rā ley, 'nē'da yø fariseo, mī nu te øtra Jesús ngue 'dap'u sihmēhu yø ja'i nu'u t'ēmbi ngue ja yø ts'oqui. Nuya mbøcue p'uya, bi 'yēmbya yø xādi rā Jesús:

—Nu ni xännbatehu, hingui ho ngue 'dap'u sihmēhu yø ngūthāi co 'nēhyu mī'da yø ja'i ja xangu yø ts'oqui.

17 Mī 'yøde te sipyø xādi rā Jesús, bi 'yēmp'u di yahni p'uya:

—Nuya yø ja'i di hyēnni, guehya ni 'yēhra 'yøthe ya. Pε yø ja'i xanzaqui, hinga gue'u ni 'yē'u. A nugā, dā ēhe ngue

gue'u yø ja'i ja yø ts'oqui gā xifi dā hyep'u rā nts'o gā 'yo, hinga gue'u yø ja'i enā ngue ya 'yo xanho dā ēhe gā nzofo.

Bi manā Jesús hanja ngue hingui etyø mmāi yø xādi.

18 Mān'na rā ora p'uya, bi ntini ngue nu'u yø xādi rā Xuua 'nē'u yø fariseo mī etyø mmāi. Janāgue bi ma 'da yø ja'i p'u 'buhra Jesús, bi 'yēmbi:

—¿Hanja ni xādi ngue hingui etyø mmāi? Conque yø xādi rā Xuua 'nēhyø fariseo etyø mmāi'u —bi 'yēmbi.

19-20 Mī dahra Jesús, bi 'yēmbyo ja'i yaui:

—Nu'u yø ja'i ts'ofu ngue dā nu rā nthati, hingui etyø mmāi mēnte 'dap'u 'buhma rā novio. Njarbatho mā xādigā ya, hingui etyø mmāi ngue 'daua dī n'yo'be. Pε bā ep'u rā pa ngue dā zigagui mā nsui'be. Nu'a rā pa'a p'uya, mfadi ngue dā zā dā 'yetyø mmāi ya mā xādi 'mø.

21 Nuna rā 'da'yo hya dī xännbate, n'nan'yo nā ngue rā nyogui xādi. Tengutho n'na rā 'da'yo ulu, hinda zā di 'bøtra zē'ulu. Porque rā 'da'yo ulu dī ngants'i, ya mān'na dī nts'onna zē'ulu. 22 Tengutho rā 'da'yo vino hingui sā dā sirbu ja rā zexfani ngue dā zēdi. Porque rā 'da'yo vino dā xetra zexfani 'mø dā sit'i, ja dī m'mep'u p'uya. Janāgue rā 'da'yo vino, rā 'da'yo xifani dā sit'i.

Ja rá ts'edi rā Jesús ngue nu te dā zānni dī nja'mø rā pa ngue rā ts'āya, gue'a dī nja'a.

²³ Man'na ra pa ngue säya yø ja'i p'uya, nuna ra Jesús co 'nēhyø xädi bi tocabi bi thop'u ja yø nuatrigo. Nuya yø xädi p'uya, bi daxtyø trigo bi za. ²⁴ Pε nuya yø fariseo bi 'yεmbra Jesús:

—¿Hanja ni xädi ngue di mpefi? Conque mmamp'u ja ra ley ngue nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, hingui sä ngue to di mpefi —bi 'yεmbi.

²⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xi'mø mi zähra thuhu n'na ndi ra David, co 'nē'u mi n'youi, ¿ua hīnjam'mø gadi xähm p'u ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e? ²⁶ Conque nup'u ja rá ngu Oja mi 'bähra mmäcja Abiatar, nuna mađi manda yø mmimmäcjai. Ja bi yarbū ra David ngue bi zi yø thuhmε xi t'uspabi Oja ngue da nu. Bi zi ra David co 'nē'u mi n'youi. Conque nu'u yø thuhmε'u, hīndi unna nt'edi ra ley ngue to bi zä da zi, hīnda hōndyø mmäcja yø ts'i'u yø thuhmε t'uspabi Oja. ²⁷ A nuyá, nu'a te bi 'yøtya mā xädigä, uangui Oja bá sänni bá nja ra pa ngue ra ts'äya para ngue di dīnna nho yø ja'i. Hīngue masque bi zän'Oja ra pa ngue ra ts'äya ngue di m'mumman'u yø ja'i. ²⁸ Janangue ra N'yohu bí 'yε mahεts'i, ja rá ts'edi ngue nu'a go da zänni, gue'a di nja'mø ra pa ngue ra ts'äya'a.

3

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu xi 'yoträ 'yε.

¹ Man'na ra pa p'uya, mahømbi map'u ja ra njja ra

Jesús. Nup'u ja ra njja, mi 'bap'u n'na ra n'yohu xi 'yoträ 'yε. ² Yø fariseo p'uya, tøjtho te øtra Jesús. I nne da nu 'mø ngue di n'øthe 'mø ra pa ngue ra ts'äya, para ngue da zäp'u di yapi, da 'yεmbi ngue hingui supra ley. ³ Pε ra Jesús bi 'yεmbra n'yohu xi 'yoträ 'yε:

—Bá nangui n'yø, ga 'bäcua made —bi 'yεmbi.

⁴ Ya njuantho bi zohyø fariseo p'uya, bi 'yεmbi:

—¿Te 'bε'a mā hya mmamp'u ja ra ley ja ngue ga øthu 'mø ra pa ngue ra ts'äya? ¿Ga øthu ra nho, ogue ra n'u? ¿Da t'øthe ra ja'i 'mø xan'u, ogue di njapi da du?

Nu'u ts'o p'uya, hīnte ga ndatho. ⁵ Ra Jesús bi hyeti gätho yø ja'i 'bap'u, pε di nεqui ngue mbøcue. Pε tu rá mmäi ngue mandø nnaixitho yø mmäi yø ja'i. Bi 'yεmbra n'yohu mi'u p'uya:

—Damī majni 'yε ya —bi 'yεmbi.

Ra n'yohu p'uya bi macrá 'yε, pε 'bexpi zä rá 'yε mi'u. ⁶ Mi zä mi nu yø fariseo ngue bi n'øthe ra Jesús, bi ma p'uya. Bi 'yøtra junta. 'Dap'u bi mpetih u yø ja'i ra Herodes, bi zänni ha di japi da hyo ra Jesús.

Ra Jesús mahømbi 'yøthe xangu yø därquehi.

⁷⁻⁸ Ra Jesús bi mε yø xädi, i map'u ja ra nenzabi Galilea. Pε xandøngu yø ja'i bi denni, porque øhyø ja'i ngue øtyø milagro ra Jesús. Nuya yø ja'i ya, yø mmεngu 'da p'u ja

ra häi Galilea, yø mmɛngu 'da p'ua ja ra hnini Jerusalén, yø mmɛngu 'da p'ua ja ra häi Judea, yø mmɛngu 'da p'ua ja ra häi Idumea, yø mmɛngu 'da p'ua man'na nguadi ra dathe Jordán, xangu mi'da yø hnini ja'ua yø häi ha ja ra hnini Tiro 'nehra hnini Sidón, gä ja bi 'yɛp'ua yø ja'i. 9-10 Xangu yø därquɛhi bi zøp'ua mi 'bähra Jesús. Gä bi 'yøthe, asta di ntøtyø ja'i ngue nne da zømp'ua 'bähra Jesús. Porque høntho da därpa rá he ra Jesús, 'bexi sä ha hɛmbyø ja'i. Janangue bi xihyø xädi ra Jesús ngue di nsä n'na ra barco, ja da yarbua. Porque hinga mbɛnnbu ngue ni mantho di mpeti mi'da yø ja'i. 11 Xquet'a 'bup'ua 'da yø ja'i ngue n'youi yø ts'onthi. Nu'mø bi guarbu 'bähra Jesús, ra ts'onthi di japra ja'i ngue ndantyøhmua. 'Nɛ di japi ngue nts'edi ga ya ra ja'i, i ɛna:

—Gue'e rá Ts'ant'ua'i Oja —i ɛmbi.

12 Pɛ ra Jesús janjuani ngue di hejpi ngue hinda ma te'o.

Ra Jesús bi 'yɛxi 'dema yoho yø xädi.

13 M'mɛfa p'uya, bi map'ua bi ja n'na ra nyuni ra Jesús. Bi zohni hangu bi neprá mmui da zofo ngue bi map'ua 'bui.

14 Ja bi zippu 'de'ma yonc'ɛi yø xädi, bi 'yɛts'i ngue 'dap'ua di n'youi. Guehya da menhni di map'ua ja yø hnini ngue da xihyø ja'i rá hya Oja. 15 Bi unna ts'edi ngue da zä da 'yøthe yø därquɛhi, 'nɛ da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. 16 Ja

ua yø thuhu ya 'de'ma yonc'ɛi bi thanhni: ra Simu nuna i nhuta m'mɛfa ngue i Bɛdu, 17 ra Jacobo, 'nehra Xuua guehya yø ts'ant'ua ra Zebedeo ya, 'nɛ guehya i hutra Jesús ngue ra Boanerges porque nuna ra hya na, i nne da ma ngue ya manzaqui, ɛntho ra ngäni 'mø ya, 18 ra Andre, ra Lipe, ra Bartolomé, ra Mateo, ra Toma, ra Jacobo nuna rá ts'ant'ua ra Alfeo, ra Tadeo, 'nehna man'na ra Simu yø n'yohu yø ja'i n'youi ra partido ngue ra cananista, 19 ra Judas Iscariote nuna bi da ra Jesús.

'Nu'ua yø mɛni ra Jesús bi ma ngue da sippu ha 'buhyø ja'i.

Nuna ra Jesús, mi juadi bi 'yɛxyø n'yohu ja ngue da mɛp'ua di ma, i ma rá ngu p'uya, 'dap'ua ni 'yo. 20 Mi zønná ngu p'uya, mahombi mpeti xandøngu yø ja'i, asta xinga mbongui ra ora da ziuu ra hmɛ yø xädi ra Jesús. 21 Mi 'yøhyø mɛni'a te øtra Jesús, bi ma p'uya ngue xtabá nzippu ha 'buhyø ja'i. I ɛna:

—Hantho sähra nloco'a —ɛnyø mɛni.

Nu'ua yø xänbäte ngue ra ley ɛmbi ngue ra zithu fäts'i te øtra Jesús.

22 Nu'a ga mmanyø ja'i te øtra Jesús, nu'ua yø xänbäte ngue ra ley xpí 'yɛ'a Jerusalén, bi 'yɛn'ua p'uya:

—Nuna ra n'yohu na, ra zithu n'youi na. Porque nu'a ra zithu rá hmua yø ts'onthi, gue'a di hatra ts'edi'a ngue sä øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

23 Janangue nu'mø mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Guí pahma ngue nu'u yø ts'onthi n'youi yø ja'i, gue'u yø mɛfi ra zithu'u. Pɛ hinda ne ra zithu di hejpaɛ yø mɛfi.

24 Xip'u ha di manda n'na ra dast'abi, nu'mø di ndunhyø ja'i, hinjam'mø da zä da zehyø hya. 25 Xip'u ja n'na ra ngu ya, nu'mø di nsuse yø ja'i 'bap'u, da 'yehra pa di n'uɛni.

26 Njarbatho na ra hya di xi'aha ya. Xi'mø ngue di hejpaɛ yø mɛfi ra zithu, ya rá 'bɛfise di ts'oni. 27 Xi n'na ra n'yoha xanzaqui, 'bu'ambo ra ngu, hinda zä to da yat'ambo rá ngu ngue da jajpi te pɛts'i. Nu'mø da thutra mmɛnnigu, gue'mø da zä to da yat'ambo 'mø. Di njadä p'uya, di tut'ä ra zithu di manda yø ts'onthi, janangue sä di øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. 28 A nuyá, dami pahma ngue majuaní na ra hya ja ua, ngue nu'a te gäma ts'oqui øtyø ja'i, da gue'a te gäma hya man'u ga ya yø ja'i, da zä di mpunnbi.

29 Pɛ nu ra ja'i da nømman'u ra Espíritu Santo, ya hinda punnba Oja.

30 Nguna ra nya bi manna Jesús, porque ɛmbyø ja'i ngue ra zithu fäts'i te øtra Jesús.

Bi manna Jesús ndana gue'a da bõni ngue da 'yøt'e tengutho 'mø drá mɛni.

31 Nu'a ra ora'a p'uya, nuna ra Jesús bi zøhrá mamá 'nɛhyø n'yoha 'bäp'u thi. Bi manda bá ts'o ra Jesús ngue di nyaui. 32 Xangu yø ja'i

di mäspu 'buhra Jesús. Bi t'ɛmbuya:

—Ni mamá 'nɛ ni n'yoha 'bäcua thi, i nzo'i ngue gui nyaui 'na —bi t'ɛmbi.

33 Mi dahra Jesús, bi 'yɛntho:

—Ma ga xi'aha ndana ma mamá, ndana ma n'yoha —bi 'yɛna.

34 Bi hyɛtyø ja'i di mäspu 'bui, bi 'yɛmbuya:

—'Bucua ya yø ja'i di nnøpe ngue ma mamá, di nnøpe ngue ma n'yoha. 35 Porque nuyá yø ja'i di ho da 'yørpabi rá pähä Oja, guehya ɛntho ma mamá ya, ogue ma n'yoha ya, ogue ma nju.

4

Ra Jesús i hejpa ra hya n'na ra momhudä.

1 Man'na ndi p'uya, nup'u ja ra nenzabi Galilea, bi xännba ra hya yø ja'i ra Jesús. Pɛ mandøngu dyø ja'i bi mpɛti p'u ha 'bui. Janangue bi yurbu ja n'na ra barco ja bá mip'u. Bi zoquits'u ra nenzabi, i ma mbo ra dehe. Gätho yø ja'i 'bu'a nenzabi. 2 Xangu yø hya bi xännba yø ja'i, honi te gui hejpa yø hya xifi. Nguna n'na ra hya bi hɛqui, bi 'yɛmbyø ja'i:

3 —Dami 'yørpahu ra güenda xandønho ya yø hya ga xi'aha ya. N'na ra n'yoha bi ma da ponna trigo. 4 Nup'u bi thogui ngue ponyø hmudä, bi zop'u ja ra 'yu 'da yø hmudä. Bi map'u yø ts'int's'u ngue bi za yø hmudä. 5 Mi'da yø hmudä bi moni, bi zop'u

hĩngui pidi ra hãĩ ngue o ra do. Guehya yø hmudã n'nahmantho bi bøts'e ngue hĩngui pidi ra hãĩ p'ũ bi zo. ⁶ Hĩnga ya mbo pa yø 'yũ. Nu'mø bá pøxra hyadi, bi 'yũhyø hmudã ya xi bøts'e. ⁷ Mĩ'da yø hmudã bi zop'ũ ja yø 'uĩni. Mĩ nte yø 'uĩni p'ũya, bi ts'onnyø hmudã ngue bi hyøt'ambo. Ya hĩmbi nja yø hmudã. ⁸ Mĩ'da yø hmudã bi zop'ũ ja ra hoga hãĩ. Nu'mø mĩ bøts'e, mazihotho gui nẽqui. Mĩ nja p'ũya, 'dãte mã'det'a bi bõni ngue n'na mhmudã. Mĩ'da p'ũya, hyate bi bõni ngue n'na mhmudã. Mĩ'da p'ũya, n'na ciento bi bõni. ⁹ A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmũ na ra hya dí mmangã ya —bi 'yẽnna Jesús.

Ra Jesús bi ma hanja ngue honi te gui hyejpa ra hya xihyø ja'i.

¹⁰ Ya 'yo pa gãtho yø ja'i p'ũya. Nu'ũ 'dẽ'mã yoho yø xãdi ra Jesús bi guarbũ 'bãĩ, da guehyø ja'i nu'ũ tobe 'bãrpũ bi guat'i. Bi 'yãnbũya te ga mbønya yø hya xi hyẽqui. ¹¹ Ra Jesús bi 'yẽmbi:

—Nuya yø hya hĩngui fadi ha di mãnda Oja yø ja'i, i nne Oja ngue da dĩnni mmũihũ hanja ya yø hya ya. Pẽ nu'ũ mĩ'da yø ja'i, guehya dí honi te dadi hyejpa yø hya dí xifi. ¹² Nu te gã nnu ya yø ja'i ya, ẽntho 'mø hĩnte bi nu. Nuya yø hya øde dí mmangã, ẽntho 'mø hĩn tema hya bi 'yøde. Gue'a di siguetho ra nts'o ga 'yo'a. Oja p'ũya, ya hĩndi punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Ra Jesús bi ma teni bõnya yø hya bi hyejpa ra momhmudã.

¹³ Ra Jesús bi 'yẽmbyø ja'i yaui:

—Xquet'a 'nẽ'ahũ hĩngui pahmũ te ni bõnya yø hya dadi hyecã 'mø. ¿Pẽ Hague gdã japi da dĩnni mmũihũ te ni bõnya yø hya ga hyecã mahøn'a 'mø? ¹⁴ Nuna ra momhmudã dí mmangã, guehna ra ja'i pap'ũ 'bãhyø ja'i ngue bi mmambrã hya Oja na. ¹⁵ Nuya yø ja'i ngue hõntho bi 'yøhra hya, guehya gui nhyejpi ngue ra nen'yũ p'ũ bi zo yø hmudã ya. Hõntho juadi bi 'yøhra hya, bi map'ũ ra zithu, bi japi bi pũmbeni ra hya xi 'yøde. ¹⁶ Mĩ'da yø ja'i, gui nhyejpa ra hãĩ hĩngui pidi ngue mĩ o ra do p'ũ bi zo yø hmudã. Mĩ zã mĩ 'yøhra hya yø ja'i, janjuani di johya ngue bi nu manho. ¹⁷ Guehya yø ja'i hĩmbi bent'i xanho ra hya ya. Zits'ũtho honi ha di hyep'ũ ra hya. Nu'mø bi ts'ũi ngue ra hya ẽc'ẽi, 'bexi cohyø mmũ. ¹⁸ Mĩ'da yø ja'i p'ũya, gui nhyejpabi ra hãĩ ngue ja yø 'uĩni p'ũ bi zo yø hmudã. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya ya. ¹⁹ Pẽ nu'a te yø befi i ja n'na pa ngu n'na pa, hõndyø 'befi ni ma yø mmũ yø ja'i. Di ja ndũmmũ honi ha di mmẽmmeti. Hĩnga ngut'a te gã sãnni da 'yøt'e. Ya hĩn tema ntho bi 'yørpabi na ra hya bi 'yøde. ²⁰ Pẽ mĩ'da yø ja'i gui nhyejpa ra hoga hãĩ p'ũ bi zo yø hmudã. Nu'mø mĩ 'yøhra hoga 'da'yo hya, bi nu manho. Bi 'yørpabi ra nho na ra hya bi

'yøde. Pε 'bū i'da yø ja'i ngue mathoguitho bi 'yørpabi ra nho ra hya bi 'yøde.

Rā Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra nyot'i.

²¹ Mahømbi 'yεmbyø ja'i ra Jesús:

—Xi'mø ngue ha ra nyot'i n'na ra ja'i, nu'a ra nyot'i ha, hinda gombu ja ra huada. 'Nε hinda hyø't'a 'bit'ots'i. Sinoque da hyøxpυ ja ra nthoxanyot'i n'namhma di yot'i xanho mbo ra ngu. ²² Njarbutho ya yø hya hinguī fadi hanja ya. Zi yohotho yø ja'i tinyø mmui hanja ra hya. Pε da 'yεhra pa ngue gätho yø ja'i da badi hanja ra hya. ²³ Di nja ni gu ngue gui 'yøhmu ya yø hya di mmangä.

²⁴ Mahømbi 'yεmbyø ja'i ra Jesús:

—Dami 'yεt'ammuihu teni bønya yø hya di mmangä. Nu'mø gui 'yørpahu masu ya yø hya ya, da dinni mmuihu xanho hanja ra hya. ²⁵ A nu ra ja'i da dini xanho ra mmui hanja ra hya, da mäx Oja ngue man'na di bahra hya. Pε nu ra ja'i hinguī nne da 'yørpabi masu ra hya di mma, nu'a zits'u ra hya padi, da thanbi.

Rā Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra hmudä 'mø bi thuhu.

²⁶ Rā Jesús bi 'yεna:

—Nuya yø ja'i di manda Oja, gui nhyejpi tengutho 'mø bi thu'a n'na ra hmudä. ²⁷ Nu ra ja'i bi duhra hmudä, di sigue di mpεtho mente 'danyø pa brä o häi ra hmudä, sär'mø da bogui, da bøxpυya. Pε

nuna ra ja'i bi duhra hmudä, hinguī padi hanja ngue bá te ra hmudä. ²⁸ Porque ra häi øt'e ngue da bohra hmudä, da bøts'e, di ndaxi, da 'yot'i. ²⁹ Nu'mø bi 'yot'i, da soqui.

Rā Jesús bi hyejpa ra hya n'na mhmudä ra mostasa.

³⁰ Mahømbi 'yεmbyø ja'i ra Jesús:

—Mahønga hycä man'na ra hya ya. Ma ga xän'nahu ha di njap'u di nxandyø ja'i da zo rá 'yε Oja ya. ³¹ Nu'p'u rá madi, tengutho n'na zihmudä ra mostasa, ngue man'na zitchu ngue gätho mi'da yø hmudä ja ua ja ra ximhäi. ³² Pε nu'mø bi ma nthuhu na ra hmudä na, man'na tate ra dat'o ngue gätho mi'da yø c'ani i ja. Nu'p'u ja yø 'yεt'o, ja ørbu yø 'bafi yø ts'int's'u.

³³ Xangu yø hya bi hycra Jesús. I honnbi ndana ra hya da dini xanho p'u ja yø mmui yø ja'i, gue'a xännbabi'a. ³⁴ Nu'mø yasui yø xädi p'uya, i xifi te ga mbønyø hya di hycqui. Pε nu'mø gue'u mi'da yø ja'i xännbabi ra hya, guehya honi te gui hycjpa yø hya xännbabi ya.

Rā Jesús bi säyabi ra ndahi conyø fanthe.

³⁵ Mi dhära nde'a ra pa'a, bi 'yεmbyø xädi ra Jesús:

—A nuyá, ma ga 'dasu ra zabi gdä mähä man'na nguadi.

³⁶ Nu'u yø xädi ra Jesús, mi juadi bi 'yεhyø ja'i, bi yurbu ja ra barco mi o ra Jesús, bi ma. Bi mähä mi'da yø barco mi jap'u. ³⁷ Nu'p'u ja ra zabi,

bi nanga n'na ra ndate ndahi. Nu'u yø fanthe nangui, so mbo ra barco. Janangue ya nne da thuntra barco ngue'a ga nhyu. ³⁸ Pe ra Jesús mambi oxpu ja n'na ra nhudi jap'u ja ra xatha ra barco ngue aha. Nu'u yø xadi p'uya, ba ap'u bi aha, bi 'yembj:

—Ague gra xänbäte, ya ga tuh. Nu'a'i p'uya, gui atho —bi 'yembj.

³⁹ Mi nangra Jesús, bi hejpbabi ra ndahi 'nēhyø fanthe. Bi xifi ngue di nsäya. 'Bexque'a ra ora'a p'uya, ga bi nsäya. ⁴⁰ Pe ra Jesús bi 'yembyø xadi:

—¿Hanja ngue gui suhu? ¿Ua hinguí ec'ei ngue ga faxahu? —bi 'yembj.

⁴¹ Mi nu yø xadi ra Jesús ngue te bi 'yøt'e, bi ntinnbatho yø ts'u mi ja. Di n'yembj n'na ngu n'na p'uya:

—¿Te'o ni n'yohu na n'yø? Asta ra ndahi 'nēhra dehe ec'ei 'mø bi zofo —di n'yembj.

5

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu mi n'youi yø ts'onthi.

¹ Mi zøm man'na nguadi ra zabi, ja ra hai ni hu ngue Gadara. ²⁻³ Hontho bi bomp'u ja ra barco ra Jesús, ya xpa ep'u n'na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi. Nuna ra n'yohu na, mi nnøpa ngu p'u ja yø n'o yø ánima. Madague'a nthat'i conyø cadena, pe xejtho. Janangue ya hinjongui sä da zammj. ⁴ Xangu yø nnidi ngue nthat'i yø 'ye 'nēhyø gua conyø cadena. Pe xejtho,

hinguí hāt'i da zammj. ⁵ Ra pa ra xui 'yo dapo, bi 'yop'u ha o yø ánima, i mafi hapu ni ma. 'Nε xa nguahyø nsä'mi rá do'yo ngue di nte yø do. ⁶ Yap'atho mambá εε, pe mi hyandra Jesús. Bi ntih i ndantyøhmü p'u 'bäi. ⁷ Ra ndøts'edi i zofo, bi 'yembj:

—Ague Jesús, rá Ts'ant'u'i Oja nuna jase rá ts'edi, ¿hanja ngue gadi nthint'ua di 'bui? Nguet'Oja'i, 'yo gadi ungui.

⁸ Nguna ra hya bi manna n'yohu, porque ya xi xihra ts'onthi ra Jesús ngue da hyep'u ra n'yohu n'youi. ⁹ Ra Jesús bi 'yembj:

—¿Teni hu'i?

Ra n'yohu p'uya bi 'yena:

—Nná hugä ngue yø mmundotho gähe, porque xangugähe —bi 'yembj.

¹⁰ Nu'u yø ts'onthi p'uya, bi xihra Jesús ngue nup'u mi 'bui, hinga yap'atho da menhni. ¹¹ Ja mi 'yorbatho n'na 'bui yø ts'adi, ma'yonj p'u bi ja ra nguanj. ¹² Nu'u yø ts'onthi p'uya, bi 'yembra Jesús:

—Damj 'dacje ra nt'edi ga cut'ähe p'u ja yø mmui yø ts'adi bi 'yo nu —bi 'yembj.

¹³ Ra Jesús bi unna nt'edi yø ts'onthi ngue ja i map'u. Janangue bi hyep'u ra n'yohu mi n'youi, bi ma, i ncarbja ja yø mmui yø ts'adi p'uya. Nu'u yø ts'adi mi jua'i yo mahuahj. Bi gu ra 'dihj yø ts'adi p'uya, bi nhyorbja ja ra zabi. Gä ja bi jarba ra dehe.

¹⁴ Nu'u mi fähyø ts'adi p'uya, bi nsu 'mø mi nu

te bi nja. N'na 'dihitho bi map'ua bi ja ra hnini ngue bá ma te bi nja. Da gue'ua yø ja'i 'da'a n'nanni bi 'bai, ga bá xifi. Mi 'yøhyø ja'i'a te bi nja, mandøngu dyø ja'i bá ehε da nu. ¹⁵ Mi zønyø ja'i p'ua 'buhra Jesús, 'dap'ua 'buhmi'a ra n'yohua mi n'youi yø ts'onthi. Ya hinte di ja, ya he ra ulu, ya xi dits'i. Pε bi zu yø ja'i'a te xi nja. ¹⁶ Nuya yø ja'i xi nuse'a te xi thohra n'yohua mi n'youi yø ts'onthi, 'ne'a te xi thohyø ts'udi, ga xihyø ja'i nuya ja sòhø. ¹⁷ Yø ja'i p'uya, bi xihra Jesús ngue da ma.

¹⁸ Janangue mahombi yarbu ja ra barco ra Jesús ngue da ma. Nu'a ra n'yohua mi n'youi yø ts'onthi, bi xihra Jesús ngue xta mme'ua ni ma. ¹⁹ Pε himbi nepra Jesús, sinoque bi 'yεmbi:

—Man'na xanho ni ma ni ngu. Damj xihni menj te dá øt'a'i. Xihni amigo. Damj xifi ha bi nja ngue bi huεc'a'i Oja bi 'yøthe'i —bi 'yεmbi.

²⁰ Bi ma ra n'yohua p'uya, bi n'yo gätho p'ua ja yø hnini Decápolis, xifi gätho yø ja'i te xi 'yørpabi ra Jesús. Nu to ga bi 'yøde te xi 'yøtra Jesús, ga di 'yøtho.

Ra Jairo bi zixra Jesús ngue da øthebi rá t'ixu.

²¹ Mi zømman'na nguadi ra zabi ra Jesús, xandøngu yø ja'i hombi mpeti. ²² Bi zø'a n'na ra n'yohua 'bet'o ngue di manda p'ua ja ra nija p'uya, ni hu ngue ra Jairo. Bi ndantyøhmü p'ua

'bähra Jesús. ²³ Janjuani ngue äpra mate, bi 'yεmbi:

—Nugä nná ehε ga xi'i ngue ma t'ixu di si, ya pa man'ua, ya ja ngue da du. Xi'mø gui 'yørca ra mate ga mme, gui japni 'ye p'ua ja rá do'yo, janangue da zä ra n'ua hεmbi.

²⁴ Nuna ra Jesús bi me na ra n'yohua bi zits'i. Xangu mi'da yø ja'i bi denni asta di ntørbu ja ra 'yu.

²⁵ Nu'ua yø ja'i ni denna Jesús, n'youi p'ua n'na ra xisu ngue ya n'ne'ma yonjeya mi hεmbra m'mäcji. ²⁶ Nuna ra xisu ma'di hyenni, xandøngu rá menyü xi ani ngue honyø 'yøthe da 'yøthe. Ya xi ani gätho'a te mi pets'i, porque nne ngue da zä te hεmbi. Pε hin'i zä'a ngue ma'di n'yøthe. Sinoque man'na manj ma man'ua. ²⁷⁻²⁸ Mi zä mi 'yøhna ra xisu ngue øtyø milagro ra Jesús, bi 'yεnna xisu p'uya: “Nu'mø ga thärpabi rá he ra Jesús, da zägui”, bi 'yεna. Janangue bi nthinnbu ha mma yø ja'i p'uya, asta gue'mø mi guatra Jesús ngue bi därpa rá he. ²⁹ Ngu'i därpa rá he p'uya, 'bexpj nsäya ra ji, bi zä ra n'ua mi hεmbra xisu. ³⁰ Mi bähra Jesús ngue bi zä n'na nc'ei conná ts'edi, bi m'mä p'uya ngue hetyø ja'i. Bi 'yεmbi:

—¿Te'o bi darcagui ma he? —bi 'yεmbyø ja'i.

³¹ Bi 'yεm'mø mi dahyø xädi ra Jesús:

—Guí änni to bi dät'a ni he. Conque guí nnu ngue

xandøngu yø ja'i di ntøt'ua nnā māhā —bi 'yēmbi.

32 Pε rā Jesús bi sigue di za di hēti yø ja'i, ngue nne da badī te'o bi dādi. 33 Nu'a rā xisu p'uya, ya padī te xi 'yøt'e, mmap'ua p'uya ni huaqui ngue su. Bi ndantyøhmū p'ua 'bāhra Jesús. Bi xi'a njuani ngue xi dārpabi rá he. 34 Nunā rā Jesús bi 'yēmbi:

—Ague t'ixu, ya bi zā'i ngue gā 'yēc'ei ngue di zā'i comma ts'edigā. Ni ma ya, da hyu ni mmui ngue bi zā'i —bi 'yēmbi.

35 Nunā rā Jesús, mente yayi rā xisu mađi hyēnni, bi zø hman'na nc'ei bá nēxpua ja rá ngu rā Jairo, bi 'yēmbra Jairo:

—Ya bi du ni t'ixu n'yø, 'yonī mantho gui sixra xännbate —bi 'yēmbi.

36 Nunā rā hya bi sihra Jairo, bi 'yøhra Jesús, pε hingui ørpatho masu. Sinoque bi 'yēmbra Jairo:

—'Yo sä guí su'a si'i ngue bi du ni t'ixu. Sinoque dami 'yēc'eigui ngue da zā gā fāxa'i —bi 'yēmbi.

37 Ya himbi nepe xta thogui gātho yø ja'i. Sinoque høndra Bēdu bi zits'i, co 'nēhya yonc'ei di n'yohua, rā Xuua 'nēhra Jacobo. 38 Mi zømp'ua ja rá ngu rā Jairo p'uya, ya zonyø ja'i, tār'man'ua yø mmui ngue ya xi du rā hmute. 39 Pε ngu'i zønna Jesús, bi yat'ambo, bi 'yēmbi yø ja'i:

—¿Te 'be'a guí øthua ua gadi yännihua? 'Yonī mantho gui zomhma. Nunā rā hmute hingui tu na, i atho na.

40 Pε nuya yø ja'i yayi rā Jesús, i thentho, porque padī ngue ya xi du rā hmute. Mi bøn'athi gātho yø ja'i p'uya, rā Jesús bi thop'ua brā 'benna hmute. Ni n'youi rá papá rā hmute 'nēhrá mamá. Co 'nē'ua yø xādi ni n'youi. 41 Rā Jesús bi bennba rá 'ye rā hmute xi du, bi 'yēmbi:

—Talita cumi —bi 'yēmbi.

Nunā rā hya na p'uya, i nne da mā ngue εna: “Ague grā hmute, di xi'i, dami nangui”. 42 Høntho bi manna rā hya na p'uya, 'bexpī nangra hmute, bi n'yo. Rā hmute p'uya, ya 'de'ma yonjeya mi 'bui. Nuya bi nup'ua bi bennate rā hmute, di 'yøtho. 43 Pε rā Jesús emmei di hejpa yø ja'i ngue hinjonda mā te bi 'yøt'e. Bi manda p'uya ngue di t'unna hmε da zi rā hmute.

6

Nu'ua yø mmēngu'ua rā Jesús hingui εc'ei te øt'e.

1 Mambá ep'ua ja rá ngu rā Jairo rā Jesús, i map'ua ja rá hāi bá nte, bi mε yø xādi. 2 Nu'mø rā pa säya yø ja'i p'uya, pap'ua ja rā nija rā Jesús, ngue bi xännbabi rā hya yø ja'i. Xangu yø ja'i øxra hya bi mā. Pε gā di 'yødyø ja'i hanja'a rā hya øde, di n'yēmbi:

—¿Hapua go bá ha'a rā hya xännbate na rā n'yohua ya ua? ¿Hague go gā mba'a rā hya padī? ¿Hague gā nzä øtyø milagro? 3 Conque guehna rā yaxi rá ts'ant'ua rā Maya na. Yø n'yohua p'uya, guehna rā Jacobo, 'nēhra José, 'nēhra

Judas, 'nɛhra Simu. Yø nju p'uya, gä 'dadua ra hnini di 'buhmu.

Janangue embyø ja'i ngue to bi zä man'yohu na ra Jesús. Hingui orpatho masu yø ja'i ra hya xifi. ⁴Pe bi 'yembyø ja'i ra Jesús:

—Gätho yø pøngahya Oja n'nanni ni 'yehɛ, gä hnu mansu. Pe nu'u yø mmenguhu yø pøngahya, hingui nnu mansu. Ni xinga gue'u to 'bup'u ja rá ngu ra pøngahya di nnu mansu.

⁵Ja bi njap'u ngue himbi zä xta 'yøt'e xangu yø milagro ra Jesús. Høndi zi hangutho yø därquɛhi bi japrá 'yɛ ngue bi 'yøthe. ⁶Di 'yødra Jesús hanja ngue hingui ɛc'ɛi yø mmenguu.

Nu'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi 'yɛt'ingue da xänbä ra hya yø ja'i.

Mi bømp'u ja ra hnini mi 'buhra Jesús, bi ma bá n'yop'u ja yø hnini, manyarbu i ma ngue xänbä ra hya yø ja'i. ⁷Nuya 'de'ma yoho yø xädi ya xi huanhni, bi zofo ngue da mennbu ja yø hnini. Bi xifi ngue yø yonc'ɛi p'u da ma. Bi unna ts'ɛdi ngue da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. ⁸Bi xi p'uya, ngue hin teni buxa da gats'i. 'Nɛ hin tema thuhmɛ da hyats'i. 'Nɛ hin tema mɛnyu da hyats'i. Sinoque høndra tøhø da hyats'i. ⁹Bi xifi ngue da gaxyø thixfani 'nɛ hinda gaxrá mponi. ¹⁰Bi sigue bi 'yɛmbi:

—Nu'mø gä sømhmæ p'u ja n'na ra hnini, nu'mø to

da zixahu rá ngu ngue di säya'ahu, ja m'mahmu p'u ja ra ngu di n'na'ahu ra ts'äya, asta gue'mø guá ehmu. ¹¹Nup'u ja n'na ra hnini gui sømhmæ, 'nɛ hindi n'na'ahu ra ts'äya, ogue hinjonda 'yøt'ahu masu, dami thogui, gdi mähä n'nanni ra hnini. Pe dami huamhmra fonthäi di n'youi ni mbonguahæ, gue'a ra hmɛya'a ngue ya da thɛp'u ya yø ja'i himbi 'yøt'ahu masu.

¹²Nu'u yø xädi ra Jesús bi ma bá n'yop'u ja yø hnini. I xihyø ja'i ngue da hyɛp'u ra nts'o ga 'yo. ¹³Xangu yø nnidi bi 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Nu'mø bi gospabi ra aceite yø därquɛhi, 'bexi sä ha hɛmbi.

Ra Herodes embi ngue nunä ra Jesús, gue'a ra Xuua mi øtra nxixya.

¹⁴Nunä ra dast'abi Herodes mi 'yøde te mmanyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesús. Bi 'yemp'uya:

—Nugä dí ɛnā ngue xpí bennate'a ra Xuua mi øtra nxixya. Janangue sä øtyø milagro —bi 'yɛnā.

¹⁵Mi'da yø ja'i p'uya bi 'yɛnā:

—Nunä ra n'yohu i hma, rá nɛgui guehna ra pøngahya Elías.

Pe mi'da yø ja'i p'uya, bi 'yɛnā:

—Nugä dí ɛnā ngue 'bwi toni pøngahya Oja na.

¹⁶Ra Herodes bi 'yɛn'a p'uya:

—Pe nugä dí ɛnā ngue gue'a ra Xuua mi øtra nxixya xpí bennate ya. Porque nunä ra

Xuua, guehna dá mandagä bi thejpbäbi rá ya na.

Ja mmangua ya ha bi nja ngue bi du ra Xuua mi øtra nxixya.

17 Nu'mø yø pa xa thogui, bi manda ra Herodes ngue bi mbentra Xuua, bi duti conyø cadena bi got'a fädi. Bi api ngue nuna ra Xuua ya xi xihra Herodes ngue hingui ho di m'mahmi na rá 'be'po Herodías nuna mará xisu na rá n'yohu Lipe. 18 Nuna ra Xuua, xi 'yembra Herodes: "Hin'yu ra nt'edi guí m'mahmi ni 'be'po", xi 'yembi.

19 Mi 'yøhra xisu na ra hya mmanna Xuua, bi mbøcue ra xisu, i sähra Xuua ngue'a te ra hya bi ma. I nnepe ngue da tho ra Xuua. 20 Pe ra Herodes hingui nne da hyo, porque nnu mansu na ra Xuua, 'ne parpi ngue ra hoga n'yohu. Nu'a te ra hya mi mmanna Xuua, ma di ho da 'yøde, pe mi yobenitho ha ga 'yøde te gama hya mmanna Xuua. 21 Pe nuna ra Herodías bi dini ha di japra Xuua nuna sai. Mi zøhra pa bi nsännigo ra Herodes. Bi zonhyø mmist'abiui ngue bi 'yørpabi ra nts'ihme. Gätho yø hmu yø soldado, ga bi zofo. Nup'u ja ra häi Galilea, gätho'u yø ja'i hnu mansu p'u ja yø hnini, ga bi zofo. 22 Nuna rá t'ixu ra Herodías, bi yurbu 'bahyø ja'i xi petra Herodes ngue sännigo, bi mahra hnei p'uya. Ra Herodes co gätho yø ja'i bi ho te øtra hmu. Janangue bi 'yembra hmu te ra Herodes:

"Nu'mø tema cosa gui 'yäqui, nugä ga 'da'i", bi 'yembi. 23 Ra Herodes bi 'yexa ntestigo Oja ngue majuan di unna hmu te'a te gama cosa da 'yäpi, madague'a di un made'a te ga pets'i. 24 Ra hmu te p'uya, hinga 'bexpi xifi te 'be'a nne da 'yäpi. Sinoque 'be bá äna mamá. Bi 'yembi: "Ague mamá, ¿teni 'be'a ga ädi?" Nu'a rá mamá ra hmu te p'uya, bi 'yembi: "Damí 'yäpya ngue di 'da'i rá ya ra Xuua mi øtra nxixya", bi 'yembi. 25 Nu'a ra hmu te p'uya, bi mengui, i ma mbo, ngue bá embra dast'abi: "Nu'a rá ya ra Xuua mi øtra nxixya ya, damí 'daqui, di o n'na ra mohi", bi 'yembi.

26 Mi zä mi 'yøde te 'be'a t'äpra dast'abi, mambi dudrá mmäi. Pe ya xi ma ngue di unna hmu te'a te da 'yäpi. Yø ja'i 'bap'u ha mi 'bäi, ga xi 'yøde te xi ma. Bi manda p'uya ngue bi t'unna hmu te'a te ädi. 27-28 Bi 'yet'a n'na ra soldado da hejpa rá ya ra Xuua p'u ja ra fädi p'uya. Bá jat'a n'na ra mohi, bi t'unna hmu te. Ra hmu te p'uya, bi däpra mamá'a ra ya bi t'unni. 29 Mi bahyø xädi ra Xuua ngue ya bi du, bi ma bá hannba rá do'yo ra ánima ngue bi 'yägui.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihme cut'a mahua hi ma'yohu.

30 Mambá pengyø xädi ra Jesús ngue bá manna hya p'u ja yø hnini, bi däpra güenda te xi 'yøt'e, bi däpra güenda tema hya xi nxännbate. 31 Nu'u

yø pa'u, ni ma ni 'yεhyø ja'i p'u 'buhra Jesús. Nuna ra Jesús co 'nεhyø xädi, ni xingra hmε da mbongui ra ora da zi. Janangue bi 'yεmbyø xädi:

—A nuýa, ma ga mmähä p'u hinjo'o yø ja'i ya, n'namhma ga nsäyahü zits'u.

³² Bi yurbu ja n'na ra barco ra Jesús conyø xädi, i map'u hinjongui 'bui. ³³ Xangu yø ja'i bi nu 'mø mi ma ra barco, pe padi te'o ni op'u ja ra barco. Bi ma yø ja'i p'uya, ni 'nyoguatho, bi denña nenzabi. Nup'u ja yø hnini thohyø ja'i, i ter'mi'da yø ja'i, mandøngurbu ni ma yø ja'i. M'met'o bi zønyø ja'i p'u ha ja ngue da zønna barco. ³⁴ Mi zøhra barco bá o ra Jesús, bi bøni. Pe ya mandøngu dyø ja'i 'bap'u. Bi huejpraya, porque yø ja'i 'bui tengutho yø de'yo 'mø hinjo'o to da mädi, njarbutho. Janangue ndø ya'atho ra ora bi xännbabi ra hya yø ja'i ra Jesús. ³⁵ Ya ni ma di nde p'uya, bi guatyø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ya bi nde, 'ne nuua di 'buhma ra dapo ua. ³⁶ Dami 'yεhyø ja'i, n'namhma da map'u bi ja yø hnini, da dänse ra hmε da zi.

³⁷ Bi 'yεmbyø xädi ra Jesús:

—Dami unhnü ra hmε da zi yø ja'i —bi 'yεmbi.

Nu'u yø xädi p'uya, bi 'yεmbi:

—¿Haru gue ga hahü'a yo ciento ma pa ra nzäbi ngue ga tämphü ra hmε da zi yø ja'i 'bucua? —bi 'yεmbi.

³⁸ Mahømbi 'yεmbyø xädi ra Jesús:

—Dami nu hangu yø thuhmε guí hahü.

Nu'u yø xädi p'uya, bi nu hangu yø thuhmε ha. Bi 'yεmbuya:

—Ja ua cut'a yø thuhmε 'ne yoho yø hua.

³⁹ Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi yau:

—Dami xihmü yø ja'i da micua ja ra 'batha. Da 'yøtyø zimundo p'u da mi.

⁴⁰ Bi mihyø ja'i p'uya ngue di nsihmε. Yø ciento nja'i p'u bi mi i'da, yø yote ma'det'a nja'i p'u bi mi i'da.

⁴¹ Ra Jesús bi hyan'u cut'a yø thuhmε 'ne'u yoho yø hua. Bi hyanma hets'i p'uya, bi ja mamadi Oja. Bi xenyø thuhmε p'uya, bi unyø xädi ngue di 'darpabi yø ja'i. Da guehyø hua bi dat'i. ⁴² Bi nsihmε xanho yø ja'i, ga bi niya. ⁴³ Mi juate ra ts'ihmε yø ja'i p'uya, nu'u yø xädi ra Jesús bi peti 'de'mayo canasta yø thuhmε bi bongui. Xquet'a bi mes'yø hua bi bongui.

⁴⁴ Nu'u yø ja'i bi nsihmε'a ra ora'a, cut'a mahuahü ma'yohü bi nsihmε.

Ni 'yo maxøts'e ra dehe ra Jesús.

⁴⁵ Mente εhyø ja'i ra Jesús, bi xihyø xädi ngue di m'met'o da 'yo ra barco, di ma man'na nguadi ra zabi ha bi ja ra hnini Betsaida. ⁴⁶ Mi juadi bi 'yεhyø ja'i ra Jesús, bi map'u bi ja ra nyuni ngue bá mat'Oja.

⁴⁷ Mi nxui p'uya, ya bi 'yo made ra zabi ra barco ni o yø

xädi, pε ra Jesús bi 'buse p'α bí ja ra nyuni. ⁴⁸ Bi bahra Jesús ngue hangū pεfi di 'yonna barco'α yø xädi, pε hinguí sä da thogui, porque ra ndahí di cots'i. Mí zα'i hyu xudi p'aya, bí map'α bí 'bahyø xädi ra Jesús, ní 'yo maxøts'e ra dehe. Bí ne ngue xtā nuíts'i. ⁴⁹ Pε mí hyandyø xädi ngue mmap'α ní 'yo maxøts'e ra dehe. Nu'α yø xädi ra Jesús bi 'yεnā ngue ra ndahí i nnu. Bí mahra mafi p'aya ngue su. ⁵⁰ Gä bí hyandi, pε gä bí nsu. Pε ra Jesús 'bexpi zofo, bi 'yεmbi:

—Go guecä, 'yogui sūhα —bí 'yεmbi.

⁵¹ Mí yurbα ja ra barco mí o yø xädi ra Jesús, 'bexpi nsāya ra ndahí. Mí nu yø xädi'a te bi 'yøt'e, man'natho bí nsu. ⁵² Madague'a xí nu yø xädi'α yø milagro xi 'yøtra Jesús, ngue bi xandyø thūhmε bí zi yø ja'i, pε hinguí 'yo yø mmαi te'o nā ra Jesús.

Nup'α ja ra häi Genesaret bi yøthe yø därkehi ra Jesús.

⁵³ Mí zøn'a nenthe ja ra häi Genesaret, bi dat'yø barco 'mø mí bōni. ⁵⁴ Hønthon bi bōnna barco ra Jesús, 'bexpi bahyø ja'i mí 'bap'α ngue te'o. ⁵⁵ Bí ma yø ja'i p'aya, bi 'yonnabí mí'da yø ja'i ngue dā εhε. Xifi ngue dā tu yø därkehi dā oxyø fidi, dā zøp'α 'bahra Jesús. ⁵⁶ Hōnnbα bi zä sōnna Jesús, sōmp'α ja yø hnini, sōmp'α ja yø ngunhui, hōnnbα ts'α hapα sōni, bí njūqui yø därkehi ngue 'bop'α ja yø caye, t'āpra mate ra Jesús squerangue rá

nyani rá he da dārpabi yø därkehi. 'Be xi sä ha hēmbi.

7

Ja 'da yø costumbre xā nzānse yø ja'i hinguí nnu manho ra Jesús.

¹ Nuya 'da yø fariseo 'nεhyø xānnbate ngue ra ley ngue yø mmεngu Jerusalén bi guarbα 'bahra Jesús ngue di nyai. ² Bí mbøcue 'mø mí nu te øt'i'da yø xädi ra Jesús, ngue hinguí xα'yε hante di nsihmε, ngue dā mecra ts'oqui n'youi yø 'yε. ³ Nuya yø fariseo 'nε gātho mí'da yø judío, i øtyø costumbre xā nzānyø ndiua. Zant'a xα'yε hante di nsihmε. ⁴ Nu'mø bá pengā tai xquet'a xα'yε, porque εnā ngue pecra ts'oqui ja yø 'yε. Xangu mí'da yø costumbre øt'e, xatyø ts'øye, xatyø mohi, punnbí dā dātra häi. 'Nεhyø t'ots'i nts'ihmε pet'e. ⁵ Mí zä mí nurpi te øtyø xädi ra Jesús ngue hinguí øt'e tengutho gā 'yo, bí mbøcue p'aya, bi 'yørpa ra nt'änni ra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Hanja ní xädi ngue festho ra hya bi zogahα yø ndiua? Porque hinguí pecra ts'oqui ja yø 'yε, ngue di nxα'yε hante di nsihmε.

⁶ Mí dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ní xirbα guí εnā ngue guí εc'εihα Oja. Go guí øthα nā ra hya bi 'yotra pōngahya Isaías ngue bi 'yεn'Oja: "Nuya yø ja'i 'bαcua, nu'mø bí nya, xøgue εnā majuaní ngue nnu mansugui. Pε himma juani ngue yø mmαi gā ndannegui. ⁷ Ya hinte ní bōntho ngue

thannegui yø ja'i. Nu te gäma hya xännbate, xangu yø hya xa nzänse ngue embi di manda Oja", nguna bi man'Oja. ⁸ Nu'ah, guí festhoh yø hya di manda Oja ngue go gadi ja ndummái guí øth yø costumbre bi zohyø ndiua. Porque xangu yø costumbre guí øth, tengü yø ts'øye 'nēhyø mohi guí xath, punnbi da dātra häi.

⁹ Go xcá 'yemhm n'na nguadi ya yø hya di manda Oja ngue go guí øth yø costumbre bi zohyø ndiua. ¹⁰ Nuna ra Moisés bi xihyø ja'i te 'be'a ja ngue da 'yøt'e, bi 'yembi: "Damí su nī papá, damí su nī mamá". Bi xi man'na ra hya p'uya, bi 'yembi: "Nu ra ja'i da zanná papá, ogue da zanná mamá, i ja ngue di njapra castigo 'nē da tho", bi 'yembyø ja'i. ¹¹ Pē ya xcá xännbah yø ja'i, ngue ra ja'i da zā da 'yembrá papá ogue rá mamá: "Nugá papá, nugá mamá, ya hinda zā ga 'da'i te guí siui ya. Porque nu te gā dí pēts'i, guehna Oja dadī unni". ¹² Nu'mø nguna ra hya bi manna ja'i p'uya, ya hin gadi japha di jammansu rá papá ogue rá mamá ra ja'i. ¹³ Xangu mī'da yø hya jap'ua hinguí øth, tengutho ya yø hya dí xi'ah ya. Nu'mø nguna guí øth p'uya, ya guí øth ngue hīnte di muui ya yø hya di manda Oja p'uya, ngue guí emhm go ja ts'editho guí 'yøth ya yø costumbre bi zohyø ndiua.

Nu te si ra ja'i hinga gue'a

di ts'onnbā rá n'yomfēni ra ja'i'a.

¹⁴ Bi zonhyø ja'i ra Jesús, bi 'yembi:

—Damí 'yøhm xanho ya yø hya ga mmangä ya. Damí 'yēt'ammaih. ¹⁵ Nu ra ja'i øtra ts'oqui, hinga gue'a te si ra ja'i ga 'yøtra ts'oqui. Nu'a ga 'yøtra ts'oqui ra ja'i, gue'a ra ts'omhya pōnná ne ra ja'i'a. ¹⁶ Di nja nī gu ngue guí 'yøhm na ra hya dí mmangä ya —bi 'yembi.

¹⁷ Mī ma yø ja'i p'uya, bi zop'ua ra Jesús. Nuna ra Jesús bi map'ua ja ra ngu säya. Nuya yø xādi p'uya, bi 'yāpi ngue da xifi te ga mbønya yø hya ja juadi bi mā. ¹⁸ Ra Jesús bi 'yembyø xādi:

—¿Ua xquet'a hinguí tinni mmaih hanja ya yø hya dí mmangä 'mø? ¿Ua hinguí pahm na ra hya dá mangä ngue nu te si ra ja'i, hinga gue'a ra ts'oqui'a? ¹⁹ Porque nu'a te gā si ra ja'i, hīndi nuansui rá n'yomfēni ra ja'i'a, sinoque rá mmái ra ja'i nī ma'a te si, pē pigui te si ra ja'i.

Ngue nguna ra hya bi manna Jesús, di nēqui xanho ngue nu'a te gā si ra ja'i, bi 'yøt'e ngue gā xanho ngue da ts'i. ²⁰ Ra Jesús bi sigue bi 'yembyø ja'i:

—Nu ra ja'i ngue øtra ts'oqui, mbo rá n'yomfēni nī 'yēhra ts'oqui. ²¹ Porque mbo rá n'yomfēni ra ja'i bi mīhra ts'o n'yomfēni, tengü ra n'yots'om'māi, ra nthote, ²² ra mfē, ra nts'o, ra fēhni, ra 'yøt'its'oqui, ra zēya, ra zate,

ra n'yets'i, ra m'memmai, da gue'a so rá mmái ngue da hyannba rá mmeti rá mmic'eiui. ²³ Gätho ya yø nts'o ya, mbo rá n'yomfēni ra ja'i ní 'yēhē. Guehya di ts'onna ja'i ya.

Nu'a n'na ra xisu hingra judío bi 'yāpra mate ra Jesús ngue da mats'i.

²⁴ Mī bōmp'u mī 'bāhra Jesús, i map'u ja n'na ra häi ja ra hnini Tiro connā hnini Sidón. Nup'u ja ra ngu bi nsāya, hingui nnepe to xta mbađi ngue 'bap'u. Pē himbi zā bi n'yanī. ²⁵ Nu'a ra hnini'a, mī 'bap'u n'na ra hmute mī n'youi ra ts'onthi. Mī 'yōhrá mamá ra hmute ngue 'bap'u ra Jesús. Bi ma ra xisu p'u 'bāhra Jesús, bi ndantyōhmu p'u 'bāi. ²⁶ Pē hingra judío nā ra xisu, porque ra mmēngu p'u ja ra häi Sirofenicia. Bi 'yāpra mate ra Jesús ngue da 'yøthebi rá t'ixu n'youi ra ts'onthi. ²⁷ Pē ra Jesús bi 'yēmbi:

—Nugä, gue'u yø judío ja ts'edi ga fäts'i. A nuyá, nu'mø 'bet'o go ga fäxa'i, ya satho 'mø da thannba ra hmē yø basī, ngue yø fo'yo di t'unni —bi 'yēmbi.

²⁸ Ra xisu p'uya, bi 'yēmbi:

—Ahá, grá Hmu, gue'a guí mma. Pē nu'u yø fo'yo, guerp'u 'bimēxa sihmē'u. I jo yø xēhmē hēhyø basī p'u sihmē.

²⁹ Ra Jesús bi 'yēmbra xisu:

—Xanho te guí mma. Ni ma ni ngu ya, nu ni t'ixu n'youi ra ts'onthi, ya bi zā.

³⁰ Ra xisu p'uya, bi men-gui, i ma rá ngu. Mī zōnná ngu p'uya, nu'a rá t'ixu mī n'youi ra ts'onthi ya hup'u ja rá t'ots'i, ya xi zā te mī hēmbi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu ngue mī gogu 'nē mī c'üne.

³¹ Mī 'danyø pa p'uya, bi bōmp'u mī 'bāhra Jesús, i map'u ja ra zabi Galilea. I nthop'u ja ra hnini Sidón, i mpa p'u ja ra häi Decápolis. ³² Nup'u ja ra häi Decápolis mī zōmp'u ra Jesús, bá ts'innbabi n'na ra n'yohu ngue ra gogu 'nē ra c'üne. Bi t'āpra mate ngue bi japyø 'yē p'u ja rá ya ngue da zā te hēmbi. ³³ Nunā ra Jesús bi zica n'nanī nā ra n'yohu, bi carpa yø saha p'u ja yø gu. Bi pohrá saha connā jini ngue bi dāpra rá janī. ³⁴ Bi hyanma hēts'i p'uya, bi 'yēn'a n'na ra jats'i. Bi 'yēmbra dārquēhi p'uya:

—Efata —bi 'yēmbi.

Nunā ra hya bi ma, i nne da mā ngue ēnā: “Da xohni ne, da xohni gu”. ³⁵ Nu'a ra ora'a, nunā ra n'yohu mī gogu bi 'yøde xanho ra hya, 'nē bi zā bi nya xanho. ³⁶ Pē ra Jesús bi xihyø ja'i ngue hinjonda xifi te bi nurpi bi 'yøt'e. Pē ēnā man'na ngue di hējpabi yø ja'i ngue hinte da mā, i mmanyø ja'i p'u ni ma'a te xi nurpi xi øtra Jesús. ³⁷ Nu to gā bi 'yøde te bi nja, gā di 'yødyø ja'i, di n'yēmbi:

—Gā xanho te øt'e. Porque øt'e ngue øhra hya yø gogu, 'nē di japi ngue ya xanho yø gone.

8

Ra Jesús bi 'uin'i goho māhūāhi mā'yohū.

¹ Man'na ra pa p'uya, xandøngu yø ja'i bi mpeti p'ū 'būhra Jesús. Ya hin'yū te da zi yø ja'i, ya bi hyätyø nzēdi. Bi zonhyø xädi ra Jesús, bi 'yēmbi:

² —Dadi huēcä yø ja'i 'būcua, porque ya rá hyū pa 'daua dí 'yohū ya. Dí pa'a njuāni ngue ya hin'yū te da zi yø ja'i. ³ Nu'mø ga etyø ja'i ngue da ma yø ngu, 'nē hinguī sihmē, da güennbū ja ra 'yū. Porque yap'ū yø ngu 'da yø ja'i.

⁴ Nu'ū yø xädi bi 'yēmbi:

—Pe ¿hapū go ga hannbāhū te da zi ya yø ja'i 'būcua? A nuua dí 'būhmū, ra dapo ua.

⁵ Bi 'yānyø xädi ra Jesús, bi 'yēmbi:

—¿Hangū yø thūhmē guī hāhū 'mø?

Nu'ū yø xädi p'uya, bi 'yēmbi:

—Høndi yoto yø thūhmē ja ua.

⁶ Bi mānda ra Jesús ngue bi mihyø ja'i. Bi hyan'ū yoto yø thūhmē p'uya, bi ja māmādī Oja. Bi xenyø thūhmē p'uya, bi ūnyø xädi ngue di 'darpa yø ja'i da zi. ⁷ Xquet'a mī hā zihangu yø huā. Ra Jesús bi ja māmādī Oja. Bi ūnyø xädi p'uya, ngue di 'darpa yø ja'i da za. ⁸⁻⁹ Nu'ū yø ja'i bi nsihmē, goho māhūāhi mā'yohū. Pe gā bi nniya. Mī juate ra ts'ihmē yø ja'i, nu'ū yø xädi ra Jesús bi peti yoto canasta yø thūhmē bi bongui.

'Bexque'a bi n'yēhmi yø ja'i ra Jesús ngue bi ma. ¹⁰ Bi yūrbū ja ra barco p'uya, co 'nēhyø xädi, i map'ū ja ra hāi Dalmanuta.

Yø fariseo bi xihra Jesús ngue nne da nup'ū da 'yøt'a n'na ra milagro.

¹¹ Ngu i zøhra Jesús, nūya yø fariseo bi ma bá sāmhyā ra Jesús. Di 'bēpi da 'yøt'a n'na ra milagro nū mahēts'i para ngue di nēqui ngue rá m'mēnhni Oja ra Jesús. ¹² Bi ngasra Jesús, bi 'yēmbi:

—Høndyø milagro guī nne guī nnuhū di nja. Pe nugā dí xi'āhū ngue hin temā milagro ga øt'ä guī nnuhū —bi 'yēmbi.

¹³ Bi zop'ū yø ja'i p'uya, bi yūrbū ja n'na ra barco conyø xädi, i ma mān'na nguadi ra zabi.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue di mfädi xanho, hinda dena hyā xānbate yø fariseo, da guehra Herodes.

¹⁴ Nu'ū yø xädi ra Jesús xi pumbēni ra thūhmē xtā hyäts'i da zi. Hønda n'na ra thūhmē mī hap'ū ja ra barco.

¹⁵ Ra Jesús bi 'yēmbiyø xädi:

—Damī mfāhmū ya, māmi sih'ā ra ixi di ūnyø fariseo da guehra Herodes.

¹⁶ Dī n'yēmbi n'na ngu n'na'ū yø xädi p'uya:

—Rā nzequi xicjū ya ngue hinxatā hā ra thūhmē ga sihū.

¹⁷ Mī bāhra Jesús te di nxihyø xädi, bi 'yēmbaya:

—Gue guī enā dí xi'āhū ngue hinxcuā hā ra thūhmē guī sihū. ¿Ua hinguī 'yo ni mmūihū nā ra hyā dí

mmangä 'mø? Rā nze_εgui mā'bēdi nī mmāih_u 'mø.
 18 Guī nnuh_u te dī øt'ä, pε tengutho 'mø ngue hīnte gdī nnuh_u. Guī øhm_u yø hyä dī mmangä, pε tengutho 'mø hīn temä hyä gdī øhm_u. ¿Ua hīnguī mbēmhm_u'a te guī nnuh_u p'ü ha nnä mähä?
 19 Xi'mø rā pa mā xengä'ü cāt'a yø thūhm_ε ngue bi zi cāt'a mahua_hi mā'yoh_u, ¿njammī canasta yø thūhm_ε bi bonguī?

Nu'ü yø xädi p'üya, bi 'yεmbi:

—'Dε'mä yo canasta yø thūhm_ε bi bonguī.

20 —Xi'mø mā xengä'ü yoto nthūhm_ε ngue bi zi goho mahua_hi mā'yoh_u, ¿njammī canasta yø thūhm_ε bi bonguī? —bi 'yεmbi.

Yø xädi p'üya, bi 'yεmbi:

—Yoto canasta yø thūhm_ε bi bonguī.

21 Rā Jesús bi 'yεmbi mahøn'a p'üya:

—Pε ¿hanja ngue hīnguī 'yo nī mmāih_u ya yø hyä dī mmangä 'mø?

Nu'ü ja rā hnīni Betsaida, ja bi 'yøthe p'ü n'na rā xädä rā Jesús.

22 Mī zømp'ü ja rā hnīni Betsaida rā Jesús, bá ts'innbabi n'na rā xädä. Bi t'äpra mate da 'yøthe. 23 Rā Jesús bi bennbabi rá 'yε rā xädä, bi zixä nenihni. Nu'ü bi zøni, bi zorpä yø dä. Bi dospä maxøts'e yø dä p'üya, bi 'yεmbi:

—¿Ua guī hētī zits'ü ya?

24 Nu'a rā xädä p'üya, bi nhanni, bi 'yεmp'üya:

—Dí hetyø ja'ī ngue 'yo, pε enthō rā 'bänza p'ü nnä hētī, porque di hmar'mä dä —bi 'yεmbi.

25 Mahømbi dospä yø dä p'üya. Nu'a rā n'yoh_u mī xädä, bi japi ngue di za di hētī p'ü hētī. Bi nzø xanho yø dä p'üya, handī yap'ütho. 26 Rā Jesús bi 'yεmbi:

—Nī ma nī ngu ya, 'yo 'be guī 'yo ua ja rā hnīni ngue guī xihyø ja'ī te dá øt'a'ī.

Bi manna Bedu ngue rā Jesús, gue'a rā Cristo'a.

27 M'mefa p'üya, bi mε yø xädi rā Jesús. Nu'ü ja'a rā hnīni Cesarea ngue Filipos, mathēt'ī ja yø hnīni, ja bi ma dä 'yop'ü rā Jesús. Nu'ü ja rā 'yu p'üya, bi 'yännyø xädi, bi 'yεmbi:

—¿Te'ogä p'ü ga mbēnyø ja'ī ya'mø? —bi 'yεmbi.

28 Nu'ü yø xädi p'üya bi 'yεmbi:

—'Bü i'da yø ja'ī εmbi ngue gue'e grā Xuua gmī øtra nxixya. Mī'da yø ja'ī p'üya, εmbi ngue gue'e grā Elías. Mī'da p'üya, εmbi ngue 'bui toni pøngahya Oja.

29 Rā Jesús mahømbi 'yεmbyø xädi:

—Xi'äh_u p'üya, ¿te'ogä p'ü gnī bēmhm_u ngue guecä?

Rā Bedu p'üya bi 'yεmbi:

—Nu'ī, gue'e grā Cristo, bá εxa'ī Oja ngue guī ndast'abi —bi 'yεmbi.

30 Rā Jesús mahømbi 'yεmbi:

—A nuyá, 'yo to guī xifi te'ogä ya —bi 'yεmbi.

Ra Jesús bi ma ngue da tho, nε bi ma ngue di bεnnate.

³¹ Ra Jesús bi xihyø xädi, bi 'yεmbi:

—Nu ra N'yohu bí 'yε mahεts'i, da 'yεmmεi da ma ma'uni. Nu'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija da zai, da guehyø hmu yø mmäcja 'nεhyø xännbate ngue ra ley, Gä da zai 'nε da hyo. Pε rá hyu pa p'uya, di bεnnate —bi 'yεmbi.

³² Nguna ra hya bi manna Jesús, bi xifi xanho yø xädi hanja'a te da thogui. Janangue ra Bedu bi zica n'nanni ra Jesús, bi xifi ngue da hyoni ha di mpommi ra ndate. ³³ Pε ra Jesús mi 'yøde te sifi, bi 'bärbaya ngue hεrhmi'da yø xädi. Bi zahra Bedu p'uya, bi 'yεmbi:

—Damj 'uegue, rá mεfi'i ra zithu. Porque hinga gue'a rá ts'änni Oja so ni mmai di nja, sinoque gue'a yø hyase yø ja'i i so ni mmai di nja —bi 'yεmbi.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue hinjam'mø da gohyø mmai'a ga 'yεc'ei.

³⁴ Bi zonhyø xädi ra Jesús, da gue hmi'da yø ja'i. Bi 'yεmbi:

—Nu to nne da denngui, hingui sä da zänse te da n'yo. Hinha di gohrá mmai, madague'a da thop'u ja ra pont'i. ³⁵ Nu ra ja'i da 'uegue ngue su da tho, guehna ra ja'i di m'mεhrá te na. Pε nu ra ja'i hingui cohrá mmai'a ga 'yεc'eigui, madague'a da tho conná ngueque 'nε conná

nguehra hoga 'da'yo hya, guehna ra ja'i di nyanná te na. ³⁶ Porque hinte da dahra ja'i, madague'a da 'yøt'e ngue rá mmeti Gä ra ximhäi, 'nε di m'mεhrá te. ³⁷ Ni xinda hangu ra mēnyu da gutra ja'i, hinda zä da yanná te. ³⁸ A nuya yø ja'i ngue yø 'yøt'its'oqui ngue hingui ørpa masu Oja, guehya da den'nathohu ngue gui εc'ei hu ma hyagä ya. A nuyá, nu ra ja'i ngue pesrá sä conná ngueque, ogue pesrá sä conná guehra hya di xännbate, xquet'a da 'yεhra pa ngue nugui drá N'yohu dá ε mahεts'i, xquet'a ga pes'ma sä conná ngue'u to di jagbu. Guehna ra pa ga ma pengui conná ts'edi Oja, ga ma n'yo'be yø maça anxε Oja.

9

¹ Nuna ra Jesús mahømbi 'yεmbyø ja'i:

—Majuani dí xi'ahu ngue nuya 'da 'bucua ya, hinda du, asta gue'mø da nu ngue da hya ra ts'edi Oja di manda ua.

Bi mpä'a te gui nεqui ra Jesús.

² Mi tho'a n'nato ma pa, nuna ra Jesús bi zixra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua. Bi mep'u bí ja n'na ra nyuni xanhεts'i ngue di m'muse. Ja bá nup'u yø xädi ngue bi mpä'a gui nεqui ra Jesús. ³ Nu rá he, di yoxni, xandønt'axi bi gohi. Hinja'o n'na ra meni ua ja ra ximhäi da zä da menna ulu tengu ga nt'axi bi gohrá he ra Jesús. ⁴ Bi nu yø xädi p'uya

ngue 'bäp'u ra Elías conna Moisés ngue yaui ra Jesús.
 5 Ra Bëdu bi 'yëmbra Jesús:

—Ague grá xännbäte, ya xanho ngue dí 'bähmua. Ma ga hocähe hyu yø t'unnigü, n'na'i, n'na ra Moisés, n'na ra Elías —bi 'yëmbi.

6 Nguna ra hya bi xifi, porque ra Bëdu co 'në'u yø amigo, ëmmëi bi nsu, asta hinguü mbëni ha ga mman'a ra hya bi ma. 7 'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi go'mra guü p'u mi 'bai. Bi 'yø p'uya ngue nup'u ja ra guü ja bá nyap'u Oja, bi 'yëna:

—Nuna 'bucua ya, guehna ma Ts'ant'u dadí madí. Nuya yø hya da manna ya, dami 'yët'ammëihä —bi 'yëmbi.

8 Mi hyetyø xädi p'uya, ya hünjongui 'bäp'u'u yoho yø n'yohu xi nu. Ya 'bäse p'u ra Jesús.

9 Ya bá 'yo ngue ni gap'u ja ra nguani p'uya. Ra Jesús bi 'yëmbiyø xädi:

—'Yo to gui xifi te gá nuui ya, asta gue'mø bi hnu ra N'yohu bi 'yë mahëts'i ngue di bënnäte —bi 'yëmbi.

10 Nu'u yø xädi ra Jesús, nu'u yø hya bi xifi hønt'a mbë'n'a, pë hünjombi xifi te bi nu. Sinoque di nyänse'u yø xädi te 'bë'a ga mbønna ra hya bi manna Jesús ngue ëna di bënnäte.

Bi manna Jesús ngue ra Elías ya bá ëhë bi xihyø ja'i ngue di nsä, porque ya bá ëp'u ra Cristo.

11 Nuya yø xädi ra Jesús bi 'yännbä ja ra 'yu, bi 'yëmbi:

—¿Hanja na ra hya mmanyø xännbäte ngue ra ley, ëmbi ngue jatho da 'bët'o ra Elías hante ngue da ëhra Cristo?

12 Mi dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Majuani ngue ra Elías i jatho ngue rá mæditho da ëhë da xihyø ja'i ngue di nsä. Pë dami bëmhmä ra hya mmamp'u ja ra Maca Libro ngue te da thohra N'yohu bí 'yë mahëts'i. I mmamp'u ngue da zä ra n'u, da zuhyø ja'i.

13 Pë dami pahmü ya ngue nuna t'ëmbi ra Elías, ya bá ëhë. Ya bi nja tengutho ra hya mmamp'u ja ra Maca Libro ngue di nja. Porque nu hangü ra n'u bi ne da japyø ja'i, gä bi nja.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na nc'ëi mi n'youi ra ts'onthi.

14 Nu'mø ni ma da zøp'u mi 'bä hmi'da yø xädi p'uya, bi nu ngue nuya yø xännbäte ngue ra ley di mäspabi yø xädi ngue di njun'mahyau. Xangu mi'da yø ja'i xi mpëti p'u 'bai. 15 Pë ra Jesús, ëna ha bi 'yëtho, ja mi nu yø ja'i ya bi zøhø, bi ma yø ja'i p'uya ngue di zëngua. 16 Ra Jesús bi 'yëmbiyø xädi:

—¿Te 'bë'a gnü njun'mahyahä ya 'bucua?

17 Bá tha'a n'na nc'ëi p'u 'bähyø ja'i p'uya, bi 'yëna:

—Ague grá xännbäte, nuna ma ts'ant'u 'bucua, n'youi ra ts'onthi asta di gonebi, xtá sigä ua ngue gui 'yøthets'u. 18 Nu'mø bi gä ra ts'onthi n'youi, ën'a häi 'në sohyø fëgui. Di gæxtyø ts'i, asta di 'yøts'e. Ya xtá xihni xädi ngue

xtā 'yøthets'ʰ, pɛ h̄inxā nzā xa 'yøthe.

19 Rā Jesús bi 'yɛmbi gātho yø ja'j 'bʰp'ʰ:

—¿Asta njam'mø da zønnā pa gui 'yɛc'ɛjgahʰ? ¿Ua gui ɛnā ngue hangū rā pa gā set'ahʰ? Bá si ua rā ts'ant'ʰ, gā øthegä —bi 'yɛmbi.

20 Bi zispabi p'ʰya. Nu'mø mi nu rā ts'onthi rā Jesús, bi gʰ rā ts'onthi rā ts'ant'ʰ p'ʰya. Bi 'yɛn'ahäi asta di dānni. 'Nɛ sohyø fāgui. 21 Rā Jesús bi 'yɛmbra papā rā ts'ant'ʰ:

—¿Njammi pa nja p'ʰya?

Mi dahra n'yohu p'ʰya, bi 'yɛnā:

—Ya njar'ʰ asta guerp'ʰ bá ngüɛ rā ts'ant'ʰ. 22 Nu'a rā ts'onthi n'youi, mø bi gʰ, xangu yø nniidi ya ja ngue da hyo. I høt'a sibi, ogue hørbu ja rā dehe. Dami huɛgā'be, fāxca'be 'mø ngue da zā gui 'yøthets'ʰ.

23 Rā Jesús bi 'yɛmbi:

—¿Ua hinguɛ ɛc'ɛigui? Nu rā ja'j ngue da 'yɛc'ɛigui, nu te gā man'ʰ hɛmbi, hinga hɛmbi gā øthe.

24 Nu'a rá papā rā ts'ant'ʰ p'ʰya, asta rā mafi ha i 'yɛnā:

—Nugā dí ɛc'ɛi'j. Pɛ dami 'yøt'e ngue man'na gā ɛc'ɛi'j xanho.

25 Mi nu rā Jesús ngue gā bā ɛp'ʰ yø ja'j da zøp'ʰ 'bäi. Janāgue bi xihra ts'onthi n'youi rā ts'ant'ʰ, bi 'yɛmbi:

—Ague grā ts'onthi, gadi gogubi 'nɛ gadi gonebi rā ts'ant'ʰ 'bɛcua. Nuya dí xi'i ngue dami hyerp'ʰ ya. 'Yoni mantho güi pengui —bi 'yɛmbi.

26 Nu'a rā ts'onthi p'ʰya, bi japra ts'ant'ʰ ngue xøgue rā mafi, asta päni. Rā ndussutho te ørpe. Bi 'yɛn'ahäi 'mø mi hyerp'ʰ. ɛntho bi du. Gātho yø ja'j p'ʰya, di n'yɛmbi:

—Bi du nā cuø —bi 'yɛnā.

27 Pɛ rā Jesús bi bennbabi rá 'yɛ rā ts'ant'ʰ, mahotho i xots'i.

28 Ya 'bʰp'ʰ ja rā ngu rā Jesús. Nu'ʰ yø xädi p'ʰya, bi 'yɛmbi:

—¿Hanja ngue h̄inxā nzā xtā øthegähe rā ts'ant'ʰ mi n'youi rā ts'onthi?

29 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nunā tengū nā rā ts'onthi mi n'youi rā ts'ant'ʰ, para ngue da hyerp'ʰ rā ja'j n'youi, mahyonitho da mat'Oja rā ja'j, 'nɛ da 'yɛtrā mmäi.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho, pɛ bi mā ngue di bennate.

30 M'mefa p'ʰya, rā Jesús co 'nɛhyø xädi bi map'ʰ ha mi 'bʰi, i nthop'ʰ ja rā häi Galilea. Pɛ hinguɛ nnepe xtā mbahyø ja'j hapʰ di ma. 31 Porque bi xännbase yø xädi rā Jesús. Bi 'yɛmbi:

—Nu rā N'yohʰ bí 'yɛ mahɛts'i, da ma mā dāpyø ja'j ngue da hyo. Nu'mø bi hyo p'ʰya, di bennate'a rá hyu pa.

32 Pɛ nu'ʰ yø xädi h̄imbi d̄inyø mmäi nā rā hya bi xifi. I su xtā 'yänni te gā mbønya yø hya xi manna Jesús.

Rā Jesús bi xännba yø xädi ndana mā datho da hnu mansu.

33 Mi zømp'ʰ ja rā hnini Capernaum, mi yarbʰ ja rā ngu

säya. Ra Jesús bi 'yännyø xädi, bi 'yεmbi:

—¿Tema hya gadi nxihma p'ua ja ra 'yu?

³⁴ Nu'ua yø xädi p'uya, hñjongui thadi. Porque xi njun'mahya p'ua ja ra 'yu ngue n'na ngu n'na nne ngue ma datho da hnu mansu.

³⁵ Janangue nup'ua bi mihra Jesús, bi peti ga 'de'ma yoho yø xädi, bi 'yεmbi:

—Nu'a nne di m'met'o ya ngue nu'ahua, jatho da 'yøtra 'bεfi ngue da mäxyø amigo, pegue hñdi 'yεts'i ngue te da 'yøt'e.

³⁶ Ra Jesús bi zonha n'na ra ts'unt'ua mi 'bäp'ua, bi 'bämbu made ha 'bui. Bi gusp'uya bi dets'i. Bi 'yεmbyø xädi p'uya:

³⁷ —Nu ra ja'i di ja mmansu n'na ra basi tengu na 'bucua ya, nguna da 'yøt'e porque pahra ja'i ngue nu te øt'e, gue'a di nnu manho ngue da 'yøt'a, εntho go di jammansu gra ja'i. Nu ra ja'i di ja mmansugui, hinga hñngthogui di ja mmansugui, sinoque gue'a Oja bá penngui di ja mmansu.

Ra Jesús di hejpa yø xädi nuya sahyø ja'i nnønbbabi rá thuhu 'mø øthe yø ja'i.

³⁸ Ra Xuua p'uya, bi 'yεmbrä Jesús:

—Ague grá xännbate, xtá nugähe n'na nc'ei ngue nnøn'nä ni thuhu ha ga 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Pe xtá hejpahe, porque hñdi n'yohua p'ua nná mähä.

³⁹ Pe ra Jesús bi 'yεmbi:

—'Yo gadi hejpahe yø ja'i nnønnga ma thuhu 'mø bi 'yøthe yø ja'i. Porque hinga hñtho da nønnga ma thuhu ra ja'i, xinda ma da zangui. ⁴⁰ Porque nuya yø ja'i hñngui sacja, ma n'yohua ya. ⁴¹ Nuya yø ja'i da 'yøt'ahua ra nho ngue i padi ngue gui tenhna ra Cristo, Oja da gut'i. Xquet'a ja rá nzäbi ra ja'i, madague'a n'na ra zi vasotho ra dehe di uni.

Ra Jesús di japa nts'edi yø xädi ngue da zu da 'yøtra ts'oqui.

⁴² A nuyá, nu'ua yø basi εc'εigui ndap'ua bi zä, tengutho na ra basi 'bucua ya, nu ra ja'i da japi ngue da hyεgagui p'ua yø basi εc'εigui, ra ndate castigo tømra ja'i da thogui. Hante ngue da 'yøtra ts'oqui ra ja'i, man'na xanho ngue da t'ennbua ja ra jathe ra ja'i, di ntharpa rá 'yuga n'na ra njuni ngue da gumi.

⁴³ Janangue nu'mø gui εna ngue rá ts'oqui ni 'ye p'ua gá 'yøtra ts'oqui, dami hyejni 'ye, gui 'yei. Man'na xanho ngue gará do'ye 'mø gá curbu ha gui m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja gä yoho ni 'ye 'nε ngutho gui mma ra niðu hapu ja ra sibi di danzø para zantho. ⁴⁴ Nup'ua ja ra niðu 'bahyø dønxu hinha rá nzεgui da zi'a ni ngø. Ra sibi p'uya, hñjam'mø da huēt'i. ⁴⁵ Nu'mø gui εna ngue rá ts'oqui ni gua p'ua gá 'yøtra ts'oqui, dami hyεqui, gui 'yei. Man'na xanho ngue gará dogua 'mø gá curbu

ha guí m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja gä yoho ni gua 'ne ngutho guí mma ra nidu hapu ja ra sibi di danzø para zantho. ⁴⁶ Nup'u ja ra nidu 'bhyø dønxa hinha rá nzegui da zi'a ni ngø. Ra sibi p'uya, hįjam'mø da huēt'i. ⁴⁷ Nu'mø guí ena ngue rá ts'oqui ni dá p'u gá 'yøtra ts'oqui, dami hyahni dá, guí 'yei. Man'na xanho ngue da n'natho ni dá 'mø gá carbu ha guí m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja gä yoho ni dá 'ne ngutho guí mma ra nidu. ⁴⁸ Nup'u ja ra nidu 'bhyø dønxa hinha rá nzegui da zi'a ni ngø. Ra sibi p'uya, hįjam'mø da huēt'i. ⁴⁹ Porque nu to gä da ma ra nidu, di nzø connā sibi.

⁵⁰ Tengu ra u, xanho ngue te di ma ma'ut'i. Pe nu'mø ya hinguí u, ya hįnte di muui. Xquet'a guí njathu p'uya, 'yo guí nnehu ngue hįnte dadı muui'a te gni 'yohu. 'Yo gadi njunt'i n'na ngu n'na'ahu.

10

Bi xānba yø ja'i ra Jesús hįnyu ra nt'edi di nxummi yø xisu.

¹ Nunā ra Jesús mi 'bup'u ja ra hįni Capernaum, pe bi ma i mpa p'u ja ra häi Judea. Bi thogui i ma man'na nguadi ra dathe Jordán. Mandøngu dyø ja'i bi zømp'u 'bui. Gä bi xānba ra hya yø ja'i, tengutho xi 'yørbu ja yø hįni xi thogui. ² Bi guat'i 'da yø fariseo p'u 'buhra Jesús ngue da 'yøpa yø nt'anni, porque

honnbi ha di zadi ngue hinda gue'a ra hya da ma. Bi 'yēmbi: —¿Ua ja ra nt'edi ngue di nxummi rá xisu n'na ra n'yohu, ua gue hįn'na?

³ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Xi ra ley bi 'yotra Moisés, ¿te 'be'a ma hya mmamp'u?

⁴ Mi dahyø fariseo p'uya, bi 'yēmbi:

—Nup'u ja ra ley bi 'yot'a, i mmamp'u ngue da zā da 'yøtra sacua n'na ra n'yohu ngue di nxummi rá xisu.

⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nunā ra Moisés bi unna nt'edi ngue da nangra sacua ngue ra nxuni, pe ngue mandø naxitho yø n'yomfemi yø ja'i, janangue bi njap'u. ⁶ Pe nup'u rá mudi hinga ngu'a ra hya bá sänba Oja da 'yøtyø ja'i. Porque mmamp'u ja ra Maça Libro ngue nu'mø mambá nhohra ximhäi, Oja bi hocra n'yohu 'ne bi hocra xisu. ⁷ Janangue ra n'yohu sop'u rá papá, sop'u rá mamá ngue 'buhmi rá xisu.

⁸ Nuya yo nc'ei ya, di nne n'na ngu n'na, janangue ya hinguí yo nc'ei, sinoque entho n'na nc'eitho. ⁹ Janangue nuyá, nuya yo nc'ei bi pen'na Oja, hįnyu ra nt'edi ngue to di xunbabi.

¹⁰ Nup'u ja ra ngu p'uya, nuya yø xadi ra Jesús bi 'yānni te nne da manya yø hya xi ma. ¹¹ Ra Jesús bi 'yēmbi:

—Nu ra n'yohu di nxummi rá xisu, nu'mø hømbi nthatra n'yohu, da me man'na ra xisu, ya ra ts'oqui øtra n'yohu. ¹² A nu ra xisu di nxummi rá ndø,

'nε hōndi nthatui man'na ra n'yohu, ya ra ts'oqui otra xisu.

Bi xi Oja ra Jesús ngue di japyo basi.

¹³ Bi zixyo basi yo ja'i p'u 'buhra Jesús, i nnepyō ja'i ngue da dospa yo ya yo basi 'nε da xi Oja ngue di japyō basi. Pe nuya yo xādi ra Jesús bi hejpa yo ja'i bá zi yo basi.

¹⁴ Bi mbocue 'mō mi nu te otyō xādi ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Damī hyehmu yo basi da thocua dí 'bui. Porque tengutho yo ja'i ya o rá 'ye Oja, xquet'a njarbu ya yo basi ya. ¹⁵ Majuaní dí xi'ahu ngue n'na ra ja'i hinga 'yode tengutho n'na ra basi ngue ra 'yode, hinda zā da zo rá 'ye Oja.

¹⁶ I thexyō basi ra Jesús, di japrá 'ye p'u ja yo ya yo basi, i ap'a Oja ngue di japi.

Ra mmemmeti himbi ne da yot'e te bi xihra Jesús.

¹⁷ Ya ja ngue da ma ra Jesús, pe bá ju ra 'dihi n'na ra n'yohu. Bi ndantyōhmu p'u 'bāi, bi 'yēmbi:

—Ague grā hoga xānbate, ζte 'bε'a ja ngue ga ot'e n'namhma ngue Oja di 'dakra 'da'yo te para zantho? —bi 'yēmbi.

¹⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—ζUa guí padī te guí mmana, ngue guí engui xanhogā? Porque hōnse Oja xanho. ¹⁹ Ua hinguí padī hanja'u yo hya di manda Oja ngue εna: “Yo grā hyote. 'Yo grā 'yots'om'māi. 'Yo grā bε. 'Yo to guí sām̄ba ra fehni. 'Yo grā hyāte. 'Damī su nī

papá, damī su nī mamá” —bi 'yēmbi.

²⁰ Mi dahra n'yohu p'uya, bi 'yēna:

—Ague grā xānbate, nuya yo hya guí xicya, ya gā xtá ot'e astā gue'mō mará ngūegui.

²¹ Nuna ra Jesús bi hyetra n'yohu yaui, pe di nequi ngue di madī. Bi 'yēmbuya:

—Di 'bε hman'na ra hya ja ngue gui 'yot'e. Nī ma ya, damī pā te gā guí pets'i. Damī unna mēnyu yo hyoya. Nu'mō gā 'yot'e te dí xi'i ya, ya bí ja nī mmeti mahets'i p'uya. Bá ε p'uya, ga mme madague'a da tho'i p'u ja ra pont'i —bi 'yēmbi.

²² Pe mi 'yohra n'yohu na ra hya bi sifi, mambi dudrá mmui. Bi matho, porque mará ndōmmemmeti.

Bi manna Jesús ngue Oja, hinte hēmbi.

²³ Bi hyetyō xādi ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Xandōn hēnnitho ha di n'unyō mmemmeti ngue da zo rá 'ye Oja.

²⁴ Nu'u yo xādi ra Jesús, di 'yotho hanja ya yo hya bi mā. Pe ra Jesús mahōmbi 'yēmbi:

—Ague ts'ant'u'ahu, nuya di mmangā ngue xanhēnnitho ha di zo rá 'ye Oja, guehya yo ja'i xogue mahōndra mēnyu nī ma yo mmui ya. ²⁵ Ya fadi ngue ra cameyo, hinjam'mō da zā da thop'u ja rá xagu n'na ra 'yofani. Pe man'na xandōn hēnnitho ngue n'na ra mmemmeti di n'unī da zo rá 'ye Oja.

26 Nūnā rā hyā bi mānā Jesús, mi 'yøhyø xādi, mān'natho bi nsu yø n'yomfēni p'uya. Di n'yēmbi:

—Rā nʒegui ya hīnjonni ja'i dā zā di nyānā te ya'mø —di n'yēmbi.

27 Bi hyētyø xādi rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'a ngue yø ja'itho, hīnda zā dā zānsē ha di nyanyø te. Pē Oja hīnte hēmbi, nū te nne dā 'yøt'e, dā zā ha di japi.

Bi mānā Jesús ngue di tocabi ra nho'u yø ja'i n'youi p'u ni ma.

28 Nūnā rā Bēdu bi 'yēmbra Jesús:

—Nūgāhe, ya xtā sohme p'u te gā dí pēshe ngue dí ten'nahe.

29 Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Majuani dí xi'ahū, ngue nū to gā xpā nzohyø ngu, xpā nzohyø cū, xpā nzohyø papá, xpā nzohyø basī, xpā nzohyø hāi ngue tenngui ngue mmānā hoga 'da'yo hyā, 30 pē mēnte 'būcua ja rā xīmhāi rā ja'i, yø ciento nniditho gāngu'a te gā dā dīni ngue'a te gā xpā nzogui. Madague'a dā ts'ui, pē rā pa di 'yēp'u, di t'unna te para zantho. 31 Xāngu yø ja'i hnu mānsu ua, pē nū'a rā pa'a, ja ts'utho dāni hnu mānsu p'u. Xāngu yø ja'i hīngui hnu mānsu ua, pē nū'a rā pa'a, ja dāni hnu mānsu p'u.

Mahømbi mānā Jesús ngue dā tho, pē bi mā ngue di bēnnate.

32 Ya ni hyā rā 'yu ngue ni ma Jerusalén, ni 'bēt'otho p'u ni ma yø xādi rā Jesús. Nu'u yø xādi ya i su, di 'yøtho hanja'a te øtra Jesús ngue ni ma Jerusalén. Pē rā Jesús bi zica n'nanni'u 'dē'mā yoho yø xādi, bi xifi xānho hanja'a te dā thogui. Bi 'yēmbi:

33 —A nuyá, ya nná mähā Jerusalén. Nūnā rā hnīni nā, nū rā N'yohū bí 'yē mahēts'i di ndāpyø hmu yø mmācja conyø xānnbate ngue rā ley. Nūya p'uya, guehya dā zānnbi ngue dā dū. Di dāpyø ja'i hīngyø judío ngue dā hyo. 34 Nūya yø ja'i di ndāpi, dā n'yēmmahya, dā zots'i, dā mēi. M'mēfa p'uya, dā hyo. Pē rá hyu pa di bēnnate.

Rā Jacobo conā Xuua bi 'yāpra Jesús ngue di nja yø cargo xta nhēts'i.

35 Rā Jacobo conā Xuua, guehya yø ts'ant'u rā Zebedeo ya, bi guarbū 'bāhra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grā xānnbate, dí nne gā ā'a'be n'na rā mate ya.

36 Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi: —¿Tema mate gui nne gā øt'auí? —bi 'yēmbi.

37 Bi 'yēn'u āhra mate p'uya: —Dí nnegā'be ngue nup'u ha gui mmi ngue gui ndast'abi, n'na dí mīhni n'yēi, n'na dí mīhni gāhā.

38 Pē mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague n'yø'auí, hīngui padī te rá nsāui nā rā hyā gui āhmi. ¿Ua dā zā gui thohmī'a rā n'u i ja ngue gā thocā? Porque nūgā mathoguiho

ja ngue di ʌngä yø ja'i —bi y'ɛmbi.

³⁹ Bi y'ɛmbuya:

—Ahá, da zä ga sägä'be ra n'ɛ.

Mi dahra Jesús, mahømbi y'ɛmbi:

—Majuani ngue ngu'a, xandøngu ra n'ɛ ja ngue gui säui, tengutho ra n'ɛ ja ngue ga thocä. Mathoguitho di ʌn'au yø ja'i tengutho ja ngue dí ʌngä yø ja'i. ⁴⁰ Pɛ nuna ra hya gui mmammj, hĩndi tocagui ngue go ga sänni to di mip'ɛ ja ma n'yɛi, ogue to di mip'ɛ ja ma gaha. Nuna Oja, ya xa nzänni to dí mi n'na ngu n'na ma hyo.

⁴¹ Nuna ra hya ähya yo nc'ɛi mi yaui ra Jesús, bi mbøcue 'mø mi bahya mi 'det'a yø xädi, i sahra Jacobo 'nɛhra Xuua. ⁴² Pɛ ra Jesús bi peti gätho yø xädi, bi y'ɛmbi:

—Ya gui pahmu ngue yø dast'abi xa t'ɛts'i, co gätho m'ida yø ts'at'abi 'bɛp'ɛ ja yø hĩni, gä di manda yø ja'i. Nu te di manda ngue da 'yøtyø ja'i, gue'a øt'a. ⁴³ Pɛ nu'ahɛ, 'yo gui nne ngue gui mandathohɛ yø ja'i. Nu ra ja'i nne ngue xta nhɛts'i rá cargo da mɛfi, guehna ra ja'i jatho ngue di mpefi da mäxyø mmic'ɛiui na. ⁴⁴ A nu'ahɛ ya, nu'a da ne di m'met'o ngue gätho yø amigo ya, guehna jatho da gohi ngue ni mɛfi na. ⁴⁵ Conque ra N'yohɛ bí 'yɛ mahɛts'i, hĩmbi y'ɛhɛ ngue n'narɛ da mi di mandatho. Sinoque bí 'yɛhɛ ngue di mpefi da mäxyø ja'i. 'Nɛ hĩnga høndra 'bäxte da 'yøt'e, asta da

du ngue da yani xandøngu yø ja'i.

Ra Jesús bi 'yøthe ra Bartimeo mi xädä.

⁴⁶ Mi zømp'ɛ ja ra hĩni Jericó ra Jesús, bi thogui ni n'youi yø xädi. Pɛ xandøngu yø ja'i bi ntɛt'i. Nup'ɛ nenihni p'ɛya, mi hup'ɛ na ra Bartimeo mi xädä, rá ts'ant'ɛ ra Timeo. Mi hup'ɛ ja ra nen'yu ngue äpra mɛnyu yø ja'i thop'ɛ. ⁴⁷ Mi bahra xädä ngue nuna ja ngue da thop'ɛ hudi, guehna ra Jesús ra mmɛngu Nazaret. Bi mahra hmafi p'ɛya, bi y'ɛmbi:

—Damj huɛgagui ague Jesús rá mbom'mɛto'i ra David —bi y'ɛmbi.

⁴⁸ Nu'ɛ yø ja'i 'bɛp'ɛ mi hũhra xädä, di hejpi ngue hĩndi mmafi. Pɛ ra xädä p'ɛya, ɛna man'na ma'bɛpi ngue nts'edi ga mafi, bi y'ɛmbi:

—Damj huɛgagui ague rá mbom'mɛto'i ra David —bi y'ɛmbi.

⁴⁹ Bi m'mähra Jesús ngue øde hmat'i. Bi 'yɛmbyø ja'i p'ɛya:

—Damj xihmi ngue da ɛcua.

Bi ma bá ts'ohra xädä p'ɛya, bi t'ɛmbi:

—Da hyu ni mmɛi ya, ga 'yo, bi ts'o'i'na.

⁵⁰ Ra xädä p'ɛya, bi 'yɛmp'ɛ rá tuhu, bi nangui, asta ra n'nats'i ngue di johya. Bi map'ɛ bi 'bahra Jesús. ⁵¹ Ra Jesús bi y'ɛmbi:

—¿Te gui nne di nja'i?

Ra xädä p'ɛya, bi 'yɛna:

—Ague grá xännbäte, dí nne ngue dí nzø mā dä.

⁵² Ra Jesús bi 'yεmbrā xädä:

—Ya dā zā guí mma ya, bi zā nī dā ngue guí εc'εigui ngue jagā rā ts'edi gā øthe'i.

'Bexpī nzø yø dä rā xädä p'uya. Bi zā bī n'yo ngue bī mεp'ü nī ma rā Jesús.

11

Ra Jesús bi yurbu ja rā hnini Jerusalén, pε εspabi yø ja'i, xifi ngue yø dast'abi.

¹ Nu'mø ya nī ma da zømp'ü ja rā hnini Jerusalén, ya 'yop'ü ja rā nyuni ja rā mbonza ja yø olivos. Ja jarbatho rā hnini Betfagé 'nεhrā hnini Betania. Nunā rā Jesús bi 'yεt'i yoho yø xädi.

² Bi 'yεmbi:

—Nī mε nū ja rā hnini bí ja nū. Nu'mø gá cat'ui rā hnini, guí timmī p'ü dā nthat'i n'na rā burru ngue mā'da'yotho, hīnjongui sä. Bá xoqui ngue guá siui ua. ³ Nu'mø to dā 'yεn'au, hanja ngue guí xocui rā burru, guí xihmī p'uya ngue honnā Hmū. Pε damī xihmī ngue hīndā ya'atho di ndäpi.

⁴ Bī ma'ü yoho yø xädi bi 'yεt'i. Bi dīmp'ü manthat'i rā burru jonnā goxthi ja rā nen'yü. Bi xojp'uya. ⁵ Nu'ü yø ja'i mī 'bāp'ü p'uya, bi 'yεn'a n'na nc'εi:

—¿Te 'bε'a guí øt'ui? ¿Hanja ngue guí xocui rā burru?

⁶ Nu'ü xocra burru p'uya, bī mā tengutho xī manna Jesús. Nu'ü yø n'yohü p'uya, bi unna nt'εdi bi zixrā burru. ⁷ Mī

zøp'ü 'būhrā Jesús, bi gaspa rā burru yø tūhū ngue bi nøpa nts'üt'i. Bi hyuxrā burru rā Jesús, bī ma. ⁸ Nu'p'ü ja rā 'yü ja ngue dā thohrā Jesús, xāngu yø ja'i nī 'bet'o ngue di tans'yø tūhū pøp'ü ja rā 'yü. Mī'da yø ja'i p'uya, bi sajpa yø xi yø palma ngue pøp'ü ja rā 'yü. ⁹ O māde p'ü nī ma yø ja'i rā Jesús. I 'bet'o 'da, bá 'bεfa 'da. Pε yø ja'i 'da gā matho ngue di johya, i εnā:

—Nunā Oja, di japhnā rā m'mεnhni 'būcua, guehnā tate naya. ¹⁰ Oja di japhnā rā dast'abi bá 'bεnhni ngue di thocra 'bεfi mī pεhrā dast'abi David. Maguesε nā Oja bí 'bū mahεts'i.

¹¹ Nunā rā Jesús mī yurbu ja rā hnini Jerusalén, bi zømp'ü ja rā nija. Bī nu te øtyø ja'i 'būp'ü. Mī dāhrā nde, bī men-gui, i ma Betania. Bī mε'ü 'de'mā yoho yø xädi.

Ra Jesús bi otra za ngue ra igo.

¹² Mī hyaxp'uya, nunā rā Jesús bá εp'ü Betania bá n'oxi, i ma Jerusalén. Nu'p'ü ja rā 'yü p'uya, bi zā ngue tū manthūhū rā Jesús. ¹³ Bi hyandā n'na nza rā igo ngue ya xi 'dogui xānho. Bī ma bá nu ngue'mø di zūdi. Pε hīnguī zūdi, porque hīngrā pa p'ü ngue di nzūdi. ¹⁴ Bi 'yø'ü yø xädi te bi xihrā za, ngue bi 'yεmbi:

—Ya hīnni mantho di nzūhni ndāt'ā ya grā za —bī 'yεmbi.

Ra Jesús bi 'yεtyø ja'i mī mpāp'ü ja rā nija.

15 Nuna ra Jesús, nu'mo mi zomp'u ja ra hnini Jerusalén, bi map'u ja ra nija. Nu'u yø ja'i mi mpär'u thinnija, da gue'u maði ntäi, gä bi 'yet'i. Nuya yø ja'i di pøspa yø mēnyu yø ja'i yap'u ni 'yēhē, bi 'yennba yø mēxa. 'Nē bi 'yennba yø nthuts'i'u pä yø paloma. 16 Nu'u yø ja'i ja te ha, ya hīndi japi da thop'u ja ra thinnija. 17 Bi 'yēmbuyø ja'i p'uya:

—Nup'u ja ra Maça Libro, nt'ot'i p'u ra hya ngue Oja i εna: “Nuna ma ngungä, ni hu ngue ra ngunga mhmat'Oja na, 'nē ja ndanne ua gätho yø ja'i 'b'u'a nximhäi”. Pε nu'ah'u, guíøth'u ngue ja di mpeti ua yø bε.

18 Pε nu'u yø hmu yø mmäcja 'nēhyø xänbäte ngue ra ley mi baði te bi 'yøtra Jesús, hingu'i nnu manho. Bi hyoni ha di japi ngue da hyo ra Jesús. Pε hinga 'bexpi zä ha di japi, porque supi di mbøcue yø ja'i. Porque nu'u yø hya xänbäte ra Jesús, gä di 'yødyø ja'i. 19 Mi dähra nde p'uya, bi bømp'u ja ra hnini ra Jesús, bi me yø xädi.

Jatho da 'yεc'ei yø ja'i ngue Oja di unni te da 'yäpi.

20 Mi hyaxp'uya, bi thop'u 'bähra za ngue ra igo. Bi nu ra za p'uya ngue xi 'yot'i asta yø 'yu. 21 Ra Bedu p'uya bi zo ra mmäi'a te ra hya xi manna Jesús. Bi 'yēmbuya:

—Ague grä xänbäte, nuna ra za gä sū hmande, gue xa 'yot'i —bi 'yēmbi.

22 Mi dähra Jesús, bi 'yεna:

—Damī 'yεc'ei ngue nu'mo guī mmat'Ojah'u, da māxah'u Oja. 23 Nu'mo guī εc'ei hu xanho ngue gue'a nnu manho Oja ngue di nja'a te guī xihm'u, 'nē hingu'i yobēni ni mmäih'u, da zä guī 'yēmph'u ra nyuni ja nu: “Damī 'uegue grä nyuni, i map'u ja ra jathe”, guī 'yēmph'u. Ra nyuni p'uya, da 'uegue, di map'u guī xihm'u ngue di ma. 24 Jananguē dī xi'ah'u, nu'mo te guī äph'u Oja, damī 'yεc'ei hu ngue di 'da'ah'u Oja te guī äph'u. Oja p'uya, da 'yøt'e ngue di nja'a te guī 'yäph'u. 25 Nu'mo guī mmat'Ojah'u, 'nē bi zo ni mmäi ngue hingu'i nnu manho te øt'a ni mmic'eiui, damī punnbi, n'namhma ngue xquet'a di pun'na ni Papäh'u bí 'b'u mahets'i. 26 Pε nu'mo ngue hīn gadi punnbabi ni mmic'eiui, xquet'a hīndi pun'na ni Papäh'u bí 'b'u mahets'i'mø.

Ra Jesús bi t'änni to bi unna nt'edi te øt'e.

27 Ra Jesús, mi zomp'u ja ra hnini Jerusalén, i 'yop'u ja ra nija. Bi guatyø hmu yø mmäcja p'uya, 'nēhyø xänbäte ngue ra ley, 'nēhya yø n'yoh'u 'bet'o p'u ja ra nija. 28 Bi 'yēmbra Jesús:

—Ague n'yø, ¿hanja te guī øt'e? ¿To bi 'da'i ra nt'edi'a te guī øt'e?

29 Mi dähra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nugä xquet'a ga øt'ah'u n'na ra nt'änni ya. Pε gue guī xicju hanja'a ra hya ga än'nah'u, n'namhma ngue

xquet'a ga xi'ah_u to bi 'dacä ra nt'edi'a te di ot'ä ua. ³⁰ Xiya, zte'o bi unna nt'edi ra Xuua ngue bi xixyabi yø ja'i? Ua Oja bi unna nt'edi, uague yø ja'itho rá nt'edi'a te bi 'yøt'e?

³¹ Yø ja'i p'uya, di n'yänni te di dadi. Di n'yembj:

—ZTeni 'be'a ga xihmu ya'mø? Nu'mø ga xihmu ngue Oja bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, da 'yenj_u p'uya: “Xina ra hya bi manna Xuua conná ngueque, zhanja ngue hingá 'yéc'ei_h 'mø?” da 'yenj_u p'uya. ³² A nu'mø ga xihmu ngue yø ja'itho bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, ya nts'udyø ja'i —di n'yembj.

Rá nze_gui p'uya, bi zänyø ja'i ngue ya hinte da xifi te'o bi unna nt'edi'a te bi 'yøtra Xuua, i supi di mbøc_{ue} yø ja'i. Porque gátho yø ja'i ec'ei ngue rá pøngahya Oja na ra Xuua.

³³ Janangue bi 'yemb_uya:

—Hindí pacähe to bi unna nt'edi'a te bi 'yøtra Xuua.

Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Ya hingá xicj_u na ra hya dí än'nah_u, ni xinga gucä ga xi'ah_u to di 'dacrä nt'edi na te di ot'e.

12

Ra Jesús i hyejpa ra hya n'na ra huah_i ngue ra jomhm_i.

¹ Nuna ra Jesús, bi hyoni te gui hyejpa yø hya bi xihyø ja'i. Bi 'yembj:

—Mi 'b_u'a n'na ra n'yoh_u ngue bi 'yøt'a n'na rá nu_a'uva. Bi føt'e gä rá häi. Bi hoqui hap_u da de'myø uva 'mø bi nja. 'N_ε bi hocra n'nøque

hap_u da mihra mähu_i. Bi hyoni to da gonhui rá huah_i, n'namhma ngue nu'mø bi nja yø uva, di t'unna mmehui'a te di tocabi. Bi ma yap'atho ra mmehui p'uya. ² Mi zønna pa da thacyø uva p'uya, nuna ra mmehui bi menhna n'na rá hmiqui ngue da tu yø uva di tocabi. ³ Pe nu'_u yø mefi mambi 'b_up'_u bí ja ra huah_i, bi bentra hmiqui 'mø mi zømp'_u 'b_ui. Bi un_i, bá erb_uya. Pe hinte bi unni. ⁴ Ra mmehui p'uya, mahombi menhman'na rá hmiqui p'_u bí ja ra huah_i. Nu'_u yø mefi ya mambi 'b_up'_u, hømbá mbøc_{ue}. Bá pændothobi rá hmiqui ra mmehui. Bá serpa rá ya. ⁵ Ra mmehui p'uya, mahombi menhman'na rá hmiqui. Pe ya bá tho'a bi mennb_uya. Bi sigue bi mennbabi m_i'da p'uya. Ngut'atho bi ørpe, 'b_u i'da bi pät'i, 'b_u i'da bi ho.

⁶ Nuna ra mmehui p'uya, mi si n'na rá ts'ant'_u ngue emmei di mad_i. Ya emp'_uya: “Ma ga penhnä na ma ts'ant'_u ya. Nu'mø bi nu yø mefi na, da nu mansu, porque ma ts'ant'_u na”, i ena. ⁷ Pe nu'mø mi zømp'_u 'b_uhyø mefi na rá ts'ant'_u ra mmehui, di n'yembyø mefi: “Nuna ya, guehna ra ts'ant'_u ja ngue da gohmi ra huah_i naya. Ma ga hoh_u ya, n'namhma ngue ya ma metih_u ra huah_i”, di n'yembj. ⁸ Bi bennb_uya ngue bi hyo. Bi ma bá emma xøts'e ra huah_i p'uya.

⁹ Nuna ra Jesús, bi 'yänyø ja'i, bi 'yembj:

—Xi'mø ya bi nja ya yø hya dí xi'ahya ya, ¿teni 'be'a da 'yøtra mmehui? Siempre da ma ra mmehui p'uya, da ho yø mefi conhui rá huahi. N'nan'yo mi'da yø ja'i di fátra huahi p'uya. ¹⁰ Guí pahma xanho ra hya mmamp'ya ja ra Maça Libro ngue ena: “Nuna ra do himbi nu manho yø hyønnigu, guehna ra do brá 'bebo p'ya brá fu ra jado naya. ¹¹ Nguna ra hya xa nzän'Oja ngue di nja. A nuja p'uya, di emhma ngue mazihotho te øt'Oja”, enna hya.

¹² Ra Jesús høntho bi xi-hyø ja'i ya yø hya ya, bi ne yø ja'i xti bentra Jesús ngue xta ngot'i. Porque pahyø ja'i ngue go xihya yø hya bi hyecra Jesús. Pe himbi zä xti bent'i, porque supi di mbøcue mi'da yø ja'i. Janangue hinte bi japi.

I nnepyo nsuiui ra Jesús ngue da 'yembi hingui ja ts'edi di njutra menyu nji.

¹³ Nuya 'da yø fariseo, da gue'da yø ja'i ra Herodes, bi 'benhni ngue da jajpatho häi te ga ya ra Jesús, para ngue da zäp'ya di yapa m'mefa. ¹⁴ Bi 'yembi:

—Ague grá xännbate, di pacähe ngue grá hoga n'yohya, porque gä pømmanho ra hya guí mma. 'Ne hingui su'a te mben'na'i yø ja'i. Madague'a ja yø cargo 'da yø n'yohya gui yayui, pe hingui su gui xifi ndana ra hya majuaní. Sinoque majuaní ngue guí xännbate'a ra hya nne Oja ngue gdá n'yohya. Dami xicje

ya, ¿ua xanho ngue di njutra menyu ähra dast'abi, uague hin'na? —bi 'yembi.

¹⁵ Pe ra Jesús ya padi te mbennbabi yø ja'i ngue'a ra nt'änni ørpe, bi 'yembaya:

—¿Hanja ngue guí sambahyaha? Dami 'yurcaha ra menyu —bi 'yembi.

¹⁶ Bi unna menyu p'uya ngue da nu. Mi nu ra menyu ra Jesús, bi 'yembi:

—¿To rá hmi na n'youi ra menyu ja ua? ¿To rá thuhu na ra thuhu n'youi ra menyu?

Mi dahyø ja'i yayui ra Jesús, bi 'yembi:

—Guehna ra dast'abi naya —bi 'yembi.

¹⁷ Ra Jesús bi 'yembyø ja'i yayui:

—Nu'a ja ngue gui 'yøthya ya, dami unhna ra menyu di tocabi ra dast'abi. Da gue Oja p'uya, dami unhna'a te di tocabi.

Nuna ra hya i dahra Jesús, di 'yødya yø ja'i yayui.

Bi manna Jesús ngue di bennate yø ánima.

¹⁸ M'mefa p'uya, bi ma 'da yø saduceo, nuya embi ngue hñdi bennate yø ánima. Bi 'yembra Jesús:

¹⁹ —Ague grá xännbate, nup'ya ja ra ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'ya ra hya ngue ena: nu'mø bi du n'na ra n'yohya, 'ne hñdi m'mahyø basi, nu rá xisu ra ánima da zogui, nu'a rá n'yohya ra ánima, gue'a di nthatui ra 'danxu'a, n'namhma ngue di m'mahyø basi tengutho 'mø xti m'mahyø basi ra ánima.

20 A nuyá, xi'mø di 'bũ'i yoto mā'yohũ ngue edadi ncu ya. Nu'a rā n'yohũ mā da, di nthati. Pε da 'yehra pa da du, 'nε hĩndi m'mũhyø basi. 21 Janangue nu'a rá n'yohũ rā ánima m'mεfa bi m'mũi, go di nthatui rā 'danxu'a. Pε xquet'a da du rā n'yohũ 'nε hĩndi m'mũhyø basi. Nu'a rá hyu rá n'yohũ p'ũya, hõndi nthatui rā 'danxu 'mø bi du rá n'yohũ. 22 Di siguetho di nthatru xisu 'mø bi du rá ndø, astā gue'mø bi du gā yoto mā'yohũ. Gā di nthatui rā xisu, 'nε gā bi du yø n'yohũ. Pε hĩmbi m'mũhyø basi. Rā nzeɣui p'ũya, da du rā xisu. 23 A nuyá, xi'mø rā pa danĩ bennate yø ánima ya, ¿ndana gue'a ya yoto mā'yohũ rá mmeti rā xisu? Porque gā bi m'mũhmi.

24 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i yaui:

—Hĩnguĩ padĩ ha rá nja rā hya guĩ mmamhũ. Porque hĩnga guerp'ũ gā ndĩnni mmũih'a te rā hya nt'ot'i p'ũ ja rā Maca Libro. 'Nε hĩnguĩ pahmũ hangũ rá ts'edi Oja i ja. 25 A nu'mø bi bennate yø ánima, da gohi tengutho yø anxε Oja, ya hĩndi nthatyø ja'i. 26 Nup'ũ ja rā hya bi 'yotra Moisés, ja di nεqui p'ũ ngue di bennate yø ánima. Porque nt'ot'i p'ũ rā hya bi man'Oja 'mø mi nyap'ũ bi nzø rā ndat'o, ngue bi 'yεna: "Guecä drá Ojagā ngue rā Abraham. Drá Ojagā ngue rā Isaac. Drá Ojagā ngue rā Jacob", bi 'yεn'Oja. 27 Ja di nεqui p'ũya, ngue nup'ũ 'bũ

Oja, hĩnguĩ tu yø te yø ánima. Janangue hĩnguĩ padĩ ha rá nja'a rā hya guĩ mmamhũ.

Nuya yø hya di manda Oja, bi manna Jesús ndana rā hya mā datho ja ts'edi da 'yøtyø ja'i.

28 Nu'a n'na rā xännbate ngue rā ley, bi 'yøde ha i dapra hya yø ja'i mi yaui rā Jesús. I nnu ngue bi dadĩ xanho. Bi 'yεmbũya:

—Xiya yø hya di manda Oja p'ũ ja rá ley, ¿ndana rā hya exa mā datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i?

29 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nuya yø hya di manda Oja, nuna exa mā datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i, guehna rā hya ngue εna: "Ague gyø judíoũ, dami 'yøhmũ nā rā hya ja ua. Nuna rā Hmu mā Ojahũ, 'dase nā. 30 Dami ja ndummũ ngue mathoguitho guĩ mahmũ Oja co gātho ni mmũihũ. Hõnt'a guĩ mbεmhũ'a". 31 Nuna rá yoho rā hya di manda Oja, 'nε di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i, guehna rā hya ngue εna: "Dami mahni mmic'εiui tengutho gnĩ ne ngue di ma mamadi'i", εnna hya. Guehya yoho yø hya di manda Oja ya, 'nε tate di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i. Guehya yø hya 'bet'o ya ngue gātho mi'da yø hya di manda Oja.

32 Mi dahra xännbate ngue rā ley p'ũya, bi 'yεmbi:

—Xanho te guĩ mma grā xännbate. Majuanĩ te guĩ mma ngue nuna Oja mā Hmuũ 'dase nā. 33 Guehya yø hya mā datho ja ngue da

'yøtra ja'i ya, da hyahrá mmæi ra ja'i ngue di mā Oja, 'nē di mahrá mmic'ejui. Nu'mø ngue ngu'a dí øthū p'uya, ya man'natho nnu manho Oja te dí øthū p'uya, ngue'u yø 'bøt'e ørpa yø ja'i p'u ja ra nija, da gue'u mi'da yø cosa mā t'unni Oja.

³⁴ Bi nu ra Jesús ngue padi te mman'a ra n'yohū yaui, bi 'yēmbūya:

—Ya mi zits'atho gadi 'bedi ngue guí so rá 'yē Oja —bi 'yēmbi.

Mi xifi tengū nā ra hya na p'uya, ya hinnī mantho tema hya hønxtā 'yānyø ja'i ra Jesús.

Ra Jesús bi xihyø ja'i ngue ra Cristo hingra ja'itho.

³⁵ Nunā ra Jesús bi xānba ra hya yø ja'i p'u ja ra nija. Bi 'yēmbi:

—Nunā ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi, yø xānbate ngue ra ley p'uya, i mman'u ngue dague'a n'na'u yø mbom'meto ra David. Pē nugā gā xi'ahū hanja ya, madague'a ngue rá mbom'meto ra David, pē nunā i hma, hingra ja'itho nā.

³⁶ Porque ra David, gue'a ra Espiritu Santo bi bēnnbabi ra hya bi 'yot'i, ngue bi 'yēnā: “Nunā Oja, nu'mø mi zojbagui mā Hmū, ngunā ra hya bi xifi, bi 'yēmbi: Damī micua ja mā n'yēigā ya, astā gue'mø gā øt'e ngue guí mānda gātho'u ni nsæiui”, bi 'yēmbi. ³⁷ Ja di nēqui p'uya ngue ra David, nu'mø nnønna Cristo, ni huṭi ngue rá Hmū. Janangue ra

Cristo di nēqui ngue hingra ja'itho, madague'a ngue rá mbom'meto ra David.

Bi xihyø ja'i ra Jesús ngue di mfädi xanho, hinda hyätyø xānbate ngue ra ley.

Xandøngu yø ja'i 'bup'u ja ra nija. Nunā ra hya xānbate ra Jesús, janjuanī ngue yø mmæi gā 'yøxyø ja'i. ³⁸ Bi sigue bi xānbbabi ra hya yø ja'i ra Jesús. Bi 'yēmbi:

—Damī mfāhmū xanho ya, 'yo di hä'ahū yø xānbate ngue ra ley. 'Yo guí øthū tengutho gā 'yo'u. Porque di ho ngue sət'a häi yø he. 'Nē di ho ngue di respeta yø ja'i ha guí zengua p'u ja ra tai. ³⁹ Nup'u ja yø nija p'uya, i huantho yø nthuts'i tate xanho ngue ja hup'u. Nup'u øt'a ngo yø ja'i p'uya, xquet'a nne ngue tate xtanho ha da mi. ⁴⁰ I tunnba yø ngu yø 'danxu, i häti ngue ēmbi di xānbi te pets'i. Nunā ra hya gā ngorpa yø dä yø ja'i p'uya, nu'mø mmat'Oja, ndø ya'atho mmat'Oja. I nne da 'yēmyø ja'i ngue yø ndøhoga n'yohū. Pē nuyá, guehya mathoguitho ra castigo da thohya ngue gātho mi'da yø ja'i.

N'na ra 'danxu bi unna mēnyu Oja.

⁴¹ Nunā ra Jesús, mi hup'u ja ra nija ha ja ra huada ũtyø mēnyu yø ja'i. Hēti ha gā yätyø mēnyu yø ja'i p'u ja ra huada. Bi nu xangu yø ja'i ngue yø mmēmmēti xandøngu ra mēnyu di unī. ⁴² Bi nu n'na ra 'danxu ngue

ra zibøhyoya, xquet'a bi gät'i yoho yø zi xani p'u ja ra njamɛnyu. ⁴³ Bi zonhyø xädi ra Jesús, bi 'yɛmbuya:

—Majuani dí xi'ahɛ ngue ra zibøhyoya na ra 'danxu bi unna mɛnyu ya, pɛ man'natho nnu manho Oja rá mɛnyu bi unna, hinda gue'u yø mɛnyu mi'da yø ja'i di unj. ⁴⁴ Porque nuya mi'da yø ja'i, yø mmɛmmɛti ya, pɛ gue'a rá mɛnyu xa pongui di unj. A nuna ra 'danxu, zits'u drá mɛnyu mi ha. Mi ja ngue xta nzi rá mɛnyu bi unj.

13

Bi manna Jesús ngue bá ep'u ra pa da xotra nija.

¹ Mi bomp'u ja ra nija ra Jesús, nuna n'na rá xädi bi 'yɛmbi:

—Ague grá xännbate, nu ra nija, gue xandønnoho yø do n'youi. 'Nɛ mazihotho yø hmi yø do.

² Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ahá, mazihotho gui nɛqui ra nija. Pɛ nuna ra nija naya, bá ep'u ra pa da xotyø ja'i na. Xøgue di nxädi, hin harɛ nmi nɛqui ra nija.

Bi manna Jesús te ja ngue di nja hante rá nɛgui yø pa.

³ Nup'u ni hyandra nija, ja ni gop'u ra nyuni bí ja ra mbonza ja yø olivos. Ja i mɛp'u yø xädi ra Jesús. Nup'u bi zøni, bi mi. Bi guatra Bɛdu p'uya, conna Jacobo, ra Xuua, ra Andre. Bi nyaseui ra Jesús, bi 'yɛmbi:

⁴ —Dí nne gui xicje njam'mø di nja ya yø hya

gui mmanya, ngue da xotra nija yø ja'i. ¿Tema hmɛya di nja'mø ya ni ma da zønna pa di nja na te gui mmanya?

⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbyø xädi:

—Damj mfähmɛ xandønho, 'yo gui nne to da hyä'ahɛ.

⁶ Porque xangu yø ja'i di n'yo ngue da 'yɛmbyø ja'i: “Go guecä drá Cristogä ya”, da 'yɛmbi. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'i'a p'uya. ⁷ Nu'mø gá 'yøhmɛ ngue ya ja yø datunhni, ogue gui 'yøhmɛ ngue ya ja ngue di nja yø tunhni, 'yo sä gui suhɛ. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue di nja. Pɛ hinga gue'u yø hmɛya'u ngue rá nɛgui. ⁸ Da nangyø nación ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø nación. Da nangyø dast'abi ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø dast'abi. Di 'yan'ahäi ndap'u bi zä. Di nja yø thuhɛ. Ja da fup'u ra n'u ja ngue da tho'a m'mɛfa yø ja'i p'uya.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da zä ra n'u, da ts'ui.

⁹ Damj mfähmɛ. Porque da 'yɛhra pa ngue da ts'ixahɛ fädi. Da mɛp'ahɛ yø ja'i p'u ja yø nija. Da ma ma dä'ahɛ p'u 'bøhyø dast'abi. Di ndä'ahɛ p'u 'bøhyø gobierno. Nguna da ja'ahɛ yø ja'i ngue gui ɛc'ɛigahɛ. Ngue nguna di nja'ahɛ, nu'mø ya gdi yahɛ yø ts'at'abi, ja gui xihmɛ p'u ra hoga 'da'yo hya p'uya.

¹⁰ Hante ngue da zɛ'a te ja ngue di nja, nuna ra hoga 'da'yo hya jatho ngue da ma ma'yoni gä rá ngunni nximhäi.

¹¹ Nu'mø bi ma mā bɛnt'i'ah̄, 'yo sã di tũ nĩ mm̄ih̄'a rā hyā ja ngue gui xihm̄ rā ts'ut'abi. Porque nu'a rā ora gui dā nĩ hyāh̄ p'ũ ja rā ts'ut'abi, gue'a rā Espiritu Santo di bɛn'nā rā hyā gui xihm̄ rā ts'ut'abi. Ya h̄ingnĩ n'yomfɛn̄isɛ gui jɛcj̄ rā hyā gui mm̄amhm̄. ¹² A nu yø n'yoh̄ ɛc'ɛigui, di dāsɛ'ũ yø n'yoh̄ h̄ingui ɛc'ɛigui ngue dā tho. Yø papá p'ũya, nu'mø bi 'yɛc'ɛigui yø basĩ, di dāsɛ yø basĩ ngue dā tho. Yø basĩ p'ũya, nu'mø bi 'yɛc'ɛigui yø papá, di dāsɛ yø papá ngue dā tho. ¹³ Ndap'ũ bi zã dā zũ'ah̄ yø ja'i ngue gui ɛc'ɛigah̄. Pɛ nu rā ja'i h̄inda hyɛgagui, x̄inda hangũ rā n'ũ dā thogui, gã dā zɛti, gueh̄nā rā ja'i di nyannā te nā.

¹⁴ Xquet'a gui nnuh̄ ngue di nja ya yø hyā bi manñā pøngahyā Daniel, ngue nup'ũ ja rā xɛqui h̄in'yũ rā nt'ɛdi di m'mahyø ja'i, ja dā 'yørbũ rā nts'onĩ yø ja'i. (A nuyá, nu rā ja'i di x̄adi, di n'yo rá mm̄i 'mø bi nu ngue di nja ya yø hyā ja ua.) Nu'mø gã nuh̄ ngue ya bi nja'a p'ũya, nu yø ja'i di 'bũp'ũ ja rā h̄ai Judea, dā 'dagui, di map'ũ ja yø xanthø. ¹⁵ Nu rā ja'i di tøm̄ã xøts'e rá ngu, 'yo di ɛnā ngue di ma mbo rá ngu ngue te dā h̄ã, sinoque dā 'dagui. ¹⁶ Nu rā ja'i di 'yo rā 'bɛfi, h̄indi ma rá ngu ngue dā cã rá tuhũ, sinoque dā 'dagui n'nahmantho. ¹⁷ Pɛ huɛcate yø xisu di h̄adyø basĩ'a rā pa'a, oque di s̄adyø

basĩ. ¹⁸ Damĩ 'yāph̄u Oja ngue nuyā yø hyā ya, h̄inda gue'mø rā pa ngue xtā n̄sɛ di nja. ¹⁹ Porque x̄andøn'ũtho te dā thohyø ja'i nā rā pa nā. Nu te di nja, h̄injam'mø x̄ã nnu yø ja'i ngue x̄ã njap'ũ astā gue'mø mambá fũ'a nximh̄ai. 'Nɛ ya h̄inni mantho dā h̄nu ngue mahøndi njap'ũ. ²⁰ Nunā Oja, ya x̄ã nzänni ngue h̄inga ya'atho yø pa di nja nā rā ndate nā. A nu'mø ngue ya'atho di nja, ya h̄injonda bongui. Pɛ dā 'yøt'e ngue dā thotho, porque Oja di mahya yø ja'i ya x̄ã huanh̄ni.

Rā Jesús bi mā ngue di n'yo xangu yø ja'i dā ne ngue dā hyätya yø ja'i ya ɛc'ɛi.

²¹ Nu'ũ yø pa'ũ, 'yo sã gui ɛc'ɛih̄ ya yø ja'i dā 'yɛn'ah̄: “Nuua, ja bí 'bũcua rā Cristo”, oque dā 'yɛn'ah̄: “Nĩ gueh̄nũ ja bí 'bũh̄nũ”, dā 'yɛn'ah̄. ²² Porque xangu yø ndøbethani di n'yo ngue dā 'yɛmbyø ja'i: “Go guecã drã Cristogã ya”, oque dā 'yɛmbi: “Go guecã rá pøngahyagã Oja ya”, dā 'yɛnā. 'Nɛ dā zã dā 'yøtyø milagro. Nuyā yø milagro dā 'yøt'e, guehya dā ne ngue di hyätyø ja'i nuyā yø thanh̄ni Oja ya. ²³ Mami n'ũni dā thã'ah̄. Janangue dadi 'bet'o'ah̄ ya yø hyā ja ngue di nja m'mɛfa.

Bi manñā Jesús ngue mahønda ɛcua ja rā ximh̄ai.

²⁴ Nu'mø bi tho'ũ yø ndate di nja, di m'mexui rā hyadi 'nɛhrã zanā. ²⁵ Dā tähyø sø bí ja mahɛts'i. Nu te gã bí ja

mayá, gä di pädi ha thogui.
 26 Da thandra N'yohu di 'yε
 mahεts'i ngue da n'youi ra
 gui. Da hnu ngue maguesε,
 porque mathoguiho ja rá
 ts'edi. 27 Nu'u yø anxε da
 n'youi, da mεnhni gä rá ngun
 nximhäi, ngue di perpabi yø
 ja'i nuya xa huanhni.

*Bi nhyεjpabi ra hya n'na
 nza ra igo.*

28 Damj pahmu na ra hya ga
 hycä ya, ngue gdä hycpabi
 ra hya n'na nza ra igo. Nu'mø
 ya bi c'amyø 'yεza ngue bi
 'dogui, gui pahmu p'uya ngue
 ya ni ma di pat'i xanho häi.
 29 Nguna ra hya ja ngue di
 nja ya. Nu'mø gä nuhu ngue
 bi nja ya yø hya dí xi'ahu
 ya, damj pahmu ngue ya
 xma nguerpütho ga ma εhε.
 30 Nuya yø hmεya dí xi'ahu
 ya, damj pahmu ngue guehya
 di nja ya, hante ngue da du yø
 ja'i 'bähyø pa ja p'uya. 31 Nu
 te bí ja mayá, 'nεcua ja ra häi,
 hingui zai. Pe nuna ra hya di
 mmangä, ja para zantho na.

*Bi hycra hya ra Jesús ngue
 yø mεfi hingui padi tema pa da
 zøhyø hmu di manda.*

32 I pasε Oja tema pa di
 nja ya yø hya dí xi'ahu. Ni
 xingyø anxε di padi, ni xinga
 gueque dí padi tema pa
 di nja, madague'a ngue rá
 Ts'ant'ugui Oja. 33 Janangue
 damj ndø'matehu, mat'Ojahu
 hangü ra pa. Porque hingui
 pahmu tema pa, tema ora
 ga søcä ua. 34 A nuyá,
 tengütho n'na ra n'yohu bi
 ma yap'ütho, pe himbi zohra

hya tema pa da pengui. Nu'u
 yø mεfi bi fäti te pets'i. N'na
 ngu n'na yø mεfi bi zänba yø
 tarea ja ngue da 'yøt'e. Nup'u
 ja ra goxthi, bi 'bämbu n'na
 ra mängxothi, bi xifi ngue da
 mädi xanho ra goxthi. 35 Pe
 nuya bi ma mafäti ra 'bεfi,
 hingui padi tema pa da zøhyø
 hmu. Da gue'ahu ya, damj
 mfähmu xandønho. Porque
 xquet'a hingui pahmu tema
 ora da zøhni hmuhu, o nuhma
 ndetho da zøhø, ogue made
 ra xui da zøhø, ogue ni ma
 da hyats'i da zøhø, ogue
 nεcahäi da zøhø. 36 Porque
 hont'a goma ora da zøhø, pe
 man'nan'yo mi 'yøthu ngue
 hñjondi ndø'mate 'mø bi
 zøhø. 37 Nuna ra hya dí xi'ahu
 ngue gui ndø'matehu, hinga
 høn'athohu dí xi'ahu na ra
 hya na, sinoque gätho yø
 ja'i dí xifi ngue di ndø'mate
 xandønho.

14

*Nuya yø nsuiui ra Jesús ya
 sänni ngue da hyo.*

1 Ya ma nyo patho di
 nsännigo yø ja'i ngue ra
 pascua. Guehna ra pa ts'i
 ra thuhmε hingui n'youi ra
 íxi. A nu'u yø hmu yø mmäcja
 'nεhyø xänbäte ngue ra ley,
 guehya ya rá ya'atho yø pa
 honi ha di mbentra Jesús
 ngue da tho. 2 Di n'yεmbi:

—A nuyá, hinga gue'mø ra
 pa ngue ra ngo ga benthu ya,
 n'namhma hinda nangyø ja'i
 da yani.

*N'na ra xisu bi xispa ra
 aceite rá ya ra Jesús.*

³ Ya 'bap'ʰa ja rā hn̄inj̄i Be-tania rā Jesús. Ɛx̄a s̄ihm̄ε p'ʰa ja rá ngu rā Simu nuna xi 'yøthe m'mæt'o ngue m̄i 'ya rá do'yo. Bi yʰt'ámbo n'na rā xisu n̄i d̄u n'na rā m'mo aceite ngue rā alabastro. I yup'ʰa rā aceite mažihotho gā yʰn̄i, b̄i ma maḥoqui connā paxi ngue rā nardo, pε x̄andøngu rá m̄uui. Bi 'yøjpa rá 'yuga rā m'mo aceite p'ʰaya, bi xispabi rá ya ra Jesús. ⁴ B̄i mbøcʉε 'da yø ja'í m̄i 'bap'ʰa, d̄i n'yεmbi:

—¿Hanja ngue b̄i ma ma'ʰn̄itho nā rā aceite nā? ⁵ X̄tā nzā x̄tā 'bā nā ngue x̄ti t'ʰunna m̄enyu yø hyoya. Porque man'na x̄angu x̄ti 'bā rā aceite ngue'a te rā nzābi tahra ja'í n'na jeya.

H̄ingui nnu manho yø ja'í te bi 'yøtrā xisu. ⁶ Pε rā Jesús bi 'yεmbyø ja'í:

—Dam̄i hyehm̄ nā rā xisu 'b̄cua. 'Yogui s̄ahm̄, porque x̄anho te ørque. ⁷ A nuya yø hyoya guí mm̄ahm̄, hangū rā pa guí nnuh̄ ya yø hyoya. Dā zā guí fāxh̄ te honi hønt'a gomā ora guí nne guí fāxh̄. Pε nugā h̄inga nzamhm̄ ua. ⁸ A nuna rā xisu guí mm̄ahm̄, bi 'yørcaguí'a te bi z̄arpabi rá ts'edi bi 'yøt'e. Porque ya b̄i nja'a te m̄i ja x̄t̄i nja'mø dá n'yāgui. ⁹ Majuan̄i dí xi'ah̄ ngue nup'ʰa ha da hm̄anna hoga 'da'yo hyā gā rá ngun̄i nximh̄ai, xquet'a 'nε'a te bi 'yørcaguí nā rā xisu, da hma. Gue'a di fēn'a.

Rā Judas di c̄utyø hyā ha di japi ngue di dā rā Jesús.

¹⁰ Nuna rā Judas Iscariote, guehnā n'na nc'εi'ʰa 'dε'ma yoho yø x̄adi rā Jesús, b̄i ma bá nyauí yø hmu yø mm̄ac̄ja. Bā nhεc̄a hyāuí yø mm̄ac̄ja ha di japi di dāpra Jesús. ¹¹ M̄i 'yø'a rā hyā sihyø mm̄ac̄ja, astā rā ndijohya. Bi xi p'ʰaya ngue di unna m̄enyu. Janangue bi hyonna Judas ha di japi ngue di dāpyø mm̄ac̄ja rā Jesús.

Yø x̄adi rā Jesús bi hoqui te dā zi'a rā nde b̄i nsännigo ngue rā pascua.

¹² Ya f̄ahra ngo nguehya yø pa ts'i rā th̄uhm̄ε h̄ingui n'youi rā íxi. Nuna rā pa f̄ahra ngo, guehnā rā pa hode'yo yø ja'í ngue sännigo, ngue di nzibde ngue rā pascua. Bi yεmbyø x̄adi rā Jesús:

—¿Hap̄a guí nne gā hocāhe rā nzibde gdā nsännigoh̄ ngue rā pascua ya? —bi 'yεmbi.

¹³ Bi 'yεmbya yoho yø x̄adi rā Jesús:

—N̄i mε n̄a bí ja rā hn̄inj̄i ya. Guí nth̄eui n'na rā n'yoh̄ n̄i ma rá ngu, di tu n'na x̄on̄i rā dehe. Dam̄i tennui hap̄a dā z̄on̄i. ¹⁴ Nup'ʰa ja rā ngu dā zømp'ʰaya, dam̄i 'yεnui rā mm̄ennigu: “Rā x̄ännbate i εnā: ¿Hap̄a ja rā cuarto gā nzibdehe mā x̄adi ya, ja gā sāhe p'ʰa rā ngo ngue rā pas-cua?” guí 'yεnui. ¹⁵ Rā mm̄ennigu p'ʰaya, dā 'yut'auí n'na rā dācuarto ya maḥoqui, bí ja maya rā tōcangu. Ja dam̄i hocui p'ʰa te ja ngue gdā nzibdeh̄ p'ʰaya.

16 Nūya yø xādi mī yaui ra Jesús, bī map'ua ja ra hnīni bī xifi ngue da ma. Mī zømp'ua ja ra hnīni, nūna ra hya xi manna Jesús, gue'a bī nja'a. Bi dīnna ngu tengutho xi xifi, ja bī hojpu ra nzibde ngue ra pascua p'uya.

Bi xihyø xādi ra Jesús ngue padī ndana rá xādi ja ngue di dā.

17 Mī dāhra nde p'uya, nup'ua ja ra ngu xi ma mahojpi te da zi, ja bi zømp'ua ra Jesús, nī n'youi'ua 'de'ma yoho yø xādi. 18 Mente sihmε p'ua ja ra mεxa p'uya, bi 'yεmbi: xādi:

—Nūyá, dí xi'ahua ngue nūua ja ra mεxa dí sihmεhua, 'bεcua n'na nc'ei jagatho häi, ya xa hyoni ha di japi ngue di dāgui.

19 Nūna ra hya bī manna Jesús, εmmei bi du yø mmui yø xādi. Bi mudi bi 'yānni 'da mī'da p'uya te'o na i mma, bi 'yεmbi:

—¿Ua go guecā'a guí mmanya? —bi 'yεmbi.

20 Bi 'yεntho 'mø mī dahra Jesús:

—Nūna dí com'be ma mohi ua dí sihmε ya, guehna di dāgā naya. Guehna n'na nc'ei ngue gui 'de'ma yohohua naya. 21 Majuanī ngue ra N'yohua bī 'yε mahets'i da tho'a te ra n'ua ja ngue da thogui, tengutho nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue di nja. Pe hague ngu ra castigo da thohna ra n'yohua ja ngue di dāgui. Nūna ra n'yohua na, man'na xanho ngue'mø hin xtabā m'mui.

Ra Jesús bi xihyø xādi ngue di nzibde.

22 Mente sihmε ra Jesús, bi hyajman'na ra thuhmε. Mī ja mammadi Oja p'uya, bi xenna thuhmε, bi unyø xādi da zi. Bi 'yεmbi:

—Damī sihua ra thuhmε ja ua ya. Nūná, guehna ma do'yogā na.

23 Bi decra vaso po rá ngui ra uva p'uya. Mī ja mammadi Oja, bi unyø xādi da zi 'da'its'ua. 24 Bi 'yεmbi:

—Nūna po ra vaso ja ua ya, guehna ma jigā na. Porque guehna ra hmεya naya ngue nu'mø dá tu, di nja rá ts'edi ra 'da'yo cohi øt'ahua Oja. Porque nu'a di mfamma ji, xandøngu yø ja'i di nhohyø ts'oqui. 25 Majuanī dí xi'ahua ya, ngue ya hinnī mantho 'dap'ua ga sihua rá ngui ra uva, asta gue'mø bi zønna pa ma'da'yo honga sihua p'ua di manda Oja.

26 Mī juate ra nsihmε p'uya, bi duta n'na ra thuhū ngue εspabi Oja. Bi ma p'uya, i map'ua bī ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos.

I pahra Jesús ngue da zop'ua m'mεfa yø xadi.

27 Ra Jesús bi 'yεmbi: xādi: —Gātho'ahua ya, gui sogahua p'ua di nxui. Porque di nja'a te mmamp'ua ja ra Maca Libro ngue εna: “Ga øt'ä ngue da du ra mändε'yo. Yø de'yo p'uya di n'uēni”, i εna. 28 Pe nu'mø dá bεnnate, ganī mpagā Galilea, ja ganī tøp'ahua p'ua.

29 Ra Bedu p'uya, bi 'yεmbi: —Madague'a ngue gā da zoc'a'i p'ua ya mī'da ma

n'yohu, pe nugä hinga soc'a'i
—bi 'yembj.

³⁰ Mi dahra Jesús, bi
'yembra Bedu:

—Majuani dí xi'i ngue nu'a
di nxui ya, tobe hĩndi ma'a rá
yohmafi rá øni, ya xqui cõnga
nhyũndi, gui mma ngue
hĩngui paqui —bi 'yembj.

³¹ Pe rá Bedu p'uya n'nat'a
mma ngue bi 'yena:

—A nu'a, hĩn'na'a.
Madague'a ngue 'dap'u ga
tuui, pe nugä hinga cõn'a'i
—bi 'yembj.

Gätho'u mi'da yø xädi p'uya,
'da'igu bi ma.

*Ra Jesús bi mat'Oja p'u ja ra
xequi ni hu ngue Getsemani.*

³² Nunä rá Jesús bi mähä yø
xädi, bi zõmp'u ja rá xequi ni
hu ngue Getsemani. Nup'u bi
zøni, bi 'yembj:

—Damĩ mihmi ua ya,
mente ga thocä mĩts'u ní
nguehna ngue ga ma mat'Oja
—bi 'yembj.

³³ Bi thohmĩts'u ní nguep'u
rá Jesús, bi me rá Bedu, rá
Jacobo, rá Xuua. Bi mædi bi
där'man'u rá mmæi rá Jesús,
mathoguiho ngue bi du rá
mmæi. ³⁴ Bi 'yembyø n'youi
p'uya:

—Janjuani ngue tu ma
mmægä, nup'u nna sä, ya ja
ngue 'bexca tu. Damĩ cohmi
ua ya, pe 'yogui ahmi —bi
'yembj.

³⁵ Rá Jesús bi thohmĩts'u
ní nguep'u. Bi m'emfo häi
p'uya ngue mmat'Oja. Bi
'yãp'Oja ngue'mø da ne, da
yani ngue'a rá ndate ja ngue
da thogui. ³⁶ Bi 'yemp'uya:

—Ague ma Papá'i, nu'i,
gätho da zä'i. Damĩ yangui
ngue'a rá ndate ja ngue ga
thocä. Pe hinga nu'a go ga
sännä gue'a di nja'a, sinoque
nu te guí sanni, gue'a di nja'a.

³⁷ Mi juadi bi mat'Oja p'uya,
bí 'yep'u 'bu'u hyu yø xädi. Pe
bi dīni ngue ya mi aha. Bi
'yembra Bedu p'uya:

—Ague Simu, ¿hanja ngue
guí aha? ¿Ua xinga n'na
ora di sä gui 'yã ni t'aha?
³⁸ Damĩ mat'Oja, 'yogui ahmæ.
Nu'mø hĩngä mat'Ojahu,
nthambenitho hĩnda gue'a
gui 'yøthu. I nne ni mmæi
ngue gui 'yøthu na rá hya di
mmangä, pe emmæi cuen'ni
do'yohu.

³⁹ Mahømbi zop'u yø xädi,
bi mengbu xpí 'yehæ ngue
bá mat'Oja. Tengutho xi
man'a m'mæt'o, ngu'a rá hya
xi Oja. ⁴⁰ Mambá pengbu'ya,
mahømbi dīnyø xädi ngue mi
aha, porque emmæi netha. Mi
dambeni yø xädi ya nzofu,
hĩngui padī te di dadi. ⁴¹ Bi
ma'a rá hyu ndi p'uya ngue
bá mat'Oja. Mambá pengui,
bi 'yembyø xädi:

—Gue mahønguí ahmi n'yø.
Ga nuhmi, ya bi zønna ora di
ndäpyø ts'oc'ei rá N'yohu bí 'yæ
mahets'i. ⁴² Damĩ nangüi. Ya
bá æcua na di dāgui, ma ga ma
c'athu ya.

Ya bi mbentra Jesús.

⁴³ Mente nzohyø xädi rá
Jesús, bi zøhna Judas rá
n'youi'u 'de'ma yoho yø xädi,
bá n'youi xangu yø ja'i, bá
gu yø juai, bá gu yø za.
Guehya yø ja'i xi menhyø

hmu yø mmäcja, co 'nēhyø xännbate ngue rā ley, co 'nē'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja rā nija. ⁴⁴ Nuna rā Judas, ya xi xihyø ja'i temā senya da 'yøt'e, xi 'yēmbi: “Nu'a rā n'yohu ga zenguagā ya, 'nē ga sarpa rá hmi, gue'a guí homhmu'a p'uya. Gui benthu, pē gue mamī thøhmu”, xi 'yēmbi. ⁴⁵ Janangue mī zømp'u 'bāhra Jesús, bi guat'i ngue bi zengua. Bi 'yēmbi:

—Ague grā xännbate —bi 'yēmbi.

Bi zarpa rá hmi p'uya. ⁴⁶ Bexpi bentyø ja'i rā Jesús.

⁴⁷ Bi gaxrá juai n'na nc'ēi rá xādi rā Jesús. Bi zennabāi rá 'yēhē rā 'bet'o mmäcja, bi hyējpāi rá gu. ⁴⁸ Rā Jesús bi 'yēmyø ja'i bi bent'i:

—¿Ua guí emhmu ngue drā bēgā, ngue guí cūhu yø juai, 'nē guí cūhu yø za ngue guí bēnngahu? ⁴⁹ Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xännbā rā hyā yø ja'i p'u ja rā nija. Uangui xta nzā ja xqui bēnngahu p'u. Pē nu te guí ørcāhu ya, ya bi nja'a te rā hyā mmamp'u ja rā Macā Libro —bi 'yēmbi.

⁵⁰ Gā bi zop'u yø xādi rā Jesús ngue bi 'dagui. ⁵¹ Nu'mø ya nī zi yø ja'i rā Jesús, bi ntet'a n'na rā ts'unt'u. Hōnda n'na rā sávana di mpāt'i. Xquet'a 'nēhna rā ts'unt'u bi ne xti bentyø ja'i ngue xta nzits'i. ⁵² Pē nuna rā ts'unt'u bi guas'yø ja'i ngue bi 'dagui. Bi zop'u rā sávana mī tuhu, bi ma mangøtho.

Nuya yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío bi hyāspāi rā güenda rā Jesús.

⁵³ Nuna rā Jesús, bi ts'ixpu 'bāhra 'bet'o mmäcja. Nu'p'u ja rá ngu rā mmäcja, ja bi mpeti p'u gātho yø hmu yø mmäcja, co 'nē'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja rā nija, conyø xännbate ngue rā ley, gā 'dap'u bi mpeti. ⁵⁴ Pē rā Bēdu nī 'bēfa ya'ātho p'u nī ma yø ja'i nī zi rā Jesús. Mī zømp'u ja rá ngu rā 'bet'o mmäcja, bi yut'ambo rā dāthi. 'Dap'u bi mihmi yø policia mādi nharp'u ja rā sibi.

⁵⁵ Nu'u yø hmu yø mmäcja co 'nē'u yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, 'dap'u bi mpeti ngue bi nhēcā hyā, honi ha di japi ngue da 'yēmbi nī 'yup'u da dū rā Jesús. Pē hingui tīni ha di japra hyā. ⁵⁶ Xangu yø ja'i bi manyø fehni ngue di yapra Jesús. Pē hīndi ntīnyø hyā ngue da 'da'igu da mamp'u di yapate. ⁵⁷ M'mēfa p'uya, bi guar'mi'da yø ndøbethani ngue di yapi. Bi 'yēna:

⁵⁸ —Nuna rā n'yohu 'bēcua, ya xta øcāhe temā hyā xa mman'a m'met'o na, ngue mī ēna: “Gā xot'ā na rā nija ngue rā ja'itho bi hoqui. Rā hyu pa p'uya, dí jap'u man'na rā nija ngue hīnjonnī ja'i di hoqui”, mī ēna.

⁵⁹ Ngūna rā hyā bi hma, mī'da yø ja'i p'uya, n'nan'yo rā hyā i mma. Ya hīndi ntīnyø hyā. ⁶⁰ Bi m'māhra 'bet'o mmäcja p'uya ngue bi 'yēmbra Jesús:

—¿Te guí mmanā rā hyā guí nyap'a'i ya n'yø? ¿Ua hīn

temā hyā gdi thādī? —bi 'yεmbi.

⁶¹ Pε rā Jesús hīnte gā ndatho. Rā 'bet'o mmācja p'uya mahōmbi 'yεmbi:

—¿Ua gue'e grā Cristo, rá Ts'ant'w'i Oja nūnā maguese?

⁶² Mī dahra Jesús, bi 'yεnā:

—Ahá, go guecā. 'Nε guī nnuhū rā N'yohū bí 'yε mahεts'i danī mmip'ū bí ja rá n'yēi Oja nūnā jase rá ts'edi. 'Nε dā 'yεhra pa ngue hōnda εhe, di 'yε mahεts'i dā n'youi rā guī.

⁶³ Mī 'yōhra mmācja nā rā hyā bī manna Jesús, n'na xet'itho rá pahni ngue bī ncuε. Bi 'yεmbyø ja'i p'uya:

—Nūya mfadi ya ngue hīn te man'na mā testigo dí homhmū ya. ⁶⁴ Ya gá 'yōsehū ya ngue thenmahya Oja. Xiya, ¿te guī mmamhmū nā rā hyā bī manya? —bi 'yεmbyø ja'i.

Gātho yø ja'i p'uya 'da'igu bī mā, bi 'yεnā:

—Nūnā, nī 'yup'ū ngue dā tho nā.

⁶⁵ Bī mahyø ja'i p'uya ngue soxra Jesús. Bi gorpa yø dā connā ulu, 'nε bī mε'mī, bi 'yεmbi:

—Damī padī te'o bī mεp'a'i ya —bi 'yεmbi.

Yø soldado p'uya, xquet'a bī mε'mī.

Bī manna Bedu ngue hīngui padī te'o rā Jesús.

⁶⁶ Ya 'bwp'ū ja rā dāthi rā Bedu. Nū'a n'na rā xisu ngue rā gūni p'ū ja rá ngu rā 'bet'o mmācja, bī thop'ū 'bahra Bedu. ⁶⁷ Mī nū ngue dī nharpū

ja rā sibi, bi za di hεti p'uya. Bi 'yεmbi:

—'Nε'i nī n'youi rā Jesús nūnā rā mmεngu Nazaret.

⁶⁸ Rā Bedu p'uya, bi 'yεnā:

—Nū'a rā Jesús guī mmanya, hīndī pacā te'o nā. Janangue hīndī pacā temā hyā guī nne guī xicya.

Rā Bedu p'uya, bī map'ū bí ja rá goxthi rā dāthi. Hōntho bī zōn'a goxthi p'uya, bī mmahra øni. ⁶⁹ Mahōmbi nū rā Bedu'a rā xisu p'uya. Nūnā rā xisu bi 'yεmbyø ja'i 'bwp'ū:

—Nūnā rā n'yohū 'bucua, guehna n'na nc'ei yø xādi rā Jesús.

⁷⁰ Rā Bedu p'uya, mahōmbi mā ngue hīngui padī te'o rā Jesús. Mī tho hman'na ts'ūquits'ū p'uya, yø ja'i 'bwp'ū hōmbi 'yεmbrā Bedu:

—Majuani ngue nī n'youi rā Jesús, porque dī nεqui ngue grā mmεngu Galilea, nt'ødetho'a te gni yā.

⁷¹ Mī dahra Bedu p'uya, mahōmbi 'yεnā:

—Dā jacā rā castigo Oja 'mø ngue hīmma juani te dí xi'ahū. Pε nūnā rā n'yohū guī xicjū, hīndī pacā te'o nā.

⁷² Mī juadi bī manna rā hyā nā p'uya, mahōmbi mmahra øni. Rā Bedu p'uya bi zo rá mmāi nā rā hyā xi xihra Jesús ngue xi 'yεmbi: “Tobe hīndī ma'a rá yohmafi rā øni, ya xqui cōnga nhyūndī, guī mma ngue hīngui paqui”, xi 'yεmbi. Mī zo rá mmāi rā Bedu nā rā hyā nā p'uya, asta rā zondummai.

15

Bi ts'ixpū 'buhra Pilato ra Jesús.

¹ Mī nēcāhāi p'uya, bi mpeti gātho yø hmu yø mmācja, conyø n'yohū 'bet'o p'ua ja ra nija, conyø xānmbate ngue ra ley, conyø n'yohū 'bet'o ngue yø judío. Bi nhēcāhya ngue sānni ha di japi di yapra Jesús. Bi durpuya, bi zixpū 'buhra Pilato. ² Rā Pilato bi 'yembra Jesús:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío?

Mī dahra Jesús, bi 'yēnā:

—Ahá, go guecā tengutho ra hya guí mmanya.

³ Yø mmācja p'uya, xangu mī'da yø hya gui yapī. ⁴ Rā Pilato mahombi 'yembra Jesús:

—Ya guí øse te gāma hya gui nyap'a'i ya. ¿Ua hīn temā hya gdi thādi?

⁵ Rā Pilato di 'yøtho ngue hīn temā hya gā ndatho ra Jesús.

Bi manda ra Pilato ngue da ma macuati ra pont'i ra Jesús.

⁶ Nunā rā Pilato, ja n'na rá costumbre ngue di thø'a n'na rā ofādi 'mø ja rā ngo ngue rā pascua. Pε yø ja'i'ū huanhni ndana rā ofādi da ma mathøgue. ⁷ Nu'a rā pa'a p'uya, mī ofādi n'na rā n'yohū ni hu ngue rā Barrabás. 'Dap'ū ofādiui mī'da yø ja'i ngue yø hyote, xi n'øt'a tunhni. ⁸ Mī peti yø ja'i ngue da xihra Pilato ngue di thø'a n'na rā ofādi. ⁹ Rā Pilato bi 'yembyø ja'i:

—¿Ua guí nnehū ngue ga thøcā'a rá dast'abi yø judío? —bi 'yēmbi.

¹⁰ I pahra Pilato ngue ra nts'eya øtya yø mmācja xi dāpra Jesús. Janangue ngūna bi xihyø ja'i, porque bi ne xti thøgue. ¹¹ Pε yø hmu yø mmācja emmei di hatra ts'edi yø ja'i ngue da 'yāpra Pilato ngue di thøhra Barrabás. ¹² Mahombi 'yembyø ja'i ra Pilato:

—Xina rā n'yohū guí emhmū ngue rá dast'abi yø judío p'uya, ¿te guí nnehū ga japā nā? —bi 'yēmbi.

¹³ Yø ja'i p'uya, xøgue n'na hmafitho bi 'yēnā:

—Da guatra pont'i nā guí mmanya.

¹⁴ Rā Pilato p'uya, bi 'yembyø ja'i:

—Pε ¿temā nts'o xa 'yø'nā p'uya?

Yø ja'i p'uya, man'natho ngue mafi, bi 'yēnā:

—Da guatra pont'i nā.

¹⁵ Rā Pilato p'uya, bi ne di hojpa yø mmūi yø ja'i mbøcue. Janangue bi thøhra Barrabás. A nunā rā Jesús, bi xihyø soldado ngue da fei, 'nε da zits'i ngue di cuatra pont'i.

Yø soldado thenmahya ra Jesús.

¹⁶ Bi zixyø soldado rā Jesús, i map'ū ja rā dathi cuarte. Ja bi ma mpeti p'ū gātho yø soldado. ¹⁷ Yø soldado p'uya bi heta n'na rā ulu ngue rā jøpoi rā Jesús. Ya xi me n'na rā corona ngue yø 'uini, bi gāspa rá ya rā Jesús. ¹⁸ I thenmahya p'uya, bi 'yēmbi:

—I tate nā rá dast'abi yø judío ya —bi 'yεmbi.

19 Bi jānba rá ya co n'na ra t'ò. 'Nε bi zots'i. Bi ndantyøhmū p'ua 'bāhra Jesús tengutho 'mø ngue majuanī hnu mansu n'na ra dast'abi. 20 Mī juadi bi denmahya, bi gajpabi ra tuhū xi hete. Bi hetrá he ya mī he p'uya. Bi zixpaya ngue di cuarta pont'i.

Ya cuarta pont'i ra Jesús.

21 Nup'ua ja ra 'yu, bi nthēui p'ua n'na ra n'yohua xpi 'yεhra 'bēfi. Rá mmengu Cirene nā ra n'yohua, nī hū ngue ra Simū. Guehna rá papá ra Alejandro 'nεhra Rufo. Nu'ua yø soldado manī zi ra Jesús, bi japra Simū ngue bi duxra pont'i nuna da ma maçuati ra Jesús. 22 Nuna ra Jesús, i zixyø ja'i p'ua ja ra xequi nī hū ngue Gólgota. Nuna ra hya nā, i nne da ma ngue ra Njuyaxhmu. 23 Nup'ua bi zønna Jesús, bi t'unna vino n'youi ra mirra para ngue di pumbēnibi. Pε ra Jesús himbi ne bi zi. 24 Bi cuarta pont'i p'uya, mī juadi bi nø'mi. Bi ma ra taħa yø soldado p'uya ngue to xta ra taħa, gue'a da gaca n'na xequi rá he ra Jesús.

25 Gato xudī'a ra ora bi ma maçuati ra pont'i ra Jesús. 26 Nup'ua ja rá ya ra pont'i bi cuati, bi ma maçuati n'na ra letrero xi 'yot'i ngue mmamp'ua te bi ma ma'upi. Nuna ra letrero, i εna: “Nuna ra n'yohua 'bucua, guehna rá dast'abi yø judío nā”, εnna letrero. 27 'Nε yoho yø bε bi ma maçuati ra pont'i, n'na i gohrá n'yεi, n'na i gohrá gaha.

28 Ya bi nja tengutho ra hya mmamp'ua ja ra Maça Libro ngue εna: “Tengutho majapi yø ts'oc'ei, ngu'a da thogui”.

29 Asta huatyø ya yø ja'i thop'ua ja ra pont'i cuarta Jesús ngue thenni. I εmbi:

—A nuya n'yø, dami xorpabi rá nija Oja ya. 'Nε guí εna ngue nhyu patho gdi hojman'na ra nija. 30 Dami nyanse ya, bá cap'ua ja ra pont'i guí cuatya —εmbyø ja'i.

31 Nu'ua yø hmū yø mmäcja p'uya, conyø xānbbate ngue ra ley, gā thenmahya ra Jesús. Dī n'yεmbi:

—Mī mmannua ra n'yohua ngue da yanyø ja'i. Pε nuyá, hinda zā ha di japi dī nyanse ya. 32 A nu'mø majuanī ngue ra Cristo rá dast'abi yø judío ya, da zā da cahna ja ra pont'i ya, n'namhma ga εc'εihua te da ma.

Xquet'a 'nε'ua yonc'ei 'dap'ua cuathua ra pont'i thenmahya.

Ya bi du ra Jesús.

33 Mī hyuxyadi p'uya, bi m'mexui gā ra ximhäi asta hyu nde. 34 Nu'mø nī ma da zu'i hyu nde p'uya, ra ndøts'edi bi 'yεnna Jesús:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabac-tani? —bi 'yεna.

I nne da manna ra hya nā: “Ma Oja'i, ma Oja'i, ¿hanja ngue gā hyεgagui p'ua?” 35 Ja mī 'bärpátho 'da yø ja'i, bi 'yøde te bi manna Jesús. Yø ja'i p'uya dī n'yεmbi:

—Nuna ra n'yohua nā, i nzohra Elías.

³⁶ Nūnā n'na nc'ēi mī 'bāp'ua, bī ma n'na 'dihitho bá hā n'na xēqui rā esponja xā ntūdī, bi pop'ua ja rā vino xān'ixi. Bī nōtra t'o p'uya ngue bi cuarpa rá ne rā Jesús ngue da zāts'i. I ēmbyø n'youi p'uya:

—Ma gā nnuhū ya ngue'mø da ep'ua rā Elías i nzofo ngue da hyajhū ja rā pont'i.

³⁷ Pē rā ndōts'edi i 'yēn'a n'na rá hmafi rā Jesús. Bi dū p'uya. ³⁸ Nū'a rā ora'a p'uya, nū'a rā ulu mī zāp'ua ja rā goxthi njā, bi xēt'i, i gāi. ³⁹ Nū'a rā capita mī 'bāp'ua nī hyandra Jesús, bī nū te 'be'a gā bi 'yōtra Jesús ha i dū. Bi 'yēn'a p'uya:

—Majuānī ngue nūnā rā n'yohū nā, rá ts'ant'ua Ojā nā.

⁴⁰ Xāngū yø xisu bí 'bāp'ua yap'utho, hantho te gā bī nja. Nū'ua yø xisu'ua p'uya, n'youi p'ua rā Salomé, connā Maya nūnā rā mmēngū Magdala, co 'nēhna mān'na rā Maya rá mamá rā t'ua Jacobo 'nēhra José. ⁴¹ Nūya yø xisu ya, nū'mø māmbi 'yop'ua ja rā hāi Galilea rā Jesús, mī n'youi p'ua nī ma, guehya mī fāts'i ngue di unni te honi. 'Nē xāngū mī'da yø xisu 'bāp'ua ngue bi dēn'mø mī ma Jerusalén.

Ya bī ma nt'āgui rā Jesús.

⁴²⁻⁴³ Mī 'bāp'ua n'na rā mmēngū Arimatea nī hū ngue rā José, i 'bet'o ngue yø judío, 'nē di respeta yø jā'i. Xquet'a mī tō'mī ngue n'nahmāntho dī mānda ua Ojā. Pē commā ngue ya bī nde, ya da yātra pa ngue rā ts'āya, go guehna rā José bi hyā rā ts'edi bī ma bá nyaui

rā Pilato, bi 'yāpra nt'ēdi ngue da hyajpa rá do'yo rā Jesús. ⁴⁴ Mī 'yōhra Pilato ngue ya xi dū rā Jesús, di 'yōtho hanja. Bi zōhna capita p'uya, bi 'yānni ngue'mø majuānī ya xi dū, ogue hīn'na. ⁴⁵ Rā capita bī mā ngue ya xi dū. Rā Pilato p'uya, bi unna nt'ēdi rā José ngue da hyaxra Jesús. ⁴⁶ Nūnā rā José bi dān'a n'na rā sávana ngue rā hoga ulu, ngue nū'mø bi hyajpū ja rā pont'i rā Jesús, da 'uēnnabāi rá do'yo. Mī jap'ua n'na rā panteón ngue xi ma nt'a'mī p'ua ja n'na rā 'bido, ja bi hyaxpū ngue bá āgui. Bi gotra goxthi conn'na rā ndodo. ⁴⁷ Nūnā rā Maya ngue rā mmēngū Magdala 'nēhna mān'na rā Maya rá mamá rā José, guehya bī māhā ya ngue bī nū ha bi t'āgui.

16

Ya bi bēnnate rā Jesús.

¹ Mī thohra pa ngue rā ts'āya, nūnā rā Maya ngue rā mmēngū Magdala, connā Maya rá mamá rā Jacobo, connā Salomé bi dānyø 'yēthi ya p'uya, ngue da map'ua bí o rā Jesús, da cots'i. ² Mī hyaxā rā pa ndomingo rá mādi rā pa ngue rā semana, ya pøxyadi, bī map'ua bí ja rā panteón. ³ Nūp'ua ja rā 'yū p'uya, dī n'yēmbi:

—Xiya, ŷte'o gue da hyācra do juaxpū ja rā goxthi ya?

⁴ Mī zōmp'ua ja rā panteón, bī nū ngue ya n'nannī 'bēnnā do mī juaxra goxthi, ya xi thaqui. ⁵ Mī yat'ambo, hup'ua

n'na rā anxε he rá t'axca he, nī mīhrá hyo rā goxthi ngue n'yεi. Bi zu 'mø mī nu. ⁶ Pε rā anxε bi 'yεmbi:

—'Yo guí suui. Dí pacā ngue guí hommī rā Jesús nūnā rā mmεngu Nazaret bi cuatrá pont'i yø ja'ī. Ya hīnjo'o ua, ya xā bεnnate. Damī nuui nū ha bi 'bεgui. ⁷ A nuyá, nī mε ya, nī xihmī rā Bεdu co 'nε'ū mī'da yø xādi ngue dānī dōp'ahū p'ū Galilea rā Jesús. Ja gnī nūhū p'ū tengūtho bi xi'ahū m'met'o.

⁸ Mī bōmma xōts'e ya yø xisu p'ūya, n'na 'dihitho bī ma, māde di johya, māde i su. Pε hīnjonni ja'ī xta xifi te xi nu, astā huaquī ngue rā ts'ū.

Rā Jesús bī nyauī nā rā Maya ngue rā mmεngu Magdala.

⁹ Xuditho'a ndomingo bi bεnnate rā Jesús. Rá mūditho bī nthēui nā rā Maya ngue rā mmεngu Magdala. Guehna xi 'yøthe m'met'o ngue mī n'youi yoto yø ts'onthī. ¹⁰ Nu'a te xī nja, go guehna bī ma bá xi hmī'da yø xādi rā Jesús, porque zoni ngue tū yø mmūi. ¹¹ Mī 'yøhya p'ūya ngue ya xi bεnnate rā Jesús, 'nε i mmanā rā Maya ngue ya xi nu rā Jesús, pε hīnguī εc'εitho te sifi.

Rā Jesús mahōmbi nthēui yoho yø xādi.

¹² M'mefa p'ūya, rā Jesús mahōmbi nthēui p'ū ja rā 'yū mī yoho yø xādi, manī map'ū ja rā hnīni. Pε nu'a rā ora'a p'ūya, bi 'yøtra Jesús ngue n'nan'yo p'ū i nεquī.

¹³ Nuyā yonc'εi ya, bī ma bá xihyø mmixādiui. Pε mahōn'a hīnguī εc'εitho yø amigo te xifi.

Ya bī nyauī gā 'de'ma'da yø xādi rā Jesús.

¹⁴ Rā nζεgui p'ūya, nuyā 'de'ma'da yø xādi rā Jesús 'darbū 'būi, sihme p'ū ja n'na rā mεxa. Ja mī dannbēni, ya 'bāp'ū rā Jesús. Bi zū p'ūya, ngue hīnguī εc'εi 'mø mī sifi ngue ya xi bεnnate. ¹⁵ Bi xihyø xādi te ja ngue dā 'yøt'e, bi 'yεmbi:

—A nuyá, nī mähā rá ngūni nximhäi ya, guī xihmū rā hoga 'da'yo hyā gātho yø ja'ī. ¹⁶ Nu rā ja'ī dā 'yεc'εi rā hyā 'nε dī nxixya, guehna dī nyannā te nā. Pε nu rā ja'ī hīnda 'yεc'εi rā hyā, dā ma rā castigo. ¹⁷ Nu'ū yø ja'ī dā 'yεc'εi rā hyā, dā zā dā 'yøtyø milagro, porque hōntho dā 'yāqui ngue gā fāts'i, ya dā zā dā 'yøthe yø ja'ī n'youi yø ts'onthī. 'Nε dā zā dā nya yø hyā hīnxa xādi. ¹⁸ Dā zā di bentyø c'εya, pε hīnte dā japi. Mada zi rā 'yεthī ngue rā ndate, pε hīnte dā japi. Dā japyø 'yε p'ū ja yø ya yø dārquehī, 'nε dā zā ha hēmbi.

Ya bī ma mahēts'i rā Jesús.

¹⁹ Nūnā rā Jesús, mī juadi bi xihyø xādi ya yø hyā di 'bēpi dā 'yøt'e, bī ma mahēts'i p'ūya, i mmip'ū ja rá n'yēi Oja. ²⁰ Nu'ū yø xādi p'ūya, bī ma ndap'ū bi zā, bi xihra hoga 'da'yo hyā yø ja'ī. A nu'a rā Hmū p'ūya, i fāts'i ngue øtyø milagro tengūtho bi xifi.

Nū'mø bī nū yø ja'ī yø mila-
gro øtyø xādi rā Jesús, i haxā
njuānī yø ja'ī ngue majuanī
nā rā hyā sifi. Dā ngūt'ātho.

Ra Lucas Nuna ra Lucas, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra Jesucristo.

Ra Lucas bi ma hanja ngue bi 'yøtra libro ja ua.

¹ Xangu yø ja'i bi ne bi 'yøtra hya, 'nε bi cuatṛa sɔcua ya yø hya xa nja ua dí 'bɔhmɔ. ² Guehya bi cuatṛa sɔcua'a te gāma hya bi nxānbnate yø mamhya nuya bi nu te gā bi 'yøtra Jesús, asta gue'mø mambá fadi bá xānbnā ra hya yø ja'i. ³ Nugā xquet'a dadi ja ndummai dí honi ha bi njap'u bá fadi, asta guehṛa tiempo ja p'uya. Ague mā ndø'amigo Teófilo, nugā dí nnu manho ngue gā ũtra hya gā cuarpɔ ja ra sɔcua, gā pen'na'i. ⁴ Porque dí nne guí padi xanho ngue majuaní na ra hya bi sän'na'i.

N'na rá anxε Oja bi ma ngue di m'mahna ra Xuua nuna bi 'yøtra nxixya.

⁵ Nu'a ra tiempo mi ndast'abi p'u ja ra häi Judea ra Herodes, mi 'bɔ'a n'na ra mmäcja ngue yø judío ni hu ngue ra Zacarías. Nuna ra Zacarías, yø mmimmemfih'u yø mmäcja tenna ndu ra mmäcja Abías. Nu'a rá xisu ra Zacarías, ni hu ngue ra Elisabet, guehna n'na rá mbom'meto ra mmäcja Aarón. ⁶ Nuya yonc'ei ya, nu'a ra nho nne Oja ngue da 'yøt'e, gue'a bi 'yøt'a. Gä bi 'yøt'u

yø hya mmamp'u ja rá ley Oja. Hinjongui pōni da 'yēmbi ngue hinga gue'a øt'e. ⁷ Pε hĩmbi m'mahyø basi, porque mará 'yabasi na ra Elisabet. 'Nε ya gā yø dac'ei.

⁸ Nuna ra mmäcja Zacarías, bi tocabi ngue bi zōnna ora di m'met'o p'u ja ra danja ngue da danne Oja. ⁹ Nu'u yø mmäcja, ja yø costum-bre ngue jɔcra suerte ndana gue'a ra mmäcja da yɔrbɔ ja ra nija dá uhrā bopo. Nu'a ra ora'a, bi tocabi ra suerte ra Zacarías ngue da uhrā bopo. ¹⁰ Gätho 'bɔ'athi yø ja'i ngue mmat'Oja, mēnte brá ombo ra Zacarías ngue brá uhrā bopo. ¹¹ Ra Zacarías bi nu ngue bi zø'a n'na rá anxε Oja, bi m'mäp'u ja rá hyo ra al-tar ngue n'yεi, ha zø ra bopo. ¹² Emmēi bi nsu 'mø mi nu ra anxε ra Zacarías. Hingui padi te da 'yøt'e. ¹³ Pε ra anxε bi 'yēmbi:

—Ague Zacarías, 'yo guí su. Porque da 'yøt'a Oja ngue di nja'a te guí äpi. A nuyá, di m'mɔ'a n'na rá ts'unt'u ni xisu Elisabet. Gdi hutí ngue di Xuua. ¹⁴ Guí johya 'mø bi m'mai, di nja'i mpähä. Xquet'a xangu yø ja'i di johya 'mø bi m'mai. ¹⁵ Porque da nu manho Oja ni ts'unt'u. Nuna ni ts'unt'u hinjam'mø da zi ra vino, 'nε hinte man'na ma cosa da zi ngue di n'iti. Mēnte yø pa di m'mai, di n'youi ra Espiritu Santo. ¹⁶ Da 'yøt'e ngue xangu yø judío di 'bärpɔ yø mmai da 'yεc'ei Oja nuna 'bɔi ngue ra Hmu. ¹⁷ Nuna ra Xuua di m'met'o p'u di ma ra

Hmũ. Tengutho ra pøngahya Elías ngue bi ma mahati ra ts'edi, xquet'a di njarbatho ni ts'ant'u ya, da ma mahati ra ts'edi. Da japyø ja'i di 'bätyø mmwi, da 'yøt'e tengutho mi øtyø mboxita. Nu'u yø mmejhmahya, da badi ngue da dennbabi yø hya yø hoja'i bá dinna hya. Da japyø ja'i ngue di nsäp'u ja yø mmwi ngue da 'yεc'ei Oja.

18 Nunā ra Zacarías bi 'yørpa ra nt'änni ra anxε, bi 'yεmbi:

—¿Hanja na ra hya gui xiqui? Porque nugã ya dá ndø, da guehma xisu p'uya, ya ra dac'ei —bi 'yεmbi.

19 Bi 'yεnna anxε p'uya:

—Guecã drá Gabriel. Dí 'bucã p'u ja rá hmi rá dá Oja. Go xpã mmengã Oja ya ngue ga xi'i na ra hoga 'da'yo hya dí xi'i. 20 Pε nuya ngue hingui εc'ei na ra hya dí xi'i ya, gui ngone ya, hinda zã gui nya, asta gue'mø di m'mahni ts'ant'u dí xi'i. Nunā ra hya dí xi'i, bá ep'u ra pa di nja na.

21 Nu'u yø ja'i 'b'athi p'uya, i tø'mi ngue da pønna Zacarías. Di 'yødyø ja'i ngue ya'atho ra ora bá ombo nnija ra Zacarías. 22 Ya hingui sä di nya 'mø mambã pøni. Janangue bi bahyø ja'i ngue ja te bá t'uta mbonnija. Ya yø 'yεtho ga 'yøtra senya p'uya, porque ya hingui sä di nya.

23 Nu'mø mi dātra pa ngue øtrã ndanne p'u ja ra nija ra Zacarías, bi ma rá ngu p'uya. 24 M'mεfa p'uya, mi hya rá basi rá xisu Elisabet. Bi

m'märpu ja rá ngu, hin hapu i ma mente ncet'a zana. Ya εn'a nbεmp'uya: 25 “Nguna bi jacã Oja ya, i nnepe ngue ya hinni mantho da denngagui yø ja'i”, i εna.

Bi manná anxε Oja ngue di m'mähra Jesús.

26 Mi dät'a n'nato zana ngue hä rá basi ra Elisabet, nuna Oja hõmbi mēnhna anxε Gabriel, bi map'u ja n'na ra hnini ni hu ngue Nazaret, ja ra häi Galilea. 27 Bi ma da nyaui n'na ra hmute xisu ni hu ngue ra Maya. Nunã, ya ja ngue di nthatui n'na ra n'yohu ni hu ngue ra José. Nunā ra José, rá mbom'meto ra dast'abi David. 28 Nu'a ra anxε bi zøp'u mi 'bähra hmute, bi 'yεmbi:

—Nná han'na'i ra nzengua ngue gá nthεui rá mate Oja. I nnu manho'i Oja, 'nε man'na di jap'a'i ngue gätho mi'da yø xisu —bi 'yεmbi.

29 Nu'mø mi nu ra Maya ngue 'bäp'u ra anxε, di 'yøtho hanja na ra hya xifi. I εna: “¿Tegue manzengua'a xicã na?” 30 Ra anxε p'uya bi 'yεmbi:

—Ague Maya, 'yo gui su. Nu'i, gá nthεui rá mate Oja. 31 A nuya gui hya ni basi ya, 'nε drá ts'ant'u'a gui øni. Nu'mø bi m'mwi, gdí hutu ngue ra Jesús. 32 Hijnonda zadi tengu na. 'Nε di hu ngue rá Ts'ant'u Oja maguese. Nunā Oja mā Hmuh, da japi ngue di ndast'abi na ni ts'ant'u tengutho mi pēhrã mboxita David. 33 Janangue

dī m̄anda para z̄antho ȳo judío, 'n̄e dī nd̄ast'abi h̄inha r̄á n̄εgui.

³⁴ Ra Maya p'uya bi 'ȳorpa r̄a nt'änni r̄a anx̄ε, bi 'ȳεmbi:

—¿Ha di z̄ä dī n̄ja'a guí xiqui, conque tobe h̄in d̄adi nth̄ati?

³⁵ Bi 'ȳenna anx̄ε p'uya:

—Ra Esp̄iritu Santo da z̄op'ua gdi 'b̄ui. Nuna Oja magues̄ε ja r̄á ts'edi, d̄a z̄ä d̄a 'ȳot'e ngue gui hȳa n̄i bas̄i. Jan̄angue nuna r̄a ts'ant'ua dī m'm̄ui, ḡa r̄a n̄ho d̄a n'yo, 'n̄e dī nh̄uti ngue r̄á Ts'ant'ua Oja. ³⁶ A nuyá, xquet'a 'n̄e'a n̄i m̄eni Elisabet dī m'm̄ua n'na r̄á ts'ant'ua ya, 'n̄e guí pad̄i ngue ya r̄a d̄ac'ei'a r̄a xisu. 'N̄e t'εmbi ngue r̄a 'yabasi n̄a r̄a xisu n̄a. A nuyá, ya n'nato zana h̄a r̄á bas̄i naya. ³⁷ Nuna Oja, h̄inte h̄εmbi.

³⁸ Bi 'ȳenna Maya p'uya:

—Ya dí oc̄ä n̄a r̄a hȳa mman'Oja 'm̄ø. D̄a jac̄ä Oja n̄a r̄a hȳa guí xiqui.

Mi man̄na Maya n̄a r̄a hȳa n̄a p'uya, b̄i ma r̄a anx̄ε.

Bi ma r̄a Maya di z̄engua r̄a Elisabet.

³⁹ A nuyá, nuna r̄a Maya b̄i ma n'nahmantho p'ua ja n'na r̄a hn̄ini r̄á njap'ua ja ȳo xanth̄o ja'a r̄a h̄ai Judea. ⁴⁰ Mi z̄omp'ua ja r̄á ngu r̄a Zacarías, bi yut'ambo r̄a Maya, bi z̄engua r̄a Elisabet. ⁴¹ Nu'm̄ø mi 'ȳohra Elisabet ngue di z̄enguante r̄a Maya, r̄a Elisabet bi 'yanná bas̄i o r̄á mm̄ui. Ra Esp̄iritu Santo bi b̄ennb̄abi r̄a hȳa d̄a xihra Maya. ⁴² Bi ts'edi bi 'ȳεmbuya:

—Man'natho bi jap'a'i Oja ngue ḡätho m̄i'da ȳo xisu. 'N̄e xquet'a bi unná njapi n̄i bas̄i. ⁴³ ¿Hague ngu r̄a njama mm̄adi ja ngue ḡa ot'ä, ngue bá εh̄ε bi z̄enguagui r̄á mamá ma Hmu? ⁴⁴ H̄ontho bi zo ma gu ngue ḡadi z̄enguagui, nuna ma bas̄i o ma mm̄ui bi 'yan̄i ngue di johya. ⁴⁵ Ra mm̄enth̄i ḡá nth̄eui ngue ḡá 'ȳεc'ei r̄a hȳa bi si'i, porque nu'a te mman'Oja, dī n̄ja'a —bi 'ȳenna Elisabet.

⁴⁶ Ra Maya bi 'ȳεna:

—Nuḡä dí εsp̄abi Oja. ⁴⁷ Di johya ma mm̄ui conná nguehna Oja ma yanteḡä. ⁴⁸ Porque bi 'ȳorcagui ma su Oja, 'n̄e h̄inga njuan̄igui, nuḡä dr̄á m̄εfitho. Nu r̄a pa dī ma p'uya, ḡätho ȳo ja'i d̄a 'ȳengūi ngue r̄a mm̄enth̄i d̄á nth̄ε'be. ⁴⁹ Porque jase r̄á ts'edi Oja, ¿hague ngu ganho'a te bi 'ȳorcagui? Nuna Oja, magues̄ε n̄a. ⁵⁰ Hangu r̄a pa di hūcȳo ja'i sup̄rá xudi Oja. ⁵¹ I ja ts'edi te bi 'ȳot'e. Bi hȳejpa ȳo hȳa ȳo ja'i di 'ȳets'i. ⁵² Bi 'yensp̄ua ja ȳo nh̄udi ȳo d̄ast'abi. Bi japi bi hȳa r̄a ts'edi ȳo ja'i h̄inga njuan̄i. ⁵³ Bi 'ȳot'e ngue mbonguitho te d̄a zi ȳo ja'i m̄i tum̄anthuh̄u. Bi 'ȳetȳo mm̄εmm̄eti, h̄ind̄i japi te d̄a hȳats'i. ⁵⁴ Bi n̄ja r̄á yemm̄ui conná ngue'ua ȳo judío m̄i th̄anne, h̄imb̄i pumb̄eni b̄i mäts'i. ⁵⁵ Bi n̄ja tengutho r̄a hȳa bi sih̄ma mboxitah̄u Abraham, ngue para z̄antho d̄a ma mah̄ūequi'ua ȳo mbom'm̄eto.

⁵⁶ Nūnā rā Maya, nhyushna bā m'map'u 'buhra Elisabet. Bī ma rā ngu m'mefa p'uya.

Bī mihra Xuua nūnā bi yøtra nxixya.

⁵⁷ Mī zōnnā pa di ønnā ts'ant'u rā Elisabet. ⁵⁸ Bī ma di zengua'u yø besino, 'nēhyø mēni. Bi bahyø ja'i ngue xandøngu rā nho bi 'yørpabi Oja. ⁵⁹ Ya rā hyato mā pa xī mihra ts'ant'u, bī ma mhmēpya p'uya, bī njapra circuncisión. Yø ja'i p'uya nnepe di hū rā ts'ant'u tengutho gui hū rā papá Zacarías. ⁶⁰ Pē rā mamá rā ts'ant'u bi 'yēnā:

—Hīn'na. Man'na xanho di hū ngue di Xuua —bi 'yēnā.

⁶¹ Bi t'ēmbaya:

—¿Hanja? Conque hīngā n'na nī mēni nī hū'a rā thūhū guī mmanya.

⁶² Bi t'ørpa rā senya rā papá rā ts'ant'u p'uya, ngue t'ānni te di hū. ⁶³ Bi 'yā'a n'na rā xithe p'uya, bi cuatrá thūhū di ho, bi 'yēnā: “Di hū ngue di Xuua”. Gātho yø ja'i p'uya, di 'yøtho. ⁶⁴ 'Bexque'a rā ora'a p'uya, bi zā bī nya rā Zacarías. Janjuani ngue di ja mammadi Oja p'uya. ⁶⁵ Gā di 'yøtho'u yø besino'a te bī nja. Gātho'a rā xequi mī 'bēi ja rā hāi Judea, i mmanyø ja'i te bī nja. ⁶⁶ Gātho ya yø ja'i bi badi te bī nja, di n'yomfēni, 'nē di n'yānni n'na ngu n'na, hague nja'a ya. Di n'yēmbyo ja'i:

—¿Te 'bē'a gātho da 'yør'mø bī ndan'yohu nā rā ts'ant'u nā? —di n'yēmbi.

Porque ēmmēi di unná njapi Oja.

Ja ua yø hya bī manna Zacarías.

⁶⁷ Nūnā rā Zacarías rā papá rā Xuua, bi bēnnabī rā Espiritu Santo rā hya da mā. Bi 'yēnā:

⁶⁸ —Ma gā εspabi nā mā Hmū Oja. Porque da εεε ua 'bahyø judío ngue di pøhø. ⁶⁹ Dā pēnnghā n'na rā Yante ja rā ts'edi. Guehna n'na rā mbom'meto rā David nūnā bi 'yø'te te nne Oja. ⁷⁰ Nu'mø yø pa xa thogui ngūnā rā hya bi bēnnabī yø pøngahya Oja 'mø mī yat'a rā hya bī nepe bī mā. ⁷¹ Bī mā ngue da yanjū p'u 'būhma nsūihū. 'Nē da yanjū ngue'u to gā nnu mān'ūjū. ⁷² Bī mā ngue di huεc'u mā mboxitahū xā m'mūi. 'Nē bī mā ngue nu'a rā macā hyā bi xifi, hīndi pumbēni. ⁷³ Guehna rā hya bi yarpabi Oja nā mā mboxitahū Abraham. ⁷⁴ Bi xifi ngue da yanjū p'u 'būhma nsūihū, n'namhma ngue ya hīngā sū gā thannehū Oja. ⁷⁵ 'Nē gā nsuphū, gā rā nho gdā n'yohū mēnte rā pa gā m'mūhmū. ⁷⁶ A nu'i grā zits'ant'u, gdi hū ngue rā pøngahya'i nā Oja maguesē ya. Porque guī m'met'o ngue gui xojpā yø mmūi yø ja'i hante dá εhra Hmū. ⁷⁷ Nu'i gui japi da bahyø ja'i ngue ya da ma nhyani, 'nē di mpunnabī yø ts'oqui. ⁷⁸ Nūnā Oja di macjū, 'nē di huεgahū. Tengu rā hyadi di yør'mø mā pa, astā maya bī

nēxrā nyot'i sōcua ja rā häi.
 79 Nu'ʉ yø ja'j 'bʉ 'bexui dā zä
 dā dīnna 'yu. Njarbʉtho ya,
 nuyā yø ja'j xants'o gā 'yo, ya
 ja ngue dī nthēui rā ndate. Dā
 xojpā Ojā yø mm̄ai. Dā japi
 dā bahyø ja'j ha dī nhojpāui
 Ojā —bi 'yēnna Zacarias.

80 Man'na nī zacra ts'unt'ʉ,
 bī nte 'nē man'na nī bā Ojā.
 Pē bā m'mʉp'ʉ ja rā dapo asta
 gue'mø mī zōnna pa dā xihra
 hyā yø judío.

2

Ya bī mīhra Jesús.

1 Nu'ʉ yø pa'ʉ p'ʉya, gātho'ʉ
 yø nación dī mānda rā
 dast'abi Augusto, bī mānda
 ngue dā ma nsots'i rā censo.

2 Guehna rá mādi rā censo bī
 ma nsots'i 'mø mī ndast'abi
 rā Cirenio p'ʉ ja rā häi Siria.

3 Gātho yø ja'j, ja ngue dā
 map'ʉ ja rā hnīnī xā m'mʉhyø
 mboxita, ngue di cuatyø
 thūhū. 4 Janāngue nūnā rā

José bā nēxpʉ ja rā hnīnī
 Nazaret ja rā häi Galilea, jī
 map'ʉ ja rā hnīnī Belén ja
 rā häi Judea marā mmēngu
 rā David. Porque rā José, rá
 mbom'meto rā David. 5 Bī ma
 rā José di cuatrá thūhū conna
 Maya rá xisu. Nūnā rā José
 hīmbi dāhrā xisu, pē rā Maya
 ya hā rá basī. 6 Mēnte 'bʉp'ʉ ja
 rā hnīnī Belén, nūnā rā Maya
 bī zōnna ora dī m'mēni. 7 Bī
 m'mʉhrā mādi ts'unt'ʉ. Bi 'uē
 rā ulu 'mø mī mī. Bi gārbʉ
 ja rá mosa yø fanī, porque
 hīn'yʉ ha dī nsāya, hīnda
 hōnnbʉ ja rā ngumfanī i sā.

Bi zøhyø anxē p'ʉ 'bʉhyø
 mändē'yo.

8 Mī 'bʉp'ʉ yø mändē'yo p'ʉ
 jon'a Belén, mādi haxpʉ ngue
 fādi gā rā xui yø dē'yo. 9 Mī
 dāmbēni, ya 'bʉp'ʉ n'na rá
 anxē Ojā. Rā nyot'i Ojā p'ʉya,
 bi yot'i gātho p'ʉ 'bʉi. Pē
 ēmmēi bī nsū. 10 Rā anxē
 p'ʉya bi 'yēmbī:

—'Yo guī sūhʉ. Porque nná
 han'nahʉ rā hoga 'da'yo hyā
 ya, 'nē hōnnbʉ bi zä di johya
 yø ja'j 'mø bi 'yøhna rā hyā
 nná hagā ya. 11 A nuyā, ya bī
 mīhni Yantehʉ p'ʉ ja rā hnīnī
 mī 'bʉhra David. Guehna
 rā Cristo bā ēx Ojā ngue dī
 ndast'abi nāya. 12 Gā xi'i te
 jap'ʉ ha guī tīmhmʉ. I nt'ē rā
 ulu nā rā ts'unt'ʉ, op'ʉ ja rá
 mosa yø fanī.

13 Mēnte yā rā anxē p'ʉya,
 bī nēqui mī'da yø anxē bī 'yē
 mahēts'i. Gā ēspābi Ojā yø
 anxē, i ēna:

14 —Maguesē nā Ojā bī 'bʉ
 mahēts'i. 'Nēcua ja rā xīmhäi,
 dā hyurpā yø mm̄ai yø ja'j dā
 nūrpā rá mate.

15 Hōntho bī manyø anxē nā
 rā hyā nā p'ʉya, bī mengui,
 jī ma mahēts'i. Yø mändē'yo
 p'ʉya, dī n'yēmbī n'na ngu
 n'na:

—Ma gā mmähā Belén. Gā
 ma nūhʉ'a rā hyā bi ørcāhʉ
 Ojā ngue bī nja ya.

16 N'nahmāntho bī ma yø
 mändē'yo p'ʉya. Bi dīmp'ʉ mī
 'bʉhra Maya 'nēhra José. Nu'a
 rá ts'unt'ʉ, op'ʉ ja rá mosa yø
 fanī. 17 Mī nūp'ʉ ha 'bʉi, bi xifi
 ngue ya xi mānna anxē ngue
 xi mīhra 'uēne. 18 Nu'ʉ yø
 ja'j bi 'yøhya yø hyā bī manyø

mānde'yo, di 'yøtho hanja nā rā hya sifi. ¹⁹ Pε rā Maya hinha gui pumbēni nā rā hya bi sifi, hōnt'a mbēn'a. ²⁰ Nū'u yø mānde'yo bi mengbū xpi 'yεhε, pε εspabi Oja, 'nε di ja mammadi ngue'a te rā hya xi 'yøde, 'nε'a te gā xi nū. Gā bi nja tengutho xi sifi.

Bi ts'ixpū ja rā nija rā Jesús ngue da ma madāpi Oja.

²¹ Ja rá hyato mā pa xi m'māhrā ts'unt'u p'uya, bi ma mhmεpya, bi njapra circuncisión. 'Nε i hutj ngue rā Jesús, tengutho rā thuhū bi manna anxε nūnā bi nyāui rā Maya hante dā hyā rá basi.

²² Nup'u ja rā ley bi 'yotra Moisés, i nt'ot'i p'u njammj pa xa m'māhrā basi 'mø dā zā dā ma nija. Janangue nu'mø mī dātra pa, bi ts'ixra 'uene p'u ja rā hnini Jerusalén ngue da ma mā dāpi Oja. ²³ Ngūnā bi 'yøt'e porque nup'u ja rá ley Oja, i nt'ot'i p'u rā hya ngue εnā: “Nū'a rá madi basi rā ja'i di m'mai ngue drá ts'unt'u, da ma mā dāpi Oja”, i εnā. ²⁴ Bi ma p'uya ngue bá øtra 'bøt'e tengutho nt'ot'i p'u ja rā ley, ngue dā hyo yoho yø ts'int's'u ngue rā tórtola, ogue yoho yø paloma.

²⁵ Nū'a rā tiempo'a p'uya, mī 'bup'u Jerusalén n'na rā n'yohū ni hū ngue rā Simeón. Guehna n'na rā hoga n'yohū mī thanne Oja, 'nε mī tø'mi ngue dā ma nhyani yø judío. Rā Espiritu Santo di bēnnbi te dā 'yø'nā rā Simeón. ²⁶ Ya xi 'yuti ngue hante dā dū, 'be dā nū rā Cristo nū'a ja

ngue dā pēn'Oja ngue di ndast'abi. ²⁷ Nūnā rā Simeón bi bēnnbabi rā Espiritu Santo ngue bi map'u ja rā nija. A nūnā rá papá 'nεhrá mamá nā rā t'uts'unt'u Jesús, ya bi zøp'u ja rā nija, nnepe ngue dā ma mā dāpi Oja nā rā Jesús, tengutho mmamp'u ja rā ley. ²⁸ Nūnā rā Simeón bi hyanna ts'unt'u ngue bi dets'i. Bi ja mammadi Oja p'uya, bi 'yεnā:

²⁹ —Ma Oja'i, bi hyu mā mmāigā ya. Porque ya bi nja'a te gā yarqui ngue di nja hante gā tū. ³⁰ Ya dá nugā nā ja ngue di nyante ya. ³¹ Guehna guá sänni ngue dā badj gātho yø ja'i nā. ³² Nūnā ya guehna dā xojpa yø mmāi yø ja'i hingyø judío nā. Connā guehna dā ma maya yø judío.

³³ Nūnā rā hya bi xihra zi'uene rā Simeón, rā José 'nεhrá mamá rā Jesús di 'yøtho hanja'a rā hya øde. ³⁴ Nūnā rā Simeón, bi 'yāp'a Oja ngue di japi. Bi t'embra Maya rá mamá rā Jesús:

—Nūnā rā zi'uene 'bucua, bá ts'ännbabi nā ngue nū'mø bi ndan'yohū, xangu yø judío hindā nū manho, guehya di m'mehya. Pε nū to dā nū manho, guehna rā ja'i di nyani. ³⁵ Guehna di fadi te mbεmp'u ja yø mmāi n'na ngu n'na yø ja'i nā. Dí xi'i te ja ngue di nja, ngue rā dummāi gui thogui, tengutho 'mø dā thohra juai p'u ja nū mmāi.

³⁶ Nup'u ja rā nija p'uya, mī 'bup'u n'na rā xisu ngue di bēnnbabi Oja rā hya xihyø

ja'i. Ni hu ngue ra Ana na ra xisu, ra t'ixu'a ndu ra Fanuel, ra mbom'meto ra Aser. Ra ngüetho 'mø mi nthati, pe hõnda nyoto jeya bi m'mahmi ra ndø. Pe ya ra bõdac'ei ya. ³⁷ A nuyá, ya goho 'däte magoho njeya ra 'danxu ya. Hinha ni bõmp'u ja ra nija. I thanne Oja ra pa ra xui, mmat'Oja hin'ya p'u ra nzequi 'ne etrá mmæi. ³⁸ Mi yatra Ana p'u 'buhra zi'uene Jesús, bi mat'Oja, di ja mammadi Oja. M'mefa p'uya, bi xihyø ja'i 'bup'u ja ra nija, ngue nu'a ra 'uene 'bup'u, gue'a ra Yante mi tøm'yø judío p'u Jerusalén.

Ra José 'nehra Maya bi mengui, i ma Nazaret.

³⁹ Mi juadi bi 'yõt'e te ga nt'ot'i p'u ja ra ley Oja, bi mengbaya, i map'u ja ra hnini Nazaret ja ra häi Galilea. ⁴⁰ Nu'a ra zits'ant'u, man'na ni zaqui, i te, 'ne man'na ni dinna hya, porque Oja emmæi bi japi.

Bi map'u ja ra nija na ra ts'ant'u Jesús.

⁴¹ Nuna ra José 'nehra Maya, njeya njeya pa Jerusalén, bí nnu ra ngo ngue ra pascua. ⁴² Ya ha n'nema yo njeya ra Jesús, xquet'a 'nehna 'da i ma dra ts'ännigo p'u Jerusalén. ⁴³ Mi guahra ngo, bi mengui, i ma yø ngu. Pe ra Jesús bá cop'u Jerusalén, hingui pahrá papá 'nehra mamá ngue bá cohi. ⁴⁴ T'embj ngue ni n'yohu yø ja'i p'u ja ra 'yu na ra Jesús. Bi n'yo n'na pa, ja bi mædi bi hyomp'uya, änyø mæni 'nehhyø mpadih.

⁴⁵ Pe himbi dini. Hõmbi mengbaya, i ma Jerusalén ngue bá honi.

⁴⁶ Ra hu pa p'uya, bi dimp'u ja ra nija na ra Jesús, 'dap'u humhmæ yø xambate ngue ra ley. Nuna ra Jesús øts'e te mman'u yaui, 'ne ørpa ra nt'änni. ⁴⁷ Pe xquet'a t'ørpabi ra nt'änni p'uya. Pe nu'u to gä øde te ga ndadi, di 'yøtho hanja ra n'yomfæni bá dini ngue'a te ga ndadi. ⁴⁸ Nuna ra José 'nehra Maya di 'yøtho 'mø mi nu ngue hup'u ra Jesús. Ra mamá ra Jesús bi 'yæmbi:

—Agué ma basi'i, ¿hanja ngue ngu'a gui ørca'be? Ni papá co 'nequi hindí padi te ga ør'be ngue dí hon'a'be —bi 'yæmbi.

⁴⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yæmbi: —¿Ua hingui pahmi ha dí 'bæi ngue gui hongüi? ¿Ua hingui pahmi ngue jatho ga m'mæcua ha ja ra xädi ngue rá hya ma Papá?

⁵⁰ Pe nuya yaui, himbi dinyø mmæi ya yø hya bi xifi. ⁵¹ Bi mengbaya, i ma Nazaret, 'da i mähä ra Jesús. Pe ec'ei te xifi. Nuna ra mamá ra Jesús, nu'a ra hya bi xifi hont'a mbæn'a. ⁵² Mente 'danyø pa p'uya, bi ndan'yohu ra Jesús, man'na ni dinna hya. 'Ne nnu manho Oja'a te ga 'yo, da guehyø ja'i xquet'a nnu manho.

3

Ra Xuua bi 'yøtra nxixya, bi xihra hya'u to gä bi mpeti p'u ja ra dapo.

1 Ya n'ne'mā cat'a njeja mī 'yop'u rā ndast'abi n'na rā n'yohu nī hu ngue rā Tiberio. Nūnā rā Poncio Pilato marā dast'abi p'u ja rā hāi Judea nā. A nūnā rā Herodes marā dast'abi p'u ja rā hāi Galīlea nā. Nūnā rā Lipe rá n'yohu rā Herodes marā dast'abi p'u ja rā hāi Iturea nā, 'nep'u ja rā hāi Traconite mađi mađa. Nūnā rā Lisaniās marā dast'abi p'u ja rā hāi Abilinia nā. 2 Nūnā rā Anās 'nehnā rā Caifās, guehya yø 'bet'o mmäcja ya. Oja bi zoprá mmēi nā rā Xuua rá ts'ant'u rā Zacariās mambí 'bup'u ja rā dapo. 3 Nūnā rā Xuua, bi n'yo gātho'u yø xequi jap'u ja rā dathe Jordán. Bi xihyø ja'i ngue da hyep'u rā nts'o gā 'yo, n'namhma ngue di mpunnba yø ts'oqui, di xixyabi p'uya. 4 Bi 'yøtra Xuua tengutho rā hya mmamp'u ja rā libro bi 'yotra pøngahya Isaías, ngue ɛnā: “Dā t'øde te da man'a n'na nc'ɛi da manna hya p'u ja rā dapo ngue da 'yɛnā: Damī juannbahū rá 'yu rā Hmū. Damī cāhmū rā 'yu da gohi xanho. 5 Da ma majuanñi gātho yø nenhāi. Da ma manihibi gātho yø nyuni 'nehyø nguanī. Da ma majuanñi'u yø 'yu xampāni. Nū'u yø 'yu xants'onī, da ma majuanñi. 6 Gā da nū yø ja'i'a rā Yante da pɛn'Oja”, bi 'yɛnā. 7 Nū'u yø ja'i bi zop'u mī 'bħra Xuua ngue di xixyabi. Rā Xuua bi 'yɛmbi:

—Guí øthū tengutho øtyø c'ɛya ngue da'mø bá ɛp'u rā sibi. Xiya, çhague gnī pahmū

ngue bá ɛp'u rā ndate castigo di nja? 8 Damī 'yøthū rā nho, n'namhma di nɛqui ngue ya gā hyehmū p'u rā nts'o. 'Yo sã guí ɛnā ngue ya hĩte gui jahū ngue yø mbom'meto'ahū rā Abraham. Porque dí xi'ahū ngue nūua ja yø do ja ua, da zã da 'yøt'Oja ngue da bøcua yø mbom'meto rā Abraham. 9 Guí øthū tengutho yø za hĩngui zædi, gui njathū p'uya. Pɛ ya ja rā acha da 'yɛxyø za. Gātho yø za hĩngui nne di nzædi, da t'ets'i ngue da ma nt'udi.

10 Yø ja'i p'uya, bi 'yänna Xuua, bi 'yɛmbi:

—çTeni 'be'a ja ngue ga øt'ähe p'uya?

11 Bi 'yɛnna Xuua p'uya:

—Nū'a cā yoho yø pahñi, ja ngue di unna n'na mpahñi'a to hĩn'yu rá pahñi. Nū'a ja te da zi, ja ngue da xɛpi to hĩn'yu da zi.

12 Xquet'a bi zø i'da yø ngathāi p'uya, ngue nne da ma maxixyabi. Bi 'yørpa rā nt'änni rā Xuua p'uya, bi 'yɛmbi:

—Ague grā xännbate, çte 'be'a ja ngue ga øt'ähe?

13 Rā Xuua bi 'yɛmbi:

—'Yo di tho'a guí jħhmū ngue'a te di marca rā ley.

14 Xquet'a 'nɛ 'da yø soldado bi 'yørpa rā nt'änni, bi 'yɛmbi:

—Xigähe, çtenī 'be'a ja ngue ga øt'ähe?

Mi dahra Xuua, bi 'yɛmbi:

—'Yo to gadi pihmū. 'Nɛ 'yo te gui hannbahū yø ja'i. 'Yo sã gadi yaphū n'na rā ja'i ngue hĩte øt'e. Ya da hønt'a te ni nzäbi guí tahā gui hyamhmū.

15 Pε yø ja'i, hīngui nnu ra pa da bađi te'o na ra Xuua. Ẽnyø ja'i ngue nuna ra Xuua, xamhatho guehna ra Cristo bá pεn'Oja ngue di ndast'abi na. 16 Pε ra Xuua bi 'yεmbyø ja'i:

—Nugā majuanī dađi xixya'ahū connā dehe. Pε bá εp'ū man'na da 'yøtra nxixya connā sibi 'mø bi ha'ahū ra ts'edi ra Espiritu Santo. A nuna, man'na tate na ngue nugā. ¿Harū gue ga sacā tengu na? 17 Guehna da huanhyø ja'i na, tengutho 'mø mañoqui ra trigo, n'nanī nī ma yø xi. Ra trigo p'uya, mapeti ngue da 'bets'i. Nu'a rá xi p'uya, da t'up'ū ja ra sibi hīnjam'mø da huēt'i.

18 Xangu mī'da yø hya bi manna Xuua ngue honī ha gui opan'yu yø ja'i di øtra hoga 'da'yo hya. 19 Bi hejpađi ra Xuua'a te xi 'yøtra dast'abi Herodes, porque nuna rá 'bεpo Herodías rá xisu'a rá n'yohū Lipe, ya xi 'yøt'e ngue rá xisu. Xquet'a xangu mī'da yø hya xants'o xi 'yøt'e, pε gā bi hejpi. 20 Pε mahømbi 'yør'man'na ra nts'o ra Herodes, ngue bi got'a fādi ra Xuua.

Bi nxixya ra Jesús.

21 Nu'mø tobe hīm manī jo-tra Xuua, bi xixyabi gātho yø ja'i. Xquet'a bi xixyabi ra Jesús. Mente mmat'Oja p'uya, bi xohra c'amahets'i. 22 Nu'a ra Espiritu Santo, entho n'na ra paloma p'ū i hnu, ngue bi zop'ū ja rá ya ra Jesús. 'Nε

bi t'ø'a n'na ra hya bá nya mahets'i, bi 'yεna:

—Gue'e mā Ts'ant'ū, dađi ma'i. A nuyá, janjuanī ngue ja gampähā connā ngue'e.

Ja uara lista ngue yø thuhu yø mboxita ra Jesús.

23 Nu'mø mī dū'mī bi xānnbabi ra hya yø ja'i ra Jesús, ya mī ha 'dāte mā'det'a njeya. I t'εmbi ngue rá ts'ant'ū ra José. Pε nu'a εrá xita ra Jesús, gue'a ra Elí. 24 Nuya mī'da yø mboxita ra Jesús guehna: ra Matat, ra Leví, ra Melqui, ra Jana, ra José, 25 ra Matatías, ra Amós, ra Nahum, ra Esli, ra Nagai, 26 ra Maat, ra Matatías, ra Semei, ra José, ra Judá, 27 ra Joana, ra Resa, ra Zorobabel, ra Salatiel, ra Neri, 28 ra Melqui, ra Adi, ra Cosam, ra Elmodam, ra Er, 29 ra Josué, ra Eliezer, ra Jorim, ra Matat, 30 ra Leví, ra Simeón, ra Judá, ra José, ra Jonán, ra Eliaquim, 31 ra Melea, ra Mainán, ra Matata, ra Natán, 32 ra David, ra Isai, ra Obed, ra Booz, ra Salmón, ra Naasón, 33 ra Aminadab, ra Aram, ra Esròm, ra Fares, ra Judá, 34 ra Jacob, ra Isaac, ra Abraham, ra Taré, ra Nacor, 35 ra Serug, ra Ragau, ra Peleg, ra Heber, ra Sala, 36 ra Cainán, ra Arfaxad, ra Sem, ra Noé, ra Lamec, 37 ra Matusalén, ra Enoc, ra Jared, ra Mahalaleel, ra Cainán, 38 ra Enós, ra Set, ra Adán. Pε ra Adán, Oja bi hoqui.

4

Ra zithu bi hyonnbi ha di yøtra ts'oqui ra Jesús.

¹ Nūna rā Jesús ya n'youi rā Espíritu Santo, mambá ep'ua ja rā dathe Jordán. Rā Espíritu Santo bi zixpua bí ja rā dapo. ² Ja bá m'map'ua nyote ma pa. Pe nu'ua yø hya di manda Oja, emmei bi hyonna zithu ha di mestho rā hya rā Jesús. Nu'ua yø pa'ua, himbi zi rā hmε rā Jesús. M'mefa p'uya, bi zā ngue mathoguitho tu manthuhu. ³ Rā zithu p'uya bi 'yεmbi:

—Nu'mø ngue gue'e rá Ts'ant'ua'i Oja, dami 'yøt'e ngue nūna rā do 'bεngua, da gohi di nthuhmε —bi 'yεmbi.

⁴ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbra zithu:

—Nup'ua ja rā Maca Libro, nt'ot'i p'ua rā hya ngue εna: “Nu rā ja'i hinda ne da 'yøde te mman'Oja, madague'a da zi rā hmε rā ja'i, pe ya hinda zā di m'mai”.

⁵ Rā zithu p'uya bi zixpua bí ja n'na rā danyuni. Nu'a rā ora'a p'uya, bi japra Jesús ngue bi hyandi gātho yø nación i ja rá ngani nximhai. ⁶ Rā zithu bi 'yεmbra Jesús:

—Nugä dí exa'i ngue gui ndast'abi, gui manda gātho yø nación. Nu te gā pεts'i, gā ni mmeti. Porque go bi ndäcä yu. Nu te'o gā nne gā unni, gā unni. ⁷ Nu'mø gui ndantyøhmū ngue gui thannegui ya, nu te gā ja nūya, gā ni mmeti —bi 'yεmbi.

⁸ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Dami 'uegue grā zithu. Porque nt'ot'i p'ua ja rā Maca Libro ngue hont'a rā Hmu

Oja ja ngue da ma nthanne, hinjom man'na.

⁹ M'mefa p'uya, nup'ua ja rā hnini Jerusalén, ja i zixpua rā zithu na rā Jesús. Bi ntøp'ua ja rá 'bet'e rā nija. Bi 'yεmbi:

—Nu'mø gue'e rá Ts'ant'ua'i Oja ya, dami nsäcua ya. ¹⁰ Porque nt'ot'i p'ua ja rā Maca Libro rā hya ngue εna: “Nūna Oja da penhyø anxε ngue da mä'i. ¹¹ Da 'yøt'e ngue njanate gdi söt'a häi, n'namhma ngue hīndi un'na ni gua yø do” —bi 'yεmbi.

¹² Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xquet'a nt'ot'i rā hya p'ua ja rā Maca Libro ngue nūna Oja, hinjonda zännbi te da 'yøt'e para ngue da fadi ngue'mø majuanī te mma ogue hin'na.

¹³ Rā zithu, ya himbi dinna forma ha xti japi ngue xtā 'yøtra ts'oqui rā Jesús. Bi zop'ua njammī pa p'uya, bi ma.

Bi du'mi bi manna hya p'ua Galilea rā Jesús.

¹⁴ Bi mengra Jesús, i ma Galilea. Pe n'youi rá ts'edi rā Espíritu Santo. Yø ja'i p'uya, ndap'ua bi zā di c'a rā Jesús. ¹⁵ Da zømp'ua da zønna Jesús, pap'ua ja yø nija yø judío ngue xännbabi rā hya yø ja'i. Gä nnu manho yø ja'i rā hya mmanna Jesús.

Rā Jesús ya 'bap'ua ja rā hnini Nazaret.

¹⁶ Bi map'ua ja rā hnini Nazaret bá nte rā Jesús. Mī zøhra pa ngue rā ts'äya, bi map'ua ja rā nija, gā ngu'a xi 'yørbu ja yø hnini xi

thogui ngue pap'u ja yø nija. Bī m'māhra Jesús ngue da manna letra nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro. ¹⁷ Bi t'unna libro bi 'yotra pøngahya Isaiás. Mī xospaya, bī nthēui p'u nt'ot'i na ra hya ja ua ngue ɛna: ¹⁸ “Dī n'yogā'be ra Espiritu Santo. Porque bá t'ɛxqui ngue ga xicā ra hoga 'da'yo hya yø hyoya. Bá 'benngui ngue ga hojpa yø mmui yø ja'i 'bu ndummui. Nu'u yø ja'i xa mbent'ui ra ts'oqui, ga xifi ngue ya da ma nhyani. Ga xojpa yø n'yomfēni yø ja'i ngue da ba Oja. Ga japi ngue ya hinni mantho da zā ra n'u yø ja'i di anyø hmu. ¹⁹ Ga xicā yø ja'i ngue ya bi zōnna pa da yan'Oja”.

²⁰ Mī juadi bī manna letra nt'ot'i p'u ja ra sacua ra Jesús, bi dā ra sacua p'uya, bi un'na ra māxte p'u ja ra nija. Bī mī p'uya. Nu'u yø ja'i 'bap'u ja ra nija p'uya, gā di zadi hēti ra Jesús. ²¹ Mahømbi mēdi bī nya ra Jesús, bi 'yēmyø ja'i:

—Nu ra ora ja p'uya, ya bī nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro, ngue nī hmi nī dā guī nnuju ngue dī 'bucā ua ya.

²² Bī nu manho gātho yø ja'i ra Jesús. Nuna ra hoga hya xihyø ja'i, gā di 'yødyø ja'i na ra hya øde. Dī n'yānse yø ja'i, dī n'yēmbi:

—¿Ua hinga guehna rá ts'ant'u ra José na?

²³ Mī dahra Jesús, bi 'yēna:

—Rā nzequi guehna ra hya ja ua guī nne gui xicju, ngue ɛna: “Ague grā 'yøthe, 'be dami n'yøthe se”. Gui nne

gui 'yēnju: “Nu'a dī øcāhe guā ørbu Capernaum, nuua ja nī hnini ya, xquet'a da ngu'a guī 'yøt'ua ya”, guī nne gui 'yēnju.

²⁴ Bi sigue bī nya ra Jesús, bi 'yēna:

—Majuani dī xi'ahu, ngue hinga n'na ra pøngahya di pøni ngue da hnu mansu p'u ja rá hnini. ²⁵ Njarbutho na ra hya dī xi'ahu ya, tengutho ra pa bá m'māhra pøngahya Elías, bī nja ra ndate thuhu p'u ja ra häi mī 'bai, ngue himbi n'ye nhyu jeya mēde. Xangu yø 'danxu ngue yø judío mī 'bu 'mø ya. ²⁶ Pē hinga n'na'u yø 'danxu ngue yø judío xta mmennbabi Oja ra Elías ngue xtabá mmäts'i. Sinoque bi 'benhni ngue bá fāxa n'na ra 'danxu mī 'bap'u ja ra hnini Sarepta, querpātho ra hnini Sidón. ²⁷ Nu'a ra tiempo bī m'māhra pøngahya Eliseo, xangu yø judío mī hembra n'u ngue mī 'ya yø do'yo. Pē hijnombi 'yøthe ya yø judío mī u. A nuna ra Naamán ngue ra mmengu p'u ja ra häi Siria, go bī ma bá øthe na.

²⁸ Gā bī mbøcue yø ja'i mī 'bap'u ja ra nija 'mø mī 'yøhya yø hya bī manna Jesús. ²⁹ Bī nangyø ja'i p'uya, bi bentra Jesús ngue bi gajpu ja ra hnini. Bi zixpu bī ja ra nyanguani ngue da hørbu ja ra t'øhø. ³⁰ Pē bi guasyø ja'i ra Jesús, bi thop'u mēde, bī ma.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu mī n'youi ra ts'onthi.

³¹ Nuna ra Jesús, i map'u ja ra hnini Capernaum ngue ra häi Galilea. Nu'mø ra

pa ngue ra ts'äya, nhyato, nhyato pap'u ja ra nija ngue xännba ra hya yø ja'i. ³² Di 'yødyø ja'i'a ra hya xännbabi, porque nu'mø xännbate ra Jesús, ena nts'at'abitho ngue ya manzaqui 'mø nzohyø ja'i.

³³ Nup'u ja ra nija p'uya, mi 'bup'u n'na ra n'yohu n'youi ra ts'onthi. Nts'edi i zohra Jesús, bi 'yembj:

³⁴ —Ague Jesús grá mmengu Nazaret, dami hyegahe p'u. ¿Hanja ngue gadi nthint'ua dí 'bucáhe? ¿Ua gní 'yehé gui juacje? Nugá dí padí te'o'i, gue'e rá maca Ts'ant'u'i Oja.

³⁵ Pε ra Jesús bi 'yembra ts'onthi:

—Xanhén'i grá ts'onthi. Damí hyep'u ra n'yohu guí n'youi.

Ra ts'onthi p'uya, yø hmi yø dä yø ja'i p'u bi 'yén'ahäi ra n'yohu. Pε hinha bi zet'i. Bi ma ra ts'onthi p'uya. ³⁶ Gä di 'yødyø ja'i bi nu te bi nja. Di n'yembj n'na ngu n'na:

—Hinjongui padí tema hya'a ya. Di nequi ngue ja rá ts'edi na ra n'yohu, porque asta 'nehyo ts'onthi ec'ei 'mø xifi ngue da hyep'u ra ja'i n'youi.

³⁷ Ndap'u bi zä di c'a yø ja'i te øtra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá to ra Simu nuna i Bedu.

³⁸ I map'u ja rá ngu ra Simu 'mø mambá pøn'a nija ra Jesús. Mi hembra pa na rá to ra Simu p'uya. Bi t'äpra mate ra Jesús ngue bi 'yøthe na ra xisu mađi hyenni. ³⁹ Nuna

ra Jesús bi ndojpu 'benna därquēhi. Bi hejpa ra pa, pε 'bexpi bønna pa. Bi nangra xisu ngue bi hojpi te da zi yø ja'i.

Bi 'yøthe xangu yø därquēhi ra Jesús.

⁴⁰ Mi dhra nde p'uya, gätho yø ja'i si yø därquēhi ngue hembj 'dama 'dan'yo man'u, bi zispa bi ra Jesús ngue da 'yøthe. Bi japyø därquēhi yø 'yε ra Jesús ngue bi 'yøthe. ⁴¹ 'Bup'u xangu yø därquēhi ngue n'youi yø ts'onthi, pε ra Jesús bi japyø ts'onthi ngue hep'u yø ja'i n'youi. Asta mahyø ts'onthi, i ena:

—Nu'i, gue'e rá Ts'ant'u'i Oja.

Pε ra Jesús di hejpa yø ts'onthi, hīndi japi di nya. Porque nnepyø ts'onthi da fadi ngue gue'a ra Cristo.

Bi 'yonna hya p'u ja ra häi Galilea ra Jesús.

⁴² Mi necahäi p'uya, bi bomp'u ja ra hnini ra Jesús, bi ma dapo. Pε emmei honyo ja'i hapu 'bui. Mi zonyø ja'i p'u bi 'bui, i sammj, hingui nnepe xta nzop'u. ⁴³ Pε ra Jesús bi 'yembyø ja'i:

—Jatho ngue ga mma mangä ra hoga 'da'yo hya mi'da yø hnini. Porque guehna bi 'benngä na ngue ga xihyo ja'i ha di njap'u da zo rá 'yε Oja.

⁴⁴ Janangue gä bá n'yop'u ja ra häi Galilea ra Jesús ngue bi manna hya p'u ja yø nija.

5

Bi 'yøtrā Jesús ngue bi de xāngu yø huā yø mahua.

¹ Nup'u ja rā nenzabi nī hu ngue Genesaret, ja 'bāp'u n'na pa rā Jesús. Bi zøhø xāngu yø jā'i p'uya, asta dī ntøt'e ngue nne dā 'yørpabi rā hyā Oja. ² Bī nū yoho yø barco p'u ja rā nenzabi rā Jesús, ngue hīnjongui o. Ya xi bønyø mahua ngue petyø xit'a. ³ Bi yurbu ja rā barco rā Bēdu rā Jesús. Bi xi p'uya ngue dā zo-quits'u rā nnengui, dī map'u xānhē rā dehe. Bī mīp'u ja rā barco rā Jesús ngue ja bá nya p'u, ngue bi xānnbā rā hyā yø jā'i. ⁴ Mī juadi bī mān'a rā hyā nne dā māmp'uya, bi 'yēmbra Bēdu:

—Dāmī 'yonnā barco, dī manu xānhē rā dehe. Ja gui 'yent'ui nū rā xit'a ngue gui pauī yø huā.

⁵ Bi 'yēnnā Bēdu p'uya:

—Ague grā xānnbāte, ya xtā mmpēhme gā rā xui, pē hīn tenī huā xtā thehe. Pē ngue gui ēngui gā ent'ā rā xit'a, ma gā ent'ā rā xit'a ya.

⁶ Mī 'yēntrā xit'a p'uya, xāndøngu yø huā bá the, asta ya nne xtā xētrā xit'a. ⁷ Bi 'yørpabi rā senya'u yø n'yohu bī o mān'na rā barco ngue bá ēhē, dā māt's'i. Bá ē'u p'uya, pē bi yuts'i gā yoho yø barco'u yø huā, asta ya nne dā thunt'a mbonthe yø barco ngue'a gānhya. ⁸ Mī nū rā Bēdu'a te bī nja, bī ndantyøhmū p'u 'bāhrā Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmū, dāmī 'ue-cua dī 'bēcā, porque ja ma ts'oqui.

⁹ Ngūnā bī mānā Bēdu, porque bī nsū. Xquet'a 'nē'u yø n'yohu bī nsū 'mø mī nū ngue xāndøngu yø huā bi de. ¹⁰ Xquet'a bī nsū rā Jacobo 'nēhrā Xuua, yø ts'ant'u rā Zebedeo, gā mī n'youi rā Bēdu. Pē rā Jesús bi 'yēmbra Bēdu:

—'Yo guī sū ague Bēdu. Nūya hīnnī mantho gui thehyø huā ya, yø jā'i gui theya ngue gui 'bārpā yø mmūi —bi 'yēmbi.

¹¹ Bi sōnnā nenthe'u yø barco p'uya, bi zop'u yø barco ngue bi dēnnā Jesús.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohu mī 'ya rā do'yo.

¹² Ya mī 'bup'u ja n'na rā hnīnī rā Jesús. Bi zōn'a n'na rā n'yohu p'u ha 'būi, ngue mī hēmbra ts'o'ya. Mī nū rā Jesús, asta bī m'memfo hāi ngue āprā mate, bi 'yēmbi:

—Ague grā hmū, nū'mø guī nne gui 'yørca rā mate gui 'yøtheguits'u, nūgā dī padī ngue dā zāgui —bi 'yēmbi.

¹³ Bi dosrā dārquehī connā 'yē rā Jesús, bi 'yēmbaya:

—Ahā, dī nne gā øthe'i. Dā zā'i ya —bi 'yēmbi.

Høntho bī mānā rā hyā nā, nūnā rā dārquehī mī 'ya rā do'yo, 'bexpi zā rā n'u mī hēmbi. ¹⁴ Nūnā rā Jesús, bi 'bēpi ngue hīnjondā xifi te bi japi, bi 'yēmbi:

—Høntho nī ma ya, sømp'u 'bāhrā mmācja. Dā nū ngue ya bi zā'i. Dāmī 'yøtrā 'bøt'e

tengutho bi manda ra Moisés ngue da 'yøtyø ja'i 'mø bi zä ra 'ya hēmbi. Janangue da badi gätho yø ja'i ngue ya bi zä'i.

¹⁵ Pε nu'a ga 'yo ra hya te øtra Jesús, man'na, man'na ni fadi. Xandøngu yø ja'i di mpeti p'u ha ni ma ngue øxra hya i mma. I nne yø ja'i da 'yøthebi hapu xan'u. ¹⁶ Pε mi pa dapo ra Jesús ngue ja bi mmat'Oja p'u.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue da fadi ngue ja rá ts'edi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

¹⁷ Nup'u mi xänbäte n'na pa ra Jesús, hup'u 'da yø fariseo, hup'u 'da yø xänbäte ngue ra ley. Xpi 'yεp'u ja yø hnini ja'a ra häi Galilea, 'nεp'u ja yø hnini ja'a ra häi Judea, 'nεp'u Jerusalén xpi 'yε i'da. Pε n'youi rá ts'edi Oja na ra Jesús ngue sä øthe yø därkehi. ¹⁸ Bi zø i'da yø ja'i bá du n'na ra därkehi ngue tudyø gua, bá oxrá fidi. Bi ne yø ja'i ngue xti thocra därkehi p'u brá 'bähra Jesús. ¹⁹ Pε himbi zä ha xti yat'i, porque hinga nzäni yø ja'i. Bi tets'a yännigu p'uya, bi xots'a n'na xequi ra 'bet'e. Ja i cambu ra därkehi ni oxrá fidi. Bi zorbu 'bähyø ja'i brá 'bähra Jesús. ²⁰ Mi nu te øtyø ja'i na ra Jesús, i padi ngue εc'ei yø ja'i ngue da zä da 'yøthe ra därkehi. Bi 'yembra därkehi p'uya:

—Ague n'yø, ya dá pun'na ni ts'oqui ya —bi 'yēmbi.

²¹ Yø xänbäte ngue ra ley p'uya, 'nεhyø fariseo, bi 'yεmp'u ja yø n'yomfēni: “¿Te go mangu na ra n'yohu na,

i then'na Oja na ngue ngu'a mma? Porque hijnonda zä di punnba yø ts'oqui yø ja'i, hindä hont'a Oja sä ngue da 'yøtra mpunnbi”, εmp'u ja yø n'yomfēni. ²² Pε ra Jesús i patho te mbēnyø ja'i mbøcue, bi 'yēmbi:

—¿Hanja ngue nguna gui mbεmhmu? ²³ Nugä dá xihra n'yohu 'bεcua, dí εmbi: “Ya dá pun'na ni ts'oqui ya”. Pε nuyá, hīndi nεqui xanho ngue'mø bi mpunnbi ogue hīn'na. Pε nu'mø ga εmbi: “Dami nangui, gui caxni fidi, gui mma”, ga εmbi, nu'mø ngue bi n'yo p'uya, ya gui pahmu xanho ngue ja ma ts'edi. ²⁴ A nuyá, dami pahmu ya ngue ra N'yohu bí 'yε mahets'i, ja rá ts'edi ua ja ra ximhäi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'yembra n'yohu xan'u p'uya:

—Nugä dí xi'i, dami nangui, caxni fidi, ni ma ni ngu.

²⁵ 'Bexque'a p'uya, nuna mará därkehi, yø hmi yø dá yø ja'i p'u bi nangui, bi gaxra fidi, bi ma rá ngu. Pε di ja mammadi Oja. ²⁶ Gä di 'yødyø ja'i'a te bi nja, pε gä εspabi Oja yø ja'i. Asta nsu ha ga 'yēnyø ja'i:

—A nuyá, dá nuhu yø cosa ngue hīnjam'mø xtá nuhu ya —bi 'yēna.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue rá xädi ra Leví.

²⁷ Mi ma m'mefa ra Jesús, ni nthop'u ja rá oficina ra Leví, nuna jamba ra mēnyu yø ja'i

ja te pä. Mī nū rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Ma gā mmε n'yø, gā øt'e ngue mā xädi'i —bi 'yεmbi.

²⁸ Bi zop'u rá oficina rā Leví ngue bī mε rā Jesús.

Nūya yø ja'i t'εmbi ja yø ts'oqui, 'dap'u sihmεui rā Jesús.

²⁹ Nūp'u ja rá ngu rā Leví, bi 'yørpabi n'na rā dants'ihmε rā Jesús. Nūp'u ja rā mεxa 'dap'u 'bāhmε mī'da yø ngüthäi, da guehmi'da yø ja'i. ³⁰ Pε yø fariseo 'nεhyø xännbate ngue rā ley bi zumba yø xädi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue 'dap'u guí sihmεhε yø ngüthäi 'nεhyε mī'da yø ja'i ja xangu yø ts'oqui? —bi 'yεmbi.

³¹ Mī dahra Jesús, bi 'yεna:

—Nūya yø ja'i di hyεnni, guehya ni 'yεhra 'yøthe ya. Pε yø ja'i xanzaqui, hinga gue'u ni 'yε'u. ³² A nügä, dá εhε ngue gue'u yø ja'i ja yø ts'oqui gā xifi dā hyεp'u rā nts'o gā 'yo, hinga gue'u yø ja'i εna ngue ya 'yo xanho dá εhε gā nzofu.

Bi manna Jesús hanja ngue hingui etyø mmái yø xädi.

³³ Yø ja'i p'aya, bi 'yεmbra Jesús:

—¿Hanja ni xädi ngue zant'a si'a te tini? Conque yø xädi rā Xuua 'nεhyø fariseo εmmεi etyø mmái, 'nε εmmεi mmat'Oja —bi 'yεmbi.

³⁴ Mī dahra Jesús, bi 'yεna:

—Nū'u yø ja'i ts'ofu ngue dā nū rā nthati, hingui etyø mmái mεnte 'dap'u 'bāhmε rā novio. Njarbutho mā xädigä ya, hingui etyø mmái ngue

'daua dí n'yo'be. ³⁵ Pε bá εp'u rā pa ngue dā zigagui mā nsai'be. Nū'a rā pa'a p'aya, mfadi ngue dā zā dā 'yetyø mmái ya mā xädi 'mø.

³⁶ Hømbi hyεcra hya bi xi-hyø ja'i. Bi xifi ngue rā 'da'yo xädi, hinga 'da'igui rā nyogui xädi. Bi 'yεmbi:

—Hinda zā to dā hyεca n'na xεqui rā 'da'yo ulu ngue dā møtra nyon'ulu. A nū'mø ngue dā japi, di ts'onna 'da'yo ulu. Rā 'da'yo xεn'ulu hīndi nejmanho ngue di bøtra nyon'ulu. ³⁷ Tengutho rā 'da'yo vino hingui sä dā sirbu ja rā zεxfani ngue dā zedi. Porque rā 'da'yo vino dā xεtra zεxfani 'mø dā sit'i, ja di m'mεp'u p'aya. ³⁸ Janangue rā 'da'yo vino, rā 'da'yo xifani dā sit'i, n'namhma ngue gā yoho hīndi m'medi. ³⁹ Nū'u si rā nyogui vino, hīnjongui pøni ngue di nne rā 'da'yo vino, porque i εna: “Xandønho dra nyogui vino”.

6

Ja rá ts'edi rā Jesús ngue nū te dā zänni di nja'mø rā pa ngue rā ts'äya, gue'a di nja'a.

¹ N'na rā pa ngue säya yø ja'i, bi thop'u ja n'na rā nuatrigu rā Jesús, ni n'youi yø xädi. Nū'u yø xädi p'aya, bi daxyø trigo ngue sa. ² Nū 'da yø fariseo p'aya, bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue gadi mpεhmε? Conque mmamp'u ja rā ley ngue nū'mø rā pa ngue rā ts'äya, hingui sä to di mpεfi —bi 'yεmbi.

³ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xi'mø mī zūhra thūhū n'na ndī rā David, co 'nē'u mī n'youi, ζua hīnjam'mø gādī xāhmū p'u ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e? ⁴ Nūnā rā David bi yūrbū ja rā ngu Ojā ngue bi zi yø thūhmε xi t'ūspābī Ojā ngue dā nū. Bi zi rā David co 'nē'u mī n'youi. Conque nū'u yø thūhmε'u, hīndī unna nt'ēdī rā ley ngue to bi zā dā zi, hīnda hōndyø mmācja yø ts'i'u yø thūhmε t'ūspābī Ojā.

⁵ Mahømbi 'yεmbi:

—Nū rā N'yohū bī 'yε mahεts'i, ja rā ts'ēdi ngue nū'a go dā zānnī, gue'a dī nja'mø rā pa ngue rā ts'āya'a.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohū xi 'yotrā 'yε.

⁶ Man'na rā pa ngue rā ts'āya p'uya, nūnā rā Jesús bi yūrbū ja rā nīja ngue bī nxānnbate rā hyā. Mī 'būp'u n'na rā n'yohū xi 'yotrā 'yε ngue rá n'yēi. ⁷ Nū'u yø xānnbate ngue rā ley 'nē'u yø fariseo p'uya, tøjtho te øtra Jesús. I nne dā nū 'mø ngue dī n'øthe 'mø rā pa ngue rā ts'āya, para ngue dā zāp'u dī yapī, dā 'yεmbī ngue hīnguī supra ley. ⁸ Nūnā rā Jesús ya pātho te mbēnnbābī yø ja'i. Janāngue bi 'yεmbrā n'yohū xi 'yotrā 'yε:

—Bā nanguī n'yø, ga 'bācua māde —bi 'yεmbī.

Nūnā rā n'yohū p'uya, bi nanguī, bī m'māp'u sifi dī m'māi. ⁹ Rā Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Nūya ga øt'ahū n'na rā nt'ānnī ya. ζTe 'bē'a mā hya mmāmp'u ja rā ley ja ngue ga

øthū 'mø rā pa ngue rā ts'āya? ζGa øthū rā nho, ogue rā n'u? ζDa t'øthe rā ja'i 'mø xān'u, ogue dī njapi dā du?

¹⁰ Rā Jesús bi hyēti gātho yø ja'i dī māts'i. Bi 'yεmbrā n'yohū mī'u p'uya:

—Damī majnī 'yε ya —bi 'yεmbī.

Rā n'yohū p'uya bi macrá 'yε, pε 'bexpi zā rá 'yε mī'u. ¹¹ Pε bī mbøcūe'u mī'da yø ja'i. Dī n'yānnī n'na ngu n'na ngue te dā japrā Jesús.

Bi 'yēxi 'de'mā yoho yø xādi rā Jesús.

¹² Mī ma njammī pa p'uya, bī map'u ja n'na rā nyunī rā Jesús ngue bá mat'Ojā. Bi haxā mhmat'Ojā gā rā xui.

¹³ Mī hyaxpūya, bi zonhyø xādi ngue bi huanhni 'de'mā yonc'ēi, i hutī ngue yø representante. ¹⁴ Ja ua yø thūhū ya yø n'yohū bi thanhni: rā Simū nū'a ja man'na rā thūhū ngue i Bēdu, rā Andre rá n'yohū nā rā Bēdu, rā Jacobo, rā Xuua, rā Lipe, rā Bartolomé, ¹⁵ rā Mateo, rā Toma, rā Jacobo nū'a rá ts'unt'u rā Alfeo, rā Simū nū'a n'youi n'na 'būi yø ja'i honī ha dī mmandasε p'u ja yø hāi, ¹⁶ rā Judas nū'a rá n'yohū rā Jacobo, 'nēhra Judas Iscariote nūnā bi dā rā Jesús.

Xandøngu yø ja'i bi xānnba rā hyā rā Jesús.

¹⁷ Rā Jesús bá εp'u ja rá hyo rā nyunī māmī 'būi, bi zøp'u xānjuānī, bá n'youi yø xādi. Xāngu yø ja'i mī 'būp'u bi zøhø, bá nēxpū ja yø hnīnī ja'a rā hāi Judea, rā hnīnī

Jerusalén, gā bá ɛhyø ja'i 'bui gā rá nnenguī rā jathe ha ja yø hnini Tiro 'nɛ Sidón. Di ho yø ja'i da 'yøxra hya mmanā Jesús, 'nɛ nne da t'øthebi p'u ha hɛmbi. ¹⁸ Xquet'a bi t'øthe yø ja'i mađi unyø ts'onthi. ¹⁹ Gātho yø ja'i, gā nne ngue da dāhra Jesús, porque ja rá ts'edi rā Jesús ngue nu'u yø ja'i thādi, gā sā ha hɛmbi.

Bi manā Jesús to di nthēui rā mmēnthi.

²⁰ Bi hyetyø xādi rā Jesús, bi 'yɛmbi:

—Rā mmēnthi gā nthēu ngue guí hyoyahu. Porque ya guí ohu rá 'yɛ Oja.

²¹ Rā mmēnthi gā nthēu 'mø guí tumanthuhuh. Porque Oja da 'yøt'e ngue gui tini te gui sihu.

Rā mmēnthi gā nthēu 'mø guí zomhmu. Porque m'mefa di nja'ahu mpähā ngue gui nthēmu.

²² Rā mmēnthi gā nthēu 'mø nnu man'ahū yø ja'i ngue guí tēhnū rā N'yohū bí 'yɛ mahets'i. Porque da 'yɛhra pa da zū'ahu yø ja'i, da hyøn'ahu thi p'u ha 'bui. Da nu ts'oc'ei'ahu.

²³ Damī johyahu, di nja'ahu rā ndøpähā'a rā pa'a, porque xangu ni nzābihū bí ja mahets'i. Xquet'a bi njarbu m'met'o yø mboxita'u yø ja'i'u ya, bi nu man'ahū byø pøngahya Oja xā m'mai.

²⁴ Pɛ huɛcate'u ɛnā ngue yø mmēmmeti. Ya bi tho'a rā pähä xanja mēnte rā pa xā m'mai.

²⁵ Huɛcate'u ɛnā ngue hinte di 'bēdi, porque di ntumanthuhu.

Huɛcate'u ja mpähā ngue thede, porque da 'yɛhra pa di nzonī ngue rā dummāi.

²⁶ Huɛcate'ahu, 'mø gā nnu manho'ahu yø ja'i. Mi njarbutho'u yø mboxita yø ja'i ya, mi nnu manho te mi øt'ui yø fēhni pøngahya.

Nu to 'bhyø nsuiui jatho ngue di mađi.

²⁷ Di xifi te'o gā øde te di mma, damī mahni nsuihu. Damī 'yørpahu rā nho'u gā nnu man'ahū. ²⁸ Damī 'yāphu Oja ngue di japi to san'ahu. Damī marpahu Oja'u su'ahu. ²⁹ Nu'mø to bi mep'a ni hmihu, damī un man'na nguadi ni hmī ngue da mɛ'mi. Nu'mø te'o da gan'na ni tuhu, 'nēhni pahni damī unni da gats'i. ³⁰ Nu'mø te'o da 'yā'ahu n'na rā cosa, damī unni. Nu te'o da ne ngue da hyan'na'i'a te ni mmeti, 'yo gui mmađi. ³¹ Tengutho gni ne ngue da māxahu yø ja'i, da ngu'a gui 'yøthu, damī 'yørpahu rā 'bāxte mi'da yø ja'i.

³² A nu'mø ngue hont'u di ma'ahu gadi mahmu, ¿dana rā nho di nɛqui ngue guí øthu 'mø? Conque asta yø ts'oc'ei njap'u. ³³ Nu'mø hont'u to øt'ahu rā nho guí ørpahu rā nho, ¿dana rā nho di nɛqui ngue guí øthu 'mø? Porque xquet'a 'nɛ'u yø ts'oc'ei njap'u. ³⁴ Xi'mø ja'a maçosa gadi hmithu n'na rā ja'i, 'nɛ guí tømī ngue xquet'a di hmī'ahu, ¿dana

ra nho guí øth_u 'mø? Porque xquet'a njap'u yø ts'oc'ei ngue di hmi n'na ra cosa, pε xi mmi tøm_i ngue da ma mahmiti.
 35 Pε nu'ah_u, dami mahm'u s'ah_u. Dami yørpah_u ra nho. Dami hmih_u n'na ra cosa, pε nu'a ra ja'i gadi hmith_u n'na ra cosa, 'yo gui tøm_i ngue xquet'a di hmi'ah_u. Nu'mø gá 'yøth_u tengu na ra hya dí xi'ah_u ya, xangu rá njapi Oja di 'da'ah_u. 'Nε di nεqui ngue ya yø basi'ah_u na Oja maguese. Porque xquet'a ørpabi ra nho Oja'u yø ts'oc'ei, madaque'a hinda ja mamadi Oja. 36 Di nja ni nhuεcateh_u tengutho Oja ni Papah_u i ja rá nhuεcate'a.

'Yo guí haspah_u ra güenda te ga 'yo mi'da yø ja'i.

37 'Yo gui haspah_u ra güenda te ør'mi'da yø ja'i, n'namhma ngue hinda hyats'ah_u ra güenda Oja te gui øth_u. 'Yo sä gui mmamhmu ngue da ma ra castigo mi'da yø ja'i, n'namhma ngue hinda men'nah_u ra castigo Oja. Dami punnbabi ni mmic'ei_h, n'namhma ngue xquet'a di pun'nah_u Oja.
 38 Dami fäxh'u sä ra n'u, n'namhma ngue da mäxah_u Oja. Da 'yεn'nah_u xanho, di dutra t'eni, da huati asta da bonsp_u gui 'yath_u. Porque tengutho gui 'yøth_u, xquet'a gue'a di nja'ah'u'a.

39 Bi hyεcra hya ra Jesús ngue hinga te bi zä maxädi da denyø ja'i. Bi 'yεna:

—Xi n'na ra xädä, çua da zä di m'met'o p'u di ma rá

mminxädäui? Hinda zä di m'met'o, porque nu'mø bi nthui n'na ra ots'i, 'dap'u da zo. 40 Nu'a ngue ra xäditho, hin man'na xangu padi ngue rá xännbate, pε da zä da badi te gäma hya pahrá xännbate.

41 ¿Hanja yø ja'i ngue ja xangu yø ts'oqui, guehya nne da hyaspa ra güenda yø ja'i ngue ts'adyø ts'oqui ja ya? Tengutho 'mø gui xihni cu ya ngue oxra häi rá dä, pε nu'i p'uya, ra biga di o ni dä. 42 Ya hinda zä gui 'yεmni cu: "Ague n'yø, tø ga hahmi ra häi o ni dä", gui 'yεmbi. A nu'i p'uya, hin gadi unna güenda ngue ra biga oxni dä. Ya hinni 'yup'u te gui mma. 'Be dami hyahra biga oxni dä, n'namhma da zä gui hyambabi ra häi o rá dä ni cu.

Nu'a ga nhorá ndät'ä ra za, gue'a di fadi tema za'a.

43 Nu ra hoga za, hinga ja zup'u ra ndät'a hingu ho. Nu'a hinga hoga za, hinga ja zup'u ra hoga ndät'a.
 44 N'na ngu n'na yø za, nu'a te yø ndät'ä zädi, gue'a di fa'a. Tengutho p'u ja ra 'uini, hinga ja zup'u yø igo. Ni xingyø uva di zup'u ja yø 'uini.
 45 Njarbatho n'na ra hoga n'yoh_u ya, ra hoga hya mma, porque xanho rá mmäi. Pε ra ts'oc'ei, xants'o te mma, porque xants'o rá mmäi. Nu'a ra hya ponna ne, mbo rá mmäi ni 'yεhε, oque xanho, oque xants'o.

Bi nhyεpa ra hya yoho yø hyønnigu.

46 ¿Hanja ngue guí enjū ngue nī hmujū, 'nē hīnguī ōthū'a te dī nnegā ngue guí 'yōthū? 47 Nū te'o gā tennguī, i ōde hanja rā hyā dī mma, 'nē dā 'yōt'e te dī xifi, gā xi'ahū rā hyā nna hyējpi. 48 Nna hyējpabi n'na rā n'yohū ngue nne dī nhōnnigu. Xtanhē rā hāi dā 'ya'mī. Nup'ū ja rā mmūdo, ja dā fup'ū rā jado. Nū'mō bi tho'a n'na rā dathe p'ūya, rā dehe nts'ēdi gā nnōnhnā ngu, pē hīnda 'yanna ngu, porque rā mmūdo p'ū hōts'e. 49 Pē nū rā ja'ī ngue ōhrā hyā dī mma, 'nē hīnda 'yōt'e te dī xifi, nna hyējpabi n'na rā n'yohū ngue guerp'ū ja rā hāitho bi hyōhrā ngu. Hīmbi hyōxpū ja rā mmūdo. Nū'mō mī tho rā dathe, bi nōnhnā ngu. Bi hyōmbūya, bi xūdi.

7

Rā Jesús bi 'yōthebi rá hmiqūi n'na rā capita.

1 Mī juadi bī manā rā hyā bi xihyō ja'ī rā Jesús, bī ma, i map'ū ja rā hnīnī Capernaum. 2 Nūnā rā hnīnī nā, mī 'bup'ū n'na rā capita ngue mī si n'na rā hmiqūi ēmmēi dī mādi. Nūnā rā hmiqūi, mādi hyēnnī, ya ja ngue dā dū. 3 Mī zā mī 'yōhrā capita ngue hma te ōtra Jesús, bī mēnhnī 'da yō judío 'bet'o p'ū ja rā nīja ngue bá āpra mate rā Jesús ngue dā ēhē dā 'yōthebi nā rá hmiqūi rā capita. 4 Nū'ū yō judío bi guarbū 'būhrā Jesús. Bi 'yāpra mate, bi 'yēmbi:

—Nūnā rā capita, nī 'yup'ū guí fāxna. 5 Porque dī mahyō judío nā, 'nē bi hogahe n'na rā nīja ngue bi gūēhē.

6 Rā Jesús bī mē'ū yō judío sits'i. Pē nū'mō ya xmanguerpū dā zōmp'ū ja rā ngu, nūnā rā capita bī mēnhnī 'da yō amigo ngue bá ēmbra Jesús:

—Aguē 'yō, 'yo gādī n'ūnī, porque hīmma nsāga'be ngue guí carbū ja mā ngu. 7 Janāngue nūgā nī xinga gue'a xca masegā p'ū ngue xcabā ā'i rā mate. A nuyā, hōntho damī manya ngue dā zā mā hmiqūi dī xi'i, ya dī padī ngue dā zā rā n'ū hēmbi. 8 Porque nūguī xquet'a 'būi to 'bet'o ngue dī mādagūi. Nūgā p'ūya, xquet'a dī si mā soldado dadī māda. Nū'mō dī xi'a n'na rā soldado ngue ha dā ma, pap'ū dī ēt'i. Oguē gā ēmbi: “Bi 'yēcua”, rā soldado p'ūya bá ēp'ū. Oguē mā hmiqūi gā 'bēpi te dā mēfi, rā hmiqūi ōt'e te dī xifi.

9 Nūnā rā hyā t'ēmbi bī manā n'yohū, dī 'yōtho 'mō mī 'yōhrā Jesús. Bi 'yēmyō ja'ī n'yōui p'ūya:

—Majuānī dī xi'ahū ngue hījonni judío di pōnī ngue gdi tīnnbā rá nt'ēc'ēi tengu gā 'yēc'ēigā nā rā n'yohū nā —bi 'yēmbi.

10 Mī zōp'ū ja rā ngu'ū yō m'mēnhnī, nū'a rā hmiqūi bi dīnī ngue ya xi yānī.

Rā Jesús bi japi ngue bi bēnnate rá ts'ūnt'ū n'na rā 'danxu.

11 M'mεfa p'uya, nup'u ja ra hnini Naín, ja i map'u ra Jesús. Ni n'youi yø xädi, xangu mi'da yø ja'i ni n'youi. 12 Nu'mø ni ma da zømp'u ja ra hnini, bi nu ngue mmap'u n'na ra ánima ni du yø ja'i ngue da ägui. Hønt'a rá 'dants'ant'u mi si n'na ra 'danxu'a. Ni n'youi xangu yø ja'i ngue yø mmengu p'u ja ra hnini. 13 Mi nu ra 'danxu ra Jesús, bi huεqui, bi 'yεmbi:

—Ogui zoni.

14 Nunā ra Jesús, bi guatra huada ni thu ngue bi jäti. Bi m'mä'u ni du p'uya. Ra Jesús bi 'yεmbrā ánima:

—Agué n'yø, dí xi'i ngue dami nangui.

15 Nu'a ra du p'uya bi nangui bi mi. 'Nε bi nya. Nunā ra Jesús bi dāprā mamá nā marā du. 16 Emmēi bi nsu yø ja'i 'mø mi nu'a te bi nja. Pε εspabi Oja yø ja'i, i εna:

—Hin hapu xa hnu n'na ra pøngahya tengu nā bi zøcua dí m'mahmu ya.

Mahøn'a εmp'uya:

—Ya dá nurpahū rá ts'edi Oja, ngue fäxte ua dí 'bāhmu ya.

17 Gä ra häi Judea bi n'yo ra hya te bi 'yøtra Jesús, porque ndap'u bi zä bi fadi te bi 'yøt'e.

Bi 'yet'i yoho yø xädi ra Xuua ngue bi ma bá nyai ra Jesús.

18 Nu'u yø xädi ra Xuua, bi xifi te 'be'a Gä øtra Jesús. Ra Xuua p'uya, bi zohni yoho yø xädi. 19 Bi 'yet'i ngue da ørpa ra nt'änni ra Jesús ngue'mø majuaní

gue'a ra Cristo ja ngue da εhe di ndast'abi, ogue da thøm'man'na. 20 Nuya yø m'mεnhni ra Xuua, mi zømp'u 'bāhra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nunā ra Xuua øtra nxixya, xpá mmenga'be ngue Gä øt'a'be ra nt'änni 'mø gue'e nā ra Cristo ja ngue da εhe di ndast'abi, ogue Gä tøm'mähe man'na —bi 'yεmbi.

21 Nu'a ra ora bi zøn'u yø m'mεnhni p'uya, bi 'yøthe xangu yø dārquehi ra Jesús, bi 'yøthe'u mi n'youi yø ts'onthi. Xangu yø xädä bi nzø yø dä. 22 Ra Jesús bi 'yεmbya yaui:

—Ni me ya, bá xihmi ra Xuua nā ra hya Gä nuui bi nja. Xihmi ya yø hya Gä 'yøhmi dí mmangä. Dami xihmi ngue yø xädä ya zø yø dä. Yø dogua, ya i 'yo. Yø ja'i mi 'ya yø do'yo, ya bi zä ha hεmbi. Yø gogu, ya øhra hya. Yø ánima, ya di bεnnate. Yø hyo-ya, ya sihra hoga 'da'yo hya. 23 Ra mmεnthi di nthēui ra ja'i hinha di gohrā mmāi ngue εc'εigui.

24 Mi mengyø m'mεnhni ra Xuua, nunā ra Jesús bi d'u'mi bi c'annbabi yø ja'i nā ra Xuua. Bi 'yεmbi:

—¿Te'o Gä ma guá nuhū p'u bí ja ra dapo? ¿Ua guá nuhū n'na ra n'yohū hingui nzaqui rá mmāi, εntho n'na ra zafani 'mø annā ndahi? 25 Xi'mø ngue hin'na, ¿te'o guá nuhū 'mø? ¿Ua guá nuhū n'na ra n'yohū ngue he ra hoga ulu? Pε gui pahmu ngue yø ja'i he ra hoga ulu ngue 'bā mmāpähä, guerp'u ja yø

ngu yø dast'abi 'bui. ²⁶ Pε xi'mø hinga gue'a guá nuh'a, ¿te'o guá nuh'a 'mø? ¿Ua guá nuh'a n'na rá pøngahya Oja? Majuanì ngue gue'a n'na rá pøngahya Oja guá nuh'a. Pεgue tate na ngue gátho mī'da yø pøngahya xa m'mai. ²⁷ Nunā rā Xuua, guehna rá m'menhnì Oja mmamp'u ja rā Maca Libro na, ngue enā: “Ga et'ä mā m'menhnì, di m'met'o p'u gdì ma. Gue'a di hoqui hapu ja ngue gui thogui”, bi 'yēnā. ²⁸ Dí xi'ahū, nu hangū yø ja'i 'bui, hìnjonguì pøni ngue di tate ngue rā Xuua. Pε nuyá, to bi zā mā ja'i ya o rá 'yε Oja ya, guehya mā datho bi nthēuì rā mmenhthì ya, ngue rā Xuua.

²⁹ Mì 'yøhyø ja'i nā rā hya nā. Gátho yø ja'i p'uya, co 'nēhyø nguthäi xi xixyabi rā Xuua, bi bahyø ja'i ngue xanho te mman'Oja. ³⁰ Pε yø fariseo 'nēhyø xänbāte ngue rā ley, hìmbì ne'a rā nxixya bi 'yøtra Xuua'u, nu'a te nne Oja xta 'yørpabi hìmbì nu manho. ³¹ Janangue bi 'yēnā Jesús:

—¿Tegue gda hyejpä ya yø ja'i ya? ¿Tep'u guì nēqui? ³² Gda hyejpabi yø basì n'yēmp'u ja rā tai. I mmatyø mmimbasìui ngue di n'yēmmì, i ēmbì: “Dá pixt'ähe rā xithi ngue xquì nnēhmū, pε hìngá nnēhmū. Dá tut'ähe yø thuhu ngue yø thundummū, pε hìngá nzomhmū”, bi 'yēmbì. ³³ Guì njathū p'uya, nu'mø hìmbì nja'a te guì mmamhmū, guì mbøcūehū. Porque bá ēhra

Xuua nunā mī øtra nxixya 'nē bi 'yētrā mmū, nu'ahū p'uya, gá 'yēmhmū ngue n'youi rā ts'onthì ngue'a te øt'e. ³⁴ A nuyá, guecā drā N'yohū dá ε mahēts'i, dí si'a te dí tinì, nu'ahū p'uya guì enjū ngue drā nhyøt'a zihmē. Guì enjū ngue dadi thēgä'be'u yø ja'i ja yø ts'oqui 'nē'u yø nguthäi. ³⁵ Pε nunā rā hya njuantho, nu'mø di n'yomfēni xanho yø ja'i, da badì ha rá nja rā hya.

Nup'u ja rá ngu n'na rā fariseo, ja 'bup'u rā Jesús.

³⁶ Nu'a n'na nc'ei yø fariseo bi zixrā Jesús ngue dā nsihmē p'u ja rá ngu. Mì zømp'u ja rā ngu rā Jesús, bi mīp'u ja rā mēxa p'uya. ³⁷ Nunā n'na rā xisu marā 'yots'om'mäi p'u ja rā hnini, mī badì ngue bi ma dā nsihmē p'u ja rá ngu rā fariseo nā rā Jesús. Bi zømp'u ja rā ngu p'uya, ni dū n'na rā m'mo'aceite, yūp'u rā aceite mahotho gā yūni. ³⁸ Bi ndantyøhmū p'u 'bahra Jesús ngue bi dannebi yø gua. Mēnte zoni, nu'u yø guidä tägui, soxpū ja yø gua rā Jesús, thuquì conyø xta. Bi gospabi rā aceite mahotho gā yūni. ³⁹ Nunā rā fariseo xi zixrā ts'ihmē rā Jesús, mī nu te øtra xisu, ngūnā rā hya bi bēni, bi 'yēnā: “Nu'mø ngue nmajuani rá pøngahya Oja nā rā n'yohū nā, di padì te rá m'mäi nā rā xisu cuar'mø, ngue rā 'yots'om'mäi”. ⁴⁰ Rā Jesús bi 'yēmbra fariseo:

—Ague Simū, jap'u n'na rā hya dí nne gā xi'i —bi 'yēmbì. Ennā fariseo p'uya:

—Damí xiqui grá xännbate.

41 Bi 'yεnna Jesús:

—Yoho yø n'yohu di tupra mεnyu'a to di hmi ra mεnyu. Nu'a n'na ra ndupate p'uya, nu'a hangu pøxa cut'a ciento mā pa ra nzäbi, gue'a ndupate'a. Man'na nc'ei p'uya, nu'a hangu pøxa yote ma'det'a mā pa ra nzäbi, gue'a ndupate'a. 42 Pε nu'u mi ndupate, ya himbi zä bi gutyø güenda. Nu'a bi hmi ra mεnyu p'uya, bi punnbi gä yoho. Damí xicya, ¿ndana gue'a ya yø ndupate ngue tate di ja mammadi rá hmu?

43 Bi 'yεnna Simu p'uya:

—Nup'u nná bεngä, man'natho tate di ja mammadi'a xangu mi ndupate, 'nε bi punnbi.

Bi 'yεnna Jesús:

—Nu'a gá manya, gue'a ya.

44 Bi hyεtra xisu na ra Jesús, bi 'yεmbra Simu:

—Guí nnu na ra xisu 'bæcua ya. Dá cut'ä ua ja ni ngu, pε hingá 'dacrä dehe xca nxægua. Pε nunä ra xisu 'bæcua, bi merca mā gua conyø guidä, 'nε bi duqui conyø xta. 45 Nu'i, hinxcá zεnguagui conn'na ra beso, pε nuná, mente ra ora xtá cut'ä ua ja ni ngu ya, hingui säya thannegui mā gua.

46 Nu'i, hinxcá cosca ra aceite mā ya. Pε nuná, mahotho gä yanna aceite bi goscagui mā gua. 47 Guehna dí xi'i naya, ngue εmmei di maqui, ja di nequi p'u ngue xangu rá ts'oqui, pε di mpunnbi. Pε nu ra ja'i ngue ts'utho

mapunnbi, ts'utho di nequi ngue di ma'a n'na.

48 Ra Jesús bi 'yεmbra xisu:

—Ya dá pun'na'i ni ts'oqui ya.

49 Nu'u mi'da yø ja'i xi ts'ofu 'dap'u 'bæhm p'u ja ra mεxa p'uya, di n'yεmbi:

—¿Te'lo ni n'yohu na εna ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i?

50 Pε ra Jesús bi 'yεmbra xisu:

—Ya gá nyanya ngue gá 'yεc'εigui. Da hyu ni mmæi ya, ni ma.

8

Ja ua yø thuhu yø xisu bi mäxra Jesús.

1 M'mæfa p'uya, xangu yø hnini bi thohna ra Jesús ngue xihyø ja'i ha di njap'u di zo rá 'yε Oja. Ni n'youi'u 'de'ma yoho yø xädi. 2 Xquet'a n'yohu 'da yø xisu xi 'yøthe ngue mi n'youi yø ts'onthi, da gue'u madi hyenni. N'yohu p'u ra Maya nunä ja man'na rá thuhu ngue ra Magdalena. Guehna xi 'yøthe m'met'o ngue mi n'youi yoto yø ts'onthi. 3 N'youi p'u ra Juana nunä rá xisu ra Chuza, guehna di manda gätho yø mæfi p'u ja rá palacio ra Herodes. 'Nε ra Susana n'youi p'u. N'youi p'u xangu yø xisu ngue ja te pæts'i, nu'mø te honna Jesús, guehya fäxya.

Ra Jesús i hyεpa ra hya n'na ra momhmudä.

4 Xangu yø ja'i bá εp'u ja yø hnini ngue nne da 'yøde

te mmanna Jesús. Mī mpēti xangu yø ja'i, bi hyoni te gui hyejpa rā hyā xihyø ja'i. Bi 'yēmbi:

5 —N'na rā n'yohu bi ma da ponna trigo. Nup'u bi thogui ngue ponyø hmudā, bi zop'u ja rā 'yu 'da yø hmudā. Bi nēhyø ja'i thop'u ja rā 'yu. Bi map'u yø ts'int's'u ngue bi za yø hmudā. 6 Mī'da yø hmudā bi moni, bi zop'u hinguī pidi rā hāi ngue o rā do. Bi 'yotra hmudā 'mø mī bøts'e, ngue hinguī xa rā hāi. 7 Mī'da yø hmudā bi zop'u ja yø 'uini. Mī nte yø 'uini p'aya, bi ts'onyø hmudā ngue bi hyøt'ambo. 8 Mī'da yø hmudā, bi zop'u ja rā hoga hāi, guehya ēmmēi bi nja ya. Nu'a n'na mhmudā bi bøn'a n'na ciento yø hmudā.

Nu'mø mī manna rā hyā na, bi ts'ēdi bi 'yēmbiyø ja'i:

—A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmæ nā rā hyā di mmangā ya —bi 'yēmbi.

Rā Jesús bi mā hanja ngue honi te gui hyejpa rā hyā xihyø ja'i.

9 Nu'u yø xādi bi 'yānni te ga mbønya yø hyā xi hyēqui.

10 Rā Jesús bi 'yēmbi:

—Nuyā yø hyā hinguī fadi ha di manda Oja yø ja'i, i nne Oja ngue dā dinni mmæihæ ya yø hyā ya. Pē nuyā mī'da yø ja'i, dá thonna hyā di nhyejpi te dá sifi, n'namhma ngue nu te dā nu, tengutho 'mø ngue hinte dā nu. Nuyā yø hyā da 'yøde, tengutho 'mø ngue hin temā hyā dā 'yøde.

Rā Jesús bi mā teni bønya yø hyā bi hyejpa rā momhmudā.

11 Ma ga xi'ahæ te ga mbønna rā hyā dá mā. Nu rā hmudā bi 'boni, gue'a rá hyā Oja'a. 12 Nuyā yø ja'i ngue høntho bi 'yøhra hyā, guehya gui nhyejpi ngue rā nen'yu p'u bi zo rā hmudā ya. Høntho juadi bi 'yøhra hyā, bi map'u rā zithu, bi japi bi pumbēni rā hyā xi 'yøde. Hinguī nnepe ngue dā 'yēc'ēi rā hyā, ngue di nyanyø te yø ja'i. 13 Mī'da yø ja'i, gui nhyejpa rā hāi hinguī pidi ngue mī o rā do p'u bi zo yø hmudā. Mī zā mī 'yøhra hyā yø ja'i, janjuani di johya ngue bi nu manho. Guehya yø ja'i hĩmbi bēnt'i xanho rā hyā ya. Bi 'yēc'ēi njammī pa. Nu'mø bi ts'æi, 'bexi cohyø mmæi. 14 Mī'da yø ja'i p'aya, gui nhyejpabi rā hāi ngue ja yø 'uini p'u bi zo yø hmudā. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja rā hyā ya. Pē nu'a te yø 'bēfi i ja n'na pa ngu n'na pa, høndyø 'bēfi ni ma yø mmæi yø ja'i. Di ja ndummmæi honi ha di mmēmmēti. Nu'a te yø pähäse, gue'a nne dā 'yøt'a. Ya hin temā ntho bi 'yørpabi nā rā hyā bi 'yøde. 15 Pē mī'da yø ja'i, gui nhyejpi ngue rā hoga hāi p'u bi zo yø hmudā. Guehya yø ja'i ngue yø mmæi ga 'yøhra hyā ya, 'nē ēt'ammæi rā hyā øde. Hinguī hēgui, guehya haxra 'yu njuantho ya.

Rā Jesús bi hyejpa rā hyā n'na rā nyot'i.

16 Nu'mø to di saca n'na rā nyot'i, hinguī sã

ngue da go'mi, oque da hyot'a 'bit'ots'i. Sinoque da hyoxmaya, n'namhma ngue nu'u cat'ambo ra ngu da hyetra nyot'i. ¹⁷ Njarbutho ya yø hya hinguí fadi hanja ya. Zi yohotho yø ja'i tinyø mmwi hanja ra hya. Pe da 'yehra pa ngue gätho yø ja'i da badi hanja ra hya.

¹⁸ Janangue dami 'yēt'ammuhädi ra Jesús, bá äp'u bi äha, bi teni bönya yø hya dí mmangä. A nu ra ja'i da dini xanho rá mmwi hanja ra hya, da máx Oja ngue man'na di bahra hya. Pe nu ra ja'i hinguí nne da 'yörpabi masu ra hya dí mma, nu'a zits'u ra hya padi, da thanbji.

Bi manna Jesús ndana gue'a da böni ngue da 'yøt'e tengutho 'mø drá mēni.

¹⁹ Nu'p'u mi 'bähra Jesús, ja bi zømp'u rá mamá, 'nēhyø n'yohu. Pe hinguí sä da guat'i ngue di nyaui, porque mandøngu dyø ja'i 'bäp'u. ²⁰ Hīndi 'bedi to bi xihra Jesús, bi 'yēmbji:

—Ni mamá 'nēhni n'yohu 'bäcua thi. I nzo'i ngue gui nyaui 'na —bi 'yēmbji.

²¹ Mi dahra Jesús, bi 'yēntho:

—Nuya 'bäcua øspabi rá hya Oja, nu'a ra hya øde gue'a øt'a, guehya entho ma mamá ya, guehya entho ma n'yohu ya.

Ra Jesús bi säyabi ra ndahi conyø fanthe.

²² N'na ra pa ra Jesús bi yärbu ja n'na ra barco conyø xädi. Bi 'yēmbji:

—A nuyá, ma ga 'dasu ra zabi gdá mähä man'na nguadi —bi 'yēmbji.

Bi ma p'uya. ²³ Mente ni 'yop'u ja ra dehe ra barco, bi n'ähra Jesús. Ena ha bi 'yēta n'na ra ndønthi bi n'yo. Nu'u yø fanthe nanguí, so mbo ra barco. Ya ja ngue da thunt'a mbonthe ra barco. ²⁴ Nu'u yø wädi ra Jesús, bá äp'u bi äha, bi 'yēmbji:

—Aque grá xännbate, aque grá xännbate, ya ja ngue da thunt'a mbonthe ra barco. Ya ga tuhä —bi 'yēmbji.

Mi nangra Jesús, bi hejpabi ra ndahi 'nēhyø fanthe. Ngu i hejpi, 'bexpi nsäya. M'mefa ya hin tema di 'yaní. ²⁵ Bi 'yēmbiyø xädi p'uya:

—¿Hanja ngue hinguí εc'ei ngue ga fäxahä? —bi 'yēmbji.

Nu'u yø xädi di 'yøtho hanja'a te bi nu, 'nē bi nsu. Di n'yēmbji n'na ngu n'na p'uya:

—¿Te'o ni n'yohu na n'yø? Nu'mø bi zohra ndahi 'nēhra dehe, i εc'ei —di n'yēmbji.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu n'youi yø ts'onthi.

²⁶ Mi zønna barco p'u ja ra häi Gadara, man'na nguadi ra zabi ha di nhyandui ra häi Galilea. ²⁷ Mi bömp'u ja ra barco ra Jesús, bi guat'a n'na ra n'yohu ngue ra mmengu p'u. Ya rá ya'atho yø pa mi n'youi yø ts'onthi na ra n'yohu. Ni xingra ulu di he. Ni xinguí 'bäp'u ja rá ngu, sinoque guep'u ja ra camposanto bí 'bwi. ²⁸ Ngu i nu ra Jesús, bi ndantyoħmu p'u ha

'bāi. Rā ndøts'edi i zofu, bi 'yēmbi:

—Ague Jesús, rá Ts'unt'u'i Oja nuna jase rá ts'edi. ¿Hanja ngue gadi nthint'ua dí 'bāi? Dí ā'i rā mate ngue 'yo gadi angui.

²⁹ Nguna rā hya bi manna n'yohu, porque ya xi xihra ts'onthi rā Jesús ngue da hyep'u rā n'yohu n'youi. Xangu yø nnidi ngue emmei di um'mø bi gu. Yø ja'i p'uya turpa yø 'yε 'nēhyø gua conyø cadena, pε di c'ūqui. Rā ts'onthi p'uya di japra n'yohu ngue 'dagui, ni ma dapo. ³⁰ Rā Jesús bi 'yānni, bi 'yēmbi:

—¿Teni hu'i?

Rā n'yohu p'uya bi 'yēna:

—Nná hugā ngue yø mmundotho gāhe —bi 'yēna.

Bi manna tengū nā porque xangu yø ts'onthi mi n'youi rā n'yohu. ³¹ Nu'u yø ts'onthi p'uya, bi xihra Jesús ngue hinda 'yεrbu ha ja ngue da jot'i. ³² Ja mi 'yorbutho n'na 'bāi yø ts'adi mā'yoni p'u ja rā nguanī p'uya. Yø ts'onthi p'uya, bi 'yādi ngue da yεrbu ja yø mmui yø ts'adi. A nuna rā Jesús bi unna nt'edi. ³³ Janangue yø ts'onthi bi hyep'u rā n'yohu mi n'youi, bi yεrbu ja yø mmui yø ts'adi. Nuya yø ts'adi p'uya, bi gu rā 'dihī, bi nhyorbū ja rā zabi. Gā ja bi jarbu rā dehe.

³⁴ Nu'u yø n'yohu mi fāhyø ts'adi, mi nu te bi nja. Bi gu rā 'dihī bi ma bá mamp'u bí ja rā hnini. Dā gue'u yø ja'i 'da'a n'nanni ha 'bāi, gā bá xifi. ³⁵ Mi 'yøhyø ja'i'a

te bi nja, mandøngu dyø ja'i bá εhe da nu. Mi zonyø ja'i p'u 'bāhra Jesús, 'dap'u 'bāhmi'a rā n'yohu mi n'youi yø ts'onthi. Ya xi dits'i. Ya hinte di ja, ya he yø ulu. Pε bi zu yø ja'i'a te xi nja.

³⁶ Nuya yø ja'i xi nuse'a te xi tho rā n'yohu mi n'youi yø ts'onthi, gā xihyø ja'i nu'u ja sōhø. ³⁷ Nuna rā hya bi nja, nguya yø mmengu Gadara, nguya yø ja'i ndap'u bi zā bi 'yε'a rā xequi'a, 'da gā xityø ja'i rā Jesús ngue da ma. Porque emmei su yø ja'i te bi 'yøt'e. Janangue hōmbi yεrbu ja rā barco rā Jesús ngue bi mengui. ³⁸ Nu'a rā n'yohu mi n'youi yø ts'onthi bi xifi ngue xta mme rā Jesús. Pε rā Jesús himbi nepe, sinoque bi 'yēmbi:

³⁹ —Man'na xanho ni ma ni ngu, n'namhma gui xihyø ja'i'a te gā bi 'yøt'a'i Oja —bi 'yēmbi.

Bi ma rā n'yohu p'uya, bi xifi gātho yø ja'i p'u ja rā hnini'a te xi 'yørpabi rā Jesús.

Rā Jairo bi zixra Jesús ngue da øthebi rá t'ixu.

⁴⁰ Mi zøm man'na nguadi rā zabi rā Jesús. Mi nu yø ja'i ya mambi 'bap'u, rā ndi johya. Porque ya mi ndø'mate gātho yø ja'i. ⁴¹ Bi zø'a n'na rā n'yohu 'bet'o ngue di manda p'u ja rā nija p'uya, ni hu ngue rā Jairo. Bi ndantyøhmū p'u 'bāhra Jesús. Bi 'yāpra mate ngue da map'u bí ja rá ngu. ⁴² Porque ya ja ngue da du n'na rá t'ixu mi si. Ya n'ne'ma yonjeya mi 'bāi, pε hont'a rá

'dant'ixu mi si'a. Mi ma ra Jesús. Xangu yø ja'i bi denni astá di ntørbu ja ra 'yu.

⁴³ Nu'u yø ja'i ni denna Jesús, n'youi p'u n'na ra xisu ngue ya n'ne'ma yonjeya mi hembra m'mäcji. Nuna ra xisu ma'di hyenni, xandøngu rá mentyu xi ani ngue mi honyø 'yøthe da 'yøthe. Pe xinga n'na'u yø 'yøthe xtá nzá da 'yøthe. ⁴⁴ Nuna ra xisu, bi m'mefa p'u ni ma ra Jesús, bi guarbu ja rá xutha, bi därpa rá nyani rá he. Ngu'i därpa rá he p'uya, 'bexpi nsäya ra ji mi hembí. ⁴⁵ Bi 'yenna Jesús:

—¿Te'o bi darcagui ma he? —bi 'yembyø ja'i.

Gátho yø ja'i p'uya, i mma ngue hinjo'o. Pe ra Bedu 'ne'u mi'da yø n'yohu bi 'yembra Jesús:

—Ague grá xännbate, gui änni to bi dat'a ni he. Conque gui nnu ngue di ntøtyø ja'i, 'ne tøn'na'i.

⁴⁶ Pe ra Jesús bi 'yena:

—Hin'na. 'Bei to bi darcá ma he. Porque dadí unna güenda ngue bi zá n'na nc'ei comma ts'edi.

⁴⁷ Bi nu ra xisu p'uya, ngue fatho te bi 'yø't'e. Ni huaqui mmap'u. Bi ndantyøhmü p'u 'bähra Jesús. Yø hmi yø dá yø ja'i p'u bi xi'a njuani te nnepe ngue bi dädi. 'Ne bi xifi ngue 'bexpi zá ra ji mi hembí. ⁴⁸ Ra Jesús bi 'yembí:

—Ague t'ixu, ya bi zá'i ngue gá 'yēc'ei ngue di zá'i comma ts'edigä. Da hyu ni mmui ya, ni ma —bi 'yembí.

⁴⁹ Nuna ra Jesús, mente yayi ra xisu ma'di hyenni, bi

zø hman'na nc'ei bá nexpu ja rá ngu ra Jairo. Bi 'yembra Jairo:

—Ya bi du ni t'ixu n'yø, 'yoní mantho gui sixra xännbate.

⁵⁰ Pe ra Jesús, mi 'yø'a te si ra Jairo, bi 'yembí:

—'Yo sä gui su'a si'i ngue bi du ni t'ixu. Sinoque dami 'yēc'eiguí ngue da zá ga øthegä ni t'ixu —bi 'yembí.

⁵¹ Mi zømp'u ja ra ngu p'uya, hinjondi japi ngue 'da xti yat'ui mbo. Høndra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua, 'nehrá papá 'nehrá mamá ra hmute bi japi bi yat'ambo. ⁵² Gä zonyø ja'i, i ya dummui yø ja'i conná ngue'a bi du. Pe ra Jesús bi 'yembí:

—'Yo gui zomhu. Nuna ra hmute hingui tu na, i atho na.

⁵³ Pe nuya yø ja'i yayi ra Jesús i thentho, porque padí ngue ya xi du ra hmute.

⁵⁴ Nuna ra Jesús bi bennba rá 'ye ra du, nts'edi bi 'yembí:

—Ague grá hmute, dami nangui.

⁵⁵ Nuna ra hmute p'uya, mahombi nja rá te. Bi nangui 'bexque'a. Bi manda ra Jesús ngue di t'unna hme dá zi ra hmute. ⁵⁶ Nuna rá papá 'nehrá mamá ra hmute di 'yøtho te bi nja. Pe ra Jesús bi manda ngue hinjonda sifi te bi nja.

9

Bi 'yet'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, ngue da xännbabi ra hya yø ja'i.

1 Nūnā rā Jesús, mī pēti gātho'ū 'de'mā yoho yō xādi ya xi huanhni. Bi unna nt'ēdi ngue dā hyā rā ts'ēdi dā 'yōthe gātho yō ja'i n'youi yō ts'onthi, dā 'yōthe yō ja'i hēmbi 'dama 'dan'yo man'ū. 2 Bi mēnhni ngue dā xihra hyā yō ja'i ha di njap'ū di zo rā 'yē Oja. 'Nē dā 'yōthe yō dārquēhi p'ū di ma. 3 Bi 'yēmbi:

—'Yo te gui hax'mø gā mähā, ni xingra tōhø, ni xingra bolsa, ni xingra thuhmē, ni xingra mēnyu. 'Yo gui cax man'na ni pahniū. 4 Nup'ū ja rā ngu di n'na'ahū rā ts'āya, ja gui n'oxhū p'ū, astā gue'mø guā ēhmū. 5 A nup'ū hindi n'na'ahū rā ts'āya, gui pōmhū p'ū ja rā hni. Pē dami huamhra fonthāi di n'youi ni mbonguahū, gue'a rā hmēya'a ngue ya dā thep'ū ya yō ja'i himbi 'yōt'ahū masū.

6 Bi ma'ū bi t'et'i, i mpa p'ū ja yō hni. Bi xihyō ja'i rā hoga 'da'yo hyā, 'nē bi 'yōthe yō dārquēhi p'ū ni ma.

Rā dast'abi Herodes hinguī nnu rā pa dā nū rā Jesús.

7 Mī 'yōhra dast'abi Herodes te mmanyō ja'i ngue xangu yō milagro øtra Jesús. Di 'yōtho'a te øde, porque en'i'da yō ja'i ngue nūnā rā Jesús, guehna rā Xuua xi bēnnate p'ū bī nt'āgui. 8 Mī'da yō ja'i p'ūya, ēmbi ngue ya 'yop'ū rā Elías. Mī'da p'ūya, ēmbi ngue 'būi toni nyogui pōngahya Oja xpi bēnnate. 9 Pē rā Herodes bi 'yēna:

—Nū'a rā Xuua dá mandagā bi t'øjpabi rá ya'a,

hinga gue'a 'yop'ū'a. ¿Pē te'o ni n'yohū nā dí øcā ngue xangu yō cosa øt'e?

Ya hinguī nnu rā pa rā Herodes ngue dā nū rā Jesús.

Rā Jesús bi 'yōt'e ngue bi nsihmē cat'a mahuaḥi mā'yohū.

10 Mambá pengyō xādi rā Jesús ngue bá manna hyā p'ū ja yō hni, bi dāpra güenda te xi 'yōt'e. Nūnā rā Jesús bi zixyō xādi ngue bi ma dapo, jonna hni Betsaida. 11 Pē nū'mø mī bahyō ja'i hapū bī 'būhra Jesús, bi map'ū bī 'būi. Di säyabi yō ja'i sømp'ū 'būi. I xihyō ja'i ha di njap'ū di zo rā 'yē Oja. Xquet'a bi 'yōthe yō dārquēhi.

12 Nū'mø ya ni ma di nde p'ūya, bi guat'ū 'de'mā yoho yō xādi rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Dami 'yēhyō ja'i, n'namhma dā hyoni ha di n'oxi, ja dā dāmp'ū rā hmē dā zi. Porque nūua dí 'būhmū, rā dapo ua.

13 Rā Jesús bi 'yēmbi yō xādi:

—Dami unhnū rā hmē dā zi yō ja'i —bi 'yēmbi.

Nū'ū yō xādi p'ūya, bi 'yēmbi:

—Pē hōndi cat'a yō thuhmē dí hagāhe, 'nē yoho yō huā. Rā nzeḡui gā mmācāhe 'mø, gā ma tāmhme rā hmē dā zi yō ja'i.

14 Yō ja'i p'ūya, comma cat'a mahuaḥi mā'yohū. Pē rā Jesús bi 'yēmbi yō xādi:

—Dami xihmū yō ja'i dā mī. Dā 'yōtyō zimundo ngue dyō yote mā'det'a nja'i p'ū dā mī.

15 Gue'a bi 'yøt'a p'uya. Bi mi gātho yø ja'i. 16 Rā Jesús bi hyan'a cāt'a yø thuhmε 'nε'u yoho yø huā. Bi hyanma hεts'i p'uya, bi ja mammadi Oja. Bi xenyø thuhmε p'uya, bi unyø xādi ngue di 'darpa yø ja'i dā zi. Dā guehyø huā bi 'dat'i. 17 Bi nsihmε xanho yø ja'i, gā bi nniya. M'mεfa p'uya, bi ma mapeti yø thuhmε bi bongui, bi zū'i 'dε'mayo canasta bi bongui.

Bi manna Bedu ngue ra Jesús, gue'a ra Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi'a.

18 N'na ndi ya, bi ma n'nanni rā Jesús ngue bá mat'Oja, n'youi yø xādi. Bi 'yānbūya, bi 'yεmbi:

—¿Te'ogā p'ua gā mbεnyø ja'i 'mø?

19 Mi dahyø xādi p'uya, bi 'yεmbi:

—'Bū i'da yø ja'i εmbi ngue gue'e grā Xuua gmi øtra nxixya. Mi'da yø ja'i p'uya, εmbi ngue gue'e grā Elías. Mi'da yø ja'i p'uya, εmbi ngue gue'e n'na'u yø nyogui pøngahya Oja xpi bεnnate.

20 Rā Jesús mahømbi 'yεmbyø xādi:

—Xi'ahū p'uya, ¿te'ogā p'ua gnī bεmhmū ngue guecā?

Rā Bedu p'uya, bi 'yεmbi:

—Nu'i, gue'e grā Cristo ba εxa'i Oja ngue gui ndast'abi —bi 'yεmbi.

21 Rā Jesús mahømbi 'yεmbi:

—A nuyá, 'yo to gui xifi te'ogā ya —bi 'yεmbi.

Rā Jesús bi mā ngue dā tho, 'nε bi mā ngue di bεnnate.

22 Bi xihyø xādi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu rā N'yohū bí 'yε mahεts'i, dā 'yεmmεi dā ma mā'uni. Nu'u yø ja'i 'bet'o p'ua ja rā nija dā zūi, dā guehyø hmu yø mmācja, 'nεhyø xānnbate ngue rā ley, gā dā zūi 'nε dā hyo. Pε rá hyu pa p'uya di bεnnate —bi 'yεmbi.

Rā Jesús bi xihyø xādi ngue hinjam'mø dā gohyø mmūi'a gā 'yεc'ei.

23 M'mεfa p'uya, bi 'yεmbi gātho yø ja'i:

—Nu to nne dā denngui, hingui sā ngue dā zānse te dā 'yo. Hangū rā pa, hinha di gohrā mmūi, madague'a dā thop'ua ja rā pont'i. 24 Nu rā ja'i dā 'uegue ngue su dā tho, guehna rā ja'i di m'mεhrā te nā. Pε nu rā ja'i hingui cohra mmūi'a gā 'yεc'εigui, madā tho connā ngueque, guehna rā ja'i di nyannā te nā. 25 Porque hinte dā dahra ja'i, madague'a dā 'yøt'e ngue rá mμεti gā rā ximhäi, 'nε di m'mεhrā te. 26 A nuyá, nu rā ja'i ngue pesrá sā connā ngueque, ogue i pesrá sā connā guehra hya di xānnbate, xquet'a dā 'yεhra pa ngue nugui drā N'yohū dá ε mahεts'i, xquet'a gā pes'mā sā connā ngue'u to di jagbū. Guehna rā pa gā ma pengui ngue gā ndast'abi, connā ts'edi Oja gā ma n'yo'be yø maça anxε Oja. 27 Majuanī dí xi'ahū, ngue nuyá 'da 'bucua ya, hinda dū, asta gue'mø dā nu ngue dā hyā rā ts'edi Oja di mānda ua.

Bī mpā'a te gui nēqui ra Jesús.

28 Ya rá hyato mā pa xī manna ra hyā nā p'uya, bī map'u bī ja n'na ra nyūnī ra Jesús ngue bá mat'Oja. Bī zixra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua. 29 Mēnte mmat'Oja ra Jesús, bī mpā'a gui nēqui rá hmi. Rá he p'uya, asta di yoxnī'a ga nt'axi. 30 Bi hnū p'uya, ngue 'bāp'u yoho yø n'yohu yaui. Nūya p'uya, guehna ra Moisés 'nēhra Elías. 31 'Nēhya xquet'a di yoxnī p'u i nēqui ya. Nup'u ha bī nyāui ra Jesús, bi c'a'a ra ndate ja ngue danī nthop'u Jerusalén. 32 Pē ra Bedu co 'nē'u mī'da yø n'yohu, bī n'aha ngue netha. Nū'mø mi nnuhu, bī nū p'uya ngue di yoxnī p'u 'bāhra Jesús, co 'nē'u mīyoho yø n'yohu 'dap'u 'bāhmi di yoxnī. 33 Nūna ra Moisés 'nēhra Elías, ya ja ngue da zop'u ra Jesús. Pē ra Bedu bi 'yembra Jesús:

—Ague grá xännbate, ya xanho ngue dí 'bāhmū ua. Ma ga hocāhe hyū yø t'unnigū, n'na'i, n'na ra Moisés, n'na ra Elías —bi 'yēmbi.

Pē ra Bedu hīngui padī te mma. 34 Mēnte bī manna ra hyā nā, bī nja n'na ra gui ngue bi go'mī. Emmēi bī nsu 'mø mī go'mra gui. 35 Bi 'yø p'uya ngue bá nya Oja p'u ja ra gui, bi 'yēna:

—Nūna 'bācua ya, guehna mā Ts'ant'u dadī madī. Nūya yø hyā da manna ya, damī 'yēt'ammūihū —bi 'yēna.

36 Mī juadi bá nya'a ya p'uya, bī nū ngue 'bāse p'u ra Jesús. Pē hīnjombi xi'a te bī nū.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na nc'ei mī n'youi ra ts'onthi.

37 Mī hyaxpūya, bá ep'u ja ra nyūnī māmbi 'būi. Pē xangu yø ja'i bī ma di c'at'ui ra Jesús. 38 Nup'u 'bāhyø ja'i p'uya, nts'edi bá nya n'na nc'ei, bi 'yembra Jesús:

—Ague grá xännbate, damī nūrquits'u mā ts'ant'u 'bācua, porque hōnna dí si nā. 39 Nū'mø bi gū ra ts'onthi n'youi, di japi ngue mafi. I huaqui 'nē sohyø fūgui. Hīngui nne da hyēgui, ēmmēi di unī. 40 Ya xtā xihni xādi ngue xtā 'yøthe ts'u, pē hīnxa nzā xa 'yøthe.

41 Rā Jesús bi 'yēmbi:

—¿Asta njam'mø da zōnna pa gui 'yēc'ēigahū? ¿Ua gui ena ngue hangū ra pa ga set'ahū?

Bi t'ēmbra papá ra dārquēhi p'uya:

—Bá si ua nī ts'ant'u ya.

42 Pē nū'mø nī ma da guatra ts'ant'u p'u 'bāhra Jesús, asta ra huaqui bi 'yēn'a hāi ra ts'onthi. Rā Jesús bi xihra ts'onthi n'youi ra ts'ant'u ngue bi hyep'u. Mī zā'a te mī hembra ts'ant'u, bī ndāprá papá p'uya. 43 Gä di 'yødyø ja'i te bī nja. Bi bāhyø ja'i ngue mā datho ja rá ts'edi Oja.

Mahombi manna Jesús ngue da tho.

Mēnte di 'yøtho gātho yø ja'i'a te bi 'yøtra Jesús, bi 'yēmyø xādi p'uya:

44 —Dāmī 'yōhm̄ xānho nā rā hyā gā xi'ah̄ ya. Māmī pumbēn̄ih̄ ngue rā N'yoh̄ bī 'yē mah̄ets'i dī ndāpyō ts'oc'ēi.

45 Pē nū'ū yō xādi h̄imbī dīnyō mm̄ai nā rā hyā xifi, porque tobe h̄ingui xojpabi Ojā yō mm̄ai ngue dā bā'a xifi. I sū yō xādi dā 'yānni te gā mbōn'a rā hyā mm̄anna Jesús.

Rā Jesús bi xānba yō xādi ndana mā datho dā hnu mānsū.

46 Nū'ū yō xādi rā Jesús dī njūn'mahyā n'na ngu n'na, porque n'na ngu n'na nne ngue mā datho dā hnu mānsū. 47 Pē bi bahra Jesús te mbēmp'ū ja yō mm̄ai yō xādi. Bī zohnā n'na rā basī, bi 'bāmb̄ ha 'bāi. 48 Bī 'yēmbūya:

—Nū rā ja'i di ja mm̄ansū nā rā basī 'bācua ya, ngūna dā 'yōt'e porque pahra ja'i ngue nū te ōt'e, gue'a dī nnu mānho ngue dā 'yōt'a, ēntho go di ja mm̄ansū grā ja'i. Nū rā ja'i di ja mānsugui, ēntho go di ja mm̄ansū'a to bā pēnngui. Gātho'ah̄ ya, nū'a dā t'ēmbi ngue h̄inte dī muui ya, gue'a mā dā'a p'ūya.

Rā Jesús di hejpa yō xādi nuya sūhyō ja'i nnōnbbabi rā thūhū 'mō ōthe yō ja'i.

49 Rā Xuua bi 'yēmbi:

—Ague grā xānbbate, xtá nugāhe n'na nc'ēi ngue nnōn'nā nī thūhū ha ga 'yōthe yō ja'i n'youi yō ts'onthi. Pē xtá hejpahe, porque h̄indi n'yoh̄ p'ū nnā mähā.

50 Rā Jesús bi 'yēmbi:

—'Yo gādi hejpah̄ yō ja'i nnōnngagui mā thūhū, porque nūya h̄ingui sūcj̄, mā n'yoh̄ ya.

Rā Jesús bi hejpa bi rā Jacobo 'nēhra Xuua te i mma.

51 Mān'na, mān'na nī gua trā pa ngue dā ma mah̄ets'i rā Jesús. Bī hyā rā ts'edi p'ūya ngue dī ma Jerusalén. 52 Bī 'bet'o 'da yō amigo ngue xtāni 'yāhra nt'ēdi ha dāni nsāya. Mī zōmp'ū ja n'na rā hn̄ini jap'ū ja rā hāi Samaria, bī ne ngue ja xtāni 'yāp'ū rā nt'ēdi xtī n'oxi. 53 Pē yō mm̄engu Samaria h̄imbī nepe xtī n'oxi, porque padī ngue dā thotho dī ma Jerusalén. 54 Nū'ū yō xādi rā Jesús, rā Jacobo 'nēhra Xuua, mī nū ngue ya h̄imbī t'ūnna ts'āya. Bī 'yēmbi:

—Ague grā Hmū, ūa guī nne gā āhm̄ ngue dā tāhyō sibi mah̄ets'i ngue di juadi, tengutho bi 'yōtrā pōngahyā Elías?

55 Bī hyēt'ū yaui rā Jesús, bi hejpi, bi 'yēmbi:

—Nū'āui h̄ingui pahmi ngue h̄ingui ho nā rā hyā guī mm̄ammī. 56 Porque rā N'yoh̄ bī 'yē mah̄ets'i, h̄imbī 'yēhē ngue di juahyō ja'i, sinoque bī 'yēhē ngue dā yañi.

I ma mān'na rā hn̄ini p'ūya.

Hū nc'ēi bī nyai rā Jesús.

57 Mēnte nī 'yop'ū ja rā 'yū p'ūya, n'na rā n'yoh̄ bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grā hmū, nugā dī nne gā mmē hap̄ gdi mā —bī 'yēmbi.

58 Rā Jesús bi 'yēmp'a yaui:

—Nu yø haho ja yø 'bido ngue säya. Yø ts'int's'ua ja yø 'bafi ngue säya. Pe ra N'yohua bí 'yε mahεts'i h'in'yua rá ngu ha di n'oxi.

⁵⁹ Bi 'yεmba n'na nc'ei ra Jesús:

—Ma ga mμεp'ua nná magä —bi 'yεmbi.

Pe nu'a ts'o p'uya, bi 'yεna:

—Ague grá hmu, dami 'dacra nt'edi ngue 'be da du ma papá ga ägui. Ya da zä ga mμε p'uya —bi 'yεmbi.

⁶⁰ Ra Jesús bi 'yεmp'a yaui:

—Nu'ua yø ja'i entho ya xa ndu ngue hingui pa Oja, gue'ua da 'yähyo mminduu'ua. Pe nu'i, ma ga mμεhma, n'namhma gui xihyo ja'i ha di njap'ua di zo rá 'yε Oja.

⁶¹ Mahømbi 'yεn man'na nc'ei p'uya:

—Ague grá hmu, nugä di nne ga mμε, pe dami 'dacra nt'edi ngue 'be ga ma ε'ua bí 'bap'ua ja ma ngu.

⁶² Pe ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nu'a bi bentra 't'abi ndani ngue di nuafani, 'nε cohra mmai m'mefa, gue'a ya hingra nzäui da ma ha di njap'ua di zo rá 'yε Oja yø ja'i'a.

10

Ra Jesús bi menhni hyate ma'det'a nja'i da manna hya.

¹ M'mefa p'uya, nuna ra Hmu, bi huanhni hyate ma'det'a nja'i, bi menhni di m'met'o p'ua di ma. Yø yonc'ei p'ua da ma n'na ngu n'na, i map'ua ja yø hnini ja ngue dani nthohra Jesús. ² Bi 'yεmbuya:

—Majuani dí xi'ahu ngue ra 'befi xangu i ja, pe yø mēfi zi yohotho 'bui. Janangu nuyá, dami 'yapha na Oja rá mmeti rá 'befi, ngue da menhyø mēfi p'ua ja rá 'befi. ³ Nuyá gui mmähä ya. Pe dami mfähma, porque gui cuthu p'ua 'bahyo ja'i ngue yø nduc'ei, tengutho yø de'yo 'mø 'yop'ua ha 'bahyo zate, gui njathu p'uya. ⁴ 'Yo tema bolsa gui caxu, 'yo tema njamēnyu gui caxu. 'Yo gui cax hmi'da ni thixfanihu. 'Yo to di ot'ahu 'mø gá nzenguahu p'ua ja ra 'yu. ⁵ Nu'mø gá somp'ua ja n'na ra ngu, gui zenguate 'mø gá cuthu mbo. Gui 'yεna: "Oja di japra ngu ja ua ya". ⁶ Nu'mø 'bap'ua yø ja'i ngue nneprá njapi Oja, nu'a ra nzengua gadi uni ngue Oja di japyø ja'i, da gohmi ra nzengua. Pe nu'mø hingui nne yø ja'i, ya h'in'na 'mø. ⁷ Dami nsäya p'ua ja ra ngu gui sømhmu. Dami sihu'a te si yø ja'i 'bap'ua. Porque ni 'yup'ua ngue di t'unná nzäbi ra mēfi. 'Yo hontho gui pøn'a n'na ra ngu, gni mpa man'na ra ngu. Nu'a, h'in'na'a. ⁸ Nu'mø bi n'na'ahu ra ts'äya p'ua ja ra hnini gui sømhmu, dami si'a te di n'na'ahu. ⁹ Gui 'yøthehu yø därquēhi di 'bap'ua. Gui 'yεmhmu: "Nuyá, ya guerp'ua gui pahmu ha gdi sohu rá 'yε Oja ya". ¹⁰ Pe nu'mø himbi n'na'ahu ra ts'äya p'ua ja ra hnini gui sømhmu, gui 'yεm'mø ga thohmu p'ua ja yø caye: ¹¹ "Dá huambu ja ra hnini yø fonthäi bá n'youi ma mbonguahe. Gue'a ra

hmey'a'ā ngue ya dá thec'ahū p'ū. Pē dami pahmū ngue ya mi ja ngue xtā si'ahū ha gdi sohū rā 'yē Oja", gui 'yēmphū yō ja'ī. ¹² Dí xi'ahū ngue nu'mō rā pa danī thaxra güenda, man'na xan'ū rā castigo dā thohya yō ja'ī himbi unna ts'āya, ngue'a rā castigo dā tho'ū yō ja'ī mi 'bap'ū ja rā hnini Sodoma.

Xandøngu rā castigo da thohyō ja'ī hingui nne di 'bātyō mmūi.

¹³ Hague ngu rā castigo da thohyō ja'ī 'bap'ū ja rā hnini Corazín. Hague ngu rā castigo dā thohyō ja'ī 'bap'ū ja rā hnini Betsaida. Porque himbi 'yēc'ēigui 'mō mi nu yō milagro dá ørbū 'būi. A nu'mō xtā nnu yō milagro yō ja'ī mi 'bap'ū ja rā nyogui hnini Tiro, 'nēp'ū ja rā hnini Sidón, n'nahmantho xtā hēp'ū rā nts'o manī n'yo yō ja'ī. Xtī n'yūxyō 'bospi, 'nē xtā hye yō he yō ja'ī nu'a xtī nēqui ngue 'bū ndummūi. ¹⁴ Pē nu'mō rā pa danī thaxra güenda, man'na xangu rā castigo da thohyō ja'ī festa rā hyā ya, ngue'a rā castigo dā thohyō ja'ī mi 'bap'ū ja rā hnini Tiro 'nēp'ū ja rā hnini Sidón. ¹⁵ A nu'ū yō ja'ī 'bap'ū ja rā hnini Capernaum, rá nze GUI ēnā ngue dā t'ēspabi p'ū mahēts'ī, 'nēcua ja rā hāi dā t'ēspi. Pē gue dī map'ū ja rā nidū.

¹⁶ Bi 'yēmyō xādi rā Jesús:

—Nu'ū yō ja'ī dā ne dā 'yøhrā hyā gui xihmū, tengutho 'mō go dā 'yørcasē mā hyagā'ū. Nu te'o hinda

nu manho'ahū, tengutho 'mō ngue go hingui nnu manho gra ja'ī. Nu'a to hingui nnu manhogui, tengutho 'mō ngue go hingui nnu manho'a to bá pēngui.

Ya bá penc'ū hyate mā'det'a bi 'bēnhni.

¹⁷ Mambā penc'ū hyate mā'det'a nja'ī bi 'bēnhni, ēmmēi di johya. I ēnā:

—Ague grā Hmū, nu'mō dá nøngāhe ni thuhū, astā 'nēhyō ts'onthi n'youi yō ja'ī hēp'ū.

¹⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Gue'a gui mmammī. Dā nugā rā Satanás ngue gā taphū, bi ma hāi tengutho rā huēi 'mō ni gai. ¹⁹ Nugā dá 'da'ahū rā ts'edi ngue madague'a gui nnešhū yō c'ēyā 'nē gui nnešhū yō ixtehe, pē hīnte dā ja'ahū. 'Nē gui taphū gātho rá ts'edi nā rā zithū mā nsūihū. ²⁰ Pē 'yo gādi johyahū ngue høntho gui nnoñgahū mā thuhugā, 'bexi hēp'ū yō ts'onthi n'youi yō ja'ī. Sinoque nu'a gdi johyahū, ngue bi nt'ot'i ni thuhūhū p'ū mahēts'ī.

Di johya rā Jesús.

²¹ Nu'a rā ora'a p'ūya, rā Espiritu Santo bi japi ngue ēmmēi di johya rā Jesús. Bi 'yēnā:

—Mā Papá'i, dādi ja mammadi'ī grā Hmū p'ū mahēts'ī, grā Hmū ua ja rā ximhāi. Porque yō ja'ī ēnā ngue yō bamhya, i ēnā ngue tīni xanho yō mmūi hanja rā hyā, pē gā 'yajpabi ya yō hyā ya. Gā japi ngue go bi bahya yō ja'ī ngue yō 'yøde tengutho

yø basī ngue yø 'yøde. Nguna gá 'yøt'e mā Papá'i, porque gue'a guá sänni ngue di nja'a.

²² Mā Papágā bi dāqui gātho yø cosa ngue gā mānda. Hīnjonguī pōni ngue dādī mpahmī xanho'a rá Ts'ant'u Oja, sinoque hōnse'a rá Papá dī mpahmī. Hīnjonguī pōni ngue dādī mpahmī'a rā Papá, sinoque hōnse'a rá Ts'ant'u dī mpahmī. Nu rā ja'i da neprá Ts'ant'u Oja ngue da badī te'o nā rā Papá, ya da zā dā badī.

²³ Bi hyetyø xādi p'uya, bi 'yεmsebi:

—Bi toca'ahū rā mmenthī ngue gá nuse connī dāhū'a te guī nnuhū ya. ²⁴ Porque dī xi'ahū ngue yø pa xā thogui, xangu yø pōngahya Oja xa m'mai, 'nehyo dast'abi xa m'mai, bi ne xtā nnu'a te guī nnuhū ya, pε hīmbi zā bī nu. Bī ne xtā 'yø'a rā hya guī øhmū ya, pε hīmbi zā bi 'yøde.

Bī manā Jesús te bi 'yøtra mmengu Samaria.

²⁵ Nu'a n'na rā xännbate ngue rā ley p'uya, bi guat'i ngue thämmahya rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grá xännbate, ¿te 'be'a ja ngue gā øt'e para ngue gā tinnā te para zantho?

²⁶ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi: —¿Tenī 'be'a nt'ot'i p'ū ja rá ley Oja? ¿Tema hya guī tīm'mø gadi xādi?

²⁷ Nu'a rā xännbate ngue rā ley p'uya, bi 'yεna:

—Nuna rā hya nā, guehna εna: “Dāmī ja ndummūi ngue mathoguiho guī mahmū Oja co gātho nī mmūihū. Hangu

rā pa hōnt'a guī mbεmhmū'a. 'Nε dāmī mahni mmic'εiui tengutho gnī ne ngue dī ma mamadi'i”, i εnna hya.

²⁸ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xanho te guī mma. Dāmī 'yøt'e tengutho rā hya guī mmanya n'namhma ngue guī tinnā te para zantho.

²⁹ Pε nuna rā xännbate ngue rā ley, i εnā ngue ya gue'a te øt'e ngue hinga gātho yø ja'i 'da guī matho. Janangue bi 'yεmbra Jesús:

—Pε, ¿ndana gue'a mā mmic'εi'be p'uya?

³⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—N'na rā n'yohū bá hya rā 'yu xpi 'yε'a Jerusalén, nī map'ū ja rā hnīni Jericó. Bī nthēui yø bε, bi hyännbabi'a te mī hā, asta bī møjpe. Bi unī, bi zop'ū p'uya. Ya sā rā ndate 'mø mī zop'ū. ³¹ Nu'a rā ora'a p'uya, bi thop'ū ja rā 'yu n'na rā mmācja. Bī nu ngue 'bεmp'ū rā n'yohū sā rā n'ū. Bī māqui, i gāta n'na nguadi, bi thogui. ³² Xquet'a bi thop'ū n'na rā n'yohū mī ja rá 'befi p'ū ja rā nija. Nu'mø mī nu'a sā rā n'ū, bī māqui, bi thogui. ³³ Pε nuna n'na rā n'yohū ngue rā mmengu p'ū ja rā häi Samaria, bi thop'ū ja rā 'yu. Mī nu ngue 'bεmp'ū nā xi ma mā'unī, bi huεqui. ³⁴ Bi guarbū benna n'yohū p'uya, bi gōspabi rā aceite, 'nehra vino bi gōspa p'ū xi ts'erpi. Bi durpabi rá ts'et'i. Bi 'yεxpū ja rá fanī p'uya, bi zits'i ngue dā hyonnbī ha dī nsāya. Bī mādi. ³⁵ Mī hyaxpūya, nuna rā mmengu Samaria 'mø ya

ja ngue dā ma, bi hya'i yoho yø mēnyu nūya dī nthēui n'na pa rā nzābi n'na mmēnyu. Bi unna mmēnnigu, bi 'yēmbi: "Dāmī fārquits'ū nā rā n'yohū 'būcua. Nu'mø hīndī gua'i nā rā mēnyu ja ua, man'na xangu gui unī, ga jut'a'i 'mø dā pengui te gui unī", bi 'yēmbi. ³⁶ Xiya, ζdanā gue'a ya hyu nc'ei dī nēqui ngue rā mmīc'ēiui nā rā n'yohū bi anyø bē ya?

³⁷ Nu'a rā xānbbate ngue ra ley p'uya bi 'yēnā:

—Nu'a bi huēqui, gue'a rá mmīc'ēiui'a.

Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nī ma ya, dāmī 'yøt'e tengutho nā rā hya guī mmānya.

Ya 'bap'ujarā ngurā Marta ra Jesús.

³⁸ Bi thop'ū manī ma rā Jesús, bi zomp'ū ja n'na rā hnīnī. Nup'ū ja rā hnīnī bi zōnī, 'bap'ū n'na rā xisu nī hū ngue rā Marta. Nup'ū ja rá ngu nā, bi sāyabi rā Jesús.

³⁹ Nūnā rā Marta, 'bū'a n'na rá juhue nī hū ngue rā Maya. Nūnā rā Maya bī mīp'ū nī hyandra Jesús ngue øxra hya xihyø ja'i. ⁴⁰ Pē rā Marta hūmbī dī mpetho. Bi guarbū hū rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmū, ζua xanho te ør'mā juhue ngue hīndī zēqui? Dāmī xifi ngue dā māxqui —bi 'yēmbi.

⁴¹ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbra Marta:

—Ague Marta, ague Marta, hīnguī pađi te gui 'yøt'e. Janjuani gui ho nī mmāi'a

te gā ja ngue gui 'yøt'e. ⁴² Pē hōnda n'na rā hya ja ngue mā datho dī mporta. Nūnā rā Maya xā huanhna hya nū'a mā datho dī mporta 'nē hīnjōnda hyānbi.

11

Bi xānbbabi ha dī mat'Oja yøja'i rā Jesús.

¹ Man'na rā ora p'uya, nūnā rā Jesús mī mmat'Oja p'ū ja n'na rā xēqui. Mī juadi bī mat'Oja p'uya, nū'a n'na'ū yø xādi bī 'yēmbi:

—Ague grā Hmū, dāmī xāngahe rā mhmat'Oja, tengutho rā Xuua bi xānbi dā mat'Oja yø xādi —bi 'yēmbi.

² Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'mø guī mmat'Ojahū, gui 'yēmhmū: "Mā Papá'āhe guī 'bū mahēts'i, dāmī 'yøt'e ngue dā hnu mānsū'i. Bā ēhē guī mānda ua. Dī njā'a te nī pāhā ua ja rā xīmhai tengutho bī ja mahēts'i.

³ Dāmī 'dacje rā hmē n'na pa ngu n'na pa. ⁴ 'Nē dāmī punnga mā ts'oquihe, tengutho gāhe xquet'a dādi punnbahe to hīnguī ho te ørcahe. Dāmī fāxcahe ngue hīnga øt'āhe rā nts'o. Dāmī yanje ngue rā nts'o".

⁵ Rā Jesús bi sigue bi 'yēmbi:

—Xi'mø ngue n'na rā n'yohū gādi n'amigo n'na'ahū ya. Nu'mø māde rā xui p'uya, dā zomp'ū ja rá ngu rá amigo, dā 'yēmbi: "Ague mā amigo'i, dāmī hmīqui hyu yø thūhmē.

⁶ Porque n'na mā amigo bi zop'ū ja mā ngu, jap'ū xpi 'yēhē. Pē hīn'yū te gā unni'.

⁷ Nu'a ts'o p'aya, da 'yenthō 'mō bá thā'a mbo rá ngu: "Yo gadi xunanyagui. Ya n'nōt'e mā goxthi. Mā basī ya xā 'yoi. Ya hinda zā gā nnanguī gā 'da'i'a guī ādi", da 'yēmbi. ⁸ Madagūe'a ngue rá amigo, pē hinguī nne da nangui ngue di unni te honi. Pē nugā dí xi'ahū ngue da nanghū, di unni te gā honi, n'namhū ngue ya hinnī mantho di xunanya. ⁹ Janangue nugā dí xi'ahū, nūnā Ojā di 'da'i te guī homhū. Damī 'yāpi te guī nnehū. Nū te guī honi, guī tini. Nu'mō gā jātra goxthi ngue guī nzohmū Ojā, da xoc'ahū. ¹⁰ Porque nū rá ja'i ādi te nne, mā t'unni. Nu'a honi, i tini. Nu'a di jātra goxthi, i sojpi.

¹¹ Conque nū rá ja'i 'bahrā basī, nu'mō bi 'yāpra thūhmē, hinguī sā rá mmūi rá ja'i ngue rá do di unna basī. Ogue rá huā da 'yāprā basī, hingra c'ēya di unni. ¹² Ogue rá do'ni da 'yāprā basī, hingra ixtehe di unni. ¹³ A nuyá, i ja ni ts'oquihū, pē guī padī guī unna cosa xanho ni basihū. Nu'a ni Papáhu bí 'bū mahēts'i ya, man'natho'a, nu'mō te'o da 'yāpra Espiritu Santo, da pēnnabi.

Yō ja'i ēmbi ngue rá zithu fāts'i te ōtra Jesús.

¹⁴ Nūnā rá Jesús bi 'yōthe n'na rá n'yohū mādi gonebi rá ts'onthi mi n'youi. Nu'mō mi hyep'ū rá ts'onthi mi n'youi rá n'yohū, bi nya p'aya. Yō ja'i p'aya di 'yōtho. ¹⁵ Pē ēn'i da yō ja'i:

—Nūnā rá n'yohū nā, ōthe yō ja'i n'youi yō ts'onthi, pē gue gue'a rá zithu rá hmū yō ts'onthi fāts'i ngue jap'ū.

¹⁶ Mi'da yō ja'i p'aya, bi xifi ngue nūnū mahēts'i xtabā 'yōtyō hmēya hīnjongui sā da 'yōt'e, para ngue da bahyō ja'i ngue Ojā bí 'bū mahēts'i di unna ts'edi. ¹⁷ Pē rá Jesús gā patho te mbēnyō ja'i, bi 'yēmbi:

—Xip'ū di mānda n'na rá dast'abi, nu'mō di ndūnhyō ja'i, hīnjām'mō da zā da zēhyō hyā. Xip'ū ja n'na rá ngu ya, nu'mō di nsūse yō ja'i 'būp'ū, da 'yēhra pa di n'uēni. ¹⁸ Njarbūtho nā rá hyā dí xi'ahū ya. Xi'mō ngue di hejpasē yō mēfi rá zithu, ya rá 'bēfise di ts'onī. Dí mmangā nā rá hyā nā ngue guī ēnjū ngue rá zithu fāxca'mō dí ōthegā yō ja'i n'youi yō ts'onthi. ¹⁹ A nu'mō ngue ngu'a, xi ni mmijudīohū tēnā hyā guī xānnbātehū, zua rá zithu fāx'mō ōthe yō ja'i n'youi yō ts'onthi? Nuyá, ja di nēqui p'aya ngue guī ya xādāhū, hinguī padī te guī mmāmhmū. ²⁰ Pē xi'mō ngue di 'dacra ts'edi Ojā ngue gā ōthegā yō ja'i n'youi yō ts'onthi, ja di nēqui p'aya, ngue ya di mānda ua Ojā.

²¹ Hingra zithu ōthe yō ja'i n'youi yō ts'onthi. Xi'mō ngue n'na rá n'yohū xanzaqui, cū yō juai guī mfāp'ū ja rá ngu, hīnte da ja'a te fādi. ²² Pē nu'mō bá ēp'ū man'na rá n'yohū ngue man'na xtā nzaqui, da dapi, da gūnnabi yō

juai guj mfädi. Ya rá mmeti'a te da hyannbi. Di njadä p'uya, tate xa nzaquigui ngue ra zithu, janangue sä dí øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

23 Nu ra ja'i hingui nne ngue ma n'yo'be, guehna ra ja'i rá n'youi ma nsui'be na. Nu ra ja'i hingui faxqui ngue ga ør'be ra 'befi, guehna ra ja'i di ts'ongatho ma 'befi na.

Ra ts'onthi bá pengbu ja ra mmui ra ja'i.

24 Nu'mø bi hyep'u ra ts'onthi n'youi ra ja'i, nup'u ja ra xequi mathoguitho xa 'yot'i, ja bí 'yop'u ra ts'onthi, honi ha di nsäya. Pe nu'mø himbi dini ha di nsäya, di n'yomfeni p'uya, i ena: "Ga pengä p'u ja ma ngu dá pøni", i ena. 25 Nu'mø bá pengbuaya, da dinnbabi rá mmui ra ja'i ngue hinjongui 'bap'u, tengutho n'na ra ngu ngue mahoqui xanho, i njoqui. 26 Da mengbuaya, da si mi yoto yø ts'onthi man'na xants'o ngue'a ra ts'onthi rá mudi. Gä da yarb'u ja rá mmui ra ja'i ngue di m'map'u. M'mefa p'uya, man'na di m'mu man'u ra ja'i ngue'a te ra n'u mi sä m'met'o.

Bi manna Jesús te'o di nthui ra mmenthi.

27 Nuna ra Jesús, mente mmanya yø hya ya, nup'u ha 'buhyo ja'i, bá tha'a n'na ra xisu, bi 'yembi:

—Ra mmenthi bi nthui ra xisu bi øn'a'i, 'ne bi sat'a'i —bi 'yembi.

28 Em'mø mi dahra Jesús:

—Ma datho ra mmenthi bi nthui ya yø ja'i di ho da 'yøxra hya mman'Oja, nu'a te ra hya øde, gue'a øt'a.

Yø ts'oc'ei äpyø milagro ra Jesús.

29 Man'na ni mpetitho yø ja'i p'u 'bähra Jesús. Mi nya ra Jesús, bi 'yena:

—Nu yø ja'i 'bähra pa ja p'uya, yø ts'oc'ei. 'Bet'o äcyø milagro da nu, ja da 'yec'eigui. Pe hin tema milagro ga øt'e ngue da nu yø ja'i. Nu'a da nøpa hmeya yø ja'i ya, gue'a te bi thohra pøngahya Jonás. 30 Porque tengutho ra Jonás, nu'a te bi tho'a, gue'a bi nøpa hmeya yø ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Nínive'a. Njarbutho ra N'yohu bí 'ye mahets'i ya, nu'a te da tho'a, gue'a da nøpa hmeya yø ja'i 'bähra pa jap'u'a ya. 31 Nu'mø ra pa ngue daní hyaxra güenda Oja p'uya, nu'a n'na ra xisu mi ndast'abi p'u sur, da nangui ngue di yäpya yø ja'i 'bähra pa ja p'uya. Porque nuna ra xisu na, ndø yap'utho rá häi bi 'yehē ngue bi 'yøxra hya mi pahra Salomón. Conque man'na dí tategä ya ngue ra Salomón, pe hingui nne gui 'yøhm'u ra hya dí mmangä ya. 32 Da gue'u yø ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Nínive da nang'mø ra pa daní hyaxra güenda Oja, di yäpya yø ja'i 'bähra pa ja p'uya. Porque nu'u yø ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Nínive, bi 'bätyø mmui 'mø mi 'yø'a ra hya bi manna Jonás. Conque man'na dí tategä ya ngue ra Jonás, pe hingui nne

gui 'yøhm̄ rā hyā dī mmāngä ya.

Rā Jesús bi hyējpabi rā hyā n'na rā nyot'i.

³³ Hīngui sā ngue to di sacra nyot'i 'nē dā 'yaqui, ogue dā go'mi con n'na rā huada. Sinoque dā hyøxm̄aya, n'namhm̄a ngue dā nū rā nyot'i yø ja'i dā yut'ambo. ³⁴ Nū'mø bi xogui xanho nī dāhm̄ ya, ya gui hēthm̄ xanho rā nyot'i i ja. Njarbutho nī n'yomfēnīhm̄ ya, nū'mø bi xogui xanho, ya gui pahm̄a ndana rā nho gdi n'yohm̄ 'mø. Pē nūmø hīngui xogui xanho nī n'yomfēnīhm̄, ya himma juani gui pahm̄a ndana rā nho gdi n'yohm̄ 'mø. Ya nsutho 'mø ngue rā ts'a'bexui p'ū gni mähä. ³⁵ Njarbutho ya, dami ne ngue dā xohni n'yomfēnīhm̄, n'namhm̄a ngue dā zā gui timhm̄a rā 'yū xanho. ³⁶ Tengutho n'na rā ja'i 'mø hā rā nyot'i, hētra 'yū hā nī ma, gui njathm̄ p'ūya. Nū'mø tinnī mm̄aih̄m̄ ndana rā nho, ya gui hyēhm̄ p'ū rā nts'o ngue gui n'yo manhohm̄.

Bi manna Jesús te øtyø fariseo 'nēhyø xännbate ngue rā ley.

³⁷ Nū'mø mi juadi bi nya rā Jesús, nūna n'na rā fariseo bi zits'i ngue dā nsihm̄ēui p'ū ja rá ngu. Mi yut'ambo rā ngu rā Jesús, bi mip'ū ja rā mēxa. ³⁸ Nūna rā fariseo p'ūya, di 'yøtho hanja'a bi 'yøtra Jesús ngue himbi nxm̄'yē 'mø mi nsihm̄ē. ³⁹ Pē rā Jesús bi 'yēmbi:

—Ague gyø fariseohm̄, gui pecm̄a maxøts'e rā vaso 'nē maxøts'e rā mohi. Pē maxøts'etho dī nēqui ngue gyø hoja'ihm̄. Nū mbo nī mm̄aih̄m̄, gyø bēhm̄, ngue hønt'a te pēs'yø ja'i so nī mm̄ai gui hyännbahm̄. ⁴⁰ Hīngui padī te gui mm̄amhm̄. ¿Ua hīngui pahm̄a ngue maxøts'e mā do'yohm̄, Oja bi hoqui, xquet'a 'nē mbo mā mm̄aih̄m̄ bi hoqui? ⁴¹ Pē dami fäxyø hyoya co nū'a te gui pēts'i. Ya gā dā gommanho p'ūya.

⁴² Ague gyø fariseohm̄, hague ngu rā n'ū gui thohm̄. Nū'a rā diezmo gadi unhm̄. Oja, gadi unni te gā gui timhm̄, asta rā xac'andehe gadi unhm̄ rā diezmo Oja. Dā gue'ū gātho mi'da yø c'ani gadi unhm̄ rā diezmo Oja. Ya xanho ngue ngūna gui øthm̄, pē nū te rā nho ja ngue gui 'yøthm̄, 'nē'a gdi mahm̄ Oja, hīngui øthm̄'a.

⁴³ Ague gyø fariseohm̄, hague ngu rā n'ū gui thohm̄. Porque gui huanthohm̄ yø nthuts'i tate xanho p'ū ja yø nija. 'Nē gui nnehm̄ ngue con n'na rā respeto di zengua'ahm̄ yø ja'i p'ū ja yø 'yū.

⁴⁴ Ague gyø xännbatehm̄ ngue rā ley, conyø fariseo, hague ngu rā n'ū gui thohm̄. Porque maxøts'etho dī nēqui ngue xanho'ahm̄, himma juani ngue xanho nī mm̄aih̄m̄. Nū'ahm̄, tengutho p'ū o rā ánima hīndi nēqui, thohyø ja'i maxøts'e, pē hīngui padī te ja mbo rā häi.

⁴⁵ Mi da'a n'na nc'ēi'ū yø xännbate ngue rā ley p'ūya, bi

'yɛmbi:

—Ague grá xännbate, ngue guí mmanā rā hyā nāya, xquet'a 'nɛcāhe guí səcje ya 'mø —bi 'yɛmbi.

46 Mī dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Xquet'a 'nɛhyø xännbate ngue rā ley, hague ngu rā n'ɸ guí thohmɸ. Porque nunā rā ley guí xännbahɸ yø ja'í ngue da 'yøt'e, hīnjonguī hāt'i da 'yøt'e. ɛntho rā ndate 'benī gadi duthɸ yø ja'í. Yø ja'í p'ɸya, hīnguī hāt'i da duts'í. Pɛ nu'ahɸ, nī xīngā gue'a n'na nī saha guí nne gdi tøxhɸ'a rā 'benī guí høspahɸ yø ja'í.

47 Hague ngu rā n'ɸ guí thohmɸ. Porque guí hømbahɸ yø panteo'ɸ yø pøngahya Oja xa hyo nī mboxitahɸ. 48 Ja dī nɛquī p'ɸya ngue gadi thehɸ'ɸ nī mboxitahɸ bi hyopyø pongahya Oja. Mahønguī nne guí njathɸ p'ɸya, madague'a gadi hojpaɸ yø panteo'ɸ yø pøngahya ya xandu.

49 Janangue ya patho Oja te dī nja. Bi 'yɛna: “Gā pɛnhnä mā pøngahya 'nɛ mī'da yø m'mɛnhnī. Nu 'da'ɸ p'ɸya, da tho. Mī'da p'ɸya, da juí”. 50 Pɛ nuyā yø ja'í 'buhra pa ja p'ɸya, gā ja da mā mapɛnnbi p'ɸ'a rā castigo ja ngue dī nja, ngue yø pøngahya xa tho asta gue'mø mambá fɸ'a nximhäi. 51 Da fɸp'ɸ bá tu rā Abel, asta guerp'ɸ i ntu rā Zacarías nunā bi thop'ɸ ha guí nhyacui rā nija rā altar. Guehna dí xi'ahɸ nāya, da hyaspabi rā güenda Oja ya yø ja'í 'buhya, ngue'a te i du'ɸ.

52 Ague gyø xännbatehɸ ngue rā ley, hague ngu rā n'ɸ guí thohmɸ. Porque go guí hahɸ rā nsogui ngue rā mfadi. Pɛ nī xīngā gue'ahɸ gdi pahmɸ, nī xīngā di japhɸ da ba'ɸ yø ja'í nne da badi.

53 Nunā rā Jesús, høntho bi juadi bi manya yø hyā ya, mathoguitho bi mbøcue yø xännbate ngue rā ley 'nɛhyø fariseo. Bi guarbɸya ngue bi 'yørpe xangu yø nt'änni. 54 Honī ha di zadi ngue tema hyā da manā Jesús ngue hīnda gue'a, para ngue da zā di yapi.

12

Rā Jesús bi xännba yø ja'í ngue hanja'ɸ yø ja'í maxøts'etho dī nɛquī ngue xanho.

1 Nu'a rā ora'a, yø mahuahitho yø ja'í bi mpeti, asta dī ntøtyø ja'í. Rā Jesús bi madi bi 'yɛmbyø xadi:

—'Yo gnī 'yohɸ tengutho gā 'yo yø fariseo. Porque maxøts'etho dī nɛquī ngue xanho te gā 'yo, hīmma juani ngue xanho. 2 Hīn'yɸ n'na rā hyā da bɛmp'ɸ ja rá mmāi rā ja'í ngue hīnda fadi. Madague'a da 'yɛna da go'mi, pɛ gā fatho. 3 A nuyá, nu'a te gāma hyā nt'aguitho gadi nxihmɸ ngue hīnguī nnephɸ da fadi, hīnga nt'aguī'a, i fadi xandønho. Nu'a rā hyā gadi nhyarpatho nī guhɸ, ogue n'nøt'e rā ngu p'ɸ guí yahɸ, i nt'øde gātho rā hnini'a te guí mmamhɸ.

Bi manna Jesús ndana ja ngue da ts'u.

4 Ague mā amigo'ah_u, dí xi'ah_u ngue 'yo guí suh_u'u da ne da hyo'ah_u. Porque nu'mø bi hyo'ah_u, ya hinda zä te da japrä te. 5 Nügä ga xi'ah_u ndana ja ngue gui suh_u. Dami suh_u Oja, ngue nu'mø bi hyac'a ni teh_u, ja rá ts'edi ngue da men'nah_u ra nidu. Nuna ya, guehna dami suh_u naya.

6 Xi'mø bi 'bä cut'a yø ts'int's_u, uangui hondi yoho yø zixani mā t'un_i. Pε nuna Oja, hinga n'na di pumbeni'u yø ts'int's_u. 7 Janjuani ngue faxah_u Oja. Conque asta ni xtah_u m'mede n'na ngu n'na. Janangue 'yo guí suh_u yø ja'i. Porque man'na xammadi'ah_u ngue yø ts'int's_u, madague'a yø mmundotho'u.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue hinda gomp'u ha 'buhyø mmic'eiui.

8 Dí xi'ah_u ngue nu to gätho da mamp'u 'buhyø ja'i ngue ec'eigui, xquet'a ga mmangä p'u 'buhyø anxε Oja ngue dadi n'amigo'be ra ja'i. 9 Pε nu te'o da gøngä p'u 'buhyø ja'i, da mā ngue hinguí ec'eigui, xquet'a ga mmangä p'u 'buhyø anxε Oja ngue hin dadi n'amigo'be ra ja'i da gøngui.

10 Nu to bi zä da nømman'u ra N'yoh_u bí 'yε mahets'i, i sä ngue di mpunnbi. Pε nu ra ja'i da nømman'u ra Espiritu Santo, ya hinda mpunnbi.

11 Nu'mø bi ts'ixah_u p'u ja yø njja, ogue da ts'ixah_u p'u

ja ra ts'ut'abi, 'yo sä di tu ni mmaih_u na ra hya ja ngue gdi thah_u. 12 Porque nu'mø bi zønna ora gui nyah_u, guesε ra Espiritu Santo di ben'nah_u ra hya gui mmamhm'a ra ora'a.

Nu ra ja'i ja rá mēnyu, hinga gue'a rá mēnyu ja ngue di ma rá mmui.

13 Mambá nya n'na nc'ei p'u 'buhyø ja'i, bi 'yεmbra Jesús:

—Ague grá xännbate, dami xihmā n'yohugä ngue di 'da-jmā parte ngue ra erensia.

14 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague n'yø, ¿te'o bi 'yεxqui ngue ga nts'ut'abi ngue ga hec'ah_u te guí peshu?

15 Mahømbi 'yεmbi:

—Dami mfähm_u, 'yo sä guí εmh_u ngue gue'a ra mēnyu mā datho di muui. Porque ra ja'i nne ngue di m'mā manho, hinga gue'a rá mēnyu xtangu di pets'i di m'mā manho.

16 Bi hyejpabi na ra hya ja ua p'uya, bi 'yεmbi:

—Mi 'b'a n'na ra n'yoh_u ngue ra mmεmmeti. Emmēi bi nja yø huah_i. 17 Nuna ra mmεmmeti p'uya, nguna bi beni, bi 'yεna: “¿Teni 'bε'a ga øt'e? Hin'yu hap_u ga pets'a te jap'u xtä pefi”. 18 Ya emp'uya: “Ya dí padi te ga øt'e. Nuya ga xotmä t'u, man'na xtannoho ga hoqui. Ja ga pεspu'a te gä ga xoqui, 'nε'a te gä di pets'i. 19 Ga εngä p'uya, Nuya, xangu te jap'u gdä si xangu yø jeya. Di nja gampähä ya. Ma ga nsäya, ma ga si te ga tini”, da 'yεna. 20 Pε Oja p'uya, da 'yεmbi: “Ague n'yø,

hinguí padí te guí mma. Nuya guí tu'a dí nxuí ya. Xi'a te xcá pets'i, ¿to da gohmi'a?"
 21 Njarbutho ra ja'i nu'a nne ngue xtangu te da mets'i, hinte dí muui p'u ja rá hmi rá dá Oja.

Nuna Oja i fähya yø ja'i ya o rá 'ye.

22 Bi 'yεmba m'mefa yø xädi ra Jesús:

—Nugä dí mma, nu'a te ja ngue gui sih, ogue te ja ngue gui hyeh, 'yo gue'a mathoguitho ga ndu ni mmuih'a. 23 A nuyá, nu rá te ra ja'i man'natho dí muui ngue'a te da zi. Nu rá do'yo ra ja'i man'natho dí muui ngue'a te da hye.

24 Ya guí nnuh yø ca ngue hinguí uahj, 'ne hinguí xofu ngue te da mets'i. Pε Oja dí unni te si yø ts'int's'u. Goma gue'ah ya, ngue hinda máxah Oja, porque man'na xammađi'ah ngue yø ts'int's'u. 25 Xiya, xi ra ja'i tu rá mmui ngue hinguí hets'i, ¿ua da zä dí nte man'na doyanj ngue'a ga nhets'i?

26 Nu'mø hinda zä ngue man'na guí nteh mits'u, ¿hanja ngue tu ni mmuih mi'da yø cosa 'mø?

27 Ya guí nnuh yø dønñi bí ja dapo ngue händi mpefi, ni xinguí mpe, pε mahotho guí nequi. Dí xi'ah ngue tengü ra dast'abi Salomón, mandønho drá he bi hye, pε hinha da zädi tengü ga nho yø dønñi. 28 Porque guesε Oja øt'e ngue mazihotho guí nequi yø dønñi bí ja dapo. Bí ja dapo

ya, pε nixudi p'aya, dí nzøp'u ja ra orno. ¿Goma gue'ah ngue händi he'ah Oja? Pε hingá εgui εc'εih xanho ngue fäxah Oja. 29 Nuya 'yo mathoguitho di tu ni mmui ha gdi hyoni te gui sih. 30 Porque yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, hønt'a te da zi ni ma yø mmui honi. Pε nu'ah, 'buhnj Papáhu, 'ne ya padí ngue guí homhmu gätho ya yø cosa ya. 31 Janangue dami ja ndummu guí 'yøth'a te dí manda Oja. Gue'a di 'da'i te gäma cosa guí homhmu'a.

Dami ne ngue bí ja ni mmetih mahets'i.

32 Madague'a ziyohotho'ah, pε 'yo guí suh. Nugä ga fá'ah tengütho ra mände'yo 'mø fäh yø de'yo. Nuna Oja ni Papáhu i ja mpähä ngue guí m'muhmu p'u ha dí manda. 33 Dami pä te gä guí peshu, guí unhn ra mēnyu yø hyoha. Dami neh ra buxa hñjam'mø dí nts'oni. Porque nu'mø bí ja ni mmetih mahets'i, hinha rá nzequi da bøhø. Nup'u hinda zønna bε, 'ne hinda zi ra zu'ε'a te guí pets'i. 34 Nu'mø guí εhmhu ngue bí ja mahets'i'a ra nho tate dí muui, hønbn da zo ni mmuih p'u 'mø.

Ya xqui nsäh 'mø bi zøhni Hmuhu.

35 Ya xqui nsäh 'mø bi zøhni Hmuhu. Madra xui da zøhø, ya di zø ni nyot'ih. 36 Gui 'yøth tengütho yø hmiqui n'na ra hmu 'mø tømí ngue da pengb da nu ra nthati. Ngu di zøhø di jätta

goxthi, 'bexta xojpi. ³⁷ Ra mmenthī dī nthēui rā hmiqūi nuna dinnā hmu 'mø bi zøhø ngue dī ndø'mate. Majuani dī xi'ahū ngue nu'a rá hmu, dī nsā ngue da 'yēp'ū ja rā mēxa yø hmiqūi ngue da 'uini. ³⁸ Madague'a mādē nxui dā zøhø, ogue tobe hīndī hats'i dā zøhø, pē rā mmenthī bī nthēui yø hmiqūi dā thīnī ngue dī ndø'mate. ³⁹ Damī pahmū nā rā hyā ja ua. Ngue n'na rā mmēnnigu, nu'mø dā badi temā ora dā zøhra bē p'ū ja rá ngu, dī mfādi xanho, hīndī n'uni dā sojpa rá ngu ngue dā fē. ⁴⁰ Xquet'a damī njathū p'ūya, damī ndø'matehū. Porque nu'a rā ora hīnte di so nī mmāihū, xi'mø gue'a rā ora dā zøhra N'yohū di 'yē mahēts'i'a.

Ra Jesús bi hyējpa rā hyā yoho yø hmiqūi, n'na rā hmiqūi ngue rā 'yøde, n'na rā hmiqūi hīngrā yøde.

⁴¹ Ra Bedu bi 'yānna Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmu, ¿høngtho gāhe guí xicje nā rā hyā gadi hyecya, ua gue gātho yø ja'i guí xifi?

⁴² Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nuna rā hyā dí mmangā, gue'a rā hmiqūi 'bet'o bá dīnna hyā dí xicā nā, nu'mø dā 'yøt'e te dí xifi. Guehna tengutho n'na rā hmiqūi dā ma mafāti'ū to 'bēp'ū ja rá ngu rá hmu. Nu'mø bi zønna ora dī nsihmē yø ja'i mafāti, dā 'uini. ⁴³ Ra mmenthī dī nthēui rā hmiqūi dā 'yøt'e te di 'bēprā hmu. Nu'mø

bi zøhrā hmu, dā dīnī ngue dadi mpēfi. ⁴⁴ Majuani dī xi'ahū ngue nu te gā pēsrā hmu, gā di fātrā hmiqūi. ⁴⁵ Pē nuna rā hmiqūi dā 'yēmp'ū ja rá mmāi ngue hīm'be dā zøhrā hmu, dā madi dā matyø mmihmiqūiui conyø xisu. Dā mī dī nsihmē, ogue dī n'iti. ⁴⁶ Nu'a rá hmu rā hmiqūi p'ūya, nu'a rā pa rā ora ngue hīngui tø'mrá hmu, gue'a rā ora dā zø'a. Nu'a rá hmu p'ūya, mathoguitho dā mēi, pēts'i ngue dā xēni. Di 'yēmp'ū nī gohyø ja'i hīngui ēc'ēi rā hyā.

⁴⁷ Nuna rā hmiqūi bi badi xanho hanja nā rā hyā nneprā hmu dā 'yøt'e, pē hīmbi 'yørpabi'a te rá pāhā rá hmu, dā 'yēmmēi dā ma m'mēi. ⁴⁸ Pē nu'a rā hmiqūi hīmbi badi xanho'a te rá pāhā rá hmu, dā 'yøtyø cosa nī n'yup'ū ngue di 'bēi, ts'atho dā ma m'mēi, porque hīngui padī te øt'e. Nu te'o bi badi xanho rā hyā, jatho ngue dā 'yøt'e te sifi. Nu te'o man'na xangu rā hyā mafāti, man'natho xangu ja ngue dā 'yøt'e.

Bī manna Jesús ngue dī nja rā sui.

⁴⁹ Nugā rā sibi dá ēhē gā ucā ua ja rā ximhāi. Dí nnegā ngue dī nzø nā rā sibi nā. ⁵⁰ Xquet'a ja ngue gā thocā n'na rā n'ū, pē dí xønñi ngue dī nja. ⁵¹ ¿Ua guí ēmhū ngue dā ēcā ua ja rā ximhāi ngue hīn temā n'ū guí sāhū? Nu'a, hīn'na'a. Sinoque dī nja rā sui. ⁵² Porque rā pa dī ma

p'uya, cut'a nja'i 'dat'a rā ngu di 'bui, gā di nsui. Hyu nc'ei di nsuhami'u yo nc'ei di εc'εigui. Ogue yo nc'ei di nsuhami'u hyu nc'ei di εc'εigui. ⁵³ Nu rā papá hinda nu manho rá ts'ant'u di εc'εigui. Nu rā ts'ant'u hinda nu manho rá papá di εc'εigui. Nu rā mamá hinda nu manho rá t'ixu di εc'εigui. Nu rā t'ixu hinda nu manho rá mamá di εc'εigui. Nu rā cá hinda nu manho rá ts'ihuε di εc'εigui. Nu rā ts'ihuε hinda nu manho rá cá di εc'εigui.

Ija yø hmeya ngue te di nja.

⁵⁴ Nuna rā Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Nu'mø gá nuhā ngue bá nangyø 'bogui, guí εmhmu p'uya ngue di n'ye. 'Nε gue'a di nja'a. ⁵⁵ Nu'mø 'yo rā ndahi ni 'yε'a sur, guí εmhmu p'uya: “Xta mpa ya”. 'Nε gue'a di nja'a. ⁵⁶ Ena xø gā guí pahmu p'u gni bεmhmu, pε hin'na. Nu'ahā guí pahmu te nne dā manna tiempo 'mø guí hanthā yø guí bí ja maya, 'nεcua ja rā häi guí pahmu te di nja'mø 'yo rā ndahi. ¿Hanja ya'mø ngue hingui pahmu te gā mbøn'a te gāma hya guí nuhā yø pa dí 'bεhmu ya?

Dami ja ndummai gui nhojpaui ni nsuiui.

⁵⁷ ¿Hanja ngue hingui haçsehu rā güenda ndana gue'a xanho? ⁵⁸ Nu'mø bi nyap'ahā, nu'a di yap'ahā dami nhojpaui p'u ja rā 'yu, n'namhma ngue hinda dá'ahā p'u ja rā ts'ut'abi. Porque nu'mø ya bi ndá'ahā p'u ja rā ts'ut'abi, rā ts'ut'abi di dá'ahā

rā policia. Rā policia p'uya, da zixahā fādi. ⁵⁹ Dí xi'ahā ngue nup'u ja rā fādi, ya hinda zā guá pønthohā p'u, guá pømhmu asta gue'mø guá jut'i gātho rā mēnyu da ts'an'nahā.

13

Jatho ngue da thep'u ra nts'o.

¹ Nu'a rā ora'a p'uya, bi guat'i 'da yø ja'i p'u 'bāhra Jesús, bi xifi te xi 'yøtra Pilato ngue xi hyo 'da yø ja'i ngue yø mmengu Galilea. 'Nε ja xi thop'u ha thohyø zu'ε nu'u tho ngue rā 'bøt'e. ² Rā Jesús bi 'yεmbi:

—Nu'a te rā n'u bi thohya yø mmengu Galilea bi tho, çua guí εmhmu ngue man'na mi ja yø ts'oqui ya ngue mi'da yø mmenguhā? ³ Dí xi'ahā ngue hin'na. Nu'mø hingui hyehmu p'u rā nts'o gni 'yohā, xquet'a 'nε'ahā 'da gdi m'mehmu'u. ⁴ Xi'u 'de'ma hyato nja'i bi hyo rā torre Siloé 'mø mi dāgui, çua guí εmhmu ngue man'na mi ja yø ts'oqui ya bi du ngue gātho mi'da yø mmengu Jerusalén? ⁵ Nugā dí xi'ahā ngue hin'na. Nu'mø hingui hyehmu p'u rā nts'o gni 'yohā, 'nε'ahā 'da gni m'mehmu'u.

Rā Jesús bi hiejpa rā hya n'na rā za hingui zudi.

⁶ Bi hyoni te gui hiejpa rā hya bi xihyø ja'i rā Jesús, bi 'yεmbi:

—N'na rā n'yohā bi 'yεt'a n'na nza rā igo p'u ja rá häi. Bi ma dā nu p'uya ngue'mø zudi. Pε hin temā igo bá tini.

⁷ Bi 'yεmbrá mēfi mī fāhṛa häi p'uya: “Ague n'yø, ya rā hyu jeya dí εhε dí hongä yø ndät'ä ua ja rā za ja ua. Pε hñte dí tñi. Dāmī 'yets'i man'na xanho, porque cot'ua ja rā häi”, bi 'yεmbi. ⁸ Pε nu'a fāhṛa häi p'uya bi 'yεna: “Ague n'yø, dāmī tø'mrā jeya ja ua ya. Ma gā cunnbagā rā häi 'nε gā poppa rā 'yai. ⁹ Xamhmatho di nzudi ngue gā jap'u. Nu'mø ya hñmbi nzudi, ya gā expuya”, bi 'yεmbi.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na ra xisu mī mo'mī.

¹⁰ Man'na rā pa ngue rā ts'äya, mī xännbate p'u ja n'na rā nija rā Jesús. ¹¹ Nup'u ja rā nija, mī 'bup'u n'na rā xisu ngue ya n'ne'mā hyato njeya madī hyenni. Nu'a rā ts'onthi mī n'youi, di japi ngue mo'mī. Hñjam'mø di sä di juanná xutha. ¹² Nu'mø mī nu rā Jesús, bi zonnbüya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xisu, ya dā zā rā n'u guí hēmbya.

¹³ Bi japyø 'yε p'u ja rá ya p'uya. Pε 'bexpi zä'a rā ora'a, bi njuanná xutha rā xisu. Nunā p'uya, bi ja mammadi Oja. ¹⁴ Pε nu'a di manda p'u ja rā nija p'uya, bi mbøcue ngue rā ts'äya'a rā pa bi n'øthe rā Jesús. Bi 'yεmbyø ja'i p'uya:

—N'nato mā pa ja ngue di nja rā 'bēfi. Gue'u yø pa guá εhε dā t'øthe'ah'u m'ø. Pε hñga gue'mø rā pa ngue rā ts'äya dā t'øthe'ah'u.

¹⁵ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Ya gā gue'a guí mmamp'u gnī bēmhmā ya 'mø. Xi'mø

guí si n'na nī ndañi, oque n'na nī burru, ¿ua hñguí xoc'mø rā pa ngue rā ts'äya ngue dā ma dā nsithe? ¹⁶ Xina rā xisu, rá mbom'meto rā Abraham, ya n'ne'mā hyato njeya di unna zithu ngue'a te hēmbi. ¿Ua hñda zā dā t'øthe 'mø rā pa ngue rā ts'äya nā'mø?

¹⁷ Mī manna rā hya nā p'uya, mambī mesta yø sä'u nnu man'u rā Jesús. Pε gā di johya yø ja'i, porque hñjonda zā dā 'yøt'e te nnurpi øtra Jesús.

Bi hyεcra hya rā Jesús ngue n'na rá hmudā rā mostasa.

¹⁸ Mī nya rā Jesús, bi 'yεna: —¿Ha di njap'u gdī pahmu ngue ha di nxandyø ja'i dā zo rá 'yε Oja? ¿Tegue gdā hyεjpa rā hya? ¹⁹ Tengutho n'na zihmudā rā mostasa, zitchu 'mø bi thup'u ja rā huahī. Pε di nte asta gue'mø di ndat'o. Xta nhets'i dā gohi, dā 'yøtyø 'bafi yø ts'int's'u p'u ja yø 'yet'o.

Bi nhyεjpa rā hya rā hojani i pε rā levadura ngue di ixqui.

²⁰ Mahømbi 'yεnna Jesús: —Nu'a di nxandyø ja'i dā zo rá 'yε Oja, guí nhyεjpabi ²¹ rā íxi 'mø bi japi hyu t'eni rā hojani n'na rā xisu, asta gue'mø di ixqui gā rā jani.

Mahyεjpi rā hya n'na rā goxthi hñguí uant'i.

²² Bi sigue bi n'yo rā Jesús nī ma Jerusalén, xännbabi rā hya yø ja'i p'u ja yø hñini thogui.

²³ Bi 'yεmba n'na nc'ei p'uya:

—Ague grá hmu, ¿ua ziy-ohotho yø ja'i di nyani?

Mī dahra Jesús, bi 'yεna:

24 —Dami ja ndummai gdi cathu p'u ja ra goxthi hingui uant'i. Porque di xi'ahu ngue xangu to da ne da yat'i, pe hindā zā da yat'i. 25 Porque nu'mø bi nangra mmenniḡu da nøtra goxthi, nu'u da go'athi di jātra goxthi, da 'yēmbi: “Ague grā Hmu, dami xogahe rā goxthi”, da 'yēmbi. Pe da 'yēnna Hmu 'mø bi dadi: “Hin'na. Himma amigo'ahu”. 26 Da 'yēn'u di 'bā'athi p'uya: “Pe 'nē 'dap'u dā nsihmēhu. Nup'u ja mā hniniḡahe ja gā xānngahe p'u ni hya”. 27 Da 'yēnna Hmu 'mø bi dadi: “Ya di xi'ahu ngue himma amigo'ahu. Dami 'uehmu ua di 'bui, porque xants'o te xcā 'yøthu”. 28 Ja di nzonp'u'u di 'bā'athi p'uya, di guxtyø ts'i 'mø bi nu rā Abraham, rā Isaac, rā Jacob, co gātho mi'da yø pøngahya Oja di 'bup'u di manda Oja. Nu'u di 'bā'athi, da gop'u'u. 29 Porque di bønyø jā'i p'u ni hyahra hyadi, da guerp'u ni bøxyadi, norte, 'nē sur di bønyø jā'i da mip'u ja rā mēxa ngue di nsihmē p'u di manda Oja. 30 A nuyá, 'bu i'da ngue 'befa ua ya, gue'u dani m'met'o p'u'u. 'Bu i'da ngue 'bet'o ua ya, gue'u dani m'mefa p'u'u.

Bi nzonna Jesús ngue handra hnini Jerusalén.

31 Nu'a rā pa'a p'uya, bi zø i'da yø fariseo, bi 'yēmbra Jesús:

—Dami pøngua ni ma, porque nne da hyo'i rā Herodes —bi 'yēmbi.

32 Mi dahra Jesús, bi 'yēnā:

—Hantho enā da hyäcā nā rā Herodes. Ni mähā ya bā xihma ngue nuya 'nē nixudi, ga øthegā yø jā'i n'youi yø ts'onthi. Ga øthe yø jā'i hēmbi 'dama 'dan'yo man'u. Nimanī p'uya, ga juadi te di pēfi. 33 Pe jatho ngue ga thogui hapu nnā ma. Nixudi 'nē nimanī ga n'yo astā gue'mø ga søn'a Jerusalén. Nuua himma juani ngue da thogā ua, nup'u Jerusalén himma punnbi yø pøngahya sømp'u, gā i tho.

34 Ague gyø mmēnguhū Jerusalén, gue'e gui hophu yø pøngahya Oja, da gue'u yø mamhya Oja bi 'ben'nahū, gā gui pūndothohū. Xangu yø nnidi dā ne ngue ga pen'nahū tengutho rā øni 'mø di petyø basī ngue di huits'i conyø zahua, dadi ja'ahu p'u. Pe hingā nehū. 35 A nuyá, da hyec'ahū p'u Oja ya. Di xi'ahu ngue ya hinnī mantho gui nnujū, astā gue'mø da 'yēhra pa gui 'yēmhmu: “Di jāprā m'mēnhni Oja bā penhua”, gui 'yēmhmu.

14

Bi 'yøthe n'na rā dārquehi rā Jesús.

1 N'na rā pa ngue rā ts'äya, nuna rā Jesús bi ma da nsihmē p'u ja rá ngu n'na rā n'yohu 'bet'o ngue yø fariseo. Nuya p'uya, fātho te øtra Jesús.

2 Nup'u hudi, 'bup'u n'na rā n'yohu ngue nenī. 3 Nuna rā Jesús, bi 'yørpa rā nt'änni yø xānnbate ngue rā ley 'nēhyø fariseo, bi 'yēmbi:

—¿Ua da zä ngue da t'øthe n'na ra dārquehī 'mø ra pa ngue ra ts'äya, uague hin'nä?

⁴ Nu'ua nzofo himbi dadi. Bi bentra dārquehī ra Jesús, bi 'yøthe. Bi xifi ngue da ma. ⁵ Bi t'embyø fariseo p'uya:

—A nuyá, xi'mø gdi sihu n'na ra burru ogue n'na ra ndani, da zop'ua ja n'na ra ots'i 'mø ra pa ngue ra ts'äya, uangui guá juts'i 'bexque'a, madra ts'äya'a ra pa da zop'ua ja ra ots'i.

⁶ Hinte ga ndatho'ua yø ja'i nzofo.

Ra Jesús bi xifi te da 'yøtyø ja'i nnu ra nthati.

⁷ Nu'ua yø ja'i xi ts'ofu, hetho ra Jesús ha ga huanyø nthuts'i 'mø bi mip'ua ja ra mexa. Bi 'yembuya:

⁸ —Nu'mø to bi zo'i ngue gui nnuha ra nthati, 'yogui huanthoha yø nthuts'i tate xanho ngue ja gui mmihma p'ua. Nthambenitho da zø hman'na nc'ei, nu'a tate hnu mansu ngue nu'i. ⁹ Nu'a xa nzo'i p'uya, nthambenitho da 'yēn'i: “Damī unna nthuts'i na 'bucua n'yø”. Ya gui pes'ni sā p'uya ngue gni mmip'ua ja ra nthuts'i hinga njuani.

¹⁰ Nu'mø bi ts'o'i, damī mip'ua ja ra nthuts'i bí ja nyani, n'namhma ngue nu'mø bi zø'a xa nzo'i, da 'yēn'i p'uya: “De gui mmicua ja ra nthuts'i xanho n'yø”. Xquet'a 'ne'ua 'dap'ua gdi huhma p'ua ja ra mexa da nu mansu'i p'uya.

¹¹ Porque nu'a nne ngue man'na di hnu mansu, gue'a man'na ts'utho hnu mansu'a.

Pe nu'a øt'e ngue hinguī hnu mansu p'ua ga mbēni, gue'a man'natho hnu mansu'a.

¹² Ra Jesús bi 'yembra n'yohua xi zixpu ja rá ngu:

—Nu'mø guí øt'a n'na ra nts'ihmē, oguī nzohni amigo, ni xinga gue'ua ni n'yohua, ni xinga gue'ua ni mēni, ni xinga gue'ua ni besino ngue ja te da zi. Porque nu'ua, xquet'a da 'yēhra ora da zo'i ngue gui nsihmēui. Ya bi ma ma cots'i'a ra mate xcá 'yørbuya.

¹³ A nuyá, nu'mø guí øtra nts'ihmē, damī zo'ua yø hyoya di nsihmē, damī zo'ua yø do'yē, damī zo'ua yø dogua, damī zo'ua yø xädä ngue gui 'uini. ¹⁴ Janangue di toca'i ra mmēnthi p'uya, porque hindä zä da gut'a'i te gui 'yørpe. Pe nu'mø ra pa dani bēnnate yø hoja'i p'uya, da gut'a'i Oja te xcá 'yøt'e.

Bi ma mahyequi ra hya ngue n'na ra dants'ihmē di nja.

¹⁵ Nu'a n'na nc'ei mi hup'ua ja ra mexa p'uya, bi 'yøde te mmanna Jesús, bi 'yēmbi:

—Majuani ngue ra mmēnthi di tocabi'a to sihmē p'ua ha di manda Oja 'mø.

¹⁶ Mi nya ra Jesús, bi 'yēna:

—N'na ra n'yohua, bi 'yøt'a n'na ra dants'ihmē ngue ra nde. Bi manda p'uya ngue bá ts'ofu xangu yø ja'i. ¹⁷ Nu'a ra nde ja ngue di nja ra nts'ihmē p'uya, bi mēnhná hmiqui ra mmēnigu ngue bá si'ua to ya xi ts'ofu. Bi 'yēmbi: “Ma ga mmähä ya, porque ya bi nho'a te da ts'i”. ¹⁸ Nu'ua bá ts'i p'uya, ena

ngue h̄ingui pongui. Nu'a rá m̄adi bá ts'ofó bi 'yēna: “Ja dá t̄an'a n'na rá h̄ai, jatho ngue ga ma nu ya. Dam̄i punngui, nugā h̄ingui pongui ga mmagā p'ʉ”.¹⁹ Nu'a man'na p'ʉya bi 'yēna: “Ja dí t̄an'i c̄at'a nt'ei yō ndani. Nu'ya dí nne ga s̄a ya. Dam̄i punngui, nugā h̄ingui pongui ga mmagā p'ʉ”.²⁰ Man'na p'ʉya bi 'yēna: “Ja εdadi nthati, janangue h̄inda z̄a ga mm̄ap'ʉ”.²¹ Nu'm̄o m̄ambá pengrā h̄m̄iqui, bi xihrá h̄mu te bá sifi. Bi mb̄ocue rá h̄mu p'ʉya. Bi 'yēmb̄rá h̄m̄iqui: “N̄i ma n'nahmantho p'ʉ ja rá t̄ai ya, 'n̄ep'ʉ ja yō caye ua ja rá h̄n̄ini. Bá si ua yō hyoya. Bá si ua yō do'yē, bá si ua yō dogua 'n̄ehyō x̄adā”.²² M̄ambá pengrā h̄m̄iqui p'ʉya, bi 'yēna: “Ague gr̄a h̄mu, ya dá øt'e te ḡá 'b̄ejpagui ya. P̄e tobe mbonguitho yō nthuts'i”.²³ Bi 'yēnna h̄mu p'ʉya: “Nu'ya n̄i ma mah̄on'a p'ʉ ja yō caye 'n̄ep'ʉ ja yō 'yū ya. Bí ja ts'edi ngue da εcua yō ja'i n'namh̄ma ngue da yuh̄ma ngu. ²⁴ Porque dí xi'ah̄u ngue nu'ʉ yō n'yoh̄u dá zocā m'm̄et'o, ya h̄inda z̄a da εh̄ε di nsih̄m̄εua'ʉ”.

Ja ua rá hya ja ngue da yōtrā ja'i 'm̄o nne da d̄enna Cristo.

²⁵ Xangu yō ja'i n̄i 'b̄efa p'ʉ n̄i ma rá Jesús. Bi 'b̄arb̄uya, bi 'yēmb̄i:

²⁶ —Nu te'o t̄enngui 'n̄ε zits'ʉtho di maqui ngue'a te gui mah̄rá papá, ogue rá mamá, ogue rá xisu, ogue yō

basi, ogue yō n'yoh̄u, ogue yō n̄ju, ogue s̄u da tho conná ngueque, nuná, guehna h̄im̄ma x̄adigā na.²⁷ Nu rá ja'i h̄ingui nne da d̄enngui ngue s̄u da tho, guehna rá ja'i h̄im̄ma juani mā x̄adigā na.²⁸ A nu'ah̄u ya, xi'm̄o to da ne da hyō'a n'na rá torre, uangui 'bet'o da 'yōtrā güenda, da nu 'm̄o ngue ja te di ani para ngue da hyät̄ra 'b̄efi, ogue h̄in'na.²⁹ Porque nu'm̄o s̄a di d̄u'm̄i, 'n̄ε h̄inda hyät'a m'm̄efa, da denni to da nu p'ʉya.³⁰ Da 'yēna: “Nuna rá n'yoh̄u 'b̄ucua bi d̄u'm̄rá 'b̄efi, p̄ε h̄ingui s̄a da hyät'i”, da 'yēna.³¹ Xi'm̄o ngue n'na rá d̄ast'abi ja ngue da 'yōrpabi rá t̄unh̄ni man'na rá mm̄idast'abiui, uangui da m̄i di n'yomf̄eni, da z̄anni ngue'm̄o da z̄a di j̄ui 'det'a mah̄uah̄i yō soldado 'm̄o bá εp'ʉ 'd̄ate mah̄uah̄i ngue ne t̄unh̄ni.³² P̄ε nu'm̄o h̄inda z̄a p'ʉya, nu'm̄o tobe yap'ʉtho bá εhr̄á ns̄iui, da m̄enn̄ba rá hya rá mm̄inst'abiui p'ʉya ngue di n̄hojp̄ai.³³ Gui njath̄u p'ʉya, ngue gui hyac̄ju rá güenda, porque rá ja'i ngue t̄ate di ma'a te p̄ets'i, a nugā p'ʉya, zi ts'ʉtho di maqui, guehna rá ja'i h̄im̄ma x̄adigā na.

Bi ma mah̄yεqui rá hya ngue'm̄o bi m'm̄ε'a te ga n'u rá u.

³⁴ Conque rá u, x̄anho'a. P̄ε nu'm̄o ya h̄ingui u, ya h̄inte di muui.³⁵ N̄i x̄ingrā 'yai rá h̄ai da z̄a, sinoque da t'enth̄o. A nu'yá, di n̄ja n̄i gu ngue gui

'yøhm̄ nā rā hyā dí mmāngä ya.

15

Bi hyecra hya rā Jesús ngue'mø bi 'ue'a n'na rā de'yo.

¹ Gātho yø ngūthāi 'nē'u mī'da yø ja'ī t'ēmbi ngue ja yø ts'oqui bi guarb̄u 'bāhra Jesús ngue øts'e te mma. ² Gue'a ga nnemhya yø fariseo'a 'nēhyø xānnbate ngue rā ley, bi 'yēnā:

—Nūnā rā n'yoh̄u 'b̄ucua, guehya yø ja'ī ja yø ts'oqui nne dī nyāui 'nē 'dap'ū sihm̄eui nā.

³ Janāngue rā Jesús bi hyeca n'na rā hya bi xifi, bi 'yēmbi:

⁴ —Nū'ah̄u ya, xi'mø di 'b̄ui to di si n'na ciento yø de'yo, dā 'ue'a n'na nde'yo p'uya, uāngui dā zop'ū'ū goho 'dāte mā'de'mā gūto nde'yo p'ū ja rā dapo. Dā ma da honnā n'na nde'yo xā 'uegue astā gue'mø bá tīni. ⁵ Nū'mø bá tīmp'uya, dādi johya, dā huxrā xixi, dā ēhe. ⁶ Nū'mø bi zop'ū'ū ja rá ngu, di petyø amigo 'nēhyø besino, dā 'yēmbi: “Bá ēhm̄u ya, 'da gda johyathoh̄u, porque ya dá tīngā mā de'yo xi m'mēdi”, dā 'yēnā. ⁷ Njarb̄utho nā dí xi'ah̄u ya, ngue'mø bi hyep'ū rā nts'o ga 'yo n'na rā ja'ī ja rá ts'oqui. Man'na rā ndøpāhā bí ja mah̄ets'i, hīnda gue'ū goho 'dāte mā'de'mā gūto nja'ī ēnā ngue yø hoja'ī, hīn'yū yø ts'oqui.

Bi ma mahyēqui rā hya ngue rā mēnyū bi m'mēdi.

⁸ Xi n'na rā xisu 'mø cū 'det'a yø mēnyū, di 'bē'a n'na

p'uya, uāngui di sacra nyot'i dā gocrā ngu, mahotho di hyoni astā gue'mø bi dīni. ⁹ Nū'mø bi dīmp'uya, di petyø amigo 'nē mī'da yø besino, dā 'yēmbi: “Ma 'da gdā johyathoh̄u ya, porque dá tīngā mā mēnyū dá 'bedi”, dā 'yēmbi. ¹⁰ Njarb̄utho nā rā hyā dí xi'ah̄u ya, ngue bí ja rā johya p'ū bí 'b̄uhyø anxē Oja ngue n'na rā ja'ī ja rá ts'oqui, dā hyep'ū rā nts'o ga 'yo.

Bi ma mahyēqui rā hya ngue n'na rā n'yoh̄u di ūntho'a te mā t'ūnni.

¹¹ Mī nyā rā Jesús, bi 'yēnā:

—Mī si yoho yø ts'ant'ū n'na rā n'yoh̄u. ¹² Nūnā rā ts'ant'ū cohi bi 'yēmbi papā: “Ague papā, dāmī 'dac'a te mā mmeti di tocagui”, bi 'yēmbi. Nūnā rá papā p'uya, bi ūnni n'na ngu n'na yø ts'ant'ū'a te di tocabi. ¹³ Hīmma ya'atho yø pa p'uya, nūnā rā ts'ant'ū cohi, bi pēti gātho'a te rá mmeti, bi hyats'i, bi ma man'na rā hāi yap'atho. Ja bi ūmma ūntho p'ū rá mēnyū p'uya. ¹⁴ Pē nū'mø mī hyāti gā bi ūnnā mēnyū, nup'ū ja rā hāi 'b̄ui, bi nja n'na rā thūhū. Ya hīn'yū te dā zi p'uya. ¹⁵ Bi map'ū 'b̄u'a n'na rā n'yoh̄u ngue bi 'yānna 'bēfi p'uya. Nūnā rā n'yoh̄u p'uya, bi 'bēpi ngue dā mārpa yø ts'ūdi p'ū bí ja rá hāi. ¹⁶ I nne dā za'ū yø j̄za sa yø ts'ūdi p'uya, pē hīnjondī ūnni. ¹⁷ Ya ēmp'uya: “Nup'ū ja rá ngu mā papāgā, xāngu yø hmīqui dī mper'ū, pē mbonguitho te dā zi. Nūgā p'uya, dí tugā rā thūhū ua.

18 Ma ga pengä p'ua bí 'buhma papá ya. Ga embi: Ague papá, ra ts'oqui dá ot'a'i, xquet'a ra ts'oqui dá ørpabi Oja. 19 Ya hinni 'yup'ua gui 'yēna ngue ni basigui ya. Gui 'yø'ni güenda ngue nugä tengutho'ua ni mefi gui si, di njarbatho p'ua gdi bengui, ga embi". 20 Bi hya ra 'yu p'uya bi mengui, i ma rá ngu rá papá.

Nu'mø tobe yap'utho bá ε p'uya, bi hyandrá papá, bi huεqui. Bi ma p'uya ngue di c'at'ui, asta hafi 'nε di unna beso. 21 Nuna ra ts'unt'ua p'uya, bi 'yembrá papá: "Ague papá, ra ts'oqui dá ot'a'i, xquet'a ra ts'oqui dá ørpabi Oja. Ya hinni 'yup'ua gui 'yēngui ngue ni basigui ya". 22 Nu'a rá papá p'uya, embyø hmiqiu: "N'nahmantho bá cahmi ra ulu tate xanho, dami hetui. Dami hyurpau n'na ra mfo'yε rá 'yε. Dami unnuiyø 'boxthi da dit'i. 23 Bá siui n'na ra ndani xanoqui ga hohu. Ma ga n'øt'a ngohu, ga nsihmεhu. 24 Porque nuna ma ts'unt'ugä 'bucua, tengutho 'mø xi du na, a nuyá, tengutho 'mø ma'da'yo bi m'mai. Ya xi m'medi, pe mahøndá nuhu ya". Bi mudi bi n'øt'ango p'uya.

25 Mambí 'yo ra 'befi'a rá ts'unt'ua ma dap'uya. Nu'mø ni ma da zøp'ua ja ra ngu'a ra ts'unt'ua mambí 'yo ra 'befi p'uya, bi 'yøde ngue ja yø 'bida, 'bahyø nei. 26 Bi zohna n'na'ua yø hmiqiu p'uya, bi 'yänni te 'be'a ma ngo i ja. 27 Nu'a ra hmiqiu p'uya bi

'yēmbi: "Ni papá'a øt'ango ngue ni n'yohu xa nzøhø. Xa manda ngue xa tho n'na ra ndani ya xi noqui, porque nnu rá ts'unt'ua ngue hinte di ja". 28 Bi mbøcue p'uya, hingui nne da yat'ambo. Bá pønna papá p'uya, bi xifi ngue da yat'ambo. 29 Pe nu'mø mi da p'uya, bi 'yembrá papá: "Ya xa mma yø jeya dí øt'a ni 'befi, nugä hijnjam'mø xtá fets'i te gui mma. Pe hijnjam'mø xcá 'daca n'na ra zichivo ngue ga nsännigo'be ma amigo. 30 Pe nuyá, nu'mø mi zøhna ni ts'unt'ua bi un'na ni mēnyu ngue yø 'uesi, go xcá hyopra ndani naya". 31 Nuna rá papá p'uya, bi 'yembrá ts'unt'ua: "Ague ts'unt'ua, nu'i ya 'daua dí 'buhmi. Nu'a te gä dí pets'ä, gä ni mmeti. 32 Pe nuyá, xanhotho ngue di njaju mpähä, ga øthu ra ngo. Porque nuna ni n'yohu, tengutho 'mø ya xi du na, ma'da'yo ngue bi m'mai. Ya xi m'medi, pe mahøndá nuhu ya".

16

Bi hyεcra hya ra Jesús ngue n'na ra hmiqiu di manda yø mefi.

1 Rā Jesús bi 'yēmyø xädi:

—Mi 'bu'a n'na ra mmεmmeti ngue si n'na ra hmiqiu di mandabi yø mefi. Nuna ra mmεmmeti p'uya, bi sifi ngue di unnbatho rá mēnyu na rá hmiqiu. 2 Rā mmεmmeti p'uya, bi 'yēmbi: "Ague n'yø, ¿hanja na ra hya dí øcä si'i? Dami däcra güenda'a

ra 'bēfi guí øt'e, porque ya hīnni mantho guí mandagui mā hmiqigā", bi 'yēmbi. ³ A nūnā rā hmiqūi dī mānda yø mēfi p'aya, i εnsε: "¿Teni 'bē'a gā øt'ä 'mø ya hīndi 'dacā rā 'bēfi mā hmu ya'mø? Nūgā ya hīngui sā gā mpefi. Nū'mø gā haxrā limosna, dí pes'mā sā. ⁴ A nuyá, ya dí pađi te gā øtya para ngue ya di 'bui to bi 'dacrā ts'äya p'u ja yø ngu 'mø bi thaga mā 'bēfi", i εna. ⁵ Bi mudi bi zohni 'da mi'da'u to tuprá hmu p'aya. Nūnā rá mudi bi zohni, bi 'yēmbi: "¿Hangu guí tuhma hmugā?" ⁶ Rā n'yohu p'aya bi 'yēnā: "Dí tupa n'na ciento barre rā aceite". Nūnā rā hmiqūi p'aya bi 'yēmbi: "Ja ua rā sūcuā n'youi nī güenda 'mø. Pε dami mi ya, gui 'yør'mān'na, gui cuati ngue yote mā'det'a barre guí ndupate", bi 'yēmbi. ⁷ M'mēfa p'aya, bi 'yān mān'na nc'ei, bi 'yēmbi: "Xi'i, ¿hangu guí tuhma hmugā?" Bi 'yēn'a ts'o p'aya: "N'na ciento t'eni rā trigo". Bi 'yēmbaya: "Ja ua rā sūcuā n'youi nī güenda 'mø. Pε dami 'yør'mān'na ya, ngue hōndi goho 'dāte t'eni gui cuati ngue guí ndupate", bi 'yēmbi. ⁸ Nū'a rā hmu, i εspā'a rā ts'omēfi ngue pađi ha di japi dā hyätyø amigo. Yø ja'i 'b'u'a nximhäi janjuani gā mbadi ha di hyätyø amigo, a nū yø ja'i ngue yø 'yεc'ei hīngui njap'u'u.

⁹ Nūgā dí xi'ahu, dami usahu rā mēnyu nū'a di usa yø ts'oc'ei ua ja rā ximhäi

ngue gdí hyonni amigohu. A nū'mø gā hyä'ni mēnyuhū p'aya, ya di 'bui to di 'da'ahu rā ts'äya p'u ha guí m'mahmu para zantho.

¹⁰ Nū'a dā bømmanho, madague'a ts'atho dā ma mafāti, mān'natho dā bømmanho 'mø dā ma mafāti xangu. A nū'a hīnda bømmanho, 'nε ts'atho dā ma mafāti, mā xtangu dā ma mafāti, pε hīnda bømmanho. ¹¹ Xi'mø hīngui pømmanhohu 'mø mafāti'ahu rā mēnyu ja ua ja rā ximhäi, ¿te'o guí εnā di fāt'ahu'a majuanī ngue xanho 'mø? ¹² Xi'mø ngue hīngui pømmanhohu 'mø mafāti'ahu rā mēnyu ndan'yo to rá mmeti, ¿te'o guí εnā di 'da'ahu'a ja ngue dā zo nī 'yēhu 'mø?

¹³ Hīnga n'na rā hmiqūi dā zā ngue yoho yø hmu dī m'mai. A nū'mø ngue yoho yø hmu dī m'mai, n'na'a dī mađi, n'na'a hīndi mađi. N'na rá hmu dā 'yørpe te dī mānda, mān'na rá hmu hīnda 'yørpe te dī mānda. Gui njathu p'aya, hīngui sā ngue mbø yoho p'u dī ma nī mmaihū. Dī ma nī mmaihū Oja, xīndi ma nī mmaihū rā mēnyu.

¹⁴ Nū'u yø fariseo, ngue hōndra mēnyu nne, gā bi 'yøxtho nā rā hyā mmanna Jesús. Pε thenthō'a te øde hma. ¹⁵ Rā Jesús bi 'yēmbi:

—A nuyá, gui härpahū yø dā yø ja'i, porque xøgue εnā majuanī ngue gyø hoja'ihu p'u guí nεqui. Pε nūnā Oja hīnda zā gui hyäthū nā, i pađi te ja mbo nī mmaihū nā.

Porque nu'a ngue yø ja'itho nnu manho te øt'e, hinga gue'a nnu manho Oja'a.

Bi xännba yø ja'i ra Jesús ngue hanja rá ley Oja.

¹⁶ Nu'u yø pa bá m'mahra Xuua, ya mi hmanna ley bi 'yotra Moisés, ya mi hman'a te ra hya bi nxännbate yø pøngahya Oja. Asta gue'u yø pa'u ya, i sihra hoga 'da'yo hya yø ja'i ha di zo rá 'yε Oja. Gätho yø ja'i di ja ndummwi ngue da zo rá 'yε Oja. ¹⁷ Pε man'na hingui henni ngue da guahra c'amahets'i 'nehra häi, hinda gue'a ngue da t'embj hingui ja ts'edi'a te nt'ot'i p'u ja rá ley Oja, madague'a ts'atho.

Bi xännba yø ja'i ra Jesús ngue hingui sä da 'yenyø xisu.

¹⁸ Nu'u yø n'yohu di nxummi yø xisu, nu'mø hombi nthatra n'yohu, da me man'na ra xisu, ya ra ts'oqui øtra n'yohu. Nu'mø bi nthatra xisu bi t'ei, ya ra ts'oqui øt'ui ra n'yohu bi me.

Ra mmεmmeti conna Lázaro, Gä bi du.

¹⁹ Mi 'bu'a n'na ra n'yohu ngue ra mmεmmeti. Mi he yø ulu tate xanho. N'na pa ngu n'na pa, entho øt'ango ngue di yoxni p'u sihmε. ²⁰ Xquet'a mi 'bu'a n'na ra hyoya ni hu ngue ra Lázaro. Xi guahyø sasi na ra Lázaro, hup'u ja rá goxthi ra mmεmmeti. ²¹ Nuna ra hyoya na, i nnehma da zi'u yø xemhmε täp'u ja rá mεxa ra mmεmmeti, pε hinda unni. Nu'mø bi thop'u yø fo'yo,

tespabi yø sasi. ²² Pε bi zønna pa bi du na ra Lázaro. Yø anxε Oja p'uya, bi zixpu 'buhra Abraham. Xquet'a bi du ra mmεmmeti p'uya, bá t'ägui. ²³ Nu'p'u ja ra nidu sä ra n'u p'uya, bi nhanni, bi hyannbu yap'utho p'uya, ngue bi 'bap'u ra Abraham, 'dap'u 'buhmi ra Lázaro. ²⁴ Ra mmεmmeti bi 'yεna: "Ague ma papá'i Abraham, dami huεgagui. Bá penhna Lázaro di po rá saha conna dehe. Da εhε di pogbagui ma jani. Porque dí sägä ra n'u ua ja yø sibi", bi 'yεna. ²⁵ Ra Abraham bi 'yεmbi: "Ague ts'ant'u'i, dami beni ngue gá m'mammanho mente ra pa gá m'mwi. A nuna ra Lázaro bi zä ra n'u na. A nuyá, go 'bamma pähä ua naya, go gui sä ra n'u ya. ²⁶ I ja man'na ra hya ya. Xandønhε ua hapu nná nhyacju. Janangue nu to da ne di map'u, hinda zä da thogui. A nu'u ni gop'u, hinda zä dí 'yεcua'u". ²⁷ Bi 'yenna mmεmmeti p'uya: "Pε dí ä'i ra mate ma papá'i Abraham, ngue gui penhna Lázaro p'u ja rá ngu ma papágä. ²⁸ Porque 'bap'u micut'a ma n'yohu. Da zä da xifi te dí thocä ua, n'namhma hinda εcua ha dí sägä ra n'u 'mø bi du'u". ²⁹ Ra Abraham bi 'yεmbi: "Nuya gui mma, da zä di xä'u yø hya bi 'yotra Moisés, da gue'u bi 'yotyø pøngahya Oja. Da 'yørpa masu'a ra hya hmamp'u". ³⁰ Enna mmεmmeti p'uya: "ahá ma papá'i Abraham, gue'a gui mma. Pε nu'mø da ma n'na

rā ánima dā xifi te ja ua, dā hyep'ʰ rā nts'o gā 'yo'ʰ". ³¹ Rā Abraham bi 'yɛmbi: "Nu'mø hingui t'ɛc'ɛi'a te rā hya bi 'yotra Moisés 'nɛ'a te bi 'yotyø pøngahya Oja, madague'a di bɛnnate n'na rā ánima da ma dā nyau, xquet'a ngutho hinda 'yɛc'ɛi rā hya dā sifi".

17

Xandøngu rā n'ʰ dā zā to dā japi dā 'yøtra ts'oqui rá mmic'ɛiui.

¹ Rā Jesús bi 'yɛmbyø xädi:

—Nu'yá, hīndi 'bedi tema cosa gā 'yøtra ts'oqui yø ja'i. Pɛ Hague ngu rā castigo dā thohra ja'i dā japi dā 'yøtra ts'oqui rá mmic'ɛiui. ² Man'na xanho ngue dā thørbu ja rā jathe di ntharpa n'na rā jūni p'ʰ ja rá 'yuga ngue dā gu'mi, hīnda gue'a ngue dā japi dā 'yøtra ts'oqui ya yø ja'i zits'utho ɛc'ɛigui. ³ Dami mfāhmu mamī njahu p'ʰ.

Nu'mø hingui nnu manho te bi 'yøt'a'i ni cu, dami hejpi. Nu'mø bi hyep'ʰ rā nts'o øt'e, dami punnbi. ⁴ Madague'a nyoto nnidi n'na pa dā 'yøt'a'i'a hingui nnu manho, 'nɛ nyoto nnidi dā 'yɛn'i: "Dami punngui", dā 'yɛn'i, dami punnbi.

Yø xädi rā Jesús bi 'yäpi ngue di hatra ts'edi yø nt'ɛc'ɛi.

⁵ Bi 'yɛmbyø xädi rā Jesús:

—Ague grā Hmu, nu'mø te nt'äpi Oja, dami 'yøt'e ngue gā ɛc'ɛihe xanho ngue di nja.

⁶ Rā Jesús bi 'yɛmbi:

—Nu'mø di ja zits'ʰ ni nt'ɛc'ɛih, madague'a dangū

gā nnoho n'na zihmudā rā mostasa, nunu n'na nza rā sicómoro 'bāhnu, dā zā gui 'yɛmphu: "Dami 'uecua gui 'bāi, i m'map'ʰ ja rā jathe", gui 'yɛmphu. Nuna rā za, di map'ʰ gui xihmu.

Nu rā hmiqiu øt'a te rá 'befi ja ngue dā 'yøt'e.

⁷ Nu'ahu ya, xi'mø di 'b'ʰa n'na nc'ɛi ngue di si n'na rá hmiqiu, nu'mø bi zøhra 'befi rā hmiqiu ngue xpa nuafani oque fände'yo, ɷua dā 'yɛmbrá hmiqiu: "Dami mihya gui nsihmɛ"? ⁸ Uangui hin'na. Sinoque dā 'yɛmbrá hmiqiu: "Dami hogagui te gā si. Dami nsä gui 'daqui te gā si mɛnte gā nsihmɛgā. Nu'mø dá juategā rā nts'ihmɛ p'ʰya, ja gui nsihmɛ", dā 'yɛmbi. ⁹ ɷUa di ja mammaði rá hmiqiu ngue bi 'yøt'e te bi 'bepi? Conque hin'na. ¹⁰ Xquet'a gui njathu p'ʰya, nu'mø gā juadi gā 'yøth'ʰa rā 'befi di 'bep'ʰahu Oja, gui 'yɛmhmu p'ʰya: "Hin'yʰ te dí hnu manhogähe, porque nu'a rā 'befi bi m'mɛjpahe gā øthe, hønt'a dá øthe'a".

Rā Jesús bi 'yøthe 'det'a nja'i mi hembra ts'o'ya.

¹¹ Nuna rā Jesús, bi thogui i ma Jerusalén. I nthop'ʰ ja rā hyodi di ntøt'ui rā häi Samaria'a rā häi Galilea.

¹² Mi zømp'ʰ ja n'na rā hñini p'ʰya, mambá ep'ʰ 'det'a nja'i yø därkehi mi hembra ts'o'ya. Yap'utho bá ɛhyø därkehi 'mø mi hyandi, pɛ 'bexpá m'mäi. ¹³ Bi marp'ʰya, bi 'yɛmbi:

—Ague grá xännbate Jesús, huεgahe, dami 'yøthegahe.

14 Mi hyandyø dārquēhi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nūya dami sōmhmu p'ū 'būhyø mmäcja ya, gui xifi ngue ya bi zä'āhu.

Mente ni 'yo yø dārquēhi ngue ni map'ū 'būhyø mmäcja p'ūya, bi zä ra n'ū mi hεmbi n'na ngu n'na. 15 Nu'a n'na nc'ei'ū mi h p'ūya, mi nu ngue ya bi zä ra n'ū mi hεmbi, bi mengbūya. Pε janjuani ngue nts'edi gui ja mammadi Oja.

16 Bi ndantyøhmū p'ū 'bāhra Jesús, asta di sət'ahāi rá hmi ha gui ja mammadi. Nunā ra n'yohū nā, ra mmεngu p'ū ja ra häi Samaria. 17 Bi 'yεnna Jesús:

—¿Uangui 'det'a nja'i bi zä ra n'ū mi hεmbi? ¿Harū 'bū'ū mi guto ya? 18 Hinjo mman'na xtabā mmengu ngue di ja mammadi Oja, hinda hōnna n'na nc'ei hingra judío bá pengui.

19 Rā Jesús bi 'yεmbra n'yohū marā dārquēhi:

—Dami nangui, ni ma. Ya bi zä'i ngue gá 'yεc'εigui.

Bi manna Jesús ha di njap'ū di nequi ngue di manda ua Oja.

20 Yø fariseo bi 'yänna Jesús ngue njam'mø dā zøcua Oja ngue di manda ua. Bi 'yεmbūya:

—Nu'mø bi zøcua Oja ngue di manda ua, hingra cosa di nequi ngue dā hnu'a. 21 Porque hinda zä dā 'yεnyø ja'i: “Nūua, ja bí ja ua”, ogue “Nūnū, ja bí ja nū”. Porque

Oja ya di manda ua gui 'būhmū'a ya.

22 Bi 'yεmbyø xädi p'ūya:

—Dā 'yεhra pa gui nne gui nnuhū'a ra pa dā zøhra N'yohū di 'yε mahets'i, pε hingui nnuhū. 23 Dā 'yεn'āhu yø ja'i'a ra pa'a: “Ma nūhū ninguehū”, ogue “Mā nūhū ninguecua”, dā 'yεn'āhu. 'Yo sä gui tenhū hapū di ma yø ja'i ngue guá honjū. 24 Porque nu'mø bi zōnna pa dā εhra N'yohū di 'yε mahets'i, gātho yø ja'i dā hyandi. Tengutho 'mø bi yotra huεi, to bi zä handi, di njarbū. 25 Pε nuyá, jatho ngue 'be ga sägä xangu ra n'ū, ngue hinda nu manhogä yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi. 26 Tengutho bá nja'mø yø pa mambá m'mūhra Noé, xquet'a ngu'a di nja'a ra pa dā εhra N'yohū di 'yε mahets'i ya. 27 Porque nu'a ra pa'a, mi sihmε yø ja'i, madi nthati 'da, ja t'äpyø t'ixu 'da. Pε himbi unna güenda yø ja'i te ja ngue di nja, asta ja gue'mø ra pa mi yutra Noé p'ū ja ra barco. Mi nja ra ndate 'ye p'ūya, bi juadi gātho yø ja'i. 28 Njarbūtho'a te bi nja'mø yø pa mi m'mūhra Lot. Mi sihmε yø ja'i, te'o di ntäi, te'o i mpä, te'o tuhyø huāhi, mi hōnnigu 'da. 29 Pε nu'a ra pa bi sihra Lot ngue bi bōmp'ū ja ra hnini Sodoma, bá hōhmāya yø asufre ngue danzø, bi juadi gātho'ū mi 'būp'ū ja ra hnini. 30 Mahōndi njarbūtho yø ja'i 'mø bá εhra N'yohū di 'yε mahets'i ya.

31 Nu'a ra pa'a, nu ra ja'i

dí tōhma xōts'e rá ngu, 'yo di ɛnā ngue dī ma mbo rá ngu ngue te dā hā, sinoque dā 'dagui. Nu rá ja'í dí 'yo rá 'bɛfi, hīndī ma rá ngu ngue te dā hā, sinoque dā 'dagui n'nahmantho. ³² Dami bɛmhmə'a te bi thohrá xisu rá Lot. ³³ Nu'a te'o nne dī mpommī rá ndate, gue'a dī m'mɛ'a. Pɛ nu'a te'o dā 'yɛnná te conná nguecā, gue'a dī nyan'a.

³⁴ Dí xi'ahə ngue nu'a rá xui'a, yo nc'ɛi di oxpə ja rá t'ots'i. N'na nc'ɛi dā ts'its'i, n'na nc'ɛi dā gohi. ³⁵ Yoho yø xisu 'dap'ə dī ncəni. N'na nc'ɛi dā ts'its'i, n'na nc'ɛi dā gohi. ³⁶ Yoho yø n'yohə 'dap'ə dadi mpɛfi. N'na nc'ɛi dā ts'its'i, n'na nc'ɛi dā gohi.

³⁷ Mī 'yøhyø ja'í nā rá hya nā, ɛnyø ja'í p'uya:

—¿Pɛ hapə dī nja nā rá hya guí mmamp'uya grá hmu?

Mī dahra Jesús, bi 'yɛnā:

—Nup'ə dí 'bəhyø ja'í nī 'yup'ə dā thaspa rá güenda, ja dī njap'ə rá castigo.

18

Bi hyɛcra hya rá Jesús ngue n'na rá 'danxu mī n'äst'abi.

¹ Bi hyɛcra hya bi xihyø ja'í rá Jesús. Bi xännbā yø ja'í ngue jatho zant'a dā mat'Oja, hīnha di gohyø mməi. ² Bi 'yɛmbuya:

—Nup'ə ja n'na rá hnīni, mī 'bɛp'ə n'na rá ts'ət'abi ngue hīnguī sū rá mmic'ɛiui, nī xīngā gue Oja di sū. ³ Nu'a rá hnīni'a p'uya, xquet'a mī 'bɛp'ə n'na rá 'danxu ngue

njandyatho pap'ə 'bəhra ts'ət'abi ngue äpra ts'ət'abi rá nsəiui. ⁴ Nūnā rá ts'ət'abi, bī ma njammī pa ngue hīnguī ørpa masu nā rá 'danxu. Pɛ m'mɛfa p'uya, bi 'yɛnā: “Nugā hīndī sugā Oja, nī xīngā guehma mmic'ɛi'be dí sū. ⁵ A nuyá, para ngue hīnnī mantho di xunanyagā ua nā rá 'dansu, ma gā ørpa rá ts'ət'abi, n'namhma ngue ya hīnnī mantho dā ɛhɛ di xunanyagui”.

⁶ Bi sigue bi 'yɛnna Jesús:

—Guehna rá hya bī manna ts'ət'abi ngue rá ts'oc'ɛi naya.

⁷ Xi Oja ya, ¿ua hīnda 'yørpabi rá ts'ət'abi ya yø ja'í xa huanhni, i nzofa rá pa rá xui? Xi'mø bi zofa, ¿ua hīngā 'be xta mäts'i? ⁸ Dí xi'ahə ngue n'na zihmantho dā mäts'i. Nu'mø bi zøhra N'yohə di 'yɛ mahɛts'i, ¿ua dā dīnyø ja'í di ɛc'ɛi ua ja rá ximhäi?

Yoho yø n'yohə bī ma rá mhmat'Oja p'ə ja rá nija.

⁹ Mahømbi hyɛj man'na rá hya bi xihyø ja'í rá Jesús, porque 'bəhyø ja'í ɛnā ngue man'na xanho ngue mī'da yø mmic'ɛiui. Bi 'yɛmbyø ja'í p'uya:

¹⁰ —Yoho yø n'yohə bī ma bá mat'Oja p'ə ja rá nija. Nu'a n'na nc'ɛi, rá fariseo'a. Nu'a man'na nc'ɛi p'uya, rá nguθhäi'a. ¹¹ Nu'a rá fariseo 'bāi ha gā mmat'Oja, i ɛnā: “Ma Oja'í, dadi ja mammadi'í ngue nugā hīndī øt'ā tengutho ør'mi'da yø ja'í ngue yø bɛ, yø ts'oc'ɛi, yø 'yots'om'mäi. Nī xīngā gue'a

te ø'nā rā ngūthāi 'bācua dí øt'ä. ¹² Nūgā nyondī n'na semana dí øt'ä mā mmāi. Nu'a te dí tahā, dí hacra diezmo dadi unī", bi 'yēnā. ¹³ Pē nu'a rā ngūthāi p'ūya, yap'ūtho bá m'māi. Nī xīngā gue'a dī nnøsmāya, sinoque mēnte pūnnā tīya mēnte ēnā: "Mā Ojā'i, damī huēgagūi. Nūgā ja mā ts'oqui", bi 'yēnā. ¹⁴ Dí xi'āhū, ngue nu'a rā ngūthāi bá ēhrā ngu, pē ya bi hojpbāi Ojā. A nūnā mān'na p'ūya, hīn'nā nā. Porque nu'a nne ngue mān'na di hnu mānsu, gue'a mān'na ts'ūtho hnu mānsu'a. Pē nu'a øt'e ngue hīngūi hnu mānsu p'ū gā mbēnī, gue'a mān'natho hnu mānsu'a.

Rā Jesús bi xi Ojā ngue di japyø basī.

¹⁵ Bi zixyø basī yø ja'i p'ū 'būhrā Jesús. I nnepyø ja'i ngue dā dospa yø ya yø basī, 'nē dā xi Ojā ngue di japyø basī. Pē nu'mø mī nu ya yø xādi rā Jesús, bi hējpa yø ja'i bá zi yø basī. ¹⁶ Pē nūnā rā Jesús bi zonhyø basī, bi 'yēmbi:

—Damī hyēhmū yø basī dā thocua dí 'būi. Porque tengūtho yø ja'i ya o rá 'yē Ojā, xquet'a njarbūtho ya yø basī ya. ¹⁷ Majuānī dí xi'āhū ngue n'na rā ja'i hīngā 'yøde tengūtho n'na rā basī ngue rā 'yøde, hīndā zā dā zo rá 'yē Ojā.

Rā mmēmmeṯi hīmbi ne dā 'yøt'e te bi xīhrā Jesús.

¹⁸ Nūnā n'na rā n'yohū 'bet'o ngue yø judío bi 'yørpa rā nt'änni rā Jesús. Bi 'yēmbi:

—Ague grā hoga xānnbate, ¿te 'be'a ja ngue gā øt'e n'namhmā ngue Ojā di 'dacra 'da'yo te para zāntho? —bi 'yēmbi.

¹⁹ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi: —¿Ua guí padī te guí mmāya, ngue guí ēngūi xānhogā? Porque hønse Ojā xānho. ²⁰ Ua hīngūi padī hanja'ū yø hyā dī mānda Ojā ngue ēnā: "Yo grā 'yots'om'māi. 'Yo grā hyote. 'Yo grā bē. 'Yo to guí sānnbā rā fehñi. Damī su nī papá, damī su nī mamá" —bi 'yēmbi.

²¹ Nu'a rā n'yohū p'ūya, bi 'yēnā:

—Nūya yø hyā guí xicya, ya gā xtā øt'e astā gue'mø marā ngūēgui.

²² Nūnā rā hyā bi māmp'ūya, mī 'yøhrā Jesús, bi 'yēmbi:

—Dī 'behmān'na rā hyā ja ngue gui 'yøt'e. Damī pā te gā guí pets'i, guí unnā mēnyu yø hyoya. Nu'mø gā 'yøt'āya, ya bí ja nī mmēti māhēts'i p'ūya. Bá ē p'ūya, gā mmēp'ū nnā magā —bi 'yēmbi.

²³ Nūnā rā n'yohū, nu'mø mī 'yøhnā rā hyā sifi, māmbi dūdrā mmāi, porque marā ndømmēmmeṯi.

Bi mānā Jesús ngue Ojā, hīnte hēmbi.

²⁴ Mī nu rā Jesús ngue bi dū rá mmāi rā mmēmmeṯi, bi 'yēmbiyø xādi p'ūya:

—Xāndøn hēnnītho ha dī n'ūnyø mmēmmeṯi ngue dā

zo rá 'yε Oja. ²⁵ Ya fadi ngue ra cameyo, hīnjam'mø da zā da thop'u ja rá xagu n'na ra 'yofani. Pε man'na xandøn hēnnitho ngue n'na ra mmεmmeti di n'unī da zo rá 'yε Oja.

²⁶ Mī 'yøhyø xādi nā ra hya bi manna Jesús, di n'yεmbi:

—Rá nze GUI ya hījonni ja'i da zā di nyānná te ya'mø —di n'yεmbi.

²⁷ Rā Jesús bi sigue bi 'yεmbi:

—Nu'a ngue yø ja'itho, hīnda zā te da 'yøt'e. Pε Oja, hīnte hēmbi.

Bi manna Jesús ngue di to-cabi ra nho'u yø ja'i n'youi p'u ni ma.

²⁸ Nunā ra Beđu bi 'yεmbi:

—Nūgāhe, ya xtá sohme p'u te gā dí pēshe ngue dí ten'nahe.

²⁹ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Mājuani dí xi'ahū, ngue nu to gā xpá nzohyø ngu, xpá nzohrá papá n'ēhrá mamá, xpá nzohyø n'yohū, xpá nzohyø xisu, xpá nzohyø basī, ngue ørpa rá 'bēfi Oja, ³⁰ pε mēnte 'būcua ja ra xīmhai ra ja'i, nu'a gā ngu'a te xpá nzogui, man'natho xangu'a te da dīni. Rā pa di 'yεp'u p'uya, di t'unna te para zantho.

Māhombi manna Jesús ngue da tho, pε bi mā ngue di bēnnate.

³¹ Bi zica n'nanni'u 'de'mā yoho yø xādi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—A nuyá, ya nná mähā Jerusalén. Nup'u, ja danī njap'u'a te gā bi 'yotyø

pøngahya Oja, ngue te da thohra N'yohū bí 'yε mahets'i.

³² Di ndäpyø ts'oc'ei, ngue da n'yεmmahya, da zai, da zots'i.

³³ Di unī, m'mēfa p'uya, da hyo. Pε rá hyu pa di bēnnate.

³⁴ Nu'u yø xādi hīmbi dīni hanja nā ra hya xifi. 'Be xīmbi n'yo yø mmui'a te ra hya bi xifi, porque nuya yø hya ya, xānhēnnitho ha di fadi.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na ra xādā.

³⁵ Nu'mø ni ma da zømp'u ja ra hnīni Jericó ra Jesús, mī hup'u ja ra 'yu n'na ra xādā ngue āpra mēnyu yø ja'i thop'u. ³⁶ Mī 'yøde ngue thogui xangu yø ja'i, nu'a ra xādā p'uya bi 'yānni hanja ngue thohyø ja'i. ³⁷ Bi si p'uya, ngue nunā ja ngue da thop'u hūdi, guehna ra Jesús ra mmēngu Nazaret. ³⁸ Bi māhra mafi p'uya, bi 'yεmbi:

—Dami huεgagui ague Jesús, rá mbom'meto'i ra David —bi 'yεmbi.

³⁹ Nu'u yø ja'i ni 'bet'o p'uya, di hejpi ngue hīndi mmafi. Pε ra xādā, εna man'na nts'edi ga mafi, bi 'yεmbi:

—Dami huεgagui ague rá mbom'meto'i ra David.

⁴⁰ Bi m'māhra Jesús, bi mānda bá ts'i ra xādā. Nu'mø ni ma da zøp'u 'bā p'uya, bi 'yεmbi:

⁴¹ —¿Te guí nne di nja'i?

Rā xādā p'uya, bi 'yεna:

—Ague grá Hmu, dí nne ngue di nzø mā dā.

⁴² Rā Jesús bi 'yεmbra xādā:

—Dī nzø nī dā 'mø. Bi zä'i ya ngue guí εc'εigui ngue jagā rā ts'edi ga øthe'i.

⁴³ Nū'a rā ora'a p'uya, 'bexpī nzø yø dā rā xādā. Bī mēp'ua nī ma rā Jesús, pē di ja māmādi Oja. Nūya gātho yø ja'i bī nū te bī nja, gā εspabi Oja.

19

Rā Jesús bī nyai rā Zaqueo.

¹ Mī yarbua ja rā hnīni Jericó rā Jesús, ya nī 'yop'ua ja rā hnīni p'uya. ² Nū'a rā hnīni'a, mī 'bap'ua n'na rā n'yohua ngue rā mmēmēti nī hū ngue rā Zaqueo, rá hmu'ua to jahra mēnyu njai. ³ Nūna rā Zaqueo p'uya, i nne dā nū rā Jesús ngue dā badi te'o. Pē hīngui sā dā hyannbua, porque xangu yø ja'i n'youi rā Jesús, 'nē hīngui hets'i. ⁴ I nne ngue dā nū xanho. Bī nti p'uya, nī 'bet'o. Bī nexa n'na rā za ngue rā sicómoro 'bāp'ua ja ngue danī nthohra Jesús. ⁵ Mī thop'ua ja rā za tōhra Zaqueo nā rā Jesús, bī nōs'maya, bi 'yēmbi:

—Ague Zaqueo, bá cai n'na zihmantho, porque nūya ja ngue ga nsāyagā p'ua ja nī ngu ya.

⁶ Nūna rā Zaqueo, n'nahmantho bá cai. Nup'ua ja rá ngu, ja bi sāyabi p'ua rā Jesús. ⁷ Yø ja'i p'uya, hīmbi nū manho te øtra Jesús, εmbi ngue guēp'ua ja rá ngu rā ja'i ja rá ts'oqui ja sāya p'ua. ⁸ Rā Zaqueo p'uya, bī m'māi, bi 'yēmbra Jesús:

—Nūya grā Hmu, nū'a te dī pēts'i, ga unnā made yø hyoya. Nū'mø 'bui te'o man'na xangu xtá hannbi ngue'a hīnni 'yup'ua ga hannbi, pē ga cospabi ngoho parte'a te xtá hannbi —bi 'yēmbi.

⁹ Mī nya rā Jesús, bi 'yēna:

—Nū rā ora ja p'uya, ya dī nyanna to 'bāhra ngu jaua ya. Porque xquet'a 'nēhna rá mbom'meto rā Abraham. ¹⁰ Porque rā N'yohua bí 'yē mahets'i, bi 'yēhē dā hyonyø ja'i xa m'mēdi, ngue dā yāni.

Bi hycra hya rā Jesús ngue 'det'a yø mēnyu bi t'uni.

¹¹ Mēnte øxyø ja'i rā hya mmanā Jesús, bi hycra hya bi xi p'uya. Porque ya xmanguerpua dā zōn'a Jerusalén. Nup'ua ga mbēnyø ja'i p'uya, εmbi ngue 'bexti nēqui'a rā ora'a ngue dī manda ua Oja. ¹² Bi 'yēmbyo ja'i p'uya:

—Mī 'bua n'na rā n'yohua ngue mī nnu mansu yø ja'i. Ya ja ngue dā ma n'na rā hāi yap'utho, ja di t'unnbua rá cargo ngue dī ndast'abi p'ua ja rá hāi 'bui, dā εhrá ngu p'uya. ¹³ Pē hante ngue dā ma rā n'yohua, bi zōnhni 'det'a yø hmiqui. N'na ngu n'na yø hmiqui, bi dāpa n'na rā mēnyu xandøngu rá muui. Bi 'yēmbua: “Nūna rā mēnyu dá 'da'ahua ya, dami 'yōrpuhua rá 'bēfi asta gue'mø dá pengä”. ¹⁴ Pē nūya yø mmēnguhua rā n'yohua, mī nnu man'ua p'uya. Bī mēnyø m'mēnhni ngue dā mamp'ua ha bi zōnna n'yohua,

bi 'yēnā: “Hīndī nnegāhe nā rā n'yohū ngue dī ndast'abi dī māndagahe”, bi 'yēnā. ¹⁵ Pē siempre bá t'ets'i ngue bī ndast'abi nā rā n'yohū. Mī zōp'ū ja rá hāi p'ūya, bī mānda bá ts'i'ū yø hmiqūi xi unnā mēnyū. I nne da badī hangū xā ndahā n'na ngu n'na. ¹⁶ Nu'a rá mudi bi zōp'ūya, bi 'yēnā: “Nu nī mēnyū gá dāqui, ya jap'ū 'det'a yø mēnyū xā ndahā”. ¹⁷ Rā dast'abi p'ūya, bi 'yēnā: “Ya xanho 'mø, grá hoga mēfi. Madague'a zits'utho bī ma mafāti'i, pē gá pøngmanho. A nuyá, dí exa'i ya ngue guī mānda 'det'a yø danihni ya”. ¹⁸ Bi zøhman'na p'ūya, bi 'yēnā: “Ague grá hmu, nu'a nī mēnyū gá dāqui, ya jap'ū cat'a yø mēnyū xā ndahā”. ¹⁹ Bi t'embaya: “Nu'i ya, dí exa'i ngue guī mānda cat'a yø hnini”. ²⁰ Mī zøhman'na p'ūya, bi 'yēnā: “Ague grá hmu, ja ua nī mēnyū gá dāqui. Nugā dá 'uε rā bayu dá pets'i. ²¹ Porque dí su'i ngue guí ya manzaqui, guí ä'a te hīncá taha. Guí xoc'a te hīncá pēfi”. ²² Bi 'yēnā dast'abi p'ūya: “Hīngrá hoga mēfi n'yø. Nu'a rā hyā guí mmanya, gue'a gdá hats'a'i rā güenda'a ya. Porque guí enguī ngue dí ya manzaquigā. Guí enguī ngue dí hangā'a te hīnxtá n'ūni, oque dí äcā'a te hīnxtá pēfi. ²³ ¿Hanja ngue hīngá dā mā mēnyugā p'ū ja rā banco, n'namhā ngue nu'mø dá søcua ja mā ngu, xti ndäcā'a

te rá nzābi mā mēnyū?” ²⁴ Bi t'emp'ū 'bāp'ū p'ūya: “Hyannbauī rā mēnyū nā, n'yø. Damī unuī'a hā 'det'a yø mēnyū”. ²⁵ Nu'ū ts'o p'ūya, bi 'yēnā: “Ague grá hmu, pē ya hā 'det'a yø mēnyū nā”. ²⁶ Bi 'yēnā dast'abi p'ūya: “Nugā dí xi'ahū ngue nu'a ya hā xangu, gue'a man'na di t'un'nā. Pē nu'a zits'utho hā, da thannbabi'a zits'ū hā. ²⁷ A nuyá, nu'ū mā nsuīg'be hīnguī nneque xca ndast'abigā, bá siui ua ya. Gā nnugā ha gdi hyohū”.

Rā Jesús bi zōp'ū ja rā hnini Jerusalén.

²⁸ Mī juadi bī manna rā hyā nā, rā Jesús bi thogui, i ma Jerusalén. ²⁹ Mī zōmp'ū ja rā nyūni ja rā mbonza ja yø olivos, ja jarbutho rā hnini Betfagé 'nēhra hnini Betania. Bi 'yet'i yoho yø xādi p'ūya. ³⁰ Bi 'yēmbi:

—Nī mε nū ja rā hnini bī janū ya. Nu'mø gá cat'ui rā hnini, guī timmi p'ū dā nthat'i n'na rā burru mā'da'yotho, hīnjonguī sā. Bá xoqui guá siui ua. ³¹ Nu'mø to dā 'yēn'auī, hanja ngue guí xocui rā burru, guí xihmi p'ūya ngue honnā Hmu.

³² Nu'ū yø xādi p'ūya, bī ma. Nu'p'ū bi zōmp'ūya, bi dīmp'ū nthat'i rā burru, tengutho xi mānna Jesús. ³³ Mī xojp'ūya, nu'ū yø mmēmburru bi 'yēmbi:

—¿Hanja ngue guí xocui rā burru?

³⁴ Bi 'yēmbaya:

—Porque honnā Hmu.

35 Bi ts'ispabi rā burru rā Jesús. Nu'x yø xādi p'uya, bi gaspa rā burru yø tuhu yø ja'i ngue bi nōpa nts'at'i. Bi hyuxrā burru rā Jesús, bi ma. 36 Xangu yø ja'i di tansyø tuhu ngue pōp'x ja rā 'yu ja ngue dā thohrā Jesús. 37 Nu'mø ya xmanguerpū dā zōn'a Jerusalén, ya 'yop'x ja rā ngai ja rā mbonza ja yø olivos. Bi mahrā hmafi gātho yø xādi p'uya ngue di johya. I espabi Oja ngue yø milagro xi nūrpī øtrā Jesús. 38 Di n'yēmbi:

—Oja di japrā dast'abi bá 'benhni ngue bi zōcua. Ya bi nhojpau yø ja'i nā Oja bí 'bū mahēts'i. Nuya maguesē nā Oja bí 'bū mahēts'i ya.

39 Bi 'yēn'i'da yø fariseo n'youi yø ja'i p'uya:

—Ague grā xānnbate, dami hejpa ni xādi. 'Yo di mmanā rā hya nā.

40 Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Dí xi'ahū ngue nu'mø dā ma mahējpi ya yø ja'i escagui ya, di nyā yø do ja ua ngue dā 'yescagui.

41 Mi zōn'a nenihni rā Jesús, bi hyandra hni Jerusalén. Bi nzomp'uya, ngue pađi te dā tho'a m'mefa yø ja'i 'būp'x ja rā hni. 42 Bi 'yēmbra mēhni p'uya:

—Nu rā pa ja p'uya, di nnehmagā ngue gui pahmū hanja nā rā hya dā 'yøt'ahū rā nho. Pē njot'i ni n'yomfēnihū ya. 43 Dā 'yēhrā pa ngue gui m'mū mman'uhū, di māt's'a ni nsuihū, mathēt'i rā hni dā 'yøtyø njudi. Di nexpū

di nexyø soldado dā 'yøt'ahū rā tunhni, dā 'yē'ahū made. 44 Dā t'en'ahū hāi p'uya, ngue dā tho yø ja'i 'būcua ja rā hni. Dā ma nsadi yø ngu. Ngūnā di nja, porque himbi n'yo ni mmūihū'a rā pa bi zōcua rá m'mēnhni Oja ngue xi'i ha gđi nyamhū —bi 'yēmbi.

Rā Jesús bi 'yetyø ja'i mi mpāp'x ja rā thinnija.

45 Bi map'x ja rā nija rā Jesús. Gā bi 'yetyø ja'i mi mpāp'x thinnija p'uya. 46 Bi 'yēmbiyø ja'i:

—Nūp'x ja rā Macā Libro, nt'ot'i p'x rā hyā ngue Oja i ēnā: “Nūnā mā ngūngā, ni hū ngue rā ngūngā mhmat'Oja nā”. Pē nū'ahū, guí øthū ngue ja di mpeti ua yø bē.

47 N'na pa ngu n'na pa bi xānnbate p'x ja rā nija rā Jesús. Pē nū'x yø hmu yø mmācja p'uya, 'nē'x yø xānnbate ngue rā ley, 'nē'x yø n'yohū di mādā p'x ja rā hni, gā honnā forma ha di hyo rā Jesús. 48 Pē hingui tini ha di japi ngue di nja'a te mbēni, porque gā 'batyø ja'i ngue øxrā hyā mmanā Jesús.

20

Rā Jesús bi t'änni to bi unna nt'ēđi'a te øt'e.

1 N'na rā pa ya, nūnā rā Jesús bi xānnbā rā hyā yø ja'i p'x ja rā nija, xihyø ja'i rā hoga 'da'yo hyā. Bi zøhyø hmu yø mmācja p'uya, 'nēhyø xānnbate ngue rā ley, bá 'yohū'x di mādā p'x ja rā nija. 2 Bi 'yēmbra Jesús:

—Ague n'yø, ¿hanja'a te guí øt'e? To bi 'da'i rā nt'ēdi'a te guí øt'e? —bi 'yēmbi.

³ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nugā xquet'a ga øt'ahū n'na rā nt'ānni ya. Pē dami xicjū hanja'a rā hya ga ān'nahū. ⁴ ¿Te'o bi unna nt'ēdi rā Xuua bi xixyabi yø ja'i? ¿Ua Oja bi unna nt'ēdi, uague yø ja'itho rá nt'ēdi'a te bi 'yøt'e?

⁵ Yø ja'i p'uya, di n'yānni te di dadi. Di n'yēmbi:

—¿Teni 'be'a ga xihmū ya 'mø? Nu'mø ga xihmū ngue Oja bi unna nt'ēdi te bi 'yøtra Xuua, da 'yēnjū p'uya: “Xina rā hya bi manna Xuua connā ngueque, ¿hanja ngue hingā 'yēc'ēihū 'mø?”, da 'yēnjū p'uya. ⁶ A nu'mø ga xihmū ngue yø ja'itho bi unna nt'ēdi te bi 'yøtra Xuua, di hjojthogahū yø ja'i ngue da mandogahū. Porque gā ēc'ēi yø ja'i ngue rá pøngahya Oja na rā Xuua.

⁷ Mī dahyø ja'i p'uya, bi 'yēmbra Jesús:

—Hīndi pacāhe to bi unna nt'ēdi'a te bi 'yøtra Xuua.

⁸ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi yø ja'i:

—Ya hingā xicjū nā rā hya dí ān'nahū, ni xinga guēcā gā xi'ahū to di 'dacra nt'ēdi te dí øt'e.

Rā Jesús bi hyējpa rā hya n'na rā huahī ngue rā jomhmī.

⁹ Nūna rā Jesús, bi hyoni te guí hyējpa yø hya bi xihyø ja'i. Bi 'yēmbi:

—Mī 'bū'a n'na rā n'yohū ngue bi 'yøt'a n'na rá nuā'uva. M'mēfa p'uya, bi hyoni to da

gonhui rá huahī, n'namhma ngue nu'mø bi nja yø uva, di t'unna mmēhui'a te di tocabi. Bi ma p'uya, ya'atho yø pa i ma. ¹⁰ Mī zønna pa da thucyø uva p'uya, nūna rā mmēhui bi menhna n'na rá hmiqui ngue da tu yø uva di tocabi. Pē nu'ū yø mēfi mambi 'bū'ū ja rá huahī, bi unna hmiqui, bá erbūya. Pē hīnte bi unni. ¹¹ Rā mmēhui p'uya, mahømbi menhman'na rá hmiqui p'ū bí ja rá huahī. Pē xquet'a ngūt'atho bá ts'ūi. Bi ma mā'ūni, hīnte bi t'unni. ¹² Rā mmēhui p'uya, mahømbi menhman'na rá hmiqui. Yø mēfi p'uya, mahømbi antho, bá et'i.

¹³ M'mēfa p'uya, ēnna mmēhui: “¿Teni 'be'a ga øt'a 'mø? Nūna mā ts'ant'ū dadi mādi, ma ga pēnnbi. Xamhmatho da nu mansu 'mø bi nūna”, bi 'yēna. ¹⁴ Pē nu'mø mī zømp'ū 'būhyø mēfi nā rá ts'ant'ū rā mmēhui, di n'yēmbi yø mēfi: “Nūna ya, guehna rā ts'ant'ū ja ngue da gohmi rā huahī naya. Ma gā hohū ya, n'namhma ngue ya mā mmētihū rā huahī”, di n'yēmbi. ¹⁵ Bi bēnnbabi rá ts'ant'ū rā mmēhui p'uya, bi gūjmaxøts'e rā huahī, ja bá hop'ū.

Rā Jesús bi 'yānyø ja'i p'uya, bi 'yēmbi:

—Xi'mø ya gā bi nja ya yø hya dí xi'ahū ya, ¿teni 'be'a da 'yøtra mmēhui? ¹⁶ Siempre da ma rā mmēhui, da ho yø mēfi conhui rá huahī. N'nan'yo mī da yø ja'i di fātrā huahī p'uya.

Nū'mø mī 'yøhyø ja'i nā ra hya nā p'uya, dī n'yεmbi:

—'Yo da ne Oja ngue da ngu'a dī nja —dī n'yεmbi.

¹⁷ Pε rā Jesús bi hyetyø ja'i, bi 'yεmbi:

—Te 'be'a gā mbøn'a ra hya nt'ot'i p'u ja rā Macā Libro ngue εna: “Nūna rā do hīmbi nū manho yø hyønnigu, guehna rā do brá 'bebo p'u brá fāhra jado nā”, i εna. ¹⁸ Nū'mø dā zoxrā ja'i maxøts'e rā do, dā fōhra ja'i. A nū'mø dā dāhra do ngue da zoxrā ja'i, dā xeni.

¹⁹ Nū'u yø hmu yø mmäcja 'nε'u yø xānbate ngue rā ley, bī ne xti bēntra Jesús ngue xta ngot'i. Porque pahyø ja'i ngue go xihya yø hya bi hyecra Jesús. Pε hīmbi zā xti bēnt'i, porque supī dī mbøcue mī'da yø ja'i.

I nnepyø nsuiui rā Jesús ngue dā 'yεmbi hīngui ja ts'edi dī njutra mēnyu nji.

²⁰ Yø fariseo p'uya, bī mēnhni to dā jūjpatho häi te gā yā rā Jesús. Nūya bi 'bēnhni xøgue yā manhotho, tengutho 'mø ngue nmajuani yø hoja'i. I nnepe ngue dī nja tema hya dā dīnnbā rā Jesús ngue hīnda gue'a dā mā, para ngue dā zāp'u di yāpā m'mēfa.

²¹ Janangue bi t'ørpā rā nt'änni nā rā hya ja ua, bi t'εmbi:

—Ague grā xānbate, dī pacāhe ngue gā xanho te guī mma, 'nε gā gue'a rā hya njuantho guī xānbate. 'Nε hīngui su'a te mbēn'nā'i yø ja'i. Sinoque majuani guī xānbate'a rā hya nne Oja

ngue gdā n'yohu. ²² Dami xicje ya, çua xanho ngue dī njutra mēnyu āhra dast'abi, uague hīn'na? —bi 'yεmbi.

²³ Pε rā Jesús, ya padī te mbēnnbabi yø ja'i ngue'a rā nt'änni ørpe, bi 'yεmbaya:

—çHanja ngue guī sāmhyagahu?

²⁴ Dami 'yurcahu rā mēnyu —bi 'yεmbi—. çTo rá hmi nā n'youi rā mēnyu ja ua ya? çTo rá thuhu nā rā thuhu n'youi nā rā mēnyu? —bi 'yεmbi.

Mī dahya yāui rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Guehna rā dast'abi naya —bi 'yεmbi.

²⁵ Rā Jesús bi 'yεmbyø ja'i yāui:

—Nū'a ja ngue gui 'yøthū ya, dami unhnū rā mēnyu di tocabi rā dast'abi. Dā gue Oja p'uya, dami unhnū'a te di tocabi —bi 'yεmbi.

²⁶ Ya hīmbi zā xta ndīni ha xti gujpa häi'a rā hya ānnbaya. Hante gue di 'yøtho'a rā hya i dāhra Jesús. Ya hīnte mambi mantho.

Bi manna Jesús ngue di bēnnate yø ánima.

²⁷ M'mēfa p'uya, bī ma 'da yø saduceo, nūya εmbi ngue hīndi bēnnate yø ánima. Bi 'yεmbra Jesús:

²⁸ —Ague grā xānbate, nup'u ja rā ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'u rā hya ngue εna: nū'mø bi dū n'na rā n'yohu, 'nε hīndi m'mahyø basī, nū rá xisu rā ánima dā zogui, nū'a rá n'yohu rā ánima gue'a dī nthatui rā 'danxu'a, n'namhma ngue dī m'mahyø basī tengutho 'mø

xti m'məhyø bāsī rā ánima.
 29 A nuyá, xi'mø di 'b'u'i yoto
 mā'yohəŋ gue edadi ncu ya.
 Nu'a rā n'yohəŋ mā da, di
 nthati. Pɛ da 'yɛhra pa da
 du, 'nɛ hīndi m'məhyø bāsī.

30 Janangue nu'a rá n'yohəŋ
 rā ánima m'məfa bi m'məi,
 go di nthatui rā 'danxu'a. Pɛ
 xquet'a da du rā n'yohəŋ, 'nɛ
 hīndi m'məhyø bāsī. 31 Nu'a
 rá hyu rá n'yohəŋ p'uya, hōndi
 nthatui rā 'danxu 'mø bi du
 rá n'yohəŋ. Di siguetho di
 nthatru xisu 'mø bi du rá ndø,
 astā gue'mø bi du gā yoto
 mā'yohəŋ. Gā di nthatui rā
 xisu, 'nɛ gā bi du yø n'yohəŋ.
 Pɛ hīmbi m'məhyø bāsī. 32 Rá
 nzegui p'uya, bi du rā xisu.
 33 A nuyá, xi'mø rā pa danī
 bennate yø ánima ya, ¿dana
 gue'a ya yoto mā'yohəŋ rá
 mməti rā xisu? Porque gā bi
 m'məhmī.

34 Mī dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nuua ja rā ximhāi, di
 nthatui yø xisu yø n'yohəŋ.

35 Pɛ nu to di tocabi rā
 mmənthi ngue di ma mahəts'i
 'mø bi bennate yø ánima, ya
 hīn danī nthati. 36 Porque
 ya hīnjonda du, da gohi
 tengutho yø anxɛ. Ya yø
 bāsī Oja, porque da 'yøt'Oja
 ngue mā'da'yo hōndi m'məi.

37 Nup'u ja rā hya bi 'yotra
 Moisés, ja di nɛqui p'u ngue
 di bennate yø ánima. Porque
 nt'ot'i p'u rā hya bi man'Oja
 'mø mī nya p'u bi nzø rā
 ndut'o, ngue bi 'yɛna: “Guecā
 drá Ojagā ngue rā Abraham.
 Drá Ojagā ngue rā Isaac.
 Drá Ojagā ngue rā Jacob”, bi
 'yɛn'Oja. 38 Ja di nɛqui p'uya

ngue nup'u 'b'u Oja, hīngui tu
 yø te yø ánima. Nup'u 'b'u Oja,
 hīnjongui tu.

39 Bi 'yɛn'i'da yø xānnbate
 ngue rā ley p'uya:

—Majuani'a guí mma, grá
 xānnbate —bi 'yɛmbi.

40 Pɛ ya bi zu xti sigue xta
 'yørpə mī'da yø nt'änni p'uya.

*Rā Jesús bi xihyø ja'i ngue
 rā Cristo hīngra ja'itho.*

41 Mī nya rā Jesús, bi
 'yɛmbyø ja'i:

—Nu'a rā Cristo bá ɛx
 Oja ngue di ndast'abi, i
 mmanyø ja'i ngue da gue'a
 n'na'u yø mbom'məto rā
 David. Nugā gā xi'ahəŋ
 hanja ya, mādague'a ngue
 rá mbom'məto rā David, pɛ
 nuna rā Cristo hīngra ja'itho
 na. 42 Porque rā David,
 ɛnna hya bi 'yørpə ja rā
 Salmo: “Nuna Oja, nu'mø
 mī zojbagui mā Hmu, nguna
 rā hya bi xifi, bi 'yɛmbi:
 Damī mīcua ja mā n'yɛigā
 ya, 43 astā gue'mø gā øt'e
 ngue guí mānda gātho'u nī
 nsəiui”, bi 'yɛmbi. 44 Ja di
 nɛqui p'uya, ngue rā David,
 nu'mø nnønna Cristo, nī hutī
 ngue rá Hmu. Janangue rā
 Cristo di nɛqui ngue hīngra
 ja'itho, mādague'a ngue rá
 mbom'məto rā David.

*Bi xihyø ja'i rā Jesús ngue
 di mfādi xanho, hīnda hyätyø
 xānnbate ngue rā ley.*

45 Gā bi 'yøhyø ja'i rā hya
 bi mānna Jesús ngue ɛmbyø
 xādi:

46 —Damī mfāhmə xanho
 ya, 'yo di hā'ahəŋ yø xānnbate
 ngue rā ley. 'Yo guí øthu

tengutho ga 'yo'ua. Nuya yø n'yohua ya, di ho ngue söt'a häi yø he. Di ho ngue di respeta yø ja'i ha gui zengua p'ua ja ra tai. Nup'ua ja yø nija p'uya, huantho yø nthuts'i tate xanho ngue ja hup'ua. Nup'ua öt'a ngo yø ja'i p'uya, xquet'a nne ngue tate xanho p'ua da mi. ⁴⁷ Nε tunnba yø ngu yø 'danxu, i häti, εmbi ngue di xannbi te pets'i. Nuna ra hya ga ngorpa yø dä yø ja'i p'uya, nu'mø mmat'Oja, ndø ya'atho mmat'Oja. I nne da 'yεmbyø ja'i ngue yø ndøhoga n'yohua. Pe nuyá, guehya mathoguitho ra castigo da thohya ngue gätho mi'da yø ja'i.

21

Ra 'danxu bi unna mēnyu Oja.

¹ Nup'ua ja ra nija, hētho ra Jesús ha ga yutyø mēnyu yø mmεmmeti p'ua ja ra huada cu ra mēnyu ngue ra ofrenda. ² Bi nu n'na ra 'danxu ngue ra zibøhyoya, xquet'a bi gät'i yoho yø zi xani p'ua ja ra njamēnyu. ³ Bi 'yεnna Jesús:

—Majuani dí xi'ahua ngue ra zibøhyoya na ra 'danxu bi unna mēnyu ya, pe man'natho nnu manho Oja'a rá mēnyu bi unna, hinda gue'ua yø mēnyu mi'da yø ja'i di uni. ⁴ Porque nuya mi'da yø ja'i, yø mmεmmeti ya, pe gue'a rá mēnyu xa pongui di uni. A nuna ra 'danxu, zits'ua drá mēnyu mi ha. Mi ja ngue xtá nzi rá mēnyu bi uni.

Bi manna Jesús ngue bá ep'ua ra pa da xotra nija.

⁵ Di c'a 'da yø ja'i te ja ra nija. I mmanyø ja'i ngue mazihotho gui nequi ra nija. Mazihotho gui nequi yø hmi yø do n'youi. Gui nhohra nija'a tema cosa di unyø ja'i ngue nnøpa ofrenda. Ra Jesús bi 'yεmbi:

⁶ —Ya gui nnuhua te ja ra nija ya. Pe nuna ra nija naya, bá ep'ua ra pa da xotyø ja'i na. Xøgue di nxadi, hin hapua nmi nequi ra nija.

Bi manna Jesús te di nja hante rá nzequi yø pa.

⁷ Bi t'ännbaya, bi t'εmbi:

—Agué grá xännbate, ¿njam'mø di nja ya yø hya gui mmanya, ngue da xotra nija yø ja'i? ¿Tema hmeya di nja'mø ya ni ma da zønna pa di nja'a te gui mmanya?

⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø xädi:

—Damí mfähmua xandønho, 'yo gui nne ngue to da hyä'ahua. Porque xangu yø ja'i di n'yo ngue da 'yεmbyø ja'i: “Go guecä drá Cristogä ya”, da 'yεmbi. Xquet'a da 'yεna: “Nuya, ya da guehra ora jap'ua da gua'a nximhäi ya”, da 'yεna. Pe 'yo sä gui εc'eiha. ⁹ Nu'mø gá 'yøhmua ngue ya ja yø datunhni, ya di ndunhyø ja'i, 'yo sä gui suhua. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue di nja. Pe hinga gue'ua yø hmeya'ua ngue rá nzequi.

¹⁰ Bi sigue bi 'yεmbaya:

—Da nangyø nación ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø nación. Da nangyø dast'abi

ngue da 'yørpa rā tūnhni mī'da yø dast'abi. ¹¹ Janjuani ngue di 'yan'ahāi. Di nja yø thuhū, di nja yø guēhi. Di nsu yø ja'i 'mø bi nu yø hmēya dā nja maya.

Bi xihyø xādi rā Jesús ngue da zā rā n'ū, da ts'ūi.

¹² Pē hante ngue di nja ya yø hyā di xi'ahū ya, da gu'ahū yø ja'i ngue di bent'ahū, di dā'ahū p'ū ja yø nija, da jo'ahū. Di ndā'ahū p'ū 'būhyø dast'abi. Di ja'ahū p'ū yø ja'i ngue guí ēc'ēigahū. ¹³ Ngue ngu'a di nja'ahū, nu'mø ya gdi yahū yø ts'ut'abi, ja gui xihmū p'ū rā hoga 'da'yo hyā p'ūya. ¹⁴ Nu'mø bi ma mā bent'i'ahū, 'yo sā di tū ni mmāih'ā rā hyā ja ngue gui xihmū rā ts'ut'abi. ¹⁵ Porque ga 'da'ahū rā hyā, ngue gui padī te gui mmāhmū p'ū 'b'ū di sū'ahū. Hīnjonda zā da dācra hyā ga 'da'ahū. ¹⁶ A nuyá, astā nī papáse di dā'ahū. Nī n'yohūse di dā'ahū. Nī mēnise di dā'ahū, nī amigose di dā'ahū. Pē di m'mū'da da tho'ahū. ¹⁷ Dā zū'ahū yø ja'i ndap'ū bi zā ngue guí ēc'ēigahū. ¹⁸ Pē nī xīngā n'na nī xtahū di m'mēdi. ¹⁹ Nu'mø hīngui hyēgahū, gue'a di n'na'ahū rā 'da'yo te'a.

²⁰ Nu'mø gā nuhū ngue ya di mās'yø soldado rā hnini Jerusalén, gui pahmū p'ūya ngue n'na zihmantho da ma majuadi rā hnini. ²¹ Nu'ū yø mmēngu p'ū ja rā hāi Judea, da 'dagui, di map'ū ja yø xanthø. Nu'ū di 'būp'ū ja rā hnini Jerusalén, da 'dagui. A

nu'ū di 'yo rā 'bēfi, ya hīndi map'ū ja rā hnini. ²² Porque ya bi zøhra pa di nja rā castigo. Nu te gā nt'ot'i p'ū ja rā Macā Libro, da gue'a rā ora'a ngue di nja'a. ²³ Huēcate yø xisu di hadyø basi'a rā pa'a, ogue di sadyø basi. Porque rā ndate di nja ua ja rā hāi. Rā ndussutho rā castigo da thohyø ja'i. ²⁴ Dā tho yø ja'i conyø juai. Mī'da p'ūya, da ts'ixā fādi, di ma rā fādi ndø yap'utho n'nanni yø hāi. 'Nē nu'ū yø ja'i hīngyø judío p'ūya, da nē'ahāi yø mmēngu Jerusalén astā gue'mø da ne Oja di m'mēhyø hyā.

Bi manna Jesús ngue mahōnda ēcua ja rā ximhāi.

²⁵ Di nja yø hmēya p'ū ja rā hyadi, 'nēp'ū ja rā zana, 'nēp'ū ja yø sø. Nūua ja rā ximhāi p'ūya, hīnda badi te da 'yøtyø ja'i 'būp'ū ja yø nación. Di nsu yø ja'i ngue'a gui thonī yø fūnthē di ja rā jathe. ²⁶ Nu'mø bi zo yø mmāi yø ja'i'a te ja ngue di nja ua ja rā ximhāi, astā da güentyø ja'i ngue rā ts'ū. Nu te gā bī ja maya, gā di pādi hapū thogui. ²⁷ Dā thandra N'yohū di 'yē mēhēts'i ngue da n'youi rā gui. Dā hnū ngue maguese, porque mathoguitho ja rā ts'ēdi. ²⁸ Nu'mø ya bi mūdi di nja ya yø hyā ya, dami hyā rā ts'ēdi gui jūxni yahū, gui hyanthū mayá. Porque ya xma nguerpūtho da ēhni Nyatehū.

Bi nhyējpa rā hyā n'na nza rā igo.

29 Maḥømbi hyej hman'na ra hya bi xihyø ja'i ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Guí nnuhū n'na ra za ra igo, ogue ndana bi zā mā za.

30 Nu'mø ya bi c'ammī ngue bi 'dogui, guí pahmū p'aya ngue ya nī ma di pat'i xanho häi. 31 Ngūna ra hya ja ngue dī nja ya. Nu'mø gá nuhū ngue ya bī nja ya yø hya dí xi'ahū, damī pahmū ngue ya xma nguepətho dī manda Oja ua ja ra ximhäi. 32 Nūya yø hmēya dí xi'ahū ya, damī pahmū ngue guehya dī nja ya, hante ngue da dū yø ja'i 'buhra pa ja p'aya. 33 Nu te bí ja māya, 'nēcua ja ra häi, hinguī zai. Pē nūna ra hya dī mmangā, ja para zantho na.

34 Damī mfāhmū xanho, 'yo dadī mbentui ra nts'o nī mmāihū. Manma thā'i ngue guī n'itihū, ogue høndra mēnyū guī ja ndummāi ha gdi timhmū. Porque nu'mø bi zønna pa rá nzeGUI, ja guī thambēnihū, ya di jap'ū. 35 Tengutho 'mø te bi zo ra 'dihi, dī njarbətho'a te da thogui gātho yø ja'i 'būi rá ngūnī nximhäi. 36 Gue'a ngue gdi mfāhmū xandønho'a. Damī mat'Ojahū hangū ra pa, n'namhma ngue guī mpomhma ra ndate ja ngue dī nja. Janangue da zā guī sømhmū p'ū di 'buhra N'yohū di 'yē mahēts'i.

37 Nu'mø ra pa, i xännbate p'ū ja ra nija ra Jesús. Ra xui p'aya, pa bi op'ū bí ja ra nyunī ja ra mbonza ja yø olivos. 38 Gātho yø ja'i, xudi

xudi pap'ū ja ra nija ngue øxra hya mmanna Jesús.

22

Yø nsuiui ra Jesús ya sänni ngue da hyo.

1 Ya mī ts'udra ngo ngue ra pascua, guehna ra pa ts'i ra thuhmē hinguī n'youi ra íxi. 2 Nu'ū yø hmu yø mmäcja 'nēhyø xännbate ngue ra ley, guehya ya rá ya'atho yø pa honī ha di hyo ra Jesús. Pē supī dī mbøcue yø ja'i.

3 Ra zithū p'aya bi yarbū ja rá mmāi ra Judas Iscariote, guehna n'na nc'ēi'ū 'dē'ma yoho yø xādi ra Jesús. 4 Nūna ra Judas, bī ma bá nyāui yø hmu yø mmäcja, 'nēhyø n'yohū dī manda p'ū ja ra nija. Bá nhēca hyāui yø mmäcja ha di japi di dāpra Jesús. 5 Ra ndijohya ya yø mmäcja 'mø dīnī ha di zədi. Bi xihna ra Judas ngue di unna mēnyū. 6 Bi nu manho te bi sihna ra Judas ngue di t'unna mēnyū. Bi hyonī ha di japi ngue di dāpyø mmäcja ra Jesús, pē da gue'a ra ora ngue 'buse ra Jesús.

Yø xādi ra Jesús bi hoqui te da zi'a ra nde bī nsännigo ngue ra pascua.

7 Ya fuhra ngo nguehya yø pa ts'i ra thuhmē hinguī n'youi ra íxi. Guehna ra pa hode'yo yø ja'i ngue sännigo, ngue dī nzibde ngue ra pascua. 8 Nūna ra Jesús bi 'yētra Bēdu 'nēhra Xuua, bi 'yēmbi:

—Nī mε ya, bī hocui'a te gdā nzibdeh_u, gā nsännigoh_u ngue rā pascua —bi 'yεmbi.

9 Bi 'yεn'u yø xādi p'uya:

—¿Har_u guī nne gā ma hocä'be'a te gā sih_u p'uya?

10 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'mø gā cat'ui mbo rā hnini, guī nthεui n'na rā n'yoh_u nī ma rá ngu, di tu n'na xōni rā dehe. Damī tennui har_u dā zōni. 11 Guī 'yεnui rā mmεnnigu p'uya: “Rā xānbate i εnā: ¿Har_u ja rā cuarto gā nzibdehe mā xādi, ja gā sāhe p'u rā ngo ngue rā pascua?” guī 'yεnui. 12 Rā mmεnnigu p'uya dā 'yut'auī n'na rā dācuarto bī ja maya rā tōcangu. Ja damī hocui p'u'a te ja ngue gdā nzibdeh_u p'uya.

13 Bī ma'u yoho yø xādi mī yaui rā Jesús. Mī zōmp'u ja rā hnini, tengutho rā hyā xī manā Jesús, gue'a bī nja'a. Bi dīnna ngu tengutho xi xifi, ja bī hojpu rā nzibde ngue rā pascua p'uya.

Rā Jesús bi zi rā nzibde ngue rā pascua.

14 Nu'mø mī zōnna ora dī nsihmε p'uya, nūnā rā Jesús, gātho'u 'dε'mā yoho yø xādi, gā 'bap'u ja rā mεxa. 15 Rā Jesús bi 'yεnā:

—Hante ngue dā thogui, janjuani ngue sixā mpähā mā mmāi ngue 'daua gā nsihmεh_u nā rā ngo ngue rā pascua. 16 Porque dí xi'ah_u ngue ya hinni mantho gā nsännigoh_u, asta gue'mø dī nja'a te ja ngue dī nja, ya gdi

'buhm_u p'u ha dī mānda Oja p'uya.

17 Bi dεcra vaso p'uya ngue di ja mammadī Oja. Bi 'yεmbyø xādi p'uya:

—Damī ndarpah_u naya, sih_u 'da'its'u. 18 Porque dí xi'ah_u ngue ya hinni mantho gā sigā rá ngui rā uva, asta gue'mø bi zōnna pa dī mānda Oja ua ja rā ximhäi.

19 M'mεfa p'uya, bi hyajman'na rā thuhmε. Mī ja mammadī Oja p'uya, bi xenna thuhmε, bi unyø xādi ngue dā zi. Bi 'yεmbi:

—Nūnā ya, guehna mā do'yogā naya. Nu'mø gā sih_u yø pa dī map'u naya, gue'a gdī benju'a ngue dādi dā mā do'yo ngue dā dū connā ngue'ah_u.

20 Mī juadi bī nsihmε p'uya, bi dεcra vaso, bi 'yεnā:

—Nūnā po rā vaso ja ua ya, guehna rā hmεya naya ngue nu'mø dā tu, dī nja rá ts'εdi rā 'da'yo cohi øt'ah_u Oja. Porque dī mfamma jī connā ngue'ah_u.

21 Nūua ja rā mεxa dī sihmεh_u ya, 'bucua n'na nc'εi ngue jūgatho häi, ya xā hyoni ha di japi ngue di dāgui. 22 Nu rā N'yoh_u bī 'yε mahεts'i ja ngue dā tho. Nu te xpā ts'ännbi ngue dā thogui, dā thomhma'a. Pε hague ngu rā castigo dā thohnā rā n'yoh_u di dāgui.

23 Bī madi dī n'yänni n'na ngu n'na p'uya te'o'a ja ngue di dā rā Jesús.

Dī ntør'mahya yø xādi rā Jesús ndana ja ngue dī m'met'o.

24 Bī mādi bī njun'mahya yø xādi rā Jesús ngue nne dī m'met'o n'na ngu n'na. 25 Pε rā Jesús bi 'yεmbi:

—Nup'u ja yø nación, i 'bāhyø dast'abi ngue dī mānda p'u ja yø häi. Nu'a rā ts'ut'abi dī mānda yø jā'i p'uya, i εnyø jā'i ngue xanho te ørpabi rā ts'ut'abi.

26 Pε nu'ahū, 'yo guí nne guí mandathohū yø jā'i. Nu rā jā'i nne ngue xtā nhets'i rá cargo dā mēfi, guehñā rā jā'i jatho ngue dī mpefi dā māxyø mmic'εiui nā. Nu'a dā ne dī m'met'o ngue gātho yø amigo, guehñā jatho dā gohi ngue nī mēfithohū nā. 27 Porque nuyá, ¿dana gue'a nt'εmbi mā dāya, gue'a hup'u ja rā mēxa mā dā, ua gue gue'a 'uite mā dā? Uanguí hup'u ja rā mēxa'a mā dā. A nuyá, dí 'bucā ua ha guí 'bāhmū ya, pε hīn dādī mandathogā. Sinoque dādī mpefi.

28 A nuyá, gue'ahū xtā n'yohū mēnte yø pa xtā sāgā rā n'u. 29 Mā Papá bá εxqui ngue ga mānda gātho yø jā'i. Nugā xquet'a dí εxahū ya ngue 30 nup'u dādī mandagā, 'dap'u ga mmihmū p'u ja rā mēxa ga nsihmēhū. Guí mmihmū p'u ja yø nthuts'i ngue guí mandahū'u 'de'ma yø'būi yø jā'i Israel.

I pahra Jesús ngue dā zop'u m'mefa rā Bēdu.

31 Nunā rā Jesús bi 'yεmbra Bēdu:

—Ague Bēdu, nu'a rā zithū, āpra nt'ēdi Ojā ngue dā hyonī ha di japi ngue gui hyεgahū

p'u. 32 Pε xquet'a dí āpra mate Ojā connā ngue'e ngue hīngui 'behñi nt'εc'ēi. Pε nu'ī 'mø bī n'yo nī mmūi'a te guí øt'e, damī hatrā ts'edi nī cū.

33 Rā Bēdu p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague grā Hmū, nugā xquet'a dí 'būi mādague'a 'da gdā mε fādi, ogue asta 'dap'u ga tūui —bi 'yεmbi.

34 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbra Bēdu:

—Ague Bēdu, nugā dí xi'i, nu'mø tobe hīndī mahra øni, ya xqui cōnga nhỹundī, guí mma ngue hīngui paqui —bi 'yεmbi.

Ya bi zōnna ora dā ma mā'uni rā Jesús.

35 Bi 'yānyø xādi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Xi'mø mā xi'ahū ngue hīnte gui hyaxhū p'u gā mähā, xīngra būxa, nī xīngra njāmēnyū, 'nε hīngui cūx mī'da nī thixfanīhū, ¿ua ja tema cosa gā 'behmū?

Bi 'yεmbyø xādi p'uya:

—Hīn'nā, hīnte bī m'mēdi.

36 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—A nuyá, nu to ja rá būxa, dā gats'i. Dā gaxrá njāmēnyū. Nu to hīn'yū rá juai, dā mā rá pahñi ngue dā dān'a n'na rā juai. 37 Porque dí xi'ahū ngue jatho ngue ga thocā'a te nt'ot'i p'u ja rā Macā Libro ngue εnā: “Dā tho tengutho n'na rā ts'oc'ēi”, i εnā. Porque nu'a te nt'ot'i ngue ga thocā, jatho ngue dī njahmā'a.

38 Nu'u yø xādi p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague grā Hmū, ja ua yoho yø juai.

Mi dahra Jesús, bi 'yεna:
—Co nu'a 'mø —bi 'yεmbi.

Ra Jesús bi mat'Oja p'ua ja ra xεqui ni hu ngue Getsemaní.

39 Nup'ua bí ja ra nyuni mambi o'a m'met'o ra Jesús ja ra mbonza ja yø olivos, ja i map'ua ra Jesús, bi mähä yø xädi. 40 Mi zømp'ua ha ja ngue da zømp'uya, bi 'yεmbyø xädi:

—Dami mat'Ojahua ya. Nu'mø hingá mat'Ojahua, nthambenitho hinda gue'a gui 'yøthua.

41 Bi thohmits'ua ní nguep'ua ra Jesús. Nup'ua bi zøni, tengū ga yap'ua da zøn'a n'na ra do 'mø bi t'ei. Bi ndantyøhmū p'uya ngue da mat'Oja. 42 Bi 'yεna:

—Ague ma Papá'i, nu'mø guí nnu manho, dami yangui ngue'a ra ndate ja ngue ga thocä. Pe hingá nu'a go ga sännä gue'a di nja'a, sinoque nu te guí sänni, gue'a di nja'a —bi 'yεna.

43 Bi nu p'uya ngue bi zø'a n'na ra anxε bí 'yε mahets'i, di hatra ts'edi. 44 Nu'a ga ndär'ma n'ua rá mmäi'a te ja ngue da thogui, man'na ngue rá mmäi ga mmat'Oja. Nu'ua yø xänthe i ja, i 'yuguí so häi, tengutho 'mø pønna ji p'ua ja n'na ra ts'et'i.

45 Mi juadi bi mat'Oja p'uya, bi nangui, bi map'ua bí 'bøhyø xädi. Nu'ua yø xädi p'uya, ya mi aha, bi dapra t'aha ngue ra dummai. 46 Bi 'yεmbuya:

—¿Hanja ngue guí ahmi? Dami nangui, guí mmat'Ojahua. Nu'mø hingá mat'Ojahua,

nthambenitho hinda gue'a gui 'yøthua.

Ya bi mbentra Jesús.

47 Mente yaui yø xädi ra Jesús, bi zøhna ra Judas ni zi xangu yø ja'i. Guehna n'na nc'ei ya 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús. Bi guat'ingue bi zengua p'ua 'bähra Jesús, bi zurpa rá hmi p'uya. 48 Nuna ra Jesús bi 'yεmbi:

—Ague Judas, con n'na ra beso guí da ra N'yohua bí 'yε mahets'i ya'mø.

49 Yø amigo ra Jesús mi nu te bi nja, bi 'yεmbuya:

—Ague grá Hmu, ¿ua guí nne ga japhua ra juai? —bi 'yεmbi.

50 Bi guxrá juai n'na nc'ei rá xädi ra Jesús. Bi zennabäi rá 'yεhe ra 'bet'o mmäcja, bi hyejpa rá gu ngue rá n'yei.

51 Pe ra Jesús bi 'yεmbi:

—Dami hyegui, 'yo gadi japhua —bi 'yεmbi.

Nuna ra Jesús bi därpa rá gu na bi thejpa rá gu ngue bi 'yøthe. 52 Nuya yø hmu yø mmäcja, 'nēhyø policia fähra nija, 'nēhyø n'yohua 'bet'o p'uja ra nija, gä ní 'yεhra nzite. Ra Jesús bi 'yεmbi:

—¿Ua guí εhmua ngue drá begä, ngue guí caha yø juai 'nε guí caha yø za ngue gui benngahua? 53 Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xännbä ra hya yø ja'i p'ua ja ra nija. Uanguí xta nzä ja xqui benngahua p'ua. Pe ya guehna ra ora guí 'yohua naya, ngue nu'mø ra 'bexui i ja rá pähä ra zithu.

Bi manna Bēdu ngue hinguī padī te'o rā Jesús.

⁵⁴ Ya bi bentyø ja'i rā Jesús. Bi zixp_u ja rá ngu rā 'bēt'o mmäcja. Pē rā Bēdu, nī 'bēfa ya'atho p'_u nī ma yø ja'i nī zi rā Jesús. ⁵⁵ Nup'_u mādē rā dathi, bi t'u'a n'na rā sibi ngue bi mihyø ja'i dī nhat'i. Xquet'a 'nēhrā Bēdu bi mī ngue dī nhat'i. ⁵⁶ Nunā n'na rā xisu ngue rā gūnī p'_u ja rā ngu, mī nū rā Bēdu ngue hup'_u ja rā sibi. Bi za di hētī p'_uya, bi 'yēmbi:

—Nunā rā n'yoh_u 'b_ucua, xquet'a rá n'youi rā Jesús.

⁵⁷ Pē mī dahra Bēdu, bi 'yēnā:

—Hīn'nā cuø, hīndī pacā nā rā n'yoh_u guī mmanya.

⁵⁸ Mī tho man'na ts'ūquits'_u p'_uya, hømbi nū man'na nc'ēi p'_u mī hūhrā Bēdu, bi 'yēmbi:

—Nū'i, xquet'a nī n'youi'_u tēnā Jesús.

Mī dahra Bēdu p'_uya, bi 'yēnā:

—Hīn'nā n'yø, hīngā 'nēcä.

⁵⁹ Mī tho hman'na ora m'mēfa p'_uya, man'na nc'ēi ngūt'a bi mā, bi 'yēmbi:

—Majuani ngue nūnā rā n'yoh_u 'b_ucua, rá n'youi rā Jesús, porque dī nēquī ngue rā mmēngu Galilea nā.

⁶⁰ Mī dahra Bēdu p'_uya, bi 'yēnā:

—Ague n'yø, hīndī pacā temā hyā guī nne guī xicya.

Nū'a rā ora'a p'_uya, tobe hīn manī juadi mmanā Bēdu'a te mma, bi mmahra ønī p'_uya. ⁶¹ Bi 'bātra Jesús ngue bi hyannb_u bi hūhrā Bēdu. Rā Bēdu p'_uya, bi

zo rá mmāi nā rā hyā xi xihra Jesús ngue xi 'yēmbi: “Tobe hīndī mahra ønī, ya xqui cōngā nhyundi, guī mma ngue hinguī paquī”, xi 'yēmbi. ⁶² Rā Bēdu p'_uya, asta rā zondummāi bi bøn'athi.

Rā Jesús rá n'yemmahya yø ja'i.

⁶³ Nū'_u yø n'yoh_u fāhra Jesús, i thennī 'nē i pē'mī. ⁶⁴ Bi gorpa yø dā connā ulu, bi mē'mī, bi 'yēmbi:

—Damī pahya te'o bi mēp'a'i ya —bi 'yēmbi.

⁶⁵ Xangu mī'da yø hyā xifi ngue gā ndenni.

Ya bí 'bup'_u ja rā dajunta rā Jesús.

⁶⁶ Mī nēcāhāi p'_uya, bi mpeti gātho yø n'yoh_u dī manda p'_u ja rā njja, conyø hmu yø mmäcja, conyø xānnbate ngue rā ley. Rā dajunta bi nja, ja bi ts'ixp_u rā Jesús ngue dā t'ørpa rā nt'änni, bi t'ēmbi:

⁶⁷ —Damī xicje ya ngue'mø gue'e grā Cristo bá ex Oja ngue dī ndast'abi, ogue hīn'nā. ¿Te guī mmanā rā hyā naya?

Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nū'mø gā xi'ah_u ngue guēcä, hinguī 'yēc'ēigah_u.

⁶⁸ Nū'mø xīngā øt'ah_u n'na rā nt'änni p'_uya, xquet'a hinguī nne guī mmāmhmu'a te gā än'nah_u. 'Nē hinguī nne guī thøgah_u p'_uya. ⁶⁹ Ya nī ma dā zōnnā ora ya, ngue rā N'yoh_u bí 'yē mahēts'i danī mmip'_u ja rá n'yēi Oja nūnā jase rá ts'ēdi.

⁷⁰ Gātho yø ja'i p'_uya bi 'yēmbi:

—¿Ua guí ɛnā ngue gue'e rá Ts'ant'ua'i Oja 'mø?

Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbyø ja'i:

—Ahá, go guecä tengutho guí mmamhmu.

⁷¹ Di n'yɛmbyø ja'i p'uya:

—¿Teni 'be'a man'na ma tes-tigo ga nnehu ya'mø? Ya dá øschu ra hya pønná ne ya.

23

Bi ts'ixpu 'buhra Pilato ra Jesús.

¹ Gä bi nangyø ja'i p'uya, bi zixpu 'buhra Pilato ra Jesús.

² Bi mahyø ja'i ngue di yäpra Jesús, ɛnyø ja'i:

—Dí tinnbähe n'na ra hya na ra n'yohu 'bucua, ngue di ts'onnbä yø mmui yø ja'i. I embi ngue hingui ja ngue di unyø ja'i'a ra menyü ähra dast'abi 'bu'a Roma. Xquet'a i mma ngue guehna ra Cristo na, i nne da ma ngue n'na ra dast'abi.

³ Ra Pilato bi 'yänna Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío?

Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ahá, go guecä tengutho ra hya guí mmana —bi 'yɛmbi.

⁴ Ra Pilato bi 'yɛmbyø hmu yø mmäcja, da guehmi'da yø ja'i:

—Hin tema ts'oqui dí tinnbä na ra n'yohu 'bucua —bi 'yɛmbi.

⁵ Pe yø ja'i mahømbi 'yɛna:

—Nuna ra hya xännbate p'ua ja ra häi Judea na, di ts'onyø ja'i na ra hya na. Bi fu'a

Galilea xännbate ra hya, asta søcua ya.

Bi ts'ixpu 'buhra Herodes ra Jesús.

⁶ Mi 'yøhra Pilato na ra hya mmanyø ja'i, bi 'yännbaya ngue'mø ra mmɛngu p'ua Galilea na ra Jesús. ⁷ Nu'mø mi xi p'uya ngue ja ra mmɛngu p'ua, bi mennba na ra Herodes mi ndast'abi p'ua Galilea. Porque ra Herodes, nu'ua yø pa'ua, mi 'bup'ua Jerusalén. ⁸ Ra Herodes, nu'mø mi nu ra Jesús, ɛmmɛi di johya. Porque ya rá ya'atho yø pa i nne da nu, ngue øde te mmanyø ja'i t'ɛmbi øtra Jesús. Mi tø'mi ngue da nurpi tema milagro da 'yøt'e. ⁹ Xangu yø nt'änni bi 'yørpe, pe ra Jesús hinte ga ndatho. ¹⁰ Xquet'a 'bup'ua yø hmu yø mmäcja 'nɛhyø xännbate ngue ra ley. Di yapí hin'yua p'ua rá nzɛgui. ¹¹ Nuna ra Herodes co 'nɛhyø soldado xquet'a himbi nu manho ra Jesús. I thentho, bi hetä n'na rá he mazihotho tengutho rá he n'na ra dast'abi. Ra Herodes mahømbi menhna Jesús, i map'ua 'buhra Pilato.

¹² Madague'a maði nsahmi m'met'o ra Pilato ra Herodes, pe bi n'amigo m'mefa.

Ya nts'änni ngue da tho ra Jesús.

¹³ Nuna ra Pilato bi peti gätho yø hmu yø mmäcja, gätho yø ts'at'abi, gätho mi'da yø ja'i. ¹⁴ Bi 'yɛmbi:

—Ya guá singahu ua na ra n'yohu 'bucua. Guí ɛmhmua ngue di ts'onyø ja'i. Pe ni

hm̄i n̄i dāh̄u hap̄u dī änni, 'n̄ε guí nnuh̄u ngue h̄in tema ts'oqui dī t̄innbabi ngue'a te gn̄i yaph̄u. ¹⁵ N̄i xinga guehra Herodes ngue xtab̄a ndinnba rá ts'oqui, porque bi costho h̄ombi 'ȳεcua. Ja guí nnuh̄u p'uya ngue h̄in tema hȳa dī n̄εqui para ngue da t'εmbi ja te rángue'a ngue da tho. ¹⁶ Nūgā gā m̄anda ngue da 'bei, p̄ε gā th̄oḡue.

¹⁷ Rā Pilato i ja ngue da 'ȳot'e te rá costumbre ja ȳo ja'i, nu'm̄o rá ngo ngue rá pascua, pa math̄oḡue n'na rá ofādi. ¹⁸ Gātho ȳo ja'i p'uya, bi mah̄ra mafi, i εnā:

—Nunā rá Jesús da tho nā. Go dam̄i th̄ohra Barrabás.

¹⁹ P̄ε nunā rá Barrabás, guehna n'na nc'ei m̄i ofādi ngue rá 'ȳot'i sai, 'n̄ε rá hyote p'ua ja rá hn̄ini. ²⁰ Rā Pilato h̄ombi xihȳo ja'i ngue da zā di th̄ohra Jesús. ²¹ P̄ε ȳo ja'i p'uya, man'na nts'edi gā mafi, i εnā:

—Da guatra pont'i. Da guatra pont'i rá Jesús.

²² Rá hyu ndi p'uya, bi 'ȳenna Pilato:

—¿P̄ε temā nts'o xa 'ȳo'na p'uya? Nūgā h̄in temā ts'oqui di t̄innbi ngue da t'εmbi da tho. Nūgā gā m̄anda da 'bei, p̄ε gā th̄oḡue.

²³ P̄ε ȳo ja'i h̄ingui sāya ngue mafi, ādi ngue da ma maçuati rá pont'i rá Jesús. Nu'a gā mah̄ȳo ja'i co 'n̄ε'u ȳo h̄mu ȳo mm̄äcja, bi nja'a te ādi. ²⁴ Rā Pilato p'uya bi zänni ngue di nja'a te m̄manȳo ja'i. ²⁵ Bi ma math̄oḡue nā rá Barrabás xi

m̄anȳo ja'i ngue di nth̄oḡue. Guehna xi jot'i ngue rá 'ȳot'i sai n̄εhra hyote nā. Go bi ndā nā rá Jesús, i hnepe ngue da tho p'uya.

Ya cuatro pont'i rá Jesús.

²⁶ Nu'm̄o m̄i ts'ixra Jesús ngue da tho, bi nth̄eui p'ua ja rá 'yu n'na rá n'yoh̄u xpi 'ȳehra 'befi n̄i hu ngue rá Simu, rá mm̄engu Cirene. Go bi njapi bi duxra pont'i nā p'uya, ni 'befatho p'ua n̄i ma rá Jesús.

²⁷ P̄ε xangu ȳo ja'i bi d̄enni. I ma'a nts'on̄i ȳo xisu, tu ȳo mm̄ai ngue te da thohra Jesús. ²⁸ P̄ε bi hȳetȳo ja'i rá Jesús, bi 'ȳεmbi:

—Ague gȳo xisu guí 'buh̄mu ua Jerusalén, 'yo guí zomh̄mu conná ngueque. Sinoque dam̄i nzoni ngue conná ngue'ah̄u 'n̄ε conná nguehni basih̄u. ²⁹ Porque da 'ȳehȳo pa guí 'ȳεm̄hm̄: Xanho 'b̄ai te'o h̄injo'o ȳo bas̄i, ogue h̄imbi hȳa ȳo bas̄i, ogue h̄imbi sutate. ³⁰ Ȳo ja'i p'uya da 'ȳembȳo t'oh̄o: “Bá t̄agui, guí soxcahe”. Da 'ȳembȳo nyuni: “Dam̄i cogbahe”, da 'ȳεmbi. ³¹ A nuya ngue h̄inte gadi uph̄u'a gadi am̄hm̄ ya, hague ngu rá n'ua da tho'a ja rá ts'oqui m̄o.

³² Xquet'a n̄i ts'i yoho ȳo ts'oc'ei ngue 'dap'ua da duui rá Jesús. ³³ M̄i zomp'ua ja rá nyuni guí hut̄ȳo ja'i ngue rá Nj̄ayaxh̄mu, ja bi ma maçuati p'ua rá pont'i rá Jesús. 'N̄ε'u yoho ȳo ts'oc'ei bi ma maçuati rá pont'i, n'na rá n'ȳei, n'na rá gaha i gohi. ³⁴ Nu'm̄o emā

cuati rā pont'i rā Jesús, bi 'yēnā:

—Mā Papá'i, dami punnba yø ja'i 'bācua, porque nūya hinguī padī te øtya —bi 'yēnā.

Yø soldado p'uya bi ma rā tahā ngue to xta rā tahā, gue'a dā gaca n'na xequi rá he rā Jesús. ³⁵ Yø ja'i 'bāp'ua p'uya, i hētho. Nu'u yø judío 'bet'o, i thenthø'u, i ēnā:

—Mī mmanñu rā n'yohu ngue dā yanyø ja'i. Pē dī nyansē ya, ngue'mø majuanī ngue guehnā rá thanhñi Oja nūnā t'ēmbi rā Cristo.

³⁶ Yø soldado p'uya, xquet'a thenni. Bi guat'ingue bi unna vino xā n'ixi dā zi. ³⁷ Bi t'ēmbaya:

—Nu'mø gue'e rá dast'abi'i yø judío, dami nyansē ya'mø.

³⁸ Nup'ua ja rá ya rā pont'i, bi t'ot'a n'na rā letrero ngue ēnā: “Nūnā rā n'yohu 'bācua, guehnā rá dast'abi yø judío nā”. Rā letrero p'uya, nt'ot'i connā hyā ngue rā griego, rā latín, rā ebreo.

³⁹ Nūnā n'na rā ts'oc'ēi ya cuarbū ja rā pont'i p'uya, xquet'a thenni, bi 'yēmbi:

—Nu'mø gue'e grā Cristo, dami nyansē ya'mø. 'Nēcā'be guī nyān'be p'uya.

⁴⁰ Nu'a man'na nc'ēi rā ts'oc'ēi bi 'yēmbi rá amigo dī yahñi:

—Nu'i nī xingui sū Oja, conque ya guī tup'ua ja rā pont'i ya. ⁴¹ Nugūi ja te rángue'a ngue dí sāui rā n'ua, porque di jutui'a te xtá øt'ui. Ya nī 'yup'ua te dí thohmī. Pē nūnā rā n'yohu 'bācua, hñ temā nts'o xā 'yø'nā.

⁴² Bi 'yēn'a m'mēfa p'uya:

—Ague Jesús, nu'mø rā pa guī søhø ngue guī manda ua, guī mbēngui.

⁴³ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Majuanī dí xi'i, nūya ya gā m'māhmi p'ua mahēts'i ya.

Ya bi du rā Jesús.

⁴⁴ Comma huxyadi, bi mēdi bi m'mēxui gā rā ximhāi asta hyū nde. ⁴⁵ Rā hyadi bi m'mēxui. Nu'a rā ulu mī zup'ua ja rā goxthi nija bi hyehmade i gai ngue bi xet'i. ⁴⁶ Bi 'yēn'a n'na rá hmafi rā Jesús, bi 'yēnā:

—Ague mā Papá'i, dādi fāt'a'i mā tegā ya —bi 'yēnā. Høntho bi man'a p'uya, 'bexpi du. ⁴⁷ N'na rā capita ngue rā mmēngu Roma bi nū te bi nja, bi 'yēspabi Oja p'uya, bi 'yēnā:

—Majuanī ngue nūnā rā n'yohu 'bācua, hñ'yua rá ts'oqui nā.

—Majuanī ngue nūnā rā n'yohu 'bācua, hñ'yua rá ts'oqui nā.

⁴⁸ Gā bi nū yø ja'i mī 'bāp'ua te bi nja. Bi ma yø ja'i p'uya, pē pūtyø tiya ngue tū yø mmaī. ⁴⁹ Gātho'ua yø mpadiui rā Jesús, conyø xisu bá nēxa Galilea ngue tenni ha nī ma, yap'atho bi 'bāi, gā hantho te bi nja.

Ya bi ma nt'āgui rā Jesús.

⁵⁰ Mī 'bā'a n'na rā hoga n'yohu nī hu ngue rā José, mī øt'e te gā mmāmp'ua ja rā ley, rā mmēngu p'ua ja rā hñini Arimatea ja rā hāi Judea. 'Nēhnā dī manda p'ua ja rā nija nā. ⁵¹ Xquet'a 'nēhnā mī tø'mī ngue dī manda ua Oja. Janāngue hinguī 'bāi

ngue rā acuerto'a te rā hya bi ts'ännbū ha bī mpēti yō ja'i. ⁵² Nūnā rā n'yohū nā, bī ma bá nyāui rā Pilato, bi 'yāpra nt'ēdī ngue dā hyajpū ja rā pont'i rā Jesús. ⁵³ Mī hyajpū ja rā pont'i p'ūya, bi 'uennbābī rá do'yo rā Jesús co n'na rā sávana ngue rā hoga ulu. Bi hyaxpū ja rā panteón xī ma nt'a'mī p'ū bí ja n'na rā 'bido ngue bá āgui. Nūnā rā panteón, hīnjongui o. ⁵⁴ Nde mbēhī'a rā pa'a, ya dā yātra pa ngue rā ts'āya.

⁵⁵ Nū'ū yō xisu bá nēxa Galilea ngue bá n'youi rā Jesús, bī ma bá nū rā n'yāgui. Bī nū ha bi t'āgui. ⁵⁶ Mī zōp'ū ja rā ngu ya yō xisu, bi hocyō 'yēthī māzihotho gā yānī ngue dā goxrā ánima. Bī nsāya'a rā pa ngue rā ts'āya p'ūya, porque gue'a dī mānda rá ley Ojā'a.

24

Ya bi bēnnāte rā Jesús.

¹ Mī hyaxā rā pa ndomingo, zi xūdītho bī ma māhōn'a yō xisu p'ū bí o rā Jesús. Bi hyaxyō 'yēthī xi hoqui. Bī māhā mī'da yō xisu. ² Mī zōmp'ūya, bi dīnī ngue ya n'nannī 'bēnnā do mī nnōpā njū'mī rā panteón. ³ Bi yāt'ambo p'ūya, pē ya hīmbī dīmp'ū rā Jesús. ⁴ Bī nsū p'ūya, hīngui padī te dā 'yōt'e. Mī nū p'ūya, 'bāp'ū yoho yō anxē di yoxnī yō he. ⁵ I hēmtho hāi'ū yō xisu ngue ēmmēi sū. Yō anxē p'ūya, bi 'yēmbī:

—¿Hanja ngue guí homhmu ua mant'āgui'a ya 'būi? ⁶ Ya hīnjo'o ua, ya xā bēnnāte. Dāmī bēmhmū rā hyā bi xī'ahū 'mō tobe mambi 'būta Galilea. ⁷ Conque bī mā ngue rā N'yohū bí 'yē māhēts'i, mī ja ngue dā ma madāpi yō ja'i ja yō ts'oqui ngue di cuatā pont'i. Rā hyū pa p'ūya, di bēnnāte.

⁸ Nū'ū yō xisu p'ūya, bi zo yō mmūi nā rā hyā xi mān'a m'mēt'o rā Jesús. ⁹ Nūya yō xisu 'mō mambā pengbū ja rā panteón, nū'a te bá nū, bi xī'ū 'de'mā'da nc'ēi yō xādi rā Jesús. Bi xifi gātho mī'da yō ja'i. ¹⁰ Nūya yō xisu bi hyāspābī rā hyā ya yō xādi rā Jesús, guehnā rā Maya Magdalena, 'nēhrā Juana, 'nēhrā Maya rá mamá rā Jacobo, 'nē hmī'da yō xisu p'ūya. ¹¹ Pē nūya bi thāspa rā hyā p'ūya, hīngui ēc'ēitho te mmanya yō xisu. Sinoque ēntho: “Hantho loco ya yō xisu”, gue ēmma ēntho.

¹² Pē rā Bedu bi bōn'āthi, bī ma n'nahmantho p'ū bí ja rā panteón. Mī zōmp'ūya, bi hyēt'ambo. Bī nū ngue ya n'nannī 'bōnnā ulu mant'ē rā Jesús. Bī mengbū ha sāya p'ūya, pē di 'yōtho hanja'a te xī nja.

Bī ntīmī p'ūja rā 'yūyoho yō xādi rā Jesús ngue mānī map'ūja rā hnīnī Emaús.

¹³ Nū'a rā pa'a p'ūya, yoho yō xādi rā Jesús mānī map'ū ja rā hnīnī Emaús. Nūnā rā hnīnī nā, dī nsocui Jerusalén como 'de'mā'da kilómetro.

14 Mente 'yo, mente di c'a'a te xi nja. 15 Nunā rā Jesús mī zā mī zādi, ya 'dap'u nī n'yo. 16 Madague'a ngue hēti, pē ēnā te corpatho yø dā ngue hīnda badi te'o nā rā Jesús. 17 Rā Jesús bi 'yānnbūya, bi 'yēmbi:

—¿Teni 'bē'a mā hyā gadi nxihmī mente guí 'youi ua ja rā 'yu n'yø? Nup'u nnā bēngā, ēnā gue tū nī mmūiui.

18 Nunā n'na nc'ēi nī hu ngue rā Cleofas bi 'yēmbi:

—Gātho yø ja'i bá 'yo Jerusalén, gā padī te bī nja mantenni pa. 'Nē go gui 'yēnā ngue hinguī pahya.

19 Mī dahra Jesús, bi 'yēmp'u yaui:

—¿Tema hyā n'yø?

Nū'u ts'o p'ūya, bi 'yēnā:

—Xigue rā Jesús nunā rā mmēngu Nazaret. Guehna n'na rā n'yohū ngue rá pōngahya Oja, dī nēquī ngue ja rá ts'ēdi ngue bi 'yøtyø milagro, 'nē ja rá ts'ēdi ngue rā hyā bī mā. Porque bī nū manho Oja te bi 'yøt'e, dā guehyø ja'i bī nū manho te bi 'yøt'e. 20 Dī mmāngā'be ngue nū'u yø hmū yø mmācja, dā gue'u mā hmūhū dī mānda p'u ja rā nija, bi dā rā Jesús. Bi zixpū ja rā ts'ut'abi, ja bá ts'ānnbū ngue dā dup'u ja rā pont'i. 21 Pē nūgāhe nmi ēngāhe ngue nunā rā n'yohū nā, guehna xta nyanyø judío nā. A nuyá, ya māngūnde bī nja nā rā hyā dī xi'a'be ya. 22 Nū'u 'da yø xisu 'da'igu mā nt'ēc'ēihe, xā pijthogāhe. Porque xā mma mxuditho p'u

mambí o rā ánima. 23 Pē ya hīnjonxpā ndīni ngue di op'u. Xpā mmēngbūya, xā xicje ngue xi nū yø anxē. A nū'u yø anxē p'ūya, i mmā ngue ya 'bāhna rā Jesús. 24 'Bexque'a p'ūya, nū'u 'da mā n'yohe xā mmap'u mambí o rā ánima, pē xā ndīni tengutho rā hyā xā mmanyø xisu. Pē rā Jesús ya hīnxā hnū nā 'nā.

25 Nunā rā Jesús bi 'yēmbi:

—¿Ua hinguī ts'u di 'yo nī mmūihū'a te rā hyā i ja? ¿Ua hīnjam'mø guí øhmū para ngue gui 'yēc'ēihū'a te gā rā hyā bī manyø pōngahya Oja? 26 ¿Ua hinguī pahmū ngue rā Cristo mī ja ngue dā zā rā n'u hante ngue dī ndast'abi ngue dī mānda ua?

27 Ya bi dū'mī bi xifi gātho'u yø hyā nt'ot'i p'u ja rā Macā Libro ngue'a te gui c'a rā Jesús. Bi dūnnbabi'a te mmāmp'u ja yø libro bi 'yotra Moisés. Bi sigue bi xi mī'da yø hyā te gā nt'ot'i p'u ja yø libro bi 'yotyø pōngahya Oja.

28 Nū'mø mī zømp'u ja rā hnīni māni ma p'ūya, rā Jesús bi 'yøt'e ngue ēnā xø nne dā thogui. 29 Pē nū'u yø n'yohū p'ūya, bi japi ngue dī nsāya, bi 'yēmbi:

—Ma 'daua gā nsāyahū. Guí nnu ngue ya bī nde. Ya nī ma dā dāhra nxui.

Bi yut'ambo rā ngu rā Jesús ngue dī nsāya. 30 Mī mīp'u ja rā mēxa p'ūya ngue dī nsihmē. Bi hyacra thūhmē, bi ja māmadi Oja. Bi xēmp'ūya, bi un'nū hup'u ja rā mēxa. 31 Nū'a rā ora'a p'ūya, bi xohyø n'yomfēni

ngue bi badi te'o. Pε 'bexpi m'mεrpαtho rā Jesús. ³² Dī n'yεmbi n'na ngu n'na p'uya:

—Pε uanguī hurcā mā mmāiui mēnte darā yahū gā rā 'yū, 'nε bi xicui temā hya nt'ot'i p'ū ja rā Maçā Libro.

³³ Ya hīnte mambī dō'mi. Bī mengui 'bexque'a, i ma Jerusalén. Bi dīni ngue ya xī mpeti'ū 'de'mā'da yō xādi rā Jesús co 'nε'ū mī'da yō n'yohū.

³⁴ A nūya xī mpeti p'uya, bi 'yεmbya ja bi zōhō:

—Majuani xā bennate rā Hmū n'yō. Ya xā nū rā Bēdu.

³⁵ A nūya ja bi zō p'uya, xquet'a bī mā te xi thop'ū ja rā 'yū. Bī mā ngue hīngui padī te'o nā rā Jesús mēnte yaui, bi badi, ja gue'mō mī xenna thūhmε.

Ya bi zōmp'ū 'būhyō xādi rā Jesús.

³⁶ Mēnte tobe di yahniho'ū yo nc'ei, ngue mmā te xī nū, mī dambeni p'uya, ya 'bār'ū māde rā Jesús. Bi zengua p'uya, bi 'yεmbi:

—Dā hyū nī mmāihū ya —bi 'yεmbi.

³⁷ A nū'ū yō xādi p'uya, di fetyō mmāi ngue sū. I εnā ngue rā 'yō'a hεti. ³⁸ Pε rā Jesús bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue guī sūhū? ¿Hanja ngue guī εmhū ngue hīmma juani dī 'bucā ua?

³⁹ Dāmī nūrcahū mā 'yε 'nεhma gua. Guī nūhū ngue xquethocā. Dāmī thānjū n'namhū guī nūhū ngue guecā. A nū'a rā 'yō, rā ndahitho'a, hīn'yū rā do'yo'a.

Pε nūgā guī nūhū ngue drā ja'i.

⁴⁰ Mī juadi bi xi'a ngu'a p'uya, bi 'yūtyō 'yε 'nεhyō gua ha bī mε yō clavo. ⁴¹ Pε nū'ū yō xādi hīnga ε'εc'ei xāho, ngue'a guī johya 'nε εnā sūdyō n'yomfēni. Pε rā Jesús bi 'yεmbi:

—¿Ua hīngui ts'ū ua te gā sigā ts'ū? —bi 'yεmbi.

⁴² Bi unna n'na xεqui rā huā ngue nthaxī p'uya, 'nε bi unna n'na mhū rā t'afi t'asa.

⁴³ Bi hyāmp'uya, yō hmī yō dā yō xādi p'ū ha bi zi. ⁴⁴ Bi 'yεmbūya:

—Nūnā te dá thocā ya, guehna rā hyā ya xtā xi'ahū m'met'o nā. Ya xtā xi'ahū ngue mī jatho dī nja'a te nt'ot'i p'ū ja rā Maçā Libro. Porque rā Moisés co 'nε'ū mī'da yō pōngahya Oja, bi 'yot'a te ja ngue gā thocā, xquet'a ngu'a mmāmp'ū ja yō Salmo.

⁴⁵ Bi xojpā yō n'yomfēni p'uya, ngue dā dīni te mmāmp'ū ja rā Maçā Libro.

⁴⁶ Bi 'yεmbūya:

—Ya ngu'a nt'ot'i ngue rā Cristo i ja ngue dā tho. Rā hyū pa p'uya, di bennate p'ū dā nt'āgui. ⁴⁷ Guehna rā hyā dā thaspabi yō ja'i 'būi ndap'ū bi zā yō nación, connā nt'ēdi rā Jesús, nū to dā hyep'ū rā nts'o gā 'yo, di pūnnbabi yō ts'oqui. Pε rá māditho dā manna hyā p'ū Jerusalén.

⁴⁸ Nūyā, go guī xihū yō ja'i nā te gā nūhū dá thocā ya.

⁴⁹ Nūnā rā hyā bi yat'ahū mā Papágā, gā ma pēhnā nāya. Pε 'yogui 'uehū ua

ja ra hnini Jerusalén asta
gue'mø bi n'na'ah ra ts'edi
di 'yε mahets'i, ya gui mmähä
p'uya.

Bi ma mehets'i ra Jesús.

⁵⁰ Bi gupra mi 'bhyø xädi
ra Jesús, i map'ra jonna hnini
Betania. Bi macyø 'yε p'uya
ngue di japi. ⁵¹ Mente di
japuya, hetho ha i nangui, bi
ma mahets'i. ⁵² Mi juadi bi
danne'ra yø xädi, bi mengui, i
ma Jerusalén. Janjuani ngue
di johya. ⁵³ N'na pa ngu n'na
pa, i pa nija ngue badi ja
mammadi Oja.

Ra Xuua Nana ra Xuua, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra ra Jesucristo.

Rá Ts'unt'u Oja øt'e ngue fadi hanja Oja.

1 Nuna rá Ts'unt'u Oja guehna øt'e ngue fadi hanja Oja na. Ya mi 'b'u'mø mi nhohra ximhai. 'Dap'u 'b'ahmi Oja, pe 'nehná Oja na. 2 Hante ngue di nhohra ximhai, ya rá n'youi Oja. 3 Go bi hoqui gátho yø cosa ja na, tengutho bá ne Oja ngue bi nja. Nu hangu yø cosa ja ya, hin'ya n'na ra cosa ngue hinxti hoqui. 4 Nuna go badi unna 'da'yo te na. Guehna xojpa yø mmæi yø ja'i ngue da badi ndana majuaní. Nuna badi unna 'da'yo te, tengutho n'na ra nyot'i ngue xojpa yø mmæi yø ja'i. 5 Nu ra nyot'i di yorbæ ja ra 'bexui, pe hingui hãtra 'bexui di 'berpabi'a gui yot'i.

6 Nuna Oja, bi menhna n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Xuua. 7 Bi menhni ngue da xihyø ja'i te'o na da xojpa yø mmæi yø ja'i. I nnepe ngue guehna da 'yεc'ei gátho yø ja'i na. 8 Nuna ra Xuua, hinga guehna ja ngue da xojpa yø mmæi yø ja'i na. Sinoque bi 'benhni ngue da xihyø ja'i ndana da xojpa yø mmæi yø ja'i. 9 Nuna bi zøcua ja ra ximhai, guehna

majuaní ngue xojpa yø mmæi gátho yø ja'i na.

10 Nuna rá Ts'unt'u Oja bi m'mæcua ja ra ximhai. Madague'a ngue go bi hocra ximhai na, pe himbi bahyø ja'i te'o na. 11 Bi m'mæp'u ja rá hai, pe himbi nu manho yø mmenguhæ. 12 Pe nuya to gá bi nu manho, 'ne bi 'yεc'ei ngue guehna ra Yante na, guehya bi unna nt'edi bi gohi ngue yø basi Oja ya. 13 Nu'a i gohi ngue yø basi Oja yø ja'i, himma 'da'yo 'bæi tengutho ga 'bahyø basi yø ja'i, ogue dra ja'itho xtá nnepe ngue bi njap'u. Sinoque guesε Oja bi ne bi 'yøt'e ngue yø basi yø ja'i.

14 Nuna øt'e ngue fadi hanja Oja ya, bi nja'i na. Bi m'mæcua dí 'b'ahma. Pe dá nuhe ngue maguesε. Maguesε porque rá 'dants'unt'u Oja. Gá majuaní te bi ma, 'ne hinha rá nzequi di mahyø ja'i. 15 Nuna ra Xuua, bi xihyø ja'i te'o na, bi 'yεmbi:

—Nuna ya, guehna nmi mmangá m'mæt'o naya. Porque ya xtá mangá ngue dí εna: “Nuna da εp'u m'mæfa, man'na tate na ngue nugá, porque hante ngue ga m'mæcá, ya mi 'b'ahna”.

16 Nu'a te gá badi uni, gá di tocagahæ. Badi thijpatho rá mate badi uni hinha rá nzequi. 17 Conná nguehra Moisés bi fahrá ley Oja. Pe conná nguehra Jesucristo bi fahrá mate Oja, 'ne bi fahna ra hya majuaní. 18 Nuna

Ojā h̄injām'mø to d̄i n̄n̄u n̄a. H̄ont'a r̄á 'dants'unt'u Ojā b̄i 'b̄up'u b̄i 'b̄uhrá Papá, go b̄i m̄a hanja Ojā n̄a.

Rā Xuua n̄unā bi 'yøtra nxixya b̄i m̄a hanja n̄a rā Jesu-cristo.

19 N̄u'u yø judío 'bet'o p'u Jerusalén b̄i m̄enhyø mm̄äc̄ja b̄i m̄e yø n'yoh̄u ja yø 'b̄efi p'u ja rā n̄ija. B̄i map'u 'b̄ahra Xuua ngue bá änn̄i te'o. 20 Rā Xuua p'uya, n̄juantho b̄i m̄a, bi 'ȳenā:

—H̄inga guecā n̄a rā Cristo bá ɛx Ojā ngue d̄i ndast'abi —bi 'ȳenā.

21 Maḥømbi 'yännb̄uya, bi 'ȳemb̄i:

—¿P̄e te'o'i p'uya? ¿Ua gue gue'e n̄a rā p̄ongahya Elías?

Mi dahra Xuua p'uya, bi 'ȳemb̄i:

—H̄inga guecā.

Bi 'yänn̄i maḥøn'a p'uya, bi 'ȳemb̄i:

—Masque gue'e n̄a rā p̄ongahya ja ngue d̄a ɛcua 'mø —bi 'ȳemb̄i.

Bi 'ȳenā maḥøn'a p'uya:

—H̄in'nā.

22 Bi t'ɛmb̄uya:

—P̄e ¿te'o'i p'uya? D̄ami xi-cje n'namh̄mā ḡa ḥ̄aspahe rā hya'u to xp̄a m̄enngahe. D̄ami m̄a te'o'i.

23 Mi dahra Xuua, bi 'ȳenā:

—Go guecā n̄a b̄i m̄man̄na p̄ongahya Isaías ngue bi 'ȳenā: “D̄i m'm̄a'a n'na nc'ɛi ngue nts'ɛdi d̄i man̄na hya p'u ja rā d̄apo. D̄a 'ȳenā: D̄ami ns̄ah̄u ya, porque ya n̄i ma d̄a ɛp'u rā Hm̄u”, bi 'ȳenā.

24 N̄uya yø n'yoh̄u b̄i ma bá nyaui rā Xuua, guehya yø m'm̄enhn̄i yø fariseo ya. 25 Maḥømbi 'yännb̄uya, bi 'ȳemb̄i:

—¿P̄e hanja ngue guí øtra nxixya 'mø ngue h̄inga gue'e n̄a rā Cristo, n̄i x̄ingrá Elías, n̄i x̄ingrá p̄ongahya dí xi'i?

26 Mi dahra Xuua, bi 'ȳemb̄yø ja'i:

—Nugä dí øtra nxixya conn̄a dehe. P̄e n̄uaa dí 'b̄ahm̄u, 'yo ua n'na nc'ɛi ngue h̄inguí f̄adi te'o. 27 Nugä dá 'bet'o, p̄e n̄unā dí xi'ah̄u d̄a ɛp'u m'm̄efa n̄a. Man'na t̄ate n̄a ngue nugä. ¿Har̄u gue ḡa s̄ucā tenḡu n̄a?

28 Gä guehya yø hya ja ua b̄i man̄na Xuua p'u ja rā hn̄ini Betábara, man'na nguadi rā d̄athe Jordán m̄amb̄i øtra nxixya.

Bi man̄na Xuua te'o n̄a rā Jesús.

29 Mi hyaxp̄uya, b̄i n̄u rā Xuua ngue mmap'u rā Jesús d̄a zømp'u ha 'b̄ai. Bi xihyø ja'i p'uya, bi 'ȳemb̄i:

—Nunā rā n'yoh̄u bá ɛcua ya, guehn̄a d̄a hn̄øp̄a 'b̄øt'e n̄aya. Tenḡutho rā d̄e'yo thop'u ja rā n̄ija ngue pa m'm̄øt'e, d̄i n̄jarb̄u n̄a. Porque guehn̄a bá p̄en'Ojā n̄a, ngue di hojpa yø ts'oqui yø ja'i 'b̄ai ḡa rā nḡun̄i nx̄im̄h̄ai.

30 Guehn̄a dá m̄m̄angä 'mø dí xi'ah̄u n̄aya ngue dí ɛnā: “Nugä dá 'bet'o, p̄e bá ɛp'u man'na rā n'yoh̄u t̄ate ngue nugä. Porque hante ngue ḡa m'm̄ucā, ya mi 'b̄ahna”. 31 Nugä x̄quet'a h̄inmi pacā

te'o nā t'embī rā Cristo, pē bā 'bennguiŋ gue gā xixyabi yø ja'i, 'nē gā japi gātho yø judíoŋ gue dā badi te'o nā rā Cristo.

³² Mahømbi 'yēnna Xuua:

—Dā nugā rā Espiritu Santo bi 'yē mahēts'i tengutho n'na rā paloma gue bi zøp'u 'bāhra Jesús gue di n'youi. ³³ Nugā tobe hinmi pacā te'o nā rā Cristo, pē nu'mø mambā 'bennguiŋ gue gā xixyabi yø ja'i cona dehe, Oja bi 'yēngui: “Nuna rā n'yohu gui nnurpiŋ gue dā zøhra Espiritu Santo p'u ja rá ya, guehna dā japyø ja'iŋ gue di hatra ts'edi rā Espiritu Santo na”, bi 'yēngui. ³⁴ Nguna dá nugā ya, janangue dadi jagā majuanīŋ gue guehna rá Ts'ant'u Oja nā.

Yø mudi xādi rā Jesús.

³⁵ Mī hyaxpaya, mahøn'a 'bap'u rā Xuua n'youi yoho yø xādi. ³⁶ Nu'mø mī nuŋ gue bi thop'u rā Jesús, rā Xuua bi 'yēnā:

—Nuna bá εcua ya, guehna bá pen'Ojaŋ gue dā nōpa 'bøt'e yø ja'i nā, tengutho rā dē'yo thop'u ja rā nijaŋ gue pa m'møt'e.

³⁷ Nuna rā hya bi manna Xuua, mī zā mī 'yø'u yoho yø xādi, bi dēnna Jesús. ³⁸ Rā Jesús bi nyēgui, bi nuŋ gue ni thēnni. Bi 'yēmbya ni dēnni:

—¿Te guiŋ hommī ya?

Nu'u ni dēnni bi 'yēmbi:

—Ague grā xānnbate, ¿hapu guī sāya?

³⁹ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ma gā mmähä, gā ut'aui.

Bi mē p'aya, bi 'yuti hapu sāya. Nu'a rā ora'a, ya mmapp'u 'dēt'a xudi. Pē ja bá the'inde p'u bi zōni.

⁴⁰ Nuna n'na nc'ei bi 'yøde te mmanna Xuua, bi dēnna Jesús, guehna rā Andre rá n'yohu rā Bedu nā. ⁴¹ Nuna rā Andre 'bexpi ma bá honnā n'yohu Bedu. Bi 'yēmbi:

—Dā tingā'be rā Mesías —bi 'yēmbi.

Nuna rā Mesías i nne dā māŋ gue guehna rā Cristo bá εx Ojaŋ gue di ndast'abi. ⁴² Nuna rā Andre p'aya, bi zixrá n'yohu p'u 'bāhra Jesús. Pē mī nuŋ rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Gue'e grā Simu, rá ts'ant'u'i rā Jonás. Nuya gdi huŋ gue grā Cefas, 'nē gdi Bedu ya.

Rā Jesús bi zixra Lipe cona Natanael.

⁴³ Mī hyaxpaya, bi map'u ja rā häi Galilea rā Jesús. Hante gue dā ma, bi nthēui rā Lipe, bi 'yēmbi:

—Ma gā mmēp'u gā mmagā ague Lipe.

⁴⁴ Nuna rā Lipe, rā mmēngu p'u ja rā hnini Betsaida. Xquet'a rā mmēngu p'u nā rā Andre 'nēhra Bedu. ⁴⁵ Nuna rā Lipe bi ma bá honnā Natanael. Bi 'yēmbi:

—Dā tingā'be nā rā n'yohu mmamp'u ja rā Maca Libro bi 'yotra Moisés dā gue'u mī'da yø pōngahya. Guehna rá ts'ant'u rā José, nuna rā Jesús rā mmēngu Nazaret.

⁴⁶ Mī dahra Natanael, bi 'yēnā:

—Xip'u Nazaret, ɔua da zä da pömp'u n'na nc'ei ngue xtanho?

Bi 'yenna Lipe p'uya:

—Gue mmexa gui nnu.

47 Mi nu ra Jesús ngue mmap'u ra Natanael da guarbu 'bui, bi 'yembuya:

—Ya guí nnuha ya, bá eua n'na ra judío ngue majuaní xanho te ga 'yo, 'ne hingra fehnitho.

48 Ra Natanael bi 'yänmbuya, bi 'yembi:

—¿Hague go gni paqui?

Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Conque nu'mø tobe himmaní zo'i ra Lipe ya, dí nnu'i 'mø guí 'bup'u 'bähra za ngue ra igo.

49 Bi 'yenna Natanael:

—Ague grá xänmbate, gue'e rá Ts'ant'u'i Oja. Gue'e rá dast'abi'i yø judío.

50 Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Hønt'a guí 'yεc'eiguí'a ya, ngue dí xi'i ngue dí nnu'i 'mø guí 'bup'u 'bähra igo ya. A nuyá, man'na xanhenni yø cosa guí nnu ya, para ngue man'na gdi padí xanho te'ogä.

51 Mahømbi 'yenna Jesús:

—Majuaní dí xi'ahu, guí nnuha ngue da xohra c'amahets'i ya. Yø anxε Oja p'uya, ni ma ni 'yεp'u 'bähra N'yohu bí 'yε mahets'i.

2

Bi nja n'na ra nthati p'u ja ra hnini Caná.

1 Rá hyu pa p'uya, bi nja n'na ra nthati p'u ja ra hnini Caná ngue ra häi Galilea.

Xquet'a bi m'map'u ja ra nthati rá mamá ra Jesús.

2 Xquet'a bi ma mambita ra Jesús conyø xädi, ngue bi map'u ha bi nja ra nthati. 3 Mi guahra vino p'uya, bi 'yembrá mamá ra Jesús:

—Bi guahra vino —bi 'yembi.

4 Ra Jesús bi 'yena:

—Ague mamá, ¿hanja ngue go guí xic'a ya? Porque tobe hingui sønna ora ngue tema hmeya ga øt'a.

5 Pε rá mamá ra Jesús bi 'yembyø ja'i nu'u 'uite:

—Damí 'yøt'e te gä da xi'ahu nu —bi 'yembi.

6 Mi jap'u 'dato yø mamohi ngue yø do. Gue'u di usa yø judío'u ngue po ra dehe ga nxu'ye yø ja'i. N'na ngu n'na'u p'uya häti goho 'däte ogue n'na ciento litro ra dehe.

7 Ra Jesús bi 'yembyø 'uite:

—Damí 'yushu ra dehe ya yø mamohi ja ua —bi 'yembi.

Bi yuspuya. 8 Ra Jesús bi 'yembi mahøn'a:

—A nuyá, hyaspaui zits'u ra mmennigu ya, ngue da zä.

Bi hyaspaui p'uya. 9 Ra mmennigu p'uya, bi zä ra dehe ya xi gohi ngue ra vino. Pε hingui padí ha bá tha ra vino. Nu'u to bá ha ra dehe go padí hanja'u. Ra mmennigu p'uya bi zohna novio. 10 Bi 'yembi:

—Gätho yø ja'i, rá mæditho di un'a ra vino xanho. Pε nu'u to si ra vino 'mø ya bi zi xangu, ya di un'na ra vino hingra njuani p'uya. Pε nu'i,

man'na gue go xcá pestho ra hoga vino ngue rá nze'gui.

¹¹ Nunā ya guehna rá mudi ra milagro bá ørbu ja ra hnini Caná ngue ra hāi Galilea ra Jesús. Ja bi nequi p'u ngue maguesε ra Jesús. Nu'u yø xādi p'uya, man'na bi 'yεc'ei ngue guehna ra Cristo na.

¹² M'mefa p'uya, bi map'u ja ra hnini Capernaum, ni n'youi rá mamá, co 'nehyø n'yohu, conyø xādi. Ja bá m'map'u njammī pa p'uya.

Rā Jesús bi 'yet'u mī mpā p'u thinnija.

¹³ Ya xmanguerpatho di nsännigo yø judío ngue ra pascua. Rā Jesús bi ma Jerusalén.

¹⁴ Nup'u thinnija p'uya, bi dimp'u mī pä yø ndani 'nehyø de'yo, 'nehyø paloma. Hup'u ja yø nthuts'i'u di pøspa yø mēnyu yø ja'i yap'u ni 'yεhe. ¹⁵ Mī nu te jap'u, bi fut'a n'na ra nthahi ra Jesús ngue bi hyøn'athi gātho'u mī mpā p'u thinnija. 'Da i mε yø de'yo 'nehyø ndani. Nu'u madi pähyø mēnyu p'uya, bi c'uaspabi yø mēnyu, bi 'yennba yø mεxa. ¹⁶ Nu'u yø mäpaloma p'uya, bi 'yεmbi:

—Damī jæcui ya te ja ua. 'Yo gui nnøpa täihu ua ja rá ngu mā Papágā.

¹⁷ Nu'u yø xādi p'uya, bi zo yø mmāi'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue εna: “Mā gā 'becā mā te ngue dí nnu mansugā ni ngu”.

¹⁸ Nu'u yø hmu yø judío p'uya, bi 'yørpa ra nt'anni, bi 'yεmbi:

—¿Tema milagro gui 'yurcahe n'namhma ga paçähe ngue'mø majuanī Oja di 'da'i ra nt'edi'a te gui øt'e?

¹⁹ Mī dahra Jesús, bi 'yεna:

—Damī hyømhma hāi ra nija ja ua, 'ne nhyu patho gda hōcā mahøn'a.

²⁰ Nu'u yø hmu yø judío p'uya, bi 'yεmbi:

—Nyote mā'dato njeya i nangra nija ja ua, 'ne go gui 'yεna ngue nhyu patho gdi hoqui mahøn'a.

²¹ Pε nu'a ra nija bi manna ra Jesús, gue'a rá do'yo bi mā ngue da thømmi. ²² Janangue nu'mø mī bennate p'u bi ma nt'ägui ra Jesús, bi zo yø mmāi yø xādi'a te xi xifi. Bi badi ngue majuanī na ra hya mmanna Maca Libro p'uya, 'ne'a te xi manna Jesús.

Rā Jesús parpabi yø n'yomfēni yø ja'i.

²³ Nunā ra Jesús ya 'bap'u Jerusalén gā i nja ra ngo ngue ra pascua. Xangu yø ja'i bi 'yεc'ei ngue guehna ra Cristo na, porque nnu yø ja'i ngue hinjonda zā da 'yøtyø milagro øtra Jesús. ²⁴ Pε nunā ra Jesús hīndi unna mmāi ya yø ja'i ya, porque gā patho te mbēnyø ja'i. ²⁵ Hīmma hyoni to da xifi te ja rá n'yomfēni ra ja'i, porque paε te ja rá n'yomfēni n'na ra ja'i.

3

Rā Nicodemo bi nyai ra Jesús.

¹ Bi m'mā'a n'na ra n'yohu ngue ra fariseo ni hu ngue ra Nicodemo. Guehna n'na rá

hmu yø judío nā. ² Bī ma n'na xui nā rā Nicodemo bá nyauī rā Jesús. Bi 'yēmbi:

—Ague grā xān̄bāte, dí pacāhe ngue bá pēn'nā'i Oja ngue guī nxān̄gahe. Porque h̄injondā zā dā 'yøtyø milagro guī øt'e ngue'mø h̄ingui n'youi Oja.

³ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Majuani dí xi'i, ngue ra ja'i h̄imma 'da'yo di m'mai, h̄inda zā dā zo rá 'yε Oja.

⁴ Rā Nicodemo bi 'yān̄ni ha rān̄ja rā hya, bi 'yēmbi:

—Pε xina rā hya guī mma, ¿ha di njapi? ¿Ua dā zā ngue ma'da'yo hōndi m'ma'a n'na rā daja'i? ¿Ua dā zā hōnda yurbu ja rá mm̄i rá mamá ngue ma'da'yo dā mī?

⁵ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Majuani dí xi'i, jatho ngue dā ma maxixyabi rā ja'i connā dehe 'nēhra Espiritu Santo di unna 'da'yo te, jan̄angue dā zo rá 'yε Oja rā ja'i. ⁶ Numø ja bi mihra basi rā ja'itho rá papá, xquetho ngue rā ja'itho rā basi. Pε para ngue ma'da'yo di m'mahra ja'i, hōndra Espiritu Santo dā zā dā 'yøt'a. ⁷ 'Yo gadi 'yøtho nā rā hya dí xi'i. Gātho yø ja'i ja ngue ma'da'yo di m'mai. ⁸ Guī padī ngue ndap'u bi zā 'yo rā ndah̄i, nup'u go nne di ma. Guī øde ngue di h̄i, pε h̄ingui padī ha n̄i 'yēhε, n̄i x̄ingui padī ha n̄i ma. Njarbatho nā rā Espiritu Santo di unna 'da'yo te rā ja'i ya, h̄indi nεqui.

⁹ Mī dahra Nicodemo, bi 'yēmbi:

—H̄indī pacā hanja nā rā hya guī mmanya.

¹⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Go grā xān̄bāte p'u 'bahyø judío, 'nε h̄ingui pahna rā hya dí xi'i ya.

¹¹ Majuani dí xi'i, dí mmangāhe'a te dí pahme. Nuna te dí nnuhe, guehna dadi jahe majuani nā. Pε h̄ingui εc'εih̄u te dí mmangāhe. ¹² Xi'mø ngue dí mmangā ya yø hya ja ngue di nja ua ja rā ximh̄ai, 'nε h̄ingui εc'εigah̄u, ¿goma gue'mø ga xi'ah̄u'a te bí ja mah̄ets'i guī 'yεc'εigah̄u?

¹³ H̄injon xpā mmengbu mah̄ets'i, h̄inda hōndra N'yohu bí 'yε mah̄ets'i dā zā dā mā te bí jap'u, porque ja rá ngump'u'a. ¹⁴ Nup'u ja rā dapo, rā Moisés bi hocā n'na rā c'εya ngue rā t'εgui, bi 'bā'ma n'na rā za bi 'yets'i. Di njarbatho rā N'yohu bí 'yε mah̄ets'i ya, i ja ngue dā ma mā'bā'mi rā pont'i di ncuat'i. ¹⁵ Ja dā thop'u, n'namhma ngue nu te'o gātho dā 'yεc'εi, h̄indi m'medi, sinoque di nja rā 'da'yo te para zantho.

Nuna Oja di mahyø ja'i 'bucua ja rā ximh̄ai.

¹⁶ Janjuani ngue di mā Oja yø ja'i 'bucua ja rā ximh̄ai. Jan̄angue bá pēnhua rá 'dants'ant'u ngue dā dū, n'namhma ngue nu to gā dā 'yεc'εi nā, h̄indi m'medi, sinoque di nja rā 'da'yo te para zantho. ¹⁷ Nuna Oja, h̄imbi bēnhná Ts'ant'u ua ja rā ximh̄ai ngue dā mēnhna castigo yø ja'i. Sinoque bá

penhua ja rā ximhäi ngue da yanyø ja'i.

¹⁸ Nū to gā εc'εibi rá Ts'unt'u Oja, ya hinda ma rā castigo. Pε nuya yø ja'i hingui εc'εi, ya da ma rā castigo ngue hingui εc'εibi rá 'dants'unt'u Oja. ¹⁹ Porque rá Ts'unt'u Oja bá εcua ja rā ximhäi, a nuya yø ja'i hingui εc'εi ya, gue'a di ma masentencia yø ja'ia. Tengutho n'na rā nyot'i di nεqui gätho yø cosa, njarbutho naya, bi japi bi bahyø ja'i ngue ja yø ts'oqui. Pε hingui nnu manho yø ja'i nuya sifi ngue ja yø ts'oqui, porque xants'o te øt'e. ²⁰ Nū to gā øtra nts'o hingui nnepe da fadi te øt'e. Janangue hingui nnu manho brá Ts'unt'u Oja, 'nε hingui nne da guarbu ha ya. ²¹ Pε nuya yø ja'i 'yo manho, cuarbu ha ya rá Ts'unt'u Oja. Porque nnepe da fadi ngue gue'a rá pähä Oja ørpabi yø ja'i.

Nuna ra Xuua bi yøtra nxixya, høn'a mma hanja ra Jesús.

²² M'mefa p'uya, bi mähä yø xädi rā Jesús, i mpa p'u ja rā häi Judea. Ja bá m'map'u njammī pa, ja bi ma maxixyabi p'u yø ja'i. ²³ Nuna rā Xuua xquet'a mi øtra nxixya p'u ja rā häi Enón, ha di ntøt'ui rā häi Salim, porque xangu yø dehe pop'u. Ja bí εp'u yø ja'i ngue di xixyabi. ²⁴ Tobe him manī ma fadi rā Xuua 'mø mi nja naya.

²⁵ Nū 'da yø xädi rā Xuua, bi njun'mahyauī 'da yø judío

ngue ndana man'na xanho rā nxixya øt'e. ²⁶ Bi ma da xihra Xuua p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague grā xänbäte, nuna rā n'yohu gā man'a m'met'o, guehna gā nyauī nu man'na nguadi rā dathe Jordán, nuya gā ni map'u yø ja'i badi xixyabi ya.

²⁷ Bi 'yεnna Xuua p'uya:

—Nuna Oja, ya xpá nzänbi n'na ngu n'na ndana gue'a tate ngue mi'da. ²⁸ Ya gā 'yøseh te dá mangä m'met'o, ngue hinga guecä drá Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi. Sinoque bí ma ma'bεt'ogä hante ngue da ε'a. ²⁹ Xi'mø ja ngue di nthata n'na rā n'yohu, da ma rā hmute p'u 'bührä ndø. Nu'a rá amigo rā n'yohu p'uya, 'bäp'u ngue øde te mma, di johya ngue ya da mε rá ndø rā hmute. Di njadä p'uya, dadi johya ngue di ma yø ja'i p'u 'bührä Jesús. ³⁰ A nuna, man'na di bahyø ja'i ngue tate na, nugä man'na gdä cocä häi.

Bi manna Xuua ngue bí 'yε mahets'i ra Jesús.

³¹ Nuna bí 'yε mahets'i, tate na ngue gätho. A nū rā ja'i ngue rā mmengu ua ja rā ximhäi, ya rā mmengu ua'a, 'nε mmanyø cosa ja ua ja rā ximhäi. Pε nu'a bí 'yε mahets'i tate'a ngue gätho. ³² 'Nε i mma te bi nnu p'u mahets'i. Nu'a rā hya bi øde, gue'a mman'a. Pε hinjongui εc'εi na rā hya i mma. ³³ Pε nuya yø ja'i bi 'yεc'εi na rā hya na, guehya haxa njuani ngue majuanī te bi man'Oja conná guehna rā

hya øde i hma. ³⁴ Nuna ra Jesús bá pen'Oja, rá hya Oja mmanna. Hinha rá nzegui di hatra ts'edi ra Espiritu Santo ra Jesús. ³⁵ Nuna ra Papá di mahrá Ts'ant'u, 'nε bi unna ts'edi ngue di manda'a te ga ja ya. ³⁶ Nu ra ja'i da 'yεc'εibi rá Ts'ant'u Oja ja ra 'da'yo te para zantho. Pε nu'a hingui εc'εibi rá Ts'ant'u Oja, hīndi nthēui ra 'da'yo te ra ja'i, sinoque gue'a ra castigo da ja Oja da zāui.

4

Rā Jesús bi nthēui n'na ra xisu ngue ra mmengu Samaria.

¹ Bi bahyø fariseo ngue xangu yø xādi di petra Jesús, 'nε man'na xangu yø ja'i di xixyabi ngue ra Xuua. ² Pε hingo di jase ra nxixya ra Jesús, sinoque gue'u yø xādi di xixyabi yø ja'i. ³ Mī bahra Jesús ngue ya fadi te øt'e, bá εp'u Judea ngue i ma Galilea.

⁴ Mī ma p'uya, ja ngue dani nthop'u ja ra hāi Samaria. ⁵ Nī ma da zømp'u ja ra hnini Sicar ngue ra hāi Samaria, ja orb'u n'na rá hāi ra Jacob, nuna bi unna ts'ant'u José. ⁶ Nuna ra xequi na, jap'u n'na ra poso ngue t'εmbi bi hocra Jacob. Rā Jesús ya xpí yāp'u ja ra 'yu, bi mip'u ja ra poso. Ya 'dato nde'a ra ora'a. ⁷ Ya mī hup'u 'mø mī zø'a n'na ra xisu ngue ra mmengu Samaria, nī 'yεhra 'yai. Rā Jesús bi 'yεmbi:

—'Daqui ts'u ra dehe ga si —bi 'yεmbi.

⁸ Ya xi map'u bí ja ra hnini yø xādi ra Jesús ngue da tanna hmε da zi. ⁹ Nu'u yø judío di nnu man'ui yø mmengu Samaria, janangue nu'mø mī 'yāhra dehe ra Jesús, ra xisu bi 'yεmbi:

—¿Hanja? Nu'i grá judío, 'nε guí äcra dehe guí si. A nugā p'uya drá mmengugā Samaria.

¹⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'mø ngue gdi padī te di un'Oja ya, oque gdi padī te'ona ā'i ra dehe da zi, nu'i p'uya guí 'yācra dehe guí si. A nugā p'uya ga 'da'i ra dehe di unna 'da'yo te.

¹¹ Mī dahra xisu, bi 'yεmbi:

—Ague zi'ue, pε hin'yε te gdi 'yāhra dehe ngue xanhyε ra poso. ¿Ha guí hya'a ra dehe di unna 'da'yo te guí 'daqui?

¹² Nuna mā mboxitahu ra Jacob, bi zogahe na ra poso ja ua. Ja mī tuxua ra dehe mī si'a. Bi zi yø basī co 'nε'u yø mbo'øni mī si, bi zi ra dehe. ¿Ua mā da'i ngue nu'a ya?

¹³ Mī dahra Jesús, bi 'yεna:

—Nu gātho yø ja'i da zi ra dehe ja ua, mahøndi ntuthe.

¹⁴ Pε nu ra ja'i da zi ra dehe ga ungā, hinjam'mø dī ntuthe. Porque ra dehe dadi ungā, tengutho 'mø dí pøhra dehe mbo rá mmāi ra ja'i da zi ngue di unna 'da'yo te para zantho.

¹⁵ Mī dahra xisu p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague zi'ue, dami 'dajna ra dehe guí mma, n'namhma ngue ya hinni mantho ga ntuthegā. 'Nε ya hinni

mantho gā ma ɛcā rā 'yai ua ja rā poso ja ua.

¹⁶ Mī dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Gā 'yo, bá si nī damme, bá ɛcua p'uya.

¹⁷ Mī dahra xisu p'uya, bi 'yɛna:

—Hīnjo'o mā damme.

Rā Jesús bi 'yɛmbi:

—Nu'a guí mmanya, majuanī'a ngue hīnjo'o nī damme. ¹⁸ Porque ya rá cat'a nī damme xcá m'mahmi. A nu'a guí 'b'ahmi ya, hīngnī ndø'a. Ja dī nɛqui p'uya ngue majuanī guí mma.

¹⁹ Bi 'yɛnna xisu 'mø mī 'yøde te sifi:

—Ague zi'ue, nup'u nná bɛngā, ɛnā gue gue'e n'na rá pøngahya Oja. ²⁰ Nuya mā mboxitagähe yø mmɛngu Samaria, mī thanne Oja ua ja rā nyunī ja ua. Pɛ nu'ahū ngue gyø judíoū, guí ɛmhmū ngue nup'u Jerusalén, gue'a rá xɛqui ja ngue dī nthanne Oja'a.

²¹ Mī dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Damī 'yɛc'ɛigui grá xisu, porque da 'yɛhra ora ngue gui thannehū rā Papá, pɛ hīmma hyonī guá ɛmhmū ua ja rā nyunī ja ua, nī xīngā guep'u Jerusalén di ja ngue 'be guí mmähä. ²² Nu'u yø mmɛngu Samaria hīngui pā Oja i thanne'u. Pɛ yø judío i pā Oja i thanne. Porque Oja bi zänni ngue da pøn'a n'na nc'ɛi rá judío ngue dra yante. ²³ Pɛ da 'yɛhra pa, 'nɛ ya guehra ora ja p'uya, ngue nu'u majuanī da danne rā Papá, pɛ gue majuanī ngue

yø mmui da ndanne. Guehna nnepra Papá da 'yøt'e te'o ngue da danne naya. ²⁴ Nuna Oja, hīndī nɛqui nā ngue hīn'yū rá do'yo. A nu'u yø ja'i thanne Oja, pɛ gue majuanī ngue yø mmui da ndanne.

²⁵ Mī dahra xisu p'uya, bi 'yɛna:

—Nugä dí padī ngue ja ngue da ɛhra Cristo dī ndast'abi ua. Nu'mø bá ɛhna p'uya, go da mā xanho hanja gätho nā.

²⁶ Mī dahra Jesús, bi 'yɛna:

—Nu'a rā Cristo guí mmanya, go guecä'a ya.

²⁷ Mɛnte mman'a p'uya, bi zøhyø xädi. Di 'yøtho'u p'uya ngue bi dīmp'u mī yaui n'na rā xisu rā Jesús. Pɛ hīnjombī 'yänni hanja te'bɛ'a madī nx-ifi. ²⁸ Nuna rā xisu p'uya, bi zop'u rá ts'øye, bi map'u ja rá hnīnī. Bá xihyø mmɛnguhū, bi 'yɛmbi:

²⁹ —Mmähä gā ma nuhū n'na rā ja'i bi xiqui te gätho xtá øt'e. Nthambɛnītho ngue guehna rā Cristo nā.

³⁰ Bī nɛxyø ja'i p'u ja rā hnīnī bi zømp'u bi 'b'hra Jesús. ³¹ A nu'u yø xädi rā Jesús bi 'yɛmbi:

—Ague grá xänbāte, damī nsīhmɛ ya.

³² Pɛ rā Jesús bi 'yɛna:

—Nugä jaga n'na rā cosa gā si. Nuna rā cosa nā, hīngui pahmū nā.

³³ A nu'u yø xädi p'uya dī n'yɛmbi n'na ngu n'na:

—Rá nɛgui 'bui to ya xa 'uīnī.

³⁴ Pε rā Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Entho dí sihmεgä 'mø dí ørpabi rá pähä'a bá pengui, 'nε ga juarpabi rá 'befi bi 'daqui. ³⁵ Guí εmhmε ngue mangoho zana di 'bedi di nja rā nsofo. Pε nugä dí xi'ahε, dami hyanthε yø ja'i bá εcua. Hinni mantho ga huxhε rā pa, ya da 'yεc'εigä yø ja'i. ³⁶ Nu'a xofo da hyanná nzäbi. Di njarbutho rā ja'i di hatra ts'edi yø ja'i ngue da 'yεc'εigä ya, xquet'a da hyanná nzäbi. A nu'ε yø ja'i εc'εigä di nja rā 'da'yo te para zantho. Janangue nu'a to di du'mra hya, 'nε'a to di hatra ts'edi yø ja'i ngue da 'yεc'εigä, 'da gui johyatho. ³⁷ I t'en'a rā hma: “N'nan'yo'a tuhu, n'nan'yo'a xoqui”. ³⁸ Nugä dí ε'ahε ngue güi hāthε rā ts'edi yø ja'i ngue da 'yεc'εigä. Pε gdi mähä p'ε hapε ya xa tho'a n'na rā mamhya. Nu'a rā hya bi du'mi bi man'ε, go güi hāthε rā ts'edi yø ja'i nā rā hya bi xifi.

³⁹ Co nuna rā hya bi manna xisu, xangu yø mmεngu Sicar ngue rā häi Samaria bi 'yεc'εi rā Jesús. Porque bi 'yεnna xisu: “Bi xiqui te gātho xtā øt'e”, bi 'yεnā. ⁴⁰ Mi zøhya yø mmεngu p'ε ja rā häi Samaria, bi xihra Jesús ngue di n'oxpε ha bí 'bui. Janangue bi m'map'ε nyo pa rā Jesús. ⁴¹ Xangu mi'da yø ja'i bi 'yεc'εi 'mø mi 'yø'a rā hya pønná ne rā Jesús. ⁴² Ya t'εmbra xisu p'εya:

—A nuya dí εc'εigähe ya, pε

hinga hønt'a rā hya gá xicje nná εc'εigähe ya, sinoque ya dí øsehe rā hya mmanya. 'Nε dí pahme njuani ngue guehna rā Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi nā, 'nε guehna rā yante ua ja rā ximhäi nā.

Rā Jesús bi 'yøthebi rá ts'unt'ε n'na rā n'yohε.

⁴³ Mi tho'a nyopa p'εya, bi thop'ε Samaria rā Jesús, i mpa p'ε ja rā häi Galilea. ⁴⁴ Porque ya xi mansε rā Jesús ngue n'na rá pøngahya Oja hingui hnu mansu p'ε ja rá xεqui bi m'mui. ⁴⁵ Nu'mø mi zømp'ε Galilea, bi nu manho yø mmεngu p'ε, porque 'nεhya ya xi ma rā ts'ännigo ngue rā pascua bá njap'ε Jerusalén. Ya xi nurpi te xi 'yørbε ja rā ngo.

⁴⁶ Bi mengra Jesús, i map'ε ja rā hnini Caná ngue rā häi Galilea, nup'ε bá øt'e ngue bi gohi ngue rā vino rā dehe. Nuna n'na rā n'yohε ngue rā mmεngu Capernaum i ja rá 'befi xanhεts'i, di mpehmε rā gobierno. I si n'na rá ts'unt'ε mađi hyenni. ⁴⁷ Nuna rā n'yohε p'εya bi 'yøde ngue ya bi zøp'ε Galilea rā Jesús, xpí 'yε'a Judea. Bi ma bá nu p'εya, bá äpra mate ngue da εp'ε ja rá ngu da 'yøthebi rá ts'unt'ε, porque ya ja ngue da du. ⁴⁸ Rā Jesús bi 'yεnā:

—Nu'mø ngue hingdi nnuhε yø milagro dí øt'a, ya hingui 'yεc'εigähe.

⁴⁹ Nuna rā n'yohε p'εya bi 'yεmbra Jesús:

—Ague n'yø, 'yørca rā mate mme nts'edi, 'nε dā dū mā ts'unt'u.

⁵⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nī ma nī ngu ya. Nu nī ts'unt'u guī mma, ya bi zā ya.

Nūnā rā n'yohu p'uya bi 'yεc'ei te bī manna Jesús. Bī ma rá ngu. ⁵¹ Nu'mø nī ma dā zønnā ngu rā n'yohu p'uya, bī ma yø hmiqūi di c'at'ui, bi 'yεmbi:

—Ya bi zā nī ts'unt'u —bi 'yεmbi.

⁵² Nūnā rā n'yohu p'uya bi 'yänni temā ora bi zā. Bi t'εmbaya:

—Comma yoto nde mände bi bønnā pa mī n'youi.

⁵³ Bi bεn'a rā n'yohu p'uya ngue gue'a rā ora bī manna Jesús ngue ya bi zā nā rá ts'unt'u mī u. Gätho'u to 'bup'u ja rá ngu p'uya, gā bi 'yεc'ei rā Jesús. ⁵⁴ Ngūnā bi 'yør'mø mambá pengbu Judea rā Jesús. Ya rá yondi nā rā hmεya bi 'yørbu ja rā häi Galilea p'uya.

5

Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohu tudyø gua.

¹ M'mεfa p'uya, bī nsännigo yø judío. Janangue nūnā rā Jesús bī ma Jerusalén. ² Nup'u Jerusalén pop'u n'na rā dehe guī nhūti connā hyā ngue rā ebreo “Betesda”. Pop'u jonna goxthi guī nhūti ngue rá Goxthi yø De'yo. Ja jap'u cat'a yø 'døscuangu di thesra dehe. ³ Nup'u ja yø 'døscuangu ja 'bomp'u xangu yø dārquēhi. 'Bomp'u yø xādā, 'bomp'u'u xannunts'i, 'bomp'u'u tudyø

gua. I tø'mi ngue di 'yanna dehe. ⁴ Porque njandyatho mī sø'a n'na rā anxε ngue annā dehe p'u po. Nu'a rā dārquēhi rá mēdi dā yarbū ja rā dehe 'mø bi 'yanī, dā zā ndanā bi zā man'u di hεmbi.

⁵ Mī 'bemp'u n'na rā n'yohu ngue ya n'nāte mā'dε'mā hyāto njεya mādi hyēnni.

⁶ Nu'mø mī nū rā Jesús ngue 'bemp'u, bi bādī ngue ya rá ya'atho yø pa mādi hyēnni. Bi 'yännbaya, bi 'yεmbi:

—¿Ua guī nne dā zā'i n'yø? —bi 'yεmbi.

⁷ Mī dahra dārquēhi p'uya, bi 'yεnā:

—Ague n'yø, hinjo'o to di cūjhnu ja rā dehe 'mø bi 'yanī. N'na ndī ngu n'na ndī dí εnā ngue gā cūnhnu ja rā dehe 'mø bi 'yanī, n'nan'yo'a nī 'bεt'o.

⁸ Bi 'yεmbra dārquēhi rā Jesús:

—Damī nanguī. Caxni fīdi, nī ma.

⁹ 'Bexque'a rā ora'a p'uya, bi zā rā dārquēhi. Bi gaxrá fīdi, bī ma. Pε rā pa ngue rā ts'äya'a rā pa bī n'øthe rā Jesús. ¹⁰ Nūya yø hmu yø judío p'uya, bi 'yεmbra n'yohu mī'u:

—Hīnda zā guī caxni fīdi ya, porque rā ts'äya rā pa ja p'uya.

¹¹ Bi 'yεnna n'yohu p'uya:

—Nu'a rā n'yohu bi 'yøthegui, gue'a bi xiqui ngue gā caxmā fīdi, gā mma.

¹² Bi t'ännbaya, t'εmbi:

—¿Te'o nā εn'i guī caxni fīdi, guī mma?

13 Pε nuna ra n'yohu p'uya, hinguī padī te'o na xi 'yøthe, porque xangu yø ja'i 'yop'u, 'nε ya xi ma ra Jesús. 14 M'mefa p'uya, nuna ra n'yohu xi 'yøthe ra Jesús bi nthēui p'u ja ra nija. Bi 'yembuya:

—Ya bi zā'i n'yø. Pε 'yo nimantho guī øtra ts'oqui, n'namhma ngue him man'na guī mma man'u.

15 Nu'mø mi 'yø'a te bi sihna ra n'yohu xi t'øthe, bi ma bá xipyø hmu yø judío ngue guehna ra Jesús xi 'yøthe. 16 Janangue bi mædi honnbabi rá gua ra Jesús, porque t'embī ngue di mpetho 'mø ra pa ngue ra ts'äya. 17 Pε ra Jesús bi 'yεna:

—Da guehma Papágä di mpetho asta guehya, da guecä p'uya dadi mpefi.

18 Nuna ra hya na p'uya, guehna ga nne yø hmu yø judío ngue da hyo. Porque t'embī ngue hinga høndra pa ngue ra ts'äya hinguī supī, sinoque di api ngue i mma ngue 'da'iguui Oja, ngue mma ngue Oja rá Papá.

Bi 'yuhrá ts'edi rá Ts'ant'u Oja.

19 Mi nya ra Jesús, bi 'yεna:

—Majuani dí xi'ahu ngue rá Ts'ant'u Oja hinda zä te da jase. Tengutho nnurpi øtrá Papá, gue'a øt'a. Janangue nu'a te øtrá Papá, xquet'a gue'a øtrá Ts'ant'u'a. 20 Nuna ra Papá di mahrá Ts'ant'u 'nε uti te gä øt'e. A nuyá, man'na xta nhenni mi'da da 'yudi, asta gadi 'yøthohu 'mø

gá nuhu. 21 Nuna ra Papá, øt'e ngue di bennate yø ánima. Njarbutho rá Ts'ant'u Oja ya, nu to da nepe di bennate, da 'yøt'e. 22 Nuna ra Papá hijnonni ja'i di sentencia na. Nu'a rá Ts'ant'u go bi unná ts'edi ngue go da zanna sentencia'a. 23 Porque nnepe ngue go da hnu mansu na rá Ts'ant'u, tengutho ga hnu mansu rá Papá. Nu'a hinguī nnu mansu brá Ts'ant'u Oja, ya himma juani ngue nnu mansu brá Papá bá penhni.

24 Majuani dí xi'ahu, nu ra ja'i ørpabi masu ra hya dí mmangä, 'nε εc'ei'a to bá penngui, ya ja ra 'da'yo te para zantho ra ja'i. Ya hinda ma ra castigo. Ya bi mpommi ra sentencia mi ja, ya ja ra 'da'yo te para zantho.

25 Majuani dí xi'ahu, da 'yehra ora di nja te dí mma, 'nε ya da guehra ora ja p'uya. Nu yø ja'i 'buhya tengutho 'mø ya xandu, pε nu'mø bi 'yøhra hya mmanná Ts'ant'u Oja 'nε da 'yεc'ei, ya di t'unna 'da'yo te. 26 I ja rá ts'edi ra Papá ngue di unna 'da'yo te yø ja'i. Njarbutho rá Ts'ant'u ya, bi unná ts'edi ngue di unna 'da'yo te yø ja'i. 27 'Nε bi unná ts'edi ngue go da zanna castigo'a, porque gue'a ra N'yohu bí 'yε mahets'i'a. 28 'Yo gadi 'yøtho na ra hya dí xi'ahu. Porque da 'yehra ora ngue nu'u xandu, da 'yø'mø bi zo'a rá Ts'ant'u Oja. 29 Da pømp'u da nt'ägui. Nu'u xa n'yo manho, di bennate ngue ma'da'yo di m'mai. A nu'u xa

n'yo mants'o, di bennate ngue da ma ra castigo.

Bi nepe da bahyø ja'i ngue ja ra ts'edi ra Jesús.

³⁰ Nugä hinda zä ga sänse te ga øt'e. Ga øt'ä ra ts'ut'abi, pε gue ma'bejjpagui. Nu te ga sännä di nja, gue'a di nja'a, pε gue da gue'a ni 'yup'u. Hinda zä ga sänse te ga øt'e. Nu'a te nnumanho ma Papá bá penngui, gue'a ga øt'a. ³¹ Nu'mø dadi jase majuanì te dí mmangä, 'yogui 'yεc'εigahü 'mø. ³² Pε 'bü hman'na di ja majuanì te'ogä. 'Nε dí pacä ngue majuanì te gä mmanña connä ngueque. ³³ Conque gä 'yεthü to bá ørpa ra nt'änni ra Xuua. Nuna p'üya, nu'a te ra hya bá ma, gä majuanì. ³⁴ Pε nugä himma hyoni ngue toni ja'i di ja majuanì te dí mmangä. Nu'a ra hya bi manña Xuua connä ngueque, gue'a dadi ben'nahü'a ya, n'namhma ngue gui 'yεc'εihü na ra hya na, 'nε guehna gdi nyamhma na. ³⁵ Nuna ra hya bi manña Xuua, tengutho n'na ra nyot'i ngue di petyø 'uε, ja gä mpεtihü p'u bi nya'a. Gä johyahü n'na ts'üquits'ü ngue te bi ma. ³⁶ Pε nugä, nuya yø hmεya dí øt'e ngue hinjonda zä da 'yøt'e, guehya di ja majuanì te dí mmangä ya. Nuna ra hya bi manña Xuua, zits'ütho na. Nuya yø hmεya dí øt'ä, ma Papá di 'bejpi ngue ngu'a ga øt'e. Ja di nequi p'üya ngue majuanì bá penngagui ma Papá. ³⁷ Nuna ma Papá bá penngui, go di ja majuanì te

dí mmangä na. 'Nε hinga como quiera gui ørpaü ra hya na. Porque hinjam'mø gui nnuhü na. ³⁸ Pε nuna rá hya bá penhni, hinguí nne gui 'yøhmü. Porque hinguí nne gui 'yεc'εi te dí xi'ahü, 'nε nugä rá m'menhni gä ra Papá. ³⁹ Nu'ahü gadi ja ndummüi gadi xähmü ra Maca Libro gui cahü, porque ja gui nne gui timhmü p'ü hanja ngue ja na ra 'da'yo te para zantho i ja. Conque nuna ra Maca Libro gadi xähmü, nu'a to mmanña hya nt'ot'i p'ü, go guecä'a. ⁴⁰ 'Nε hinguí nne gui 'yεc'εigahü, n'namhma ngue di nja'ahü ra 'da'yo te.

⁴¹ Nugä hinda honi to da 'yεsqui. ⁴² Nugä dí padi ngue hin gadi mahmü Oja. ⁴³ Nugä, ma Papá bá penngui, pε hinguí εc'εigahü. Nu'mø toni n'yohü da εhε ngue rá hyase da ma, man'na go gui εc'εihü'a p'üya. ⁴⁴ Hague da nzä gui 'yεc'εigahü ngue'mø gadi nnu manhose n'na ngu n'na'ahü, 'nε hinguí honi ha dí nu manho'ahü Oja. ⁴⁵ 'Yo gui εna ngue go ga yap'ahü p'ü ha 'bühma Papá. Nu'a, hin'na'a. Nu'a di yap'ahü, gue'a ra Moisés gui εna ngue gui nnøxü'a ya. ⁴⁶ A nu'mø gdi εc'εihü na ra hya bi manña Moisés, xquet'a 'nεcä gui 'yεc'εigahü 'mø. Porque bi 'yotra hya p'ü ja ra libro ra Moisés ngue i mma te'ogä. ⁴⁷ Pε nu'mø hinguí εc'εihü na ra hya bi 'yotra Moisés, ¿hague da nzä gui 'yεc'εi te dí xi'ahü 'mø?

6

Rā Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihmε cāt'a mahuaḥi mā'yohū.

¹ M'mεfa p'uya, nuna ra Jesús bi 'dasra zabi Galilea, nuna ja man'na rá thuhū, ni hu ngue Tiberias. ² Xandøngu yø ja'i bi denni, porque nuu yø ja'i ngue øthe yø dārquēhi. ³ Bi map'ua bi ja n'na ra nyuni ra Jesús, ja i mmihmi p'ua yø xädi. ⁴ Ya xma nguerpätho di nsännigo yø judío ngue ra pascua. ⁵ Mi nu ra Jesús ngue xandøngu yø ja'i mmap'ua ni denni, bi 'yεmbra Lipe p'uya:

—¿Hapua ga tämhmu ra thuhmε da zi ya yø ja'i bá εcua ya?

⁶ Nguna bi xifi, porque nne da nu te da manna Lipe. A nuna ra Jesús ya padī te ja ngue da 'yøt'e. ⁷ Pe ra Lipe bi 'yεna:

—Nu'mø ngue da thänna thuhmε'a te di mporta yo ciento ma pa ra nzäbi, hīndi zädi ngue da zi 'da'i zits'ua yø ja'i.

⁸ Nuna n'na nc'ei yø xädi ra Jesús, guehna ra Andre rá n'yohua ra Bedu. Bi 'yεna:

⁹ —'Bucua n'na ra ts'ant'ua ha cāt'a yø thuhmε 'nε yoho yø hua. Pe hapua gue da goxna, xandøngu yø ja'i 'bucua —bi 'yεmbi.

¹⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Damī xihmu yø ja'i ngue ga da mi.

Comma cāt'a mahuaḥi yø ja'i bi mip'ua ja ra 'batha. ¹¹ Nuna ra Jesús bi hyan'ua cāt'a yø thuhmε, bi ja

mammadi Oja. M'mεfa p'uya, bi unyø xädi ngue di darpi gätho yø ja'i da zi p'ua hudi. Xquet'a ngut'atho yø hua bi darpabi yø ja'i da za. Bi nsahua yø ja'i hønt'a hangū bi ne bi za. ¹² Nu'mø mi nniya yø ja'i, bi 'yεmbyø xädi ra Jesús:

—Damī pethua yø thuhmε bi bongui, n'namhma ngue hīnte di n'antho.

¹³ Cāt'a nthuhmε bi ma nseni ngue bi zi yø ja'i. Nu'ua bi bongui, 'de'ma yo canasta yø thuhmε bi bongui. ¹⁴ Mi nu yø ja'i ra milagro bi 'yøtra Jesús, bi 'yεnyø ja'i p'uya:

—Majuani ngue guehna rá pøngahya Oja mi ja ngue da εcua ja ra ximhäi na.

¹⁵ Bi zänyø ja'i p'uya ngue xta nzixra Jesús, xti japa nts'edi ngue di ndast'abi. Pe nu'mø mi badī te sänyø ja'i p'uya, bi zop'ua yø ja'i ra Jesús, bi ma mayá ra nyuni.

Bi n'yo maxøts'e ra dehe ra Jesús.

¹⁶ Nu'mø mi dahra nde, nu'ua yø xädi ra Jesús bi map'ua brá ja ra zabi. ¹⁷ Pe ra Jesús hīnni zorpua 'buhyo xädi, 'nε ya bi nxui. Nu'ua yø xädi p'uya, bi yat'a n'na ra barco, bi ma ngue di 'dasra dehe da zømp'ua ja ra hīni Capernaum. ¹⁸ Bi mādi bi n'yo n'na ra ndønthi p'uya, bi nangyø fäthe.

¹⁹ Nu'mø mi n'yo'a cāt'a o 'dato kilómetro p'ua ja ra dehe, bi nu p'uya ngue mmap'ua ra Jesús da guatra barco, ni 'yo maxøts'e ra dehe. Bi nsu'ua yø xädi p'uya. ²⁰ Pe ra Jesús bi 'yεmbi:

—Go guecä. Oguí sūhū —bi 'yεmbi.

²¹ Nū'ū yø xädi p'ūya, rā ndi johya ngue ya mmap'ū rā Jesús, dā zōmp'ū ja rā barco. N'na zihmantho bi zōn'a nnengui harū māni ma p'ūya.

Yø ja'i emmēi honnā Jesús.

²² Mī hyaxpūya, nūya yø ja'i xpī gop'ū mān'na nguadi rā dehe ya padī ngue hōnda n'na rā barco mī jap'ū, gue'a bi 'yo yø xädi rā Jesús. Pε rā Jesús bá cohi. ²³ Ya himma ya'atho p'ūya, bi zø hmī'da yø barco bá nεxpū ja rā hnini Tiberias, bi zōp'ū ja rā xεqui bi ja mammadi Oja 'mø bi 'uinyø ja'i. ²⁴ Nūya yø ja'i ya, mī nū ngue hīnjo'o p'ū rā Jesús, nī xīngā guehyø xädi di 'bup'ū. Bi 'yo'ū yø barco bi zø p'ūya, bī ma dā homp'ū Capernaum.

Nūnā rā Jesús, guehnā rā hmε di unna 'da'yo te nā.

²⁵ Mī zōm mān'na nguadi rā zabi yø ja'i p'ūya, ja nī dīmp'ū rā Jesús. Bi 'yännbūya, bi 'yεmbi:

—Ague grā xännbate, ¿ha bī nja guí søcua ya?

²⁶ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Majuani dí xi'ahū, guí honjū ya, porque ngue gā nsihmε 'nε gā nniyahū. Hīngue masque gnī hyonjū ngue di tīnnī mmihū hanja ya yø hmεya dí øt'e. ²⁷ 'Yo 'be go gadi ja ndūmmū ha gdi tīhmū'a rā hmε dā thogui. Sinoque damī ja ndūmmū ha gdi tīhmū'a rā hmε dī nja

para zantho, nūnā guehnā di 'da'ahū rā 'da'yo te nā. Nūnā guehnā rā hmε di 'da'ahū rā N'yohū bí 'yε mahεts'i nā. Porque nūnā Oja rā Papá, guehnā bi 'dacā rā ts'edi ngue ngu'a gā øt'e.

²⁸ Bi t'ännbūya, bi t'εmbi:

—¿Te 'be'a ja ngue gā øt'ähe p'ūya para ngue dā nūmanho Oja ya yø hyā nneque gā øt'ähe?

²⁹ Mī dahra Jesús, bi 'yεnā:

—Nū'a rā hyā nne Oja guí 'yøthū, gue'a ngue guí 'yεc'εihū'a to bá pεnhni.

³⁰ Bi t'εmbūya:

—¿Tema hmεya guí 'yøt'e gā nnugähe, n'namhma ja gā εc'εi'ähe p'ūya? ¿Te 'be'a dā zä guí 'yøt'e? ³¹ Conque mā mboxitahū, bá nsihmε p'ū bí ja rā dapo, tengutho nt'ot'i p'ū ja rā Macā Libro ngue εnā: “Nūnā rā Moisés bi unyø ja'i rā hmε bí 'yε mahεts'i”, i εnna hyā.

³² Mī nya rā Jesús, bi 'yεnā:

—Majuani dí xi'ahū, nūnā rā Moisés hīngo bi unna hmε bí 'yε mahεts'i nā, sinoque guehnā mā Papágā bi un'a. 'Nε guehnā majuani ngue di 'da'ahū rā hmε bí 'yε mahεts'i nā. ³³ Porque nū'a rā hmε di un'Oja, gue'a bí 'yε mahεts'i'a, guehnā di unna 'da'yo te yø ja'i 'bucua ja rā xīmhai.

³⁴ Bi t'εmbūya:

—Ague grā hmu, zant'a guí 'dacje nā rā hmε guí mmam'mø.

³⁵ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Nugā guecä'a rā hmε di unna 'da'yo te. Nū rā ja'i

da dɛnngagui, hɪnjam'mø di ntuma nthuhu. Nu'a da 'yɛc'ɛigui, hɪnjam'mø di ntuthe. ³⁶ Pɛ ya dí xi'ahɯ ngue hɪnguɪ ɛc'ɛigahɯ, maɖague'a guɪ nnuhɯ te dí øt'e. ³⁷ Nu'ɯ yø ja'ɪ bi dācā rā Papá tɛngā'ɯ. Nu'ɯ to tɛngui, hɪnjonda 'yɛmbi: “Yo gui tɛngui”. ³⁸ Porque hɪmbi 'bɛnngā mahɛts'ɪ ngue da gue'a te ma pähäse ga øt'e, sinoque dá ɛhɛ ngue ga ørpabi rá pähä'a to bá pɛnngui. ³⁹ Pɛ nu'a te rá pähä ma Papá bá pɛnngui, i nne'a ngue nu'ɯ yø ja'ɪ bi dāqui, hɪnjondi m'mɛdi, sinoque ga øt'e ngue di bɛnnate 'mø rā pa rá nɛgui. ⁴⁰ Nu'a te rá pähä'a to bá pɛnngui, guehna ngue di nja rā 'da'yo te para zantho te'o gā da baɖi te'o'a rá Ts'unt'ɯ Oja 'nɛ da 'yɛc'ɛi. Nugā ga øt'e ngue di bɛnnate 'mø rā pa rá nɛgui.

⁴¹ Gue'a ga nzɯhyø judío na rā hya bi manna Jesús, di ɯpi ngue bi 'yɛnā: “Go guecā'a rā hmɛ bí 'yɛ mahɛts'ɪ”. ⁴² Di n'yɛmbɯya:

—¿Ua hɪnga guehna rā Jesús, rá ts'unt'ɯ rā José na? A nuju p'ɯya, dí pahmɯ rá papá 'nɛhrā mamá nā. ¿Hanja ngue ɛnā ngue bí 'yɛ mahɛts'ɪ 'mø?

⁴³ Mɪ nya rā Jesús, bi 'yɛnā:

—'Yo nɪmantho guɪ nemhyahɯ. ⁴⁴ Nu'mø hɪnna ngue hra Papá bá pɛnngui da 'yøt'e ngue di ntetyø ja'ɪ, ya hɪnjonda dɛnngui. Pɛ nu'ɯ tɛngui, nugā ga øt'e ngue di bɛnnate 'mø rā pa rá nɛgui. ⁴⁵ Nuna rā hya nt'ot'i p'ɯ ja yø libro bi 'yotyø pøngahya

Oja, i ɛnā: “Nuna Oja, da 'yøt'e ngue da bahyø ja'ɪ hanja nā”. Janangue nuyá, nu to gā øde te mmanna Papá, 'nɛ da 'yɛt'a mmɯi rā hya xänbabi, gue'ɯ tɛngā'ɯ.

⁴⁶ Hɪngue masque to ya xpá nnu'a rā Papá. Sinoque nu'a bí 'yɛp'ɯ 'bɯ Oja, gue'a go pa'a. ⁴⁷ Majuani dí xi'ahɯ, ngue nuyá yø ja'ɪ ɛc'ɛigā ya, ya ja rā 'da'yo te para zantho. ⁴⁸ Go guecā'a rā hmɛ di unna 'da'yo te. ⁴⁹ Conque nu ma mboxitahɯ p'ɯ ja rā ɖapo, bi zi n'na rā hmɛ bí 'yɛ mahɛts'ɪ. Pɛ hɪmbi m'mɯi para zantho, sinoque bi du dam'mɛfa. ⁵⁰ Pɛ nuna rā hmɛ dí mmangā, guehna bí 'yɛ mahɛts'ɪ nā. Nu to da zi nā rā hmɛ naya, ya hɪnda du. ⁵¹ Nugā guecā'a rā hmɛ bí 'yɛ mahɛts'ɪ, maɖague'a drá ja'igā. Nu to da zi nā rā hmɛ nā, di m'mɯi para zantho. Nu'a rā hmɛ ga ungā p'ɯya, guehna ma do'yogā nā. ɖaɖi ungā ma do'yo para ngue di nja rā 'da'yo te yø ja'ɪ 'bɯcua ja rā ximhäi.

⁵² Di njun'mahyase yø judío p'ɯya, di n'yɛmbi:

—¿Pɛ ua da zā di 'dacɯ rá ngø 'mø ngue ga sahu? —di n'yɛmbi.

⁵³ Mɪ nya rā Jesús, bi 'yɛmbyø ja'ɪ:

—Majuani dí xi'ahɯ, jatho ngue gui saphɯ rá ngø rā N'yohɯ bí 'yɛ mahɛts'ɪ, 'nɛ gui siphɯ rá ji, n'namhɯ ngue di nja'ahɯ rā 'da'yo te. ⁵⁴ Nu'a da zacā ma ngø 'nɛ da zicā ma ji, ya ja rā 'da'yo te para

zantho rā jā'i. 'Nε ga øt'e
ngue di bennate 'mø rā pa rá
nzεgui. ⁵⁵ Porque mā ngøgā,
majuanī ngue guehna nnoḡpa
nts'ihmε yø jā'i nā. Mā jigā
p'aya, gue'a gui thocra dūthe
yø jā'i'a. ⁵⁶ Nū rā jā'i da
zacā mā ngø 'nε dā zicā mā
ji, guehna dí n'yogā'be nā.
⁵⁷ Nū'a mā Papá i 'bui, 'nε dí
'bucā conná gue'a. Nūna mā
Papá bá penngui para ngue
ga japi dí m'mui te'o dā zacā
mā ngø. ⁵⁸ Janangue ja n'na
rā hmε bí 'yε mahets'i ngue
di unna 'da'yo te para zantho.
Nūna rā hmε nā, hinga ngu'a
rā hmε bi zi'ua mā mboxitahu
'nε siempre bi dū dam'mefa.

⁵⁹ Nūna rā Jesús, ngūna rā
hya bi xānba yø jā'i bi mpeti
p'ua ja rā nija Capernaum.

*Rā Jesús bi manyø hya ngue
ra te para zantho.*

⁶⁰ Nū'mø mi 'yøhyø jā'i nā
rā hya bi nxānbate rā Jesús,
nū'ua yø jā'i tennba nī mā,
xangu bi 'yεna:

—Nūna rā hya mmanya,
xanhenñitho di fahna. ¿Hague
dā mba'a n'na'a te mmanu?

⁶¹ Bi bahra Jesús ngue di
njun'mahya yø jā'i co nūna rā
hya bi mā. Bi 'yānbaya, bi
'yεmbi:

—¿Ua guí mbøcuehu
nguehna rā hya naya?

⁶² ¿Tegue ngu guí mbεmhmu
'mø guí nnuhu rā N'yohu bí 'yε
mahets'i ngue hōnda mengui
dí map'ua bí 'yεhe? ⁶³ Hōnse rā
Espíritu Santo di unna 'da'yo
te. Nūna rā hya dí xi'ahu
ya, i nne dā mā ngue guí
'yεc'εigahu, hingue dí εn'ahu

ngue gui saju. ⁶⁴ Pε nūya 'bu
i'da ngue hingui εc'εigahu.

Bi manna ngūna rā Jesús,
ngue ya m'met'o mi pađi
ndana gue'a hingui εc'εi, 'nε
pađi te'o ja ngue di dā. ⁶⁵ Bi
'yεmbaya:

—Janangue ya xtá xi'ahu
m'met'o ngue nū'mø hinna
ngue hra Papá dā 'yøt'e ngue
di ntetyø jā'i, ya hinjonda
denngui.

⁶⁶ 'Bexpi mudi bi go'a
nxatha xangu yø jā'i mi tenna
Jesús. Bi zop'ua p'aya, ya hinga
'dap'ua n'youi. ⁶⁷ Nūna rā Jesús
bi 'yānya 'de'mā yoho yø xādi,
bi 'yεmbi:

—¿Ua xquet'a guí nne gui
'yøthū tengutho øtyø jā'i ngue
hegā p'ua?

⁶⁸ Bi dahra Bedu p'aya, bi
'yεmbi:

—Ague grā Hmu, hinjon
man'na dā zā ga tennahe.
Nūna rā hya guí mma, rā
hya ngue rā 'da'yo te para
zantho nā. ⁶⁹ A nugāhe p'aya,
dí εc'εigāhe 'nε dí pahme ngue
rá Ts'ant'ua'i Oja.

⁷⁰ Mi dahra Jesús, bi
'yεmbyø xādi:

—Nugā go dá huan'nahū
'de'mā yo nc'εi. A nūna n'na
nc'εi ngue'ahu ya, rá pāhā rā
zithū ørpe.

⁷¹ Rā Jesús bi manna rā hya
nā, pε nūna bi mā, guehna
rā Judas Iscariote rá ts'ant'ua
rā Simu nā. Porque rā Judas
guehna ja ngue di dā rā Jesús,
'nε guehna n'na nc'εi'ua 'de'mā
yoho yø xādi nā.

7

Ni xinga gue'u yø cū ra Jesús di ɛc'ɛi.

¹ M'mefa na ra hya na p'uya, bi n'yop'u ja yø xɛqui ngue ra häi Galilea ra Jesús. Pɛ hinguï nne da n'yop'u ja ra häi Judea porque nne di nhotē yø hmu yø judío.

² Ya xma nguerpūtho di nsännigo yø judío guehna ra ngo mahoqui yø ngumpaxi.

³ Nu'u yø cū ra Jesús bi 'yɛmbi:

—¿Hanja ngue n'nadua guí 'bui? Dami pøngua ni ma Judea, n'namhma ngue 'nɛ'u yø ja'i ɛc'ɛi'i p'u, da nu te guí øt'e. ⁴ Nu ra ja'i nne ngue da fadi te ga 'yo, hinga nt'aguitho da 'yøt'a te øt'e. Ya guí øtya tengū ya, pɛ gue da badī gātho yø ja'i na te guí øt'e.

⁵ Nguna bi xifi porque ni xinga gue'u yø cū di ɛc'ɛi. ⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Tobe hinguï sønna ora ga mmagä p'u guí xicui. Pɛ nu'ahū, hønt'a goma ora sä ngue guí mmähä. ⁷ Nu'ahū, hinguï nnu man'u'ahū yø ja'i. Pɛ nugä nnu man'ugä yø ja'i, porque dadi jagä majuanī ngue xants'o te ga 'yo yø ja'i. ⁸ Ni mähä ra ngo ya. Nugä hinga mma porque tobe hinguï sønna ora ga mmagä p'u.

⁹ Mi juadi bi xihyø ja'i na ra hya na p'uya, bá cop'u Galilea ra Jesús.

Ra Jesús ya 'bup'u ha bi nsännigo yø judío.

¹⁰ Mi juadi bi ma ra ts'ännigo yø cū ra Jesús, xquet'a 'nɛɛ ra Jesús bi ma

ra ts'ännigo. Bi 'yøt'e ngue hinguï pahyø ja'i ngue 'yop'u, ya mmɛ nt'aguitho ga 'yo. ¹¹ Nuya yø hmu yø judío homp'u ja ra ngo ngue'mø di 'yop'u ra Jesús. Di n'yɛmbi:

—¿Hapū 'bū'a ra n'yohū'a? —di n'yɛmbi.

¹² Nup'u ha 'būhyø ja'i, xangu to di c'a na ra Jesús. 'Bū i'da ɛna: “Rā hoga n'yohū'a n'yø”. Pɛ mi'da p'uya i ɛna: “¿Tegue dra hoga n'yohū na 'mø, hante gue hätyø ja'i”, i ɛna. ¹³ Pɛ nuya yø ja'i nnu manho ra Jesús, hinguï nnepe da fadi ngue nnu manho, porque supyø hmu yø judío.

¹⁴ Comma ɛmade ra ngo 'mø mi yarbū ja ra nija ra Jesús ngue bi nxännbate.

¹⁵ Nu'u yø judío, di 'yøtho'a te ra hya mmanna Jesús, di n'yɛmbi:

—¿Hapū go bá hū'a ra hya mmanna? 'Nɛ hīndī nnuhū ngue xta mma ra xädi.

¹⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nuna ra hya di xännbategä, himma hyasɛgä na. Nu'a bá pɛnnguï, go rá hya'a. ¹⁷ Nu'mø to da ne da 'yørpabi rá pähä Oja, guehna da bahna ngue'mø ni 'yɛp'u 'bū Oja na ra hya dí xännbate, ogue mā hyasɛ dí mma. ¹⁸ Nu ra ja'i ngue rá hyasɛ mma, ga 'yøt'e ngue da nu manhosɛ yø ja'i. Pɛ nu'a di ja ndummū ngue da hnu manho'a to bá pɛnhni, guehna majuanī ra hya mmanna. 'Nɛ hīn tema fehni da thinnbi.

¹⁹ ¿Ua himma juanī ngue bi 'da'ahū ra ley ra

Moisés? Conque nu'a ra ley'a, h̄injongui p̄oni ngue gdi εc'εih̄u ya ȳo hya mman'a. ζHanja ngue guí nne gui hyoj̄u, guí εnj̄u ngue h̄indí εc'εigā te mmamp'u ja ra ley'?

20 M̄i dahȳo ja'í p'uya, bi 'yεmbi:

—Ra ts'onthi guí n'youi ya. ζTe'o guí εnā ngue nne da hyo'i?

21 M̄i dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Hōnda n'na ra hya dá øt'ä 'm̄o ra pa ngue ra ts'äya, 'nε gā gadi 'yøthoh̄u.

22 Nunā ra Moisés, bi zoc'ah̄u n'na ra hm̄epya, n̄i h̄u ngue ra circuncisión, madague'a h̄ingo bi f̄ut'a, sinoque gue'u ȳo mboxita bi f̄uti. Jan̄angue njap'u guí mm̄epyah̄u ȳo ts'unt'u 'm̄o bi m'm̄ai, madague'a di tocabi ra pa ngue ra ts'äya, pε nḡutho guí mm̄epyah̄u.

23 A nuyá, para ngue h̄ingui 'dasthoh̄u'a te mm̄anna ley bi 'yotra Moisés, guí mm̄epyah̄u n'na ra ts'unt'u 'm̄o bi m'm̄ai, madague'a ra pa ngue ra ts'äya. ζHanja ngue guí s̄acj̄u ngue dá øthegā n'na ra n'yoh̄u 'm̄o ra pa ngue ra ts'äya 'm̄o?

24 'Yo h̄ontho guí nnuh̄u n'na ra cosa sä 'bexqui h̄axh̄u ra güenda. Nu'm̄o guí nne gui hyaxh̄u ra güenda, pε 'bet'o nm̄ajuani gdi pad̄i hanja'a te guí mm̄amhm̄u.

Bi mā hap̄u ra mm̄engu ra Jesús.

25 Bi m̄adi di n'yänni 'da'u ȳo mm̄engu Jerusalén, di n'yεmbi:

—ζUa h̄inga guehna nthoni ngue da tho na 'm̄o? 26 Pε ya 'buh̄u ya, ya yah̄u ȳo ja'í 'nε h̄inte xifi. ζUa di εc'εi ȳo ts'ut'abi ngue da guehna ra Cristo na 'm̄o? 27 Pε dí pah̄mu hap̄u ra mm̄engu na. A nu'm̄o bá ε'a ra Cristo, h̄injonda bad̄i ha di 'yε'a.

28 Nup'u ja ra nija m̄i xännbate ra Jesús, m̄i 'yøde te mm̄anȳo ja'í. Bi ts'edi bi 'yεmbi:

—Ya guí εnā ngue guí pah̄mu ha dá εcā. Pε him̄ma partesε ngue dá εcā. Sinoque dá εcā ngue nunā majuan̄i Oja i 'b̄ui, guehna bá penngā na. Pε h̄ingui pah̄mu te'o na.

29 Nugā go dí pacā te'o na, porque ja dá εcā p'u bí 'b'u'a, 'nε go bá penngā'a.

30 Co nunā ra hya na p'uya, bi ne xtí bentȳo ja'í ra Jesús ngue xta ngot'i. Pε h̄injombi bent'i porque him̄ man̄i zōhrá ora. 31 Xangu ȳo ja'í bi 'yεc'εi ra Jesús ngue guehna ra Cristo na. Di n'yεmbi:

—Nunā ra n'yoh̄u 'b̄ucua, ya øtȳo hm̄eya tengutho t'εmbi da 'yotra Cristo 'm̄o bá εhε.

Ȳo fariseo bi menhȳo policia di bentra Jesús ngue da got'i.

32 Nuya ȳo fariseo bi 'yøde te mm̄anȳo ja'í ngue εmbi guehna ra Cristo na ra Jesús. Ȳo fariseo p'uya, conȳo hmu ȳo mm̄acj̄a bi menhȳo policia di bentra Jesús ngue da got'i.

33 M̄i nya ra Jesús, bi 'yεmbȳo ja'í:

—Zits'urbu guí nnuju ua guí 'buhmu. Ya himma ya'atho ga mmagä p'u bí 'bu'a to bá penngui. ³⁴ Gui hyonju p'uya, pe ya hinha gui tinju, porque hinda zä guí thohmu p'u ha ga m'mucä.

³⁵ Di n'yänse yø judío p'uya, di n'yembj:

—¿Haru go di ma na p'uya, ngue ena hinga timhmu ha di ma? ¿Ua danj mpa man'na nguadi yø häi yap'atho ngue da xänba ra hya yø judío da timp'u? ¿Ua gue gue'u yø mmenguha da ma da xänbi? ³⁶ ¿Mbe te nne da manna ra hya xicju na, ngue ena: “Guí hyonju, pe ya hinha gui tinju, porque ya hinda zä guí thohmu p'u ha ga m'mucä”?

I pøhra dehe di unna 'da'yo te.

³⁷ Nuna rá nzequi ra pa ngue ra ngo, guehna ra pa embyø ja'i ngue tate ra dannigo na. Nuna ra pa na p'uya, bi nangra Jesús, bi ts'edi bi 'yembyø ja'i:

—Nu'mø te'o tethe ya, dá ecua di nsithe. ³⁸ Nu ra ja'i ec'eiä ya, nup'u ja rá mmäi ra ja'i tengutho 'mø di pøhra dehe ngue di unna 'da'yo te. Porque ngu'a mmanna Maca Libro.

³⁹ Nuna ra hya na, bi ne bi ma ngue nu to da 'yec'ei, ya di n'youi ra Espíritu Santo. Porque tobe him manj ma mahets'i ra Jesús ngue da penbabj ra Espíritu Santo yø ja'i.

Hinga 'da'igu mmanyø ja'i.

⁴⁰ Mi t'øhna ra hya mmanna Jesús, bi 'yén'i'da yø ja'i p'uya:

—Majuani ngue nuna ra n'yohu na, guehna rá pøngahya Oja mí ja ngue da ecua ja ra ximhäi na.

⁴¹ Mi'da yø ja'i p'uya, bi 'yena:

—Nuna ya, guehna ra Cristo naya —bi 'yena.

Pe mi'da yø ja'i di n'yembj:

—Himma juani'a. Porque ra Cristo hinga Galilea di 'y'e'a. ⁴² I mmamp'u ja ra Maca Libro ngue nuna ra Cristo, da guehna n'na rá mbom'meto ra dast'abi David. 'Né drá mmengu Belén nup'u ja ra mmengu ra David.

⁴³ Ya hinga n'nat'a mmanyø ja'i ngue di nxifi te'o na ra Jesús. ⁴⁴ Bi ne 'da yø ja'i xtí bentra Jesús ngue xta ngot'i, pe hinjombj bent'i.

Yø ts'ut'abi hinguí ec'ei ra Jesús.

⁴⁵ Nu'u yø policia bá nexpu ja ra nija, bi mengui bi zømp'u 'buhyø fariseo conyø hmu yø mmäcja xi menhni. Bi t'embaya:

—¿Hanja ngue hinguá sihu p'uya?

⁴⁶ Mi dahyø policia, bi 'yena:

—Pe hijnjam'mø ha di t'øde da man'a n'na ra ja'i tengu mmanna ra n'yohu na.

⁴⁷ Yø fariseo p'uya bi 'yembyø policia:

—Xquet'a 'n'e'ahu ya bá thä'ahu ya. ⁴⁸ Ya guí nnuhu ngue hijnjongui pøni ngue di ec'ei'u ma hmuhu na ra n'yohu na, ni xinga gue'u yø

fariseo di εc'εi nā. ⁴⁹ Pε nūya yø ja'i εc'εi nā rā n'yohu nā, guehya hinguī pahra ley ya, 'nε guehya yø ja'i dā ma rā castigo ya.

⁵⁰ Nūna rā Nicodemo, guehna bī mā n'na xui bá nyaui rā Jesús, xquet'a yø n'yohu yø fariseo nā. Bi 'yεnna p'uya:

⁵¹ —Nup'u ja rā ley dí cahu, mmamp'u ja rā ley ngue hinga sā dā ma masentencia n'na rā ja'i, mēnte tobe hinguī ja rā ts'ut'abi ngue dā t'øde tema hya dā man'a mā yapī.

⁵² Bi t'εmbrā Nicodemo p'uya:

—¿Xquet'a 'nε'i grā mmεngu Galilea 'mø? Damī xādi te mmanā Macā Libro. Ja guī nnup'u p'uya ngue hinga n'na rā pøngahya Oja nī bøn'a Galilea.

N'na rā xisu ngue rā 'yots'om'māi bi ts'ixp'u buhra Jesús.

⁵³ Bī ma yø ngu n'na ngu n'na yø ja'i.

8

¹ Pε rā Jesús bī map'u bī ja rā nyunī ja rā mbonza ja yø olivos. ² Mī hyaxp'uya, ya nεcahäi, bá pengui, bi zøp'u ja rā nija. Bi guat'i gātho yø ja'i p'u ha 'bui. Bī mihra Jesús ngue bi xānba rā hya yø ja'i. ³ A nu'u yø xānba te ngue rā ley conyø fariseo, bi zispabi n'na rā xisu xi mā mābent'i, ngue xi thinnbabi n'na rā n'yohu hinga ndø. Bī mā mā'bā'mī p'u māde nā rā xisu p'uya. ⁴ Bi t'εmbrā Jesús:

—Ague grā xānba te, nūna rā xisu 'bucua, bī mā mābent'i 'mø mī thinnbabi n'na rā n'yohu ngue hinga ndø. ⁵ A nup'u ja rā ley bi 'yotra Moisés, ja mmamp'u ngue dā tho ya yø xisu njap'u, ngue dā 'bando. Xi'i, ¿te guī mmanā rā hya naya?

⁶ Bi xihna rā hya nā, porque nne dā nup'i ngue 'mø hinga gue'a rā hya dā mmanā Jesús, para ngue dā zā di yapī. Nūna rā Jesús bī ndoqui, ot'a häi conná saha. ⁷ Pε hinguī säya'u yaui ngue änni tema hya dā mā. Bī m'mā p'uya, bi 'yεmbi:

—Nūua guī 'buhmu ya, nu'mø 'bucua n'na nc'ei ngue hīnjam'mø di øtra ts'oqui, gue'a rá madi dā mando rā xisu'a —bi 'yεmbi.

⁸ Bī ndojtho mahøn'a p'uya, ngue ot'a häi conná saha. ⁹ Pε mī 'yø'a rā hya sihyø ja'i p'uya, bi dār'man'u yø mmui yø ja'i porque padī ngue gā ja yø ts'oqui. Bi bōni 'da mī'da p'uya. Rā madi bi bōnyø daja'i. Nu'mø mī bōni gātho p'uya, bi gose p'u rā Jesús co 'nēhra xisu mā yapī bi goseui p'u. ¹⁰ Mī gaxrá ya rā Jesús, bī nu ngue hīnjongui 'bup'u, ya mahøndra xisu 'bup'u. Bi 'yεmbuya:

—Ague grā xisu, ¿hapu 'bu'u mādi yap'a'i ya? Ya hīnjombi zānni ngue dā tho'i ya 'mø.

¹¹ Mī dahra xisu, bi 'yεnā:

—Ya hīn'na ya, grā hmu.

Bi 'yεmbrā xisu mahøn'a rā Jesús:

—Nī xinga guecā gā sānni ngue dā tho'i ya. Nī ma ya,

pε 'yonī mantho hōnguī ōtra ts'oqui.

Da xojpa yō mm̄ai yō ja'i ra Jesús.

12 Nūnā rā Jesús, mahōmbi zohyō ja'i, bi 'yεmbi:

—Nugā ga ōt'e ngue da xohyō mm̄ai yō ja'i. Nū rā ja'i da dennguī, guehna rā ja'i dī nja rā 'da'yo te na, pε ya hīnnī mantho dī n'yo mants'o rā ja'i.

13 Yō fariseo bi 'yεmbra Jesús:

—Nū'i gadi jase majuanī rā hya guī mma. Hīnte dī muui rā hya guī mma.

14 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nūnā rā hya dī mmangā, dī muui na, madague'a dadi jase majuanī rā hya dī mma. Pε nugā dī padī ha dá εhε, 'nε dī padī ha nnā ma. Pε nū'ahū hīnguī pahmū ha dá εcā, nī xīnguī pahmū ha nnā magā. 15 Nū'ahū guī haxhū rā güenda tengutho gā hyaxrā güenda yō ja'i ua ja rā ximhāi. Nugā hīnjondī haspa rā güenda. 16 A nū'mō xīngā haxā rā güenda, nū te gā sännā ngue dī nja, pegue dra hya njuantho gā sänni. Porque hīndī 'dase gā haxā rā güenda. Nūnā rā Papá bá penngagui, guehna 'da gda haxā'be rā güenda na. 17 Nūp'ū ja rā ley guī cahū, nt'ot'i p'ū rā hya ngue nū'mō yoho yō testigo 'da'igu mma, jatho ngue da t'εc'εi te mma. 18 A nuyá, gēcā dadi jase majuanī rā hya dī mmangā. Nūnā rā Papá bá penngui,

'nehna di ja majuanī rā hya dī mmangā na.

19 Bi t'εmbaya:

—¿Hapū go 'buhnī Papá?

Mī dahra Jesús, bi 'yεna:

—Nū'ahū hīnguī pacjū, nī xīngā guehna mā Papágā guī pahmū. Nū'mō ngue gdi pacjū, xquet'a 'nehma Papágā gdi pahmū 'mō.

20 Nū'mō mī xānba rā hya yō ja'i p'ū ja rā nija rā Jesús, guehya yō hya ja ua bi xifi. Bī m'mā p'ū ja yō njūmnyū ngue rā ofrenda. Pε hīnjombi bent'i ngue xtā ngot'i, porque tobe hīm manī zōnna ora.

Hīnda zā da denyō ja'i p'ū dī ma rā Jesús.

21 Mahōmbi 'yεmbyō ja'i rā Jesús:

—Gā mmagā, 'nε guī hyonjū. Guī tūhū, pε hīmma hoquitho nī ts'oquihū. Nūp'ū ha gda magā, hīnda zā guī tēngahū.

22 Yō judío p'ūya, dī n'yεmbi:

—¿Ua da zā dī nhyose nū, ngue hīnda zā gā tēnhnū ha dī ma?

23 Mī nya rā Jesús, mahōmbi 'yεmbi:

—Nū'ahū, gyō mmēnguhū ua ja rā ximhāi. Pε nugā drā mmēngugā mahēts'i. Nū'ahū gyō mmēnguhū ua ja rā hāi, pε nugā hīndrá mmēngugā ua ja rā ximhāi. 24 Janāngue nugā dī xi'ahū ngue guī tūhū 'nε hīmma hoquitho nī ts'oquihū. Guehna hīnguī nhohnī ts'oquihū na ngue hīnguī εc'εigahū ngue dī mma te'ogui.

25 Bi t'ännbūya, bi t'ēmbi:

—¿Pε te'o'i p'ūya?

Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ya xtá xi'ahū m'met'o te'ogā. 26 Xangu mi'da yø hya dā zā gā xi'ahū, 'nε dā zā gā hats'ahū rā güenda. Pε nūna rā hya dí xicā yø ja'i ua ja rā ximhäi, guehna rā hya dí øde mman'a to bá penngui, pε gue majuanī rā hya mman'a.

27 Pε himbi dinyø mmāi yø ja'i ngue guehna rá Papá i mma. 28 Janangue bi 'yēmbi:

—Nu'mø gá cuathū rā pont'i rā N'yohū bí 'yε mahεts'i, guí pahmū te'ogā p'ūya. Hinda zā gā sānse rā hya gā mma. Nūna rā hya xāngagui rā Papá, guehna dí mmangā nā. 29 Porque dí n'yogā'be'a to bá penngui. Nugā hingui hegase mā Papá, porque nū te nnu manho, que'a zant'a dí øt'a.

30 Mi manna rā hya na p'ūya, xangu yø ja'i bi 'yεc'ei rā Jesús.

Bi manna Jesús ndana gue'a yø basi Oja.

31 Rā Jesús bi 'yēmbiyø judío xi 'yεc'ei:

—Nu'mø hingui hyehmū nā rā hya dí xi'ahū ya, majuanī ngue gue'ahū mā xādi'ahū 'mø. 32 'Nε guí pahmū xanho nā rā hya majuanī. Nūna rā hya majuanī p'ūya, guehna dā yan'ahū nā.

33 Mi dahyø ja'i, bi 'yēmbi:

—Nugāhe yø mbom'meto gāhe rā Abraham. 'Nε hinjam'mø to xtá øt'e ngue mā hmūhe. ¿Hanja'a guí

mma ngue guí enā dā ma nhyanigāhe?

34 Nūna rā Jesús bi 'yēmbiyø ja'i:

—Majuani dí xi'ahū ngue nū to gā øtra ts'oqui, guehya ya xā mbent'ui rā ts'oqui ya. 35 Nū rā ja'i ngue rā hmiqūtho, 'bup'ū ja rá ngu rá hmu, hingui zamp'ū ja rā ngu nā rā hmiqūi. Pε nū'a ngue rá ts'ant'ū rā hmu, zamp'ū ja rá ngu'a. 36 Janangue nuyá, nū'mø ngue dā yan'ahū rá Ts'ant'ū Oja, ya majuanī gá nyamhmū 'mø. 37 Nugā dí padī ngue yø mbom'meto'ahū rā Abraham. Pε guí nne guí hyojū, porque hingui nnu manho rā hya dí mmangā. 38 Ya dá xi'ahū te gā dí nnugā p'ū bí 'bahmā Papá. Pε nū'ahū gadi siguetho guí øthū'a te xi'a nī papáhu.

39 Mi dahyø ja'i p'ūya, bi 'yēmbi:

—Nu'a mā papágāhe gue'a rā Abraham.

Mahømbi 'yēnna Jesús:

—Nu'mø ngue dyø basi'ahū rā Abraham, dague'a te bi 'yøtra Abraham guí 'yøthū 'mø. 40 Pε nūya guí nne guí hyojū. Conque dí xi'ahū rā hya majuanī, nūna rā hya dí øcā mman'Oja, guehna dí xi'ahū nā. Pε nū'a guí nne guí 'yøthū ya, hinga ngu'a bi 'yøtra Abraham. 41 Nu'ahū guí øthū tengūtho ø'nī papáhu.

Mahømbi 'yēnyø ja'i p'ūya:

—Nugāhe, hindyø thimbasitho gāhe. N'nat'a mā papágāhe 'būi, gue'a Oja'a.

42 Mahømbi 'yēnna Jesús:

—Nu'mø ngue nmajuani ngue guehna Oja ni papáhu, gadi macju'mø. Porque nugä dá εcä p'ua 'bua Oja, 'ne ya dí 'bucua ya. Hindä sänsε ngue dá εcua, sinoque Oja bá bεnnguü. ⁴³ ¿Hanja ngue hinguü sä gui timhmua na ra hya dí mmangä? Hinguü timhmua hanja ra hya, porque hinguü nne gui 'yøhmua na ra hya dí xän'nahua. ⁴⁴ Nu'a guü nnøpa papáhu, gue'a ra zithu'a. Nu'a ra hya nnu manho na p'uya, guehna guü nne gui 'yøthua na. Nuna ra zithu, guehna ra hyote na asta guerp'ua bá fadi. Hinjam'mø dí mman'a te majuanü. Nu'mø ya, Gä ra fehni ga ya. Gä rá hyase ga ya porque ra fehni. 'Ne guehna nnøpa papá'ua to mmanna fehni na. ⁴⁵ Pe nugä ngue majuanü na ra hya dí xi'ahu, hinguü εc'εigahu. ⁴⁶ Gätho'ahu ya, hinjonda bønü da 'yεnguü ngue ja ma ts'oqui. Xi'mø ngue majuanü ra hya dí xi'ahu, ¿hanja ngue hinguü εc'εigahu 'mø? ⁴⁷ Nu'a rá basi Oja ya, gue'a di ho da 'yøde te mman'Oja'a. Pe nu'ahu ngue hingyø basi'ahu Oja, janangue hinguü nne gui 'yøhmua ra hya mman'Oja.

Ya mi 'buhra Cristo hante di m'muhra Abraham.

⁴⁸ Mi dahyø judío p'uya, bi 'yεmbrä Jesús:

—Ni 'yup'ua te dí mmangähe ngue grá mmengu p'ua ja ra häi Samaria, nu'ü guü n'youi ra ts'onthi.

⁴⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Hin teni ts'oqui dí n'yogä'be. Nu'a te dí øt'ä, dí nnu mansugä ma Papá. Pe nu'ahu hinguü nnu mansuju. ⁵⁰ Nugä hindü honi ha di nu mansugyø ja'ü. Nuna Oja go honnguü ha di nu mansugä yø ja'ü na. 'Ne haxta ra güenda Oja ya, te'o ngue hinguü sugü. ⁵¹ Nugä majuanü dí xi'ahu ngue nu to ørpa masu ra hya dí mmangä, guehna ra ja'ü hinjam'mø da du na.

⁵² Mi dahyø judío p'uya, bi 'yεmbi:

—A nuyá, dadi seguragähe ya ngue guü n'youi ra ts'onthi. Xi ra Abraham 'ne gätho mi'da yø pøngahya xa m'mui, Gä xa ndu. Nu'ü p'uya guü εna: “Nu'a to da 'yørpa masu ra hya dí mmangä, guehna ra ja'ü hinjam'mø da du na”, guü εna. ⁵³ ¿Ua man'na go ma da'ü ngue'a ma papägähe Abraham? A nuna bi du. 'Ne hyø pøngahya xa m'mui Gä xa ndu. ¿Te'o guü εna ngue gue'e 'mø?

⁵⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'ü:

—Nu'mø ngue go gdi honi ha di nu mansugä yø ja'ü, hinte di muui 'mø εscä yø ja'ü 'mø. Pe nu'a honi ha di hnu mansugä, guehna ma Papägä na. Nuna guü εna ngue ni Ojahua. ⁵⁵ Pe hinguü pahmu na p'uya. Nugä go dí pacä na. Nu'mø ga εna ngue hindü pacä Oja, xquet'a dí fehni Gä 'mø tengutho'ahu ngue gyø fehnihu. Pe nugä majuanü dí pacä na, 'ne dí ørpa masu te xiqui. ⁵⁶ A nuna ma mbox-itahu ra Abraham, bi johya

nā ngue mambá ep'u rā pa gā sōcā ua. Bi badi hanja, janangue emmēi bi johya.

⁵⁷ Mī dahyø judío p'uya, bi 'yembrā Jesús:

—Tobe hinguí 'b'a nyote ma'det'a njeya, 'nē go gui 'yēnā gā nū rā Abraham.

⁵⁸ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbyo ja'i:

—Majuani dí xi'ahū ngue ya nmi 'b'cā hante di m'mahra Abraham.

⁵⁹ Bi gaxyø do yø ja'i p'uya, ngue dā mando rā Jesús. Pē rā Jesús bi thop'u mādē ha 'b'hyø ja'i, bi bomp'u ja rā nija, bi ma.

9

Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohū ngue rā xādā.

¹ Nup'u ni nthohra Jesús, bi nū n'na rā n'yohū ngue rā xādā asta gue'mø mamba mī.

² Bi 'yānya yø xādi p'uya, bi 'yēmbi:

—Ague grā xānnbate, ¿hanja ngue ya rā xādā 'mø mambā mihna rā n'yohū nā? ¿Ndanā gue'a ja rá ts'oqui, guehna rā n'yohū, ua rá papá, ua gue rá mamá ja rá ts'oqui ngue bi njap'u?

³ Mī dahra Jesús, bi 'yēnā:

—Hin'i nxādā nā rā n'yohū ngue conná ts'oquise, ogue rá ts'oqui rá papá ogue rá mamá. Sinoque bi nxādā para ngue conná guehna dā fadi ngue ja rá ts'edi Oja ngue te dā 'yørpe. ⁴ Mēnte jap'u rā tiempo ya, jatho ngue gā ørpabi rá 'b'fi'a to bá penngui. Porque dā 'yēhra pa ngue ya

himmā nzā te gā pēfi. ⁵ Mēnte dí 'b'cua ja rā ximhāi, ma gā øt'e ngue dā xohyø mmēi yø ja'i.

⁶ Mī juadi bi manna rā hyā nā, bi zo'a hāi rá jinī rā Jesús. Bi 'yøtra bōhāi conná jinī, bi gōspa māxøts'e yø dā rā xādā.

⁷ Bi 'yēmbaya:

—Nī ma ya, bá nxādā p'u ja rā dehe Siloé —bi 'yēmbi.

Nūnā rā Siloé gā mbōni ngue “Bi 'b'ehni”. Nūnā rā xādā bi ma bá nxādā. Mambā pengui, ya zø yø dā. ⁸ A nū'u yø besino p'uya, 'nē hmī'da yø ja'i ya mī padī ngue mará xādā, gā di n'yēmbi:

—¿Ua hinga guehna rā nhyaxā limosna nā?

⁹ Mī'da yø ja'i p'uya, bi 'yēnā:

—Guehna.

Pē mī'da yø ja'i bi 'yēnā:

—Guehna p'u gui nēqui, pē gue hinga guehna.

Pē nūse nā mará xādā p'uya, bi 'yēnā:

—Ahá, go guecā —bi 'yēnā.

¹⁰ Ya bi t'ännbaya, bi t'ēmbi:

—¿Hanja ngue ya zø ni dā ya 'mø?

¹¹ Bi 'yēnna mará xādā p'uya:

—Nūnā rā n'yohū ni hu ngue rā Jesús bi 'yøtra bōhāi. Bi gōscagui mā dā. Bi 'yēngui: “Nī map'u ja rā dehe Siloé, bá nxādā”, bi 'yēngui. Dā magā p'uya ngue dā nxādā, pē 'b'expī nzø mā dā 'mø mā nxādā.

¹² Bi t'ännbaya, t'ēmbi:

—¿Harū 'b'ahna rā n'yohū guī mmanya?

Bi 'yēmbaya:

—Hīndī pačā —bi 'yēmbi.

Yø fariseo bi 'yørpa ra nt'änni na mará xädä.

¹³ Bi ts'ixpə 'buhyø fariseo na mará xädä p'uya. ¹⁴ Rā pa ngue rā ts'äya 'mø mi 'yøtra bøhäi rā Jesús ngue bi xojpa yø dä rā xädä. ¹⁵ Nuyā yø fariseo p'uya, xquet'a bi 'yän'na mará xädä ngue ha bi nja ngue ya zø yø dä. Bi 'yēmbuya:

—Bi gosca rā bøhäi maχøts'e mā dä. Dā ma da nxädä p'uya. A nuyā, ya zø mā dä ya.

¹⁶ Bi 'yēn'ida yø fariseo p'uya:

—Nunā rā n'yohə bi 'yø'na rā hyā nā, hīngrā m'mēnhnī Oja nā, porque hīnguī supra pa ngue rā ts'äya.

Mī'da p'uya, bi 'yēnā:

—A nu'mø di ja rá ts'oqui nā rā n'yohə nā, hīndā zä da 'yøtya yø milagro ør'mø.

Ya di njun'mahyase p'ə yø ja'i p'uya. ¹⁷ Mahømbi t'än'na mará xädä p'uya, bi t'ēmbi:

—Xi'i n'yø, ¿te guí mmaŋguehna rā n'yohə bi xoc'a nī dä?

Nunā mará xädä p'uya, bi 'yēnā:

—Nugä dí εnā ngue rá pøngahyā Oja nā rā n'yohə nā.

¹⁸ Pē yø hmu yø judío, hīnguī εc'ei ngue mará xädä nā rā n'yohə yaui. Bi 'yεc'ei, ja gue'mø mi zonnabāi rá papá 'nēhra mamá nā mará xädä. ¹⁹ Bi 'yännbūya, bi 'yēmbi:

—¿Ua guehna nī ts'ant'uii nā 'bəcua, nunā t'ēmbi ngue ya rā xädä 'mø mambá mī?

¿Hanja ngue ya zø yø dä ya 'mø?

²⁰ Bi 'yēn'a rá papá 'nēhrá mamá p'uya:

—Dí pađi ngue guehna mā ts'ant'ui'be nā. 'Nε ya rā xädä 'mø mambá mi. ²¹ Pē nuyā, hīndī pa'be hanja ngue ya zø yø dä ya. Nī xīndī pa'be to bi 'yøthebi yø dä. Damī 'yänsehə. Ya rā dan'yohə, da xi'asehə hanja.

²² Nunā rá papá 'nēhrá mamá nā mará xädä, bi manna tengu nā ngue supyø hmu yø judío. Porque ya xi nheca hyā ngue da dujpabi rá thuhū p'ə ja rā nija'a to da mā ngue rā Jesús gue'a rā Cristo'a. ²³ Janangue ngūnā bi man'ə yø daja'i p'uya, ngue bi 'yēnā: “Yänsehə, ya rā dan'yohə, da xi'asehə hanja”.

²⁴ Nu'ə yø hmu yø judío, mahømbi zon'na rā n'yohə mará xädä. Bi 'yēmbi:

—Hønt'a Oja gui 'yεspabi ngue bi nzø nī dä. Nugähe dí pahme ngue ja rá ts'oqui nā rā Jesús.

²⁵ Bi 'yēn'mø mi da p'uya:

—Nugä hīndī pađi ngue'mø ja rá ts'oqui ogue hīn'na. Hønt'a dí pađi ngue nugä nmará xädä, 'nε ya zø mā dä ya.

²⁶ Mahømbi t'ännbūya, bi t'ēmbi:

—¿Te 'be'a bi ja'i? ¿Te bi 'yøt'e para ngue bi nzø nī dä?

²⁷ Mī da p'uya, bi 'yēnā:

—Ya xtā xi'ahə, 'nε hīnguī ørcahə mašu. ¿Hanja ngue mahøn'a guí nne ga xi'ahə ya? ¿Uague guí nne ngue 'nε'ahə dyø xädi'ahə nā rā n'yohə nā?

28 Bi z_u p'uya, bi 'y_εmbi:

—Nu'i go rá xádi'i nā ra n'yoh_u nā. P_ε nugāhe yō xādigāhe rá Moisés. 29 Nugāhe dí pahme ngue bi nyaui Oja rá Moisés. P_ε nuna rá n'yoh_u nā, h_{in}jongui pad_i hap_u ra mm_εngu nā.

30 Bi 'y_εn'a rá n'yoh_u p'uya:

—Xquet'a guehna ngue nná 'y_othogā naya, ngue h_{in}gui pahm_u hap_u ra mm_εngu nā, p_ε bi xogagui mā dá. 31 Conque dí pahm_u ngue nuna Oja, h_{in}gui ø'mø nzo'u yō ja'i ja yō ts'oqui nā. P_ε nu'mø nzo'u yō ja'i thanne 'n_ε ørpabi rá pāhā, i øde. 32 Asta guehyø pa xā thogui h_{in}gui t'øde ngue dā bøn'a n'na ra n'yoh_u dā xojpa yō dā n'na ra xādā asta gue'mø mambá m_i. 33 Ngue'mø h_{in}drá m'm_εnhni Oja nā rá n'yoh_u nā, h_{in}dā zā te dā 'y_ot'e.

34 Ya bi t'_εmbuya:

—Nu'i gā rá ts'oqui gni 'bui asta gue'mø gambá m_i, 'n_ε go gui 'y_εnā gui xānngahe —bi t'_εmbi.

Bi hyøn'a thi p'uya.

T'_εmbi ngue xādā yō ja'i ngue njot'i yō n'yomf_εni.

35 Bi bahra Jesús ngue ya bá thøn'a thi p'u ja rá nija nā mará xādā. M_i nth_εui p'uya, bi 'y_εmbi:

—¿Ua gui _εc'_εibi rá Ts'ant'u Oja n'yø?

36 Bi 'y_εnna n'yoh_u p'uya:

—Te'o'a p'uya grá hmu, n'namhma gā _εc'_εigā —bi 'y_εmbi.

37 M_i dahra Jesús, bi 'y_εmbi:

—Ya gui nnu_gya. Go guecā dí nyaui ya —bi 'y_εmbi.

38 Nuna rá n'yoh_u p'uya bi ndantyøhm_u p'u 'bahra Jesús, bi 'y_εmbi:

—Nuya grá hmu, dí _εc'_εi'i ya.

39 M_i nya rá Jesús, bi 'y_εnā:

—Dá _εcā ua ja rá ximhäi, n'namhma ngue nu'u yō xādā dí nzø yō dá. A nu'u _εnā ngue zø yō dá p'uya, tengutho 'mø di xādā'u.

40 Nu'u 'da yō fariseo m_i 'bäp'u p'uya, m_i 'yøde te mmanna Jesús. Bi 'y_εmbi:

—¿Ua gui _εnā ngue 'n_εcāhe dyø xādägāhe?

41 M_i dahra Jesús, bi 'y_εmbi:

—Nu'mø ngue gyø xādāh_u, h_{in}di ja ni ts'oquih_u 'mø. P_ε nuya ngue gui _εnā ngue zø ni dāh_u, ya gui pad_i ngue ja ni ts'oquih_u ya.

10

Bi hyejpa yø føt'e yø de'yo'a ra hya bi manna Jesús.

1 Majuan_i dí xi'ah_u, nu'a h_{in}ni yarbu ja rá goxthi føt'e yø de'yo, sinoque ni nexman'na nguadi, guehna rá b_εde'yo nā. 2 P_ε nu'a ni yarbu ja rá goxthi føt'e, gue'a rá mände'yo'a. 3 Nu'mø bi zøhø, dā xojpa rá mængoxthi dā yut'ambo. Nu'u yø de'yo p'uya, parpabi rá hya. I nzohyø de'yo conyø thuh_u, dā gacathi p'uya. 4 Nu'mø bá jujma xøts'e rá føt'e gätho'u yø de'yo p'uya, ni 'bet'o p'u ni ma yø de'yo. Yø de'yo p'uya tenni porque parpabi rá hya. 5 P_ε nu'a h_{in}gui parpabi rá hya,

hĩngui tɛn'na. Hante 'da 'mø bi nu, porque hĩngui parpabi rá hya.

⁶ Bi hyoni te gui hyɛjpa ra hya bi xihyø ja'i ra Jesús. Pɛ nu'ɛ nzofu hĩmbi dinyø mmɛi te ni bønna hya bi xifi.

Nuna ra Jesús, guehna ra hoga mände'yo na.

⁷ Bi sigue bi zohyø ja'i ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Majuani dí xi'ahɛ, guecã tengutho n'na ra goxthi ni yatyø dɛ'yo. ⁸ Gãtho'ɛ yø madi bi m'mɛ'a m'mɛ't'o hante ngue ga ma ɛcã, hĩnni yarbɛ ja ra goxthi, gue'ɛ yø bɛdɛ'yo'ɛ. Janangue hĩmbi 'yørpa ma su yø dɛ'yo 'mø nzofu. ⁹ Go guecã tengutho n'na ra goxthi. Nu'a ga japã da thogui, gue'a di nyan'a. 'Nɛ da 'yøt'e tengutho n'na ra dɛ'yo ngue ni yat'i, ni bømp'ɛ ja rá fõt'e, 'nɛ tĩni te si.

¹⁰ A nu'a ra bɛ, høndrá mfɛ ga 'yo'a, di ɛmmahø dyø dɛ'yo. Pɛ nugã dá ɛhɛ para ngue di nja'ahɛ ra 'da'yo te, 'nɛ gui m'mamma pãhãhɛ. ¹¹ Nugã guecã tengutho n'na ra hoga mände'yo. Nu'a ra hoga mände'yo ɛnnã te ngue nyanyø dɛ'yo. ¹² Pɛ nu'a ra madi ngue ra hĩquitho, hĩnga gue'a ra madi ngue yø dɛ'yo'a. Porque hĩngrã mmeti. Nu'mø bi nu ngue bá ɛp'ɛ ra zate, da zop'ɛ yø dɛ'yo, da 'dagui. Ra zate p'ɛya, di bentyø dɛ'yo, di n'uen'ɛ hĩndi bɛnt'i. ¹³ Nuna ra n'yohɛ na, 'dagui porque ngue ra hĩquitho. Hĩngui tu rá mmɛi 'mø te da ja yø dɛ'yo.

¹⁴⁻¹⁵ Nugã guecã tengutho n'na ra hoga mände'yo. Nuna ma Papãgã pacã na, nugã xquet'a di pacã na ma Papã. Njarbutho ya, di pacã gãtho'ɛ ma dɛ'yo. Da gue'ɛ p'ɛya, xquet'a paqui. 'Nɛ di ɛngã ma te ngue di nyangã'ɛ ma dɛ'yo. ¹⁶ Xquet'a 'bɛp'ɛ mĩ'da ma dɛ'yo ngue hĩngyø n'youi ya 'bɛcua. Xquet'a jatho ngue ga mma si, 'nɛ da 'yø'mø da zofu. Ya n'na 'bũitho di nja p'ɛya, 'nɛ n'na dra mände'yo di m'mɛi.

¹⁷ Nuna ma Papã di macã na, porque dí ɛngã ma te connã nguehma dɛ'yo. A nugã da zã ngue mahønga m'mɛi. ¹⁸ Pɛ nu'mø ga nnegã, hĩjonda hyogui, pɛ di nnesɛ ngue dí ɛngã ma te. I ja gra ts'ɛdi ngue dadi ungã ma te, 'nɛ ja gra ts'ɛdi ngue mahønga m'mɛi. Nuna ya, guehna ra hya bi xicã ma Papã na.

¹⁹ Nu'mø mĩ 'yøhyø judío na ra hya na p'ɛya, ya hĩnga 'da'igu mma. ²⁰ Xangu yø judío bi 'yɛna:

—¿Hanja ngue gui ørpahɛ masu te mmanna? Nuna di locobi ra ts'onthi n'youi na —bi 'yɛna.

²¹ Mĩ'da yø judío p'ɛya, bi 'yɛna:

—Pɛ nu'mø ngue di n'youi ra ts'onthi, hĩnda zã da ma tengu na ra hya na 'mø. A nu'a n'youi ra ts'onthi, hĩnda zã da 'yøt'e ngue di nzø yø dã yø xadã'a.

Nu'ɛ yø judío hĩmbi nu manho ra Jesús.

22 Mī ja yø sɛ'yɛ'a rā ora'a. Ya dī nsä yø ja'ī p'ḡ Jerusalén ngue dī nsännigo p'ḡ ja rā nija. 23 Nūnā rā Jesús, nūp'ḡ ja rā ngun'yū nija nī hū ngue rā Salomón, ja 'yop'ḡ. 24 Nū'ḡ yø judío bī mäsra Jesús, bi 'yɛmbī:

—¿Ua guí nnepe ngue xøgue gā rā tiempo dī 'yot'itho mā mmwigāhe? Nū'mø ngue gue'e grá Cristo, n'na nditho damī xicje njuani.

25 Mī dahra Jesús, bi 'yɛnā:

—Ya dí xi'ahḡ, pɛ hīnguī ɛc'ɛigahḡ. Nū te gā guí nnuḡ dī øt'ä conná nguehra ts'ɛdi di 'dacä mā Papá, ja dī nɛqui p'ḡ nā rā hyā dí xi'ahḡ ya. 26 Pɛ hīnguī ɛc'ɛigahḡ, porque hīnga gue'e mā dɛ'yo'ahḡ, tengutho rā hyā ya xtá xi'ahḡ m'mɛt'o. 27 Nū'ḡ mā dɛ'yogä, xā mbarcatho mā hyagä'ḡ. A nūgä p'ḡya, xquet'a dí pathogä ndana gue'a ya mā dɛ'yo. Nū'mø bī nūgä mā dɛ'yo, tɛnnguī. 28 Nūgä gā unnā rā 'da'yo te para zantho'ḡ mā dɛ'yo, 'nɛ hīnjam'mø dī m'mɛdi. Porque hīnjondā guasca p'ḡ ja mā 'yɛ. 29 Nū'a mā Papá bi 'dacä'ḡ. Hīnjo mman'na tengu nā, 'nɛ hīnjondā guaspabi p'ḡ ja rá 'yɛ mā Papá. 30 Tengutho mā Papágä, xquet'a dī njadä p'ḡya.

31 Yø judío p'ḡya, mahømbī go yø do ngue dā mando rā Jesús. 32 Pɛ mī nya rā Jesús, bi 'yɛnā:

—Nī hmi nī dāhḡ hapḡ dí øt'ä xangu yø cosa xanho

conná nguehra ts'ɛdi di 'dacä mā Papá. ¿Ndana gue'a ya yø hyā ya ngue gdi pændogahḡ ya?

33 Mī dahyø judío p'ḡya, bi 'yɛmbī:

—Nū'ḡ yø cosa xanho guí øt'e, hīnga gue'a gdā pændo'ahɛ'a. Sinoque gdā pændo'ahɛ ngue hīnguī supra xudī Oja, co nūnā rā hyā guí mma. Conque nū'ī grá ja'ītho tengutho gāhe, 'nɛ sä guí ɛnā ngue go 'da'igu'auī Oja.

34 Mī dahra Jesús, bi 'yɛnā:

—I nt'ot'ī p'ḡ ja rā ley guí cahḡ ngue bi 'yɛn'Oja: “Nū'ahḡ, ɛntho Oja'ahḡ”, bi 'yɛnā. 35 'Nɛ guí pahmḡ'a te nt'ot'ī p'ḡ ja rā Macā Libro, hīnjondā zä dā gøn'a te mmamp'ḡ. A nūnā Oja, bī mā ngue nū'ḡ yø ja'ī di fātrā hyā, tengutho Oja'ḡ. 36 Xi'mø ngue bá ɛxcä Oja ngue bá pɛnngä ua ja rā ximhäi, ¿ua dā zä guí 'yɛmhḡ ngue hīndī supā rá xudī Oja ngue'mø dí mma ngue rá ts'ant'ugui Oja? 37 A nū'mø hīndī sä gā øt'ä yø cosa tengutho ør'mā Papá, 'yo guí ɛc'ɛigahḡ 'mø. 38 Pɛ nū'mø ngue sä dí øt'e tengutho øt'a, madague'a hīnguī ɛc'ɛigahḡ, pɛ damī 'yɛc'ɛigahḡ co nū'a te dí øt'e. Ja guí pahmḡ p'ḡ, 'nɛ ja dā dīmp'ḡ nī mmwiḡ ngue mā Papá dí n'yo'be.

39 Co nūnā rā hyā bī manna Jesús, mahømbī ne yø ja'ī xtī bent'ī ngue xtā ngot'ī, pɛ hīmbī zä, porque 'bexpī ma.

40 Mahømbī mengra Jesús ngue ī ma man'na nguadi rā dathe Jordán, ha mambi øtra

nxixya m'met'o rā Xuua. Ja bá n'yop'u p'uya. ⁴¹ Xandøngu yø ja'i bi ma bá nu rā Jesús. Di n'yembyø ja'i:

—Majuani ngue rā Xuua hìn tema milagro bi 'yøt'e, pε nu'a te gāma hya bi manna Xuua conná nguehra Jesús, gā majuani.

⁴² Ja bi 'yεc'ei p'u xangu yø ja'i rā Jesús ngue majuani guehna rā Cristo na.

11

Bi du rā Lázaro.

¹ Mī 'b'u'a n'na rā n'yohu mađi hyenni ni hu ngue rā Lázaro rā mmøngu Betania, ja rā hñini mī 'b'uhra Maya conná juhue Marta. ² Nuna rā Maya, rá nju na rā Lázaro mađi hyenni. Guehna bi duxra aceite mazihotho gā yuni ngue bi gōpa yø gua rā Hmu Jesús. 'Nε bi dujpi conyø xta. ³ Nuya yø nju rā Lázaro, bi mēnnba rā hya rā Jesús, bi 'yembi:

—Ague grá Hmu, xan'u ni amigo gadi nsixui —bi 'yembi.

⁴ Mī 'yøhna rā hya bi 'bennba rā Jesús, bi 'yena:

—Pε hinga hyembra n'u na rā Lázaro ngue da hyo. Sinoque ja da bap'u yø ja'i ngue maguesε Oja. 'Nε da bahyø ja'i ngue xquet'a maguesε rá Ts'ant'u Oja.

⁵ Nuna rā Lázaro, connā Marta, connā Maya, n'na ngu n'na, εmmēi mađi mahra Jesús. ⁶ Madague'a bi 'yøde ngue mađi hyenni, pε bá m'mahma nyopa p'u ha

mambi 'bai. ⁷ M'mefa p'uya, bi 'yembyø xadi:

—Ma gā mmähā mahøn'a Judea ya.

⁸ Nu'u yø xadi p'uya bi 'yembi:

—Ague grá xännbate, conque ja xma nguehya nne da hyo'i yø hmu yø judío ngue xtabá mmundo'i, 'nε mahøngu'i nne gdi ma p'uya.

⁹ Bi hyεcra hya bi xihyø xadi rā Jesús, ngue tobe hīm mañi zønna ora p'u da du. Bi 'yembi:

—¿Ua hīmna juani ngue 'de'ma yo ora ja rā nyot'i 'mō ma pa? A nu'a 'yo ngue rā pa, hinha di fets'e, porque gā 'yo rā nyot'i di yot'ua ja rā ximhäi. ¹⁰ Pε nu'mō to 'yo xui, di fesrá gua, porque hìn'ya rā nyot'i p'u ni ma.

¹¹ M'mefa p'uya, bi 'yenna Jesús:

—Nuna mā amigohu rā Lázaro bí aha. Pε gā ma ägā ya.

¹² Nu'u yø xadi p'uya, bi 'yembi:

—Ague grá Hmu, nu'mō ngue bi aha, ya hinte da ja 'mō.

¹³ Bi ne xta mmanna Jesús ngue ya xi du rā Lázaro, pε nu'p'u i bēnyø xadi, bi 'yembi ngue mma ngue bi atho. ¹⁴ Pε njuantho bi man'a m'mefa te nne xta mmanna Jesús. Bi 'yembi:

—Ya bi du rā Lázaro ya.

¹⁵ Para ngue nu'ahu ya, ya xanho ngue hìn dabi 'bucā p'u 'mō mī du rā Lázaro, porque nuya man'natho gui 'yεc'eigah ya. Nuya gā ma nuhu ya.

16 Nuna rā Toma t'εmbi ngue rā cuate p'uya, bi 'yεmbyø mmixādihū:

—Ma 'da gda mmähā ya, n'namhma ngue 'dap'u dani thoju nū.

Rā Jesús da 'yøt'e ngue di nja rā mbennate, 'nε di unna 'da'yo te.

17 Bi zøn'a Betania rā Jesús, pε ya rá gupa xi ma nt'ägui rā Lázaro. 18 Nup'u ja rā hnini Betania, como yo kilómetro made gui nhyacui Jerusalén.

19 Xangu yø judío xi ma ngue bađi zεngua rā Marta conna Maya, di hojpa yø mmui ngue rá ida bi du. 20 Nuna rā Marta 'mø bi bađi ngue ya mmap'u rā Jesús, bi ma bí c'at'ui. Pε rā Maya bi gop'u ja rá ngu'a.

21 Rā Marta bi 'yεmbrā Jesús: —Ague grā Hmu, nu'mø gdi 'bεcua, hinxta ndu mā idagā 'mø. 22 Pε nugā dí pađi ngue di 'da'i Oja te gā gui 'yāpi.

23 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu ni ida di bennate'a.

24 Bi 'yenna Marta p'uya:

—Ahā, dí pađi ngue nu'mø rā pa rá nεgui, mahøndi bennate yø ánima.

25 Rā Jesús bi 'yεnā:

—Go gā øt'ā ngue di bennate yø ánima, 'nε gā unna 'da'yo te. Nu'a da 'yεc'εigā, mađague'a xta ndu, pε høndi bennate. 26 A nuyá, nu'u yø ja'i 'bahya 'nε εc'εigui, ya hijnam'mø da du, ya ja rā 'da'yo te yø ja'i. ¿Ua guí εc'εi na dí xi'i ya?

27 Rā Marta p'uya bi 'yεnā: —Ahā, grā Hmu, dí εc'εigā ngue gue'e grā Cristo, rá

Ts'ant'u'i Oja nu'a mi ja ngue da εcua ja rā ximhäi.

Rā Jesús bi nzomp'u ha nt'ägui rā Lázaro.

28 Mi juadi bi manna rā hya na p'uya, nuna rā Marta bi ma bá zo rá juhue Maya. Bi xifi njanate, bi 'yεmbi:

—Bá ep'u rā xännbate. Bá pen'na rā hya ngue bi nzo'i 'na.

29 Nu'mø mi 'yøhra Maya ngue bi ts'ofu, bi nangui, bi ma bá nu rā Jesús. 30 Nuna rā Jesús, tobe hin manī yut'ambo rā hnini, bí 'bärpu ha bi nthēui rā Marta. 31 Mi nu yø ja'i ngue bi nangra Maya, bi bōni n'nahmantho, bi ma. Janangue xquet'a bi ntetyø ja'i p'uya, εmbi ngue bi ma dá nzomp'u bí o rā ánima.

32 Bi ma rā Maya p'u mambi 'bähra Jesús. Bi ndantyoħmu p'u ha 'bāi, bi 'yεmbi:

—Ague grā Hmu, nu'mø ngue gdi 'bεcua, hinxta ndu mā idagā 'mø.

33 Nu'mø mi nu rā Jesús ngue zonna Maya co 'nε'u yø judío ni n'youi, bi dār'man'u rá mmui p'uya. 34 Bi 'yännbaya, bi 'yεmbi:

—¿Haru nt'ägui ya? —bi 'yεmbi.

Mi da p'uya, bi 'yεnā:

—Ague grā Hmu, bá εhe guí nnu.

35 Xquet'a bi nzonna Jesús.

36 Di n'yεmbyø judío p'uya:

—Ya guí nnuha te øtya. Ja di nεqui p'uya ngue janjuani ngue mađi mađi.

37 Bi 'yεn'i 'da yø judío p'uya:

—A nūnā, ngue bi zā bi xo-
jpa yø dā rā xādā, rá nze_εgui
xtā nzā xta 'yøt'e ngue hinx_tá
ndu rā Lázaro.

Ya bi bēnnate rā Lázaro.

38 Mahōmbi dār'man'u rá
mm̄ai rā Jesús. Bi guarb_u ja
rā 'bido o rā ánima p'uya ngue
dā hyajpa rā ndodo nnōpa
njo'mi. 39 Bi 'yēnnā Jesús:

—Dam̄i hyācj_u rā do —bi
'yēnā.

Bi 'yēnnā Marta nūnā rá
nju rā ánima p'uya:

—Ague grá Hm̄u, rá nze_εgui
ya yanya, porque ya rá gupa
nt'āgui ya.

40 M̄i dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Uāngui dí xi'i ngue
nū'mø guí 'yēc'ēigui, guí pa
p'uya ngue māguesē Ojā.

41 M̄i ma nthāqui rā do
p'uya. B̄i nōs'māyā rā Jesús, bi
'yēnā:

—Mā Papá'i, dādi ja
māmmādi'i ngue guí ø'mø
d̄i nzo'i. 42 Nugā dí pad̄i
ngue zant'a guí ø'mø d̄i nzo'i,
pē dá māngā nā rā hyā nā
n'namhmā ngue nūya yø ja'i
'būcua, dā 'yēc'ēi ngue go guá
pēnngagui ua.

43 M̄i juadi b̄i mānā rā hyā
nā p'uya, b̄i matrā ánima, bi
'yēmbi:

—Ague Lázaro, bá pōmp'u
guí o —bi 'yēmbi.

44 Bá nangrā ánima p'uya,
bá ēp'u, bá m'māt'i yø ulu yø
'yē conyø gua. Rá hm̄i p'uya
bá n'youi rá njo'mi. Rā Jesús
bi 'yēmbiyø ja'i:

—Dam̄i xāhm̄i ya, thøhm̄i
p'uya, dā ma.

*B̄i nhēca hyā yø ja'i p'uya,
ngue di bēntra Jesús.*

45 Nūya yø judío m̄i 'bap'u
ja rá ngu rā Maya m̄i nū te
bi 'yøtra Jesús, gue'a i 'yēc'ēi'a
p'uya. 46 Pē m̄i'da yø judío,
b̄i ma bá xihyø fariseo te
bi 'yøtra Jesús. 47 Nūya yø
fariseo p'uya conyø hm̄u yø
mmācja, co 'nē'u yø n'yohu
'bet'o ngue yø judío, bi 'yøtra
dajunta. D̄i n'yēmbi:

—¿Te 'be'a ja ngue gā øth_u?
Nūnā rā n'yohu nā, xāndøngu
yø milagro øt'e. 48 Nū'mø
ngue gā hēhm_u p'u, gā yø
ja'i dā 'yēc'ēi te mmānā. A
nū'u yø ts'ut'abi Roma p'uya,
dā pēnhyø soldado ngue dā
dēmhrā mācā nija ja ua, 'nē
dā 'yøtra sui ua ja mā hāih_u.

49 Bi dā'a n'na nc'ēi n̄i hū
ngue rā Caifás, guehnā rā
hm̄u yø mmācja'a rā jēya'a. Bi
'yēmbiyø ja'i:

—¿Ua hinguí pahm_u ha d̄i
nja te gā øth_u ya? 50 ¿Ua
h̄in gad̄i umhm_u rā gūēnda
hanja? Mān'na xānho ngue
n'na nc'ēitho dā dū connā
nguehyø ja'i, h̄inda gue'a
ngue d̄i m'medi gātho yø ja'i
'būcua ja mā hāih_u.

51 Pē nūnā rā Caifás h̄ingrā
hyāse nā rā hyā b̄i mā,
sinoque Ojā bi bēnnb̄i ngue
ngu'a b̄i mā. Porque guehnā
rā jēya ngue b̄i nōpa hm̄u
yø mmācja. B̄i mā ngue rā
Jesús guehnā ja ngue dā dū
connā nguehyø judío nā.
52 'Nē h̄inga hōnt'u yø judío
p'uya, sinoque dā dū connā
nguehyø ja'i 'būi ndap'u bi zā.
Porque nne Ojā ngue ndap'u

bi zā dī m'məhyø ja'i ngue dyø baši Oja. ⁵³ Gue'a rā hya bī nja'a p'uya, nu'u yø judío mī nts'ət'abi, bī mēdi bī nhēca hya ngue dā hyo rā Jesús.

⁵⁴ Janāngue ya hīm māmbi zøp'u ha 'bəhyø judío rā Jesús, sinoque bī ma n'nannī n'na rā xēqui ja rā häi Judea. Ya mmē rā nendapo, ja n'na rā hnīnī nī hū ngue Efraín. Ja bá m'məhmə p'u p'uya co 'nēhyø xādi.

⁵⁵ Ya xmá nguerp'utho rā pa ngue rā ngo øtyø judío, nuna ēmbi rā pascua. Xangu yø ja'i bī ma Jerusalén ngue dí hocyø ts'oqui p'u ja rā nīja hante dī nja rā ngo. ⁵⁶ I 'yo yø ja'i p'uya, ngue honna Jesús. Nu'mø bi zømp'u nīja dī n'yännī n'na ngu n'na, i ēnā:

—¿Ter'u gni bēmhmə? ¿Ua dā ēcua ja rā ngo rā Jesús, ua gue hīn'na?

⁵⁷ Nu'u yø fariseo p'uya, co 'nē'u yø hmu yø mmäcja, ya xi xihyø ja'i ya p'uya, ngue nu'mø to dā badi ha bí 'bəhra Jesús, dā mā. Porque bī ne dī 'bentra Jesús ngue dā got'i.

12

N'na rā xisu bi gopa rā aceite rā Jesús.

¹ Man'nato mā patho dī nja rā ngo ngue rā pascua. Bī ma rā Jesús bá søn'a Betania rá ngu rā Lázaro. Guehna rā Lázaro bi 'yøtra Jesús ngue bī bēnnate. ² Ja bá t'ørpa p'u rā nts'ihmē rā Jesús, bī n'uīte rā Marta. Conna Lázaro 'dap'u hūhmī p'u ja rā mēxa ngue sīhmēui. ³ Nuna rā

Maya p'uya bá ha made litro rā aceite māhotho gā yanī, pē xandømmadi rá muui. Bi gopabi yø gua rā Jesús, bi dujpi conyø xta. Bi yu'ambo rā ngu'a gā yanna aceite. ⁴ Mī 'bəp'u rā Judas Iscariote rá ts'ənt'u rā Simu. Guehna n'na nc'ēi yø xādi rā Jesús, 'nē guehna bi dā nā. Nuna rā Judas bi 'yēnā:

⁵ —¿Hanja ngue hīmbi 'bā rā aceite, ngue xtī t'unna mēnyu yø hyoya? Porque xtī 'bā rā aceite'a te pøxi hyu ciento mā pa rā nzābi.

⁶ Pē nuna rā Judas hīn'i mmanā rā hya nā ngue dī tū rá mmēi dā māxyø hyoya. Sinoque bī manā rā hya nā ngue rā bē. Porque go mafāti rā buxa cū rā mēnyu nā. I pē rā mēnyu njāti p'u ja rā buxa. ⁷ Mī nya rā Jesús, bi 'yēnā:

—Damī hyēmhmə, 'yo te guī mmā. Porque nuna rā xisu guī sui, ya mī pesra aceite xta ngosca mā do'yo 'mø dá n'yāgui. ⁸ A nuya yø hyoya guī mmā, jap'u rā pa guī fāxhu ya, porque 'daua guī 'bəhmə ya yø hyoya. Pē nugā ya hīmma ya'atho rā pa dī n'yohu ua.

Bī nhēcahya yø ja'i ngue hōnda hyo rā Lázaro.

⁹ Xangu yø judío bī badi ngue bí 'bəp'u Betania rā Jesús. Bī ma yø ja'i bá nu. Pē hīngā hōntho nne yø ja'i ngue dā nu rā Jesús, sinoque xquet'a nne dā nu rā Lázaro nuna xi japi xi bēnnate p'u mant'āgui. ¹⁰ Janāngue bī nhēcahya yø hmu yø mmäcja ngue xta hyo rā Lázaro conna

Jesús. ¹¹ Porque nu'a i bennate rā Lázaro, ya hep'u yø mmijudíoui yø judío p'uya ngue go εc'ei rā hya mmanā Jesús.

Bi yarb# ja rā hnini Jerusalén rā Jesús.

¹² Nup'u ja rā hnini Jerusalén, xandøngu yø ja'i bi ma da nsännigo ngue rā pascua. Ja bi bahyø ja'i 'mø mi hyats'i, ngue ya ja ngue da zøp'u ja rā hnini rā Jesús. ¹³ Yø ja'i p'uya, bi dajpa yø xi yø palma, bi ma di c'at'ui rā Jesús. Bi mähra hmafi yø ja'i p'uya, i ena:

—Nunā rā m'menhni Oja 'b#cua, guehna tate na. Oja di japhna rá dast'abi yø judío bá 'benhni.

¹⁴ Bi din'a n'na rā burru bi hyuxrā Jesús. Ya bi nja tengutho nt'ot'i p'u ja rā Macā Libro ngue ena: ¹⁵ “Ague gyø mmenguh# p'u ja rā hnini Sión, 'yogui süh#. Guí nnu ngue bá ep'u ni dast'abih#, bá hyuxa n'na rā burru”. ¹⁶ Nup'u rá mudi hingui pahyø xädi rā Jesús hanja'a te øt'e. Pe nu'mø mi ma mahets'i rā Jesús, ja bi zo yø mmäi p'uya, ngue nu'a te gäma hya xi nja, ya mant'ot'i ngue ngu'a ja ngue di nja.

¹⁷ Nuya yø ja'i n'youi rā Jesús, guehya bi nup'u bi japi bi bennate rā Lázaro, gä mmanyø ja'i te gä xi nurpi ngue øt'e. ¹⁸ Janangue bi ma yø ja'i ngue di c'at'ui rā Jesús, porque pahyø ja'i ngue nu'a rā milagro xi 'yøt'e, hinjonda

zä da 'yøt'e. ¹⁹ Yø fariseo p'uya, di n'yεmεbi:

—Ya guí nnuh# ya, ya hingui sä te gā øth#. Guí nnuh# ngue gä ni me yø ja'i rā Jesús.

Nuya 'da yø ja'i hingyø judío bi hyonna Jesús.

²⁰ Nuya yø ja'i bi ma Jerusalén ngue da thanne Oja 'mø bi nja rā ngo, n'youi p'u 'da yø mmengü Grecia.

²¹ Nuya p'uya bi guarb# 'bähra Lipe nunā rā mmengü Betsaida ngue rā häi Galilea. Bi 'yäpra mate p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague n'yø, dí nne ga nyagähe ts'u rā Jesús.

²² Nunā rā Lipe p'uya, bi xihra Andre'a te sifi. Nunā rā hya bi sifi, 'da i matho gä yoho ngue bá xihra Jesús. ²³ Nunā rā Jesús bi 'yεntho 'mø mi dadi:

—Nu rā N'yoh# bí 'yε mahets'i, ya ni ma da zønna pa p'u da hnu ngue maguese.

²⁴ Majuaní dí xi'ah#, ngue nugä, ja ngue da thogui, n'namh# ngue xangu yø ja'i da dinna 'da'yo te. Tengutho n'na zihmudä rā trigo, mente hinga nthuh# rā hmudä, xquetho n'na mhmudä tho i ja. Pe nu'mø ya bi thuh#, da bøxra hmudä, pe ya xangu yø trigo da ma mā peti 'mø bi nja. ²⁵ Nu rā ja'i honi ha di mpommi rā ndate, guehna di 'bēhrá te na. Pe nu rā ja'i enná te ua ja rā ximhäi, guehna di t'unna 'da'yo te para zantho na. ²⁶ Nu rā ja'i nne da 'yørcagui

mā pähä, da denngui. Nup'u ha gā m'mucä, ja di m'map'u. Nu ra ja'i da 'yørcagui mā pähä, guehna nnu manho ma Papägä na.

Bi manna Jesús ngue ya ni ma da tho.

²⁷ A nuyá, hĩndĩ padĩ te ga øtya. ¿Tenĩ 'be'a ja ngue ga mma? Ya hĩngui sã ngue ga ɛna: “Mā Papá'i, damĩ yangui ngue'a te ja ngue ga thogui”, ga ɛna. Porque ya dá ɛcã'a, ngue nu'a te ja ngue ga thogui, ga thomhmagã'a.

²⁸ Bi 'yɛmp'uaya:

—Ague mā Papá'i, da fadi ngue mague'asɛ'i ya.

Nu'a ra ora'a p'uaya, bi t'øde ngue bá nya Oja maya, bi 'yɛna:

—Ya xa nja'a te di fadi ngue maguecɛgui. Pɛ mahønga øt'e ngue da fadi ngue maguecɛgui ya.

²⁹ Nu'u yø ja'i mi 'bãp'u, bi 'yøde ngue bá nya Oja maya, pɛ ɛmthobi ngue ra ngãni'a øde. Mi'da yø ja'i p'uaya, bi 'yɛna:

—Rã anxɛ Oja i nzohnu —bi 'yɛna.

³⁰ Mi nya ra Jesús, bi 'yɛmbyø ja'i:

—Nuna ra hya bi t'øhya, himma partegã p'u ngue bi t'øhna ya, sinoque ni partehu na. ³¹ Ya ni ma da zønna ora da thaxra güenda ua ja ra ximhäi ya. Da thejpa rá hya ra zithu di manda ua ja ra ximhäi. ³² Nu'mø bi ma ma'bã'mi ra pont'i da n'nø'migã, ndap'u bi zã, da denyø ja'i mā hyagã.

³³ Bi manna ra hya na, ngue di opan'yū yø ja'i temã forma di du 'mø bi tho. ³⁴ Bi 'yɛnyø ja'i p'uaya:

—Ya xtã øcãhe te nt'ot'i p'u ja ra libro ngue ra ley, ngue ra Cristo i 'bui para zantho. 'Nɛ nu'i gui ɛna ngue ra N'yohu bi 'yɛ mahɛts'i, i ja ngue da ma macuati ra pont'i. ¿Ndana gue'a'a ra n'yohu bi 'yɛ mahɛts'i gui mmam'mø?

³⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nuyá, ya mĩts'u dra pa gui hɛthu ua'a ja ngue da xoc'a ni mmũihũ ya. Nu'mø bi dĩni xanho ni mmũihũ na ra hya dí xi'ahũ ya, guehna ra hya gdi n'yohu na. Pɛ nuna ra ja'i hĩnda ne da 'yøt'e te dí mmangã, guehna ra ja'i hĩngui padĩ te ga 'yo na.

³⁶ Damĩ 'yɛc'ɛihũ na ra hya da xoc'a ni mmũihũ mɛnte da zã ga xi'ahũ ha di xohni mmũihũ. 'Nɛ majuanĩ da xoc'a ni mmũihũ na ra hya na.

Mi juadi bi manya yø hya ya p'uaya, bi ma ra Jesús, hĩngui fadi ha i ma.

Nt'ot'i p'u ja ra Macã Libro ngue yø judío hĩngui ɛc'ɛi ra Jesús.

³⁷ Madague'a xangu yø milagro bi nu yø ja'i bi 'yøtra Jesús, pɛ hĩngui ɛc'ɛi te xifi.

³⁸ Pɛ ya ja ngue da ngu'a di nja, tengutho ra hya bi 'yøtra pøngahya Isaías ngue bi 'yɛna: “Ague grã Hmu, ¿ndana gue'a bi bøni ngue bi 'yɛc'ɛi na ra hya dá xicãhe ya? ¿Ndana gue'a pøni ngue da badi ngue ya uhrã ts'edi Oja ya?” ³⁹ Ra Isaías xquet'a bi 'yot'i hanja

ra hya ngue himbi 'yεc'ei ra hya yø ja'i, bi 'yεna: ⁴⁰ "Nuna Oja bi gorpabi yø nthandi yø ja'i, n'namhma ngue hinda hyeti conyø dä. 'Nε bi gorpabi yø mmæi, n'namhma ngue hinda dimp'u ja yø mmæi hanja ra hya. 'Nε hinda 'bätyø mmæi ngue da den'Oja para ngue hinda punnbi". ⁴¹ Ra Isaiás bi manna ra hya na, ngue parpi ngue magueε ra Jesús, janangue bi ma hanja'a ra Jesús.

⁴² Co ngu'a xangu yø judío ja yø cargo bi 'yεc'ei ra Jesús. Nja hingui xihyø ja'i ngue εc'ei, porque su yø fariseo, i nne ngue hinda dujpa yø thuhü p'u ja ra nija. ⁴³ I εna ngue man'na xanho ngue da nu manho yø ja'i, hinda gue'a ngue Oja da 'yεmbi ngue xanho te øt'e.

Da ma ra castigo yø ja'i hingui εc'ei te mmana Jesús.

⁴⁴ Nuna ra Jesús bi ts'edi bi nya, bi 'yεna:

—Nu ra ja'i εc'eigä ya, hinga hængthogui εc'eigui ra ja'i, sinoque xquet'a εc'ei'a ma Papá bá penngui. ⁴⁵ Nu ra ja'i hercä ya, tengutho 'mø go di het'a to bá penngui.

⁴⁶ Nugä guecä ga xoc'a ni mmæihæ. Dä εcä ua ja ra ximhäi, n'namhma ngue nu'a da 'yεc'eigä, hinda m'mæi tengutho ga 'bæhyø ja'i 'yo mant's'o. ⁴⁷ A nuyá, i 'bæi to øhra hya dí mmangä ya, pε hingui ørpa masu. Ya himma partegä p'u da ma ra castigo ra ja'i. Porque hinda εcä ngue 'bexcä sänni da ma ra

castigo yø ja'i 'bæcua ja ra ximhäi, sinoque dá εhε ngue ga nyani. ⁴⁸ A nuyá, nu ra ja'i hingui ørca masu, 'nε hingui ørpa masu na ra hya dí mmangä, guehna ra ja'i da ma ra castigo na. Nuna ra hya dí mmangä ya, guehna di ts'ännbabi ra castigo yø ja'i 'mø ra pa rá nzeGui na, ngue hingui εc'ei yø ja'i te dí mma. ⁴⁹ Porque himma hyasε dí mma. Nu'a ma Papá bá penngui, nuna ra hya di 'bejpi ga mma, guehna ra hya dí xän'nahæ na. ⁵⁰ Pε dí pacä p'æya, ngue nu to da 'yεc'ei na ra hya di 'bejpagui ma Papá ga mma, di nja ra 'da'yo te ra ja'i. Nuna ra hya xijma Papá ga mma, guehna ra hya dí mmangä na.

13

Bi merpa yø gua yø xädi ra Jesús.

¹ Hante di nja ra ngo ngue ra pascua, nuna ra Jesús ya padì ngue ya bi zønna ora da bøngua ja ra ximhäi, di ma mahεts'i bí 'bæhrá Papá. Nuna ra Jesús hinha rá nzeGui di ma'u yø xädi 'bæcua ja ra ximhäi.

²⁻³ Rā zithu ya xi bennba rá mmæi ra Judas Iscariote nuna rá ts'ant'u ra Simu ngue di dá ra Jesús. Nuna ra Jesús, ya padì ngue bi 'yεp'u bí 'bæ Oja, 'nε mahøndi map'u bí 'bæ Oja. 'Nε padì ngue nu'a rá Papá, di unna ts'edi ngue di manda gätho yø cosa i ja. ⁴ Mente sihmε p'æya, bi nangbæ ja ra mεxa mi hudì, bi møhrá tuhü,

bī ngūt'a n'na rā toaya p'uya.
 5 Bi xitra dehe p'ua ja n'na rā
 bandeja, bī merpa yø gua yø
 xādi. I dujpa rā dehe conna
 toaya dī ngūt'i.

6 Nu'mø ya mmap'ua da
 merpa yø gua rā Bēdu p'uya,
 rā Bēdu bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmu, ɥua 'nēcā
 gui percagui mā guagā?

7 Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:
 —A nuyá, hinguí padī te ga
 mbøn'a te dí øt'ä ya, pē gui
 pa'a m'mēfa te ga mbøni.

8 Mī dahra Bēdu p'uya, bi
 'yēmbi:

—A nugā hinda zā gui
 perca mā gua.

Mī dahra Jesús, bi 'yēmbra
 Bēdu:

—Nu'mø ngue hinga pet'a
 nī gua, ya himma n'youi 'mø.

9 Bi 'yēnna Bēdu p'uya:
 —Ague grā Hmu, hinga
 hørma gua gui percagui 'mø,
 gui pegagui mā 'yē 'nē gui
 hiqui.

10 Pē rā Jesús bi 'yēmbi:
 —Nu rā ja'i ya m'met'e,
 ya bi bo gā rá do'yo. Ya
 hinda høndyø gua ja ngue
 da 'berpabi rā ja'i. Ya gā
 m'meque'ahua ngue rā nts'o,
 hinda hōnda n'na'ahua ngue
 hinga m'meque.

11 Bī manna rā hya nā ngue
 hinga gātho m'mequebi yø
 mmāi yø xādi ngue rā nts'o,
 porque padī ndana gue'a ja
 ngue di dā. 12 Mī juadi bī
 mejpa yø gua yø xādi p'uya,
 mahømbi hye rá tuhū rā Jesús.
 Bī mīp'ua ja rā mēxa mahøn'a
 p'uya. Bi 'yēmbi:

—ɥua gui padī te dá øt'ahua
 ya? 13 Nu'ahua gui enju

ngue drā xännbategä, 'nē
 drā hmugä. Pē gue nī
 'yup'ua te guí xicja, porque go
 guecä drā xännbategä 'nē drā
 hmugä. 14 A nu'mø ngue drā
 xännbategä 'nē drā hmugä,
 'nē dí pet'a nī guahua, xquet'a
 nne ngue gui njahua p'uya.
 Guí mpejpa nī gua n'na ngu
 n'na'ahua. 15 Nugä, ya dá
 ut'ahua te ja ngue gui 'yøthua,
 n'namhma ngue tengutho
 dá øt'ahua ya, da ngu'a gui
 n'yørpe n'na ngu n'na'ahua.
 16 Majuani dí xi'ahua, ngue
 n'na rā mēfitho, 'yo di enā
 ngue hinda zā da 'yøt'e tengu
 øtrā hmu. Nu'a n'na rā
 m'mēnhni, 'yo di enā ngue
 hinda zā da 'yøt'e tengu øt'a
 to pēnhni. 17 Nu'mø ngue
 tinnī mmāihua ya yø hya dí
 xi'ahua gui 'yēt'a mmāihua ya,
 rā mmēnthi gā nthēhua 'mø.

18 Nu te dí mmangä ya,
 hinga gātho di toca'ahua nā
 rā mmēnthi nā. Porque dí
 padī te'o ya xta huanhni,
 gue'ua di tocabi'ua. Pē jatho
 ngue dī nja'a te nt'ot'i p'ua
 ja rā Maça Libro ngue enā:
 “Nuna 'daua dí sihmēgä'be
 ya, guehna 'bui ngue mā
 nsuigä'be nā”. 19 Dí xi'ahua nā
 rā hya nā hante ngue dī nja,
 n'namhma ngue nu'mø bī nja
 p'uya, gui 'yēc'ēihua ngue go
 guecä. 20 Majuani dí xi'ahua
 ngue nu rā ja'i dī unna säya'a
 to dí pēnhnä, tengutho 'mø
 go dadi 'dacra ts'äya rā ja'i.
 Nu to di 'dacä rā ts'äya p'uya,
 tengutho 'mø go dadi unna
 ts'äya'a to bá pēngui.

Bi manna Jesús ngue guehna ra Judas i ja ngue di dä.

²¹ Mi juadi bi manna ra hya na p'uya, bi zä ngue tär'man'u rá mmái ra Jesús. Bi ma njuantho p'uya, bi 'yēna:

—Majuani dí xi'ahya ya, ngue 'bucua n'na nc'ei jagatho hāi, ya honi ha di japi ngue di dāgui.

²² Nu'u yø xādi p'uya bi madi di nhyeti n'na ngu n'na, hingui fadi te'o sihna ra hya i hma. ²³ Nu'a n'na nc'ei 'dap'u hūhmi ngue sihmēui ra Jesús, guehna rá xādi emmēi di madi. ²⁴ Ra Bedu p'uya, bi 'yørpa ra senya'a 'dap'u hūhmi ra Jesús ngue da 'yānni te'o na i mma. ²⁵ Nu'a bi t'ørpa ra senya p'uya, man'na bi guarbha hu ra Jesús ngue bi 'yānni, bi 'yēmbi:

—Ague grá Hmu, ¿te'o na gui mma? —bi 'yēmbi.

²⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yēna:

—Ma ga pocä n'na xequi ra thuhmē ya. Nuna ga unna p'uya, guehna dí mmangä na.

Bi po'a n'na xequi ra thuhmē p'uya, bi unna Judas Iscariote rá ts'ant'u ra Simu. ²⁷ Nuna ra Judas, ngu i hyanna ra thuhmē, bi yatra zithu p'u ja rá mmái. Ra Jesús bi 'yēmbuya:

—Nu'a te ja ngue gui 'yøt'e, 'yøt'e n'nahmantho.

²⁸ Pē nu'u 'dap'u hūhmu p'u ja ra mēxa ngue sihmē, hijnombi n'yo yø mmái hanja na ra hya bi sihna ts'ofu. ²⁹ A nuna ra Judas ngue ma fāti ra buxa njumēnyu, bi 'yēmp'u i bēn'i'da, ngue nuna ra Jesús

bi xifi ngue da däi tema hyoni ngue ra ngo, ogue di unni zi algo yø hyoya. ³⁰ Hontho bi zi ra thuhmē bi t'unna Judas, bi bōni, bi ma. Pē ya nxui p'uya.

Ma'da'yo ra hya di manda ra Jesús ngue di nja.

³¹ Mi bōnna Judas, bi 'yēnna Jesús:

—A nuya ja di nequi p'uya ngue magueſe ra N'yohu bí 'yē mahēts'i. 'Nē connā ngue'a te øt'e, ja di nequi p'u ngue magueſe Oja. ³² Xi'mø ngue ra N'yohu bí 'yē mahēts'i, nu te øt'e, gue'a gui nequi ngue magueſe Oja'a, nuna Oja ya, xquet'a da 'yudi ngue magueſe'a rá Ts'ant'u ya. 'Nē ya mi ts'adyø pa di nja na dí xi'ahya ya. ³³ Ague ma basi'ahya, ya mi ts'udra ora dí 'būhmu ua ya. Tengutho ra hya xtá xicä yø judío, xquet'a ngut'atho ra hya dí xi'ahya ya. Gui hyonju, pē hindä zä gui tenngahya hapu gdá magä. ³⁴ Ma'da'yo hōn dadi 'ber'ahya ya, ngue gui mmahmu n'na ngu n'na'ahya. Tengutho nnā ma'ahya, gui njathya p'uya ngue gui mmahmu n'na ngu n'na'ahya. ³⁵ Nu'mø ngue gui mmahmu n'na ngu n'na'ahya, di unna güenda gātho yø ja'i ngue gue'e ma xādi'ahya m'ø.

Bi manna Jesús ngue da gōn'a m'mēfa ra Bedu.

³⁶ Ra Bedu bi 'yørpa ra nt'ānni ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grá Hmu, ¿hapu gue gdi ma p'uya?

Mi dahra Jesús, bi 'yēna:

—Nup'u ha gdá magä, ya hinda zä gui tenngah. Pe da zä gui tenngah m'mefa.

³⁷ Ra Bedu p'uya, bi 'yembj:

—Ague grá Hmu, ¿hanja ngue gui ena ngue hinda zä ga ten'na'i ya? Nugä dí emma te conná ngue'e.

³⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Guí ena ngue gui enni te conná nguecä. Pe majuaní dí xi'i ngue hante di mmahra øni, ya xquí cønga nhyu ndi.

14

Nuna ra Jesús, guehna ra yu na ngue di zønna ja'i p'u b'hra Papá.

¹ 'Yo di tu ni mmaih. Guí hyahní mmái gui 'yεc'εih Oja, da guecä dami 'yεc'εigah. ² Nup'u ja rá ngu ma Papágä, xangu yø ts'äya bí jap'u. Nu'mø da hin'yü p'u yø ts'äya, hinte ga sänni ga xi'ah mø. Pe nuyá, ga mmagä ya ngue güi nsägä ha gui nsayah. ³ Nu'mø dá magä p'uya ngue güi nsägä ha gui nsayah, ga ma εcä mahøn'a p'uya ga sixah, n'namhma ngue 'dap'u ga m'mahm. ⁴ Guí pahmu p'uya hapu gda magä, 'ne gui pahmu ra 'yu.

⁵ Mi dahra Toma p'uya, bi 'yembj:

—Ague grá Hmu, hinda pacähe ha gdi ma, ¿ha da nzä ga pacähe ra 'yu gdi ma?

⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Conná nguecä da zä gui søhm p'u 'b Oja. 'Ne conná nguecä gui pahmu ndana majuaní. Go dadí ungä ra 'da'yo te. Nu to

gä da 'yεc'εigui, gue'u da zømp'u 'buhma Papá'u. ⁷ Ngue hingmi pahmu te'ogä ma m'mεt'o, janangue hingmi pahmu te'o na ra Papá. A nuyá, ya gui pahmu ya, porque ya gui nuh ya.

⁸ Bi 'yembra Lipe p'uya:

—Ague grá Hmu, 'yøt'e ngue da zä ga nnugähe ra Papá 'mø. Co nu'a p'uya.

⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Ague Lipe, ya xa mma yø pa dí n'yohu, ¿'ne tobe hingui paqui? Nu'a to bi nugä, ya bi nu ra Papá'a. ¿Hanja'a gui xiqui ngue gui εngui ga øt'ä ngue gui nu ra Papá?

¹⁰ ¿Ua hingui εc'εigui ngue tenguthogä ya, njarbutho ma Papá? Tengutho ma Papágä p'uya, xquet'a di njadä p'u. Nuna ra hya ya xtá xi'ah, hingo dí mmansεgä na. Nu'a ra Papá dí n'yo'be, go øt'a te dí øt'ä'a. ¹¹ Dami 'yεc'εigah ngue tenguthogä ya, njarbutho ma Papá. Tengutho ma Papágä ya, xquet'a di njadä p'u. A nu'mø hingui εc'εih na ra hyatho, dami 'yεc'εigah 'mø gá nuh'a te dí øt'e. ¹² Majuaní dí xi'ah, nu ra ja'i ngue rá mmái ga 'yεc'εigui, xquet'a da zä da 'yøtra ja'i tengutho dí øt'e. Man'na xangu da 'yø'r'mø ngue da zä, porque nugä ga mmagä p'u bí 'buhma Papá. ¹³ Rángue gui εc'εigah, nu'mø gá mat'Ojah, gui hya ra ts'edi gui 'yädi te gui nneh. Nugä ga 'da'ah'a te gä gui 'yähmu, n'namhma da fadi ngue maguesε na ma

Papá. ¹⁴Rángue guí εc'εigah̄u, nu'mø guí hyā rā ts'edi guí 'yādi te guí nneh̄u, nugā gā 'da'i ndanā bi zā maçosa guí 'yāhm̄u.

Bi xihyø xādi rā Jesús ngue da penhna Espiritu Santo.

¹⁵ Nu'mø gadi maçj̄u, dami 'yøt'e te dadi 'bep'ah̄u 'mø. ¹⁶ Gā äpā rā mate mā Papá ngue da penhni te'o da māxah̄u, 'nε di hoc'a ni mm̄aih̄u, tengutho dí øt'ah̄u ya. Nunā da 'benhni, guehna rā Espiritu Santo da gāp'ah̄u rā 'yū majuanī. 'Nε guehna guí n'yoh̄u para zantho nā. ¹⁷ Nu yø ja'i hingui εc'ei Oja, hingui sā di n'youi rā Espiritu Santo, porque hingui hεti 'nε hingui padī te'o. Pε nu'ah̄u, ya guí pahm̄u te'o nā, porque rā Espiritu Santo ya 'bucua guí 'buhm̄u, 'nε guí n'yoh̄u para zantho nā. ¹⁸ Nugā hinga soc'asεh̄u ua, gā ma pengā ngue gā n'yoh̄u. ¹⁹ Ya mi ts'atho ya, ya hinni mantho da nugā yø ja'i. Pε nu'ah̄u guí nnuj̄u mahøn'a. 'Nε di nja'ah̄u rā 'da'yo te, ngue mahøngdí 'bucā. ²⁰ Nu'a rā pa'a p'uya, guí umhm̄u rā güenda ngue dí n'yogā'be mā Papá. Da gue'ah̄u p'uya, dí n'yoh̄u p'u guí 'buhm̄u. ²¹ Nu rā ja'i da 'yøt'e te dadi 'bepi, guehna di nεqui ngue majuanī di maçui. Mā Papágā p'uya, xquet'a di mađi gātho ya yø ja'i di maçui. Nugā p'uya xquet'a dadi mađi, 'nε gā øt'e ngue da fađi ngue dí n'yo'be rā ja'i di maçui.

²² Bi 'yεnna Judas, nunā hingra Iscariote:

—Ague grā Hmu, çhanja ngue høn̄jthogāhe guí 'yudi ngue dí n'yoh̄u, 'nε hinga gātho mi'da yø ja'i da bađi?

²³ Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Nu rā ja'i di maçui, guehna da 'yørpabi maçu te dí xifi, 'nε guehna di mahma Papágā nā. Nugā ya, co 'nεhma Papá, ya dí n'yohe rā ja'i di maçui. ²⁴ A nu rā ja'i hīndi maçui, guehna hingui ørcatho maçu te dí xānnbi. Nunā rā hyā dí xi'ah̄u ya, himma hyasεgā nā, go rá hyā'a mā Papá bá penngui.

²⁵ Dí xi'ah̄u gātho ya yø hyā ya, mεnte tobe 'daua dí 'buhm̄u. ²⁶ A nugā gā äpā mate rā Papá ngue da penhna Espiritu Santo, n'namhma da māxah̄u 'nε di hoc'a ni mm̄aih̄u. Gue'a go da xān'nah̄u gātho'a p'uya, 'nε gā di bεn'nah̄u ya yø hyā ya xtá xi'ah̄u.

²⁷ Ya gā soc'ah̄u ya, pε di hut'a ni mm̄aih̄u. Nugā gā øt'e ngue da hyu ni mm̄aih̄u, hinga tengu rā hyā mmanyø ja'i ngue εmbi nthumm̄i. 'Yo sā di tu ni mm̄aih̄u 'nε 'yo guí suh̄u. ²⁸ Ya guí øde te xtá xi'ah̄u ngue gā mmagā p'u bí 'buhra Papá, 'nε hōnga ma εcā ngue 'dap'u gā n'yoh̄u. Nu'mø majuanī gadi maçj̄u, dami johyah̄u ngue gā mmagā. Porque nunā rā Papá, tate nā ngue nugā. ²⁹ Dí xi'ah̄u nā rā hyā nā hante ngue di nja, n'namhma ngue nu'mø

bī nja, ya gui 'yεc'εih_u nā rā hya ya xtá xi'ah_u p'uya.

³⁰ Ya hinga ya'atho ga nyah_u ya, porque ya bá εp'u rā zithu nu'a dī manda yø ja'i hinguī εc'εigā. Pε cohrá ts'edi nā, hinda zā dā dajpi. ³¹ Pε ya jatho ngue ngu'a dī nja, para ngue dā bahyø ja'i ngue dadi macā mā Papá. 'Nε dí øt'e te di 'bejpi ga øt'e. Nanj_u ya, ma ga 'uehm_u ua.

15

Rā Jesús bi hyejpabi rā hya bī mā ngue n'na 'bāi rā uva conyø 'yet'o.

¹ Go guecā tengutho n'na 'bāi rā uva, 'nε hinjom man'na tengugā. Mā Papágā p'uya, tengutho n'na rā mεfi ngue fāhrā nu'a'uva. ² Sajpa yø 'yet'o hinguī nne dī nzadi. Pε nu'u yø 'yet'o zadi, fādi 'nε øjpa yø 'yont'o, n'namhma ngue man'na dī nzadi xanho. ³ A nu'ah_u, tengutho yø 'yet'o ngue zadi, porque guī ørpah_u masu te dí xān'nah_u. ⁴ 'Yo guī hegah_u p'u, tengutho gā hīndī hec'ah_u p'u. Xi n'na rā 'yet'o ya, nu hīnda zā dī nzahrā ndāt'ā 'mø 'yose, ya hīmbī thep'u ja rā dā'y_u. Guī njath_u p'uya, hīnda zā guī n'yo manhoh_u 'mø guī hyegah_u p'u.

⁵ Nugā tengutho n'na rā dā'y_u. A nu'ah_u p'uya, tengutho yø 'yet'o. Nu'a hinguī hegaguī ya, man'na dī n'yo manho, porque dī n'yo'be. A nu'mø guī hyegah_u p'u, ya hīnda zā te guī 'yøth_u. ⁶ A nu rā ja'i hep'u mā hyagā,

dī njapi tengutho rā 'yet'o hinguī zadi. I nthεqui ngue ma'ot'i. Nu'mø bi 'yot'i, dā ma mapeti ngue dā t'udi.

⁷ Nu'mø hinguī hyegah_u p'u, guī 'yet'a mmūi te dí xān'nah_u, damī 'yādi te guī nne guī 'yāhm_u, guī nnu gue dī n'na'ah_u. ⁸ Nūnā mā Papágā, dā hnu mansu 'mø ngue guī n'yo manhoh_u nā. Gue'a dī nεqui'a p'uya ngue majuanī mā xādi'ah_u. ⁹ Tengutho guī macā mā Papá, njarbutho nnā mā'ah_u ya. Nu te dí nnu manhogā, gue'a guī 'yøth'ā. ¹⁰ Nu'mø guī 'yøt'e te dadi 'ber'ah_u, ya nī mantho gā mā'ah_u 'mø. Nugā dí øt'e te di 'bejpaguī mā Papá, jananguē dī maqui.

¹¹ Dí xi'ah_u nā rā hya nā, n'namhma ngue tengutho nnā johyagā, ngu'a gdi johyah_u. 'Nε hangū rā pa guī johyah_u. ¹² Nūnā rā hya nāya, dadi 'ber'ah_u ngue tengutho nnā mā'ah_u ya, dā ngut'a gdi mmahm_u n'na ngu n'na'ah_u. ¹³ Nu'a mā datho ja ngue dā 'yøt'a n'na ngue'mø dī mahrá amigo, dā 'yennā te connā guehrā amigo. ¹⁴ Nu'ah_u, ya mā amigo'ah_u ngue'mø guī 'yøt'e te dadi 'ber'ah_u. ¹⁵ Nuyá, ya hinga εn'ah_u ngue gyø mεfithoh_u ya, porque nu'a rā mεfitho hinguī padī te øtrā hmu'a. Nuyā dí mma ngue mā amigo'ah_u, porque ya dá o'ah_u n'yu te gāma hya xicā mā Papá. ¹⁶ Hingo gā huanngah_u, nugā go dá huan'nah_u. A nuyá, ngue guī εc'εigah_u, dí nne ngue

zant'a guí n'yo manhohu, n'namhma ngue di n'na'ahu'a te gā guí 'yāphu ra Papá. 17 Nuna ra hya naya, dadi 'ber'ahu ngue guí mmađi n'na ngu n'na'ahu.

I nnu man'u yø ja'i ra Jesús co 'ne'u yø xādi sambabi.

18 Nu'mø ngue nnu man'u'ahu yø ja'i, ya guí pahmu ngue ya mam'met'o xa hnu man'ugui. 19 Nu'mø ngue gadi n'amigohu yø ja'i hingui ec'eigā, dadi ma'ahu yø ja'i 'mø tengutho guí mahyø amigo. Pe nugā, go dá huan'nahu p'u 'buhyø ja'i ua ja ra ximhai. A nuyá, ya hin gadi n'amigohu yø ja'i ya. Janangue nnu man'u'ahu. 20 Dami benna hya ya xtá xi'ahu m'met'o. Hijnjo'o n'na ra mefitho da 'yena ngue hinda thogui tengutho thohra hmu. Nu'mø ngue bi nu man'ugā yø ja'i, xquet'a guí njathu p'uya, da nu man'u'ahu yø ja'i. Nu'mø ngue hingui t'ec'ei'a te dí xānbategā, ni xinga gue'ahu da t'ec'ei'ahu 'mø. 21 Nu te gā dí xi'ahu ya, da ja'ahu yø ja'i, porque ngue ma xādi'ahu. Nuna Oja bá penngui, hingui pahyø ja'i te'ona, janangue di ja'ahu p'u yø ja'i.

22 Nu'mø hin xcabá ehe ga nzohyø ja'i, ya hinda jase yø ja'i p'u da ma ra castigo 'mø. Pe nuyá, di jase p'u da ma ra castigo ya ngue hingui ec'eigui. 23 A nuyá, nu'a ga nnu man'ugā yø ja'i ya, xquet'a 'ne'a ma Papágā nnu man'u ya. 24 Hin tema

castigo di nja 'mø ngue hin tema hmeya xcá øt'a p'u ha 'buhyø ja'i. 'Ne nu'a te gā dí øt'e, hijnongui pøni ngue di sä da 'yøt'e. Madague'a bi nu yø ja'i te gā dí øt'e, pe co ngu'a nnu man'u gyø ja'i, co 'ne'a ma Papá i hnu man'u ya. 25 Nuyá yø hya dí mmangā, di nja ya, porque jatho ngue di nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ra ley ca yø ja'i, i ena: "Hingui ja te rángue'a i hnu man'ugui".

26 Ga xicā ma Papá ngue da penhna Espiritu Santo da máxahu 'ne di hoc'a ni mmaih. A nu'a, go di ja majuaní te'ogā'a. 27 Xquet'a 'ne'ahu dami jahu majuaní te'ogā, porque dí n'yohu asta guerp'u bá fahra hya.

16

1 Dí xi'ahu ya yø hya ya, n'namhma hingui nyobeni. 2 'Ne da ma nthuqui ni thuhu p'u ja yø nija yø judío. Da 'yehra ora ngue di m'mu i'da da hyo'ahu, da 'yena ngue ørpa rá 'befi Oja. 3 Nguna ra hya da ja'ahu yø ja'i, porque hijnjam'mø di nne da ba'a ma Papá, ni xinga gueque di pacyø ja'i. 4 Dí xi'ahu na ra hya na, n'namhma ngue nu'mø bi zonna ora di nja, da zo ni mmaih na ra hya ya xtá xi'ahu.

Ja di nequi p'u'a te øtra Espiritu Santo p'uya.

Mam'met'o hinte dí xi'ahu na ra hya na, porque 'daua dí 'buhmu. 5 A nuyá, ya ga

mmagä ya, ganī m'map'u bí 'bähma Papá bá penngui. A nu'ahü ya, ya hīnjonda bōni dā 'yēngui: “¿Harü gnī ma ya?”⁶ Pē nūya ngue dā xi'ahü nā rā hyā nā, bi dū nī mmāihü ya. ⁷ Pē majuanī te dí xi'ahü, go nī nhohü ngue gā mmagä. Porque nu'mø hīngā mmagä, ¿hague di 'yē'a rā Espiritu Santo dā māxahü 'nē di hoc'a nī mmāihü 'mø? Pē nu'mø gā mmagä, ya gā ma penhnä p'uya. ⁸ Nu'mø bá ε'a p'uya, go dā 'yøt'a ngue dā bahyø ja'ī 'bücua ja rā ximhäi ngue ja yø ts'oqui, 'nē dā badī hanja nā rā 'yū njuantho. 'Nē dā bahyø ja'ī ngue dā zōnna pa dā japrā castigo Oja. ⁹ Dā badī ngue rā ts'oqui øtyø ja'ī hīmbi 'yēc'ēigui. ¹⁰ A nugä ngue njuantho dá n'yogä, ya gā mmagä p'u bí 'bähma Papá. 'Nē ya hīnnī mantho guī nnujü ua. Janāngue dā hyaxā njuani yø ja'ī p'uya ndana gue'a rā 'yū njuantho ja ngue dā n'yo. ¹¹ Dā hyaxā njuani yø ja'ī p'uya hanja nā rā hyā xā nzän'Oja. Porque ya dā ts'ännbi ngue dā ma rā castigo nā rā zithü dī manda ua ja rā ximhäi.

¹² Xangu mī'da yø hyā jap'u dí nne gā xi'ahü, pē tobe hīngui sōnna ora p'u dā zä gui tīmhmü te gā mbøn'a te dí xi'ahü ya. ¹³ Nu'mø bá εhra Espiritu Santo ya, go di o'ahü n'yū hanja'a te majuanī'a. 'Nē gā majuanī'a te dā xän'nahü'a, porque hīngrā hyāε dā mā, a nūnā tengütho rā hyā dā sifi, dā ngu'a dā mā. Dā 'yøt'e

ngue gui tīmhmü hanja'a te ja ngue dī nja. ¹⁴ Nu'a go dā 'yøt'e ngue dā hnu mansugä'a, porque dā hä'a rā hyā gā xifi, 'nē dā 'yøt'e ngue gui pahmü hanja rā hyā. ¹⁵ Nu te gāma hyā mmanna Papá, gā gue'a rā hyā dī mmangä'a. Janāngue dí xi'ahü ngue rā Espiritu Santo dā hanngagui mā hyā, 'nē di ja'ahü ngue gui pahmü hanja rā hyā.

Dā gohi ngue rā johya'a rā dummai ja yø xädi.

¹⁶ Ya mī ts'udrä ora ngue hīn harü gui nnujü ya. M'mefa p'uya, ya hīnda ya'atho gui nnujü mahøn'a, porque gā mmagä mahets'ī bí 'bähma Papá.

¹⁷ Nūya 'da yø xädi p'uya, dī n'yänni n'na ngu n'na, dī n'yēmbi:

—¿Te gā mbøn'a xicjü nā? ngue enā ya mī ts'udrä ora ya, ya hīn harü gā nnuhü. Ximmi ts'udrä ora ngue gā nnuhü mahøn'a p'uya, ximmi mmamp'uya ngue dā ma mahets'ī bí 'bährä Papá. ¹⁸ ¿Teni 'be'a gā mbøn'a mmanna? ngue ēmbi ya mī ts'atho. Hīndī pahmü temā hyā mmanna.

¹⁹ Bi bahrä Jesús ngue nne dā 'yānyø xädi nā rā hyā bī mā, bi 'yēmbüya:

—Nugä dí xi'ahü, ya hīnda ya'atho hīn harü gui nnujü. M'mefa p'uya, ya hīnda ya'atho gui nnujü. ¿Ua guehna rā hyā gadi n'yänhnü naya? ²⁰ Majuanī dí xi'ahü ngue gui nzomhmü 'nē dā

du ni mm̄aihu. Nu'mø bi nu'ah̄u yø ja'ī 'b̄u'a nximh̄ai p'uya, dadi johya. Pε h̄inte ja'a. Nu ni dum̄m̄aihu da gohi ngue rā johya'a. ²¹ Conque nu'mø ja ngue di m'm̄ahr̄a bas̄i n'na rā xisu, tu rá mm̄ai porque ya bi zōnna ora da zā rā n'ū. Pε nu'mø ya bi m'm̄ahr̄a bas̄i p'uya, ya h̄inni mantho mb̄en'a rā n'ū m̄i s̄a. Porque di johya ngue ya bi m'm̄ahr̄a bas̄i ua ja rā ximh̄ai. ²² Xquet'a guī njathu p'uya. Bá εp'ū rā ora da du ni mm̄aihu. Pε nugā ga ma pengui ga nnu'ah̄u. Gā rā johya di nja ni mm̄aihu p'uya. Gue'a n'na rā johya h̄injonda zā da hyaqui.

²³ Nu'a rā pa'a p'uya, ya h̄imma hyoni te guī 'yānngah̄u. Nugā majuan̄i dī xi'ah̄u, nu'mø gā mat'Ojah̄u rāngue guī εc'ēigah̄u, dam̄i hya rā ts'edi guī 'yādi te guī nneh̄u. Ma Papāgā p'uya di 'da'ī te guī 'yāph̄u. ²⁴ Asta guehya tobe h̄inte guī āph̄u Oja di 'da'ah̄u rāngue guī εc'ēigah̄u. Dam̄i 'yāhm̄u n'namh̄ma di n'na'ah̄u. Janjuan̄i ngue gā rā johya di nja'ah̄u p'uya.

Bi ntate rā Jesucristo ua ja rā ximh̄ai.

²⁵ Nuya yø hya ya xtā xi'ah̄u, dá honi te nnā hyejpabi rā hya dá ma. Pε da 'yeh̄ra ora ngue nuya yø hya dī xi'ah̄u, ya h̄inga honi te gda hyejpi. Sinoque ga xi'ah̄u njuantho ha di njap'ū gdī pah̄m̄u rā Papá. ²⁶ Nu rā pa ja p'uya, ya da zā guī 'yāph̄u rā Papá'a te guī nneh̄u

rāngue guī εc'ēigah̄u. Ya h̄imma hyoni ngue 'bet'o ga āpā rā mate ma Papá connā ngue'ah̄u. ²⁷ Porque di ma'as̄eh̄u rā Papá. Di ma'ah̄u, porque gad̄i mac̄jū, 'nε gā 'yεc'ēih̄u ngue dá εcā p'ū bī 'b̄u Oja. ²⁸ Bī nεxcā ma Papá 'mø dambá εcua ja rā ximh̄ai. A nuyá, ga pōngā ua ja rā ximh̄ai ya, ga mma mah̄ets'ī bī 'bah̄ma Papá.

²⁹ Mī dahyø xādi p'uya, bi 'yēna:

—A nuyá, njuantho guī xicje ya. H̄in tema hya gn̄i hyejpi te guī mm̄anya. ³⁰ A nuyá, ja dī t̄ingāhe p'uya ngue gā guī parpabi yø n'yomfēni yø ja'ī. H̄imma hyoni ngue 'bet'o da t'ot'a'ī rā nt'ānni. Guehna nnā εc'ēigāhe naya ngue guī 'yεp'ū mah̄ets'ī bī 'b̄u Oja.

³¹ Rā Jesús bi 'yēna:

—A nuyá, ya guī εc'ēih̄u rā hya dī mm̄angā ya. ³² Ya mme 'bexque'a ya, ya ni ma da zōnna ora ga nhyeh̄m̄u, 'da'a n'nan̄i gdī mäh̄a. Ya guī sogas̄eh̄u p'uya. Pε nugā h̄indī 'dasεgā, porque dī n'yogā'be ma Papá. ³³ Nu'mø ngue guī un̄ni mm̄aihu ya yø hya dī xi'ah̄u ya, guehya yø hya da hyut'a ni mm̄aihu ya. Nua ja rā ximh̄ai guī s̄ah̄u rā n'ū ua. Pε dam̄i hyah̄u rā ts'edi, ya xtā tapā'a εcua ja rā ximh̄ai.

17

Bi marpabi Oja yø xādi rā Jesús.

¹ Mī juadi bī manya yø hya ya p'uya, bi hyanma hets'i ra Jesús, bi 'yεna:

—Ma Papá'i, ya bi zonna ora ya. Da bahyø ja'i ya ngue maguesε'a nī Ts'unt'u, n'namhma ngue xquet'a 'nehni Ts'unt'u da 'yøt'e ngue da bahyø ja'i ngue mague'ase'i. ² Nu'i gá unna ts'edi nī Ts'unt'u ngue nu'u to gá gá dāpi, di unna 'da'yo te para zantho. 'Nε gá unna nt'edi ngue nu'a te da zānni gue'a di nja'a. ³ Nu'a ra 'da'yo te para zantho, gue'a di dīnna ja'i da ba'i'a, 'nε da baqui. 'Nε høn'atho'i ngue majuanī grá Oja. A nugā p'uya, gēcā drá Jesucristo guá pēnhua.

⁴ Nugā dá øt'e ngue bi bahyø ja'i ua ja ra ximhäi ngue mague'ase'i. Dá juacā ra 'befi gá 'bejpi gá øt'e. ⁵ A nuya ma Papá'i, damī 'daqui ngue nup'u ja nī hmi nī dā, maguecεgaiu tengutho nmi jaui m'met'o hante di nhohra ximhäi.

⁶ Nuya yø ja'i gá huanhua ja ra ximhäi ngue gá dāqui, dá japi bi badī te'o'i. Mī o nī 'yε yø ja'i, pε go gá dāqui, 'nε bi 'yεc'ei na nī hya guá pēnnbi. ⁷ A nuyá, ya pahyø ja'i ya ngue go guí xiqui te gāma hya dī mmangā. ⁸ Dá unnā na nī hya gá xiqui ga xifi. Yø ja'i p'uya, bi 'yεc'ei. 'Nε haxa njuani yø ja'i ya ngue majuanī dá εcā p'u güi 'bui, 'nε εc'ei ngue go guá pēnngagui ua.

⁹ Dī ä'i ra mate ya ngue gui fähyø ja'i. Nuna ra mate dī ä'i, hin dadi terpä p'u gátho

yø ja'i 'bu'a nximhäi. Nu'u yø ja'i gá dāqui, gue'u dī xi'i guí fä'u, porque o nī 'yε. ¹⁰ Nu'u to gá o ma 'yεgā, gá o nī 'yε'u. Nu'u to o nī 'yε p'uya, o ma 'yεgā'u. 'Nε da hnu mansugā connā ngue'u.

¹¹ Nugā ya hinni mantho ga m'muc'ei ua ja ra ximhäi. Nugā ga mmagā p'u guí 'bui, ja ga m'mucā p'u. Pε nuya da gocua ja ra ximhäi, guehya dī xi'i guí fähya. Ma Papá'i, xandaxqui'i. Conni ts'edi damī fädi te'o gá dāqui, n'namhma ngue xøgue n'na hyatho da gohi, tenguthogüi, n'na hyatho dī jaui. ¹² Mente ra pa 'daua dá m'mahme ua ja ra ximhäi ya gá dāqui, conni ts'edi nmará fädi. Hijnjombi m'medi, hinda hōnda n'na nc'ei, nuna ya bá nt'ot'i ngue dī m'medi, para ngue dī nja na ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro.

¹³ A nuyá, ga mmagā p'u guí 'bahya. Pε mente tobe dī 'butā ua ja ra ximhäi, dī mmangā ya yø hya ya, n'namhma ngue nuya ma ja'iu, gá ra johya dī nja, tengutho nná johyagā. ¹⁴ Nuna ra hya guá pēnnba yø ja'i ngue ga xānnbi, bi nu manho ra hya. Pε nuya yø ja'i hmbi nu manho nī hya p'uya, bi nu man'u ya yø ja'i bi nu manho nī hya. Porque ya hinni mantho øtra nts'o ga 'yo yø ja'i, tenguthogā ngue hindá øt'ä ra nts'o ga 'yo yø ja'i. ¹⁵ Hinnā ä'i ra mate ngue guí jucua ja ra ximhäi ya yø ja'i dī xi'i. Sinoque dī ä'i ra mate ngue gui fädi ngue ra zithu hīndi ts'onnba

yø nt'εc'εi. ¹⁶ Tengutho gā hīndā øt'ä rā nts'o øtyø ja'i, dā guehya mā ja'iuui, xquet'a hīngui øtrā nts'o gā 'yo yø ja'i ya. ¹⁷ Dami 'yøt'e ngue dā hyo yø mmæi connā ngue'e, dā hyonna nho dā n'yo connā nguehni hyā. Porque nūna ni hyā, guehna majuanī nā. ¹⁸ Tengutho güi pēnngagui ua ja rā ximhäi, xquet'a di njadā p'uya, dá εt'ä ya mā ja'iuui ngue dā ma dā manna hya p'u ha 'bæhyø ja'i. ¹⁹ Dí εngā mā te connā nguehma ja'iuui, n'namhma ngue xquet'a 'nε'u dā hyo yø mmæi ngue xtā nho te dā n'yo connā nguehna rā hyā majuanī.

²⁰ Pε hīnga hønt'u dí ä'i rā mate guí fá'u, sinoque 'nε'u yø ja'i dā 'yεc'εigā m'mεfa connā nguehra hyā dā manya mā ja'iuui, xquet'a dí xi'i ngue guí fādi. ²¹ Gātho ya dí xi'i ya, dí ä'i ngue xøgue n'na hyatho dā gohi tenguthogüi, ngue n'na hyatho di jaiui. Gā njathu p'uya, n'na hyatho gā cohmu ya mā ja'iuui, mā Papá'i, gue'a di badī gātho yø ja'i'a ngue guá pēnngagui ua ja rā ximhäi. ²² Nugā dá japā ya mā ja'iuui tengutho guí jajpagui m'mεt'o, n'namhma ngue gue'a di gohi ngue xøgue n'na hyatho di jahu'a p'uya, tengutho'i co 'nεcā n'na hyatho di jaiui. ²³ Nugā dí n'yogā'be ya mā ja'iuui. Nu'i p'uya dí n'youi. Gue'a di gohi ngue xøgue n'na hyatho di jahu'a. 'Nε gue'a di bā hmi'da yø ja'i'a ngue nu'i go guá pēnngagui ua, 'nε gadī mā'u

mā ja'iuui, tenguthogā, gadī maqui.

²⁴ Mā Papá'i, nūya mā ja'iuui gā dāqui, dí nnegā ngue 'nεhya di m'mæp'u ha gā m'mæcā ya, n'namhma ngue dā nu te guí ørcagui, ngue guí øt'e ngue 'nεcā dí tategā hapu guí 'bæi. Porque nu'i gadī maqui hante di nhohra ximhäi. ²⁵ Mā Papá'i, gā rā nho guí øt'e. Nūya yø ja'i 'bæcua ja rā ximhäi, hīngui pa'i ya. Pε nugā dí pa'i. A nūya mā ja'iuui p'uya, ya padī ngue go guá pēnngagui ua. ²⁶ 'Nε dá xifi hanja rā hyā ngue te'o'i. 'Nε tobe ni mantho dí xifi te'o'i ya, n'namhma ngue tengu'i ngue gadī maqui, dā ngu'a dā 'yøt'e. A nugā p'uya, dí n'yogā'be ya yø ja'i ya.

18

Bi ts'ixra Jesús ngue da jot'i.

¹ Mī juadi bi manya yø hya ya, bi ma rā Jesús, bi mε yø xādi, bi ma man'na nguadi rā 'yuthe Cedrón. Nup'u ja n'na rā nuaza p'uya, ja bi yærbu rā Jesús conyø xādi. ² Xquet'a 'nεhna rā Judas bi dā rā Jesús, ya mī pa'a rā xεqui'a, porque xangu yø nnidi ja madī perpu yø xādi rā Jesús. ³ Nūna rā Judas bi zømp'u 'bæhra Jesús. Nī n'youi n'na 'bæi yø soldado co 'nεhyø policia yø m'menhnī yø mmäcja conyø fariseo. Nī gu yø juai, 'nε hā yø lámpara guí nyot'i. Mī'da yø ja'i, ni gu yø za tøhra sibi yø nya ngue guí nyot'i. ⁴ Pε rā Jesús ya gā

padī te ja ngue dā thogui. Bī ma di c'at'ui ngue bi 'yānni, bi 'yēmbi:

—¿Te'o guí homhmu?

⁵ Nū'u yø ja'i p'aya, bi 'yēmbi:

—Dí hongāhe rā Jesús nūna rā mmēngu Nazaret.

Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Go guēcā masque guí honjū.

Nī n'youi yø ja'i nā rā Judas bi dā rā Jesús. ⁶ Nū'mø mī 'yēmbi yø ja'i rā Jesús: “Go guēcā”, i gohyø xūtha yø ja'i, bi t'unga hāi. ⁷ Nūna rā Jesús mahømbi 'yānnbaya, bi 'yēmbi:

—¿Te'o guí homhmu?

Nū'u yø nzite p'aya, bi 'yēmbi:

—Dí hongāhe rā Jesús nūna rā mmēngu Nazaret.

⁸ Mī dahra Jesús, mahømbi 'yēmbi:

—Ya dí xi'ahū ngue go guēcā. Nū'mø go guí honjū, pē dami thøhmū ya 'būcua, dā ma.

⁹ Ngūnā bī mā, para ngue dī nja'a te rā hyā xi mānna Jesús ngue xi 'yēnā: “Mā Papá'i, nū'u gā dāqui, hīnjombi m'mēdi”, xi 'yēnā. ¹⁰ Rā Bēdu p'aya bi gūxrá juai mī hā, bi hyējpa rá gū ngue rá n'yēi'a n'na nc'ēi nī hū ngue rā Malco, nūna rá 'yēhē rā 'bēt'o mmācja. ¹¹ Pē rā Jesús bi 'yēmbi:

—Ague Bēdu, dami fos'nī juai. ¿Ua guí ēnā ngue ya hīndī nja'a te rā n'ū xpā nzānma Papá ga thogui?

Ya 'būp'ū 'būhrā hmu yø mmācja rā Jesús.

¹² Nī n'youi n'na rá hmu ya yø soldado conyø policia yø m'mēnhni yø hmu yø judío, bi bēntrā Jesús, bi dut'i.

¹³ Bi zixpū ja rá ngu rā Anás. Nūna rā Anás marā ndøhyā rā Caifās nūna mādi mānda yø mmācja'a rā jēya'a. ¹⁴ Nūna rā Caifās xi 'yēmbi yø hmu yø judío ngue mān'na xāho ngue n'na nc'ēi tho dā tho connāngue gātho yø ja'i.

Bī mānna Bēdu ngue hīngui padī te'o rā Jesús.

¹⁵ Nūp'ū ja rá ngu nā rá hmu yø mmācja, nū'a rā dāthi ja mbo, ja i ts'ixpū rā Jesús. Nūna rā Bēdu co'nēhna mān'na nc'ēi rá xādi, bi dēnna Jesús. Nūna n'na nc'ēi rá xādi nā, mādi mpahmī rā mmācja. Janāngue bi tho'ambo 'mø mī yū't'ambo rā Jesús. ¹⁶ Pē nūna rā Bēdu bi gohmaxøts'e rā goxthi nā. Janāngue bá pøn'a rā xādi marā mpadiui rā mmācja ngue bī nyāui nā rā xisu fāhrā goxthi ngue dā tho'ambo rā Bēdu. ¹⁷ Nū'a rā xisu fāhrā goxthi p'aya, bi 'yānna Bēdu, bi 'yēmbi:

—¿Ua hīnga 'nē'i rá xādi'i nā rā n'yohū nā?

Mī dahra Bēdu, bi 'yēnā:

—Hīn'na, hīnga 'nēcā.

¹⁸ Nū'a rā ora'a mī se, janāngue nū'u yø hmiqūi 'būp'ū, conyø policia, xi 'yūhrā sibi p'ū 'bāi ngue dī nhat'i. Rā Bēdu p'aya xquet'a 'nē'a 'dap'ū 'bāhmū'a ngue dī nhat'i.

Nuna rá hmu yø mmäcja bi yørpa rá nt'änni rá Jesús.

19 Nuna rá hmu yø mmäcja bi du'mi bi 'yänna Jesús ndana gue'a yø xädi, änni te 'be'a ma hya xännbi. 20 Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nuna rá hya ya xtá mangä, yø hmi yø dä yø ja'i xtá mangä na rá hya na. Xtá nxännbategä p'u ja yø t'unija, da guerp'u ja rá danija di mpeti gätho yø judío. Hin temä hya xtá mangä ngue da nt'aguitho. 21 ¿Hanja ngue ja gui ängui temä hya xtá mangä ya? Dami 'yänhnu yø ja'i ya, go da xi'ahna hanja rá hya xtá mangä'u. Nu'u go pa'u temä hya xtá mangä.

22 Hontho bi manna nguna rá Jesús, mi 'bäp'u n'na rá policia di mrep'u ja rá danija, bi mēmba rá hmi, bi 'yēmbi:

—¿Ua ya ngu'a gdi tha'mø gui yaui rá hmu yø mmäcja ya?

23 Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'mø ja ma n'u te dá mangä, dami ma te gui sä man'u 'mø. Pe nu'mø ngue njuantho dí yagä, ¿hanja ngue gui pegbagui ma hmi?

24 Rā Anás bi dutra Jesús, bi mēnnabäbi na rá Caifás rá hmu yø mmäcja.

Mahømbi gønna Bedu ra Jesús.

25 Mente di sigue 'bäp'u ja rá sibi rá Bedu ngue di nhat'i, bi t'ēmbaya:

—¿Ua hinga 'nē'i rá xädi'i na rá n'yohu na? —t'ēmbi.

Mi dahra Bedu p'uya, hømbi ncøni, bi 'yēna:

—Hin'na, hinga 'nēcä.

26 Mi 'bäp'u n'na rá hmiqui na rá hmu yø mmäcja. Nuna rá hmiqui p'uya, di mmēniui na rá n'yohu xi zenna Bedu xi hyejpa rá gu ngue rá n'yēi. Bi 'yännbaya, bi 'yēmbi:

—Pe, uangui gue'e xtá nu'i p'u ja rá nuaza ngue gui n'youi rá Jesús —bi 'yēmbi.

27 Rā Bedu p'uya mahømbi ncøni. Nu'a rá ora'a p'uya, bi mmahra øni.

Ya 'bäp'u 'buhra Pilato ra Jesús.

28 Nup'u ja rá ngu rá Caifás, bá njæcra Jesús ngue i map'u ja rá palacio 'buhra gobernador. Pe ya 'yo haxpaya. Nu'u yø judío p'uya, himbä yarbua ja rá palacio'u. I ja yø costumbre, i ena ngue nu'mø ja ngue di nsännigo, hingui sä di ntøt'ui yø ja'i hingyø judío. Nu'mø xtä nyut'i, ena ngue ya hindä zä di nsihme p'u ja rá ngo ngue rá pascua. 29 Janangue bá pønna Pilato ngue bi nyaui yø judío. Bi 'yēmbi:

—¿Te 'be'a ma hya gni yaphu na rá n'yohu 'bæcua?

30 Bi 'yēnyø hmu yø judío p'uya:

—Nu'mø ngue hindra ts'oc'ei na, hinxca dägähe ua 'mø.

31 Bi 'yēnna Pilato p'uya:

—Uangui gui cahu rá ley p'uya, da zä gui sixhu gui 'yøsehü rá ts'ut'abi.

Yø judío p'uya bi 'yēna:

—Pe nugähe ngue yø judío, hin'yägähe rá nt'ēdi ngue sä

gā hogāhe n'na rā ja'i. Nu'i go nneto gui sānni te di nja.

32 Ja bi bōmp'u'a te xi mān'a m'met'o rā Jesús, ngue ya xi mā ngue da thop'u ja rā pont'i. 33 Nu'mø mi yat'ambo rā palacio rā Pilato, bi mānda bá ts'ohra Jesús ngue da 'yōrpa rā nt'änni. Bi 'yēmbi:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío? —bi 'yēmbi.

34 Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Xi'a rā hya guí mmanya, go guí ānse, ¿ua gue 'bui to xa xi'i ngue guecā?

35 Mi dahra Pilato p'uya, bi 'yēmbi:

—¿Ua go mā mmijudíohe p'uya? Nu'u ni mmijudíohe 'nē'u yø hmu yø mmäcja go xa dá'i ua di 'bucä'u. ¿Teni 'be'a gá 'yot'e?

36 Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nup'u dadí mandagā, hinga guecua ja rā ximhäi jaua p'u. Nu'mø ngue ja gadí mandagā ua, gdi sigā to da 'yōtra sui 'mø, ngue hinxta mma madägā p'u 'bēhyø judío. Pē nup'u dadí mandagā, hinga guecua p'u.

37 Rā Pilato bi 'yēmbi:

—¿Janangue gue'e grā dast'abi'mø?

Mi dahra Jesús, bi 'yēna:

—Ahá, go guecā tengutho rā hya guí mma. Gue'a dá ecā ua ja rā ximhäi'a, ngue gā m'mai para ngue gā mmangā nā rā hya majuaní. Nu to gātho nne da badí hanja nā rā hya majuaní, da 'yøde te dí mmangā ya.

38 Rā Pilato p'uya bi 'yēmbi:

—¿To go da bōni ngue da badí hanja'a rā hya majuaní p'uya?

Ya nts'änni ngue da tho rā Jesús.

Mi juadi bi 'yōrpa rā nt'änni p'uya, bi bōn'athi rā Pilato ngue bi nyāui yø judío. Bi 'yēmbi:

—Hin tema ts'oqui dí tinnbā nā rā n'yohu 'bucua.

39 Pē ja'ahu rā costumbre ngue pa mathøgue n'na rā ofādi 'mø ja rā ngo ngue rā pascua. ¿Ua guí nnehu ngue gā thøcā nā rá dast'abi yø judío?

40 Bi mähra hmafi gātho yø ja'i p'uya, bi 'yēna:

—Nu'a, hin'na'a. Go dami thøhra Barrabás.

Pē nuna rā Barrabás, guehna n'na rā bē nā.

19

1 Nuna rā Pilato, bi mānda ngue bi ma m'mei rā Jesús.

2 Nu'u yø soldado, ya xi me n'na rā corona ngue yø 'uini, bi gāspa rá ya rā Jesús. 'Nē bi heta n'na rā he ngue rā 'bojūpoi. 3 Bi guarbu 'bähra Jesús, bi 'yēmbi:

—Guí tate ague rá dast'abi'i yø judío —bi 'yēmbi.

Mente pēmba rá hmi p'uya.

4 Rā Pilato p'uya, mahømbi bōn'athi, bi 'yēmbiyø judío:

—Para ngue guí umhmu rā güenda ngue hin tema ts'oqui dí tinnbā nā rā n'yohu nā, guí nnuhu ngue gā ma jucā ua ya —bi 'yēmbi.

5 Mambá pōnna Jesús, bá oxrá ya n'na rā corona ngue

yø 'uini. 'Nε he ra 'bojapoi xi ma maḥete. Rā Pilato p'uya, bi 'yεmbyø ja'i:

—'Bucua na ra n'yohu ya.

⁶ Nu'hu yø hmu yø mmäcja 'mø mi nu p'uya, co 'nε'hu yø policia, bi mæhra hmafi, bi 'yεna:

—Da guatra pont'i. Da guatra pont'i.

Bi 'yεnna Pilato p'uya:

—Pε dami sisehu 'mø, bi cuathu ra pont'i, porque nugä ya hin tema ts'oqui dí tinnbi.

⁷ Nu'hu yø hmu yø judío p'uya, bi 'yεmbi:

—Nugähe dí cahe n'na ra ley. Conforme ra ley dí cagähe, jatho ngue da tho, porque mma ngue rá Ts'ant'hu Oja.

⁸ Nunä ra Pilato 'mø mi 'yøhna ra hya na p'uya, man'natho bi nsu. ⁹ Hømbi yut'ambo ra palacio p'uya, bi 'yänna Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Haru grá mmεngu n'yø?

Pε ra Jesús hinte ga ndatho.

¹⁰ Rā Pilato p'uya, bi 'yεmbi:

—Hinguí nne gui tha 'mø di nzo'i 'mø. ¿Ua hinguí padí ngue jagä ra ts'edi ga cuat'a'i ra pont'i? 'Nε xquet'a jagä ra ts'edi ngue ga thøc'a'i.

¹¹ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Hin tema ts'ut'abi da zä gui 'yø't'e, ngue'mø hin nängue Oja xti 'da'i ni cargo. Janangue nu'a bi dägä ua gui 'bui, ma datho ja rá ts'oqui'a.

¹² Nu'a ra ora'a p'uya, bi hyonna forma ra Pilato ngue xti thøhra Jesús. Pε janjuani ue yø judío ngue bi 'yεmbi:

—Nu'mø ngue gui thøhna ra n'yohu na, ya hinní amigo ra

dašt'abi Roma 'mø. Nu to bi zä da 'yεna ngue ra dašt'abi ya, ya rá nsaiui ra dašt'abi Roma.

¹³ Nu'mø mi 'yøhra Pilato na ra hya na p'uya, bi ma daní mmip'hu ja rá nhudi nhøt'a hya 'mø bi nya. Bi manda p'hu hudi ngue bá ts'innbabi ra Jesús. Guehna ra xequi ni hu connä hya ebreo, "Gabata". I nne da ma ngue "Mats'axti xanho p'hu bi t'ado". ¹⁴ Tobe jadyø ngo ngue ra pascua'a ra ora'a, ya mme 'dato xudi. Gue'a ra pa di nsä yø ja'i hante ra pa ngue ra ts'äya. Nunä ra Pilato, bi 'yεmbyø judío:

—'Bucua ni dašt'abihu ya —bi 'yεmbi.

¹⁵ Bi mæhra hmafi yø judío p'uya, bi 'yεna:

—Da tho naya, da tho naya. Da guatra pont'i.

Rā Pilato p'uya, bi 'yεmbyø ja'i:

—¿Ga cuatä ra pont'i ni dašt'abihu 'mø?

Bi 'yεn'hu yø hmu yø mmäcja p'uya:

—Nu'a ma dašt'abihu, gue'a ra dašt'abi Roma'a, 'nε hinjom man'na.

¹⁶ Mi manyø ja'i na ra hya na p'uya, ra Pilato bi däpyø ja'i ra Jesús ngue da ma di cuatra pont'i. Bi zixyø judío na ra Jesús.

Bi ma macuati ra pont'i ra Jesús.

¹⁷ Bi ma ra Jesús ni hya rá pont'i. I map'hu ja ra xequi ni hu ngue ra Njuyaxhmu. Nunä ra hya ngue ra ebreo,

nī hū ngue rā Gólgota. ¹⁸ Ja bī ma maꠘcuati p'ḡ ja rā pont'ī rā Jesús. 'Da ī ma maꠘcuatiuī rā pont'ī mī yonc'ēi. 'Da'a n'na nguadi rá hyo i gohī n'na ngu n'na. Nūnā rā Jesús, bi gohmadē nā. ¹⁹ Bī mānda rā Pilato ngue bī ma maꠘcuati p'ḡ ja rá yā rā pont'ī n'na rā letrero, i ɛnā: “Guehnā rā Jesús, rā mmɛngu Nazaret ngue rá dast'abi yø judío naya”. ²⁰ Xāngu yø judío bī nū nā rā letrero, porque nup'ḡ bi ma maꠘcuati rā pont'ī rā Jesús, guerp'ḡtho rā danīhni. Nūnā rā letrero, nt'ot'ī connā hyā ngue rā ebreo, connā hyā ngue rā griego, 'nɛ nt'ot'ī connā hyā ngue rā latín. ²¹ Janāngue bi 'yɛmbrā Pilato'ḡ yø hmū yø mmācja:

—'Yo guí ot'ī ngue da 'yɛnā: “Rā dast'abi yø judío”. Sinoque damī 'yot'ī ngue da 'yɛnā: “Nū'a t'ɛmbī rá dast'abi yø judío”.

²² Mī dahra Pilato p'ḡya, bi 'yɛnā:

—Ya dī nja p'ḡ'a te nt'ot'ī ya —bi 'yɛnā.

²³ Mī juadi bi cuarta pont'ī rā Jesús, nūya goho yø soldado bi gajpā rá he rā Jesús ngue dī ndarpī n'na ngu n'na. Bī gajpā rá pahni p'ḡya. Nūnā rā pahni hīnha nt'eti, n'na thoguitho bī mɛ rá 'be gā rá do'yo rā pahni. ²⁴ Dī n'yɛmbyø soldado p'ḡya:

—Hīnga xɛmhḡ nāya. Mān'na xāno gā mmāhā rā tāhā. Nū'a dā dahā, gue'a da gannā pahni'a.

Ya bī nja'a te nt'ot'ī p'ḡ ja rā Maꠘa Libro ngue ɛnā: “Bī ndarpabi n'na ngu n'na'ḡ mā he. Bī ma rā tāhā ngue to da ganī”. Ngūnā rā hyā bi 'yøtyø soldado.

²⁵ Nup'ḡ bī ma maꠘcuati rā pont'ī rā Jesús, ja 'bārp'ḡtho rá mamá co 'nɛ'a rá juhue'a rá mamá, connā Maya rá xisu rā Cleofas, co 'nɛhra Maya Magdalena 'bāp'ḡ. ²⁶ Nūnā rā Jesús mī hyɛtrā mamá ngue 'bāp'ḡ, 'dap'ḡ 'bāhmī n'na rá xādi ɛmmɛi dī mahra Jesús. Bī 'yɛmbrā mamá p'ḡya:

—Ague mamá, gui 'yøt'e ngue nī basī nā mā xādigā ya.

²⁷ Mahømbī 'yɛmbrā xādi p'ḡya:

—Gui 'yøt'e ngue nī mamá nā mā mamāgā ya —bī 'yɛmbī.

'Bexque'a rā ora'a p'ḡya, nū'a rá xādi rā Jesús bi zixra Maya p'ḡ ja rá ngu ngue dī jammānsu.

Ya bi du rā Jesús.

²⁸ Mī thohnā rā hyā nā p'ḡya, ya pahra Jesús ngue ya bī nja gātho'a te ja ngue dī nja. Para ngue dī nja'a te nt'ot'ī p'ḡ ja rā Maꠘa Libro, bi 'yɛnna Jesús:

—Dí tūthegā ya.

²⁹ Mī jap'ḡ n'na rā xano yuhra vino xān'ixi. Bī ma mapobo p'ḡ ja rā vino n'na rā esponja xānthutī. Bī nōtā n'na rā 'yɛt'o ngue rā isopo. Bī cuarpa rá ne ngue dā zats'i. ³⁰ Nūnā rā Jesús mījuadi bi zi rā vino xān'ixi, bi 'yɛmp'ḡya:

—Ya gā bī nja'a te ja ngue dī nja ya.

Mi man'a p'uya, bi mengrá ya ngue bi du.

Nu'a n'na ra soldado bi hyespa rá hyo ra Jesús cona lansa.

³¹ Mi hyats'i, ya ra pa ngue ra ts'äya. Nu'u yø judío, hinguí nnepe ngue di cuatho p'u ja ra pont'i yø ánima 'mø ra pa ngue ra ts'äya, porque gue'a ra pa ngue ra ngaxango ngue ra pascua'a. Janangue nu'u yø hmu yø judío bi xihra Pilato ngue di manda da ma nthemhmi yø gua'u mi cuatra pont'i, n'namhma ngue da du nts'edi. Janangue da thacyø ánima p'u ja ra pont'i 'mø bi du. ³² Bi ma yø soldado p'uya ngue bá tennabí yø gua'a n'na nc'ei. Ja bi map'u'a man'na ni guatrá hyo ra Jesús. ³³ Mi map'u cuatra Jesús, bi nu p'uya ngue ya xi du. Janangue ya himbi dennba yø gua na p'uya.

³⁴ E nu'a n'na ra soldado siempre bi hyespi cona lansa rá hyo ra Jesús. Nup'u bi thexpuya, bi bønna ji n'ehra dehe. ³⁵ Nugá go dá ot'á ra sũa ja ua, dá cuati te dá nu. Majuaní te dí mma. Dí padí ngue majuaní te dí mma n'namhma ngue xquet'a gui 'yec'eiha. ³⁶ Porque nuya yø hya ya, bi nja para ngue di nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue i ena: "Hinda thennabí yø do'yo", i ena. ³⁷ Man'na parte nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro, i ena: "Da hnu ngue da thespa rá do'yo".

Ya bi ma nt'ägui ra Jesús.

³⁸ M'mefa p'uya, nuna n'na ra mmengu Arimatea ni hu ngue ra José, bi ma bá äpra nt'edi ra Pilato ngue da hyajpa ja ra pont'i ra Jesús ngue da 'yägüi. Xquet'a 'nehna ra José mi tenna hya mi mmana Jesús. Pe hinguí nnepe da ba'u yø mmijjudíou, porque su. Ra Pilato p'uya bi unna nt'edi. Bi ma ra José ngue bá hajpa ja ra pont'i ra Jesús. ³⁹ Xquet'a bi zomp'u na ra Nicodemo nuna bi ma n'na xui bá nyaui ra Jesús. Ni hya 'däte ma'det'a kilo yø 'yethi mauants'i, i n'youi'a ni hu ngue ra mirra, 'ne'a ra 'yethi ni hu ngue ra áloes. ⁴⁰ Nuna ra José cona Nicodemo bi hyajpa rá do'yo ra Jesús. Bi 'ue cona ulu ma njots'i ra 'yethi mauants'i. Gue'a yø costumbre yø judío ør'mø ähra ánima'a. ⁴¹ Nup'u bi ma macuati ra pont'i ra Jesús, guerp'u mi ja n'na zant'i yø za, ja jarbu n'na ra 'bido ngue hinjom mi o, ya xi ma mahoqui ngue to da 'yop'u. ⁴² Nuna ra 'bido na, ja bi jãrbu ra Jesús, porque ja mi jarbatho, 'ne ya bi zønna ora da yatra pa säya yø judío.

20

Ya bi bennate ra Jesús.

¹ Mi hyaxa ra pa ndomingo p'uya, zixuditho bi ma ra Maya Magdalena p'u mambi o ra Jesús. Tobe 'bøndra 'bexui. Bi nu p'uya ngue ya hinte juaxpa ra do mi cotra 'bido. ² Bi gu ra 'dihí p'uya, bi map'u bí 'bãhra Bedu co 'ne'a

man'na rā xādi εmmēi mādi māhra Jesús. Bi 'yεmbūya:

—Ya xā thaxpū ha mī o rā Hmū 'nā, pε hīndī pahme harū xā jātya.

³ Rā Bēdu p'ūya, co 'nē'a man'na rā xādi, bī map'ū mambī o rā Jesús. ⁴ 'Dap'ū bī nēts'i gā yoho ngue nī tihi. Pε nū'a man'na nc'ēi, man'na bī ntī'a ngue rā Bēdu. Rā mādī bi zōmp'ū mī o rā Jesús. ⁵ Bī ndojpūya ngue c'at'ambo. Bī nū ngue 'bōmp'ū yō ulu bi 'bānnabī rā Jesús. Pε hīmbī yāt'ambo. ⁶ 'Bexque'a mmarbatho rā Bēdu p'ūya, go bi yāt'ambo rā 'bido nā. Xquet'a bī nū ngue 'bōnnbatho yō ulu mam'mant'i. ⁷ Dā gue'a rā ulu bi jomba rā yā rā Jesús bī nū ngue 'bōmp'ū, pε hīnga 'dap'ū 'bōmhū'ū yō ulu mam'mānhnī rā Jesús. Mā nūnnī'ū 'bōn'a n'nani. ⁸ Xquet'a bī yāt'ambo nā rā xādi m'mēt'o bi zōmp'ū ja rā 'bido p'ūya. Bī nū te jar'ū mī o rā Jesús. Bi 'yεc'ēi p'ūya ngue ya 'būi māhōn'a. ⁹ Ja bī dīmp'ū'a te rā hyā nt'ot'i p'ū ja rā Macā Libro p'ūya, ngue rā Jesús mī jatho ngue dībēnnate p'ū dā nt'āgui. ¹⁰ Bā penc'ū yō xādi p'ūya, bī 'yεp'ū ja rā ngu.

Bī nthēui rā Maya Magdalenā rā Jesús.

¹¹ Pε nūnā rā Maya, 'bārma xōts'e rā 'bido ngue zonī. Mēnte zomp'ūya, bī ndoqui ngue hēt'ambo rā 'bido. ¹² Bī nū ngue 'būp'ū yoho yō anxε p'ūya, he yō t'axcahe, ngue

hup'ū mī o rā Jesús. Nūnā n'na rā anxε hup'ū manī go rā yā. Man'na p'ūya, hup'ū manī go yō gua. ¹³ Nūya yō anxε p'ūya, bi 'yεmbī:

—Ague grā xisu, ¿hanja ngue guí zonī?

Mī dahra xisu p'ūya, bi 'yēnā:

—Dí zonī tha, porque xa thascagui mā Hmū. A nuyá, hīndī padī harū xā jātya.

¹⁴ Mī manā rā hyā nā p'ūya, bi 'bāt'i, bī nū p'ūya ngue 'bāp'ū rā Jesús, pε hīngui padī ngue gue'a rā Jesús. ¹⁵ A nūnā rā Jesús bi 'yānnbūya, bi 'yεmbī:

—Ague grā xisu, ¿hanja ngue guí zonī? ¿Te'o guí honī?

Nūnā rā xisu p'ūya, εmbī ngue gue'a rā mādi p'ū'a 'bāp'ū, bi 'yεmbūya:

—Ague grā jā'i, nū'mō ngue go xcá hyats'i, damī xiqui harū xcuá pεgui, n'namhma ngue gā ma hats'i.

¹⁶ Mī dahra rā Jesús, bi 'yεmbī:

—Ague Maya —bi 'yεmbī.

Rā Maya p'ūya, bi 'bāt'i, bi zofō connā hyā ngue rā ebreo p'ūya, bi 'yεmbī:

—Rabonī.

Nūnā rā Rabonī, i nne dā mā “Ague grā xānnbāte”. ¹⁷ Mī nyā rā Jesús, bi 'yεmbī:

—O gādī bēnngui, porque ja ngue gā mmagā p'ū bī 'būhma Papá. A nuyá, nī ma ya, bā xī'ū mā cugā ngue ya gā mmagā p'ū bī 'būhma Papá, nū'a nī Papáhu. Gā mmagā p'ū bī 'būhma Oja, nū'a nī Ojahū.

18 A nuna rā Maya Mag-dalena p'uya, bi ma bá xipyø xädi rā Jesús. Bá xifi ngue ya xi nu'a rā Hmu, 'nε bá xifi te gāma hya xi xifi.

Yabi nnuh_uyø xädira Jesús.

19 Mī dāhra nde'a ndomingo rá mudi rā pa ngue rā semana p'uya, bi mpeti yø xädi rā Jesús. Pε n'nøt'e xanho yø goxthi p'u ha 'bui ngue su yø judío. Mī hnu p'uya, ya 'bāp'u rā Jesús, bi m'māp'u made ha 'buihyø xädi. Bi zengua p'uya, bi yεmbi:

—A nuyá, da hyu ni mmuih_u ya —bi yεmbi.

20 Mī juadi bi xihna rā hya na p'uya, bi 'yutyø 'yε ha bi mfoxyø clavo 'mø mī 'dø'mi, 'nε bi 'yutrá hyo bi mε rā lansa. Janjuani rā ndijohya'u yø xädi 'mø mī nu yø Hmu.

21 Nuna rā Jesús mahombi yεmbi:

—Da hyu ni mmuih_u ya. Nugä, tengutho bi mengä ua mā Papá, guí njath_u p'uya, xquet'a dí pen'nah_u ngue guá mamhm_u rā hya.

22 Bi japrá hyane p'u 'buih_u yø xädi p'uya, bi yεmbi:

—A nuyá, guí n'yoh_u rā Espiritu Santo ya. 23 Nu'u yø ja'i guí punnbah_u yø ts'oqui, gue'u ya bi punnbabi Oja'u. A nu'u hingui punnbah_u yø ts'oqui, gue'u yø ja'i himbi punnbabi Oja'u.

Bi nu rā Toma ngue ya 'buihrá Hmu.

24 Nuna rā Toma, guehna n'na nc'ei'u yø xädi t'εmbi ngue rā cuate. Hīnjo'o p'u 'mø mī zø'a m'met'o rā Jesús.

25 Nu'u mī'da yø xädi p'uya, bi yεmbi:

—Ya xtá nugähe rā Hmu.

Mī dāhra Toma p'uya, bi yεna:

—Mente hīndi nnuε, 'nε ga nnurpa yø 'yε ha bi mfoxyø clavo, hīndi εc'ei ngue 'bui. Nu'mø ngue ga thädi conma saha p'u ha bi yuihyø clavo, 'nε ga thännba rá hyo bi mε rā lansa, ya ga εc'ei.

26 Mī dātra hyato mā pa p'uya, mahombi mpeti p'u ja n'na rā ngu'u yø xädi. Mī 'bui p'u rā Toma'a rā ora'a p'uya. Mā nno't'e xanho yø goxthi, pε ja mī hnu ya 'bāp'u rā Jesús. Bi zengua p'uya, bi yεmbi:

—A nuyá, da hyu ni mmuih_u ya —bi yεmbi.

27 Bi yεmbrā Toma p'uya:

—Damī thāni conni saha ya, damī nu yø mēdi n'youi mā 'yε. 'Nε damī cu'ni 'yε ngue guí thāngua ja mā hyo bi mε rā lansa. 'Yodi yobēni ni mmui, damī 'yεc'ei guí —bi yεmbi.

28 Bi yεnna Toma p'uya:

—Ague grá Hmu, mā Oja'i.

29 Rā Jesús bi yεmbi:

—Ague Toma, nuya guí εc'ei guí ya ngue gā nuse hanja. Pε rā mmēnthi di nthēui te'o himbi nugui, 'nε bi 'yεc'ei guí.

Bi manna Xuua hanja ngue bi 'yotra libro ja ua.

30 Nuna rā Jesús, yø hmi yø dä yø xädi p'u bi 'yøt'e xangu yø milagro. Pε hīnga gā nt'ot'i ua ja rā libro ja ua'u yø milagro bi 'yøt'e. 31 Pε nuya yø hya ja ua, bi ma nt'ot'i para

ngue gui 'yεc'εih_u ngue nuna
 rā Jesús, guehna rā Cristo bá
 εx Oja ngue di ndast'abi na,
 'nε guehna rá Ts'ant'u Oja na.
 Nu'mø ngue gá 'yεc'εih_u na
 p'uya, ya di nja'ah_u rā 'da'yo
 te.

21

*Ya bi nyau i yoto nja'i yø
 xädi rā Jesús.*

¹ Man'na rā pa p'uya, nu'p'u
 ja rā nenzabi Tiberias, ja
 mahømbi nyau i p'u yø xädi
 rā Jesús. ² Ja ua yø thuh_u
 ya 'dap'u mi 'yo: Rā Bedu, rā
 Toma nuna t'εmbi rā cuate,
 rā Natanael nuna rā mmεngu
 Caná ngue Galilea, 'nε'u yø
 ts'ant'u rā Zebedeo, 'nε mam_i
 yoho yø xädi rā Jesús. ³ Nuna
 rā Bedu bi 'yεmbyø amigo:

—Nugä gā mma rā 'bahua
 —bi 'yεmbi.

Nu'u nzo p'uya, bi 'yεna:

—'Nεcähe gā mmähä 'mø.

Bi yut'a n'na rā barco p'uya,
 bi ma. Pε nu'a rā xui'a p'uya,
 hin teni hua bi dini. ⁴ Mi
 nεcahäi p'uya, bi hnu rā Jesús
 ngue 'bäp'u ja rā nenthe.
 Pε hingui pa'u yø xädi ngue
 gue'a. ⁵ Bi 'yεnna Jesús:

—Ague n'yø'ah_u, ζua hin
 teni hua gui theui ya?

Nu'u yø mahua p'uya bi
 'yεmbi:

—Hingui ts'u cuø.

⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Dam_i 'yentra xit'a p'u ja
 rá hyo rā barco ngue n'yεi
 ya'mø, gui theui yø hua p'uya.

Bi 'yentra xit'a p'uya.
 M'mεfa, astā hingui hāt'i da
 jaxra xit'a p'u ja rā dehe, ngue
 xangu yø hua bá cäp'u. ⁷ Nu'a

rā xädi εmmεi di mahra Jesús
 bi 'yεmbra Bedu'a p'uya:

—Guehna mā Hmu_u na
 n'yø.

Høntho bi 'yøhra Bedu ngue
 t'εmbi gue'a rā Hmu'a 'bäp'u,
 bi hye rá pahni p'uya, porque
 xi mmøgue. Mi hye p'uya,
 bi nhyørb_u ja rā dehe ngue
 bi zøn'a nts'edi p'u bi 'bäi.
⁸ Man'na ciento metro ma_i
 'bedi ngue da zøn'a nenthe rā
 barco. Nu'u mi'da yø xädi
 p'uya, bi 'yonna barco bi zøn'a
 nnengui, ni gatra xit'a c_u yø
 hua. ⁹ Mi zøn'a nenthe p'uya,
 ya mi zø rā sibi, oxp_u 'da yø
 hua ngue nthaxi. Jap'u rā
 thuhmε. ¹⁰ Nuna rā Jesús bi
 'yεmbi:

—Bá cäui ua yø hua ja gui
 theui ya.

¹¹ Bi nexp_u ja rā barco rā
 Bedu p'uya, ngue bá janna
 xit'a, bi zøp'u hingui hε rā
 dehe. Pε bá yuhyø ndøhua
 rā xit'a, n'na ciento 'nε yote
 ma'dε'mā hyu yø hua bá
 cäp'u. Xandøngu, pε himbi
 xetra xit'a. ¹² Bi 'yεmbyø xädi
 rā Jesús:

—'Dε gui nzimxud_iui ya.

Nu'u yø xädi p'uya,
 hinjombi 'yänni te'o na rā
 Jesús, porque ya pa_i te'o.
¹³ 'Bexpi guatra Jesús, mi
 hyacra thuhmε, bi unni da zi.
 Bi hyacra hua p'uya, bi unni
 da za.

¹⁴ Ya rá hyu ndi na rā ora
 na, ngue mahømbi nyau i yø
 xädi 'mø mi bεnnate rā Jesús.

I nzohra Bedu rā Jesús.

15 Mī juadi bī nsihmε p'uya, nuna ra Jesús bi 'yānna Bēdu, bi 'yεmbi:

—Ague Bēdu, rá ts'unt'u'i ra Jonás. ¿Ua man'na gadi maqui ngue tengū gui macā ya mi'da?

Mī dahra Bēdu p'uya, bi 'yεmbi:

—Ahá, grá Hmu. Nu'i guí padī ngue dadi ma'i.

Mī dahra Jesús, bi 'yεmbuya:

—Damī fāhyø ja'i nu'u εc'εigā ya'mø.

16 Rá yondi p'uya, mahømbi 'yεmbi:

—Ague Bēdu, rá ts'unt'u'i ra Jonás. ¿Ua gadi maqui?

Mī dahra Bēdu p'uya, bi 'yεmbi:

—Ahá, grá Hmu. Guí padī ngue dadi ma'i.

Mī nya ra Jesús, bi 'yεmbuya:

—Damī fāhyø ja'i nu'u εc'εigā ya'mø.

17 Rá hyu ndi p'uya, mahømbi 'yεmbi:

—Ague Bēdu, rá ts'unt'u'i ra Jonás. ¿Ua gadi maqui?

Nuna ra Bēdu p'uya, bi du rá mmāi porque ya rá hyu ndi bi 'yānni ngue'mø di madi. Bi 'yεnna Bēdu p'uya:

—Ague grá Hmu, nu'i gātho guí padī. 'Nε guí padī ngue dadi ma'i.

Mī dahra Jesús, bi 'yεmbuya:

—Nu'mø ngue gadi maqui, damī fāhyø ja'i nu'u εc'εigā ya'mø. 18 Majuani dí xi'i ngue nu'mø mará ngüε'i, bi zā gá dātñi ngüt'i, gui pa hapε guí

nne guí mma. Pε da zønna pa ngue guí ndac'εi, guí majñi 'yε p'uya ngue n'nan'yo ra ja'i di dāt'a'i, nu'p'u hapε hinguí nne guí mma, ja di zixa'i p'u.

19 Nguna ra hya bi manna Jesús, di opan'yu ra Bēdu te ra forma ja ngue di tho, gue'a di 'yεspabi Oja'a di du. M'mεfa p'uya bi 'yεmbi:

—Ogui hegagui —bi 'yεmbi.

Bi 'yānna Bēdu teni 'be'a da tho'a man'na ra xädi.

20 Bī nyεhra Bēdu p'uya, bi nu ngue mmap'u'a man'na rá xädi εmmεi di mahra Jesús. Guehna rá xädi bi 'yørpā ra nt'änni'a ra ora 'dap'u mi sihmεui yø xädi ra Jesús. Bi 'yεmbi: “Ague grá Hmu, ¿te'o'a ja ngue di dá'i?” bi 'yεmbi. 21 Mī nu ra Bēdu na p'uya, bi 'yānna Jesús, bi 'yεmbi:

—Xina 'bεcua, ¿te 'be'a da tho na?

22 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'mø ga nnegā ngue di m'mεcua nε astā gue'mø dá pengui, ya di njatho. Xi'i, ¿te go di mporta'i? Nu'i 'yo gui hegagui.

23 Ya bi n'yo ra hya p'u ha 'bε hmī'da yø 'yεc'εi p'uya, ngue t'εmbi ya hinda du na ra xädi na. Pε nuna ra Jesús hingue masque bi mā ngue hinda du. Sinoque bi 'yεna: “Nu'mø ngue ga nnegā di m'mεcua nε astā gue'mø dá pengui, xi'i, ¿te go di mporta'i?” bi 'yεna.

24 Nuna ra xädi naya, guehna ra xädi di ja majuani na ra hya naya, 'nε bi 'yot'ua

ja rā s̄ucua nā rā hyā mma.
 Pε dī p̄ahm̄a ngue majuanī te
 mma.

²⁵ Xangu te gā bi 'yøtra
 Jesús. Pε nu'mø ngue xta
 mma nt'ot'i ua ja rā s̄ucua
 n'na ngu n'na'u yø hyā ya,
 rá n̄zεgui h̄inx̄ti 'yεngua ja
 rā x̄imh̄ai yø libro xta mma
 nt'ot'i 'mø. Dā ngut'atho.

Hechos Ja ua yø hya bá øtyø xädi ra Jesucristo p'ua bá fudi bi 'yonna hoga 'da'yo hya.

Ra Jesús bi nyau i yø xädi mø bi bennate.

¹ Ague Teófilo, nuna rá madi rá libro dá ot'i, gá dá cuatrá sũcuá te gá bá ørbu bá fudi bi nxännbate rá Jesús, ² astá gue'mø mi ma mahets'i. Pε hante dá ma maya, nuya yø xädi xi huanhni ngue yø representante, bi xifi te nnepra Espiritu Santo da 'yøt'e. ³ Porque nu'mø mi bennate p'ua bi t'ägui, søp'ua 'buhyø xädi rá Jesús ngue yaui. Mente gue'a nyote ma pa, njandyatho bi hnu rá Jesús. Janangue bi fadi ngue majuanj 'bui mahøn'a. Bi opan'yu yø xädi rá Jesús ngue ha di njap'ua di zo rá 'ye Oja yø ja'i.

⁴ Nu'mø tobe 'dap'ua 'buhmu yø xädi rá Jesús, bi xifi ngue hinda bomp'ua ja rá hnini Jerusalén. Bi 'yembj:

—Damj tømhmũ ná rá hya ya xtá xi'ahũ ngue di yat'ahũ má Papágá. ⁵ Majuanj ngue bi 'yøtra nxixya rá Xuua conna dehe, pε ya himma ya'atho yø pa di ha'ahũ rá ts'edi rá Espiritu Santo ya.

Bi ma mahets'i rá Jesús.

⁶ Mahømbj nyau i yø xädi rá Jesús. Pε bi 'yørpa rá nt'ännj ya yø xädi, bi 'yembj:

—Ague grá Hmu, ¿ua guehyø pa ja ua gui 'yøt'e ngue di mmandasε yø ja'i ua ja rá häi Israel?

⁷ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Nu'a rá hya xa nzänna Papá da 'yøt'e, hinguj ja ngue go guí pahma tema pa, ogue tema ora danj nja'a. ⁸ Pε di ha'ahũ rá ts'edi rá Espiritu Santo ngue gui japhũ majuanj yø ja'i te'ogá. Nguna rá hya gui xihmu yø ja'i 'bap'ua Jerusalén, gätho mi'da yø ja'i 'bap'ua ja rá häi Judea, dá guerp'ua ja rá häi Samaria, astá gue'mø gá täthũ rá nguni nximhäi.

⁹ Mi juadi bi manna rá hya bi mamp'uya, hεtho yø xädi ha i ma maya rá Jesús. Bi yarbũ ja n'na rá gui p'uya, ya hinnj mantho bi hyandi. ¹⁰ Hinguj hegui hantho mahets'i ha i mpa. Mi nu p'uya, 'bäp'ua yoho yø anxε, he yø t'axcahe. ¹¹ Bi 'yembuya:

—Ague gyø mmenguhũ Galilea, ¿hanja ngue gui hanthũ maya? Ya gá nuhũ ngue bi ma mahets'i rá Jesús, pε mahønda ep'ua tengutho gui nuhũ ngue i ma ya.

Bi thanhna Matías.

¹² Nuya yø xädi mambi 'bap'ua ja rá nyuni ja rá mbonza ja yø olivos, bá εhε, bi zø'a Jerusalén. Nuna rá nyuni ná, guerpautho ngue Jerusalén, comma n'na kilómetro. ¹³ Mi zomp'ua ja rá hnini p'uya, bi nexpũ ja rá tøcangu mi nsäya. Nuya yø xädi, guehna rá Bødu, rá

Jacobo, ra Xuua, ra Andre, ra Lipe, ra Toma, ra Bartolomé, ra Mateo, ra Jacobo nuna rá ts'unt'u ra Alfeo, ra Simu nuna n'yohu ra partido ngue ra zelote, ra Judas nuna rá n'yohu ra Jacobo. ¹⁴ Gátho ya p'uya, 'dap'u bi mpeti ngue mmat'Oja. Mi 'bap'u mi'da yø xisu, 'nēhra Maya rá mamá ra Jesús, 'nē'u yø cū ra Jesús.

¹⁵ N'na ra pa p'uya, xi mpeti commā n'na ciento 'nē 'dāte nja'i. Bi nangra Bedu p'uya, bi m'māp'u mādē 'būhyø 'yēc'ēi. Bi 'yēmbūya:

¹⁶ —Ague mā zi cū'āhu, jatho ngue di nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Macā Libro. Porque ra David, ra Espiritu Santo bi bēnnabāi nā ra hyā bi 'yot'i ngue bi mā te dā thohra Judas. A nuna ra Judas, guehna bi m'met'o ngue bi zixyø ja'i bi bēntra Jesús. ¹⁷ Māma n'yogāhe nā ra Judas, porque xquet'a bi tocabi ra 'bēfi ngue rá representante ra Jesús.

¹⁸ A nuna p'uya, nu'a rá nzābi bi dahā ngue bi dā ra Jesús, bi thān'a n'na ra hāi. Nuna ra hāi nā, ja bi dup'u ra Judas ngue bi dāgui, i m'mānya. Bi bōni gátho yø xēfo ngue bi fōgue. ¹⁹ Nu'mø mi 'yøhyø mmēngu Jerusalén te bi nja, i huṭra hāi ngue ra Acéldama, gue'a ra hyā ga ya yø ja'i'a. I nne dā mā, ni hu ra hāi ngue ra ji. ²⁰ Nguna ra hyā bi cuarpū ja ra libro ngue yø Salmo ra David, bi 'yēna: “Dā du ra mmēnnigu, ya hīnjondi m'māp'u ja rá ngu”, bi 'yēna. Xquet'a bi 'yēna: “Ndan'yo to di thojpa rá 'bēfi”.

²¹ A nūua dí 'būhmū ya, 'būcua 'da yø n'yohū ngue hīngui hēgahe mēnte yø pa dá n'yohē ra Hmū Jesús. ²² Bi nup'u bi xixyābi ra Xuua, 'nē bi nu 'mø mi ma māhēts'i. A nuyá, jatho ngue dā guehya 'da yø n'yohū ya, dā t'ēts'i ngue 'dap'u ga n'yohē ngue di ja majuanī p'u bi bēnnate ra Jesús.

²³ Bi thanhni yo nc'ēi p'uya, ra Matías 'nēhra José. Nuna ra José p'uya, ja mi'da yø thūhu ngue i Barsabás 'nē i Justo. ²⁴ Mi mat'Oja yø ja'i p'uya, bi 'yēna:

—Mā Oja'i, nu'i guí parpābi yø n'yomfēni yø ja'i. Dami 'yūhya ndana guí huanhya yo nc'ēi 'būcua ya. ²⁵ Nuna ra n'yohū guí huanhni, di thocra 'bēfi, ngue ra representante mi pēhra Judas, nuna bi hyep'u rá 'bēfi 'mø mi 'yøtra ts'oqui, nup'u ni 'yup'u di mā, ja i map'u.

²⁶ Bi gūcra suerte yø ja'i p'uya. Nuna ra suerte, bi nthēui ra Matías. 'Bexque'a ra ora'a p'uya, 'dap'u bi n'yohū'u 'de'mā'da nc'ēi yø representante nā ra Matías.

2

Ra Espiritu Santo bi hatra ts'edi yø xādi.

¹ Nu'mø mi zōhra pa ngue ra ngo Pentecostés, gā xi mpeti yø 'yēc'ēi p'u ja n'na ra ngu. ² Xøgue nthāmbēnitho bí 'yēhmāya, ēna n'na ra ndōnthi ra ndi fat'ambo ra ngu. Gā bi 'yup'u ja ra ngu xi mihyø 'yēc'ēi. ³ Bi hnu p'uya ngue

ɛnā yø janī yø sibi dī nxamp'ʉ
 hudī n'na ngu n'na. ⁴Guehna
 ra Espiritu Santo di hatra
 ts'edi yø ja'i. Nunā ra Espiritu
 Santo, bi japyø ja'i ngue ga ya
 yø 'dan'yo hya hinguī padī.
 N'na ngu n'na yø ja'i, gue'a
 ra Espiritu Santo xännbi tema
 hya da mā.

⁵ Nu'a ra pa'a p'uya, nup'ʉ
 Jerusalén mī 'bap'ʉ 'da yø
 judío xpī 'yɛhɛ 'dama 'dan'yo
 yø häi ngue da nu ra dannigo.

⁶ Guehya xi mpeti 'mø mī
 'yøde ngue ɛnā 'yo ra ndønthi
 ya. Mī 'yøde ngue di yahni
 yø 'yɛc'ɛi p'uya, hinguī padī
 hanja ngue ga ya yø 'yɛc'ɛi'a te
 yø hya. Porque øhyø ja'i ngue
 ga ya yø 'yɛc'ɛi'a te yø hya ga
 yap'ʉ ja yø häi xpī 'yɛhɛ. ⁷ Gä
 di 'yødyø ja'i, hinguī padī te
 da 'yøt'e. Dī n'yɛmbi n'na ngu
 n'na:

—Nuya yø n'yohʉ di yahni
 ua, Gä yø mmɛngu Galilea ya.
⁸ Pɛ ¿hague nja ngue dí øhmʉ
 ga ya'a te mā hyahʉ n'na ngu
 n'najʉ? ⁹ A nuyá, 'bɛcua yø
 mmɛngu Partia, yø mmɛngu
 Media, yø mmɛngu Elam, yø
 mmɛngu Mesopotamia, yø
 mmɛngu Judea, yø mmɛngu
 Capadocia, yø mmɛngu
 Ponto, yø mmɛngu Asia, ¹⁰ yø
 mmɛngu Frigia, yø mmɛngu
 Panfilia, yø mmɛngu Egipto,
 yø mmɛngu Africa nuya rá
 m'map'ʉ man'na rá nguep'ʉ
 ngue ra hnini Cirene. Xquet'a
 'bɛcua yø mmɛngu Roma. Nu
 'da'ʉ p'uya, yø judío p'ʉ bá mī,
 mī'da p'uya, ya xa bennbabi
 yø nt'ɛc'ɛi yø judío. ¹¹ Xquet'a
 'bɛcua yø mmɛngu Creta, yø

mmɛngu Arabia. 'Nɛ dí øhmʉ
 ngue ɛspabi Oja yø ja'i, 'nɛ ga
 ya'a te mā hyahʉ n'na ngu
 n'najʉ.

¹² Gä di 'yødyø ja'i, hinguī
 padī hanja ngue ga ya yø
 'yɛc'ɛi'a te yø hya ga ya. Dī
 n'yänni n'na ngu n'na p'uya,
 dī n'yɛmbi:

—¿Hanja'a te hmangua?
 —dī n'yɛmbi.

¹³ Pɛ thentho mī'da yø ja'i, i
 ɛmbi ngue iti'ʉ di yahni.

Bi zohyø ja'i ra Bedu.

¹⁴ Nunā ra Bedu mī
 'bap'ʉ p'uya, 'dap'ʉ 'bähmʉ'ʉ
 'de'ma'da yø representante ra
 Jesús. Bi ts'edi bi 'yɛmbyø ja'i:

—Ague gyø judío guí søthʉ
 ua, da guehyø mmɛngu
 ua Jerusalén, dami pahmʉ
 hanja na ra hya jap'ʉ ya.
 Dami 'yøhmʉ xanho ra hya
 ga xi'ahʉ ya. ¹⁵ Nuya yø
 n'yohʉ 'bɛcua, hinguī iti
 ya tengutho guí mbɛmhʉ.
 Porque hinjongui iti'a guto
 xudi. ¹⁶ Nunā te bi nja ya,
 guehna ra hya bi manna
 pøngahya Joel ngue bi
 'yɛna: ¹⁷ “Ga xi'ahʉ ra hya
 mman'Oja. Bi yɛna: Da 'yɛhra
 pa ga pennbabi ra Espiritu
 Santo gätho yø ja'i 'bwi rá
 nguni nximhäi. Guehna di
 bennbabi ra hya da manni
 ts'ant'ʉhʉ 'nɛhni t'ixuhʉ na.
 Yø ts'ant'ʉ da nu yø cosa
 hinguī nnu mī'da yø ja'i. Yø
 dac'ɛi da 'ui yø t'i. ¹⁸ Nu'ʉ yø
 pa'ʉ, ga pennbabi ra Espiritu
 Santo mā mɛfi ngue yø n'yohʉ
 'nɛhyø xisu. Guehna di
 bennbabi ra hya da manna.
¹⁹ Gä øt'ä yø milagro na maya.

Nūua ja rā häi p'uya, di nja yø hmεya ngue rā ji, 'nεhrā sibi, da nangra 'bifi. ²⁰ Ya hīndi yotra hyadi. Xtā nthēni rā zana tengutho rā ji. Guehna di nja naya hante ngue da zōnna pa dá εp'u rā Hmu. Guehna rā pa di nεqui rá ts'edi Oja maguesε. ²¹ Nū te'o gā nzo Oja, gue'u di nyanyø te'u", i εn'Oja.

²² Rā Bēdu p'uya, bi sigue bi 'yεmbyø ja'i:

—Ague gyø judíoħu, dami 'yøhmū rā hyā gā mmangā. Bi ne Oja ngue bi 'yøtyø milagro p'u guí 'būhmū conná guehna rā Jesús rā mmεngu Nazaret. Janangue guí pahmū ngue guesε Oja bi hatra ts'edi'a te bi 'yøtra Jesús. ²³ Pε gā dāphū yø ts'oc'ei rā Jesús ngue bi cuatro pont'i, bi hyo. Pε ya manjam'mø xpá nzān'Oja ngue bi zo ni 'yεħu rā Jesús ngue gā jahū p'u. ²⁴ Pε nuyá, Oja bi japi ngue bi bennate rā Jesús. Bi gajpū ja rā ndate mi o, porque hinguí sá ngue da cop'u. ²⁵ Ja bi bōmp'u'a te bi manna David conná guehra Jesús ngue bi 'yεna: “Zant'a gā n'yo'be Oja. Oja 'bap'u ja mā n'yēi, n'namhma ngue hīnjonda 'yangui. ²⁶ Janangue dadi johya, gā mma hanja ngue ja grā pähā. 'Nε hū mā mmūi ngue te da thohmā do'yo 'mø dá tū. ²⁷ Porque hinguá sogagui mā tegā p'u ha o yø ánima. Hinguí jaqui da 'ya mā do'yo, porque ni mefigui gadi maqui. ²⁸ Nū'i gā xogagui mā mmūi ngue dá padī ngue

ja grā te para zantho. Ya man'natho di njaga mpähā 'mø gā nnu'i", bi 'yεna.

²⁹ Ague n'yø'ahū, di nne gā xi'ahū te bi thohnā mā mboxitahū rā David. Bi du na, 'nε bi t'āgui. A nū'a rā panteón, i jatho asta guehra pa jap'u'a ya. ³⁰ Pε nūna rā David mará pōngahya Oja na. Mi padī te xi yarpabi Oja, ngue nūna n'na'u yø mbom'mεto, guehna rā Cristo naya. Go di ponnabī'a rā ndast'abi mi pehra David. ³¹ Nūna rā David, ya mi pa'a m'mεt'o ngue di bennate rā Cristo na. Janangue bi mamp'uaya ngue rá te rā Cristo, hīnda ts'ojpabi p'u ha o yø ánima. Bi mā ngue hīnda 'ya rá do'yo. ³² Oja bi japi ngue bi bennate rā Jesús. Gāthogāhe ya, gā dadi jahe majuanī ngue bi bennate na. ³³ Nūna Oja nnepe ngue da hnu mansu rā Jesús, bi zixpū bí ja rá n'yēi. Nūna rā Espiritu Santo ya xi yat'Oja ngue da penhni, bi japra Jesús ngue bá penhni, bi zōcua dí 'būhmū. A nuyá, guehna rā Espiritu Santo go øt'a te guí nnuhū ya, 'nε'a rā hyā guí øhmū ya. ³⁴ A nūna rā David, hīmbi ts'ixmate p'u ja rá n'yēi Oja na. Sinoque bi 'yεna: “Nūna Oja, nū'mø mi zoipagui mā Hmu, ngūna rā hyā bi xifi, bi 'yεmbi: Dami micua ja mā n'yēigā ya, ³⁵ asta gue'mø gā øt'e ngue guí mānda gātho'u ni nsaiui”, bi 'yεmbi. ³⁶ Gātho yø judío rá m'map'u ja rā häi Israel, jatho ngue da

ba'a njuani te'o na ra Jesús. Guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi na. Pe nu'ahua, gá cuathu ra pont'i na.

³⁷ Gä bi där'man'ua yø mmui yø ja'i 'mø mi 'yøhna ra hya bi manna Bedu p'uya. Bi 'yøpua ra nt'anni ra Bedu p'uya co 'ne'ua mi'da yø representante ra Jesús, bi 'yembji:

—Ague n'yø'ahua, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'ähe p'uya?

³⁸ Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yembyø ja'i:

—Damj hyehmu p'ua ra nts'o n'na ngu n'na'ahua. Jatho ngue gui nxixyahua, gue'a di fadi ngue gui ec'eiha ra Jesucristo'a. Nuna Oja p'uya, di pun'na ni ts'oquihua, 'ne da pen'nahua ra Espiritu Santo. ³⁹ Porque go di toca'ahua na ra hya ya xa mma mayat'i, 'ne ni basihua, 'ne'ua to gá rá m'map'ua 'yapatho. Nuna Oja ma Hmuhua, i nzohni hangu yø ja'i nne prá mmui da zofu.

⁴⁰ Ra Bedu p'uya, xangu mi'da yø hya bi xihyø ja'i. Bi consejo yø ja'i, bi 'yembji:

—Damj hyehmu p'ua te gäma nts'o ga 'yo yø ja'i —bi 'yembji.

⁴¹ Nuya yø ja'i bi nu manho ra hya mmanna Bedu, bi ma maxixyabi. Nuya ja ma'da'yo bi 'yec'ei ra hya'a ra pa'a p'uya, comma hyu mahuahij nja'i bi zudi. ⁴² Gätho ya yø ja'i ya, hingui nne da hyc'a ra hya xännbate yø representante ra Jesús. 'Da'igu mma n'na ngu n'na, 'ne 'dap'ua mmat'Oja. 'Dap'ua xenna thuhme da zi,

tengutho ra hya bi zohra Jesús.

Ya xangu to bi 'yec'ei ra Jesús.

⁴³ Gä bi nsu yø ja'i ngue xangu yø milagro bi 'yøtyø representante ra Jesús.

⁴⁴ Nu'ua ya xi 'yec'ei ra hya p'uya, gá 'dap'ua di mpeti. Nu'a te gá pets'i, 'da gui mmætho.

⁴⁵ Bi mä yø häi yø ja'i, nu'ua ja mi'da te mi pets'i, gá bi mä. Di ndarpi n'na ngu n'na'a te honi. ⁴⁶ N'na pa ngu n'na pa di mpeti p'ua ja ra nija. Nu'ua ja yø ngu yø ja'i, gá 'dap'ua di mpeti ngue sihme. Gä 'dagui johyatho yø ja'i ngue 'dap'ua sihme 'ne hinjondi 'yets'i. ⁴⁷ Gä espabi Oja. Nuya yø ja'i 'bap'ua ja ra hnini, gätho nnu manho ya yø 'yec'ei. N'na pa ngu n'na pa, nuna Oja øt'e ngue man'na ni hyuxta yø 'yec'ei di nyanyø te.

3

Bi t'øthe n'na ra dogua.

¹ N'na ra pa, nuna ra Bedu 'nehra Xuua, 'da i marbu bi ja ra nija di mpeti yø judío. Comma hyu nde bi ma, gue'a ra ora pa ra mhmat'Oja yø ja'i'a. ² Mi zømp'ua ja ra goxthi nija ni hu ngue ra Goxthi Mahotho. Mi hup'ua n'na ra n'yohua ngue tudyø gua asta gue'mø mamba mi. I t'ep'ua ngue hnepe da 'yäpra limosna'ua yø ja'i cat'ambo nnija. ³ Nu'mø mi nu ra Bedu 'nehra Xuua ngue mmap'ua da yarbu ja ra nija, nuna ra dogua p'uya bi 'yäpra limosna. ⁴ Ra Bedu p'uya

'nēhṛā Xuua bi hyētī. Bi 'yēmbṛā dogua nā rā Bēdu p'uya:

—Dāmī hyērca'be —bi 'yēmbī.

⁵ Nūnā rā dogua p'uya, bi hyētī. I tō'mī ngue te xti unni.

⁶ Pē rā Bēdu bi 'yēmbī:

—Hīn temā mēnyū nna hagā ngue ga 'da'i. Pē nū te dā zā gā 'da'i, gā 'da'i. Connā ts'edi rā Jesucristo nūnā rā mmēngu Nazaret, dí xi'i ya, dāmī nangui, gui n'yo.

⁷ Nūnā rā Bēdu p'uya, bi bennbā rá 'yē ngue rá n'yēi, bi gats'i. 'Bexque'a rā ora'a p'uya, bi hyā xānho yō hyundo'yo ngue yō dāgua. Bi zā bī m'māi xānho. ⁸ Nūnā rā dogua p'uya, xōgue rā n'nas'mō mī nangui ngue bī n'yo. 'Da i yārbā ja rā nīja p'uya. Ya nī 'yo, 'nē nī sāgui mēnte di ja māmādī Oja.

⁹ Gātho yō jā'i mī 'bū'ambo nnīja, bī nū ngue mēnte nī 'yo nā marā dogua, mēnte di ja māmādī Oja. ¹⁰ Nūya yō jā'i, i padī ngue gue'a rā dogua xi t'ēp'ū ja rā goxthi nīja nī hū ngue rā Goxthi Māhotho'a. Gue'a rā n'yohū mī āpra limosna yō jā'i'a. Yō jā'i p'uya, di 'yōtho 'nē i sū ngue nū yō jā'i ngue ya bi zā nā marā dogua.

Rā Bēdu bi zohyō jā'i 'būp'ū ja rā nīja.

¹¹ Nūnā marā dogua 'mō mī zā, astā hīngui nne di thōhṛā Bēdu 'nēhṛā Xuua, i sammī. Gātho yō jā'i p'uya, gā di fetyō n'yomfēni ngue sū. Bī map'ū bi 'bāhṛā Bēdu ja rā ngun'yū nī

hū ngue rā Salomón. ¹² Mī nū rā Bēdu p'uya ngue xāngu yō jā'i 'būp'ū, bi 'yēmbūya:

—Ague gyō judíohū, ¿hanja ngue gādī 'yōthohū'a te bī nja? ¿Hanja ngue guí ēmhū ngue comma ts'ēdisē'be, ogue ngue dí sugā'be Oja, dá japā'be bī n'yo nā rā n'yohū 'būcua?

¹³ Sinoque nū'a mā Ojahū mī thanne mā mboxitahū rā Abraham 'nēhṛā Isaac 'nēhṛā Jacob, gue'a bī n'ōthe'a ya, para ngue dā t'ēspabī'a rá Ts'ant'ū Jesús. Pē nūnā rā Jesús, guehṇā gā dāhū p'ū 'būhyō ts'at'abi nā. Nū'mō mī ne xti thōhṛā Pilato, pē nū'ahū hīngā nehū. ¹⁴ Pē nūnā rā Jesús hīn temā nts'o bī 'yōt'e, gā rā nho mañi n'yo. A nū'ahū p'uya, hīngā nehū ngue xtā ma mathōgue nā, sinoque go gā 'yāhmū ngue bī ma mathōgue n'na rā hyote.

¹⁵ Go gā hyohū nā bādī unna te. Pē Oja bi japi ngue bi bēnnate p'ū ha bi t'āgui. A nūgā'be ya, go dādī jagā'be majuanī ngue bi bēnnate rā Jesús. ¹⁶ A nūnā rā n'yohū 'būcua ya, guī pahmū ngue mī dogua nā. Pē nī hmī nī dāhū ngue bi zā nā rā n'yohū nā. Rāngue bi 'yēc'ēi ngue rā Jesús dā zā dā 'yōthe, janāngue bi zā xāndōnho ya.

¹⁷ Ague n'yō'ahū, nūgā dí padī ngue hīngui padī te gā mbōn'a gā 'yōthū. Xquet'a njarbatho nī hmūhū dī mānda p'ū ja rā nīja ya, aha bi hyo rā Jesús. ¹⁸ Pē nūnā Oja, bi japi ngue bī nja'a te gā bi 'yotyō pōngahya 'mō yō pa

xathogui. Nu'u yø pøngahya, bi ma ngue ra Cristo i ja ngue da zä ra n'u. ¹⁹ Janangue nuyá, dami hyehm p'u'a te gni 'yohu. Dami 'yεc'ei hu Oja, n'namhma ngue di mpun'na ni ts'oquihu. Ja da hyut'a ni mmäihu Oja p'uya. ²⁰ A nuna Oja da penhna Jesús, porque guehna ra Cristo ya xpa t'ets'i ngue di manda ua na. ²¹ A nuyá, ra Jesucristo jatho ngue da m'map'u mahets'i asta gue'mø da 'yøt'Oja ngue da gom'na'yo gätho yø cosa i ja. Nguna ra hya bi man'u yø maca pøngahya Oja xa m'mu'mø ya mandønjam'mø tho. ²² Nu'mø mi zohyø nyogui ja'i ra Moisés, bi 'yεmbi: "Nuna Oja ma Hmuhu, nu'u yø judío, da bøn'a n'na nc'ei ngue di mpøngahya tengutho bi jacä. Nu'a ra pøngahya'a p'uya, dami 'yøhm te gäma hya da xi'ahu. ²³ Nu ra ja'i hinda 'yεc'ei na ra pøngahya na, da ts'ijp ha 'buhyø judío ngue da tho", bi 'yεna.

²⁴ Bá fadi asta ra Samuel, gätho'u mi'da yø pøngahya xa m'mai, gä bi ma ngue di nja'a te gä dí nnuhu ra pa ja p'uya. ²⁵ Nuna ra hya ya xa yarpabi Oja yø ja'i ngue di nja, tengutho ra hya bi bennbabi yø pøngahya ngue bi xihyø ja'i, nuna ra hya na, da 'yøt'ahu ra nho na. Oja bi 'yøt'ui n'na ra cohi ma mboxitahu Abraham, bi 'yεmbi: "Conná guehna n'na ni mbom'meto di m'mai, da ma majapi gätho yø ja'i 'b'u'a nximhäi", bi 'yεmbi.

²⁶ Nuna Oja bi unná cargo na rá Ts'ant'u, rá mudi i mennbuguí 'buhmu ngue di jap'ahu. I nnepe ngue gui hyehm p'u ra nts'o gni n'yo n'na ngu n'na'ahu.

4

Ra Bedu 'nehra Xuua bi b'äp'u ha 'buhyø mmäcja.

¹ Mente yah yø ja'i ra Bedu 'nehra Xuua, bi zøhyø mmäcja p'uya, bá n'youi ra 'bet'o asminyø co 'nε'u yø saduceo. ² I mbøcue'u p'uya, ngue ra Bedu 'nehra Xuua xänbä ra hya yø ja'i, i xifi ngue nu'u xa ndu i ja ngue di bennate, porque bi bennate ra Jesús. ³ Bi bent'i bi got'a fädi, ja gue'mø mi hyats'i xtí nja ra hya. Porque ya bi nde bi got'i. ⁴ Pe nu'u yø ja'i bi 'yøhra hya i hma, xandøngu bi 'yεc'ei ra hya. Nu'a gangu yø 'yεc'ei p'uya, bi t'øtra güenda ngue hønse yø n'yohu, ya ni ma da z'u'i cut'a mahuahí.

⁵ Mi hyaxpaya, bi mpeti yø hmu yø mmäcja p'u Jerusalén, co 'nε'u yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, ni n'yohu yø xännbate ngue ra ley. ⁶ Ni n'yohu na ra Anás rá hmu mmäcja. Ni n'yohu ra Caifás, 'nehra Xuua 'nehra Alejandro. 'Nε gätho yø mēni ya yø hmu mmäcja ni n'yohu. ⁷ A nuya p'uya, bi manda ngue bá ts'i ra Bedu 'nehra Xuua, bi ma ma'bä'mi p'u made ngue da t'ørpa ra nt'änni. Mi 'yännbuya, bi 'yεmbi:

—¿Te'o bi 'da'auí ra nt'edi'a te guí øt'ui n'yø, oque te'o bi 'da'auí ra ts'edi ngue gui øt'ui

tengu na ra hya na? —bi 'yɛmbi.

⁸ Nuna ra Bedu ts'o p'uya, ra Espiritu Santo di hatra ts'edi bi 'yɛmbya yaui p'uya:

—Agué n'yø'ahɛ, nuya yø n'yohɛ di manda ua ja ra hnini, da guehyø n'yohɛ 'bet'o ngue yø judío. ⁹ Guí ännga'be ha bi nja'a ra nho dá ørpä'be na ra n'yohɛ mi'ɛ, ngue ha bi njap'ɛ i yaui. ¹⁰ A nuyá, ga xi'ahɛ ha bi nja, n'namhma ngue da badj gátho yø judío. Nuna ra n'yohɛ 'bɛcua bi yaui conná ts'edi ra Jesucristo nuna ra mmɛngu Nazaret. Guehna ra Jesucristo gá cuathɛ ra pont'i ngue bi tho na. Pɛ Oja bi japi bi bɛnnate p'ɛ bi t'ägui. Conná guehna ya, ni hmi ni dähɛ p'ɛ bi yanna ra n'yohɛ 'bɛcua. ¹¹ Gá 'yøthɛ tengutho yø gado 'mø bi 'yɛn'a n'na nguadi n'na ra do, ɛmbi ngue hingui ho. Pɛ m'mɛfa p'uya, guehna da gohi ngue brá 'bebo p'ɛ brá fahra jado na. Guí njathɛ p'uya, hingá nu manho ra Jesús. Pɛ guehna rá thanhni Oja na. ¹² Hijnom man'na da zä gdá nyamhmɛ. Porque bá sän'Oja ngue nua ja ra ximhäi, høndra Jesús ja rá ts'edi da yanjɛ.

¹³ Nu'ɛ yø n'yohɛ di manda p'ɛ ja ra nija p'uya, bi nu te øtra Bedu 'ɛhra Xuua ngue ya manzaqui. 'Nɛ pahyø ja'i ngue nuya yø n'yohɛ ya, himbi ma ra xädi, i ɛmbyø ja'i ngue hinte padj. Janangue di 'yøtho. Pɛ pahyø ja'i ngue mi n'youi mam'met'o ra Jesús.

¹⁴ I nnu yø ja'i p'uya, ngue 'dap'ɛ 'bähmɛ na ra n'yohɛ mará dogua ya xi zä. Ya hingui säp'ɛ da 'yɛmbyø ja'i ngue ra fɛhni'a te bi nja. ¹⁵ Bi xi p'uya ngue bi ma bá m'mä'athi, mɛnte bi nhɛcahya, bi zänni te da japi. ¹⁶ Di n'yɛmbi:

—¿Te 'be'a ga japhɛ ya yø n'yohɛ 'youa dí 'bähmɛ? Porque gátho yø mmɛngu Jerusalén, ya padj ngue hijnonda zä da 'yøt'a te bi 'yøt'e. Ya hingui sä ga ɛmhmɛ ngue himma juani'a te bi 'yøt'e. ¹⁷ A nuyá, ma ga pihmɛ ya, n'namhma ngue hinnj mantho da manna hya p'ɛ ha 'bähyo ja'i. Ma ga xihmɛ ya ngue ra pa di map'ɛ, ya hinnj mantho da xihyø ja'i hanja na ra Jesús.

¹⁸ Mi juadi bi nhɛcahya yø ja'i p'uya, bi zohnj ngue bi 'yɛmbi:

—A nuyá n'yø'au, 'yo høngui xihmɛ ra hya yø ja'i ya. 'Yoni mantho høngui xännbahɛ yø ja'i rá hya ra Jesús.

¹⁹ Mi dahra Bedu 'ɛhra Xuua, bi 'yɛmbi:

—Damj hyacjɛ xanho ra güenda ya. ¿Ua guí haxɛ njuani ngue da nu manho Oja ngue go di nja'a te guí mmamhmɛ ya'mø, hingø di nja'a te mman'Oja 'mø? ²⁰ Nuna ra Jesús, jatho ngue ga mmamhmagä'be'a te dá nu'be bi 'yøt'e, 'nɛ'a te dá ø'be bi ma.

²¹ Høntho juadi bi pidi, bi thø p'uya. Porque ya himbi

d̄inj ha x̄tí japi ngue x̄ta ngot'i. Porque sup̄i d̄i mbøcue ya yø ja'i εspab̄i Oja ngue te x̄i nja. ²² A nuna ra dogua xi t'øthe conná ts'edi Oja, i tho'a nyote njeja 'bui.

Bi 'yáprá ts'edi Oja yø 'yεc'εi ngue h̄ind̄i nsu.

²³ Nu'mø m̄i ma mathøgue ra B̄edu n'εh̄ra Xuua, bi map'ua 'b̄ahyø amigo. Bi xifi ḡätho'a te x̄i manyø h̄mu yø mmäc̄ja, 'nε'ua yø n'yoh̄u 'bet'o ngue yø judío. ²⁴ Nu'mø m̄i 'yø'a te si p'uya, 'da i mmat'Ojatho, bi 'yεn̄a:

—Ma Oja'i, gue'e gr̄a Oja gá hoqui te gá bí ja maya, gá hocra häi, gá hocra jathe, gá hoqui gätho yø cosa i ja. ²⁵ Nu'i ma Oja'i, conn̄a Esp̄iritu Santo gá japi m̄efi ra David ngue bi man'a te guí nne guí mma, porque ra David bi 'yεn̄a: “¿Hanja ngue mbøcue yø ja'i 'b̄ap'ua ja yø nación? 'Nε h̄ind̄i nja'a te s̄anni d̄i nja. ²⁶ D̄i mpeti yø d̄ast'abi p'ua ja yø nación. Da guehyø ts'ut'abi 'b̄ap'ua ja yø hn̄ini 'da'igu s̄anni. I s̄u Oja 'nε s̄ambabi'a ra Cristo bá εts'i”, bi 'yεn̄a David. ²⁷ Porque majuan̄i ngue nuua ja ra hn̄ini Jerusalén, nuna ra d̄ast'abi Herodes conn̄a Poncio Pilato, conyø judío, conyø ja'i h̄ingyø judío, gá bi mpeti, bi nhεcahya ngue s̄u'a n̄i mac̄a Ts'ant'ua Jesús guá εts'i. ²⁸ Pε nuna ra hya bi 'yøtyø d̄ast'abi, ya manjam'møtho xc̄a manna ra hya m̄i ja ngue d̄i nja. ²⁹ A nuya gr̄a H̄mu, ya guí nnu te

gui pite yø ja'i ya. Dam̄i hac̄je ra ts'edi ya, n'namhma ngue h̄ind̄i nsu n̄i m̄efi da mamp'a'i n̄i hya. ³⁰ Conn̄i ts'edi dam̄i 'yøt'e ngue da z̄a'ua to x̄an'ua. Dam̄i 'yuhyø hm̄εya, ngue d̄i nja yø milagro 'mø ts'o'a n̄i mac̄a Ts'ant'ua Jesús.

³¹ H̄ontho bi juadi bi mat'Oja yø ja'i p'uya, bi 'yan'a häi p'ua x̄i mpeti yø ja'i. Gä bi z̄a yø ja'i ngue di hatra ts'edi ra Esp̄iritu Santo. Ya h̄ingui s̄u da mambrá hya Oja p'uya.

Nu'a te p̄εs'yø ja'i, gá 'da gui mm̄etitho.

³² Gätho yø 'yεc'εi, 'bui tengutho 'mø ngue da n'na nc'εitho. 'Da'igu øt'e, 'da'igu mb̄eni. N̄i x̄inga n'na nc'εi ngue da 'yεn̄a jase rá m̄peti. Nu te gá p̄ets'i, gá comhm̄i. ³³ A nuya yø representante p'uya, gá ha ra ts'edi di ja majuan̄i ngue bi b̄ennate ra H̄mu Jesús. Nuna Oja, man'na bi unn̄a njapi. ³⁴ Yø 'yεc'εi p'uya, h̄injo'o ngue da h̄in'yu te da hyoni. Porque nu to gá ja yø häi, ogue yø ngu, i pä ngue di unn̄a m̄enyu ngue ma darpi yø ja'i. ³⁵ Nu'mø bi zøp'ua 'b̄ahyø representante ra Cristo, di d̄äpra m̄enyu. Go di darpabi yø ja'i ya p'uya, n'na ngu n'na yø ja'i ma t'unn̄i'a te hon̄i.

³⁶ M̄i 'b̄ap'ua n'na ra n'yoh̄u n̄i hu ngue ra José. Guehna n'na ra levita na ngue ra mm̄engu Chipre. A nu'ua yø representante ra Cristo p'uya, gui hut̄i ngue ra Bernabé. I nne da ma ngue n'na ra n'yoh̄u di hojpa yø

mm̄ai yø mm̄ic'ɛ̄iui. ³⁷ Nuna ra José p'uya, b̄i mā n'na rá h̄ai m̄i ja. Bi d̄apra m̄enyu yø representante ngue di dat'i.

5

Ra ts'oqui bi 'yøtra Ananías n̄ehra Safira.

¹ Nuna n'na ra n'yoh̄u n̄i hu ngue ra Ananías con̄a Safira rá xisu, b̄i mā n'na rá h̄ai ya p'uya. ² Pɛ bi hyaca n'na parte ra m̄enyu i mā rá h̄ai, co n̄ehrá xisu bi b̄adi. Nuna man'na parte p'uya, bi d̄apyø representante ra Cristo, tengutho 'mø ngue h̄inte xta hyaqui. ³ Ra Bedu p'uya bi 'yemb̄i:

—Ague Ananías, ¿hanja ngue di c̄ants'a n̄i n'yomf̄eni ra zithu ngue guí nne guí hyätra Esp̄iritu Santo? Porque gá hyacra m̄enyu guí pä n̄i h̄ai. ⁴ Xina ra h̄ai, ¿uangui n̄i mm̄eti na? Ya gá pä, 'n̄e m̄i o n̄i 'yɛ ra m̄enyu, uanguí xquí 'yøt'e te guí nne. ¿Hanja ngue gá b̄eni guí m̄anna f̄ehni? H̄ingyø ja'i' u guí nne guí hyäti, sinoque Oja guí nne guí hyäti —bi 'yemb̄i.

⁵ Ngu i 'yøhna ra hya bi sihra Ananías, 'bexpi du, bi d̄a p'uya. Gä bi 'yemm̄ei b̄i nsu ya yø ja'i bi b̄adi te b̄i nja. ⁶ Bi nanguí 'da yø n'yoh̄u m̄i 'b̄ap' u, bi 'uennb̄abi rá do'yo ra ánima, bi hyats'i bá ägui.

⁷ M̄i thogui comm̄a nhyu ora p'uya, bi yut'ambo na ra Safira rá xisu ra ánima. Pɛ h̄ingui pad̄i te xi nja. ⁸ Ra Bedu p'uya, bi 'yemb̄i:

—Dam̄i xiqui, ¿ua gue'a guí pä n̄i h̄aiui'a ra hya xa hm̄angua mah̄'mø, uague h̄in'na?

M̄i dahra Safira, bi 'yena:

—Ahá, gue'a dá pä'be'a —bi 'yena.

⁹ Ra Bedu p'uya bi 'yembra xisu:

—¿Hanja ngue ya xcuá nh̄ecahya ngue guí hyär'mahyaui ra Esp̄iritu Santo? 'B̄ap' u goxthi' u to xpá 'yác'a'i n̄i damme. 'N̄e mah̄onda hyaxa'i ya ngue guá n'yägui —bi 'yemb̄i.

¹⁰ 'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi dahra xisu p' u m̄i yaui ra Bedu, ngue bi du. M̄i yut'ambo yø 'yäte p'uya, mah̄omb̄i din̄i ngue ya xi du ra xisu. Bá j̄ajp̄aya, bi ma bá ägui 'dap' u bi 'youi rá damme. ¹¹ Gä bi nsu yø 'yɛc'ɛi. Ximm̄angu' u h̄ingyø 'yɛc'ɛi p'uya, xquet'a b̄i nsu mø m̄i 'yø'a te b̄i nja.

Xangu yø milagro bi nja.

¹² Nup' u ja ra ngun'yu n̄i hu ngue ra Salomón, ja bi m̄peti p' u xangu yø 'yɛc'ɛi. Nuya yø representante ra Cristo p'uya, 'dama 'dan'yo yø hm̄eya bi 'yutyø ja'i, porque h̄injongui sä d̄a 'yøtyø milagro bi 'yørb̄u b̄i m̄peti yø ja'i. ¹³ Madague'a h̄ingui cuarb̄u 'bahyø 'yɛc'ɛi ya yø ja'i h̄ingyø 'yɛc'ɛi, pɛ nnu manho yø 'yɛc'ɛi, h̄ingui sai. ¹⁴ Man'na man'na n̄i hyuxta yø ja'i bi 'yɛc'ɛi ra Jesús. Yø n'yoh̄u, yø xisu bi 'yɛc'ɛi. ¹⁵ Asta bi j̄acyø d̄arquh̄i yø ja'i ngue pop' u ja

yø caye. 'Bü'o bá oxyø t'ots'i, 'bü'o bá oxyø fidi, i nnepyø ja'i ngue nu'mø bi thop'ü ra Bødu, madrá xahatho di nthëui ra dârquëhi, 'bexi sä ra n'ü hëmbi. ¹⁶ Nu'ü yø hnini guerpütho bí ja, bá ëhyø ja'i bi zø'a Jerusalén. Bá du yø dârquëhi, bá du yø ndunthi. Pë gä bi t'øthe.

Bi n'ofädi yø representante ra Cristo.

¹⁷ Nu'ü rá hmu yø mmäcja p'üya, gätho ya mi'da yø n'yohü, nuyä ja yø nt'ëc'ëi ni hu ngue yø saduceo, gä bi nsëya 'mø mi nu ngue xandøngu yø ja'i n'youi ya yø representante ra Cristo.

¹⁸ Bi ma maßent'i ya yø representante p'üya, bi jot'i. ¹⁹ Pë rá anxë Oja p'üya, bi xocra goxthi fädi 'mø minxui ngue bá jëqui. Bi 'yëmbi:

²⁰ —Ni më ya, ni m'mähmi p'ü ja rá nija di mpëti yø judío. Damí xihmi yø ja'i hanja na ra hyä ngue ra 'da'yo te.

²¹ Nu'ü yø representante ra Cristo 'mø mi 'yøhna ra hyä bi xihra anxë, bi ma mxuditho p'ü ja ra nija ngue bi xännba ra hyä yø ja'i. Nu'a ra ora ëbí mman'na hyä p'ü ja ra nija p'üya, ja bi øt'a junta'ü yø hmu yø mmäcja. Bi pëtyø n'yohü di manda p'ü ja ra nija. Ja bi manda ngue da njacyø ofädi p'üya. ²² Pë nu'mø mi zøp'ü ja ra fädi'ü yø policia, ya himbi dimp'ü yø ofädi. Bá pennbüya, bi ma ngue ya hinjo'o p'ü yø ofädi. ²³ Bi 'yëna:

—Dä tingähe ngue n'nøt'e xanho ra fädi, 'bäp'ü yø mädi p'ü ja ra goxthi. Pë nu'mø ma xocähe ra goxthi p'üya, ya hindä tingähe p'ü mbo yø ofädi.

²⁴ Mi 'yøhyø hmu yø mmäcja na te xi nja p'üya, 'në'a rá hmu'ü yø n'yohü ja yø 'bëfi p'ü ja ra nija, ngue hinjo'o p'ü yø ofädi, di n'yëmbüya:

—¿Xø Hague xpí bøn'ü p'üya? —di n'yëmbi.

²⁵ Nu'a ra ora'a p'üya, bi zø'a n'na nc'ëi, bi 'yëmbi:

—Nu'ü yø n'yohü gä cothu fädi 'mø minde, ya bí 'büp'ü ja ra nija. Bi xännba ra hyä yø ja'i —bi 'yëmbi.

²⁶ Nu'a rá hmu yø policia p'üya, bi mähä'ü yø mmipoliciaui ngue da si'ü yø representante ra Cristo. Pë himbi üni, porque sü da mando yø ja'i. ²⁷ Nu'mø mamba ts'i'ü yø representante ra Cristo p'üya, bi ma ma'bä'mi p'ü ja ra junta. Nu'a ra hmu mmäcja bi 'yëmbi:

²⁸ —¿Ua hinguí øhmü ra hyä, uanguí dá hëc'ahe ngue nu'a rá hyä ra Jesús, ya hinni mantho guí xännbahü yø ja'i? A nuyä gätho ra hnini Jerusalén, ya xcá sinnbahü'a ra hyä guí xännbätehü ya. 'Në guí ëhmü ngue go ma ts'oquigähe p'ü bi du na ra n'yohü guí mmanhmü.

²⁹ Mi dahra Bødu p'üya, co 'në'ü mi'da yø representante, bi 'yëna:

—Nugähe di ëmhme ngue jatho da t'ëc'ëi te mman'Oja,

hinda gue'a ngue yø ja'itho da t'εc'εibi yø hya. ³⁰ Nuna ra Jesús dí mmangähe ya, guehna gá cuathu ra pont'i ngue bi du na. Pe nuna Oja mi thanne ma mboxitahu, bi japi ngue bi bennate. ³¹ Oja p'uya, bi zixpu bi ja rá n'yei na ra Jesús, guehna bi 'yets'i ngue di ndast'abi ngue da yanyø ja'i na. A nuyá, nuya yø judío, mat'unni ra tiempo ngue da hyep'u ra nts'o ga 'yo, n'namhma ngue di mpunnba yø ts'oqui. ³² Guesε ra Espiritu Santo di ja majuaní na ra hya na. Da guecähe p'uya, xquet'a dadi jahe majuaní na ra hya na. Nuna ra Espiritu Santo p'uya, guehna bá pennbabi Oja'u yø ja'i bi 'yεc'εibi rá hya na.

³³ Mi 'yøhna ra hya bi si p'uya, janjuaní ngue bi mbøcue. Bi ne ngue xta hyopyø representante ra Cristo. ³⁴ Nup'u 'bøhyø mmäcja, n'youi p'u n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Gamaliel, ja rá nt'εc'εi ngue ra fariseo 'ne ra xännbate ngue ra ley. 'Ne gä nnu mansu yø ja'i na ra Gamaliel. Bi m'mä p'uya, bi manda ngue bi njacathi n'na ts'uquits'u ya yø representante ra Cristo. ³⁵ Bi 'yεmbyø ja'i na ra Gamaliel:

—Ague gyø judío hu, dami n'yomfēni te guí nne guí 'yøpahu ya yø n'yohu 'bøcua. ³⁶ Dami bεmhm te bi nja 'mø yø pa xa thogui ngue mi 'yonna hya ra Teudas. Bi 'yεna ngue maguesε, 'ne bi denni comma goho ciento nja'i. Mi zä mi tho p'uya, gä bi

n'uen'u mi tenni. Bi m'mep'u ra hya p'uya. ³⁷ M'mefa p'uya, nu'mø mi nja ra censo, mahømbi yonna hya ra Judas nu'a ra mmengu Galilea. Xquet'a xangu to bi dennba rá hya. A nu'mø mi tho, gä bi n'ueni to mi tenni. ³⁸ Janangue dami hyεhm p'uya yø n'yohu 'bøcua. 'Yo gadi nthint'i ngue guí sahmu. Porque nu'mø yø hyasε'a ra hya i mma, di m'mehyø hya 'mø. ³⁹ Pe nu'mø ngue rá hya Oja i mmamp'uya, hinda zä guí hejpa hu te mmam'mø. Man'na n'yo mi 'yøthu ngue go ga cohmu ngue ma nsai hu Oja.

⁴⁰ Gä bi nu manho yø ja'i te bi manna Gamaliel. Bi ma macat'i mbo ya yø representante ra Cristo p'uya ngue bi 'bei. Bi xi p'uya ngue ya hinni mantho da xihyø ja'i hanja na rá hya ra Jesús. Bi thø p'uya. ⁴¹ Mi bømp'u ja ra junta'u yø representante ra Cristo p'uya, di johya ngue ya bi zä ra n'u conná guehra Jesús. ⁴² N'na pa ngu n'na pa hinguí säya bi xännbate p'u ja ra nija di mpeti yø judío, 'nep'u ja yø ngu i mmanna Jesucristo p'u ni ma.

6

Bi t'εxi yoto nja'i ngue di nfäxte.

¹ Nu'u yø pa'u p'uya, man'na man'na ni hyuxtho'a gangu yø 'yεc'εi. Nu'u ga ya ra hya ngue ra griego p'uya, bi madi bi z'u yø judío ga ya ra hya ngue ra ebreo. I εna ngue

hĩngui t'ørpabi masu xanho'u
 yø 'danxu 'mø mā dat'i ra
 hmε n'na pa ngu n'na pa.
 2 Janangue nu'u 'dema yoho
 yø representante ra Cristo
 p'uya, bi peti gätho'u yø 'yεc'εi,
 bi 'yεmbi:

—Hinda zä'a ngue go ga
 hecähe p'ua nná mangähe rá
 hya Oja, ngue gui 'yεmhmu
 ngue 'bet'o go ga ørpahe masu
 p'ua ja ra nts'ihmε. 3 Janangue
 nuya mā zi cu'ahu, nuua ha
 dí'bāhmua ya, dami hyomhmu
 yoto yø n'yohu da ma mafäti
 na ra 'befi na. Pε gue da
 gue'u yø n'yohu bá dinnā hya,
 'nε nnu mansu gätho yø ja'i,
 'nε dadī nεqui ngue n'youi ra
 Espiritu Santo. 4 A nugähe
 p'uya, ga siguegähe ra mh-
 mat'Oja, 'nε ga nxänbähe yø
 ja'i rá hya Oja.

5 Gä 'da'igu bi mamp'uya.
 Bi than'na ra Teba p'uya,
 ngue da t'εts'i. Guehna n'na
 ra n'yohu xanzaqui rá nt'εc'εi,
 'nε n'youi ra Espiritu Santo.
 Conna Lipe bi thanhni, ra
 Prócoro, ra Nicanor, ra Timón,
 ra Parmenas, ra Nicolás
 nuna ra mmengu Antioquia,
 guehna ya xi 'yεc'εibi m'met'o
 yø nt'εc'εi yø judío na. 6 Nuya
 yø n'yohu bi thannbuya, bi
 ts'ixpu 'bähyø representante
 ra Cristo ngue bi marpabi
 Oja. Nuya yoto nja'i bi t'unyø
 cargo, bi japyø 'ye p'ua ja yø ya.

7 Rá hya Oja p'uya, man'na
 ni ma mā'yoniho. Man'na ni
 'yεc'εitho yø ja'i p'ua ja ra hnini
 Jerusalén. Xquet'a xangu yø
 mmäcja bi nu manho ra hya,
 'nε bi 'yεc'εi.

*Bi ma mabent'i ra Teba
 ngue bi tho.*

8 Xandøngu rá njapi Oja bi
 unna Teba, ngue yø hmεya
 bi 'yørbu 'bahyø ja'i. Nuya yø
 milagro bi 'yøt'e, hĩjongui
 sä da 'yøt'e. 9 Bi madi bi
 njuntui ra Teba ya yø n'yohu
 pap'ua ja rá nija yø judío
 ni hu ngue ra Libertos,
 'nεhya yø judío ngue yø
 mmengu Cirene, 'nεhya yø
 mmengu Alejandría, 'nεhya
 yø mmengu Cilicia, 'nεhya yø
 mmengu Asia, gä tønhamhya
 ra Teba. 10 Pε hĩmbi zä xtá
 ndäjpa rá hya, porque ra
 Espiritu Santo di bennbabi ra
 hya mmanna Teba. 11 Asta
 bi dahra mēnyu 'da p'uya,
 sifi ngue da mā ngue xi 'yøde
 ngue ya mants'o ra Teba
 ngue sahra Moisés, 'nε su
 Oja. 12 Janangue bi yans'yø
 ja'i p'uya, bi mpeti yø n'yohu
 'bet'o ngue yø judío, 'nεhyø
 xänbäte ngue ra ley. Bi
 bent'i, bi zixpu bi nja ra junta.
 13 Bi t'εxyø ja'i da manyø fehni
 p'uya, bi 'yεna:

—Nuna ra n'yohu 'bucua,
 hĩngui säya ngue nnømma'u
 ra maca nija ja ua, 'nε
 nnømma'ubi rá ley Oja. 14 Ya
 xtá øcähe te mmanna ngue
 nuna ra Jesús ra mmengu
 Nazaret, εmbi ngue da
 demhra nija 'na. 'Nε εmbi
 ngue di pähyø costumbre bi
 zogahu ra Moisés.

15 Nu to gä mi hup'ua ja ra
 junta p'uya, herpabi rá hmi ra
 Teba ngue εntho rá hmi n'na
 rá anxε Oja.

7

Bi zohyø nsaiui ra Teba.

¹ Nu'a rá hmu yø mmäcja p'uya bi 'yëmbi:

—¿Ua majuaní'a si'a'i ya n'yø? —bi 'yëmbi.

² Mí dahra Teba p'uya, bi 'yëna:

—Ague n'yø'ahü, damí 'yøhmü na ra hya ga mmangä ya. Nuna mä mboxitahu ra Abraham, nu'mø mí m'mü p'u ja ra häi Mesopotamia, tobe himmaní map'u ja ra häi Harán, bí nthëui na Oja maguese. ³ Oja bi 'yëmbi: “Damí sop'u ni häi ya, gätho'u ni mëni da gop'u. Guí mmap'u ja ra häi ga xi'i”, bi 'yëmbi.

⁴ Nuna ra Abraham, bá põmp'u ja rá häi ni hu ngue Caldea mí 'bui. Bi ma, i m'mü p'u Harán. M'mefa p'uya, bi du rá papá. Oja p'uya, bi xihra Abraham ngue bá ecua ja ra häi dí 'bähmü ya. ⁵ Pë nu'mø mamba ehë, ni xinga n'na xequi xtí unna ra häi ja ua. Ni xinga guerp'u di 'bämra gua xtí unni. Pë madague'a, nuna Oja bi yarpí ngue di unni gätho na ra häi ja ua. A nu'mø bi du p'uya, da gohmi yø basi. Nu'u yø pa'u p'uya, tobe him maní m'mühyø basi ra Abraham. ⁶ Nuna Oja bi 'yëmbra Abraham, “Nu'u ni mbom'mëto, goho ciento nje ya daní m'map'u ja n'na ra 'dan'yo häi. Ja da ma ma'uni p'u, porque jatho da 'yøtra 'bëfi di manda yø hmu”. ⁷ Pë Oja bi 'yëmbi: “Ga haspagä ra güenda ya yø ja'i da 'yøt'e ngue yø hmu. M'mefa p'uya,

da ecua ya ma ja'i ngue da dannegui”, bi 'yë'n'Oja. ⁸ Nuna Oja bi gohmi n'na ra cohi ra Abraham, bi xifi ngue da thejpa n'na xequi ra xifani rá do'yo yø ts'ant'u 'mø bi m'mü. Gue'a ni hu ngue ra circuncisión, guehna da nopa hmeya na ngue'a ra cohi bi 'yøt'e. Janangue nu'mø mí m'mühra Isaac, bí mëpya 'mø mí gua'a nhyato ma pa. Nuna ra Isaac xquet'a ngu'a bi 'yø'r'mø mí m'mühra ts'ant'u ni hu ngue ra Jacob. Nuna ra Jacob xquet'a ngu'a bi japyä 'de'ma yoho yø ts'ant'u bí m'mü'a m'mëfa, guehya yø xita ya ngue yø judío.

⁹ Nuya yø ts'ant'u ra Jacob, gä bi seyabi na ra José yø n'yohü. Janangue bí 'bä na ra José p'uya, bi danyø ja'i maní ma Egipto. Pë ra José, bí mäx Oja. ¹⁰ Nu hangü ra n'u bi zä ra José, bi yan'Oja. 'Në bi unná n'yomfëni xanho. Bi 'yøt'Oja ngue bí nu manho ra José na ra Faraón. Nuna ra Faraón mará dast'abi p'u ja ra häi Egipto, guehna bi 'yëxra José ngue di manda p'u Egipto na, 'në bi 'yëts'i ngue bí mandabi p'u ja rá ngu.

¹¹ N'na ra pa p'uya, bí nja ra ot'i p'u ja ra häi Egipto, 'nëp'u ja ra häi Canaán bí nja ra ot'i. Ndummaitho te bí nja. A nu'u mä mboxitahu p'uya, hinha tini te da zi. ¹² Ngu i 'yøde ngue bí ja te da ts'i p'u ja ra häi Egipto, bí menhyø ts'ant'u ngue da tu ra trigo. Ya rá maditho na ra 'yogui na p'uya. ¹³ Rá yondi bí ma p'uya,

ya bá mpate'u yø n'yohu ra José p'uya. Ya bá mmɛya ra Faraón ngue te'o yø mɛni ra José p'uya. ¹⁴ Bi manda na ra José ngue bá ts'innbabi rá papá Jacob, gátho'u m'ida yø mɛni bá ts'i, hyate ma'de'ma cut'a nja'i mi sadi ngue gátho. ¹⁵ Janangue bi njap'u ngue i mpa Egipto ra Jacob. Ja bá tup'u p'uya. Xquet'a 'nɛ'u 'de'ma yoho yø ts'unt'u bá tup'u. ¹⁶ Pɛ himbá t'áp'u Egipto 'mø mi du, porque nuya yø ts'unt'u ra Hamor ngue yø mmɛngu Siquem, ya xi mä n'na ra panteón ngue xi dänna Abraham, ja i thuxpu ngue bá t'ägui.

¹⁷ Pɛ ɛna bi ba'mø ni ma da zonna pa di nja'a ra hya xi yarpabi Oja ra Abraham, mathoguiho bi nxandyø judío p'u Egipto. ¹⁸ Nup'u Egipto, bi m'mu'a m'mefa n'na ra dast'abi ngue himbi badi te'o na ra José. ¹⁹ Nuna ra dast'abi na, bi nu man'u ya ma mboxitahu. Bi japi ngue da 'yɛnyø basi 'mø bi m'mai, n'namhma da du. ²⁰ Gue'u yø pa'u p'uya, ngue bi mihra Moisés. Guehna n'na ra zits'unt'u bi nu manho Oja. Pɛ hõnda nhyushna bi zi rá mamá p'u ja rá ngu. ²¹ Nu'mø mi 'yɛmp'uya, nuna rá t'ixu ra Faraón guesɛ na bi hyaxra 'uene ngue bi tede tengutho 'mø drá basi. ²² Nuna ra Moisés, gä bi barpabi yø mfaði yø mmɛngu Egipto. 'Nɛ bi 'yɛhra pa ngue bi zedi te bi ma. 'Nɛ paði xanho ha di japi te da 'yøt'e.

²³ Nu'mø mi gua'a nyote

njeya 'buhra Moisés, bi zo rá mmai ngue da ma di zengua ya yø judío ngue yø mɛni. ²⁴ Mi zømp'u 'bahyø mɛni p'uya, bi nu n'na ra mmɛngu Egipto ngue di unnbabi n'na rá mɛni. Bi cospabi'a te mi ørbaya, pɛ bi hyo'a ra mmɛngu Egipto. ²⁵ Nuna ra Moisés bi 'yɛna ngue di mmɛya'u yø mɛni ngue bi mɛnnbabi Oja ngue da yaní para ngue da ma mathogue p'u sä ra n'u. Pɛ himbi mmɛya yø judío te t'ørpabi. ²⁶ Mi hyaxpaya, nuna ra Moisés bi ðimmi yo nc'ei yø judío ngue di ndunɛ. Bi hejpa p'uya, i nnepe ngue di nhyɛgui, bi 'yɛmbi: “Ague n'yø'au, gadi mmɛniui. ¿Hanja ngue gadi ndunɛui?” bi 'yɛmbi. ²⁷ Nu'a mi pte p'uya, bi nõhna Moisés, bi 'yɛmbi: “¿Te'o bi 'yɛxa'i ngue gui nts'ut'abi, ngue gui hyasca'be ra güenda? ²⁸ ¿Ua gui nne gui hyogui tengutho gá japa n'na nc'ei ra mmɛngu ua Egipto mande?” bi 'yɛmbi. ²⁹ Mi 'yøhra Moisés ngue t'ɛmbi xi nhote, bi 'dagui, i map'u ja ra häi Madián. Ja i m'map'u p'uya, 'nɛ ja bá mip'u yoho yø ts'unt'u.

³⁰ Nuna ra Moisés, mi gua'a nyote njeya ngue 'bap'u Madián. Nup'u ja ra dapo jonna t'øhø Sinai, bi nu n'na ra ndat'o ngue tøhra sibi. Ja bá nyap'u rá anxe Oja p'uya. ³¹ Nu'mø mi hyetra sibi ra Moisés, di 'yøtho hanja'a te bi nu. Bi guarbaya ngue da nu xanho. Bá nya Oja p'uya, bi 'yɛmbi: ³² “Guecä drá

Oja mī thānneḡā nī mboxita Abraham. Drā Ojagā ngue rā Isaac, drā Ojagā ngue rā Jacob”, bi 'yēn'Oja. Pē astā huacrā Moisés ngue bī nsu. Ya hīngui hā nzammāi ngue dā hyēti xāho. ³³ Bi 'yēn'Oja p'uya: “Damī c'ojhni thixfanī, porque nūua guī 'bāi, rā ndaxcahāi ua. ³⁴ Dī nnugā rā n'ū i thohmā ja'igā rā m'mū'a Egipto. Dī ø'mø dants'i. Dā ēcā ya ngue gā nyanī n'namhma ngue dā ma mathøgue. Ague Moisés, dī nne gā pēn'na'i Egipto ya” —bi 'yēmbi.

³⁵ Madague'a hīmbi nū manho m'met'o yø judío nā rā Moisés ngue xi 'yēmbi: “¿Te'o xpā 'yēxa'i ngue guī nts'ut'abi, ngue guī hyasca'be rā güenda?” xi 'yēmbi, pē guehna bi 'yēx Oja ngue dyø hmū yø ja'i nūya dā jūqui. Ngūnā bi xihra anxē bī nup'ū ja rā ndut'o mī danzø. ³⁶ Nūnā rā Moisés, guehna bá jūjpū ja rā hāi Egipto mā mboxitahū nā. Ja bá up'ū yø hmēya ngue yø milagro bi 'yøt'e, tengutho bi 'yørbū ja rā Thēngā Jathe. Bi 'yøtyø milagro mēnte bī n'yo dapo nyote njēya. ³⁷ Nūnā rā Moisés bi xihyø ja'i, bi 'yēmbi: “Nūnā Oja, dā 'yēxa n'na rā pøngahya ngue yø judío tengutho bi jacā. Nūnā rā pøngahya nā p'uya, damī 'yøhmū te gāmā hyā dā xi'ahū”, bi 'yēmbi. ³⁸ Guehna 'dap'ū bī n'yohū yø ja'i p'ū ja rā dapo nā rā Moisés. 'Nē bī map'ū ja rā t'øhø Sinaí ngue bá nyaui rá anxē Oja. Ja bá

sip'ū rá hyā Oja p'uya. Bá ep'ū 'būhma mboxitahū ngue di thojpabi nā rā hyā bá sifi, guehna rā hyā bi t'unni ngue di thogahū naya.

³⁹ Pē mā mboxitahū hīmbi 'yēc'ei nā rā hyā bī manā Moisés. Bī mēspatho te bī mā, sinoque bī ne xtabá mmenga Egipto mahøn'a. ⁴⁰ Bi 'yēmbi ja'i rā Aarón: “Ague Aarón, dī nnegāhe ngue guī hocyø dahmū dī m'met'o p'ū gdā mähā. Porque nūnā rā Moisés bá jūgahū p'ū ja rā hāi Egipto, hīndī pahmū te bá jana”, bi 'yēmbi. ⁴¹ Bi hoca n'na rā dahmū ngue rā t'andani p'uya. 'Nē bi hyo yø mbo'øni ngue bi 'yørpā rā 'bøt'e rā dahmū. Di johya yø ja'i ngue ya bi hocra dahmū dā danne. ⁴² Nūnā Oja p'uya, bi hyep'ū yø ja'i. Bi unna 'yū yø ja'i ngue yø sø bí ja maya, gā ørpa yø dahmū ngue thanne. Ngū'a nt'ot'i p'ū ja rā libro bi 'yotyø pøngahya Oja ngue ēnā: “Ague gyø judiohū, mēnte gā n'yo dapo hū nyote njēya, ¿ua gā hyocjū yø mbo'øni ngue gā 'yø'ni 'bøt'ehū? Nu'á, hīn'na'a. ⁴³ Hante gue nup'ū gnī mähā, gadi 'yonnbahū rá ngu rā dahmū Moloc, 'nē guī tuhū n'na rā dahmū ngue rā sø nī hū ngue rā Renfán. Guehya yø dahmū gadi hocse guī thannehū. Janāngue nuyá, gā høn'ahū thip'ū ja rā hāi guī 'būhmū ya, gdā pēn'nahū man'na rá nguēp'ū ngue rā hāi Babilonia”, bi 'yēnā.

⁴⁴ Bi sigue bī nya rā Teba

p'uya, bi 'yɛna:

—Nup'u ja ra dapo, nuya ma mboxitahu mi ja n'na ra ngun'ulu ngue mi nnopa njja yø ja'i. Ja pespu yø xindo nt'ot'i rá ley Oja. Nunā ra ngun'ulu p'uya, bi xi Oja ra Moisés ngue da 'yøt'e tengutho ra forma xi 'yuti. ⁴⁵ Nunā ra ngun'ulu di pont'a cohmi. Nu'mø mamba ehra Josué bá n'youi ma mboxitahu, go bi sœcua ra ngun'ulu ua dí 'bahu'u ya. Mi zøhø bi hyannba yø häi yø 'dan'yo ja'i mi 'bœcua. Guehna Oja bi hyøn'athi yø mmehäi. Bi nja ra ngun'ulu asta gue'mø mi m'mahra dast'abi David. ⁴⁶ Nunā ra David, xangu rá mate Oja bi dinnbi. Bi ne ngue xta hyø'a n'na ra njja, ngue rá ngu na rá Oja mi thanne ra Jacob. ⁴⁷ Pɛ go bi hyøhra njja na ra Salomón rá ts'ant'u ra David.

⁴⁸ A nuna Oja maguesɛ, hingui 'bap'u ja yø njja di hocyø ja'i na. Porque rá pøngahya Oja bi 'yotra hya bi man'Oja ngue bi 'yɛna: ⁴⁹ “Dí hucä p'u mahets'i ngue dadi manda. Nuaa ja ra ximhäi p'uya, di nnopa nhnɛts'i. ¿Te 'bɛ'a mangu guí ɛna guí hogahu? Ogue ¿hapu guí ɛmhu ngue ga nsäyagä? ⁵⁰ ¿Ua hindá hocä ya te gäma cosa i ja?” bi 'yɛn'Oja.

⁵¹ Bi sigue bi zohyø ja'i ra Teba, bi 'yɛmbi:

—Xandø nnaxi ni mmaih. Ni guhu xancot'i, zant'a guí fɛsthoh te mmanna Espiritu Santo. Tengutho bi 'yør'ma

mboxitahu, guí njathu p'uya. ⁵² Nuya ma mboxitahu, gätho yø pøngahya Oja xa m'mai, Gä xa nzai. 'Nɛ bi hyo'u yø pøngahya bi xihyø ja'i ngue da ɛp'u n'na nc'ɛi ngue Gä ra nho da n'yo. A nuyá, ya bá ɛ'a to bi man'u yø pøngahya'u. Pɛ gá dähü ngue bi tho. ⁵³ Madague'a bá pensɛ yø anxɛ Oja ngue bi 'da'ahu ra ley, pɛ hingui ɛc'ɛihu ra hya.

Ya bi tho ra Teba.

⁵⁴ Nu'mø mi 'yøhyø ja'i na ra hya bi si p'uya, bi ndanzø yø mmai ngue ra cuɛ, pets'i da zadra Teba. ⁵⁵ Nunā ra Teba p'uya, di hatra ts'edi ra Espiritu Santo. Bi hyanma hets'i p'uya, bi hyandi ngue di yoxni Oja, 'nɛ bi hyandi ngue nup'u ja rá n'yɛi Oja ja 'bap'u ra Jesús. ⁵⁶ Bi 'yɛnna Teba p'uya:

—Dí handä ngue bi xohra c'ammahets'i. Nuna ra n'yohu bí 'yɛ mahets'i p'uya, ya 'bahu ja rá n'yɛi Oja nu —bi 'yɛna.

⁵⁷ Bi mahra hmafi yø judío p'uya, bi gotyø gu, porque hingui nne da 'yøhna ra hya mmanna Teba. Bi nyuntyø ja'i p'uya ngue bi bent'i. ⁵⁸ Bi gajma xøts'e ra hnini ngue bá pundo. Nu'u yø testigo xi manna fɛhni p'uya, bi gacyø tuhü ngue bi møp'u 'bä'a n'na ra n'yohu ni hü ngue ra Saulo. Bi mando ra Teba p'uya. ⁵⁹ Mɛnte 'bando ra Teba p'uya, bi zo Oja, bi 'yɛmbi:

—Ague ma Hmu'i Jesús, dadi dá'i ma te —bi 'yɛmbi.

60 Bì ndantyøhmũ p'aya, ra ndøts'edi bi 'yɛnɑ:

—Ague ma Hmu'i Jesús, 'yogui mbɛnnbabi'a te ra ts'oqui øtya yø ja'i 'bɛcua.

Høntho bi man'a p'aya, bi du.

8

Bi sigue ra Saulo ngue sɔhyø 'yɛc'ɛi.

1 'Da'igu bi mammì ra Saulo'ũ to bi hyo ra Teba. Nu'a ra pa'a p'aya, bi nanga n'na ra dasui p'ũ Jerusalén ngue bi ts'ɔhyø 'yɛc'ɛi. Gã bi n'ũnyø 'yɛc'ɛi, i mpa mi'da yø hnini rá njap'ũ ja ra hãi Judea. I mpa 'da asta ra hãi Samaria. Pɛ nuya yø representante ra Cristo himbi 'dahya. 2 Nuya yø n'yohũ suprá xudi Oja, guehya bi 'yãhra Teba ya. Janjuani zoni ngue mbɛni. 3 Pɛ di sigue ngue sɔhyø 'yɛc'ɛi na ra Saulo. I huaxtyø ngu, bi jɛcyø n'yohũ 'nɛhyø xisu ngue cot'i.

Bi ma ma'yoni ra hoga 'da'yo hya p'ũ Samaria.

4 Nuya yø ja'i bi 'dap'ũ Jerusalén, ndap'ũ bi zã i mpa yø ja'i, pɛ gã mmanna hoga 'da'yo hya p'ũ ni ma. 5 Nu'a ra Lipe guehna n'na nc'ɛi ra 'dagui na, i mpa p'ũ ja n'na ra hnini ngue ra hãi Samaria. Bi mɛdi bi xihyø ja'i ra Cristo p'aya. 6 Bi mpeti gãtho yø ja'i ngue øxra hya mmanna Lipe. Mi nu yø ja'i yø milagro bi 'yøtra Lipe p'aya. 7 Mi 'bɛp'ũ xangu yø ja'i ngue yø ndunthi, pɛ gã bi t'øthe. Nu'mø xihyø ts'onthi

ngue da hyɛp'ũ yø ja'i n'youi, asta mafi. Xangu yø dogua bi 'yøthe, xangu yø ja'i tudyø gua bi 'yøthe. 8 Janangue gã di johya yø ja'i 'bɛp'ũ ja ra hnini.

9 Nu'p'ũ ja ra hnini, mi 'bɛp'ũ n'na ra n'yohũ ni hu ngue ra Simu. Mi hyätyø ja'i p'ũ ja ra hãi Samaria conná mfadi ngue ra magia, mi ɛnɑ ngue maguesɛ. 10 A nuná, ðingüɛ ðinnoho mi ørpa masu. Di n'yɛmbyø ja'i: "Nuna ra Simu, janjuani ngue n'youi rá ts'edi Oja na", di n'yɛmbi. 11 Mi t'ørpabi masu, porque ya rá ya'atho yø pa mi hätyø ja'i conná mfadi. 12 Pɛ ra Lipe bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i. Bi xihyø ja'i ha di njap'ũ di zo rá 'yɛ Oja. 'Nɛ xifi hanja na ra Jesucristo. Nu'mø mi t'ɛc'ɛi'a te bi manna Lipe p'aya, yø n'yohũ yø xisu bi nxixya. 13 Xquet'a 'nɛhra Simu bi 'yɛc'ɛi ra hya 'nɛ bi nxixya. Asta ya hingui nne da hyɛhra Lipe na ra Simu. Di 'yøtho 'mø bi nu yø milagro øtra Lipe.

14 Mi 'yøhyø representante ra Cristo mi 'bɛ'a Jerusalén ngue ya 'nɛp'ũ Samaria xi t'ɛc'ɛi rá hya Oja. Ja i 'bennbũ ra Bɛdu 'nɛhra Xuua p'aya. 15 Nu'mø mi zømp'ũ Samaria'ũ bi 'benhni, bi marpabi Oja yø 'yɛc'ɛi ngue nnepe di n'youi ra Espiritu Santo. 16 Porque tobe hinga n'na nc'ɛi mi n'youi ra Espiritu Santo. Sinoque høntho xi nxixya para ngue da fadi ngue ɛc'ɛi ra Hmu Jesús. 17 Ra Bɛdu 'nɛhra Xuua,

nū'mø mī japyø 'yε p'ua ja yø ya yø 'yεc'ei, yø 'yεc'ei p'uya bi n'youi ra Espíritu Santo.

18 Mī nū rā Simū'a te øtyø representante rā Cristo, ngue nū'a gui japyø 'yε p'ua ja yø ya yø 'yεc'ei, 'be xī n'youi rā Espíritu Santo yø 'yεc'ei. Rā Simū p'uya, bī ne xtā ngutra mēnyū ngue dī njap'ua. 19 Bi 'yεmbi:

—Dāmī 'dacui nā rā ts'edi ja'auī, n'nāmhmā ngue nū to bi zā gā japā mā 'yε p'ua ja rā ya, dī n'youi rā Espíritu Santo —bi 'yεmbi.

20 Mī dahra Bēdu p'uya, bi 'yεmbi:

—Nū'a nī mēnyū 'da gdī m'mēhmī'a. ¿Hanto guī εnā ngue nū'a bādī un'Oja, rā mēnyū gdī tīn'a? 21 Nū'ī hīn'yua nī mmēnthī ngue guī nthēui nā rā 'bēfi nā. Porque nūp'ua ja rā hmī rā dā Oja, hīnga njuānītho nī mmāi. 22 Dāmī hyεp'ua rā nts'o ja nī mmāi. Dāmī 'yāprā mātē Oja, xāmhmātho di pūn'nā'ī te guī mbēnī. 23 Porque dī nnugā ngue grā zēya, 'nε gā rā nts'o xā mbent'ui nī mmāi.

24 Bi 'yēnna Simū 'mø mī da p'uya:

—Dāmī marcāuits'ua Oja n'nāmhmā ngue hīnga thocā'a te guī xicui.

25 M'mēfa p'uya, nūya yø representante rā Cristo, nū'mø mī juadi bi xihyø ja'ī ngue majuanī nā rā hya Oja, bā pengbūya, bī 'yε'a Jerusalén. Nūp'ua ja yø hnīnī ja'a rā hāi Samaria bā thogui,

gā bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'ī.

Rā Lipe bī nthēui n'na rā mmēngu Etiopía.

26 M'mēfa p'uya, n'na rá anxε Oja bi xihra Lipe, bi 'yεmbi:

—Nūyá, ja ngue guī mma gdī ma Sur. Gui hyaxra 'yu bā nεxā Jerusalén, ī ntho'a Gaza —bi 'yεmbi.

Nūp'ua ī nthohna rā 'yu nā, hīnjonguī 'būi. 27 Bī map'ua sihna rā Lipe. Bī nthēui p'ua ja rā 'yu n'na rā n'yohua ngue rā mmēngu Etiopía, ngue xpī 'yεhra ndanne Jerusalén. Rā 'bet'o mēfi nā n'na rā xisu nī hu ngue rā Candase mī ndast'abi p'ua Etiopía, mī ja rá cargo ngue rā tesorero. 28 Nī huxrá carro jatyø fanī nī ma rá hāi Etiopía. Mēnte nī 'yo p'uya, di xāhra libro bi 'yotra pōngahya Isaías. 29 Pē rā Espíritu Santo bi 'yembra Lipe:

—Dāmī cuatā n'yohua nī huxrá carro mma nā.

30 Rā Lipe p'uya bi guarbua ja rā carro. Bi 'yøde ngue nūna rā n'yohua di xāp'ua ja rā libro bi 'yotra Isaías. Bi 'yεmbūya:

—¿Ua guī padī te gādī xāhya? —bi 'yεmbi.

31 Mī dahna rā n'yohua p'uya, bi 'yēnā:

—Pē ¿hague gdā pacā p'uya, 'nε hīnjo'o to dā xīqui hanja rā hya? —bi 'yεmbi.

Bi xihra Lipe p'uya ngue bī nexpua ja rā carro, 'dap'ua bī mīhmī. 32 Nū'a rā parte nt'ot'ī p'ua ja rā Macā Libro di xā p'uya, guehna rā hya ngue

ena: “Tengutho n'na ra de'yo mō ni ma da tho, di mmuṭi. Ogue nt'axi n'na ra de'yo hindi 'yani. Di njarbutho na ra n'yohu mō ni ma da tho ya, hindi 'yani. ³³ Da ma ma'berpi ra sā ngue hinda ma m'mäts'i. ¿To go da badi Hague ngu ra nts'o da 'yotyō ja'i di 'bu'a ra pa'a? Porque da thajpabi rá te ua ja ra ximhäi”.

³⁴ Nuna ra n'yohu p'uya, bi 'yänna Lipe, bi 'yembí:

—Damí 'yorca ra mate xiqui te'o na mmanna ra pōngahya naya. ¿Uague nuse, uague 'bui te'o man'na mmanna?

³⁵ Mí dahra Lipe p'uya, i dambatho'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro madi xadi, bi xihra hoga 'da'yo hya ngue ha bi nja ra Jesús. ³⁶ Nu'mō mí thop'u po n'na ra dehe p'uya, bi 'yēn'a ra n'yohu yaui ra Lipe:

—I poua ra dehe ya, ¿ua hinda zā ga nxixyagā mō?

³⁷ Mí dahra Lipe p'uya, bi 'yembí:

—Nu'mō guí hahní mmui guí εc'ei ra hya, da zā njam'mō da hīn'na.

Mí dahra n'yohu p'uya, bi 'yembí:

—Dí εc'eigā ngue ra Jesu-cristo guehna rá Ts'ant'u Oja na.

³⁸ Bī manda ra n'yohu ngue bī ma ma'bā'mí ra carro p'uya. Bī mep'u ja ra dehe ngue bi xixyabi ra n'yohu na ra Lipe. ³⁹ Nu'mō mí bōn'a nenthe p'uya, bi gus'ra Espíritu Santo ra Lipe. Nuna ra n'yohu bī nxixya p'uya,

ya hīnha mambi nu ra Lipe. Bi sigue bī n'yo p'uya, pe di johya gā ra 'yu. ⁴⁰ Mí dambeni ra Lipe p'uya, ya 'bup'u ja ra hnini Azoto. Bī n'yo ngue bi hya 'da yō hnini ngue bī manna hoga 'da'yo hya, asta gue'mō mí zōmp'u ja ra hnini Cesarea.

9

Nuna ra Saulo, bī mudi bi 'yεc'ei ra Jesús.

¹ Nuna ra Saulo, hīngui sāya di pihyō ja'i ngue nne da hyo'u εc'ei ra Hmu Jesús. Bī map'u 'buhra hmu yō mmäcja p'uya. ² Bī 'yāpra sacua da gats'i, di map'u ja yō nija p'u ja ra hnini Damasco, ni hya ra ts'edi ngue da si'u to εc'ei ra hoga 'da'yo hya. Nu'mō yō n'yohu ogue yō xisu da tini, da tut'i da sip'u Jerusalén ngue di n'ofadi. ³ Pe nu'mō ni ma da zōt'a Damasco p'uya, nthambenitho bi yot'a n'na ra nyot'i maya ngue bī nthēui. ⁴ Bī dā'a hāi ra Saulo p'uya. Bī 'yō p'uya ngue ts'ofō, bi t'embí:

—Aguē Saulo. Ague Saulo. ¿Hanja ngue emmēi guí saqui?

⁵ Mí dahra Saulo p'uya, bi 'yembí:

—¿Te'o'i p'uya, grā Hmu?

Nu'a nzo p'uya, bi 'yembí:

—Go guecā drā Jesús ngue emmēi guí saqui. Pe gadi n'anse, tengutho ra ndani mō embrā nhnet'i ra za mā sani.

⁶ Asta huacra Saulo ngue bī nsu. Bī 'yembuya:

—Aguē grā Hmu, ¿teni 'be'a guí nneque ga ot'a p'uya?

Mi dahra Hmu Jesús, bi 'yɛmbi:

—Dami nangui, ni manɛ bi ja ra hnini. Ja dani si'i na te ja ngue gui 'yɔt'e.

⁷ Emmɛi di 'yɔdya yɔ n'yohɛ mi n'youi ra Saulo, porque bi 'yɔde ngue bi ya maya'a nzohra Saulo, pɛ hinjombi nu. ⁸ Nu'mɔ mi nanga häi ra Saulo p'uya, i nne di nhanni, pɛ bi nxädä. Janangue bi ma macɛnhni, bi zɔn'a Damasco. ⁹ Bi m'mɛp'u nhyu pa, pɛ hinha hɛti. Xingra hmɛ, ni xingra dehe xtä nzi.

¹⁰ Nup'u Damasco, mi 'bɛp'u n'na ra 'yɛc'ɛi ni hu ngue ra Ananías. Nuna ra Hmu Jesús bi zohra Ananías, bi 'yɛmbi:

—Ague Ananías —bi 'yɛmbi.

Mi da p'uya, bi 'yɛna:

—Dí 'bɛcua grá Hmu. ¿Tema hya?

¹¹ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ga 'yo, ni map'u ja ra caye ni hu ngue Njuantho. Carbu ja rá ngu ra Judas. Dami 'yännbɛ n'na ra n'yohɛ ni hu ngue ra Saulo, ra mmɛngu Tarso. Nuya, exa bi mmat'Oja ya. ¹² Mɛnte mmat'Oja ra Saulo p'uya, nup'u i nu, bi zɔn'a n'na ra n'yohɛ p'u ha 'bɛi ni hu ngue ra Ananías. Bi nu ngue bi yat'ambo, bi japrá 'yɛ p'u ja rá ya para ngue di nzɔ yɔ dä.

¹³ Nu'mɔ mi 'yɔ'a ra hya sihra Ananías, bi 'yɛna:

—Ague grá Hmu, xangu ra nts'o dí ɔcä xa 'yɔ'na ra Saulo ngue di ɛnyɔ ja'i nu'u ɛc'ɛi'i

p'u Jerusalén. ¹⁴ A nuyá, bá äpra sæcua yɔ hmu yɔ mmäcja ya, ngue bá ɛcua ngue nu'u yɔ ja'i nzo'i, gä da dut'i da zits'i.

¹⁵ Pɛ ra Hmu Jesús bi 'yɛmbra Ananías:

—Ni mahma. Porque nuna ra n'yohɛ na, ya xtá huanhnä na ngue da xihyɔ ja'i te'ogui. Da xihyɔ ja'i rá m'mɛ'a n'nanni yɔ nación, 'nɛp'u ha 'bɛhyɔ dast'abi da ma te'ogui, 'nɛp'u 'bɛhyɔ judío da xifi te'ogui. ¹⁶ Nugä ga uti hague ngu gangu ra n'u da thogui conná ngueque.

¹⁷ Nuna ra Ananías bi map'u ja ra ngu mambi 'bɛhra Saulo. Mi yat'ambo p'uya, bi japrá 'yɛ p'u ja rá ya ra Saulo, bi 'yɛmbi:

—Ague ma zi cu'i Saulo, nuna ra Hmu Jesús bá zo'i p'u ja ra 'yu, xpá mmɛngä ya ngue da zä di nzɔ ni dä, 'nɛ gui n'youi ra Espiritu Santo —bi 'yɛmbi.

¹⁸ 'Bexque'a bi nzɔ yɔ dä ra Saulo p'uya. Bi hyɔ'u ɛna yɔ xihua mi ja yɔ dä. Bi nxixya p'uya. ¹⁹ Mi nsihmɛ p'uya, mahɔmbi hya ra ts'edi. Bá m'mahma njammɛ pa p'u 'bɛhyɔ 'yɛc'ɛi p'u Damasco.

Ra Saulo bi mambrá hya Oja p'u Damasco.

²⁰ Bi du'mi bi manna hya ra Saulo p'u ja yɔ nija di mɛti yɔ judío p'uya. I xihyɔ ja'i ngue ra Jesús, gue'a rá Ts'ɛnt'u Oja'a. ²¹ Nuya gätho yɔ ja'i ɔde te mmamp'uya, di 'yɔtho, di n'yɛmbi:

—¿Ua hinga guehna ra n'yohɛ 'bɛ'a Jerusalén, nuna

t'ɛmbi sahyø ja' i ɛc'ei ra Jesús? Huangui gue'a ni 'yɛcua'a ya ngue da dut'u to da dini, da zispabi yø hmu yø mmäcja.

22 Pe man'na ni hyadra ts'edi ra Saulo ngue mmanna hya. I utyø ja' i te mmamp'u ja ra Maca Libro, ngue ra Jesús guehna ra Cristo xa 'yɛx'Oja ngue di ndast'abi na. Asta hingui padi te da 'yøtyø judío mi 'bu'a Damasco.

Bi pongra ndate yø judío na ra Saulo.

23 Mi ma ya'atho yø pa p'uya, bi nhɛcahya yø judío ngue xtä hyo ra Saulo. 24 Nu'u yø hyote, i fähyø goxthi ngue ra nenihni ngue da hyo 'mø bi thop'u. Pe mi mmɛya'a te fennbabi ra Saulo. 25 Nu'mø minxui p'uya, nuya yø 'yɛc'ei bi 'yɛt'a n'na ra canasta na ra Saulo. I cambu ja ra jado di thesra nenihni. Bi bømp'uya.

Ra Saulo bi ma Jerusalén.

26 Nuna ra Saulo, mi zøn'a Jerusalén, bi ne xtí mpɛnhui'u yø 'yɛc'ei mi 'bup'u. Pe Gä su 'mø mi nu, porque embi ngue himma juani ra 'yɛc'ei na ra Saulo. 27 Nuna ra Bernabé go bi zixra Saulo p'u 'buhyø representante ra Cristo na. Go bi manna p'uya ha bi njap'u i nu ra Saulo p'u ja ra 'yu na ra Hmu Jesús. Bi ma ha bi nja ngue bi zofo. Gue'a i hya ra ts'edi ra Saulo ngue bi mamp'u Damasco hanja na ra Jesús. 28 Nup'u ja ra hnini Jerusalén, 'dap'u 'yoh'u yø representante na ra Saulo. Nup'u ni ma yø representante, ja ni map'u ra Saulo.

29 Nuna ra Saulo bi hya ra ts'edi ngue mma hanja na ra Hmu Jesús. Di nju'mahya 'mø yaui ya yø judío ga ya ra hya ngue ra griego. Pe nuya yø judío ya, i nne da hyo ra Saulo. 30 Mi mmɛya yø 'yɛc'ei p'uya ngue nne da tho ra Saulo. Bi zixp'uya, i ma Cesarea ja bi thøp'u. Ya bi mase p'u ja ra hnini Tarso na ra Saulo p'uya.

31 Ya 'bammänho gätho yø 'yɛc'ei rá m'mup'u ja ra häi Judea, da guerp'u Galilea, da guerp'u Samaria. Man'na ni hyadra ts'edi'u rá m'mup'u. I 'bui ngue suprá xudi Oja, 'nɛ fäxra Espiritu Santo. Man'na mani 'yɛc'eitho mi'da yø ja'i.

Bi t'øthe ra Eneas.

32 Bi n'yo ra Bedu ngue bi zengua yø cu. Xquet'a bi ma bi zengua'u yø 'yɛc'ei rá m'mup'u ja ra hnini Lida. 33 Nu'a ra hnini'a p'uya, bi dimp'u n'na ra n'yoh'u ni hu ngue ra Eneas. Ya nhyato jeya mi oxrá t'ots'i, porque mi tudyø gua. 34 Nuna ra Bedu bi 'yɛmbi:

—Ague Eneas, da 'yøthe'i ra Jesucristo ya. Dami nangui, pes'ni fidi.

Nuna ra därkehi 'bexp'i nangui. 35 Nu'u yø mmɛngu Lida 'nɛ'u yø mmɛngu Sarón mi nu ngue bi zä ra Eneas. Bi hyep'u yø nyogui nt'ɛc'ei p'uya, bi 'yɛc'ei ra Hmu Jesús.

Bi bennate ra Dorcas.

36 Nup'u ja ra hnini Jope mi 'bup'u n'na ra 'yɛc'ei ngue ra xisu mani hu ngue ra Tabita. Ra hya ngue ra griego p'uya,

gui hutí ngue rá Dorcas. Nuná rá xisu ná, mente rá pa bí m'mái bi 'yøtrá nho, í fäxyø ja'í hin'yá te dá hyoni.

³⁷ Mí 'yë'a n'na rá pa p'áya, nuná rá Dorcas bi hyenni, pé bi dú p'áya. Nu'mø mí 'betra ánima, bi 'bep'á ja n'na rá cuarto bí ja mayá rá tøcangu. ³⁸ Nup'á ja rá hnini Lida ja mí dup'á rá Dorcas, querpútho bí ja rá hnini Jope mambi 'báhra Bedu. Nu'mø mí bahyø 'yëc'ëi p'áya ngue bí 'bup'á Jope rá Bedu, n'na zihmantho bí menhni yo nc'ëi ngue bá si rá Bedu.

³⁹ Nu'mø mí zømp'á bí 'báhra Bedu'á yø nzite p'áya, 'bexpä éhra Bedu. Mí zøp'á ja rá ngu rá Bedu p'áya, bi ts'ixp'á ja rá cuarto mayá bí 'benna ánima. Xøgue dí mäs'yø 'danxu p'á 'beni ngue zoni. Bi t'utrá Bedu'á yø tuhú 'néhyø vestido mí ør'mø mí 'báhra Dorcas. ⁴⁰ Nuná rá Bedu p'áya, bi xihyø ja'í ngue gá dá bøn'athi. Bi ndantyøhmú p'áya, bí mat'Ojá. Mente hëtra ánima ná rá Bedu p'áya, bí 'yëmbi:

—Ague Tabita, damí nan-guí —bí 'yëmbi.

Bi nzø yø dá rá ánima p'áya, bi hyëtra Bedu, bí nanguí bí mí. ⁴¹ Nuná rá Bedu, bí bennbá rá 'yë rá Dorcas ngue bi xots'i. Mí xoxp'áya, bí ma macat'i mbo yø 'yëc'ëi conyø 'danxu ngue bi dápi, pé ya i te. ⁴² Bi fadi gá rá hnini Jope ná rá hyá ná p'áya. Janangue xangu yø ja'í bí 'yëc'ëi rá Hmú Jesús. ⁴³ Nuná rá Bedu p'áya, ya'atho yø pa

bá m'map'á Jope ja rá ngu n'na rá hyuxfani xquet'a ní hu ngue rá Simu.

10

Bi nyáui rá Bedu rá Neyo.

¹ Nup'á ja rá hnini Cesarea, mí 'bup'á n'na rá n'yohá ní hu ngue rá Neyo. Mará capita ná rá n'yohá ná, rá hmú n'na 'bái yø soldado ní hu ngue rá Italiano. ² Nuná rá n'yohá ná, gá thanne Ojá'á 'bup'á ja rá ngu, 'né gá suprá xudi Ojá. Xquet'a xangu rá menyu mádi uní ngue fäxyø judío. 'Né zant'a mmat'Ojá. ³ N'na rá pa p'áya comma hyú nde, bí mpá rá nhandi rá Neyo tengútho 'mø di 'uí. Bí nu xanho ngue n'na rá anxé Ojá bí yárbá ha 'bái, bí 'yëmbi:

—Ague Neyo —bí 'yëmbi.

⁴ Bi hyëtra anxé rá Neyo p'áya, pé bí nsú. Bi 'yännbáya, bí 'yëmbi:

—¿Tema hya, grá Hmú?

Mí dáhra anxé p'áya, bí 'yëmbi:

—Í nnu manho Ojá ngue guí mmat'Ojá 'né nnu manho te guí øt'e ngue guí fäxyø ja'í hin'yá te dá hyoni. ⁵ A nuyá, damí 'yet'i to dá si rá Simu bí 'bá'á Jope, nuná gá ts'ofó ngue i Bedu. ⁶ Nuná rá Bedu, 'bup'á ja rá ngu rá hyuxfani nuná xquet'a i Simu. Í ja rá ngu p'á ja rá nnengui rá jathe. Nuná go dá xi'i te 'bé'á ja ngue guí 'yø'ná —bí 'yëmbi.

⁷ Mí ma rá anxé p'áya, nuná rá Neyo bí zonhni yoho yø méfi 'né n'na rá soldado. Nuná rá soldado, rá n'youi

ra Neyo ngue xquet'a 'nēhna mī thanne Oja nā. ⁸ Bi xifi te xī nū p'uya. M'mēfa p'uya, bī menhyø nzite p'ua ja ra hnīnī Jope.

⁹ Mī hyaxp'uya, ya nī 'yo ra 'yū yø nzite, nī ma da zømp'ua ja ra hnīnī. Comma huxyadi p'uya. Nunā ra Bēdu bī nexmā xøts'e ra ngu ngue da mat'Oja ¹⁰ Nunā ra Bēdu p'uya bī ntu manthuhū. Mēnte mahojpi te da zi, bī mpā rá nthandī tengutho 'mø di 'uī. ¹¹ Bī nū ngue bá xohra c'ammahēts'i. Bá cacua hāi n'na ra manta xanno, bá nthut'i yø ts'at'i. ¹² Nup'ua ja ra ulu p'uya, bá cap'ua xangu yø zū'ε ngue ja goho yø gua. Bá cap'ua yø c'eya, bá cap'ua yø ts'int's'ua. ¹³ Bi 'yøhra Bēdu p'uya ngue ts'ofu, bi t'εmbi:

—Ague Bēdu, damī nan-guī. Guī hyo yø zū'ε 'bucua n'nammā guī sa.

¹⁴ Mī dahra Bēdu p'uya, bi 'yēnā:

—Hīn'nā grā Hmu. Porque hīnjam'mø xtā sigā n'na ra cosa nū'a hīn'yua rá nt'ēdī ga si, oque xants'o —bi 'yεmbi.

¹⁵ Nu'a bi ya maya p'uya, mahømbi zofo, bi 'yεmbi:

—Nu'a mman'Oja ngue xanho, 'yo gnī hutī ngue xants'o'a.

¹⁶ Nhyu ndī bi 'yøhra Bēdu ngue ts'ofu. M'mēfa p'uya, bī mengra manta, i ma mahēts'i. ¹⁷ Pē ra Bēdu hīnguī padī te da 'yøt'e. Dī n'yomfēnī hanja te gā mbøn'a bī nū. Bi zøp'ua ja ra goxthi'ua yø nzite ra Neyo p'uya. Ya xpī n'ännī hapu

ja rá ngu ra Simu. ¹⁸ Bi 'yännī ngue'mø di 'bup'ua n'na ra n'yohua nī hu ngue ra Simu 'nē i Bēdu. ¹⁹ Mēnte sodrá mmāi ra Bēdu'a te xī nū p'uya, ra Espīritu Santo bi 'yεmbi:

—'Bācua ja ra goxthi hyu yø n'yohua hon'i. ²⁰ Ga 'yo, damī cai. 'Yo guī yobēnī ngue guī mmē, porque nugā go xtā et'ä'ua.

²¹ Nunā ra Bēdu p'uya, n'na zihmantho bi gai. Bī ma bá nyāui'ua yø nzite ra Neyo bi zøhø. Bi 'yεmbi:

—Dī 'bucā ua n'yø, masque go guī hongūi. ¿Tema hya gnī 'yεhmi?

²² Nu yø nzite p'uya bi 'yεmbi:

—Nu'a ra capita nī hu ngue ra Neyo xpā mmēnngahe ngue ga sixahe. Nunā ra Neyo, guehna n'na ra hoga n'yohua ngue suprá xudī Oja. 'Nē nnu manho gātho yø judío nā. I mma ngue bi zø'a n'na rá maca anxε Oja p'ua ha 'bui, bī xifi ngue da penhni to da zixa'i, para ngue da 'yø'a ra hya ja ngue guī mma —bi 'yεmbi.

²³ Nunā ra Bēdu p'uya, bi cut'ambo'ua yø nzite ngue dī n'oxi. Mī hyaxp'uya, bī mähā ya yø nzite. 'Nē bī mähā mī'da yø 'yεc'ei ngue yø mmēngu Jope.

²⁴ Rá yo pa p'uya, bi zøn'a Cesarea. Nunā ra Neyo, ya mī ndø'mate p'ua ja rá ngu. Ya xī petyø mēnī conyø amigo dī nsixui. ²⁵ Mī zøhra Bēdu, 'bexpa nangra Neyo ngue bī nzēnguaui. Bī ndantyo'hmu p'uya ngue nne xtā ndanne.

26 Pɛ rā Bɛdu bi xihrā Nɛyo
ngue dā nangui. Bi 'yɛmbi:

—Dami nangui. Nūgā
xquet'a drā ja'ithogā
tengutho'i.

27 Mɛnte yaui p'uya, bi
yat'ambo rā ngu. Bi nū
ngue xangu yø ja'i 'bap'u xi
mpeti.

28 Rā Bɛdu p'uya bi 'yɛmbyø
ja'i:

—Guí pahmā ngue n'na
rā judío, hinguí nneprā
nt'ɛc'ɛi ngue dī n'amigoui
n'na rā 'dan'yo ja'i, nī
xīngā gue'a ngue dā
yarbū ja rā ngu. Pɛ
Oja, ya xā xiqui ngue
hīnjonnī ja'i gā ɛmbi
ngue hinguí sā gā nya'be,
ogue gā ɛmbi ngue xants'o.

29 Janangue nū'mø mambá
ts'igui, hīnte dá mā, sinoque
n'na zihmantho dá ɛhɛ. A
nuyá, dī nne gā padī te
guí zoqui.

30 Mī dahrā Nɛyo p'uya, bi
'yɛmbi:

—Ya rā gupa ya, comma
tengutho rā ora ja p'uya,
ya mmap'u comma hyu
nde. Hīm mará nsihmɛ'a rā
ora'a. Mɛnte dī mmat'Oja
ua ja mā ngu, bī mpā mā
nhandī tengutho 'mø gdi
'ui. Dá nūgā n'na rā
n'yohū bi zøcua, di
yoxnī rá he. 31 Bi
'yɛngui: “Ague Nɛyo,
nū'a nī mhmat'Oja
guí øt'e, i ø Oja'a. 32
Dami 'yet'i to dā si
n'na rā n'yohū nī hū
ngue rā Simū 'nɛ i
Bɛdu. Bī 'bap'u ja
rā hnīnī Jope. I sāya
p'u ja rā ngu'a
xquet'a nī hū ngue
rā Simū. Rā hyuxfanī'a
rā n'yohū, 'bap'u ja
rá nnengui rā jathe.
Nū'mø bi zøcua'a

p'uya, go dā xi'i hanja'a”,
bi 'yɛngui. 33 Janangue
dá pɛnhnā p'u te'o dā
si'i. Ya xanho ngue
xcuá ɛhɛ. A nuyá,
gātho dī 'bucāhe ua ja
rá hmi rá dā Oja ya.
Dī nne gā øcāhe te
gāma hyā di 'bɛp'a'i
Oja gui xicje —bi
'yɛmbi.

*Rā Bɛdu bi xihrā hyā yø
ja'i 'bap'u ja rā ngu
rā Nɛyo.*

34 Mī nuyā rā Bɛdu
p'uya, bi 'yɛna:

—A nuyá, dī haxā
njuani ya ngue Oja
hīnjongui ɛn'a. 35
Sinoque i nnu manho
hønt'o bi zā maja'i
'bucua ja rā xīmhāi
ngue suprá xudi 'nɛ
øtra nho. 36 Nūna
Oja bi zohyø judío,
bā pɛnnabī rā hoga
'da'yo hyā ngue dī
nhojpauī yø ja'i
connā nguehrā
Jesucristo. 'Nɛ
guehnā nnøpā hmu
gātho yø ja'i naya. 37
Nū'ahū guí pahmā
te bā njap'u Galilea
'nɛcua Judea 'mø
mī manna hyā rā
Xuua bi 'yøtra nxixya.

38 Guí pahmā ngue
nūna Oja, bā pɛnnabī
rā Espiritu Santo rā
Jesús nūna rā mmɛngu
Nazaret, ngue bi
hatra ts'edi dā 'yøtra
nho p'u dī ma. Bi
'yøthe gātho yø
ndunthī mādi unna
zithū. Bi zā bi 'yøt'e
tengu nā rā hyā nā,
porque n'youi Oja.

39 A nūgāhe ya, dādi
jagāhe majuanī te gā
bi 'yøtra Jesús, tengutho
te bi 'yørbū ja rā
xɛqui rá njap'u Judea
'nɛp'u ja rā hnīnī
Jerusalén. M'mɛfa
p'uya, bī ma mācuati
rā pont'i ngue ja bi
dup'u. 40 Pɛ nūna
Oja, bi japi bi bɛnnate'a
rá hyu pa. Bī nepe
ngue

maḥōndá nuhe 'mø ya xi bēnnate. ⁴¹ Hinqe masque gātho yø ja'i bi nu 'mø mi bēnnate ra Jesús, sinoque go dá nugāhe. Ya m'met'o xpí zān'Oja ngue ga jahe majuañi p'ua bi bēnnate ra Jesús. Nugāhe p'uya, 'dap'ua dá nsihmēhe 'mø mi bēnnate p'ua mant'āgui. ⁴² 'Nē gue'a bi 'bejpahe'a ngue ga japāhe majuañi yø ja'i, ngue nuna ra Jesús guehna bá ex Oja ngue di ndast'abi na, ngue da hyaspa ra güenda'u i te 'nē'u xandu. ⁴³ Nuna ra Jesús, guehna bi ma gātho yø pōngahya Oja na, ngue nu to gātho da 'yēc'ei na, di mpunnba yø ts'oqui conná guehna.

Ba 'bennabi ra Espiritu Santo yø ja'i hīngyø judío.

⁴⁴ Tobe di yahnitho ra Bedu 'mø mi zøhra Espiritu Santo p'ua 'buhyø ja'i mi øxra hya mmanā Bedu. ⁴⁵ Nu'u yø judío xí 'yēc'ei m'met'o ra Jesús bá n'youi ra Bedu ngue di hyuni, di 'yøtho'u p'uya, ngue 'nē'u yø ja'i hīngyø judío bá 'bennabi ra Espiritu Santo. ⁴⁶ Mbønequi xanho, porque øde ngue n'nan'yo ra hya ga ya'u 'bup'ua. 'Nē øde ngue espabi Oja. ⁴⁷ Bi 'yēnna Bedu p'uya:

—Xiya, çua hīnda zä di nxixya ya yø ja'i bá 'bennabi ra Espiritu Santo ya, tengutho bi njacua m'met'o? —bi 'yēna.

⁴⁸ Bi xihyø ja'i p'uya ngue bi ma maxiyabi, gue'a di fadi ngue ec'ei ra Jesucristo'a. M'mefa p'uya, ya himma

thøgue ra Bedu, xihyø ja'i ngue di m'mup'ua njammī pa.

11

Ra Bedu bi dāpra güenda yø 'yēc'ei p'ua ja Jerusalén.

¹ Nuya yø representante ra Cristo co 'nē'u mi'da yø 'yēc'ei rá m'mup'ua Judea, bi 'yøde ngue 'nē'u hīngyø judío ya xí ec'ei bi rá hya Oja. ² Nu'mø mi zønna Bedu p'ua Jerusalén, bi mbøcue 'da yø judío ngue ya mayø 'yēc'ei. ³ Bi 'yēmbi:

—çHanja ngue gá sømp'ua 'buhyø ja'i hīngyø judío, 'nē 'dap'ua gá nsihmēui? —bi 'yēmbi.

⁴ Nuna ra Bedu p'uya, bi dá ra güenda te gä xi nja, bi 'yēna:

⁵ —Nu'mø dambí 'bucä p'ua ja ra hnini Jope, ma mat'Ojagä p'uya. Bi mpähma nthandi tengutho 'mø gdi 'ui. Dá nugä n'na ra manta xanno ho bí gahmaya, ba nthut'i ngoho mats'at'i. Bi zøp'ua dí 'bui. ⁶ Nu'mø ma hētä p'uya, dá nu te 'be'a cämbo. Dá nu ngue bá cap'ua yø zu'ε ja goho yø gua, bá cap'ua yø zate, bá cap'ua yø c'eya, bá cap'ua yø ts'int's'u. ⁷ Dá øcä p'uya ngue nzoqui bi 'yēngui: “Ague Bedu, dami nangui. Gui hyo yø zu'ε 'bucua n'namhma gui sa”, bi 'yēngui. ⁸ Nugä p'uya dí embi: “Hin'na grä Hmu. Porque hījam'mø xtá sigä n'na ra cosa nu'a hīn'yua rá nt'edi ga si, øgue xants'o”, dí embi. ⁹ Nu'a nzojp'uya, maḥombi 'yēngui: “Nu'a mman'Oja ngue xanho, 'yo

gni hutj ngue xants'o'a", bi 'yεnguī. ¹⁰ Nhyu ndj bi zoqui ngue ngu'a xiqui. 'Bextá nugä p'uya ngue bj mengra manta, j ma mahεts'i. ¹¹ Nu'a ra ora'a p'uya, nup'u ja ra ngu nmj 'bai, bi zøn'i hyu nc'ej xi nεxa Cesarea, nj ma da sigui. ¹² Ra Espiritu Santo p'uya, bi xiqui ngue hinga nyobεnj, ga mme'be'u yø n'yohu bi zøhø ngue sixqui. Xquet'a dá macähe ya 'dato mā zi cūhu 'bucua. Gä dá cut'ähe p'u ja rá ngu n'na ra n'yohu ngue ra mmengu Cesarea. ¹³ Nunā ra n'yohu p'uya, bi xicje ha bj nja ngue bj nu n'na ra anxε bi zøp'u ja rá ngu. Ra anxε p'uya bi 'yεmbj: "Damj 'yεt'i to da si n'na ra n'yohu nj hu ngue ra Simu, 'bap'u ja ra hninj Jope, nu'a xquet'a ja man'na ra thuhu nj hu ngue ra Bedu. ¹⁴ Nunā ra Bedu, go da xi'i nā ha dj njap'u gdi nyani, co 'nε'u 'bap'u ja nj ngu", bi 'yεmbj. ¹⁵ Pε høntho dá fudi dá xicä ra hya yø ja'i p'uya, 'bexque'a bá 'bennbabi ra Espiritu Santo, tengutho bj njacj m'mεt'o. ¹⁶ Bi zo mā mmügä p'uya ngue ngunā ra hya bj man'a m'mεt'o ra Hmu Jesús, bi 'yεnā: "Ra Xuua bi 'yøtra nxixya connā dehe'a. Pε nu'ahu, ra Espiritu Santo di ha'ahu ra ts'edi", bi 'yεnā. ¹⁷ Pε xi'mø ngue bj ne Oja ngue bi japyø ja'i tengutho bi jacj m'mø mā εc'ejhu ra Hmu Jesucristo, çua da zä ga täjpagä'a te nne da 'yøt'a Oja p'uya?

¹⁸ Nuya yø 'yεc'ej mj 'bap'u

Jerusalén, mj zä mj 'yøhya yø hya bj manā Bedu, mambi nsäyatho. Bi 'yεmp'uya:

—Maguesε nā Oja, ngue xquet'a 'nε'u hingyø judío bj ne Oja ngue bi hyεp'u ra nts'o, 'nε bi tocabi rá 'da'yo te para zantho.

Yø mmengu Antioquia bi 'yεc'ej ra Jesucristo.

¹⁹ Bi 'yεmmej bi ts'ahyø 'yεc'ej 'mø mj tho ra Teba. Nu'u bi 'dagui, j mpa 'da asta Fenicia, asta Chipre, asta Antioquia j mpa 'da. A nuya p'uya, nunā ra hoga 'da'yo hya nj hya, ja nj mamp'u nj mpa. Pε hønnyø judío bi xifi, hijnom mj'da nj ja'i xta xifi. ²⁰ Da gue 'da yø 'yεc'ej ngue yø mmengu Chipre, 'nε'u yø mmengu Cirene bi zømp'u ja ra hninj Antioquia. Xquet'a bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i hingyø judío. Bi xihyø ja'i hanja'a ra Hmu Jesús. ²¹ Di hatra ts'edi Oja ngue da manā hya. Janangue xangu yø ja'i bi hyεp'u yø nyogui nt'εc'ej ngue bi 'yεc'ej ra Hmu Jesús.

²² Nunā te bj nja, mj zä mj 'yø'u yø 'yεc'ej p'u Jerusalén, 'bexpj mēnhnā Bernabé ngue j ma asta Antioquia. ²³ Nu'mø mj zønna Bernabé, bj nu p'uya ngue nunā Oja ya xi japi xandønho yø ja'i. Ra ndijohya p'uya. Bi xifi gätho yø ja'i ngue da hyahyø mmui da hya ra ts'edi ngue da den'na ra Hmu Jesús, hinda hyεgui. ²⁴ Nunā ra Bernabé, rá hoga n'yohu nā, n'youi ra Espiritu Santo, di zajpabi rá nt'εc'ej.

Janangue xangu yø ja'i bi dapyø mmæi ngue bi 'yεc'εi ra Hmu Jesús.

²⁵ Ja bi nεxpυ ra Bernabé ngue bi map'υ ja ra hnini Tarso ngue bá honna Saulo. Nu'mø mambá timp'uya, bá n'youi, bí 'yε'a Antioquía. ²⁶ N'na jeya xanho bi m'map'υ ha 'buhyø 'yεc'εi. Xandøngu yø ja'i bi xännbabi ra hya. Ja bá fup'υ Antioquía p'uya, ngue nuya yø ja'i tenna Cristo i nhuti ngue yø cristiano.

²⁷ Nu'υ yø pa'υ p'uya, nu'υ 'da yø pøngahya Oja bá nεxpυ Jerusalén ngue i ma Antioquía. ²⁸ Nunā n'na nc'εi ni hu ngue ra Agabo bi nangui bi m'map'υ 'buhyø 'yεc'εi. Bi bennbabi ra Espiritu Santo'a ra hya bi mamp'uya, ngue i ja ngue di nja n'na ra thuhu gä rá nguni ra häi. Nu'a te bi mamp'uya, bi nja, gue'υ yø pa ngue mi ndast'abi ra Claudio.

²⁹ Janangue nuya yø 'yεc'εi p'υ Antioquía bi 'yørpabi ra 'bäxte'υ yø mmi'yεc'εiui ni m'ma'a Judea. N'na ngu n'na bi uni te ts'υ bi zarpa yø ts'edi di uni. ³⁰ Nguna bi 'yøt'e ngue bi petra mēnyu, bi mēnnbabi yø 'yεc'εi p'υ Judea ngue bi ndäpi to 'bet'o. Nuya bi hyaxra mēnyu, guehna ra Bernabé nεhra Saulo.

12

Bi tho ra Jacobo, 'nε bi n'ofädi ra Bedu.

¹ Nunā ra tiempo na p'uya, bi bent'i 'da yø 'yεc'εi na ra dast'abi Herodes ngue bi uni.

² Nunā ra Jacobo rá n'yohu

ra Xuua, bi manda ngue bi thejpa rá ya connā juai. ³ Bi nu ra Herodes ngue di ho yø judío te bi 'yøt'e, bi bent'i mahøn'a ra Bedu p'uya. Nunā ra hya na p'uya, bi nja'a ra pa ngue ra ngo ts'i ra thuhmε hingui n'youi ra íxi. ⁴ Nu'mø mi ma mabent'i ra Bedu, bi manda ra Herodes ngue bi jot'i. Nup'υ ja ra fädi p'uya, bi mä'i goho poni yø soldado ngue yø goho nja'i n'na poni. Bi zänni ngue ja xti sentencia 'mø xta nguahra ngo ni hu ngue ra pascua. ⁵ Ya ofädi ra Bedu, pε m'mädi xandønho. Janangue hingui säya'υ yø mmi'yεc'εiui, janjuanī ngue mmarpabi Oja.

Oja bá jwpυ ja ra fädi ra Bedu.

⁶ Nu'a ra xui'a p'uya, høntho xta hyats'i xta mma njæqui ra Bedu ngue xta mma mā sentencia ngue da tho. Nunā ra Bedu, xi 'yεt'inde yoho yø soldado p'υ mi aha. Mā nthut'i co yoho yø cadena. Nu'υ mi'da yø soldado p'uya, 'bäp'υ ja ra goxthi fädi ngue di mfädi. ⁷ Mi zø'a n'na rá anxε Oja p'uya, bi yot'i gä mbo ra fädi. Nunā ra anxε, bi dospa rá hyo ra Bedu ngue bi 'yä, bi 'yεmbi:

—Damī nangui n'nahmantho.

Bi xo'υ yø cadena manthut'i yø 'yε ra Bedu p'uya. ⁸ Nu'a ra anxε bi 'yεmbi:

—Damī dū'ni nguti ya, damī ti'ni thixfanī —bi 'yεmbi.

Nu'mø mi 'yøtra Bedu'a te sifi, ra anxε mahømbi 'yεmbi:

—Damí hye nī tuhū ya, bá nterbaya.

⁹ Nunā rā Bēdu p'uya, nī 'bēfatho p'ū nī ma rā anxē ngue bi bōnī. Pē hīngui padī ngue'mø majuanī ogue hīmma juanī'a te ørpabi rā anxē, bi 'yēnā ngue i 'uī. ¹⁰ Pē nu'mø mī thop'ū rā mūdi 'būi yø soldado, bi 'uix'a rá yo 'būi, mī zømp'ū ja rā goxthī ngue gā rā t'ēgui p'uya. Bi xosē rā jut'i, bi bømbaya. M'mefa p'uya, ya nī 'yop'ū ja rā caye. Bi zop'ū rā anxē p'uya, bi ma. ¹¹ Bi hyaxā njuanī rā Bēdu p'uya ngue majuanī'a te ørpabi rā anxē bi nu, bi 'yēmp'uya:

—A nuyá, dí haxā njuanī ya ngue majuanī bá penhna anxē Oja ngue bi yangā p'ū ja rá 'yē rā Herodes. Bi yangui ngue rā ndate mī mbēnngagui yø judío.

¹² Mēnte sodrá mmūi rā Bēdu'a te tho p'uya, bi zømp'ū ja rá ngu rā Maya rá mamá rā Xuua. Nunā rā Xuua xquet'a nī hū ngue i Marco. Xangu yø 'yēc'ēi xī mpeti p'ū ja rá ngu nā p'uya ngue mmat'Oja. ¹³ Nunā rā Bēdu p'uya, bi jātra goxthi p'ū thi. Bá pøn'a n'na rā hmūte nī hū ngue rā Rode ngue dā padī te'o di jātra goxthi. ¹⁴ Pē nu'mø mī bā p'uya ngue rā Bēdu 'bāhma xøts'e, nu'a gui johya, bi ntihi i ma mbo ngue bá mā. Gue hīngā 'be bi xojpi. ¹⁵ Mī māmp'uya ngue 'bāp'ū thi rā Bēdu. Bi t'ēmbaya:

—Antho guí loca ya, tegue dā hyongua'a 'mø.

Pē rā hmūte n'nat'a mma ngue majuanī gue'a rā Bēdu 'bāhma xøts'e. Bi 'yēnyø ja'i p'uya:

—Hīngā gue'a, sinoque rá ndahī'a.

¹⁶ Pē rā Bēdu bi sigue di jātra goxthi. Bi ma to bá xocra goxthi p'uya. Mī nu yø ja'i ngue gue'a rā Bēdu, ēmmēi bi nsū. ¹⁷ Rā Bēdu p'uya, ørpātho yø senya conna 'yē ngue hīndī 'yanī. Bi xihyø ja'i ha bi nja ngue bá juc'a Oja p'ū ja rā fādi. Bi 'yēmbi:

—Nu te dá thocā ya, damī xihmā rā Jacobo 'nē'ū mī'da mā zi cūhū —bi 'yēmbi.

Bi bømp'uya, bi ma mān'na rā xequi. ¹⁸ Mī hyaxp'uya, janjuanī ngue hīngui padī te dā 'yøtyø soldado. Porque hīngui padī ha xī nja rā Bēdu. ¹⁹ Bi mānda rā Herodes ngue bá thonā Bēdu, pē hīmbá thīnī. Bi ma nt'ännī yø mādi p'uya. M'mefa p'uya, bi mānda ngue bi tho'ū yø mādi. Mī nhote rā Herodes, bi bømp'ū ja rā hāi Judea, bi ma i m'mup'ū ja rā hāi Cesarea.

Ya bi du rā Herodes.

²⁰ Nunā rā Herodes mādi nsūhmī yø mmēngu Tiro 'nēhyø mmēngu Sidón. Pē bi nhēcahya yø ja'i ngue dā menhna n'na rā comisió ngue dā ma dā nyauī rā Herodes. Pē 'be bi hyøspabi rā mēnyū nā rā Blasto dī mānda p'ū ja rá ngu rā Herodes. Go bi cūtra hyā nā p'uya ngue dī nhojpauī yø ja'i rā Herodes. Porque nup'ū ja rā hāi Tiro 'nēp'ū ja rā hāi Sidón, ja mānī

map'u'a te mī pømp'u ja rá häi ra Herodes ngue si yø ja'i. ²¹ N'na ra pa p'uya, bi mēnba ra hya yø ja'i ra Herodes ngue bá ɛhyø ja'i bi nyaui. Nuna ra Herodes bi hye rá he ngue ra hedast'abi. Bi mip'u ja ra nthuts'i ngue bi nhøt'a hya p'uya. ²² Mi juadi bi nya p'uya, bi 'yenyø ja'i:

—Nuna ya ya, hingra ja'itho na, sinoque Oja na —bi 'yenyø ja'i.

²³ 'Bexque'a p'uya, n'na rá anxε Oja bi japi ngue bi hyenna Herodes, bi gumyø mase mī ca rá mm̄ai, bi dū. Porque bi hotho te mm̄anyø ja'i ngue ɛmbi Oja, hĩmbi hejpi ngue ɛspabi yø ja'i.

²⁴ Pε nuna rá hya Oja, man'na man'na ni zetho ndap'u bi zä i hma. ²⁵ Nuna ra Bernabé 'nɛhra Saulo mī dā ra mēnyu i 'benhni ngue danī dāp'u Jerusalén. Hømbá pengui, bi 'yε'a Antioquia. Bá si ra Xuua nuna ni hu ngue i Marco.

13

Bi mudi di mpɛhra Bernabé 'nɛhra Saulo ngue bi 'yonna hya.

¹ Nu'u yø 'yεc'ei 'bɛp'u ja ra hnini Antioquia, i n'youi p'u 'da yø pøngahya Oja 'nɛhyø xännbate 'da. Guehna ra Bernabé, ra Simu nuna ni hu ngue ra Niger, ra Lucio nuna ra mmēngu Cirene, ra Manaén nuna rá tede ra Herodes mī ndast'abi p'u Galilea, 'nɛhra Saulo. ² N'na ra pa bi mpeti yø 'yεc'ei ngue thanne Oja. 'Nε etyø mm̄ai yø

ja'i 'mø ndanne. Ra Espiritu Santo bi 'yεna:

—Damī 'yεxui ra Bernabé 'nɛhra Saulo, para ngue da 'yøtra 'bɛfi ga 'bɛpi, porque ya xtá huanhnä ya.

³ Mi juadi bi mat'Oja yø ja'i p'uya, 'nε etyø mm̄ai, bi japyø 'yε p'u ja yø ya p'uya, para ngue da fadi ngue ya bi t'ets'i. Bi n'yεte p'uya, bi ma.

Ya bi manna hya p'u Chipre.

⁴ Nuna ra Espiritu Santo bi mēnhna Bernabé 'nɛhra Saulo ngue di 'yonna hoga 'da'yo hya. I mpa p'u ja ra hnini Seleucia. Ja bi 'yop'u ra barco ngue i mpa p'u ja n'na ra häi brá ja mādē ra jathe ni hu ngue Chipre. ⁵ Mi zømp'u ja ra hnini Salamina, nu'u yø judío xi mpeti p'u ja ra nija p'uya, gā bi xihrá hya Oja. Ni n'youi ra Xuua ngue yø mächte. ⁶ Bi n'yo p'uya, xangu p'u bi thogui. Sär'mø mī zømp'u ja ra hnini Pafos. Ja bi nthēui p'u n'na ra judío ni hu ngue ra Barjesús. A nuna p'uya, ra badī pε mm̄anna fehni, ɛna ngue rá pøngahya Oja. ⁷ Nuna ra Barjesús mará amigo ra dast'abi Sergio Paulo. Ra dast'abi p'uya, mī ja xanho rá n'yomfēni. Bi zohna Bernabé 'nɛhra Saulo, bi ne bi 'yø'a rá hya Oja. ⁸ A nuna ra badī p'uya, ja man'na rá thūhu ngue ra Elimas. Bi dājpi te mm̄anya yaui ra dast'abi, bi ne xtí hejpi ngue hinda 'yεc'ei ra hya sifi. ⁹ Nuna ra Saulo xquet'a ni hu ngue ra Pablo.

Pe ra Pablo di hatra ts'edi ra Espiritu Santo, bi za di het̄i ra Elimas. ¹⁰ Bi 'yemb̄aya:

—Nu'i gr̄a nd̄obeth̄ani, ḡa ra nts'o gn̄i 'yo. Rá bas̄i'i ra zithu. N̄i ns̄uiui'a te ḡa x̄anho. ¿Ua h̄injam'm̄o guí 'yets'a gn̄i ts'onnb̄abi'a ra hya njuantho di un'Oja? ¹¹ A nuyá, di castiga'i Oja ya. Guí nxädä njamm̄i pa ya, h̄indä zä guí nnurpa rá nyot'i ra hyadi —bi 'yembi.

N'na zihmantho bi ga 'bexui p'ua ha het̄ra Elimas, honi to di c̄nhni, porque h̄inha het̄i. ¹² Nu'm̄o mi nu ra dast'abi'a te bi nja p'uya, 'bexque'a bi 'yεc'ei ra hoga 'da'yo hya. 'Nε janjuani di 'yøtho'a te ra x̄adi i ja ngue sifi hanja'a ra Hmu Jesús.

Ra Pablo 'nεhra Bernabé bi ma man'na ra hn̄ini xquet'a n̄i hu ngue ra Antioquia.

¹³ Nun̄a ra Pablo 'nεhya mi'da yø n'yoh̄a, ḡa bi 'youi ra barco p'ua ja ra hn̄ini Pafos ngue i map'ua ja ra hn̄ini Perge, ja yø x̄equi rá njap'ua Panfilia. Ja bá nsote p'ua ra Xuua p'uya, porque bá pengui ngue bi zø'a Jerusalén. ¹⁴ Mambá thop'ua Perge p'uya, i mpa p'ua ja ra hn̄ini Antioquia ngue Pisidia. Nu'm̄o ra pa ngue ra ts'äya, bi yarba ja ra nija di m̄peti yø judío. Bi mi p'uya. ¹⁵ Nu'm̄o mi juadi bi hman'a te nt'ot'i p'ua ja ra libro ngue rá ley Oja, 'nε'a te bi 'yotyø p̄ongahya Oja, nu'ua di manda p'ua ja ra nija bi m̄ennb̄a ra hya, bi 'yembi: “Ague n'yø'au, nu'm̄o ja tema

hya gn̄i hyaui ngue gui xihmi yø ja'i, da zä guí mmamm̄i ya”. ¹⁶ Ra Pablo p'uya, bi nangui. Bi 'yøtra senya conna 'yε, di hejpabi yø ja'i ngue h̄indi 'yani. Bi 'yemb̄aya:

—Ague gyø judíōh̄a, te'o ḡa suprá xudi Oja, dami 'yøhm̄a ya yø hya ja ua. ¹⁷ Nun̄a Oja thanne yø judío, bá huan'ua mā mboxitah̄a. Bi 'yøt'e ngue bi zε'ua yø mbom'meto ra Israel mente bá m'map'ua ja ra 'dan'yo häi Egipto. Conná ts'edi Oja bá jacyø ja'i p'ua Egipto. ¹⁸ Mente bi n'yo dapo nyote njeya yø ja'i, nun̄a Oja bi zeti te øtyø ja'i. ¹⁹ Bi jua Oja yoto yø nación man̄i njap'ua ja yø häi Canaán. Yø häi ya yø ja'i bi gua p'uya, go bi t'unm̄a mboxitah̄a ngue da gohmi. ²⁰ M'mefa p'uya, mente bi zøn'i goho ciento 'nε yote mā'det'a njeya, bi 'yεxyø ts'ut'abi ngue di manda yø judío asta gue'mø mambá m'mahra p̄ongahya Samuel. ²¹ Nuya yø judío, bi 'yädi ngue da t'εxra dast'abi di manda. Nun̄a Oja p'uya, bi 'yεx̄a n'na ra dast'abi ngue bi m̄pe'a nyote njeya. Guehna ra Saúl bi t'εts'i, nun̄a rá ts'ant'ua ra Cis. Nun̄a ra n'yoh̄a na, rá mbom'meto ra Benjamín. ²² M'mefa p'uya, bi hyajpabi Oja rá 'bēfi ra Saúl. Bi 'yεx hman'na ra dast'abi n̄i hu ngue ra David. Bi 'yεn'Oja p'uya: “Nun̄a ra David rá ts'ant'ua ra Isaí, guehna n'na ra n'yoh̄a dí nnu manhogä na. Nu'a te ḡa dí nnegä ngue di nja, nun̄a go da

'yø'ná", bi 'yɛn'Oja. ²³ A nuna ra Jesús, rá mbom'mɛto ra David, guehna bá ɛx Oja ngue da yanyø judío tengutho xi yarpa Oja m'mɛt'o yø judío. ²⁴ Hante ngue da fahna ra Jesús, nuna ra Xuua bi xihyø judío ngue jatho da hyɛp'ɥ ra nts'o ga 'yo yø ja'i n'namhma di nxixya. ²⁵ Nu'mø ni ma da zonna pa da du na ra Xuua, bi 'yɛna: "Nu'a ra Cristo guí mmamhma, hinga guecä'a. Da ɛp'ɥ m'mɛfa'a, pɛgue nmaguesɛ 'mø bá ɛhɛ. ¿Harɥ gue ga sacä tengu'a?" bi 'yɛna.

²⁶ Ague gyø judío ni mɛnihu ra Abraham, gätho mi'da yø ja'i suprá xudi Oja. Go bá 'bɛn'naha na ra hya ja ua ngue gdi nyamhma na. ²⁷ Nu'ɥ yø mmɛngu Jerusalén conyø ts'ɥt'abi hingui 'yo yø mmɛi te'o na ra Jesús. Nuna ra hya bi 'yotyø pɔngahya Oja, nhyato nhyato di xäp'ɥ ja ra nija yø ja'i, pɛ hingui tinyø mmɛi'a te ra hya nt'ot'i. I njarbatho ya, nu'mø mi sentencia ra Jesús, ya bi nja'a te ra hya nt'ot'i. ²⁸ Madague'a himbi dinnba rá ts'oqui ngue xtí du, pɛ bi xihyø judío na ra Pilato ngue di manda da tho. ²⁹ Mi zä mi njapi gätho'a te nt'ot'i p'ɥ ja ra Maca Libro p'ɥya, bá thajpɥ ja ra pont'i p'ɥya ngue bi t'ägui. ³⁰ Pɛ nuna Oja bi 'yøt'e ngue bi bɛnnate p'ɥ ha bi t'ägui. ³¹ Nu'ɥ yø xädi 'dap'ɥ mi 'youi ra Jesús, n'youi 'mø mambá nɛxpɥ Galilea ngue ni ma Jerusalén. Pɛ xangu

yø nnidi mahombi nyaui 'mø mi bɛnnate. Nuya yø xädi ya, guehya 'bɥi ngue di ja majuaní ra hya p'ɥ ha 'bahyø judío ya, ngue hanja na ra Jesús.

³² Dadi øt'ahe na ra hoga 'da'yo hya, ngue nu'mø yø pa xa thogui, ya bi nja na ra hya xi yarpabi Oja'ɥ ma mboxitah. ³³ Porque ngue yø mbom'mɛtoju'ɥ ya, nuna Oja, ya bi nja'a te ra hya xa mma mmam'mɛt'o, ngue da pɛnhua ra Jesús. Ya bi nja na ra hya nt'ot'i p'ɥ ja ra Salmo rá yoho ngue ɛna: "Gue'e ma Ts'ɥnt'ɥ'i, go di ɛxa'i ya ngue guí ndast'abi", bi 'yɛn'Oja. ³⁴ Ya m'mɛt'o xi man'Oja ngue jatho da japi di bɛnnate p'ɥ ha da nt'ägui ra Jesús. Porque hingui nnepe da 'ya rá do'yo. Nguna bi manya ngue bi 'yɛna: "Ga øt'ä ngue guí timhma'a ra nho dá yarpagä ra David". ³⁵ Xquet'a nt'ot'i man'na ra hya p'ɥ ja ra Salmo ngue i ɛna: "Nu'a ni Maca Ts'ɥnt'ɥ, hingui japi da 'ya rá do'yo'a", i ɛna.

³⁶ Majuaní ngue bi 'yørpabi rá pähä Oja mɛnte ra pa bi m'mɥhra David. Nu'a ra hya di 'bɛp'a Oja da 'yøt'e, gue'a bi 'yøt'a. M'mɛfa p'ɥya, bi du, 'dap'ɥ bi tähmi rá mboxita. Pɛ bi 'ya rá do'yo. ³⁷ Pɛ nuna ra Jesús, bi 'yøt'a Oja ngue bi bɛnnate, himbi 'ya rá do'yo na. ³⁸ Ague n'yø'ahɥ, nuna ra hya ma øt'e'ahɥ ya, jatho guí pahma ngue nuna ra Jesús, guehna di punnga ma ts'oquih na.

39 Hangu bi mεhyø ja'i ngue nne xtī mpunnbi ngue xta 'yøt'e te gāma hya nt'ot'i p'ua ja rá ley ra Moisés, pε himbi zä. Di mpunnbabi ra ja'i ya, pε gue gue'a da 'yεc'ei ra Jesús. 40 Damī mfāhm, man'na n'yo mī 'yøt'e ngue go guí thohm'a te bi 'yotyø pøngahya Oja ngue bi 'yεna: 41 "Ague gyø dennateh, nu'a te gā nuh ya, madague'a guí suh, pε ngutho guí m'mεhm. Porque guecä drá Ojagä, da zønna pa ga øt'ä yø cosa ngue tate mazihotho, asta hingui 'yεc'ei h' m'ø to da xi'ah hanja", bi 'yεna.

42 Mī jua'a ra hya bi manna Pablo p'uya, bi bømp'ua ja ra nija n'youi ya mī'da yø n'yoh. A nu'ua hingyø judío p'uya, bi xifi ngue nu'mø bi dātra pa säya yø ja'i, hōnda ngu'a ra hya da manna Pablo.

43 Mī n'uenyø ja'i p'ua ja ra nija p'uya, nuna ra Pablo 'nehra Bernabé, bi denni xangu yø judío, da gue'ua yø ja'i ya xa bennba yø nt'εc'ei yø judío xquet'a ni tet'i. Nuya ni terb'uya, majapi nts'edi ngue hinda hyεjpabi rá mate Oja.

44 Mī dātra hyato ma pa säya yø ja'i p'uya, ya mme gā ra hnini bi mpeti, ngue nne da 'yøspa rá hya Oja. 45 Pε mī nu yø judío p'uya ngue εna yø xaj'ua yø ja'i, bi nseyä p'uya. Bi dājpi te mmanna Pablo, bi zai. 46 Ra Pablo p'uya, 'nehra Bernabé bi hya ra ts'edi ngue bi nya, bi 'yεmbyø ja'i:

—Ague gyø judío h, mī jahma ngue go rá mædi dá

si'ah ra hya Oja. Pε ya hingui nthεh ra 'da'yo te para zantho, ngue hingui nnu manhoh na ra hya na. A nuyá, gdá macähe p'ua rá m'mahyø ja'i hingyø judío ya. 47 Porque guehna bi menngähe Oja na ngue bi 'yεna: "Nuya dí εxa'i ya ngue guí cännbabi ra 'yu da n'yo yø ja'i hingyø judío, tengutho n'na ra nyot'i 'mø ni 'bet'o. Janangue da zä di nyanyø ja'i rá ngni nximhäi".

48 Mī 'yøhyø ja'i na ra hya si p'uya, janjuani ngue ra ndi johya'ua hingyø judío. I mmanyø ja'i p'uya ngue xandønho rá hya Oja. 'Nε gā bi 'yεc'ei'ua yø ja'i ya xpá ts'ännbi ngue di nthεui ra 'da'yo te para zantho. 49 Bi ma ma'yoni rá hya Oja gätho'a ra xequi'a p'uya. 50 Nuya yø judío mbøcue, bi 'yatya yø xisu ya suprá xudi Oja, guehya hnu mansu p'ua ja ra hnini ya yø xisu. Da guehyø n'yoh di manda p'ua ja ra hnini, gā bi 'yat'i. Janangue bá yans'yø ja'i p'uya, ngue bi zahra Pablo 'nehra Bernabé. Bi 'yet'i, xifi ngue ya hinda pengui. 51 Pε nuya yø representante ra Cristo, bi huamhyø fonthäi mī n'youi yø mbongua, gue'a ra hmeya'a ngue ya bi thep'ua yø ja'i nuya himbi nu manho ra hya. Bi tho p'uya, i mpa p'ua ja ra hnini Iconio. 52 Nu'ua yø ja'i ya xi 'yεc'ei ra hya p'uya, janjuani ngue di johya 'nε di hatra ts'edi ra Espiritu Santo.

14

Ra Pablo 'nēhra Bernabé bi manna hya p'ua Iconio.

¹ Nup'ua ja ra hnini Iconio, jap'ua ra nija di mpeti yø judío, ja bi yarbua ra Pablo 'nēhra Bernabé ngue bi manna hya. Mi manna hya p'uya, xangu yø judío bi 'yεc'ei, 'nε'ua hingyø judío bi 'yεc'ei ra hya. ² Pε nu'ua yø judío himbi 'yεc'ei ra hya p'uya, bi 'yutyø mmengu Iconio, bi japi ngue bi nu man'ua yø 'yεc'ei. ³ Janangue ya'atho yø pa bá m'mup'ua, bi hya ra ts'edi bi manna hya. Hønt'a Oja nøts'e mente xihyø ja'i hanja'a rá mate Oja. I fäx Oja ngue øtyø milagro para ngue da fadi ngue majuani te mma. ⁴ Pε nu'ua yø ja'i 'bup'ua ja ra hnini, yo 'bui i nja. Nu'a n'na 'bui 'da'igu mmamhma yø judío. Man'na 'bui p'uya, 'da'igu mmamhma yø representante ra Cristo.

⁵ Yø judío, 'nε'ua hingyø judío, bi nhecahyaha yø ts'at'abi ngue da zamba yø representante ra Cristo, 'nε da mando. ⁶ Mi zä mi badi te fennbabi ra Pablo 'nēhra Bernabé, bi bomp'uya, i map'ua ja ra hnini Listra. Bi thogui, i mpa p'ua ja ra hnini Derbe. Guehya yø hnini rá njap'ua Licaonia ya. Gä bá n'yop'ua ja yø hnini querpua bí ja. ⁷ Ja bi mmamp'ua ra hoga 'da'yo hya p'uya.

Bi 'bundo ra Pablo.

⁸ Nup'ua ja ra hnini Listra, bi dimp'ua n'na ra n'yohua mi hup'ua ngue hingui sä di n'yo. Porque ra dogua mente ra pa

xä m'mui, hijnam'mø di 'yo. ⁹ A nuna ra n'yohua na, mi 'yøde te mmanna Pablo. Ra Pablo bi hyeti, bi ba p'uya ngue εc'ei ngue da zä yø gua. ¹⁰ Nuna ra Pablo bi ts'edi bi 'yεmbi:

—Damj nanguj ga 'bäi —bi 'yεmbi.

Nuna ra n'yohua p'uya, bi m'mäi. Bi 'yen'a n'na ra sägui p'uya, bi n'yo. ¹¹ Mi nu yø ja'i'a te bi 'yøtra Pablo p'uya, bi mahra hmafi yø ja'i, ga ya'a te yø hya yø ja'i Licaonia, i ena:

—Yø zi dahmu xpá ngohi ngue yø ja'i, bi zøcua dí 'buhma ya —bi 'yena.

¹² Nuna ra Bernabé, t'εmbi ngue ra dahmu Júpiter. Nuna ra Pablo p'uya, t'εmbi ngue ra dahmu Mercurio na, porque guehna ra Pablo bi manna hya. ¹³ Nu'a rá mmäcja ra dahmu Júpiter i ja rá nija p'ua ja ra nenihni ni yutra 'yu. Bá zi yø ndani na p'uya, xpí tøtyø thødøni, ni map'ua 'buhyø representante ra Cristo. Bá n'youi yø ja'i di nhomndani ngue da 'yørpa ra 'bøt'e ngue da danne. ¹⁴ Pε ra Bernabé 'nēhra Pablo, bi mmeya'a te nne da 'yøtyø ja'i ya p'uya. Bi xetyø pahni p'uya, ngue gue'a gui nequi ngue hingui nnu manho te nne da 'yørpabi yø ja'i. Bi yarbua ha 'buhyø ja'i p'uya, ni mafi, i ena:

¹⁵ —Agué n'yø'aha, ¿hanja'a gui nne gui 'yøthua? Nugä'be xquet'a dyø ja'itho gä'be tengutho'aha. A nuyá, nná εhe ga øt'a'be na rá hoga 'da'yo hya Oja ya,

n'namhma gui hyehma p'ua te gui othma, hinte di muui'a. Damī 'yεc'εihma Oja nuna 'bui. Guehna bi 'yot'e te gā bí ja mahets'i, 'nehra hai, 'nehra jathe. 'Nε bi 'yot'e gātho yø cosa di nnuhma. ¹⁶ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja, madague'a hingui nnu manho te øtyø ja'i, pe bi unna 'yu yø ja'i ngue da 'yot'e te di ho. ¹⁷ Pe zant'a di nequi te'o na Oja, ngue gā ra nho ørcama. Di 'dacjma ra 'ye. I øt'e ngue nja yø huahi. Di 'dacjma te ga sihma, 'nε di unna paha ma mmahma.

¹⁸ Madague'a ngue nguna ra hya bi manna Pablo, pe xanhenñitho ha i hejpabi yø ja'i ngue hinda hyo yø ndani da 'yørpabi ra 'bøt'e.

¹⁹ Bi zøhyø judío ngue yø mmengu Antioquia p'uya, 'nehhyø mmengu Iconio. Bi japa nts'edi yø ja'i ya p'uya, ngue da mundo ra Pablo. Mī mundo p'uya, εna ngue ya bi hyo. Bi garpuya, bá emma xøts'e ra hnini. ²⁰ Pe bi mpeti yø 'yεc'εi p'ua ha 'benna Pablo. Bi nangra Pablo p'uya, mahombi yarbma ja ra hnini. Mī hyaxpuya, bi ma, bi me ra Bernabé, i mpa p'ua ja ra hnini Derbe.

²¹ Mī juadi bi manna hoga 'da'yo hya p'ua ja ra hnini Derbe p'uya, xandøngu yø ja'i bi 'yεc'εi ra hya. Bi mengui mahøn'a p'uya, i map'ua ja ra hnini Listra. Bi tho'a Iconia, i mpa Antioquia. ²² Di hatra ts'edi yø 'yεc'εi p'ua ja yø hnini bá thogui. Bi xifi ngue hinda hye'a ra hya εc'εi.

Bi xifi ngue nu ra ja'i nne da yarbma di manda Oja, jatho da zā ra n'ua ja ra ximhai ngue da ts'ui. ²³ Xquet'a bi 'yεxyø n'yohma n'na ngu n'na yø hnini ngue di m'met'o p'ua di mpeti yø 'yεc'εi. Da zømp'ua da zøni, øtyø mhmat'Oja 'nε øtyø mmah. Nuna ra Pablo di fāt'a Oja ya yø ja'i bi 'yεc'εi ra hya.

Bi mengra Pablo 'nehra Bernabé ngue i ma Antioquia.

²⁴ Mambá εp'uya, bá tho'a Pisidia, i mpa Panfilia. ²⁵ Mī zøp'ua ja ra hnini Perge p'uya, bi manna hoga 'da'yo hya. Mī thop'ua p'uya, i mpa p'ua ja ra hnini Atalia. ²⁶ Mambá thop'ua p'uya, bá o ra barco i ma Antioquia. Guehna ra hnini na ngue bi t'aprá mate Oja ngue da máp'ua di ma ra Pablo 'nehra Bernabé ngue'a ra 'befi ya bi juadi bi 'yot'e. ²⁷ Mī zømp'ua ja ra hnini Antioquia p'uya, bi mpeti yø 'yεc'εi. Bi xihyø ja'i te xi 'yot'Oja conná ngue'ua. Bi xifi ngue nne Oja ngue 'nε'ua yø ja'i hingyø judío da 'yεc'εi ra Jesucristo. ²⁸ Ya'atho yø pa bá m'map'ua 'bøhyø 'yεc'εi na ra Pablo 'nehra Bernabé.

15

Bi nja n'na ra junta p'ua Jerusalén.

¹ Nu'ua yø pa'ua p'uya, bá nexa Judea 'da yø n'yohma, bi zø'a Antioquia. Bi madi bi xännbabi yø 'yεc'εi p'uya, bi 'yεmbi:

—Para ngue gui nyamhma, jatho ngue gui 'yøthma

tengutho bi manda ra Moisés ngue da hmēpya'ahū conna circuncisión —bi 'yēmbi.

² Nunā ra Pablo 'nēhra Bernabé, bi 'yēmmēi bi njunt'ui'ū mman'a p'uya. M'mēfa p'uya, bi t'ēxra Pablo 'nēhra Bernabé ngue i ma Jerusalén, bi mähä mī'da yø 'yēc'ēi ngue da nyahū yø representante ra Cristo co 'nē'ū 'bet'o p'ū di mpeti yø 'yēc'ēi p'ū Jerusalén. Janāngue da nū ha di jap'nā ra hya nā.

³ Nu'ū yø 'yēc'ēi p'ū Antioquia, bi ma bi thōp'ū ja ra 'yū ra Pablo 'nēhra Bernabé. Ni nthop'ū ja yø häi Fenicia 'nē Samaria. I mma ha bi nja ngue bi hyēp'ū yø nyogui nt'ēc'ēi yø ja'i ngue bi 'yēc'ēi Oja. Gätho yø 'yēc'ēi p'uya, ēmmēi di johya 'mø mī 'yøhna ra hya nā.

⁴ Nunā ra Pablo 'nēhra Bernabé bi zōmp'ū Jerusalén, bi mpeti yø 'yēc'ēi conyø representante ra Cristo 'nē'ū yø n'yohū 'bet'o p'ū di mpeti yø 'yēc'ēi. Bi mā te xi 'yōrpabi Oja p'uya. ⁵ Bi nangui 'da yø fariseo ya xi 'yēc'ēi ra hya p'uya, bi 'yēmbi:

—Jatho ngue da ma mhmēpya ya yø 'yēc'ēi hīngyø judío, di njapra circuncisión. 'Nē di njapi ngue da zupra ley bi 'yotra Moisés —bi 'yēmbi.

⁶ Janāngue bi mpeti yø representante ra Cristo p'uya, co 'nē'ū yø n'yohū 'bet'o p'ū ja ra nija, para ngue da hnu ha di njapra hya. ⁷ Mī juadi mī nyaui ya'atho p'uya, bi nan-grā Bedu, bi 'yēnā:

—Ague mā zi cu'ahū, guī pahmū ngue nu'mø yø pa xā thogui, bá huanngä Oja p'ū ha guī 'bāhmū, ngue gā xicā ra hoga 'da'yo hya yø ja'i hīngyø judío. I nnepe ngue 'nēhya da 'yēc'ēi ra hya ya. ⁸ Nunā Oja, i parbabi yø n'yomfēni yø ja'i. 'Nē di nēqui ngue bi nū manho Oja ngue 'nēhyø ja'i hīngyø judío da 'yēc'ēi, porque bá pennbabi ra Espiritu Santo, tengutho bi jacjū m'mēt'o. ⁹ Tengutho bi jacjū Oja, bi jarbutho ya hīngyø judío ya. Bi punnbabi ya yø ja'i bi 'yēc'ēi. ¹⁰ Xiya, çhanja ngue guī täcjū'a te nne da 'yøt'Oja ya? Porque guī xihmū yø 'yēc'ēi ngue jatho da dēnna ley nunā hīnjam'mø di sä da 'yøtyø ja'i, ni xīngā guehmā mboxitahū xta nza xta 'yøt'e, ni xīngā guēcjū di sä gā øthū'a te gāma hya di manda ra ley. ¹¹ Pē dí ēc'ēihū ngue gdā nyāmhū connā mate ra Hmu Jesús. Xquet'a njarbutho yø ja'i hīngyø judío ya.

¹² Gä bi nsāya'a guī njun'mahya yø ja'i p'uya. Bi 'yōrpa masu ra hya mmanā Bernabé 'nēhra Pablo. Bi mā te bi nja 'mø mī map'ū 'bahyø ja'i hīngyø judío, ngue bi 'yøtyø milagro Oja connā ngue'ū. ¹³ Mī juadi bi hmanna ra hya nā p'uya, bi 'yēnna Jacobo:

—Ague mā zi cu'ahū, dami 'yøhmū te gā mmāngä ya. ¹⁴ Nunā ra Simu, ya bi xicjū ha bi nja te bi 'yōrpabi Oja 'mø rá madi mī map'ū 'bahyø

ja'i hīngyø judío. Nunā Oja, ya xpā huanhyø ja'i ja ngue da zo rá 'ye. ¹⁵ Nunā ra hya naya, di nthēui nā ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja naya, ngue enā: ¹⁶ "Nu'mø bi nja'a ra hya nt'ot'i ya, nu'a ra nija bi hyøhra David, ma'da'yo ga hoqui hapu xants'onj, porque ya xā xot'i. ¹⁷ Dí nne ngue gātho yø ja'i hīngyø judío da hyongui n'namhma da zo mā 'ye. ¹⁸ Nguna ra hya bi man'Oja, 'nē bi japi bi bahyø ja'i xā m'mahyø pa xa thogui", bi 'yēna.

¹⁹ Nugā dí enā ngue nuya yø ja'i hīngyø judío, ngue ya 'yo di 'bātyø mm̄i ngue εc'ei Oja, ya hīngui sã ga ts'onnbah̄u yø mm̄i ya. ²⁰ A nuyá, para ngue hīndi nsah̄m̄i ya yø judío ngue yø 'yεc'ei ya, høndya yø hya ja ua da ma maçuarp̄i ra sūcua ya. Ngue hīnda za ra ngø, nu'a i tho ngue i t'ørba ra 'bøt'e yø dahmu. 'Nē hīndi n'yots'om'māi. 'Nē hīnda zaprá ngø yø zu'ε hīngui pønna ji 'mø bi dū, 'nē hīnda zi ra ji. ²¹ Porque astā guehyø pa xā thogui, ya mandø njam'møtho, n'na ngu n'na yø hnini i 'bui te'o mmanna ley bi 'yotra Moisés. Nunā ra ley nā, nu'mø ra pa ngue ra ts'āya, nhyato nhyato hmamp'ua ja yø nija di mpēti yø judío.

²² A nuya yø representante ra Cristo p'uya, co 'nē'u yø n'yohu 'bet'o p'ua ja ra nija, 'nē gātho yø 'yεc'ei, bi zānbūya ngue da huanhni to da

menhni, di ma Antioquía, da me ra Pablo 'nēhra Bernabé. Bi t'εxra Judas nu'a ja man'na ra thuhū ngue ra Barsabás. 'Nē bi t'εxra Silas. Guehya yø n'yohu 'bet'o p'ua 'bahyø 'yεc'ei ya. ²³ Bi ma nt'øt'e ra sūcua da gaxpūya, i enna sūcua:

"Nugāhe yø representante gahe ra Cristo, 'nēhya 'bet'o ua ja ra nija, 'nēhya mī'da mā zi cūhu 'būcua, dadi zēnguagāhe'u mā zi cūhu hīngyø judío rá m'map'ua ja ra hnini Antioquía, 'nē'u rá m'map'ua ja ra hāi Siria, co 'nēp'ua ja ra hāi Cilicia. ²⁴ Dí øcāhe ngue bi nēxua 'da yø n'yohu ngue hīnda εt'āhe. A nuya p'uya, hīngui padī te gui 'yøthū ngue bādi ts'on'na ni mm̄ih̄u 'nā ra hya i mma, ngue di manda di nja'ah̄u ra hmēpya ngue ra circuncisión, 'nē gui suphu gātho'a te di manda ra ley bi 'yotra Moisés. ²⁵ Janāngue dá mpētigāhe ngue dá nhēcahyahe. Dá εxāhe yø n'yohu bi map'ua, bi mähā nā mā zi cūhu ra Bernabé 'nēhra Pablo. ²⁶ A nunā ra Bernabé 'nēhra Pablo i enyø te connā guehna mā Hmūhu Jesucristo. ²⁷ Nuya yø n'yohu dá εt'āhe p'uya, guehna ra Judas 'nēhra Silas. Nuya p'uya da zā gui nyasch̄u, guehya da xi'ah̄u temā hya dá sännāhe ya. ²⁸ Nu'a te bi zānna Espiritu Santo p'uya co 'nēcāhe, dá nu manhohe ngue hīngui ja ts'edi da 'yøtyø ja'i'a te gā ga 'yo yø judío. Hīnda høndya yø hya i ja ngue gui 'yøthū p'ua ha 'bahyø judío da si'ah̄u. ²⁹ 'Yo gui sah̄u

ra ngø i tho ngue t'ørba ra 'bøt'e yø dahmu. 'Nε ra ji p'uya, 'yo gui sihu. Nu'a ra ngø hingui pønna ji 'mø bi du, 'yo gui sahu. 'Nε 'yo gui 'yots'om'mäih. Nu'mø ngue gá 'yøth nā ra hya dí xi'āhe ya, ya xanho te gui øth n' mø. Hønt'Oja da mā'āhu".

³⁰ Ya bi ma' u bi t'erbuaya. Mi zømp' u ja ra hnini Antioquia, bi petyø 'yεc'ei, bi da ra sūcua p'uya. ³¹ Nu'mø mi nu ra sūcua yø 'yεc'ei p'uya, εmmei di johya ngue ya bi nhohyø mmwi. ³² Nuna ra Judas 'nēhra Silas xquet'a yø pøngahya Oja ya, bi hojpabi yø mmwi yø 'yεc'ei ya p'uya, 'nε bi hatra ts'edi nā ra hya bi xifi. ³³ Bā m'map' u njammī pa p' u Antioquia. M'mefa p'uya, bā n'yεte ngue bi mengui i ma Jerusalén. ³⁴ Pε nuna ra Silas bi nu manho ngue bā cop' u nā. ³⁵ Xquet'a 'nēhra Pablo, 'nēhra Bernabé bā cop' u Antioquia. Bi sigue bi xānnabi yø ja' i nā rá hoga 'da'yo hya Oja. Bi mfāxui mī'da yø mmengu p' u ngue xānnba ra hya yø ja' i.

Nuna ra Pablo, ya rá yo ndi bi ma ngue di 'yonna hya.

³⁶ Mi ma njammī pa p'uya, ra Pablo bi 'yεmbra Bernabé: —Mahønga mmerp' u ja yø hnini ya xtā mammī rá hya Oja ya. Ga ma nuui te di ja' u mā zi cūhu —bi 'yεmbi.

³⁷ Nuna ra Bernabé, bi ne xtā nzixra Xuua nuna ja man'na ra thūhū ngue ra Marco. ³⁸ Pε ra Pablo himbi nu manho ngue xtā nzits'i,

porque ra Xuua ya xpī nsote p' u Panfilia, hingui nne da merp' u ni ma ngue di 'yonna hya. ³⁹ Bi n'uēni n'na ngu n'na ngue hinga 'da'igu i mma. Nuna ra Bernabé bi zixra Marco nā. Bi 'yo ra barco i map' u ja ra häi Chipre. ⁴⁰ Ra Pablo p'uya, guehna ra Silas bi ne bi mē nā. Yø 'yεc'ei p'uya bi 'yāprá mate Oja ngue da mādi ha ni ma. ⁴¹ Ra Pablo 'nēhra Silas i mpa p' u ja ra häi Siria, 'nēp' u ja ra häi Cilicia. Di hatra ts'edi yø 'yεc'ei p' u ni ma.

16

Ra Timoteo bi mähä ra Pablo 'nēhra Silas.

¹ Ra Pablo 'nēhra Silas bi zømp' u ja ra hnini Derbe. Mi thop' u p'uya, i mpa p' u ja ra hnini Listra. Nup' u ja ra hnini p'uya, bi dīmp' u n'na ra 'yεc'ei ni hu ngue ra Timoteo. Ra judío'a rá mamá, pε ya ra 'yεc'ei. Rá papá p'uya, hīngra judío'a. ² Nu' u yø 'yεc'ei mi 'bap' u ja ra hnini Listra bi nu manho nā ra Timoteo, da gue' u yø 'yεc'ei p' u ja ra hnini Iconio, xquet'a bi nu manho. ³ Ra Pablo p'uya, bi ne bi mähä nā ra Timoteo. Bi japi ngue bi ma mhmēpya, bi njapra circuncisión n'namhma ngue hīndi mbøcue yø judío p' u di ma. Porque ya fadi ngue hīngra judío rá papá nā ra Timoteo. ⁴ Nup' u ja yø hnini ntho p'uya, bi xihyø 'yεc'ei ngue da 'yøt'e te mmanna sūcua bi mēnhø representante ra Cristo, conyø n'yohu

'bet'o p'u dī mpeti yø 'yɛc'ɛi p'u Jerusalén. ⁵ A nuya yø 'yɛc'ɛi p'uya, bi hya ra ts'edi yø nt'ɛc'ɛi. N'na pa ngu n'na pa, man'na ni 'yɛc'ɛitho mi'da yø ja'í.

Ra Pablo bi 'ui n'na ra n'yohu ngue ra mmɛngu Macedonia.

⁶ Ra Espiritu Santo himbi nepe xtaní manna hya p'u ja ra hāi Asia na ra Pablo. Janangue bi 'damp'u ja ra hāi Frigia p'uya, i mpa Galacia. ⁷ Mi zomp'u ja rá hyodi ra hāi Misia p'uya. Ja bi bɛmp'u p'uya ngue xtí map'u ja ra hāi Bitinia. Pɛ ra Espiritu Santo himbi nepe xtí map'u. ⁸ Janangue bi 'dastho'a ra hāi Misia p'uya, i mpa p'u ja ra hnini Troas. ⁹ Ja bi n'ui p'u na ra Pablo 'mø minxui p'uya. Nu'a rá t'i p'uya, bi nu ngue 'bāp'u n'na ra n'yohu ngue ra mmɛngu p'u ja ra hāi Macedonia. Bi 'yɛmbi:

—Bi 'yɛcua Macedonia, guí fáxcāhe —bi 'yɛmbi.

¹⁰ Mi n'ui ra Pablo p'uya, dá sanni ngue dá macāhe Macedonia. Dí haxhe njuani ngue nzongahe Oja ngue ja gani mangāhe p'u ra hoga 'da'yo hya.

Ra Pablo n'ehra Silas bi ma Filipos.

¹¹ Dá ogāhe ra barco p'u ja ra hnini Troas. Dani mpācāhe p'u ja n'na ra hāi bí ja mbo ra jathe ni hu ngue Samotracia. Rá yo pa p'uya, dá sōngāhe p'u ja ra hnini Neápolis. ¹² Dá nɛxāhe p'u p'uya, dani mpācāhe p'u ja

ra hnini Filipos, gue'a n'na 'bui yø ja'í ngue yø romano. Nu'a ra danihni'a p'uya, tate sēdi ngue'u mi'da yø hnini jap'u ja ra hāi Macedonia. Dá m'mucāhe p'u njammī pa p'uya. ¹³ Mi zōhra pa ngue ra ts'āya, dá mähme nenihni ha ja n'na ra dathe. Nu'a ra xequi'a, ja zai dī mpeti p'u yø judío ngue mmat'Oja. Dá mihme 'mø mā sōmhme. Dá xihme ra hoga 'da'yo hya yø xisu ya xi mpeti. ¹⁴ Nu'a n'na'u yø xisu p'uya, ni hu ngue ra Lidia, ra mmɛngu p'u ja ra hnini Tiatira. Mará mä'ulu na ra xisu na, pɛ ya thanne Oja. Pɛ bi xojpabi Oja rá mmāi na ra xisu ngue bi 'yōrpabi masu te mmanna Pablo. ¹⁵ Bi nxixya p'uya, dá gue'u mi 'bup'u ja rá ngu, gā bi nxixya. M'mefa p'uya, bi 'yɛnje:

—Nu'mø guí haxhu njuani ngue majuani dí ɛc'ɛigā ra Jesús, mmähā p'u ja mā ngungā 'mø, guí nsāyahū p'u —bi 'yɛnje.

Bi jacje ngue dá mähme p'u ja rá ngu p'uya.

¹⁶ Man'na ra ora p'uya, nmará mähme p'u ja ra mhamat'Oja dí n'yohe ra Pablo, dá nthēhe n'na ra hmute mará badī ngue mi n'youi ra ts'onthi. Nuna ra hmute na, mi tapi xangu ra mɛnyu yø hmu ngue mi ja rá mfadi conna ts'onthi. ¹⁷ Nuna ra hmute p'uya, ni dɛnna Pablo ngue mmarcāhe, i ɛna:

—Nuya yø n'yohu 'bucua, guehya yø mɛfi Oja maguesɛ ya. Nuya guehya xān'nahū

ha di zä guí nyahma ya —bi 'yεna.

¹⁸ N'na ndi ngu n'na ndi ga mmähme ra mhmat'Oja, di jaje p'u na ra hmute. Mi sörpabi ra Pablo p'uya, bi 'bät'i, bi 'yεmbrä ts'onthi mi n'youi ra hmute:

—Conná ts'edi ra Jesucristo, dí xi'i ngue dami hyep'u ra hmute guí n'youi —bi 'yεmbi.

'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi hyep'u ra ts'onthi mi n'youi ra hmute. ¹⁹ Pε nu'u yø hmu ra hmute p'uya, bi nu ngue ya hingui tømí ngue hõnda dapra mēnyu ra hmute. Bi bēntrā Pablo 'nēhřa Silas. Bi zixpə ja ra centro 'bahyø ts'ut'abi. ²⁰ Bi ma madäpi yø ts'ut'abi p'uya, bi t'εmbi:

—Nuya yø n'yohu 'bucua, yø judío ya. Di ts'onnyø ja'i 'bucua ja ma hninihu. ²¹ I xännbate yø costumbre nu'u hingui ja ngue ga øthə, porque dyø romanohu.

²² Bi nangyø ja'i p'uya ngue bi zai. Yø ts'ut'abi p'uya bi manda ngue da böjba yø ulu ngue da 'bei conyø t'o. ²³ Emmēi bi 'bei. M'mēfa p'uya, bi got'i. Bi sihrā alcaide p'uya ngue da mädi xandõho. ²⁴ A nu'a ra alcaide 'mø mi si p'uya ngue da mädi xanho, bi cərpə ja ra ngummm'mexui astā mbo ra fädi. Bi japyø za nt'ät'i, ga ts'embā yø gua yø ofädi p'uya.

²⁵ Pε nu'mø mi zo made ra xui p'uya, nuna ra Pablo 'nēhřa Silas i mmat'Ojatho, 'nē turpabi yø alabansa Oja.

Øxta'u mi'da yø ofädi te gä øt'e. ²⁶ Nthambēnitho bi 'yan'a häi p'uya. Xøgue ra huatyø ndəcjado p'u ja ra fädi. 'Bexpi xogui gätho yø goxthi, 'nē bi nxəhyø cadena manthut'i yø za n'youi yø gua yø ofädi.

²⁷ Nu'a ra alcaide p'uya, mi nu ngue gä xi xohyø goxthi fädi. Bi 'yεmbi ngue ya xi ma gätho yø ofädi p'uya. Bi gəxrā juai p'uya, bi ne xtí nhyose. ²⁸ Pε bi matra Pablo, bi 'yεmbi:

—Man'nan'yo mi 'yøt'e gui nhyose ague n'yø. Gä dí 'bəcähe ua —bi 'yεmbi.

²⁹ Nuna ra alcaide p'uya, bi 'yähřa nyot'i. Ni tih bi yat'ambo. Ni huaqui ngue bi nsu. Bi guarbə 'bähřa Pablo 'nēhřa Silas ngue bi ndantyo hmu. ³⁰ Bá jəcathi p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague n'yø'au, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'e para ngue ga nyaní?

³¹ Nuya yø ofädi p'uya, bi 'yεmbi:

—Dami 'yεc'ei ra Hmu Jesucristo n'namhma guí nyaní. 'Nē'u to 'bəp'u ja ni ngu, di nyan'mø da 'yεc'ei —bi 'yεmbi.

³² Nuna ra alcaide p'uya, gätho'u 'bəp'u ja rá ngu, bi sifi xanho hanja'a ra Hmu Jesús.

³³ Tobe ndaxuiho'a ra ora'a. Nuna ra alcaide bi mejpabi yø n'aní mi n'youi. Bi nxixya p'uya, gätho'u 'bəp'u ja rá ngu bi nxixya. ³⁴ M'mēfa p'uya, bi zixrā ngu ngue bi unna hme da zi. Nuna ra alcaide p'uya, gätho'u 'bəp'u

ja rá ngu, janjuani di johya
ngue bi 'yεc'ei Oja.

³⁵ Nu'mø mi hyaxpaya,
nu'u yø ts'ut'abi bi menhyø
policía da xihra alcaide ngue
di thøhyø ofädi. ³⁶ Ra alcaide
p'aya bi 'yεmbrā Pablo:

—Bá penngä ra hya yø
ts'ut'abi ngue ga thøc'au.
Janangue 'yo te guí mbεmbi
ya, ni mehma —bi 'yεmbi.

³⁷ Mi dahra Pablo, bi
'yεmbyø policía:

—A nugä'be dyø ro-
manogä'be. 'Nε nnu yø ja'i p'u
bi mεgba'be, ni xinga 'bet'o
hacra güenda ja di ncote.
'Nε da 'yεna go nt'aguitho di
thøga'be ya. Nu'á, hin'na'a.
Guí xihmi ya da εε da guga'be
ua ja ra fädi.

³⁸ Yø policía p'aya, bi
menguí bá xihyø ts'ut'abi te
mmanyø ofädi. Yø ts'ut'abi
p'aya, bi nsu 'mø mi badi
ngue yø romano ya yø
ofädi. ³⁹ Mi zøp'u ja ra fädi
yø ts'ut'abi p'aya, bi 'yäpa
mpunnbate. Bá jujp'aya, bi
xifi ngue da bømp'u ja ra
hnini. ⁴⁰ Nu'mø mi bømp'u
ja ra fädi na ra Pablo 'nεhra
Silas, i map'u ja rá ngu ra
Lidia. Ja bi nyahu p'u mi'da yø
'yεc'ei p'aya. Høntho bi zajpa
yø mmui yø ja'i, bi ma p'aya.

17

*Bi ts'u p'u Tesalónica ra
Pablo.*

¹ Mi ma ra Pablo 'nεhra
Silas, i mpa p'u ja ra hnini
Anfípolis, i nthop'u ja ra hnini
Apolonia. Bi zømp'u ja ra
hnini Tesalónica p'aya. Mi
jap'u ra njā di mpeti yø judío.

² Nuna ra Pablo bi yarbu ja
ra njā, ya gä ngu'a ørbu ja yø
hnini xi thogui. Nhyu sábadu
bi mεmbi bi nyahu yø judío
p'u ja ra njā. ³ Di opan'yū
yø ja'i hanja'a te mmamp'u ja
ra Maca Libro, ngue ra Cristo
jatho ngue da zā ra n'u, da
tho, da t'ägui. M'mεfa p'aya,
di bεnnate p'u da nt'ägui. Bi
'yεmbaya:

—A nuna ra Jesús dí xi'ahu
ya, guehna ra Cristo bá εx Oja
ngue di ndast'abi na.

⁴ Ngue nguna xifi, bi 'yεc'ei
'da yø judío. Bi guarbu ha ya
ra Pablo 'nεhra Silas. Xquet'a
bi 'yεc'ei xangu yø ja'i hingyø
judío ya mi thanne Oja. 'Nε
xangu yø xisu nuya hnu
mansu p'u ja ra hnini bi 'yεc'ei
ra hya. ⁵ Bi nεya ya yø judío
himbi 'yεc'ei ra hya p'aya. Bi
zonhyø ja'i ngue yø ts'oc'ei mi
'yop'u ja ra caye, bá yans'yø
ja'i p'u ja ra hnini p'aya. Bi
mäspa rá ngu ra Jasón ngue
honna Pablo 'nεhra Silas. Bi
ne xtā nzits'i ngue xti dāp'u
'bahyø ja'i. ⁶ Pε ngue himbá
timp'u p'aya, bá jucra Jasón
'nε'u mi'da yø 'yεc'ei. Bá si
ngue bi dāp'u ja ra ts'ut'abi.
I mahyø ja'i p'aya, i εna:

—Nu'u yø n'yohu di
mmangähe ya, ndap'u bi zā di
ts'onnyø ja'i. A nuyá, xquet'a
'youa ja mā hninihu ya. ⁷ Go
di säyabi p'u ja rá ngu na ra
Jasón. Gätho ya p'aya, hingui
εc'ei'a ra ley ga 'yo ra dast'abi
Roma. Porque εmbi ngue 'bu
hman'na ra dast'abi ni hu
ngue ra Jesús.

⁸ Mi 'yøhyø ja'i na ra hya

na p'uya, co 'nɛhyø ts'ut'abi, di maxni yø ja'i p'uya ngue ncuɛ. ⁹ Nuna ra Jason co 'nɛ'x mi'da yø mm'i'yɛc'ɛiui, bi gutra mɛnyu ngue bi ma mathøgue.

Ya 'bup'u ja ra hnini Berea na ra Pablo 'nɛhra Silas.

¹⁰ Mi nxui p'uya, nu'u yø 'yɛc'ɛi n'na zihmantho bi japi bi bønna Pablo 'nɛhra Silas. I mpa p'u ja ra hnini Berea. Mi zømp'u p'uya, bi map'u ja ra nija di mpɛti yø judío. ¹¹ Nuya yø judío ngue yø mmɛngu p'u, man'na yø ndøhoja'i ya ngue yø mmɛngu Tesalónica. Janjuani ngue yø mmɛi ga 'yøhra hoga 'da'yo hya sifi. N'na pa ngu n'na pa huaxyø hya nt'ot'i ra Maca Libro. Porque nne da badi ngue'mø majuan'a te sifi ogue hin'na. ¹² Janangue xangu yø judío bi 'yɛc'ɛi ra Jesús. Da gue'u hingyø judío, xangu bi 'yɛc'ɛi. Ngu yø n'yohu, ngu yø xisu nuya hnu mansu, ga bi 'yɛc'ɛi ra hya. ¹³ Mi mambrá hya Oja p'u ja ra hnini Berea na ra Pablo. Ngu i 'yøhya yø mmɛngu Tesalónica, 'bexp'i ma yø judío ngue bá utyø ja'i p'u ja ra hnini. ¹⁴ Nu'u yø 'yɛc'ɛi p'uya, n'na zihmantho bi 'yɛtra Pablo, bi map'u ja ra nenga jathe. Pɛ nuna ra Silas 'nɛhra Timoteo bi gop'u Berea'u. ¹⁵ Nu'u bi mähä ra Pablo p'uya, bá ɛmp'u ja ra hnini Atenas. Mambá penc'u p'uya bá hannbabi ra hya ra Silas 'nɛhra Timoteo ngue dan'i zædi n'na zihmantho.

Ra Pablo ya 'bup'u ja ra hnini Atenas.

¹⁶ Mɛnte ndø'mate ra Pablo p'u Atenas, bi m'mähra sibi rá mmɛi p'uya ngue nnu yø ja'i p'u ja ra hnini ngue gä sihyø dahmu thanne. ¹⁷ Janangue bi xihra hya yø judío p'u ja ra nija, da gue'u ya thanne Oja, gä bi xihra hya. N'na pa ngu n'na pa xihra hya yø ja'i di nthɛui p'u ja ra tai. ¹⁸ Bu'i'da yø n'yohu, ngue madi xä'a ra hya mi xänbäte ra Epicuro. Mi'da p'uya, madi xä'a ra xädi ngue ra estoico. Bi madi bi nyau'i ra Pablo'u p'uya. Bi 'yɛn'i'da p'uya:

—¿Teni 'be'a ma hya mmanna ra n'yohu 'bucua? Hin'y'u p'u rá nzɛgui di yahni ua —bi 'yɛna.

Mi'da p'uya, bi 'yɛna:

—ɛna gue di 'yonna hya na ngue yø 'da'yo dahmu.

Bi manna nguna, porque ra Pablo bi xihyø ja'i hanja ra Jesús, 'nɛ xifi ngue bi bɛnnate. ¹⁹ Bi ts'ixra Pablo p'u ja n'na ra xɛqui ni hu ngue ra Areópago p'uya, nup'u zai di mpɛti yø ja'i ngue ma consejo. Bi t'ɛmbuya:

—Dí nne ga pacähe teni 'be'a ma'da'yo xädi na ra hya gui mma n'yø. ²⁰ Porque hinjam'mø xtá øcähe te gui mmanya. Dí nne gui xicje te ga mbønya yø hya gui mma —bi 'yɛnyø ja'i.

²¹ Nu'u yø mmɛngu p'u Atenas co 'nɛ'x yø 'dan'yo ja'i ya mi 'bup'u, hin tema n'nama hya di ørpa masu, hindä hønt'a te ma'da'yo nne

da sifi ogue da 'yøde. ²² Bi m'mä inde ra Pablo p'u ja ra junta ngue ra Areópago p'uya, bi 'yεmbyø ja'i:

—Ague gyø mmεnguħu ua ja ra hnini Atenas. Ya xtá nugä te guí øthu ua guí 'bħmħu. Di nεqui ngue εmmεi guí thannehu yø dahmu. ²³ Porque nup'u xtá thocä, xtá nugä n'na ra altar ngue nt'ot'i n'na ra letrero ngue εna: “Guehna rá altar Oja nu'a hingui fadi te'o naya”, i εnna letrero. A nuyá, guehna Oja guí thannehu naya, pε hingui pahmu te'ona, guehna Oja dadi øt'ahu naya.

²⁴ Nuna Oja bi hocra ximhäi 'nε bi hoqui gätho yø cosa i ja. Gue'a rá mmeti te gä bí ja mahεts'i'a ya, 'nεcua ja ra ximhäi. Pε hingui 'bup'u ja yø ngunja di hocyø ja'i na Oja na. ²⁵ Nuna Oja, hinte honna ngue da 'yεnyø ja'i te di unni. Porque go badi 'dacħu ra te'a, 'nεhma hya dí juxħu, 'nε gätho mi'da yø cosa go badi un'a.

²⁶ Nuna Oja, bi 'yøt'e ngue n'na 'yatho p'u bá fadi ngue bi nxandyø ja'i 'bui gä rá nguni nximhäi. Bi zännbabi ra pa di m'mui. 'Nε bi zännbabi ra xεqui harħu di m'mui. ²⁷ I 'yøt'Oja'a, n'namhma ngue gätho yø ja'i da hyon'Oja, 'nε da badi te'o. Majuanı ngue nuya, hinga yap'u 'bu Oja ngue gätho gahu. ²⁸ Porque connangue Oja dí 'bħmħu, 'nε dadi 'yamħmħu, 'nε ja ma tehħu. Tengutho ra hya bi man'i'da ni 'yot'a sħcuahħu, bi ma ngue yø basigahħu Oja. ²⁹ Pε xi'mø

ngue yø basigahħu Oja, hingui sä ga εmhħu ngue nuna Oja, gdä hyεjpahħu yø dahmu ngue yø oro, ogue yø dahmu ngue yø t'axi, ogue yø dahmu ngue yø do. Porque nuya yø dahmu ya, rá n'yomfεniε ra ja'i guı hoqui. ³⁰ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja mi serpabi yø ja'i thanne yø dahmu, porque him manı bahyø ja'i hanja. Pε nu ra pa dí 'bħmħu ya, nuna Oja hønnebħu bi zä di 'bεpi gätho yø ja'i ngue da hyεp'u yø dahmu thanne. ³¹ Porque Oja, ya xpá nzänna n'na ra pa ngue da hyaspi xandønho ra güenda gätho yø ja'i 'bħ'a nximhäi. Nuna da hyaxra güenda p'uya, guehna n'na ra n'yohħu ya xpá huanhni. Nuna Oja, i nnepe ngue gätho yø ja'i da badi te'ona ya xpá huanhni. Janangue bi japi bi bεnnate p'u ha bi t'ägui.

³² Nu'mø mi 'yøhyø ja'i ngue εmbi bi bεnnate p'u ha bi t'ägui, i thentho 'da. Mi'da p'uya bi 'yεmbi:

—'Bet'o man'na ra pa ya, mahøngui xicje na ra hya na —bi 'yεmbi.

³³ Bi map'u ha säya ra Pablo p'uya. ³⁴ Pε nuya 'da yø ja'i bi nu manho ra hya mmana Pablo, 'nε bi 'yεc'ei. N'youi p'u ra Dionisio, guehna n'na'yø ts'ut'abi p'u ja ra Areópago. Xquet'a n'youi p'u n'na ra xisu bi 'yεc'ei ra hya, ni hu ngue ra Dámaris. 'Nε n'youi p'u mi'da yø ja'i.

Ra Pablo ya 'bup'u ja ra hnini Corinto.

¹ M'mefa p'uya, nuna ra Pablo bi nexp'u ja ra hnini Atenas, bi zomp'u ja ra hnini Corinto. ² Nuna ra hnini na p'uya, bi dimp'u n'na ra judío ni nu ngue ra Aquila, ra mmengu Ponto. Nuna ra Aquila n'youi na ra Priscila rá xisu, hinna ya'atho yø pa xi zop'u Corinto. Bá ep'u ja ra häi Italia, ngue nuna ra dast'abi Claudio bi manda ngue Gä bi thøn'athi yø judío mi 'bup'u ja ra hnini Roma. Bi ma ra Pablo ngue bá nyai. ³ Nuna ra Pablo mi pa'a ra 'befi mi pēhna ra Aquila. 'Dap'u bi m'mahmi p'uya ngue bi mpefi, di hocyø ngun'ulu. ⁴ Nu'mø ra pa säya yø ja'i p'uya, nhyato nhyato pa ra Pablo p'u ja ra nija di mpeti yø judío, ngue nne di 'bätyø judío 'nē'u hingyø judío, ngue da 'yēc'ei ra Jesu-cristo.

⁵ Mi zøhra Silas 'nēhra Timoteo ngue xp'i 'yē'a Macedonia. Ra Pablo p'uya, hingui säya ngue mmanna hoga 'da'yo hya. Di opan'yu yø judío ngue ra Jesús, guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi na. ⁶ Pē nuya yø judío, ya mants'o ngue sahra hya. Bi huacrá pahni ra Pablo p'uya, gue'a ra hmēya'a ngue ya bi hyep'u'u yaui, bi 'yēmbuya:

—Gadi jasehu p'u gui mmähä ra castigo ya, ya hinni ma ma güendagá'a ya. Nuyá, gdá magá p'u rá m'mahyø ja'i hingyø judío ya —bi 'yēmbi.

⁷ Mi bomp'u ja ra nija ra Pablo p'uya, i map'u ja rá ngu n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Justo. 'Bup'u ja rá hyo nija, ya thanne Oja na ra n'yohu na. ⁸ Man'na ra n'yohu ni hu ngue ra Crispo p'uya, mi 'bet'o p'u ja ra nija di mpeti yø judío, 'nēhna bi 'yēc'ei ra Hmu Jesús gätho'u 'bup'u ja rá ngu. Xquet'a xangu mi'da yø mmengu p'u Corinto bi 'yēc'ei ra Jesús. Mi zä mi 'yøhra hoga 'da'yo hya yø ja'i, bi 'yēc'ei 'nē bi nxixya. ⁹ Bi n'ui 'mø mi nxui ra Pablo p'uya, bi nu ngue embrä Hmu Jesús:

—'Yo gui su ague Pablo. Dami sigue manna hya, o gui säya. ¹⁰ Nugä go di n'youi, hinte da ja'i yø ja'i. Nuna ra hnini ja ua, di pacä ngue xangu yø ja'i da 'yēc'eigä ua —bi 'yēmbi.

¹¹ Janangue bá m'mu'a n'na jeya made p'u ja ra hnini Corinto ra Pablo p'uya, ngue bi xännbabi rá hya Oja yø ja'i. ¹² Mi 'yēhra pa p'uya ngue bi ndast'abi p'u ja ra häi Acaya na ra Galiön. Bi mpeti yø judío p'uya ngue bi zähra Pablo. Bi zixp'u ja ra ts'ut'abi. ¹³ Bi t'embrä dast'abi p'uya:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, di japa nts'edi yø ja'i ngue da danne Oja. Pē hinga gue'a ni 'yup'u i mma, tengutho mmanna ley ngue gdá thannehu Oja —bi 'yēnyø ja'i.

¹⁴ Ya mmap'u ngue da dahra Pablo, pē nuna ra dast'abi Galiön bi 'yēmbyø judío:

—Nu'mø ngue da n'na ra ts'oqui xtanhɛts'i na ra hya guí mmamhmɛ, da zä ga øt'ahɛ ra ts'ut'abi conforme ra ley 'mø. ¹⁵ Pɛ nja ngue yø hyatho'ɛ guí mmamhmɛ, 'nɛ yø thuhutho yø ja'i, 'nɛ ni leysɛhɛ'a guí ørpahɛ rá hya, dami hocɛ ni asuntohɛ. Porque hĩndi nne ga øt'ä ra ts'ut'abi na ra hya na.

¹⁶ Bi hyøn'athi p'ɛ bi nja ra hya p'ɛya. ¹⁷ Nu'ɛ yø ja'i hĩngyø judío p'ɛya, bi bentra Sóstenes nuna 'bet'o p'ɛ ja ra nija, ngue bi ma ma'ɛni rá hmi rá dá ra ts'ut'abi. Pɛ hĩmbi 'yørpátho masu na ra Galión te bi 'yøtyø ja'i.

Mahømbi mengra Pablo, i ma Antioquia.

¹⁸ Nup'ɛ ja ra hnini mi 'bɛhra Pablo, bi m'mɛp'ɛ ma njammĩ pa. M'mɛfa p'ɛya, bi 'yɛhyø 'yɛc'ɛi ngue bi ma, bi mähä ra Priscila 'nɛhra Aquila, i mpa p'ɛ ja ra hnini Cencrea. Ja bi zɛndi bi 'yaxpɛ rá ya ra Pablo p'ɛya, ga mbøni ngue ra ndanne ga 'yo. Ja bi nɛxpɛ ngue bi 'yo ra barco i mpa p'ɛ ja ra häi Siria. ¹⁹ Mi zømp'ɛ ja ra hnini Efeso p'ɛya. Ja bá cop'ɛ ra Priscila 'nɛhra Aquila. Hante ngue da tho p'ɛya, bi map'ɛ ja ra nija di mpeti yø judío na ra Pablo ngue bá nyahɛ. ²⁰ Nu'ɛ yø judío p'ɛ Efeso p'ɛya, i xifi ngue xtabá m'mɛp'ɛ njammĩ pa. Pɛ ra Pablo hĩmbi ne. ²¹ ɛm'mø mambá ɛdi:

—I ja ngue ga søngä Jerusalén. Ja ganĩ sägä p'ɛ ra ngo bá ɛp'ɛ. Pɛ nu'mø da

ne Oja, ga ma pengä mahøn'a ngue ga nnu'ahɛ —bi 'yɛmbi.

Bi 'yo ra barco p'ɛya, bi ma. ²² Nu'mø mi zønna Pablo p'ɛ Cesarea p'ɛya, bi thogui, i ma Jerusalén. Mi juadi bi zengua yø 'yɛc'ɛi 'bɛp'ɛ, bi tho p'ɛya, i mpa Antioquia. ²³ Mi zømp'ɛ p'ɛya, bi m'mɛp'ɛ njammĩ pa. Mambá ɛhɛ, bá thop'ɛ ja yø hnini ja'a ra häi Galacia, 'nɛp'ɛ ja ra häi Frigia bá thogui ngue di hatra ts'edi gätho yø 'yɛc'ɛi.

Ra Apolos bi manna hya p'ɛ Efeso.

²⁴ Nu'ɛ yø pa'ɛ p'ɛya, bi zøp'ɛ ja ra hnini Efeso n'na ra judío ni hu ngue ra Apolos, ra mmɛngu Alejandría. I mma xandønho ra hya, 'nɛ paði xandønho'a te nt'ot'i p'ɛ ja ra Maça Libro. ²⁵ Ya xi xädi xanho hanja'a te bi 'yøtra Hmu Jesús. I ha ra ts'edi ngue mmanna hya, 'nɛ xännbäte xanho hanjana ra Jesús, madague'a ngue hønt'a ra nxixya bi nxännbäte ra Xuua mi paði hanja. ²⁶ Nuna ra Apolos bi hya ra ts'edi bi manna hya p'ɛ ja ra nija di mpeti yø judío. Pɛ nu'mø mi 'yøhra Priscila 'nɛhra Aquila te i mma, bi zica n'nannĩ ra Apolos. Bi opan'yu xandønho hanja na rá 'da'yo hya Oja. ²⁷ Bi ne bi thohna ra Apolos i map'ɛ ja ra häi Acaya. Yø 'yɛc'ɛi p'ɛya, bi mäxmahya. Bi 'yørpa n'na ra sæcuɛ bi gats'i ngue danĩ däpyø 'yɛc'ɛi rá m'mɛp'ɛ Acaya, n'namhma ngue di unni xanho ra ts'äya. Nu'mø mi zømp'ɛ Acaya

p'uya, bi 'yørpa ra nho ya yø 'yεc'εi ya xi 'yεc'εi ra hya conná mate Oja. ²⁸ Porque yø hmi yø dä yø ja'i p'u, bi hya ra ts'edi bi däipi te mmanyø judío. I uti te nt'ot'i p'u ja ra Maça Libro, ngue ra Jesús guehna ra Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi na.

19

Ya 'bup'u ja ra hnini Efeso ra Pablo.

¹ Ra Apolos ya 'bup'u ja ra hnini Corinto. Nuna ra Pablo p'uya, bi 'damp'u ja yø xanthø ngue bi zøn'a Efeso. Ja i dimp'u 'da yø 'yεc'εi p'uya. ² Ra Pablo bi 'yännyø 'yεc'εi, bi 'yεmbi:

—Xi'mø gmi 'yεc'εih ra hya ya, ζua 'bexquí n'yoh ra Espíritu Santo, uague hin'na?

Mi dahyø ja'i p'uya, bi 'yεmbi:

—Hin'na. Hinjam'mø xtá øcähe ngue di 'bu'a ra Espíritu Santo.

³ Nuna ra Pablo p'uya, bi 'yεmbyø ja'i:

—ζTema nxixya bi nja'ahu p'uya?

Bi 'yεm'mø mi dahyø ja'i p'uya:

—Gue'a ra nxixya bi manna Xuua.

⁴ Bi 'yεnna Pablo p'uya:

—Nuna ra Xuua bi xixyabi yø ja'i na, gue'a ra hmεya'a ngue da fadi ngue ya bi hyep'u ra nts'o yø ja'i. Pε xquet'a bi xifi ngue jatho da 'yεc'εi'a n'na nc'εi da ep'u m'mefa ngue ra Xuua. Nuna bi ma, guehna ra Jesucristo na.

⁵ Mi 'yøhyø ja'i na ra hya na p'uya, mahømbi nxixya para ngue da fadi ngue ya εc'εi ra Hmu Jesús. ⁶ Ra Pablo p'uya, bi japrá 'ye p'u ja yø ya yø ja'i. Yø ja'i p'uya di hatra ts'edi ra Espíritu Santo. N'nan'yo yø hya ga ya p'uya, øt'a Oja p'uya ngue sä da manyø ja'i'a ra hya nnepe da ma. ⁷ De'ma yonc'εi'u yø n'yohu bi nxixya.

⁸ Nhyushna bi membabi ra Pablo ngue pap'u ja ra nija di mpeti yø judío. Bi hya ra ts'edi ngue ja bi mmamp'u ra hya. I nne di 'bätyø ja'i, porque xihyø ja'i ha di njar'u di zo rá 'ye Oja. ⁹ Pε hingui nne da 'yεc'εi 'da yø ja'i, nu te ja, ya ja. Sinoque bi nya man'utho p'u ha 'bähyø ja'i, ngue sähra hoga 'da'yo hya. Bi zop'u ra Pablo'u p'uya. Nu'u yø 'yεc'εi, bi zixra Pablo p'u ja n'na ra escuela 'bu'a n'na ra xännbate ni hu ngue ra Tiranno. N'na pa ngu n'na pa ja bi mmamp'u ra hya p'uya. ¹⁰ Ngut'a i tho'a nyo jεya p'uya. Janangue gätho'u yø ja'i rá m'map'u ja ra häi Asia, ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, gä bi 'yøde hanja na ra hya ra Hmu Jesús. ¹¹ Nuna Oja, xangu yø mi-lagro bi japi bi 'yøtra Pablo. ¹² Madra bayutho, ogue tema ulu di ngut'i, i jaspabi yø därquēhi ngue da dädi. 'Bexta zä ra n'u di ja p'uya. Yø ts'onthi p'uya, i hεp'u yø ja'i n'youi.

¹³ Mi 'yop'u 'da yø judío ngue yø mpønthi p'uya. Bi zäpi bi marpabi rá thuhu ra Jesús, ngue di japi da hyep'u

yø ts'onthi n'youi ra ja'i. Bi 'yena:

—Dadi 'bep'a'i ya gra ts'onthi ngue gui hyep'u ra ja'i. Dí xi'i ngue gui hyep'u conná ts'edi ra Jesús nuna mmanna Pablo —bi 'yena.

14 Nuna n'na ra judío ngue ra hmu mmäcja, ni hu ngue ra Esceva, mi si yoto yø ts'ant'u ngue ga yø mpønthi. Nguna bi man'u p'uya. 15 Nu'mø mi dahra ts'onthi, bi 'yembj:

—Dí pacä te'o na ra Jesús gui mmanya. 'Ne dí pacä te'o na ra Pablo. Pe nu'ahu, händi pacä te'o'ahu —bi 'yembj.

16 Bi bentyø mpønthi na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi p'uya, bi ne'ahäi. Bi dapi gätho. Janangue bi 'dap'u ja ra ngu'u yø mpønthi p'uya, ngue bi zet'i 'ne bi nxennba yø ulu. 17 Gätho'u yø mmengu Efeso p'uya, ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, ga bi nsu 'mø mi 'yø'a te bi nja. Gä espabi yø ja'i na ra Hmu Jesús.

18 Nuya yø ja'i bi guarbu ha bi nja ra hya, xangu bi 'yec'ei ra hya. I mmanyø ja'i ngue xants'o te xi n'yo m'met'o. 19 Nuya yø ja'i ya manj n'yo'a ngue ra mfadi, xangu to bá cahyø libro mfadi p'uya, ngue yø hmi yø dä yø ja'i p'u bi 'yudi. Bi t'øtra güenda hangu di muui yø libro p'uya, bi bøxra güenda comma yote ma 'det'a mahuahj ra t'axi di nthui. 20 Nu'mø bi hma hanja na ra Hmu Jesús, i u Oja ngue ja rá ts'edi, porque hät'i di 'bätyø ja'i ngue ec'ei.

21 M'mefa p'uya, bi zo rá mmäi ra Pablo ngue di ma Jerusalén. Pe 'bet'o dani n'yop'u ja ra häi Macedonia, 'nep'u ja ra häi Acaya. Bi 'yena:

—Nu'mø da juadi dá n'yogä p'uya, jatho ga thogui ganj mpagä Roma —bi 'yena.

22 Nuna ra Pablo, bi menhni yoho yø mäxte ngue di ma Macedonia. Guehna ra Timoteo 'nehra Erasto. Pe ra Pablo bi gose njammj pa p'u ja ra häi Asia.

Bá ts'uhra Pablo p'u Efeso.

23 Nu'u yø pa'u p'uya, bi nja n'na ra dasui conná nguehra hya ra Jesucristo. 24 Go bi 'yuhra sibi na ra Demetrio mi øtyø nt'embj ngue ra t'axi, mi øt'e tengutho ja ra nija p'u 'buhra dahmu Diana. Porque xangu ra menyuy mi jutyø mefi. 25 Nuna ra Demetrio bi peti gätho'u 'da'igu ra 'befi pehmj, bi 'yembj:

—Ague n'yø'ahu, gui pahmu ngue nuna ra 'befi jajua ya, ja dí timhmu p'u na ra nho nnä 'buhmu. 26 Ya gui nuhu te øtra Pablo 'yop'u, i xihyø ja'i ngue nu'u yø dahmu di hocra ja'i, hinga gue'u Oja'u. 'Ne dí øhmu p'uya ngue hinga høndua Efeso njap'u, sinoque ya mme gätho ra häi Asia, ya hingui ec'ei yø dahmu yø ja'i co nu'a ra hya mmanna Pablo. 27 Ya nts'utho'a te ja p'uya, porque di m'mehra 'befi dí pehm. Nu'a rá nija ra maca dahmu Diana p'uya, xquet'a ya hinnj mantho da zupyø ja'i. Di m'me'a ga

'yεspabi ra dahmu yø ja'i p'uya, conque guehna ra dahmu Diana thanne gätho yø mmengu Asia, 'nε thanne gätho yø ja'i 'b'ua nximhäi.

28 Bi ndεcue yø ja'i 'mø mi 'yøhna ra hya na p'uya. I mahyø ja'i p'uya, bi 'yεna:

—Maguesε na ra dahmu Diana thanne yø mmengu Efeso —bi 'yεna.

29 Bi maäi bi yans'yø ja'i p'ua ja ra hnini p'uya. Bi bentra Gayo, 'nεhra Aristarco, guehya yø n'yohu ngue yø mmengu Macedonia mambá n'youi ra Pablo. Bi zixpu ja ra estadio di mpeti gätho ra hnini 'mø øt'a junta p'uya.

30 Bi ne ra Pablo ngue xta mmap'u ha 'b'hyø ja'i, pε himbi japyø 'yεc'ei bi ma.

31 Xquet'a maäi mpaämi ra Pablo 'da'u yø ts'ut'abi di manda p'u ja ra häi Asia, guehya bi mennba ra hya ra Pablo ngue hindä zä dä zømp'u ha di mpeti yø ja'i ya. 32 Nu'p'u bi mpeti yø ja'i, n'nan'yo mman'i'da, n'nan'yo bi mmammi'da. Xøgue 'dagui nuanstho yø ja'i p'u ha mafi, xandøngu yø ja'i hingui paäi hanja ngue bi mpeti yø ja'i.

33 Nuna n'na ra judío ni hu ngue ra Alejandro, bi bøn'i'da yø mmijudíoui ngue bi xifi hanja ra hya. Mi baäi hanja ra hya p'uya, bi 'yøtra senya conná 'yε ngue nne di hejpabi yø ja'i. Bi ne xtí nyap'u 'b'hyø ja'i ngue di caära ši p'u 'b'hyø mmijudíoui. 34 Pε nu'mø mi bahyø ja'i p'uya, ngue xquet'a ra judío na nne

di nya, bi mahra mafi gätho yø ja'i p'uya. Comma nyo ora bi mmafi, i εna:

—Maguesε na ra dahmu Diana thanne yø mmengu Efeso.

35 A nuna go n'na ra secretario p'u ja ra hnini p'uya, go bi zä bi hejpi te mmanyø ja'i na, bi 'yεmbi:

—Ague gyø mmenguha ua ja ra hnini Efeso. Gätho yø ja'i ndap'u bi zä, gä paäi ngue nuua ja ra hnini Efeso i høxyø xi yø ja'i ngue dä mahra nija haru 'b'hra dahmu Diana nuna maguesε bi 'yε mahets'i.

36 Nuna ra hya di xi'aha ya, gä gui pahmu ngue majuanä na. Janangue nuyá, dami nsayahu. Dami n'yomfēni te gui nne gui 'yøthu. 37 ¿Hanja

ngue sä gni sihu ua ya yø n'yohu 'b'cua? 'Nε hingui xocra nija, ni xinga gue'a ni dahmuha di nnømman'u.

38 A nu'mø 'b'ui to di nsahmi na ra Demetrio, dä gue'u yø mefi n'youi, uangui gue'a gä 'b'hyø ts'ut'abi'a ngue di nyapi n'na ngu n'na.

39 Nu'mø ja te man'na ma hya gui nnehu, gui mmamhmu 'mø bi nja ra junta, ja di nhop'u. 40 Asta guehya di 'b' mman'uhu 'mø dä faäi te xa nja ya. Dä t'embī ngue dyø nequisihū.

Nu'mø dä t'änngahu hanja'a ra njunt'i xanja ya, hin'yū p'u te ga mmamhmu.

41 Høntho bi juadi bi man'a ra hya'a p'uya, bi n'yεte yø ja'i ngue bi ma.

20

Ra Pablo bi map'ua ja ra häi Macedonia 'nɛp'ua ja ra häi Grecia.

¹ Nu'mø mi thohra sui, bi zonhyø 'yɛc'ɛi na ra Pablo ngue di hatra ts'ɛdi. Bi n'yɛte p'ua, bi ma i map'ua ja ra häi Macedonia. ² Bi zɛngua gätho yø 'yɛc'ɛi rá m'mup'ua ja yø xɛqui rá njap'ua. Di hatra ts'ɛdi yø ja'i na ra hya i mma. M'mɛfa p'ua, bi zømp'ua ja ra häi Grecia. ³ Ja bá m'mup'ua nhyushna. Ya ja ngue xta 'yo ra barco ngue xtí ma Siria p'ua. Pɛ bi ba p'ua ngue sänyø judío ngue da hyo. Janangue bi zännbaya ngue bi n'yoguatho, mahøn'i map'ua ja ra häi Macedonia. ⁴ Nuya yø n'yohua ra Pablo 'dap'ua 'youi guehna: ra Sópater ngue ra mmɛngu Berea, 'nɛ'ua yø mmɛngu Tesalónica ra Aristarco 'nɛhra Segundo, 'nɛhra Gayo nuna ra mmɛngu Derbe, 'nɛhra Timoteo, 'nɛhyø mmɛngu Asia, ra Tíquico 'nɛhra Trófimo. ⁵ Bi m'met'o ya ngue i ndø'mate p'ua ja ra hnini Troas. ⁶ Nugähe ja dá mäcähe 'mø mi tho ra ngo ts'i ra thuhmɛ hingui n'youi ra íxi. Dá nɛxähe p'ua Filipos, daní nthegähe p'ua ja ra hnini Troas. Ja dá m'mäcähe p'ua nyoto ma pa p'ua.

Ra Pablo ya 'bup'ua ja ra hnini Troas.

⁷ Nu'a ndomingo p'ua, bi mpeti yø 'yɛc'ɛi ngue di nxennba ra thuhmɛ da zi, tengutho ra hya bi zohra

Jesús. Nuna ra Pablo p'ua, bi xännbabi ra hya yø ja'i. Pɛ comma ya ja ngue da ma 'mø mi hyats'i, bi ganna hya bi ma, asta gue'mø mi zo made ra xui. ⁸ Xi mpeti yø ja'i p'ua ja ra cuarto bí ja maya, nup'ua bí ja xangu yø lámpara di yot'i. ⁹ Mi huxpua ja ra ventana n'na ra ts'unt'u ni hu ngue ra Eutico. Comma ra Pablo p'ua bi ganna hya bi ma, bi do'mra t'aha na ra ts'unt'u p'ua, rá hyu ra piso p'ua bá tägui. Ya xi du 'mø mambá thats'i. ¹⁰ Bi gahra Pablo p'ua, ngue bá hats'i. Bi 'yɛmbyø ja'i p'ua:

—'Yo sä gui suha, i te na ra ts'unt'u —bi 'yɛna.

¹¹ Mahømbi nexmaya ra Pablo. Ja bi xenna thuhmɛ da ts'i p'ua, tengutho ra hya bi zohra Jesús. Mi tho'a p'ua, bi sigue bi nya asta gue'mø mi hyats'i. Ja bi ma p'ua. ¹² A nuna ra ts'unt'u xi dägui, bi ts'ixrá ngu na, pɛ ya ja manho. Gä bi hyu yø mmui yø ja'i.

Ra Pablo ba nexa Troas, i mpa p'ua ja ra hnini Mileto.

¹³ Bi ne bi n'yoguatho ra Pablo asta ra hnini Asón. Ja daní nthegähe p'ua p'ua ngue dá ohe ra barco. ¹⁴ Ma nthegähe ra Pablo p'ua ja ra hnini Asón, ya 'da dá mähme p'ua, dá ohe ra barco daní mpähme p'ua ja ra hnini Mitilene. ¹⁵ Dá pøngähe p'ua rá yo pa p'ua. Daní nthogähe p'ua ja rá nnengui ra häi Quío. Rá hyu pa p'ua, dá søngähe p'ua ja ra häi Samos.

Dani nsäyaha p'u ja ra hnini Trogilio. Ra gu pa p'uya, da songähe p'u ja ra hnini Mileto. ¹⁶ Nuna ra Pablo, ya xi zanni ngue da thorp'u ja ra hnini Efeso. Himbi ne di nsäya p'u ja ra häi Asia. Bi xoni bi zon'a Jerusalén, xamhmatho da zudi ngue dani zap'u ra ngo ngue ra Pentecostés.

Bi nyai ra Pablo'u yø 'yεc'ei 'bet'o p'u ja ra hnini Efeso.

¹⁷ Nup'u ja ra hnini Mileto, bi mennbatho ra hya ra Pablo'u yø 'yεc'ei 'bet'o p'u di mpeti yø 'yεc'ei'a ra hnini Efeso, ngue bá εhe bi nyai. ¹⁸ Nu'mø mi zø'u bá ts'i p'uya, ra Pablo bi 'yεmbi:

—Ya gui pahmu te dá n'yogá 'mø rá mudi yø pa ma søcä ua Asia ja ni häih. ¹⁹ Hingra n'yets'i dá n'yogá p'u gui 'buhmu mente ra pa dá ørpä rá 'befi ra Hmu Jesús. Dá ungä ma mmwi conná nguehyø ja'i nu'u hingui nne da 'yøhra hya. 'Nε xangu ra n'u dá sägä ngue nne xtä hyogä yø judío. ²⁰ Nu'mø ma xi'ah'u ra hya, dá xi'ah'u'a te gäma hya ja ngue da 'yøt'ah'u ra nho. Dá xän'nah'u ra hya p'u gadi mpetih, 'nep'u ja ni ngu'u dá xän'nah'u ra hya. ²¹ Ngu'u yø judío, ngu'u hingyø judío, dá xicä ngue da 'hyep'u ra nts'o ga 'yo, da den'na Oja, 'nε da 'yεc'ei na ma Hmu'u Jesucristo. ²² A nuyá, di 'bejpagä ra Espiritu Santo ngue ganí mpagä Jerusalén. Pε hindí padí te ganí nthocä

p'u. ²³ Hønda n'na ra hya dí padí, ngue nup'u ja yø hnini xtä thogui, ra Espiritu Santo xiqui ngue nup'u Jerusalén, ya nthø'migui ngue da joqui, 'nε da ma ma'änigui. ²⁴ Pε hinga gue'a di du ma mmägä'a. Asta dí engä ma te squerángue ga jua'a te nná 'yo con n'na ra pähä. Dí nne ga juahna ra 'befi bi färca ma Hmu Jesús. I nne ra Jesús ngue ga xicä yø ja'i na ra hoga 'da'yo hya bá n'youi rá mate Oja.

²⁵ Nu to gä gui 'buhmu ua ya, ya gä xtä xifi ha di njap'u di zo rá 'yε Oja, dadi seguragä ngue ya hinní mantho da nurcagui ma hmi yø ja'i. ²⁶ Ra ora ja p'uya, di nne ga xi'ah'u ngue ya hinní ma ma xigä te'o da ma ra castigo. ²⁷ Porque nu'a te gäma hya xpä nzän'Oja ngue di nja, ya gä xtä xi'ah'u, hin tema hya di 'bedi. ²⁸ Damí hyoni ha gdi n'yo manho n'na ngu n'na'ah'u ya. Xquet'a damí fähmu yø 'yεc'ei. Guehna ra Espiritu Santo εxah'u ngue gui fähmu ya yø ja'i εc'ei Oja. Guehya yø ja'i bi pøhra Jesús conná maca ji bi mämp'u ja ra pont'i. ²⁹ Dí padí ngue nu'mø dá magä ua, dá ep'u mi'da yø mamhya da ne da 'uεnyø 'yεc'ei. Tengutho yø zate 'mø sa yø de'yo, di njarbu. ³⁰ Guesε ni amigoh'u da bøni ngue di nxänbäte ra fehni, go da garpabi yø 'yεc'ei'u p'uya. ³¹ Damí mfähmu 'yo di hä'ah'u ya n'nan'yo ra hya da xän'nah'u. Gui 'yøth'u tengutho

dá øt'ä mente nhyu jeya, ra pa ra xui dá xän'nahü ra hya, hindá nsäya. Asta ma guidä nná xi'ahü ra hya n'na ngu n'na'ahü.

³² A nuya ma zi cu'ahü, hont'Oja da mä'ahü ya. Damí fähmü xanho na ra hya ngue rá mate Oja. Nuná, i ja rá ts'edi na ngue man'na gdí timhmü ra hya. Oja di japi te'o Gä o rá 'ye. ³³ Hinjonni ja'i dá nepä rá menyü ogue rá ulu. ³⁴ Guí pahmü xanho ngue nu'a te di honi co 'nëhya mi'da dí n'yohe, dá mpehme n'namhma ga tini te dí homhme. ³⁵ Guí njathü p'uya, porque jatho ngue di mpe'a n'na, n'namhma da zä da mäts'i to hin'yü te da hyoni. Damí bëmhmü'a ra hya bi mam'mø mi 'yenna Hmu Jesús: "Man'na xanho ngue di un'a n'na, hindá gue'a ngue da ma mat'unni".

³⁶ Hontho bi juadi bi manna Pablo na ra hya na, bi ndantyøhmü gätho yø ja'i mi n'yohü ngue bi mat'Oja. ³⁷ Asta zoni gätho yø ja'i ha guí nhyümi ra Pablo ngue édi. ³⁸ Porque emmei tu yø mmü yø ja'i na ra hya xi manna Pablo ngue ya hinni mantho da nurpa rá hmi. Bi mähä p'ü ja ra barco p'uya, ja bi n'yé'p'ü.

21

Ra Pablo i ma Jerusalén.

¹ Nu'mø dambá n'yëtegähe p'ü ha 'bähmä zi cühü, dá ogähe ra barco ngue dá mäcähe njuantho p'ü ja ra

häi Cos. Rá yo pa p'uya, daní nthocähe p'ü ja ra häi Rodas. Ma thocähe p'ü p'uya, daní mpäcähe p'ü ja ra hnini Pátara. ² Nu'p'ü Pátara, ja dá tingähe p'ü man'na ra barco ngue i mpa p'ü ja ra häi Fenicia. Dá ogähe'a p'uya, dá mähme. ³ Nu'mø ma thocähe p'uya, daní nugähe ra häi Chipre nuna ja mbo ra jathe. Ngaha i go 'mø ma thocähe na ra häi na, daní nthocähe p'ü ja ra häi Siria. Nu'a ra barco p'uya, i ja ngue daní zohrá 'bëni p'ü ja ra nenthe ngue ra hnini Tiro. Janangue ja daní mpähme p'ü. ⁴ Dá nthegähe p'ü 'bahyø 'yëc'ëi p'uya. Ja dá m'mücähe p'ü nyoto ma pa. Pe ra Espiritu Santo bi 'yutyø 'yëc'ëi'a te ja ngue da thohra Pablo. Janangue hindi japyø 'yëc'ëi ngue xtí ma Jerusalén. ⁵ Pe mi gua'a nyoto ma pa p'uya, siempre dá mähme. Gätho yø 'yëc'ëi conyø xisu 'nëhyø basí 'da dá mähme asta nenihni. Dá ndantyøhmü gähe p'ü ja rá nnengui ra jathe p'uya, ngue dá mat'Ojahe. ⁶ Nu'mø ma n'yëhme p'uya, dá cuthe ra barco. Bi mengyø ngu yø 'yëc'ëi p'uya.

⁷ Dambá nëxähe p'ü Tiro, dá søngähe p'ü ja ra hnini Tolemaida. Ja bi zep'ü'a nná ogähe ra barco p'uya. Ma sømhme p'ü ja ra hnini, dá zenguahe ya ma zi cühü. Ja dá m'mücähe p'ü n'na pa p'uya. ⁸ Mi hyaxp'uya, dá thogui ngue dá mähme p'ü ja ra hnini Cesarea, di n'yohe ra Pablo co 'nëhya mi'da man'yohe.

Dá mächähe p'ua ja rá ngu ra Lipe mađi 'yonna hoga 'da'yo hya p'uya. Guehna n'na nc'ei'ua yoto nja'i xi thanhna m'met'o ngue di mfaxui yø representante ra Cristo. Ja dá n'oxähe p'ua ja rá ngu na p'uya. ⁹ Nuna ra Lipe, mi si goho yø t'ixu ngue him mađi nthati. Nuya yø hmute p'uya, nu'a ra hya di bennbabi Oja da ma, gue'a mman'a. ¹⁰ Ya nmi 'bucähe p'ua njamm pa p'uya, bi zø'a n'na rá pøngahya Oja ni hu ngue ra Agabo, xpi 'ye'a Judea. ¹¹ A nuna p'uya, ni 'yehē da nuje. Bi gajpa rá ngat'i ra Pablo p'uya, bi dutyø gua 'nēhyø 'ye. Bi 'yemp'uya:

—Nguna ra hya mmanna Espiritu Santo ya, nuna ra n'yoha rá mmeti ra ngat'i ja ua ya, di jua yø judío p'ua Jerusalén ngue da dut'i. 'Nē di ndäpyø ja'i hingyø judío —bi 'yembi.

¹² Nu'mø ma øcähe na ra hya na p'uya, hangu dá xicähe ra Pablo, da gue'u yø mmengu p'ua, xifi ngue hinda ma Jerusalén. ¹³ Bi 'yenna Pablo p'uya:

—¿Teni 'be'a guí øt'e ngue sä guí zomhma? Gadi unngaha ma mmigä. Nugä dí 'bui hont'a go te ts'ua gä thogui, hinga hont'a di tharcagui, sinoque xquet'a da zä gä tugä p'ua Jerusalén conná nguehma Hmu Jesús —bi 'yena.

¹⁴ Ya hindá taphe ngue hinxti map'ua, da hecähe p'ua p'uya, di emphe:

—A nuyá, di nja'a te rá pähä Oja ya 'mø.

¹⁵ M'mefa p'uya, 'nēcje dá nsähe ngue da mähme p'ua Jerusalén. ¹⁶ Bi hyangähe 'da yø 'yēc'ei ngue yø mmengu Cesarea. Nuya yø 'yēc'ei ya p'uya, n'youi p'ua n'na ra mmengu Chipre ni hu ngue ra Mnasón. Ya mará nyogui 'yēc'ei na. Go bi zixcähe rá ngu na p'uya ngue ja dá nsäyahe p'ua.

Bi mara Pablo di zengua ra Jacobo.

¹⁷ Nu'mø ma søngähe Jerusalén, emmei di johya yø 'yēc'ei ngue dá nnuhe. ¹⁸ Mi hyaxpaya, dá mähme ra Pablo ngue di zenguahe ra Jacobo. Gä mi 'bup'ua yø 'yēc'ei 'bet'o p'ua ha di mpeti yø 'yēc'ei. ¹⁹ Mi juadi bi nzenguaui yø 'yēc'ei na ra Pablo, bi du'mi bi ma te xi 'yøt'e, manyarbua i ma ra hya bi ma ngue xifi hanja ngue xi mäh Oja ra Pablo p'ua ha 'buhyø ja'i hingyø judío. ²⁰ Mi 'yø'a te sihyø ja'i p'uya, bi 'yēspabi Oja. Bi t'embra Pablo p'uya:

—A nuyá ma zi cu'i Pablo, ya guí nnu ngue yø mahuañitho yø judío ēc'ei ra Jesús. Pe gätho ya p'uya, hingui nne da hyep'ua yø costumbre n'youi p'ua ja ra ley bi 'yotra Moisés. ²¹ I hma ngue t'embi n'nan'yo ra hya guí xännbabi yø judío rá m'mua hman'na nguadi yø häi. T'embi ngue guí xifi ngue hinda 'yørpa masu'ua yø hya bi manda ra Moisés, 'nē hinda 'yøtyø costumbre nná 'yoha. T'embi ngue guí xifi ngue hinda mēpya yø ts'ant'ua

'mø bi m'mmäi. ²² ¿Ha di nja te gā øthü co nuna ra hya naya? Porque di mpeti yø ja'i 'mø bi badi ngue ya gā søhø. ²³ Man'na xanho gui 'yøt'a te gā xi'ahe ya. I 'bæcua dí 'bæcæhe goho yø n'yohü ja ngue da 'yøtyø ndanne. ²⁴ Dami sixa nija'ü ya, gui nhoqui tengütho da 'yøt'ü. Jurpabi yø gasto ngue da 'yaxyø ya. Nu'mø gā 'yøt'a p'üya, gätho yø ja'i da dinyø mmüi ngue himmä juani'a te si'i. Sinoque xquet'a 'në'i guí'ëc'ëi 'në guí hats'i xanho te mmamp'ü ja ra ley. ²⁵ Pë nuya yø ja'i hingyø judío ngue ya ëc'ëi ra Jesús, ya xtá orpahe ra sæcua te dá sännähe ya. Ya xtá xihme ngue hñte da ma nts'upü ya yø hya ya. Sinoque høntho ngue hñda za ra ngø 'bøspabi yø dahmu, 'në hñda zi ra ji. 'Në hñda zapra ngø yø zu'ë hinguí pønná ji 'mø bi dü. 'Në hñdi n'yots'om'mäi.

Ya bi mbentra Pablo.

²⁶ Mí hyaxpüya, bi mē ra Pablo'ü goho yø n'yohü ngue 'da di nhojtho. Bi yærbü ja ra nija di mpeti yø judío p'üya para ngue da ma temä pa da ze'a guí nhoqui. Nu'mø bi dätträ pa p'üya, da 'yøtyø 'bøt'e n'na ngu n'na.

²⁷ Pë nu'mø tobe him manü dät'a nyoto mä pa, nuya yø judío ngue yø mmængü Asia bi nu ngue 'bæp'ü ja ra nija ra Pablo. Bi hyurpä ra cüe yø mmüi gätho yø ja'i p'üya. Janangue bi ma mæbent'i ra Pablo. ²⁸ Bi mæhrä hmafi yø judío p'üya, bi 'yëna:

—Ague gyø judíoü, damü fäxçæhe ua. Nuna ra n'yohü 'bæcua ya, guehna xännbabi yø ja'i ndap'ü bi zä na ngue hinguí nnu manho'a te nná 'bæhmü. I xännbabi yø ja'i ngue hinguí nnu manho ra ley, 'në hinguí nnu manho ra nija jaua. I ja man'na ra hya p'üya, ya xa cütua ja ra nija 'da yø ja'i hingyø judío. Di ts'ongua ja ra macä nija jaua.

²⁹ Nguna ra hya bi manyø ja'i, porque m'met'o ra pa, ya xi hnup'ü ja ra hñini ra Pablo ngue n'youi n'na ra n'yohü hñgra judío, ni hü ngue ra Trófimo ra mmængü Efeso. Ra Pablo p'üya bi t'ëmbi ngue ya xi cærpü ja ra nija'a ra n'yohü xi hnurpi ngue mi n'youi.

³⁰ Bá yants'i gätho yø ja'i p'ü ja ra hñini p'üya. Bá tihi ngue di bentra Pablo. Bá jajmä xøts'e ra nija p'üya. N'nahmantho bi ma ndøt'e yø goxthi 'bexque'a. ³¹ Ya nne yø ja'i ngue xtä hyo ra Pablo. Bi zønna hya p'ü bi 'bæhrä hmu yø soldado p'üya, ngue ya bá yans'yø ja'i gä ra hñini Jerusalén. ³² Janangue bi nya mü'da yø hmu p'üya ngue bi peti gätho yø soldado, da ma da nu temä hya bi nja. Ni tihi bi zømp'ü 'bæhyø ja'i. Mí nu yø ja'i ngue mmap'ü yø soldado, bi hyep'ü'a gui ünna Pablo. ³³ Mí guarbü 'bæhyø ja'i yø soldado p'üya, nuna ra hmu bi manda bi mbentra Pablo 'në bi thut'i co yoho yø cadena. Bi 'yänni te'o na ra Pablo, 'në bi 'yänni te'be'a xi 'yøt'e. ³⁴ Pë nup'ü mahyø ja'i

p'uya, n'nan'yo mman'i'da, n'nan'yo'a bi mma mmi'da. Janangue hingui sä da hyaxa njuani tema hya, porque janjuani di uexhni yø ja'i. Bi manda ra hmu ngue bi ts'ixra Pablo p'u bi ja ra cuarte p'uya. 35 Nu'mø mi zømp'u ja yø 'dexto ngue ra cuarte, xøgue ni gøstho yø soldado na ra Pablo, porque di mä's'yø ja'i ngue nne da guaspi. 36 Bá mafi gätho yø ja'i bá 'b'efa, bi 'y'ena:

—Da du ra Pablo —bi 'y'ena.

Bi manna Pablo'a ra hya ja ngue di nyamp'u ha 'b'hyø ja'i.

37 Nu'mø ni ma da yarbu ja ra goxthi cuarte ra Pablo p'uya, bi 'y'embrá hmu yø soldado:

—¿Ua da zä ga xi'i n'na ne yo ne'a te di nne ga mmangä? —bi 'y'embi.

Mi dahra hmu p'uya, bi 'y'embrá Pablo:

—¿Ua guí pa'di guí nya ra hya ngue ra griego p'uya?

38 ¿Ua hinga gue'e'a ra mmengu Egipto bi xoxa n'na ra sui 'mø yø pa xa thogui? ¿Ua hin gadi manda'u goho mahuahí nja'i yø hyote bá m'map'u ja ra dapo?

39 Mi dahra Pablo p'uya, bi 'y'ena:

—Nugä drá judiógä, drá mmengugä p'u ja ra hnini Tarso, guehna ra hnini tate p'u ja ra häi Cilicia na. Pe dami 'yorca ra mate guí 'dakra nt'edi ga nzocä yø ja'i —bi 'y'embi.

40 Nu'a rá hmu yø soldado p'uya, bi unna nt'edi ra Pablo

ngue di nya. Bi m'mäp'u ja yø 'dexto ra Pablo p'uya, bi macrá 'ye ngue ørpa ra senya yø ja'i ngue di nsäya. Nu'mø mi nsäya'a guí maxhni yø ja'i p'uya, nuna ra Pablo i nya ra hya ngue ra ebreo, bi 'y'embi:

22

1 —Ague n'yø'ahü, nuna ra hya gda nyangä ua guí 'b'hmü ya, dami 'yøhmü ha rá nja ra hya ga xi'ahü.

2 Mi 'yøhyø ja'i p'uya ngue ga ts'ofø conna ebreo ga ya yø ja'i, man'natho ngue hinjondi 'yani. Ra Pablo p'uya bi 'y'embi:

3 —Nugä drá judiógä. Drá mmengugä p'u Tarso ja ra häi Cilicia. Pe bi ma ma tedegä ua Jerusalén. Ja dá ogä ua ra escuela, gue'a ra Gamaliel ma xännbategä. Bi xänngagui'a ra ley mani n'yo ma mboxitahü. Nugä dá ja ndümmü ngue dá supä rá xudi Oja co gätho ma mmü, tengutho guí øthu ra pa ja p'uya. 4 Nugä 'mø yø pa xa thogui, xtá sücä'u yø ja'i mi 'c'ei ra hoga 'da'yo hya. Yø n'yohü 'n'hyø xisu di tut'i ngue di cot'i, 'n' di nne ga ho 'da. 5 Nu'a rá hmu yø mmäcja, 'n'ü yø n'yohü 'bet'o ngue yø judío, da zä da ma hanja'u, porque go bi 'dacä ra sücüa dá cats'i ngue xcani dápä yø judío p'u Damasco. Dá magä p'u ngue di hongä yø 'y'c'ei, xcambá sigä ua Jerusalén ngue xti n'ofädi.

Bi manna Pablo ha bi nja ngue bi 'y'c'ei ra Jesús.

6 Pɛ nup'u ja ra 'yu p'uya, commā huxyadi ya nī ma gā sōn'a Damasco, nthambɛnitho bi yot'a n'na ra nyot'i maya ngue bi gogbagui. 7 Dá táca hāi p'uya, dá øde ngue nzoqui, bi 'yɛngui: “Ague Saulo. Ague Saulo. ¿Hanja ngue ɛmmɛi guí nnu man'ugui?” bi 'yɛngui. 8 Ya dí ɛmbä p'uya: “¿Te'o'i p'uya grá Hmu?” Hømbá thā p'uya, bi 'yɛngui: “Guecä drá Jesús, drá mmɛngu Nazaret, janjuani ngue guí nnu man'ugui”, bi 'yɛngui. 9 A nu'u mā amigo nmī n'yo'be p'uya, majuanī ngue bī nu ra nyot'i, pɛ bī zu. Pɛ hĩmbi mmɛya mā amigo te 'bɛ'a xicä'a nzoqui. 10 Nugä p'uya, dí ɛmbi: “Ague grá Hmu, ¿te 'bɛ'a ja ngue gā øt'a p'uya?” Nu'a ra Hmu p'uya, bi 'yɛngui: “Damī nangui, guí thogui gdi ma Damasco. Nup'u ja danī si'i p'u te gā ja ngue guí 'yøt'e”. 11 Bi xädägui'a ra nyot'i dá nthɛ'be. Bi cǎnngagui'u mā n'yo'be, gā dá sōn'a Damasco.

12 Nup'u Damasco p'uya, mī 'bɛp'u n'na ra n'yohu nī hu ngue ra Ananías. Gue'a n'na ra n'yohu ngue mī øt'e gätho'a te mmamp'u ja rá ley Oja. 'Nɛ di nnu manhoui gätho yø judío. 13 Bá ɛhɛ bī nugä na ra Ananías. Mī zøp'u dí 'bui, bi 'yɛngui: “Ague mā zi cu'i Saulo, di nzø nī dä ya”, bi 'yɛngui. 'Bexque'a ra ora'a p'uya, bī nzø mā dä, dá hɛti ha 'bäi. 14 Bi 'yɛngui: “Nuna Oja mī thanne mā mboxitahu ya, ya mam'mæt'o xpä huan'na'i

ngue guí parpabi rá pähä. Bī ne ngue guí nnurpabi rá hmī'a rá Ts'unt'u Oja nuna gā ra nho øt'e, 'nɛ guí 'yø'a ra hya bī mā. 15 A nuyá, ndap'u bi zä guí ja hmajuani gätho yø ja'i na ra hya dí xi'i ya. Guí xihyø ja'i te gā nu ya, 'nɛ guí xihyø ja'i temä hya gā 'yøde. 16 Xiya, ¿te guí tøm'ya? Damī nangui, guí nxixya nts'edi, n'namhma di nɛqui ngue guí ɛc'ɛi ra Hmu Jesús, 'nɛ di pun'na'i nī ts'oqui”, bi 'yɛngui.

Bi manna Pablo temä hya i men'Oja p'u ha 'buhyø ja'i hĩngyø judío.

17 Dámábä pengä p'uya, ngue dá sø'a Jerusalén. Dá map'u ja ra nija ngue dá mat'Oja. Bī mpähma nthandi p'uya. 18 Dá nugä ra Jesús ngue ɛngui: “Damī xøni guí pøn'a nts'edi ua Jerusalén, porque hinda t'ørpa masu ra hya guí mma conná guecä”, bi 'yɛngui. 19 A nugä p'uya, dí ɛmbi: “Ague grá Hmu, ya pahyø ja'i ngue nmī pagä p'u ja yø nija, dambi sigä yø ja'i ɛc'ɛi'ngue di cot'i, 'nɛ dadi unī. 20 Nu'mø mī tho na nī mɛfi ra Teba bi xihyø ja'i nī hya, dí 'bäcä p'u 'mø, xquet'a dá negä ngue bi du na. Nu'mø mī tho na, dá färpagä yø tuh'u to bi hyo”. 21 Pɛ ra Jesús bi 'yɛngui: “Gä 'yohma. Nugä yap'utho gā pɛn'na'i, guí mmap'u rá m'mahyø ja'i hĩngyø judío”, bi 'yɛngui.

Yø soldado bi bentra Pablo.

22 Bi 'yøxhyø ja'i p'u bá fudi ngue bī nya, asta gue'mø

mī manñā rā hyā ngue ɛnā dā map'ʰ b'əhyø ja'ī hīngyø judío. Bī məhrā hmafi yø ja'ī p'əya, bi 'yɛnā:

—Dā tho nā rā n'yohə nā. Hīnnī 'yup'ʰ ngue 'b'əhna —bi 'yɛnā.

23 Mɛnte mafi, mɛnte cacyø tuhu, ɛn'a hāi. 'Nɛ ɛns'maya yø fonthāi ngue rā cuɛ. 24 Bī mānda nā rá hmu yø soldado p'əya ngue bī ma macət'i mbo rā cuarte rā Pablo. 'Nɛ bī mānda ngue bi 'bɛi, bī njapī dā mā hanja ngue səhyø ja'ī. 25 Pɛ nu'mø mī dut'ī ngue dā mɛi, nuna rā Pablo bi 'yɛmbra capita 'bäp'ʰ:

—¿Tema nt'ɛdi guí pɛts'ī ngue guí nne guí fɛhmə n'na rā n'yohə ngue rā romano, 'nɛ hīnga 'bet'o guí haxhə rā güenda hanja rā hyā? —bi 'yɛmbi.

26 Nu'mø mī 'yø'a rā hya sihrā capita p'əya, bī ma bá xi'a rá hmu nne dī mfete, bi 'yɛmbi:

—Damī n'yomfɛnī te guí nne guí 'yøt'e, porque nuna rā n'yohə guí nne guí fɛi, rā romano nā —bi 'yɛmbi.

27 Nu'a rā hmu p'əya, bi guarbə 'bährā Pablo, bi 'yɛmbi:

—¿Ua majuanī ngue grá romano ague n'yø?

Mī dāhrā Pablo p'əya, bi 'yɛmbi:

—Ahá, majuanī.

28 Nu'a rā hmu p'əya, məhømbi 'yɛmbi:

—Pɛ nugā, xangu rā mɛnyu xā cuestagā ngue dá cohi ngue drá romano.

Rā Pablo p'əya, bi 'yɛnā:

—Pɛ nugā drá romanogā p'ə dá mīcä.

29 Co nuna rā hyā nā p'əya, bi zop'ʰ rā Pablo'ʰ mī nne xtī mfete. Dā guehñā rā hmu, xquet'a bi zop'ʰ 'mø mī hyaxa njuanī ngue rā romano. Bī nsu p'əya ngue xi dut'ī.

Rā Pablo 'bäp'ʰ ha bi 'yøtra junta yø judío.

30 Mī hyaxpəya, nu'a rá hmu yø soldado bī ne xtā hyats'ī xanho rā güenda tenī 'bɛ'a guí yapyø judío nā rā Pablo. Bi xojpā yø cadena mā nthat'ī p'əya, bī mānda ngue bī ma mapɛti yø hmu yø mmäcja. Bī nja rā dajunta. Bá njəcrā Pablo p'əya, bī ma mā'bä'mi p'ə 'b'əhyø ja'ī.

23

1 Nuna rā Pablo bi hyɛtyø ja'ī 'b'əp'ʰ ja rā junta. Bi 'yɛmbəya:

—Ague n'yø'ahə, i nnu Oja ngue yø pa xpī 'yɛp'ʰ, 'nɛ astā guehya, co n'na rā hoga mməitho nná 'b'əi.

2 Nuna rā hmu mmäcja Ananías, bi 'bɛp'ʰ 'dap'ʰ 'bähmi rā Pablo ngue dā mɛmbā rá ne. 3 Bi 'yɛnna Pablo p'əya:

—Go di ən'ī Oja ngue hīnga njuantho guí øtrā ts'ət'abi. ¿Ua hīngnī mīp'ʰ ngue guí 'yøtrā ts'ət'abi conforme rā ley? ¿Hanja ngue guí nuixrā ley ngue gadī mānda dā 'bɛgbä mā ne? —bi 'yɛmbi.

4 Nu'ʰ 'bäp'ʰ p'əya, bi 'yɛmbra Pablo:

—Guí thennbəbi rá dā mmäcja Oja 'mø —bi 'yɛmbi.

⁵ Mī dahra Pablo p'uya, bi 'yεmbi:

—Pε hīndī pacā n'yø, ngue'mø guehna ra da mmäcja na. Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue εna: “Yo guī nnømmañ'u'a nnøpa ts'ut'abi yø ja'i”, i εnna hya.

⁶ Bi bahra Pablo p'uya, ngue 'bap'u 'da yø judío p'u ja ra junta ngue εnna nt'εc'εi ni hu ngue ra saduceo. Man'na 'bui yø judío p'uya, ni hu yø nt'εc'εi ngue ra fariseo. Ra Pablo p'uya, bi ts'edi bi 'yεmbyø ja'i:

—Ague n'yø'ahū, nugä drá fariseogä, rá ts'ant'ugä n'na ra fariseo. Nu'a nnä εc'εigä ya ngue bá εp'u ra pa di bεnnate yø ánima, gue'a ga thascä ra güenda'a ya.

⁷ Nu'mø mi manna ra hya na p'uya, nu'u yø fariseo, conyø saduceo, di njun'mahyase p'uya. Ya yo 'bui bi gohyø ja'i. ⁸ Porque yø saduceo mman'u ngue hīndī bεnnate yø ánima, ni xingyø anxε di 'bui, ni xingra ndahī. Pε yø fariseo p'uya, gä εc'εi ya yø hya ya. ⁹ Bi mahra hmafi gätho yø ja'i p'uya. Bi nangui 'da yø xānbate ngue ra ley, yø n'yohū yø fariseo. Bi 'yεn'u p'uya:

—Nuna ra n'yohū 'bucua, hīn tema nts'o dí ø'na. Nu'mø da t'εmbi ngue n'na ra anxε bi zofo, hīnguī ho ga cohi ngue mā nsuihū Oja.

¹⁰ Mathoguitho bi nsahyø ja'i p'uya. Ya nsu'a rá hmu yø soldado ngue pets'i da xenyø ja'i ra Pablo. Bi 'bepyø

soldado p'uya ngue bi zicra Pablo p'u ha 'bahyø ja'i, bi zixpū ja ra cuarte.

¹¹ Rá nyohra xui p'uya, bi nu ra Pablo ra Hmu Jesús, ngue bi 'yεmbi:

—Damī hya ra ts'edi ague Pablo. Tengutho guá ørbū Jerusalén ngue gá mā hanja mā hyagä, dá ngut'a ra hya gnī man'a Roma ya.

I nthoni ha di tho ra Pablo.

¹² Mī hyaxpūya, bi nhεcahya 'da yø judío ngue da hyo ra Pablo. Bi 'yεna:

—A nuyá, ni xingra hme, ni xingra dehe gā sihū ya, asta gue'mø dá nuhū bi du ra Pablo. Da zεcjū Oja 'mø hīndī nja'a te dí mmamhmu —di n'yεmbi.

¹³ Pongui yote nja'i ya 'da'igu bi mā ngue da hyo ra Pablo. ¹⁴ Bi map'u 'bahyø hmu yø mmäcja p'uya, 'nεp'u 'bahyø n'yohū 'bet'o ngue yø judío. Bi 'yεmbūya:

—Nuna ra hya xtá mangähe, hīnga nsihmεhe asta gue'mø dá nuhe bi du ra Pablo. Dí εngähe ngue da zεcje Oja 'mø hīndī nja'a te dí mmamhme. ¹⁵ A nu'ahū ya, co 'nε'u yø n'yohū 'bet'o ngue ra junta, damī xihmū rá hmu yø soldado ngue da si nixudī ra Pablo ua guī 'buhmū. Guī 'yεmp'u ngue ja ts'edi man'na ra hya da t'änni. Nugähe p'uya, ya xca nsähe ngue ga hohe hante da zøcua.

¹⁶ Pε nu'a n'na rá 'bε'ue ra Pablo p'uya, bi 'yøde tema hya nts'änni. Bi map'u ja ra cuarte ngue bá xihra Pablo'a

rā hyā xi 'yøde. ¹⁷ Nu'mø m̄i xihrā Pablo'a te fennbi, bi zohnā n'na rā capita p'uya, bi 'yemb̄i:

—Nunā rā ts'ant'uā 'bucua, dam̄i sixpuā 'buhnī hmu. Porque jap'uā n'na rā hyā da xifi.

¹⁸ Nu'ā rā capita p'uya, bi zixrā ts'ant'uā p'uā 'buhrā hmu yø soldado. Bi 'yemb̄i:

—Nunā rā Pablo ofadi, bi zongaguī ngue dā sin'na'ī ua nā rā ts'ant'uā 'bucua. Ja te nne dā xi'a'ī 'nā —bi 'yembrá hmu.

¹⁹ Nunā rá hmu yø soldado p'uya, bi bennbā rá 'ye rā ts'ant'uā, bi zicā n'nanni, bi 'yemb̄i:

—¿Te guí nne gui xiqui n'yø?

²⁰ Nunā rā ts'ant'uā p'uya bi 'yemb̄i:

—A nuyá, nū yø judío, ya xa nhēcahyā ya, ngue nu'mø da xudi, dā 'yā'ī ngue gui sixpuā ja rā dajunta rā Pablo. Gui 'yenuī ngue ja ts'edi man'na rā hyā dā t'ännī 'nā. ²¹ Pe nu'ī 'yo guí εc'ei, porque ponguī yote nja'ī yø judío xā nzännī ngue dā gorpa rā 'yu rā Pablo, dā hyo. 'Nε̄ ī mmā ngue nī xingrā hmε, nī xingrā dehe dā zi, astā gue'mø dā nū ngue dā dū rā Pablo. Enā ngue dā zā Ojā 'mø h̄indī nja'ā te xā nzännī 'nā. A nuyá, ya xā nsāya, ngue tømtho temā hyā guí mmanāya.

²² Nu'ā rá hmu yø soldado bi xihrā ts'ant'uā ngue h̄injondā xifi ngue bī man'ā te rā hyā xi 'yøde.

Bi 'bennbabī rā Pablo nā rā gobierno Félix.

²³ Nunā rá hmu yø soldado p'uya, bi zohnī yoho yø capita. Bi 'bepī ngue dī nsā yo ciento yø soldado ngue yø 'yogua, 'nε̄ hyate ma'det'a yø togue, 'nε̄ yo ciento nja'ī yø nhyā lansa ngue dā zixrā Pablo 'mø bi zā'ī guto nxui, dā menhnī dī mā Cesarea. ²⁴ 'Nε̄ bī mandā ngue dā thospabī rā nthuts'ī rā fan̄i dā hyuxrā Pablo. Bī mandā ngue h̄inte dī njaprā Pablo, sinoque dī ndäprā gobierno Félix. ²⁵ Bi 'yøt'ā n'na rā sacuā rā hmu p'uya, ngue bī gaxyø soldado, bī dāprā Félix. Ī ennā sacuā:

²⁶ “Nugā drá Claudio Lisias, dadī zengua'ī grá hogā gobierno Félix. ²⁷ Dī pen'na'ī p'uā nā rā n'yohuā 'bucua, bī gotyø judío, ya ja ngue xtā hyo. Pe nu'mø mā pacā p'uya ngue rā romano, dá pennbabī yø soldado ngue bá yan̄i. ²⁸ Dá ne ngue xcā pādī te gui yap̄i. Dá sixā p'uā bī 'yøtyø junta yø judío p'uya. ²⁹ Pe nunā rā hyā bī nequi, guehnā ja uā naya. Gui yap̄i ngue'ā rā ley gā 'yo judío. Pe h̄imb̄i nequi rā hyā ngue te xtī hyo, nī xingā gue'ā dī sä ngue dā jot'i. ³⁰ Pe dá mmeyagā p'uya, ngue nu'uā yø judío, ya xī nhēcahyā ngue xtā hyo. Janangue nuyā dí pen'na'ī p'uā nā rā n'yohuā nā. 'Nε̄ xquet'ā dí xicā'uā dī yap̄i ngue dā map'uā guí 'buī ngue dā xi'ī te gá nzui. Hønt'ā rā hya'ā ya”.

³¹ Nu'uā yø soldado p'uya, bī 'yøt'e te bī m'mepi. Bī zixrā

Pablo 'mø mī nxuī, bī ma p'uya, i nthop'u ja ra hnīnī Antípatris. ³² Mī zā mī nēcahāi p'uya, bá penc'u yø soldado ngue yø 'yogua, bi zøp'u ja ra cuarte. Go bī mähā ra Pablo'u yø tøgue. ³³ Mī zømpu ja ra hnīnī Cesarea p'uya, bī ndāpra sūcua ra gobierno, 'nē xquet'a bī ndāpra Pablo. ³⁴ Nu'mø mī juadi bī nu ra sūcua ra gobierno p'uya, bi 'yänni hapu ra mmengu na ra Pablo. 'Bexpi batho ngue ra mmengu p'u ja ra häi Cilicia. ³⁵ Bi 'yēmbuya:

—Ga øcā'a ra hya guī mmam'mø bi zøcua'u di yap'a'i —bi 'yēmbi.

Nu'u ja rá ngu na ra dast'abi Herodes, bī manda ngue ja da mār'u yø soldado na ra Pablo.

24

Ra Pablo bī manna hya p'u ha 'buhra Félix.

¹ Ya rá cut'a ma pa xi zønna ra Pablo p'u Cesarea 'mø ja mī zøn'a ra hmu mmäcja Ananías, nī n'yoi 'da yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío. 'Nē nī n'yoi n'na ra pøngahya p'u ja ra ts'ut'abi nī hu ngue ra Tértulo. Bi zømp'u 'buhra gobierno ngue di yapra Pablo. ² Mambá ts'i ra Pablo p'uya, nuna ra Tértulo bī mudi di yapra Pablo, bi 'yēmbra Félix:

—Ague grá gobierno, dadi ja mammadi'ahē ngue hīn tema hya, dí 'bu manhogāhe. Conná nguehni mfadi gā 'bammānho yø ja'i. ³ Gātho'a te guí øt'e, dí 'bammānhogāhe

ndap'u bi zā. Gā guehna nnā ja mammadi'ahē naya, grá ts'ut'abi Félix. ⁴ Pē hīndī nne ga 'bet'ahē xangu nī tiempo. Dí äcāhe ra mate n'na ts'uquits'u, ngue guī 'yøde te ga xi'ahē. ⁵ Dí tīngāhe n'na ra hya, ngue nuna ra n'yohu 'būcua, i 'yo ndap'u bi zā gā rá nguñi nximhäi ngue di ts'onyo ja'i tengutho n'na ra n'u. Guehna ra 'yøt'i sui p'u ha 'buhyo judío na, porque 'bet'o na ngue'u to ēc'ēi na ra mmengu Nazaret. ⁶ Nu'gāhe dá benthe, dá uphe ngue bī ne xtí ts'onna nīja. Dí nne xca haspahe ra güenda connā ley ngue ma nt'ēc'ēihe p'uya. ⁷ Pē nuna ra Lisias rá hmu yø soldado p'uya, rá ts'edithe bi 'yøt'e ngue bi yarbū di yahe ngue bi zinngahe na ra Pablo. ⁸ Bi xicje p'uya ngue nu'mø to nne di yapī, dá ēcua guī 'būi. Pē nuyá, da zā ngue guī 'yānsē ya. Guī pasē p'uya ngue majuanī'a te gā nnā yapāhe.

⁹ A nuyá, gātho'u yø judío n'yohu ya, 'da'igu mma ngue ēmbi majuanī'a te xifi. ¹⁰ Ra gobierno p'uya, bi 'yørpā ra senya ra Pablo ngue di nyā. Ra Pablo p'uya bi 'yēnā:

—Co n'na ra pāhātho ga nyangā ua guī 'būi grā ts'ut'abi. Porque dí pacā ngue ya xa mma yø jēya guī nts'ut'abi ua ja ra häi dí 'būhmu. ¹¹ Nu'i da zā guī hyaxā njuani hanja ra hya. Tobe hīngui tho'a n'nē'mā yomma pa xtā magā Jerusalén ngue dí thanne Oja. ¹² Pē hīmbi thīngui ngue

to gadi njun'mahya'be. Ni xinga guep'u ja ra danija xta thingui ngue to gdi orpabi, ni xinga guep'u mi'da yø nija, xta thingui ngue to gdi ya'be. Ni xinga guep'u ja ra hnini p'uya. ¹³ Nuya yø n'yohu 'bucua, nu'a ra hya gui yajpagui, hinda zä ha di japi ngue di ja majuan'a te mma. ¹⁴ Ma ga xi'i hanja ra hya ya. Dadi njuani, hin dadi ncøni ngue di ec'ei gä Oja nuna mi ec'ei ma mboxitahe. Da gue'a ra 'da'yo hya embyø ja'i 'bucua ngue ra 'dan'yo nt'ec'ei, gue'a ra hya di tennä'a ya. Pe gä di ec'ei gä'u yø hya nt'ot'i p'u ja ra libro ngue rá ley Oja, da gue'u mi'da yø hya bi 'yotyø pøngahya Oja. ¹⁵ Tengutho yø nt'ec'ei yø judío, di njadä p'uya. Di ec'ei gä ngue da 'yøt'Oja ngue di bennate yø ánima, gue'u yø hoja'i, gue'u yø ts'oc'ei, gä di bennate. ¹⁶ Janangue dadi ja ndummui ngue ga n'yo xanho, n'namhma ngue hin tema hya da dinngagui Oja, ni xinga guehyø ja'i da zä da 'yengui ngue hinga gue'a nnä yø.

¹⁷ Mi ma njammi jeya ngue n'nanni ra nación dambi 'yo, mahøndá pengui asta Jerusalén ngue dá dá ma limosna, 'ne dá orpabi ra 'bøt'e Oja. ¹⁸ Pe nu'a ra ora'a p'uya, nu'u 'da yø judío ngue yø mmengu Asia, bi dingui ngue di 'bap'u ja ra nija ngue nma di nhoqui conforme ra costumbre ja ngue da 'yøt'a n'na. Pe hingui ngup'u di

'yohe. 'Ne himbi thingui ngue gadi yahnihe. ¹⁹ Nuya yø n'yohu di mmangä ya, guehya ja ngue da thocua di yajpagui, ngue'mø ja te ga nzäqui. ²⁰ A nu'mø ngue hin'na, nuya yø n'yohu 'bucua, go da manya ngue'mø ja tema ts'oqui bi thinngagui 'mø ma thocä p'u bi 'yøtra dajunta yø judío. ²¹ Høndä n'na zine nts'edi dá mangä p'u ja ra junta mi 'buhya, ngue dá ena: "Nu'a nnä ec'ei gä ya, ngue bá ep'u ra pa di bennate yø ánima, gue'a ga thascä ra güenda'a ya", dá ena.

²² Nu'a ra Félix, mi zä mi 'yøhna ra hya bi manna Pablo, mambi njarbutho ra hya. Porque ra Félix ya padi xanho hanja'a ra nt'ec'ei i ja ngue ra Cristo. Bi hyuspa ra pa yø ja'i p'uya, bi 'yembi:

—Nu'mø bá ehra Lisias rá hmu yø soldado ya, ja ga pacä xanho hanja na ra hya gui mmamhma p'uya.

²³ Nuna ra Félix, bi 'bepa n'na ra capita ngue di sigue da ma m'mädi ra Pablo. Pe bi xihra capita ngue ya hinda ma nthut'i, 'ne bi xifi ngue nu'mø bi zøhyø amigo di zengua, di njapi ngue di nyau'i nne da mäts'i te honi.

²⁴ Mi ma njammi pa p'uya, mahømbi zønna Félix, ni n'youi na ra Drusila rá xisu, ra judío na ra xisu. Bi manda bá ts'i ra Pablo p'uya. Bi japi da ma hanja rá nt'ec'ei i ja ngue ra Jesucristo. ²⁵ Nuna ra Pablo, bi ma hanja'a ra nho ja ngue da n'yo ra ja'i, 'ne bi ma ngue jatho da zamrá

mm̄ai n'na. B̄i mā hanja n̄a r̄a castigo d̄i n̄ja m'm̄efa. N̄un̄a r̄a h̄ya bi 'yøhr̄a Félix, bi z̄u. Bi 'ȳembr̄a Pablo p'̄uya:

—'Be n̄i mahm̄a. Nu'm̄ø bi bongaḡä, mahønga nzon'na'j̄i ḡa nȳaui —bi 'ȳemb̄i.

²⁶ N̄un̄a r̄a Félix i t̄ø'm̄i ngue xt̄a ngut̄ra m̄enyu r̄a Pablo ngue xt̄i thøgue. Jan̄angue x̄angu yø n̄n̄idi bi zonh̄ni ngue b̄i nȳaui. ²⁷ M̄i gua'a nyo j̄eya p'̄uya, bi d̄ä r̄a cargo m̄i p̄eh̄n̄a r̄a Félix ngue r̄a gobierno. Bi ponn̄ab̄i n'na r̄a n'yoh̄a n̄i h̄u ngue r̄a Porcio Festo. N̄un̄a r̄a Félix bi ne ngue d̄a n̄u man̄ho yø judío, jan̄angue bi sigue b̄i ma m'm̄ädit̄ho r̄a Pablo.

25

Ra Pablo b̄i nȳaui r̄a Festo.

¹ N̄un̄a r̄a Festo p'̄uya, b̄i ma di b̄entr̄a cargo ngue d̄i ngobierno. Ja r̄a h̄yu patho xi b̄entr̄a cargo p'̄u Cesarea p'̄uya, ja bá n̄ex̄p̄u ngue i ma Jerusalén. ² M̄i z̄ømp'̄u Jerusalén, n̄u'̄u yø hm̄u yø mm̄äc̄ja, 'n̄e'̄u yø judío t̄ate ngue t'̄e'c'̄e'j̄i, b̄i map'̄u 'b̄ahr̄a Festo ngue di yap̄ra Pablo. ³ Bi 'ȳäp̄ra m̄ate ngue d̄a p̄enn̄ab̄i r̄a Pablo di 'ȳe'a Jerusalén. Nu'̄u yø judío di yap̄ate p'̄uya, ya xi nh̄e'c̄ah̄ya ngue d̄a h̄yo r̄a Pablo p'̄u ja r̄a 'ȳu. ⁴ M̄i dah̄ra Festo p'̄uya, bi 'ȳemb̄i:

—Ya m'm̄ädi p'̄u Cesarea n̄a r̄a Pablo. P̄e ya h̄im̄ma ya'atho ḡa penḡä p'̄u Cesarea. ⁵ Nu'̄u yø n'yoh̄a ex̄a h̄a r̄a ts'̄edi ngue di yap̄ra Pablo, guí

xih̄ma ngue ḡa mm̄äc̄he Cesarea ngue'm̄ø ja r̄a ts'oqui r̄a Pablo, d̄a z̄ä guí ȳaph̄a.

⁶ P̄e n̄un̄a r̄a Festo, comm̄a man̄hȳato mā pa, ogue n'net'a mā pa, bá m'm̄e'a Jerusalén. Bá penḡui, bí 'ȳe'a Cesarea p'̄uya. M̄i hyax̄p̄aya, b̄i m̄ip'̄u ja r̄a nth̄uts'̄i h̄u'm̄ø øtr̄a ts'ut'abi. B̄i manda bá ts'̄i r̄a Pablo p'̄uya. ⁷ Nu'm̄ø m̄i yut'ambo r̄a Pablo, b̄i m̄äs'yø judío xp̄i 'ȳe'a Jerusalén ngue di yap̄i. X̄angu yø h̄ya ja man'̄u gue guí yap̄i, p̄e yø judío h̄inḡui sä di ja majuan̄i'a te m̄ma. ⁸ M̄i dah̄ra Pablo p'̄uya ngue d̄i nȳani, bi 'ȳe'na:

—Nuḡä h̄in tem̄a ts'oqui d̄i øt'e. N̄i x̄inga guehr̄a ley d̄a t'̄enḡui h̄ind̄i n̄nu man̄ho, n̄i x̄inga guehr̄a dan̄ija, n̄i x̄inga guehr̄a d̄ast'abi Roma ngue di t̄innga mā ts'oqui.

⁹ P̄e n̄un̄a r̄a Festo, b̄i ne ngue d̄a n̄u man̄ho yø judío. Jan̄angue bi 'ȳembr̄a Pablo:

—¿Ua guí nne ḡd̄i ma Jerusalén, ja gan̄i hoc̄a p'̄u n̄i asunto?

¹⁰ M̄i dah̄ra Pablo p'̄uya, bi 'ȳemb̄i:

—N̄uua 'b̄ahr̄a ts'ut'abi bi 'ȳex̄ra d̄ast'abi Roma. Ja i ja ngue d̄a th̄asc̄aḡui ua r̄a güenda. Nu'̄i guí pad̄i x̄an̄ho ngue h̄in tem̄a nts'o d̄i ørp̄a yø judío. ¹¹ Nu'm̄ø ngue di ja mā ts'oquiḡä, ogue xt̄i n̄e'qui n'na r̄a h̄ya ngue n̄i 'ȳup'̄u ḡa t̄u, h̄ind̄i s̄u ḡa t̄uḡä. P̄e nu'm̄ø ngue h̄in tem̄a h̄ya d̄i n̄e'qui'a te guí yaj̄p̄a ya 'b̄ac̄ua, h̄injond̄a z̄ä di d̄ägui ngue ḡa soḡä yø 'ȳeȳu. Man'na x̄an̄ho

ngue ga thocä p'ua 'bahra dast'abi Roma 'mø.

¹² Nuna ra Festo, nuya yø n'yohu di nfäxui p'ua ja ra ts'ut'abi, bi nhëcahya ngue bi zänni te dä 'yøt'e. Bi 'yëmbra Pablo p'uya:

—Guí ädi guí thop'ua 'bahra dast'abi Roma. Pë ja gdi ma p'uya.

Ra Pablo i 'bäp'ua 'bahra ts'ut'abi Agripa.

¹³ Mi ma njammü pa p'uya, bi map'ua Cesarea na ra ts'ut'abi Agripa, ni n'youi rá nju Berenice, ngue bi zengua ra Festo. ¹⁴ Pë bá m'mäp'ua njammü pa p'uya, nuna ra Festo bi xihra ts'ut'abi'a rá asunto ra Pablo. Bi 'yëmbi:

—Gosque 'bucua n'na ra n'yohu ngue m'mäditho, bi zocua 'mø mi nts'ut'abi ra Félix. ¹⁵ Nu'mø dämbá 'yogä p'ua Jerusalén, nu'u yø hmu yø mmäcja co 'në'u yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, bi map'ua dí 'bui. I ädi ngue dä ma mä sentencia na ra n'yohu na. ¹⁶ Pë nügä p'uya dí ëmbi: “Nu ra dast'abi Roma hñdi costumbra ngue to sä di sentencia'a ngue dä tho, mente tobe hñdi n'yunnba hñiui rá nsuiui'a mä yapü, para ngue dä fadi ndana gue'a di dunna hya”.

¹⁷ Janangue nu'mø mi zocua'ua ya, hñdá 'betä ra tiempo. 'Bexque'a 'mø mi hyats'i, dá magä p'ua ja ra ts'ut'abi. Dá mandagä bá ts'i'a ra n'yohu p'uya. ¹⁸ Dí engä ngue mi ja rá ts'oqui, pë nu'mø mi zø'u yø yapate p'uya, hñ tema

ts'oqui bi nëqui ngue'ua yø hya gui yapü. ¹⁹ Nu'a ra hya gui nyapi, gue'ua yø nt'ëc'ëi yø judío'a, 'në'a n'na ra n'yohu bi du ni hu ngue ra Jesús, i mmanna Pablo ngue 'bui. Gue'a ga nzu'a ya. ²⁰ Nügä p'uya, hñdí padü ha gda japi ga øt'ä ra ts'ut'abi tengü na ra hya na. Janangue dá ännä ra Pablo p'uya, ngue'mø da ne xtü ma Jerusalén, ja xtabá njap'ua ra ts'ut'abi na ra hya na. ²¹ Pë ra Pablo p'uya, bi 'yädi ngue dä thop'ua 'bahra Augusto nuna ndast'abi p'ua Roma. Dá manda p'uya ngue bi sigue bi 'bädi, 'be da bonngagui ja ga pëhñi, di map'ua 'bahra dast'abi Roma.

²² Mi dahra Agripa p'uya, bi 'yëmbra Festo:

—Xquet'a dí nne ga øcä te dä manna ra n'yohu na.

Ra Festo bi 'yëmbi:

—'Bex hñixudi gui 'yøde te dä manya 'mø.

²³ Mi hyaxpaya, nuna ra Agripa 'nëhra Berenice bi yarbua ja ra cuarto bi nja ra hya. Xandøngu p'ua ni 'yo, tengutho 'mø di sännigo. Ni n'yohu yø hmu yø soldado, 'në'u yø n'yohu 'bet'o p'ua ja ra hñini. Bi manda ra Festo p'uya ngue bá ts'i ra Pablo. ²⁴ Bi 'yënnä Festo p'uya:

—Ague grä dast'abi Agripa, gätho ya yø n'yohu 'daua xtá mpetihua ya. Xangu yø judío bi xiqui ngue hñguü nnu manho na ra n'yohu 'bucua, ngup'ua Jerusalén, ngua Cesarea. Hñguü säya yø ja'i xiqui ngue jatho dä tho

na ra n'yohu na. ²⁵ Pe nugä p'uya, dí tingä ngue hin tema ts'oqui di øt'e ngue sä da tho. Nuna ra Pablo ädi ngue da thop'ü 'buhra Augusto nuna ndast'abi p'ü Roma. A nuyá, dí sänni ngue ga pennbabi ya. ²⁶ Pe nja ngue nuna ra n'yohu dí nne ga pennbabi na ma hmu ra dast'abi, madits'u tema hya dí tinnbi ngue di ja ts'edi ga pennbi. A nuyá, dá sigä ua ha guí 'buhmu ya. Ma datho go nná sin'na'i ya grá ts'ut'abi Agripa, ngue guí juannbabi xanho ha exa hanja rá asunto. Nu'a ra hya da bønna ne p'uya, gue'a da cuatra sacua ga pennba ra dast'abi'a. ²⁷ Porque nup'ü nná bengä, ena gue hingui pønna güenda ngue ga penhna n'na ra ofädi, 'ne hindä mep'ü ja ra sacua'a ra hya gui nyapi.

26

Bi manna hya ra Pablo p'ü buhra ts'ut'abi Agripa.

¹ Nuna ra Agripa bi 'yembra Pablo:

—Da zä guí mma te guí nne guí mmanya n'yø.

Bi madi bi nya ra Pablo p'uya, i anyø 'ye ha ga ya. Bi 'yena:

² —I jaga mpähä ngue da zä ga nyagä ua ha guí 'bui, grá ts'ut'abi Agripa. Dí nne ga nyangä gue'a te gäma hya guí yajpä yø judío. ³ Dadi johyagä ngue guí padí gätho yø costumbre øtyø judío, 'ne guí padí te guí njunt'i. 'Yorca ra

mäte gui 'yøde xanho na ra hya ga mmangä ya.

Bi manna Pablo te maní n'yo 'mø him maní 'yεc'ei ra Cristo.

⁴ Nu'ü ma mmjudíohe ga padí te xtá m'mücä p'ü Jerusalén. I fadi te xtá m'mücä p'ü ja ra hnini Tarso mente mará ngüegui.

⁵ Nuyü p'uya, i padí xanho harü dá ngüε asta yø pa xpí 'yεp'ü. Nu'mø nne da ma, da ma ha bá njap'ü dá ngüεgä ngue drá fariseo. 'Nε da gue'e guí padí ngue nu'a rá nt'εc'ei yø fariseo, gue'a hats'i xandønho'a te nt'ot'i p'ü ja ra ley ga 'yo ma nt'εc'eihe'a. ⁶ A nuyá, guehna nná n'yost'abigä naya, ngue dí tømä da 'yøt'Oja'a te bi yarpabi ma mboxitahe ngue di bennate yø ánima. ⁷ Gätho'ü 'de'ma yo'bui yø judío di mmēni ya, i tømī ngue da nu di nja'a te xá mma ma yat'i. Janangue njap'ü thanne Oja ra pa ra xui. Pe nuna ra hya dí xi'i ngue nthø'mi ya grá ts'ut'abi Agripa, guehna gui yajpä yø judío naya. ⁸ ¿Hanja ngue hingui εc'eihe ngue da 'yøt'Oja ngue di bennate yø ánima?

Mam'met'o mayø nsuiui ra Pablo'ü mi εc'ei ra Cristo.

⁹ Nugä 'mø mam'met'o, dí ena ngue xanho te nmī øt'e, ngue nmī sacä yø ja'i mi εc'ei ra Jesús nuna ra mmēngu Nazaret. ¹⁰ Nguna ra hya xtá øt'ä p'ü Jerusalén. Pe gue yø hmu yø mmäcja'ü madi 'dacra nt'ēdi ngue dí cot'ä

fädi yø 'yɛc'ɛi. Nu'mø bi hyo p'uya, 'nɛqui dí nnu manho te øt'e. ¹¹ Xangu yø nniði dá angä yø ja'i ngue dí nnepe dá hyep'u yø nt'ɛc'ɛi. Dä guerp'u n'nanni yø nija, ngu'a dambi øt'e. Janjuani gue jo ma xiyyu ngue rä cue, ngue di sacä yø ja'i ɛc'ɛi rä Jesucristo, asta xtá magä n'nanni yø hnini ngue dí honi hapu ga tini.

Maħombi manna Pablo te bi nup'ua ja ra yu.

¹² Conque gue'a nná 'yogä 'mø mä magä Damasco'a. Gue'u yø hmu yø mmäcja bi hacra ts'edi ngue dá magä p'u. ¹³ Pɛ ague grá ts'at'abi, nup'ua ja ra 'yu, comma huxyadi dá nugä ngue bí 'yɛ mahɛts'i n'na rä nyot'i bi gogbagui co 'nɛ'u yø n'yohu nmi n'yo'be. Pɛ man'na xanzaqui rä nyot'i bi gogbagui ngue'a gui yotra hyadi. ¹⁴ Gä dá täcähe häi p'uya. Dä øde ngue nzoqui conma hya ngue rä ebreo nna ya, bi 'yɛnguï: "Ague Saulo. Ague Saulo. ¿Hanja ngue gui sɛqui? Gadï n'unse tengutho n'na rä ndani 'mø embra hnet'i rä za mä sani", bi 'yɛnguï. ¹⁵ Nugä p'uya, dí embi: "¿Te'o'i p'uya grá Hmu?" Nu'a rä Hmu p'uya bi 'yɛnguï: "Go guecä drá Jesús ngue emmei gui sɛqui". ¹⁶ Maħon'a bi 'yɛnguï: "Dami nanguï, gá 'bäi. Porque guehna dá nthɛui nã ngue gui 'yotra 'bɛfi ga xi'i. Conná guecä gui ja hmajuani yø ja'i'a te gá nu ya, dá gue'a te gui nnu m'mɛfa. ¹⁷ Pɛ ga nyan'a'i 'mø bi z'u'i yø judío.

'Nɛ ga pɛn'na'i p'u 'bahyø ja'i hingyø judío. Nu'mø bi z'u'i, ga nyan'i. ¹⁸ Dí pɛn'na'i p'u rä m'mɛ'u ya, ngue gui xojpa yø n'yomfɛni yø ja'i. Ya hinni mantho di n'yo mants'o, sinoque di n'yo manho, n'namhma ngue hinni mantho dá 'yo rá 'yɛ rä zithu. Sinoque Oja dá zo rá 'yɛ. Nu'mø bi 'yɛc'ɛigä yø ja'i, di mpunnba yø ts'oqui, 'nɛ di tocabi tengutho di tocabi yø ja'i ya o rá 'yɛ Oja".

Bi 'yɛc'ɛi rä Pablo'a rä hya bi sip'ua ha bi nu rä nyot'i.

¹⁹ Nuna rä hya bí 'yɛ mahɛts'i, grá ts'at'abi Agripa, hinda fɛsthogä nã. ²⁰ Sinoque rä müdi dá xicä rä hya yø mmɛngu Damasco. M'mɛfa p'uya, dá magä p'u Jerusalén, 'nɛ dá 'yogä gätho yø häi Judea ngue dá manna hya. 'Nɛ'u hingyø judío dá xicä rä hya. Dä xihyø ja'i ngue dá hyep'ua rä nts'o ga 'yo, di 'bätyø mmi dá 'yɛc'ɛi Oja. Dä 'yotra nho para ngue di nɛqui ngue ya bi 'bätyø mmi. ²¹ Conná guehna rä hya naya, bi bɛnnga yø judío p'u ja rä danija ngue nne xtã hyogui. ²² Pɛ fäxcãtho Oja, hinda hecä rä hya asta guehya. Dí xicä rä hya gätho yø ja'i, di ngüɛ, di nnoho. Hinte man'na mä hya dí xifi, hinda hont'u yø hya bi manna Moisés, gätho mi'da yø pøngahya Oja, gä bi mä te ja ngue di nja m'mɛfa. ²³ Bi mä ngue rä Cristo i ja ngue dá zã rä n'u, 'nɛ dá dü. M'mɛfa p'uya, gue'a rá müdi di bɛnnaɛte p'u dá nt'ägui'a.

Janangue nu'u yø judío 'nɛ'u hĩngyø judío da badĩ ngue majuanĩ di bɛnnate yø ánima.

Nuna ra Pablo, nnepe ngue da 'yɛc'ɛi ra Cristo na ra Agripa.

²⁴ Nuna ra hya i nyanna Pablo p'u bi nya. Ra Festo p'uya, nts'edi bi 'yɛmbi:

—Hantho guí loco ya Pablo. Hantho ngue hĩnguĩ sãya gadi xadi asta guí cohi gui loco ya —bi 'yɛmbi.

²⁵ Mĩ dahra Pablo p'uya, bi 'yɛmbi:

—Hĩndĩ locogã grã ts'ut'abi Festo. Hante gue nuna ra hya dí xi'i, guehna ra hya majuanĩ na. ²⁶ Bɛcua ra ts'ut'abi Agripa ya. Nuna i padĩ xanho ya yø hya dí mmangã na. Janangue di ha ra ts'edi dí mmangã ra hya ua hapu 'bui. Porque dadi seguragã ngue 'nɛhna padĩ xanho ya yø hya dí mmangã na. Nuna ra hya dí mmangã ya, hĩnga nt'aguitho bi nja na.

²⁷ Ague grã ts'ut'abi Agripa, ɔuangui guí ɛc'ɛi'u yø hya bi manyø pøngahya Oja? Nugã dí padĩ ngue guí ɛc'ɛi.

²⁸ Mĩ dahra Agripa p'uya, bi 'yɛmbrã Pablo:

—Hantho guí enã zits'utho dí honĩ ngue gã ɛc'ɛigã ra Jesús guí mmanya.

²⁹ Ra Pablo p'uya bi 'yɛmbi:

—Gue'mø gue ts'utho guí honĩ, gue'mø gue hĩn'na, pɛ da ne Oja ngue hĩnga høn'atho'i guí 'yɛc'ɛi, sinoque dí nne ngue 'nɛhya 'bɛcua øde te dí mma, gã da 'yɛc'ɛi ra hya tengutho nnã ɛc'ɛigã. Pɛ hĩndĩ

nne ngue nu'mø bi 'yɛc'ɛi yø ja'i ra Jesús, da ma nthut'i conyø cadena tengutho di thocã —bi 'yɛnna Pablo.

³⁰ Mĩ manna Pablo na ra hya na p'uya, bi nangra Agripa 'nɛhra Festo conna Berenice. Gãtho mĩ'da yø ja'i mĩ hup'u bi nangui. ³¹ Bi ma n'nanni p'uya, di n'yãnni ha di nja na ra hya mmanna Pablo. Di n'yɛmbuya:

—Nuna ra n'yohu na, hĩn tema ts'oqui xã 'yøt'e ngue da t'ɛmbi da tho, ni xĩnga gue'a ngue di sã di n'ofadi.

³² Mĩ dahra Agripa p'uya, bi 'yɛmbrã Festo:

—I sã da ma mathøgue na ra n'yohu na, ngue'mø hĩndĩ ädi da thop'u 'buhra dast'abi Roma.

27

Bi 'benhna Pablo, i ma Roma ja ra häi Italia.

¹ Mĩ zã bi ts'ãnni ngue da 'benngãhe p'uya, gdã mähme p'u ja ra häi Italia. Nuna ra Pablo, da guehmĩ'da yø ofadi, bi ndãpa n'na ra capita ni hu ngue ra Julio ngue da zits'i. Nuna ra Julio, yø n'yohu'u yø federal ni hu ngue ra Augusto. ² Dã ohe ra barco bi nɛxpɛ ja ra hnĩni Adramitio, i mpa p'u ja ra nnenga jathe ngue ra häi Asia. 'Da dã macãhe ra Aristarco nuna ra mmengu Tesalónica ja ra häi Macedonia. ³ Mĩ hyaxpɛya, dã søngãhe p'u ja ra hnĩni Sidón. Nuna ra Julio, ɛmmei di n'yørpauĩ masu ra Pablo na. Janangue bi unna nt'edi bi ma bá nu yø amigo p'u

ja ra hnini bi zoni. Nu'u yø amigo ra Pablo bi 'yørpabi masu, bi mäts'i. ⁴Ma pøngähe p'u ja ra hnini Sidón, daní nthocähe p'u ja ra häi Chipre nuna ja mbo ra jathe. Pe ngaha i go 'mø ma thocähe p'u ha ja na. ⁵Dá 'dangähe ra jathe, daní mpäcähe p'u ja ra nnenga jathe ngue ra häi Cilicia 'nghra häi Panfilia. Dá søngähe p'u ja ra hnini Mira, gue'a n'na ra danihni jap'u ja ra häi Licia'a.

⁶Nuna ra capita p'uya, ja bi dimp'u n'na ra barco bí nexpu ja ra hnini Alejandría, maní map'u ja ra häi Italia. Ja dá ogähe p'u ra barco p'uya ngue dá thohme p'u nnä mähme. ⁷Bi ma njammí pa ngue njanate ga 'yo ra barco. Xandøn hennitho ha dá thocähe p'u ja ra jathe handra hnini Gnido. Pe comma tobe di coscahe ra ndahi p'uya, daní nthocähe p'u handra häi Salmón. Dá nthets'ähe ra häi ja made ra jathe ni hu ngue ra Creta p'uya. ⁸Xandøn hennitho ha dá thogähe p'u ja rá nnengui'a ra häi'a. Sär'mø ma søngähe p'u ja n'na ra xequi säya yø barco ni hu ngue ra Buenos Puertos. Ya xma nguerpätho ja ra hnini Lasea.

⁹Pe ya xangu yø pa xi m'me p'uya. Ya nts'utho ngue to di n'yop'u ja ra jathe, porque ya tihí bá cuatyø pa ngue ra se'ye. Ra Pablo p'uya, tobe ximhma'u to di 'yonna barco, ¹⁰bi 'yembí:

—Agué n'yø'ah, ena gue nts'utho ga thohmu ya.

Porque di m'mehra barco 'ne di m'mehyø 'beni, asta 'necju ga tuh —bi 'yembí.

¹¹Pe himbi 'yørpätho masu ra capita'a te mmanä Pablo, sinoque go bi 'yec'githo te mman'a to di 'yonna barco, 'ne'a ra mmädi ngue ra barco. ¹²Di n'yembí ngue nu'a rá ts'äya ra barco jap'u bi uits'i, hingui ho ngue ja da thop'u ra se'ye. 'Da'igu bi mamp'uya ngue bi thogui. Di n'yembí ngue xamhmatho da zä da zømp'u ja ra hnini Fenice ngue ja xta thop'u ra se'ye. Gue'a n'na rá ts'äya yø barco jap'u ja ra häi Creta'a. Iet'inde ra dehe ra häi, ni nja ra häi norte 'ne ni nja ra häi sur.

Bi nangra ndate ndahi p'u ja ra jathe.

¹³Bi müdi bi n'yo ra huinna ndahi ni 'yë'a sur. Bi 'yemp'uya ngue da zä da thogui. Dá thocähe p'uya, dá tēnhne ra nnenga jathe ngue ra häi Creta. ¹⁴Himma ya'atho p'uya, bi nthēui n'na ra ndønthi ra barco. Gui hutyø ja'i na ra ndahi ngue ra Noreste. ¹⁵Bi gatra barco ra ndahi p'uya, ya hingui hät'i da hyegui. Dá thøjpahe ra 'yu ngue bi nønbnaya. ¹⁶Daní nthogähe p'u ja rá xutha n'na ra zit'u häi ja made ra jathe, ni hu ngue ra Claudia. Ya hints'ε hmisu 'yo ra ndahi'a ra xequi'a. Dá ne dá cut'ähe mbo ra dabarco n'na ra t'ubarco mambá gat'i, pe xanhennitho i yut'ambo. ¹⁷Nu'mø ma cut'ähe mbo'a p'uya, bi 'bännbabi yø nthahi

ra dābarco p'uya ngue ts'upī dī nxahyø xithε. I su ngue xtani mpa p'u ja yø 'bomūdehe nī hū ngue ra Sirte. Janangue bi gajpabi ra ulu nu'a enna ndahi p'uya. Bi japi ngue bi nōnhna ndahi ra barco. ¹⁸ Mī hyaxpaya, tobe nts'edi 'yodra ndahi. Bi thorbū ja ra jathe yø 'beni ra barco p'uya. ¹⁹ Rá hyu pa p'uya, dá hōt'ähe p'u ja ra jathe yø cosa mī ja mbo ra barco. ²⁰ Bi ma njammī pa ngue hindá nuhe ra hyadi, nī xingyø sø xcá nuhe ngue ra xui. Hōndra ndate ndahi fεxcähe. Ya dí εna ngue hīxcä ponje.

²¹ Bi ma njammī pa ngue hindá nsihmεhe. Bi m'mä inde ra Pablo p'uya, bi 'yεmbyø ja'i:

—Ague n'yø'ahū, nu'mø xqui 'yørpahū masu'a ra hya dá mangä ngue hin xcabá pømhū p'u Creta, hīxxti nts'onna barco ja ua 'mø, 'nε hīxxti m'mehyø 'beni 'mø. ²² Pε nuyá, 'yo tū nī mmūihū ya. Hīnjonda dū, hīnda hōndra barco dī m'mēdi. ²³ Porque dí ogä rá 'yε Oja, 'nε dí ørpa rá 'bεfi. Xtá nugä n'na ra anxε 'mø manxui ngue rá m'mēnhni Oja. ²⁴ Xä 'yεngä ra anxε: “Yo guí su ague Pablo. Jatho gui sømp'u 'būhra dast'abi Roma. Conná ngue'e dā yan'Oja ya yø ja'i guí n'youi ua ja ra barco ngue hīnda dū”, xä 'yεngui. ²⁵ Janangue nuya n'yø'ahū, 'yo di tū nī mmūihū ya, porque nugä dadi seguragä ngue nu'a ra hya xä xicä rá

anxε Oja, dī nja'a. ²⁶ Pε nuyá, jatho ngue ga thēhū n'na ra häi ja made ra jathe ya.

²⁷ Mī dāhra nde'a rá 'de'mā goho mā pa p'uya, dá thocähe p'u ja ra jathe nī hū ngue ra Adria. Nī 'yεnje ua, nī 'yεnje nū ra ndahi. Nu'mø mī zo made ra xui p'uya, nu'ū di 'yonna barco bi mmεya ngue ya nī ma dī nthεui ra häi. ²⁸ Bi 'yεni hangū ganhε ra dehe p'uya, 'däte mā'de'mā 'dato metro bi zūdi. Dá n'yogähe mīts'ū p'uya, māhømbi 'yεni hangū ganhε ra dehe. Ya māmī 'däte māyoto metrotho bi zūdi. ²⁹ Dí suhe p'uya, ngue dī nthεui ra barco yø do ja mbo ra jathe. Bi 'yεmmī goho yø xone t'εgui p'u ja rá xūtha ra barco p'uya ngue bi zammī. Dí xōnhne ngue dā hyats'i. ³⁰ Nu'ū mādi 'yonna barco p'uya, bi zänni ngue xtá 'dagui. Bi cā'mra t'ubarco p'u ja rá ya ra dābarco. I hätyø ja'i, εmbi ngue dā 'yεmmī mī'da yø xone t'εgui p'u ja rá ya ra barco ngue dā zammī xanho. ³¹ Pε ra Pablo bi 'yεmbrā capita co 'nε'ū yø soldado:

—Nu'mø ngue hīndi m'mæcua ja ra barco yū yø n'yohū di 'yonna barco, hīngui ponje 'mø —bi 'yεmbi.

³² Nu'ū yø soldado p'uya, bi hyεjpa yø nthahi māni nzūhra t'ubarco, bi hyorbū ja ra jathe. ³³ Mī necähäi p'uya, bi xihyø ja'i ra Pablo ngue gä dī nsihmε. Bi 'yεmbi:

—Ya rá 'de'mā goho mā pa ya ngue hīnjongui sīhmε, 'nε hīnjongui äha. ³⁴ Dí äcä ra

māte ya ngue guī nsihmēh, n'namhā guī hyāh ra ts'edi. Ya hīnjonda du ya, nī xīngā n'na nī xtāh di m'mēdi.

³⁵ Mī mānā Pablo nā ra hyā nā p'uya, bī macrā 'yē ngue bi hyācra hmē. Yø hmī yø dā yø jā'ī p'ū bi ja māmmādi Ojā. Bi xējpūya ngue bī mādi bī nsihmē. ³⁶ M'mēfa p'uya, gā bi hyū yø mmāi yø jā'ī. Janāngue bī nsihmē. ³⁷ Nū'a gāngu'ū mī op'ū ja rā barco p'uya, mī juadi commā yo ciento 'nē hyāte mā'dē'mā 'dato mā'yoh. ³⁸ Mī juate rā ts'ihmē yø jā'ī p'uya, bi hyøtra trigo p'ū ja rā jāthe, ī nnepe ngue hīndī hyū rā barco.

Ya bi thunt'a mbonthe rā barco.

³⁹ Nū'mø mī hyats'i xānho p'uya, nū'ū mādi 'yonnā barco hīngui padī temā hāi handī. Mī hyandā n'na rā 'yēthe ngue gā rā 'bomūdehe p'uya. Bi zānnī ngue ja xtī carpū rā barco. ⁴⁰ Bi hyējpabī yø nthāhī māmbi the yø xone t'ēgui p'uya, bi zop'ū ja rā jāthe'ū. Bi 'yannbā rā palanca gā 'yo rā barco p'uya. Bi gāspabī rā ulū p'ū ja rā za 'bāp'ū ja rā yā rā barco, ī nnepe ngue dā nōnhnā ndāhī. Rā barco p'uya, bi guarbū ja rā nenthe. ⁴¹ I mpa p'ū dī nthē yø ts'edi yø dehe p'uya. Bī ndūp'ū ja yø 'bomūdehe rā barco, ya hīngui sā di 'yanī. Bi 'uahrá xūtha rā barco p'uya ngue ēmmēī tōnhyø fūnthe. ⁴² Yø soldado p'uya bī ne xta

hyo yø ofādi, porque supī xtī nxaha ngue dā 'dagui. ⁴³ Pē nūnā rā capita bī nepe ngue dā bongrā Pablo, hīmbī japyø soldado xtā hyo yø ofādi. Sinoque bi 'bēpyø jā'ī ngue nū'ū pāhrā nxaha, dī nhýørbū ja rā dehe, dā zōn'a nenthe. ⁴⁴ Nū'ū hīngui pāhrā nxaha p'uya, dā gūxyø xēcā xithe jap'ū ja rā barco ngue dī 'yoxmā xōts'e rā dehe, ogue te mān'na mācosa jap'ū ja rā barco, dā hyats'ī ngue dī nxaha, dā zōn'a nenthe. Gue'a bī nja'a p'uya, ya hīnjombī dū.

28

Rā Pablo ya 'būp'ū ja rā t'uhāi ja mbo rā jāthe nī hū ngue rā Malta.

¹ Nū'mø gā mā sōngāhe nenthe p'uya, dā mmēyahe ngue nū'a rā hāi dā nthēhe nī hū ngue rā Malta. ² Mī sē'ū yø pa'ū, ngue marā 'yē. Pē nū'ū yø mmēngu p'ū ja rā hāi dā sōmhme bi 'yōrcāhe māsy, bi 'yū'a n'na rā sibi ngue dī nhatyø jā'ī. Bi xicje p'uya ngue gā cuat'ī gā nthē. ³ Bī ma rā Pablo ngue bī honnā 'yonza. Mī 'yats'a sibi rā za māmbā gū p'uya. Bā hsā'a n'na rā c'ēya ngue sū rā pa. Bi zaprá 'yē. ⁴ Nū'mø mī nū yø mmēngu p'ū ngue dī nts'ūnna c'ēyā p'ū ja rā 'yē rā Pablo, dī n'yēmbī n'na ngu n'na:

—Nūnā rā n'yohū 'būcua, rā nzequi rā hyote nā. Ya xpā mbongbū ja rā jāthe ya, pē dī castiga Ojā ngue nnepe dā dū.

⁵ Bi huacrā c'eyā p'ua ja ra sibi nā rā Pablo p'uya. Pē hinte bi ja rā 'yē. ⁶ Gātho yō jā'i p'uya, tō'mi ngue xta nnenna 'yē rā Pablo, ogue n'na ts'ūquits'ūtho xta ndāgui ngue dā dū. Tō'mi, tō'myō jā'i ngue te dā ja rā Pablo. Pē bi nū p'uya ngue hinte di jatho. Bi 'bātyō n'yomfēni yō jā'i p'uya, bi 'yēmbi ngue n'na rā dahmū nā rā Pablo.

⁷ Nūp'ua dā n'uspigāhe p'uya, ja orbūtho yō hāi n'na rā n'yohū ni hū ngue rā Publio. Gue'a dī mānda p'ua ja rā t'uhāi dā sōngāhe'a. Nhyū pa bi ja mmansūje, bi 'dacje rā ts'āya. ⁸ Nū'a rā papā rā Publio p'uya, mī oxpū ja rā t'ots'i ngue mādi hyēnni. Mī hēmbra pa, 'nē rā 'bicji. Bi ma rā Pablo ngue bā nū p'uya. Bi marpabi Oja, bi japyō 'yē p'ua ja rā do'yo rā dārquēhi. Bi zā p'uya. ⁹ Mī 'yōhyō jā'i'a te bi nja p'uya, nū'ua yō dārquēhi ngue yō mmēngu p'ua, bā ēhē ngue bi hmarpabi Oja, 'nē bi zā ha hēmbi. ¹⁰ Nūya yō jā'i ya, bi nū manhoje. M'mēfa p'uya, nū'mō mā ohe rā barco ngue dā mähme, bi 'dacje te ga homhme p'ua ja rā 'yū.

Bi zōn'a Roma rā Pablo.

¹¹ Mī gua'a nhyushnā dā m'mähme p'ua ja rā t'uhāi ja mbo rā jathe, mī jap'ua n'na rā barco mī tō'mi ngue dā thohra sē'yē, gue'a dā ohe'a p'uya. Bi nēxpū ja rā hnini Alejandría nā rā barco. Nū'a nnōpā senya rā barco p'uya, gue'a n'na rā cuate dahmū ni hū ngue rā Cástor,

man'na p'uya ni hū ngue rā Pólux. ¹² Dā sōngāhe p'ua ja rā hnini Siracusa p'uya. Ja dā m'mähme p'ua nhyū pa. ¹³ Mā mähme p'uya, dā tēnthohe rā nnēngā jathe, dā sōmhme p'ua ja rā hnini Regio. Mī hyaxpūya, bi n'yo rā ndāhi ni 'yē'a sur. Rā yo pa p'uya, dā sōngāhe p'ua ja rā hnini Puteoli. ¹⁴ Ja dā tinnāgāhe p'ua yō 'yēc'ēi p'uya. Bi xicje ngue dā m'mähme p'ua nyoto mā pa. M'mēfa p'uya, dā mähme Roma. ¹⁵ Nū'ua yō 'yēc'ēi bī 'būp'ua Roma, mī zā mī 'yōde ngue darā mpācāhe p'ua, bā ē'ua p'uya ngue dā c'athe p'ua ja rā hnini Tres Tabernas. Mī'da p'uya bi thogui ngue bā thacje p'ua ja rā hnini Foro de Apio. Nū'mō mā nthēgāhe'ua bā thacje p'uya, bi ja māmādī Oja rā Pablo, 'nē bi hyā rā ts'ēdi ngue bi nū yō mmī'yēc'ēiui. ¹⁶ Nū'mō mā sōngāhe Roma p'uya, nūnā rā capita nmī n'yogāhe, bi dāpyō ofādi nā rā mmīmhmūui. Pē rā Pablo bi njapi ngue bi m'mū'a n'nanni, hōnda n'na rā soldado bi mādi.

Rā Pablo bi mābrā hyā Oja p'ua Roma.

¹⁷ Rā hyū patho xta sōngāhe Roma p'uya, bi zōhnā Pablo ya yō n'yohū dī mānda p'ua ja yō nija dī mpēti yō judío, ngue bi nyāui. Bi 'yēmbi:

—Ague n'yō'ahū, hin tema nts'o dā ōt'ā ngue'a te ga nzācā yō judío. Ni xinga gue'ua yō costumbre mā mboxitahū di thinnagāui n'na rā hyā ngue gdi nnōmman'ua.

Pε maḍague'a, bi jocä p'ü Jerusalén, bi ma ma dägä p'ü 'bähyø mmεngu Roma. ¹⁸ Pε comma ngue hin tema hya bi dinngaguī ya bi 'yørca ra nt'änni, janangue bi ne xti thøgaguī. Porque hin tema hya bi nequi ngue da t'εmbi ni 'yup'ü ga tü. ¹⁹ Pε himbi ne yø judío ngue xti thøgaguī. Dä guecä p'üya, dá ädi ngue da thocä ua Roma 'bähra däst'abi, ngue da 'yørcaguī ra ts'üt'abi, maḍague'a hingui ja te rángue'a gui yajpä yø judío. ²⁰ Janangue guehna ra hya dá zon'nahü naya, ngue ga nyahü. Porque jatho ngue ga mmangä hanja na ra hya tø'myø judío ngue di nja. Nunä ra hya naya, guehna ga nthut'igä conyø cadena naya.

²¹ Mi dahyø judío p'üya, bi 'yεmbi:

—Hin tema sαcua di søcua ngue di 'yε'a Judea ngue nmayapi'i. Ni xinga gue'ü ma mmijudíoü di søcua dädi yap'a'i, oque di nnømman'ü. ²² Nu'a ra hya gui mbεni gui mmanya, di nne ga øcähe hague rá nja'a. Porque di pacähe ngue ndap'ü bi zä hnømman'ü na ra 'da'yo nt'εc'ei na —bi 'yεmbi.

²³ Janangue bi hyuspabi tema pa di mpeti p'üya. Pε xandøngu yø ja'i bi mpeti p'ü säya ra Pablo 'mø mi zønna pa. Bi da'mra hya ra Pablo 'mø mixudi, asta gue'mø mi dhra nde. I xihyø ja'i ha di njarp'ü di zo rá 'yε Oja. I nnepyø judío ngue nu'mø bi ðinyø mmäi'a te mmanä ley bi

'yotra Moisés, 'nε'a te bi 'yotyø pøngahya Oja, ya da 'yεc'ei ra Jesús. ²⁴ Bi nu manho 'da yø judío te bi manä Pablo. Mi'da p'üya, hingui εc'ei te xifi. ²⁵ Pε comma ngue hinga 'da'igu mmamp'üya, bi mädi bi bønyø ja'i ngue bi ma. Ra Pablo p'üya bi 'yεmbi:

—Majuani na ra hya bi manä Espiritu Santo 'mø mi bεnna ra hya bi manä pøngahya Isaías, ngue bi xihma mboxitahü, bi 'yεmbi: ²⁶ “Ni ma ya, bá xihyø judío na ra hya jaua, gui 'yεmbi: Dä 'yøhyø ja'i hanja ra hya ja ua, pε hinda ðinyø mmäi hanja ra hya da 'yøde. Nu te da nu yø ja'i, hinda ðinyø mmäi yø ja'i hanja'a te da nu. ²⁷ Porque nuya yø ja'i ya, i njot'i yø 'nyomfεni. Eñtho xa ngotyø gu ngue hingui nne da 'yøhra hya. Eñtho xa ts'antyo dä ngue hingui nne da hyε'ta te ja ngue da hyεti. Porque hingui nne da ðinyø mmäi hanja ra hya, 'nε hingui nne di 'bätyø mmäi ngue da 'yεc'εigui, n'namhma ngue ga punnbabi yø ts'oqui”, εn'Oja. ²⁸ A nuyá, dämi pahma ya ngue nunä ra hya bá pεn'Oja ngue di mpøhyø ja'i, di 'bennba rá m'mahyø ja'i hingyø judío naya. Nu'ü p'üya da 'yø'mø bi sifi.

²⁹ Mi manä Pablo na p'üya, bi ma yø judío, pε di nju'mahyase p'ü ni ma. ³⁰ Nunä ra Pablo, nyo jeya bi m'marp'ü ja ra ngu bi hmihj. Pε gä di unna ts'äya'ü yø ja'i bádi zengua p'ü 'bui. ³¹ Bi hya

ra ts'edi xihyø ja'i ha di njap'u
di zo rá 'ye Oja. Bi xännba
yø ja'i ha exa nja na ra hya
ngue ra Hmu Jesucristo. Pe
hijnondi hejpi.

Romanos

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba yø 'yɛc'ɛi Roma.

¹ Nügä drá Pablo, rá mɛfigä ra Jesucristo. Nuna Oja bi 'yɛxqui ngue drá representantegä ra Jesucristo. Bi huangagui Oja ngue ga mmambrá hoga 'da'yo hya.

² Ya mandønjam'mø tho bi 'yorpɛ ja ra Maca Libro yø pøngahya Oja ngue da 'yɛhra pa di nja ya yø hya n'youi na ra hoga 'da'yo hya. ³ Nuna ra hoga 'da'yo hya na, i mma hanja na ma Hmuɥɥ Jesucristo rá Ts'unt'u Oja. I mma ngue bi nja'i, 'nɛ quehna rá mbom'meto ra dast'abi David. ⁴ Pɛ nu'a rá maca te ra Jesucristo, di nɛqui xanho ngue hingra ja'itho, porque bi bɛnnate 'mø mi du. Janangue nts'editho di nɛqui ngue rá Ts'unt'u Oja.

⁵ Ra Jesucristo bi 'yøtra mate bi 'dacrä 'bɛfi ngue rá representantegui. I nneque ngue ndap'u bi zä yø häi, ga xicä ra hoga 'da'yo hya yø ja'i, 'nɛ da 'yɛc'ɛi. Da 'yøtyø ja'i'a ra hya ga xifi. Co nuna ra hya na, yø ja'i da 'yɛspabi ra Jesucristo. ⁶ A nuya yø ja'i bi zon'na Oja ngue bi 'yɛc'ɛi ra Jesucristo, xquet'a nzon'naɥ Oja ngue gui 'yɛc'ɛiɥ ra Jesucristo ya.

⁷ Dadi zengua'ahɥ, ague gyø mmɛnguhɥ Roma. Bi ma'ahɥ

Oja, gue'a i zon'naɥ'a ngue gui sohɥ rá 'yɛ. Dí nnegä ngue nuna Oja ma Papáɥ co 'nɛhna ma Hmuɥɥ Jesucristo di jap'ahɥ 'nɛ da hyut'a ni mmahɥ.

-----

⁸ A nuyá, ngue dí ɛc'ɛi ra Jesucristo, ya da zä ga mmat'Oja. Nu'mø dí mmat'Oja, dadi ja mammadí Oja conná ngue'ahɥ. Porque dadi johya ngue nuna ni nt'ɛc'ɛiɥ i ja, ya i hma ndap'u bi zä. ⁹ A nugä, dí hahma mmäi ngue dí ørpabi rá 'bɛfi Oja. Dí mmangä ra hoga 'da'yo hya ngue hanja rá Ts'unt'u Oja. Pɛ pa Oja ngue nu'mø dí mmat'Oja, zant'a dadi tet'ahɥ p'u dí mmat'Oja. ¹⁰ Nügä, ɛmmɛi dí äpra mate Oja xamhmatho ngue Oja da nu ha di japi ngue da zä ga mmagä p'u gui 'bɛhmɥ. ¹¹ Porque dí nne ga mmagä p'u ga ma nu'ahɥ. Gue'a di zä ga o'ahɥnyu xanho hanja Oja'a, n'namhma ngue man'na gui hyahɥ ra ts'edi. ¹² Dí nnegä ngue nuna ma nt'ɛc'ɛiɥ i ja, man'na ga nhyathɥ ra ts'edi n'na ngu n'najɥ.

¹³ Ague ma zi cu'ahɥ, dí nne gui pahmɥ ngue ya xangu yø nnidi xtá sänni ga ma nu'ahɥ. Pɛ asta guehya hingui sä ga mmap'u. Nu'a nna ne ga mmagä p'u, dí nne ga japä mi'da yø ja'i ngue da 'yɛc'ɛi ra Jesucristo tengutho dí ørpabi yø ja'i 'bɛi ndap'u bi zä. ¹⁴ A nugä 'yo ma güenda ngue ga xihra hoga

'da'yo hya gätho yø ja'i. Ga xihra hya yø basu_hcu_a, ga xihra hya' _h h_hngyø basu_hcu_a.
 15 Janangue nügä, nu' _h ni mm_hnguh_h 'b_hp' _h ja ra hnini Roma, janjuan_h ngue d_h nne ga xicä ra hoga 'da'yo hya' _h.

-----
 16 Nügä hind_h p_hs'ma sä ngue ga mmangä na ra hoga 'da'yo hya. Porque nuna ra hya na, n'youi rá ts'edi Oja para ngue d_h nyani gätho yø ja'i da 'y_hc'ei ra hya. Hinga h_hndyø judío d_h nyanyø te, sinoque xquet'a 'n_h' _h h_hngyø judío d_h nyanyø te 'mø da 'y_hc'ei ra hya. 17 Nuna ra hoga 'da'yo hya na, ja t_hmp' _h ma mm_hih_h ngue Oja di hojpa rá ts'oqui ra ja'i, h_hntho da 'y_hc'ei ra Jesucristo n'na. Nguna ra hya mmamp' _h ja ra Maca Libro ngue ena: "Nu to da 'y_hc'ei Oja, gue'a ra ja'i di hojpabi rá ts'oqui'a 'n_h di unna 'da'yo te ra ja'i".

-----
 18 Ya d_h nnuh_h ngue nuna Oja bí 'b_h mah_hts'i, ra ndussutho ra castigo da japyø ja'i ngue yø ts'oc'ei. Porque nuya yø ja'i ya, nuna te ra nts'o øt'e, hind_h japi da fahna ra hya majuan_h. 19 I jahma ha rá nja ngu_hp' _h di fadi ngue 'b_h Oja. Porque nuna Oja i udi hanja ngue 'b_hi. 20 A nuyá, nuna Oja na, h_hngongui nnu na, p_h nu te bi hoqui, ga d_h nnuh_h. Ja d_h n_hqui p' _h ngue 'b_h Oja. Mi zä mi nja ra ximhäi, ya bi n_hqui ngue 'b_h Oja, 'n_h ja rá ts'edi para zantho. Ya

hingui säp' _h da 'y_hnyø ja'i ngue hingui pad_h ngue 'b_h Oja. 21 Madague'a pahyø ja'i ngue 'b_h Oja, p_h hingui _hspi ngue da 'y_hembi gue'a Oja'a. Ni xindi ja mammadi. Nu'a te gäma hya ngue yø hyas_h yø ja'i, ga h_hnte d_h muui. Gue'a corpabi yø n'yomf_hni'a. 22 Yø ja'i ena ngue ja yø mfadi, p_h nu te øt'e, gue'a gui n_hqui ngue h_hnte pad_h. 23 Porque yø ja'i hingui _hspabi na Oja magues_h h_hngam'mø da du. Guego _hspabi' _h yø dahmu ja yø hm_h tengutho ra ja'i nuna da thotho. Bi hocyø dahmu ngue yø ts'int_h' _h, bi hocyø dahmu ngue yø c'eya, bi hocyø dahmu ngue yø zu' _h ja goho yø gua, _hembi ngue gue' _h Oja' _h.

24 Ngue nguna bi 'yøtyø ja'i, nuna Oja ya bi hyep' _h, bi unna 'yu yø ja'i ngue da 'yøt'a te ra nts'o so yø mm_hi. A nu yø ja'i p' _hya, ra 'be'isätho te d_h n'yørpe n'na ngu n'na. 25 Guehya yø ja'i h_hmbi ne da 'y_hc'ei na ra hya majuan_h para ngue da badi hanja Oja. Sinoque nu'a ra fehni, gue'a _hc'ei'a. P_h yø ja'i hingui thanne Oja, nuna bi hoqui te gäma cosa i ja. Sinoque gue' _h yø cosa bi hoc'a Oja thanne yø ja'i. 'N_h gue' _h nnu mansu' _h. Conque nuna majuan_h ngue Oja p' _hya, h_hnt'a ni 'yup' _h ngue da ma nthanne para zantho'a. Da ngut'atho.

26 Janangue nuna Oja, di unna 'yu yø ja'i ngue da 'yøt'a te yø 'be'isä ga 'yo. Nu yø xisu hingui nne d_h

nthati ngue di m'mahyø ndø, sinoque yø mmixisuii di n'uni ngue di 'bespabi yø sä. ²⁷ Xquet'a njarbatho yø n'yohu p'aya, hinguï nne ngue di nthati ngue di m'mahyø xisu. Sinoque di n'uni ngue yø mmín'yohui di 'berpabi yø sä. Pε nu'a ra nts'o ga 'yo ya yø ja'i ya, ya ja rá njut'i'a te øt'e, ngue gá ra m'mædi ga 'yo.

²⁸ A nu yø ja'i hinguï nne da badí hanja Oja, janangue nuna Oja bi hyep'u, bi unna 'yu yø ja'i da 'yøt'a te ra nts'o so yø mmæi ngue hinni 'yup'u da 'yøt'e. ²⁹ Ya xa bennba yø mmæi yø ja'i'a ra nts'o ga 'yo. A nu yø ja'i, yø 'yots'om'mäi, yø ts'oc'ei, man'na ni netho ngue di xandi te pets'i, yø zeya, yø hyote, yø nequisui, yø hyäte, yø mambethani. ³⁰ En'a häi yø mmic'eiui p'u ha ya. 'Nε nnu man'u Oja, hijnongui su, yø dennate, di 'yets'i ha ya, honi ha di zä da 'yøtra nts'o. Hinguï εc'ei rá papá ogue rá mamá 'mø nzofø. ³¹ Ma 'bedi yø mmæi. Nu te mma ngue da 'yøt'e, hinguï øt'e. Hin'yu yø yemmæi, 'nε hñdi punnbabi yø mmic'eiui. Hin'yu yø huεcate. ³² Nuya yø ja'i øtya yø hya ja ua, padí xanho ngue mman'Oja ngue da japra castigo ya yø ja'i øtra ts'oqui. Pε yø ja'i ena man'na di sigue ni 'yøtho ra ts'oqui. Nu'mø nnu ngue xants'o te øtyø mmic'eiui, asta di johya.

2

¹ Nu to gá haspa ra güenda te ga 'yo rá mmic'eiui, εmbi ngue da ma ra castigo ngue ra ts'oqui øt'e, pε nuna ra ja'i haxra güenda, guehna di jase p'u da ma ra castigo na, porque xquet'a ja rá ts'oqui. ² Dí pahma njuani ngue nuna Oja, go ni 'yup'u da hyaspa ra güenda'a te gá ra nts'o øtyø ja'i na. ³ Nu to gátho mma ngue da ma ra castigo rá mmic'eiui ngue xants'o te øt'e, 'nε xquet'a njase p'u ngue xants'o te øt'e, xquet'a 'nεhya hñdi mpommi ra castigo ya. ⁴ ¿Ua hñdi unna güenda na ra ja'i na, ngue hanja ngue nuna Oja, hinga 'bexque'a di japra castigo ra ja'i 'mø xants'o te øt'e? Ra ja'i i jonnabi rá mate Oja, porque Oja i tømra ja'i ngue da hyep'u ra nts'o ga 'yo. ⁵ Nu ra ja'i xandønna xi rá mmæi ngue hinguï nne da hyep'u ra nts'o ga 'yo, pε nu'mø ra pa daní hyaxra güenda Oja, man'na xangu ra castigo da thohna ra ja'i njap'u.

⁶ Nuna Oja, nu te xa 'yøt'e n'na ngu n'na yø ja'i, gue'a ra njut'i di t'un'na. ⁷ Nuna Oja, ra 'da'yo te di unni te'o ya ga 'bu'a ngue høndra nho øt'e, i honnbi ngue ha di hnu manho Oja 'nε di ja ndummæi ngue honi ha di yarbæ di manda Oja para zantho. ⁸ Pε Oja, da japra castigo ya yø ja'i festho ra hya 'nε hinguï nne da 'yεc'ei na ra hya majuaní, sinoque gue'a te xants'o ga 'yo. ⁹ Ra ndø dummæi da

thogui te'o gätho xants'o te ga 'yo. Hinga høndyø judío, sinoque 'nɛ'u hingyø judío mathoguiho ra n'u da zä. ¹⁰ Pɛ nu'u yø ja'i ngue gä ra nho ga 'yo, gä ra nho di t'unn̄i. Oja da 'yøt'e ngue da hnu mansu 'nɛ da hyurpa yø mm̄ai. Hinga høndyø judío, sinoque xquet'a 'nɛ'u hingyø judío di nth̄eui ra nho. ¹¹ Porque nuna Oja, n'na ngu n'na yø ja'i da hyaspabi xandønho ra güenda.

¹² A nuyá, gätho yø ja'i, gä ja yø ts'oqui. Pɛ nuna Oja da hyaspabi ra güenda. A nu yø ja'i ngue hingu pa'a ra ley ga 'yo yø judío, xquet'a da thaspa ra güenda co nu'a te ra hya pad̄i. Pɛ nu yø ja'i pad̄i te mmamp'u ja ra ley ga 'yo yø judío, da thaspabi ra güenda co nu'a te ra hya nt'ot'i p'u ja ra ley. ¹³ Porque Oja hind̄i nu manho yø ja'i'a ngue høntho da bad̄i te mmamp'u ja rá ley Oja. Nu'u yø ja'i nnu manho Oja, gue'u yø ja'i da 'yøt'a te ra nho mmamp'u ja rá ley Oja'u. ¹⁴ A nuyá, madague'a 'b̄hyø ja'i ngue hinjam'mø xa 'yøde te ra hya nt'ot'i p'u ja ra ley ga 'yo yø judío, pɛ xquet'a ya pase'a te ra nho di manda Oja ngue da n'yo. Porque pase p'u ja yø n'yomfɛni'a te ra nho i jatho ngue da 'yøt'e. Ya xquet'a di nth̄eui'a te ra nho mmamp'u ja rá ley Oja. ¹⁵ Nu'a te ga 'yo, gue'a gui nɛqui'a ngue pap'u ja yø n'yomfɛni'a te ra nho mmamp'u ja ra ley nuna ja ngue da 'yøt'e. I pahyø ja'i

ngue'mø xanho te øt'e, ogue hingu ho te øt'e. ¹⁶ Nu te gäma hya mbɛmp'u ja yø mm̄ai yø ja'i, nuna Oja, da 'yɛhra pa da pɛnhna Jesucristo ngue da hyaspa ra güenda yø ja'i te gäma hya mbɛni. Guehna ra hya dí mmangä naya mente ngue dadi 'yongä ra hoga 'da'yo hya.

¹⁷ Nu'u yø judío, dí nne ga xi'ah̄u te ra hya ja ngue da thogui. Guehya pad̄i xanho te mmamp'u ja ra ley bi 'yotra Moisés. 'Nɛ di 'yɛts'ingue pad̄i xanho hanja Oja. ¹⁸ Yø judío pad̄i xanho hanja'a te rá pähä Oja, porque nuna ra ley i ca, guehna xännbabi na ndana gue'a ra nho i jatho ngue da 'yøt'e. ¹⁹ I ɛna ngue yø mbadi xandønho, da zä da xännbabi yø ja'i ɛntho yø xädä ngue 'yo 'bɛxui. ²⁰ I ɛna ngue pad̄i xandønho ha di japra hya da xännbabi'u yø ja'i h̄inte pad̄i. I ɛna ngue pad̄i xandønho ha di japra hya di opan'yu'u yø ja'i hingu pad̄i hanja ra hya. Porque nup'u ja ra ley, i ɛna ngue gä ja bí j̄jpu'a ra hya majuan̄i ngue xännbabi yø ja'i. ²¹ Pɛ xi'mø ɛna ngue majuan̄i'a te ra hya xännbabi m̄i'da yø ja'i, ¿hanja'mø ngue hingu øt'a te ra hya xännbate 'mø? I ɛmbi ngue hingu ho di mpɛ yø ja'i, ¿hanja'mø ngue go i mpɛse? ²² I ɛmbi ngue hingu ho di n'yots'om'mäi yø ja'i, 'nɛ go 'yots'om'mäise. I ɛna ngue hingu nnu manho yø dahmu, pɛ nuya p'aya, guehya pɛse'a ra mɛnyu di mpɛti p'u ja ra nija ya. ²³ Di 'yɛts'i

ngue ɛna padī xandønhø'a te rā hya mmamp'ɥ ja rā ley. Pɛ nuyá, guehya hinguī øtya yø hya mmamp'ɥ ja rā ley ya, go guehya yø ts'oqui ya nguɛp'ɥ hinguī nnu mansu Oja yø ja'í. ²⁴ I nt'ot'i p'ɥ ja rā Maca Libro ngue ɛna: "Go nī ts'oquihɥ p'ɥ nnømmañ'ɥ Oja ya yø ja'í hingyø judío", i ɛna hya.

²⁵ Nu rā ja'í bī mī ngue rā judío, ya xanho ngue'mø øt'e te gāma hya mmamp'ɥ ja rā ley ga 'yo yø mmjudíou. Pɛ nu'mø hinguī øt'e te gāma hya mmamp'ɥ ja rā ley, ya hĩnte dī muui, madague'a bī mī ngue rā judío. ²⁶ A nu rā ja'í hĩgra judío, 'nɛ dā 'yøt'e te mmamp'ɥ ja rā ley ga 'yo yø judío, ya rá ja'í Oja. Ya cohi tengutho 'mø dra judío.

²⁷ Nu rā ja'í ngue hĩgra judío pɛ øt'e te mmamp'ɥ ja rā ley, ya dī nɛquī xanho ngue ja rá ts'oqui rā judío. Porque ja ha nt'ot'i rā ley i ca, 'nɛ hinguī øt'e te mmamp'ɥ ja rā ley i ca.

²⁸ It'ɛmbi ngue rā judío, gue'a rá ja'í Oja'a. Pɛ himma juani ngue rá ja'í Oja rā ja'í nu'a høntho bī mī ngue rá basi rā judío, oque n'youi rā hmɛpya rá do'yo tengutho yø judío ngue n'youi rā circuncisión.

²⁹ A nu'a majuanī ngue rá ja'í Oja, gue'a rā ja'í hāhrá mmwi ngue hɛp'ɥ rā nts'o'a. Guehna rā ja'í nnu manho Oja na p'ɥya, madague'a ngue hĩngo nnu manho yø ja'í.

3

¹ Pɛ nuna rā hya dī mmangä, hĩndī mmangä

ngue hĩnte dī muui te bi 'yøt'Oja ngue bi huanhyø judío 'nɛ bī manda bī njapra hmɛpya ngue rā circuncisión.

² Porque xangu ha rá nja rā hya. Porque gue'ɥ yø judío, mā datho ngue bi fātrá hya Oja. ³ A nuyá, nu 'da'ɥ yø judío ya, ya bi hɛp'ɥ Oja. Pɛ, çua rángue bi hɛp'ɥ Oja'ɥ, ua go 'nɛ'a Oja dā hɛp'ɥ'a rá hya bī mā ngue dā 'yøt'e?

⁴ Nu'a, hĩn'na'a. Madague'a gā yø fehni yø ja'í, pɛ nuna Oja hĩjam'mø di fehni na. Nguna rā hya nt'ot'i p'ɥ ja rā Maca Libro, i ɛna: "Nu'í mā Oja'í, dī nɛquī ngue nu'a te rā hya guī mma, gā xanho. Hĩjonni ja'í dā bønī dā 'yɛmbi ngue hĩnga gue'a rā hya guī mma", i ɛna.

⁵ Pɛ xi'mø ngue gue'a rā nts'o dí øthɥ, ja dī nɛquī p'ɥ ngue tate xandønhø Oja, çdana ja ngue ga mmamhmɥ ya 'mø? Çua dā zā ga ɛmhmɥ ngue ya hĩnnī 'yup'ɥ te dā 'yørcahɥ Oja ngue dā jacjɥ rā castigo 'mø? Porque gue'a yø hya yø ja'í'a. ⁶ Nu'a rā hya'a, hĩnda zā ngue gue'a ga mmamhmɥ'a. Porque nu'mø ya hĩnnī 'yup'ɥ te ørcahɥ Oja, çha di zā dā hyaspabi rā güenda yø ja'í 'bɥ'a nximhäi 'mø?

⁷ Pɛ xi'mø mmanna fehni n'na, ja dī nɛquī p'ɥ ngue nuna Oja i tate xandønhø rá hya, porque hĩjam'mø di fehni Oja, çua sä ga ɛmhmɥ ngue ya hĩnnī 'yup'ɥ dā hasca rā güenda mā ts'oquihɥ na Oja 'mø? ⁸ Ya sätho ngue man'na xants'o te ga øthɥ

'mø, n'namhma ngue da zä ga mamhmæ ngue di honnbahæ ha di nεqui ngue xandønho Oja. Nunä rä hyä naya, i 'bæ i'da yø ja'i di yajpagui ngue εngui ngue ngu'a rä hyä di xännbate. Pε himma juani ngue xants'o te di xännbate. Nuyä yø ja'i mman'a rä hyä'a, guehya yø ja'i ni 'yup'æ da ma rä castigo ya.

-----
 9 Xi ya 'mø, çua man'na tate xanho'æ yø judío ngue gätho mi'da yø ja'i ya 'mø? Nu'a rä hyä'a, hinda zä'a. Porque ya di mmangä ngue ngu'æ yø judío, ngu'æ hinygø judío, Gä ja yø ts'oqui. 10 Nup'æ ja rä Maca Libro nt'ot'i p'æ rä hyä ngue εnä: "Hinjonni ja'i di pøni ngue xtanho te ga 'yo, ni xinga n'na nc'ei. 11 Hinjonni ja'i di pøni ngue di tini hanja rä hyä. Ni xinga n'na nc'ei di pøni ngue da hyon'Oja. 12 Gätho yø ja'i ya xä hyep'æ Oja. Porque xøgue Gä rä m'mædi ga 'yo. Hinjongui pøni ngue xtanho te øt'e, ni xinga n'na nc'ei. 13 Nu'mø bi nya yø ja'i, tengutho 'mø bi ma nts'ots'i p'æ o rä ánima, njapæ ga nts'o rä hyä pønna ne. Gä rä fehni ga ya. Ra ndate n'youi yø hyä pønna ne rä ja'i, tengutho rä pozæ 'mø bi za rä ja'i n'youi rä ndate p'æ ha sa. 14 Høndrä ts'ate ga ya, hinjam'mø di ya manho. 15 Høndrä nthote nne. 16 Nup'æ ha ni ma, Gä rä nts'onni ørpa yø ja'i. 17 Nu'a da japi ngue hindi nsæhyø ja'i, hingui padi ha rä nja'a rä

hyä'a. 18 Ni xinga gue'a di so yø mmæi ngue da nu mansu Oja".

19 Nguna rä hyä nt'ot'i p'æ ja rä ley Oja. Janangue nuyä, hingui sä ngue to da 'yεnä ngue hin'yæ rä ts'oqui. Porque nu'a te rä hyä mmanna ley, i mman'a te ga 'yo yø ja'i ca'a rä ley'a. Guehna rä hyä mman'Oja nä ngue gätho yø ja'i 'bæ'a nximhäi, Gä ja yø ts'oqui. 20 Nu'a te Gä rä nho di manda rä ley ga 'yo yø judío, hinjongui pøni ngue di øt'e. Janangue nuyä, nu to εnä ngue ga 'yo'a te di manda rä ley, pε hinga gue'a di nyannä te'a. Porque Oja bi unna ley para ngue ga pahmæ ngue ja mä ts'oquiæ.

-----
 21 A nuyä, rä hoga 'da'yo hyä i mma ha rä nja rä hyä ngue di hoga mä ts'oquiæ Oja. Ya di nεqui ngue bi hogatho mä ts'oquiæ Oja, hinga gue'a rä ley ga 'yo yø judío i nhohma ts'oquiæ. Nup'æ ja rä ley, nu'æ yø pøngahya Oja bi 'bet'o rä hyä ngue da zønna pa da yanjæ Oja. 22 Nunä Oja, di hoga mä ts'oquiæ 'mø ga εc'eiæ ngue ya bi yanjæ rä Jesucristo. Hønt'o bi zä mä ja'i da 'yεc'ei, di hojpabi rä ts'oqui. Porque gätho yø ja'i, mahyonitho ngue guehna Oja di hojpabi yø ts'oqui. 23 Porque gätho yø ja'i, Gä ja yø ts'oqui. Hinjongui pøni ngue di øt'a te rä nho i nne Oja ngue da 'yøtyø ja'i. 24 Nunä

Oja, ra matetho bi 'yøt'e ngue bi hoga ma ts'oquih. Porque ra Jesucristo gue'a bi gurca ma ts'oquih'a. ²⁵ Nuna Oja, ba pēnhna Cristo para ngue yø hmi yø dā yø ja'i p'u da tho. Bi du ngue di hojpa yø ts'oqui gātho yø ja'i da 'yεc'ei. Nu'mø mi du ra Cristo, ya bi nequi hanja ra hya ngue ya bi nhohyø ts'oqui yø ja'i. Nu'mø yø pa xa thogui, xa nzerpa yø ja'i na Oja, himbi menhna castigo ngue yø ts'oqui xa 'yøt'a m'met'o. ²⁶ Pe nuya ngue ya bi du ra Cristo, ya di nequi ngue njut'i gātho yø ts'oqui yø ja'i. A nuyá, ya dí haxh njuani ngue Oja, njuantho ra ts'at'abi øt'e, nu te'o gātho εc'ei ra Jesucristo, gue'u di hojpa yø ts'oqui'u.

²⁷ Xi ya, çhapu di nequi yø hya'u di 'yεts'i, ena ngue ja tema nho bi 'yøt'e ngue i nhohyø ts'oqui ya? Ya hinha di nequi'a ya. Porque nu'a i nyanma teh, hinga gue'a ngue ga øth'u'a te mmamp'u ja ra ley'a. Sinoque nu'a i nyanma teh, gue'a ma nt'εc'eiha ja'a. ²⁸ A nuyá, ya dí nuhu ngue nu'a i nhohma ts'oquih, hinga gue'a ngue ga øth'u yø hya mmamp'u ja ra ley ga 'yo yø judío'a. Nu'a di nhohra ts'oqui, gue'a ngue da t'εc'ei ra Jesucristo'a.

²⁹ Xi Oja, çua en'a ngue hont'u yø judío yø Oja'a? Çuangui mman'Oja ngue 'ne'u hingyø judío yø ja'i Oja? Majuani ngue xquet'a 'ne'u. ³⁰ Porque nuna Oja, 'dase na. 'Ne guehna di hojpi gātho yø

ja'i da 'yεc'ei ra Jesucristo na, ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, gā di hojpi. ³¹ Xi ya, ngue ja ma nt'εc'eiha, çua da zā ga emhu ngue ya hinga øth'u'a te ra nho mmamp'u ja ra ley ya'mø? 'Yo gui mman'a tengu'a. Hante gue man'na gue'a di zāp'u ga øth'u'a te mmamp'u ja ra ley'a.

4

¹ Xi ma mboxitahu ra Abraham, çte 'be'a bi 'yøt'e ngue Oja bi hojpa bi yø ts'oqui? ² Nu'mø ngue ra Abraham ja tema nho bi 'yøt'e janangue Oja bi hojpa bi yø ts'oqui, ya sãp'u da 'yεna di 'yεx'mø. Pe pa Oja ngue hingui sã di 'yεts'i. ³ I mmamp'u ja ra Maca Libro ha bi nja ngue Oja bi hojpa bi ra Abraham ngue ena: "Ra Abraham bi 'yεc'ei ngue di nja'a te ra hya xi xi Oja. Nu'a i 'yεc'ei p'uya, Oja bi hojpa bi", i ena. ⁴ A nuyá, nu'mø ngue to øt'a n'na ra 'befi, nu'a ra nzabi ma t'unni, ya hinga matetho t'ørpe ngue'a te ma t'unni, sinoque thupi. ⁵ Pe Oja hingui enja ngue ja tema 'befi ga øth'u ngue di hoga ma ts'oquih. Porque Oja, ra matetho bi 'yøt'e ngue bi hoga ma ts'oquih. A nuyá, hontho ga εc'eiha ngue Oja di nja'a te bi ma. ⁶ Ra David bi ma ngue ra mmēnthi di nthēui yø ja'i nu'u di hojpa bi Oja, madague'a hingui øt'e gātho'a te ra nho ja ngue da 'yøt'e. ⁷ Bi 'yεna: "Ya ra mmēnthi bi nthēui yø ja'i, nu'u di

punnbabi Oja. Ya hinda japra castigo ngue yø ts'oqui xa 'yøt'e. ⁸ Ya ra mmenthitho bi nthēui yø ja'i nu'u ja yø ts'oqui 'nē di hojpatho Oja yø ts'oqui", i ena.

⁹ Xina ra mmenthī na, ŷua hōndyø judío mmēpya yø do'yo di nthēui na ra hya na? Nu'a, hin'na'a. Sinoque 'nē'u yø ja'i hinga mhmēpya yø do'yo di nthēui na ra mmenthī na. Porque dí xi'ahū ngue ra Abraham bi 'yēc'ei ngue di nja'a te ra hya bi xi Oja. Nu'a i 'yēc'ei p'uya, gue'a i hojpabi Oja'a. ¹⁰ Xi'mø mi ma mahojpi ra Abraham, ŷua ya mhmēpya, ua gue tobe hīmmanī hmēpya 'mø mi ma mahojpi? Nuná, bi ma mahojpi hante ngue da hmēpya. ¹¹ M'mefa p'uya, ra Abraham bi njapra hmēpya ngue ra circuncisión, gue'a bi nōpa hmēpya Oja ngue ya bi hojpi ngue bi 'yēc'ei. Janangue nuyá, guehna ra Abraham i nnōpa papá to gátho ja yø nt'ēc'ei ya. Madague'a hinguī n'youi ra hmēpya ngue ra circuncisión, pē Oja di hojpi. ¹² Xquet'a ra Abraham guehna bi nōpa papá'u to gá bi njapra hmēpya ngue ra circuncisión. Pē hinga hōntho bi nōpa papá ngue n'youi ra hmēpya, sinoque bi nōpa papá ngue bi dennbabi rá nt'ēc'ei bi nja ra Abraham hante ngue da hmēpya.

-----
¹³ Nuná Oja, bi yarpabi n'na ra hya ra Abraham ngue

nu'u yø mbom'meto, di t'unna häi da gohmi gá rá ngūni nximhäi. Pē hingue i t'unna häi da gohmi ngue da t'ēmbi bi 'yøt'e gátho'a te mmamp'u ja ra ley. Nu'a, hin'na'a. Sinoque bi 'yēc'ei ngue Oja bi hojpabi yø ts'oqui, janangue bi t'un'na ra häi da gohmi. ¹⁴ Nu'mø di t'ēnjū ngue jatho gá øthū te gá mmamp'u ja ra ley, ja di n'nacjū'a te ra hya di yat'a Oja, ya hinte ni bōntho mā nt'ēc'ei hū 'mø. Xi mmangu'a ra hya di yat'a Oja p'uya, xquet'a hinte ni bōntho 'mø, porque gá ja yø ts'oqui yø ja'i. ¹⁵ 'Nē nu'a ra ley, ra castigotho n'youi'a. Nup'u hapu fadi temā hya mmanna ley, ya pahyø ja'i ngue ja yø ts'oqui, porque hinguī øt'e te mmamp'u ja ra ley.

¹⁶ Nuná ra hya di yat'a Oja, i mma ngue gue'u yø ja'i da 'yēc'ei, di japi. Ya di nēqui p'uya ngue Oja ra matetho bi 'yøt'e ngue di japi to da 'yēc'ei. Hinguī mman'Oja ngue da hōnt'u to da 'yøt'e te mmamp'u ja ra ley di japi. Porque ra ja'i ja rá nt'ēc'ei tengutho rá nt'ēc'ei bi nja ra Abraham, ya guehna ra Abraham i nnōpe ngue rá papá ra 'yēc'ei. ¹⁷ Guehna i nne da manna hya bi xi Oja ra Abraham ngue bi 'yēmbi: "Ague Abraham, gá øt'a ngue guī cohi grá papá ya. Porque xangu ni basi di nxandi gá rá ngūni nximhäi", bi yēmbi. Nuná ra Abraham bi 'yēc'ei te bi man'Oja, porque Oja i sä da 'yøt'e ngue di bēnnate'u to

ya xā ndū. Ximmī sā dā 'yōt'e
ngue dī m'mu'ū yō bāsī tobe
hīngui 'bui.

18 Rā Abraham bi xi Oja
ngue dī m'muhrá bāsī, nūnā
rā bāsī dī m'mui, dī nxandī
ndap'ū bī zā gā rā ximhāi.
'Nε hīngui sā di 'bede hangū
gā ngu. Rā Abraham hīmbi
badī ha di zā dī nja nā rā
hya nā, pε nu'a te rā hya
bi xi Oja, bi 'yεc'ei' ngue dī
nja. 19 Rā Abraham rá nζεgui
ya mmēmī 'bu'a n'na ciento
njeya. Rā Sara p'uya, xquet'a
ya rā bōdāc'ei. Ya xī tho-
hyō pa p'ū xtī m'muhrá bāsī.
Pε rā Abraham hīmbi 'behrá
nt'εc'ei bī nja. 20 Hīnjam'mø bī
nyobēni. Sinoque n'nat'a bi
bēni' ngue dī nja'a te rā hya xi
xi Oja. Bi hya rā ts'edi εc'ei' tho
ngue dī m'muhrá bāsī xi xi
Oja' ngue dī m'mui. Janāngue
εspatho Oja. 21 Nūnā rā Abra-
ham ya mān'natho di segura
p'uya ngue Oja i ja rá ts'edi
dā 'yōt'a te gāma hya di yat'i
ngue dī nja. 22 Nūnā rá nt'εc'ei
bī nja rā Abraham, guehna i
hojpbāi Oja yō ts'oqui mī ja
nā.

23 Nū'mø mī ma nt'ot'i rā
hya' ngue ya bī ma māhojpi
rā Abraham, hin'i ma nt'ot'i
nā rā hya nā ngue hōntho
dā hnu māho rā Abraham.
24 Sinoque bī ma nt'ot'i nā rā
hya nā, ja gā pahmū p'ū ngue
Oja xquet'a di hogahū 'mø gā
εc'ei' hū nā Oja bi 'yōt'e' ngue
bi bēnnate mā Hmūhū Jesu-
cristo 'mø mī dū. 25 Nūnā rā
Jesús, bī n'ūni bī tho ngue bī
gurcā mā ts'oquihū. M'mefa
p'uya, bi bēnnate. A nuyá,

gue'a i hogahū Oja'a ya.

5

1 Ya bī nhohmā ts'oquihū
ngue dá εc'ei' hū nā mā Hmūhū
Jesucristo. Conná' nguehā
Jesucristo ya dá' nhøjpahū
Oja. 2 Ya dá' tinnbahū rā
mate Oja' ngue dá' εc'ei' hū rā
Jesucristo. 'Nε dadi' johyahū
ngue bá' εp'ū rā pa gā nnuhū'a
rā' nho di un'Oja. 3 Pε hīngā
hōndrā' nho di un'Oja' gdá
johyahū ya, sinoque 'nε'mø dī
sāhū rā' n'ū jatho gā' johyahū.
Porque nū'mø sā rā' n'ū n'na,
ja fup'ū' ngue seti hangū rā
n'ū sā rā' ja'i. 4 Nū'mø dī seti
hangū rā' n'ū dī thohmū, ya
nnū māhojū Oja' mø. A
nū'mø ya nnu māhojū Oja
p'uya, ya dī pahmū' ngue bá'
εp'ū rā pa gā nnuhū'a rā' nho
di unī. 5 Nūnā rā' nho ja' ngue
dī n'nacjū, hīngrā' fehni' tho
nā. Porque ya bá' bēnngahū
rā Espíritu Santo gā' n'yohū,
gue'a xogā mā mmūihū' ha
gdá pahmū' ngue mājuani dī
macjū Oja'a.

6 A nūjū, hīnda zā' ngue gā
hōnsε' ha dī nyamma' tehū.
Pε bi zōnna' pa bī nja'a te bá'
sān'Oja, ngue rā' Cristo bi dū
conná' nguehā' ts'oquihū.
7 Conque nūjū, hīnjonni' ja'i
di pōni' dā' 'yenná' te dā' tho
conná' nguehrá' mmic'ei' ui,
madague'a rā' hoja'i' a ja' ngue
dā' tho. Pε rá' nζεgui' 'bui te'o
dā' 'yenná' te dā' tho conná'
ngue'a rā' ndø hoja'i. 8 A nuyá,
dī nequi' xanho' ngue dī macjū
Oja, porque rā' Cristo bi dū
conná' nguecjū, conque ja mā

ts'oquih_u. ⁹ Rā Cristo ya bi dū
ngue bi hoga mā ts'oquih_u.
Janāngue nuyá, man'natho
dí haxh_u njuānī ngue ya bi
yanj_u p'_u ja rā castigo dī
nja'mø rá nze_gui. ¹⁰ Conná
nguehma ts'oquih_u, māmā
nshih_u Oja. Pε bi 'yøt'Oja
ngue dā nhojpah_u conná
ngue'a i dū rá Ts'ant'_u. A
nuyá, ya dādī n'amigoh_u Oja
ya. Ya man'natho dí haxh_u
njuānī ngue hīngui encj_u
rā Cristo, sinoque 'bui ngue
dā yanj_u p'_u ja rā castigo.
¹¹ Pε hīngā høntho gā johyah_u
ngue ya bi yanj_u p'_u ja rā
castigo, sinoque mā datho
dādī johyah_u ngue ya dá
nhojpah_u Oja conná nguehna
mā Hmūh_u Jesucristo.

-----
¹² Nūua ja rā ximhāi, n'na
nc'ēitho rá mudi bi 'yøtra
ts'oqui. Ja bá fap'_u rā ndate
p'uya ngue'a rā ts'oqui bi nja.
Janāngue nuyá, nū gātho yø
jā'i 'bui, gā i tū porque gā øtra
ts'oqui. ¹³ Nū yø jā'i bi m'mui
hante ngue dā fahra ley bi
'yøtra Moisés, gā bi 'yøtra
ts'oqui. Nū'u yø jā'i'ū, hīngui
sā dā 'yēnā ngue hīngui padī
ndana'a rā nho ja ngue dā
'yøt'e. ¹⁴ Dī nēqui ngue rā
ts'oqui bi 'yøtyø jā'i, porque
gā bi dū. Rā mūditho rā Adán
bi 'yøtra ts'oqui, m'mēfa p'uya
gātho mī'da yø jā'i bi 'yøtra
ts'oqui, mādague'a ngue
hīngā 'da'iguui rā ts'oqui bi
'yøtra Adán.

Nū'a te rā ts'oqui bi 'yøtra
Adán, gue'a bi ts'onī gātho yø
jā'i'a. Pε m'mēfa bi m'māhra

Cristo, guehna bi 'yørpabi rā
nho yø jā'i nā. ¹⁵ Ja uana te
bi nja ngue rā Adán bi 'yøtra
ts'oqui, ximmī ja uana te bi
nja ngue'a rá mate Oja bi
'dacj_u. A nūna rā Adán, mī
zā mī 'yøtra ts'oqui, xandøngu
yø jā'i bi tocabi ngue bi
dū. Pε nūna rā Jesucristo
guehna bá hannbabi rá mate
Oja, 'nē xandøngu yø jā'i
bi tocabi ngue dī nyanī.
Man'na ja ts'editho te bi 'yøtra
Jesucristo ngue rā Adán.
¹⁶ Nū'mø mī mudi bi nja rā
ts'oqui, bi man'Oja ngue nū'a
rā ts'oqui, dī nja rā njūt'i
ngue rā castigo. Pε nū'mø
ya mandøngu dyø jā'i øtra
ts'oqui, nūna Oja bi mā ngue
dā 'yøtra mate dī nhojpathoui
yø jā'i ja yø ts'oqui. ¹⁷ Co nūna
n'na nc'ēi bi 'yøtra ts'oqui,
m'mēfa p'uya, gātho yø jā'i ja
ngue dā tho rā ndate. Pε nū
to gā dī nthēui rá mate Oja
ngue dī punnba yø ts'oqui,
dī t'unna 'da'yo te conná
nguehra Jesucristo.

¹⁸ Nūna rā Adán bi 'yøtra
ts'oqui, gātho yø jā'i mī ja
ngue dā ma rā castigo. Pε
nūna rā Jesucristo bi 'yøtra
nho, gātho yø jā'i ja ngue
di tocabi dā ma māhojpi yø
ts'oqui 'nē dī nthēui rā 'da'yo
te. ¹⁹ Rā Adán hīmbi 'yøt'e te
bi xi Oja, mandøngu dyø jā'i bi
gohi ngue yø 'yøt'its'oqui. Pε
rā Jesucristo ngue bi 'yøt'e te
bi xi Oja, ya mandøngu dyø
jā'i di tocabi ngue di hojpabi
Oja.

²⁰ Nūna rā ley, bi ma nt'ot'i
para ngue man'na gdá padī

ngue ja mā ts'oquih̄. A nuyá, nū'mø dí padī ngue xangu mā ts'oquih̄ i ja, ya man'na gdá pahm̄ ngue nuna rá mate Oja bi 'dacj̄, mā datho ngue xangu nā. ²¹ Janangue nuna rá ts'oqui xā bēnnga mā mm̄ih̄, gue'a bá hanngah̄ rá ndate'a. Pε nuyá, ngue ya bi bēnnga mā mm̄ih̄ rá mate Oja ya, guehna bá hanngah̄ rá 'da'yo te naya, ngue ya bi ma mahoqui mā ts'oquih̄ conná nguehma Hm̄uh̄ Jesucristo.

6

¹ ¿Ndana exa ja ngue ga øth̄ ya'mø? ¿Ua sã ngue ga sigue ga øth̄ yø ts'oqui n'namh̄a ngue nuna Oja man'na xangu rá mate di 'dacj̄? ² Nu'a, hinguí sã'a ngue ga sigue ga øth̄ yø ts'oqui. Sinoque ya bi zep'ua te rá ts'oqui xtá øth̄ m'met'o. ¿To go ena ngue ga sigue ga øth̄ yø ts'oqui? ³ ¿Ua hinguí pahm̄ ngue nu to gátho ya dá nxixyah̄, ya dá mbenth̄ rá Jesucristo? Nu'a i du'a, xquet'a tengutho 'mø ya dá tuh̄. ⁴ Nu'mø mā nxixyah̄, ya dí ør'ma güendah̄ ngue ya bi zep'ua rá nts'o xtá øth̄ m'met'o. Ñntho ya bi ma nt'águigah̄ tengutho rá Cristo ngue bi t'águi. Pε nuna rá Cristo conná ts'edi rá Papá bi japi ngue bi bēnate p'ua bi t'águi. A nuj̄ ya, tengutho 'mø ya dá bēnateh̄ ngue ma'da'yo dá m'mahm̄. ⁵ Porque nu'mø dí øth̄ rá güenda ngue ya dá tuh̄ tengutho rá Cristo

ngue bi du, xquet'a ya dí øth̄ rá güenda ngue ya ma'da'yo høndá m'mahm̄ tengutho rá Cristo ngue ma'da'yo bi m'mai.

⁶ Nu'mø mi 'domb̄ ja rá pont'i rá Cristo, tengutho 'mø ngue mā do'yoh̄ bi 'dø'mi. Porque ya bi zep'ua yø ts'oqui xtá øth̄ m'met'o, ya hinni mantho di mandagah̄ rá ts'oqui tengutho 'mø gdi øt'e ngue mā hm̄uh̄'a. ⁷ Porque nu rá ja'i øtrá güenda ngue bi du rá do'yo, ya bi hyep'ua rá ts'oqui. ⁸ Pε nu'mø dí ør'ma güenda ngue ya dá tuh̄ 'mø mi du rá Cristo, ya dí ec'eīh̄ ngue ma'da'yo høndá m'mahm̄ tengutho rá Cristo ngue ma'da'yo hømbi m'mai. ⁹ Porque dí pahm̄ ngue nu'mø mi du rá Cristo, bi bēnate, 'nε ya hinni mantho da du. Sinoque 'bui para zantho. ¹⁰ Rá Cristo n'na nditho bi du conná nguehyø ts'oqui yø ja'i. A nuya ngue ya 'bui, ga 'buhya ngue ørpabi rá pähä Oja. ¹¹ Da guecj̄ ya, ma ga njath̄ p'uya, ga øth̄ ngue ya bi zep'ua rá ts'oqui ngue ya mā n'yoh̄ rá Jesucristo. Ya gdá 'buhm̄'a ya ngue ga ørpah̄ rá pähä Oja.

¹² Janangue nuyá, mente yø pa dí 'buhm̄ ua ja rá ximhäi, ya hinni mantho ga unhn̄ rá 'yu'a rá ts'oqui. Hinga nneh̄ ngue da dajpah̄'a tengue rá pähäse mā do'yoh̄. ¹³ Hinga unna 'yu mā mm̄ih̄ ngue ga øth̄ rá nts'o. Sinoque ma ga unma mm̄ih̄ Oja ngue rá nho ga øth̄. Porque ya ma'da'yo høndá

m'mahm. 14 Nu'a ra ts'oqui xí bennga ma mmái ngue madí mandagah, ya hinni mantho di mandagah'a ya. Nu'a ra ley mi haxra güenda ngue ma ts'oquih, ya hinni mantho hascah ra güenda'a ya. Porque Oja, ra matetho bi 'yot'e ngue bi yangthogah.

-----

15 Ya bi nyamma teh, pe hinga gue'a ngue ga othu te ga mmamp'u ja ra ley i nyamma teh. Sinoque Oja ra matetho bi 'yot'e ngue bi hoga ma ts'oquih. Xi ya, ngue ya bi ma mahoqui ma ts'oquih, ¿ua sä ga sigue hongä othu yø ts'oqui? Nu'a ya hin'na'a. 16 Ya guí pahm ngue nu'mø ga homma hmu di mandagah, ya dí oh ra 'ye'a ma hmuh. Janangue nuyá, nu'mø ga ot'e ngue ma hmuh'a ra ts'oqui, ya jatho ngue ga tuh 'mø. Pe nu'mø ga ot'e ngue ma hmuh Oja, ya di hoga ma ts'oquih. 17 A nugä, dadi ja mamadi Oja porque ya gá hyehm p'u ra ts'oqui xí bent'a ni mmaih. 'Ne ya gá unni mmái gá 'yε'εi'a ra hya bi san'nah. 18 Ya bá njac'ah p'u ja ra ts'oqui. A nuyá, gá gue'a ra nho guí nnøpe ni hmuh ya. 19 Nuná ra hya dí mmangä, dí honi te nna hyεjpa ra hya, n'namhma ngue da dini xanho ni mmaih hanja ra hya. A nuyá, nu'mø yø pa xa thogui, xcá unhn ra 'yu'a ra nts'o ngue mi tap'ah, mathoguiho yø ts'oqui xcá 'yøth. Pe nuyá, dami unni

mmaih ngue gá ra nho gui 'yøth ya. Janangue nu'a te gá gui 'yøth, da gue'a te rá 'befi Oja gui 'yøth.

20 Nu'mø yø pa xa thogui ngue gá ra nts'o xtá othu, hinni padi ga othu ra nho. 21 ¿Teni 'be'a dá tahm ngue'a ra nts'o xtá othu? Porque ra 'be'isätho te xtá othu. Gä ra ndate bá n'youi. 22 Pe nuyá, ya dá pømhmu p'u ja ra ts'oqui ya, ya yø mefigah Oja ya. Janangue ya yø ja'igah Oja 'ne ya di 'dacju ra te para zantho. 23 Nu'a ra njut'i ngue ra ts'oqui, gue'a ra ndate'a. Pe nu'a di un'Oja, gue'a ra te para zantho di 'dacju rángue dí n'yoh ma Hmuh Jesu-cristo.

7

1 Ague ma zi cu'ah, ya guí pahm ngue ra ley i ja, i ja rá ts'edi ra ley ngue di manda ra ja'i mente 'bai. Pe nu'mø bi du ra ja'i, ya hinni mantho di manda ra ley ra ja'i. 2 Ya guí nnuh tengutho n'na ra xisu 'mø bi nthati, i ja n'na ra ley hapm mma ngue hin'y ra nt'edi da hyεp'u rá damme ra xisu. Pe nu'mø ya bi du rá damme, ya bi xot'a ra ley mi sammra xisu. 3 Pe nu'mø hondi nthatra xisu 'ne 'betrá damme, ya ra ts'oqui otra xisu. A nu'mø bi du rá damme, ya bi xot'a ra ley mi ja ngue ra nthati. Ya sä di nthati mahøn'a, 'ne ya hinga ts'oqui otra xisu ngue di nthati.

4 A nuyá mā zi cū'ahū, ya dí øtrā güenda ngue dá tūhū p'ū ja rā pont'i bi dū rā Cristo. Nu'a rā ley mī sangbahū, ya bi xotrā hyā'a ya. Ya hīndi mandagahū rā ley ya. Ya mā n'yohū'a rā Cristo bi bēnnate p'ū ha bi t'āgui. Ya dā zā gā ørpahū rā 'bēfi Oja ya. 5 Nu'mø yø pa xá thogui, gā rā nts'o xtá n'yohū. Mā pahmū'a te mmamp'ū ja rá ley Oja, εnā man'na bi 'yannga mā mmāihū rā ley ngue rā ts'oqui gā øthū. Pε nu'a rā njut'i ngue rā ts'oqui, gue'a rā ndate'a. 6 Pε ya bi xotrā hyā'a rā ley mādi mandagahū ya. Porque ya dí øthū rā güenda ngue ya dá tūhū. A nuyá, mā'da'yo dá m'mūhmū para ngue gā ørpahū rá 'bēfi Oja. Guehna rā Espiritu Santo di 'dacjū rā pāhā gā ørpahū rá 'bēfi Oja ya, pε hīnna øthū rá 'bēfi Oja ngue gā suhū'a te mmamp'ū ja rā nyogui ley.

-----

7 Ngue ya dí mmāngā nā rā hyā nā, ζua guí εmhūmū ngue dí mma ngue ya hīngui ho rá ley Oja? Nu'a, hīn'na'a. Sinoque rā ley xandønho. Xi'mø ngue hīndi ja rā ley, ya hīnxca pahmū te 'bē'a nā rā ts'oqui 'mø. Tengūtho mmānna ley ngue εnā: “Yo guí nnehū n'na rā cosa ngue n'nan'yo to rá mmeti”, i εnā. Janāngue nuyá, dí pahmū ngue rā ts'oqui dí øthū 'mø dí nnehū n'na rā cosa ngue n'nan'yo to rá mmeti. 8 Nu'mø mā pahmū te mmamp'ū ja rā ley, εnā man'na bi

hacjū rā ts'edi ngue dí nnehū n'na rā cosa nu'a n'nan'yo to rá mmeti. Mente rā pa hīmbi fadi te mmamp'ū ja rā ley, hīndi nεqui te 'bē'a nā rā ts'oqui. 9 Nugā, nu'mø hīmmará padī te mmamp'ū ja rá ley Oja, ya dí εnā ngue xanho te dí øt'e. Pε nu'mø mā padī te mmamp'ū ja rā ley, bi dīnma mmāi p'ūya ngue hīndi øt'e te mmamp'ū ja rá ley Oja. Ya dá padī ngue ja ngue gā mma rā castigo ngue mā ts'oqui. 10 Porque nūnā rā ley mī ja ngue xti 'dacra 'da'yo te 'mø xca øt'e te gā dī mānda, guehna rā ley bi zānngui ngue gā mma rā castigo nā, porque hīndā øt'e te dī mānda rā ley. 11 Nu'a rā ts'oqui mī jagui, gue'a mī hārca mā n'yomfēni'a, dí εnā ngue dā zā gā øt'e te gā mmamp'ū ja rā ley. Pε nup'ū ja rā ley p'ūya, dá tūmp'ū mma ngue gā mma rā castigo ngue mā ts'oqui.

-----

12 Janāngue nūnā rá ley Oja, xandønho nā. Nu te gāma hyā dī mānda, gātho xandønho. 13 Hīngui sā gā εmhūmū ngue hīngui ho rá ley Oja ngue i mma ngue jatho gā mmāhā rā castigo. Nu'a ja ngue gdā māhā rā castigo, ngue ja mā ts'oquihū. Janāngue co nu'a te gāma hyā mmānna hoga ley, gue'a guí nεqui ngue xandønts'o mā ts'oquihū'a.

-----

14 Dí pahmū ngue nu'a rā ley, gā gue'a rā hoga hyā

bi un'Oja i mmamp'u. Pɛ nujuŋue dyø ja'ithohu, gä gue'a ra ts'oqui xa bennga ma mmaih. ¹⁵ Hĩndĩ padĩ hanja te nmi øt'e. Porque nu'a ra nho nmi nne ga øt'e, hĩnga gue'a nmi øt'a. Nu'a tengue hĩndĩ nnu manho p'uya, go gue'a dí øt'a. ¹⁶ Pɛ nu'møŋue 'nɛqui hĩndĩ nnu manhosɛ te dí øt'e, ya dí padĩ ŋue nu'a te ra hya mmamp'u ja ra ley, xandønhø. ¹⁷ Janangue nuyá, hĩngui nne ma mmaih ŋue dá øt'a te ya xtá øt'e. Sinoque gue'a ra ts'oqui mi jagui, gue'a go di mpɛ'a ŋue'a te xtá øt'e. ¹⁸ Porque dí padĩ ŋue hĩn tema nho xtá øt'e. Nu'a ra nho nmi nne ga øt'e, hĩmbi zä xcá øt'e. ¹⁹ Hĩndá øt'a te ra nho nmi nne ga øt'e, sinoque nu'a te ra nts'o hĩndĩ nnu manho ŋue ga øt'e, gue'a xtá øt'a. ²⁰ Janangue nuyá, nu'mø xtá øt'a'a ra nts'o hĩndĩ nne ga øt'e, pɛ hĩngo dadi jagá'a, sinoque gue'a ra ts'oqui xa bennga ma mmaih, gue'a go di ja'a.

²¹ Nguna ra hya xtá thocä ya. Nu'mø nmi nne ga øtra nho, pɛ xøgue høntra nts'o mi so ma mmaih ga øt'e. ²² A nugui, dadi hogá'a te ra hya mmamp'u ja rá ley Oja. ²³ Nua ja ma mmaih mi ja ua n'na ra n'yomfɛni ŋue hĩnmi nnu manho'a te ra nho nmi sänni ga øt'e. Pɛ nuna ra hya na, nu'a ra ts'oqui xa benngagui ma mmaih, gue'a hĩmmi nneque ga øtra nho'a. ²⁴ Pɛ huɛcate yø ja'i njap'u. ¿Te'o da zä da yani

ŋue hĩnda thohra castigo ja ŋue da thogui? ²⁵ Porque conná n'yomfɛni ra ja'i i nnu manho'a te ra nho mmamp'u ja rá ley Oja. Pɛ nu rá do'yo ra ja'i, gä gue'a rá pähä ra ts'oqui i nne da 'yørpe. Pɛ dadi ja mammadi Oja ŋue ma Hmuhu Jesucristo go bi zä bá juḡahu p'u ja ra nts'o'a.

8

¹ A nuyá, ŋue ya ma n'yohu ra Jesucristo ya, ya hĩnga mmähä ra castigo ya. Porque nu to n'youi ra Jesucristo, ya bi n'unĩ ŋue gue'a ra Espĩritu Santo da xännbi te da n'yo. Ya hĩnni mantho ŋue øtra nts'o mi ja rá mmaih m'met'o. ² A nuyá, i ja rá ts'edi ra Espĩritu Santo ŋue di 'dacju ra da'yo te ŋue man'yohu ra Jesucristo. Ya bá juḡahu p'u ja rá ts'edi ra ts'oqui madi mandagahu, ya bi yanju ŋue ra castigo mi ja ŋue ga thohmu. ³ Dá pahmu hanja'a rá ley Oja, pɛ hĩmbi hyät'i bi juḡahu p'u ja rá ts'edi ra ts'oqui'a ra ley. Porque hĩmbi zä dá øthu gätho'a te gäma hya di manda ra ley. Pɛ nuna Oja bi yanju. Bi 'yøt'e ŋue bi nja'i rá Ts'ant'u bá penhua. Bi hnu ŋue ra ja'i, pɛ hĩmbi 'yøtra ts'oqui. Guehna bi tho na ŋue bi gurca ma ts'oquihu. Bi hyɛjpabi rá ts'edi ra ts'oqui xi bennga ma mmaih. ⁴ Nguna bi 'yøt'e, porque bi nepe ŋue gue'a ra Espĩritu Santo da gäḡahu ra 'yu gdá n'yohu, n'namhma

ngue da zäp'u ga øthü ra nho mmamp'u ja ra ley. Pε nu'a ra nts'o mi ja ma mmaihü m'mæt'o, ya hingui sä ngue ni mantho ga øthü'a ya.

⁵ A nu ra ja'i ngue rá n'yomfēnise jūqui te ga 'yo, hont'a te ra nts'o ga 'būhyø ja'i di ja ndümmüi ngue øt'e. Pε nu ra ja'i ngue gue'a ra Espíritu Santo di unna hoga n'yomfēni ga 'yo, gue'a ra ja'i ngue hōndrá pähä Oja di ja ndümmüi ngue øt'e. ⁶ Janangue nuyá, nu to di ja ndümmüi ngue da 'yøtra nts'o ga 'būhyø ja'i, da ma ra castigo. Pε nu ra ja'i di ja ndümmüi ngue gue'a rá pähä Oja da 'yørpe, gue'a ra ja'i hü rá mmüi ngue di t'unna 'da'yo te'a. ⁷ Nu yø ja'i ngue hōndra nts'o di ja ndümmüi ngue øt'e, guehya yø nsüiui Oja ya. Porque hingui nne da 'yεc'ei te mmamp'u ja rá ley Oja. Ni xinga gue'a Oja di sä ha di 'yεc'ei. ⁸ Janangue nuyá, nu'u yø ja'i ngue hōndra nts'o di ho da 'yøt'e, guehya hingui nnu manho Oja te ga 'yo ya.

⁹ Pε nuju ngue ya dá hehmü p'u ra nts'o, gue'a ra Espíritu Santo i cägbahü ra 'yu nna 'yohü. Porque ra Cristo bá penhna Espíritu Santo ngue di n'youi te'o gä εc'ei. A nu yø ja'i ngue hingui n'youi ra Espíritu Santo, guehya yø ja'i hingui εc'ei ra Cristo ya. ¹⁰ Nu ma do'yohü, ya bá εp'u ra pa da du ngue ra ts'oqui i ja. Pε ngue di n'yohü ra Cristo, nu ma tehü di sigue di m'mætho, porque ya bi hoga

ma ts'oquihü Oja. ¹¹ Nuna Oja bi japi bi bēnnate ra Cristo 'mø mi du. Xquet'a da japi di bēnnate ma do'yohü 'mø ya xtá ndu, porque ya dí n'yohü ra Espíritu Santo.

¹² Ague ma zi cu'ahü, i ja ts'editho ga øthü'a te ra hya xänngahü ra Espíritu Santo. Ya hinda dajpahü ra nts'o so ma mmaihü. ¹³ Porque nu'mø ga siguethohü ra nts'o xtá øthü m'mæt'o, ya ga mmähä ra castigo. Pε nu'mø ga øthü'a te xänngahü ra Espíritu Santo, ngue ga hehmü p'u ra nts'o, ya di 'dajü ra 'da'yo te para zantho.

¹⁴ A nuyá, nu to gätho ya ga 'yo'a te ra hya xännbabi ra Espíritu Santo, gue'u yø basj Oja'u. ¹⁵ Ya ma n'yohü ra Espíritu Santo ya. Ya hingui ja ngue hōnga nsühü ya, tengutho n'na ra ja'i 'mø sü rá hmü. Porque majuani ngue ya yø basigahü Oja ya. Nuna ra Espíritu Santo dí n'yohü, guehna annga ma mmaihü na ngue dí εmphü Oja: "Ma Papá'i", dí εmphü. ¹⁶ A nuna ra Espíritu Santo dí n'yohü, guehna øt'e ngue dí pahmü p'u ja ma mmaihü ngue ya yø basigahü Oja na. ¹⁷ Pε ngue ya yø basigahü Oja ya, xquet'a di tocagahü'a ra nho di yat'Oja di unj. Tengutho ra nho di t'unna Cristo, ngut'atho di n'nacjü. A nuyá, nu'mø dí nne di n'nacjü na ra nho di t'unna Cristo ya, pε gue'mø ga n'unj ga sähü ra n'u tengutho ra n'u bi zä ra Cristo.

18 Ma gā ør'mā güendahu ya, ngue zits'urbu dí sähü ra n'ü ya, porque nu'a ra nho di 'dadjü Oja m'mefa, ma datho xandøngu'a. 19 Nu te gāma cosa bi zän'Oja ngue ja ua ja ra ximhäi, a nuyá, i ndø'matetho asta gue'mø da zønna pa xā nzän'Oja ngue di unna nho yø basi. 20 Porque Oja bi hocra ximhäi, pε bi nts'om'mø mj man'Oja ngue di njapra castigo'a ra ts'oqui bi 'yøtra Adán. Pε xquet'a Oja bi zänni ngue da 'yεhra pa mahønda gom'da'yo ra ximhäi. 21 Gue'a ra pa'a ngue ya hinni mantho di nja ra ndate'a ra ximhäi'a. Ya händi nts'onyo cosa nu'ü ja yø te. Nuyá yø hya ya, gā guehya di nja'mø bi zønna pa di unna nho yø basi Oja ya. 22 A nuyá, dí pahmü ngue nu'a te gāma cosa ja ua ja ra ximhäi, gā sä ra n'ü, i dants'i tengutho 'mø bi zønna ora di m'mührá basi n'na ra xisu i sä ra ndate, i njarbatho yø cosa ja ya. 23 Nε hinga hønt'a te ja nximhäi sä ra n'ü, xquet'a 'nεcjü di nnehü ngue da tho'a ra n'ü dí sähü, da 'yεhra pa ngue da gom'na'yo mā do'yohü. Ya di nεqui ngue dyø basigahü Oja p'üya. Madague'a ngue ya di n'yohü ra Espiritu Santo, pε di nne gā nnuhü te gāma nho di nja m'mefa. 24 A nuyá, ya dí εc'εihü ngue di nja'a te mman'Oja, janangue bi yanjü. Pε xi'mø ngue ya bi nja te mman'Oja, ya hingui ja ngue te nimantho gā tømhmü 'mø. 25 A nujü, dí tømhmü'a

te ja ngue di nja m'mefa. Ma gā sethü'a te gā ra n'ü dí thomhmü, asta gue'mø di nja'a te dí tømhmü di nja.

26 A nujá, nu'mø di nne gā mmat'Ojahü 'nε händi padj te gā xihmü Oja, go ra Espiritu Santo i fäxte. Madague'a ra jats'itho nna bεmhmü Oja, pε ra Espiritu Santo go øt'a ngue i cohi ngue ra mhmat'Oja'a ra hya hingui pøts'e gā mmamhmü. 27 Porque nuna Oja, ya padj tema hya ja mbo mā mmüihü. I tini tema hya i nne da manna Espiritu Santo. Porque nu'a te ra hya nne Oja ngue di ts'ofø, go ra Espiritu Santo'a äpra mate Oja conná guecjü.

-----

28 Dí pahmü ngue nu to gā dadj mahmü Oja, gue'mø xanho ogue xan'ü te dí thohmü, pε Oja honi ha gui japi ngue da 'yørcähü ra nho. Porque ya xpā nzänn'Oja tengü gā cohü m'mefa. 29 Hante ngue di nhohra ximhäi, nuna Oja ya padj te'o ja ngue da 'yεc'εj m'mefa, guehya yø ja'i bi zännbi ngue da gohi tengutho rá Ts'ant'ü Oja ya. Janangue nuna rá Ts'ant'ü Oja, guehna 'bet'o na ngue di ncüui gätho yø 'yεc'εj. 30 Nuna Oja, ya mam'met'o xpā nzänni te'o ja ngue da zofo, guehya yø ja'i bi zohya. A nuyá yø ja'i bi zofo, ya bi hojpa bi yø ts'oqui. Nuyá yø ja'i ya bi hojpa bi yø ts'oqui, bá ep'ü ra pa da gohyø ja'i tengutho rá Ts'ant'ü Oja.

31 ¿Ndanā man'na rā hya ja ngue gā mmamhm̄ 'mø? Ya mā amigoh̄ Oja ya. Nu te'o nne dā z̄h̄c̄j̄m̄ ya, ya h̄inte d̄i m̄uui'̄m̄ ya. 32 Nūnā Oja h̄imb̄i nya rā mm̄ai ngue bā p̄enhua rā Ts'unt'̄m̄ ngue bi d̄u connā nguej̄m̄. Ja dí h̄ax̄m̄ p'̄m̄ njuan̄i ya ngue n̄u te gāma hyā bi man'Oja ngue di 'dac̄j̄m̄, di 'dac̄j̄m̄'a. 33 Gātho gah̄m̄, ya xā huanngah̄m̄ Oja, ya h̄ingui s̄a to dā 'ȳemb̄i ngue n̄i mantho ja mā ts'oquih̄m̄. Porque gues̄e Oja bi hoga mā ts'oquih̄m̄. 34 Ya h̄inda zā to dā 'ȳena ngue gā mm̄ähā rā castigo. Porque ya bi d̄u rā Cristo connā nguej̄m̄, 'n̄e bi b̄ennate, ya bí 'b̄m̄p'̄m̄ ja rā n'ȳei Oja ya. A nuyá, gue'a zant'a mā m̄ax̄teh̄m̄ p'̄m̄ ha 'b̄m̄ Oja'a ya. 35 Ya h̄inte dā zā dā hyāqūi te gūi mac̄j̄m̄ rā Cristo. Madague'a gā s̄ah̄m̄ rā n'̄m̄, p̄e nḡutho d̄i mac̄j̄m̄ rā Cristo. Ogue t̄u mā mm̄aih̄m̄, p̄e nḡutho d̄i mac̄j̄m̄. Ogue sac̄j̄m̄ ȳø ja'̄i, p̄e nḡutho d̄i mac̄j̄m̄. Ogue h̄in'ȳm̄ te gā sih̄m̄, p̄e nḡutho d̄i mac̄j̄m̄ rā Cristo. Ogue h̄in'ȳm̄ rā ulu gā heh̄m̄, p̄e nḡutho d̄i mac̄j̄m̄ rā Cristo. Ogue dí 'b̄m̄ma n'̄m̄h̄m̄, h̄ingui nne ha dā n̄uh̄m̄ ȳø ja'̄i, p̄e nḡutho d̄i mac̄j̄m̄ rā Cristo. Ogue ya ja ngue dā thoj̄m̄, p̄e nḡutho d̄i mac̄j̄m̄ rā Cristo. 36 I nt'ot'i p'̄m̄ ja rā Mac̄a Libro rā hyā ngue ɛ̄nā: “Dí ɛ̄c'ei'̄ahe, n'na pa ngu n'na pa i nne dā hyoje. ɛ̄ntho ho d̄e'yo ȳø ja'̄i p'̄m̄ gā mb̄ɛ̄n̄i”, i ɛ̄nā. 37 Madague'a gā s̄ah̄m̄

rā n'̄m̄ 'mø ngue dí thohm̄m̄ tenḡu ya ȳø hyā ya, p̄e ma gā hahmah̄m̄ rā ts'edi'a te gūi mac̄j̄m̄ rā Cristo. 38 Janangue ma gā segurah̄m̄ ngue nūnā Oja zant'a d̄i mac̄j̄m̄ nā. Ya h̄inda zā dā hyāc'a te rā n'̄m̄ dí thohm̄m̄ m̄ente dí teh̄m̄. N̄i x̄inga gue'mø dā thoj̄m̄. N̄i x̄inga guehyø anx̄e dā zā dā hyāqūi. N̄i x̄ingrā zithu dā zā dā hyāqūi. Porque Oja d̄i mac̄j̄m̄ rā pa ja p'̄m̄ya, daguehrā pa di 'ȳɛp'̄m̄ d̄i maj̄c̄m̄ Oja. 39 Nu te gātho bi hoc'a Oja, ngup'̄m̄ mah̄ɛts'i, ngu ua ja rā h̄ai, ya h̄injonda zā dā hyāgah̄m̄'a gūi mac̄j̄m̄ Oja. Porque ya mā n'yoh̄m̄ nā rā Hm̄u Jesucristo.

9

1 Nugā dí ɛ̄c'ei rā Cristo, janangue nūnā rā hyā dí nne gā xi'ah̄m̄ ya, h̄ingrā feh̄n̄i nā. Gues̄e rā Esp̄iritu Santo xijpa mā n'yomf̄ɛn̄i ngue majuan̄i nā rā hyā dí xi'ah̄m̄. 2 Mathoguitho dí 'b̄m̄ ndum̄m̄ai. I 'b̄m̄man'̄m̄ mā mm̄ai ngue mā mm̄ijud̄iohe h̄ingui nne dā 'ȳɛc'ei rā Cristo. 3 Nu'mø dí s̄a ha gd̄á japi ngue gā nyangā mā mm̄ijud̄iohe, nugā gā øt'e, madague'a go gā mmagā rā castigo, ya h̄inga nnugā rā Cristo. P̄e nja ngue h̄ingui s̄a. 4 Nuyā ȳø jud̄io ya, guehya ȳø mbom'm̄eto rā Israel. Bi zo Oja ngue dā 'ȳøt'e ngue ȳø bas̄i. Guehya bi n̄u ha bi nja ngue bi 'yuh̄rá ts'edi Oja ya. 'N̄e bi gohm̄i rā cohi ya ȳø jud̄io ya. Bi dāpra ley nu'a ja ngue dā n'yo. Bi xifi

ha di japyø ndanne ja ngue da 'yøt'e. Mazihotho na ra hya bi yarpabi Oja yø judío ngue da 'yørpe. ⁵ Guehya yø mbom'meto yø ndiua judío ya. Nu'mø mi mihra Cristo, xquet'a ra judío na. 'Nε guehna Oja na ngue di manda gätho'a tengue i ja. 'Nε guehna t'εspabi na para zantho na. Da ngut'atho.

⁶ A nuyá, xangu yø judío hinguí nne da 'yεc'εi ra Cristo. Pε hinguí sä ga εmhma ngue ya hīndi nja'a te ra hya bi xi Oja yø judío. Porque hīmma juani ngue gätho yø judío yø ja'i Oja. Janangue hinga gätho yø judío di tocabi ya yø hya xa yat'Oja ngue di nja. ⁷ Porque bi xi Oja ra Abraham ngue hinga gätho'u yø mbom'meto da gohi ngue yø ja'i Oja. Nuna Oja bi 'yεmbi: "Nu'u yø basi ra Isaac, hont'u da gohi ngue yø basi Oja'u", bi 'yεmbi. ⁸ Gätho yø ja'i 'bai, hinga gätho yø basi Oja. A nuya yø ja'i ngue yø basi Oja, guehya yø ja'i ya xpa nzännbi ngue di tocabi ra hya di yat'a Oja ya, høndya yø basi Oja ya. ⁹ Porque nguna ra hya bi xi Oja ra Abraham, bi 'yεmbi: "Bá εp'u ra pa ga ut'aui ngue ja ma ts'edi. Nuna ra Sara ni xisu, di m'mu'a n'na rā ts'ant'u", bi 'yεmbi.

¹⁰ Mi ma yø jeya p'uya, bi nte na rá ts'ant'u ni hu ngue ra Isaac, bi nthatui ra Rebeca. Mi hya ra basi na ra Rebeca p'uya, yø cuate bi øni. ¹¹⁻¹³ Pε hante ngue da mihya yø basi ya, nuna Oja, bi xihra Rebeca ngue ra Esau rá mædi da

mi'a. Nuna ra Jacob ngue ra zaxinya, di manda rá n'yohu na. Nguna nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue bi man'Oja, bi 'yεna: "Dadi maca ra Jacob, pε ra Esau, hin dadi madi". Guehna ra hya bi man'Oja naya hante da mihyø basi. Hinga 'be bi dø'ma Oja ngue di m'muhya yø basi para ngue da hnu ndana di n'yo xanho, ndana hinguí 'yo xanho. Ja di nequi ua ya ngue ya mam'met'o xpa nzän'na Oja te 'be'a ja ngue di nja m'mefa. Hingue masque 'bet'o da nu te 'be'a da gohyø basi, sinoque nu'a te xa zänni ngue da huanhni, gue'a nja'a.

¹⁴ Xi ya, ζua i sä ga εmhma ngue hinguí ho te øt'Oja? Nu'a hinguí sä'a. Porque nu te gä øt'Oja, gä gue'a ni 'yup'u øt'e. ¹⁵ Porque Oja bi 'yεmbra Moisés: "Nu te'o dí sänni ga huεqui, gue'a dadi huεc'a 'nε ja ma yemmai conná ngue'a". ¹⁶ Janangue nuyá, nuna ra nho di un'Oja, hinda 'yenna ja'i ngue bi 'yεmmei bi hyoni ha di dinna nho. Porque Oja ya xa zänni to di huεqui. ¹⁷ I nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro te bi xi Oja ra dast'abi madi manda p'u ja ra häi Egipto. Bi 'yεmbi: "Dí exa'i ya ngue gui ndast'abi n'namhma ngue nu'u yø hmεya ga ut'a'i, da bahyø ja'i ndap'u bi zä ngue te'o gä. 'Nε da badi ngue ja ma ts'edi", bi 'yεmbi. ¹⁸ Ja di nequi ua ya ngue nuna Oja, nu'a go da zänni ngue di huεqui, gue'a di huεc'a. Nu'a go da zänni di untho ra 'yu ngue xta naxi

rá mm̄ai, gue'a dī unna 'yū'a.

19 Rá n̄εgui 'b̄ai to nne da 'yεngya: “Hanja Oja 'm̄o ngue εmbi ja ȳo ts'oqui ȳo ja'i. Porque Oja, nu'a te x̄a n̄z̄anni ngue da 'ȳo't'e, h̄injonni ja'i da z̄a da d̄aqui te s̄anni da 'ȳo't'e”, da 'yεngui. 20 A nūu ngue dȳo ja'ithoh̄u, ζ̄teni 'b̄ε'a go guí εn̄a ḡa japh̄u Oja ngue'm̄o ḡa εn̄a h̄inga n̄nu man̄hoh̄u te s̄anni da 'ȳo't'e? Xi n'na r̄a ts'̄oye, ζ̄ua s̄a da 'yεmbra 'ȳo't'ats'̄oye: “H̄indī n̄nu man̄hoḡa te r̄a forma guí hoḡagui”, da 'yεmbi? 21 Nu r̄a 'ȳo't'ats'̄oye, nu'a goma forma da nepe da gohr̄a ts'̄oye di hoqui, ya gue'a da go'a. Madague'a ngue n'nat'a r̄a b̄oh̄ai, p̄ε da z̄a da 'ȳo't'a n'na r̄a ts'̄oye ngue nts'̄upi, x̄inda z̄a da 'ȳo't'a n'na r̄a ts'̄oye ngue h̄inga nts'̄upi.

22 A nuyá, nuna Oja, nnepe ngue man'na di bahȳo ja'i ngue jase rá ts'̄edi. 'N̄ε nnepe ngue man'na di bahȳo ja'i ja ȳo ts'oqui ngue da japra castigo. Jan̄angue tobe ser̄p̄abi ya ȳo ja'i n̄i 'yup'̄u ngue da ma r̄a castigo. 23 Bi nepe ngue da bahȳo ja'i ngue mathoguītho x̄and̄ongu rá n̄ho i ja Oja. Porque bi huεgah̄u 'n̄ε ya dí pah̄m̄u'a te r̄a n̄ho x̄a n̄z̄anni ngue di 'dac̄u ya. 24 Bi zongah̄u Oja. H̄inga h̄ondȳo judío bi zofo, sinoque x̄quet'a 'n̄εhȳo ja'i h̄ingȳo judío bi zofo. 25 Bi n̄ja tengutho mm̄amp'̄u ja r̄a libro bi 'yotrā p̄ongahya Oseas, ngue Oja bi 'yεn̄a: “Nuȳa ȳo ja'i x̄t̄a man'a

m'̄εt'o ngue h̄imma ja'i, a nuyá dí mma ngue ma ja'i ya. Guehya ȳo ja'i ngue h̄in mad̄i mad̄i, p̄ε nuȳa dad̄i mahya”, bi 'yεn̄a. 26 Nu'̄u ȳo mm̄engu p'̄u ja r̄a x̄equi bi xihȳo ja'i Oja ngue εmbi: “Nuḡa, h̄imma ja'i'ah̄u”, p̄ε ja 'bexpi xip'̄u p'̄uya ngue εmbi: “Nuḡa dr̄a Oja, majuan̄i ngue dí 'b̄ai, guec̄a m̄a bas̄i'ah̄u ya”, bi 'yεmbi.

27 A nu'̄u ȳo ja'i ngue ȳo judío, nuna r̄a p̄ongahya Isaias bi 'yεn̄a: “A nu'̄u ȳo judío, madague'a mand̄ongutho'̄u, tengutho ȳo 'bom̄u dehe p'̄u ja r̄a jathe, p̄ε zi yohotho'̄u da b̄oni ngue dī nyan̄i. 28 Porque nu'm̄o r̄a pa da japra castigo Oja ḡatho ȳo ja'i rá nḡani nx̄imh̄ai, n'na zihman̄tho dī n̄ja”. 29 R̄a Isaias mah̄ombi 'yεn̄a: “Nuna Oja jase rá ts'̄edi, nu'm̄o h̄in dad̄i huεcȳo ja'i n̄a, n'na zihman̄tho di jua'̄u ȳo judío, tengutho 'm̄o m̄i jua'̄u ȳo ja'i m̄i 'b̄ap'̄u ja r̄a hn̄ini Sodoma 'n̄εp'̄u ja r̄a hn̄ini Gomorra”.

-----
30 Guehna r̄a h̄ya naya ngue nuȳa ȳo ja'i h̄ingȳo judío, guehya h̄immi hon̄i ha dī nhøjpaui Oja ya. P̄ε bi 'yεhr̄a pa ngue bi 'yεc̄εi Oja ȳo ja'i, gue'a i nhøjpaui Oja'a ya. 31 P̄ε nuȳa ȳo judío m̄i hu ȳo mm̄ai x̄ti nhøjpaui Oja, ngue m̄i εn̄a x̄t̄a 'ȳo't'e te ḡa mm̄amp'̄u ja r̄a ley. P̄ε h̄injombi b̄oni ngue x̄t̄a mma mahojpi rá ts'oqui ngue x̄t̄a 'ȳo't'e te mm̄amp'̄u ja r̄a ley, porque h̄injongui p̄oni

ngue da 'yøt'e te gāma hya di mānda ra ley. ³² ¿Hanja 'mø ngue hĩmbi nhojpau Oja yø ja'i? Porque mi nne ngue xti nyanyø te yø ja'i ngue xta 'yøt'a te gā ra nho mmamp'u ja ra ley. Pε hĩmbi ne xta 'yεc'ei yø ja'i ngue ra Cristo na da zā da yāni. Ja bi fesp'u yø gua p'uya, porque ra Cristo tengutho 'mø 'benna do p'u ha da tho ra ja'i, di fets'e. ³³ Nup'u ja ra Maca Libro nt'ot'i p'u ra hya ngue Oja bi 'yεna: "Ga pεcā p'u Siōn n'na ra do ngue di fesyø ja'i. Pε guedra ndø mēdo da 'yøt'e ngue da dāhyø ja'i. Pε nu to gātho da 'yεc'ei nā ra do nā, da dīni xanho p'u ja yø mmæi ngue nu te ra hya εc'ei, gātho majuañi ngue di nja".

10

¹ Ague mā zi cu'ah'u, januañi dí hahma mmæi dí mmarpabi Oja'u yø judío ngue di nyani. ² Porque dí pacā ngue yø mmæi ga ndanne Oja. Pε nja ngue nu'a rá ndanne øt'e, hĩngui tĩnyø mmæi hanja nā ra hya nne Oja ngue di nyanyø ja'i. ³ Porque hĩngui nne da badi tema hya xā zān'Oja ngue di nhojpabi yø ja'i. I εna ngue da hyonse ha di japi ngue di hojpabi Oja. Janangue hĩngui nne da 'yεc'ei nā ra hya di hojpabi Oja yø ja'i. ⁴ Nu to gātho ya εc'ei ra Cristo, guehya yø ja'i bi nhohyø ts'oqui ya. Ya hĩnni mantho da 'yenyø ja'i ngue 'be da

'yøt'e te gā mmamp'u ja ra ley, ja di nyanyø te.

⁵ Pε nuya yø ja'i εna ngue di hojpa Oja yø ts'oqui ngue da 'yøt'e te gā mmamp'u ja ra ley bi 'yotra Moisés, pε ra Moisés, i ja ua nā ra hya bi 'yot'i, ngue εna: "Nu ra ja'i da hyāt'i da 'yøt'e gātho'u yø hya di mānda ra ley, guehna ra ja'i di nyanna te nā", i εna hya. ⁶ Pε ja man'na ra hya, guehna ra hya naya di nhohma ts'oquihū ngue gā εc'ei hū ra Jesucristo. Porque nt'ot'i ra hya ngue εna: "Janangue nuyá, 'yo sā guí εmhmu ngue jatho ngue to da ma mahets'i, da si ra Cristo ngue di nyante. Porque ya bi zøcua ra Cristo. ⁷ 'Yo sā guí εmhmu ngue nuya jatho ngue to da map'u o yø ánima ngue da honna Cristo. Porque ya bi bennate". ⁸ Ya hĩngui ja ngue ja gui hyomhmu hanja ra hya ngue ha di nhohyø ts'oqui yø ja'i. Porque nt'ot'i ra hya ngue εna: "Nuna ra hya nā, hĩnga yap'utho ja ngue nu'i. Ya gadi nxihmu nā ra hya nā ya. Ya jap'u ja ni mmæihū nā ra hya nā", i εna. Nuna ra hya mmanna ya, guehna ra hya dí xi'i ngue gui 'yεc'ei hū nā. ⁹ Nu'mø gā mamhmu ngue ra Jesús, gue'a mā Hmu h'u'a, 'nε gā εc'ei p'u ja mā mmæihū ngue Oja bi japi bi bennate 'mø bi du, ya di nyanma tehū. ¹⁰ Porque Oja gue'a di hogah'u'a ngue'mø dí εc'ei p'u ja mā mmæihū. 'Nε'mø gā xihmu yø ja'i ngue dí εc'ei hū ra Hmu Jesucristo,

ya da yanju Oja.

11 Nup'u ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'u ra hya ngue εna: "Nu to ga da 'yεc'ei ra Cristo, hinjam'mo da za da 'yenna ja'i ngue hingui ho te εc'ei".
12 I mma ngue gätho yø ja'i, ngu'u yø judío, ngu'u hingyø judío, ga n'nat'a Oja nnøpe ngue yø Hmu. 'Nε nuna Oja, xandøngu ra nho di unni te'o ga nzofu. 13 Porque nu to ga nzohna ra Hmu, guehna ra ja'i di nyanna te na.

14 Xi'u yø ja'i hingui εc'ei ra Cristo ya, çhague di zohra Cristo 'mø? Pε çhague di 'yεc'ei 'mø ngue hingui øde hanja ra hya? 'Nε çhague di 'yøhyø ja'i hanja ra hya 'mø ngue hinjongui xifi hanja? 15 'Nε çhague da m'muhyø ja'i da ma hanja ra hya 'mø ngue hinjongui ε'ti ngue da ma da manna hya? Nup'u ja ra Maca Libro i εna: "Nu'u yø ja'i mmanna hoga 'da'yo hya ngue ha di za ga nho-jpah Oja, mazihotho 'mø da zøcua'u ngue da xicju rá hya Oja".

16 Pε nja ngue hinga gätho yø ja'i εc'ei ra hoga 'da'yo hya 'mø sifi. Ra Isaias nguna ra hya bi ma, bi 'yεna: "Aguε ma Oja'i, çhanja ngue hingui εc'ei yø ja'i na ra hya di mmangähe?" bi 'yεna. 17 Pε nu to bi 'yεc'ei, ya εc'ei ngue bi 'yøde hanja ra hya bi sifi. 'Nε nuna ra hya bi sihyø ja'i p'uya, guehna ra hya i hma hanja na ra Cristo na.

18 Pε xi'u yø judío ngue himbi 'yεc'ei ra hya, çua

himbi 'yøde hanja ra hya'u? Majuaní ngue bi 'yøde hanja ra hya. Porque mmamp'u ja ra Maca Libro ra hya ngue εna: "Nuna ra hya na, ndap'u bi za nt'øde na ra hya bi manyø mamhya. Porque nuna ra hya na, ma 'yoní gä rá nguni nximhai". 19 Xiya yø judío ya 'mø, çua hingui 'yo yø mmui hanja na ra hya bi sifi 'mø? Pε nu m'ida yø ja'i bi dinyø mmui hanja na ra hya bi sifi. Nu'mø yø pa xa thogui, bi 'yenna Moisés: "Nuna Oja, da yanyø ja'i hingyø judío, n'namhma ngue yø judío di seyabi yø ja'i nu'u di nyani. Di ncuε yø judío ngue nuya yø ja'i hin'y u yø 'yomfεni go da dinnbabi rá njapi Oja ya". 20 Pε ra Isaias njuantho bi 'yotra hya bi man'Oja ngue εna: "Nu'u yø ja'i himmi hongui, gue'u bi dinyø mmui ha di badi te'o gui'u. Nu'u yø ja'i himmi änni te'o gui, gue'u da nthε'be'u", bi 'yεn'Oja. 21 Pε nu'u yø judío, Oja bi 'yεna: "N'na pa ngu n'na pa dí nzocä yø judío. Pε nuya p'uya, hingui nne da 'yøhna ra hya dí xifi".

11

1 Xi ya, xi'Oja, çua ya bi hyεp'u'u yø judío ya 'mø? Hin'na, hingui hep'u. Porque nugä drá judío, ma mbox-itagä na ra Benjamín, nuna rá mbom'meto ra Abraham. 2 Nu'u yø judío, ya ma m'met'o xa huan'na Oja'u ngue da gohi ngue yø basi. Janangue hingui hep'u Oja ya yø judío.

Dami bεmhmu te mmamp'u ja ra Maca Libro ngue ra Elias bi yapyo judio 'mo mi mat'Oja, bi 'yεna: ³ "Ague ma Oja'i, nu yo judio, ya bi hyo'u ni pongahya. A nu'a ni altar hapu thanne'i yo ja'i, ya bi themhmi. Ya mahongsegui di 'bui ngue di thanne'i ya. Pe xquet'a nne da hyogyo ja'i", bi 'yεnna Elias. ⁴ Mi da Oja p'uya, bi 'yεmbi: "Hin'na, hinga hon'atho'i gui thannegui. Sinoque bεrpuho mi yoto mahuahy yo judio ngue thannegui, 'ne hingui ndantyohmu p'u 'bakra dahmu Baal ngue da danne", bi 'yεn'Oja. ⁵ Da guehra pa ja p'uya, xquet'a njarbutho ya, hinga gatho yo judio xa hyep'u Oja. Sinoque 'ba i'da ngue conná mate Oja bi gohi ngue yo thanhni Oja. ⁶ ¿Ua di ja tema nho bi 'yoty ya yo ja'i bi huan'na Oja 'mo? Nu'a, hin'na'a. Sinoque ra matetho bi 'yot Oja ngue bi huanhni. Nu'mo ngue di ja tema nho xta 'yoty ja'i, janangue bi huanhni, ya hingrá matetho bi 'yot'Oja 'mo.

⁷ Guehna ra hya naya ngue nu'u yo judio mi honi ha xti nhohyo ts'oqui, pe hingui ngu'u bi dini ha di nhojpa yo ts'oqui. Høndya te'o ya xpa huan'na Oja ngue bi ma mahojpi. A nu'u mi'da yo judio, bi jorpabi yo n'yomfēni'u ngue himbi dinyo mmui hanja ra hya. ⁸ I mmamp'u ja ra Maca Libro ra hya ngue εna: "Nuna Oja, bi 'yot'e ngue hinda dinyo

mmui yo ja'i'a ra hya da 'yode. Nu'a te da nu, hinda dinyo mmui hanja ra hya. Da 'yohyo hya da hma, pe hinda n'yo yo mmui hanja'a ra hya da 'yode. Ngu'a bá nja'u yo pa xa thogui, da guehya mahon'a njarbutho". ⁹ Ra David nguna ra hya bi ma ngue bi 'yεna: "Nup'u ha di sannigo yo ja'i, di εna ngue ja mpähä, di εna ngue i nnu manho Oja te ot'e. Pe himma juani ngue di nnu manho Oja te ot'e. Sinoque di njapra castigo'a te ot'e. ¹⁰ Nu'a te da hyetyo ja'i, hinda dinyo mmui hanja. Janangue di m'mamman'u hangu ra pa".

-----
¹¹ Xi ya 'mo, ¿ua xma ma da hyep'u Oja yo judio ya 'mo? ¿Ua hinjam'mo da 'yεhra pa di nyanyo te mi'da yo judio ya 'mo? ahá, da 'yεhra pa di m'mahyo judio di nyanyo te. Majuani ngue nuya yo judio bi hyep'u Oja, pe Oja bi 'yot'e ngue nu'u yo ja'i hingyo judio da gohi ngue yo ja'i Oja. Porque nnepe ngue nu'u yo judio bi hyep'u Oja, di seyabi ya yo ja'i ya. ¹² Nu'a i hyep'u Oja yo judio, nuya yo ja'i hingyo judio, gue'a di dinnbabi rá njapi Oja'a. Pe nu'mo bi zonna pa ngue 'nehyo judio da 'yεc'ei ra Cristo, nuna Oja mathoguitho di japi gatho yo ja'i 'bua nximhai.

¹³ A nuyá, i ja man'na ra hya di nne ga xihyo ja'i ngue hingyo judio. Nuya yo ja'i ya, bá penngagui Oja ngue

ga xihra hoga 'da'yo hya. Pe nuna ra 'befi bi 'daca Oja, di honnbabi yo ja'i ha di badi ngue di nnu mansuga na ra 'befi na. ¹⁴ Porque nu'u ma mmjudiohe hingui ec'ei ra Cristo ya, di nnegä ngue di seyabi ya yo ja'i bi nthui ra Cristo, n'namhma ngue xquet'a 'ne'u da 'yec'ei'u n'namhma di nyanyo te. ¹⁵ Mazihotho 'mo da 'yehra pa ngue mahondi nhojpau Oja yojudio nuya ya xi hyep'u Oja. Conque Oja, bi 'yot'e ngue nuya yo ja'i hingyø judio bi nhojpau. Pe nuyá, nu'mø di 'bätyø mmui yo judio ngue da 'yec'ei ra Cristo, entho ja di bennate yo ja'i ngue ya xi du.

¹⁶ Nuna ra Abraham, guehna rá mæditho ra judio na, 'ne ya o rá 'ye Oja. Xquet'a nu'u yo judio ngue yo mbom'meto ya, xquet'a ya o rá 'ye Oja. Nuna ra Abraham, tengutho n'na ra daza na. Nu'u yo judio ngue yo mbom'meto p'uya, tengutho yo 'yeza'u. Pe o rá 'ye Oja gá rá do'yo ra za. ¹⁷ Guehna n'na ra za ngue ra hoga za na. Pe bi ma nts'aqui 'da yo 'yeza ra za. Guehya yo judio bi hyep'u Oja ya. Nu'ahu ya, ngue hingyø judiohe, tengutho 'mo ngue yo 'yeza'ahu n'na ra za ngue ja dapo. Nu'p'u bi ts'ajpabi yo 'yeza ra hoga za, ja bi ma nt'ets'i'ahu p'u. A nuyá, ya ni n'yohu'u yo ja'i Oja ya. ¹⁸ Pe mahsä mi 'yena ngue man'na tate xanho'ahu ngue'u yo judio bi hyep'u Oja. Dami

bemhma ngue yo 'yeza i ja yo te ngue bi thep'u ja ra daza. Hingue masque ja ra te ra daza conná ngue'u yo 'yeza.

¹⁹ ¿Ua gui ena ngue man'na tate xanho'ahu ngue'u yo judio bi hyep'u Oja, janangue bi ts'ajpa yo 'ye ra hoga za ngue ja bi ma nt'ets'ahu p'u? Nu'a, hinda zä'a. ²⁰ Nuya yo judio mi nno'pa 'yeza ra hoga za, bi ma nts'aqui, bi thep'u p'uya ngue himbi ne bi 'yec'ei ra Cristo. Pe nu'ahu ja dapo ra za mi nno'pa 'yeza'ahu. Nu'a ni nt'ec'eiha bi nja, gue'a i ma nt'ets'i'ahu p'u ja ra hoga za'a. Janangue nuyá, 'yo sä gadi 'yexhu, dami mfähmu xanho. Nu'mø hinga mfähmu, ya da ma nthequi'ahu mahon'a. ²¹ Xi'mø ngue Oja bi hyep'u yo judio ngue himbi 'yec'ei ra Cristo, da gue'ahu ya, nu'mø hingui 'yec'eiha ra Cristo, da hyc'ahu p'u. ²² Nuna Oja, ya gui nnuhu ngue nu'a rá mate i ja, mandonhotho te ot'e. Pe xquet'a da japra castigo yo ja'i øtra ts'oqui. Porque bi japra castigo'u yo judio himbi 'yec'ei. Go bi 'da'ahu rá mate ngue gá 'yec'eiha. Pe nu'mø gui yehmu p'u Oja, xquet'a di ja'ahu ra castigo. ²³ A nuyá, nu'mø da 'yehra pa ngue yo judio da 'yec'ei Oja, i ja rá ts'edi Oja ngue mahonda 'yesp'u ja ra za bá saqui. ²⁴ Porque man'na hingui henni di t'ésra 'yeza nu'a bá ts'ajpu ja ra hoga za, hinda gue'ahu ngue ja dapo ra za gambi thehu.

²⁵ Ague mā zi cū'ahū, nūna rā hya hinguī fadī hanja, dī nnegā ya ngue guī pahmū xanho hanja ya. Porque hīndī nnegā ngue guī 'yēna ngue guī tatehū ngue yø judío. Majuanī ngue xangu yø judío hinguī nne da 'yēc'ēi rā Cristo. Pē da 'yēc'ēi, ja gue'mø bi zønna pa ngue ya mandøngu dyø ja'ī hinguø judío da 'yēc'ēi rā Cristo. ²⁶ Nū'mø ya bi nja'a p'uya, gātho'ū yø judío di 'bū'a rā pa'a, ya dī nyani. I nt'ot'ī p'ū ja rā Macā Libro rā hya ngue ēna: "Nūna rā Yante, guep'ū Sión dī m'mahna. Guehna di hojpa yø ts'oqui yø judío na, nuya yø 'yāmēni p'ū bá fūdi bā m'mahra Jacob. ²⁷ Guehna rā cohi gā co'be na ngue ya gā hojpa yø ts'oqui yø ja'ī", ēn'Oja.

²⁸ Nū'ū yø judío ngue festho nā rā hoga 'da'yo hya, bi gohi ngue yø nsūiui Oja. Janangue i mēnhna hya Oja p'ū ha 'būhyø ja'ī hinguø judío. Pē maɖague'a, nūna Oja xquetho ngue dī mā'ū yø judío. Porque nū'ū yø mboxita'ū gue'ū yø thanhni Oja'ū. ²⁹ Nūna Oja, hīnjam'mø ngue di cohra mmūi nā. Nū to gā bi zofo, hangū rā pa dī maɖi 'nē di japi. ³⁰ Nū'mø mā m'met'o, xa mmestho te mī man'Oja'ū yø ja'ī hinguø judío. Pē nuya ngue 'nēhyø judío bi mestho te mman'Oja ya, janangue Oja bi unnā mate'ū yø ja'ī hinguø judío ya. ³¹ Nuya yø judío bi mēspatho te mman'Oja. Pē nūna Oja, ni

netho ngue di unnā mate tengutho i unnā mate'ū yø ja'ī hinguø judío. ³² Nūna Oja, ngūna bi 'yøt'e, bi unnā 'yu ngue gātho yø ja'ī bi mēspatho te mma, para ngue da zāp'ū 'da di untho rá mate gātho yø ja'ī.

-----
³³ Hīnjonguī pøni ngue di paɖi xandønho hangū gangū rā nho i ja Oja. Hīnjonguī paɖi hangū gangū rá mfadī Oja i ja. Hīnjonguī paɖi hangū gangū rá n'yomfēni i ja. Porque hīnjonguī pøni ngue di paɖi xandønho tengu ēga 'yo Oja. ³⁴ Hījonni ja'ī di pøni ngue di tīni xandønho hanja rá n'yomfēni Oja, 'nē hījonni ja'ī di t'ēmbi ngue bi xānbi te øt'e. ³⁵ Nūna Oja, hīngra mihī nā ngue da 'yēnyø ja'ī ya mī ndupate Oja'a te bi unni. ³⁶ Porque nu te gāma cosa dī nnuhū ngue ja, Oja bádi unī. Go bi hoc'a 'nē gā go rá mmeti'a. A nuyá, hønse Oja i ja ngue da t'ēspi para zantho. Da ngut'atho.

12

1 Ague mā zi cū'ahū, mathoguitho ngue bi 'dacju rá mate Oja. Janangue dí hagā rā ts'edi dí xi'ahū ngue guī unni mmūihū Oja, n'namhma ngue hangū rā pa guī 'yøthū'a te rá pāhā Oja. Guehna rā ndanne i ja ngue guī 'yørpahū Oja naya. ² A nuyá, damī pāhni n'yomfēnihū ya. 'Yo guī øthū tengutho øtyø ts'oc'ēi ua ja rā ximhāi. Damī 'yøt'e ngue

da gom'na'yo'a te ja ngue gdí n'yohu. Janangue da zäp'u gui pahmu xanho'a te rá pahä Oja. Nuna te ra nho nne Oja ngue gdí n'yohu, da gue'a gui 'yøthu'a.

³ Oja bi 'yøtra mate bi 'dacä ra ts'edi ngue ga xi'ahu te ja ngue gui 'yøthu. 'Yo to di nne man'na ra 'befi xanhets'i ngue'a te ra 'befi bi un'Oja. Sinoque da hyacra güenda xanho te 'be'a ma'befi bi t'unnä. ⁴ Ya gui nnuhu ngue rá do'yo ra ja'i, xangu yø xequi i ja ngue 'dama 'dan'yo i pefi. ⁵ Xquet'a njarbutho yø 'yec'ei ya. Madague'a xanguju, pε enthö n'na nc'eitho di jahu. Porque gätho ma n'yohu ra Cristo. Pε nuna ra 'befi bi 'daju Oja, 'dama 'dan'yo ma 'befi na.

⁶ Oja bi zänni tema 'befi di tocabi n'na ngu n'naju. Ya gue'a ra 'befi ja ngue ga øthu'a p'aya. I 'bahuø ja'i ngue bi t'unnä 'befi ngue drá pøngahya Oja. Pε nu'a te ra hya di bennba Oja da ma, hont'a da man'a. ⁷ I 'bahuø ja'i bi t'unnä 'befi ngue da mäxrá mmic'eiui. Pε i jatho ngue co gätho rá mmäi di 'yøtra 'bäxte. I 'bahuø ja'i bi t'unnä 'befi ngue di nxännbate rá hya Oja. Pε i jatho ngue di nxännbate xanho. ⁸ I 'bahuø ja'i bi t'unnä 'befi ngue di hatra ts'edi yø mmi'yec'eiui. Pε di ja ndummäi ngue da 'yøt'a te rá 'befi pefi. I 'bahuø ja'i ngue bi t'unnä 'befi ngue co nu'a te pets'i, da mäxyø mmic'eiui. Pε 'yo di ya yø

mmäi ngue'a te ra 'bäxte da 'yørapä rá mmic'eiui. I 'bahuø ja'i ngue bi t'unnä 'befi ngue di m'met'o p'u di mpeti yø 'yec'ei. Pε jatho ngue da gämfeni da 'yøt'e xanho'a te rá 'befi pefi. I 'bahuø ja'i bi t'unnä 'befi ngue da mäts'i to ja te hembj. Pε nu'a ra 'bäxte da 'yørapäi rá mmic'eiui, co n'na ra pähätho di 'yøt'e.

-----
⁹ Pε gue majuanj ngue nj mmäi gdí mahni mmic'eiui n'na ngu n'na'ahu. Dami hyehmu p'u ra nts'o. Dami 'yøthu ra nho. ¹⁰ I jatho ngue gui mahni mmic'eiui n'na ngu n'na'ahu porque gätho gadi ncuhu ngue ra Cristo. N'na ngu n'na'ahu dami hyonnbj ha di hnu mansu mi'da nj cuhu. ¹¹ 'Yo gui säyathohu, dami hyahu ra ts'edi'a te ja ngue gui 'yøthu. Co gätho nj mmäi gdí 'yørapahu rá 'befi ma Hmuhu Jesucristo. ¹² Zant'a dami johyahu ngue bi dinnj mmäihu hanja'a ra nho ja ngue di nja. Nu'mø gui sähu ra n'u, dami seti xanho. 'Nε dami mat'Ojahu hangu ra pa, 'yogui säyathohu. ¹³ Nu'u nj mmi'yec'eiuh 'mø ngue hin'yu te da hyoni, dami faxhu. A nu'u yø 'yec'ei yap'u nj 'yehε, dami unhnä ra ts'äya. ¹⁴ A nu'u yø ja'i su'ahu, dami 'yäphu Oja ngue di japi. 'Yo tema yanthi gui äphu Oja ngue da thogui. ¹⁵ Nup'u ha di johya nj mmic'eiuh, xquet'a dami johyahu. Nup'u zonnj mmic'eiuh, xquet'a ja dami nzomhmä p'u. ¹⁶ Gätho

dam̄i nnu manho n'na ngu n'na'ah̄u. O gadi 'yεxh̄u. Dam̄i 'yot'e ngue 'da'igu'ah̄u' yø ja'i hinga njuani. 'Yo sä guí εna ngue go jase ni mfadih̄u.

¹⁷ 'Yo gadi cospabi'a te ra nts'o øt'a'i ni mmic'εih̄u. Dam̄i ja ndumm̄ih̄u ngue nu'a te xanho, da gue'a gui 'yøth̄u'a. ¹⁸ Dam̄i hyoni ha gdi n'amigoh̄u gätho yø ja'i astā nup'u go da zä. Gui ja ndumm̄i ngue 'yo gadi njunth̄u. ¹⁹ Ague ma zi cu'ah̄u, 'yo gadi cots'i te t'øt'ah̄u. Dam̄i hyemh̄mah̄u hma, nu'a Oja go di cots'a. Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue εn'Oja:

“Nugä, go ni 'ye ma xi ngue ga jagä ra castigo. Go ga jut'a'a te øt'ah̄u yø ja'i”, εn'Oja.

²⁰ Xquet'a nt'ot'i ra hya ngue εn'Oja: “Nu'mø gä nu ni nsaiui ngue tu manthuh̄u, dam̄i unna hmε da zi. Nu'mø gä nu ngue tuth̄e, dam̄i unna dehe da zi. Nu'mø guí ørpabi ni nsaiui tengu na ra hya naya, ya da mesrä sä, porque da zo rá mm̄i'a te ra nts'o xa 'yøt'a'i”. ²¹ Manma ndap'ah̄u ra nts'o ngue gui 'yøt'e tengutho øt'a ni nsaih̄u. Sinoque dam̄i taph̄u ra nts'o ngue gui 'yørpabi ra nho ni nsaih̄u.

13

¹ Gätho yø ja'i 'b̄ai, jatho ngue da 'yεc'εi yø ts'ut'abi. Porque gätho yø ts'ut'abi, Oja bi zänbi ngue ja yø cargo. Hinjo'o ra ts'ut'abi ngue da zänse ngue di nja rá

cargo. ² A nu ra ja'i fεspatho te mmanna ts'ut'abi, nuna Oja bi 'yεxra ts'ut'abi, go guehna fεspabi rá hya na. Ya rá ts'oquisε ra ja'i p'u da japra castigo ra ts'ut'abi.

³ Porque yø ts'ut'abi hinga 'b̄ai ngue di pihyø ja'i nuya øtra nho. Sinoque guehya yø ja'i xants'o te øt'e i cot'i. Nu'mø guí nne ngue hingui suh̄u yø ts'ut'abi, dam̄i 'yøth̄u ra nho n'namhma ngue da hnu manho'ah̄u. ⁴ Porque yø ts'ut'abi, rá 'b̄efi Oja ørpe para ngue da mäxah̄u. Pe nu'mø ngue xants'o te guí øth̄u, ya gui suh̄u ra ts'ut'abi p'uya. Ya säp'u ha ra ts'edi ra ts'ut'abi ngue di ja'ah̄u ra castigo. Porque rá 'b̄efi Oja ørpe ngue da japra castigo yø ja'i xants'o te øt'e. ⁵ Janangue ja ts'edithe ngue da t'εc'εi te di manda yø ts'ut'abi. Pe h̄indi 'yøtyø ja'i'a ngue da 'yεc'εi ra ts'ut'abi ngue høntho di mpommi ra castigo, sinoque da 'yεc'εi te mmanyø ts'ut'abi porque ni 'yup'u ngue da t'εc'εi te di manda yø ts'ut'abi.

⁶ Janangue dam̄i juth̄u ra njuth̄ai 'mø nj̄ai. Porque yø ts'ut'abi øtra 'b̄efi nuna bi un'Oja. ⁷ Nu to gä guí tuph̄u, dam̄i juth̄u. Nu to ndupate ra njuth̄ai, da gutra njuth̄ai. Ogue ndupate ra cooperaciön, da gut'i. Dam̄i nu mansuh̄u te'o gätho ja yø cargo.

⁸ Nu'mø ngue guí ndupateh̄u, 'yo di njarb̄atho, dam̄i juth̄u. Nu'a ja ngue gui 'yøth̄u hangu ra pa, dam̄i

mahn̄i mm̄ic'eiui n'na ngu n'na'ah̄u. Porque nū ra ja'j̄i d̄i mah̄rá mm̄ic'eiui, ya gā 'yo tengutho ra hya mm̄amp'u ja ra ley ja ngue da n'yo yø ja'j̄i. ⁹ A nunā ra hya d̄i manda ra ley i ena: "Yo grá 'yots'om'mái. 'Yo grá hyote. 'Yo grá bε. 'Yo to guí sãnnba ra feh̄ni. 'Yo guí nneh̄u n'na ra cosa ngue ndan'yo to rá mm̄eti". Guehya yø hya ja ua d̄i manda ra ley ya. 'Nε ja mi'da yø hya ngue d̄i manda. Pε gátho ja d̄i mp̄enhua yø hya mm̄amp'u ja ra ley ngue ena: "Dam̄i mah̄ni mm̄ic'eiui tengutho gn̄i ne ngue d̄i ma mam̄adi'j̄i". ¹⁰ Porque ra ja'j̄i d̄i mah̄rá mm̄ic'eiui, ya h̄in tem̄a nts'o ørp̄abi rá mm̄ic'eiui. Jan̄angue nū ra ja'j̄i d̄i mah̄rá mm̄ic'eiui, enth̄o 'mø di pad̄i xan̄ho te mm̄amp'u ja ra ley, porque gue'a te mm̄amp'u ja ra ley ga yo.

¹¹ Guehya yø hya jatho ngue gd̄i n'yoh̄u ya. Ya guí nnūh̄u, nu'mø ra pa dambá εc'eīh̄u ra hoga 'da'yo hya, mad̄i 'betyø pa 'mø. Pε nuyá, n'na pa ngu n'na pa bá cuatyø pa ngue da ep̄'u ra Cristo ma Yanteh̄u. Ya h̄ingui ja ngue ga nsäyathoh̄u ya. ¹² Ya ni ma da gaxyø pa d̄i m'm̄ah̄mu ua ja ra xim̄h̄ai, ya bá cuatyø pa ga m'm̄ah̄mu p'u 'b̄u Oja. Jan̄angue nuyá, dam̄i hyeh̄mu p'u ra nts'o ga 'yo yø ja'j̄i ua ja ra xim̄h̄ai. Gä gue'a te xan̄ho gui 'yøth̄u. 'Yo di tap'ah̄u ra nts'o. ¹³ Ma gda 'yoh̄u'a ra nho ni 'yup'u

gdá 'yoh̄u. H̄inga n'it̄ih̄u. 'Nε h̄inga m'm̄ah̄mu p'u ha 'b̄uhyø min̄h̄ni. H̄inga n'yots'om'm̄aih̄u. 'Nε h̄inga ndun̄h̄u. 'Nε h̄inga nseyah̄u. ¹⁴ Nu'a ma Hm̄uh̄u Jesu-cristo, gä ra nho i n'yo'a, da ngut'atho gd̄i n'yoh̄u ya. 'Yo sä guí εm̄hm̄u ngue i sätho gui 'yøth̄u ra nts'o ga 'yo yø ja'j̄i. Nu'a, h̄in'na'a.

14

¹ Nū ra 'yεc'ei ngue tobe h̄ingui t̄ini xan̄ho rá mm̄ai hanja'a ra hya εc'ei, nup'u ha gad̄i mp̄etih̄u dam̄i un̄h̄u ra ts'äya. 'Yo guí nne ngue guí njun'ma hyathoh̄u. ² Porque 'b̄u i'da yø 'yεc'ei ngue t̄ini xan̄ho p'u ja yø mm̄ai ngue sä da zi gátho'a te ts'i. Pε 'b̄u hm̄i'da yø 'yεc'ei p'uya, ngue h̄ingui t̄ini xan̄ho p'u ja yø mm̄ai hanja'a ra hya εc'ei. I ena ngue ra ts'oqui da 'yøt'e ngue da zi ra ngø, jan̄angue ena ngue h̄ondyø cosa ngue h̄ingra ngø sä da zi. ³ A nuyá, nū ra 'yεc'ei ngue si gátho'a te si yø ja'j̄i, 'yo di emb̄i ngue h̄ingui ho te øtra 'yεc'ei nu'a hajtho yø cosa si. Xi mm̄angu ra 'yεc'ei nu'a hajtho yø cosa si, 'yo di emb̄i ngue h̄ingui ho te øtra 'yεc'ei nu'a si gátho'a tengue ts'i. Porque ya ra 'yεc'ei, ya o rá 'ye Oja. ⁴ Nū ra m̄efi n'nan'yo to d̄i mp̄eh̄mi, ζten̄i 'b̄e'a guí ena go gui japi ngue gui 'yemb̄i h̄inga gue'a te øt'e? Nu'a rá hm̄u ra m̄efi, go da man'a ngue'mø xan̄ho te øtrá m̄efi ogue h̄in'na. Pε nū ra ja'j̄i ngue ra 'yεc'ei da

gommanho, porque nu'a rá Hmu jase rá ts'edi ngue da zá da 'yot'e ngue da gommanho.

⁵ I 'bu i'da yø 'yεc'ei ya, embi ngue ja dra pa tate xandaxqui ngue m'i'da yø pa. Ximmi 'bu hmi'da p'uya, embi ngue gátho yø pa, gá 'da'igutho. Janangue nuyá, n'na ngu n'na yø 'yεc'ei, nu te ra hya timp'u ja rá n'yomfeni ngue embi xanho, da 'yot'a te ra hya tini. ⁶ Nu ra 'yεc'ei ngue ja n'na ra pa supi, ga nzup'a ra pa'a ngue nnu mansu Oja. A nu ra 'yεc'ei ngue hingui supra pa supra mmi'yεc'eiu, hingui sup'a ra pa'a porque nu te øt'e, gue'a ga nnu mansu Oja'a. A nu ra 'yεc'ei ngue si gátho'u yø cosa i ts'i, i si, porque di ja mammadi Oja ngue'a te gá si. A nu ra 'yεc'ei ena ngue i ja 'da yø cosa ngue hingui nnep'a Oja ngue da zi, ya hingui si, porque gue'a ga nnu mansu Oja'a te øt'e. 'Nε xquet'a di ja mammadi Oja ngue te si.

⁷ Hinjo'o ngue to da zänse te da n'yo, porque gáthogahu dí ohu rá 'yε ma Hmuhu Jesucristo. Nu'mø dí tehü, dí ohu rá 'yε. Nu'mø dá tuhü, dí ohu rá 'yε. ⁸ Janangue nuyá, mente dí 'buhmu, ya gdá 'buhmu'a ngue ga ørpaü rá pähä ma Hmuhu Jesucristo. Nu'mø ja ngue ga tuhü, gue'a ma Hmuhu sänni ngue ga tuhü. Janangue nuyá, gue'mø dí tehü, ogue xtá tuhü, gue'a ra Hmu dí ohu rá 'yε. ⁹ Ra Cristo bi du 'nε mahømbi m'mai para ngue da gohi ngue gue'a ma Hmuhu'a.

Ngu'mø dí tehü, ngu'mø xtá tuhü, gue'a ma Hmuhu'a.

¹⁰ Nu'a ngue ra ja'itho, hingui sä ngue da hyaspa ra güenda te ga 'yo rá cu. Hingui sä ngue sä da 'yεmbi hingui ho te ga 'yo rá cu. Porque bá ep'u ra pa ngue gáthogahu ga sømhmu p'u ja rá hmi rá dá ra Cristo. Nuna p'uya, go da hyascahu ra güenda na. ¹¹ Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue ena: "Nu te dí mmangá, majuaní ngue di nja'a, enna Oja i 'bui. Nugá dí xi'ahu ngue gátho yø ja'i di ndantyøhmu p'u ha ga m'macá. Gátho yø ja'i p'uya da ma ngue guecá drá Ojagá", enna hya. ¹² Janangue nu'a ra ora'a p'uya, n'na ngu n'najü ga dápsehü ra güenda Oja te xtá n'yohü.

-----
¹³ Ya hingui sä ngue ga haspahu ra güenda ma mmi'yεc'ehü ngue ga emphü hingui ho te ga 'yo. A nuyá, ma ga ja ndummü ngue hingü ma ts'oquihü p'u da 'yøtra ts'oqui ma cühü. ¹⁴ A nuyá, ngue ya dí εc'ehü ra Hmu Jesucristo, nu tengue dí sihü, ya dí pahmu njuani ngue hin tema cosa di ja ngue ga emhmü ngue ra ts'oqui dí øthü 'mø dá sihü. Pε nu ra 'yεc'ei ena ngue ra ts'oqui bi 'yør'mø bi zi'a te dí sihü, ya ra ts'oqui bi 'yøt'e, porque bi zi 'nε embi ngue hingui ho. ¹⁵ Janangue nu'mø majuaní ngue gadi mahni cu, 'yo guí sihü n'na ra cosa nu'a di ts'onnbabi

rá mm̄ai n̄i cū. Rá Cristo ya bi dū ngue bi yañi. 'Yo gn̄i 'yøth̄a' a ngue gui ts'onnbah̄a rá n'yomf̄eni, ngue høntho go guí nne guí sih̄a n'na rá cosa xanc̄hi. ¹⁶ Madague'a guí pah̄m̄a njuani ngue xanho te guí øth̄a, p̄e 'yo gn̄i 'yøth̄a' a ngue da 'ȳmbyø ja'i ngue rá ts'oqui guí øth̄a. ¹⁷ Porque nuyá, ngue gue'a Oja dí ørpah̄a rá pähä, ya hingui ja ts'edi ngue ga sih̄a'a te gä dadi ho ga sih̄a. A nu'a ja ts'editho ngue ga øth̄a, gue'a ngue ga hah̄m̄a mm̄ai ga n'yoh̄a xanho, 'n̄e ja ts'edi ngue ga nhojpah̄a te'o dadi nsah̄m̄a, ma ga johyah̄a ngue ya dí n'yoh̄a rá Espiritu Santo. ¹⁸ Porque nu rá 'ȳc'ei ngue ørpabi rá pähä rá Cristo, guehya yø hya dá mmangä nnepe ngue da n'yo rá ja'i. 'N̄e nuna Oja i nnu manho te ga 'yo rá ja'i, da guehyø ja'i p'uya xquet'a da nu manho.

¹⁹ Ma ga homhm̄a rá hya ngue hinga njun'mahyah̄a. N'na ngu n'najm̄a, ma ga honnbah̄a ha di zacyø nt'ec'ei ma mm̄i'ȳc'ei. ²⁰ 'Yo gadi ts'onnbah̄a rá 'befi Oja ngue co nu'a te guí sih̄a. Majuani ngue gätho'a te i ts'i, gä xanho ngue da ts'i. P̄e nu'mø 'b̄ap'ua ha dí 'b̄ah̄m̄a n'na rá 'ȳc'ei nu'a ena ngue rá ts'oqui da 'yør'mø da zi'a te dí sih̄a, man'na xanho ngue hinga sih̄a'a te ena ngue di 'yøtra ts'oqui 'mø da zi. ²¹ Man'na xanho ngue hinga sah̄a rá ngø, n̄i xingra vino ga sih̄a, hinga nne ngue ga øth̄a'a

tengue di 'yøtra ts'oqui ma cūh̄a. Hinga øth̄a'ua yø hya di ts'onnbabi rá nt'ec'ei i ja. ²² 'Yo guí nne ngue nu te guí sih̄a, gue'a gdi njunt'ui n̄i cūh̄a'a. Ya guí ec'ei ngue gä xanho'a te guí sih̄a, da gue Oja p'uya, ya padi te guí øth̄a. A nuyá, rá mm̄enth̄i bi nth̄eui rá 'ȳc'ei nu'a padi xanho p'ua ja rá mm̄ai ngue xanho te øt'e, 'n̄e hingui enná n'yomf̄eni ngue rá ts'oqui øt'e ngue te ga 'yo. ²³ P̄e nu rá 'ȳc'ei ngue si n'na rá cosa nu'a embi ngue hingui ho, nu'mø bi zi, ya rá ts'oqui bi 'yøt'e. Porque hingrá mm̄ai ga nzi'a te si. Nu rá ja'i da 'yøt'a te embrá mm̄ai ngue hingui ho da 'yøt'e, nu'mø bi 'yøt'e, ya rá ts'oqui øt'e.

15

¹ A nujm̄a, ngue ya tini xanho ma n'yomf̄enih̄a'a te ja ngue gdá 'yoh̄a, i jatho ngue ga serpah̄a ma mm̄i'ȳc'ei nu'ua hingui tini xanho p'ua ja yø n'yomf̄eni te ja ngue di n'yo. Hinga hons̄eh̄a rá nho ngue di tocagah̄a, sinoque ga honnbah̄a rá nho m̄i'da yø ja'i. ² N'na ngu n'najm̄a, jatho ngue ga øth̄a'a te nnu manho ma mm̄i'ȳc'ei. Nu'a te dí pah̄m̄a ngue da 'yørpabi rá nho m̄i'da yø ja'i, gue'a ga øth̄a'a, para ngue da hya rá ts'edi yø nt'ec'ei. ³ Porque rá Cristo himbi hyonse rá nho di tocabi. Ya mmana Maca Libro te rá hya bi xi Oja, ngue bi 'ȳmbi: "Nu'ua yø ja'i s̄u'i, xquet'a

'nɛquɪ bi zɛqui", bi 'yɛmbi.
 4 Nu te gāma hya nt'ot'i ra Maça Libro, bi ma nt'ot'i para ngue ga xāhmu 'nɛ ga pahmu hanja'a ra hya i mma. Nuna ra hya mmana Maça Libro, 'nɛ timma mmaih hya hanja, di hatra ts'edi ma mmaih ngue ga seti te di thohmu. Porque di pahmu ngue di nja'a te ra hya nt'ot'i.
 5 Nuna Oja di hatra ts'edi ma mmaih ngue ga seti te ga ra n' hya ja ngue ga thohmu. Di nnegā ngue Oja da 'yot'e ngue n'na ngu n'na'ah, da zā guɪ n'yohu tengutho i n'yo ra Jesucristo. 'Nɛ da 'yot'e ngue xogue da 'da'igu ni n'yomfɛnihu. 6 Janangue da zāp' hya ngue xogue n'na hyatho guɪ 'yɛspahu na Oja rá Papá ma Hmuhu Jesucristo.

-----
 7 Gue'a di t'ɛspabi Oja'a, ngue guɪ 'yot'e ngue guɪ n'amigoh n'na ngu n'na. Nuna ja ngue guɪ 'yothu porque ra Cristo bi 'yot'e ngue dá n'amigoh'a. 8 Ya guɪ nnuhu ngue ra Cristo bí 'yɛhɛ ngue di japyø judío. Nu'a te ra hya bi ma mayat'ibi' hya ma mboxitahu 'mø manjam'mø, gue'a bi 'yɛhɛ bi 'yot'a. Ja di nɛquɪ p'hyā ngue Oja hɪndi pumbɛni'a te ra hya xa yat'i ngue di nja. 9 Co 'nɛhyø ja'i hɪngyø judío bí 'yɛhra Cristo ngue bi japi n'namhma ngue 'nɛ' hya di ja mammaɪdi Oja ngue ya bi dɪnnababi rá mate. I nt'ot'i ra Maça Libro te ra hya bi xihrá Papá ra Cristo ngue bi 'yɛmbi: "Nup' hya ha 'bɛhyø

ja'i hɪngyø judío, ga ɛts'a'i. 'Nɛ ga t'ut'a'i yø alabansa n'namhma di bahyø ja'i ngue guɪ tate", bi 'yɛmbi.
 10 I mmana hya nt'ot'i ra Maça Libro ngue ɛna: "Nu' hya yø ja'i hɪngyø judío, 'da di johyathoui' hya yø judío ngue yø thanhni Oja". 11 Man'na parte ra Maça Libro i nt'ot'i ra hya ngue ɛna: "Gātho yø ja'i hɪngyø judío, dami 'yɛspahu Oja. Hønnbu bi zā 'bɛhyø ja'i, gā da 'yɛspabi Oja". 12 Ra pøngahya Isaiás bi 'yɛna: "Di m'm'a n'na rá mbom'meto ra Isai. Nuna, guehna da bøni ngue hønnbu bi zā di manda yø ja'i ngue hɪngyø judío. 'Nɛ nuya yø ja'i ya, guehya da 'yɛc'ɛi ya ngue gue'a yø Yante'a".

13 Da ne Oja ngue gā ra johya di nja'ahu, 'nɛ da 'yot'e ngue da hyu ni mmahi ngue ya guɪ ɛc'ɛihu. 'Nɛ da 'yot'e ngue ra Espiritu Santo da xoc'a ni mmaih ngue man'na gdi pahmu ngue nu'a te ra nho guɪ tømhm di nja, majuani ngue di nja.

-----
 14 Ague ma zi cu'ahu, di haxā njuani ya ngue guɪ paɪdi xanho ndana ra nho ja ngue gdi n'yohu ya. Ya bi dɪnni mmaih xanho hanja na ra hya na. A nuyá, ya sä ngue n'na ngu n'na'ah guɪ opānyu ni cuhu hanja ra hya ya. 15 Pe nugā njuantho dá xi'ahu hanja ya yø hya dá cuatā ra sɛcua ja ua. Høntho daɪi bɛn'nah hya hanja ra hya, n'namhma ngue hɪnguɪ

pumbɛniha. Nuga dadi ha'aha ra ts'edi, porque gue'a ma 'befi bi 'daca Oja'a ngue ga ha'aha ra ts'edi. ¹⁶ Nuna Oja bi 'daca ma 'befi ngue ga mmambra hya ra Jesucristo p'u ha 'bathyo ja'i hingyø judío. Dí mmambra hoga 'da'yo hya Oja n'namhma ngue nu'u yø ja'i hingyø judío ga dapa Oja tengutho 'mø ngue ra 'bøt'e t'ørpabi Oja. Nuna Oja p'uya, da nu manho yø 'yɛc'ei, porque ra Espiritu Santo ya xa 'yøt'e ngue ya yø ja'i Oja.

¹⁷ Dadi ja mammadiga ra Jesucristo ngue ya bi bønnmanho na rá 'befi Oja dí ørpe. ¹⁸ Hinte man'na mahya dí nne ga mma, høntho dí nne ga xi'aha te bi 'yørcagui ra Jesucristo. Nuna ra hya dá xica yø ja'i hingyø judío, ra Jesucristo bi 'yøt'e ngue yø ja'i bi 'yɛc'ei bi rá hya Oja. Go bi 'dacrã ts'edi ngue dá mangã na ra hya na. 'Nɛ bi 'dacrã ts'edi te dí øt'e. ¹⁹ Connã ts'edi ra Espiritu Santo bi nja yø milagro. Janangue nuyã, ya dá tãti dá mangã ra hoga 'da'yo hya ya, ngue ra Jesucristo gue'a ra Yante'a. Bá fãdi asta Jerusalén ngue dá mangã ra hya ndap'u bi zã. Danj mpagã asta ra häi Ilirico ngue dá mangã ra hya. ²⁰ A nuga, nup'u hapu hinjam'mø xa 'yøtyø ja'i rá thuhu ra Cristo, ja dá ja ndummã dá mangã p'u ra hoga 'da'yo hya. Porque nup'u ya fãhra hya, ngue n'nan'yo to xa mpefi, hindã ne ngue ja honga

mmangã p'u ra hya. ²¹ Dí øt'e tengutho ra hya manna Macã Libro ngue ɛna: "Nu'u yø ja'i hinjam'mø xa 'yøde hanja rá hya Oja, pɛ da ma ma'øte ra hya ya. Nu yø ja'i maða n'na ndi di sifi hanja rá hya Oja, pɛgue nuyã da sifi hanja ra hya ya".

-----
²² Janangue njap'u ngue hinga mbongui ga mmagã p'u gui 'bãhma ga ma nu'aha. Madague'a xangu yø nnidi dí sãnni ga mmap'u, pɛ hingui sä. ²³ Pɛ nuyã, ya da zã ga mmagã p'uya, porque ya dá tãti dá mangã ra hya yø xequi rá njaua ya. Pɛ ya xa mma yø jeya dí sãnni ga mmagã p'u gui 'bãhma ngue ga ma nu'aha. ²⁴ Nu'mø dá magã p'u ja ra häi España, nup'u gui 'bãhma ganj nthocã p'u ngue ga nzenguaha. Porque ja gampãhä ngue ga nuha. M'mefa p'uya ga n'yehma. ²⁵ Pɛ nuyã, dí nne 'be ga mmagã Jerusalén. Ga ma dãgã ra mɛnyu, nuna bi ma mapɛti ngue di t'unyø 'yɛc'ei nu'u hyoya. ²⁶ Porque nu'u yø 'yɛc'ei 'bãp'u ja ra häi Macedonia conyø 'yɛc'ei 'bãp'u ja ra häi Acaya, gã bi petra mɛnyu da mɛnhni ngue di t'unyø 'yɛc'ei ngue hyoya p'u Jerusalén. ²⁷ Nuyã yø 'yɛc'ei hingyø judío i ja mpãhä ngue da 'yørpabi ra 'bãxte ya yø judío ngue yø mmi'yɛc'eiui. Ni 'yup'u ngue da mãts'i, porque yø ja'i hingyø judío bi ma mathoquibi ra hoga 'da'yo hya mi ɛc'ei ya yø judío.

Janangue nuyá, nuya yø judío bi thocrá hya mi εc'ei ngue bi xihra hya yø ja'i hingyø judío. A nuya yø ja'i hingyø judío bi sihra hya ya, 'nε ja te pεts'i, nu'a gui ja mammadi ya to bi xihra hya, i fäts'i to hyoya. ²⁸ Pε nuyá, høntho ga ma dägä nā rā mēnyu bi ma mapeti, 'bexque'a ga mmagä España p'uya. 'Nε dī nne ganī thocä p'ü guí 'būhmü ngue ga nzenguahü. ²⁹ Nu'mø dá sōngä p'ü guí 'būhmü, nūnā te rā hya ga xi'ahü, dí haxā njuani ngue rā Cristo mathoguitho di jajpahü.

³⁰ Ague mā zi cu'ahü, ngue ya guí εc'ei mā Hmūhü Jesucristo, rā Espiritu Santo i øt'e ngue gadi macjü. Janangue nuyá, dí äcä rā mate ya ngue guí fäxcähü, guí mmarcähü Oja ngue Oja da mäxcagui. ³¹ Dami 'yāphü Oja ngue nup'ü ja rā häi Judea, Oja da yangä p'ü 'būhyø ja'i hingyø 'yεc'ei. 'Nε dāmi 'yāphü Oja ngue nūnā rā mēnyu ga haspä'ü yø 'yεc'ei 'bap'ü ja rā hnini Jerusalén, da ne da hyani. ³² Da ne Oja ngue ngu'a di nja. Janangue nu'mø dá sōngä p'ü guí 'būhmü, ga johya. Porque ya da zäp'ü ga nsäyats'ü. ³³ Oja da hyut'a ni mmühü, 'nε di japi gätho'ahü. Da ngut'atho.

16

¹ Nūnā n'na mā cūhü ngue rā xisu ni hü ngue rā Febe, dāmi pahmü te'o nā. Nūnā, guehñā di mper'ü ja rā nija jap'ü ja rā hnini Cencrea nā.

² Nūnā, rā 'yεc'ei xanho nā, dāmi unhnü rā ts'äya 'mø bi map'ü. Porque ni 'yup'ü ngue ngu'a da 'yøtyø 'yεc'ei. Nūnā rā Febe, nu'mø tema hya da hyembü guí 'būhmü, dāmi fäxhü. Porque nūnā, xangu rā 'bäxte xā 'yørpabi yø ja'i 'būcua, da gueque 'nεqui fäxcagui 'mø te di honi.

³ Dami zenguagahü ts'up'ü rā Priscila co 'nεhra Aquila nūnā rá damme rā Priscila. Nuyá, guehya mā mmimmefihe ngue dí ørpahe rá 'bēfi rā Jesucristo. ⁴ Nu'mø mi zücä yø ja'i, nuya guehya bi 'yenyø te ya ngue bi yangui. Janangue dadi ja mammadigä ya yø ja'i ya. 'Nε hinga hōngthogui dadi ja mammadi ngue'a te øt'e, sinoque 'nεhyø 'yεc'ei hingyø judío di ja mammadi ngue bi yangui. ⁵ 'Nε dāmi zenguagahü ts'up'ü gätho yø 'yεc'ei di mpeti p'ü ja rá ngu rā Aquila. Co 'nε'a mā ndø'amigo rā Epeneto, dāmi zenguagui ts'up'ü. Nūnā, guehñā rá mādi bi 'yεc'ei rā Cristo p'ü ja rā häi Acaya nā. ⁶ Co 'nεhra Maya, dāmi zenguagui ts'up'ü. Nūnā, guehñā mathoguitho xangu rā 'bēfi xā 'yørbü ha guí 'būhmü nā. ⁷ Da guehya mā mmēnguhe rā Andrónico co 'nεhra Junias dāmi zenguaguits'ü p'uya. Guehya 'dap'ü dá n'ofädigähe ya. Xquet'a dāmi pahmi xanho ngue 'nεhya yø representante rā Cristo ya. 'Nε guehya m'met'o bi 'yεc'ei rā Cristo ya ngue nugä.

8 Nūnā rā Amplias mā ndø'amigo ngue ɛc'ei rā Hmū Jesús, dami zenguagui ts'ap'ua nā. 9 Dami zenguagui ts'ap'ua rā Urbano, guehna mā mmimēfihe nā ngue dí ørpāhe rā 'bēfi rā Jesucristo. Co 'nēhna mā amigo rā Estaquis dami zenguagui ts'ap'ua. 10 Dami zenguagui ts'ap'ua nā rā Apeles. Nūnā, xandøngu rā n'ua bi zā 'mø mi 'yɛc'ei rā Cristo. Dā gue'ua yø ja'i ɛc'ei rā Cristo p'ua ja rá ngu rā Aristóbulo, dami zenguagui ts'ap'ua. 11 Nūnā mā mmēngu'be rā Herodión, dami zenguagui ts'ap'ua. Co 'nē'ua yø ja'i 'bap'ua ja rá ngu rā Narciso ngue ya ɛc'ei rā Cristo, xquet'a dami zenguagui ts'ap'ua.

12 A nūya mā cūhūa ngue yø xisu, nūnā n'na nī hū ngue rā Trifena, nūnā man'na nī hū ngue rā Trifosa, dami zenguagui ts'ap'ua. Nūya yo nc'ei ya, ɛmmēi di mpefi xandønhø, ngue ørpabi rá 'bēfi rā Hmū Jesús. Co 'nēhna man'na mā cū ngue rā xisu nī hū ngue rā Pérsida, dami zenguagui ts'ap'ua. 'Nēhna xquet'a ɛmmēi di mpefi xanho ngue ørpabi rá 'bēfi rā Hmū Jesús. 13 Dami zenguagui ts'ap'ua rā Rufo. Nūnā, ya fadi xanho ngue ɛc'ei xanho rā Hmū Jesús. Co 'nē'a rá mamá rā Rufo, dami zenguagui ts'ap'ua. Nūnā rā xisu nā, 'nēquī xøgue ɛntho mā mamágā nā. 14 Dami zenguagui ts'ap'ua ya yø ja'i gā xi'ahūa ya: guehna rā

Asíncrito, rā Flegonte, rā Hermas, rā Patrobas, rā Hermes, co gāthø'ua mi'da mā cūhūa 'bap'ua ha 'bahya p'ua, dami zenguagui ts'ap'ua. 15 Dami zenguagui ts'ap'ua rā Filólogo, connā Julia, connā Nereo, co 'nē'a rá nju, connā Olimpás, co gāthø'ua mi'da mā cūhūa 'bap'ua ha 'bua ya, dami zenguagui ts'ap'ua.

16 Co n'na rā respeto dami nzengua n'na ngu n'na'ahū. Gāthø ya yø ja'i 'bui ndap'ua bi zā ngue ya xā 'yɛc'ei rā Cristo, gā di zengua'ahū.

-----
17 Ague mā zi cū'ahūa, nūgā dí xi'ahūa ngue dami mfāhmū xandønhø. Porque 'bua i'da ngue høndra sui nne. I 'uenyø ja'i, asta di ts'onna hya. Nūya yø ja'i ya, guehya hingui nnu manho rā hya bi sän'nahū. O gadi nsixhūa ya to øtra sui. 18 Porque nūya yø n'yohūa ya, hingā gue'a rá 'bēfi rā Hmū Jesucristo ørpabi, s n que gue'a te nnepsēbi yø mmui dā n'yo, gue'a øt'a. 'Nē di hoc'a te rā hya xihyø ja'i nu'ua hingui hēnni gā thāt'i. 19 Nu hangū yø 'yɛc'ei i 'bui, gā padi xanho ngue ya guí ɛc'ei hūa rā hoga 'da'yo hya. Janangue nūgā, nū te gā 'yøthūa, janjuani dadi johya. A nūyá, dí nne gā xi'ahūa ngue dami pahmū xanho ha gdí 'yøthūa rā nhø. A nu'a rā nts'o, 'yogui 'yøthū'a. 20 Nūnā Oja dā zā dā 'yøt'e ngue dā thøhrā sui, ya hingui njunthūa. A nu'a rā zithu nne dā 'uenyø ja'i p'ua, Oja dā 'yøt'e ngue dā ma hāi rá hya'a.

Dí nnegä ya ngue di jap'ahü ma Hmüü Jesucristo.

21 Nunä mä mmimmedigä'be rä Timoteo di zengua'ahü. 'Nε di zengua'ahü ya hyü mä mmengühe 'bücua, rä Lucio, rä Jason 'nēhü Sosípater.

22 A nügä drá Tersio, dädi cuatä ua ja rä sücua nä te rä hyä mmanä Pablo, xquet'a 'nēcä dädi zengua'ahü connä nguehü Jesucristo.

23 'Nēhnä mä cühü rä Gayo di zengua'ahü. Go rá mmeti rä ngü hapü dí säyagä nä. 'Nε xquet'a di hmü nä rá ngü ngue ja di mpeti ua yø 'yēc'ei 'bücua. Xquet'a di zengua'ahü nä rä Erasto, nüna ja rá 'bēfi ngue rä tesorero ua ja rä hnini. Nunä mä cühü ni hü ngue rä Cuarto, xquet'a di zengua'ahü.

24 Nunä mä Hmüü Jesucristo, dí nne ngue di japü gätho'ahü. Dä ngüt'atho.

-----

25 A nüyá, ma gä ja mammadihü Ojä ya. Nunä, guehnä dä 'yøt'e ngue dä zä di ndü ni nt'ēc'ei hü i ja nä. Ngüna rä hyä n'yoi rä hoga 'da'yo hyä dá øt'ahü 'mø mä xi'ahü hanja rä Jesucristo. Nunä rä hyä nä, ya mandø njam'møtho hingü fadi hanja. 26 Pε nüyá, ya bi fadi hanja ya. Porque guehya yø hyä bi 'yotyø pøngahyā Ojä ya. 'Nε nüna Ojä i 'bēi para zantho, guehnä di 'bēpyø jä'i ngue di 'yonnä hyä näya, i nnepe ngue ndap'ü bi zä dä 'yēc'ei yø jä'i nä rä hyä nä

'nε dä 'yøtyø jä'i'a te rä hyä mä'bēpi dä 'yøt'e.

27 A nüna Ojä, hønse nä i ja rá mfadi. 'Nε connä nguehü Jesucristo i t'ēspabi Ojä para zantho. Dä ngüt'atho.

1 Corintios

Ja ua rá mudi ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'εi Corinto.

1 Nügä drá Pablo, Oja bi 'yεxqui ngue drá representegä rá Jesucristo. Co 'nehna mā zi cūhū rá Sóstenes 'bucua, ² dadi zenguagä 'be'u to gätho ya o rá 'ye Oja, rá mmup'u ja rá hnini Corinto. Ya yø ja'i'ahū Oja ngue guí εc'εihū rá Jesucristo. Bi zon'nahū Oja ngue gui hyemhūp'u rá nts'o. Porque gue'a i ts'ofogätho yø ja'i'εc'εi rá Jesucristo'a ngue da hyep'u rá nts'o. Ngujū, ngu mi'da yø ja'i, gue'a rá Jesucristo ga øt'e ngue mā Hmūhū. ³ Dí nnegä'be ya ngue nūna Oja mā Papáhū co 'nehna mā Hmūhū Jesucristo di jap'ahū 'nε da hyut'a ni mmūihū.

4 Nügä njandyatho dadi ja mammadi Oja conná ngue'ahū. Porque xandøngu rá njapi Oja bi unni te'o gätho ya guí n'yohū rá Jesucristo. ⁵ A nuyá, ngue ya guí n'yohū rá Jesucristo ya, εmmēi di jap'ahū Oja. Porque xoc'a ni mmūihū Oja, ngue gui pahū xanho hanja rá hya. 'Nε øt'e ngue guí padi ha gdi japa hya gui xihū yø ja'i. ⁶ A nuyá, nū te rá hya dá xi'ahū ngue di nja'mø gá 'yεc'εihū rá Cristo, gue'a rá

hya bi njap'u guí 'būhmū'a ya. ⁷ Janangue nuyá, mente rá pa guí tømhmū ngue da ep'u mā Hmūhū Jesucristo, ya hinte gadi 'bēhmū'a rá njapi Oja di unī. ⁸ Di ha'ahū rá ts'edi Oja ngue guí ndūhū xandønhø astā guerp'u rá nzegui. Porque nnepe ngue hin temā hya da din'nahū 'mø rá pa da ep'u mā Hmūhū Jesucristo. ⁹ Nūna mā Hmūhū Jesucristo, rá Ts'ant'u Oja. Bi zongahū Oja ngue 'dap'u ga n'yohū nā. Nū'a rá hya di yarcahū Oja ngue di nja, gue'a di nja'a.

-----
¹⁰ Ague mā zi cu'ahū, gue'a mā Hmūhū Jesucristo di 'dacā rá ts'edi ngue dí xi'ahū nā rá hya ja ua. Dí xi'ahū ngue hinga 'da'a n'nannī di n'yo ni hyahū, sinoque 'dap'u di n'yo ni hyahū. I jatho ngue da 'da'igu ni n'yomfēnihū, da 'da'igu guí 'yøthū. ¹¹ Dí xi'ahū nā rá hya nā mā zi cu'ahū, porque nū'u yø mēni rá Cloé bi xiqui ngue gadi njunthū. ¹² Porque hinga n'na hyatho guí mmāmhmū. I 'bū i'da ni n'yohū ngue εnā: “Nügä dí tennā rá hya mmanna Pablo”. Mi'da p'uya εnā: “Nügä dí tennā rá hya mmanna Apolos”. Mi'da p'uya εnā: “Nügä dí tennā rá hya mmanna Bedu”. Mi'da p'uya εnā: “Nügä dí tennā rá hya mmanna Cristo”. ¹³ A nuyá, xi'a rá Cristo, çua 'bati'da yø 'yεc'εi ngue n'youi'a? A nügä drá Pablo, çua guí εmhū ngue bi mā mā cuatigä rá pont'i conná

ngue'ahū? ¿Uague gá nxixya 'da'ahū ngue gui tēngahū?

14 Nūgā dādi ja māmādī Oja ngue hīnjon dá xixya'ahū, hīnda hōndra Crispo 'nēhra Gayo dá xixyabi. 15 Janāngue hīngui sā gui 'yēmhmū ngue dá xixyabi yō ja'i para ngue da dēngui. 16 Bi zo mā mmūi ya ngue ra Estéfanos co nē'u 'būp'u ja rá ngu'a, xquet'a dá xixyabi. Hīndī padī ngue'mō 'bū hmi'da yō ja'i dá xixyabi, oque hīn'na. 17 Pē ra Cristo hīmbi mēngui ngue ga xixyabi yō ja'i. Sinoque bi mēngui ngue ra hoga 'da'yo hya ga xihyō ja'i. Nūgā hīndī mmāngā yō hya māhotho ga nt'ode ngue hōntho ga nnepe da 'yēc'eigui yō ja'i te dī mma. Sinoque hōnt'a ja ts'edi ga mma ngue bi dū p'u ja ra pont'i ra Cristo, gue'a dī mman'a.

-----

18 Nūna ra hoga 'da'yo hya na, i hma ngue bi dū p'u ja ra pont'i ra Cristo ngue bi yanjū. A nū yō ja'i ngue dī m'mēdi, ēmbi ngue hīnte dī muui na ra hya na. Pē nūjū ngue dī nyamma tehū, n'youi rá ts'edi Oja na ra hya na. 19 I mmāmp'u ja ra Maça Libro ra hya te bi man'Oja ngue ēna: "Nū'u yō ja'i ēna ngue ja xangu yō mfadi, nūgā ga udi ngue hīnte dī muui yō hya padī. Nū ra ja'i da 'yēna ngue ra bamhya, dī nēqui ngue hīnte dī muui rá hya padī", ēn'Oja. 20 Nūua ja ra ximhāi, i 'būhyō ja'i ēna ngue ja yō mfadi. I 'būhyō ja'i ēna ngue

yō xānnbate. I 'būhyō ja'i ēna ngue yō mbadi xandōnho, i padī te gā ja nximhāi. Pē nūna Oja i ēmbi ngue hīnte dī muui yō mfadi ya yō ja'i ya.

21 Nūna Oja majuanī ngue jase rá mfadi. Bi zānnī ngue nū'a te yō mfadi yō ja'i 'būcua ja ra ximhāi, hīnga gue'a ja ngue di fadi te'o Oja'a. Nūna Oja bi zānnī ngue nū'u yō ja'i da 'yēc'ei ra hoga 'da'yo hya, gue'u dī nyanyō te'u. Nūna ra 'da'yo hya na, ēmbyō ja'i nū'u hīngui ēc'ei ra hya, ngue hīnte dī muui ra hya. 22 Yō judío, i nne ngue 'be da nū yō milagro, ja da 'yēc'ei ra hya. A nū yō ja'i hīngyō judío, gue'a te yō mfadi yō ja'i 'būcua ja ra ximhāi di ho da 'yōde. 23 Pē nūgāhe, nūna ra hya ja ts'editho ga mmāngāhe, guehna ngue da sihyō ja'i ngue bi dū p'u ja ra pont'i ra Cristo na, ngue di hoga mā ts'oquihū. Hōnt'a dī mmāngāhe'a. Pē yō judío p'uya, i ēna ngue ra 'be'isātho 'mō øhna ra hya na. A nū'u yō ja'i hīngyō judío p'uya, ēmbi ngue hīnte dī muui na ra hya na. 24 Pē nūjū, ngue ya dī ēc'eihū ra Cristo, ngu yō judío, ngu'u hīngyō judío, gā bi zonngahū Oja 'nē bi xoga mā n'yomfēnīhū para ngue ga pahmū ngue ra Cristo haprá ts'edi Oja 'nē haprá mfadi Oja. 25 Nū'a te i dū ra Cristo, yō ja'i ēmbi ngue Oja hīngui padī te øt'e. Pē Oja i pase te øt'e. A nū yō ja'i hīngui padī hanja'a te øt'Oja. Porque yō ja'i ēmbi ngue hīngui nzaqui

Oja. Pɛ Oja maḥoguiḥo ga ndɔnzaqui ngue'a ga nzaqui yɔ ja'i.

²⁶ Ague ma zi cu'ahɯ, ya guí nnuhɯ te gāma ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yɛc'ɛi ra Cristo. Zi yohotho bi zo'u yɔ ja'i t'ɛmbi ngue ja yɔ mfadi, nuya nnu manho yɔ ja'i ua ja ra ximhāi. Nu'u ja yɔ cargo ngue nts'ut'abi xquet'a zi yohotho bi zofo. Xquet'a zi yohotho bi zo'u yɔ ja'i ngue hñuc'ɛi p'u ja yɔ hnini. ²⁷ A nuyá, Oja bi huanhyɔ ja'i nu'u hin'yɯ yɔ mfadi ua ja ra ximhāi para ngue di 'berpabi yɔ sã'u yɔ ja'i ɛna ngue ja yɔ mfadi. Oja bi huanhyɔ ja'i nu'u hingui nzaqui yɔ hya ua ja ra ximhāi para ngue di 'berpabi yɔ sã'u yɔ ja'i ɛna ngue xanzaqui yɔ hya. ²⁸ Nuna Oja bi huanhyɔ ja'i nu'u t'ɛmbi ngue hinga njuani ua ja ra ximhāi xoque ma hɔt'e p'u, para ngue da hyɛjpabi yɔ hya'u yɔ ja'i ɛna ngue ja yɔ ts'edi. ²⁹ Janangue nup'u ja rá hm̄i rá dá Oja ya hinjonni ja'i da zãp'u da 'yɛna ngue di 'yɛts'i. ³⁰ Nuna Oja, bi 'yɔt'e ngue ya man'yohɯ ra Jesucristo ya. Oja bi ne ngue conná nguehɾa Cristo dá pahmɯ hanja na rá hya Oja. A nuyá, ngue conná nguehɾa Cristo, ya bi hoga ma ts'oquihɯ. 'Nɛ go ɔt'a ra Cristo ngue ya dí ohɯ rá 'yɛ Oja. Porque go gue'a ra Cristo bi gurca ma ts'oquihɯ. ³¹ Ja di nequi ua hanja na ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ɛna: “Nu to i nne di 'yɛts'i, pɛ gue da 'yɛspabi'a rá

Hmu bí 'bɯ mahɛts'i, hingue masque go ra ja'i'a di 'yɛts'i”, i ɛna.

2

¹ Ague ma zi cu'ahɯ, nu'mɔ ma magá p'u guí 'bɯhmɯ ngue dá xi'ahɯ rá hya Oja, hindá mangá yɔ hya ga ya yɔ ja'i ɛna ngue yɔ bamhya. Ni xindá mangá yɔ hya nu'u mahotho da nt'ode. ² Porque nu'mɔ ya di 'bɯcã p'u ha guí 'bɯhmɯ, hɔnda n'na ra hya dá sãnni ngue ga xi'ahɯ. Guehna ra hya na ngue ga mma hanja ngue bi ma ma cuati p'u ja ra pont'i ra Jesucristo. ³ A nu'mɔ ya di 'bɯcã p'u ha guí 'bɯhmɯ p'uya, gá nuhɯ ngue hindí ya manzaqui. Sinoque astã dí huaqui, porque dí su ngue hindã bɔngmanho ra hya ga mma. ⁴ Nu'mɔ ma xi'ahɯ na ra hya na, hindá mangá'u yɔ hya mahotho da nt'ode ngue ma mfadisɛ, para ngue di thap'a ni mmaihɯ. Sinoque nuya yɔ hya dá xi'ahɯ, guesɛ ra Espiritu Santo i ja rá ts'edi ngue bi xoc'a ni mmaihɯ para ngue da dinni n'yomfɛnihɯ xanho hanja na ra hya na. ⁵ Janangue nuna ni nt'ɛc'ɛihɯ ja ya, guehna Oja jase rá ts'edi bi the na ra hya na. Hinga guerp'u ja yɔ hya yɔ ja'i nu'u ɛna ngue yɔ bamhya bi the na ra hya na.

⁶ Pɛ nup'u 'bɯhyɔ ja'i ngue ya xa nzehyɔ nt'ɛc'ɛi, guehya dí xicã ra hya nu'a majuaní ngue di gohi ngue yɔ bamhya yɔ ja'i. Pɛ nuna ra hya na,

hinga guehna ra hya pa'u yø ja'i ena ngue yø bamhya 'bucua ja ra ximhai yø hya na. Ni xinga gue'a te ra hya pa'u yø ja'i di manda ua ja ra ximhai yø hya na. Porque nu te ra hya pa'u, da thotho'a. ⁷ A nuna ra hya ngue majuan di gohi ngue yø bamhya yø ja'i, guehna ra hya Oja di mmangä na. Nu'mø yø pa xa thogui, nu yø ja'i mi 'bucua ja ra ximhai himbi badi hanja na ra hya na. Hante ngue di hocra ximhai Oja, ya xi zanni te 'be'a di njam'mefa ngue ha di njap'u di nyamma teh. ⁸ Nu'u yø ts'at'abi ua ja ra ximhai, hinjombi n'yo yø mmui ngue xta mbadi hanja na ra hya na. Porque nu'mø ngue xta ndinyø mmui yø ja'i hanja na ra hya na, nuna ma Hmuha Jesucristo maguec, ya hinxta mma ma cuati ra pont'i 'mø. ⁹ Bi nja tengutho ra hya mmamp'u ja ra Maca Libro ngue ena: "Nuna Oja, ya xa nzanni te da japyø ja'i nu'u di madi. Guehna ra njapi Oja hinjonni ja'i di pøni ngue di padi hanja na. Porque hinjam'mø 'be bi nja'a te mi ja ngue da 'yøt'Oja". ¹⁰ Pe Oja bá penngah ra Espiritu Santo, gue'a bi 'yøt'e ngue bi dinma mmuih hanja na ra hya na. Porque ra Espiritu Santo i padi gätho'a te ra n'yomfeni Oja'a. ¹¹ Nu n'na ra ja'i ya, hinjongui parpi te ja ra n'yomfeni. Hønsē ra ja'i pase te mbemp'u ja ra n'yomfeni. Xquet'a njarbutho Oja ya,

hinjonni ja'i da zä da badi te ja ra n'yomfeni Oja. Sinoque hønse ra Espiritu Santo i padi xanho te ja ra n'yomfeni Oja. ¹² Janangue nuju, hinga gue'u yø hya yø bamhya 'bucua ja ra ximhai na ra hya di pahma. Oja'a bá penngah ra Espiritu Santo ngue gda pahma hanja na ra njapi Oja di 'dacju. ¹³ Janangue nuna ra hya di mmana, hinga guehya yø hya ngue ma n'yomfenisē di mma, sinoque ra Espiritu Santo i xännga ra hya di xihyø ja'i nuya n'youi ra Espiritu Santo.

¹⁴ Pe yø ja'i hingui n'youi ra Espiritu Santo hingui sä da dinyø mmui hanja na ra hya xänngah ra Espiritu Santo. Embi ngue higrä bamhya ra ja'i mmana ra hya na. Hingui padi hanja, porque hingui n'youi ra Espiritu Santo. ¹⁵ A nu yø ja'i n'youi ra Espiritu Santo i sä hacra güenda xandønho hanja na ra hya na. 'Ne hingui sä to da 'yēmbi ngue hinga gue'a te ra hya i mma. ¹⁶ Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue ena: "¿Te'o ni ja'i da zä da barpabi rá n'yomfeni'a ma Hmuha? ¿Te'o da 'yēna ngue bi m'muhrá xännbate Oja ngue bi xännbī te øt'e?" Pe nuju, ra Espiritu Santo'a di n'yohu, 'ne gue'a ra Espiritu Santo øt'e ngue di timhma zits'u hanja rá n'yomfeni ra Cristo.

3

1 Ague ma zi cu'ah,

nu'mø dámba m'mæcä p'ü guí 'bühmü, nugä hündá xi'ähü yø hya nu'ü dí xicä yø 'yéc'ei ya n'youi rä Espiritu Santo. Sinoque dá xi'ähü rä hya hinguí henni gdi pahmü. Porque guí 'bühmü tengutho yø basi ngue zits'utho tinni mmühü hanja rá hya rä Cristo. ² Dá xän'nahü yø hya hinguí henni gdi pahmü. Tengutho n'na rä basi 'mø sidra xi'ba, hingra hmε ma t'unni da zi, dá ja'ähü p'ü. Porque himbi zä xta ndinni mmühü hanja ya yø hya xanhenni. Asta ni xinga guedya di tinto ni mmühü hanja rä hya ya. ³ Porque tobe guí øthohü tengutho ga 'bü hmi'da yø ja'i. Tobe gyø zeyathohü. Tobe gyø 'yøt'i süthohü. Tobe hinga 'da'igu rä hya guí mmamhmü. Tobe guí øthohü tengutho øtyø ja'i nu'ü hinguí pa Oja. ⁴ Porque nu 'da'ähü, guí em'mø guí yahü: "Nugä dí tennä rä hya mmanna Pablo". Mi'da p'üya ena: "Nugä dí tennä rä hya mmanna Apolos". Janangue ja di nequi p'üya ngue guí øthohü tengutho øtyø ja'i 'bücua ja rä ximhäi.

⁵ Nugä drá Pablo, conna Apolos, ztení 'be'a goma ts'edi jagä'be ngue go tennä'be yø ja'i? A nugä'be yø mæfithogä'be Oja. Høntho dá øt'ä'be rä 'befi ngue gá 'yéc'ei'ü rä Hmu Jesucristo. Pε n'na ngu n'nagä'be, nu'a te rä 'befi bi 'dacä'be Oja, gue'a dí øt'ä'be'a. ⁶ Nuna rä hya dá xi'ähü, tengutho

n'na rä hmudä 'mø bi thuhu, njarbutho na. Nu rä Apolos, go bi xithe'a. Pε gue'a Oja di tetra hmudä. ⁷ Janangue nuyá, ngu'a tü rä hmudä, ngu'a xithe, hincjongui tate. Go gue'a Oja i tate, porque go øt'e ngue i te rä hmudä'a. ⁸ A nu'ü tuhra hmudä, 'ne'ü xithe, 'da'igu yø hya. Pε n'na ngu n'na ya, nu'a te rä 'befi bi 'yøt'e, Oja da gut'i. ⁹ A nugä'be, yø mæfithogä'be Oja. A nu'ähü, ni mmühü p'ü bi ma nthuhu rä hmudä, gue'ähü i nnøpa huahi Oja.

I ja man'na rä hya ya. Nuna Oja, tengutho 'mø ngue bi dü'mi bi hyø'a n'na rä ngu p'ü guí 'bühmü. ¹⁰ A nugä p'üya, tengutho n'na rä gado. Nuna Oja bi 'yøt'e ngue dá dü'mä rä 'befi. A nu mi'da yø xännbate p'üya, tengutho 'mø dädi tetra jado'ü. Pε n'na ngu n'na yø gado di sigue rä 'befi, i ja ngue da mädi xandønho, hinha di dunna ngu. ¹¹ Nuna te rä hya bi ma ma dü'mi ngue bi si'ähü hanja rä Jesucristo, guehna rä hya bi nøpa do p'ü ha brá fähra ngu na. Hinguí sä ngue da ma madü'mi rá 'befi Oja mente hinguí hma hanja'a rä Jesucristo. ¹² Pε nuyá, xangu yø do i ja ngue di usa'ü to di sigue rä 'befi ngue hønnigu. Nu 'da yø mæfi, da japra do ngue rä oro p'ü ja rä ngu. Nu mi'da yø mæfi, da japra do ngue rä t'axi. Mi'da yø mæfi, da japyø do ngue mazihotho guí nequi. A nu mi'da yø mæfi, yø za da japra ngu. Mi'da yø mæfi, da japyø

paxi rā ngu. Mī'da yø mēfi, yø xanza dā japrā ngu. ¹³ Pē n'na ngu n'na yø mēfi, nu'a te rā 'bēfi bi hoqui, nu'mø rā pa dāni thaxrā güenda, ja dā fādī xanho p'uya ngue'mø xanho rā 'bēfi bi hoqui, ogue hīn'nā. Porque nu'a rā pa'a, rā sibi dī nja. Nu'a rā sibi p'uya, ja dī nēqui p'ua te ga nho rā 'bēfi bi hoqui n'na ngu n'na yø hyønnigu. ¹⁴ A nu rā hyønnigu ngue hīndī nzø'a te bi japrā ngu, ya dā hyanna nzābi. ¹⁵ Pē nu rā hyønnigu ngue bī nzø'a te bi japrā ngu, ya dī m'mē'a te rā 'bēfi bi hoqui. Hønsē rā hyønnigu dī nyanna te, tengūtho 'mø ngue bá pongrā ndate n'na rā jā'i p'ua ja rā ndate sibi.

¹⁶ ¿Ua hīnguī pahmā ngue gātho'ahā, i nnøpa nīja Oja hapā 'buhra Espīritu Santo? Porque rā Espīritu Santo ya guī n'yohā'a ya. ¹⁷ Nu'mø ngue to dī ts'onnbabī rá nīja Oja, Oja dī castiga rā jā'i. Porque rá nīja Oja xāndaxqui'a. Janāngue nu rā xānnbate ngue dī ts'onnbabī rá 'bēfi Oja p'ua guī 'buhmā, da ma rā castigo.

¹⁸ Hīnguī sā gā hār'mā mmāi, gā enā ngue dī pāsehā hanja rā hyā. Madague'a en'i'da yø jā'i ngue xāngu yø mfādī i ja, pē nuya yø jā'i ya, jatho ngue dā 'yøt'e tengūtho 'mø ngue hīnte dī padī. Ja dā dīmp'ua xanho rá mmāi rā jā'i ha rá nja nā rā hyā majuanī dī nja rá mfādī. ¹⁹ Porque nuya yø jā'i 'bēcua ja rā xīmhai, ngue hīnguī pa

Oja, nup'ua ja rá hmi rá dā Oja hīnte dī mui yø mfādī ya yø jā'i ya. I mmamp'ua ja rā Macā Libro rā hyā ngue enā: “Nūnā Oja, i øt'e ngue nūnā rā jā'i enā ngue bi dīnsē rá mmāi nā rā hyā padī, nūnā rā hyā bi dīnna jā'i, hīn tema nho dā 'yørpabī”. ²⁰ I nt'ot'i p'ua ja rā Macā Libro man'na rā hyā ngue enā: “Nu yø jā'i enā ngue ja yø mfādī, pē Oja parpabī yø n'yomfēni yø jā'i ngue nuya yø hyā pahyø jā'i hīnte dī mui”. ²¹ Janāngue nuyá, nu'ua yø jā'i guī emhmā ngue ja yø mfādī ngue yø bamhya, 'yo sā guī espahā ngue dā guehya guī huanhni ndana guī tenhmā ya. Porque gātho yø xānnbate, gātho'a te ja nxīmhai, gātho Oja bá sānni ngue i ja para ngue dā 'yøt'ahā rā nho. ²² Nugā drā Pablo, rā Apolos, rā Bedu, dī 'bēcāhe ngue gā fāxāhe. A nuyá, nu te gā bá sän'Oja ngue ja ua ja rā xīmhai, i ja mā tehā, i ja rā ndate, nu te gā dī nnuhā ngue ja rā pa dī 'buhmā ya, dā gue'a te gā nnuhā rā pa dī 'yēp'ua, nu te gātho dī nnuhā ya, gā nja yø cosa ngue dā 'yørcāhā rā nho. ²³ A nujā ya, ma gā ørpahā rá pāhā rā Cristo. Rā Cristo p'uya, i ørpabī rá pāhā Oja.

4

¹ A nuyá, damī 'yø'ni güendahā ngue yø mēfithogāhe rā Cristo. Bá excahe ngue nūnā rá hyā Oja hīnguī fādī hanja, gā xānnbahe yø jā'i hanja nā rā hyā nā. ² Guī

paḥmᵤ ngue n'na ra mēfi 'mø bī ndāpa n'na ra 'bēfi, nu'a ra 'bēfi sifi ngue da 'yøt'e i ja ts'editho ngue da 'yøt'e. ³ A nuḡui, çte'o da zā da hyasca ra güenda ngue'mø xanho te dí øt'e, oḡue ḥin'na? Dí ḥaxā njuani ngue ḥinga gue'a nī 'bēfihū'a ngue gui hyascaḥᵤ ra güenda. 'Nε ḥinjonni ja'i da zā ngue da hyascagui ra güenda ngue'mø gue'a dí øt'e oḡue ḥin'na. Nī xinga gueque dí ḥaxā njuani ngue'mø gue'a te dí øt'e oḡue ḥin'na. ⁴ Nup'u nná bεngā'a te dí øt'e, dí εna ngue ya gue'a te nná 'yo ya. Pε ḥingue masque dí εna ngue ḥin'yᵤ mā ts'oqui. A nuýá, nu'a ja ngue da hyasca ra güenda te dí øt'e, guesε Oja da hyasca ra güenda. ⁵ A nuýá, 'yo to sā guí ḥaspahᵤ ra güenda mεnte tobe ḥingui sōnna pa da εp'u mā Hmuhᵤ Jesucristo. Nu'a go da hyaxra güenda'a, ndana ra ja'i xanho te xa 'yøt'e, ndana ra ja'i ḥingui ho te xa 'yøt'e. Nu'a go pa'a te mbεmp'u ja yø n'yomfεni n'na ngu n'na yø ja'i. Nu'a te da dinnbabi Oja n'na ngu n'na yø ja'i, gue'a ra njut'i di nja'a.

⁶ Ague mā zi cu'ahᵤ, ya dá xi'ahᵤ ya yø hyā dá hyεqui ngue ra 'bēfi dí øt'e, da guehra 'bēfi øtra Apolos. Nguna ra hyā dá xi'ahᵤ, n'namhma ngue guí paḥmᵤ ngue nu'a te mmamp'u ja ra Maça Libro, 'yo guí festhohᵤ. Porque gātho di muui yø xānbate, ḥingui ho guí 'yεspahᵤ 'da yø xānbate, xingui 'yεmhᵤ

ngue ḥinte di muui mi'da yø xānbate. ⁷ Xiya, çte'o bi xi'ahᵤ ya ngue man'na tate xanho'ahᵤ ngue mi'da yø ja'i? çNdana ra hyā guí timhmᵤ ya ngue ḥinda gue'a Oja bi 'da'ahᵤ ra hyā ya? A nuýá, xi'mø ngue Oja bi 'yøt'e ngue gá paḥmᵤ ra hyā guí paḥmᵤ ya, çhanja ngue gadi 'yεxḥᵤ co nu'a te ra hyā guí paḥmᵤ ya 'mø, εntho xøga xāseḥᵤ ra hyā p'u gnī bεmhᵤ ya?

⁸ Nup'u gnī bεmhᵤ ya, ngue ya gá paḥmᵤ hanja na ra hyā na, guí εna ngue ya ḥinte gadi 'bεhmᵤ ya. Guí 'bᵤ mmanhohᵤ p'u gnī bεmhᵤ ya, εntho guí ndast'abihᵤ p'u ga mbøn'a te guí øthᵤ ya. Nugāhe p'uya, guí εnje n'na nguadi tengutho 'mø ngue ḥinte dadi mugāhe. Nuhma 'mø majuanī ngue gdi ndast'abi, gadi mandahᵤ ndap'u bi zā. 'Nεcāhe dí jats'u mā cargogāhe 'mø ngue'a te ra 'bēfi gdi pεhmᵤ. ⁹ Nup'u ga mbøn'a te t'ørçāhe ngue yø representantegāhe ra Cristo, εna gue xøgue ga 'yøt'a Oja'a ngue ga m'mεfathogāhe. Dí 'bεcāhe tengutho 'mø ngue yø ofādi xa ts'ānbi ngue da tho, di njagāhe p'u. Di mpeti yø ja'i ngue da nu te ga thohme. Ngu yø anxε, ngu yø ja'i da nu tho te ga thohme. ¹⁰ A nugāhe, i t'εnje ngue dyø 'yammwigāhe ngue rá hyā ra Cristo di mmamhᵤ. Pε nu'ahᵤ p'uya, nup'u gnī bεmhᵤ, nu'a rá hyā ra Cristo ya guí tinsēḥᵤ xandønho hanja ra hyā. Pε nugāhe dí εngāhe ngue ḥindi

ya manzaquigähe. A nu'ahü p'uya, guí emhmü ngue xanzaqui te guí mmamhmü. Mente thenngähe yø ja'i, a nu'ahü p'uya i hnu mansu'ahü. ¹¹ Nu'mø yø pa xathogui, xtá sähe ra n'u ngue hin'yü te ga sihe. Asta guehya, dí sähe ra n'u ra thuhü. Ja'mø dí tuthegähe, ogue hin'yü te ga hegähe. Ja'mø di unje yø ja'i ngue pegbahe. Ni xingra ngu di ja ngue hapü ga m'mühme. ¹² Dadi n'uni dadi mpefi conma 'yehé. I sanje yø ja'i, pe nugähe p'uya dí äpähe Oja ngue di japi te'o sanje. I mbengahe xan'u yø ja'i, pe dí setähe. ¹³ I nnø man'uje p'u ha ya yø ja'i. Pe nugähe dí thammanhotho gähe. I nnu häigähe yø ja'i, enje p'u tengutho 'mø ngue n'na ra cosa ya xa hörbä yø ja'i, ya hinte di muui. Nguna bi 'yörcahe yø ja'i, asta guetya njarbatho.

¹⁴ Nuna ra hya dá cuatä ua ja ra sücüa ja ua, hindä cuatä na ra hya na ngue gadi 'bet'a ni sähu. Sinoque dadi 'da'ahü n'na ra consejo tengutho 'mø ngue ma basi'ahü. ¹⁵ Madague'a gui 'yena ngue di 'bä'i 'det'a mahuahü ni xänbätehu ngue di xän'nahü hanja rá hya ra Cristo, pe nugä go ni papágahü. Porque go rá mudi dá xän'nahü ra hoga 'da'yo hya, janangue bi njap'u ngue guí ec'eihü ra Cristo ya. ¹⁶ A nuyá, ya gá nuhü te dá øt'a p'u guí 'bähmü, gue'a dí xi'ahü gui

'yøthü'a ya. ¹⁷ Janangue dí øt'a p'una ra Timoteo ngue da xi'ahü te ja ngue gdi n'yohü. Nuna, dadi madi tengutho 'mø ngue ma ts'ant'u, porque dí padi ngue ec'ei xanho ra Jesucristo. Nu'a te ná 'yogä ya ngue dí tennä ra Jesucristo, go da xi'ahü hanja na. Tengutho ra hya dí xänbä yø 'yec'ei di mpeti ndap'u bi zä, da ngut'atho da xi'ahü naya.

¹⁸ Nu'u ni xänbätehu p'u ha guí 'bähmü, i 'bap'u 'da ngue di 'yets'i, ena ngue yø bamhya. Nup'u ga mbeni, ena ngue ga sü ga mmagäp'u ngue ga ma nyahü. ¹⁹ Pe da ne Oja ngue ya hinda ya'atho ga mmagä p'u ga ma nyahü. Ga nnugä p'uya tegue ngu da 'yøt'u di 'yexpa guí 'bähmü. Ya ga nnugä 'mø ngue majuaní øt'a te ra hya i mma, hingra hyatho i mma. ²⁰ Porque nu'u yø ja'i ngue ørpabi rá 'befi Oja, hingra hyatho mman'u, sinoque ha ra ts'edi ngue øt'a te ra hya i mma. ²¹ Xiya, ¿dana guí nne guí 'yøthü ya? Guí nne gui sigue te guí øthü para ngue ga sü'ahü 'mø dá magä p'u, ¿uague guí nne guí n'yo manhohü para ngue mahotho gda zo'ahü 'mø dá magä p'u?

5

¹ A nuyá, ndap'u bi zä i hma te 'be'a bi 'yøt'a n'na ma cühü p'u ha guí 'bähmü, ngue ya 'bähmi rá hømme. Nuna ra ts'oqui na p'uya, guehna tate xants'o, conqué

gui nnuh_u ngue nu'_u yø ja'_i hingu_i pa Oja, hingu_i øt'e tengu na ra hya na. ² N_ε tobe gadi 'yexp_u gui yah_u ngue gui ena ya ga gue'a te gui øth_u. A nuyá, ngue nguna ra hya bi nja, i jatho ngue gui m'm_u ndumm_uih_u. A nuna ra n'yoh_u bi 'yø'na ra ts'oqui na, dami hyømh_u thi p'_u ha gadi mp_etih_u na. ³ Madague'a ngue h_indi 'bucá p'_u ha gui 'b_uhm_u, p_e nu'mø dá b_en'ah_u entho ya xti 'bucá p'_u ngue ga haspa ra güenda na ra n'yoh_u bi 'yøtra ts'oqui. ⁴ A nuyá, dami mp_etih_u ya, dami 'yøth_u'a te nnu manho ma Hmu_u Jesucristo. Nup'_u ha gui mp_etih_u, gui 'yø'ni güendah_u ngue dí 'bucá p'_u. Da gue'a ma Hmu_u Jesucristo gui pah_um_u ngue di m'map'_u'a ngue da xän'nah_u'a te ja ngue gui 'yøth_u. ⁵ Nu'a ra n'yoh_u bi 'yøtra ts'oqui, dami hyømh_u thi p'_u gui 'b_uhm_u, di map'_u 'b_uhyø ja'_i di manda ra zithu, ja da sãp'_u ra n'_u rá do'yo. Xamhmatho ngue di nyanna te 'mø ra pa da ep'_u ra Hmu Jesús.

⁶ Nu'a te ra hya gui øth_u, ya hingu_i sä nimantho sä gui 'yets'i ngue gui 'yena ga gue'a te gni 'yoh_u. ¿Ua hingu_i pah_um_u ngue co zits'_u ra íxi, di ixqui ga ra jani? ⁷ Janangue nuyá, dami hyømh_u thi'a ra n'yoh_u bi 'yøtra ts'oqui ya, n'namh_u ngue h_indi ts'om mi'da yø ja'_i. Porque tobe h_indi nts'on_yø n'yomf_eni yø ja'_i ya. Ra Cristo ya bi tho ngue bi hoga ma

ts'oqui_u, bi gohi tengutho ra 'bøt'e ja'mø ra ngo ngue ra Pascua. ⁸ Janangue jatho ngue majuan_i gui hy_ehm_u p'_u ra nts'o, gãtho da gue'a ra nho gdi n'yoh_u.

⁹ Nu'a ra carta dá p_en'nah_u m'met'o, dá xi'ah_u te ja ngue gui 'yøth_u, ngue 'yo gadi nuans_u'u yø 'yots'om'mäi. ¹⁰ P_e nugä h_indi en'ah_u ngue ya hingu_i sä gui ntøth_u'u yø 'yots'om'mäi 'bucua ja ra ximhäi. Ogue ya hingu_i sä gui ntøth_u yø ja'_i høndyø m_enyu di xandi, ogue yø b_e, ogue thanne yø dahmu. Nu'mø ngue da gue'a gdi xi'ah_u'a, ya nnetho ngue gui pømh_u ua ja ra ximhäi 'mø. P_e nja ngue hinga gue'a dí mmangä'a. ¹¹ A nuna ra hya dá ne ga xi'ah_u ya, 'yo nimantho gadi nsixui'_u sä ena ngue gadi ncuh_u, 'n_ε yø 'yots'om'mäi, ogue høndyø m_enyu di xandi, ogue thanne yø dahmu, ogue yø fehni, ogue yø iti, ogue yø b_e. Nuyá, guehya ni xinga gue'a di sä ngue 'dap'_u gui nsimhm_eh_u ya. ¹²⁻¹³ Porque nu'_u yø ja'_i hingma n'yoh_u, hingo di tocagui ga haspa ra güenda. Gues_e Oja da hyaspa ra güenda ya dí xi'ah_u. P_e nup'_u ha gadi mp_etih_u, dami hyaxh_u ra güenda te ga 'yo yø 'y_ec'ei. Janangue nugä dí xi'ah_u ngue nuna ra n'yoh_u bi 'yøtra ts'oqui, dami hyømh_u thi na.

6

¹ A nuyá, nu'mø 'bahyø 'y_ec'ei ja ngue di yaprá

mmi'yεc'εiui, 'yo di thop'u
'bħhrā ts'ut'abi hīngra 'yεc'εi.
Dā zā dī map'u 'bħyø
mmi'yεc'εiui, dā xifi ngue
di hojpi temā hyā hēmbi.
2 ¿Ua hīngui pahmā ngue
nū'u yø ja'i Oja, gue'u dā
hyaspa rā güenda yø ja'i
'bħcua ja rā ximhäi'u? Xi'mø
ja ngue gā haspahā rā güenda
yø ja'i 'bħcua ja rā ximhäi,
xi rā asunto zits'utho guí
hēmphā, ¿ua hīnda zā guí
xihni mmi'yεc'εihā ngue di
hoqui? 3 Conque astā yø anxē
Oja gā haspahā rā güenda.
Janāngue gomā gue'a n'na rā
asunto zits'utho di hēmsehā
ngue hīnda zā gā hocjā.
4 Xi'mø hīngui padī ha gdi
hocjā n'na rā asunto 'mø guí
hēmphā, ¿ua sā ngue gue'u yø
ja'i hīngyø 'yεc'εi di hoc'a nī
asuntohā 'mø? 5 Dí xi'ahā nā
rā hyā nā n'namhā ngue
guí pēs'nī sähā. Xip'u ha guí
'bħhmā, ¿ua xīngā n'na nc'εi
nī n'yohā ngue di padī di
hoca n'na rā asunto 'mø ja
te hēmyø cū? 6 ¿Hanja ngue
nup'u 'bħhrā ts'ut'abi hīngra
'yεc'εi, ja nī map'u yø 'yεc'εi
ngue di yaprá mmi'yεc'εiui?

7 A nuyá, nū'a te rā njunt'i
guí øthā, ja dī nεqui p'ūya
ngue gādī 'bħhmā rā hyā.
¿Hanja ngue nū'mø hīnga
gue'a t'øt'ahā, hīngui hāt'i guí
sethā? ¿Hanja ngue hīn gādī
n'ūnī dā fē'ahā, xøgue madī
zits'u te guí nne guí 'bħhmā?
8 Conque xquet'a guí njahā
p'u ngue hīngui ho te guí øthā,
astā nī mmi'yεc'εiui guí pēhā.

9 'Yo gyø thätihā. Guí

pahmā ngue nū'u yø ja'i
xants'o te øt'e, hīnda yarbū ha
dī manda Oja'u. Hīnda yarbū
yø 'yots'om'māi. Hīnda yarbū
ya yø n'yohā ørpe tengutho
'mø dra xisu yø mmin'yohāui.
Hīnda yarbū ya yø ja'i thāne
yø dahmū. 10 Hīnda yarbū
yø bε. Hīnda yarbū ya yø ja'i
høntho i nne ngue di xandī
te pεts'i. Hīnda yarbū yø
itī. Hīnda yarbū yø zate.
Hīnda yarbū'u corpa rā 'yū yø
mmic'εiui ngue pε. 11 Nuyā yø
hyā dí xi'ahā ya, ya xcá njap'u
'da'ahā ya. Pε nuyá, ya bī ma
mahojpi'ahā. Ya yø ja'i'ahā
Oja ya, ngue gā 'yεc'εihā'a rā
Hmū Jesús. Ya guí n'yohā rā
Espíritu Santo bá pēn'nahā
Oja ya.

-----
12 Ya hīndī mandagahā rā
ley gā 'yo yø judío ya. Ya sā
gā øthā te dí nnehā ya. Pε
ma gā sammā mmihā ngue
hīnga øthā'a te hīnnī 'yup'u gā
øthā. 13 Majuanī'a te rā hyā i
hmā ngue nū te si rā ja'i, rá
mmāi nī ma. A nū rá mmāi rā
ja'i p'ūya, gā nja'a ngue ja dā
mεspū'a te si. Pε nuyā yoho yø
hyā ya, Oja dā 'yøt'e ngue dī
njap'u rá nεqui ya. Pε hīngui
sā gā εmhā ngue gā nja mā
do'yohā ngue rā 'yots'om'māi.
Sinoque rá do'yo rā ja'i, gā
nja nā para ngue dā 'yørpabi
rá 'bēfi rā Hmū. A nū'a rā
Hmū p'ūya, di hatra ts'edi mā
do'yohā. 14 Nūnā Oja bi japi
ngue bi bēnnate rā Hmū Jesu-
cristo p'u ha bi t'āgui. Xquet'a
di jajū p'ūya, ja rá ts'edi ngue
dā 'yøt'e ngue gā bēnnatehā.

15 ¿Ua hinguí pahma ngue nu mā do'yohu, i nnøpe ngue rá do'yo ra Cristo? ¿Ua da zā ga hajpahu n'na parte rá do'yo ra Cristo ngue di mpēhui rá do'yo n'na ra xisu ngue ra 'yots'om'māi? Nu'a, hinguí sā'a. 16 Guí pahma ngue n'na ra n'yohu 'mø bi mē n'na ra xisu ngue ra 'yots'om'māi, nuya yo nc'ei ya, entho n'na nc'eitho, porque n'nat'a ra te comhmi. I nt'ot'i p'u ja ra Maça Libro ra hya ngue ena: "Nu'u yo nc'ei di mpēhni, i cohi ngue n'nat'a yø do'yo, porque i comnda ra te". 17 A nuyá, nu ra ja'i di mpēhui ra Hmu Jesús, i cohi tengutho 'mø n'na nc'eitho.

18 'Yo gui 'yots'om'māih. I ja xangu mi'da yø ts'oqui øtyø ja'i, pē nu ra ja'i ngue 'yots'om'māi, rá do'yose di ts'oni. 19 ¿Ua hinguí pahma ngue nu mā do'yohu, gue'a nnøpa nija ra Espíritu Santo'a? Porque Oja bá pēhna Espíritu Santo ngue di m'map'u ja mā mmāih. A nuyá, ya hin dadi mmandasehu ya. 20 Porque ya dí ohu rá 'yē Oja ya ngue bi gurca mā ts'oquih. Janangue nuyá, jatho ngue ga ørpahu rá pähä Oja conma do'yohu 'nē conma n'yomfēnih. Porque ya rá mmetigahu Oja.

7

1 Nunā man'na ra hya guí ännghu ya, dí nne ga xi'ahu hanja. Nu ra ja'i

ngue hinguí nne di nthati, ya xanho ngue'mø hindi nthati.

2 Pē i fadi ngue ndap'u bi zā emmēi 'yots'om'māi yø ja'i. Janangue man'na xanho ngue ra n'yohu di m'mährá xisu. Ra xisu p'uya, di m'mährá ndø. 3 Nu ra n'yohu i jatho ngue di m'mahmi xanho rá xisu. Ximmangu ra xisu, i jatho ngue di m'mahmi xanho rá ndø. 4 Nu ra xisu ngue ya o rá 'yē rá ndø, da 'yørpabi rá pähä rá ndø. A nu ra n'yohu ngue ya o rá 'yē rá xisu, da 'yørpabi rá pähä rá xisu. 5 Nu'mø ja rá pähä ra n'yohu, 'yo di enna xisu ngue hinda zā. Nu'mø ja rá pähä ra xisu, 'yo di enna n'yohu ngue hinda zā. A nu'mø ja ngue da 'yøtyø mhmat'Oja, man'na xanho da gohra cohi ngue hinda dährá xisu ra n'yohu njammj pa. M'mēfa p'uya, ya di siguetho tengutho m'met'o. A nu'mø hindi siguetho tengutho m'met'o, nu'a hindi hyāti da zamyø mmāi, ra zithu p'uya da japi ngue da 'yøtra ts'oqui n'nannj.

6 Nunā ra hya ja ua dí xi'ahu, hontho dí xi'ahu ngue da zā di nthatra ja'i. Pē nugä hin dadi mandagä ngue xøgue di ja ts'editho di nthatra ja'i. 7 Dí ensegä ngue xanho 'mø ngue gätho'ahu gui 'yøthu tengutho dí øt'ä ngue hin dadi nthati. Pē nunā Oja, gä go bi sännbi n'na ngu n'na yø ja'i te da zā da 'yøt'e. 'Bahyø ja'i ngue di nthati, 'bahyø ja'i hindi nthati.

8 Nugä dí xihyø ja'i nu'u

tobe h̄indi nthati, da guehyo 'danxu, nu to h̄indi nthati tengutho dí øt'ä ngue h̄in dad̄i nthati, ya xanho. ⁹ Pε nu ra ja'i εna ngue h̄inda zä di m'mase, man'na xanho ngue di nthati, h̄inda gue'a ngue ja di andrá mm̄ai ngue h̄indi nthati.

¹⁰ Nugä dí xihyø ja'i ngue ya xa nthati, nu ra xisu ya 'bahrä ndø, 'yo di h̄ep'u rá ndø. Nuna ra hya dí xi'ah̄u, h̄ingma hyasegä na, sinoque gue'a ra Hmu rá hya na te dí xi'ah̄u ngue gui 'yøth̄u. ¹¹ Pε nu'mø ya bi h̄ep'u rá ndø n'na ra xisu, ra xisu 'yo dad̄i nthati mahøn'a, oque man'na xanho da mε rá ndø mahøn'a. Ximmangu ra n'yoh̄u p'aya, h̄ingui ja ngue da h̄ep'u rá xisu.

¹² I ja man'na ra hya dí nne ga xi'ah̄u, pε ja dí nne ga xi'ah̄u na ra hya naya, h̄imbi man'a m'met'o'a ra Hmu na ra hya na. A nu ma c̄uh̄u ngue ra n'yoh̄u, nu'mø h̄ingra 'yεc'εi rá xisu, nu'mø nnu manho ra xisu ngue di sigue di m'mah̄mi rá ndø, ra n'yoh̄u 'yo di h̄ep'u rá xisu. ¹³ A nu'mø ngue ra xisu, h̄ingra 'yεc'εi rá ndø, 'nε'mø nnu manho ra n'yoh̄u ngue di sigue di mm̄ah̄mi rá xisu, ra xisu 'yo di h̄ep'u rá ndø. ¹⁴ Porque ra n'yoh̄u ngue h̄ingra 'yεc'εi di tocabi rá njapi Oja di t'unna xisu ngue ra 'yεc'εi. Da guehra xisu ngue h̄ingra 'yεc'εi, di nth̄eui rá njapi Oja di t'unna n'yoh̄u ngue ra 'yεc'εi. A nu'mø ngue hønse ra 'yεc'εi di nth̄eui rá

njapi Oja, nu yø bas̄i p'aya, ya h̄in'na'u. Pε ya fadi ngue xquet'a 'n̄ehyø bas̄i di nth̄eui rá njapi Oja di t'unna papá oque rá mamá ngue rá 'yεc'εi. ¹⁵ Pε nu'mø ra n'yoh̄u oque ra xisu ngue h̄ingra 'yεc'εi da ne ngue da h̄ep'u ra 'yεc'εi 'b̄ah̄mi, ya da zä da h̄ep'u. Porque ra 'yεc'εi h̄ingui sä da 'yørp̄a ra ts'edi di m'mah̄mi 'mø h̄ingui nne. Porque bi zonggah̄u Oja ngue ga m'mu mmanhoh̄u, h̄in tema sai di nja. ¹⁶ A nuyá, ngu yø n'yoh̄u, ngu yø xisu ngue yø 'yεc'εi, nu'mø 'b̄ah̄mi yø ja'i h̄ingyø 'yεc'εi, xamhmatho da zä ha di japi di nyanná te ra ja'i h̄ingra 'yεc'εi.

¹⁷ Nuna Oja, bá sänni te nná 'b̄ah̄mu n'na ngu n'naj̄u. Nu te di jah̄u 'mø mamba zonggah̄u Oja, ya gue'a ga siguethoh̄u'a. Ndap'u bi zä yø h̄in̄i hap̄u di m̄peti yø 'yεc'εi, guehna ra hya dí xicä yø ja'i naya. ¹⁸ Nu ra ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yεc'εi, 'nε ya n'youi ra hm̄εpya ngue ra circuncisión, 'yo sä di tu rá mm̄ai ngue ya mh̄εpya. A nu ra ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yεc'εi, 'nε h̄inman̄i njapra hm̄εpya, 'yo sä dad̄i ja ndum̄mai ngue di njapra hm̄εpya. ¹⁹ Porque ya h̄ingui ja ts'edi'a ya ngue di njapra hm̄εpya yø ja'i, oque h̄in'na. A nu'a ja ts'editho ngue da 'yøtyø ja'i ya, ma datho ja ts'edi ngue da 'yørp̄abi rá pähä Oja. ²⁰ N'na ngu n'na yø ja'i, nu te m̄i ja 'mø m̄i zon'na Oja ngue bi 'yεc'εi ra Jesucristo,

ya di nja tengutho ja ra ja'i.
²¹ A nu'mø ngue grá hmiqúi
 'mø mamba zo'i Oja, 'yo sä di
 tu ni mmæi ngue grá hmiqúi.
 Pε nu'mø ngue da zä ha gdi
 japi ngue gui pømp'u 'buhnj
 hmu, dami hyoni ha i japi.
²² Pε nu ra ja'i mará hmiqúi
 'nε ya ra 'yεc'ei ya, da badj
 ngue nup'u ja rá hmi rá dä
 Oja, ya rá n'youi ra Cristo.
 A nu ra ja'i ngue manjo'o rá
 hmu, 'nε ya ra 'yεc'ei ya, da
 badj ngue nup'u ja rá hmi rá
 dä Oja, ya rá mæfi ra Cristo.
²³ A nuyá, ya dí ohæ rá 'yε
 ra Cristo nu'a bi gurca ma
 ts'oquihæ ya. Ya hingrá ja'itho
 ma hmu ya. ²⁴ A nuyá ma
 zi cu'ahæ, nu'a te ra 'bæfi mi
 pæhyø ja'i 'mø mi zon'na Oja,
 di siguehmaha yø 'bæfi yø ja'i.
 Porque ndap'u bi zä 'bæhyø
 ja'i ngue εc'ei Oja ya, pε ya gä
 yø n'youi Oja.

-----
²⁵ A nuyá, nu'u yø ja'i ngue
 tobe hndi nthati, nu'a ra
 Hmu hin temæ hya bi ma
 ngue ha di njapi. Pε nugä ga
 xi'ahæ na te ra hya dí mbeni
 ga mma. Pε dami 'yεc'ei hæ te
 ga mma, porque conná mate
 Oja ja ts'edi na te ra hya dí
 mma. ²⁶ Nup'u nná bεngä,
 xanho ngue hndi nthata n'na
 ra n'yohæ. Porque yø pa dí
 'bæhmæ, ya xanhennitho 'mø
 ngue 'bæhrá xisu ra n'yohæ.
²⁷ A nu ra n'yohæ ngue ya
 'bæhrá xisu, 'yo sä di sänni da
 hyep'u. Pε nu ra n'yohæ ngue
 hijnjo'o rá xisu, man'na xanho
 'yo di honná xisu. ²⁸ Nu'mø
 bi nthatra n'yohæ, hingrá

ts'oqui bi 'yøt'e. Nu ra hmute
 'mø bi nthati, ngutho hingrá
 ts'oqui bi 'yøt'e. Nja ngue
 nu'u yø ja'i di nthati, hndi
 'bædi temæ hya hæmbi, hinga
 ngu'mø ngue hndi nthati.
 Dí mmangä na ra hya na
 ngue hndi nnegä ngue gui
 thohmæ'a ra dummæi tho'u yø
 ja'i ya xa nthati.

²⁹ Ague ma zi cu'ahæ, nu'a
 ga mbønna ra hya dí xi'ahæ
 ya, ya mits'u dyø pa jap'u.
 Janangue jatho ngue gui
 'yøpæhæ rá 'bæfi Oja. Ya
 hinga mbongui ra ora ga
 m'mamma pähætho p'u ja
 ma ngumhmæ ya. ³⁰ Nu yø ja'i
 ngue 'bæ ndummæi, ya hinga
 mbongui ra ora 'be di nzonj.
 Nu yø ja'i 'bæmma pähä, ya
 hinga mbongui ra ora 'be di
 nthede. Nu yø ja'i ja te nne da
 däi, ya hinga mbongui ra ora
 da däi te honi. ³¹ Mente ngue
 dí 'bæhmæ ua ja ra ximhäi,
 ya hndi ma ma mmæihæ'a te
 dí peshæ ua. Porque nunæ ra
 ximhäi ja ua dí 'bæhmæ, ya ni
 ma da guadi.

³² Dí nnegä ngue hinte
 man'na ni hya di ma ni
 mmæihæ. Nu ra n'yohæ hndi
 nthati, guehna ra n'yohæ di
 ja ndummæi ørpabi rá 'bæfi
 ra Cristo para ngue da nu
 manho ra Cristo te øt'e. ³³ Pε
 nu ra n'yohæ ya xa nthati,
 gue'u yø cosa honyø ja'i ua
 ja ra ximhäi ni ma rá mmæi
 ngue honi. Porque nne da nu
 manho rá xisu. ³⁴ Ximmangu
 yø xisu, xquet'a njarbætho.
 Nu ra hmute hndi nthati, i
 ho rá mmæi ngue ørpabi rá

'bɛfi rā Cristo. Ngu rā do'yo, ngu rā n'yomfɛni, gā xā dāp'a Oja ngue ɔrpabi rā 'bɛfi. Pɛ nu rā hmute ngue ya xā nthati, i ho rā mm̄i ngue dā 'yɔt'a te rā 'bɛfi ja ua ja rā ximhāi, porque i nne ngue dā nu manho rā ndø.

³⁵ Nunā rā hyā dí xi'ah̄u ya, hontho dí nnegā ngue ga fāxah̄u. Porque h̄indi nnegā ngue guí m'm̄u mman'uh̄u. Sinoque dí nnegā ngue guí m'm̄u mmanhoh̄u, guí hyo n̄i mm̄i ngue gui 'yɔrpah̄u rā 'bɛfi rā Cristo.

³⁶ A nuyá, dí nne ga xi'a n'na rā hyā ya yø n'yoh̄u si yø t'ixu, 'nɛ ya sonyø pa ngue dí nthati. Nu'mø ɛnna n'yoh̄u p'uya ngue h̄ingui ho ngue dā thohrá nthati rā t'ixu, dā zā di tharpi. Porque rā nthati, h̄ingra ts'oqui'a. ³⁷ A nu rā n'yoh̄u ngue n'nat'a mbɛni ngue h̄indi tharpabi rā t'ixu, dā 'yɛmp'uh̄u ja rā mm̄i ngue h̄ingui ja ts'edi ngue dí nthatrá t'ixu, ya xanho te ɔt'e.

³⁸ Nu'a di tharpabi rā t'ixu, ya xanho te ɔt'e. A nu'a h̄indi tharpabi rā t'ixu, man'natho xanho te ɔt'e.

³⁹ A nu rā xisu 'mø ngue bi nthati, ya h̄in'yuh̄u rā nt'edi ngue h̄ondi nthatui man'na rā n'yoh̄u mɛnte rā pa ngue 'butrā ndø. Pɛ nu'mø ya bi du rā ndø, ya dā zā di nthati mahøn'a. Hont'o bi zā dā ne dā mɛ, gue go drá 'yɛc'ɛi'a rā n'yoh̄u dā mɛ. ⁴⁰ Pɛ nu rā 'danxu ngue'mø ya h̄inni mantho di nthati, man'na xanho. Guehna rā hyā dí mbɛngā naya, pɛ dí padi ngue

rā Espiritu Santo'a di b̄nngui te dí mma.

8

¹ A nuna man'na rā hyā guí ängah̄u ngue'mø dā zā guí sah̄u rā ngø i tho ngue 'bøspabi yø dahmu, ogue h̄inda zā guí sah̄u. Majuan̄i ngue nuju dí pahmu ngue nu'a rā ngø 'bøspabi rā dahmu, h̄indi ts'onnga mā mm̄ih̄u 'mø ngue ga sahu. Pɛ h̄ingui ho 'mø ga ɛna ngue dí pasɛh̄u xanho hanja rā hyā ngue mi'da mā mm̄ic'ɛih̄u. A nuju, jatho ngue ga mm̄ahmu n'na ngu n'najuh̄u para ngue man'na di zajma nt'ɛc'ɛih̄u.

² A nu rā ja'i ɛna ngue ya bi dini xanho hanja rā hyā, pɛ di 'bɛtho dā dini xanho ha ɛxa nja rā hyā nu'a ja ngue dā badi. ³ Pɛ nu rā ja'i di mā Oja, Oja i nnu manho rā ja'i.

⁴ A nuyá, ma ga xi'ah̄u xanho hanja'a rā ngø i tho ngue 'børpabi yø dahmu ya. Dí pahmu xanho ngue nu yø dahmu 'bucua ja rā ximhāi, h̄inte di muui, porque n'natho Oja i 'bui.

⁵ A nu yø ja'i ɛmbi ngue xangu yø Oja i 'bui, ngup'uh̄u mahɛts'i, ngu ua ja rā häi. Madague'a ɛnyø ja'i ngue xangu yø dahmu 'bui, 'nɛ xangu yø hmu, ⁶ pɛ para ngue nuju, n'natho'a mā Ojah̄u 'bui, gue'a mā Papáh̄u'a. Nuná, guehna Oja bi hoqui te gā dí nnuh̄u ngue ja naya. A nuju p'uya, dí buhmu para ngue ga ɔrpah̄u rā päh̄a Oja. A nuna di nnøpe ngue mā Hmuh̄u

ya, guehna ra Jesucristo na. Conná guehna ya, i ja dyø cosa dí nnuhã ngue ja ya, 'nẽ guehna di 'dadjã mã tehã na.

7 Pẽ hinga gãtho mã cuhã tini xanho yø mmãi hanja na ra hyã naya. Ya xa nzanyø ja'i ngue mi thanne yø dahmu. Janangue nuya yø ja'i hingui nzaqui yø nt'ẽc'ei ya, nu'p'ã ga mbẽni, i enã ngue ra ts'oqui ør'mø bi za ra ngø nu'a tho ngue t'ørpa ra 'bøt'e yø dahmu. 8 A nuyá, nuna Oja, hinte da jacã ngue'mø ga sihã ogue hinga sihã yø cosa'ã. Pẽ nu'mø ga sihã, hinga sã ga emhã ngue man'na xanho te dí øthã. Nu'mø hinga sihã, ngũtho hinga sã ga emhã ngue hingui ho te dí øthã.

9 Madague'a sã ngue ga sihã'a ra ngø'a, pẽ dami mfãhmã xanho ngue te guí sihã. 'Yo guí nne ngue nu te guí sihã, go guí ndupatehã p'ã da 'yøtra ts'oqui'ã mã cuhã hingui nzaqui yø nt'ẽc'ei. 10 Xi'mø da nu ni cuhã ngue guí sihmẽ p'ã ja n'na ra ngunja 'bũhyø dahmu. A nu'ãhã p'ãya, ya guí pahmã ngue hinte ja ngue guí sihã'a te ts'i p'ã. Pẽ nu ni cu, ngue hingui nzaqui rá nt'ẽc'ei, da 'yøtra ts'edi da zi'a te xa 'børpa yø dahmu. 11 A nu'ãhã guí pahmã ngue da zã guí sihã'a te gã ts'i p'ã. Pẽ nu ni cu, ngue hingui nzaqui rá nt'ẽc'ei, da 'yøt'e tengue guí øt'e. Gue'a di m'm'e'a p'ãya ngue enã ngue ra ts'oqui bi 'yøt'e ngue bi zi'a te ts'i p'ã 'bũhyø dahmu.

Conque guí nnuhã ngue gue'a i du ra Cristo'a ngue bi yañi. 12 Janangue nu to ndupate p'ã øtra ts'oqui rá cu, gue'a ra ts'oqui øt'a, ngue festho'a te ra hyã mmãna Cristo. 13 A nugã, nu'mø ngue gue'a ra ngø dí si ngue ga 'yøtra ts'oqui mã cu, ya hingui ja ngue ga si ra ngø. Porque hĩndi nne ngue ga japi da 'yøtra ts'oqui mã cu co nu'a te dí si.

9

1 A nugã, rá representantegã ra Cristo, hinga to bi zã ni ja'itho di mandaqui ya. Nuna ra Hmu Jesús, dá nyasẽgã'be na. A nuna te ra 'bẽfi bi 'dacrã Hmu, di nẽqui ngue bi bømmanho, porque go dá ja'ãhã gã 'yẽc'eiãhã rá hyã. 2 Madague'a 'bũ i'da engui ngue hinga guecã rá representantegã ra Cristo, pẽ nu'ãhã guí pahmã xanho ngue guecã rá representantegã'a. A nuyá, ngue ya guí ẽc'eiãhã ra Cristo ya, ja guí hãxhã p'ã majuanĩ ngue go rá representantegã na.

3 Nu'mø te'o enã ngue hingui nnu manho te dí øt'e, guehna ra hyã dí xihna ya. 4 Nuna te ra 'bẽfi dí øt'e, ni 'yup'ã di n'nacrã hmẽ dí si. 5 'Nẽ xquet'a ja grã nt'ẽdi ngue ga nthati, ga mme'be n'na ra xisu ngue dra 'yẽc'ei n'namhã ngue ga mme'be p'ã gdã ma. Porque gue'a øt'ã mi'da yø representante'a ngue sixtyø xisu. Tengũtho øtyø n'yohã ra Hmu Jesús, ximmangu ra Bẽdu xquet'a

njarbũ. ⁶ ζUa guí εmhmụ ngue nugã ya, 'nēhra Bernabé, hōngthogã'be jatho ngue gã tahã te gã si'be mēnte gã mmangã'be rã hoga 'da'yo hya? ⁷ Xi n'na rã soldado, ζua hinguĩ tahrã nzãbi ngue'a te rá 'befi øt'e, ua n'nannĩ bi tahrã mēnyu ngue rá gasto p'ũ ha 'yo? Xi n'na rã n'yohũ ngue'mø bi 'yøt'ã n'na rã nuandät'ã ngue yø uva, ζua hinguĩ si'a te pømp'ũ ja rá 'befi? Xi n'na rã n'yohũ ngue fähyo de'yo, ζua hinguĩ si rã leche 'mø bi de'mi?

⁸ 'Yo guí εmhmụ ngue ma hyasε nã rã hyã dí mmangã ya. Porque nunã rã hyã nã, guehna mmamp'ũ ja rã ley bi 'yotra Moisés. ⁹ Nunã rã hyã nt'ot'i p'ũ ja rã ley, guehna ngue εnã: “Yo guí turpabi rá ne rã ndani nu'a nnehyo trigo ngue di ntaqui”, i εnã. A nunã Oja ya, hin'i mmanã rã hyã nã ngue dã hōndyø ndani dadi ja ndummai ngue di nnepe di nsihmε. ¹⁰ Sinoque bi manã rã hyã nã, porque nnepe ngue gue'ũ yø mēfi Oja dã 'bãts'i. Porque n'na rã mēfi di mpep'ũ ja n'na rã huahĩ i tømĩ dã dahrá nzãbi. Ximmangu'a tacyø trigo, xquet'a tømĩ dã dahrá nzãbi ngue'a te pēfi. ¹¹ Nunã rá hyã Oja dá mangã'be p'ũ guí 'bahmu, tengutho 'mø dá tucã'be n'na rã huahĩ co nunã rã hyã nã. Xi ya, ζua ya ni mmaihũ ya ngue'mø guí fãxca'be te dí hongã'be ya? ¹² Conque gadi unhnũ te hon'ũ mi'da yø mamhya. Goma guecã'be p'ũya ngue

man'natho ni 'yup'ũ ngue gui 'dacjũ te dí hongã'be.

Pe nugã'be hĩnte dí xi'ahũ 'mø ja te dí hongã'be. A nu'mø hin'yũ te gã hongã'be, dí hãt'i dí setã'be p'ũ. Porque hĩndĩ nnegã'be ngue dã gohyø mmãi yø ja'i nguehna rá hoga 'da'yo hyã rã Cristo dí mmangã'be. ¹³ Pe guí pahmu xanho ngue nu'ũ yø ja'i øtra 'befi p'ũ ja rã nija di mpeti yø judío, nu'a tema cosa haxyø ja'i p'ũ ja rã nija, gue'a ja ngue dã zi'a. Nuyã dí mmangã guehya yø ja'i ho yø zu'ε ngue øtra 'bøt'e p'ũ ja rã altar, guehya di tocabi sa rã ngø nu'a pøt'e. ¹⁴ Ximmangu'dya, nunã rã Cristo bá sãnni ngue nu'ũ yø mēfi manã hoga 'da'yo hyã, nu'ũ yø ja'i sihra hyã gue'ũ go di pøn'a te honyø mamhya'ũ.

¹⁵ Pe nugã hĩnjam'mø te dí xi'ahũ ngue guí fãxcahũ 'mø ja te dí honi. Madague'a ni 'yup'ũ gã xi'ahũ ngue guí fãxcahũ, pe hĩnte dí xi'ahũ. A nugã ya, hĩnna ot'ã nã rã sãcuã ja ua ngue gdĩ ädi guí 'dacjũ te dí honi. Man'na xanho gã tu ua rã thuhũ, hĩnda gue'a ngue guí 'yεnjũ ngue dí ädi guí fãxcahũ. ¹⁶ 'Yo guí εmhmụ ngue rã matetho dí øt'e ngue dí xi'ahũ rã hoga 'da'yo hyã. A nugã, ya ma 'befigã'a, i høxhma xi ngue gã mmanã hyã. Huεcategui ngue'mø hĩnga mmangã nã rã hoga 'da'yo hyã. ¹⁷ A nuyã, nu'mø ngue ma pãhãε nnã mmangã nã rã hyã nã, ya ja rá njut'i xanho. Pe nja

ngue h̄ingm̄a p̄ah̄as̄ēhe te d̄i
 øt'e, sinoque ja ts'ed̄itho ngue
 ḡa mm̄annā hya, porque
 Oja bi 'dacrā 'b̄efi ngue ḡa
 mm̄ambr̄ā hya. 18 A nuyá,
 nun̄a d̄i ør'm̄ā ḡüenda ngue
 m̄a nz̄abi ya, i ja gr̄a p̄ah̄a
 ngue h̄inte d̄i j̄ui nguehna
 r̄a hoga 'da'yo hya d̄i m̄mā.
 Madague'ā ja gr̄a nt'ed̄i ḡa
 xi'ah̄u ngue gui 'dacj̄u te d̄i
 honi, p̄e n̄uḡa h̄inte d̄i xi'ah̄u
 ngue gui 'dacj̄u.

19 A nuyá, madague'ā ngue
 h̄injonnī ja'i d̄i 'b̄ui ngue m̄a
 hmu, p̄e n̄uḡa d̄i øt'e ngue
 tengutho 'm̄ø d̄i nn̄øpa hmu
 ḡätho yø ja'i. Porque d̄i nne
 ḡa japi ngue xtangu yø ja'i
 d̄a 'ȳec'eī r̄a Cristo. 20 Nu'm̄ø
 d̄i 'b̄uc̄a p'̄u ha 'b̄ahyø judío,
 d̄i øt'ä tengutho øtyø judío,
 n'namh̄mā ngue x̄amh̄matho
 ḡa t̄apyø mm̄ui ngue d̄a 'ȳec'eī
 r̄a Cristo. Tengutho øt'u to
 øt'a te mm̄amp'̄u ja r̄a ley bi
 'yotra Moisés, gue'ā d̄i øt'ä'a.
 Madaque'ā ngue h̄inguī ja
 ts'ed̄i ḡa øt'ä te mm̄amp'̄u
 ja r̄a ley, p̄e d̄i øt'e para
 ngue x̄amh̄matho ḡa t̄apyø
 mm̄ui yø ja'i ngue d̄a 'ȳec'eī
 r̄a Cristo. 21 Nu'm̄ø ngue d̄i
 'b̄uc̄a p'̄u 'b̄ahyø ja'i h̄inguī
 pad̄i hanja r̄a ley bi 'yotra
 Moisés, d̄i øt'ä tengutho øt'u,
 n'namh̄mā ngue x̄amh̄matho
 ḡa t̄apyø mm̄ui ngue d̄a 'ȳec'eī
 r̄a Cristo. P̄e h̄ind̄i nne ḡa
 m̄ma ngue ḡa ɛ̄na ya h̄ind̄i
 t̄enn̄ba rá ley Oja, sinoque
 d̄i t̄ennā ley bi m̄annā Cristo.
 22 Nu'm̄ø d̄i 'b̄uc̄a p'̄u 'b̄ahyø
 'ȳec'eī ngue h̄inguī nzaqui yø
 nt'ec'eī, d̄i øt'e tengutho øt'u,

n'namh̄mā ngue d̄a z̄ap'̄u ḡa
 h̄atra ts'ed̄i yø nt'ec'eī i ja. Nn̄ā
 øt'ä'a ngue 'da'igū d̄i ør'be yø
 ja'i 'b̄ap'̄u ha d̄i mm̄annā hya,
 n'namh̄mā ngue x̄amh̄matho
 d̄a z̄ap'̄u d̄i nyanyø te 'da'u
 øxrā hya d̄i m̄mā. 23 Ngunā
 r̄a hya d̄a øt'ä ya, n'namh̄mā
 ngue d̄a z̄ap'̄u d̄a 'yøhyø ja'i r̄a
 hoga 'da'yo hya. Nu'ā rá njapi
 Oja bá n'youi n̄a r̄a hya n̄a, d̄a
 z̄ap'̄u di tocabi ḡätho'u bi 'yøde
 hanja r̄a hya.

24 Ya gui p̄ah̄mā ngue nup'̄u
 ja n'na r̄a x̄equi majuan̄ni
 ngue d̄i nja r̄a 'd̄ihi, ḡätho'u
 to d̄a ḡucrā 'd̄ihi, n'na ngu
 n'na n̄i t̄ihi, p̄e n'natho'ā d̄a
 d̄ahā. D̄amī njath̄u p'̄uya,
 gui ja ndum̄m̄ui gui 'yøth̄u'ā
 te di 'b̄ep'̄ah̄u Oja gui 'yøth̄u,
 n'namh̄mā ngue d̄a z̄ap'̄u gui
 t̄ah̄mā. 25 Ḡätho'u to honi ha
 d̄i dap'̄u ja r̄a nt'enī, h̄inte
 nne di h̄enī para ngue d̄a
 d̄ahā. P̄e n̄uya p'̄uya, di ja
 ndum̄m̄ui ngue d̄a da'a n'na
 r̄a corona ngue d̄a thotho,
 porque r̄a paxitho. P̄e nūj̄u,
 d̄adi ja ndum̄m̄ui ngue ḡa
 øth̄u'ā te di 'b̄ejp̄ah̄u Oja,
 n'namh̄mā ngue di 'dacj̄u
 rá njapi, nu'ā h̄injam'm̄ø d̄a
 thogui. 26 Nun̄a r̄a hya nn̄ā
 'yoḡa, d̄i h̄axrā 'yū nu'ā ja
 ngue gd̄a n'yo, h̄ind̄i p̄ätho'ā
 te ja ngue gd̄a n'yo. N̄uḡa d̄i
 ho m̄a mm̄ui ha gd̄a ørpabī rá
 p̄ah̄a Oja, porque h̄ind̄i nne
 ngue h̄inte di b̄on̄tho n̄a rá
 'b̄efi Oja nn̄ā 'yo. 27 Nu r̄a
 ja'i 'm̄ø nne ngue d̄a d̄ahā,
 d̄i n'ann̄bi ngue ɛ̄mm̄eī di
 x̄adi ha di d̄ahā. Di njad̄a
 p'̄uya, di ho m̄a mm̄ui ngue

dí honi ha di ntahna ra hya nná 'yo. Porque dí nne ga øt'e tengutho ra hya di xihyø ja'i da 'yøt'e. Nugã hindí nne da 'yenc'a Oja ngue hinga gue'a te dí øt'e.

10

1 Ague ma zi cu'ahã, mami pumbenihã na ra hya ja ua, ngue Oja bi 'yøt'e ngue ni 'bet'o ra gui p'ã ni ma yø nyogui ja'i nuya bi japi bi 'daxra Thenga jathe. 2 Gãtho ya yø ja'i ya, 'dap'ã ni 'youi ra Moisés ngue ni denna gui, 'nẽ gã 'da i thorpã ja ra jathe. Guehya yø ja'i bi 'yøt'e ngue yø n'youi ra Moisés. 3 Gãtho yø ja'i bi zi'a ra hmẽ bí 'yẽ mahets'i. 4 'Nẽ gãtho yø ja'i bi zi'a ra dehe bi bop'ã ja ra mmãndo. Pẽ nu'a bi 'uinthe yø ja'i, hingra do, sinoque gue'a ra Cristo bi mãxyø ja'i hapã ni ma. 5 Pẽ nuna Oja, himbi nu manho te bi 'yøtyø ja'i m'mefa. Janangue ya mmẽ gã bi du p'ã ja ra dapo.

6 A nuyá, nuna ra ndate bi thohya yø nyogui ja'i bi 'yøtra nts'o, nu'mø ngue 'nẽcju gã øthã ra nts'o ya, xquet'a ngu'a ra ndate ga thohmã. 7 Janangue nuyá, 'yo gui thannehã yø dahmã tengutho bi 'yøt'i'da'ã ngue bi danne yø dahmã. Porque nt'ot'i p'ã ja ra Macã Libro te bi 'yøtyø ja'i, i enã: "Bi mi yø ja'i ngue di nsihmẽ, 'nẽ bi mmihni. Mi juate ra ts'ihmẽ yø ja'i, bi nangui ngue bi danne ra dahmã. Bi mahra hnẽi p'ãya", enã Macã Libro.

8 'Nẽ hinga n'yots'om'mãihã tengutho bi 'yøt'i'da'ã ngue bi n'yots'om'mãi. Ngue nguna bi 'yøt'e, n'na patho i du 'dãte mahyu mahuahy yø ja'i.

9 Nuna Oja i seti te dí øthã, pẽ hingui sã ngue xøgue gdã øthã'a ngue gã unhnã ra cux Oja. Nguna bi 'yøt'i'da yø nyogui ja'i, pẽ mi søtrã mmãi Oja, bi guadi bi du yø ja'i ngue bi za yø c'eya. 10 Mami nõmman'ãhã Oja tengutho bi 'yøt'i'da'ã yø nyogui ja'i ngue bi nõmman'ã Oja. Janangue Oja bá pënnbabi rá anxe ngue bi hyo ya yø nyogui ja'i.

11 Nuna ra ndate bi thohya yø nyogui ja'i, bi ma macuati p'ã ja ra Macã Libro'a te bi nja, n'namhma ngue nu yø ja'i 'bãhya yø pa rá nzeguitho dí 'bãhmã, da sifi ngue 'yo di njap'ã. 12 Janangue nu te'o enã ngue hinjam'mø da 'yøtra ts'oqui, jatho ngue di mfãdi xandõnho manma 'yøtra ts'oqui. Porque yø nyogui ja'i bi 'yøtra ts'oqui. 13 Nu'mø so ma mmãihã ngue gã øthã ra nts'o, xquet'a njarbutho gãtho mi'da yø ja'i. Pẽ nuna Oja hingui hegãhã na, da mãxcãhã ngue hinda dajpa ma mmãihã ra nts'o. Nu'mø ya bá ep'ã ra ts'on'yomfẽni, nuna Oja di mfãxte ngue da zã gã taphã'a ra nts'o ngue hindí nja.

14 Janangue nuya ma zi cu'ahã, 'yo gui thannehã yø dahmã. 15 Da dinni mmãihã na ra hya gã mmangã ya. I sã ngue gui hyacsẽhã ra güenda ngue'mø gue'a dí xi'ãhã ogue

h̄in'na. ¹⁶ Nu'mø dí äph̄a Oja
ngue di japr̄a vaso 'mø dí sih̄a
ra Santa Cena, çhuangui ga
mbøni ngue nuya yø ja'i si,
guehya yø ja'i i m̄anna ji ra
Cristo p'ua ja ra pont'i ngue
da yan̄i? Nun̄a ra thuh̄mε
dí xeni ngue dí sih̄a, çhuangui
ga mbøni ngue nu to ḡatho di
sih̄a na, gue'ua yø ja'i i un̄ná
do'yo ra Cristo p'ua ha bi tho
na ngue da yan̄i? ¹⁷ A nuyá,
x̄a nguja ya. Pε mā mm̄aih̄a,
xøgue 'da'igu porque nu'a
ra thuh̄mε di xeni ngue di
comh̄mi di sih̄a, n'natho'a.

¹⁸ Guí nnuh̄a te øtyø judío
'mø ørpa ra 'bøt'e Oja. Nu
to ḡatho sa ra ngø i tho
ngue ørpa ra 'bøt'e Oja, i
comh̄mi sa, porque 'da'igu
yø mm̄ai ngue'a ra ndanne
øt'e. ¹⁹ Nun̄a te dí nne ga
m̄anya, h̄inga mbøni ngue
da t'emb̄i ja rá ts'edi n'na
ra dahmu. Ni x̄inga gue'a
ra ngø 'børpabi ra dahmu
da t'emb̄i man'na x̄andaxqui
ngue'a ra ngø h̄inga m'møt'e.
²⁰ Nun̄a ra hya dí mm̄angä,
ngue nu'ua yø ja'i h̄ingui pa
Oja, ørpa ra 'bøt'e ra dahmu,
gue'ua yø ts'onthi ørpabi ra
'bøt'e 'nε h̄inga gue'a Oja
ørpabi ra 'bøt'e. Pε h̄indí
nnegä ngue 'nε'ah̄a gui cohi
ngue da 'da'igu gui 'yøth̄a
ya yø ja'i thanne yø ts'onthi.
²¹ H̄ingui sä ga sih̄a ra Santa
Cena bi zogah̄a ra hya ra Hmu
Jesús ngue ga øth̄a, 'nε x̄inga
mm̄ahä p'ua ha ts'a ra ngø nu'a
'bøspabi yø ts'onthi. ²² 'Yo guí
nne ngue da zucj̄a ra Hm̄a
Jesús. çTeni 'be'a guí εna go

ga japh̄a'a?

-----
²³ A nuyá, ya h̄indí
mandagah̄a ra ley ga 'yo yø
judío ya. Ya sä ga øth̄a te
dí nneh̄a ya. Pε h̄ingui ja
ngue ga øth̄a'a te h̄inni 'yup'ua
ga øth̄a. H̄inga nne ngue
ga øth̄a'a te di ts'onnbabi rá
mm̄ai mā mm̄ic'εih̄a. ²⁴ Jatho
ngue ga honnbah̄a ra nho
m̄i'da yø ja'i, h̄ingue masque
ga honse ra nho gdá 'bah̄ma.

²⁵ Nu'a ra ngø pä yø ja'i
p'ua ja ra tai, dami sihmāh̄a
hma. 'Yo tem̄a nt'änni guí øth̄a
porque 'yo sä gui s̄u guí sih̄a'a
ra ngø x̄a 'bøspabi yø dahmu.
²⁶ Porque nu te ḡa ja ua ja ra
xim̄hai, ḡa rá mmeti Oja.

²⁷ Nu'mø da zixah̄a ra
ts'ih̄mε n'na ra ja'i ngue
h̄ingra 'yεc'εi 'nε guí n'un̄i
ngue guí mm̄ahä, dami sih̄a
te di 'da'ah̄a. 'Yo 'be guí änh̄na
ngue'mø ra 'bøt'e ra ngø ogue
h̄in'na. 'Yo sä guí s̄u guí
sih̄a. ²⁸ Pε nu'mø toni ja'i da
'yεn'ah̄a: "Nun̄a ra ngø ja ua,
ya x̄a 'bøspabi yø dahmu na",
da 'yεna, 'yo guí saha ra ngø
p'uya. Porque h̄ingui nnetho
ngue gui ts'onnbah̄a rá mm̄ai
ra ja'i nu'a s̄u da za ra ngø
ngue ra 'bøt'e. ²⁹ Madague'a
guí pah̄ma ngue ḡatho yø ngø
'da'igu, pε 'yo guí saha ra ngø
'mø εmbyø ja'i ngue h̄ingui
ho da ts'i.

A nuyá, rá nzεgui 'b̄u
i'da ngue nne da 'yεngui:
"çHanja ngue ga ets'a te dí si
conná ngue'a te rá n'yomfeni
n'nan'yo n'na ra ja'i?" da
'yεngui. ³⁰ "Xi'mø dí äprá

mate Oja ngue di japi te dí si, ¿teni 'be'a go nne'a n'nan'yo n'na ra ja'i ngue da 'yørpa rá hya te di si?" da 'yengui. ³¹ Nugä ga xi'ahü hanja na ra hya na. Nu'mø guí síhmehü ogue guí sithehü, ogue ja te man'na macosa guí øthü, nu te gä guí øthü, dami hyomhmü ra hya ngue ha di t'espabi Oja. ³² 'Yo guí nnehü ngue go da t'enju ngue di jethü ra 'yu hapü øtra ts'oqui mi'da yø ja'i, ngu'ü yø judío, ngu'ü hingyø judío, ni xinga gue'ü yø ja'i Oja. ³³ Conma parte, dadi ja ndummü ngue dí øt'ä'a te 'be'a ja ngue da nu manho yø ja'i. Porque hingma nhose dí honi, sinoque dí honnbabi ra nho da n'yo mi'da yø ja'i para ngue di nyanyø te.

11

¹ Tengutho guí nnuhü dí øt'ä ya, da ngu'a guí yøthü. Porque nugä dí øt'e tengutho bi 'yøtra Cristo.

-----
² Ague ma zi cu'ahü, dadi johyagä ngue zant'a guí mbenjü, 'në hingui hëhmü na ra hya dá xän'nahü. ³ Pë nugä jap'ü n'na ra hya dí nne ga xi'ahü. Dami pahmü ngue nuna Oja i 'bet'o na ngue ra Cristo. Ra Cristo p'üya, i 'bet'o na ngue ra n'yohü. Ra n'yohü p'üya, i 'bet'o na ngue rá xisu. ⁴ Nu'mø mmat'Oja n'na ra n'yohü p'ü ja ra nija, ogue nne da manna hya di bennba Oja da ma, 'në'mø hustho rá fai ra n'yohü, ya di nequi ngue händi respeta

xanho ra Cristo. ⁵ Nu n'na ra xisu'mø ngue mmat'Oja p'ü ja ra nija, ogue i nne da manna hya di bennba Oja da ma 'në hingui 'ue rá ya, ya di nequi ngue händi respeta xanho rá damme. Nu'mø hingui 'ue rá ya ra xisu, ya øt'e tengutho yø xisu nt'axi yø ya. ⁶ Nu ra xisu hingui nne da 'ue rá ya, man'na xanho da 'yaxrá ya. Pë nu'mø enna xisu ngue ra 'be'isä ngue da 'yaxrá ya, man'na xanho da 'ue rá ya 'mø. ⁷ A nu ra n'yohü, hingui sä da hyusta rá fai p'ü ha dí mpeti yø ja'i, porque Oja bi hocra n'yohü ngue bi gohi tengutho'a. Janangue conná guehra n'yohü i t'espabi Oja. Pë nu ra xisu, i 'bui ngue ga t'espabi ra n'yohü'a. ⁸ Porque Oja, nu'mø mambi hocra n'yohü, hingra xisu'a bi tajpabi rá do'yo ngue bi nhohra n'yohü. Sinoque ra n'yohü'a bi tajpabi rá do'yo ngue bi nhohra xisu. ⁹ A nu ra xisu, bi ma mahoqui para ngue rá mäxtetho ra n'yohü, hingue masque ra n'yohü bi ma mahoqui para ngue drá mäxtetho ra xisu. ¹⁰ Janangue guehna dí mmangä naya ngue ra xisu jatho ngue da 'ue rá ya, gue'a ra hmeya'a ngue ec'ei rá damme 'mø nzofo. 'Në gue'a nnu manho yø anxë Oja'a. ¹¹ Pë Oja bá sänni ngue ngu yø n'yohü, ngu yø xisu, mahyonitho ngue di m'müi. ¹² Porque majuanü ngue nup'ü bá fadi bá m'mühra xisu, guerp'ü ja rá do'yo ra n'yohü bá thaqui.

Pε xquet'a majuanī ngue nu rā n'yohu, rā xisu dī mī'mī. Nunā p'aya, gātho Ojā bā sānnī ngue njap'u.

13 Dami hyacjū xanho ra gūenda nā rā hyā dī xi'ahū ya. Xi n'na rā xisu 'mø mmat'Ojā, ζua xanho ngue da 'ue rá ya uague hīn'na? 14 Ya guī nnuhū te øt'e gātho yø ja'i. Nu rā n'yohu, hīngui nnu manho ngue xtamma rá xta. Porque εmbi ngue rā 'bε'isā. 15 Pε rā xisu i nnu manho ngue xtamma rá xta. Porque gue'a rá xta bi t'unni ngue da nøpa nt'εya. 16 Pε nu'mø 'bui to i nne dī nnemhya nguehna rā hyā dī xi'ahū ya, da bāta njuani ngue nī xīngā guecju, nī xīngā gue hmi'da yø ja'i Ojā i 'bui ndap'u bi zā yø hnini ngue da n'nan'yo man'na rā hyā di tenni.

17 I ja man'na rā hyā dī nne gā xi'ahū ya. Porque nup'u ha gadi mpetihū, hīngā gue'a te guí øthu. Ngue hīngā nho gnī mpetihū, sinoque n'na rā n'utho gnī mpetihū. 18 Dī øcā ngue nup'u ha gadi mpetihū gadi njun'mahyahū. Rā nεgui majuanī nā rā hyā dī øcā. 19 Pε ngutho ya ja ngue da ngu'a dī nja, ngue dī nja rā njun'mahya p'u ha guí 'buhmū. Gue'a di fa'a ndana rā ja'i ngue majuanī rā 'yεc'εi, ndana rā ja'i hīmma juanī rā 'yεc'εi. 20 Janāngue nu'mø gadi mpeti ngue gui sihu rā Santa Cena, hīngui nnu manho rā Cristo te guí øthu. 21 Porque nu'mø bi zønna

ora guī nsihmεhū, n'na ngu n'na yø ja'i xahyø hmε nī hyā ngue da zi. Da mī, dī nsihmε sehe p'aya. Pε nu yø ja'i ngue hyoya, i tu manthuhū, mēnte mī'da yø ja'i p'aya i niya asta ititho. 22 ζUa hīn'yū nī ngu guí si'a te gui tīmhmū? ζHanja ngue høntho guí nne ngue gadi 'berpahū yø sã'ū yø ja'i Ojā i hyoya, hīn'yū te dī nsihmε p'u ha gadi mpetihū? ζUa guí εmhū ngue dī nnu manhogā te guí øthu? Nu'a, hīn'na'a.

23 A nunā rā Santa Cena dī xi'ahū, guesε'a rā Jesucristo bi xāngagui hanja nā rā hyā nā. Nu'a rā xui bi ma mā dā rā Hmū Jesús, bi hyacra thuhmε. 24 Mī ja mammadi Ojā, bi xεmp'aya. Bi 'yεmbyø xādi: "Dami sihu rā thuhmε ja ua ya. Guehna mā do'yogā nā. Nu'mø gā sihu yø pa dī map'u naya, gue'a gdi bεnjū'a ngue mā do'yo dadi dā ngue da du connā ngue'ahū". 25 Mī juadi bi nsihmε p'aya, bi decra vaso, bi 'yεnā: "Nunā ya, guehna rā hmεya naya ngue nu'mø dá tu, dī nja rá ts'edi nā rā 'da'yo cohi øt'ahū Ojā. Porque dī mfamma ji connā ngue'ahū. N'na ndī ngu n'na ndī guí sihu naya, dami bεnjū ngue dá tugā", bi 'yεnā. 26 Janāngue n'na ndī ngu n'na ndī guí sihu nā rā thuhmε nā, 'nε guí sihu nā rá ngui rā uva, guí 'yøthu ngue da bahyø ja'i ngue bi du rā Hmū Jesús. Dangu'a gui

'yøth_u asta guehra pa ngue da ep'_u ra Hmu Jesús.

27 A nuyá, nu to bi zä ngue hingui nnu mansu na ra Santa Cena 'mø bi zi, ya ra ts'oqui øt'e. Porque hingui nnu mansu'a ra Hmu bi männá ji p'_u ha bi du conná guehra ja'i. 28 Janangue nuyá, n'na ngu n'naj_u, ma ga hacj_u ra güenda te ja ma n'yomf_{en}i_h hante ngue ga sih_u ra Santa Cena. 29 Porque nu'mø ngue sä da zi ra Santa Cena ra ja'i, 'n_e hinga 'bet'o hacra güenda hanja te ga mbøni ngue bi du ra Hmu, ra ja'i ya honse rá castigo da thogui. 30 Ja njap'_u ngue xangu yø ja'i tho ra castigo, sä ra n'_u ngue di hyenni. Ya hingui nzaqui 'da, 'n_e ya xandu 'da. Porque hingui nnu mansu ra Santa Cena. 31 Pe nu'mø ngue ga hacj_u ra güenda xanho p'_u ja ma n'yomf_{en}i_h tengue ga mbønna Santa Cena, ya hin tema castigo ga thohm_u. 32 A nuya yø ja'i hingui hacra güenda xanho p'_u ja yø n'yomf_{en}i tengue ga mbøni, guehya da pennbabi ra castigo Oja ya ngue di hyenni. Porque Oja nnepe ngue di 'bät_{yø} n'yomf_{en}i yø ja'i, n'namhma ngue hinda map'_u ja ra castigo di ma yø ja'i hingui ec'ei Oja.

33 Janangue nuya ma zi cu'ah_u, nu'mø gadi mp_etih_u ngue 'dap'_u gui sihm_eh_u, dami ntø'mi n'na ngu n'na'ah_u ngue 'da gdi nsihm_ethoh_u. 34 Pe nu'mø

ngue to hingui hätra thuh_u, 'be di nsihm_e 'mø bi n_exp_u ja rá ngu, n'namhma ngue hinda 'yøtra ts'oqui p'_u ha gadi mp_etih_u, ya hin tema castigo da thogui. A nu'mø ngue ja mi'da yø hya gui hemph_u, ga xi'i ha gdi japh_u 'mø dá magá p'_u.

12

1 Ague ma zi cu'ah_u, di nne ga xi'ah_u hanja'a te ørpe n'na ngu n'na yø ja'i na ra Espiritu Santo.

2 Ya gui pahm_u ngue nu'mø yø pa xa thogui, nu'mø tobe hingmani pahm_u Oja, xcá thanneh_u yø dahm_u hingui ya. 'N_e conná nguehyø dahmu xcá thanneh_u, hinga pahm_u hanja na rá 'yu Oja.

3 A nuyá, nu ra ja'i ena ngue ra Espiritu Santo di bennbabi ra hya i mma, dami padi ha gdi hacj_u ra güenda xanho ngue'mø majuan_i ra Espiritu Santo di bennbi te mma ogue hin'na. Porque nu ra ja'i ngue ra Espiritu Santo di bennbabi ra hya i mma, guehna ra ja'i hinjam'mø di sanna Jesús. A nuyá, nuya yø ja'i n'youi ra Espiritu Santo, høndya sä da ma ngue ra Jesús gue'a ra Hmu mah_ets'i'a.

4 A nuna rá 'befi Oja i ja, 'dama 'dan'yo ma 'befi di 'bepi da 'yøtyø 'y_ec'ei. Pe ga gue'a ra Espiritu Santo øt'e ngue da zä da 'yøtra 'befi yø ja'i. 5 N'na ngu n'naj_u, 'dama 'dan'yo ra 'befi di pehm_u, pe nu te gä dí øth_u, gue'a ra Hmu Jesús dí ørpah_u rá 'befi. 6 Hinga 'da'igu

ra 'bɛfi bi n'nacjɤ, sinoque 'dama 'dan'yo ra 'bɛfi. Pɛ gätho gue'a Oja di hatra ts'edi yø ja'i ngue da badj ha di japra 'bɛfi da 'yøt'e. ⁷ N'na ngu n'najɤ, Oja bi zänni tema 'bɛfi ja ngue ga øthɤ, gue'a ra Espiritu Santo di hacjɤ ra ts'edi ngue da zä ga ørpahɤ rá 'bɛfi Oja. Pɛ nu'a te gätho ma 'bɛfi bi 'dacjɤ, bi 'dacjɤ ra 'bɛfi para ngue da 'yørpabi ra nho ma mmj'yɛc'ɛihɤ.

⁸ Nu 'da yø 'yɛc'ɛi ya, ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da badj xanho p'ɤ ja yø mmɤi ha di japra hya da ma. Nu mj'da p'ɤya, di japi ngue da badj ha di japi da man'ɤ yø hya xanhɛnni, para ngue da zä da dinyø mmɤi yø ja'i ya yø hya da ma. ⁹ Mj'da p'ɤya, di japra Espiritu Santo ngue nu'mø mmat'Oja ra ja'i, da dinnɤ mmɤi ra ja'i ngue di nja'a te äp'a Oja. Mj'da p'ɤya, ra Espiritu Santo di unna ts'edi ra ja'i ngue da 'yøthe yø därkehi. ¹⁰ Mj'da p'ɤya, ra Espiritu Santo di unna ts'edi yø ja'i ngue da 'yøtyø milagro. Mj'da p'ɤya, ra Espiritu Santo di bɛnnbabi'a te ra hya ja ngue da ma. Mj'da p'ɤya, di japyø ja'i ngue da badj xanho ngue'mø guesɛ ra Espiritu Santo di bɛnnbabi'a ra hya mmanna ja'i ogue hɛn'na. Mj'da p'ɤya, ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da nya yø 'dan'yo hya hingui padj. 'Bɤ i'da yø ja'i p'ɤya ngue ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da zä da ma te ni bøn'ɤ yø 'dan'yo hya i hma. ¹¹ Pɛ

gätho ya yø 'bɛfi ya, guesɛ'a ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da zä da 'yøtra 'bɛfi. Nu'á, go gue'a sännbi n'na ngu n'na yø 'yɛc'ɛi'a ndana gue'a ra 'bɛfi da zä da 'yøtyø ja'i.

-----
¹² Nu ra ja'i, madague'a xangu yø xɛqui n'youi rá do'yo, pɛ ra ja'i n'na nc'ɛitho. Di njathɤ p'ɤya, ngue conna Cristo xangujɤ ngue dí ɛc'ɛihɤ'a, pɛ tengutho 'mø ngue n'na nc'ɛitho di jahɤ ra Cristo. ¹³ Gäthogahɤ ya, ngu yø judío, ngu'ɤ hingyø judío, 'bɤ i'da ngue 'bɤhyø hmu, 'bɤ i'da ngue hɛnjo'o yø hmu, pɛ gäthogahɤ, nu'mø bi ma ma xixyagahɤ, ra Espiritu Santo øt'e ngue dí cohi ngue ɛntho n'na nc'ɛitho di jahɤ. Porque gäthogahɤ, gue'a ra Espiritu Santo dí n'yohɤ.

¹⁴ Ya guí nnuhɤ ngue rá do'yo ra ja'i hinga n'na xɛquitho i ja, sinoque xangu yø xɛqui n'youi. ¹⁵ Nu'mø da 'yɛnná gua ra ja'i: "¿Hanja ngue hɛngrá 'yegä ra ja'i? Ya hɛngma n'yogä'be rá do'yo ra ja'i", da 'yɛna, pɛ nup'ɤ ja rá do'yo ra ja'i ja n'youi p'ɤ. ¹⁶ Ogue ma guhɤ da 'yɛna: "¿Hanja ngue hɛngrá dägä ra ja'i? Ya hɛngma n'yogä'be rá do'yo ra ja'i", da 'yɛna, pɛ nup'ɤ ja rá do'yo ra ja'i ja n'youi p'ɤ. ¹⁷ Xi'mø ngue gä rá ngɛni rá do'yo ra ja'i, gä dyø dá, ¿ha di zä ga øhmɤ ra hya 'mø? Ogue gä ma do'yohɤ, gä dyø gu, ¿ha di zä di nja ma fahahɤ 'mø? ¹⁸ Pɛ Oja bi 'yøt'e ngue bi njap'ɤ ma do'yohɤ.

N'na ngu n'na yø xequi ja rá do'yo ra ja'i, bi japi hapu bi nepe da me. ¹⁹ A nu'mø ngue gátho ya yø xequi ja rá do'yo ra ja'i, da 'da'igu, cha di zä di nequi ngue ja rá do'yo ra ja'i 'mø? ²⁰ Pe nuna ra hya i ja, madague'a ngue xangu yø xequi n'youi rá do'yo ra ja'i, pe gátho ya yø xequi ya, gue'a gui nequi xanho ngue ja rá do'yo ra ja'i'a.

²¹ Nu yø dä ra ja'i, hingui sä da 'yemybo 'ye: "Nugä hindí hon'a'i", da 'yembi. Nu rá ya ra ja'i, hingui sä da 'yemybo gua: "Nugä hindí hon'aui", da 'yembi. ²² Pe gátho ya yø xequi ja ma do'yohu, gátho mahyonitho. A nu yø xequi dí emhmu ngue hin'e mahyoni, gue'u yø xequi ma datho mahyoni'u. ²³ I ja 'da yø xequi n'youi ma do'yohu ngue entho hints'ehmi su t'orpa masu, pe gue'a ra xequi'a ngue man'na dí päxhu xanho. 'Ne ja n'na ra xequi ma do'yohu ngue hingui sä da hnu, 'ne guehna ra xequi na p'uya ngue man'natho dí suphu na. ²⁴ I ja yø xequi ma do'yohu ngue di nequi, 'ne hinte man'na dí honi ngue ga japhu. Nuna Oja bi hoqui gátho ma do'yohu, 'ne bi 'yøt'e ngue man'na di muui'a ra xequi dí emhmu ngue hinga njuani p'u gui nequi. ²⁵ Janangue nuyá, hinga 'da'a n'nanni 'yo rá do'yo ra ja'i, sinoque gátho'u yø xequi ja rá do'yo ra ja'i, n'na ngu n'na, di nhyoni. ²⁶ Nu'mø ngue di hyenna n'na

xequi rá do'yo ra ja'i, gä rá do'yo ra ja'i di hyenni. Nu'mø ja n'na ra xequi rá do'yo ra ja'i ngue hnu mansu, gä rá do'yo ra ja'i, gä di johya.

²⁷ A nuyá, guecju'a nnope ngue rá do'yo ra Cristo ya. N'na ngu n'naju, guecju'u yø xequi n'youi p'u ja rá do'yo'a. ²⁸ Njarbatho Oja ya, n'na ngu n'na yø 'yec'ei bi zännbi ndana gue'a ra 'befi da zä da 'yøt'e n'na ngu n'na. Rá maditho, Oja bi unyø 'befi'u yø representante ra Cristo. Rá yoho, 'bahyø ja'i ngue bi t'unna 'befi ngue da manna hya di bennbabi ra Espiritu Santo ngue da ma. Rá hyu, i 'bahyø ja'i ngue bi t'unyø 'befi ngue di nxännbate rá hya Oja. I 'bahyø ja'i bi t'unyø 'befi ngue øtyø milagro. I 'bahyø ja'i bi t'unyø 'befi ngue da 'yøthe yø därquhi. A nuyá, i 'bahyø ja'i bi t'unyø 'befi ngue faxyø mmic'eiui. 'Ne i 'bahyø ja'i ngue bi t'unyø 'befi ngue di manda p'u ja ra nija. I 'bahyø ja'i ngue bi t'unyø 'befi ngue da nya'u yø 'dan'yo hya hingui padi. ²⁹ Pe hinga to bi zä ngue da zä da 'yøtra 'befi ngue drá representante ra Cristo. Ni xinga to bi zä ni ja'i da zä da 'yøtra 'befi ngue da nya'u yø hya di bennbabi yø ja'i ra Espiritu Santo da ma. 'Ne hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da zä di nxännbate rá hya Oja. 'Ne hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da zä da 'yøtyø milagro. ³⁰ 'Ne hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue

da zä da 'yøthe yø dārquēhi. 'Nε hinga'da gui t'untho yø 'bēfi yø ja'i ngue da nya'u yø 'dan'yo hya hinguī padī. 'Nε hinga'da gui t'untho yø 'bēfi yø ja'i ngue da zä da mā te ga mbøn'u yø 'dan'yo hya i hma. 31 Dami nehū ngue Oja di 'da'ahū rá 'bēfi nu'a mā datho tate di muui. Pε nugā, nuna man'na rá hya tate di muui ngue mi'da yø hya, guehna di nne ga xän'nahū naya.

13

1 A nuyá, madague'a gdi padī gdá nyahū'u yø hya yø 'dan'yo ja'i, ogue gdi padī gdá nyahū'u yø hya ga ya yø anxε, pε nu'mø hin dadī mahma mmic'ēihū, ya hinte dadī muhū. Nu mā hyahū hinte di muui porque di cohū tengutho rá t'εgui 'mø mā zant'i, ogue tengutho rá xit'εgui di zantyø hyaxi. 2 Madague'a gdi padī gdá nya'ahū'u yø hya di bεnnbabi rá Espíritu Santo yø ja'i da mā, ogue gdi pahmū gātho'u yø hya xanhēnni, ogue gdi timhū xandønho hanja'u yø hya hinguī fadi hanja, ogue di ja xanho mā nt'εc'ēihū, asta ga emphū yø nyuni ngue da 'uegue, danī mpa n'na nguadi, 'nε di nja, pε nu'mø hin dadī mahma mmic'ēihū, ya hinte dadī muhū. 3 Madague'a ga dat'i gātho'a te dí peshū ngue ga unhnū te da zi yø hyoya, ogue asta ga n'uni ngue da ma nt'udi gahū, pε nu'mø hin

dadī mahma mmic'ēihū, ya hinte dadī muhū.

4 A nu rá ja'i ngue majuanī di mahrá mmic'ēiui, guehna rá ja'i seti te sifi. Guehna rá ja'i ja rá yemmū. Guehna rá ja'i hinga zεya. Guehna rá ja'i hindi 'yεts'i hapū ya. 5 'Nε di jammansu rá mmic'ēiui. Hinguī honse rá nho da m'mū, sinoque honnbabi rá nho yø mmic'ēiui. 'Nε hinga cue. I ja rá mpunnbi tengue t'ørpe. 6 Hindi johya 'mø nnu ngue øtra ts'oqui mi'da yø ja'i, sinoque di johya 'mø nnu ngue njuantho ga 'yo yø ja'i. 7 Nu'mø di mahrá mmic'ēiui n'na, ya di siguetho di madī madague'a hinguī ho te ørpabi. Zant'a εmbra mmū ngue xanho te øtra mmic'ēiui, porque hinguī nne da hyep'u'a gui madī. I t'ømi ngue di n'yo rá mmū rá mmic'ēiui 'mø ngue hinga gue'a øt'e.

8 A nuyá, nu'a ngue ga mahma mmic'ēihū, i jatho ngue hinha rá nzequi ga mahmū. Pε nuya yø 'bēfi bi 'dacjū Oja, di njap'u rá nzequi ya. Porque da 'yεhra pa ngue rá Espíritu Santo ya hinni mantho di bεnnba yø ja'i rá hya da mā. Da 'yεhra pa ngue rá Espíritu Santo ya hinni mantho da japyø ja'i da nya yø 'dan'yo hya. Da 'yεhra pa ngue rá Espíritu Santo ya hinni mantho ngue ja da xännbabi yø ja'i'u yø hya xanhēnni. 9 A nuyá, majuanī ngue hinga gātho dí pahmū hanja yø hya. Porque Oja

hĩngui uđi gátho'a te ra hya i ja. ¹⁰ Pɛ da 'yɛhra pa ngue gáthogahũ ga pahmũ xanho hanja ra hya. Nu'u yø pa'u, ya himma hyoni ngue di m'mahyø ja'i da xannba ra hya yø mmũ'yɛc'ɛiui.

¹¹ A nu'mø mará ngüɛgui, dí mmanyø hya ga nya yø basi. Nu ma n'yomfɛni mi ja, tengutho yø n'yomfɛni yø basi. Pɛ nuyá, ya dá ndan'yohũ ya, ya bi gop'u'u yø hya xtá mangä 'mø mará ngüɛgui. ¹² Nuyá, nup'u ga mbɛmma mmũ hanja ra hya ya, ɛntho tengutho 'mø di hɛtra hyɛ, hĩndi nɛqui xanho hanja gátho yø hya. Pɛ da 'yɛhra pa ngue ga nnurpahũ rá hmi ra Cristo. Ya ja ga pahmũ p'u xanho hanja ra hya p'uya. A nuyá, zits'utho dí pahmũ hanja ra hya ya, pɛ nu'u yø pa'u, ya ga pahmũ xandønho gátho hanja, tengutho Oja i pacjũ xandønho'a.

¹³ Janangue ja ua ya hyu yø hya zant'a ja ts'editho ngue ga øthũ. Ja ts'editho ngue zant'a ga ɛc'ɛihũ Oja. Ja ts'editho ngue zant'a ga ɛmhũ ngue di nja'a te mman'Oja. 'Nɛ ja ts'editho ngue zant'a ga mahma mmic'ɛihũ. Pɛ nuna ma datho di mũui ya hyu yø hya ya, gue'a ngue zant'a ga mahma mmic'ɛihũ.

14

¹ Dami ja ndummũ ngue guĩ mahni mmic'ɛiui n'na ngu n'na'ahũ. Nuna Oja, 'dama 'dan'yo yø 'bɛfi i ja,

pɛ dami ne ngue da zã gui 'yørpahũ rá 'bɛfi Oja. 'Nɛ ma datho dami nehũ ngue di m'mahyø ja'i ngue ya dyø 'bɛfitho'a ngue da manna hya di bɛnnba Oja. ² Porque nu'mø 'bahra ja'i ngue ga ya'u yø hya hĩngui fadi, ya hĩngyø ja'i'u nzofø, porque hĩnjongui øde te ga ya. Hĩnda hønse Oja padĩ tema hya mmanna ja'i. Porque ra Espĩritu Santo di hatra ts'edi di bɛnnbi te da ma, pɛ hĩnjongui padĩ te ga mbønyø hya i mma. ³ Pɛ nu ra ja'i ngue di bɛnnbabi Oja ra hya ja ngue da xihyø ja'i, gue'u yø ja'i nzofø para ngue di zacyø nt'ɛc'ɛi yø ja'i. Di hatra ts'edi yø ja'i na ra hya øde hma, 'nɛ hurpabi yø mmũ. ⁴ A nuya yø ja'i ga ya yø 'dan'yo hya, guehya hĩnjongui øde te ga ya, sinoque pase hanja'a ra hya mma. Pɛ nu ra ja'i ngue di bɛnnbabi Oja na ra hya da xihyø ja'i, nuya yø ja'i di mpɛti, di japi ngue da đinyø mmũ yø ja'i na ra hya xifi.

⁵ Mahotho 'mø ngue gátho di sã gđi nyahũ yø 'dan'yo hya hĩngui fadi. Pɛ ma datho dí nnegã ngue di bɛn'nahũ Oja'a te ra hya gui xihmũ yø ja'i. Porque man'na xanho ngue da 'yøde xanho yø ja'i'a te ra hya guĩ mmahmũ, hĩnda gue'a ngue gđi nyahũ n'na ra hya ngue hĩngui øhyø ja'i. Xquet'a xanho, pɛ gue'mø 'bap'u te'o da zã da ma te ga mbønna hya da hma. Janangue gátho yø ja'i di 'bap'u da đinyø mmũ

hanja ra hya. ⁶ Ague ma zi cu'ah_u, xi'mø ga mmagä p'u ngue ga xän'nah_u ra hya, 'nε gdá zo'ah_u yø hya hinguí øhm_u, ¿ndana ra hya gui 'yεt'amm_uih_u 'mø? Pε nu'mø gdá zo'ah_u'a te ra hya gñi yah_u, ya da ðini xanho ni mm_uih_u hanja ra hya 'mø. Ya gui pah_um_u hanja'a ra hya di bεnngagui Oja ga mmamp'aya, guehna ra hya da zä ga xän'nah_u na.

⁷ Ya gui nnuh_u, nu'mø ya ra corneta ximmi ya ra 'bida, nu'mø hñdi ntinyø hya, ya hinguí fadi tema so i ja. ⁸ Nup'ya ja n'na ra tunhni ya, nu'a pixtra corneta 'mø hinguí padi da mixt'i, aha ya ra corneta, hñte ni bøntho. Porque hñdi nsä yø ja'i ngue di nja ra tunhni. ⁹ Gui njath_u p'ya, nu'mø hinguí øhyø ja'i'a ra hya gñi yah_u, ¿hague da mbahyø ja'i'a ra hya gui mmamhm_u 'mø? aha gadi yahñih_u, hñjongui øde te gui mmamhm_u. ¹⁰ Nuua ja ra ximhai, mandøngu dyø hya ja ua ngue ga ya yø ja'i. Pε gätho'ya yø hya ga ya yø ja'i, ja te ga mbøni. ¹¹ A nuyá, nu'mø toni ja'i da zoqui, 'nε ga ya ra hya hñdi øde, ya tengutho 'mø da ndø yap'atho rá hai'a nzoqui, porque hñda zä gdá nya'be'a te ra hya ga ya ra ja'i. ¹² Nugä dí padi ngue εmmεi gui nne di ha'ah_u ra ts'edi ra Espíritu Santo ngue da zä gui 'yørpah_u rá 'bεfi Oja. Pε dami neh_u ngue nu'a ra 'bεfi gui 'yøth_u, da gue'a ra 'bεfi ma datho da 'yørpabi ra nho ni

mmi'yεc'εih_u gui 'yøth_u.

¹³ Nu to nne da nya yø hya ngue hinguí øhyø ja'i, da 'yäpra mate Oja ngue da zä da xihyø mmic'εiui te ga mbønna hya da ma. ¹⁴ Porque nu'mø dí mmat'Oja 'nε hinguí øhyø ja'i'a te ra hya nna mat'Oja, nuua ja ma mm_ui dí padi ngue dí mmat'Oja, pε nuya yø hya dí mma, ya hñ tema nho da 'yørpabi yø ja'i. ¹⁵ ¿Ndana gue'a ja ngue ga øt'ä ya 'mø? I ja ngue ga mmat'Oja co gätho ma mm_ui, pε guehya yø hya øhyø ja'i gdá mat'Oja. I ja ngue ga tutyø alabansa co gätho ma mm_ui, pε da gue'ya yø alabansa ngue øhyø ja'i yø hya i mma. ¹⁶ Nu'mø gadi ja mammadih_u Oja, 'nε'mø hñjongui øde tema hya gui mmamhm_u, nu ra ja'i øts'e te gui mmamhm_u, ya hinguí padi te ga mbønna hya. Ya hinguí sä da 'yεnna ja'i da ngut'atho. ¹⁷ Madague'a ngue mazi hotho ha gñi ja mammadih_u Oja, pε nu'mø ngue hinguí øhyø ja'i'a ra hya gñi ja mammadih_u Oja, ya hñ tema ntho ørpabi yø ja'i ra hya øde.

¹⁸ Nugä dadi ja mammadi Oja ngue mits'ya xangu yø 'dan'yo hya dí padi gdá nyagä ngue'ah_u. ¹⁹ Pε nup'ya di mpεti yø ja'i, nugä dí nnu manho ngue hñdi cut'atho yø hya ga xännbabi yø ja'i, pε da gue'ya yø hya øhyø ja'i gdá nya, hñda gue'a ngue ga mmangä 'det'a mahuañi yø hya ngue hinguí pahyø ja'i te ga mbøni.

²⁰ Ague ma zi cu'ah_u, 'yoní

mantho guí øthø tengutho yø basí ngue zits'ø dyø n'yomfɛni i ja. Pɛ xanho ngue guí cohmu tengutho yø basí ngue hingui ngu rā nts'o padí, guí njathø p'øya. Pɛ ya gyø daja'ihø, damí 'yøt'e ngue ya ja xanho ni n'yomfɛnihø ya. ²¹ Nup'ø ja rā libro ngue rá ley, Oja i ɛna: “Nuyø yø ja'i ngue yø mmejmahya, gā japi ngue di ts'ofø conyø hya gā yā yø 'dan'yo ja'i. Pɛ madague'a di ts'ofø conyø 'dan'yo hya, ngutho hinda 'yørcagui masu”, ɛn'Oja. ²² Janangue nuna Oja, nu'mø nzohyø ja'i conyø hya hingui fadi, gue'a rā hmɛya'a ngue hingyø 'yɛc'ɛi yø ja'i ts'ofø, sinoque yø mmejmahyatho. Pɛ nu'mø nzo Oja yø ja'i connā hya di bɛnnbabí yø pøngahya dā mā, gue'a rā hmɛya'a ngue ya yø 'yɛc'ɛi yø ja'i nzofo.

²³ A nu'mø ngue n'narbu xá mpeti yø 'yɛc'ɛi, 'nɛ'mø gā gā yā yø 'dan'yo hya ngue hinga nt'øde te gā yā, xi'mø bi yut'a n'na rā ja'i hingra 'yɛc'ɛi 'nɛ hingui pahyø 'dan'yo hya gā yā yø ja'i, uangui dā 'yɛmbi ngue loco yø ja'i di yahni. ²⁴ Pɛ nu'mø nne di nyā n'na rā 'yɛc'ɛi ngue dā manna hya di bɛnnbabí Oja dā mā, 'nɛ dā nyā rā hya gā yā yø ja'i, xi'mø bi yut'a n'na rā ja'i hingra 'yɛc'ɛi 'nɛ hingui padí hanja rā nt'ɛc'ɛi, rā ja'i dā dinnā mmøi ngue ja rá ts'oqui co nu'a te rā hya dā 'yøde. ²⁵ Di n'yo rá mmøi rā ja'i ngue Oja i padí xanho te gāma hya mbɛmp'ø

ja rá mmøi. Di ndantyøhmø p'øya ngue dā danne Oja. Dā 'yɛna: “Majuani ngue gue'a Oja n'youi ua ha di mpeti yø ja'i 'bɛcua”, dā 'yɛna.

-----
²⁶ Ague mā zi cu'ahø, nup'ø ha gadi mpetihø ya, i 'bøi to nne dā dutyø salmo, i 'bøi to nne di nxännbate rá hya Oja, i 'bøi to nne dā manna hya di bɛnnbabí Oja, i 'bøi to i nne dā nyā yø hya ngue hinga nt'øde, i 'bøi to dā zā dā mā te gā mbønyø 'dan'yo hya hinga nt'øde. Pɛ nu te gāma hya guí nne guí mmamhmø, guí mmamhmø'ø yø hya di hatra ts'edi yø ja'i. ²⁷ A nu'mø te'o gā yā rā 'dan'yo hya hinga nt'øde, ya høndi yo nc'ɛi ogue hyu nc'ɛi di nyā. Pɛ 'da mi'datho di nyā. 'Nɛ netho ngue di 'bøi te'o dā xihyø ja'i teni bøn'ø yø hya dā hma. ²⁸ A nu'mø ngue hinjo'o p'ø to di thocra hya, man'na xanho ngue 'yo di nzohyø ja'i'a n'nan'yo rā hya gā yā. Porque hijnongui øde te gā yā. Sinoque n'na ngu n'na di nyasøui Oja p'ø ja yø mmøi.
²⁹ Xquet'a ngut'a ya, nu te'o nne dā xihyø ja'i'ø yø hya di bɛnnbabí Oja dā mā, di nyā yonc'ɛi ogue hyu nc'ɛi. Mi'da yø ja'i p'øya, dā hyacra güenda ngue'mø majuani Oja di bɛnnbabí rā hya manna ja'i ogue hin'na. ³⁰ Nu'mø ngue 'bøp'ø man'na rā ja'i nne dā xihyø ja'i rā hya di bɛnnbabí Oja dā mā, di nsäya'a yā p'øya, di japi di nyā man'na nc'ɛi nne di nyā.

31 Gátho'ah_u, nu to nne da xihyø ja'i ra hya di b_εnnbab_i Oja da ma, 'da mi'da di nya. Janangue nu'u yø ja'i øxra hya da hma, da dinyø mm_{ai} hanja ra hya, gue'a di hya ra ts'edi'a. 32 Nu te'o nne da xihyø ja'i'a te ra hya di b_εnnbab_i Oja da ma, da dø'mi m_εnte da zä di nya. 33 Porque Oja hingu_i nnepe ngue 'da di yahnitho yø ja'i p'u ha ja ra hya.

Nu'a te ør'mi'da yø 'y_εc'ei mi'da yø hnini, dangu'a gui 'yøth_u. 34 Porque yø xisu hingu_i sä ngue di nyap'u ha di mpeti yø 'y_εc'ei. Porque yø xisu hin'y_u ra nt'edi ngue da gue'u di opan'yu ra hya yø ja'i'u. Sinoque yø n'yohu'u i ja ngue di m'met'o tengutho ra hya mmamp'u ja rá ley Oja. 35 Nu'mø ja tema hya nne da 'yänna n'na ra xisu, da 'yänna damme p'u ja rá ngu. Porque h_indi nejmanho ngue ra xisu di nyap'u ha di mpeti yø 'y_εc'ei.

36 Mahsä mi 'y_εna ngue da zä gui säns_ε te gui 'yøth_u. Porque hingo gá d_umhm_u rá hya Oja, sinoque m'mefatho bi zønna hya p'u gui 'b_uhm_u. 37 Nu'mø toni ja'i da 'y_εna ngue di b_εnnbab_i Oja ra hya ja ngue da ma, oque to da 'y_εna ngue n'youi ra Espiritu Santo, da bad_i ngue nuya yø hya dí xi'ah_u, gue'a Oja di 'bejpas_εgui te dí mma. 38 A nu'mø toni ja'i da 'y_εngui ngue hinga gue'a ra hya dí mma, da gue'a to mman'a p'uya xquet'a hingu_i ja ngue da t'emb_i ngue gue'a ra hya mma.

39 Ague ma zi cu'ah_u, dami neh_u ya ngue gues_ε Oja di b_εn'nah_u ra hya gui xihm_u yø ja'i. A nu'u yø ja'i ga ya yø 'dan'yo hya, dami unhn_u ra nt'edi ngue di nya. 40 P_ε da 'yo ni 'yu'a te gäma hya gui mmamhm_u, mazihotho gdi mamhm_u ra hya.

15

1 A nuya ma zi cu'ah_u, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui pumb_εnih_u na ra hoga 'da'yo hya dá xi'ah_u ya. Ya gá nu manhoh_u na ra hya na, 'n_ε guehna ga d_u ni nt'εc'ei_hu naya. 2 Nu'mø ngue hingu_i hyehmap'u na ra hya naya, gue'mø ngue h_ingma xøts'etho gni 'y_εc'ei_hu na ra hya 'mø, guehna ra hya di nyanni teh_u na.

3 Nuna ra hya bi siqui, guehna ra hya rá m_uditho dá xän'nah_u na. Guehna ra hya na ngue bi d_u ra Cristo ngue bi hoga ma ts'oquih_u. Ya bi nja na te ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro. 4 Mi d_u ra Cristo, bi ma nt'äg_ui. P_ε bi b_εnnate'a rá hyu pa. Ya mahombi nja ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro. 5 Mi b_εnnate ra Cristo, bi nu ra Bedu ngue ya 'b_ui mahøn'a. M'mefa p'uya, bi nu gátho'u mi'da yø representante ra Cristo. 6 Man'na ra pa p'uya, tho'i cat'a ciento'u ma cuh_u bi nnu_i ra Cristo mahøn'a. 'N_ε xangu tobe 'batho ya, xinx_u ndu 'da. 7 M'mefa p'uya, bi nu ra Jacobo. Man'na ra pa

p'uya, gätho'u yø representante bi nu mahøn'a.

⁸ Mi nu ra Cristo ya to gä bi nu, ya dá nthεε'be p'u rá nzequi. Pε nugui, man'natho hinga njuanigui. ⁹ Porque guecä mits'u hinga njuanigä ngue gätho mī'da yø representante ra Cristo. A nugui, ya ra matetho bi 'yøt'Oja ngue bi 'dajma 'befi ngue rá representantegui, porque nugui xtá sacä ya yø ja'i Oja. ¹⁰ Pε Oja bi 'yøtra mate ngue bi 'dakra 'befi di pεhya, 'nε hinga sərbatho'a rá mate bi 'daqui. Porque man'na xangu ra 'befi dí øt'ä ngue gätho'u mī'da yø representante ra Cristo. Pε nuna ra 'befi na, hingo dadi jasεgä na, sinoque ørcagui ra mate Oja ngue faxqui te dí øt'e. ¹¹ A nuyá, nu'mø gueque xangu ra 'befi dí øt'e, ogue go gue'u mī'da xangu ra 'befi bi 'yøt'e, pε nuna ra hya dí mmangähe, 'da'igu na. 'Nε guehna ra hya guí εc'eiha na ya.

-----

¹² A nuyá, gä 'da'igu dí mmangähe ya ngue bi du ra Cristo 'nε bi bennate. ¿Pε hanja ngue guí εmhmε ngue hīndi bennate yø ánima? ¹³ A nu'mø ngue majuanigui mmamhmε ngue hīndi bennate yø ánima ya, ¿hanja ngue bi zä bi bennate ra Cristo 'mø? ¹⁴ A nu'mø ngue himma juani bi bennate ra Cristo, ya hīnte ni bøntho na ra hoga 'da'yo hya dí mmangähe 'mø. Da guehni nt'εc'eiha p'uya, xquet'a hīnte

ni bøntho 'mø. ¹⁵ Ya ra fεhni dí mmangähe 'mø ngue dí xi'ahε te bi 'yøt'Oja. Porque dí xi'ahε ngue Oja bi japi bi bennate ra Cristo 'mø mi du. A nu'mø ngue himma juani di bennate yø ánima ya, ya himma juani ngue Oja bi japi bi bennate ra Cristo 'mø. ¹⁶ Xi'mø ngue hīndi bennate yø ánima ya, ya xmama bi du ra Cristo 'mø. ¹⁷ Xi'mø ngue ra Cristo hīmbi bennate, nuna ni nt'εc'eiha i ja, ya hīnte ni bøntho. Porque hinga njut'itho ni ts'oquihε 'mø. ¹⁸ Nu'mø ngue ngu'a ya, nu'u to ya xa ndu, madague'a bi 'yεc'ei ra Cristo, pε xquet'a 'nε'u di m'mε'u. ¹⁹ Nu'mø ngue hīnte ni bøntho ngue dá εc'eiha ra Cristo mente ra pa dá m'mahmε, ya man'natho huεcatejε 'mø ngue gätho mī'da yø ja'i.

²⁰ Pε majuanigui dí xi'ahε ngue nu'mø mi du ra Cristo, bi bennate. Co nuna ra hya naya, dí haxa juani ngue gätho yø ánima xa ndu jatho ngue di bennate m'mεfa. ²¹ Nu'a ra ts'oqui bi 'yøtra Adán, ja bá fap'u ngue bi du yø ja'i ua ja ra ximhäi. Pε xquet'a nu'a i bennate ra Cristo 'mø mi du, go bá jεtra 'yu'a ngue jatho di bennate yø ánima. ²² Ra Adán, rá 'yu'a ngue gäthogahε, gätho ja ngue ga tuhε. Pε nu to gätho εc'ei ra Cristo ya, ja ngue di bennate. ²³ N'na ngu n'na bá n'youi ra pa p'u ngue di bennate. Rá maditho bi bennate ra Cristo, m'mεfa p'uya, nu'mø bá εhra Cristo, nu te'o gä xa 'yεc'ei, gä di bennate. ²⁴ Nu'mø ngue

bi dapi gátho yø nsuiui, nu'u ena ngue ja yø ts'edi ngue di mmandase, gá di ts'onnbabi yø hya, ya gue'a ra pa rá nze'gui'a p'uya. Nuna Oja rá Papá, di dáprá cargo p'uya ngue di ndast'abi. ²⁵ Porque ra Cristo jatho ngue gue'a di ndast'abi'a asta gue'mø da 'yøt'a Oja ngue da dapi gátho yø nsuiui. ²⁶ Nu'a rá nsuiui rá nze'guitho da dapi, gue'a ra ndate i ja'a, porque ya hinjon da du. ²⁷ Nuna Oja bi unná cargo ra Cristo ngue gá go di manda te gá ja na. Pe nuyá, hinguí nne da ma ngue ra Cristo di manda rá Papá, porque go gue'a rá Papá bi unná cargo ra Cristo ngue di manda te gá i ja. ²⁸ Da zønna pa ngue da dahra Cristo ngue di manda te gá ja. Ra Cristo p'uya, nu'a rá Papá bi unna cargo ngue di manda te gá ja, di dapi ngue di mandase, ya guesε Oja di manda te gá ja p'uya.

²⁹ I ja man'na ra hya di nne gá xi'ahya ya. I 'bu i'da yø ja'i ngue nyondi i nxixya ngue di pørpabi yø ánima himbi nxixya hante ngue da du. A nuyá, xi'mø εnyø ja'i ngue hinda bennate yø ánima, ¿hanja ngue nxixya yø ja'i ngue di pørpabi yø ánima tengutho 'mø xtí nxixya hante ngue da du 'mø?

³⁰ ¿Hanja ngue hangu ra pa dí engá ma te 'mø ngue hinda bennate yø ánima 'mø?

³¹ Porque n'na pa ngu n'na pa ja ngue da hyo gyø ja'i. Ague ma zi cu'ahya, høntho dí xi'ahya

na ra hya na, porque majuaní ngue ja gampähä ngue n'na ngu n'najya, gá di n'yohya ra Hmu Jesucristo. ³² Nup'ya ja ra hini Efeso, xandøngu ra n'ya dá sägä p'ya, porque ena yø zate yø ja'i da njun'me. A nuyá, xi'mø ngue hinda bennate yø ánima ya, ¿teni 'be'a dí taha ngue te dí øt'ä 'mø? Man'na xanho ngue ga ena: “Ma ga nsännigo ya, ga mmi ga si te xtá tini. Porque ni xudi ga tu”, ga ena.

³³ Yo gadi nhyegui ngue to da hyä'ahya. Porque nu'mø gadi nsixhya yø ja'i xants'o ga 'yo, di ts'on'natho'a te ra nho gni'yohya. ³⁴ Yo ma'bēdi ni mmuihya. Dami hyaxhya ra 'yu njuantho, mamí 'yøthya ra ts'oqui. Porque 'bu i'da ngue tobe hinguí pahma Oja. Dí mmangá na ra hya na n'namhma ngue guí pes'nisähya.

-----
³⁵ Rá nze'gui 'bu i'da nne ngue da 'yørcá ra nt'änni ya, da 'yengui: “¿Ha di njap'ya di bennate yø ánima? ¿Tengu da gohyø do'yo 'mø bi bennate?” da 'yengui. ³⁶ Gue'a ra ja'i ngue ma'bēdi rá mmui da 'yänni tengu na ra hya na. Ya guí nuhya 'mø bi ma nthuhu n'na ra hmudä, i 'ya rá do'yo ra hmudä, nu'a rá mmui ra hmudä p'uya da bøts'e.

³⁷ Nu'mø bi ma nthuhu ra hmudä, oque ra trigo, oque ja te man'na ma hmudä, hinga tengu nja ra hmudä da thuhu da ngut'atho 'mø bi bøts'e. Sinoque ya n'nan'yo rá do'yo

'mø bi bøts'e. ³⁸ N'na ngu n'na yø hmudä 'mø bi ma nthuhu, nu te nne Oja ngue da gohrä do'yo n'na ngu n'na yø hmudä, gue'a di jap'a.

³⁹ Gätho yø cosa ngue ja yø do'yo, hinga 'da'igu yø do'yo. Nu rá do'yo ra ja'i hinga 'da'iguui rá do'yo yø zu'ε. 'Dama 'dan'yo yø do'yo i ja, n'nan'yo rá do'yo yø ts'int's'u, ndan'yo rá do'yo yø hua.

⁴⁰ Njarbutho te bí ja mahets'i ya. N'nan'yo gui nequi yø do'yo nguep'u gui nequi yø do'yo ya te ja ua ja ra häi. Nu'u bí ja mahets'i, n'nan'yo gui nejmanho ngue'a te gui nejmanho ya ja ua ja ra häi. ⁴¹ N'nan'yo gui yotra hyadi ngue'a gui yotra zana. Xquet'a njarbutho yø sø ya, nu'a te gui yot'i 'da yø sø hinga 'da'iguui yø nyot'i mi'da yø sø.

⁴² Nu'mø ra pa daní bennate ma do'yohu, n'nan'yo da gohi, ya hinda ngu'a tengutho ja ya. 'Ne ya hinda zä da du 'mø bi bennate. ⁴³ Xants'o rá do'yo ra ja'i 'mø bi t'ägui. Nu'mø bi bennate p'uya, ya di nejmanho rá do'yo. Hingui nzaqui ra ja'i 'mø bi t'ägui, pe nu'mø bi bennate, ya xanzaqui. ⁴⁴ Nu ma do'yohu ja ua ja ra ximhäi da ma nt'ägui. Pe nu'mø daní bennate p'uya, ya hinma nzä ngue da du. Porque ja rá do'yo ra ja'i ngue da du, xindi nja rá do'yo ra ja'i ngue hinda du.

⁴⁵ I mmamp'u ja ra Maca Libro ngue εna: "Nuna ra Adán, ra mudi ja'i bi m'mai, Oja bi hoqui 'ne bi japi ngue bi nja rá te", i εna. Pe nuna ra Cristo bi m'ma'a m'mefa, ya hingra ja'itho na, guehna da zä di unna 'da'yo te yø ja'i na. ⁴⁶ Rá mudi, bi nja ma do'yohu ngue da du. M'mefa p'uya, di nja ma do'yohu ngue hinda du. ⁴⁷ Nuna rá mudi ra ja'i bi m'mai, ra häi rá do'yo 'mø mi ma mahoqui na. Pe nuna rá yoho ra ja'i bi m'ma'a m'mefa, gue'a ra Cristo bi 'yε mahets'i na. ⁴⁸ Gätho yø ja'i 'bu'a nximhäi i ja yø do'yo tengutho rá do'yo na ra ja'i rá mudi bi m'mai ngue ra häi rá do'yo. Pe nu'u yø ja'i di ma mahets'i, di nja yø do'yo tengutho rá do'yo'a bí 'yε mahets'i. ⁴⁹ A nuju, i ja ma do'yohu tengutho rá do'yo ra Adán. Pe m'mefa, xquet'a di nja ma do'yohu tengutho rá do'yo ra Cristo bí 'yε mahets'i.

⁵⁰ Ague ma zi cu'ahu, di nne ga xi'ahu ya, nuna ma do'yohu n'youi ra ji, hinda zä di m'map'u ha di manda Oja na. Porque nuna ma do'yohu hingui zai, ya hinda zä di m'mai para zantho na. ⁵¹ Pe di nne ngue ga xi'ahu n'na ra hya hingui fadi hanja. A nuju ya, hinga gätho ga tuhu, pe gä da ma mapädi ma do'yohu, n'nan'yo da gohi. ⁵² Tengutho gui ts'anträ dä ra ja'i, n'na zihmantho di njarbutho'a te ja ngue di nja. Nu ra pa ngue rá nzequi, da t'øde ngue di nya ra corneta. Nu'mø bi nya'a

p'uya, nu'u xandü, di bennate
ngue di m'mai para zantho.
Pe nu'u yø ja'i di 'batho'a ra
pa'a, da ma mapäditobi yø
do'yo. ⁵³ Porque ma do'yohu
hingui zai, jatho ngue di
mpädi, da gohi ngue di nza.
A nuyá, nuna ma do'yohu
ja ngue da du. Nu'mø bi
zä bi mpädi, ya hinda du.
⁵⁴ Nuna ma do'yohu i tu, bi
zä bi mpädi, para zantho di
nja ma do'yohu. Ya di nja'a
te mmamp'u ja ra Maca Libro
ngue ena: "Nu ra ndate i ja,
di m'mehrá ts'edi, porque
da thapi. ⁵⁵ Ya hinda zä
da hyoju ra ndate. Porque
hinha da zä di ntate ngue
da hyoju", i enna hya. ⁵⁶ I
ja rá ts'edi ra ndate ngue ho
yø ja'i porque ja yø ts'oqui
yø ja'i. 'Ne i mmanna ley
ngue di njapra castigo ra
ts'oqui. ⁵⁷ Pe janjuani dadi ja
mamadi Oja ngue mi zä ma
εc'ei ma Hmuhu Jesucristo,
gue'a bi 'yøt'e ngue dá taphu
ra ndate'a.

⁵⁸ Janangue nuya ma zi
cu'ahu, ga duhu xandønho. 'Yo
gui hehm na ma nt'εc'ei hu i
ja. 'Yo gui säyah ya, zant'a
dami 'yørpahu rá 'befi ra Hmu.
Ya gui pahmu ngue nuna rá
'befi ra Hmu dí ørpahu hinga
sərbatho dadi mpehm.

16

¹ Nu'a ra mēnyu ja ngue gui
pethu para ngue gui unhu
ma cuhu rá m'mu'a n'nanni,
dami 'yøthu tengutho ra hya
dá xicá yø 'yεc'ei rá m'map'u
ja ra häi Galacia. ² Nu'mø

gá mpetih'a ndomingo, n'na
ndi ngu n'na ndi gui mpetih,
n'na ngu n'na yø 'yεc'ei da
hyaxi zi algo ra mēnyu ngue
ra ofrenda para ngue da ma
m'mets'i. Janangue nu'mø dá
magä p'u gui 'bahu, hinga
ja gui pethu ra mēnyu. Ya
xqui 'uecju zihangu'a tengue
xa nzut'a ni ts'edi xcá tahmu.
³ Nu'mø dá magä p'u, ya xqui
huanhu yø n'yohu ga εt'a
ngue da ma Jerusalén, di dá
ra mēnyu. 'Ne ga unna carta
da gats'i ngue daní dá. ⁴ A
nu'mø da zä ngue 'nεqui ga
mma, 'da gdá megä'be'u yø
n'yohu da ma p'uya.

⁵ Nu'mø dá nεxä ua ngue
gani mpagä p'u ja ra häi
Macedonia, m'mefa p'uya ga
thogui gani mpap'u Corinto
gui 'bahu. ⁶ Xamhmatho
da zä ngue ga m'mucä p'u
njammí pa. A nu'mø da zä,
ja ga m'map'u mente gä di
thohyø se'ye. Ya da zä gui
fäxçahu te ga honi ha gani
mpa 'mø dá thogui. ⁷ Híndí
nne ngue ga thotho 'mø dá
map'u gui 'bahu. Da ne
Oja ngue da zä ga m'mucä
p'u njammí pa. ⁸ Pe nuyá,
dí nne ga m'mucua Efeso
mente da zønna pa ngue ra
ngo Pentecostés. ⁹ Porque
nuua Efeso säp'u ga mmangä
xanho ra hya ua madague'a
xangu to sūqui.

¹⁰ Nu'mø bi map'u gui
'bahu na ra Timoteo, dami
'yørpahu masu, porque nuna
xquet'a ørpabi rá 'befi ra
Hmu tengutho ra 'befi dí øt'a.

11 Nunā rā Timoteo, dami nu mānsuh_u nā. A nu'mø bā pengui ngue dā zøcua dí 'bui, guá fāxh_u'a te di zøcua. Porque dí tø'mi ngue dā zøcua ha dí 'bui, dā gue'ū mā cūh_u n'youi dí tø'mi ngue dā zøcua.

12 A nunā mā cūh_u rā Apolos, dá xicā nā ngue 'da xti mähā'ū mā cūh_u bi ma da nu'āh_u. Pē himbi ne bi ma. A nuyá, xamhmatho dā bongui ngue dā map'ū ya.

-----
13 Dá 'yo ni 'yu te gui 'yøth_u. Dami 'yøt'e ngue dū ni nt'εc'εih_u. Dami hyāh_u nzammūi n'na ngu n'na. 14 Nu'a te gā i ja ngue gui 'yøth_u, to bi zā mā ja'ī, gā guí mahm_u.

15 Ague mā zi cū'āh_u, nu'mø rá mēdi mambá hmanna hoga 'da'yo hyā p'ū ja rā hāi Acaya guí 'būhm_u, guí pahm_u ngue nunā rā Estéfanos co gātho'ū 'būp'ū ja rá ngu nā, guehya rá mēditho bi 'yεc'εi nā rā hyā nā. 'Nε guehya janjuanī ngue ho yø mmūi ngue fāxyø cū ya. 16 Dí nnegā ya ngue nu'a te rā hyā mmanya dí xi'āh_u ya, dami 'yεc'εih_u. Dā gue'ū mi'da di mpefi ngue mmanā hyā, 'nε dā 'yøt'āh_u rā nho nā rā hyā i mma, dami 'yεc'εih_u te mma.

17 Janjuanī dādi johya ngue bi zøcua ya ni mmengu_u rā Estéfanos, bá n'youi rā Fortunato, conā Acaico. Porque hinguī sā guí zenguagāh_u ngue yap'ātho ni ngu_u. Pē ya bi zøcua ya mā cūh_u ngue bi zenguagui, εntho gā søseh_u ua ngue gā zenguagāh_u.

18 Janjuanī ngue di hacra ts'edi 'mø mi zøhø, tengutho gui ha'āh_u rā ts'edi. Dami pahm_u ngue nuyā yø n'yoh_u njap'ū ngue di hatra ts'edi yø ja'ī, dami nu mānsuh_u ya.

19 Nuyā yø 'yεc'εi 'bui gā rā hāi Asia, gā di zengua'āh_u. Nuyā di zengua'āh_u, guehna rā Aquila 'nεhra Priscila, dā guehya yø ja'ī di mpeti p'ū ja yø ngu ya p'ūya di zengua'āh_u. Porque n'nat'a mā Hmū dí εc'εih_u. 20 I pēn'nāh_u rā nzengua gātho ya mā cūh_u 'būcua. Gātho mā zengua n'na ngu n'na'āh_u.

21 Nugā drā Pablo dādi cutā mā thūh_u nā rā carta ja ua ngue dādi zengua'āh_u.

22 A nuyá, nu'mø toni ja'ī ngue hīndi mā'a mā Hmūh_u Jesucristo, guehna rā ja'ī dā ma rā castigo nā. Dā ne'a rā Hmū ngue dā εhε.

23 Nu'a mā Hmūh_u Jesucristo dā ne ngue di jap'āh_u. 24 Nu to gātho di εc'εih_u rā Jesucristo, dí pēnnbābi rā hyā ngue dādi mādi. Dā ngut'ātho.

2 Corintios Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba yø 'yɛc'ɛi Corinto.

¹ Nügä drá Pablo, Oja bi 'yɛxqui ngue drá representegä rá Jesucristo. Nügä ya, co 'nɛhna mā zi cūhū rá Timoteo dadi zɛnguagä'be'u yø ja'i Oja di mpeti p'u ja rá hnini Corinto, da gue'u mi'da yø ja'i ya o rá 'yɛ Oja rá m'map'u ja rá häi Acaya dadi zɛngua'be. ² Dı nnegä'be ngue nuna Oja mā Papáhū co 'nɛhna mā Hmuhū Jesucristo di jap'ahū 'nɛ da hyut'a ni mmaihū.

³ Nuna Oja ngue rá Oja 'nɛhrá Papá mā Hmuhū Jesucristo, ma ga ja mammadihū naya. Nuna Oja mā Papáhū, di huɛgahū 'nɛ di hoga mā mmaihū nā. ⁴ N'na ndi ngu n'na ndi ga sähū rá n'u, guehna Oja di hoga mā mmaihū. Pɛ tengutho bi 'yørcahū Oja ngue bi hoga mā mmaihū, i nnepe ngue ga jahū p'u mā mmic'ɛihū ya. Nu'mø dí nnu mā mmic'ɛihū ngue sä rá n'u, xquet'a ga hojpaḥū yø mmái. ⁵ Nu'mø xangu rá n'u dí sähū tengutho rá n'u bi zä rá Cristo, pɛ nuna rá Cristo mathoguitho di hoga mā mmaihū nā. ⁶ A nuyá, nuna rá n'u dí sägä, guehna di zäp'u di nhohni

mmaihū nā 'nɛ di nyanni teḥū naya. Nu'mø ngue di hogä mā mmái Oja, xquet'a da zä gui tini ha di nhohni mmaihū 'nɛ gui tini ha di nyanni teḥū. Porque nu'mø gui sähū rá n'u tengutho xtá sägä, di nne ngue gui seti xanho te gä rá n'u ja ngue gui sähū. ⁷ A nuyá, di pa'a njuani ngue gä gui pømmanhohū ya, porque di pacä ngue nu'mø ya gdi sähū rá n'u tengutho xtá sägä, nuna Oja xquet'a di hoc'a ni mmaihū tengutho i hoga mā mmái.

⁸ Ague mā zi cu'ahū, nu'u yø xequi jap'u ja rá häi Asia, dami pahmū ya ngue xandøngu rá n'u xtá sägä p'u. Janjuani ngue dá m'mū mman'u. Ya di ɛnā ngue hin xcabá seti te gä rá n'u dá thogui. Porque ya ja ngue xtabá thogui. ⁹ Nup'u ngue nná bɛni, ɛnā gue ya xi ts'anni ngue da thogui. Pɛ nuna te gä rá n'u dá thocä, i nja nā para ngue man'natho ga hon'Oja ngue da yangui. Porque Oja i sä da 'yøt'e ngue di bɛnnate yø ánima. Ya hindā zä da 'yɛnna ja'i ngue dá hyonse ha di nyannate. ¹⁰ Pɛ nu'mø rá ora mi ja ngue xtabá thogui, dí haxa njuani ngue guehna Oja bi yangui. Astā guehya i fäxqui. Da guehya dí haxa njuani ngue nu'mø nimantho ga sä rá n'u di sigue da yangui. ¹¹ Pɛ i jatho gui fäxcaḥū ya ngue gui mmarcāḥū Oja. Nu hangū gangū yø ja'i da marcagui Oja, nu'mø bi nu

yø ja'i ngue di jajpagui Oja, gä gue'ü di ja mammadi Oja'ü.

-----
 12 I jap'ü man'na ra hya ya ngue man'na ma datho nná johya. Porque dadi unna güenda ua ja ma n'yomfeni ngue majuaní dadi mporta xanho ua ja ra ximhäi. Pε nu te gä dí øt'e, majuaní ngue ma mmüi nná øt'e. Nuná ra hya dí xi'ahü ya, guehna dá n'yogä 'mø ma magä p'ü guí 'bühmü naya. Pε gue bi 'dacrä mate Oja, go bi 'yøt'a ngue ngu'a dá n'yo. Hinga sä ga ená ngue dí pase te nná 'yo. 13 Nuya yø hya dadi cuatá ua ja ra sücua, hin tema man'na ma hya ma uants'ibi, gä gue'a te mmanna sücua. Nuná ra hya guí tímhmü p'ü ja ra sücua, guehna ra hya dí nne ga xi'ahü naya, nugä händi hä'ahü. Emmei dí nnegä ngue da dinni mmüihü xandønho ngue gä gue'a te dí øt'e. 14 Porque nuyá, hinga gä tinni mmüihü xanho hanja te dí øt'e. Pε dí nnegä ngue da dinni mmüihü xanho te dí øt'e, n'namhma ngue nu'mø ra pa da ep'ü ra Hmu Jesús, ya da zäp'ü guí 'yεspahü'a tengue nná 'yogä. Dagueque, xquet'a ga εspabi'a tengue gni 'yohü p'üya.

15 Nugä nup'ü nná beni, dí ená ngue ya guí nnu manhojü, janangue dá sännä'a rá yondi ngue xca map'ü ngue xcabi zεngua'ahü. 16 Porque dá ne ngue nu'mø xca ma Macedonia, xcani nthocä p'ü guí 'bühmü. Nu'mø xcabá

pengä Macedonia p'üya, mahøn'a xcabá thocä p'ü guí 'bühmü. Dí engä ngue guí fäxcahü te ga honi ngue gdá thop'ü ja ra häi Judea. 17 Pε ya himbi zä dá map'ü. ¿Ua guí emhmü ya ngue himma juani te dí mmangä 'mø ma sänni ngue ga mmap'ü? Nuná ra hya dá ma ngue xca øt'e 'nε ya himbi nja, ¿ua sä guí 'yεmhmü ngue 'da'igu nna yagä'be yø ja'i 'bücua ja ra ximhäi? Porque yø ja'i i mma ngue da 'yøt'a n'na ra hya, 'nε padi xanho ngue nu ra hya i mma, hinda 'yøt'e. 18 Pε i pa Oja ngue hinjam'mø dí mma ngue ga øt'ä n'na ra hya nu'a dí padi ngue hinda zä ga øt'e. 19 Hinga gue'a dí øt'ä'a, porque dí tenna ra Jesucristo rá Ts'ant'ü Oja. A nugä ya, conna Silvano, conna Timoteo, ya xtá xi'ahé hanja na ra Jesucristo. Nuná, hinjam'mø bi man'a n'na ra hya ngue da 'yøt'e, 'nε padi ngue hinda 'yøt'e. Porque nuná ra Cristo gátho majuaní te bi ma. 20 Nu te gäma hya xa yat'Oja ngue di nja, go gue'a ra Cristo øt'e ngue gä di nja. Janangue ya dí εpahü Oja 'mø dí emhmü ngue majuaní'a te mmanná hya Oja. Porque nu'a te mi hma ngue da tho ra Jesucristo, ya bi nja. 21 A nugä ya, ximma ngu'ahü, guehna Oja di hacju ra ts'edi ngue hinha gdá hεhmü ra Cristo. Nuná Oja, ya bi 'yøt'e ngue yø ja'igahü. 22 Ya dí ohü rá 'yε Oja ya. Ya bá 'benngahü ra Espiritu Santo

ngue ga n'yohu. Janangue ya dí haxhu njuani ya ngue gátho mī'da yø hya xa yat'Oja ngue ra nho di 'dacju, gā dī nja.

²³ Nu'a ngue hīndá magā p'u Corinto tengutho nmi sānni ngue xca map'u, nugā dí εna ngue go ni nhohu ngue hīndá magā p'u. I pa Oja ngue majuanī te dí xi'ahu. A nu'mø guí εmhmū ngue hīmma juani te dí mma, nugā dadī n'unī ngue mada zucā Oja 'mø. ²⁴ Hīndī nne ga mma ngue ja ga sānni ha gdi japnī nt'εc'εihū, ya dí padī ngue du ni nt'εc'εihū. A nuna ra hya dí nne ga øt'e, guehna ngue man'natho gui johyahū 'mø di yahū.

2

¹ Janangue nugā dí εna ngue man'na xanho ngue ya hīndá map'u mahøn'a, porque nu'mø xca magā p'u, høn't'a xti du ni mmuihu co nuna ra hya xca ma ngue xca hec'ahu te gā guí øthu. ² Porque nu'mø ga øt'a ngue da du ni mmuihu, zte'o da zā da 'yøt'e ngue ga johyagā 'mø? Hīnda høn'athohū sá gui 'yøthu ngue ga johyagā. Pε zha di zā ga johyagā 'mø ga xi'ahu yø hya di du ni mmuihu? ³ Janangue ya hīndá magā p'u, sinoque høntho dá pen'nahū ra carta dá ot'i. Hīndá ne ngue ga mmap'u ngue hønðra dummū ga ma ha. Porque ya hīnda zā ga johya 'mø ga hec'ahu te guí øthu. Dague'ahu p'uya, xquet'a dí padī ngue hīnda

zā gui johyahū 'mø hønðra dummū ga hats'ahu p'u. ⁴ Nu'mø mā ot'ä ra carta dá pen'nahū p'u, janjuani ngue hīndī padī te ga ot'i, asta dí zoni ngue ra ndødummū jagui. Porque dí padī ngue da du ni mmuihu 'mø gā nuhu na ra hya dá ot'i. Pε nuna ra hya dá pen'nahū p'u, hīndá pen'nahū p'u ra hya ngue da du ni mmuihu. Sinoque dá pen'nahū p'u ra hya n'namhma guí padī ngue mathoguitho dadī mā'ahu.

-----

⁵ A nuna ra n'yohū bi 'yøtra sui p'u guí 'bahmū, hīnga hønghogui bi 'yøt'e ngue bi du mā mmū, sinoque xquet'a 'ne'ahu bi 'yøt'e ngue bi du ni mmuihu na. Pε hīndī nne ga mma ngue mathoguitho ra nts'onī bi 'yø'na ra n'yohū dí xi'ahu. Porque hīndī nne ngue da 'yεngui ngue dí hørpabi ra hya. ⁶ Pε nuyá, ya mme gátho 'da'igu ga mamhmū ngue ga hejpa'hu'a te ø'na ra n'yohū na. Ya co nu'a ya. ⁷ Xanho ngue guí punnbahū'a ra n'yohū ya. Dami hojpa'hu rá mmū. Nuyā hīngui padī te da 'yøtya, pε 'yo guí nnehū ngue nīmantho mathoguitho da du rá mmū. ⁸ Ma'da'yo dami 'yuti ngue gadi mahmū'a ra n'yohū ya. ⁹ Ya mam'met'o xtá pen'nahū p'u ra carta ngue guí hejpa'hu'hu yø mmejmahya. Dá xi'ahu na ra hya na, dá ne ngue ga haxā juani ngue'mø guí 'yøt'e te dí xi'ahu, ougue hīn'na. Pε ya bi nja,

ya gá hejpaḥ nā rā n'yohu dī mmangä. ¹⁰ Nu'mø guí punnbah nā rā n'yohu gá hejpaḥ ya, xquet'a 'nēqui dadi punnbi. Porque dī nne ngue rá hmi rá dā rā Cristo p'ḥ ga punnbi te'o guí punnbah. Madague'a hingui ho te bi 'yorcagui rā ja'i, pē ga punnbi, porque hīndī nne ngue di nts'onna hya p'ḥ ha guí 'bāhm. ¹¹ Porque rā zithu janjuani ngue thuhra xā ngue di ts'onna hya p'ḥ ha guí 'bāhm. Pē nu'mø dī nhojpabi yø ja'i, ya hīnda dahra zithu.

-----
¹² Nugä dá map'ḥ ja rā hnini Troas ngue dá mangä hanja nā rā hoga 'da'yo hya ngue rā Cristo. Pē Oja bi 'yøt'e ngue bi bōngmanho rā hya dá mangä p'ḥ. ¹³ Pē himbi zā xca n'yo mapähä, porque mā cūḥ rā Tito ya mará hya'a ngue ja xca nthē'be p'ḥ, pē himbi zøhø. Jananguē dá n'yētegä p'ḥya, dá thogui, dani mpagä p'ḥ ja rā häi Macedonia, xammatho ngue ja xcani nthē'be p'ḥ rā Tito.

-----
¹⁴ Bi māqui jammadigui Oja nūnā bi 'yøt'e ngue dī n'yo'be rā Cristo, 'nē fāxqui ngue hōnnbā bi zā nnā ma i nthāhā rā hya. Ndap'ḥ bi zā nī ma rā hya, tengutho rā bopo ngue māhotho gā yūnī ndap'ḥ bi zā. Porque Oja bi 'yøt'e ngue nūnā rā hya dī mma dī n'yo ndap'ḥ bi zā. ¹⁵ Janjuani ngue nnu manho Oja ngue dadi yonna

hya ngue rā Cristo. Nu'mø zø rā bopo, nu'a gā yūnī, gātho yø ja'i pāhā. Njarbutho rā hya dī mmangä ya, gātho yø ja'i øxra hya, ngu'ḥ dī nyanyø te, ngu'ḥ dā ma rā castigo, gā øxra hya. ¹⁶ A nū yø ja'i dā ma rā castigo, nūnā rā hya øde, ēnā rā ndate n'youi rā hya p'ḥ gā mbēnī. Pē yø ja'i dī nyanyø te, nūnā rā hya øde, mazihotho p'ḥ gā 'yøde, 'nē tinyø mmāi ngue guehna rā hya i dīnna 'da'yo te nā. ¿Te'o xødā bōnī ngue dā bāse ha di japi dā 'yø'na rā 'bēfi nā? ¹⁷ Porque xangu yø ja'i di ho ngue dā mambra hya Oja, pē hōntho nne ngue dā gujpabi rā mēnyu yø ja'i. Porque mā uants'i rā hya i mma, hīngā gā gue'a rá hya Oja i mma. Pē nugä, nūnā rā 'bēfi bi 'dacā Oja ngue gā øt'e, gue'a dī øt'a. 'Nē nnu Oja ngue hīmma xøts'etho nnā manna hya, sinoque dī hāhma mmāi ngue dī ørpabi rá 'bēfi rā Cristo.

3

¹ Mami 'yēmhm ngue nnā mangä nā rā hya nā ngue dī εspabi rā hya dī mma. ¿Ua guí εmhm ngue māhyonitho gdi cagä n'na rā carta gā dā'ah, ja dī mmamp'ḥ ngue xāho rā 'bēfi dī øt'e? ¿Ogue go guí 'dacj n'na rā carta ngue gā caxp nā ma, ja dā mamp'ḥ ngue xāho rā 'bēfi dī øt'e, tengutho øt'i'da? ² Pē nugä hīngā carta dī honī ngue dā māxqui. Nu'mø nne n'na rā ja'i ngue dā badī hanja rā

hya, da zä da nu te gni 'yohu, ja da bap'u p'aya ngue'mø pømmanho ra hya dá mangä p'u gui 'buhmu ogue hin'na. Nugä zant'a dí mbɛn'ahɛ. ³ Ra Cristo nnepe ngue da nu yø ja'i hangu ra nho bi 'yøt'ahu na ra hya dá mangä. Pɛ himbi 'yotra carta conna tinta para ngue da nu yø letra yø ja'i. 'Nɛ himbi 'yotyø letra p'u ja n'na ra xindo tengutho yø hya bi 'yotra Moisés. Sinoque ra Espíritu Santo bi 'bät'a ni mmuihu, gue'a gui nɛqui'a te bi 'yøt'ahu ra Cristo'a.

⁴ Dí haxa njuani ya ngue nup'u ja rá hmi rá dä Oja, nuna rá 'bɛfi ra Cristo dí øt'e i pømmanho ngue dí n'yogä'be ra Cristo. ⁵ Nu'a rá 'bɛfi Oja dá øt'e, i pasɛ Oja ha gui japi ngue i sä di ørpabi rá 'bɛfi. A nugui, hingui sä ga ɛna ngue dí pasɛ ha gda japi te dí øt'e. ⁶ I øt'a Oja ngue i sä ga xicä yø ja'i hanja na ra 'da'yo cohi bi 'yøt'ui Oja yø ja'i. Nuna ra 'da'yo cohi na, hingui ngu yø ley nt'ot'i ngue da t'ɛmbi da 'yøtra ja'i. Sinoque i mmanna 'da'yo cohi ngue høndra Espíritu Santo da zä di unna 'da'yo te yø ja'i. Pɛ nu ra ja'i ɛna ngue da 'yøt'e gätho yø hya nt'ot'i p'u ja ra ley, ya ra castigo di nthɛui, porque hinda zä da 'yøt'e te gä mmamp'u ja ra ley. Pɛ ra Espíritu Santo, ra 'da'yo te di uni.

⁷ A nuna ra ley bi 'yotra Moisés, guép'u ja n'na ra xindo bi 'yotra letra. Nu'mø mi ma nt'ot'i na ra hya p'aya,

xandøn zaqui rá nyot'i Oja n'youi. Nu'a rá hmi ra Moisés, asta hingui sä da hyɛtyø judío porque ɛmmɛi di yoxni rá hmi. Pɛ nu'a te gui yoxni rá hmi, 'damits'u bi m'mɛdi asta gue'mø mi gohi tengutho mi ja m'mɛt'o. Janangue mazihotho te bá njap'u ha bá fadi bá nja rá ts'ɛdi ra ley. Nja ngue nu'a ra ley, i mma ngue nu ra ja'i hingui øt'e te gäma hya mmamp'u ja ra ley, da ma ra castigo ra ja'i. ⁸ Pɛ ma datho mazihotho na ra hya bi 'dacju ra Espíritu Santo. ⁹ Xi'mø ngue mazihotho i nɛqui na ra hya bi ma ngue da ma ra castigo yø ja'i, goma guehna ra hya xicju Oja ya ngue ya bi hoga ma ts'oquihu. Man'na ma datho ngue mazihotho na ra hya naya. ¹⁰ Mi tate mi ho ra ley mi ja mam'mɛt'o, pɛ hapu gue da hyannbabi ra ley'a ganho ra hoga 'da'yo hya ya. ¹¹ Xi'mø ngue mi tate mi ho ra ley mi ja m'mɛt'o, 'nɛ himbi zɛdi para zantho, ya man'natho mathoguitho xandønho na ra hoga 'da'yo hya ya, porque i ja para zantho naya.

¹² Dí pa'a njuani ngue guehna ra hya tate xanho naya. Janangue nuyá, dadi ja ndummui ngue dí mmanna hya, dí nnepe da badj gätho yø ja'i ngue tate xanho na ra hya na. ¹³ Nugä hindj øt'e tengutho bi 'yøtra Moisés ngue bi guträ hmi, himbi nepe xta nnu yø judío ngue di yoxni rá hmi. Porque

hĩngui nnepe da nu yø ja'i ha di m'me'a gui yoxni rá hmi. ¹⁴ Hĩmbi zã bi dinyø mm̄ai yø judío hanja na ra hya na. Asta guetya njarbũtho, hĩngui tĩndyø mm̄ai yø ja'i hanja ra hya. Nu'mø di xãhra Macã Libro ha nt'ot'i ra nyogui cohi bá nja m'met'o, hĩngui tĩni hanja ra hya. Porque høndra ja'i da 'yẽc'ei ra Cristo, da zã da dĩni xãho rá mm̄ai hanja na ra hya na. ¹⁵ Asta guetyø pa ja p'uya, nu'mø di xãhyø judío ya yø hya bi 'yotra Moisés, njot'itho yø n'yomfeni. ¹⁶ Pẽ nu'mø bi 'yẽc'ei ra Hmu Jesucristo ra ja'i, ya i xohrá n'yomfeni i njot'i, da dĩna mm̄ai hanja ra hya. ¹⁷ Porque ra Hmu Jesucristo conã Espĩritu Santo 'da'igu øt'e. A nuyá, nu ra ja'i ngue n'youi ra Espĩritu Santo, nuna ra ley mi mma ngue da ma ra castigo ra ja'i, ya bi xotra hya mađi ja ts'edi ra ley. ¹⁸ Gãtho gãhũ ya, ya bi dĩni xãho mã mm̄aihũ ngue mã dãtho xãndõnho'a ra Hmu Jesús. Mente ra pa dí 'bãhmũ ya, hõnt'a hõnt'a so mã mm̄aihũ'a ya, ya sãr'mø ngue man'na man'na gda cohũ tengutho'a. Pẽ gue gue'a ra Espĩritu Santo da ja na ra hya na.

4

¹ Bi 'yõrca ra mate Oja ngue bi 'dacã na ra 'bẽfi na. Janãgue nuyá, hĩnjãm'mø di cohã mm̄ai ngue ha nnã mangã ra hya. ² Nu'a n'na ra hya ngue nt'aguitho i

nja, i n'youi ra 'bẽ'isã, hĩnga gue'a nnã 'yogã'a. Hĩngra nts'o nnã n'yo ngue ga hãtyø ja'i. Sinoque rá hya Oja dí mma, hĩndĩ sãnsẽ yø hya dí mma. Nup'ũ ja rá hmi rá dã Oja, gã gue'a ra hya majuanĩ dí mma. Ngũna dí øt'e, n'namhã ngue di n'yo yø mm̄ai yø ja'i ngue xãho na ra hya dí mma. ³ Pẽ nuyã yø ja'i hĩngui tĩmp'ũ ja yø mm̄ai hanja na ra hoga 'da'yo hya dí mma, guehya yø ja'i ni hya ra 'yu ngue di ma ra castigo ya. ⁴ Gue'a ra zithũ 'yo ua ja ra xĩmhã xã ngorpa yø n'yomfeni yø ja'i hĩngui ẽc'ei ra hoga 'da'yo hya ya. Porque hĩngui nnepe da xohyø n'yomfeni yø ja'i co nuna ra hoga 'da'yo hya, ngue da badĩ hanja ngue maguesẽ na ra Cristo. Porque ra Cristo bi nja'i, 'nẽ gue'a ra Cristo 'da'iguui Oja. ⁵ Nuna ra hya dí mmangã p'ũ ha 'bãhyø ja'i, hĩna mangã na ra hya na ngue go da 'yẽscagui yø ja'i. Sinoque gue'a ra Jesucristo dí mma hanja ngue hõnsẽ'a ra Hmu ja ngue da t'ẽc'ei'a. A nugã p'uya, rá mẽfitho grã Cristo, dí ørpa bi rá 'bẽfi nuna da 'yõt'ãhũ ra nho. ⁶ A nuyá, Oja bi zãnni ngue bi nja rá nyot'i di yorbũ ja ra 'bexui. 'Nẽ xquet'a bá sãnni ngue guehã ra hoga 'da'yo hya bi xoga mã mm̄aihũ, n'namhã ngue ga pahũ hanja ngue tãte Oja. Porque ya bi dĩmma mm̄aihũ hanja ra Cristo.

-----

7 Nuna ra hya bi färcagui Oja ngue ga mma, guehna ra hoga 'da'yo hya hin'yu n'na ra cosa ngue ra müi na. Pe nugui, hin tema ts'edi jagui ngue gdi pase ha gdä japi ga mmana hya. Janangue ja di nequi p'u xanho ya ngue guesε Oja bi 'daca ts'edi ngue di mmambrá hya. 8 Madague'a ngue ga ra n'u nná 'bui, pe hingui tu ma mmui. Madague'a ngue ja'mø ya hindí padí te ga øt'e, pe hingui cohma mmui. 9 Madague'a sacyo ja'i, pe Oja hingui hegagui. Madague'a engba häi yø ja'i ra hya di mma, pe mahøndí ha ra ts'edi di honi ha nná japra hya. 10 Hønnbu bi zä di søni dadi n'uní ngue mada thogui, tengutho bi 'yøtra Jesús ngue bi tho. Janangue ja dá bap'u yø ja'i ya ngue gue'a ra Jesús i 'bui ngue fäxcagui. 11 Mente yø pa di 'bui, n'na pa ngu n'na pa, ya ja ngue da hyogyø ja'i ngue di mma hanja ra Jesús. Ja dá bap'u yø ja'i ya ngue gue'a ra Jesús i 'bui ngue fäxcagui, janangue hinte di jacyø ja'i. 12 Mente yø ja'i honi ngue ha di hyogui, pe nugä p'uya mente di 'bui, di honi ha gdí nthehu ra 'da'yo te.

13 Nup'u ja ra Maca Libro, i nt'ot'i ra hya bi man'a n'na nc'ei ngue bi 'yena: "Nuna te ra hya di εc'ei, guehna ra hya ja ngue ga xihyø ja'i na", bi 'yena. Xquet'a di njadä p'uya ngue nuna te ra hya di εc'ei, guehna di xihyø ja'i naya. 14 Ne hindí su ngue da hyo-

gyø ja'i, porque di padí ngue nu'mø mi tho ra Jesús, Oja bi japi bi bennate. Di njathu p'uya, ngue ya ma n'yohu ra Jesús, xquet'a da 'yøt'Oja ngue ga bennatehu, 'ne 'da zixcathohu Oja p'u ha 'bui. 15 Nu te gä ra n'u dá sägä ya, dadi n'uní ngue dá sägä ra n'u ngue di honi ha gdí nthehu rá mate Oja. Nu'mø ya xtangu yø ja'i di nthui rá mate Oja, nu'a gangu yø ja'i di ja mamadi Oja p'uya, gä guehya yø ja'i da 'yεspabi Oja ya.

-----
16 Janangue nuyá, hinjam'mø ngue di cohma mmui te di øt'e. Madague'a ngue man'na ni gahma ts'edi, pe ma n'yomfeni, n'na pa ngu n'na pa man'na ni hya ra ts'edi. 17 Madague'a ngue di sä ra n'u mente yø pa di 'bucua ja ra ximhäi, pe zits'utho p'u nná bengä'a, porque da thotho'a ra n'u di sägä. A nup'u di mengra n'u xtä sägä, xandøngu ra nho ga nth'be para zantho. 18 Janangue nu'a te ra n'u di thogui, hindí ør'ma güenda ngue masque di sä ra n'u. Nu'a ma datho ngue so ma mmui, gue'a ra nho di 'daca m'mefa Oja'a. Porque nu'a te ra n'u tho'a n'na mente ra pa 'bui, i thotho'a. Pe nu'a ra nho mman'Oja ngue di nja m'mefa, i ja para zantho'a.

5

1 A nuyá, gä di padí ngue ga tuhu, porque ma do'yohu hingui zai. Pe Oja, ya xa nsäp'u mahets'i ngue ja gani

m'mahm_u p'_u para zantho. Nε nup'_u ha g_a m'mahm_u, guesε Oja bi hoqui. ² Majuanī ngue m_εnte r_a pa dí 'b_uhm_u ua ja r_a häi, h_indí nnuh_u r_a pa d_i mpädi ha dí 'b_uhm_u, n'na zihmantho gan_i m'mahm_u p'_u mahεts'i bí ja m_a nguh_u. ³ Ya ja r_a 'da'yo ngu ha g_a m'mahm_u. H_ingui sä g_a εna ngue h_in'y_u m_a ngumhm_u. ⁴ M_εnte dí 'b_uhm_u ua, dí dants'i ngue r_a n'_u dí säh_u. H_indí nne g_a mma ngue g_a εna dí x_onni g_a socua m_a do'yo. Sinoque nu'a dí x_onhn_u ngue g_a m'mahm_u p'_u ja r_a ngu di 'dacj_u Oja para zantho, ya h_injon da du. ⁵ Guehna x_i nsä Oja naya ngue x_a hoqui hap_u g_a m'mahm_u. 'Nε bá penhna Espíritu Santo g_a n'yoh_u. A nuyá, ngue ya dí n'yoh_u r_a Espíritu Santo, ya dí hax_u njuan_i ya ngue nu te g_ama hya mman'Oja, g_a d_i nja.

⁶ Janangue nuyá, dí ha r_a ts'edi hang_u r_a pa h_indí yobεni. M_εnte dí 'b_ucua ja r_a ximhäi, ya dí pad_i ngue tobe h_indí 'b_up'_u ja m_a ngum'me r_a Hmu Jesús. ⁷ Nu'a dí t_o'mi ngue dí nja, dí hax_a njuan_i ngue majuan_i d_i nja. ⁸ Ya h_indí yobεni ngue ngu'a d_i nja, janangue dadi x_oni g_a tu. Porque dí x_onni gan_i m'mu'be r_a Hmu Jesús. ⁹ Pε nuyá, m_εnte dí 'b_ui ogue xca tu, para zantho dí nne g_a ørpabi rá pähä r_a Hmu. ¹⁰ Porque g_athogah_u, nu'a te xtá n'yoh_u ua ja r_a ximhäi, da z_onn_a pa da hyasc_ah_u r_a güenda r_a

Cristo. N'na ngu n'na y_o ja'i di t'unn_i te ja ngue di tocabi, ogue xanho ogue xan'_u te xa n'yo m_εnte r_a pa xa m'mahra ja'i.

-----

¹¹ A nuyá, nuna r_a Hmu Jesús dí nnu mansugä na, 'nε dí nne ngue da nu manhogui. Janangue nuyá, dadi ja ndumm_ui ngue g_a tapy_o mm_ui m_i'da y_o ja'i ngue da 'yεc'ei r_a hya. Nuna Oja, ya pad_i te g_a dí øt'e, da gue'ah_u, xquet'a dí nne ngue guí pahm_u hanja'a te dí øt'e. ¹² Nuna r_a hya dí mma, mam_i 'yεmhm_u ngue h_ontho dadi hoqui te dí mma para ngue da zäp'_u g_a εspi te dí øt'e. Sinoque dí xi'ah_u xanho hanja te dí øt'e, n'namhma ngue da zäp'_u guí nyanj_u p'_u ha di yajpagui y_o ja'i. A nuya y_o ja'i di yajpagui, guehya di ho da 'yεspabi y_o hya p'_u ha ya, madague'a hinga njuan_i y_o n'yomfεni. ¹³ Nu'mø guí εnj_u ngue dí locogä ngue te dí øt'e, nu te dí øt'e h_ontho dí honnb_i ha di t'εspabi Oja. A nu'mø guí εmhm_u ngue h_indí locogä, gue'mø h_ontho gdi hon_i ha gdá japi ngue g_a øt'ah_u r_a nho 'mø. ¹⁴ Rāngue d_i macj_u r_a Cristo, a nuya h_ondrá pähä r_a Cristo dí hon_i ha gdá ørpabi ya. Ya bi du r_a Cristo ngue bi yancj_u. Janangue dí ør'ma güenda ya ngue εntho g_a dá tuh_u 'mø m_i du'a. ¹⁵ Bi du r_a Cristo ngue da yan_i g_atho gah_u. Janangue ya hinga sänse te gdá 'yoh_u ya, sinoque ya gdá

'buhm'a ngue ga ørpah rä pähä rä Cristo, nu'a bi du 'nε bi bεnnate.

16 Xiya, ζua høntho da hnu n'na rä ja'i, ya fadi te ja rä mmwi? Nu'a, hinda zä'a. Nu'mø yø pa mi m'mahra Cristo, dá εna ngue dá padi te'o. Pε nu te dá bεngä'u yø pa'u, ya hinma ngu'a ja ma n'yomfεni ya. 17 A nu rä ja'i εc'εi rä Cristo, ya com'da'yo rä n'yomfεni. Ya bi zεp'u'a te manj n'yo m'met'o. A nu'a te ga 'yo ya, gä ma'da'yo. 18 Guehna Oja øt'e ngue ma'da'yo'a te ga 'yo rä ja'i. Ya ma amigohu Oja ya ngue bi gurca ma ts'oquihu rä Cristo. Janangue bi 'dajhma 'bεfihu Oja ngue ga xihma mü'da yø ja'i ngue di n'amigoui Oja. 19 Nunä Oja, bá εxra Cristo para ngue da japyø ja'i ngue di n'amigoui Oja. Himbi bεntho Oja ngue ja yø ts'oqui yø ja'i. Ya bi 'dacju rä 'bεfi ngue ga ximhma rä hoga 'da'yo hya yø ja'i.

20 A nugä bi 'yøt'e ngue rä representantegä rä Cristo. Tengutho 'mø ngue da zo'asεhu Oja, nu te nne da man'Oja, guehna rä hya dí xi'ahü naya. Nunä rä Cristo i nne na ngue gui n'amigohu Oja. 21 Rä Cristo hin tema ts'oqui i ja na, pε para ngue bi gurca ma ts'oquihu, Oja bi japi ngue bi du conná nguehma ts'oquihu. Janangue nup'u ja rä hmi rá dá Oja, nu'mø bi zä dá εc'εihu rä Cristo, ya bi nhohma ts'oquihu p'uya.

6

1 A nugä ya, ngue ya rá mεfigä Oja, dí xi'ahü ngue mamü anthohu na rá mate Oja di 'da'ahü. 2 Porque Oja, nu'a rä hya nt'ot'i p'u ja rä Maca Libro i εna: "Bá εp'u rä pa xtá sänni ngue ga 'da'ahü n'na rä mate. Nu'mø ga socju, ga øde te gui xicju. Gue'a rä pa'a ngue da zä di nyanni tehü 'nε ga fäxahü", εn'Oja. A nuyá, guehra pa jap'u i sä gui nzohmu Oja ya. Guehra pa jap'u di nyanni tehü ya.

3 Nu te dí øt'e, dí honi ha nna japi ngue da gohi xanho, porque händi nnepe ngue da 'yεngyø ja'i hingui ho rá hya Oja dí mma. 4 Sinoque di nnepe ngue da badj gätho yø ja'i ngue rá 'bεfi Oja dí ørpe. Janangue nugä dí seti hangu rä n'u dí thogui. Ja'mø hin'yü te ga honi. Ja'mø congba yø ja'i ngue sεqui. 5 Ja'mø fεgbagui yø ja'i. Ja'mø coca fadi. Ja'mø pεts'i da zajthogui yø ja'i. Ja'mø dadj mpefi hin'yü p'u rá nζεgui. Ja'mø hingä mbongui rä ora ga n'aha. Ja rä ora ngue ya ga tü rä thuhü. 6 Nu'a gui nεqui xanho ngue rá 'bεfi Oja dí ørpe ngue di 'yo xanho, 'nε dí padi xanho hanja na rä hoga 'da'yo hya. 'Nε gä dí seti te gä ørcagui yø ja'i, i ja ma yemmai. 'Nε fäxcagui rä Espiritu Santo ngue sä dí ørpabi rá 'bεfi Oja. 'Nε majuani ngue dadj madj gätho yø ja'i. 7 Di 'dacrä ts'edi Oja ngue nunä rä hya

majuani da zä ga mma xanho hanja. 'Nε dadi ja ndummai ngue gä rä nho gdä n'yo, n'namhma ngue hinha di dajpagui rä nts'o i ja ndap'u bi zä. ⁸ A nuyá, 'bahyø ja'i ngue nnu mansugui, ximmi 'bahyø ja'i ngue hingui nnu mansugui. 'Bahyø ja'i ngue nnømmanhogui, ximmi 'bahyø ja'i ngue nnømman'ugui. 'Bahyø ja'i engui ngue dí häte, pε nugä zant'a gä gue'a rä hya majuaní dí mma. ⁹ Madague'a dadi mpa'be xanho yø ja'i, pε 'bui da mma ngue hingui pagui. Ja rä ora ya dí 'bui ngue rä ndate, pε tobe di pongui. Mbεnngui xa n'u yø ja'i, pε hingui hogui. ¹⁰ Madague'a tár'man'u ma mmái te dí thogui, pε nua ja ma n'yomfεni dadi johyatho. Madague'a dí hyoya, pε nuna rä hya dí mma, xandøngu yø ja'i ørpabi rä nho na rä hya na. Madague'a hinguits'u te dí pets'i, pε nu te gätho i ja, gä gue'a ørcagui rä nho'a.

¹¹ Ague ma zi cu'ahu gyø mmεnguhu p'u ja rä hnini Corinto. Nugä, gä dá xi'ahu te gäma hya so ma mmái, hin tema hya dá co'mi. Porque janjuani dadi ma'ahu. ¹² A nu'mø ngue hin dadi n'amigoui ya, pε ngue guí nnesε ngue hin dadi n'amigoui. Pε nugui, εmmεi dí nne ga n'amigoui. ¹³ Nugä dí nzo'ahu tengutho n'na rä papá'mø nzohyø basi, dadi ja'ahu p'u. Dami maqui tengutho nná ma'ahu.

-----
¹⁴ A nuyá, 'yo guí nne guí nsixhu'u yø ja'i hingyø 'yεc'εi. Porque n'nan'yo rä hya ga 'yo yø 'yεc'εi ngue'a te rä hya ga 'yo yø ja'i hingyø 'yεc'εi. A nu rä ja'i ngue gä rä nho ga 'yo, hinga 'da'igu øt'ui rä ja'i nu'a xa nts'o ga 'yo. N'nan'yo ga 'yo'u, tengutho rä nyot'i, n'nan'yo guí nεqui ngue'a guí nεqui rä 'bexui. ¹⁵ Porque rä Cristo hinga 'da'igu øt'ui rä zithu'a. Ximmangu n'na rä 'yεc'εi ya, xquet'a hinga 'da'igu øt'ui n'na rä ja'i hinga 'yεc'εi. ¹⁶ Nup'u ja rá nija Oja, hønse'a majuaní ngue Oja i 'bui i nthanne p'u. Hin'yu rä nt'εdi ngue ja di nthanne p'u yø dahmu. Gue'ahu i nnøpa nija Oja, porque Oja i εna: "Ga n'yo'be'u yø ja'i thannegui. 'Nε gueque rá Ojagä'u, 'nε gue'u ma ja'i'u", εn'Oja. ¹⁷ Nuna Oja mahøn'a εna: "Dami pømhmü p'u ha 'bahyø ja'i xants'o te øt'e. 'Yogui øthu'a rä nts'o øt'u, n'namhma ngue da zä guí sohü ma 'yεgä. ¹⁸ Nugä ya da zä guí 'yøt'e ngue ni papághu. Nugä p'uya, ga øt'e ngue ma basi'ahu", εnna Oja i jase rá ts'εdi.

7

¹ Ague ma zi cu'ahu, nguna rä hya di yat'Oja da 'yørcahu ya. Janangue ma ga hehmu p'u'a te gäma nts'o i ja. Ga hehmu p'u'u te gäma cosa di ts'onnga ma do'yohu. Ga hehmu p'u'u te gäma hya di ts'onnga ma n'yomfεnihü. Ma ga hahma mmái ga nnu

mansuh̄u Oja. Ma ga un̄ma mm̄ih̄u Oja para zantho.

-----
 2 Ague mā zi cu'ah̄u, 'yo di junngā n̄i mm̄ih̄u, dami 'yot'e ngue gui mac̄j̄u. Porque nugā h̄injondī s̄ai. H̄in tema nts'oni dī ørpabi n'na ra ja'i, 'n̄e h̄injondī hār'ma hya ngue te ga hannbabi n'na ra ja'i. 3 Nunā ra hya dī mma, h̄injondī hørpa ra hya ngue ga embi h̄ingui ho te ørque. Ya xtā xi'ah̄u m'met'o ngue nugā dadi mā'ah̄u mente dī 'b̄ui 'n̄e astā gue'mø dā t̄u. 4 Nugā dī pa'a njuani ngue gui 'yoth̄u ya yø hya dī xi'ah̄u. Nugā dī ets'ah̄u 'mø dī ya'be yø ja'i, porque dī xifi te gui øth̄u. Madague'a dī s̄ägā ra n'̄u, p̄e nu'mø bi zo mā mm̄igä'a te gui øth̄u, ya man'natho dadi johya.

5 Nu'mø mā s̄ocä ua ja ra häi Macedonia, h̄injam'mø xtā nzä xca m'mamma pähä. Porque ndap'̄u bi zä m̄i ja ra s̄ai. Ya bi d̄u mā mm̄i dī ena ngue xtī ts'on̄yø ja'i nā ra hya dī mma. 6 P̄e nunā Oja, nu'̄u yø ja'i h̄ingui h̄a ra ts'edi, go di h̄at̄ra ts'edi nā. Janangue nu'mø m̄i zocua ra Tito, Oja bi 'yot'e ngue man'natho bi hya ra ts'edi mā mm̄i. 7 H̄inga h̄ont'a dā johya 'mø mā n̄u ra Tito mah̄on'a, sinoque man'natho dā johya 'mø m̄i xiqui ngue em̄m̄ei gā 'yørpah̄u mā su mente bā m'm̄ap'̄u gui 'b̄uh̄m̄u. Porque ra Tito janjuañi di johya connā ngue'ah̄u. 'N̄e bi xiqui ngue t̄u n̄i mm̄ih̄u ngue'a te gñi

unngah̄u mā mm̄igä. I engui ngue em̄m̄ei gui mb̄en̄j̄u. M̄i zä mā øcä nā ra hya nā p'̄uya, man'na mathoguiho dā johya.

8 Nu'mø mā p̄en'nah̄u p'̄u ra carta m'met'o, bi d̄u mā mm̄i ngue'a te ra hya bi m̄e ra carta. Porque dī pa'a njuani ngue da d̄u n̄i mm̄ih̄u 'mø gā nuh̄u'a ra hya nt'ot'i. A nuyá, ya h̄ingui t̄u mā mm̄i ngue'a ra carta dā p̄en'nah̄u p'̄u. Porque dī padi ngue h̄inxma ma da d̄u n̄i mm̄ih̄u. 9 A nuyá, janjuañi dadi johya. P̄e h̄ingue dadi johya ngue bi d̄u n̄i mm̄ih̄u. Sinoque dadi johya ngue nu'a i d̄u n̄i mm̄ih̄u, bi mpäh̄ni n'yomf̄en̄ih̄u. Oja bi 'yot'e ngue bi d̄u n̄i mm̄ih̄u ngue'a te gmi øth̄u, n'namhma ngue nu'a ra carta dā ot'i bi 'yot'ah̄u ra nho, h̄ingue masque ra nts'oni bi 'yot'ah̄u. 10 Porque nu ra ja'i tär'man'̄u rá mm̄i ngue te ga 'yo, ya di 'b̄at̄rá mm̄i, da hyep'̄u ra nts'o ga 'yo. 'N̄e gue'a n̄nu manho Oja'a, gue'a dī nyannā te ra ja'i'a. P̄e nu'̄u yø ja'i njuantho h̄ingui nne da 'ȳc'ēi Oja, madague'a ja'mø t̄u yø mm̄i, p̄e h̄indi nyanyø te. 11 Bi nu manho Oja te gā 'yoth̄u, porque m̄i zä gmi nuh̄u ra carta dā p̄en'nah̄u p'̄u ngue'a ra ts'oqui bi nja, bi d̄u n̄i mm̄ih̄u p'̄uya. Ya gui n̄nuh̄u te bi nja m'm̄efa m̄i zä gmi pah̄m̄u'a te bi nja. Gā mb̄ocueh̄u p'̄uya, porque gui s̄uh̄u ra castigo da ja Oja. Janangue gā hya ra ts'edi ga

hɛjpaɦu'a bi 'yɔtra ts'oqui. Ya dī nɛqui ngue hīn gadi hothohu'a ra ts'oqui bī nja. A nuyá, janjuani guí nne guí nnuju ya.

¹² Nu'mø mā ot'ä nā ra carta dá pen'nahu p'uya, hinga hontho dī nnegä ngue dī njapra castigo'a to bi 'yɔtra ts'oqui, nī xindi fäts'i to ts'ui. Sinoque pa Oja te dá bengä, porque dá negä ngue dá dīnni mm̄ih̄u ngue nuna ra hya dí xi'ah̄u, guehna ra hya guí nnu mansuh̄u nā. ¹³ Gue'a i nhohma mm̄igä'a ya.

Pe hinga hont'a i johya ma mm̄i'a, sinoque man'natho dá johya 'mø mā nu ra Tito ngue janjuani di johya conná ngue'a ra nja mm̄ansu guá ørpah̄u. ¹⁴ Nu'mø tobe himmani map'u ra Tito ya, nugä dí embi: "Dí pacä njuani ngue dá 'yørpabi masu yø ja'í nā ra hya gā pennbabi ya", dí embi. Pe nu te dá xicā ra Tito, majuanī ngue gue'a gā 'yøthu'a. Ja bi bømp'u majuanī te dá xicā ra Tito ya, tengutho 'mø dāmbā m'mcā p'u guí 'buh̄u ya, gā majuanī ra hya dá xi'ah̄u. ¹⁵ Dí pa'a njuani ngue man'natho dī ma'ah̄u ra Tito ya, porque mbēndya ngue gā gā 'yørpah̄u masu yø hya bi xi'ah̄u, 'nɛ nu'u yø hya bi xi'ah̄u, gā ja ndumm̄i gā 'yøthu'u. ¹⁶ A nuyá, janjuani dadi johya, porque nu'a te gā guí øthu, gā gue'a, hīnte di 'bɛdi. Ya hīndī yobēni co nu'ah̄u ya.

8

¹ Ague mā zi cū'ah̄u, dí nne gā xi'ah̄u hanja ngue bi bøngmanho'a rá njapi Oja bi unyø 'yɛc'ɛi 'bu'p'u ja yø hnini ja'a ra häi Macedonia. ² Madague'a 'bamm̄an'u ngue ts'ui, pe janjuani di johya. Madague'a hyoya, pe nu'u yø 'bäxte øt'e, di unna mēnyu tengutho 'mø dī mm̄mm̄eti. ³ Dadi jagä majuanī ngue nu'a te yø 'bäxte di unī, co gā yø mm̄i guí unī. Nu'a te xa nzänni di unī, man'na ngue hus'mø bi unī. ⁴ Emm̄ei bi 'yäcra mate'u yø 'yɛc'ɛi 'bu'a Macedonia ngue dá ma macat'ibi ra güenda yø mēnyu ngue dá 'yørpa ra 'bäxte'u yø 'yɛc'ɛi 'bu'a Jerusalén. ⁵ Nu'a te mī so mā mm̄igä ngue xta 'yøt'e, hinga hont'a bi 'yøt'a. Sinoque bi 'yøt'e te nne Oja ngue dá 'yøt'e. Rá mēditho bi unyø mm̄i ra Cristo. M'mefa p'uya bi mā ngue ya 'bai ngue dá 'yøt'a te ra hya dí xifi. ⁶ Mā nugä'a te ra 'bäxte bi 'yøtyø mm̄engu Macedonia p'uya, dá xicā ra Tito p'uya ngue mahōnda map'u ngue di 'yopra hya ngue'a ra mēnyu gā dū'mi gā pethu m'met'o, guí sigue guí pethu'a ra 'bäxte'a.

⁷ A nuyá, man'na xanho te guí øthu, porque xanzaqui nī nt'ɛc'ɛih̄u i ja. 'Nɛ guí padī guí nxännbath̄u xanho ra hya, porque guí timhm̄u xandønho hanja ra hya. I ja'ah̄u ra pähä guí 'yørpah̄u rá 'bɛfi Oja. 'Nɛ janjuani gadi macju. Janangue dami

ntateh_u ya ngue man'na xtangu ra 'bäxte gui 'yörpabi ni cuh_u. ⁸ Hinna mangä na ra hya na ngue xögue gadi 'ber'ah_u gui 'yöth_u ra 'bäxte. Sinoque di xi'ah_u na ra hya na ngue di nne gui pahm'a te ör'mi'da yø ja'i nuya ja mpähä da 'yörpabi ra 'bäxte yø mmi'yec'eiui. Nugä di ena ngue xamhmatho di nequi ngue 'ne'ah_u majuanj gadi mahni mmi'yec'eiui. ⁹ Ya di nequi xandønho hanja'a rá mate ra Hmu Jesucristo bi 'dacj_u. Nu'a go rá mmeti'a te gä i ja'a, bi 'yöt'a hyoya ngue bi madj gäthogah_u. A nuya ngue bi 'yöt'a hyoya, nu'a rá mate bi 'dacj_u, mathoguitho di muui.

¹⁰ Nu'a ra menyu ngue ra 'bäxte gä du'mi gä peth_u ra jeya bi thogui, nugä di ena ngue man'na xanho ngue gui juath_u ya. Porque go rá mudi bi nja'ah_u mpähä gä peth_u ra menyu ngue mi'da yø 'yec'ei. ¹¹ A nuyá, tengutho gä 'yöth_u m'met'o ngue gä hyah_u ra ts'edi bi nja ra 'bäxte, ximmangudya dami hyah_u ra ts'edi gui umhm_u hangu ts'ä da zt'a ni ts'edi gui umhm_u. ¹² Porque ra ja'i majuanj ngue ja mpähä da 'yötra 'bäxte, i nnu manho Oja te ötra ja'i, madague'a hingui ngu n'na ra cosa surpa rá ts'edi di uni. Nuna Oja hingui äcj_u n'na ra cosa ngue hin'y_u gah_u na.

¹³ Hindí en'ah_u ngue gui uni gätho'a te gui pets'i astä da hin'y_u te gui sih_u. ¹⁴ Sinoque

hnepe ngue da 'da'igu, gä di nja te gui sih_u. A nuyá, ngue ja te gui sih_u ya, dami unhn'a te hommi'da yø ja'i. Pe man'na ra pa p'uya, nu'mø da hin'y_u te gui hyomhm_u, xindi 'da'ah_u p'uya. Janangue n'na ngu n'na'ah_u hinjonda zä ra n'ä, da 'da'igu yø ja'i, gä di ja te da hyoni. ¹⁵ Ya di nja tengutho ra hya mmamp'ä ja ra Maca Libro ngue ena: "Nu ra ja'i ja xangu te da zi, hinte di pongui, porque di uni. A nu ra ja'i ngue zits'ätho ja te da zi, hinte di 'bedi, porque ma t'unni te da zi", i ena.

-----

¹⁶ Dadi ja mamadi Oja ngue tengutho ma n'yomfeni ngue di nne gä öt'ah_u ra nho, njarbatho rá n'yomfeni ra Tito ya. Xquet'a di ja ndummäi ngue nne da 'yöt'ah_u ra nho. ¹⁷ Nu'mø ma xifi ngue da ma da nu'ah_u, ra ndijohya ngue bi ne da ma. Porque 'nes_u na nne da map'ä da nu'ah_u na. ¹⁸ Nuna ma cuh_u ra Tito, xquet'a da me man'na ma cuh_u ngue da nu'ah_u. Nuna ma cuh_u da me, i nnu manho yø 'yec'ei ndap'ä bi zä na, porque nuna, i padi xandønho ha di japi da manna hoga 'da'yo hya. ¹⁹ Nuna ma cuh_u na, bi 'yexyø 'yec'ei ngue gä mme'be Jerusalén, gä ma dä'be ra menyu ngue ra 'bäxte. Di nnehe ngue nuna ra 'bäxte na, guehna di mama jama madi ra Jesucristo na, 'ne da bahyø ja'i ngue ja'ah_u ra pähä gui faxni mmi'yec'ei_u.

²⁰ Mente di yoho hyuhe hunte da ja'u nemhya nguehna ra mentyu dí xihyø 'yɛc'ɛi di peti. ²¹ I pa Oja ngue nuna ra mentyu hinjonda hyaqui, gä da ma mä dä. Xquet'a dí nnepe da badi gätho yø ja'i ngue gä ga dägähe na ra mentyu na.

²² Nuya yo nc'ɛi ya, da me man'na nc'ɛi ma cuha. Nuna, ya padi xanho ha di japa 'befi da 'yøt'e, 'nɛ di nequi ngue ja mpähä da 'yørpabi rá 'befi Oja. Ya rá 'befitho'a ngue ha da ma. A nuyá, janjuani di johya ngue da map'u ya, porque ena ngue hinguí ya ni mmái ngue gui fäxha mi'da yø 'yɛc'ɛi. ²³ Nu'mø to da ne da 'yänni hanja ngue ga penhna p'u ra Tito, dami xihma ngue ma amigo na, 'nɛ ma mmimmefi'be para ngue da hyoni ha gdi tihma ra nho. A nuyá mi yoho ma cuha da map'u, dami xihma yø ja'i ngue guehya ma cuha 'bucua bi huanhni ngue da map'u ya. 'Nɛ conná nguehna ra 'befi øtya, i nnu mansu ra Cristo yø ja'i. ²⁴ Nu'mø bi ma p'uya dí mangä ya, dami 'yørpaha ma su xanho, n'namhma ngue nuya yø 'yɛc'ɛi ndap'u bi zä 'bui da badi ngue majuaní gadi mahni cuha. Porque guehna ra hya dí xifi gätho yø ja'i na ngue emmei gadi mahni cuha.

9

¹ A nuyá, nuna ra 'bäxte ya xtá xi'aha m'met'o gui 'yørpaha yø 'yɛc'ɛi, ya himma

hyoni ngue honga otra sacua ngue ga yopä na ra hya na. ² Porque ya dí padi xanho ngue ja mpähä gui 'yørpä ra 'bäxte ni cuha. Dí xicä yø ja'i 'mø mä magä p'u ja ra häi Macedonia, dí embi: "Nuya yø mmengu p'u ja ra häi Acaya, ya desde ra jeya bi thogui di petra mentyu ngue ra 'bäxte da 'yøt'e", dí embi. A nuyá, co nuna te ra hya gui øthya ya, nuya yø mmengu ua ja ra häi Macedonia, xquet'a ya ha ra ts'edi ya ngue di petyø mentyu ngue ra 'bäxte da 'yøt'e, tengutho gui øthya ya. ³ Pe nuyá, da map'u ma cuha ngue di yopra hya. Porque dí nne ngue nu'a ra mentyu gui mfäxteha gui petha hante ga mmagä p'u. Porque ya xtá xicä yø ja'i ngue ya gui 'bui ngue gui mfäxteha. ⁴ Xi'mø gue 'da gda megä'be p'u 'da yø mmengu Macedonia, da thin'aha p'uya ngue hin gadi pethoha ra mentyu gui mfäxteha, sä ya xtá mangä p'uya ngue ya gui 'bui ngue gui mfäxteha. Ga pets'a mä sä p'uya. Xinguí pes'ni säha ngue da hin'yutho ra mentyu ngue ni 'bäxteha. ⁵ Janangue nugä dí nnu manho ngue di m'met'o ya ma cuha da ma di zengua'aha. Guehya di ben'nahya ya ngue nu'a ra 'bäxte ya xcä yat'i gui petha, ya di ja 'mø dá macähe p'u. Ya di nequi p'uya ngue nu'a ra 'bäxte gui øthya, i ja mpähä gui øthya ra 'bäxte. Ya hinda zäp'u da 'yenyø ja'i ngue go dadi ja ts'edigä ngue

gui 'yøth_u rā 'bäxte.

6 Pε dami bεmhm_u xanho nā rā hya gā xi'ah_u ya. Nu rā ja'i ngue zits'atho di un_i, xquet'a Oja zits'atho di un_{ni}. Pε nu rā ja'i ngue xangu di un_i, xquet'a Oja xangu di un_{ni}. 7 N'na ngu n'na rā ja'i, nu te mi'a mpähä rá mm_ui i ja ngue di un_i, di un_i. 'Yo di ya rá mm_ui'a te di un_i, 'yo di εnā ngue rā ts'edi t'ørpe. Porque Oja i nnu manho rā ja'i nu'a mpähä gui un'a te di un_i. 8 Nunā Oja, ja rá ts'edi ngue dā zā dā 'yøt'e ngue gui timhm_u'a te rā nho gui homhm_u. Mathogui tho di un_{ni} n'namhma ngue dā bongtho p'u'a te gdi fāxni mmic'ei_u. 9 A nu rā Maca Libro i εnā: "Nu rā hoja'i, ngue mathogui tho fāxhra hyoya, guehna rā ja'i hīndi 'bε'a te di un_i". 10 Nunā Oja bādī unna hmudā ngue nthuh_u para ngue di nja te dā zi yø ja'i, xquet'a di 'da'ah_u te gā gui hyomhm_u. Ya di nja xangu n'namhma ngue dā zāp'u gui 'yørpah_u rā nho mi'da yø ja'i. 11 Gui timhm_u xangu n'namhma ngue dā zāp'u xangu gui umhm_u. Nu'mø dá dägä'a rā 'bäxte gui pennbā mā cūh_u 'b_u mman'u, gue'a εmmei di ja mammadi Oja'a. 12 Porque nu'mø gui 'yørpah_u rā 'bäxte'u mā cūh_u, hinga høntho dā ma mā t'un_{ni} te honi, sinoque nu'mø bi hyan'a te mat'un_{ni}, janjuani dadi ja mammadi Oja ngue te gui 'yørpah_u. 13 Guehya dā 'yεsbabi Oja

ya, porque nu'a rā 'bäxte gui 'yøth_u gue'a di nequi'a ngue majuan_i gui εc'εibah_u rá hoga 'da'yo hya rā Cristo. Yø ja'i dā 'yεsbabi Oja porque di nequi ngue majuan_i ni mm_ui gn_i 'yørpabi rā 'bäxte ni cūh_u 'b_up'u Jerusalén, dā gue'u 'b_ui ndap'u bi zā. 14 A nuyā p'u_uya, dā mat'Oja conná ngue'ah_u 'nε mathogui tho di ma'ah_u. Porque dā nu yø ja'i ngue Oja bi 'yεmmei bi xoc'a ni mm_uih_u ngue dā zā gui 'yøth_u rā nho. 15 A nuyā, ma gā ja mammadih_u Oja ya ngue bá pennгах_u ua rá Ts'ant'u. Nunā rā mate bi 'yørcah_u i tate di mu_ui, porque hingu_i sã di hma hang_u gang_u rá mu_ui'a te bi 'yørcah_u.

10

1 Nugä drá Pablo, jap'u n'na rā hya dī nne gā xi'ah_u. Pε mahotho dī nne gdā zo'ah_u tengutho i nya rā Cristo 'mø mi n'yo ua. A nuyā, 'b_u i'da εngu_i ngue di ya manhuεhigä 'mø dī yaseh_u, pε nu'mø ngue rā cartatho dī pen'nah_u p'u_uya, εngu_i ngue høn'mø dī ya manzaquigä 'mø. 2 Ague mā zi cū'ah_u, dami hyεhm_u p'u'a te gāma hya hinga gue'a, n'namhma ngue nu'mø dā magä p'u gā ma nu'ah_u, ya gā nya manhoh_u p'u_uya. 'Yo gui nne ngue ja gā hecah_u'a te gn_i 'yoh_u. Pε nu'mø tobe 'b_ui to xi'ah_u ngue dī honsε ha di hnu manhogui, guehya jatho ngue gā nya manzaqui'be ya. 3 Majuan_i ngue nugä drá ja'itho, pε himma hyase nnā

ørpabi rá 'bēfi Oja. ⁴ Hinga guecsēqui dí honi ha dí nthahna rá 'bēfi Oja dí ørpe, porque n'na ra hya ngue rá hyasē ra ja'i, hinda zā ha di dahā. Janangue nuguī, nuna rá 'bēfi Oja dí ørpe, di hacra ts'edi Oja ngue ga tapra nts'o i ja. ⁵ Oja di 'dacra ts'edi ngue sãp'u dí tapra hya'u yø ja'i di 'yēxp'u ha ya, guehya honi ha ga ndäcra hya dí mmangä ya, porque hinguī nnepe da bahyø ja'i hanja Oja. Di hät'i di 'uajpatho yø hya yø ja'i, dadi japi ngue da 'yēc'ei xandønho ra Cristo. ⁶ A nu'mø bi nēqui xandønho ngue guí ēc'ēih na ra hya dí xi'ah ya, nu'u yø ja'i fēsa hya p'uya, ya sãp'u ga ha ra ts'edi ngue ga hejpi te øt'e.

⁷ ¿Hanja ngue høntho guí nnuh te ja n'na ra ja'i, pē hinga 'be gui hacj ra güenda te ja mbo rá mmui ra ja'i? A nuya yø ja'i sãqui, i ena ngue yø mēfi ra Cristo, pē da badi hanja ra hya, ngue xquet'a 'nēqui rá mēfigui ra Cristo. ⁸ Madague'a sä ga hongä mi'da yø hya ngue ga o'ah n'yü xanho hanja te nná 'yo, pē nuna te ra hya dí mma, hindí pēs'mä sä. Porque dí haxa njuani ngue gue'a ra Hmu Jesús di hacra ts'edi ngue dí mmambrá hya, para ngue man'na di hya ra ts'edi ni nt'ēc'ēih. Hingue masque dadi ts'on'na ni nt'ēc'ēih i ja, tengutho øt'ah mi'da yø ja'i. ⁹ Yo guí emhm ngue høn'mø dí otra carta dí pēn'nah ngue dí ya manzaqui. ¹⁰ Porque

gue'a mmanyø ja'i'a, embi ngue nu'mø dí otra carta ga pēn'nah, gue'mø dí ya manzaqui 'mø. Pē nu'mø dí yasēh p'uya, ya enguī ngue dí ya manhuēhi 'mø. 'Nē enguī ngue nu'a te ra hya dí mma, hinga njuani ga nt'øde. ¹¹ Pē nu to i mmanna ra hya na, da ba'a njuani ngue hinga høn'mø dí otra carta dí pēn'nah ngue dí ya manzaqui, sinoque xquet'a da zā ga nya manzaquigä'a ra pa ga mmagä p'u ngue ga nyah.

¹² Pē nuna ra hya dí mma, hinguī sä ma mmui ngue ga øt'e tengutho ga ya mi'da yø ja'i ngue espabi yø hya, i ena ngue tate yø bamhya ngue mi'da yø ja'i. Pē guehya yø ja'i ma'bēdi yø mmui ya. Guehya høntho honi ngue ha di ntate yø hya ngue mi'da yø mmixännbateh. ¹³ A nuguī hingra n'yēts'itho na ra hya dí mma. Nu te dí øt'e, gue'a dí mman'a. Pē høntho dí nne ga xi'ah ha rá nja na ra 'bēfi bi 'dacä Oja. Bi 'dacra 'bēfi Oja ngue nup'u ja ni hninih Corintio, asta ja ga ma mangä p'u rá hya Oja. ¹⁴ A nuyá, hinda sänse ngue ga mmagä p'u guí 'bahm, sinoque Oja bi 'dajma 'bēfi ngue ga mmap'u. 'Nē guecä rá mēditho dá xi'ah hanja rá hya ra Cristo ngue mi'da yø mamhya. ¹⁵ Nuna ra 'bēfi dí øt'e, guehna dí nne ga xi'ah na. Hinga gue'a ra 'bēfi n'nan'yo to xa mpēfi dí nne ga mma. A nuyá, dí nne ngue man'na xtā nza-

qui n̄i nt'ɛc'ɛih̄u, n'namhma
ngue nup'ʉ ha guí 'b̄ahmu
da z̄a ḡa mp̄efi x̄anho. P̄e
nuna r̄a 'b̄efi bi 'dac̄a Oja,
quehna z̄ant'a dí nne ḡa ø'n̄a.
16 M'mefa p'ʉya, nu'ʉ yø hn̄inj̄
r̄a nja n'nann̄i p'ʉ ha guí
'b̄ahmu, da z̄a ḡa sigue ḡa
øtra 'b̄efi ngue ḡa mman̄na
hoga 'da'yo hya. P̄e h̄inga
guez'ʉ ha 'b̄ahyø 'yɛc'ɛi ngue
n'nan'yo to bi man̄na hya ḡa
øtra 'b̄efi, sinoque n'nann̄i ḡa
mma mman̄na hya.

17 A nuyá, nu r̄a m̄efi nne
ngue da 'yɛspab̄i'a rá 'b̄efi øt'e,
p̄e gue daque'a rá Hmu bí
'b̄u mah̄ets'i i f̄ats'i da 'yɛspi.
H̄ingue masque r̄a ja'i go di
'yets'i da 'yɛn̄a ngue go øse r̄a
'b̄efi. 18 Porque nu r̄a ja'i ngue
pømman̄ho rá 'b̄efi øt'e, ngue
gues̄e rá Hmu da ma ngue
x̄anho te øtra m̄efi, h̄ingue
masque r̄a ja'i'a da man̄se
ngue x̄anho te øt'e.

11

1 A nugui, nuna r̄a hya dí
nne ḡa mma, dí nne x̄ind̄i nne
ngue ḡa xi'ah̄u. P̄e dam̄i seti te
r̄a hya ḡa xi'ah̄u. 2 A nugui, co
'n̄e'a Oja janjuan̄i ngue h̄ind̄i
nneḡa'be ngue gui hyɛhmu p'ʉ
r̄a Cristo. Ya dá ja'i ngue ḡa
'yɛc'ɛih̄u r̄a Cristo ya. A nuyá,
tengutho n'na r̄a hm̄ute 'mø
i ja ngue di nthat̄i, h̄ondra
ndø di mad̄i, njarb̄atho na
r̄a hya dí xi'ah̄u ya. Nu'a
ma d̄atho ja ngue gui mad̄i
ḡatho'ah̄u, gue'a r̄a Cristo'a.
3 Tengu r̄a Eva bi hyätra zithu,
guehna dí suḡa naya ngue

da th̄a'i ngue gui hyɛhmu p'ʉ
r̄a Cristo. 4 Porque nuyá yø
mamhya søhø ngue n'nan'yo
r̄a hya x̄ännbate, go guí ørpāhu
masu ya. Conque nuyá yø
hya x̄än'nah̄u, h̄inga 'da'iguui
ya yø hya dí x̄än'nah̄u ngue
hanja r̄a Jesús. N'nan'yo ḡa
x̄än'nah̄u hanja r̄a Esp̄iritu
Santo, n'na'yo ḡa x̄än'nah̄u
ha ránja r̄a hoga 'da'yo hya,
h̄inga 'da'iguui ya yø hya ya
xtá x̄än'nah̄u.

5 Nuyá yø x̄ännbate en̄a i
tate ngue yø representante
r̄a Cristo, h̄inga h̄ondya pad̄i
te mman̄ya. Xquet'a dí
pac̄a hanja'a r̄a hya nne da
x̄än'nah̄u ya. 6 Madague'a
enḡa yø ja'i ngue h̄ind̄i pad̄i
ḡa øt'i x̄anho r̄a hya dí mma,
ngue mah̄otho da nt'øde, p̄e
nuḡa nuna r̄a hya dí x̄ännbate,
dí pad̄i x̄andønho hanja r̄a
hya. Nu te ḡama hya dí
mmam'mø dí x̄ännbate, ya ḡa
'yøhmu x̄anho hanja r̄a hya.

7 ¿Ua guí emhma ngue
h̄ingui ho te dá øt'e ngue
h̄inte dá j̄ap'ah̄u m̄ente dá
xi'ah̄u rá hoga 'da'yo hya
Oja? Para ngue da z̄ap'ʉ guí
j̄ax̄ni yah̄u, dá n'øn̄i ngue dá
mp̄efi, da taha te ḡa si m̄ente
dí x̄än'nah̄u r̄a hya. 8 M̄ente
r̄a pa ngue dá x̄än'nah̄u r̄a
hya p'ʉ ja n̄i hn̄inj̄hu, gue'ʉ
yø 'yɛc'ɛi rá m'm̄'a n'nann̄i
bad̄i p̄onna m̄enyu dí hon̄i.
9 Nu'mø d̄amba m'm̄ac̄a p'ʉ
guí 'b̄ahmu ya, ja'mø h̄in'ȳu
te ḡa si, p̄e h̄injond̄i äpi te dí
hon̄i. Nu'ʉ go ma c̄uh̄u bi
zøhø bi 'yɛ'a Macedonia, go
bi 'daqui te dí honḡa'ʉ. Co
ngu'a p'ʉya, ya h̄ind̄a ä'ah̄u

te ga si, 'nε da ngut'a yø pa di ma p'uya, nu te di honi, hinte di ä'ahü. ¹⁰ A nuya ngue di εc'ei ra Cristo, nuna ra hya majuanj, guehna di mmana. 'Nε majuanj ngue nu'ü yø 'yεc'ei rá m'mup'ü ja ra häi Acaya, hin tema mēnyu di äpi. ¹¹ Nuna ra hya di mma, mamj 'yεna ngue hindj nnu manho'ahü. Nuna Oja, i padj hanja ngue janjuanj dadj ma'ahü.

¹² Mada mi 'dacjü ra mēnyu di honi, pε nugä hinga hanj, n'namhma ngue nu'ü yø xännbate høndra mēnyu jup'ahü hindj zäp'ü da 'yεna ngue 'da'igu di øthe. ¹³ A nuya yø xännbate di mmangä, i εna ngue guehya yø representante ra Cristo ya, pε himma juanj'a, sinoque guehya yø hyäte ya. Porque maxøts'etho p'ü εna ngue yø representante ra Cristo. ¹⁴ Nuna ra hya di mmangä ya, hingui ja ngue di 'yødyø ja'j na. Porque 'nεε ra zithu i sä ngue di pährá hmj p'ü guj nequi, i cohi tengutho n'na ra anxε mahεts'i. ¹⁵ Janangue ja di nequi p'ü xanho ra hya ya, nuya yø ja'j ngue yø mēfi ra zithu, xquet'a i sä øt'e ngue maxøts'etho di nequi ngue øtra nho. Pε nu te ga 'yo, nup'ü rá nεgui di nja rá njut'i'a.

-----

¹⁶ A nuyá, mahøndj nne ga xi'ahü ya, masä mi 'yεmhmu ngue dadj 'becä ra n'yomfēni ngue di mma te di øt'e. Pε nu'mø ngue ngu'a guj mbεmhmu ngue dadj 'becä ra

n'yomfēni, pε damj 'dacjü ra nt'edi ga nya, ga mman'its'ü te di øt'e. Porque nu'ü yø xännbate sæqui, i εspabi yø hya i mma. ¹⁷ Nugä di εna ngue jatho ga mma te ga di øt'e, mada 'yεngyø ja'j ngue ya hindj øt'e ngue rá representantegui ra Cristo, sinoque yø ja'j εngui ngue dadj 'bεhra n'yomfēni. ¹⁸ Ya guj nnuhü ngue xangu yø xännbate xi'ahü hanja'a te gäma hya εna ngue øt'e. Janangue nuyá, nu te gäma hya di øt'e xquet'a 'nεqui di nne ga xi'ahü. ¹⁹ Porque guj εna ngue ya gyø bamhyahü ya. Nu ra ja'j ngue hingui hant'a ga ya, ngue di 'bεhra n'yomfēni, ya guj seti te xi'ahü. ²⁰ 'Nε nuya yø xännbate guj εc'eiü ra hya i mma, i nne di manda'ahü. Pε guj häti guj seti te øt'ahü. Guehya yø ja'j høndra mēnyu i nne da gac'ahü ya. I øt'e ngue nj hmühü 'nε embi ngue hinte gadj mühü, asta pep'a nj hmihü. Pε gä guj sethü. ²¹ A nugä p'uya, hingui sä ma mmü ngue ngu'a ga øt'ahü tengutho øt'ahü ya di mmangä. ¿Ua ra 'be'isä te di øt'e ngue hin dadj ün'ahü?

A nuya yø xännbate i mma te gä øt'e, εspabi yø hya, xquet'a 'nεqui da zä ga mma te di øt'e, mada 'yεngui ma'bēdi ma n'yomfēni ngue dadj 'yεts'i. ²² Di 'yεxya yø ja'j ya ngue εna ngue yø judío. Pε 'nεqui xquet'a drá judío. Di 'yεts'i ngue εna yø mmēngu p'ü ja ra häi

Israel. Pɛ xquet'a 'nɛqui drá mmɛngugá p'ɸ. Di 'yɛts'i ngue ɛnā yø mbom'mɛto rá Abraham. Pɛ xquet'a 'nɛqui rá mbom'mɛto grá Abraham. ²³ I mma ngue yø mɛfi rá Cristo. Pɛ nugui, man'natho ngue xangu rá 'bɛfi rá Cristo xtá ørpe nguehya dí mmangá. A nuyá, hĩndi nne gá mma te gáma hya i ja ngue gá mma. Ya man'natho xangu rá 'bɛfi xtá øt'e ngue nu'ɸ. Man'natho ngue mathoguitho xtá ságá rá n'ɸ, xa 'bɛgbagui ngue nu'ɸ. Man'natho xangu yø nnidi xtá ogá rá fadi ngue nu'ɸ. Man'natho xangu yø nnidi ya ja ngue dá thogui ngue nu'ɸ. ²⁴ Nu'ɸ yø judío cut'a nnidi mathoguitho bi 'angui, bi jaqui 'däte ma'dɛ'ma guto yø mfɛi. ²⁵ Nhyu ndi bi 'bázagui. N'na ndi bi 'bandogui. Nu'ɸ yø barco di o, nhyu ndi bi thunt'a mbonthe. N'na pa 'nɛ n'na xui xoque ya dí oxma xøts'e rá dehe p'ɸ ja rá jathe ngue bi thuntra barco. ²⁶ Man'natho ngue xtá sá rá ndate ha nná ma ngue dí mmanna hya. Porque i ja ngue dá duxca rá dehe 'mø i po yø dehe p'ɸ ha di thogui. Yø bɛ ya ja ngue dá hyogui. Ma mmijudíohe, ya ja ngue dá hyogui. Yø ja'i ngue hĩngyø judío, ya ja ngue dá hyogui. Nup'ɸ ja yø danihni dí mmanna hya, ya ja ngue dá thogui. Dá guehyø ja'i hĩmma juani ngue yø hoga 'yɛc'ɛi, ya ja ngue dá hyogui. Nts'utho p'ɸ ja yø dapo di thogui. Nup'ɸ ja yø jathe xtá

thogui, nts'utho ngue gá tu. ²⁷ Xanhɛnnitho ná rá 'bɛfi dí øt'e, xandøngu rá n'ɸ xtá sá. Xangu yø nnidi hĩnga mbongui gá n'aha. Xta sá rá n'ɸ ngue rá thuhu. Xta sá rá n'ɸ ngue rá duthe. Xangu yø nnidi ngue nu'mø bi c'ɸgui te di si, ya hĩndi sihmɛ. Nup'ɸ ja yø dapo, xangu yø nnidi xtá sá rá sɛ. Xangu yø nnidi xtá sá rá n'ɸ ngue hĩn'yɸ rá ulu gá he. ²⁸ A nuyá, i ja man'na rá hya ngue dí unnga ma'n'yomfɛni ya. N'na pa ngu n'na pa i tár'man'ɸ ma mmɛi ngue hĩndi padĩ te gá 'yo yø 'yɛc'ɛi rá m'mɸ'a n'nanni. ²⁹ Nu'mø dá tĩngá p'ɸ ha 'bɸhyø 'yɛc'ɛi ngue hĩngui nzaqui yø nt'ɛc'ɛi, 'nɛqui tu má mmɛi tengutho gá ndu yø mmɛi yø ja'i. Nu'mø ngue n'na rá 'yɛc'ɛi bi thāti ngue bi 'yøtra ts'oqui, asta 'báhra sibi má mmɛi ngue'a gá ndu má mmɛi ngue te øt'ɸ to hátyø ja'i.

³⁰ I jatho ngue gá xi'ahɸ te dí øt'e, høntho dí nne gá xi'ahɸ ngue nugui hĩngui nzaquigui. ³¹ Nuna te rá hya dí xi'ahɸ, Oja padĩ ngue majuanĩ te dí mma. Nuna Oja rá Papá má Hmuɸ Jesucristo, guehna dí nnepe ngue dá t'ɛspabi para zantho na. ³² Nuna rá hãi madĩ manda rá dast'abi Aretas, ja jap'ɸ rá hĩni Damasco. Nu'a rá ts'ɸt'abi mi 'bɸp'ɸ ja rá hĩni, guehna bi manda ngue bi ma m'mádi rá nenihni. Nu hapɸ dá hnuqui, dí mbɛnngui ngue dá joqui. ³³ Pɛ nup'ɸ ja rá ngu nmi 'bɸi, bi t'ɛca n'na

ra canasta, bi ma ma ca'migui
p'u ja n'na ra ventana ni gop'u
ja ra jado di the'sra hni.
Ja da pømp'u, janangue da
pongui.

12

1 Hinte ga taha ngue ga
mmanse ngue xandõho ra
hya di mma. Man'na xanho,
ma ga mmanya yø hya bi
'yurcagui ra Hmu Jesús, ga
xi'ahu te da nu. 2 Ya xi 'danyø
pa ngue di ec'ei ra Cristo. Ya
mmap'u n'ne'ma goho njeya,
bi zixcagui p'u mahets'i bi
'bakra Hmu Jesús. Pe hndi
padi ngue'mø 'nehma do'yo
bi ma, ogue hin'na, hinda
hõnse Oja padi hanja. 3 Nu'a
go pa'a ngue'mø 'nehma
do'yo bi ma, ogue hin'na. 4 Pe
di padi ngue gue'a ra Hmu
bi zixcagui p'u bi 'bui. Ja
da ocã p'u 'da yø hya ngue
hndi unna nt'edi Oja ngue
ga mma hanja na ra hya ba
xiqi. 5 Nuna ra hya naya,
mfadi ngue i sa ga espabi na.
Pe nugui hingui sa ga n'yets'i
ngue sa ga ena di pase ra hya
di mma, nugã njuantho di
mma ngue hingui nzaquigui.
6 A nu'mø xingã ena ngue ga
mmanse ngue xanho te nnã
'yo, da zã ga mma. Hinda
zã to da 'yengui ngue himma
juani te ga mma. Pe hndi
nne ngue to da 'yengui ngue
di espase ra hya di mma.
Sinoque di nne ngue gui
nnuh te nnã 'yo, 'ne'a te ra
hya gui øhm, dami hyacsẽh
ra güenda hanja.

7 Nuya yø hya da øde,
tate ngue mazihoto. Pe
Oja hingui nneque ngue
guehya yø hya gdã 'yexã ya.
Janangue bi zaca n'na ra n'u,
tengutho 'mø ngue dra 'uini
bi nõgbagui p'u ja ma do'yo
ra zithu. 8 A nuna ra n'u na,
nhyu ndi da äpä ra Hmu ngue
da hyagagui. 9 Pe ra Cristo
engthogui: "Hõntho dami
padi xanho ngue dadi ma'i.
Nugã hinga øthe'i n'namhma
ngue di nequi ngue hingui
nzaqui'i. Gue'a di nequi'a
ngue go guecã dadi 'da'i ra
ts'edi te gui øt'e", bi 'yengui.
Janangue dadi johyagã 'mø
hingui nzaquigui. Porque
gue'a gui nequi'a ngue ra
Cristo di 'daca ts'edi te di
øt'e. 10 Dadi johyatho 'mø di
sã ra n'u, ja'mø ts'equi, ja'mø
hin'y te ga si, ja'mø hingui
nne ha da nuyø ja'i ngue
sæqui, ja'mø xandõngu ra n'u
di sa ngue ra 'befi ra Cristo
di ørpe, pe dadi johyatho. A
nu'mø di nequi ngue hingui
nzaquigui, ya man'natho di
nequi xanho ngue gue'a ra
Cristo di 'daca ts'edi te di øt'e.

-----

11 Nup'u nna bengã ya,
xøgue ena gue ya di ya
tengutho n'na ra ja'i ngue
hingui pesrã sa ngue espabi
te ga ya. Pe nuna ra hya
da ma, jatho ngue ga mma
hanja. Porque nu'u yø
xännbate engui ngue hingui
ho te di øt'e, hingã täjpah
yø hya. Uangui xtã nzã xqui
xihm ngue xanho te di øt'e.
Gui pahm ngue nuya yø

xännbate guí tennbahü yø hya, guehya εna ngue tate ngue yø representante ra Cristo ya. Pε hapü go man'na da ha'a te di ntate yø hya ya p'uya, porque nu'a ra hya pahya, xquet'a gue'a ra hya dí pacä'a, madague'a εngui ngue hñte dadi mu'be. 12 Nu'mø dambá m'mäcä p'u guí 'bühmü ngue dá manna hya, bi nequi xandønho ngue rá representantegui ra Cristo. Ngue'a rá 'befi ra Cristo dá ørpabi, dá hät'i da seti te gäma hya mmanyø ja'i. A nuya yø milagro dá øt'e, gue'a guí nequi'a ngue rá representantegui ra Cristo. 13 'Yo guí εhmü ngue 'bütüø 'yεc'ei i tate dí nnu mansu ngue'ahü, ngue nugä hñdá xi'ahü ngue xqui fäxçahü te dí honi tengütho ør'mi'da yø 'yεc'ei ngue fäxqui te dí honi. ¿Ua guí εhmü ngue asta ga n'yo ndantyøhmügä ngue ga ä'a mpunnbate ngue hñte dí xi'i guí fäxçahü te dí honi?

14 A nuyá, ya rá hyundi 'mø ngue ga mmap'ü mahøn'a ya. Pε nu'mø dá map'ü, hñ tema mēnyü dí ädi ngue guí 'dacjü. Høntho dí ädi ngue guí macjü. Porque ra papá'a di ja ndümmü ngue honna mēnyü si yø basi. Hñgue masque yø basi'ü go i pepate. 15 Di njadä p'uya, di ho ma mmü dadi mpefi conná ngue'ahü. Dí nne ngue nü te dí øt'e, da 'yøt'ahü ra nho 'nε i ja gampähä ngue ga üni te dí pεts'i ngue ga fäxçahü. Pε εna man'na ngue dadi ma'ahü, εntho gue gue'a man'na ga

ngohni mmüihü'a ngue hñga εgadi macjü.

16 Guí pahmü xanho ngue ja'mø hñ'yü te ga honi, pε nugä hñte dí ä'ahü. Pε 'bü i'da ya ngue di yajpagui, εngui ngue ra nthät'itho dí øt'ahü. 17 ¿Ua guí εhmü ngue 'bui toni ja'i dí penhnä ngue da jüc'ahü ra mēnyü? Nu'a, hñ'na'a. 18 Xi'mø ma penhnä p'ü ra Tito ngue bi ma di zengua'ahü, 'nε bi mē man'na ma çuhü, xina ra Tito, ¿ua bi 'yä'ahü ra mēnyü? Guí pahmü xanho ngue ra Tito bi 'yøt'e tengütho dí øt'e. Høntho bi ne ngue nuna ra hya bi xi'ahü, da 'yøt'ahü ra nho. Pε hñ tema mēnyü bi 'yä'ahü.

19 'Yo guí εhmü ngue nná mangä na ra hya na ngue høntho dí nnegä ngue guí nnu manhojü. Nu'a, hñ'na'a. Sinoque nuna ra hya nnecra Cristo ngue ga mma, guehna ra hya dí mmanä. 'Nε dí nne ngue gue'a Oja da nü manho na ra hya dí xi'ahü. A nuya ma zi çu'ahü, nuya te gäma hya dí xi'ahü, dí honi ngue ha di zajni nt'εc'çhü. 20 Porque dí sü ngue nu'mø dá magä p'ü, nthambεñitho ga tin'ahü ngue hñgdi 'yohü xanho. Gadi nsathohü, di 'bütüø zεya, di 'bütüø cüe, di 'b'ü di honi ha di ðinε ra nho, di 'bütüø mambεthanü, di 'bütüø nemhya, di 'b'ü dadi 'yεts'i, di 'bütüø 'yøt'i sai. Nu'a ra hya manho guí nnehü gdä nyagä'be p'uya, ya hñga gue'a di nja'a. Sinoque ra cüetho di nja porque ga hεc'ahü te gdi øthü. 21 Guehna

ra hya dí sugä 'mø dá søngä p'ü guí 'b'ümmü naya. Nu te gdi øthü, ga pestä mä sä p'ü ja rá hmí rá dä Oja. Porque asta gara zongä 'mø dá padí ngue nü'a rá nts'o xa 'yøt'a m'mæt'o yø ja'i, hingüi nne da hyep'ü. Sinoque di 'yots'om'mäitho 'nē nü'a te rá nts'o xa bennba yø mmüi yø ja'i dadi siguetho.

13

¹ Ya rá hyü ndí ga mmap'ü ngue güi zengua'ahü ya. Nu'mø 'b'üi to nne di yáprá mmi'yéc'ëiui, mahyonitho ngue di 'b'üi yoho ogue hyü yø testigo ngue di ja majuaní rá hya. ² Nüya yø ja'i xa 'yøtyø ts'oqui m'mæt'o, co gätho mī'da yø ja'i, tengutho rá hya dá xi'ahü 'mø rá yondi mä magä p'ü ya, a nü'mø dá magä p'ü mahøn'a ngue ga ma nü'ahü 'nē ga tīnī ngue gadi siguethohü rá nts'o, ya hīnī mantho ga sēti te gä guí øthü. ³ Ja guí pahmü p'ü xanho p'üya ngue gue'a rá Cristo di hacra ts'edi'a rá hya ga xi'ahü. Porque rá Cristo hīngä 'nē'a dī nya manhüehi 'mø da zo'ahü'a, sinoque dī nya manzaqui'a. ⁴ Madague'a hīmbi 'yudī ngue ja rá ts'edi 'mø mī guatra pont'i, pē nuyá, ya i 'b'üi 'nē i n'youi rá ts'edi Oja. Da guecä ya, xquet'a dī n'yo'be rá Cristo. A nü'mø dá magä p'ü, gue'a rá Cristo di hacra ts'edi na rá hya ga xi'ahü, madague'a t'engüi ngue dí ya manhüehi 'mø dí yahü.

⁵ Nu te gní 'yohü ya, dami hyacsēhü rá güenda ngue'mø dū xandønho nī nt'éc'ëihü ogue hīn'na. Dami pahmü xanho ngue'mø guí n'yohü rá Jesucristo ogue hīn'na. A nü'mø hingüi n'yohü rá Jesucristo, ya hīmma juanī ngue gyø hoga 'yéc'ëihü 'mø. ⁶ Nugä dí ena ngue dī n'yo nī mmüihü ngue majuaní dí n'yo'be rá Cristo 'mø dá nyahü, hīngä nthätitho ga øt'ahü. ⁷ Dí äpä Oja ngue da 'yøt'e ngue hīnte mants'o da dīn'nahü. Pē nūna rá hya dí mma, hīndī honī ha di t'engüi ngue go dí øt'e ngue guí 'yohü xanho, sinoque høntho dī nnegä ngue majuaní guí n'yohü xanho. A nugüi, hīnte ja'a ngue engyø ja'i hingüi pømmanho te dí øt'e. ⁸ Nūna rá hya majuaní, guehna dí honī ha dī nthaha. Hīndī nne ga øt'a n'na rá hya nü'a di ts'onna rá hya na. ⁹ Janangue nugüi dadi johyatho 'mø t'engüi hīndī ya manzaqui, høntho dī nnegä ngue da zēdi xanho nī nt'éc'ëihü. Nugä zant'a dí mmat'Oja connä ngue'ahü ngue da bømmanho nī nt'éc'ëihü, hīnda t'en'ahü ngue te dadi 'bēdi. ¹⁰ Hante ngue ga mmagä p'ü ga ma zengua'ahü, dí otra carta ja ua ngue ga pennbū. Nūna rá carta dá ot'i, i ya manzaqui n'namhma ngue xamhmaitho ya hīmma hyonī ga nya manzaqui 'mø dá magä p'ü ngue ga nyahü. Nugä, nūna rá 'bēfi bi 'dacä Oja, guehna dí øt'a na. Nugä dí honī ha di zēhñi nt'éc'ëihü. Hīngue

masque dí honi ha gdá japyø
 hya ngue ga en'a häi te gni
 'yohu.

¹¹ A nuya ma zi cu'ahu,
 Oja da mäxahu ya. Dami
 hyomhm ra nho gdi n'yohu.
 Oja da hyut'a ni mmaih.
 'Ne dami mmaadi n'na ngu
 n'na'ahu. Nu'mø ngue ja ra
 njun'mahya, dami nhojpahe.
 Nu'mø ngue ngu'a gui 'yøthe,
 ya gue'a rá pähä Oja gui
 'yørpahe p'uya. Nuna Oja
 p'uya hinha di hyec'ahu.

¹² Dami nzengua xanho
 n'na ngu n'na'ahu. Di nequi
 xandøngo ngue gadi ncuh.

¹³ Gätho ma cuhu 'da'igu ma
 nt'ec'eih i ja, i pen'nah ra
 nzengua.

¹⁴ Di jap'ahu na ma Hmuhe
 Jesucristo ngue da dinni
 mmäi ngue di ma'ahu. 'Nehra
 Espíritu Santo da 'yøt'e ngue
 da dinni mmäi ngue gui
 n'yohu'a. Da ngut'atho.

Gálatas

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'εi Galacia.

1 Nugä drá Pablo, rá representantegä ra Jesucristo. Hingra ja'itho rá ts'änni ngue drá representantegä. 'Nε hijnjonní ja'í dā bøní ngue dā t'εmbi bi 'yεxcagui. Nu'a bi 'yεxqui, guehna ra Jesucristo co 'nεhna Oja mā Papáhu nuna bi 'yøt'e ngue bi bεnnate ra Jesucristo 'mø mī dū.

2 Nugä ya, co 'nεhya mā zi cūhu dī n'yogä'be ya, dādi zenguagähe'ü yø 'yεc'εi dī mpeti p'ü ja yø hnini ngue ra häi Galacia. 3 Nuna Oja mā Papáhu co 'nεhna mā Hmūhu Jesucristo, dī nne ngue di jap'áhu 'nε dā hyut'a nī mmāihü.

4 Nuna ra Jesucristo bi nese ngue bi tho conná nguehmā ts'oquihü para ngue dā gūgāhu p'ü ja ra nts'o ja ua ja ra ximhäi. Nuna Oja mā Papáhu, go rá ts'änni'a tengue bi thohra Cristo na.

5 Janangue ma gā εspāhu Oja hangū ra pa. Dā ngut'átho.

-----

6 Nuna rá mate ra Jesucristo bi 'dacjü, Oja bi 'yøt'e ngue bi dīm mā mmāihü ngue nzongāhu Oja ngue gā εc'εihü ra Cristo. A nuyá, dādi 'yøthogā hanja ngue n'nahmantho guí nne guí hyεhmü p'ü Oja, guí nne guí

tenhnu mī'da yø hyā t'εmbi ngue ra hoga 'da'yo hyā. 7 Pε nu'a majuaní ngue ra hoga 'da'yo hyā, hingui yoho, hyü ja'a, sinoque hōnda n'na. A nuyá, 'bui to øt'e ngue di 'yot'itho nī mmāihü, i nne dā mánna hoga 'da'yo hyā ngue te bi 'yøtra Cristo. 8 Pε nuyá, madague'a dā guecsεgāhe, ogue n'na ra anxε di 'yε mahεts'i dā bøní ngue dā xi'áhu man'na ra hoga 'da'yo hyā ngue hinda 'da'iguui na ra hyā ya xtá xi'áhe, nuna n'nan'yo ra hyā dā mā, dā ma ra castigo na. 9 Ya xtá xi'áhu m'met'o, 'nε mahøn'a gā mmangā ya. Nu'mø to dā xi'áhu man'na ra hoga 'da'yo hyā hinda 'da'iguui na ra hyā ya guí εc'εihü, nuna n'nan'yo ra hyā dā mā, dā ma ra castigo na.

10 Co nuna ra hyā naya, çua dā zā guí 'yεmhmü ngue dī hongä ra hyā ha di nu manhogä yø ja'í? Nu'a, hīn'na'a. Dī nne ngue gue'a Oja dā nu manhogui. Nugä hīnna mangā ya yø hyā ya, ngue dī nu manhogyø ja'í. Nu'mø gdi hongä ra hyā ngue dā gue'a te nnu manho yø ja'í gā mma, ya hingrá mεfigä ra Cristo 'mø.

-----

11 Ague mā zi cū'áhu, dami pahmü ngue nuna ra hoga 'da'yo hyā dādi øt'áhu, hingra ja'itho rá ts'änni na.

12 Hijnjonní ja'í dá mεpyagä te bī mā, 'nε hijnjonní ja'í xāngui te dī mma. Hinda

hønsē rā Jesucristo bi jaqui
ngue dá pacā nā rā hyā nā.

13 Ya xcā 'yøhmū te 'be'a
nmarā n'yogā m'met'o
ngue'mø nmī tennā yø nt'εc'εi
yø judío. Guí pahmū ngue
janjuani hīnmī sāyagā dí
honi ha gda súcā'u yø ja'i
Oja. Porque nmī nnegā ngue
xøgue xtī m'mēhna rā hoga
'da'yo hyā nā. 14 Nu'a rá
nt'εc'εi yø judío mī ja, man'na
tate ngue nmī εc'εigā'a ngue'u
mī'da mā mmījudíogāhe
'da'igu rā pa dí 'būhme. Nugā
man'na xtā øt'ā xanho'a te
rā costumbre manī n'yo
mā mboxitahū. 15 Nūna
Oja bi 'dacrā mate ngue
bā huanngui hante ngue
gā m'mūi. 'Nε bi zoqui
ngue gā øtrā 'befi bi 'daqui.
16 Porque bi ne Oja ngue
dá mpacā'be'a rá Ts'unt'u,
n'namhū ngue dá zāp'u gā
xicā yø ja'i hīngyø judío te'o
nā rá Ts'unt'u Oja. A nugā
p'uya, hīnjonni ja'i dá änni te
ja ngue gā øt'e. 17 'Nε hīngā
'bet'o dá magā p'u Jerusalén
ngue xcā xādi te mī xānbate'u
yø representante rā Cristo bi
'yεxā m'met'o hante ngue dá
'yεxqui. Sinoque danī mpagā
p'u ja rā hāi Arabia. 'Dāmbā
pengā p'uya, mahøndā εcā
p'u ja rā hnīni Damasco.
18 Mī tho'a nhyū jeya p'uya,
ja dá magā Jerusalén ngue dá
nyagā'be rā Bēdu. Pε hōnda
n'ne'mā cū't'a dá m'mūcā p'u
mī 'bū'a. 19 'Nε hīnjom mī'da
nī representante dá nyagā'be,
hīnda hōndra Jacobo nu'a rá
n'yohū mā Hmūhū Jesucristo

dá nugā p'u. 20 I pa Oja ngue
majuani nā rā hyā dí xi'āhū.

21 M'mēfa p'uya, danī
mpagā p'u ja rā hāi Siria,
'nεp'u ja rā hāi Cilicia. 22 A
nu'u yø ja'i εc'εi rā Cristo dí
mpeti p'u ja yø hnīni ngue
rā hāi Judea, tobe hīngā n'na
ndi dadi nnugāhe'u. 23 Høntho
nt'øde te hmā ngue εnyø
ja'i: "Nūna rā n'yohū mī
honi ha di zūhyø 'yεc'εi 'mø
man'na rā pa, a nuyā hmanya
ngue guehna xihyø ja'i ngue
dá 'yεc'εi'a rā Cristo nūna
hīnmī nnepe dá 'yεc'εi yø ja'i
m'met'o". 24 Janangue εspabi
Oja yø ja'i, porque nūna Oja
bi hyāt'i bi pārcagui mā mmūi.

2

1 Mī gua'a rá 'de'mā goho
rā jeya p'uya, mahøndā magā
Jerusalén. Dá megā'be rā
Bernabé conna Tito. 2 Dá
magā p'u, porque Oja bi
'yurcagui, bi neque ngue
gā mmagā Jerusalén. Bi
mpeti'u 'bet'o rā hyā p'uya
ngue dá nyahe. Dá xicā'u
p'uya hanja nā rā hoga 'da'yo
hyā dadi øtā yø ja'i hīngyø
judío. Dá ne ngue dá fadi
ngue 'da'igu rā hyā dí xihme
yø ja'i. Porque dá negā ngue
hīndi nts'onna mā 'befi ya xtā
øt'e, 'nε nīmantho dadi mpefi.
3 Pε majuadi dá nyahe, bi
hnu manho nā rā hyā dá mā.
Nūna rā Tito mā n'yogā'be
hīngui n'youi rā hmεpya
ngue rā circuncisión. Pε ya
hīmbi ma mā jats'edi ngue
dī njapi tengutho manna ley
gā 'yo yø judío. 4 Hōndi 'da

yø ja'i mi 'bæp'u ngue himma juani yø 'yεc'ei, bi nepe ngue xta hmεpya na ra Tito. Pe nuyá, guehya yø ja'i cuatyø 'yεc'ei ya, i honi ha di zarca ma guahu ngue da zäp'u di yajpahu m'mefa ngue hinda øth'u'a te ga mmamp'u ja ra ley. Porque ya di εc'ei hu ra Cristo. 'Nε guehya yø ja'i di ja ts'edi ngue ga øthu te ga mmamp'u ja ra ley ya. ⁵ Pe nuna ra hya mmanya, hinga n'na ne di ørpähe masu. Porque nuna ra hoga 'da'yo hya ya gui εc'ei hu, guehna ra hya ngue majuaní na, ya hinda zä to di pädi.

⁶ Nu'u yø 'yεc'ei 'bet'o ra hya, hinda mportagä 'mø ngue 'bet'o ogue hin'na, porque nup'u ja rá hmi rá dä Oja, ya himma hyets'i yø ja'i p'u. Pe nu'u 'bet'o, hin tema hya bi xiqui ngue da 'yεngui hinga gue'a ra hya di mma. ⁷ Hante gue bi mmεyase ngue Oja di färcagui rá hoga 'da'yo hya ngue ga xihyø ja'i hingyø judío. A nuna ra Bedu bi ma mafäti ra hoga 'da'yo hya da xihyø ja'i ngue yø judío. ⁸ Porque guesε Oja bi 'yεxra Bedu ngue drá representante ra Cristo p'u ha 'bähyø judío. Pe xquet'a bi 'yεxqui ngue drá representantegä ra Cristo p'u 'bähyø ja'i hingyø judío.

⁹ Janangue nuya hyu nc'ei ya, ra Jacobo, ra Bedu, ra Xuua guehya 'bet'o p'u Jerusalén, bi bahya p'uya ngue Oja bi ne ngue di tocgä ra mmenthi ngue ga øt'a na ra 'bæfi na. Ya dá mbennba

'yεhe p'uya, guehna ra hmεya na ngue jaje ra acuerdo na te ra 'bæfi ga øthe. Bi ts'ännbaya ngue ga mmεgä'be ra Bernabé, ga ma mangä'be ra hoga 'da'yo hya p'u 'bähyø ja'i hingyø judío. A nuya dá nyagähe p'uya, guehya da xihra hoga 'da'yo hya ya yø judío ya. ¹⁰ Hønda n'na ra hya bi sicä'be p'uya, ngue hinda ma mapumbeni yø hyoya, da 'bäts'i te honi. Pe nuna ra hya na, hinga ja di mbennagui, ya zant'a dädi ja ndummäi ngue da 'bäts'i te honyø hyoya.

-----
¹¹ M'mefa p'uya, ya di 'bucä p'u ja ra hñini Antioquia, xquet'a bi zøp'u ra Bedu. Mi ma njammí pa p'uya, bi 'yεhra pa ngue hinni 'yup'u te bi 'yøtra Bedu. Janangue yø hmi yø dä yø ja'i p'u dá hejpi te øt'e. ¹² Rá mæditho xanho te bi 'yøtra Bedu. 'Dap'u bi nsihmæui yø 'yεc'ei hinguí n'youi ra hmεpya di njapyø judío. Mi zø i'da yø ja'i bá nεxp'u 'bähra Jacobo, guehya yø ja'i di ja ts'edi ngue da hmεpya gätho yø 'yεc'ei hingyø judío ya. Mi zøhya p'uya, ra Bedu bi zu ngue da ts'ui, janangue bi 'uep'u 'bähyø 'yεc'ei hinga mhmεpya. ¹³ Nuya mi'da yø judío ngue ya yø 'yεc'ei p'uya, xquet'a n'ehya bi 'yøt'e tengutho øtra Bedu ya ngue bi nsu, bi 'uep'u 'bähyø 'yεc'ei hinga mhmεpya. Co n'ehna ra Bernabé bi nteti te øtra Bedu. ¹⁴ Nu'mø ma nugä

te øtra Bødu p'uya ngue ya h̄imma juani ngue gue'a te mmanna hoga 'da'yo hya ga 'yo, yø h̄mi yø dā yø 'yεc'ei p'ua dā hejpi, dí embi: "Ague Bødu, nu'i grā judío, pe asta 'nεsε'i, ya xcá hyep'ua 'da yø hya mmamp'ua ja ra ley ga 'yo yø judío. Ya guí øt'e tengutho yø 'yεc'ei h̄ingyø judío. ¿Hanja ya ngue ja guí nnepe dā 'yεn'ua yø 'yεc'ei h̄ingyø judío ngue jatho ga øthua te gā mmamp'ua ja ra ley ga 'yo yø judío ya?" dí embi.

-----

15 Dí nne ga xi'a n'na ra hya ya te'o gātho ya mā mmijudío. A nuju, h̄inna 'b̄ahma'a ngue ra ts'oqui ga øthua tengutho øtyø ja'i h̄ingyø judío. 16 Pe dí pahma ngue nu'a d̄i nhohma ts'oquihua, h̄inga gue'a ngue ga øthua te mmamp'ua ja ra ley ga 'yo yø judío'a. Nu'a d̄i nhohra ts'oqui, gue'a ngue dā t'εc'ei ra Jesucristo'a. A nu yø ja'i h̄ingyø judío ya εc'ei ra Cristo ya, pe xquet'a 'nεcju ya dí εc'eiha na ra Jesucristo ya. 'Nε guehna d̄i nhohma ts'oquihua na ngue dá εc'eiha ra Cristo, h̄ingue masque b̄i nhohma ts'oquihua ngue xcá øthua te mmamp'ua ja ra ley ga 'yo mā mmijudío. Porque h̄injonda b̄oni ngue d̄i nhohra ts'oqui ngue dā 'yøt'e te mmamp'ua ja ra ley. 17 A nuyá, ya dí εc'eiha ra Cristo ngue d̄i nhohma ts'oquihua. Pe mi'da yø ja'i embi ngue ra ts'oqui dí øthua ngue h̄indí øthua te gāma hya mmamp'ua

ja ra ley. ¿Ua sä dā 'yεnya yø ja'i ya ngue nu'a te ra hya bi xānngaha ra Cristo, ya i 'yøt'a ngue ga øthua ra ts'oqui? Nu'a, h̄in'na'a. 18 A nuyá, ya xtā mangā ngue h̄ingui ja rá ts'edi ra ley ngue d̄i nhohra ts'oqui. Xi'mø h̄onga 'bāt'i, ga embi ngue ja rá ts'edi ra ley, ya h̄imma juani ngue bi nhohma ts'oquigā 'mø. 19 Pe ya h̄inni mantho ngue ja rá ts'edi ra ley ya, porque ya b̄i nja'a ra castigo mi mmanna ley. Nugā tengutho 'mø bi hyogā ra ley. Nuyá, ya gdá 'b̄a'a ngue ga ten'na Oja. 20 Nu'mø mi ma maquat'i ra pont'i ra Jesucristo, 'nεqui dí ør'ma güenda ngue ya bi ncuarcagui ra pont'i. Nuyá h̄indí sänse te nna 'b̄ui, h̄ont'a ra Cristo o mā mmwigā ya. A nuyá, mente ra pa dí 'bucā ua ja ra ximhāi, h̄ont'a rá Ts'ant'ua Oja dí εc'ei ya. Nuná, d̄i maqui 'nε b̄i ndäse ngue bi tho conná ngueque. 21 Nuná rá mate Oja bi 'daqui, h̄indí nne ga joni. Xi'mø ngue dā gue'a ra ley ga 'yo yø judío d̄i nhohra ts'oqui ra ja'i, ya säditho bi du ra Cristo 'mø.

3

1 Ague gyø mmenguhua p'ua ja ra häi Galacia, rá nzequi ma'bēdi ni mmuihua. ¿Hanja ngue gadi n'uní thā'aha ngue h̄ingui εc'eiha na ra hya majuaní? Ni h̄mi ni dāhu p'ua dá mangāhe na ra hya na ngue ra Jesucristo bi 'dømp'ua ja ra pont'i. ¿Ua ya gā pumbēnihua na ra hya naya?

2 Ya guí pahm̄ xandõnho ngue Oja bá pen'nah̄ ra Espíritu Santo ngue gá 'yɛc'ɛīh̄ ra hoga 'da'yo hya bi si'ah̄. Himbi 'ben'nah̄ na ra Espíritu Santo ngue gá 'yõth̄'a te gá nt'ot'i p'ua ja ra ley. 3 ¿Mba hanja'a ni m'memm̄i guí õth̄? Ya guí pahm̄ ngue gue'a ra Espíritu Santo bi 'da'ah̄ ra 'da'yo te. Pɛ nuya guí ɛna ngue gui hyonɛ ha di gommanho te gdi n'yoh̄ ya. 4 Ya xangu ra n'ua xca sãh̄ ngue guí ɛc'ɛīh̄ ra Cristo. ¿Ua hinte ni bõntho'a ya? Pɛ dí ɛna ngue ja te ni bõn'a. 5 Dam̄i pahm̄ hanja ya ngue Oja bá penhna Espíritu Santo ngue bi 'yõtyõ milagro p'ua guí 'bãhm̄. Nguna gá nuh̄ ngue bi nja rãngue gá 'yɛc'ɛī ra hoga 'da'yo hya bi si'ah̄. Pɛ hin'i nja na te gá nuh̄ ngue gá 'yõth̄'a te gá nt'ot'i p'ua ja ra ley.

6 Tengutho dí xi'ah̄ ya, nguna nt'ot'i p'ua ja ra Macã Libro ngue ɛna: “Ra Abraham bi 'yɛc'ɛī ngue di nja'a te ra hya xi xi Oja. Nu'a i 'yɛc'ɛī p'uya, Oja bi hojpabi rá ts'oqui”, i ɛna. 7 Janãngue dam̄i pahm̄ ya ngue nu'ua nnõpa mbom'meto ra Abraham, guehya yõ ja'i ja yõ nt'ɛc'ɛī ya. 8 Nup'ua ja ra Macã Libro, ya manjam'mõtho nt'ot'i ra hoga 'da'yo hya ngue 'nɛ'ua yõ ja'i hingyõ judío di nhohyõ ts'oqui 'mõ bi 'yɛc'ɛī Oja. Porque ngu'a bi man'Oja bi nyau i ra Abraham ngue bi 'yɛmbi: “Conná ngue'a'i gãtho

yõ ja'i 'bucua ja ra ximhã da ma majapi”, bi 'yɛmbi. 9 Nu ra Abraham bi 'yɛc'ɛī Oja, 'nɛ Oja bi japi. A nuyá, nu to gá da 'yɛc'ɛī Oja, Oja di japi tengutho ra Abraham.

10 Nu to gá ɛna ngue di nyan'a ngue da 'yõt'e te gá nt'ot'i p'ua ja ra ley, da tho ra castigo ra ja'i. Porque nt'ot'i ra hya ngue ɛna: “Nu to hingui õt'e para zãtho'a te gãtho nt'ot'i p'ua ja ra ley, gue'a da tho ra castigo'a”. 11 Pɛ dí pahm̄ ngue nu ra ja'i ɛna ngue da 'yõt'e gãtho'a te mmamp'ua ja ra ley, hinga gue'a di hojpabi Oja'a. Porque ra Macã Libro i ɛna: “A nuya to bi 'yɛc'ɛī Oja, guehya di hojpabi ya, 'nɛ di unna 'da'yo te”. 12 Ya hinte ni bõndrá nt'ɛc'ɛī ra ja'i nu'a ɛna ngue di nyan'a ngue da 'yõt'e te mmamp'ua ja ra ley. Porque nt'ot'i p'ua ja ra ley ra hya ngue ɛna: “Nu ra ja'i hinte di 'bɛdi da 'yõt'e gãtho'a te mmamp'ua ja ra ley, hõnt'a ra ja'i di t'unna 'da'yo te'a”.

13 A nuyá, ya hinga thomhm̄ ra castigo mmamp'ua ja ra ley ya. Porque ra Cristo, ya bi thohra castigo conná nguecjua. Nup'ua ja ra Macã Libro i ɛmp'ua: “Nu ra ja'i macuati ra za, ya ra castigo thogui”. 14 Ra Cristo bi thohra castigo conná nguecjua n'namhma ngue hinga hõndra Abraham di nthɛui rá njapi Oja, sinoque xquet'a 'nɛ'ua yõ ja'i hingyõ judío di nthɛui. Janãngue ya di nja'a te ra hya

bi yat'a Oja, nu to gä dí εc'ei hu
ra Jesucristo, ya dí n'yohu ra
Espíritu Santo.

-----
15 Ague ma zi cu'ahu, nuna
ra hya ga mmangä ya, gdá
hyejpahua te otyo ja'i. Nu
n'na ra n'yohu ngue'mo ot'ui
n'na ra cohi rá mmic'eiui,
'ne bi firma ra sucuä da
nangui, ya hinda zä to da
xotra hya bi nja, ni xinda zä
ngue to da hyuts'i te nt'ot'i.
16 Nuna Oja bi yarpabi n'na
ra hya ra Abraham co 'ne'a
rá mbom'meto bi terpap'u.
Pe hinte mmamp'u ha nt'ot'i
ra hya ngue da 'yena "yø
mbom'meto" tengutho 'mo di
mma ngue xtangu. Sinoque
n'na nc'eiho'a mmamp'u,
guehna ra Cristo na p'uya.
17 Tengutho ra cohi otyo ja'i,
xquet'a Oja bi gohmi n'na
ra cohi ra Abraham, 'ne bi
yarp'i ngue di nja'a te bi
xifi. Mi tho'i 430 njeya, bi
t'unna ley ra Moisés, pe himbi
nts'onna ra cohi mi jai Oja
ra Abraham. Nuna ra hya
ya xi ma mayat'i, di njahma
na. 18 Xi'mo hont'u to ot'e te
gä di manda ra ley di t'unna
njapi, ya himma hyoni tema
hya di yarcahu Oja 'mo. Pe ra
Abraham bi yarpabi Oja ngue
di unná njapi, 'ne bi unni.

19 Pe çhanja ngue bi nja
na ra ley 'mo? Bi un'Oja na
ra ley para ngue da bahyo
ja'i te 'be'a ra ts'oqui otyo
ja'i. 'Ne bi nja rá ts'edi na ra
ley asta gue'mo mi m'm'a
rá mbom'meto ra Abraham.
Nuná, bá ts'annbi ngue da
'yot'a te ra hya mayat'i ngue

di nja. Nuna ra ley na, yo
anxe bi ma hanja, janangue
ra Moisés bi xihyo ja'i na ra
hya bi manyo anxe. 20 Pe
nu'mo mi nyaui Oja ra
Abraham ngue bi yarpabi
na ra hya na, hinga 'be bi
hyonna pongahya, sinoque bi
nyasui.

-----
21 ¿Ua sä ga emhmu ngue
nuna ra ley bi yotra Moisés di
njunt'ui na te ra hya bi yat'a
Oja? Nu'a, hin'na'a. Porque
hin tema ley di ja ngue da
hyat'i da 'yotra ja'i te gä di
manda para ngue di t'unna
'da'yo te ra ja'i. 22 Pe nt'ot'i p'u
ja ra Maca Libro ngue gätho
yo ja'i xa mbent'ui ra ts'oqui.
Janangue dí pahmu ya ngue
hont'u to εc'ei ra Cristo di
ntheuia te xa yat'a Oja ngue
di un'u to bi 'yec'ei.

23 Hante ngue da zocua
ra Cristo, gue'a ra ley ma di
manda yo ja'i. Bi nja rá ts'edi
na ra ley na, asta gue'mo ma
pahmu ngue gue'a ra Cristo
ga εc'ei hu ngue di nhohma
ts'oquihu. 24 Nuna ra ley bi
nopa mädi yo ja'i, ngue di
ndäpyo ja'i ra Cristo 'mo mi
zohø. A nu to da 'yec'ei na
ra Cristo p'uya, ya di nhohrá
ts'oqui ra ja'i. 25 A nuyá, ngue
dí εc'ei hu ra Cristo, ya hinni
mantho di mandagahu na ra
ley mi fäcju ya.

26 Ränge dí εc'ei hu ra
Jesucristo ya, ya yo basigahu
Oja ya. 27 A nuyá, nu to
gä bi nxixya 'mo mi 'yec'ei
ra Jesucristo, guehya ga 'yo
tengutho i n'yo ra Cristo ya.

28 Ya h̄indī mporta ngue'mø gr̄á judío ogue h̄ingr̄á judío; 'b̄ah̄nī hm̄u ogue h̄injo'o nī hm̄u; ogue gr̄á n'yoh̄u ogue gr̄á xisu. Porque nu'mø ya ḡá guí n'yoh̄u r̄á Jesucristo, ya n'na hȳatho gui jah̄u'a. 29 Nu'mø ngue guí n'yoh̄u r̄á Cristo, ya gue'ah̄u yø mbom'meto r̄á Abraham. 'N̄ε di toca'ah̄u n̄a te x̄a yat'Oja ngue di unī.

4

1 Ya guí n̄nuh̄u ngue nu'mø rá ngüetho n'na r̄á ts'ant'ũ ja ngue d̄a gohm̄i n'na r̄á erensia, 'da'igudui n'na r̄á h̄miq̄ui, madague'a ngue rá m̄meti ḡatho. 2 Porque 'b̄ah̄yø ja'ī dī ncarga ngue d̄a m̄arpabi te p̄ets'i ast̄a gue'mø bi z̄onna pa d̄a z̄ännbabi rá papá ngue dī nd̄api. 3 Dī njath̄u p'uya. Hante ngue ḡa pah̄m̄u hanja n̄a r̄á Cristo, dá ja nd̄umm̄i ngue ḡa øth̄u'ũ yø costumbre ḡa 'b̄ah̄yø ja'ī ua ja r̄á x̄imh̄ai. 4 P̄ε nu'mø mī z̄onna pa bá s̄än'n̄a Oja ngue bá p̄enhua rá Ts'ant'ũ, bi øn'a n'na r̄á xisu. Nun̄a r̄á Ts'ant'ũ n̄a, bi 'yøt'e te mm̄amp'ũ ja r̄á ley ḡa 'yo yø judío. 5 Bī 'ȳε̄ε ngue go bi tho'a r̄á castigo mī ja ḡa thoh̄m̄u tengũtho dī m̄anda r̄á ley. Jan̄angue n̄uyá, ya guec̄u yø basigah̄u Oja ya.

6 A n̄uya ngue ya yø basigah̄u Oja, nun̄a Oja conn̄a Ts'ant'ũ bá p̄enh̄n̄a Esp̄iritu Santo p'ũ ja m̄a mm̄aih̄u ngue ḡa n'yoh̄u. 'N̄ε gueh̄n̄a r̄á Esp̄iritu Santo bi b̄enn̄bi te mm̄anna ja'ī 'mø

xi Oja ngue ẽmbi: "Ma Papá'i Oja". 7 Jan̄angue n̄uyá, ngue ya yø basigah̄u Oja ya, ya h̄indī 'b̄ah̄m̄u tengũtho n'na r̄á h̄miq̄ui. A nu'mø ngue ya yø basigah̄u Oja, tengũtho n'na r̄á basī ja rá erensia, dī njath̄u p'uya, di tocagah̄u'a te di un'Oja rángue dí ẽc'ẽih̄u r̄á Cristo.

8 Nu'mø yø pa x̄a thogui ngue h̄inmanī pah̄m̄u Oja, gue'ũ yø dah̄m̄u ngue h̄im̄ma juanī Oja gm̄i n̄nøpa hm̄uh̄u ngue gm̄i thanneh̄u. 9 A n̄uyá, ya guí pah̄m̄u Oja ya, ogue man'na x̄anho, bi ba'ah̄u Oja. ¿Hanja ngue ya guí n̄ne gui hȳehm̄u p'ũ Oja ya, mah̄ønguí n̄ne gui 'ȳεc'ẽih̄u'ũ yø costumbre h̄in tem̄a ts'edi di ja? 10 Porque guí s̄uph̄u yø pa di costumbra yø ja'ī ngue s̄upī. Nu'mø r̄á t'usna guí s̄uph̄u. Nj̄eya, nj̄eya i ja m̄i'da yø pa guí s̄uph̄u. 11 Ya x̄angu r̄á 'b̄efi xt̄á øt'e ngue dí x̄än'n̄ah̄u r̄á hȳa. Gueh̄n̄a dí suḡa n̄aya ngue dī n̄ts'onna r̄á hȳa n̄a.

12 Ague m̄a zi cu'ah̄u, damī 'yøth̄u tengũtho dí øt'a ngue h̄indī øt'a'ũ yø costumbre yø judío ya. A n̄uḡa dí øt'a tengũtho gm̄i øth̄u m'met'o. P̄ε n̄uḡa dí ẽn̄a ngue h̄ingui s̄ac̄u tengue dí øt'e. 13 Guí pah̄m̄u ngue nu'mø rá m̄adi m̄a maḡa p'ũ guí 'b̄ah̄m̄u, dá xi'ah̄u r̄á hoga 'da'yo hȳa, n̄uḡa nm̄adi hȳenni. 14 'N̄ε nu'a r̄á n'ũ nm̄i h̄emb̄a, x̄anh̄enn̄itho ha xt̄i z̄a x̄ca nyah̄u. P̄ε nu'ah̄u p'uya h̄inga

'yεmhmu ngue hinda zä ga nyahu, ni xinga fεscathohu ra hya dá mangä. Hante gue co n'na ra pähä guí 'yøhmü ra hya dá mangä, tengutho 'mø di 'bäp'ü n'na rá anxε Oja ngue da zo'asεhu, ogue tengutho 'mø di 'bäse p'ü ra Jesucristo da zo'ahu, gá jaju p'ü. ¹⁵ ¿Hapü gá 'yεmhmu'a ra pähä bi nja'ahu'a ra ora dá xi'ahu ra hya? Conque dí pacä ngue nu'a ra 'bäxte guí nne xqui 'yørcahu, nu'mø di sä asta ni dá guí nne xqui hyai ngue xqui 'dacju. ¹⁶ Xiya, asta guí nne gui 'yøt'e ngue ma nsuihu ya ngue njuantho dí xi'ahu na te majuaní.

¹⁷ A nuya mi'da yø ja'i εmmei nne da mäxahu, pε hingra nho nne da 'yøt'ahu ya. Sinoque høntho nne ya ngue gui hyεgahu p'ü, i nne ngue go gui tεnhnu'a ra hya mmanya. ¹⁸ Pε ya xanho ngue'mø to nne da mäxahu, pεgue ya da n'yo'a ngue ra nho da 'yøt'e. A nugä xquet'a dí nne ga fäxahu, pε hinga høn'mø dí 'bäp'ü guí 'bähmü dí nne ga fäxahu, sinoque hangü ra pa dí nne ga fäxahu. ¹⁹ Ague ma basi'ahu, tengutho n'na ra xisu 'mø ja ngue di ønnä basi sä ra n'ü, di njadä p'üya, mahøndi sä ra n'ü co nu'ahu asta gue'mø gui 'yøthü tengutho bi 'yøtra Cristo. ²⁰ Nugä hindí sani ngue gdi 'bücä p'ü guí 'bähmü ya ngue ga nyasεhu, n'namhma ga nnu ha gda japä'a ra hya si'ahu. Porque nuyá, janjuaní hindí padí te

ga øt'e co nu'ahu.

-----

²¹ Nu to gätho nne da 'yøt'e te gä nt'ot'i p'ü ja ra ley ga 'yo yø judío, dami xicju ya. ¿Ua hinjam'mø guí øhmü'a ra hya nt'ot'i p'ü ja ra libro ngue ra ley? ²² Ya guí pahmu ngue nt'ot'i ngue ra Abraham bi m'mü'i yoho yø ts'ant'u. Nuna n'na rá ts'ant'u, rá ts'ant'u n'na ra xisu ngue ra ganitho. Nuna man'na rá ts'ant'u, rá ts'ant'u na ra xisu ngue ra mmennigu. ²³ Nuna ra xisu ngue ra ganitho, hingra 'yabasi na, janangue bi m'mährá basi. Pε nuna ra xisu ngue ra mmennigu, mará 'yabasi, guesε Oja bi yarpäbi ra Abraham ngue bi m'mährá basi na. ²⁴ Ja ua yø hya mahyεqui. Nuya yoho yø xisu ya, guí nhyεjpa bi yoho yø cohi i ja. Nuna ra xisu ngue ra ganitho ni hu ngue ra Agar. Gui nhyεjpa bi'a ra cohi bá njap'ü ja ra t'øhø Sinai. A nuya yø ja'i εna ngue da 'yøt'e te di manda ra ley ya, guehya nnøpa basi ra Agar. ²⁵ Nuna ra Agar, yoho yø xεqui mahyεjpi. Gui nhyεjpa ra t'øhø Sinai jap'ü ja ra häi Arabia. 'Nε guí nhyεjpa ra Jerusalén, nu'a ja ua ja ra häi. Porque nuya yø judío 'bäp'ü, i tεntho te nt'ot'i p'ü ja ra ley. ²⁶ Pε nuya yø ja'i yø ngump'ü ja ra Jerusalén bi ja mahεts'i, hindí manda ra ley ya. A nuju, ja dyø mmenguhü p'üya. ²⁷ A nup'ü ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'ü ra hya ngue εna: "Di nja'i mpähä grá 'yabasi, nu'i

hinga pahra ønnate. Ga mafi ngue gui johya, madague'a ngue tobe hinguí pa'a ra ønnate. Porque ra xisu ngue ra 'yabasi bi hyep'u rá ndø, pe man'na xangu yø basi di m'mai, hinda gue'a ra xisu 'bæhmi rá ndø".

²⁸ A nuju ya ma zi cu'ahæ, tengutho ra Isaac, Oja bi yat'i ngue di m'mai. Di njathæ p'uya, Oja bi yat'i ngue dyø basigahæ. ²⁹ Nu'mø mi nja na te ra hya xí yat'a Oja ngue di nja, ra Espíritu Santo bi 'yøt'e ngue bi m'mæhra Isaac. Pe nuna rá ts'ant'u ra Agar bi mbøcue, bi zæhra Isaac. Xquet'a di njathæ p'uya, nu'u mma ngue øt'e te nt'ot'i p'u ja ra ley i sæcj'u. ³⁰ Pe guí pahmæ te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ena: "Nuna ra xisu ngue ra gæniitho, da thøn'athi, da me rá ts'ant'u. Porque nuna rá ts'ant'u na, hinda tocabi'a te da hyanna rá ts'ant'u na ra xisu ngue ra mmænnigu", i ena. ³¹ A nuya ma zi cu'ahæ, hingyø basigahæ na ra xisu ngue ra gæniitho, sinoque gue'a ra xisu ngue ra mmænnigu yø basigahæ.

5

¹ Ya bi hoga ma ts'oquihæ ra Jesucristo. Janangue ya hinda tenhna'a ra ley ga 'yo yø judío ngue ga ena di nyanma tehæ. Dami hyahæ ra ts'edi ya, dami ndæhæ co nuna ra hya na. 'Yo sã guí ena ngue di nja ra castigo ngue'mø hinguí tenna ley ga 'yo yø judío.

² Nugã drã Pablo, dami 'yøhmæ na ra hya ga mmangã ya. 'Yo gadi n'uní ngue da hmæpya'ahæ ngue sã gui 'yena gue'a di nhohni ts'oquihæ'a. Nu'mø, ya sãditho gã pahmæ ra Cristo 'mø. ³ Mæhøn'a di nne ga xi'ahæ ya, nu gãtho yø ja'i ena ngue da mæpya yø do'yo, 'yo sã di ena ngue hønt'a da 'yøt'a, sinoque ja ngue da 'yøt'e gãtho'a te nt'ot'i p'u ja ra ley. ⁴ Nuya yø ja'i ena ngue di nhohyø ts'oqui ngue da 'yøt'e te gãmæ hya nt'ot'i p'u ja ra ley, guehya yø ja'i hæp'u ra Cristo ya. Ya emp'u na rá mate Oja. ⁵ Pe nuju, ra Espíritu Santo di hatra ts'edi ma mmæihæ ngue di tømhmæ'a ra pa rá nzegui. Guesæ Oja da mamp'uya ngue ya bi nhohma ts'oquihæ rángue dí æc'æihæ ra Cristo. ⁶ A nuyá, ngue ya dí n'yohæ ra Jesucristo, ya hinte di muui 'mø mhæpya ma do'yohæ oque hinga mhæpyagahæ. A nu'a tate di muui ya, guehna ma nt'æc'æihæ ja naya, 'næ nuna ma nt'æc'æihæ na, guehna øt'e ngue dadi mahma cuhæ n'na ngu n'najæ naya.

⁷ Ya xanho te gmaní n'yohæ m'met'o. ¿Te'o di ts'on'na ni mmæihæ ngue guí hæhmæ p'u na ra hya majuaní? ⁸ Nuna ra hya di ts'on'na ni mmæihæ, hingrá ts'änni Oja na. Porque Oja, i zon'nahæ na ngue gui siguethohæ te mi ja. ⁹ Ya guí nnuhæ ngue n'na zitæqui ra íxi di ixqui gãtho ra janí. ¹⁰ Nugã hu ma mmæi ngue ma Hmuhæ Jesucristo hinda ja'i ngue gui

pähni nt'εc'εih_u i ja. Pε nuna ra n'yoh_u nne di ts'on'na ni mmaih_u, da jpra castigo Oja na, hont'o bi zä maja'i.

11 Pε nugä ma zi cu'ah_u, nu'mø gdi xi'ah_u ngue gui mme_upya ni do'yoh_u, hinda nnu man'ugä yø judío 'mø. Pε nuyá, sacyø ja'i co nuna ra hya dí xänbäte, ngue ra Cristo bi dup'ua ja ra pont'i, gue'a i nyanyø te yø ja'i'a. 12 Nuya yø n'yoh_u di pi'ah_u εna ngue jatho gui mme_upya ni do'yoh_u ngue da ma nthεqui, çhanja ngue nuya yø n'yoh_u ya, hinda nhyεcse xanho asta da ma m'moqui?

13 Ague ma zi cu'ah_u, bi zon'nah_u Oja ngue hinni mantho gui suh_u ra castigo di manda ra ley. Pε 'yo sä gui εmh_u ngue sätho gui 'yøth_u ra nts'o so ni mmaih_u ya. Nu'á, hin'na'a. Para ngue di nequi ngue gadi mma_udi n'na ngu n'na'ah_u, a nuya dami mfäts'i n'na ngu n'na'ah_u ya. 14 Hont'a n'na ra hya ja ngue di nja para ngue di ma macumple te gä nt'ot'i p'ua ja ra ley. Guehna ra hya ngue εna: "Dami mahni mmic'εiui tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i". 15 Pε nu'mø gadi nsoth_u, ya ja ngue gui nsah_u n'na ngu n'na, pεts'i gui tutho ni mmic'εiui.

-----

16 Nugä dí xi'ah_u, dami n'uni ngue gue'a ra Espiritu Santo da xän'nah_u te gdi n'yoh_u. Nu'mø gui hyaxh_u'a ra 'yu di da'ah_u'a, hingui 'yøth_u'a te ni pähäseh_u 'mø.

17 Nu'a ra nts'o so ma mmaih_u, hingui nnu manho ra Espiritu Santo'a. Nuna te nne ra Espiritu Santo ga øth_u, n'nan'yo na ngue'a ra nts'o so ma mmaih_u. Guehya di ntør'mahya p'ua ja ma mmaih_u ya. Janangue xangu yø nidi hingui sä ga øth_u'a te di nne ga øth_u. 18 A nu'mø gue'a ra Espiritu Santo da xänngah_u te ga øth_u, ya hingui ja ngue ga suh_u ra castigo di manda ra ley 'mø.

19 Hingui henni gdä pah_u ndana gue'a ya yø nts'o øtyø ja'i. Gue'a ra n'yots'om'mäi, gä ra nts'o ja rá mmäi ra ja'i, hingui nne di ts'ammi ngue'a te ra nts'o ga 'yo. 20 I thanne yø dah_u, i εte. Di nsahyø ja'i. Høndra njunt'i nne. I sehya. I ncue. Di 'yεts'i. I 'uenyø ja'i ya yø hya i mma. Porque høndra ntapahya i nne. 21 I nnepe te pesrá mmic'εiui, hote, iti, 'ne hinha ga ndits'i. Gätho mi'da yø nts'o i ja, gä øt'e. Nugä ya xtá xi'ah_u m'met'o 'ne mahøn'a dí xi'ah_u ya, ngue nuya yø ja'i njap'ua, ya hinda ma macut'i p'ua di manda Oja ya.

22 Pε ra Espiritu Santo di hatra ts'edi ra ja'i te da n'yo. Guehna ra ja'i di mahrá mmic'εiui na, di johya, hu rá mmäi, seti te thogui, ra hoja'i, hingui ya rá mmäi ngue'a ra nho øt'e. Nu te ra hya pønna ne, gue'a øt'a. 23 Hinda 'yεts'i, hät'i samrá mmäi. A nuyá, hin tema ley di ja ngue da zä da ma ngue da ma ra castigo ya yø ja'i ga 'yo ya yø hya dí xi'ah_u ya. 24 Gätho ya to

n'youi ra Jesucristo, ya bi 'yøt'e ngue bi m'mε'u yø pähä xants'o manì n'yo. ²⁵ Nuna ra Espíritu Santo di 'dacju ra 'da'yo te. Ja ts'editho ga n'umhmü ya ngue gue'a ra Espíritu Santo da xänngahü te gdá n'yohü. ²⁶ Hingui sä ga 'yεxhü ya, hingui sä ga njunthü ya. Hingui sä ga nseyabahü n'na ngu n'najü ya.

6

¹ Ague ma zi cu'ahü, nü'mø gá pahmü ngue bi 'yøtra ts'oqui n'na ni amigohü, nü'ü n'youi ra Espíritu Santo, gue'ü di nyau'i'a bi 'yøtra ts'oqui'ü. Da xifi ngue da hyep'ü'a te øt'e. Pe gue di nya manhuehi ha di hejpi. Di mfädi xanho, hinga mbennbü ngue xquet'a 'nε'ü di njap'ü m'mεfa'ü. ² Ngu mi'da, ngu mi'da, nü'mø gá nüü te hembü n'na ngu n'na dami nfäxhü. Nü'mø ngue ngu'a guí øthü ya, ya guí øthü'a te ra hyä di manda ra Cristo 'mø. ³ Nu ra ja'i εnä ngue sähra güenda ngue tatesε, pe hinda zä to da hyät'i. Sinoque di nhyäse 'mø ngue himma juani te mma. ⁴ N'na ngu n'na'ahü dami hyacse ra güenda ngue'mø xanho te gni 'yohü ogue hin'na. A nu ra ja'i hacra güenda ngue xanho te øt'e, ya da zä di johya. Pe hingue masque di johya ngue da denna mmic'εiui ngue hingui øträ mmic'εiui tengutho øt'e. ⁵ Porque n'na ngu n'najü høxhma xihü ngue

ga hacju ra güenda ngue'mø xanho te di øthü ogue hin'na.

⁶ Nu ra ja'i sännbabi rá hyä Oja, jatho ngue da mäxrä xännbate ngue di unni te honi.

⁷ Nuna Oja hingra nt'embü na. Hercathohü na, masä mi 'yεnä ngue hingui nüü te di øthü. Nu te ga 'yo ra ja'i, gue'a ra njut'i di nja'a.

⁸ Porque nu ra ja'i øtra nts'o so rá mmü, gue'a ra castigo da tho'a. Pe nu ra ja'i haxra 'yu xännbabi ra Espíritu Santo, guehna ra ja'i para zantho di unna 'da'yo te ra Espíritu Santo na. ⁹ Ogui säyahü, ma ga øthü ra nho. Porque nü'mø hinga nsäya ngue ga øthü ra nho, da zønna pa di njurcahü. ¹⁰ Janangue nüp'ü da zä ga øthü ra nho, ma ga ørpahü ra nho gätho. Pe ma datho'ü ma cuhü n'nat'a ma nt'εc'εihü i ja ngue nneto ga ørpahü ra nho.

-----

¹¹ Nugä drá Pablo, dami nüü ya yø da letra ga osegä ya. ¹² A nuya yø ja'i di ja ts'edi da hmεpya ni do'yohü, høntho nne ya ngue da nü manho yø ja'i. Porque hingui nne da zä ra n'ü tho'ü to i mma ngue ya bi nhohyø ts'oqui yø ja'i ngue bi du p'ü ja ra pont'i ra Cristo. ¹³ Pe nuya yø xännbate ya mhmεpyabi yø do'yo, ni xinga guehya di øt'e te gä mmamp'ü ja ra ley ya. Høntho nne ya ngue da hmεpya'ahü n'namhma ngue nüp'ü di nya, ya di 'yets'i, da ma ngue ya guí øthü'a ra hmεpya di manda guí 'yøthü.

14 Pε nugä h̄indí nne ngue te gdá 'yεxä, h̄ont'a dí nne ga mma ha b̄i nja ngue bi du p'ua ja ra pont'i ra Jesucristo. Pε rángue bi du p'ua ja ra pont'i, ya h̄in dadi hogä'a ra nts'o ga 'yo yø ja'i ua ja ra ximhäi. A nuya yø ja'i øtra nts'o p'uya, xquet'a h̄inguí nnu manhogui. 15 Nu'mø ya dí n'yohua ra Jesucristo, ya h̄inte di mmuui ngue'mø mhmεpya rá do'yo ra ja'i ogue h̄in'na. A nu'a di muui ya, gue'a ngue da gom'na'yo ma n'yomfεnihua. 16 A nuya to gätho da hyaxna ra hya dí mmangä, dí nne ngue da hyut'a ni mmaihua Oja 'nε di huεc'ahua. 'Nε h̄inga h̄on'athohua, sinoque gätho'ua te'o ya yø ja'i Oja.

17 A nu ra pa di ma p'uya, h̄indí nne to da gun'mahyagui. Nuya yø medi n'youi ma do'yo ngue xa ungyø ja'i, ja di nequi ua ngue rá mεfigä ma Hmu Jesús.

18 Ague ma zi cu'ahua, dí nnegä ngue Gä di jap'ahua ma Hmuhua Jesucristo. Da ngut'atho.

Efesios

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'εi Efeso.

1 Nugä drá Pablo, bá εxcä Oja ngue drá representantegä ra Jesucristo. Nuyá, dadi zεnguagä yø ja'i ya o rá 'yε Oja, guehya yø ja'i ya εc'εi ra Jesucristo p'ua ja ra hnini Efeso. 2 Dí nnegä ngue nuna Oja ma Papáhu co 'nεhna ma Hmuhu Jesucristo di jap'ahu 'nε da hyut'a ni mmuihu.

-----
3 Ma ga ja mammadihu na Oja rá Papá ma Hmuhu Jesucristo. Porque nuju ngue ya dí n'yohu ra Cristo, ya bi jajpahu Oja. Nup'u mahεts'i 'dama 'dan'yo rá njapi mambí jap'u, gue'a bi 'dacju'a ya. 4 Nu to gátho ya n'youi ra Cristo, ya xpá huan'na Oja hante di nhohra ximhäi. I nnepe ngue da hyεp'u ra nts'o ya yø ja'i xa huanhni, n'namhma ngue nup'u ja rá hmi rá dä Oja, hin tema nts'o da thinnbi.

5 Nuna Oja di macju. Ya mandø njam'møtho xpá nzänni ngue ra Jesucristo da 'yøt'e ngue ga cohi ngue yø basigahu Oja. Nu'a te bi nja mpähä Oja da 'yøt'e, gue'a bi nja'a. 6 Nuna rá Ts'unt'u Oja mathoguiho di madi, ya ma n'yohu naya. Ja ts'editho ngue zant'a ga εspahu Oja ya,

porque mandøngu drá mate bi 'dacju.

7 Conná nguehrá mate Oja, nuna rá Ts'unt'u Oja bi du ngue bi yanju 'nε bi punnga ma ts'oquihu. 8 Mathoguiho di macju Oja. Bi xoga ma n'yomfεnihu, bi 'yøt'e ngue dá pahmu hanja rá hya. 9 Nuna rá hya Oja himmi fadi hanja, bi 'yøt'e ngue da fadi hanja'a te xpá nzänni di nja. 10 Nu'a te ya xpá nzänni di nja, da 'yεhra pa di nja'a. Nuna Oja, da japi di manda ra Cristo gátho'a tema cosa i ja, ngup'u mahεts'i, nguua ja ra ximhäi, gátho go di manda'a.

11 Nu'a te ya xpá nzän'Oja di nja, gue'a øt'a. Ya mandø njam'møtho xpá nzän'Oja ngue nu to gátho ya dí n'yohu ra Cristo, ga nnuhu'a ra nho di un'Oja. 12 Janangue'a, nuya rá muditho dá εc'εihe ngue ra Yante na ra Cristo, ya nnu ra nho ørcáhe Oja. Guehya jatho ngue ga εspáhe Oja ya. 13 Xquet'a nu'mø gmi 'yøhmü na ra hoga 'da'yo hya majuaní ngue di nyanni tehu, ya gá 'yεc'εihu ra Cristo p'uya. A nuyá, ngue guí n'yohu ra Cristo, ya bá 'ben'nahu ra Espíritu Santo. Porque ya xa yat'Oja ngue da pennbabi ra Espíritu Santo te'o gátho ya o rá 'yε. 14 Ngue ya bá 'benhna Espíritu Santo ga n'yohu, ya dí haxhu njuani ngue nu'a te gä ra nho xa yat'Oja di 'dacju, gä di nja. Nu'mø bi dát'i da 'yεc'εi'u to ja ngue da zo rá 'yε Oja, guehya yø hya jaua da 'yørpe. Nu te gä øt'Oja, gä tate.

Janangue jatho da t'εspi.

-----

15 Nugä dí øde ngue janjuani guí hahní mmái guí εc'εihü rá Hmü Jesús. 'Nε dí øde ngue gadí mahmü gätho'u to ya o rá 'yε Oja. 16 Janangue nugä hĩndí säya janjuani dadi ja mammadigä Oja conná ngue'ahü. A nuyá, zant'a dí mmat'Oja conná ngue'ahü. 17 A nuna Oja, guehna rá Oja na ma Hmüü Jesucristo na, 'nε guehna rá Papá magueε na. Janangue nuyá, dí äpä Oja ngue da 'yøt'e ngue da dinní mmaihü xandønho hanja Oja. 18 Nuna Oja, bi zongahü ngue di tocagahü rá nho m'mefa. Dí äpi ngue da xoc'a nĩ n'yomfεnihü xandønho, n'namhma ngue da dinní mmaihü hanja'a te rá hyä dí tømhmü di nja. Porque mazihotho'a te rá nho xa nzän'Oja di unni te'o gätho ya o rá 'yε. 19 Dí äpä Oja ngue da dinní mmaihü xandønho hanja, ngue nuna Oja mathoguitho ja rá ts'edi hĩnha rá nzeGUI. A nuna rá ts'edi Oja i ja, guehna fäts'i gätho'u to εc'εi na. Nuna Oja na, i udi ngue mathoguitho ja rá ts'edi. 20 Porque guehna Oja bi 'yøt'e ngue bi bεnnate rá Cristo 'mø mi du, 'nε bi zits'i i ma mahεts'i ngue i mmip'u ja rá n'yεi Oja. 21 Nuna rá Cristo bi t'unná cargo ngue tate, go guehna di manda gätho'u bi ja yø ts'edi mahεts'i na, 'nεcua ja rá häi. Di manda yø dast'abi, 'nε gätho'u to mi'da ja yø ts'edi.

Nuna go 'bet'o na ngue gätho, da gue'u 'buhra pa ja p'uya, da gue'u di m'mahyø pa di 'yεp'u, gätho go di manda'a. 22 Nu te gäma cosa i ja, Oja bi japra Cristo ngue gä go di manda'a. 'Nε bi japi ngue rá Cristo go di manda gätho yø 'yεc'εi'a. 23 A nu'u yø 'yεc'εi, gue'u nnøpa do'yo rá Cristo'u. Nu'a rá Cristo n'youi gätho yø 'yεc'εi'a, 'nε 'bui hønbnü bi zä, bí 'bu mahεts'i 'nε 'bucua ja rá ximhäi.

2

1 Nu'mø mam'met'o, xandønts'o te nmi øthü. Ëntho ya xtá tuhü ngue ma ts'oquihü mi ja. 2 Xtá øthü yø nts'o ja ua ja rá ximhäi. Xtá ørpahü rá pähä rá zithü nuna di manda gätho yø ts'onthi i 'yo ndap'u bi zä. 'Nε gue'a rá zithü xa bεnnba yø mmaihü yø ja'i hĩnguĩ nne da 'yεc'εi Oja ya. 3 Nu'mø man'na rá pa gä xtá njahü p'u tengutho øtyø ja'i hĩnguĩ pa Oja ya. Xtá øthü'a te ma pähäεhü. Nu'a te rá nts'o so ma mmaihü, gue'a xtá øthü'a. Janangue mama nsähü'a rá castigo da ja Oja, tengutho rá castigo da thohyø ja'i hĩnguĩ pa Oja ya.

4 Pε nuna Oja, mathoguitho di macju, 'nε mathoguitho di huεgahü. 5 A nuyá, ngue dí n'yohü rá Cristo, ya bi 'dacju rá 'da'yo te ya. Porque nuju ya xtá tuhü ngue ma ts'oquihü mi ja. Pε nuna Oja, rá matetho bi 'yøt'e ngue bi yanju. 6 Nuna Oja, xquet'a da 'yøt'e ngue 'nεcju da zä ga

bennateh_u tengutho rā Cristo ngue bi bennate. 'Nε dā 'yøt'e ngue 'dap'u ganjī mmihm_u p'u mahεts'i. ⁷ Ngūnā rā hyā xpā nzān'Ojā dī nja ya, n'namhmā ngue hangū rā pa dī nεquī xandønhø ngue janjuanī dī macj_u, gue'a te rā nho bi 'yørcāh_u connā nguehrā Jesucristo. ⁸ Nūnā Ojā, rā matetho bi 'yøt'e ngue bi yanj_u ngue dá εc'εih_u rā Jesucristo. Hinga εmh_u ngue ja temā nho dá øth_u ngue bi yanj_u. Sinoque bi nesε Ojā ngue bi yanj_u. ⁹ A nū rā ja'i, hingui sā dá 'yεnā ngue ja temā nho dá 'yøt'e ngue dā zā dī nyani. Janangue hinda zāp'u dī 'yεts'i dā 'yεnā ngue nū'a te rā nho øt'e, gue'a dī n'yan'a. ¹⁰ Ojā bi 'yøt'e ngue ja mā'da'yo dá m'mahm_u ngue dī n'yoh_u rā Jesucristo. Ya mam'met'o xpā nzānnī ngue ya gda 'bāhm_u'a ngue gā rā nho gā øth_u.

-----

¹¹ A nūya ngue hingyø judío_{h_u}, damī bεnī te gmī jah_u 'mø yø pa xā thogui. Yø judío himmī nnu manho'ah_u porque nī do'yoh_u himmā mhmεpya tengutho øtyø judío. ¹² Nū'u yø pa'u, hingmī pahm_u te'o nā rā Cristo. Māmā hyaqui'ah_u ya yø judío 'bup'u ja rā häi Israel. Hingmī pahm_u'a te rā cohi mī jaui Ojā'u. Nī xinga gue'u yø hyā dī yat'a Ojā ngue gdi pahm_u hanja. Ahā gmī 'bāhm_u ua ja rā ximhäi, 'be xingmī tømhm_u ngue xta 'yεhrā pa xta nyan'ah_u Ojā. Hingmī

pahm_u ngue 'b_u Ojā. ¹³ Pε nūya ngue guī n'yoh_u rā Cristo ya, 'nε bi dū connā guecj_u, gue'a øt'e ngue gā pahm_u Ojā'a ya. ¹⁴ A nūyá, rā Cristo guehnā bi 'yøt'e ngue gā n'amigoh_u Ojā naya. Ngū yø judío, ngu'u hingyø judío, ya n'na 'bāitho bi gohyø ja'i ya. Porque bi xotrā Cristo ya yø hyā mādi hyagah_u. ¹⁵ Nū'a rā ndate bi thohrā Cristo, ja bi zεp'u rá ts'edi rā ley nū'a mādi mānda yø costumbre mānī n'yo yø judío. Nūya yo 'bāi yø ja'i mādi nsai, mā'da'yo bi mpεnhni ngue n'na 'bāitho bi gohi. Porque ya gā yø n'youi rā Cristo. Gue'a i hojpa'bi'a. ¹⁶ Porque nū'a i dū p'u ja rā pont'i rā Cristo, gue'a i nhojpaui Ojā yø ja'i bi 'yεc'εi'a. Ngū yø judío, ngu'u hingyø judío, nū'a rā njunt'i mī øt'e ngue mādi nsai, ya bi zεp'u. Bi ma mā pεnhni gātho yo 'bāi yø ja'i tengutho 'mø n'na nc'εitho bi gohi. ¹⁷ Rā Cristo bá εhε ngue bi xihrā hoga 'da'yo hyā yø ja'i ngue bi nhojpi. Bi xihrā hyā yø ja'i himmī pa Ojā, ximmangu yø judío ya mī pa Ojā xquet'a bi xihrā hyā. ¹⁸ Connā nguehrā Cristo, ngu yø judío, ngu yø ja'i hingyø judío, gue'a rā Espíritu Santo fāxçah_u ya ngue dā zāp'u gā n'amigoh_u xānhø'a rā Papá. ¹⁹ A nūyá, ya hingyø 'dan'yo ja'ih_u ya. Ya gue'ah_u yø ja'i Ojā ya, porque ya nī n'yoh_u gātho'u yø ja'i ya o rá 'yε Ojā.

²⁰⁻²² Nūp'u ha nanga n'na rā ngu ngue rā nija, nūp'u

brá fahra jado, n'youi mī'da yø do di tetra jado ngue rá nija Oja. Gue'ah_u yø do di tetra jado ngue rá nija ya. Nu'a rá Cristo, gue'a rá do bi d_u'mra jado'a. A nu'_u yø representante p'_uya co 'n_ε'_u yø pøngahya Oja, gue'_u yø do rá maditho bi m_ε rá ngu'_u. A nuya conná guehra Cristo ya, nu yø ja'i hīngyø judío, ya yø n'youi to gä εc'ei rá Cristo'_u ya. Porque gäthogah_u, gue'a rá Espíritu Santo dí n'yoh_u.

3

1 Nugä drá Pablo, dí ofädi ngue dí mmangä rá hya rá Jesucristo p'_u 'b_uhyø ja'i hīngyø judío. ² Ya guí pahm_u ngue bi 'yørcagui rá mate Oja bi 'dajma 'b_εfi ngue gä xi'ah_u rá hoga 'da'yo hya. ³ Gä dá cuatä ua ja rá s_ucua'a te gäma hya bi y_urcagui Oja. Himmī fadi hanja nā rá hya nā. ⁴ A nu'mø gä nuh_u nā rá s_ucua naya, ya gui hyaxh_u njuani p'_uya ngue nu'a rá hya rá Cristo himmī fadi hanja, bi jaqui dá padi hanja. ⁵ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja, hījonni ja'i xa mbøni ngue xtī japi xtā mbahna rá hya nā. P_ε nuyá, nuna Oja bá pennbabi rá Espíritu Santo'_u yø representante co 'n_ε'_u yø pøngahya ngue bi japi dá badi hanja nā rá hya nā. ⁶ Nuna rá hya himmī fadi hanja, guehna rá hya ja ua naya: Ngue hīnga høndyø judío di tocabi nā rá njapi Oja, sinoque xquet'a 'n_εhyø ja'i hīngyø judío di tocabi rá njapi Oja 'mø da

'y_εc'ei rá hoga 'da'yo hya. Ya gä dá gohi ngue yø ja'i Oja. Porque di tocabi'a rá nho ya xa yat'Oja ngue di unyø ja'i dá 'y_εc'ei rá Jesucristo.

-----

⁷ A nuyá, Oja bi 'yøtra mate bi 'dajhma 'b_εfi ngue gä mmangä nā rá hoga 'da'yo hya. 'N_ε gues_ε Oja di 'dacrä ts'edi ngue dá zä gä øt'a nā rá 'b_εfi nā. ⁸ Nugä, man'natho hīnga njuani gä ngue gätho mī'da yø ja'i ya o rá 'y_ε Oja. P_ε gues_ε Oja bi 'yøtra mate ngue bi tocagä rá mm_εnthi ngue gä xicä rá hoga 'da'yo hya yø ja'i hīngyø judío. 'N_ε gä xihyø ja'i ngue nu'mø bi 'y_εc'ei rá Cristo, mathoguitho rá nho di tocabi hīnha rá n_εgui. ⁹ I nneque ngue gä japi dá badi gätho yø ja'i hanja nā rá hya hīngui fadi. Nuna Oja bi hoqui gätho'a te ja ya, mandø njam'møtho xpā nzän'nā te nnepe di nja. P_ε himmī fadi hanja, asta ja guehya ja bi fahya. ¹⁰ A nuyá, ya bi zønna pa ngue co 'n_εhyø an_ε bi ja yø ts'edi mah_εts'i dá nu'a te dá 'yørpabi Oja yø 'y_εc'ei. 'N_ε dá nu ngue mathoguitho ja rá mfadi Oja. ¹¹ Ya mandø njam'møtho xpā nzän'Oja'a te nnepe di nja. P_ε ya bi nja 'mø mī t'_εc'ei nā rá Hmu Jesucristo. ¹² A nuyá, ngue ya dí εc'ei h_u rá Cristo, ya nthumm_u ngue mā n'yoh_u Oja ya. ¹³ Janangue nugä dí xi'ah_u ngue 'yo di tu ni mm_uih_u ngue dí sägä rá n'_u ngue dí xi'ah_u rá hoga 'da'yo hya. Sinoque dami johyah_u da

ngue nu'a te ra n'u dí thocä
conná ngue'ahü da 'yøt'ahü
ra nho na.

-----
14 Janangue nugä dí
ndantyøhmü ngue dadi ja
mamädi na rá Papá ma
Hmüü Jesucristo. 15 Nunä ra
Papá na, nu'ü bí 'bü mahets'i,
da gue'ü 'bücua ja ra häi,
gätho yø Papá. 16 Guehna
mä datho ngue ja rá ts'edi
na. Janangue dí äpi ngue
di zac'a ni mmüihü ngue
da penhna Espíritu Santo di
hä'ahü ra ts'edi. 17 Dí äpi ngue
nu te'o gätho ya guí 'c'ei
ra Cristo, høndra Cristo da
'yo ni mmüihü. A nu'a te gnü
mahni mmic'eiü, janjuani
ngue ni mmüi gdi 'yøthü.
18 Dí nnegä ya ngue gätho'ahü
co gätho mü'da yø 'y'c'ei,
damü pahmü xandønho hague
ngü gangu'a te guí macjü ra
Cristo. 19 Janangue dí äpä
Oja ngue da dinni mmüihü
xanho hanja na te guí macjü
ra Cristo, madague'a ngue
hinjam'mø da zä ga pahmü
gätho'a te guí macjü. Pe co
ngu'a, man'na man'na di
n'equi ngue guí n'yohü Oja.

20 Nunä Oja, mä datho ja rá
ts'edi na, porque sä di un'a te
t'äpi. Hinga hønt'a te ra hya
so mä mmüi dí äphü di unü,
sinoque man'na xangu di unü
ngue'a te t'äpi. A nuyá, nunä
rá ts'edi Oja i ja, guehna di
hacjü ra ts'edi naya. 21 Nu to
gätho dí 'c'eiü ra Jesucristo
ya, ma ga 'spahü Oja para
zantho. Da ngüt'atho.

4

1 Nugä dí ofädi ngue dí
ørpabi rá 'b'efi ra Hmü Jesús.
Pe nuyá, dí xi'ahü ngue guí
mportahü xandønho. Nunä
te ra hya i zon'nahü Oja gdi
n'yohü, gue'a guí 'yøthü'a.
2 O gadi 'y'c'mø guí yahü,
mahotho gdi nyahü. Damü
seti te gadi n'yørpahü. Dí
n'equi ngue n'na ngu n'na
gadi mahni mmic'eiü. 3 Da
mäx'ahü ra Espíritu Santo
ngue da 'yøt'e ngue xøgue
n'na hyatho guí mmamhmü.
Damü ja ndümmüi ngue
hinjam'mø guí njunthü. 4 Nu
to gätho ya dyø 'y'c'eiü,
enthö n'na n'c'eiütho p'ü da
nnyü Oja. Nu'a ra Espíritu
Santo dí n'yohü, n'nat'a'a.
Nunä te ra hya dí tømhmü
di nja m'm'efa, n'nat'a na
ra hya gá nzonngahü Oja.
5 N'nat'a mä Hmüü. N'nat'a
mä nt'c'eiü i ja. N'nat'a ra
nxixya i jajü. 6 'N' n'nat'a Oja
i 'büi, gue'a ra Papá'a ngue
gätho. 'N' gue'a di manda
gäthogahü'a. Gue'a 'büi ndap'ü
bi zä'a. 'N' gue'a dí n'yohü
gäthogahü'a.

7 Nup'ü ha di mpeti yø
'y'c'ei, bi zännba ra Cristo n'na
ngu n'najü'a te ja ngue ga
øthü. Di hacjü ra ts'edi ngue
da zä ga øthü'a te nnepe ga
øthü. 8 Ngünä mmamp'ü ja ra
Macä Libro ngue 'na: "Nunä
ra Cristo bi ma mahets'i,
pe 'be bi dapi gätho'ü yø
nsüiui. 'N' mandøngu drá
mate bi unyø ja'i bi gocua
ja ra ximhäi", i 'na. 9 ¿Te
nne da manna ra hya 'mbi

ngue bi ma mahets'i? I nne da ma ngue ra Cristo bi zocua ja ra hai 'ne bi mengui, i ma mahets'i. ¹⁰ Nuse na ra Cristo ba nexpu mahets'i, bi zocua ja ra hai. 'Ne bi ma asta ndoya maya bija ra c'amahets'i para ngue di nequi ngue ndap'u bi za 'bui ngue di manda.

¹¹ N'na ngu n'na yø ja'i, bi zannba ra Cristo'a te ja ngue da mæfi. Bi 'yexyø ja'i ngue dyø representante. Mi'da p'uya, bi 'yets'i ngue da manna hya di bennbabi Oja ngue da ma. Mi'da p'uya, bi 'yets'i ngue di n'yo ngue da manna hoga 'da'yo hya. Mi'da p'uya, bi 'yets'i ngue di m'met'o ngue dyø mamhya p'u ha 'buihyø 'yæc'ei. Mi'da p'uya, bi 'yets'i ngue dyø xännbate ngue ra hya. ¹² Nuya yø ja'i bi 'yets'i, guehya da japi gätho yø 'yæc'ei ngue da 'yøtra 'befi di manda ra Cristo da 'yøtyø ja'i ya. Guehya man'na di hatra ts'edi yø 'yæc'ei 'bucua ja ra ximhai ya. ¹³ Di mpefi asta gue'mø da zædi ngue xøgue da 'da'igu ma nt'æc'eiha, 'ne ga pahmu xandønho'a rá Ts'ant'u Oja. Man'na man'na dí thini xanho hanja ra hya, ya da za ga n'yoha tengutho i n'yo ra Cristo p'uya. ¹⁴ Ya hinga øthæ tengutho øtyø t'ubasi p'uya. Porque yø basi hingui henni ga thät'i. Tengutho 'mø te haxra ndahi ni ma ua, ni ma nu, njarbutho yø basi, hont'o bi za maxädi tenni. A nu'u yø xännbate ngue yø hyäte, xøgue ga mbatho da hyoni ha di hyätyø ja'i. I nne'u ngue

ga tenhna'a ra fehni hya i xännbate. ¹⁵ Pe nuju, ma ga ja ndummæi ga mmamhmu na ra hya majuan. Ma ga udi ngue dadi mahmu'u yø ja'i dí xihmu na ra hya na. Ma ga homhmu ra hya ngue man'na gda cohmu tengutho ra Cristo. Nuna ra Cristo, guehna 'bet'o na ngue di manda gätho yø 'yæc'ei, tengutho rá ya ra ja'i i 'bet'o ngue di mandabi rá do'yo. ¹⁶ Ngue guehna ra Cristo 'bet'o ngue di nnøpa yahya ya, nu'u yø xequi ha di ntøtrá do'yo ra ja'i p'uya, go guecjua. A nu'mø ngue cu xanho yø hyundo'yo, gätho 'da gui mpeho, ya xanho i ja. Njarbutho ya, nu'mø di mma di n'na ngu n'na yø ja'i, gätho 'da ga hyadra ts'edi di mpefi xanho.

-----
¹⁷ Nuna ma Hmuha Jesu-cristo, go di 'dacä ra ts'edi na guehna ra hya dí xi'aha ya. 'Yoni mantho gui øthua ra nts'o ga 'yo yø ja'i hingui pa Oja. Nuya yø ja'i ya, nu'a ra nts'o so yø mmæi, gue'a øt'a. Pe hinte di muui te øt'e. ¹⁸ I njot'i yø n'yomfæni, hingui pa'a ra 'da'yo te di un'Oja. Porque mandø nnaxitho yø n'yomfæni. Hindi n'uni da sifi ha di njap'u dí ba Oja, janangue hingui padi hanja. ¹⁹ Janjuan ngue xa unyø mmæi yø ja'i'a ra nts'o ga 'yo. 'Be xingui ja yø 'be'isä. Ena gue man'na di johya 'mø 'dama 'dan'yo ma nts'o øt'e.

20 Pe hinga ngu'a ra hya ga 'yøhmü bi nxännbate ra Cristo. 21 Majuaní ngue ya ga 'yøhmü na te ra hya bi nxännbate ra Jesucristo. Nuná ra hya naya, guehna majuaní na, 'nε guehna ra hya xänngahü ra Jesús. 22 Janangue nuyá, nu'a te ga ra nts'o gmani n'yohü mam'met'o, dami hyehmü p'ü'a ya. Porque nu'a ra nts'o gmadí ho gui 'yøthü, mi hä't'atho ni n'yomfëñihü'a. 23 A nuyá, dami 'yøt'e ngue da gom'na'yo ni n'yomfëñihü ya. 24 Gätho ma'da'yo'a te gdí n'yohü. Gä ra nho gdí n'yohü. Tengutho Oja majuaní ngue xandønhö'a, gui njathü p'üya, ga ra nho gui 'yøthü, hin tema nts'o gui 'yøthü.

25 A nuyá, 'yo gui mmamhmü ra fëhni. N'na ngu n'na'ahü, ga majuaní gui xihni mmic'ëiui. Porque gätho yø 'yεc'ëi tengutho 'mø n'na nc'ëitho di jahü'ü. 26 Nu'mø gui ncuehü, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue da gohi ngue dra ts'oqui'a ni cuehü. Da thotho'a ni cuehü, 'yo gui nnehü ngue ga ra ngüni ra pa gui ncuehü. 27 'Yo gadi unhnü ra 'yu ra zithu ngue gui 'yøthü'a te rá pähä.

28 Nu ra ja'i mará bε, da hyep'ü'a rá mfε, di mpefi. Nu ra ja'i ngue rá 'bεfise da 'yøt'e, gue'a di diní te da zi'a, janangue di nja te di unyø ja'i hin'yü te da hyoni.

29 'Yo tema ts'omhya gui mmamhmü. Sinoque ra hoga hya gui mmamhmü, da gue'a ra hya da 'yørpabi ra nho

yø ja'i da 'yøde. 30 'Yo gui øthü ngue da du rá mmüi ra Espíritu Santo ngue n'na ra ts'oqui gui 'yøthü. Porque di n'yohü ra Espíritu Santo, ya di haxhü njuani ngue ya dí ohü rá 'yε Oja, 'nε fäcjü asta gue'mø bá ep'ü ma Yantehü.

31 A nuyá, dami hyehmü p'ü gätho ya yø hya ga xi'ahü ya. Ra sui, ra cue, ra njunt'i, ra ts'ate. 'Yo to gui nnu man'ühü. 32 Nu'a ja ngue gui 'yøthü, dami n'yørpahü ra nho n'na ngu n'na'ahü. Di nja ni yemmüihü. Dami mpunnbi n'na ngu n'na'ahü ngue'mø 'bái to hinga gue'a øt'e, tengutho Oja bi pun'nahü conná nguehra Cristo.

5

1 Nuná Oja, januaní ngue di macjü ngue ya yø basigahü. Janangue nuyá, ma ga øthü tengutho øt'Oja. 2 Ma ga mahma mmic'ëihü tengutho gui macjü ra Cristo. Nuná, asta bi ndä ngue bi du conná nguecjü. Oja bi nu manho ngue gue'a bi gohi ngue ra 'bøt'e i nhohmä ts'oquihü'a.

3 Ya gui ohü rá 'yε Oja ya. Janangue nuyá, 'yo di so ni mmüihü'a ra n'yots'om'mäi. 'Yo tema nts'o gui øthü. 'Nε 'yo gui emhmü ngue gue'a ra mentyü ma datho di müui. 4 'Yo tema ts'omhya gui mmamhmü. 'Yo gui mmamhmü yø hya hinte ni bøntho. Porque nuyá yø hya ya, hinni 'yup'ü ngue gui mmamhmü ya. Nu'a ra hya ni 'yup'ü gui 'yøthü,

gue'a ngue njandyatho gui ja mammadih_u Oja'a. ⁵ Ya gui pahm_u ngue nup'u di manda ra Cristo, co 'n_εhrá Papá, nuya yø ja'i ngue yø 'yots'om'mäi hinda ma macut'i p'u ya. Da guehyø ts'oc'ei, da guehya yø ja'i ngue hont'a te pes'ua ja ra ximhäi so yø mmäi ngue di xandi, hinda yarbu ya. Porque nuya yø ja'i njap'u, nu'a te ra cosa ni ma yø mmäi, gue'a thanne'a, hinga gue'a Oja i thanne. ⁶ Matonma hyä'ah_u ngue gui 'yøth_u ya yø nts'o dí xi'ah_u. Porque nu to øtya yø hyä dí xi'ah_u ya, ngue fespatho rá hyä Oja, guehya da japa castigo Oja ya. ⁷ Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui 'yøth_u tengutho øtya yø ja'i dí xi'ah_u ya.

⁸ Nu'mø mam'met'o, gá ra nts'o nmará n'yoh_u. Pe nuyá, ya ma n'yoh_u ra Cristo ya. Ma gdá n'yoh_u'a te nne Oja gdá 'yoh_u ya. ⁹ Nu ra ja'i ngue xojpabi Oja rá mmäi, gá ra nho ga 'yo ra ja'i. Nu'mø ha ya, gá majuaní te mma. Nu'a te di manda Oja, gue'a øt'a. ¹⁰ Damí ja ndummmih_u ngue nu'a te nnu manho Oja, gue'a gui 'yøth_u'a. ¹¹ Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue go gui 'yøth_u tengutho øtyø ja'i xants'o ga 'yo. Damí japh_u ngue da bahyø ja'i ngue ra ts'oqui'a te øt'e. ¹² Nu'a ra nts'o nt'aguitho øtyø ja'i, ya ra 'be'isätho ngue da hmangua'a. ¹³ Pe nu'mø da ma nsudi ra hyä ha rá nja na ra nts'o nt'aguitho øtyø ja'i,

da bahyø ja'i ngue ra ts'oqui øt'e. ¹⁴ Janangue emp'u ja ra Maca Libro: "Nup'u 'bahyø ja'i entho ya xa ndu, da xoc'a ni mmäi ra Cristo. Entho ja gui nnu'a nt'aha", i ena.

¹⁵ Janangue nuyá, damí fähm_u xanho te gdí n'yoh_u. 'Yo gní 'yoh_u tengutho ga 'yo yø ja'i hingui pa Oja. Sinoque damí 'yøt'e ngue di nequi ngue gui pahm_u Oja. ¹⁶ Damí ja ndummmäi gui mpefi ngue gui mmamhm_u ra hyä. Porque yø pa dí 'bahm_u, xandøngu ra nts'o i ja. ¹⁷ Janangue nuyá, 'yo gyø 'yammih_u. Nu'a te rá pähä ma Hmu_u Jesucristo, damí ja ndummmäi ngue da diní xanho ni mmäih_u hanja ra hyä, n'namhma ngue gue'a gui 'yøth_u'a. ¹⁸ Para ngue gui m'mamma pähä_u, 'yo gadi unni mmäih_u ra n'iti. Porque ra n'iti xants'o te øt'ah_u'a. A nuyá, go damí unni mmäih_u'a ra Espiritu Santo ngue da gue'a da xän'nah_u te ja ngue gui 'yøth_u'a. ¹⁹ N'na ngu n'na'ah_u, nu'mø gui yah_u, nu'u yø hyä mazihotho nt'ot'i p'u ja yø salmo, gue'u damí nxihm_u'u, 'n_ε'u yø hyä nt'ot'i p'u ja yø alabansa. Damí ja mammadih_u'a ra Hmu Jesucristo p'u ja ni mmäih_u. Gui 'y_εspha_u conyø salmo 'n_ε conyø alabansa gui turpaha. ²⁰ Ränge gui _εc'ei_u ma Hmu_u Jesucristo, nuna Oja ma Papäh_u da 'yø'mø gá zohm_u. Janangue nuyá, zant'a gui ja mammadih_u ya

ngue'a te gä rä nho ørcähü.

-----
 21 A nuyá, ngue guí nnu mansuhü Oja, dami mfäts'i n'na ngu n'na'ähü ya.

22 Ague gyø xisuhü, dami 'yεc'ei ni damme 'mø nzo'ähü. Porque gue'a di manda rä Hmu Jesucristo'a. 23 Porque rä n'yohü i 'bet'o'a ngue di manda rá xisu, tengutho rä Cristo i 'bet'o'a ngue di manda yø 'yεc'ei. Nu'a rä Cristo bi yanyø 'yεc'ei, gue'a 'bet'o'a ya, tengutho rá ya rä ja'i, 'bet'o ngue di mandabi rá do'yo.

24 A nuya yø 'yεc'ei i øt'e te di manda rä Cristo. Xquet'a njarbutho yø xisu ya, da 'yøt'e te gä di 'bepyø damme.

25 Ague n'yø'ähü, dami mahni xisuhü, tengutho rä Cristo di mahyø ja'i bi 'yεc'ei, asta bi du ngue bi yani.

26 Nguna bi 'yørpabi yø 'yεc'ei para ngue di zo rá 'ye Oja. Co nuna rä hyä bi 'yεc'ei yø ja'i bi hojpa yø ts'oqui. Bi nxixya p'uya ngue ya bi hyep'ü rä nts'o. 27 I nne ngue nu'mø bá ep'ü mahøn'a rä Cristo, gätho yø 'yεc'ei da 'yεspi, porque ya hin tema nts'o da dinnbi.

28 A nu yø n'yohü i jatho ngue di mahyø xisu. Tengutho ga mmährá do'yo, di jarbü rá xisu. Porque nu rä n'yohü di mährá xisu, i øtrá güenda rä n'yohü ngue rá do'yose di madí. 29 'Nε hinjo'o n'na rä ja'i ngue di sährá do'yo, sinoque fährá do'yo rä ja'i 'nε pepí. Njarbutho'a te ørcähü rä Cristo ya, fäcju 'nε i pejpaähü. 30 Porque rä Cristo,

i nnøpe ngue rá do'yogahü. 31 N't'ot'i p'ü ja rä Maca Libro ngue εna: "Nu'mø bi nthatra n'yohü, rä n'yohü p'üya sop'ü rá papá 'nεhra mamá ngue 'bähmi rá xisu. Nuya yo nc'ei ya, di nne n'na ngu n'na, janangue ya hingui yo nc'ei, sinoque εntho n'na nc'eiho", εnna hyä. 32 Nuna rä hyä na, mazihotho hma te nne da ma. Porque ga mbøni ngue rä Cristo ya yø n'youi yø 'yεc'ei 'nε gue'ü yø 'yεc'ei nnøpe ngue rá do'yo. 33 Pe xquet'a i nne da ma ngue n'na ngu n'na yø n'yohü jatho di mahyø xisu. Tengutho ga nne ngue di ma mamadi, di jarbutho rá xisu ya di madí. A nu rä xisu p'üya, i jatho ngue da nu mansu rá damme.

6

1 Ague gyø basihü, nu'mø bi zo'a ni papá ogue ni mamá, dami 'yεc'ei te xi'ähü. Porque gue'a jatho ngue da 'yøtyø basi ya εc'ei rä Cristo'a.

2 Guehna rá mæditho rä hyä mmamp'ü ja rá ley Oja na, ngue nu rä ja'i da 'yøt'e te xi Oja, da dinnbabi rá njapi Oja. Guehna rä hyä naya ngue εna: "Dami su ni papá, dami su ni mamá. 3 Nu rä ja'i da 'yøtya yø hyä ya, ya'atho rä pa di m'mæcua ja rä häi, 'nε di m'mamma pähä", εnna hyä.

4 A nu yø n'yohü conyø xisu, ngue ya 'bähüø basi, 'yo di honnbi ha di mbøcue yø basi. Sinoque di tede xanho, da badí ngue da zammí. 'Nε da

xännba yø basī ngue da 'yɛc'ɛi
ra Cristo.

-----

⁵ Ague gyø hmiqūih_u, dami
'yɛc'ɛi ni hmu gadi mpɛhm_u
ua ja ra häi. Majuanī ngue
ni mmāi gdi 'yørpabi masu ni
hmu_u. Ni mmāi gdi 'yøtra
'befi guí pɛhm_u, gui 'yø'ni
güendah_u ngue tengutho
'mø gdi ørpah_u rá 'befi ra
Cristo. ⁶ Gui hyumbabi 'mø
gadi mpɛhm_u. 'Yo guí nneh_u
ngue høn'mø nnu ni hmu guí
humbah_u, sinoque gui 'yøt'e
ngue yø mɛfi'ah_u ra Cristo. Co
gátho ni mmāi gdi 'yørpah_u'a
te rá páhä Oja. ⁷ Nu'mø ja
te guí pɛhm_u, con n'na ra
pähä gdi 'yøth_u ra 'befi. Gui
'yø'ni güenda ngue ra Cristo
guí ørpah_u rá 'befi, hingue
masque gui 'yɛmhm_u ngue
ra ja'itho guí ørpah_u rá 'befi.
⁸ Porque ya guí pah_u ngue
nu'a ra Hmu Jesucristo, nu'a
te ra nho xa 'yøt'e n'na ngu
n'na ra ja'i, gue'a rá nzäbi ra
ja'i di un'na. Nu'mø 'bahrá
hmu oque hijnjo'o rá hmu
n'na ra ja'i, nu te ra nho
xa 'yøt'e, gue'a rá nzäbi di
t'un'na.

⁹ Ague gyø hmu_u, dami
'yørpabi ra nho ni mɛfi guí
sih_u. 'Yo gadi pihm_u yø
mɛfi. Dami bɛmhm_u na ra
hya ja ua. Ngu_u yø hmu
ua ja ra ximhäi, ngu_u yø
hmiqūi, n'nat'a ni Hmu_u bí
'b_u mahɛts'i. A nu'a p'uya,
hingui huantho yø ja'i ørpa
masu'a.

¹⁰ Ague mā zi cu'ah_u, dami
zajni mmāih_u conna ts'edi
di 'da'a mā Hmu_u. Porque
hønt'a tate ja rá ts'edi'a.
¹¹ Nuna ra hya di 'da'ah_u
Oja ngue gdi mfähm_u, dami
'yøth_u ngue tengutho 'mø da
m'mant'i'ah_u na ra hya na.
Janangue da zä gui täjpa_u
rá hya ra zithu nu'a nne da
hyäcju. ¹² Porque nuna ra
tunhni dí øth_u ya, hinga gue'u
mā mmic'ɛi dadi ndunh_u,
sinoque nu' dadi ndunh_u
ya, gue'u yø ts'onthi ja yø
ts'edi ngue di manda ra nts'o
ja ua ja ra ximhäi. I 'yo maya
ndap'u bi zä. ¹³ Janangue di
nda xanho ni n'yomfɛni_u ya
co nuna ra hya di 'da'ah_u Oja,
guehna gdi täcju ra nts'o na.
Nu'mø da 'yɛhra ora ngue gui
nthɛ_u n'na ra hya xants'o,
'yo di dap'ah_u. Nu'mø ngue
gá 'yøth_u na ra hya naya, ya
da xanho ni n'yomfɛni_u 'mø.

¹⁴ Nu ra soldado 'mø ngue
ya xa nsä ngue da ma ra
tunhni, ya xa datra ngat'i,
ya ha ra njudi di nyanī,
'nɛ he rá he ngue ra t'ɛgui.
Dami njath_u p'uya ngue gdi
nyamhm_u na ra hya majuanī.
Nu'a te xanho, gä gue'a gui
'yøth_u'a. ¹⁵ Nu ra soldado
'mø ja ngue ha da ma, ya xa
nsä, hinha gä hyɛhyø 'boxthi.
Dami njath_u p'uya, gui ja
ndummai ngue gui mma guá
mamhm_u ra hoga 'da'yo hya.
Guá xihm_u ra hya yø ja'i ngue
ha di zä di nhojpauī Oja.
¹⁶ Nu ra soldado ha rá njudi.
Nu' yø nsä n'youi ra sibi
bi ɛnyø nsäiui hingui thot'i.

Gui njathu p'uya co nu'a ni nt'εc'εihu i ja, ya hinda zā da dap'ahu ra zithu. ¹⁷ Gui 'yøt'e tengutho 'mø gdi hushu ra fui t'εgui, hinte da thot'i. Dami njathu p'uya, n'nat'a beñi ngue ya bi nyanni tehu. Nuna rá hya Oja di 'da'ahu ra Espiritu Santo, guehna gui nnøpa juaihu na, ngue gdi taphu ra hya yø ja'i.

¹⁸ 'Yo di cohni mmaihhu, mat'Ojahu hangu ra pa. 'Yaphu Oja'a te gāma hya di beñ'nahu ra Espiritu Santo gui 'yāphu. Gätho yø ja'i ya o rá 'yε Oja dami marpahu Oja yø ja'i, 'yogui säyathohu. ¹⁹ Xquet'a 'nεcā dami marcahu Oja n'namhma ngue Oja di 'dacrā hya ga mma. Nup'u ha ga mmanā hya, ga ha ra ts'edi ngue ga mmanā hya. Nuna ra hoga 'da'yo hya, hinga su ga xicā yø ja'i hanja na ra hya na. Porque hinguì pahyø ja'i na ra hya na. ²⁰ Oja bi 'yεxqui ngue drá representantegui ngue ga mmangā na ra hoga 'da'yo hya na. A nuyá, ngue dí mmangā na ra hya na, ya dí ofādi. Jananguè dami marcahu Oja n'namhma ngue nuna ra hya ni 'yehma xi ga mma, da zā ga ha ra ts'edi ga mma xanho ra hya.

'Nε dani xi'ahu te dadi ja. Nuna ra hya da xi'ahu p'uya, di hatra ts'edi ni mmaihhu na.

²³ Dí nnegā ya ngue nuna Oja ma Papāhu co 'nehna ma Hmuhu Jesucristo di darpabi yø nt'εc'εi to gātho ya ja yø nt'εc'εi, 'yo dadi njunt'i, sinoque di mahyø mmic'εiui n'na ngu n'na. ²⁴ Oja di japi te'o gātho ngue yø mmui gui ma'a ma Hmuhu Jesucristo. Da ngut'atho.

-----
²¹ Nuna ma zi cuhu ra Tíquico, xquet'a εmmēi di mpefi ngue ørpabi rá 'befi ra Hmu. Nu'mø bi map'u naya, go da xi'ahu te dadi jagā na. 'Nε da xi'ahu te dí øt'ä ua. ²² Nuna ra Tíquico dí et'ä p'uh na ngue da ma di zengua'ahu.

Filipenses

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba yø 'yɛc'ɛi Filipos.

1 Nügä drá Pablo, conna Timoteo, yø mɛfigä'be ra Jesucristo. Nu'u yø mamhya p'u ja ra hnini Filipos, da gue'u yø n'yohu ja yø cargo p'u ja ra njja, gätho mi'da yø ja'i ya o rá'yɛ Oja ngue ya ɛc'ɛi ra Jesucristo, gä dadi zɛngua'be. ² Dı nnegä'be ngue nuna Oja ma Papáhu co n'ɛhna ma Hmuhu Jesucristo di jap'ahu n'ɛ da hyut'a ni mmaih.

-----
3 N'na ndi ngu n'na ndi ga mbɛn'ahu, dadi ja mammadigä Oja conná ngue'ahu. ⁴ Nu'mø dá mat'ahu Oja, janjuani dadi johya. ⁵ Porque dí mbɛn'ahu ngue nu'mø mambá fudi gá'yɛc'ɛihu ra hya, gá fäxcahu mente dadi 'yongä ra hoga 'da'yo hya. 'Nɛ asta guetya gui fäxcahohu. ⁶ Asta gue'mø gambá fudi gá'yɛc'ɛihu ra Jesucristo ya, bi 'yøt'ahu ra nho Oja. 'Nɛ man'na di 'yøt'e ngue gui commanhohu. 'Nɛ dí padı ngue go gue'a da 'yøt'e ngue gui pømmanhohu 'mø ra pa da ɛp'u ra Jesucristo'a. ⁷ Ni 'yup'u ngue ɛmmɛi di mbɛn'ahu, porque gäthogahu, bi 'yøtra mate Oja ngue bi 'dacju ra 'bɛfi ngue dadi 'yonnbahu rá hya. A nuyá,

gue'mø dí ofädi, ogue dí 'bucä p'u ja ra ts'ut'abi, dí tøkä na ra hoga 'da'yo hya, 'nɛ dadi ja majuanı ngue majuanı na. ⁸ Nuna Oja i padı ngue janjuani dadi madı gätho'ahu tengutho gui ma'ahu ra Jesucristo.

⁹ Nu'mø dí mmat'Ojagä, dí äpi ngue nu'a te gni mmahmu, man'na man'na gdı mmahmu. 'Nɛ dí äpi ngue da xoc'a ni n'yomfɛnihu ngue da dini xanho ni mmaih hanja ra hya. ¹⁰ Dı nnegä ngue gui padı gui huanhnu ndana ra nho i ja ngue gui 'yøthu. Janangu nu'a ra pa da ɛp'u ra Cristo, ya hinte mants'o da thin'nah. ¹¹ 'Nɛ hont'a ra Jesucristo da zä da 'yøt'e ngue gä ra nho gdı n'yohu. Nu'mø bi nu yø ja'i ngue gui 'yohu xanho, ya da 'yɛspabi Oja yø ja'i.

-----
¹² Ague ma zi cu'ahu, dí nnegä ngue gui pahmu ngue nu'a te gä dá thocä, ɛna gue gue'a man'na i fahra hoga 'da'yo hya'a. ¹³ A nuyá, gätho yø soldado 'bucua ja ra palacio, 'nɛ gätho ya mi'da yø ja'i 'bucua, ya padı ngue dí ofädigä ngue dí ɛc'ɛi ra Cristo. ¹⁴ Nu'mø mi hnu ngue ya dí ofädigä, xangu ma cuhu bi hya ra ts'edi, himbi nsu da mambrá hoga 'da'yo hya Oja. I padı ngue hingui hegah'a ra Hmu.

¹⁵ A nuyá, nu'u to mmana Cristo ya, 'bu i'da ngue di seyagui, i nne da 'yengahi. Pɛ mi'da p'uya, conna pähatho ga mmana Cristo. ¹⁶ A nu'u

di seyagui, i mman̄a hya
ngue dī nu man̄hosε yø ja'ī,
'nε h̄imma juanī ngue yø
mm̄ai gā man̄a hya. Porque
εmbī ngue dā dū mā mm̄aigā
'mø gā padī ngue gā tεnyø
ja'ī'a rā hya mman'̄u. ¹⁷ Mī'da
p'̄aya, gā mman̄a Cristo
ngue dī maqui. I padī ngue
dí 'b̄ui ngue gā tōxā rā hoga
'da'yo hya ua ja rā ts'ut'abi.

¹⁸ Pε h̄inte ja'a, gue'mø gue
yø mm̄ai gā man̄a Cristo
yø ja'ī, ogue h̄in'na. Pε
squeringue i h̄man̄a Cristo,
guehnā nnā johyagā naya.
'Nε man'natho dadī johya.
¹⁹ Porque dí padī ngue gā
pømmanhogā ua ja rā fādi
ngue guí mmarcah̄u Oja, 'nε
fāxcā rā Esp̄iritu Santo bá
pεnhnā Jesucristo. ²⁰ A nuguī,
nu'mø gā sū gā mman̄a hya
ngue rā Cristo, ya rā 'bε'isātho
te dí øt'ä 'mø. Hante gue gā
hā rā ts'edi gā mman̄a hya
hangū rā pa, h̄ingue masque
gā sū ngue dí ofādi. Ogue gā
ponguī, ogue dā thogui, h̄indī
mportagā'a. Nuguī dadī ja
ndum̄m̄ai dí honnb̄i ha di
hnū manho rā Cristo. ²¹ A
nuyá, dí nne ngue ya gdā
'b̄u'a ngue gā ørpabī rá pāhā
rā Cristo. A nu'mø dá tū, ya
man'na mā datho rā nho gā
nthε'be. ²² Nu'mø gā sigue
gā m'm̄cua ja rā xim̄hāi, dā
zā gā tapā mī'da yø ja'ī ngue
dā 'yεc'εī rā Cristo. Jan̄angue
nuyā h̄indī padī ndanā gue'a
εxā ja ts'edit̄ho gā øtya. ¿Ua
nuh̄mā xan̄ho ngue gā sigue
gā m'm̄ai, ua gue xan̄ho
ngue gā tū? ²³ Nuyā h̄indī

padī ndanā εxā ja ts'edit̄ho
ya yoho yø hya ya. Nu'p'̄u
nnā bεngā, man'na xan̄ho
ngue gā tū, ya ganī m'm̄'be
rā Cristo p'̄aya. A nuguī,
dī nnū manho ngue gā tū.
²⁴ Pε co nu'ah̄u, ya xan̄ho
ngue dí 'b̄ui. ²⁵ Jan̄angue'a
dí haxā njuanī ngue gā sigue
gā m'm̄ai, n'namhmā gā
hā'ah̄u rā ts'edi ngue dī ndu
nī nt'εc'εih̄u. 'Nε man'na
dī nja'ah̄u mpāhā porque
man'na dī ndu nī nt'εc'εih̄u i
ja. ²⁶ Nu'mø gā nūj̄u mah̄on'a
p'̄aya, ya man'natho gadī ja
mam̄adih̄u rā Jesucristo
connā nguecā.

²⁷ Guí ja ndum̄m̄ai guí
'yøth̄u'ya yø hya mman̄a hoga
'da'yo hya rā Cristo. Damī
'yøt'e te dí xi'ah̄u, gue'mø gā
mmagā p'̄u gā ma nu'ah̄u,
ogue h̄in'na. Pε dí nne gā
øde ngue guí hāh̄u rā ts'edi
'nε 'da'igū guí mmam̄hmā.
'Nε guí honī ha gdī japhu
ngue dī nthā'a rā hoga 'da'yo
hya ngue'a rā nt'εc'εī ja'ah̄u.
²⁸ Nu'mø dī pi'ah̄u ya yø ja'ī
sah̄ra hoga 'da'yo hya, 'yo sā
guí sūh̄u. Porque nuyá, nū te
øt'e, gue'a rā hm̄ya'a ngue dī
m'm̄edi. Pε nu'ah̄u p'̄aya, nū
te guí øth̄u, gue'a rā hm̄ya'a
ngue dī nyannī teh̄u. Porque
guehnā Oja fāxah̄u. ²⁹ Nunā
Oja bī 'da'ah̄u rá mate, h̄inga
h̄ontho ngue guí 'yεc'εih̄u rā
Cristo, sinoque xquet'a ja
ngue guí sāh̄u rā n'̄u ngue guí
εc'εih̄u na. ³⁰ A nuyá, ma gā
hom̄hmā ha dī nthah̄ra hya
ya. Ya guí nnuh̄u te dá øt'ä
m'm̄et'o, 'nε ya guí øhm̄u ngue

dadi sigue di honi ha nná japi
ngue di nthahra hya.

2

¹ Di ha'ahua ra ts'edi na
ra Cristo. Nu'a gui ma'ahua,
gue'a di hoc'a ni mmuihua.
Nu'a ra Espiritu Santo gui
n'yohua ya. Ya ja ni yemmuihua
ya, 'ne ya ja ni nhuocatehua
ya. ² Pe man'na ga johyaga
'mø gui 'yøthua ya yø hya di
xi'ahua. Dami ne ngue 'darbu
di n'yo ni hyahua. Gátho'ahua
'da gdi mmathohua, hinjon
da bõni ngue da n'nan'yo
rá n'yomfëni. ³ 'Yo gadi
'yexhua, 'ne 'yo gui nne ngue
go da nu manho'asehua yø ja'i.
Sinoque gui 'yø'te tengutho
'mø hinte gadi muhua. Gui
'yøthua ngue tate xanho mi'da
yø ja'i ngue'ahua. ⁴ 'Yo gui øthua
ngue hõn'asehua gui timhua
ra nho. Dami 'yøthua ngue 'ne
hmi'da yø ja'i da dinna nho.

⁵ Dami 'yøthua tengutho bi
'yøtra Jesucristo ngue hingui
ts'ua bi 'yets'i. ⁶ Madague'a
ngue Oja'a, pe bá sop'ua rá
cargo mi ja ngue madi manda
p'ua mahets'i. ⁷ Bi n'uni bi
nja'i. Bi gohi tengutho n'na
ra hmiqui. ⁸ Nu'mø mi m'mui
ngue ra ja'i p'uya, hingui ts'ua
bi 'yets'i. Gä bi 'yutho'a te
rá nt'edi Oja, asta bi n'uni
bi tho. Bi dup'ua ja ra pont'i,
madague'a t'embj ngue ra
'be'isä ngue to da dup'ua ja ra
pont'i. ⁹ Janangue nuna Oja
bi japi ngue ma datho da hnu
mansu. Bi japi ngue bi ntate,
hin jomman'na ngue tengu'a.
¹⁰ I nnepe ngue nu'mø bi

t'øde ngue hmambrá thuhu ra
Jesús, gä di ndantyøhmua bi
'bu mahets'i, 'ne'ua 'bucua ja ra
häi, co 'ne'ua 'bup'ua ja ra nidu,
gä di ndantyøhmua. ¹¹ Gátho da
ma ngue ra Jesucristo, gue'a
ra Hmu'a. 'Ne nu'mø t'espabi
ra Jesucristo, tengutho 'mø go
di t'espabi Oja, rá Papá.

-----

¹² Ague ma zi cu'ahua,
nu'mø dambá m'mucä p'ua
gui 'buhua, gá 'yec'ei te dá
xi'ahua. A nuyá, madague'a
yaua di 'bucä ya, pe ma
datho dami 'yec'eihua na ra
hya di pen'nahua ya. Ya bi
nyanni tehua. Janangue ma
datho dami nu mansuhua Oja
ya. Dami ja ndummui gui
hyoni ha di hnu manho'ahua.
¹³ Nuna Oja, go di ben'nahua
na te ra nho ja ngue gui 'yøthua
na, 'ne da maxahua ngue da zä
gui 'yøthua'a te nne Oja ngue
gui 'yøthua.

¹⁴ Nu te ja ngue gui 'yøthua,
'yøthua co n'na ra pähä. 'Yo
'be gui ena ngue ra ts'edi
t'øt'ahua. ¹⁵ Janangue hin
tema ts'oqui da thin'nahua.
Porque ya yø basi'ahua Oja
p'ua ha 'buhyo ja'i ngue yø
ts'oc'ei 'nehyo mmejmahya.
Mahyonitho ngue di nequi
ngue n'nan'yo'ahua ngue yø
ts'oc'ei 'bucua ja ra ximhäi.
¹⁶ Dami xihua yø ja'i ha di
zä di nthëui ra 'da'yo te. A
nu'mø bá ehra Cristo p'uya,
da zä di nja ga mpähä conná
ngue'ahua. Porque ya hinga
särbutho dá mpecä p'ua gui
'buhua.

17 A nuyá, ya guí εc'εih_u rā Jesucristo, ya gá unni_u mm_uih_u Oja ya. Nu'a te gn_i johyah_u ya, xquet'a 'nεqui_u dadi johya, madague'a ya ja ngue da thogui co nuna_u rā hya dá xi'ah_u. 18 Pε dami_u johyah_u tengutho nná johyagá, 'yo tu_u ni_u mm_uih_u 'mø dá tugá.

-----
19 Da ne rā Hmu_u Jesús ngue gā penhná p'_u rā Timoteo, da nu'ah_u. Nu'mø bá penc'a p'_uya, ya gā johya 'mø dá pad_i te gadi jah_u. 20 Porque h_injongui_u pøni_u ngue di øt'e tengutho dí ør'be rā Timoteo ngue dí hon'na'be ha gdi_u timhm_u rā nho. 21 Nuya gátho mi'da 'bucua, yø 'befise'a ni_u ma yø mm_ui øt'e, hinga gue'a rá 'befi rā Cristo ni_u ma yø mm_ui ngue da 'yøt'e. 22 Guí pahm_u ngue rā Timoteo di_u nεqui_u ngue ha rā ts'edi fāxcagui_u ngue dí mmam'be rā hoga 'da'yo hya. Tengutho n'na rā ts'ant'_u 'mø fāxrá papá p'_u ha di_u mpæfi, njarbutho na. 23 Dí nne gā penhná p'_u rā Timoteo, høntho gā pad_i tengū da gohma asunto. 24 Da ne Oja ngue ya himma_u ya'atho gā mmagá p'_u, gā ma nu'ah_u.

25 Nuna_u rā Epafrodito guá penngah_u ua ngue bá hanngagui_u rā mēnyu_u dí honi_u, xquet'a 'nεhna_u εmmēi_u bi_u māxqui_u ngue honi_u ha gdá japrā hya. Pε nuyá, dí εna_u ngue mahyonitho da map'_u ya. 26 Porque mi_u zā mi_u bad_i ngue gá 'yøhm_u ngue bi

hyenni_u, εmmēi_u bi_u du_u rá mm_ui. Janangue nuyá, ya h_ingui_u nnu_u rā pa da map'_u ya, para ngue guí pahm_u ngue ya bi zā. 27 'Nε majuan_i bi hyenni_u, ya ja ngue xtā ndu. Pε conná nguehrá mate Oja himbi_u du. Nu'mø ngue xtā ndu, xøgue di_u ntimb_u mā dummigá p'_uya. 28 Janangue nuya dí xønni_u gā pennb_uya, n'namhma_u ngue man'na guí johyah_u 'mø gá nuh_u mahøn'a. Ya xquet'a da hyu_u mā mmigá p'_uya ngue guí nnuh_u ngue ya h_inte di ja. 29 Gui johyah_u ngue guí nnuh_u, porque gadi_u ncuh_u ngue rā Cristo. Dami_u nu_u mansuh_u gátho yø ja'i te'o gā 'yo tengutho gā 'yo rā Epafrodito. 30 Ya guí nnuh_u, ya ja ngue xtā ndu ngue ørpabi_u rá 'befi rā Cristo ngue bi_u māxcagui_u. Bi_u n'uni_u bi_u m'm_u man'_u ngue bi_u 'yørcagui_u rā 'bāxte nuna_u himmi_u sā guí 'yørcah_u.

3

1 Ague mā zi_u cu'ah_u, dami_u johyah_u rāngue guí εc'εih_u mā Hmu_u Jesucristo. A nugui_u, h_inte gā 'bedi_u ngue nyondi_u gā xi'ah_u na rā hya dá cuatā rā sūcua. Nuna_u rā hya na, da 'yøt'ah_u rā nho. 2 Dami_u mfāhm_u ngue'_u yø ts'oc'εi_u 'yop'_u h_inni_u 'yup'_u te øt'e. Guehya εmbi_u ngue jatho da hmεpya yø 'yεc'εi_u ngue di_u njaprā circuncisión. 3 A nu_u, nu'a mā hmεpyah_u, gue'a nná thanneh_u Oja co gátho mā mm_uih_u'a. Ya dadi johya ngue mā n'yoh_u rā Jesucristo.

Dí pahm̄a ngue h̄inda zä ḡa honse ha gd̄a nyamhm̄a. ⁴ P̄e nu'mø to ɛna ngue da zä d̄a hyonse ha d̄i ma mahojpi, p̄e ma dathogä ngue gue'a nmi hongä'a. Porque man'natho mi p̄ømmanho te nmará 'yogä ngue mi'da. ⁵ Ja rá hyato ma pa dí 'bucä 'mø mi hm̄epyagä bi njacra circuncióñ. Porque drá judiógä. Nunā mā mboxitagä, guehna rā Benjamín. Drá judío 'mø mā mi, 'nɛ nu'a mā hya, guehna rā hya ngue rā ebreo. Nu'a te nnā mangä'a te mmamp'ua ja rā ley cā yø judío, gue'a rá nt'ɛc'ɛi yø fariseo'a. ⁶ Ngue h̄inmi nnegä ngue d̄a th̄ep'ua p'uya, nmi s̄ucä'u yø ja'í ɛc'ɛi rā Cristo. Nu'a ngue nmará øt'ä'a te rā hya mmamp'ua ja rā ley p'uya, h̄injongui ɛngui ngue h̄inga gue'a te dí øt'e. ⁷ P̄e nuya te gätho nmi ɛmbä ngue t̄ate mad̄i muui ngue'mø ḡa øt'e, nuya dí ør'mā güenda ngue h̄inte d̄i muui ya, porque ya dí ɛc'ɛi rā Cristo. ⁸ A nuyá, madague'a ngue nmi ɛngä ngue t̄ate d̄i muui te xtá øt'e, p̄e nuya dí ør'mā güenda ngue h̄inte d̄i muui ya. Porque nuyá, man'na t̄atetho d̄i muui ngue dá pacä'a mā Hmu Jesucristo ya. A nuyá, nu te gätho nmi nnøxä m'm̄et'o, dí ɛngä p'ua ya ngue dí tenna Cristo. ⁹ Høndra Cristo dí nnøxä ya ngue bi yangui. Ya h̄inga gue'a ngue ḡa øt'ä'a te rā nho mmamp'ua ja rā ley cā yø judío ngue gd̄a nyanya. Sinoque bi hogagui

mā ts'oqui Oja ngue dá ɛc'ɛi rā Cristo. Porque Oja di hojpi te'o ngue ɛc'ɛi'a. ¹⁰ A nu'a dí nnegä ya, ngue ḡa pad̄i xanho rā Cristo. Dí nne di 'dacä'a rá ts'edi Oja bi 'yu'mø mi b̄ennate rā Cristo. Jan̄angue tengutho rā Cristo ngue bi tho, xquet'a 'nɛqui dí ɛmma te ya, madague'a ngue ḡa tu. ¹¹ Dí nne ngue 'nɛqui ḡa b̄ennate 'mø bi b̄ennate yø ánima.

-----
¹² Di 'b̄etho ḡa øt'a te gätho ja ngue gd̄a n'yogä. H̄ingue masque sä ḡa ɛna ngue ya h̄inte di 'b̄edi. A nuyá, d̄adi ja ndumm̄ai ngue xamhmatho ḡa s̄adi ḡa øt'ä'a te i zongagui rā Cristo ngue ḡa øt'e. ¹³ Ague mā zi cū'ah̄a, h̄indí nne ḡa mma ngue ḡa ɛna ya ḡa xanho te nnā 'yo. P̄e hønda n'na rā hya ja ngue ḡa øtya. Nu te xā thogui, ya d̄a gop'ua ya. Nu rā pa d̄i ma p'uya, ma ḡa ja ndumm̄ai ḡa øt'a te ja ngue ḡa øt'e. ¹⁴ Nu'mø bi z̄adi ngue gätho ḡa øt'a te i zongagui Oja ngue ḡa øt'e, h̄inte di 'b̄edi, nup'ua mah̄ets'í d̄i n'najhma nzäbi ngue ya mā n'yo'be rā Cristo.

¹⁵ Gäthogah̄a ngue ya bi d̄imma mm̄aih̄a xanho hanja nā mā nt'ɛc'ɛih̄a i ja, a nuyá, ma ḡa homhm̄a ya ngue man'na man'na di zä ḡa n'yo manhoh̄a. P̄e nu te'o ɛna ngue ya h̄inte di 'b̄edi, ɛna ngue ya ḡa øt'a te nnep'a Oja ngue d̄a 'yøt'e, Oja d̄a xojp̄a rá mm̄ai rā ja'í ngue d̄a bad̄i ngue h̄inga gue'a te øt'e. ¹⁶ Nu'a te

gäma hya dí tĩhm̄a ya, gue'a ja ngue ga ɔth̄u'a.

17 Ague ma zi cu'ah̄a, para ngue gui pađi te i ja ngue gđi n'yoh̄a, tengutho gá nuh̄a ngue dí ɔt'ä, da gue'a gui 'yɔth̄u'a ya. Ya guí nnuh̄a te ga 'yo yɔ ja'i nuya ɔt'e tengutho dí ɔt'ä. 18 Ya xangu yɔ nniđi xtá xi'ah̄a na ra hya hõnga mmangä ya. 'Nɛ conma guidä nná xi'ah̄a ngue 'yop'u xangu yɔ ja'i nu'ui mma ngue hĩte di muui'a i du p'u ja ra pont'i ra Cristo. 19 Nu'a ja ngue da thoya yɔ ja'i ya, di m'medi. Guehya hĩngui so yɔ mm̄i Oja ya, sinoque hõnt'a te yɔ pähäse so yɔ mm̄i. Nu'mø bi 'yõtra nts'o ja ua ja ra ximhäi, gue emma gue di 'yextho, 'be xĩngui pes'yɔ sä. 20 Pɛ nuj̄u, dyɔ mm̄enguh̄a p'u mah̄ets'i. 'Nɛ dí tømhm̄a ngue ja di 'yep'u na ra Hmu Jesucristo ma Yanteh̄a. 21 Nuná, di pärcã ma do'yoh̄a porque nuya hĩngui nzaquigah̄a ya. Di japi ngue da gohi tengutho rá do'yo ngue maguesɛ. I ja rá ts'edi ngue nu te di manda di nja, gue'a di nja'a.

4

1 Ague ma zimmadi cu'ah̄a, janjuani ngue dí nne ga nnu'ah̄a. Janjuani ngue dađi johya conná ngue'ah̄a. A nuyá, dí xi'ah̄a ngue 'yogui h̄ehm̄a na ra Hmu Jesucristo.

2 Nunã ra Evodia, connã Síntique, dí äpra mate ngue 'yo dađi ns̄i, da 'yõt'e ngue di ncu ngue ɛc'ei ra Cristo.

3 A nu'i ma mm̄im̄efiui, dí

ä'i ra mate ngue guí nnu ha gdi jpra hya di nxihya ma zi cuh̄a yɔ xisu di ns̄i. Nuya yɔ xisu ya, guehya bi mäxcagui m'met'o p'u ha dá mangä ra hoga 'da'yo hya. 'Nɛ xquet'a bi mäxcagui ra Clemente con mi'da ma cu bi mäxqui ngue bi manna hya. Nu yɔ thuh̄u ya yɔ ja'i ya, i nt'ot'i p'u ja ra libro nt'ot'i yɔ thuh̄u yɔ ja'i nuya di nth̄eui ra 'da'yo te.

4 Zant'a dami johya ngue guí n'yoh̄a ra Hmu Jesús. Dađi yopra hya dí xi'ah̄a, dami johyah̄a.

5 Nu'a te ra nho gni 'yoh̄a, dami 'yuth̄a yɔ ja'i 'bup'u gui 'buh̄m̄a ngue gyɔ hoja'ih̄a. Nu'a ra Hmu, ya himma ya'atho da ɛcua'a. 6 Nu'mø ja te guí h̄emph̄a, 'yo di su ni mm̄ih̄a. 'Yäph̄a Oja ngue da mäxah̄a 'mø te guí thoh̄m̄a. 'Nɛ dami b̄emhm̄a ngue xandõngu te ja ngue gdi ja mammadih̄a Oja. 7 Nu'mø gui 'yõth̄u na ra hya dí xi'ah̄a ya, Oja da hyut'a ni mm̄ih̄a. Nu'a di hyu ni mm̄ih̄a p'uya, ma datho ngue nth̄umm̄i xandõnho, hĩnga ngu'a ra hya ga ya yɔ ja'i ngue embi nth̄umm̄i. Ya hĩni mantho te da zu ni mm̄ih̄a ngue'mø ya guí n'yoh̄a ra Jesucristo.

-----

8 Ague ma zi cu'ah̄a, ya rá nzegutho na ra hya dí xi'ah̄a ya. Da zo ni mm̄ih̄a ya yɔ hya majuan̄i. Guehya yɔ hya bá n'youi ra respeto. Guehya yɔ hya njuantho ya. Guehya yɔ hya hĩn temã ts'omhya bá n'youi. Guehya yɔ hya ngue

mahotho da zo ni mmaih. 9 Nu'a ra hya da xan'nah, gue'a gui 'yoth'a. Ya gui nnuha te da ot'a, da ngut'a gui 'yoth ya. Nu'mo gui 'yoth'a ya, Oja da hyut'a ni mmaih.

-----
10 Dadi johyaga 'ne dadi ja mamadi Oja ngue ya ga benja mahon'a 'ne gadi zecja te di honi. Di pacä ngue hin gadi pumbenija, pe mam'met'o himmi säp'u gui zecja 'mø. 11 Nugä hin dadi 'mø hingui faxcaha. Dadi johyatho hont'a ts'u te nna 'bui. 12 Di padi te nna tho 'mø di hyoya, xindi pa 'mø ngue ja te ga si. Dadi johyatho 'mø di nija, oque di tu manthuh. Ngutho dadi johya gue'mø mbonguitho oque hingui ts'u te ga honi. 13 Hont'a ts'u tengue ga thogui, hinda su, porque ra Cristo di hacra ts'edi.

14 Xanho te gui orcaha ngue gui faxcaha 'mø te di hongä. 15 Nu'aha, gyø mmenguha p'u ja ra hini Filipos, nu'mø ra madi damba mangä ra hya p'u Macedonia ja ni haiha, ma thocä p'uya ngue dani mpaga man'na nguadi, hont'atho ga faxcaha'a te di honi. 16 Nu'mø tobe dambi 'bütä p'u ja ra hini Tesalónica, nyo ndi, nhyu ndi ga penngaha ra menyü ga si 'mø hin'ya te ga honi. 17 Hinga hontho dadi johyaga ngue gadi 'dacja te di si, sinoque dadi johyaga ngue nu te gui orcaha, gue'a man'na di nu manho'aha Oja'a. 18 Nu'a te ra menyü guä penhna ngue bá ha ra

Epafrodito ngue bi 'daqui, nugä dá hani. A nuya mbonguitho te di honya. Nuna ra menyü na, cohi como tengutho ra bopo usyø ja'i 'mø øtra 'bøt'e, mazi hotho ga yuni. 'Ne i nnu manho Oja. 19 Nu'a ma Ojaha, di mfaxte ngue di 'da'aha te ga gadi 'behma. Porque hin'ya p'u rá nzequi i ja rá njapi di unni to n'youi ra Jesucristo. 20 Para zantho ga espaha Oja ma Papaha. Da ngut'atho.

-----
21 Di pennbabi ra nzengua te'o gätho ya n'youi ra Jesucristo. Nuya ma cuha 'bucua di 'bui, xquet'a pen'nah ra nzengua. 22 Gätho ya yø ja'i 'bucua ngue ya yø ja'i Oja di zengua'aha. Da guehya 'da yø 'yec'ei 'bap'u ja rá ngu ra dast'abi Roma penhma nzaqui ra hya ngue di zengua'aha.

23 Nuna ma Hmuhä Jesucristo di japi gätho'aha. Da ngut'a tho.

Colosenses Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'εi Colosas.

1 Nuga drá Pablo, Oja bi 'yεxquí ngue drá representegä ra Jesucristo. Co 'nehna ma zi cūh ra Timoteo
2 dadi zεnguagä'be'u to gätho ya o rá 'yε Oja rá m'mup'u ja ra hnini Colosas. Gue'e ma zi cū'ah ngue guí εc'εih ra Jesucristo. Dí nne ngue nuna Oja ma Papáh di jap'ah 'nε da hyut'a ni mmaih.

-----
3 Nuna Oja, guehna rá Papá ma Hmuh Jesucristo. Guehna zant'a dadi ja mammadi 'mø dá mat'Oja conná ngue'ah na. 4 Porque dí øcä te ja ni nt'εc'εih ngue ra Jesucristo. 'Nε dí øde ngue majuaní gadi mahma to gätho ya o rá 'yε Oja. 5 Xquet'a dadi ja mammadi Oja ngue'a te gä ra nho ya xpá nzänni di 'da'ah p'u mahets'i. Ya guí pahma ngue Oja di 'da'ah ra nho, porque guehna ra hya n'youi ra hoga 'da'yo hya bi si'ah na. A nuna ra hya bi si'ah, majuaní na. 6 Pe hinga høn'athoh bi si'ah na ra hya na, sinoque mā'yoni ra hya ndap'u bi zä rá nguni nximhäi. A nuyá, ndap'u bi zä, man'na man'na ni 'yεc'εitho ra hya yø ja'i. 'Nε man'na ni xohyø n'yomfēni yø ja'i ndana ra nho dá

n'yo. Porque nuyá, ndap'u bi zä njap'u tengutho'a te bi njap'u guí 'buhma asta guehyø pa xcá 'yøhma na ra hya na. Ja bá timp'u ni mmaih ngue majuaní ja rá mate Oja. 7 Nuna ma zi cūh ra Epafras bi xän'nah na ra hya na. Xquet'a ørpabi rá 'befi ra Cristo tengutho dí øt'ä. Nuna ra Epafras di mpēfi xanho p'u ha guí 'buhma ngue manna hya, tengutho 'mø gdí 'bucä p'u. 8 Nuna ra Epafras, guehna bi xiqui hanja'a te øt'ah ra Espiritu Santo ngue gadi mmahma n'na ngu n'na'ah.

-----
9 Asta guehra pa xtá øcä na ra hya naya, hīndí säya dí mmat'Oja conná ngue'ah. Dí äpä Oja ngue da 'yøt'e ngue guí pahma xanho'a te gä nne Oja gui 'yøth. Da xoc'a ni n'yomfēnih ngue man'na gdí pahma'a te ra nho ja ngue gdí n'yoh. 10 Porque dí nnegä ngue gui n'yoh tengutho nne Oja gdí n'yoh. Nu'mø ngu'a gui 'yøth ya, nuna Oja zant'a jampähä conná ngue'ah. Dí nnegä ya ngue nuna te gä gui 'yøth, gä da gue'a te xanho gui 'yøth. Dí nne ngue man'na man'na gdí mbenth Oja. 11 Nuna Oja jase rá ts'edi, guehna dí äpi ngue di 'da'ah rá ts'edi nuna guí homhma ngue da zäp'u gui seth'a te gä ra n'u guí thohma. Zant'a guí johya thoh. 12 Dí nne ngue guí ja mammadih Oja, nuna rá Papá ra Jesucristo.

Porque guehna bi 'yøt'e ngue di tocagahu na te gä di unnbu mahets'i'u yø ja'i ya o rá 'ye. 13 Nuna guehna bá jgahu p'u ja rá ts'edi ra zithu madi mandagahu na. Bi 'yøt'e ngue go dá ec'eiha te ra hya di manda rá Ts'unt'u Oja. Nuna Oja emmei di ma'a rá Ts'unt'u. 14 'Nε guehna rá Ts'unt'u Oja bi gurca ma ts'oquih. Janangue ya bi punnga ma ts'oquih.

-----
 15 Nuna Oja, hinjongui nnu na. Pe conná nguehra Jesucristo ya fa Oja ya, porque 'da'igu'u. Nuna ra Jesucristo, guehna maguesε na ngue'a te gätho i ja. 16 Conná nguehra Jesucristo i ja ya yø cosa bi hogui, tengutho bi ja mahets'i 'nε'a te gä ja ua ja ra ximhäi. Guehya yø cosa di nnuhu ngue ja, co 'nε'u yø cosa ngue hindí nnuhu. Conná ngue'a, 'bu'u to ja yø ts'edi, 'nε 'bu'u to t'ec'ei, 'nε 'bu'u yø ts'ut'abi, 'nε 'bu'u to gätho yø hmu. Porque ra Cristo go bá sänni te gätho ja'a, 'nε go gue'a di manda gätho yø cosa'a. 17 Nuna ra Cristo, ya mi 'bu'mø tobe himmi ja'a te ja ya. Pe nu te di nnuhu ngue ja ya, go gue'a øt'a ya ngue di sigue jatho yø cosa i ja. 18 A nuyá, nuna ra Cristo guehna 'bet'o na ngue gätho yø 'yεc'ei 'bai, tengutho rá ya ra ja'i, gue'a 'bet'o'a ngue di mandabi gä rá do'yo ra ja'i. A nuna ra Cristo, guehna di unna 'da'yo te'u to gä ec'ei na. 'Nε go 'bet'o na ngue'u to di bennate p'u

ha da nt'ägui. Janangue nuna ra Cristo, guehna maguesε na ngue'a te gätho i ja. 19 Oja bi ne ngue tengutho'a, xquet'a njarbutho ra Cristo ya. 20 Oja bi ne ngue conná Cristo da zä di mpenhui Oja yø ja'i 'bucua ja ra häi co 'nε'u bi 'bu mahets'i. Di nhojpau Oja rángue bi du p'u ja ra pont'i ra Cristo.

21 Nu'mø yø pa xa thogui, gmi nnu 'dan'yohu Oja p'u ja ni mmaih. Mani nsaih na, porque gä ra nts'o gmani n'yohu. Pe ya bi ne Oja ngue da n'amigohu ya. 22 Ra Cristo bi n'uni bi tho, n'namhma ngue di hoga ma ts'oquih. Janangue nu'mø ya gdi 'buhmu p'u ja rá hmi rá dä Oja, ya hin tema nts'o di nεqui p'u ja ma mmaih. Ya hin tema hya da thinngahu. 23 Pe jatho ga hahu ra ts'edi ngue di ndu ma nt'ec'eiha i ja. 'Nε 'yo guí yobēnihu guehna ra hoga 'da'yo hya bi si'ahu. 'Nε guehna ra hya i hma gä rá ngani nximhäi na. Nuga drá Pablo xquet'a guehna ra hya di mmangä p'u 'buhyø ja'i naya.

-----
 24 A nuyá, dadi johyagä ngue di sägä ra n'u conná ngue'ahu. Porque ya di thocä ra n'u ja ngue ga thogui, tengutho ra Cristo bi zä ra n'u conná ngue'u yø ja'i bi 'yεc'ei. 25 Nuna Oja bi 'dacä ra 'befi ngue ga faxahu co gätho mi'da yø 'yεc'ei. Janangue nuyá, gä di mmangä'a te gäma hya n'youi rá hya Oja. 26 Nuna ra hya di mmangä, himmi fa'mø

yø pa xā thogui, astā ja nūya, ja bi fahya. A nu'ḥ yø nyogui ja'i xā m'mḥi, hĩmbi bahna rā hyā nā. Pē nuyá, nūnā Ojā bi japi ngue bi ba'ḥ yø ja'i ya o rá 'yē ya. ²⁷ Ojā bi 'yøt'e ngue dā fadi hangū gangū rā nho di unyø ja'i hĩngyø judío. Guehna rā hyā nāya ngue ya guí n'yohḥ rā Cristo. A nuyá, ngue ya guí n'yohḥ rā Cristo, ya tĩnni mmḥihḥ xandønho ngue majuanĩ di n'na'ahḥ rā nho p'ḥ mahets'i.

²⁸ Nūnā rā Cristo dí mmangāhe. Dadi consejohē gātho yø ja'i. Dí xānnbahe rā hyā gātho yø ja'i, n'namhḥa ngue dā badĩ xānho hanja rā hyā. Dí nnegāhe ngue nu'ḥ yø ja'i ya n'youi rā Cristo, gātho rā nho dā n'yo n'namhḥa ngue dā nū manho Ojā. ²⁹ Guehna ngue nná ho mā mmḥi dadĩ mpēfi. Porque di hacra ts'edi rā Cristo ngue ga mpēfi ga mmanna hyā.

2

¹ Dí nnegā guí pahmḥ ngue mathoguiho dí hogā mā mmḥi dí mmat'Ojā conná ngue'ahḥ. 'Nē dí mmat'Ojā conná ngue'ḥ yø 'yēc'ei rá m'mar'p'ḥ ja rā hnĩni Laodicea. 'Nē dí mmar'pabi Ojā gātho mĩ'da yø 'yēc'ei hĩnjam'mø xā nnugui. ² Dí nnegā ngue guí hatra ts'edi ni mmḥihḥ ngue xøgue dā 'da'igu guí mma n'na ngu n'na'ahḥ. 'Nē dí nnegā ngue hĩngui nyobēnĩhḥ, guí pahmḥ xandønho hanja nā rā Cristo. Nūnā Ojā, go øt'a ngue fadi xānho hanja'a rā Cristo.

³ Nūnā rā Cristo, guesēnā dā xogā mā n'yomfēnĩhḥ nā ngue dā dīnma mmḥihḥ hanja nā rā hyā tate di mui.

⁴ Dí xi'ahḥ nā rā hyā nā, n'namhḥa ngue hĩnjonda hyār'mā hyā'ahḥ. Porque 'bahyø ja'i ngue mahotho ga ngucyø hyā mma ngue gā nhāte. ⁵ Nūgā hĩnga 'dap'ḥ dí 'bahmḥ ya, pē høn'atho dí mbēn'ahḥ. 'Nē hu mā mmḥigā 'mø dí øde ngue dā xandønho ni n'yomfēnĩhḥ, porque guí hahḥ rā ts'edi guí ēc'ēihḥ rā Cristo.

-----

⁶ Nu'mø mambá fadi gā 'yēc'ēihḥ rā Jesucristo, gā 'yøt'e ngue ni Hmuhḥ nā. A nuyá, nūnā rā Cristo gā 'yøt'e ngue ni Hmuhḥ, hønt'a zant'a dā 'yo ni mmḥihḥ nā ya. ⁷ Man'nān'yo mĩ 'yøt'e ngue guí hēhmḥ p'ḥ rā Cristo. Gā 'bahmḥ conná ngue'a. Di ndu ni nt'ēc'ēihḥ co nūnā rā hyā bi sän'nahḥ. Gui ja ndumḥi guí ja mammadihḥ Ojā.

⁸ Dami mfāhmḥ xandønho. 'Yo toni ja'i dadi ts'on'na ni nt'ēc'ēihḥ, sä dā 'yēnā ngue dā xān'nahḥ yø hyā ngue yø mfadiē yø ja'i, 'nē hĩnda gue'a rā hyā bi nxānnbate rā Cristo dā xān'nahḥ. Guehya yø hyāte ya, hĩmma juani te i mma. Gue'a te yø mfadi yø ja'i ua ja rā ximhäi i mmanya. Gue'ḥ yø hyā xā nja manjam'mø i mma.

⁹ Rā Cristo bi hny ngue bi nja'i nā, pē hĩnte di 'bedi ngue rá ts'edi Ojā. ¹⁰ Ya dí n'yohḥ rā Cristo ya, ya hĩnte man'na

dí 'bēdi. Guehñā 'bet'o naya
 ngue'ua to gātho ja yø ts'ēdi.
 11 A nuyá, ngue ya nī n'yohu
 ra Cristo, ya bī mēpya'ahū.
 Pē gue hīmma xøts'etho bī
 mēpya'ahū tengutho øtyø
 judío. Sinoque nunā ra
 hmēpya bi ja'ahū, bi hyēcra
 nts'o mī ja nī n'yomfēñihū.
 12 Nu'mø gmī nxixyahū, gá
 'yø'nī güendahū ngue ya bi
 zep'ua ra nts'o gmanī n'yohu
 m'met'o. Guí øthū ra güenda
 ngue 'darbū bi t'äc'ahū ra
 Cristo. 'Nē gá 'yēc'ēihū ngue
 ja ra ts'ēdi Oja ngue bi japi
 bi bēnnate ra Cristo 'mø mī
 dū. Gá 'yøthū ra güenda ngue
 'dap'ua gá bēnnatehū ra Cristo,
 gá pahmū ngue ya ma'da'yo
 gá m'mahmū mahøn'a. 13 A
 nu'mø man'na ra pa, gātho yø
 ja'i hīngyø judío, mā hīn'yu
 ra 'da'yo te porque hīmmi
 pa'a rá 'yu Oja, gā ra nts'o
 manī n'yo. Pē nuyá, bi 'yøt'Oja
 ngue gá nthēhū ra 'da'yo te
 conná guehñā Cristo. Nu'a
 te mā ts'oquihū mī ja, ya gā
 bi punngahū Oja. 14 Mī ja mā
 ts'oquihū ngue xtá fēsthohū
 rá ley Oja. Pē nunā Oja, ya
 bi hoga mā ts'oquihū ngue bi
 dū p'ua ja ra pont'i ra Cristo.
 15 Nu'mø mī dū p'ua ja ra pont'i
 ra Cristo, bi 'yēmba häi rá
 hya'a ra hmū ua ja ra xīmhäi,
 porque nu'ua māmā dxquibi,
 gā bī ma häi. Xøgue nhmīte
 ngue bi 'berpa yø sä porque
 bi dapi gātho.

-----
 16 Janāngue nuyā yø ja'i
 ēmbi ngue hīngui ho te
 guí sihū, 'yo guí ēc'ēihū te

mmānya. 'Yo guí ēc'ēihū 'mø
 dā 'yēmbi ngue jatho guí
 suphū ra ngo, ogue guí suphū
 ra t'usna, ogue dā 'yēmbi
 ngue jatho guí suphū ra pa
 ngue ra ts'āya. 17 Nuyā yø
 hyā ya, guehya mī ja ts'ēditho
 ngue dī nja hante ngue dā
 ēhra Cristo. Pē nuyá, ngue
 ya bá ēhra Cristo, ya hīn'na
 ya. 18 'Yo guí ēc'ēihū 'mø dā
 'yēn'ahū ngue ra ts'oqui guí
 'yøthū 'mø hīngui thānehū
 yø anxē Oja tengutho øt'ua.
 Embi ngue di 'yēxra ja'i
 nu'a hīngui nne dā 'yøt'e
 tengutho gā 'yo'ua. 'Nē guehya
 yø ja'i mmanya ngue ja yø
 mfadi, ēnā ngue nnu yø cosa
 nu'ua hīnjongui nnu. Pē di
 nēqui ngue guehya yø ja'i
 di 'yēts'i, porque ēnā ngue
 pāsē, guehya yø ja'i hīnte dī
 muui te mmanya. 19 Guehya
 yø ja'i xā hyep'ua ra Cristo
 ya. Conque hønse ra Cristo
 'bet'o ngue gātho yø 'yēc'ēi. 'Nē
 guehñā ra Cristo fāxyø 'yēc'ēi,
 porque gue'ua yø 'yēc'ēi nnøpe
 ngue rá do'yo. 'Nē guehñā di
 'dacju ra ts'ēdi ngue gā n'yohū
 xanho nā, tengutho nnecju
 Oja ngue gdā n'yohū.

-----
 20 Damī 'yø'nī güendahū
 ngue nu'mø mī dū ra Cristo,
 xquet'a 'nē'ahū ya gá tuhū,
 ya bi zep'ua'a te yø ts'ännise
 yø ja'i ua ja ra xīmhäi. Pē,
 çhanja ngue guí ēmhū ngue
 nī mantho ja ts'ēdi ya yø hyā
 ya? Porque tobe guí nne
 guí siguetho guí 'yøthū'a te
 gā 'yo yø ja'i. 21 Nuyā ēmbi
 ngue hīngui sä dā ts'i 'da yø

cosa. Ξ m'mø bi nya: “Yo guí nne ngue gui sä, asta 'yo gui thädi”, i ϵ na. ²² Pe gätho yø cosa i ja, xanho ngue da ts'i, 'n ϵ nu'a te si ra ja'i, i thotho. Janangue nu'a te ra hya xännbate ya yø ja'i ya, yø hyas ϵ . ²³ Majuaní ngue nuya yø ja'i mmanya yø hya ya, ϵ na xoyø bamhya p'u gui nequi. Porque ϵ na ngue xännbate'a te ni 'yup'u ngue di 'yøtyø ndanne yø ja'i. 'N ϵ xän'nahü ngue gui 'yøt'e ngue hñte gadi muhü. 'N ϵ xän'nahü ngue gui sammí xandønho'a te rá pähä ni do'yohü. Pe hñte di muui ya yø hya mma, porque hñgui hajpabi'a te rá ts'on'yomf ϵ ni jap'u ja rá mmüi rá ja'i.

3

¹ Dami 'yø'ni güendahü ngue nu'mø mi bennate rá Cristo, xquet'a 'n ϵ 'ahü ya gá bennatehü. Janangue nu te gdí 'bähmü ya, 'yø'ni güenda ngue tengütho 'mø ya gdí 'bähmü p'u mah ϵ ts'i bí 'bähra Cristo ja rá n'y ϵ i Oja. ² Ma datho da zo ni mmühü'yø cosa bí ja mah ϵ ts'i. Hñga gue'u yø cosa ja ua ja rá häi gui 'y ϵ mphü ngue ma datho di muui. ³ A nuyá, ngue guí n'yohü rá Cristo ya, ya hñgui ja ngue gdí 'bähmü tengütho gmaní 'bähmü m'm ϵ t'o. Nuná rá Cristo, i n'youi ná Oja rá Papá, 'n ϵ guehna fät'a ni tehü naya. ⁴ Nuná rá Cristo rá mmeti má tehü. Nu'mø bá ϵ p'u ná, ya da hñü ngue tate

ja rá ts'edi. 'N ϵ xquet'a 'n ϵ cju da hñü ngue ya man'yohü ná.

-----

⁵ Janangue nuyá, nu'a te gá rá ts'on'yomf ϵ ni ja ua ja rá ximhäi, damí hy ϵ hmü p'u'a. 'Yo gui 'yots'om'mäihü. 'Yo tema nts'o guí øthü. 'Yo di so ni mmühü rá nts'o. Nu te guí peshü, 'yo guí nnehü ngue man'na man'na di nxandi. Porque nuya yø ja'i ngue njap'u, gue'a te p ϵ ts'i thanne, hñga gue'a Oja ni ma yø mmüi ngue thanne. ⁶ Nuyá yø ja'i njap'u, guehya f ϵ spatho rá hya Oja ya. Janangue guehya da japra castigo Oja ya. ⁷ Da gue'ahü 'mø yø pa xa thogui, xquet'a xcá njahü p'uya ngue gmí f ϵ spathohü rá hya Oja.

⁸ Pe nu rá pa ja p'uya, damí hy ϵ hmü p'u gätho ya yø hya ga xi'ahü ya: 'yo gyø cu ϵ hü, 'yo høndra njunt'i guí nnehü, 'yo gyø zatehü, 'yo gyø nequisühü, 'yo gyø ya mant's'ohü, ⁹ 'yo gadi nhyät'i n'na ngu n'na'ahü. Nu'a te gmaní n'yohü m'm ϵ t'o, ya bi mpädi. ¹⁰ A nuyá, ya bi gom'da'yo ni n'yomf ϵ nihü ya. A nuná Oja, da zä da 'yøt'e ngue man'na man'na gdí pahmü ná. 'N ϵ da 'yøt'e ngue nu'a te nne Oja gdí n'yohü, hont'a hont'a da zo ni mmühü'a. ¹¹ A nuyá, ya hñdi mporta ngue'mø rá judío ogue hñgra judío ya, mh ϵ pya ogue hñga mh ϵ pya rá ja'i ya, rá 'dan'yo ja'i ogue rá ja'i hñ'yü rá mfadi, 'bähra hñü ogue hñjo'o rá hñü. A nuyá, nuná

ma datho ngue di mporta ya, guehna ngue da t'εc'ei ra Cristo. Porque ra Cristo, guehna n'youi gätho yø ja'i εc'ei na.

12 Nuna Oja di ma'ah nε bá huān'nah ngue guí soh rá 'yε. O gadi 'yεxh ya, sinoque di nja ni nhuεcateh. Di nja ni yemmāih. Dami 'yørpa ra nho ni mmic'ei h. Nu'mø te si'ah, dami seth. 13 Dami seti te gadi n'yørpe n'na ngu n'na'ah. Nu'mø ja te gni njunth, dami mpunbī n'na ngu n'na'ah. Tengutho ra Cristo bi pun'nah, dami njath p'ya ngue guí mpunbah. 14 Nuna ma datho i ja ngue guí 'yøth ya, guehna ngue guí mahni mmic'eiui n'na ngu n'na'ah. Gue'a di zā guí 'yøth'a te gā dadi 'bep'ah guí 'yøth'a p'ya. 15 Nuna Oja, bi 'yøt'e ngue xøgue εntho n'na nc'εitho ja gätho yø 'yεc'ei. 'Nε bi zon'nah Oja ngue hingui nnu 'dan'yo n'na ngu n'na'ah. A nuyá, guí ja ndummāi ngue mami ts'omhm na ra hya i zon'nah Oja. Zant'a guí ja mammadih Oja.

16 Nuna rá hya ra Cristo hønna da 'yo ni mmāih xandønho na. Nu'mø guí xānbateh ra hya, dami padī ha gdi japh ra hya guí mmāhm. Dami ja mammadih Oja co gätho ni mmāih mεnte guí turpah yø salmo nεhyø alabansa. 17 Nu'mø ja te guí øth, ogue ha guí yathoh, dami 'yøth

para ngue di t'εspabi ma Hmuh Jesucristo. Rāngue guí εc'ei h ra Cristo, nuna Oja ma Papāh da 'yø'mø gā zohm. Janāngue nuyá, guí ja mammadih Oja ya ngue'a te gā ørcāh.

-----
18 Ague gyø xisuh, dami 'yεc'ei ni dammeh. Guehna rá nsāui da 'yøt'e te'o ngue ya εc'ei ra Hmu Jesús.

19 Ague n'yø'ah, dami mahni xisuh. Mahotho gdi zohm, 'yo høndra sūi guí nneh.

20 Ague gyø basih, nu'mø nzo'i ni papá ogue ni mamá, dami 'yεc'ei h. Porque gue'a di ho ra Hmu Jesús ngue guí 'yøhm ra hya 'mø ts'o'ah.

21 Ague gyø papāh, nu'mø guí nzohni basih, dami hyonbī ha hīndi mbøcūe ni basih, n'namhma ngue hīnda gohyø mmāi.

22 Ague gyø hmiqūih, dami 'yøt'e te gā di 'bep'a ni hmu guí 'yøth. 'Yo guí øth tengutho øtyø ja'i ngue høn'mø nnu yø hmu di mpefi, høntho nne ngue da hnu manho. Rāngue guí nnu mansuh Oja, nu te guí pehm, co gätho ni mmāi gdi 'yøth ra 'befi. 23 Nu'mø ja te guí pehm, dami ne ngue co n'na ra pāhātho gdi 'yøth ra 'befi. Guí 'yø'ni güendāh ngue tengutho 'mø gdi ørpah ra 'befi ra Hmu Jesús. Hīngue masque guí 'yεmhm ngue ra ja'itho guí ørpah rá 'befi. 24 Ya guí pahm ngue nuna ma Hmuh Jesucristo go

da gut'ah_u nā co nu'a te gā
rā nho di 'da'ah_u m'mēfa.
Porque guehna mā Hmūh_u
Jesucristo di mandagah_u ya.
²⁵ Pε nu rā ja'i xants'o te øt'e,
rā castigo rá njūt'i. Porque
gātho yø ja'i, nu te gā xā 'yøt'e,
gue'a rā njūt'i di nja'a.

4

¹ Ague gyø hmūh_u, nu'a ni
'yup'ū guí 'yørpā ni hmiqūih_u,
gue'a guí 'yøthū'a, 'yo
māthoguiho gādi umhm_u.
Dāmī pahm_u ngue xquet'a
bí 'būhni hmūh_u māhēts'i
'nε nnuθho te guí ørpā ni
hmiqūih_u.

² Guí hyā rā ts'edi ngue
njandyatho guí mat'Ojah_u.
Hinha rá nze'gui guí ja
māmmādh_u Oja. ³ Nu'mø
gā mat'Ojah_u, xquet'a
'nεcā dāmī marcah_u Oja,
n'namhma ngue nūnā Oja
dā nu ha di japi hap_u da
zā gā mmāngā nā rā hyā
nā. Porque yø ja'i tobe
hinguí padī hanja'a rā hyā
ngue rā Cristo. A nuyá, ya
dí ofādi guehna rā hyā dí
mmāngā. ⁴ Dāmī marcah_u
Oja n'namhma ngue Oja da
xānngui ha gdā japrā hyā
gā mma. Porque nu'mø
dá māngā nā rā hyā nā,
māhyonitho ngue da 'yo ni
'yū rā hyā.

⁵ Nup'ū 'būhyø ja'i hingyø
'yεc'ei, dāmī mportah_u
xānho. 'Nε dāmī hyoni ha gdi
xihm_u rā hyā yø ja'i. 'Yo gādi
'bēth_u rā ora. ⁶ Nup'ū hap_u guí
yah_u, dāmī neh_u ngue gā rā
hoga hyā gdī nyah_u, māhotho

da nt'øde rā hyā gdī nyah_u. I
jatho ngue ya gdī padī ha gdī
japh_u rā hyā guí xihm_u n'na
ngu n'na yø ja'i.

⁷ Nūnā mā zi cūh_u rā
Tíquico hinguí hεgagui, i
fāxqui xānho. Porque 'dap'ū
dí 'yo'be ngue dí ørpā'be rá
'bēfi rā Hmū Jesús. Nu te dí
øt'ā ua ya, go danī xi'ah_u p'ū
nā rā Tíquico 'mø bi map'ū.
⁸ Guehna nnā εt'ā p'ū ha guí
'būhm_u nāya, para ngue guí
pahm_u te dí øt'āhe ua. Go da
hyūt'a ni mmāih_u nā. ⁹ Da
mε nā mā zi cūh_u rā Onésimo,
xquet'a 'nεhna hinguí hεhra
hyā nā. Guehna n'na nc'ei ni
mmēngūh_u nā. Nuyā p'ūya,
go da xi'ah_u temā hyā ja ua
ya.

¹⁰ Nūnā rā Aristarco 'daua
dí ofādigā'be, di zengua'ah_u.
Dā guehna rā Marco rá
primo rā Bernabé, xquet'a di
zengua'ah_u. Ya xtá pēn'nah_u
p'ū rā hyā ngue nūnā rā
Marco 'mø bi zømp'ū guí
'būhm_u, dāmī umhn_u xānho
rā ts'āya. ¹¹ Xquet'a di
zengua'ah_u nā rā Jesús i Justo.
Nu gātho yø judío ngue ya
εc'ei rā Jesucristo ua ja rā
hnini, høndya hyū nc'ei pøni
ngue nne da māxqui ngue rá
'bēfi Oja ya. A nuyá, guehya
hūrcagui mā mmāigā ya.

¹² Nūnā rā Epafras ni
mmēngūh_u xquet'a di
zengua'ah_u nā. Pε xquet'a
ørpābi rá 'bēfi rā Cristo nā.
Nu'mø ngue bi mat'Oja nā,
janjuani ngue āpra mate Oja
connā ngue'ah_u. Nnepe ngue
di nd_u xānho ni nt'εc'ei_h,

n'namhᵐa ngue gui ja ndumᵐai gui 'yøthᵐa gätho'a te rá pähä Oja, hᵐinte dᵐi m'mædi. ¹³ Nuna ra Epafra, dadi jagä majuaᵐni ngue mathoguitho ho rá mmᵐai ngue mmat'Oja conná ngue'ahᵐa na, dague'u yø ja'i rá m'map'u ja ra hnᵐini Laodicea, co 'nɛ'u rá m'map'u ja ra hnᵐini Hierápolis. Gä mmarpabi Oja. ¹⁴ Xquet'a di zengua'ahᵐa na mā zi cuᵐhᵐa ra Lucas, nuna ra médico. 'Nɛhna mā zi cuᵐhᵐa ra Demas, xquet'a di zengua'ahᵐa.

¹⁵ Nugä drá Pablo, dí pennbabi ra nzengua'u mā zi cuᵐhᵐa rá m'map'u ja ra hnᵐini Laodicea. Xquet'a dadi zengua'a ra Ninfas co 'nɛ'u yø 'yɛc'ɛi dᵐi mpeti p'u ja rá ngu na p'uya.

¹⁶ Nu'mø ya bi hnu na ra carta ja ua p'u guí 'bɛhmᵐa, damᵐi thocjᵐa ra carta, dᵐi map'u ha dᵐi mpeti yø 'yɛc'ɛi p'u ja ra hnᵐini Laodicea ngue da hnu. Xquet'a nuna ra carta ga pennbagä'u yø mmɛngu Laodicea, xquet'a di thoqui, dᵐi map'u guí 'bɛhmᵐa ngue guí nnuᵐhᵐa tema hya nt'ot'i.

¹⁷ Nuna ra hya ja ua, damᵐi xihma zi cuᵐhᵐa ra Arquipo, gui 'yɛmbi: “Damᵐi 'yøt'e gätho'a te ra 'bɛfi bi 'da'i ra Hmu Jesús, 'yo te dadi 'bɛdi”, gui 'yɛmbi.

¹⁸ Nugä drá Pablo, nuna ra nzengua ja ua dá otra letra conma 'yɛ. O gadi pumbɛnijᵐa ngue dí ofadi. Da ne Oja ngue di jap'ahᵐa. Da ngut'atho.

1 Tesalonicenses

Ja ua rá mudi ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba yø 'yɛc'ɛi Tesalónica.

1 Nügä drá Pablo, conna Silvano 'nɛhra Timoteo, dadi zenguagähe'ua mā zi cūhū rá m'map'ua ja ra hnini Tesalónica. Nu'ahū, guí n'yohū Oja mā Papáhū co 'nɛhna mā Hmūhū Jesucristo guí n'yohū. Dí nnegähe ngue guehya di jap'ahū ya, 'nɛ da hyut'a ni mmahū.

-----
2 Zant'a dadi ja mammadigähe'ua Oja conná ngue'ahū. 'Nɛ zant'a dí mmat'Ojagähe conná ngue'ahū. 3 Nu'mø dá mat'ähe Oja mā Papáhū, dí mbɛn'ähe ngue'a te ra 'bɛfi guí øthū ngue gá 'yɛc'ɛihū ra Jesucristo. 'Nɛ dí mbɛn'ähe ngue'a ra 'bäxte guí øthū ngue gadi mmahū n'na ngu n'na'ahū. 'Nɛ dí mbɛn'ähe ngue dū ni nt'ɛc'ɛihū porque guí tømhmū'a ra pa da ɛp'ua mā Hmūhū Jesucristo. 4 Ague mā zi cū'ahū, nuna Oja di ma'ahū, 'nɛ dí haxähe njuani ngue Oja bi huan'nahū. 5 Porque nup'ua guí 'bühmū 'mø mā haxähe p'ua ra hoga 'da'yo hya, hinga høndra hya bi zømp'ua. Sinoque ra Espíritu Santo bi hya ra ts'edi ngue bi xoc'a ni mmahū ngue gá pahmū ngue majuaní na ra hya na. Damí bɛmhmū te dá n'yogähe 'mø mā mächähe p'ua guí 'bühmū. Dá negähe ngue guí tímhmū ra nho. 6 Nu'ahū, nu te gá nurcahe, gue'a gá 'yøthū'a. Ya guí øthū tengutho i n'yo ra Cristo. Gá nu manhohū ra hya, madague'a bi z'ahū yø ja'i. Pɛ ra Espíritu Santo øt'e ngue gadi johyathohū. 7 Nu'ua yø 'yɛc'ɛi rá m'map'ua ja ra häi Macedonia, 'nɛp'ua ja ra häi Acaya, nu te bi nu ngue guí øthū, xquet'a gue'a bi 'yøt'a. 8 Nu'ahū ya gá xihmū ra hya yø ja'i ngue hanja na mā Hmūhū Jesucristo. Ya hinga hønbnū Macedonia 'nɛ Acaya bi zønna hya, sinoque ndap'ua bi zä fadi ngue guí ɛc'ɛihū Oja ya. A nuyá, ya himma hyoni ngue honga xicähe te 'bɛ'a guí øthū'ua ya. 9 Hante gue di nxise yø ja'i ya ngue tema hya bi njap'ua guí 'bühmū 'mø mā mächähe p'ua. Di nxihyø ja'i ha bi nja ngue gá hyɛhmū p'ua yø dahmū, gá 'yɛc'ɛi'a majuaní ngue Oja i 'bui. 10 Nuna ra Jesús rá Ts'ant'ua Oja, nu'mø mi dū, bi japi bi bɛnnate, bi ma mahɛts'i p'uya. 'Nɛ ja dí 'yɛp'ua mahøn'a ngue da zøcua. Guehna di nxihyø ja'i naya ngue guí tømthohū da ɛp'ua mahøn'a. A nuna ra Jesús, guehna da yanju na ngue ra castigo ja ngue di nja.

2

1 Da gue'a sehū mā zi cū'ahū, guí pahmū ngue nuna te dá mächähe p'ua guí 'bühmū, hinga särbatho. 2 Guí pahmū ngue nup'ua ja ra hnini Filipos, ya xi zücähe yø ja'i, bi unje.

Nu'mø mā mǎcǎhe p'ua ja ni hninih_u p'uya, mahømbi ts'ucje. Pe Oja bi hacǎhe ra ts'edi ngue dá xi'ah_e ra hoga 'da'yo hya.

3 Nu'mø mā xi'ah_e ra hya, hindá homhme yø hya ha di thǎ'ah_u. Hin tema hya dá xi'ah_e ngue hinda gue'a. Hønt'a te ra hya da 'yøt'ah_u ra nho dá mangǎhe. 4 Porque bá huanngǎhe Oja ngue bi fǎrcǎhe na rá hoga 'da'yo hya. 'Ne guehna dí mmangǎhe naya. Hinna mangǎhe na ra hya na ngue di nu manhogǎhe yø ja'i. Sinoque dí nnegǎhe ngue Oja da nu manhoje. Porque gue'a haspa ra güenda ma n'yomfǎnigǎhe'a. 5 Ya guí pahmu xanho ngue hindá xi'ah_e yø hya ngue gdi honi ha di t'ets'ah_u. Da gue'Oja padí ngue hinna xi'ah_e ra hya para ngue da zǎp'ua ga juc'ah_e ra mǎnyu. 6 Hinna mangǎhe ra hya ngue gdi nne da nu manhogǎhe yø ja'i, ni xinga gue'ah_u, ni xinga gue hmi'da yø ja'i. Hindí ya manzaqui ha nna zo'ah_u, madague'a ngue sǎpu ga nya manzaquigǎhe porque yø representantegǎhe ra Cristo. 7 Hante mahotho nna zo'ah_u, tengutho øt'a n'na ra mamá 'mø di hotyø basi, dá ja'ah_u p'ua. 8 Mathoguitho dadí ma'ah_u. Dá negǎhe ngue hinga hønt'a rá hya Oja di n'na'ah_u, pets'i ngue xcá hahma mmǎigǎhe ngue xcá 'da'ah_u. Porque mi zǎ mā mpahmu, janjuaní ngue

dá ma'ah_u. 9 Ague mā zi cu'ah_u, çua hinguí mbǎmhm_u te ra n'ua dá sǎgǎhe p'ua ja ra 'bǎfi? Mǎnte ra pa dá xi'ah_e rá hya Oja, ra pa ra xui dá mpǎcǎhe ngue da taha te dí sihe. Porque hindá negǎhe ngue di toca'ah_u ra gasto.

10 Ya guí pahmu, da gue'Oja padí, ngue hinjonni 'yǎc'ǎi da zǎ da 'yǎna ngue hinga gue'a te dá n'yogǎhe. Hin tema hya bi thinngǎhe. 11 Xquet'a ya guí pahmu na ra hya ya xtá o'ah_u n'yu, dá hatá ra ts'edi ni mmǎi n'na ngu n'na'ah_u. Tengutho di japyø basi n'na ra papá 'mø i fǎdi, dá ja'ah_u p'ua. 12 Dá xi'ah_u ngue guí n'yoh_u xanho tengutho nne Oja ngue gdi n'yoh_u. Porque Oja bi zon'nah_u ngue guí n'yoh_u to di manda. 'Ne guí pahmu ngue gue'a tate'a.

13 Nuya hindí säya dadí ja mammadigǎhe Oja conná ngue'ah_u. Porque nu'mø mā xi'ah_e ra hya, hinga 'yǎmhm_u ngue rá hya ra ja'i gǎ 'yǎc'ǎih_u. Sinoque bi dinní mmǎih_u ngue majuaní rá hya Oja. Conná guehna ra hya guí ǎc'ǎih_u, ya man'na man'na gní n'yoh_u xanho. 14 Ya gǎ sǎhu ra n'ua mā zi cu'ah_u, ngue bi zǎ'a ni mmǎnguh_u. Gá thohmu tengutho bi thohyø 'yǎc'ǎi thanne Oja p'ua ja ra häi Judea. Porque nu'ua, xquet'a bi zǎ ra n'ua ngue bi zǎhyø mmijudíoh_u. 15 Nu'ua yø judío'ua p'uya, gue'ua bi hyo mā Hmu_u ra Jesús. Xquet'a xa hyopyø pøngahya Oja mam'mǎt'o. 'Ne nuya

'bex hĩnguĩ nne hapu da nuje. Nu'u yø judío'u, hĩnguĩ nnepe da hnuṁaṁho Oja. Xquet'a 'nεε ya, hĩnguĩ nnu ṁaṁho gátho mĩ'da yø ja'ĩ. ¹⁶ Porque nu'mø ṁa xihme ngue hĩnga høndyø judío ja ngue dĩ nyanyø te, nu'u yø judío'u, bi hεgahe. Gue'a ṁaṁ'na nĩ duxra ts'oqui'a p'uya. Pε nuyá, nuna Oja ya xa nzänni ngue guehya da thohra castigo ya.

-----
¹⁷ Ague ṁa zi cu'ahũ, nu'mø rá ts'utho xtá εcáhe p'u guí 'bũhmũ, εmmɛĩ dá bɛn'ahũ. Astá gue'mø ya, zant'a dĩ nne ga nnu'ahũ. ¹⁸ Nuga drá Pablo, n'na ndĩ ngu n'na ndĩ dí sänni ga mmähme p'u, pε ra zithu p'uya, dĩ nthĩnt'ĩ ngue orcahe.

¹⁹ Con n'na ra pähä dí tømhmũ ngue dá εp'u ṁa Hmuḁ Jesucristo. Porque dĩ njaje mpähä ga xihme ngue nuna ra hya dá xi'ahũ, gá 'yεc'εihũ xandønho. ²⁰ Janjuani ngue dadi johyagähe conná ngue'ahũ.

3

¹ Pε ya hindá hāt'ähe ngue xtĩ njarbutho ngue xta tho hman'na ra pa ngue to da map'u guí 'bũhmũ. Dá sännähe p'uya ngue dá cosegä'be ua ja ra hnini Atenas. ² Dá penhnä'be na ṁa cuḁ ra Timoteo bi ma bá nu'ahũ. Porque ṁa mmĩmmεfigähe na, dĩ mmpɛhmi Oja ngue dĩ mmangähe ra hoga 'da'yo

hya ngue ra Cristo. Bi ma di ha'ahũ ra ts'edi ngue hindĩ nts'onni nt'εc'εihũ ja. ³ Hindĩ nnegähe ngue da gohni mmũ ngue'a ga ts'u'ahũ. Ya guí pahmũ ngue jatho ga säḁ ra n'u ngue da ts'ucjũ. ⁴ Porque nu'mø nmará 'bũcähe p'u guí 'bũhmũ, dá xi'ähe ngue jatho da ts'ucjũ, pε ya bi nja'a te dá xi'ähe ya. ⁵ Janangue nugähe, ya hindá tøm'ĩ ngue xtá thohma ṁaṁ'na ra pa, dá penhnä p'u ra Timoteo ngue da pä'a njuani te ja nĩ nt'εc'εihũ. Dí εngä nthambɛnitho ngue da dap'ahũ ra zithu 'nε nu'a ra 'bɛfi nná 'yogähe p'uya dĩ nts'onĩ.

⁶ Pε ya bá pengra Timoteo p'u guí 'bũhmũ, bi zøcua dí 'bũcä'be. Bá hya ra hya ngue xanzaqui nĩ nt'εc'εihũ, 'nε majuani gadi mmähmũ n'na ngu n'na'ahũ. Bi xicä'be ngue εmmɛĩ guí mbɛnje, 'nε guí nne guí nnuje, xi mmangugähe p'uya xquet'a dĩ nne ga nnu'ähe. ⁷ ṁa zi cu'ahũ, nu'a te ra hya bá hya na p'uya, bi hyu ṁa mmũ'be 'mø ṁa øcä'be te ja nĩ nt'εc'εihũ, madague'a n'na ra n'u dá n'yogähe. ⁸ A nuyá, ṁaṁ'na dí hagähe ra ts'edi ngue dí haxähe njuani ngue hĩnguĩ hɛhmũ'a ra Hmu Jesucristo.

⁹ εmmɛĩ dadi ja ṁammaḁigähe Oja conná ngue'ahũ. Porque nu'mø dá mat'Ojagähe, janjuani dadi johyagähe ngue xanzaqui nĩ nt'εc'εihũ. ¹⁰ Nuyá, ra pa ra xui dí äpähe Oja ngue da zä ga mmäcähe

p'ua ga nnuha. Dí nne ga xän'naha hanja'u yø hya tobe hinguí pahma xanho hanja. ¹¹ Da ne na Oja ma Papáha co 'neha ma Hmuha Jesucristo da 'yøt'e ngue ga mmäcähe p'ua guí 'bähma ngue ga nnuha.

¹² Da ne na ma Hmuha ngue man'na gdi padí guí mmahma n'na ngu n'na'aha, co 'ne'u hingyø 'yεc'ei guí mahma, tengutho nná ma'aha. ¹³ Da 'yøt'e ngue gui hyaha ra ts'edi gui hyehma p'ua ra nts'o. Porque dí nnegä ngue hin tema nts'o da din'naha Oja ma Papáha 'mø ra pa da εp'ua ma Hmuha Jesucristo co gätho'u da n'youi.

4

¹ A nuya ma zi cu'aha, jap'ua man'na ra hya ga xi'aha ya. 'Nε gue'a ra Hmu Jesús di 'dacrä ts'edi ngue ga o'aha n'yü na ra hya na. Ya xtä xän'naha m'met'o te ja ngue gdí n'yoha ngue di nu manho'aha Oja. 'Nε ya gue'a guí øthü'a ya. Pε dí nnegähe ngue man'na man'na gdí hyoni ha di nu manho'aha Oja. ² Ya guí pahma ngue nuya yø hya dá xän'naha, guehya yø hya di manda ra Hmu Jesús. ³ I nne Oja ngue guí cämfeñi guí unni mmaihü Oja. 'Yo to di 'yots'om'mäi.

⁴ A nu yø n'yoha, n'na ngu n'na di m'mahyø xisu, di nthati, pε da zupyø xisu, di madí. ⁵ 'Yo di nnepe ngue di m'ma mman'u yø xisu tengutho øthø ja'i hingui pa

Oja. ⁶ 'Yo guí nneha n'na ra xisu ngue ya 'bährá ndø. Porque ya xtä xi'aha m'met'o ngue nu yø n'yoha njap'ua, mathogutho ra castigo da jap'a Oja. ⁷ Porque Ojá, bi zongaha ngue ra nho gdá m'mahma, hingui nnechü Oja ngue ra nts'o gdá m'mahma. ⁸ Nu ra ja'i festho na ra hya dí xi'aha ya, hingra ja'i fespabi rá hya, sinoque guesε Oja fespabi rá hya. 'Nε guesε Oja bá penha Espiritu Santo ngue da mäxçaha ngue ga hehma p'ua ra nts'o.

⁹ A nu'a gñi mahni cüha, himma hyoni ngue ga ot'aha'a, porque Oja ya bi xän'naha te gdi mmahma n'na ngu n'na'aha. ¹⁰ 'Nε nuna ra hya dí xi'aha ya, gue'a guí øpahü gätho ma cüha 'bai ndap'ua bi zä ngue ra häi Macedonia na. Pε nuya ma zi cu'aha, dí ä'aha n'na ra mate ngue nu te guí øthü ya, hinga hønt'a gui 'yøthü'a, sinoque man'na man'na ngue gdí mmahma. ¹¹ Damí ja ndummai guí m'ma mmanhoha. Gue'a te ni 'befise gui 'yøthü, hingui nthintha yø asunto mi'da yø ja'i. Damí mpehma tengutho ya xtä xi'aha. ¹² Janangue hinte gui 'behma. A nu'u yø ja'i hingyø 'yεc'ei p'uya, di respecta'aha.

-----

¹³ Ague ma zi cu'aha, di nnegähe ngue guí pahma hanja'u yø 'yεc'ei ya xandü. Nu'mø to bi dü, 'yo di tü ni mmaihü tengutho øtyø ja'i

hĩnguĩ pa Oja, ngue tu yø mmũĩ 'mø to bi du. ¹⁴ Pɛ dí ɛc'ɛihũ ngue bi du ra Jesús 'nɛ bi bɛnnate m'mefa. Janangue nuyá, ma ga ɛc'ɛihũ ngue nu'ũ xandu 'nɛ ɛc'ɛi ra Jesús, nuna Oja da japi ngue da n'youi ra Jesús 'mø bá ɛcua mahøn'a.

¹⁵ Janangue nuyá, dí nne ga xi'ahũ xanho hanja na ra hya bi xãngahũ ra Hmũ Jesús. A nu'ũ yø 'yɛc'ɛi di 'batho'a ra pa da ɛp'ũ ra Hmũ, hĩndĩ m'met'o ngue da ma di nthɛui ra Hmũ. ¹⁶ Porque nu'mø bá ɛhra Hmũ di 'yɛ mahɛts'i, nu te da ne da 'yøt'e, da ma nts'ɛditho. Co 'nɛ'a ra anxɛ 'bet'o ngue yø anxɛ Oja, xquet'a da ɛnna hya. 'Nɛ da nya rá corneta Oja. A nu'ũ to ya xandu 'nɛ ɛc'ɛi ra Cristo, rá mudi di bɛnnate yø do'yo'ũ. ¹⁷ A nu'ũ yø 'yɛc'ɛi di 'batho, 'da di ts'ixtho maya bi ja yø guĩ. Ja danĩ nthɛui p'ũ ra Hmũ. Ya 'dap'ũ di m'mahmũ para zantho ra Hmũ p'ũya. ¹⁸ Janangue nuyá, co nuna ra hya dí xi'ahũ ya, damĩ nhyathũ ra ts'edi n'na ngu n'na'ahũ.

5

¹ A nuya ma zi cu'ahũ, hĩmma hyoni ga ot'ahũ hanja ra hya ngue hĩnguĩ fadi tema pa, tema ora da ɛp'ũ ra Hmũ. ² Porque ya guĩ pahmũ xanho ngue hĩjonguĩ padĩ tema pa da ɛp'ũ ra Cristo. Nu'mø 'yo ra bɛ ngue ra nxuĩ, hĩjonguĩ padĩ tema ora da zøp'ũ ja ra ngu, njarbatho ra hya dí xi'ahũ ya. ³ Da gue'a ra

ora ngue dadi n'yɛmbyø ja'i ngue ya 'bũmmãho, hĩn tema hya. 'Nɛ da gue'a ra ora'a p'ũya ngue di nja ra ndate. Nthambɛnĩtho da zøhø, tengutho 'mø bi zønna ora di m'mɛn'a n'na ra xisu ha rá basi. Ya hĩnha di mpommĩ.

⁴ Pɛ nuya ma zi cu'ahũ, ya hĩnguĩ 'bũ 'bɛxuihũ ya. Janangue nu'a ra pa da ɛp'ũ ra Hmũ, hĩnga nthambɛnĩtho da zũ'ahũ. Hĩndĩ nja'ahũ tengutho øt'a n'na ra bɛ, ngue nthambɛnĩtho sømp'ũ ha søni.

⁵ Porque gãtho'ahũ ya gnĩ n'yohũ'a ra nyot'i ja ngue ra pa, ya gá hyɛhmũ p'ũ'a ra nts'o ja 'mø ra xuĩ.

⁶ Janangue nuyá, hĩnguĩ ja ngue 'nɛcju da njot'i ma n'yomfɛnĩhũ, tengutho mi'da yø ja'i ngue njot'i yø n'yomfɛni. Sinoque nne ngue ga n'yomfɛnĩhũ xanho. ⁷ Nu'ũ aha, ra xuĩ aha. Nu'ũ iti, ra xuĩ iti. ⁸ Pɛ nuju, ya dá hɛhmũ p'ũ ra 'bɛxuĩ. Ya nná 'yohũ rá nyot'i Oja ya. Ma ga sãmma mmũihũ ya ngue hĩnda dajpahũ ra nts'o. Da zɛhma nt'ɛc'ɛihũ i ja. A nuyá, ma ga mmahmũ n'na ngu n'najũ. Ma ga segurahũ ngue da yanju Oja. ⁹ Porque hĩmbi zãn'Oja dá m'mahmũ ngue ga thohmũ ra castigo. Sinoque bá sãnni ngue gda nyãmhmũ na ma Hmũhũ Jesucristo. ¹⁰ Ra Jesucristo bi du conná nguɛcju. Janangue nu'mø bá ɛhɛ, ngu'ũ xandu, ngu'ũ di 'batho, 'dap'ũ ga m'mahmũ para zantho. ¹¹ Damĩ hyutho ni mmũihũ 'nɛ damĩ hya ra ts'edi n'na ngu n'na'ahũ,

tengutho guí øthú ya.

-----
 12 Ague mā zi cū'ahú, dí nnegāhe ngue gui 'yørpahú masu'ú yø mēfi Oja dí mpep'ú guí 'búhmú. Porque guehya bi huan'Oja ngue dí m'met'o p'ú guí 'búhmú ngue dá xān'nahú rá hya Oja.
 13 Rāngue ørpabi rá 'bēfi Oja, jatho ngue guí nnu mānhohú, dami māhmú. 'Nē 'yo gadi njunthú p'ú guí 'búhmú.

14 Dami hyahú rá ts'edi gui xihmú'ú to hinguí nne dí mpefi ngue 'yo dí njap'ú. Dami hāthú rá ts'edi'ú yø jā'i 'bú ndummuí. 'Nē dami hyonnbahú ha di zacyø nt'ēc'ēi yø jā'i tobe hinguí nzaqui yø nt'ēc'ēi. Dami serpahú te gā 'yo. 15 Dami mfāhmú, 'yo to dadi cosra nts'o t'ørpabi. Hante gue guí n'yørpahú rá nho n'na ngu n'na'ahú, co 'nē'ú hingyø 'yēc'ēi gui 'yørpahú rá nho.

16 Hangu rá pa guí johyahú. 17 'Nē hangu rá pa guí mmat'Ojahú. 18 Zant'a dami ja māmadihú Oja, madague'a ja'mø ja te guí thohmú. Porque Oja, guehna nnepe dá 'yøt'e te'o gā tēna Cristo ná.

19 'Yo gui tācju'a te nne dá 'yøtra Espíritu Santo. 20 Dami 'yørpahú masu'a te mmanyø pøngahya Oja, 'yogui fēsthohú rá hya. 21 Dami hyacju xanho rá güenda ngue'mø majuaní ngue rá hya Oja mma, ogue rá hyasē mma. Nu'mø guí haxhú njuani ngue majuaní rá hya Oja mmaná ja'i, dami 'yēt'a

mmaihú'a te i mma. 22 Dami hyehmú p'ú'a te gāma nts'o i ja.

23 Nuná Oja ya dá nhojpahú, dá 'yøt'e ngue guí unni mmaihú xandønho, guí nsuphú, dá māt'a ní tehú, 'nē dá māt'a ní do'yohú, hin temā nts'o dí nēqui 'mø rá pa dá εp'ú mā Hmu hú Jesucristo.

24 Nguna dá 'yøt'Oja, porque guehna bi zon'nahú ná 'nē hinguí hēc'ahú ná.

-----
 25 Ague mā zi cū'ahú, dami marchahú Oja.

26 Dadi zengua gātho'ahú.

27 Guehna rá Hmu di hacā rá ts'edi te dí mma. Dí xi'ahú ngue nu'ú gātho mā zi cūhú, jatho ngue dí mpeti para ngue dá 'yøde te mmaná carta ja ua.

28 Nuná mā Hmu hú Jesucristo di jap'ahú. Dá ngut'atho.

2 Tesalonicenses Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mεnnba yø 'yεc'εi Tesalónica.

1 Nügä drá Pablo, conna Silvano 'nεhra Timoteo, dadi zenguagähe'ü ma zi cühu yø 'yεc'εi rá m'map'ü ja ra hnini Tesalónica. Gue'ahü yø ja'i Oja ma Papáhu, co 'nε'a ma Hmühu Jesucristo. 2 Dí nnegähe ngue guehya di jap'ahü ya 'nε da hyut'a ni mmühü.

-----
3 Ague ma zi cü'ahü, zant'a dadi ja mammadigähe Oja conná ngue'ahü. Ní 'yup'ü ngue gue'a ga øthe'a, porque ni nt'εc'εihü i ja, man'na ni hyuxtho. 'Nε xquet'a man'na man'na gadi mmahmü n'na ngu n'na'ahü. 4 A nucεgahe p'ü ha nná mähme, nup'ü di mpeti yø ja'i Oja, i jaje mpähä ngue dí xihme yø ja'i hanja ni nt'εc'εihü. Nu'a te ra n'ü guí sähü ngue sähü yø ja'i, gä guí sethü.

5 Nuyá, guí sähü ra n'ü ngue guí εc'εihü rá hyä Oja. A nu'a ga dū ni nt'εc'εihü, gue'a guí nεqui'a ya ngue gä xanho te øt'Oja. Gue'a di zadi ngue gui thohmü p'ü di manda Oja'a.

6 Pε ní 'yup'ü di ün'Oja'ü te'o di ün'ahü. 7 A nuju ngue dí sähü rá n'ü, da 'yεhra pa da zεp'ü'a rá n'ü dí sähü. Di n'nacjü rá ts'äya 'mø ra pa da εp'ü

ra Hmü Jesús. Nuna di 'yε mahεts'i, da n'youi yø anxε ja yø ts'edi. Nu'mø bá εhε, dadi yoxni tengutho gui yoxni ra sibi. 8 Di 'yεhε da menhna castigo gätho yø ja'i hinxä mba Oja, 'nε hinxä 'yεc'εi ra hoga 'da'yo hyä i hma ngue hanja'a ra Hmü Jesucristo. 9 A nuyä yø ja'i ya, da ma ra castigo, di m'medi para zantho. Da ma ma'ueque p'ü ja rá hmi rá dä ra Hmü Jesús. Nup'ü da 'yudi hague ngu gangu rá ts'edi i ja, ya hindi njapi di m'map'ü ngue da nu. 10 Nu'a ra pa da εp'ü ra Hmü, gätho yø 'yεc'εi da 'yεspabi 'nε da danne. Xquet'a 'nε'ahü gui m'mahmü p'ü ngue gä 'yεc'εihü na ra hyä dá xi'ahü.

11 Janangue nuyá, zant'a di mmat'Oja gähe conná ngue'ahü. Dí äpähe Oja ngue nu'a ra hyä i zon'nahü ngue gdí n'yohü, gue'a gdí n'yohü'a. Dí äpähe Oja ngue nu'a te gä ra nho so ni mmüi gui 'yøthü, di hä'ahü ra ts'edi gui 'yøthü. 'Nε di hä'ahü ra ts'edi gui 'yøthü'a te gä ra nho rá nsäui ni nt'εc'εihü i ja. 12 Nu'mø da nu yø ja'i ngue guí 'bühmü xanho, yø ja'i da nu mansu ra Jesucristo. Xquet'a 'nε'ahü da hnu mansu'ahü p'üya ngue guí n'yohü ra Jesús. Nguna di nja conná guehrá mate Oja 'nε conná guehrá mate ma Hmühu Jesucristo.

2

1 Ague ma zi cü'ahü, da εp'ü ma Hmühu Jesucristo ngue di pεrchü 'dap'ü ga m'mahmü.

Dí nne ga xi'ahua te 'be'a ja ngue di nja. ² Nu'mø to da 'yεn'ahua, ya da guehra pa jap'ua da zøhra Hmu ya, da 'yεna, 'yo sä dadi fe'ni mmaihua. 'Yo guí εc'εihua te da ma, madague'a da 'yεna ngue Oja di be'nnbi te i mma, ogue da 'yεn'ahua ngue go dá ot'ä ra sαcua n'youi yø hya da xi'ahua. ³ Xinda hangu da si'ahua, 'yo gadi n'uni da thä'ahua. Porque hante da zønna pa da εp'ua ra Hmu, i jatho ngue rá mæditho di n'yo yø ja'i ngue dyø mmejmahya, da gohi ngue yø nsuiui Oja. Nu'mø bi nja na ra hya na, ja di nequi p'ua ra ja'i ngue tate ja rá ts'oqui p'uya. 'Ne guehna ya xpä ts'ännbi ngue da ma ra castigo. ⁴ Nuna guehna da bøni ngue da zambabi'a te gä thanne yø ja'i na, da gue Oja da zui. Hønsε na da ne ngue da ma nthanne na. 'Ne da mip'ua ja rá nija Oja tengutho 'mø ngue da guehna Oja na. Da 'yεmp'uya: "Nugä, guecä Ojagä ya", da 'yεna.

⁵ Dami be'mhma'a ra hya dá xi'ahua 'mø dambí 'bucä p'ua guí 'buhma. Guí nnu ngue dá xi'ahua tengü na ra hya na. ⁶ Ya guí pahma te 'be'a samya ngue hingui nequi nts'edi, hante ngue da zønna pa bá ts'ännbi ngue di nequi te'o na ra ts'oc'εi na. ⁷ Tobe hindi nequi xandønhø'a te gä rá ts'edi ra nts'o, pε nu'a ra nts'o, ya i ja. Høntho ngue hindi unna nt'edi'a to sammj ngue di nequi xanho te'o ni ja'i na dí xi'ahua. ⁸ Pε nu'mø bi zønna pa di t'unna nt'edi da 'yuhra

ts'edi, ya di nequi na ra ts'oc'εi dí xi'ahua p'uya. Pε nu'mø bá εp'ua ra Hmu Jesús, ya da hnu ngue mathoguiho ja rá ts'edi, porque conná hyanetho di hyo na ra ts'oc'εi na.

⁹ Nu'mø bi nequi na ra ts'oc'εi na, ra zithu'a di hatra ts'edi. Da hnu ngue ja rá ts'edi da 'yøtyø hmεya hinjongui sä da 'yøt'e. Gue'a di nhäte'a p'uya. ¹⁰ Xants'o te gätho da 'yøt'e. 'Dama 'dan'yo te gä da 'yøt'e, da hyoni ha di hyätyø ja'i ja ngue di m'mædi. Nu'a di m'mædi ngue himbi ne xta mbahna ra hya majuanj. 'Ne guehna ra hya xtj nyanyø te yø ja'i na. ¹¹ Janangue Oja di japi ngue da thätya yø ja'i ya, da 'yεc'εi'a ra hya ngue ra fehni. ¹² Gue'a di ma ra castigo gätho ya yø ja'i, ngue himbi 'yεc'εi na ra hya majuanj. 'Ne hønt'a te yø nts'o ga 'yo nnu manho.

-----

¹³ Ague ma zi cu'ahua, nuna ma Hmuha Jesucristo di ma'ahua. Janangue nuyä, zant'a jatho ngue ga ja mammadigähe Oja ngue te bi 'yøt'ahua. Porque rá mæditho bi huan'nahua Oja, ya xpä nzänni ngue di nyänni teha. Nu'mø gmj 'yεc'εihua na ra hya majuanj, ra Espiritu Santo bi 'yøt'e ngue gä sohü rá 'yε Oja. ¹⁴ Dá xi'ahua ra hoga 'da'yo hya, guehna ra hya i zon'nahua Oja na. I nnepe ngue di toca'ahua na ra nho jap'ua ha 'buhma Hmuha Jesucristo. ¹⁵ Janangue nuyä ma zi cu'ahua, di ndu xanho

nī nt'εc'εih_u ya. Mān'nān'yo mī 'yōt'e ngue guí pumbεnīh_u ya yō hyā dá xān'nāseh_u. Dā gue'u yō hyā dá orp_u ja rā carta dá pεn'nāh_u p'_u, mān'nān'yo mī 'yōt'e ngue guí pumbεnīh_u.

¹⁶ Bī macj_u Ojā mā Papáh_u, 'nε bi 'dacj_u rá mate ngue bi hoga mā mmāih_u para zāntho. Xquet'a dí tōmh_u a rā nho di 'dacj_u Ojā m'mεfa. Dā ne Ojā co 'nε'a mā Hmūh_u Jesucristo di jap'ah_u. ¹⁷ Dā ne Ojā ngue di hātrā ts'edi nī mmāih_u 'nε guí dā'nī n'yomfεnīh_u ngue nup'_u guí yah_u, rā hyā xtāno guí māmh_u. Nu'mō te guí øth_u, gā dā gue'a te xāno guí 'yøth_u.

3

¹ Hønt'a di 'bεhya mā zi cū'ah_u, damī marcahe Ojā, n'nāmh_u mā ngue nup'_u dí mmāngāhe rá hyā mā Hmūh_u, xtāngu yō ja'i dā 'yεc'εi tengūtho bī njap'_u guí 'būhm_u. ² Xquet'a damī marcahe Ojā n'nāmh_u mā ngue dā yāngāhe Ojā ngue'a te mbεnngāhe yō ts'oc'εi. Porque hīngā gātho yō ja'i dā 'yεc'εi rā hyā dí mmāngāhe.

³ Pε nu'a rā Hmū hīngūi hεgah_u a. Dā 'yōt'e ngue guí hyāh_u rā ts'edi 'nε dā yān'ah_u ngue rā nts'o. ⁴ Dādī seguragā ngue di mfāxte rā Hmū. Janāngue dí pacā ngue nūnā te rā hyā gā 'bεp'ah_u, guehnā guí nne guí 'yøth_u nā, hīndā 'yεhrā pa guí fεsthoh_u nā rā hyā nā.

⁵ Dā ne Ojā ngue dā dīnnī mmāih_u a te guí mā'ah_u Ojā. 'Nε dā 'yōt'e ngue guí sēti hangū rā n'ū guí thohm_u tengūtho rā Cristo bi zēti hangū rā n'ū bi thogui.

⁶ Ague mā zi cū'ah_u, mā Hmūh_u Jesucristo di 'dacāhe rā ts'edi gā xi'āhe nā rā hyā gā mmanya. Nu'ū mā cūh_u hīngūi nne di mpefi, 'nε hīngūi haxrā hyā dá xān'nāh_u, ogādī nsixh_u u. ⁷ Ya guí pah_u te gdī 'būhm_u, hīn temā ndānhyēi gā nūrcahe. ⁸ Hīnjondā āptho te dá sihe. Sinoque dá honī ha dā japi te dí homh_u me. Rā pa rā xūi dá mpefi ngue di tāhā te gā sihe, porque hīndā negāhe ngue di toca'ah_u rā gasto ngue te dí sihe. ⁹ Madague'a ní 'yup'_u xcā māngāhe ngue xquī fāxcahe, pε hīnte dá māngāhe. Sinoque dá mpeh_u me para ngue gā ut'āhe te ja ngue gdī n'yoh_u. ¹⁰ Porque nu'mō dāmbā m'mucāhe p'_u guí 'būhm_u, guehnā rā hyā dá xi'āhe nā, dá māngāhe ngue nu to hīngūi nne di mpefi, ya hīndī nsih_u mε. ¹¹ Dí øcāhe n'nā rā hyā ua, ngue 'bū i'da nī amigoh_u hīngūi nne di mpefi. Nu'a te gā 'yo, hōndyø ja'i di ats'i te gā 'būi para ngue dā zāp'_u di c'a. ¹² A nūya yō ja'i njap'_u, guesε rā Jesucristo di hacje rā ts'edi ngue gā xifi ngue 'yo nīmantho di orpabi yō ja'i, njuantho dā mā rā 'bēfi dā dāhā te dā zi.

¹³ Ague mā zi cū'ah_u, 'yo guí sāyah_u, hangū rā pa damī

'yøth_u r_a n_ho. ¹⁴ N_u'mø ton_i
 j_a'i d_a 'y_εn_a ngue h_inda 'y_εc'ε_i
 n_a r_a h_y_a d_a cuat_ähe ua ja r_a
 carta ja ua, 'yo g_ad_i nsixh_u,
 n'namh_m_a ngue d_a m_εs_r_a
 sä. ¹⁵ P_ε 'yo gu_i øt'e ngue
 n_i ns_uiui. Sinoque d_am_i
 h_εj_pah_u'_a te øt'e, porque n_i
 c_uh_u.

-----
¹⁶ N_un_a m_a Hm_uh_u Jesu-
 cristo gueh_n_a d_a z_a d_a h_yut'a
 n_i mm_uih_u n_a. D_a ne ngue
 h_inda h_yεc'ah_u hang_u r_a pa.
 N_u'mø tem_a h_y_a gu_i thoh_m_u,
 d_a h_yon_i ha di j_ap_i ngue d_a
 h_yut'a n_i mm_uih_u, h_ønt'a bi z_a
 m_ah_y_a gu_i thoh_m_u.

¹⁷ N_ug_uj dr_a Pablo con_m_a
 'y_εε n_n_a cuat_ä n_a r_a letra
 ja ua ngue n_n_a z_εngua'ah_u.
 N_u'mø d_ad_i firmag_a m_a carta
 'mø bi gua'a nt'ot'i, gueh_n_a r_a
 h_y_a ja ua d_ad_i cuati: ¹⁸ N_un_a
 m_a Hm_uh_u Jesucristo di j_ap_i
 g_atho'ah_u. D_a ng_ut'atho.

1 ra Timoteo

Ja uá rá mudi ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mēnba ra Timoteo.

1 Nūgā drá Pablo, rá representantegā ra Jesucristo. Nūya bi 'yēxqui, gueſe Oja, nūnā rā Yante, co 'nēhna rā Hmū Jesucristo bi 'yēxqui. 'Nē dí pahmī ya ngue conná nguehṛa Jesucristo dī nja'a te gā dí tōn'ui ya ngue dī nja. ² Ague Timoteo, dādī zēngua'i. Pē nū'mø dá bēn'a'i, xøgue ēntho majuañi ngue mā ts'ant'u'i p'u nnā bēn'i. Porque go dá ja'i gā 'yēc'ei nā rā hyā guí ēc'ei ya. Dí nnegā ya ngue nūnā Oja mā Papáui co 'nēhna mā Hmūui rā Jesucristo, di jap'a'i, di huēc'a'i, 'nē dā hyut'a nī mmāi.

-----
³ Damba soc'a'i p'u ja ra hnīni Efeso. Nū'mø mā thogui, dá magā p'u ja rā hāi Macedonia, dá xi'i ngue guá cop'u Efeso. A nuyá, dí nnegā ngue guí sigue guí m'map'u, porque jatho ngue nū'u yø fēhñi xānnbāte xānnbāte p'u, guí hejpbāi. ⁴ Guí xifi ngue 'yonī mantho di xānnbāte'u yø cuentotho. Porque nuyá, hīnha rá nze GUI xānnbāte'u yø hyā bá øtyø ndiua manjam'mø. Pē nūya yø hyā ya, hōndrā njunt'i n'youi, hīnte nī bōntho. A nūnā rā hoga xādi rá n'youi

mā nt'ēc'ēihū, guehna nne Oja ngue gā xānnbāhū yø ja'i nā.

⁵ Dami hejpbāi ya dí xi'i ya, n'namh mā ngue gātho yø 'yēc'ei dī mmađi n'na ngu n'na. Para ngue dā zā dī mahrá mmic'ēiui n'na, jatho ngue dā hyep'u rā ts'on'yomfēni, nū'a te rā nho padī, gue'a dā 'yøt'a. 'Nē hīmma xøts'etho dī nēqui ngue ja yø nt'ēc'ei. ⁶ Porque 'bū i'da yø ja'i ngue ya bi hyep'u nā rā hyā dí xi'i, hōndrā njun'mahya nne. ⁷ I nne dā t'ēmbi ngue padī xānho dī nxānnbāte rá ley Oja. I ya manzaqui 'mø xānnbāte. Pē hīmma juāni ngue tīnyø mmāi hanja'a rā ley i nne dī nxānnbāte.

⁸ Nūnā rā ley gā 'yo yø judío, ya dí pahmī xānho te mma. Pē jatho ngue dā fađi hanja ngue bi ma nt'ot'i nā rā ley nā. ⁹ Nu'u yø ja'i ya øtra nho, ya hīn temā ley di ja ngue dā hyāspa rā güenda. Nūnā rā ley, bi ma nt'ot'i para ngue dā hyāspa rā güenda yø ja'i fēstho rā ley. Haspa rā güenda yø mmējmahya. Haspa rā güenda yø ts'oc'ei øtyø ts'oqui. Haspa rā güenda yø ja'i ngue hīngui sū Oja 'nē hīngui ēc'ei. Haspa rā güenda yø ja'i ho yø papá, ogue ho yø mamá, ogue ho yø mmic'ēiui. ¹⁰ Haspa rā güenda yø 'yots'om'māi. Haspa rā güenda yø n'yohū ørpe tengutho 'mø drā xisu yø mmīn'yohūui. Haspa rā güenda'u yø ja'i ahyø mmic'ēiui ngue sīts'i

yap'atho. Haspa rā güenda yø mambethani. Haspa rā güenda yø ja'i ngue mmanna fehni 'nε εxa ntestigo Oja ngue εna majuanj te mma. Haspa rā güenda gätho yø ja'i festho na majuanj ngue rā hoga xädi. ¹¹ Nunā rā hoga xädi naya, rá n'youi rā hoga 'da'yo hya. Nuná, di 'bejpagui'a mā maça Ojai ngue ga xihyø ja'i.

-----
¹² Nunā mā Hmuui rā Jesucristo di 'dacra ts'edi ngue dí mmambrá hya. Dadi ja mammadigä na, porque guehna bi nū manhogui 'nε bi 'yεxqui ngue ga øtra 'befi bi 'daqui. ¹³ Bi 'yøt'e ngue drá mεfigui madague'a xtá nū man'ugä mam'et'o na rā Jesucristo. Porque xtá mangä yø amhya co nuna, 'nε nmi sacä'u yø ja'i mi εc'ei na. Pε bi huεgagui Oja, porque pa Oja ngue hindí padí te dí øt'e ngue tobe hin mará 'yεc'ei. ¹⁴ Nunā rā Hmu, mathoguitho rá mate bi 'daqui. Ngue ya dí n'yo'be rā Jesucristo, nuna di hacra ts'edi ngue man'na di ndu mā nt'εc'ei, 'nε øt'e ngue man'na man'na gdá madí.

¹⁵ Nunā rā hya ga xi'i ya, majuanj na, 'nε guehna rā hya jatho ngue da 'yεc'ei gätho yø ja'i na: ngue rā Jesucristo bá εcua ja rā ximhäi ngue da yanyø ja'i ja yø ts'oqui. Nuya yø ja'i di mmangä ngue ja yø ts'oqui ya, pε man'na mā datho mi ja mā ts'oquigä. ¹⁶ Pε bi huεgagui

Oja n'namhma ngue da fadi ngue rā Jesucristo bi zeti te gä dá ørpe, conque nugui mathoguitho ja mā ts'oqui. Gue'a gui nεqui'a ya ngue gätho mi'da yø ja'i xquet'a di punnbabi Oja 'mø bi 'yεc'ei rā Cristo, ya di unna 'da'yo te para zantho. ¹⁷ Janangue nuyá, jatho ngue da t'εspabi Oja para zantho. Porque nū te gä ja, go di manda Oja para zantho. Guehna Oja para zantho hinjam'mø da du, 'nε hinjonni ja'i di sä da nū. Hinjom man'na tengu na. Guehna jase rá mfadi. Da ngut'atho.

¹⁸ Ague mā ts'ant'u'i Timoteo, nuna rā hya dí xi'i gui 'yøt'e, di nthui na rā hya bi bennbabi Oja yø pøngahya 'mø yø pa xa thogui, guehya bi mā ngue di nja ni 'befi. Nunā rā hya dadi 'bep'a'i ya, dami hya rā ts'edi gui 'yøt'e gätho'a te rā 'befi bi 'da'i Oja ngue gui 'yøt'e. Di ndu ni nt'εc'ei. 'Yo di tap'a'i rā nts'o. ¹⁹ 'Bu i'da yø ja'i padí xanho ndana rā hya hinni 'yup'u da 'yøt'e, pε gue'a øt'a. Gue'a gui ts'onnyø nt'εc'ei'a p'uya. ²⁰ Nguna rā hya bi 'yøtra Himeneo 'nεhra Alejandro. Nuya yo nc'ei ya, dá dāpra zithu para ngue da badi hanja te øt'e. Porque hingui ho ngue da nømman'u Oja p'u ha ya.

2

¹ Rá maditho dí xi'i ngue gui xifi gätho yø 'yεc'ei ngue da marpabi Oja gätho yø ja'i

ndap'ʰ bi zä. Da 'yäpi ngue da mäxyø ja'i na Oja. 'Nε di ja mam̄madi Oja yø ja'i ngue'a rá 'bäxte Oja da 'yøt'e. ² Da marpabi Oja yø dast'abi. Da marpabi Oja gätho yø ja'i ja yø cargo. Porque gäthogahʰ dí nne ngue ga m'mamma pähähʰ, hīn temma hya, n'nammā ngue co n'na ra pähätho gdá thannehʰ Oja 'nε da zäp'ʰ ga n'yo manhoʰ. ³ Ma datho mahyonitho ngue ga mmarpahʰ Oja gätho yø ja'i, porque guehna nnu manho Oja ma Yantehʰ na. ⁴ Porque Oja, nnepe ngue xøgue gätho yø ja'i di nyanyø te. 'Nε nnepe ngue da dīni xanho yø mm̄ai yø ja'i hanja na ra hya majuanī. ⁵ Nuna Oja, n'natho i 'bui. 'Nε xquet'a n'na nc'εitho na da zä da 'yøt'e ngue di nhojpauī Oja yø ja'i, guehna ra Jesucristo na. ⁶ Ra Jesucristo bi n'unī bi tho ngue bi gurpabi yø ts'oqui gätho yø ja'i. Nu'mø mi zønna pa bi nja na ra hya na, ya bi nεqui xandønho p'uya ngue Oja nnepe ngue gätho yø ja'i di nyanyø te. ⁷ Janangue bi 'yexcagui Oja ngue drá representantegä ra Cristo. 'Nε penngagui ndap'ʰ bi zä ya ngue ga ma xihra hya yø ja'i hīngyø judío. Nuna ra hya majuanī di εc'εiui, guehna ga xännbabi yø ja'i na. Guí padi xanho ngue majuanī te dí xi'i, 'nε guí padi ngue hīndí fehni porque dí εc'εi ra Cristo. ⁸ Dí nnegä ngue ndap'ʰ bi zä da mat'Oja gätho yø n'yohʰ. Nu'mø εns'yø 'ye yø ja'i ngue

mmat'Oja, di unyø mm̄ai Oja, di ja manho yø mm̄ai, hīngue di danzø yø mm̄ai ngue dadi njunt'ui yø mmic'εiui.

⁹ A nu yø xisu, 'yo dadi 'yεx'mø bi nhoqui. Hīngra n'yεts'i di hocyø ya. Hīngra n'yεts'i di hye ra ulu xammadi rá muui. Hīngra n'yεts'i di japyø oro ogue yø perla da japyø he. Sinoque da hye yø he tengutho yø he yø hoja'i, ngue hīndi 'yεts'i. ¹⁰ Nu'a di nejmanho yø xisu, da gue'a ngue ra nho da 'yøt'e. Porque yø xisu εc'εi Oja, mahotho 'mø di nεqui ngue øtra nho. ¹¹ Mente ra ora sännbabi ra hya yø ja'i, yø xisu 'yo sä di ya ngue da zohyø ja'i, di nja yø ts'u. ¹² Porque hīn dadi ungä ra nt'εdi ngue di nxännbate n'na ra xisu, sinoque ra xisu i ja ngue da 'yøxtho ra hya. Porque hīngui sä di m'met'o p'ʰ ha 'bahyø n'yohʰ ngue di manda. ¹³ Porque Oja, rá māditho bi hocra Adán, m'mefa p'uya bi hocra Eva. ¹⁴ Pε ra Adán hīmbi hyätra zithu'a, sinoque ra xisu'a bi hyätra zithu. Mi thätra xisu p'uya, ya gue'a ra ts'oqui bi 'yøt'a. ¹⁵ Pε ra xisu di nyanná te 'mø da 'yøtra 'bēfi bi un'Oja, ngue di tehyø basi. Høntho ngue ra xisu jatho ngue di nja rá nt'εc'εi, di mahyø mmic'εiui, di n'yo xanho, hīnda 'yεspi te ga 'yo.

3

¹ Nuna ra hya di mmangä, majuanī na. Ngue nu ra

ja'i nne rá cargo ngue di m'met'o p'ua ja rā nija ngue dra mamhya, xandõnho rā 'befi nne da 'yõt'e. ² Janangue nu rā ja'i ja rá cargo ngue 'bet'o rā hya, jatho ngue hin tema hya da thinnbi. N'na dra xisu da zi. Da zamrá mm̄ai. Di mfādi xanho. Da 'yõt'e ngue da hnu manho te ga 'yo. Di unna ts'äya p'ua ja rá ngu. Da badī xanho ha di japra hya di nxännbate. ³ 'Yo di iti. 'Yo dra nequisui. Di nja rá yemm̄ai. Da badī ha di hojpabi yõ ja'i di nsui. 'Nε hinga hõndra mēnyu di ma rá mm̄ai. ⁴ Da badī ngue di manda xanho p'ua ja rá ngu. Da 'yõt'e ngue dyõ 'yõde xanho yõ basi, 'nε di nja yõ ts'u yõ basi. ⁵ A nu'mø hingui padī di manda xanho p'ua ja rá ngu, ya hinda badī ha di japi di m'met'o p'ua ha di mpeti yõ ja'i Oja 'mø. ⁶ A nu'a rā n'yohua da t'ets'i ngue di bentrá cargo di m'met'o p'ua ja rā nija, hinda gue'a n'na rā n'yohua ngue ts'udra pa xa 'yεc'ei rā Jesucristo. Porque nthambēnitho di 'yεts'i. Ya da 'yõtra ts'oqui tengutho bi 'yõtra zithu manjam'mø ngue bi 'yεts'i 'nε 'da di mep'ua ja rā castigo. ⁷ Jatho ngue di n'yo manho n'namhma ngue nu'ua yõ ja'i hingyõ 'yεc'ei da nu mansu. Ya hinda zā ha di japyõ ja'i da 'yεmbi ngue hinga gue'a ga 'yo. Porque rā zithu emm̄ei honi ha di ts'onnbī ha ya yõ mamhya.

-----
⁸ A nu'ua yõ ja'i ja yõ cargo ngue fāxte p'ua ja rā nija, xquet'a ngut'atho ja ngue

da 'yõt'e, jatho ngue di nho ja'i, jatho ngue hīndi nhāte p'ua ha ya. Jatho ngue hīndi n'iti. Jatho ngue hinga hõndra mēnyu di ma yõ mm̄ai. ⁹ Nuna rā hya n'youi yõ nt'εc'ei i ja, guehna rā hya hīmmi fadi hanja na, guehna di nxännbate na rā hya na co gātho yõ mm̄ai. ¹⁰ Nuya yõ n'yohua ya, 'bet'o da hnu te ga 'yo. A nu'mø ngue ya hin tema nts'o bi thinnbi, ya da zā di nja yõ cargo ngue di mfāxte p'ua ja rā nija. ¹¹ Ximmangu yõ xisu fāxte p'ua ja rā nija, xquet'a di nεqui ngue dyõ hoja'i. Hīndyõ zate. Da zamyõ mm̄ai. 'Yo di hep'ua rá 'befi pefi. ¹² A nu yõ n'yohua ngue ja yõ cargo fāxte p'ua ja rā nija, n'na ngu n'na jatho ngue n'na dra xisu da zi. Pε da badī ngue di manda xanho p'ua ja rá ngu. Ngu yõ basi, ngu'ua hingyõ basi, da badī di manda xanho. ¹³ Porque nuya yõ n'yohua ja yõ cargo ngue fāxte p'ua ja rā nija, nu'mø padī xanho ha di japi da 'yõtra 'befi pefi, ya man'natho nnu mansu yõ ja'i. Ya säp'ua da hya rā ts'edi da ma hanja ngue εc'ei rā Jesucristo.

-----
¹⁴ Ague Timoteo, nugā dī xõnni ga mmap'ua ga ma nu'i. ¹⁵ Pε nu'mø hīmbi zā dá magā p'ua n'nahmantho, ya dī otra carta ja ua ngue ga pen'a'i p'ua. Porque dī nnegā ngue guī padī xanho hanja rā hya nuna ja ngue da n'yo yõ ja'i ya o rá 'yε Oja. Nuna Oja na, majuanī ngue 'bui. A

nuya yø ja'i Oja ya, guehya färpabi rá hya 'nɛ tɔxhma hyabi rá hya Oja. ¹⁶ Janjuani ngue mazihotho na ra hya di ɛc'ɛihɛ. Pɛ Oja bi 'yɔt'e ngue bi dɪnma mmaihɛ hanja na ra hya na, ngue ra Cristo bi nja'i. 'Nɛ ra Espiritu Santo bi 'yɔt'e ngue fadi ngue hin tema nts'o bi 'yɔtra Cristo. Da guehyø anxe Oja i nnu mansu. A nuyá, ndap'u bi zä i hma te'o na ra Cristo. 'Nɛ t'ɛc'ɛi gä rá nguni nximhäi. 'Nɛ bi zix Oja ngue i ma mahets'i.

4

¹ Pɛ ra Espiritu Santo njuantho xicɛ ngue nu'mø ni ma da gaxyø pa, di m'mhyø ja'i da hyep'u yø nt'ɛc'ɛi. Nu'u yø fehnɪ xännbate ngue ra zithu di bennbabi ra hya xännbate, go gue'u da den'nɛ. ² Nuya yø xännbate ya, ra fehnɪ na ra hya da ma ngue di hyätyø ja'i. Padi xanho ngue hinga gue'a te øt'e, pɛ 'be xingui tär'man'u yø mmäi'a te øt'e. ³ Nuya yø xännbate ya, xihyø ja'i ngue ɛmbi hin'yɛ ra nt'ɛdi di nthatyø ja'i. 'Nɛ xihyø ja'i ngue ɛmbi hinga gätho yø cosa sä ngue da ts'i. Conque Oja bá sänni ngue bá nja'a te ts'i n'namhma ngue nuya yø 'yɛc'ɛi di ja mammadi Oja 'mø bi zi'a te si. ⁴ Porque nu te gä bi hoc'a Oja ngue da ts'i, gä xanho. Hinguɪ sä ga ɛhmɛ ngue ja rá ts'oqui ra ja'i nu'a si te tini. Sinoque ma ga ja mammadihɛ Oja 'mø dí sihɛ'a te bá sänni ngue ga sihɛ. ⁵ Porque nu'mø t'äprá

mäte Oja ngue di japi te ts'i, Oja di japi te si ra ja'i.

-----
⁶ Nu'mø ngue nguna ra hya gui xännbabi'u ma cuhɛ ya, majuanɪ ngue gue'e rá hoga mɛfi'i ra Jesucristo 'mø. Dami hyani gui hyu'ni mmäi na ra hoga xädi ya xcá bent'i. ⁷ Pɛ nu'u yø hya te sãma cuento ngue hinga gue'a rá hya Oja, 'yo gui ørpa masu'u yø hya'u, porque hɪnte di muui. Dami hyoni ha di ndɛ xanho ni nt'ɛc'ɛi i ja. ⁸ Porque nu ra ja'i ngue xährá do'yo, di 'yani, man'na xanzaqui cohi ngue'a gui 'yani. Pɛ ma datho man'na xanhotho ngue di zacrá nt'ɛc'ɛi ra ja'i. Porque nuna ma nt'ɛc'ɛihɛ i ja, hinga høndra pa jap'u ga tinnbahɛ rá njapi Oja, sinoque 'nɛhra pa di 'yep'u. ⁹ Nuna ra hya na, guehna ngue majuanɪ na. 'Nɛ guehna mahyonitho da 'yɛc'ɛi gätho yø ja'i na. ¹⁰ Janangue nuyá, madague'a sɛcui yø ja'i ya, pɛ ma ga ho ma mmäi ga øt'ui ra 'bɛfi bi 'dacui Oja. Porque dí haxa njuani ngue nu'a ma Ojai i 'bɛ'a. 'Nɛ guehna ja ngue da yani gätho yø ja'i na. Pɛ nu'u yø ja'i di nyanyø te, guehya da 'yɛc'ɛi ra Cristo ya.

¹¹ Nu'mø gui xännbabi ra hya yø ja'i, nuya yø hya dí xi'i, guehya gui xihyø ja'i ngue da 'yøtya yø hya ya. ¹² 'Yo gui nne ngue hinjonda 'yøt'a masu ngue grá ts'ant'atho. Sinoque dami 'yu'a te ra nho ja ngue da n'yo yø 'yɛc'ɛi. Dami 'yudi ngue gui yamanho p'u ha

guí ya. Dami 'yudi ngue gadi mahni mmic'eiui. Dami 'yudi ngue ja xanho ni nt'ec'ei. Dami 'yot'e ngue da bahyo ja'i ngue ga ra nho gni 'yo. ¹³ Mente ga mmaga p'u, dami ja ndummui gui mmambrá hya Oja p'u ha di mpeti yø 'yec'ei. Dami opan'yu hanja ra hya. Dami nxänbäte xanho. ¹⁴ Nu'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija bi japyø 'ye p'u ja ni ya, ya bi xi'i te 'be'a ma hya nne'e Oja gui 'yot'e. Nuna ra 'efi bi 'da'i Oja, man'nan'yo mi 'yot'e ngue te sátho gui 'yot'e.

¹⁵ Nuya yø hya dí xi'i ya, dami ja ndummui ngue gui 'yot'e te dí xi'i. Dí nne ngue da nu yø ja'i ngue man'na man'na gdí padi ha gdí japra hya ngue da zä gui 'yørpe xanho rá 'befi Oja. ¹⁶ Dami mfädi xanho, 'ne dami mfädi ngue ga da gue'a ra hya ni 'yup'u gui nxänbäte. Nu'mø gui 'yot'e te dí xi'i, ya di nyanni te, da guehyø ja'i da 'yøxra hya gui mma, xquet'a di nyanyø te.

5

¹ Nu ra dac'ei ngue hinga gue'a te øt'e, 'yo gui ya manzaqui 'mø ga hejpabi te øt'e. Mahotho gdí zofo, gui 'yot'e como tengutho 'mø ngue ni papá'a ra dac'ei. A nu'u yø ts'ant'utho, gui 'yot'e como tengutho 'mø ngue ni n'yohu. ² A nu'u yø xisu ngue ya yø dac'ei, gui 'yot'e como tengutho 'mø ngue ni mamá. A nu'u yø hmute xisu, gui

'yot'e como tengutho 'mø ngue eni nu, pe ga ra nho gdi n'youi.

³ A nu'u yø 'danxu ngue hinjo'o to da hyonnbi te da zi, gue'u yø mmi'yec'eiui da mäts'i ngue di unni te honi. ⁴ Pe nu ra 'danxu ngue 'bahyø basi ogue 'bahyø 'bet'o, guehya yø basi na ra 'danxu høxyø xi ngue di unni te da zi. Porque yø pa xa thogui, gue'a rá mamá yø basi bi ja mmansu ga i nte. Janangue ni 'yup'u ngue di ja mmansu yø mamá yø basi 'mø bi ndac'ei. Porque gue'a nnu manho Oja'a ngue yø basi di ja mmansu to bi tede. ⁵ Pe nu ra 'danxu ngue 'base, hinjo'o to da hyonnbi te da zi, guehna ja ngue da mäxyø mmi'yec'eiui na. Porque hinda hont'a Oja nnøts'e 'ne hingui säya ra pa ra xui nzo Oja. ⁶ Pe nu ra 'danxu ngue gue'a te rá pähäse ga 'bui, ya hinda ma m'mäts'i. Porque nuna, emma 'bui pe tengutho 'mø ya xa ndu. ⁷ Guehna ra hya gui xifi da 'yøtyø 'yec'ei naya, n'namhma ngue ya hinjonda 'yembi ngue hinga gue'a te øt'e. ⁸ A nu ra 'yec'ei ngue hinda unni te 'be'a honna papá ogue rá mamá, ogue rá meni, guehna ra 'yec'ei ngue hinga 'yo'a te ra hya rá nsäui rá nt'ec'ei na. Man'na nu'u yø ja'i hingyø 'yec'ei hingui njap'u'u, man'na di unni te honyø dac'ei'u.

⁹ A nup'u ja ra lista ngue yø 'danxu gui 'yets'i ngue di mfäxte p'u ja ra nija, da gue'u

yø 'danxu ngue tho'i hyate njeya 'bui. 'Nε n'nat'a rá ndø xa m'mahmi. ¹⁰ Da gue'u yø xisu fadi ngue xa 'yøtra nho, xa tede xanho yø basi, xa unna ts'äya p'u ja rá ngu te'o hin'yua ha di nsäya ngue yap'u ní 'yεhe. 'Nε fadi ngue hīndi 'yets'i ha ya, di ja mmansu yø mmi'yεc'eiui. I fäts'i to sä ra n'u. Zant'a ngue hōndra nho di ho da 'yøt'e.

¹¹ Pε nu'u yø 'danxu ngue cohra jeya 'bui, 'yogui εts'i ngue di mfäxte p'u ja ra nija'u. Porque nthambenitho ngue da dīni to di nthatui mahōn'a, ya da hyep'u'a rá 'befi ra Cristo ørpe. ¹² Ya cohi ngue festho'a ra hya xa nhyøxmaxi ngue di mfäxte p'u ja ra nija p'uya. ¹³ Ogue da gohi ngue yø monni, ní yat'i ní bømp'u ja yø ngu. 'Nε hinga hōntho ngue yø monni, sinoque di c'a yø mmiç'eiui p'u ha 'yo. I manyø hya nu'u hīnni 'yup'u da ma. Nu'a te ga 'bähyø ja'i p'u ha søni, gä di nthint'i. ¹⁴ Janangue di nnegä ngue nu'u yø 'danxu ngue yø hmute xisutho di nthati mahōn'a, di m'mähyø basi, da mähyø ngu. Ya hīnda zä ngue toni ja'i da 'yεmbi hinga gue'a øt'e. ¹⁵ Porque 'bu i'da yø 'danxu ngue ya xa 'uegue, ya ørpabi rá pähä ra zithu.

¹⁶ Nu'mø n'na ra n'yohu ogue n'na ra xisu ngue ra 'yεc'ei, nu'mø bi n'nanxu n'na rá mēni, da mäts'i, di unni te honi. 'Yo di nnepe ngue gä go yø 'yεc'ei da hyonnbabi'a te rá gasto honi. Porque yø

'yεc'ei, gue'u yø 'danxu hīnjo'o to da hyonnbī te da zi, gue'u ja ngue da mäts'i, di unni te honi.

¹⁷ A nu'u yø n'yohu 'bet'o ngue øtra 'befi p'u di mpeti yø 'yεc'ei, jatho ngue εmmei da nu mansu yø ja'i. Da gue'u yø mamhya ho yø mmui di mpefi ngue xännbabi rá hya Oja yø ja'i, ma datho nne ngue da nu mansu yø ja'i ya. ¹⁸ Porque nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ra hya ngue εna: "Dami japi ngue di nsihmε ra ndani nuna nnehyø trigo ngue di ntagui, 'yogui turpabi rá ne", i εnna hya. Mahōn'a nt'ot'i ra hya ngue εna: "Nu ra mēfi øtra 'befi, ni 'yup'u ngue di t'unnä nzäbi".

¹⁹ A nu'mø ngue ma yapī n'na nc'ei'u 'bet'o p'u ja ra nija, nu'mø ngue hīnjo'o yoho ogue hyu yø testigo di ja majuanī'a te gui nyapi, 'yo gui 'yørpa masu'a ra yapate. ²⁰ Pε nu'a ma yapī nε majuanī ngue ja rá ts'oqui, dami hejpabi. Da nu gätho yø ja'i p'u gui hejpi n'namhma ngue nu'u yø ja'i da nup'u gui hejpi, ya da zu da 'yøtra ts'oqui. ²¹ Nuna ra hya dí xi'i ya, nuna Oja co 'nēhna ma Hmuui Jesucristo co 'nε'u yø maca anxe bí 'bu mahets'i øde te dí xi'i ya. Nu'mø gadi n'amigoui n'na ra ja'i, ogue hīn gadi n'amigoui n'na ra ja'i, pε nu'mø ja rá ts'oqui dami hejpahmabi. ²² Nu'mø ja ngue gui 'yets'i to di m'met'o p'u ja ra nija, 'yo gui nne ngue ra sønitho'a te gui 'yøt'e. Dami tømī, 'be gui nnu te ga 'yo

ra ja'i. Xi'mø gue gui 'yεx'a n'na nc'ei, nu'a fadi ngue ja ra ts'oqui, 'yo guí nne da 'yεn'a'i yø ja'i ngue guí nnu manho'a ra ts'oqui øt'a gui 'yεts'i. Pε nu'i, 'yo tema nts'o guí øt'e.

²³ Ague Timoteo, nu'mø ngue thojpatho gadi hyenni ngue xan'u ni mmæi, 'yo høndra dehe guí si, dami si zits'u ra vino.

²⁴ I 'bu i'da yø ja'i ya, hante ngue da thaspabi ra güenda, di nequi xanho ngue ja yø ts'oqui. Pε ximmi 'bu mi'da p'uya ngue hñdi nequi ngue ja yø ts'oqui. Sinoque ja gue'mø bi thaspabi ra güenda di nequi ngue ja yø ts'oqui. ²⁵ Xquet'a njarbatho yø ja'i ngue øtra nho ya, di nequi xanho'a te ra nho øt'e. Madague'a ngue hingui fadi te gäma nho øt'e, pε m'mefatho fadi ngue xanho te øt'e.

6

¹ A nu'u yø 'yεc'ei ngue yø hmiqui, jatho ngue da nu mansu yø hmu. Porque nu'mø hingui nnu mansu yø hmu yø hmiqui, yø ja'i p'uya da 'yεmbi ngue hingui ho ra hya nná 'yohu. Ya da nømman'u Oja p'uya. ² A nu'u yø hmiqui ngue yø 'yεc'ei yø hmu, 'yo di εna ngue ts'atho ja ngue di nu mansu yø hmu, da 'yεna ngue ya 'da'igu yø nt'εc'ei i ja, ya di ncu. Sinoque man'natho ja ngue da hyumbi di mpefi, porque ma madi'a ra 'yεc'ei t'ørpabi rá 'befi. Nguna ra hya

guí xihyø ja'i 'mø guí xännbate ya.

-----
³ Nuna ra hoga hya bi nxännbate ra Hmu Jesucristo, guehna rá n'youi ma nt'εc'ei jagüi naya. Pε nuyá, ya 'bu i'da yø ja'i ngue n'nan'yo ra hya xännbate. ⁴ Guehya yø ja'i di 'yεx'mø ya, guehya hñte pahya. Ma'bædi yø mmæi, gä ra njun'mahya ga 'yo. Guehya yø zeya, yø nequisæi, yø nemhya. Hingui εc'ei te sifi. ⁵ Hinha rá nzequi ra njunt'i øt'ui yø ja'i porque xants'o yø n'yomfeni. Nuna ra hya majuan, hingui padi hanja na. I εna ngue nuna ra hya ngue rá nt'εc'ei i ja, xangu rá muui, porque εna ngue guehna ra hya di daha xangu ra mentyu. Pε nu'a'i, ogaði nsixui'u njap'u. ⁶ Majuan ngue nuna ma nt'εc'ei jagüi, xandøngu rá muui na, porque xandøngu ra nho n'youi. Pε ra ja'i, ja ngue di johyahmaha hont'a zihangu ts'u tini. ⁷ Porque nu'mø bi mihra ja'i ua ja ra ximhäi, hñte bá hya. Ximmangu 'mø bi du, hñte da hyats'i. ⁸ Janangue nu'mø ja te da zi ra ja'i, oque ja te da hye, co nu'a p'uya, di johyahmaha.

⁹ Pε nu ra ja'i hontho nne ngue di mmεmmeti, guehna ra ja'i hingui henni ga hyátrá n'yomfeni ngue øtra ts'oqui ha di dinna mentyu. Entho so ra 'dih, porque hont'u yø pähä hñte di muui so rá mmæi, gue'a di m'me'a.

10 Porque nu rā ja'i ngue hōndrā mēnyu di ja ndummāi honi ha di dīni, xangu rā ts'oqui øt'e ngue ha gā ndinna mēnyu. A nuyá, 'būi'da yø ja'i, astā ya xā hyep'ū yø nt'ēc'ēi ngue hōndrā mēnyu di ja ndummāi honi ha di dīni. Pē nu'ā te rá mēnyu ya xā ndīni, gue'ā rā m'mū man'ū i tho'ā.

-----
 11 Pē nu'i, ngue rá mēfi'i Ojā, man'nān'yo mī 'yøt'e ngue gui 'yøt'e tengū ya yø hyā ja dí xi'i. A nu'ā'i dami 'yøt'a te xāho. Dī nēquī ngue ja xāho nī nt'ēc'ēi. Ja ndummāi dami thāne Ojā. Ja ndummāi dami māhni mmic'ēiui. Dami seti te gāma hyā guí thogui. 'Nē ogādi 'yēx'mø guí yā. 12 Dami ja ndummāi ngue ya gdī 'bū'ā ngue gui 'yøt'a te rá nsāui nī nt'ēc'ēi i ja, n'namhā ngue guī nthēui rā te para zāntho. Porque bi zon'nā'i Ojā ngue gue'ā gui 'yøt'a. Nu'ā rā pa bi zon'nā'i Ojā, xangu yø ja'i bi 'yøde te gā mā ngue ja nī nt'ēc'ēi. 13 A nuyá, nūnā Ojā di unnā te gātho'ū ja yø te, guehñā øde gātho ya yø hyā dādi 'bēp'ā'i gui 'yøt'e. Dā guehrā Jesucristo, nūnā bi dā xāho rá hyā p'ū ha 'būhrā Poncio Pilato, xquet'a øde gātho ya yø hyā dādi 'bēp'ā'i gui 'yøtya. 14 Gātho ya yø hyā dādi 'bēp'ā'i gui 'yøtya, dami 'yøt'e. 'Yo te dādi 'bēdi, n'namhā ngue hīn temā hyā dā thīn'nā'i ngue hīndā gue'ā gui 'yøt'e astā guehrā pa ngue dā ep'ū

māhōn'ā rā Hmū Jesucristo. 15 A nuyá, nu'mø bi zōnñā pa xpā nzānnbābi Ojā ngue dā ep'ū, ya dā ēhē. Nūnā mā mācā Ojāhū, guehñā hōnse nā jāsē rá ts'ēdi nā. Guehñā rā dāst'abi nā ngue yø dāst'abi. Guehñā rā Hmū nā ngue yø hmū. 16 Guehñā Ojā nā ngue hīnjam'mø dā dū. Nup'ū ja rá nyot'i 'būi, hīnjondā zā dā guat'i. 'Nē hīnxā 'yēhrā pa ngue toni ja'i xā mbōni ngue dā nu, porque hīngūi sā di hnu hapū 'būi. Nūnā Ojā nā, guehñā mā dātho hnu mānsu nā. 'Nē guehñā jāsē rá ts'ēdi para zāntho nā. Dā ngut'ātho.

-----
 17 A nu yø ja'i ngue yø mmēmmēti ua ja rā xīmhai, dami xifi ngue 'yo dādi 'yēts'i ngue ja yø mēnyu. 'Yo sā di ēnā ngue gue'ū yø mēnyu dā māts'i. Porque hīngā gue'ā rá mēnyu rā ja'i dā māts'i. Dami xifi ngue dā hyūtho yø mmāi ngue gue'ā Ojā i fāts'i. Nūnā Ojā i 'būi, guehñā māthoguitho di jāipahū nā, porque nnepe ngue gā johyahū. 18 Nu'ū yø ja'i ja xangu yø mēnyu, dami xifi ngue dā 'yøtrā nho. Porque mān'nātho xangu dī muui ngue xtā ngu rā nho dā 'yøt'e, hīndā gue'ā ngue dā mēstho rá mēnyu. Dami xifi ngue 'yo di yā yø mmāi ngue di unyø ja'i'ā te tīni. 19 Nūnā rā nho dā 'yøt'e ngue dā māxyø mmic'ēiui, dī nja rá njut'i 'mø yø pa dí 'yēp'ū, gue'ā di segura'ā ngue di

t'unna te para zantho'a te da
'yøt'e.

-----
 20 Ague Timoteo, nuna ra
 hya bi ma mafati'i ngue gui
 xännbabi yø ja'i, dami fadi
 xanho ngue da guehna ra hya
 gui nxännbate na. 'Yo gui ørpa
 masu'u yø hya te sätho hinte
 di muui. Da guehyø ja'i nu'u
 ena ngue ja xangu yø mfadi,
 'yo gui ørpa masu'u yø hya
 mma, porque himma juani
 ngue di nthε yø hya i mma.

21 'Nε nuyá, ya 'bu i'da yø ja'i
 ngue di xänna ra hya na, ya
 mma ngue ja xangu yø mfadi,
 asta gue'mø da gohi ngue di
 pumbeni'a rá nt'εc'εi i ja. Ya dí
 xi'i ngue mamí njap'u.

Oja di jap'a'i. Da ngut'atho.

2 ra Timoteo Ja uā rá yoho ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba ra Timoteo.

1 Nugä drá Pablo, Oja bi 'yɛxquí ngue drá representegä rá Jesucristo. Bi neque ngue gá xicä yø ja'i ngue Oja di yat'i ngue di unna 'da'yo te to gä di unyø mmæi ngue da 'yɛc'ei rá Jesucristo. 2 Janjuani ngue dadi ma'i, ague ma ts'ant'u'i Timoteo. Dí nnegä ngue nunä Oja ma Papáui co 'nɛhna ma Hmuui rá Jesucristo di jap'a'i, di 'da'i rá mate, 'nɛ da hyut'a ni mmæi.

-----
3 Tengutho manj danne Oja'u ma mboxitagä manjam'mø, xquet'a ngut'atho ya, dí thanne Oja co gátho ma mmæi. Ra pa ra xui dí mmat'Ojagä conná ngue'e. Nu'mø dá bɛn'a'i, zant'a dadi ja mammadigä Oja. 4 Dí mbɛngä ngue nu'mø dambá soc'a'i p'u, asta gá nzoni. A nuyá, janjuani ngue dí nne ga nnu'i, n'namhma ngue di nja gá mpähä. 5 Dí mbɛn'a'i ngue himma xøts'etho'a ni nt'ɛc'ei i ja. Nu'a ni su Loida 'nɛ'a ni mamá Eunice, rá mæditho bi 'yɛc'ei rá hya'u. Dí pacä njuani ya ngue xquet'a 'nɛ'i majuani ja xanho ni nt'ɛc'ei ya.

6 Nugä dí xi'i ngue 'yo guí nnepe di m'mɛ'a rá ts'edi bi 'da'i Oja 'mø ma japä ma

'yɛ p'u ja ni ya. 7 Porque nne'e Oja ngue hingui nsu. Janangue di 'da'i rá ts'edi ngue 'yogui su yø ja'i. 'Nɛ di 'da'i rá ts'edi ngue guí mahyø ja'i. 'Nɛ di 'da'i rá ts'edi ngue gui sammj xanho ni n'yomfɛni. 8 'Yogui embi ngue rá 'bɛ'isä guí xihyø ja'i hanja rá hya na ma Hmuui Jesucristo. Ximmangugä p'aya, 'yogui pes'ni sä guí mma ngue dadi mpahmi, a nugä madague'a dí ofädi ngue dí mmambä rá hya rá Cristo. Tengutho dí øt'a ya, dami njap'u, dami ne ngue di ha'i rá ts'edi Oja ngue guí mmanna hoga 'da'yo hya, madague'a guí sä rá n'u conná nguehna rá hya na. 9 Nunä Oja bi yanju, 'nɛ bi zongahua ngue gá hehmu p'u rá nts'o. Madague'a ngue hinga gä rá nho xtá n'yohu, pɛ Oja bi 'yøtra mate bi zongahua ngue da yanju. Porque hante ngue di nhohra ximhäi, Oja ya xi zanni ngue da penhna Jesucristo ngue da yanju. 10 A nuyá, ya bi zøcua na ma Yantehua rá Jesucristo ya. Mi zøcua na, ya bi fadi hanja na rá mate Oja. Ra Cristo bi daprá ts'edi rá ndate. Nunä rá hoga 'da'yo hya bi ma, guehna i bahyø ja'i ngue ha di nthœui rá 'da'yo te para zantho na.

11 Nunä rá hya naya, go bá t'ɛxcä ngue gá mmangä na. 'Nɛ bá t'ɛxquí ngue drá representegä rá Cristo ngue gá xänbabi rá hya yø ja'i 'bæi ndap'u bi zä. 12 Janangue

guehna nná sägä ra n'ua naya. Pe nugä hindí pes'ma sä ngue dí ofädi. Porque nuna Oja dí nnøxä, dí pacä njuani ngue xanho na. 'Ne dí haxa njuani ngue ja rá ts'edi Oja ngue da mäqui, 'ne da bømmanho te nná 'yo astä gue'mø rá nze GUI yø pa.

13 Ague Timoteo, nuna ra hoga hya dá xän'na'i, da ngut'atho ra hya guí xänbabi yø ja'i ya. Dami 'yεc'ei ra Jesucristo hangu ra pa. Ränge guí n'youi ra Jesucristo, dami mahyø ja'i hangu ra pa. 14 Di fät'a'i rá hya Oja ngue gui xänbabi yø ja'i. Nuna ra Espíritu Santo dí n'yohu, dami 'yäpi ngue da mäxa'i ngue gui padí ha gdí japra hya.

15 Ya guí padí ngue nu'ua ma cūhu ngue yø mmengu Asia, Gä bi hyεgagui p'ua, tengutho bi jacra Figelo 'nehra Hermógenes. 16 Pe nu'a ra Onesíforo, Oja di japi te'o Gä 'bup'ua ja rá ngu. Porque nuná, xangu yø nnidi bi hoga ma mmui. Himbi mesta rá sä ngue dí ofädi. 17 Nu'mø mi zøcua Roma na ra n'yohu na, bi 'yεmmei bi hyongui hapu dí ofädi astä gue'mø mi dingui. 18 Da gue'e, ya guí nnuse ngue nuna ra Onesíforo xangu ra 'bäxte bi 'yørcagui 'mø dambá m'macä p'ua ja ra hnini Efeso. Da ne Oja ngue di unna mate 'mø rá nze GUI ra pa.

2

1 Ague ma ts'ant'ua'i, dami hya ra ts'edi co nuna rá mate

di 'da'i ra Jesucristo. 2 Ya xangu yø ja'i bi 'yøde hanja na ra hya dá xän'na'i. Nuya yø hya dá xi'i, dami xihyø ja'i nuya ya padí ha di japra hya da ma, da ngu'a ra hya da xänbabi mi'da yø ja'i.

3 Dami 'yøt'e ngue rá hoga soldado'i ra Jesucristo. Gui seti hangu ra n'ua ja ngue gui thogui. 4 Nu ra ja'i nnøpe ngue rá soldado ra Cristo, nu'a rá Hmu di manda, gue'a ørpabi rá pähä'a. Ya hingui sänse'a rá 'befi ga 'yo. 5 Gui 'yøt'e tengutho yø ja'i pa ra taħa ngue ra 'dihí. Nu'a hinda 'yøt'e gätho'a te di manda'a to di marca ra 'dihí, ya hinte da dahä. 6 Gui 'yøt'e tengutho ra mefi di mpep'ua ja ra huahí. Nu ra mefi sä ra n'ua ngue di mpefi, gue'a ra mefi ja xanho rá nzäbi'a. 7 Dami padí hanja na ra hya dí xi'i. Nuna ma Ojauí, da 'yøt'e ngue da dinni mmui xanho te gäma hya dí xi'i.

8 Hønna da zo ni mmui na ra Jesucristo. Nuna rá mbom'meto ra David, guehna ndast'abi naya, porque bi bennate 'mø mi tho na. Nuyá, guehna ra hoga 'da'yo hya dí xicä yø ja'i naya. 9 Conná guehna ra hoga 'da'yo hya dí mmangä, guehna ra n'ua dí sägä naya. I nthut'igä ua ja ra fädi conyø cadena tengutho 'mø ngue di ja te xca ts'oní. Pe nuna rá hya Oja dí mmangä, hinga 'nehna nthut'i conyø cadena na, siempre dí mmamhmagä ra hya. 10 Nugä, nu hangu ra

n'ua dí thogui, gätho dí seti. Porque dí nnegä ngue da 'yεc'ei rā Jesucristo'ua yø ja'i ya xpá huan'Oja. Gue'a di nyanyø te'a, 'nε da dinna nho para zantho. ¹¹ Majuanī nā rā hyā nā ngue εnā: “Nu'mø dá thojū connā guehra Cristo, ya 'dap'ua gā m'mūhmū nā rā Cristo p'uya. ¹² Nu'mø ngue gā seti hangū rā n'ua gā sāhū, xquet'a nup'ua ha di manda rā Cristo 'nεcjū di nja mā 'bēfiū. Pε nu'mø ngue gā hēhmū p'ua rā Cristo, xquet'a rā Cristo da hyεgahū p'ua. ¹³ Xiya, xi'mø ngue hīndā jats'i te di mmāmhmū, pε nu'a rā Cristo zant'a ngue di jats'i te rā hyā mman'a. Porque rā Cristo, nūnā rā hyā i mma, hīnjam'mø ngue dadi pādi”.

-----
¹⁴ Damī bēnnbabi yø ja'i nā rā hyā dí xi'i. Rā hmi rá dā Oja p'ua gui xifi ngue hīndī njun'mahya co nu'ua yø hyā hīngui ja ts'edi. Porque rā njunt'i hīngui pømmanho. Sinoque di ts'onnbā yø n'yomfēni yø ja'i øxra hyā. ¹⁵ Nūnā Oja i hajtā rā güenda te guí øt'e. Damī ja ndummāi gui pøni xanho rā 'bēfi bi 'da'i Oja, ya hīn'ya te gdī pēs'ni sā. Gui hyats'i xandønho nā rā hyā majuanī, da guehnā gui xānnbabi yø ja'i nā. ¹⁶ Nu'ua yø hyā hīnte di mui ngue hīngā gue'a rá hyā Oja, ogui xānnbate'ua, porque guehya yø hyā di ts'onnbā yø nt'εc'ei yø ja'i ya. ¹⁷ Nūya yø hyā xānnbate ya yø ja'i njap'ua, i 'yo yø hyā astā gue'mø da 'yøtra

nts'onī. Ngu'a rā nts'onī bi 'yøtra Himeneo, ximmangu rā Fileto. ¹⁸ Guehya bi hyεp'ua rā hyā majuanī ya, xānnbabi yø ja'i ngue εmbi hīmma juanī di bēnnate yø do'yo, sinoque εmbi ngue nu'a rā mbēnnate ya bi nja'mø mi 'yεc'ei rā hyā'a. Co nūnā rā hyā nā p'uya, di ts'onnbabi yø nt'εc'ei 'da yø ja'i. ¹⁹ Pε nūyā, hīndā zā ngue di ts'onnbabi rá 'bēfi Oja. Porque nt'ot'i yoho yø hyā ngue i dū. Nūya yø hyā ya, i εnā: “Nūnā Oja, ya pādi te'o gätho ya o rá 'yε”. Nu'a rá yoho rā hyā p'uya i εnā: “Nu rā ja'i ngue nne da dēnnā Cristo, jatho ngue da hyεp'ua rā nts'o”.

²⁰ Nup'ua ja n'na rā ngu xannoho, hīngā 'da'igu yø mohi jap'ua. Jap'ua yø mohi ngue yø oro, jap'ua yø mohi ngue rā t'axi, jap'ua yø mohsa, jap'ua yø mohi ngue rā häi. Nūya yø mohi ya, ja 'da ngue nts'upi. Ximmī ja 'da ngue hīngā nts'upi. ²¹ Njarbūtho p'ua ja rā nījā ya, hīngā gätho yø ja'i hēp'ua rā nts'o. Pε nu rā ja'i nne ngue da hyεp'ua rā nts'o, guehnā rā ja'i øt'e ngue rá mēfi Oja nā, i pēhra 'bēfi ngue nts'upi.

²² 'Yo guí øt'a te rā ts'oqui ør'mī'da yø ts'unt'ua. Damī 'yøt'a te xanho. Di nεqui ngue ja ni nt'εc'ei. Damī mahyø ja'i. 'Yo to gādi njunt'ui. Da 'da'igu gui 'yøt'ui yø ja'i ya bi hyεp'ua rā nts'o, ya nzo'a rā Hmu Jesucristo co gätho yø mmāi. ²³ Pε nu'ua hōndra njun'mahya nne, hīngui pādi

te mma, dami hyep'u. Ya guí padí ngue nu'a rā njunt'i, ja bi fap'u ngue di nnu man'u yø ja'i. ²⁴ A nu rā ja'i ngue rá mēfi Oja, hingui ja ngue di nnequisai. Sinoque ja ngue 'da di matho gátho yø ja'i. Da badí ha di japi ngue dra hoga hya di nxännbate. Da zeti te mmanyø ja'i. ²⁵ Di nya manhuēhi ha di opan'yu rā hya'u to hingui nnu manho rā hya. Xamhmatho da ne Oja di 'bärpabi yø mmái, da 'yēc'ēi rā hya majuaní. ²⁶ Nu'mø bi xohrá n'yomfēni rā ja'i, ya da hyep'u rā zithu o rá 'yē. Porque gue'a rā zithu ørpabi rá pähä.

3

¹ Dami pahna rā hya ga xi'i ya. Nu'mø ya ni ma da gaxyø pa, ya man'na xtā n'atho. ² Di m'mahyø ja'i da ne ngue hønse da dinnā nho. Høndyø mēnyu da ne di xandí. Di 'yēxp'u ha ya. Da 'yēnā ngue mağuese. Di nsate. Hinda 'yēc'ēi te da xi-hyø papá yø ja'i. Hinda bēnna mate t'ørpe. Ni xinga guehna Oja da 'yørpabi masu. ³ Hīndi nja yø yemmai. Hīndi nja yø nhuēcate. Da nōmmān'u yø mmic'ēiui. Hīnda zamyø mmái. Dyø nequisai. Porque yø nsaiui'a te gátho xanho. ⁴ Guehya dyø ngujmahyatho ya. Hinha ga nja yø ts'u. Di 'yēx'mø ya. Nu'a te yø pähä yø ja'i, gue'a ni ma yø mmái'a, hīnda gue'a Oja. ⁵ Nup'u guí nequi, ēnā xø majuaní ngue su Oja. Pē hīmma juaní ēc'ēi

ngue jase rá ts'edi Oja. Ogadi nsixui'u to njap'u. ⁶ Porque guehya yø ja'i ya, ya ja 'da yø ngu ya, ngue ya xa ts'onnbā yø nt'ēc'ēi yø ja'i. Rá maditho, nuya yø xisu tu yø mmái ngue ja yø ts'oqui, 'nē hingui padí ha di hocyø ts'oqui, guehya honya ngue da hyät'i co nu'a te yø fehni xännbate. ⁷ Porque nuya yø xisu ya, i nne da badí tema 'da'yo xādi i ja. Pē nu'a rā hya di xādi, hīnjām'mø di tīnyø mmái ndanā gue'a rā hya majuaní. ⁸ Nuya yø fehni xännbate, øt'e tengutho bi 'yøtra Janes 'nēhra Jambres ngue bi mēs'ra hya bi manna Moisés. Xquet'a njarbutho ya dí mmangā ya. Nuna rā hya majuaní i festho. Guehya xants'o yø n'yomfēni ya. Hīmma juaní ngue ten'na rā nt'ēc'ēi jajū. ⁹ Pē hīnda zā da hyät'i xangu yø ja'i. Porque nu'a te yø m'mēmmái, sār'mø da badí gátho yø ja'i. Di nja tengutho bi ja'u yo nc'ēi bi mēs'ra hya bi manna Moisés.

-----

¹⁰ Pē ague Timoteo, ya guí padí xanho hanja nā rā hya dí xännbategä. 'Nē guí padí te nnā 'yogä. Guí padí te dí øt'ä. Guí padí ngue nugä dí ēc'ēi xanho rā Jesucristo. 'Nē dí seti te ørcagui yø ja'i. Dadí macä yø ja'i. Nu'mø dí sägä rā n'u, ēnā gue man'na dí hā rā ts'edi. ¹¹ Guí padí hanja ngue nnu man'u gyø ja'i, hingui nne da nugui. 'Nē guí padí hangū rā n'u xtā sägä. Tengutho rā n'u dá sägä p'u ja rā hīni Antioquia, 'nēp'u ja rā hīni Iconio,

'nɛp'u ja rā hnini Lистра, dā sā rā n'u ngue hinguī nne dā nuygø ja'i. Pɛ nuna gā rā n'u naya, bi yangā Oja. ¹² A nuyá, nu to gātho nne dā dēnna Jesucristo, gā dā zā rā n'u ngue dā ts'ui. ¹³ A nu yø ja'i ngue yø ts'oc'ei 'nɛ yø fēhni xānbbate, man'na man'na ni go mant's'o te gā 'yo. Mente hāte, ximmi thāt'i.

¹⁴ Pɛ ague Timoteo, 'yogui hēhna rā hya bi sän'na'i. Ya gui haxa njuani ngue majuanī nā rā hya nā, porque gui padī ngue nu'u bi xän'na'i rā hya, hinguø fēhni'u. ¹⁵ Asta gue'mø mará ngüei, gā xāhya yø hya nt'ot'i p'u ja rā Maca Libro. A nuna rā hya nā, ja mmamp'u ngue di nyanna ja'i 'mø dā 'yɛc'ei rā Jesucristo. ¹⁶ Gātho'u yø hya nt'ot'i p'u ja rā Maca Libro, guesɛ Oja bi bēnbbabi rā hya bi 'yot'u to bi 'yot'a te nt'ot'i. Guehna mahyonitho gā xāhma naya. Gue'a gdā pahmu ndana gue'a rā hya ja ngue gā ɛc'eih'u'a, ndana gue'a hinga ɛc'eih'u. Gue'a gdā pahmu ndana gue'a rā hya hinga gue'a dí øth'u, gue'a gdā pahmu'a te gā rā nho ja ngue gā øth'u'a. ¹⁷ Janangue nu rā ja'i ørpabi rá 'bɛfi Oja, nu'a di xādi, gue'a di dīnna mmui'a te gā rā nho ja ngue dā 'yøt'e, hīnte di 'bɛdi.

4

¹ Rá hmi rá dá Oja, 'nɛ rá hmi rá dá rā Hmu Jesucristo, go guehya øhna rā hya dadi 'bɛp'a'i gui 'yøt'e. Porque rā

Jesucristo dā ɛp'u mahøn'a ngue di manda ua. Nu'mø bá ɛhɛ, ya dā hyaspabi rā güenda'u i te, 'nɛ'u xandu.

² Gui ja ts'edi ngue gui 'yø'na rā hya dí xi'i. Dami ja ndummui gui mmana hoga 'da'yo hya. Ogui säya gui xihra hya yø ja'i, madague'a hinguī nne dā 'yøde. Gui hyoni ha gdi tapyø mmui yø ja'i. Nu'u hinga gue'a te gā 'yo, dami hejpabi. Gui japa nts'edi ngue dā gue'a te nnu manho Oja dā 'yøt'e. Gui serpabi te xi'i yø ja'i. Ogui säya dami xänbbabi rá hya Oja. ³ Porque dā 'yɛhra pa ngue yø ja'i hinda ne dā 'yøhna rā hoga xādi. Sinoque dā hyonyø xänbbate yø ja'i ngue n'nan'yo rā hya dā xänbbabi, gue'a rā hya dā ne dā 'yøhyø ja'i'a. 'Nɛ nuya yø xänbbate ya, yø mmundotho di m'mui ngue di nxänbbate rā fēhni xādi. ⁴ Porque yø ja'i hinda ne dā 'yøhra hya majuanī. Nu'u yø hya xā nzānsɛ yø fēhni xänbbate, gue'u dā 'yøt'u. ⁵ Pɛ nu'i, dami samse ni 'yomfɛni. Nu'mø gui sä rā n'u, dami seti. Ja ndummui gui 'yonna hoga 'da'yo hya. Dami 'yøt'e xānho nā ni 'bɛfi bi 'da'i Oja.

⁶ Ya ni ma dā zōnna pa gā pøngā ua ja rā ximhäi. Pɛ nugui dadi n'unī dā thogui ngue rá 'bɛfi Oja dí ørpe. ⁷ Nugā xtá ho mā mmui dí honi ha di nthahra hya. Nu te rā hya bi 'bejpagui Oja gā øt'e, dá øt'e asta guep'u rá nɛgui. Nuna mā nt'ɛc'ei i ja, dá fādi

xanho. ⁸ Nuyá, dí tømí ngue nuna mā Hmu mahets'i hasca rā güenda xanho. Dí pacā ngue di 'dajma njut'i, nuna da ma mā t'unni te'o gā øtra nho. 'Nε hinga hønghogui di 'daqui, sinoque di unni te'o gā di mā'a rā Hmu Jesús, 'nε tømí ngue da zønna pa da εp'ε.

-----
⁹ Ague Timoteo, gui ja ndummai guá εhε n'nahmantho ua dí 'bucā ngue gā nyauí. ¹⁰ Porque nuna rā Demas bi ho rā pähä ja ua ja rā ximhäi nā, bi zogagui ua, bi ma i mpa p'ε ja rā hnini Tesalónica. Nuna rā Crescente i ma Galacia nā. Rā Tito p'εya, i ma Dalmacia nā. ¹¹ Høndra Lucas bi gocua ya. Dí nnegā ngue guá sip'ε rā Marco 'mø guá εhε. Porque nuna rā Marco dí hongā ua nā ngue di mpefi. ¹² Nuna rā Tíquico dá penhnā nā ngue i map'ε ja rā hnini Efeso. ¹³ Nu'mø guá εhε, guá cannguits'ε mā tuhū dá socā p'ε ja rā hnini Troas, ja rā ngu rā Carpo. 'Nε guá cā yø libro dá socā p'ε. Pε mā datho ja ts'edi guá cannguits'ε mā sεcua nuya m'mānitho.

¹⁴ Nuna rā Alejandro ngue rā 'yøt'a t'εgui, xants'o te bi 'yørcagui. Pε Oja da gut'i te bi 'yøt'e. ¹⁵ Pε nu'i, dami mfädi xanho 'mø gā nu nā. Porque janjuani ngue täcra hoga 'da'yo hya di mmamhma nā.

¹⁶ Nu'mø rá mædi mi ma mā juanngagui p'ε ja rā ts'at'abi, dá honi ha da japi ngue da nyani. Pε hinjombi bønī ngue

xta mmäxqui. Hante gue gätho'ε mā cu bi hyεgagui p'ε. Da ne Oja ngue hinda bεnnbatho ngue bi hyεgagui p'ε. ¹⁷ Pε nuna rā Hmu bi mäxqui, 'nε bi hacra ts'edi ngue dá mangā rā hoga 'da'yo hya p'ε 'bøhyø ja'i hingyø judío. Oja bi yangui, porque εnā yø zate yø ja'i pets'i da dujthogui. ¹⁸ Pε Oja di sigue da yangā p'ε ha 'bøhyø ja'i xants'o gā 'yo. 'Nε da māqui xanho para ngue da zixcagui p'ε mahets'i bādi manda. A nuyá, ma gā εspahε Oja hangū rā pa. Da ngut'atho.

-----
¹⁹ Dami zenguagui ts'εp'ε rā Prisca co 'nεhna rā Aquila. Co 'nε'ε to gā 'bap'ε ja rā ngu rā Onesíforo dami zenguagui ts'ε. ²⁰ Nuna rā Erasto bá cop'ε Corinto nā. Nuna rā Trófimo dá socā p'ε ja rā hnini Mileto nā ngue mi'ε. ²¹ A nu'i, gui ja ndummai guá εhε hante ngue da cøtyø pa xta sε.

Nuna rā Eubulo pen'na'i rā nzengua nā. 'Nεhna rā Prudente di zengua'i. Da guehra Lino co 'nεhra Claudia, gätho ya mi'da mā cuhε 'bεcua, gā di zengua'i.

²² Da mäxa'i mā Hmuui rā Jesucristo. Oja di japi gätho'ahε. Da ngut'atho.

Ra Tito

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba ra Tito.

1 Nuga drá Pablo, rá mefigá Oja, 'nē rá representegá ra Jesucristo. Bi 'dacrá 'befi ngue ga japi dá 'yεc'εi ra Cristo'ḥ to ya xpá huan'Oja. Ga japi dá badí ngue majuaní nā mā nt'εc'εih i ja. ² Janangue dá bahyø ja'í ngue di n'nacjḥ rá 'da'yo te para zantho. Hante ngue di nhohra ximhäi, ya xi zän'Oja ngue di 'dacjḥ rá 'da'yo te. A nuna Oja, hingui fehni nā. ³ A nuyá, ya bi zønna pa bá sän'Oja ngue dá fadi hanja nā ra hoga 'da'yo hya. Nuna Oja mā Yantehḥ bi 'yεxqui ngue ga mmambrá hya.

⁴ Dadi zengua'i, ague Tito. Nu'mø dá bēn'í, xøgue εntho majuaní ngue mā ts'unt'ḥ'í. Porque dá ja'í gá 'yεc'εi nā ra nt'εc'εi jagüi. Dí nnegá ngue nuna Oja mā Papáḥ co 'nēhna mā Hmuhḥ Jesucristo di jap'a'í, di huεc'a'í, dá hyut'a ni mmäi.

⁵ Nuga dá soc'a'í p'ḥ ja ra häi Creta ngue gui juatyø hya di m'mεp'ḥ 'bahyø 'yεc'εi. N'na ngu n'na yø hnini, nup'ḥ di mpeti yø 'yεc'εi, gui 'yεxyø n'yohḥ di m'mεt'o. Ya xtá xi'í ndana gue'a'ḥ gui 'yεts'í. ⁶ Da gue'ḥ yø n'yohḥ hin tema hya xa thinnbi gui 'yεts'í. 'Nē n'na

drá xisu di si. Nu yø basí di si, dyø 'yεc'εi. 'Nē hinjondá zä dá 'yεnā ngue mathøguetho yø basí, ogue dyø mmejmahya. ⁷ Jatho ngue nu to 'bet'o ngue yø 'yεc'εi, hin tema hya dá thinnbi, porque nu'a 'bet'o, ørpabi rá 'befi Oja. Janangue dá thanhni to hīndi 'yεts'í. Hīndra cuε. Hīndra iti. Hīndi mputē. Hīnga hōndra mēnyu di ma rá mmäi. ⁸ Gue'a ra ja'í ngue di unna ts'äya p'ḥ ja rá ngu. Di ho dá 'yøtra nho. Dá zamrá mmäi. Di nhoja'í. Dá nu mansu Oja. Di mfäse xanho. ⁹ Nu ra n'yohḥ gui 'yεts'í, jatho ngue tengutho ra hya bi sännbabi, dá gue'a ra hya di nxännbate'a. Porque gue'a ra hya majuaní'a. Co nuna ra hya naya, dá zä di hatra ts'edi mi'da yø 'yεc'εi. 'Nē dá zä dá dap'ḥ te'o hīnga gue'a ra hya mma.

¹⁰ A nuyá, 'bai xangu yø mmejmahya, hīnte di muui yø hya xännbate, hätyø ja'í. Pē mā datho'ḥ yø judío njap'ḥ. ¹¹ Jatho ngue dá thejpa yø hya'ḥ. Porque hīnga gue'a ra hya majuaní xännbate. Hōntho nne ngue dá gujpabi ra mēnyu yø ja'í. Ya ja 'da yø ngu ya xa 'bärpabi yø mmäi yø ja'í.

¹² Nuna n'na ra bamhya p'ḥ ja ra häi Creta bi mā te ga 'yo'ḥ yø mmεnguḥ. Bi 'yεnā: "Nu'ḥ yø mmεngu Creta ga 'yot'a yø fehni'ḥ. 'Bai tengutho yø ts'o zu'ε. Hōnt'a te dá zi honi, εmmei yø danhyei", bi 'yεnā. ¹³ Nuna ra hya bi manna,

gue'a ga 'yo yø mmɛngu p'u gui 'bɛi. Janangue 'yɛmmɛi dami hejpaɓi'u yø hyäte, n'namhmaŋ gue da bømmanho yø nt'ɛc'ɛi yø ja'i. ¹⁴ Ya hinda 'yørpaɓi ma su'a te sãmahya mmanyø judio, ni xinga gue'u yø hyaŋ gue ra ja'itho di manda, guehya yø ja'i hingui nnu manho ra hya majuaŋi ya.

¹⁵ Nu to xanho yø mmɛi, hinga høntho di ntøt'ui n'na ra cosa, sä da t'embɛiŋ gue ya bi nts'onnyø mmɛi. Pɛ nu to hingui ho yø mmɛi, gue hingyø 'yɛc'ɛi, hin hapu da thinnba ra nho. Porque ya xants'o yø n'yomfɛni, ni xingui tar'man'u yø mmɛi 'mø xants'o te øt'e. ¹⁶ I mmaŋ gue pa Oja, pɛ co nu'a te ga 'yo, di nɛquiŋ gue hingui pa Oja. Hingui hnu manho te ga 'yo, porque yø mmejmahya, janangue hingui sä temaŋ nho da 'yøt'e.

2

¹ A nu'i ague Tito, nuna ra hya raŋ nc'at'uii ma nt'ɛc'ɛiui i ja, da gue'a ra hya gui xãnnbaɓi yø ja'i'a. ² Gui xihyø daja'iŋ gue da zamyø mmɛi, di nhoja'i, di mfädi xanho. Nuna ra hya majuaŋi, guehna da 'yɛc'ɛi na. Di mahyø mmic'ɛiui. Da zeti te ra n'u i sä. ³ 'Nɛ'u yø xisuŋ gue yø daja'i, gui xifiŋ gue da 'yøt'eŋ gue da hnu mansu. Hindyø zate. Hindyø iti. Gä raŋ nho da 'yudi. ⁴ Da xãnnbaɓi yø hmute xisuŋ gue di mahyø damme conyø basi di maɓi. ⁵ Da xãnnbiŋ gue

di mfädi xanho, 'yo di øtra nts'o. Da mahyø ngu. Di nja yø yemmɛi. Da 'yøt'e te xihyø damme. Nu'mø da 'yøt'e tengu na ra hya naya, ya hinjonda zannbaɓi ra hya Oja.

⁶ Nu'u yø ts'unt'u, xquet'a gui xifiŋ gue di mfädi xanho.

⁷ A nu'i, dami 'yu'a te raŋ nho jaŋ gue da n'yo yø ja'i. Nu'mø gui xãnnbate, dra hya njuantho gui mma. 'Nɛ di nja ni ts'u. ⁸ Dra hya xtaŋ nho gui mma, man'nan'yo mi 'yøt'eŋ gue hinda gue'a gui mma. Janangue nu'u mbøcuc da mɛs'yø sä. Porque hinda dini ha di japi da nømman'u'ah.

⁹ Dami xi'u 'bɛiŋ gue yø hmiquiŋ gue da 'yɛc'ɛi yø hmu 'mø nzofø. 'Yo di thatho. Da 'yøt'eŋ gue da hnu manho te ga 'yo. ¹⁰ 'Yo temaŋ cosa di haqui. Zant'a da 'yøtraŋ nho n'namhmaŋ gue di nejmanho ra hya na Oja ma Yanteh.

¹¹ Ya fadiŋ hangu gangu ra mate Oja bi 'dacɛ. I nnepeŋ gue di nyani gätho yø ja'i 'bɛcua nximhäi. ¹² Rãngue bi 'dacɛ ra mate, ya nneŋ gue ga hehmu p'u ra nts'o, da gue'u yø pähä ja ua ja ra ximhäiŋ gue hingui ho, ma ga hehmu p'u. Ya jathoŋ gue mɛnte di 'bahmu ua ja ra ximhäi, ga mfähmu xanho. Ga n'yo manhohu. Ga ørpaŋu masu Oja. ¹³ A nuyá, co n'na ra pähatho nná tømhm'a ra pa da ɛcua ra Jesucristo. Ga nnuhuŋ gue i tate na, porque nuna, guehna Oja ma Yanteh na. ¹⁴ Guehna bi däse

rá te conná nguécjü ná. Bi du
ngue dá yanjü ngue rá nts'o.
Bi hoga má mmühü. I nne
ngue gá sohü rá 'yε. 'Nε i nne
ngue gá hähü rá ts'edi gá øthü
rá nho.

¹⁵ Guehñá rá hyá gui
xännbá yø ja'i naya. Damí
hatrá ts'edi yø ja'i ngue di
n'yo xanho. Damí hejpabi
'mø hingá gue'a øt'e. Gue'a
ní 'bεfi bi 'da'i Ojá'a. 'Yo guí
nne ngue hinda t'øt'a'i má sü.

3

¹ Damí xihyø ja'i ngue da
'yørpä má sü rá dast'abi,
gätho'ü m'ida ja yø cargo
xanhets'i. Dá 'yεc'ei te di 'bεpi.
Co n'na rá pähätho dá 'yøtra
hoga 'bεfi sifi dá 'yøt'e. ² Gui
xifi ngue 'yo to di nnømman'ü.
'Yo dyø nequisü. Di nya
manho p'ü ha yá. Dá hñü
ngue di m'mü mmanhüehi p'ü
ha 'bühü ja'i.

³ Ma gá mmbemhü 'mø
man'na rá pa ngue 'nεcju
nmá yø m'memmühü, dyø
mmejmahyahü, hingá gue'a
te nmí øthü. Xi bennga má
mmühü yø pähä xants'o.
Xtá m'mü mantsohü, 'nε
dyø zeyahü. 'Da xi nü
man'ujthogahü yø ja'i. 'Nε
dadí nnü man'ühü n'na ngu
n'najü. ⁴ Pε bi 'yεhra pa ngue
nüná Ojá má Yantehü, bi fadi
hanja ná rá mate bi 'yøt'e
ngue bi madí gätho yø ja'i.

⁵ Nüná Ojá bi yanjü. Hñ
temá nho dá øthü ngue'a i
yanjü. Sinoque bi huegahü,
janangue bi yanjü. Bi hoga
má ts'oquihü. Bi 'dacjü rá

'da'yo te ngue rá Espíritu
Santo bi 'yøt'e ngue ma'da'yo
dá m'mühü. ⁶ Ngue ya bi
yanjü rá Jesucristo, Ojá bá
penngahü rá Espíritu Santo
ngue dá máxchahü xandønho.

⁷ Bi 'yøtra mate Ojá ngue
bi hoga má ts'oquihü, bi
nepe ngue nüp'ü 'bü Ojá
di tocagahü ngue ja gá
m'mühü p'ü para zantho. A
nuyá, gue'a dí tømhmü'a ya.

⁸ Nüná rá hyá ja ua, gá
majuaní ná. Janangue damí
hatrá ts'edi yø ja'i ngue
guehñá rá hyá dá 'yεc'ei
ná. Nü to gá εc'ei Ojá, di
ja ndümmü dá 'yøtra nho.
Nüya yø hyá ya, xanho 'nε dá
'yørpabi rá nho yø ja'i. ⁹ Pε
'yo guí nnehü ngue di nja yø
njunt'i hingü ja te rángue'a.
'Yo gadi njunthü co nü'a te xi
n'yo yø ndiua manjam'mø.
'Nε 'yo gadi njunthü ngue
conná ley gá 'yo yø judío.
Porque rá njunt'i, hñ temá
nho øt'e.

¹⁰ Nü'mø 'bui to øtra sü
ngue di 'uecyø 'yεc'ei, damí
hejpi. Rá 'dandi oque rá
yondi guí hejpi. Pε nü'mø
hingü nne dá 'yøde te guí
xifi, o nimantho gadi nsixui.

¹¹ Porque nü to hingü nne dá
'yøde te sifi, má'bεdi rá mmü.
Ya di nεqui ngue nne rá mmü
øtra ts'oqui.

¹² Dí sänni ngue gá pen'na'i
p'ü rá Artemas, oque rá
Tíquico. Nü'mø bi zømp'ü,
'yørquits'ü rá mate guá ε'a
n'nihi, gá nc'atui p'ü ja rá
hñini Nicópolis. Porque dí
nne ngue ja ganí nthocá p'ü

ra se'ye. ¹³ Nuna ra Zenas ra pongahya ngue ra ley, dami fäts'i te honi. Da guehra Apolos dami fäts'i te honi. Güi unni te da n'yo, 'yo te dadi 'bedi. ¹⁴ Gätho yø 'yεc'εi da badi ngue jatho da 'yørpa ra 'bäxte'ε ja te hεmbi. Porque nu'mø hin tema nho ørpabi rá mmic'εiui ra ja'i, ya hinte di muui te ga 'yo ra ja'i.

¹⁵ Gätho ya 'daua dí 'bucähe di zengua'i. Gui xi'ε ma zi cūhε p'ε guí 'bui ngue dadi zenguagähe. Oja di japi gätho'ähε. Da ngut'atho.

Ra Filemón Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba ra Filemón.

¹ Ague ma zimmaḍi mmimɛfiɥa Filemón. Nugui, conma zi cui ra Timoteo, daḍi zɛngua'a'be. A nuguí, drá Pablo, dí ofädigä ua ngue dí mmambä rá hya ra Jesucristo. ² Dí pennbabira nɛngua'u yø 'yɛC'ɛi di mpeti p'u ja ni ngu. Co 'nɛhna ma cu ra Apia, 'nɛhra Arquipo, nuna fäxqui ngue dí 'yonna hya, Gä daḍi zɛngua'be. ³ Dí nnegä ngue nuna Oja ma Papáɥa, co 'nɛhna ma Hmuɥa Jesucristo di jap'ahɥa 'nɛ da hyut'a ni mmaihɥa.

⁴ Nu'mø dí mmat'Ojagä, zant'a daḍi ja mammaḍi Oja conná ngue'e. ⁵ Porque dí øcä ngue janjuani gaḍi maḍi to gätho yø ja'i ya o rá 'yɛ Oja, 'nɛ guí hahní mmái guí ɛC'ɛi na ra Hmu Jesús. ⁶ Nu'u yø ja'i gá japi bi 'yɛC'ɛi na ra hya guí ɛC'ɛi, dí äpä Oja ngue da xoipa yø mmái ngue da baḍi xanho hanja'a te gä rá njapi Oja di 'dacɥa conná nguehra Jesucristo. ⁷ A nuyá, janjuani ngue daḍi johya, ya hu ma mmái tengue guí øt'e, ngue gaḍi ma'u ma zi cuɥa. Porque nu'a te ra nho guí øt'e ma zi cu'i, di hatra ts'edi yø n'jomfɛni'u ma zi cuɥa'a.

⁸ Janangue nugä, n'na ra mate dí nne ga ä'i. Hingrá ngue'mø ngue bi 'dacrä ts'edi ra Cristo ngue ga xi'i te ja ngue gui 'yøt'e. ⁹ Pɛ dí ä'i ra mate, porque daḍi ma'i. Nugä drá Pablo, ya drá dac'ɛigä 'nɛ dí ofädigä ngue dí mmambrá hya ra Jesucristo. ¹⁰ Nuna ra mate dí ä'i, dami huɛcra Onésimo. Nuná, 'bui tengutho 'mø ngue ma basigä na. Nuna ra hya dá xicä ua ja ra fädi, bi 'yɛC'ɛi te dá xifi. ¹¹ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna ra Onésimo maní hmiqui na. Himmi pønna güenda te mi øt'a'i. A nuyá, mente dí yohmi ya, dí hommi na ra Onésimo ya.

¹² Ya ga et'ä ya ngue da map'u guí 'bui. Pɛ nugä hinha nná pumbɛni, porque ɛmmɛi daḍi maḍi. ¹³ Dí pacä ngue guí nne gui fäxqui te dí honi. Janangue nmi nne xcä sammä ua na ngue da mäxqui mente dí ofädi, ma'uqui ngue dí mmangä ra hoga 'da'yo hya. ¹⁴ Pɛ hindá sammí, porque hindí nne ga øt'a'i ra ts'edi gui fäxqui. A nu'mø guí nne gui fäxcagui, nu te da mi'a mpähä ni mmái, gue'a dí nja'a.

¹⁵ Rá nɛgui mi jatho ngue da zoc'a'i p'u ni hmiqui njammí pa. Porque nu'mø bá pengui, ya dra 'yɛC'ɛi, 'nɛ ya hinní mantho da hyec'a'i p'u. ¹⁶ Nuna ni hmiqui, 'yo ni mantho guí ørpe tengutho ørpa yø hmiqui yø ja'i. Sinoque nuna ni

hmiq̄ui, guí mb̄ēñi ngue bi gohi tengutho 'mø ngue eni cu n̄a. Nugã em̄m̄ei dad̄i macã n̄a ra Onésimo, p̄e da gue'e ma d̄atho ja ngue guí mad̄i. Porque nuyá, h̄inga h̄ontho ngue ni hmiq̄ui ya, sinoque ni cu ya ngue n'nat'a ra Hm̄u guí εc'ε̄iui ya.

17 Jan̄angue nu'mø guí 'b̄ei ngue dad̄i n'amigoui ya, dam̄i un̄n̄a ts'äya n̄a ra Onésimo tengutho 'mø ngue go gad̄i 'dacrã ts'äya. 18 Nu'mø ngue bi 'yøt'a'i ra nts'oni, oque tu'i ra m̄enyu, go dam̄i j̄ugbagui. 19 Ga cuatã ua ja ra s̄acua n̄a ra hya ja ua: "Nugã drã Pablo, go ga jut'a'i". P̄e h̄ind̄i nne ga b̄en'a'i ngue 'n̄ε'i guí tuq̄ui. Porque go dá xi'i ra hya ngue ha di nyann̄i te. 20 Ague ma zi cu'i, ngue n'nat'a ra Hm̄u dí εc'ε̄iui, 'yørcagui ra mate n̄a ra hya dí xi'i. Dam̄i hyurcagui ma mm̄ei ngue dad̄i ncuui ngue ra Cristo.

21 Dí p̄en'n̄a'i ra hya ja ua, porque dí pacã x̄anho ngue gui 'yøt'a te dí xi'i. 'N̄ε dí pad̄i ngue man'na x̄angu gui 'yøt'e ngue'a te dí xi'i ya. 22 A nuyá, dam̄i nsã hap̄u ga nsäya 'mø dá magã p'̄u. Ya dí εn̄a ngue ga mma p'̄uya, porque gue'a gui äph̄u Oja ngue di nja'a.

di m̄p̄efi fãx̄qui ngue mm̄anna hya ya, x̄quet'a di z̄engua'i.

25 A nuyá, nuna ma Hm̄uh̄u Jesucristo di j̄api ḡatho'ah̄u. Da ngut'atho.

-----
23 'N̄εhn̄a ra Epafra, 'daua dí ofädigã'be, p̄en'n̄a'i ra nz̄engua. X̄quet'a bi n'̄upi ngue i mm̄ambrã hya ra Jesucristo. 24 Nuna ra Marco, 'n̄εhrã Aristarco, 'n̄εhrã Demas, 'n̄εhrã Lucas, guehya

Hebreos
Ja ua ra carta bi
'bennbabi yø 'yεc'εi,
ca ra nyogui
testamento, nt'o't'i
ra hya ngue ra
ebreo.

1 Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja, bi bennbabi yø pøngahya na ra hya bi xihyø nyogui ja'i bi zofo. Xandøngu yø nnidi bi zohyø ja'i, pe 'dama 'dan'yo bi 'yøt'Oja ngue ha ga nzohyø ja'i. 2 A nuyá, nuua ya rá nzeGui yø pa ya, Oja bá penhná Ts'unt'u ngue bi zoc'segahu. Nuna rá Ts'unt'u Oja bá penhua, guehna bi dapi gátho yø cosa i ja ngue di manda na. Conná guehna rá Ts'unt'u Oja bi nhogui te gäma cosa ja nximhäi, da gue'a te bí ja mahets'i bi hoqui. 3 Tengutho Oja ngue maguesε, njarbatho rá Ts'unt'u ya ngue maguese, porque 'da'iguui. 'Nε høntho da ma tengue di nja, ya di sigue jatho yø cosa ja nximhäi, da guerp'u mahets'i di siguetho te bí jap'u. Guehna bi hoga ma ts'oquihu na. M'mεfa p'uya bi ma mahets'i ha badi manda, i mmip'u bí ja rá n'yei Oja rá Papá. 4 Guehna tate ja rá ts'edi na ngue'a rá ts'edi ja yø anxε. Porque ma datho xanhets'i rá 'bεfi bi tocabi ngue'a te rá 'bεfi pehyø anxε.

5 Nuna rá Ts'unt'u Oja i tate na ngue gátho yø anxε. Porque Oja bi 'yembrá Ts'unt'u: "Gue'e ma Ts'unt'u'i. A nuyá, da fadi ngue guecä ni Papágui", bi 'yεmbi. Pe Oja, hinjam'mø xa xi'a n'na ra anxε ngue da 'yεmbi rá ts'unt'u. Mahømbi 'yεn'Oja: "Go gueque rá Papágá'a. Nu'a p'uya, gue'a ma Ts'unt'u'a", bi 'yεna. 6 Nuna rá Ts'unt'u Oja, guehna tate na ngue gátho. Janangue nu'mø mambá penhná Ts'unt'u Oja ua ja ra ximhäi, Oja bi 'yεna: "Gátho yø anxε, da danne na ma Ts'unt'u", bi 'yεna.

7 Pe nu'mø mi man'Oja ngue te pehyø anxε bi 'yεna: "Nuyá yø anxε, guehya yø m'mεnhni Oja ya. 'Nε 'yo yø anxε tengutho ga n'yo ra ndahi. I ja yø ts'edi tengutho ra sibi ngue hinjonda däqui", bi 'yεna.

8 Nuna Oja, bi 'yembrá Ts'unt'u: "Nuyá, gue'e grá Oja ya, 'nε gue'e gui manda para zantho'a te ja ya. Nu'mø gá 'yøtra ts'ut'abi, gä ra nho gui 'yøt'e. 9 Gä gue'a ra nho gadi ho gui 'yøt'e. A nu'a hinni 'yup'u, hin gadi ho gui 'yøt'a. Janangue nu'a ni Oja, ma datho bi jap'a'i. Bi 'yøt'e ngue mathoguitho gui johya ngue gátho mi'da ni n'youi". 10 Mahømbi 'yembrá Ts'unt'u Oja: "Nu'i, gue'e grá Hmu, ngue nup'u bá fadi bá nja ra ximhäi go gá hoqui. 'Nε conni 'yε gui hoqui te bí ja maya ra c'amahets'i. 11 Pe nu te gátho ja ya, da 'yεhra pa

ngue da guadi. Pe nu'i, gui 'bhai para zantho. Gátho ya yø cosa gá hoqui, da thogui. Tengutho ra zebazu 'mø ya hñte pefi, ¹² da jaqui, da ma ma poni. Di njarbatho'a te ja ya. Pe nu'i di siguetho gui 'bhai para zantho", bi 'yεn'Oja. ¹³ Nunā Oja, hñjonni anxε bi xifi tengutho bi xihrá Ts'ant'u ngue bi 'yεmbi: "Damī mīcua ja mā 'yεi mēnte gā øt'a ngue guí manda gátho'u nī nsuīui", bi 'yεmbi. ¹⁴ Gátho yø anxε, i ja yø te pε hñ'y'u yø do'yo. 'Nε guehya 'bhai ngue ørpabi rá 'bεfi Oja ya. Guehya yø m'menhñi Oja ya, ngue pa ndap'u bi zā ngue bí fáhyø ja'i nuyā tø'mi ngue da nu ra nho i ja ngue di un'na Oja yø ja'i bi yani.

2

¹ Janangue nuyá, ngue ya dá pahmε ngue tate na rá Ts'ant'u Oja, mathoguitho nne ngue gā ørpahε masu na ra hoga 'da'yo hya bi xicjε. Ma gā ja ndummεi ngue hñga hehmε na ra hya na. ² Conque ra hya bi manyø anxε Oja 'mø yø pa xa thogui, di nja'a te ra hya bi mā. Pe nu'u yø ja'i hñmbi 'yørpa masu na ra hya na, sinoque bi mεstho ra hya, guehya bi nthεui ra castigo ya yø mmejmahya. ³ Janangue nuyá, ¿hague ngu ra castigo gā thohmε 'mø hñga ørpahε masu na ra hoga 'da'yo hya sicjε ngue ha di nyanma tehε? Porque guesε ra Hmu Jesucristo bi mā ngue ha di

nyanma tehε. A nu'u yø ja'i bi 'yεc'εi na ra hya bi mā, i haxa njuani ngue majuanī na ra hya bi sifi, janangue bi thogahε na ra hya na. ⁴ Nunā ra hya bi mā, nunā Oja bi japyø ja'i ngue da dinyø mmεi ngue majuanī na ra hya bi sifi. Porque bi mfáxte Oja ngue di japyø mεfi ngue da zā da 'yøtyø milagro p'u ha 'bahyø ja'i, 'nε bá pennbabi ra Espíritu Santo yø mεfi ngue da māt's'i da 'yøtyø mεfi'a te gā nnepe da 'yøt'e.

-----

⁵ Pe nunā ra 'da'yo ximhāi dí mmangā ngue di nja, hñte mman'Oja ngue da gue'u yø anxε di manda na. ⁶ Sinoque nt'ot'i p'u ja ra Maça Libro te'o bi zān'Oja ngue di manda na ra 'da'yo hāi. I εnna hya nt'ot'i: "Aguε mā Oja'i, ¿te 'bε'a exa guí mbennbabi yø ja'i? ¿Hanja ngue mathoguitho gui ho nī mmεi connā ngue'u? ⁷ Mā Oja'i, m'mεt'o gā japi ngue bi gohyø ts'edi yø ja'i ngue'a rá ts'edi ja yø anxε. Pe m'mεfa p'uya, gā japi ngue mā datho da hñu mansu. Porque gā unnā cargo ngue di manda gátho yø cosa gá hoqui. ⁸ Nu hangu yø cosa i ja, gā gā japi ngue di manda", i εnna hya. Ngue ngunā ra hya nt'ot'i ya ngue Oja bi japrā ja'i di manda gátho yø cosa i ja, gue'a guí nεqui'a ya ngue nu hangu yø cosa i ja, gā bi fāti. Pe astā guehya, tobe hñdi nnuhε ngue gátho yø cosa i ja, dadī manda ra ja'i. ⁹ A

nuyá, ma gā ūmhma xanho rā güenda te bi thohra Jesús. Oja bi japi ngue bi gohrá ts'edi m'met'o ngue'a rá ts'edi ja yø anxε. Pε Oja bi 'dacjma rá mate ngue bi du rá Jesús, bi hoga mā ts'oquihma. A nuya ngue bi du rá Jesús conná guecma, Oja bi 'yøt'e ngue mathoguitho hnu mansu na rá Jesucristo.

10 Nu te gāma cosa bá sän'Oja ngue i ja, gā nja yø cosa ngue da 'yørpabi rá 'bεfi. Pε nne Oja ngue nu hangū yø ja'i da gohi ngue yø basī, guehya da zixpma ha 'bwi. Janangue Oja mi jatho ngue bi hojpa yø ts'oqui yø ja'i, bi japi ngue bi du rá Jesús ngue da yanī. 11 A nuyá, nuna rá Jesús bi hoga mā ts'oquihma. Nu'a rá Papá naya, gue'a mā Papáhma'a ya. Janangue rá Jesús ya hingui pεsrá sä da manya ngue dadī ncuhma. 12 Rá Jesús bi xihrá Papáhma yø hya nt'ot'i p'ha ja rá Maça Libro, bi 'yεmbi: "Nup'ha 'bwhyø ja'i dadī ncu'be, ja gā mmangä p'ha te'o'i. Nup'ha hapma mandøngu dyø ja'i di mpeti, ja gā tut'a'i p'ha yø alabansa", bi 'yεmbi. 13 Rá Jesús mahømbi 'yεna: "Nugä hindā hont'a Oja dí nnøxä ya". Mahøn'a εmp'uya: "A nuyá, nuya yø basī Oja bi dāqui ngue gā fäts'i, 'daua dí 'b'be", bi 'yεna.

14 Nuya mma ngue yø basī ya, guehya yø ja'i ya. Janangue rá Jesús bi nja'i para ngue da gohi tenguthojma. Bi ne ngue

da zäp'ha da du, n'namhma ngue di ts'onnbā rá ts'edi rá zithū nuna rá ts'oqui p'ha bá nja rá ndate ngue bi du yø ja'i. 15 Nuya yø ja'i mi 'bma ndummhai hangū rá pa ngue mi su da du, a nuya bi japi ngue ya hinnī mantho da zu da du yø ja'i ya. 16 Nuna rá Jesús himbi 'yεhε ngue yø anxε da mäts'i. Sinoque guehya yø ja'i bi dennbabi rá nt'εc'εi rá Abraham bi 'yεhε da mäts'i. 17 Para ngue da zä da mäxyø ja'i na rá Jesús, mi jatho ngue bi nja'i, bi tho'a te gāma n'ha thohyø cu. Nu'mø ngue mi tho'a te gā mi thohyø cu p'uya, ya bi nja rá yemmai di huεcyø ja'i. A nuyá, ya da zäp'ha da gohi xanho ngue rá mmäcja Oja ya, da 'yøtra 'bøt'e ngue di hojpa bi yø ts'oqui yø ja'i. 18 Nu'mø majapi da 'yøtra ts'oqui yø ja'i, pε rá Jesús padi ha di japi ngue di zajpa bi yø mma yø ja'i. Porque nuua ja rá ximhai xangu rá n'ha bi thogui, 'nε xquet'a 'nεsε rá Jesús bi njapi ngue xta 'yøtra ts'oqui.

3

1 Ague mā zi cu'ahma, bi zon'nahma Oja ngue dyø ja'i'ahma. A nuyá, dami hyacjma xandønho rá güenda ngue te rá 'bεfi rá Jesucristo i ja. Guehna rá representante Oja ua ja rá ximhai na, 'nε guehna nnøpe ngue rá 'bet'o mmäcja Oja p'ha bi 'bwi ngue fäxçahma na. Porque nuna rá hya dí εc'εihma, guehna gui nεqui na ngue ja te pεfi. 2 Nuna rá

Jesucristo, guehna bi 'yεx Oja
 ngue da 'yørpabi rá 'bεfi. Pε
 bi 'yøt'e tengutho bi 'yøtra
 Moisés, ngue bi 'yøt'e xanho
 rá 'bεfi bi xi Oja ngue da
 'yørbu ha 'bεhyø ja'i Oja. ³ Pε
 nuna rá Jesús, ma datho ní
 'yup'u da hnu mansu na ngue
 rá Moisés. Tengutho n'na
 rá ja'i di hocá n'na rá ngu
 ngue di manda. Nu'a rá ja'i
 di manda rá ngu, gue'a ma
 datho hnu mansu'a ngue
 gátho mi'da yø ja'i 'bap'u ja
 rá ngu. ⁴ Porque gátho yø
 ngu i ja, i 'bái to bi hoqui. A
 nuyá, nu te gáma cosa i ja, gá
 gue'a Oja bá zänni ngue bi nja.
⁵ Rá Moisés bi gohi ngue rá
 mεfitho ngue bi mpep'u ha
 'bεhyø ja'i Oja. Pε bi 'yøt'e
 xanho rá 'bεfi bi xi Oja da
 'yøt'e. Porque bi xihyø ja'i
 te ja ngue di nja m'mεfa.
⁶ Pε nuna rá Cristo ngue
 rá Ts'ant'u Oja na, bi 'yøt'e
 xanho te rá 'bεfi bi un'na Oja
 ngue di mandabi yø ja'i ya
 o rá 'yε. A nuju ya, guεcju
 yø ja'igahu Oja ngue'mø ga
 hahu rá ts'edi ga tenhnu rá
 Cristo asta guεp'u rá nzequi,
 'nε ga hahu rá ts'edi co n'na rá
 pähä ga tømhmua te rá nho di
 'dacju Oja m'mεfa.

-----
⁷ Janangue nuyá, dami
 'yørpahu masu na rá hya
 mmaná Espíritu Santo p'u
 ja rá Macá Libro ngue εna:
 "Nu rá pa ja p'uya, dami
 'yøhmü na rá hya xi'ahu
 Oja. ⁸ Ogui fεsthohü rá hya
 mman'Oja. Mami 'yøthu
 tengutho bi 'yøtyø nyogui

ja'i p'u ja rá dapo ngue bi
 mεstho rá hya bi man'Oja,
 asta gue'mø mi unna cue
 Oja te ørpe. ⁹ Janangue Oja
 bi 'yεna: Nup'u ja rá dapo,
 mathoguitho ngue bi 'dacrá
 cue'u yø nyogui ja'i. Mente
 gue'a nyote njeya, nguna rá
 hya bi 'yøtyø ja'i, madague'a
 bi nu yø ja'i yø milagro dí
 øt'e. ¹⁰ Janangue nugá dá sui.
 Porque nuyá yø ja'i ya, xoxca
 nzántho ngue da hyεgagui p'u.
 Hinguí nne da hyaxra hya dí
 xifi ngue da n'yo. ¹¹ Janangue
 nu'mø mi 'dacrá cue yø ja'i,
 dá xi p'uya dá εmbi: Nuyá, ya
 hinga cu'ahu p'u ja rá häi xtá
 sänni ngue xcáni nsayahü ya",
 εn'Oja.

¹² A nuyá ma zi cu'ahu,
 dami mfähmü ya, man'nan'yo
 mi 'yøthu ngue to da 'yεnná
 mmü ngue da hyεp'u Oja, da
 'yεna ngue ya hinguí εc'ei Oja.
 Porque Oja majuaní ngue
 'bái. ¹³ Mente tobe nzocju
 Oja ya, n'na pa ngu n'na pa
 dami nhyathü rá ts'edi n'na
 ngu n'na'ahu. Man'nan'yo mi
 'yøt'e ngue sägui hyä'ni mmü
 gui 'yøthu rá ts'oqui ngue gui
 fεsthohü rá hya mman'Oja.
¹⁴ Nu to gátho ya dí εc'eiü
 rá hya ya, nu'mø ga hahu rá
 ts'edi ngue hinha gdá hεhmü
 rá hya asta guεp'u rá nzequi,
 gue'mø di tocagahu ngue ma
 n'yohü rá Cristo p'u ha di
 manda 'mø.

-----
¹⁵ Nt'ot'i p'u ja rá Macá
 Libro rá hya ngue εna: "Nu rá
 pa ja p'uya, dami 'yøhmü na rá
 hya xi'ahu Oja. Ogui fεsthohü

ra hya mman'Oja ya. Mami 'yøth_u tengutho bi 'yøtyø nyogui ja'i p'_u ja ra dapo ngue bi mæstho ra hya bi man'Oja", i ɛna. ¹⁶ Ya guí pahm_u te'o ya yø ja'i bi mæstho ra hya bi man'Oja. Guehya yø ja'i bá j_ucá Egipto ra Moisés. ¹⁷ 'Nɛ ya guí pahm_u ngue guehya yø ja'i bi z_u Oja ngue bi 'yøtyø ts'oqui mɛnte nyote nɛya. Janangue bi dup'_u ja ra dapo gätho ya yø ja'i ya. ¹⁸ 'Nɛ guí pahm_u ngue guehya yø ja'i bi mæstho ra hya bi man'Oja ya. Janangue Oja bi xihyø ja'i ngue bi 'yɛmbi: "Nuyá, ya hinga c_u'ah_u p'_u ja ra häi xtá sänni ngue xcáni nsayah_u ya", bi 'yɛmbi. ¹⁹ Ja di nɛqui ua ya ngue himbi ma macut'i p'_u ja ra häi mi ja ngue xtáni nsäya porque himbi 'yɛc'ɛi ra hya mman'Oja.

4

¹ A nuyá, nuna Oja nzongah_u ngue dí c_ucj_u p'_u ja rá ts'äya mma ngue dí säyagah_u. Pɛ tobe nimantho nzongah_u. A nuyá, ya nts'utho, porque nthambɛnitho ngue di m'm_u i'da ngue hinda ma macut'i p'_u ja rá ts'äya Oja. ² Porque tengutho na ra hya bi sicj_u ya, ngue nne Oja da yanj_u, xquet'a guehna ra hya bi si'_u yø ja'i bi mæstho ra hya manjam'mø naya. Bi 'yøde hanja ra hya, pɛ hinte ni bontho ngue bi 'yøde, porque himbi 'yɛc'ɛi ra hya bi sifi. ³ Pɛ nuj_u, ngue ya dá ɛc'ɛih_u ra hya bi man'Oja, ya di c_ucj_u p'_u ja rá ts'äya Oja. Pɛ nuya

yø ja'i himbi 'yɛc'ɛi ra hya bi man'Oja, guehya yø ja'i bi z_u Oja ya. Janangue nguna bi man'Oja mam'mæt'o: "Janangue nu'mø mi 'dacr_u c_ue yø ja'i, dá xi p'_uya, dí ɛmbi: Nuyá, ya hinga c_u'ah_u p'_u ja ra häi xtá sänni ngue xcáni nsayah_u ya", bi 'yɛmbi. Pɛ nuna ra ts'äya bi man'Oja ngue di unj_u, ya ja na asta gue'mø mi hocra ximhäi Oja. ⁴ Nup'_u ja ra Maca Libro nt'ot'i p'_u ra hya ngue mma te bi 'yøt'Oja'a rá yoto ma pa. I mma ngue bi nsäya Oja'a rá yoto ma pa ngue bi jua'a te rá 'bɛfi bi 'yøt'e. ⁵ Ya mahøn'a guehna ra ts'äya bi man'Oja 'mø yø pa mi 'yɛmbyø ja'i naya: "Ya hinda zä ga c_u'ah_u p'_u hap_u mi ja ngue xcáni nsayah_u", bi 'yɛmbi. ⁶ A nuya yø ja'i rá mudi bi 'yøhna ra hoga hya na, nuna Oja, himbi säyabi ya yø ja'i p'_u ja rá ts'äya, porque himbi 'yɛc'ɛi yø ja'i te xifi. Pɛ nuyá, tobe nimantho nthø'mitho mi'da yø ja'i ngue da 'yɛc'ɛi te mman'Oja ngue di unna ts'äya yø ja'i p'_u ja rá ts'äya. ⁷ Asta guehyø pa dí 'b_uhm_u ya, hingui thohna ra hya bi xi Oja yø ja'i ngue ɛna: "Nu ra pa ja p'_uya", i ɛna. Nu'mø yø pa xa thogui, mi nzo Oja yø ja'i p'_u ja ra dapo. Mi ma ndø ya'atho yø pa m'mɛfa p'_uya, mahømbi bennbabi Oja ra David hanja ra hya bi cuarp_u ja ra Maca Libro ngue bi 'yɛna: "Nu ra pa ja p'_uya, dami 'yøhm_u na ra hya xi'ah_u Oja. Ogui festhoh_u ra hya mman'Oja

ya", bi 'yɛnɑ.

⁸Ja dī nɛquī ua ya ngue nu'a ra ts'äya bi xi Oja yø ja'i ngue di unni, hinga guerp'u ja ra häi manī zixyø ja'i ra Josué bi xi Oja. Porque nu'mø ra pa mi zixyø ja'i ra Josué, mi thogui ya'atho yø pa p'uya, mahømbi 'yɛn'Oja ngue jap'u man'na ra pa ngue da yutyø ja'i p'u ja rá tsäya. ⁹Janangue nuyá, jap'u ra ts'äya xɑ nzänni ngue di säyabi yø ja'i Oja tengutho Oja ngue bi nsäya'a rá yoto ma pa. ¹⁰Porque nu ra ja'i ngue da yurbu ha 'bu Oja ngue 'dap'u di nsäyau, guehna ra ja'i ya bi zerp'u rá 'bɛfi xɑ 'yøt'e, tengutho Oja 'mø mi jua'a te rá 'bɛfi bi hoqui, bi nsäya. ¹¹A nuyá, gäthogahu, dami hyahu ra ts'edi ya, ma ga ja ndummui ngue ga cuthu p'u ja rá ts'äya Oja. Man'nan'yo mi 'yøthu ngue gui 'yøthu tengutho bi 'yøt'u yø ja'i himbi 'yɛc'ei ra hya bi xi Oja. Janangue Oja himbi carpu ja rá ts'äya.

¹²Nuna rá hya Oja, tatetho ja rá ts'edi ngue di mpɛp'u ja rá n'yomfɛni ra ja'i. Tengutho n'na ra juai xandø nts'a 'nɛ ja yoho yø het'i, njarbutho na ra hya mman'Oja ya. Porque thohra hya asta mbo rá mmui ra ja'i, bí 'uɛspabi rá n'yomfɛni ra ja'i. I øt'e ngue rá n'yomfɛni ra ja'i di nɛquitho 'mø ngue xanho oque hingui ho. ¹³A nuyá, nu te gäma hya ja mbo ma n'yomfɛnihu ya, hinda zä ngue tema hya ga ajpahu Oja, ga ɛna ngue hingui padi te

dī mbɛmhm. Porque ma n'yomfɛnihu, hinte jutī, gä pa Oja te dī mbɛmhm. Porque nuyá, guesɛ Oja ga dāphu ra güenda tengue nnā 'yohu.

-----
¹⁴Nuna ra Jesús rá Ts'ant'u Oja, bi yurbu mahɛts'i, 'nɛ guehna di nnøpa mmäcjahu p'u ha 'bu Oja naya. Janangue nuyá, nnethe ngue di ndu xandønho ma nt'ɛc'ei hu. ¹⁵Nuna ma mmäcjahu na, guehna di huɛgahu 'mø nnu ngue dí 'bu ndummui ngue hingui nzaquigahu. Ya padi te dí thohmu 'mø dí 'bu ndummuihu, porque 'nɛ'a bi njapi ngue xtɑ 'yøtra ts'oqui'a. Pɛ nuna, hin tema ts'oqui bi 'yø'na. ¹⁶A nuyá, ma ga hahu ra ts'edi ga nzohmu Oja ya. Ga äphu ra mate ngue da mäxcahu. Porque Oja ja rá nhuɛcate. Nu'mø ga xihmu ngue da mäxcahu, di mfäxte.

5

¹Nu gätho yø mmäcja pøni ngue yø 'bet'o mmäcja yø judío, yø ja'itho tengutho yø mmijudíoui. Guehya t'ɛts'i ngue dyø representante yø ja'i p'u 'bu Oja ya. I ja yø 'bɛfi ngue ørpabi ra 'bøt'e Oja, para ngue di nhohyø ts'oqui yø ja'i. ²Guehna di huɛcyø mmic'eiui hingui padi te øt'e, guehya taphobi ra ts'oqui ngue hingui nzaqui. Nu'a gui huɛqui ngue 'nɛɛ na ra mmäcja hingui nzaqui. ³A nuna ra 'bet'o mmäcja, ngue 'nɛɛ na hingui nzaqui na, rá madi ørpa ra 'bøt'e Oja ngue di hocrá ts'oqui. Ja da 'yøtra

'bøt'e p'uya, ngue di nhohyø ts'oquu yø ja'i. ⁴ Nuna ra 'bet'o mmäcja, hingui sänsë rá 'befi pefi ngue rá 'bet'o mmäcja. Tengutho rá Aarón, himbi zänsë rá 'befi ngue rá 'bet'o mmäcja Oja, sinoque Oja bi 'yets'i.

⁵ A nuyá, nuna rá Jesucristo nnøpa 'bet'o mmäcja Oja p'u ha 'bui. Himbi zänsë nã ngue dra 'bet'o mmäcja, sinoque Oja bi 'yets'i tengue pehya. Porque Oja bi 'yembj: "Gue'e ma Ts'unt'u'i. Da bahyø ja'i ya ngue gucã ni Papágui", bi 'yembj. ⁶ A nuyá, mahøn'a nt'ot'i rá hya p'u ja rá Macã Libro ngue enã: "Nuyá, gue'e grã mmäcja para zantho ya. Gui thocra 'befi mi pehra mmäcja Melquisedec".

⁷ Nu'mø mi m'macua ja ra ximhäi rá Cristo, nts'edi ga nzo Oja 'mø bi mat'Oja, astã zoni. Porque Oja xtã nzã xtã nyani ngue hinxtã ndu. Pë Oja ørpabi masu 'mø bi zofo, porque mathoguitho nnu mansu Oja. ⁸ Madague'a ngue rá Ts'unt'u Oja nã rá Cristo, pë para ngue da zã da 'yørpabi rá pähä Oja, bi n'uni ngue bi zã rá n'u. ⁹ A nuyá ngue hinte di 'bedi, gã bi 'yøt'e te bi zännbabi Oja ngue da thogui, janangue ya sä da yani para zantho yø ja'i nuyã da 'yøt'e te xifi. ¹⁰ Ra Cristo, Oja bi 'yets'i ngue da gohi ngue rá 'bet'o mmäcja, di thocra 'befi mi pehra mmäcja Melquisedec.

¹¹ Dí nne ga xi'ahã hanja nã rá hya dí mma. Pë xanhennitho ha di zã ga mma, porque hingui tinni mmui te dí xi'ahã. ¹² Ya manjam'møtho gui ec'ehã rá Jesucristo ya. Nu'mø gdí hãhã rá ts'edi ya, ya gdi xännbahã rá hya mi'da yø ja'i ya 'mø. Pë astã guetya ngue hingui tinni mmuihã hanja rá hya gui ec'ehã ya. Tobe nimantho gui nnehã ngue nu'mø sãn'nahã rá hya Oja, da gue'u yø hya hingui henni gui nne da si'ahã. Mahøngui nne gui cohã tengutho yø basj ngue sidra xi'ba, conque ya ja ngue rá hmë da zi. ¹³ A nu'u sidra xi'ba, gue'u yø basj satho 'në hingui padj ndana rá hya njuantho, ndana hin'na. ¹⁴ Pë nu'u ya si rá hmë, gue'u yø daja'i. Porque ya padj da hyacra güenda te ga 'yo. Pa'mø ngue xanho te ga 'yo ogue hin'na.

6

¹ A nuyá, mã ga xãhmã yø hya rá nsãui di xã yø daja'i ya. A nu'u yø hya hingui henni gui xãhmã p'u bá fudi güã pahmã rá Cristo, 'yo gui nne ngue hønt'u gui 'yøhmã yø hya'u. Ya hinni mantho ja ga xi'ahã ngue hingui 'yøthã yø nts'o bá n'youi rá castigo, ogue ja ga xi'ahã ngue gui 'yec'ehã Oja. ² Ya hinni mantho ja ga xi'ahã ngue gui nxixyahã, ogue ja ga xi'ahã ngue gui japni 'yehã p'u ja yø yã yø 'yec'ei. Ya hinni mantho ja ga xãn'nahã ngue di bennate yø ánima. Hinga ja ga xãn'nahã

ngue jatho ngue da thaspabi ra güenda yø ja'i, ngue ja da zännbabi Oja te da thogui para zantho n'na ngu n'na yø ja'i. ³ Da ne Oja ngue da zä ga sigue ga xähma mi'da yø hya.

⁴ Porque nuya yø ja'i ya xa hyep'u ra Cristo, ya hinte ni böntho ngue mahöndi xännbabi ra hya. Guehya bi xojpahma Oja yø mmäi ya, bi nthehmaui rá njapi Oja. Ya bi nthehmaui ra Espiritu Santo. ⁵ Ya bi dñhma yø mmäi ngue xanho rá hya Oja. Madague'a tobe hingui söhra Jesucristo ngue di manda ra ximhäi yø pa bá ep'u, pe bi badí xanho ya yø ja'i ya ngue ja rá ts'edi. ⁶ Pe bi hyep'u ra Cristo m'mefa ya yø ja'i ya. Ya hingui sä ngue xøgue ra ts'editho ga ørpe ngue höndi 'bätyø mmäi, porque nuya yø ja'i njap'u, tengutho 'mø mahøn dädi cuarpabi ra pont'i rá Ts'ant'u Oja. Di japi ngue thenni gátho yø ja'i mahøn'a.

⁷ Nuya yø ja'i ya, øt'e tengutho yø huahi 'mø bi n'ye, ngue sinna häi ra 'ye. Nu ra huahi bi zinni xanho ra 'ye häi, nu'mø bi nja ra huahi i pø mmanho, ya da 'yørpabi ra nho'a to bi mpefi. I n'yoi rá njapi Oja. ⁸ Pe nu ra huahi ngue bi zinni xanho ra 'ye häi, 'nø höndyø 'uini bi nja, ya di nzø, porque hinte di muui. Guehya yø ja'i da japra castigo Oja ya.

-----
⁹ Ague ma zi cu'ah, dá mangä na ra hya na, pe hindí mmangä ngue gdí en'ah

ngue ya xcá hyehma p'u ra Cristo. Porque dí pacä ngue ya bi nyanni teh, janangue ya gui øth ra nho. ¹⁰ Nuna Oja, Gä gue'a te ni 'yup'u øt'e. Janangue nuna rá 'befi Oja gui ørpah, hindí pumbeni na. Da gue'a ra 'bäxte njandyatho gui ørpabi ni mmi'yec'eiha, xquet'a hindí pumbeni Oja. Nuna te Gä ra nho gui ørpa ni mmiç'eiha, gue'a gui nequi ngue majuaní gadi mahma Oja'a. ¹¹ A nuyá, dí nnegä ya ngue nuna ra 'bäxte mi'a mpähä ni mmäi gui ørpabi ni mmi'yec'eiha, dami sigue ngue hangu ra pa da gue'a gui 'yøth'a. Janangue nu te ra nho gui tømí di 'da'ah Oja, ya ra seguro di 'da'ah. ¹² Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue hingui 'yøth ya yø hya dí xi'ah ya. Dami hyah ra ts'edi gui 'yøth tengutho øtyø 'yec'ei nu'u di nequi ngue ja xanho yø nt'ec'ei. Nu hangu ra n'u thogui, Gä seti, 'nø guehya yø ja'i ya ngue di tocabi'a ra nho di yat'Oja ngue di uní.

-----
¹³⁻¹⁶ A nu'mø ena ngue majuaní te nne da manyø ja'i, i exa ntestigo Oja. Nu'mø ya bi 'yexa ntestigo Oja ra ja'i p'uya, nu rá amigo yaui, ya hingui sä da 'yembí ngue himma juani te xifi. A nuna Oja, bi yarpabi n'na ra hya ra Abraham, pe nuna Oja hinjongui tate ngue nuna. Janangue rá thuhuse bi nøni, bi xihra Abraham ngue da jase Oja na ra hya bi ma. Bi

'yɛmbi: “Nugä, majuanj te dí xi'i, mathoguitho ga jap'a'i. Ga ø't'e ngue ɛmmɛj di nxanni basi di m'mui”, bi 'yɛmbi. Pɛ ra Abraham, himbi xøtrá mmui na ra hya bi xi Oja. Sinoque tømí, tømí ngue di nja, asta gue'mø mi 'yɛhra pa ngue bi nja na te ra hya xi yarpababi Oja ngue di nja. ¹⁷ Oja bi nepe ngue da badj xanho yø ja'i ngue majuanj gä di nja na te bi ma, hinte di m'medi. Pɛ comma ngue hijnjo'o to da 'yɛxa ntestigo Oja, rá thuhuse bi noni para ngue da fadi ngue majuanj te mma. ¹⁸ Nu te gäma hya xicju Oja ngue di nja, i dɔ xanho ra hya, porque Oja hingui fehni. A nuyá, ya dá äphɔ Oja ngue da yanju. Nu te ra hya xa mman'Oja, ya dí haxɔ njuanj ngue ra seguro di nja. ¹⁹ Ya hindj yobɛni ngue di tocagahɔ na ra nho di un'Oja. Porque nuna di nnøxɔ ngue di dɔrcɔ ma n'yomfɛnihɔ ya, guehna ra Jesucristo bí 'bɔ mahɛts'i na. ²⁰ Nuna ra Jesús bi yarbɔ mahɛts'i bí 'bui. Guehna fäxɔahɔ na ngue da zä ganj m'mahmɔ p'ɔ bí 'bui. I cohi ngue rá mmäcja Oja para zantho. Di thocra 'bɛfi mi pɛ ra Melquisedec.

7

¹ Nuna ra Melquisedec mará dast'abi p'ɔ ja ra hnini Salem. 'Nɛ guehna Oja maguesɛ rá mmäcja na. Guehna ra Melquisedec bi ma bi c'at'ui ra Abraham 'mø mambá pengui ngue

bá tapra tunhni yø dast'abi madj nsahmi. Mi the p'ɔya, ra Melquisedec bi 'yöp'Oja ngue di japra Abraham. ² Pɛ ra Abraham, nu'a te gäma cosa bá hap'ɔ ja ra tunhni bá taha, bi hyacra diezmo ngue bi däpra mmäcja Melquisedec. Nuna rá thuhu ra Melquisedec i nne da ma ngue ra dast'abi ngue øtra nho. Ngue bi ndast'abi p'ɔ ja ra hnini Salem, janangue i hutyø ja'i ngue ra dast'abi di hojpabi yø ja'i di nsui. ³ Pɛ nuna ra Melquisedec hinha nt'ot'i ngue di mma te'o rá papá, ogue te'o rá mamá. Ni xingui fadi te'o rá mboxita. Ni xingui fadi tema pa bá mi, ni xingui fadi tema pa bi du. Høntho nt'ot'i ngue mará mmäcja. Janangue nuyá, gui nhyɛjpabi rá Ts'unt'ɔ Oja ya, porque nuna guehna ra mmäcja para zantho na.

⁴ A nuyá, dami hyacju xandønho ra güenda hanja ya ngue mathoguitho bi hnu mansu ra Melquisedec. Porque ra Abraham guehna ra 'yɔ na ngue yø judío, pɛ nu te gäma cosa bá hannbabi yø dast'abi bi däpra tunhni, bi hyacra diezmo ngue bi däpra Melquisedec. ⁵ A nuyá yø mmäcja ngue yø mbom'meto ra Leví, di manda ra ley bi 'yotra Moisés ngue nu'a te gäma cosa tinyø ja'i, da gumbabi ra diezmo. Madague'a yø mɛni p'ɔ bá fadi bá m'mahra Abraham, pɛ da gumbahma ra diezmo. ⁶ Conque ra Leví hingrá mɛni ra Melquisedec, pɛ ra

Melquisedec bi gumbabi ra diezmo ra Abraham nuna ya xi yarpabi Oja ngue di japi. Pe ra Melquisedec mahon'a bi 'yap'Oja ngue di japra Abraham. ⁷ Ya fadi xanho hanja ya ngue nu ra ja'i mathoguitho hnu mansu, gue'a ap'Oja ngue di japra ja'i ngue co'a ga hnu mansu. ⁸ A nuya yø mmäcja 'buhya, nu te gäma cosa tinyø ja'i, jumbabi ra diezmo yø ja'i. Nu'mø bi du p'uya, n'nan'yo ra mmäcja di thojpabi rá 'befi pefi. Pe nuna ra Melquisedec händi nequi ngue bi guahrá 'befi na. Sinoque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro tengutho 'mø ngue di 'batho. ⁹ Nu'u yø mmäcja ngue yø judío 'buhya, jumbabi ra diezmo yø ja'i. Pe gätho ya yø mmäcja ya, gue'a ra Leví ra 'u p'u bá fadi ngue bá m'muhya. A nuna ra Leví, gue'a ra Abraham rá 'u p'u bá fadi ngue bá m'muhna. Janangue nu'mø mi hyacra diezmo ra Abraham ngue bi dapra Melquisedec, a nuna ra Leví co gätho mi'da yø mmäcja 'buhya, entho go ma däpi ra diezmo ra Melquisedec. ¹⁰ Porque nu'mø mambá hacra diezmo ra Abraham ngue bi dapra mmäcja Melquisedec, tengutho 'mø ngue bi gurbabi yø diezmo'u yø mbom'meto bi m'mu'a m'mefa.

¹¹ Nuya yø mmäcja ya, di japa nts'edi yø judío ngue da denna ley bi 'yotra Moisés. Embi ngue di siguetho tengutho bá øtra mmäcja

Aarón. Pe nuna ra ley sihyø judío ngue di cumple ya, ya hin'yu rá ts'edi na ngue da zä di nhøjpaui Oja yø ja'i na. Porque jatho ngue ma'da'yo man'na ra mmäcja di m'mui, pe hinda denho'a te mi øtra mmäcja Aarón. Sinoque di thocra 'befi mi pehra mmäcja Melquisedec. ¹² A nuyá, ngue ya bi ma mapädi yø mmäcja ya, xquet'a jatho ngue 'nehra ley di mpähya. ¹³ Nuna ra 'da'yo mmäcja mmamp'u ja ra Maca Libro ngue di m'muhya, guehna ra Jesucristo na. Pe nuna ra Jesús, hingrá mení ra Leví, sinoque rá mení ra Judá. 'Ne nuya yø mení ra Judá, hinjam'mø to xi bøní ngue dra mmäcja ya. ¹⁴ Ya fadi xanho ngue nuna ra Hmu Jesús, ra mení na ngue ra Judá. Pe nu'mø mambá exyø mmäcja ra Moisés, nuya yø mení ra Judá hinte bi ma ngue di nja yø 'befi ngue di mmäcja ya.

-----

¹⁵ Ja di nequi ua xanho ya ngue ma'da'yo man'na ra mmäcja di m'mui ngue di tocrá 'befi mi pehra mmäcja Melquisedec. ¹⁶ Nuna ra ley ga 'yo yø judío ngue i mma to di mmäcja, hinga guehna ra ley bi 'yexra Jesucristo na ngue di mmäcja na. Sinoque bi mmäcja na ra Jesucristo porque jase rá ts'edi ngue di m'mui para zantho. ¹⁷ Porque guesø Oja bi 'yexna ra mmäcja na ngue bi 'yembi: "Gue'e grá mmäcja para zantho ya. Gui thocra 'befi mi pehra mmäcja Melquisedec", bi

'yεmbi. ¹⁸ Porque ya bi zεp'ua rá ts'edi na ra ley madi manda yø hya manj n'yo yø ja'i m'met'o ya. Ya hin'yua rá ts'edi ra ley ngue da yanyø ja'i. ¹⁹ Nunā ra ley bi 'yotra Moisés, hinjonni ja'i xta nzä xti hojpabi. Pe ja man'na ra hya ya ngue man'na tate ja rá ts'edi, porque guehna di nhojpau Oja yø ja'i na.

²⁰ Guesε Oja bi yat'i ngue di mmäcja na ra Jesucristo. ²¹ Gätho mī'da yø mmäcja da thotyø 'befi pefi ngue yø mmäcja. Pe nunā ra Jesucristo hønse na ngue Oja ya xi yat'i te gāma hya nt'ot'i p'ua ja ra Maça Libro ngue Oja bi 'yεmbi: "Guecä drā Ojagā, majuanj te dí xi'i. Nunā ra hya dí xi'i, hinjonda zä di pädi. A nuyá, gue'e grā mmäcja para zantho ya. Gui thocra 'befi mī pēhra mmäcja Melquisedec", bi 'yεmbi. ²² Janangue nunā ra Jesús, ma datho ja rá ts'edi na ra cohi bi nja 'mø mī t'ets'i ngue'a rá ts'edi'a ra cohi mī ja m'met'o.

²³ Nu mī'da yø mmäcja xa m'mai, gā xa ndu. Nu'mø bi du p'uya, n'nan'yo to di thojpabi yø 'befi. A nuyá, mandønngu dyø mmäcja xa m'mai, pe gā xa thogui. ²⁴ Pe nunā ra Jesús, ya hinda du na. Nu'a te rá 'befi pefi ngue ra mmäcja, ya hinjam'mø da thogui, porque ya hinjondi ponnbi. ²⁵ Janangue nuyā yø ja'i ya o rá 'ye Oja ya ngue bi 'yεc'ei ra Jesús, ya hīndi m'mehyø te. Porque nunā ra Jesús ya rá 'befitho'a ngue ra

mmäcja para zantho p'ua ha 'bu Oja ngue da mäxyø ja'i nuyā εc'ei.

²⁶ Nunā ra Jesús, guehna ra 'bet'o mmäcja ma datho ngue nmi homhmu na. Hangu ra pa gā ra nho øt'e. Hin'yua rá ts'oqui. Hinjam'mø ngue di nnu manho yø ts'oqui øtyø ja'i. A nup'ua mahets'i bí 'buhya, ma datho ngue bi hnu mansu ya. ²⁷ A nuyā yø judío ngue yø 'bet'o mmäcja, n'na pa ngu n'na pa ørpabi ra 'bøt'e Oja ngue yø ts'oquise. M'mefa p'uya, ja da 'yotra 'bøt'e ngue di nhohyø ts'oqui mī'da yø ja'i. Pe nunā ra Jesús hōnda n'na ndi bi ndäse ngue bi tho, para zantho bi nōpa 'bøt'e yø ja'i. ²⁸ A nunā ra ley bi 'yotra Moisés, nuyā yø ja'i ets'i ngue dra 'bet'o mmäcja, ja yø ts'oqui yø ja'i. M'mefa guehna ra ley na, guesε Oja cohi ntestigo na ra hya bi ma ngue rá Ts'ant'use bi 'yets'i ngue para zantho ra m'met'o mmäcja. Madits'ua te dadi 'bedi, para zantho øt'e xanho'a te rá 'befi.

8

¹ Nunā ra hya ma datho ja ts'edi ngue guí pahmu ya, guehna ra hya ngue ra Jesucristo di nnōpa 'bet'o mmäcjahu naya. 'Nε ya bi hup'ua mahets'i ha bí ja rá n'yei Oja na. ² Nup'ua mahets'i bí 'bu Oja, bí ja rá 'befi ngue ra 'bet'o mmäcja. Hinga guecua ja yø nija bi hocyø ja'i øtra 'befi ngue ra 'bet'o mmäcja na.

³ Nu'a rá 'bɛfi ja yø 'bɛt'o mmäcja, t'ɛts'i ngue da 'yørpabi rá 'bøt'e Oja. Janangue rá Jesucristo xquet'a mi jatho ngue bi 'yørpabi rá 'bøt'e Oja. ⁴ Pɛ hinga guecua ja rá ximhäi 'buhra Jesús. Nu'mø ngue ja di 'bucua, ya hingui sä da t'ɛmbi ngue rá 'bɛt'o mmäcja 'mø, porque yø 'bɛt'o mmäcja 'bucua ja rá ximhäi, di sigue øtho yø 'bøt'e di manda rá ley bi 'yotra Moisés. ⁵ Pɛ nu'a te yø 'bɛfi yø mmäcja 'bucua ja rá ximhäi, høntho øt'e tengutho rá forma bi ja mahɛts'i. Porque nu'mø mi nyai Oja rá Moisés, bi 'yɛmbi: "Dami bɛni xanho te rá forma dá ut'a'i p'ɛ ja rá t'øhø dá nyai, dá ngu'a rá forma rá nija gui hocya", bi 'yɛmbi. ⁶ A nuju ya, ngue ma 'bɛt'o mmäcjahə nā rá Jesucristo, tate xandø nzaqui rá 'bɛfi pɛfi ngue'a rá 'bɛfi pɛhyø mmäcja ua ja rá häi. Porque xandønho rá 'da'yo cohi bi hoqui ngue'a rá nyogui cohi mi ja m'mɛt'o. Nunā rá 'da'yo cohi bi nja ya, mathoguitho xandønho rá hya di yat'Oja ngue di nja.

⁷ Nu'a rá cohi mi ja m'mɛt'o, hinjonni ja'i bi bønɪ ngue xta 'yøt'e te bi manda Oja. Janangue Oja bi hyoni ha di japi ngue ma'da'yo man'na rá cohi bi nja. ⁸ I nnu Oja ngue hingui øtyø ja'i'a rá hya di manda. Janangue mmanā Maça Libro ngue Oja bi 'yɛnā: "Dá 'yɛhra pa ngue nuya yø judío ngue yø mmɛngu Israel conyø mmɛngu Judea,

ma'da'yo man'na rá cohi ga cohme. ⁹ N'nan'yo man'na rá cohi di nja. Ya hinda ngu'a tengutho rá cohi dá co'be yø nyogui ja'i 'mø yø pa dambá jajpə ja rá häi Egipto. Porque nunā rá hya dá co'be yø ja'i ngue xta 'yøt'e, himbi 'yøt'e. Janangue dá hɛcäp'ɛ yø ja'i. ¹⁰ Bá ɛp'ɛ rá pa di nja nā rá cohi dí mma ngue ga co'be yø ja'i Israel. Nu'mø ya bi nja nā rá hya nā, ga japyø ja'i ngue da dinyø mməi hanja nā rá hya dadi manda, di nja mpähä yø ja'i da 'yøtya yø hya dadi 'bɛpi da 'yøt'e. Nugä p'ɛya, gueque drá Ojagä ya yø ja'i ya. Nuya p'ɛya, guehya ma ja'i ya. ¹¹ Di ngüɛ di nnoho, gä da badi te'ogui. Ya himma hyoni ngue ja da xännbabi yø mmic'ɛiui ogue yø cu ja da xännbi te'ogui. Porque 'da di batyø ja'i te'ogui. ¹² Nu'a rá nts'o xa 'yøtyø ja'i, ga punnbabi. Ya hinni mantho ga mbɛnnbabi yø ts'oqui xa 'yøtyø ja'i", bi 'yɛn'Oja. ¹³ A nuyá, Oja i mma ngue ma'da'yo man'na rá cohi di nja. Nu'a rá nyogui cohi mi ja m'mɛt'o, di nɛqui xanho ngue ya bi thogui, porque ma'da'yo man'na rá cohi di nja. Nunā rá nyogui cohi mi ja, ya bi zɛp'ɛ nā.

9

¹ Nu'a rá nyogui cohi mi ja m'mɛt'o, xandøngu yø hya nt'ot'i ngue ha di danne Oja yø ja'i. Pɛ nup'ɛ mi øtyø ndanne yø ja'i, gue'a rá nija ja ua ja rá ximhäi. ² Nu'a rá

nija mī ja ua ja rā ximhāi, mī ja yoho yø cuarto. Nu'a rá mudi rá cuarto gui nhuti ngue rá xequi xa nduxqui. Nup'u mbo rá cuarto, jap'u rá mfoxiyo. 'Nε jap'u rá mεxa hap'u t'uspabi yø thuhmε Oja ngue da nu. ³ Nu'a man'na rá cuarto brá ja mbo, nup'u ja rá goxthi, zap'u rá ulu ngue nnopá jut'i rá goxthi. Nup'u mbo p'aya, gue'a rá xequi mathoguitho xa nduxqui. ⁴ Brá jap'u n'na rá altar ngue rá oro, ja zop'u rá bopo. 'Nε jap'u n'na rá huada ngue gá rá oro maxøts'e, guehna rá huada m'mets'i rá nyogui cohi mī ja m'met'o naya. Nup'u mbo rá huada, op'u n'na rá ts'øye ngue gá rá oro, ja op'u rá thuhmε nī hu ngue rá maná. Da guehrá tøhø rá Aarón nuna bi 'doqui, ja op'u ja rá huada na. 'Nε ja cap'u ja rá huada'u yø xindo nt'ot'i rá ley Oja, ngue rá nyogui cohi mī ja m'met'o. ⁵ Nup'u maxøts'e rá huada, 'da'a n'na nguadi yø hyo rá huada mahoqui yoho yø anxε di nzøtyø zahua p'u maxøts'e rá huada. Porque nup'u maxøts'e rá huada ja m'møt'e p'u rá ji gui nhohyø ts'oqui yø ja'i. Pε nuyá, hingui ja ngue 'bexca xi'ahū hanja na rá hya naya.

⁶ Guehna rá forma mī jap'u ja rá nija m'met'o naya. A nu'a rá mudi rá cuarto, n'na pa ngu n'na pa cøtyø mmäcja ngue øt'a te yø 'bεfi i ja. ⁷ Pε nu'a rá yoho rá cuarto brá ja mbo ngue mathoguitho xa nduxqui, høndra 'bet'o

mmäcja ja rá nt'edi ngue carbū. 'Nε høndra n'na ndi n'na jeya i sä ngue da yæt'ambo. Nu'mø bi yæt'ambo p'aya, nī de rá ji da pøt'e ngue di hocse rá ts'oqui, nε xquet'a nī de rá ji da pøt'e ngue di nhohyø ts'oqui mī da yø ja'i. ⁸ Nuyá yø hya ja uaya, rá Espiritu Santo nnepe ngue ga pahmū hanja na rá hya ngue rá yogui cohi mī ja m'met'o. Mente yø tiempo ngue øtyø ndanne yø mmäcja p'u rá mudi rá cuarto, ya hin'yū rá nt'edi to da tho'ambo rá cuarto nuna mathoguitho xa nduxqui. ⁹ Nuyá yø hya ya, di nεqui xanho ngue nuyá yø 'bøt'e ørpabi Oja yø mmäcja, hin'yū rá ts'edi ngue da hyät'i da hyajpa rá nts'o ja yø mmūi yø ja'i. ¹⁰ Nuyá yø hya mī ja m'met'o, gue'a ngue da huantho yø cosa da zi yø ja'i, i xihyø ja'i tema forma di mpet'e para ngue da zä da danne Oja. Pε gätho ya yø hya ya, bi nja rá ts'edi te mī øtyø ja'i mente tobe hinmani nja rá 'da'yo cohi bi 'yøt'ui Oja yø ja'i.

¹¹ Pε nuyá, ya bá εhra Cristo nuna bi gohi ngue mā 'bet'o mmäcjahū ya. 'Nε guehna bá hangahū rá nho mī ja ngue di nja naya. Nup'u ja rá nija di mpehra Cristo ngue rá 'bet'o mmäcja ya, tate ngue xandønho. Hinga ngu rá nija ja ua ja rá häi ngue rá ja'i bi hoqui. ¹² Rá Cristo bi yarbū ja rá xequi mathoguitho xa nduxqui. Pε rá jise rá Cristo nī hya ngue da pøt'e. Ya

hĩngrá ji rá ndani ogue rá ji rá chivo ní hya ngue da pøt'e, tengutho øtyø mmäcja ua ja rá häi. 'Nε ya hĩnga xøxtí yũtho ya, sinoque n'na ndĩtho bi yũt'i para zantho ngue bi yanju. ¹³ Nu'a rá ji rá ndani, ogue rá ji rá chivo, ogue rá 'bospi rá ngøndani zøp'ũ ja rá altar, nu'mø bi njapyø ja'i nuyá t'embĩ ngue n'youi rá ts'oqui yø do'yo, ya di nhohrá do'yo rá ja'i. ¹⁴ Goma guehrá ji rá Cristo ngue mā datho ja rá ts'edi ya. Porque guesε rá Espĩritu Santo nuna 'bũi para zantho bi hatra ts'edi rá Cristo bi ndäse ngue da tho ngue bi nøpa 'bøt'e Oja. Conque rá Cristo, hĩn'yu rá ts'oqui. Pε bi männá ji ngue bi hoga mā ts'oquihũ, mi ja ngue xcá mähä rá castigo. Pε nuyá, nuna majuanĩ ngue Oja i 'bũi, ya säp'ũ ga hã rá ts'edi ga thannehũ naya.

¹⁵ Gue'a rá hya'a ya, ngue rá Jesucristo go bi hocra 'da'yo cohi ja naya. Janangue nuyá yø ja'i nzon'na Oja ya ngue da 'yεc'ei rá Cristo, nu'a rá nho xã yarpabi Oja yø ja'i ngue di unni para zantho, go di tocabi ya to nzofo. Porque rá Jesucristo gue'a i du'a ngue bi hoga mā ts'oquihũ xã nja mēnte bi nja rá ts'edi rá ley mi ja m'æt'o.

¹⁶ Ya guĩnnuhũ ngue nu'mø bi nanga n'na rá sũcua hapũ di consta'a te ja ngue di nja m'æfa, nu'mø bi du'a to bi hocra sũcua, nu'a rá sũcua bi xøts'i. Nuna rá hya bi zohra du, i ja rá ts'edi rá hya

m'æfa. ¹⁷ Pε mēnte ngue 'bũtra ja'i bi xoxra sũcua, tobe hĩn'yu rá ts'edi rá sũcua. A nu'mø bi du'a to bi xoxra sũcua, gue'mø ja rá ts'edi rá sũcua 'mø. ¹⁸ I njarbũtho nã rá nyogui cohi mi ja m'æt'o ya. Nu'mø bi tho yø mbo'øni ngue da 'bøt'e, ya ja rá ts'edi rá ley. ¹⁹ Nu rá Moisés, mi juadi bi xihyø ja'i nã te gãma hya di manda rá ley, bi gaca n'na nt'o rá isopo, i n'youi rá xidε'yo xã ntheni. Nup'ũ ja rá ji yø ndani 'nēhyø chivo, bi japra dehe, ja bi dímbũ rá t'o. Nu'a rá ji p'ũya, bi naspabi p'ũ ja rá Libro ngue rá ley, xquet'a bi japra ji gãtho yø ja'i. ²⁰ Bi 'yεmbyø ja'i p'ũya: "Nuyá, gá cohũmũ rá cohi Oja ya, ya bi xi'ahũ temã hya ja ngue gdĩ n'yohũ. Nuna rá ji jaua ya, guehna di hatra ts'edi rá hya bi xi'ahũ Oja naya", bi 'yεmbi. ²¹ Rã Moisés bi naspabi rá ji p'ũ ja rá nija 'nε bi naspabi rá ji te gãma cosa ja mbonnija. ²² Nt'ot'i p'ũ ja rá ley ngue rá ji yø zu'ε i tho, nup'ũ ha pε rá ji, ya co mmanho. Pε mēnte hĩnte ho rá ja'i ngue da 'yøtra 'bøt'e, hĩn'yu rá mpunnbi rá ts'oqui.

-----
²³ Nuyá ja rá ximhäi, para ngue da gommanho yø cosa i ja, mãma hyonĩtho rá ji yø zu'ε mi tho ngue rá 'bøt'e, ngue majapyø cosa. Pε nup'ũ mahets'i ya, xquet'a bí jap'ũ rá 'bøt'e ngue mā datho ja rá ts'edi. ²⁴ Janangue rá Cristo ya hĩnga guehra nija ja ua ja rá häi bi hocyø ja'i ja rá 'bēfi

ngue ra mmäcja ya. Porque ra njja ja ua ja ra ximhäi, høntho uhrä forma te bí ja mahëts'i. Ra Cristo p'uya, ya bi yarbu mahëts'i bí 'bä Oja ngue da mäxçah. ²⁵ A nuna ra 'bet'o mmäcja ua ja ra häi, nup'u ja ra cuarto mathoguitho xa ndaxqui, njeya njeya cut'ambo ra mmäcja ngue bi pörpabi rá ji yø zü'ε i tho, ya hingrá jise bi pöt'e. Pe ra Cristo hinga xøxtí dutho ngue høndä gohi ngue ra 'böt'e. ²⁶ Nu'mø da ngu'a ngue xøxtí dutho, asta gue'mø mamba fa'a nximhäi xtabá ts'ännbi ngue xøxti dutho 'mø. Pe nuna te bi nja ya, nu'mø ni ma da gaxyø pa, ra Cristo bi zøcua, 'nε bi ndäse ngue da tho. Pe n'na nditho bi du para zantho, da gohi ngue ra 'böt'e. Bi gurpi gätho yø ts'oqui yø ja'i. ²⁷ A nuyá, nu hangu yø ja'i 'bai, gätho ja ngue da du, pe høndä n'na ndi da du. M'mefa p'uya da hyaspabi ra güenda Oja te xa n'yo yø ja'i. ²⁸ Njarbatho ra Cristo ya, n'na nditho bi du, bi gohi ngue ra 'böt'e. Mandøngu dyø ja'i bi hojpabi yø ts'oqui. A nuyá, mahønda εp'u ya, pe ya hindí 'yεhε ngue da gürpabi yø ts'oqui yø ja'i ya, sinoque di 'yεhε ngue da yanyø ja'i nuya tømí ngue da εp'u.

10

¹ Nuna ra Moisés bi 'yotra ley da n'yo yø judío. Pe nuna ra ley bi 'yot'i, tengutho 'mø ngue drá xahatho na te ra nho ja ngue di nja m'mefa. Porque conna ley, himbi

nequi xanho hanja na ra hya di nja m'mefa. Nuya yø ja'i mi thanne Oja, mi øtyø 'böt'e di manda ra ley. Pe nuna ra 'böt'e øtyø ja'i, hinxma ma hajpabi yø ts'oqui yø ja'i na, porque njeya njeya øtho ra 'böt'e yø ja'i mahøn'a. ² Nu'mø ngue da gue'a di nhohrá ts'oqui ra ja'i'a, ngue da 'yøt'e te gäma hya di manda ra ley, ya hinní mantho ngue da 'yøtyø 'böt'e yø ja'i 'mø. Porque nu ra ja'i øtra 'böt'e, n'na nditho 'mø εna ngue di hocrá ts'oqui, ya hinguí nne ngue nimantho da du rá mmäi ra ja'i da 'yεna ngue ja rá ts'oqui. ³ Ja di nequi p'uya ngue nuya yø ja'i njeya njeya øtho yø 'böt'e, i sodyø mmäi ngue jadyø ts'oqui. ⁴ Nu rá ji ra ndani oque ra chivo 'mø bi tho, hijnjam'mø da zä da hyajpa yø ts'oqui yø ja'i.

⁵ Janangue ra Cristo, nu'mø ya ja ngue da εcua ja ra ximhäi, εnna hya bi xi Oja: "Nu'u yø zü'ε ho yø ja'i ngue pöt'e, hinguí nnu manho ngue gue'a di hocyø ts'oqui yø ja'i'a. Sinoque guá sänní ngue bá nja ma do'yo ngue guehna da gohi ngue ra 'böt'e na. ⁶ Nu'u yø zü'ε ho yø ja'i ngue øt'a'i ra 'böt'e, 'nε uhyø ngø, zøp'u ja ra altar ngue di hocyø ts'oqui yø ja'i, ya hinga gue'a guí nnu manho'a ya. ⁷ Janangue dí εngä p'uya: Dí 'bücä ua ya ma Oja'i. Ga øt'a'a te guí nnu manho. Tengutho ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro te ja ngue ga thogui, gue'a di nja'a ya", bi 'yεna.

⁸ Rá mudi bi xi Oja ra Cristo, bi 'yembí ngue i patho ngue Oja hinguí nnu manho'u yø zu'ε ho yø ja'i ngue ørpabi ra 'bøt'e ngue di hocyø ts'oqui yø ja'i. Ní xinga gue'u yø zu'ε ho yø ja'i ngue uhyø ngø p'u ja ra altar ngue di nnu manho Oja. Madague'a ngue nt'ot'i p'u ja ra ley'a te gä øtyø ja'i, pε ngütho hinguí nnu manho Oja te øtyø ja'i. ⁹ Pε ra Cristo mahombi xi Oja, bi 'yembí: "Dí 'bucä ua ya ma Oja'i. Ga øt'ä'a te guí nnu manho", bi 'yembí. Ja di nεqui ua ya ngue ya bi zεp'u'u yø 'bøt'e mī øtyø ja'i, go da ze'a te bi 'yøtra Cristo bi gohi ngue ra 'bøt'e. ¹⁰ Porque ra Jesucristo bi 'yøt'e te nnu manho Oja. Pε n'na nditho bi du, bi gohi ngue rá 'bøt'e Oja. Para zantho bi hojpabi yø ts'oqui yø ja'i.

¹¹ Pε nu'u yø mmäcja ngue yø judío, n'na pa ngu n'na pa di siguetho hodyø zu'ε ngue ørpabi ra 'bøt'e Oja. Pε nuya yø 'bøt'e øtyø ja'i, hīnjam'mø da zä ngue da hyacra ts'oqui ya. ¹² A nuna ra Jesucristo, hōnda n'na ndi bi du, para zantho bi gohi ngue ra 'bøt'e. 'Nε ya bí hup'u ja rá n'yεi Oja ya. ¹³ A nup'u bí 'buhya, tømtho ngue da dapi gätho yø nsaiui. ¹⁴ Ja di nεqui ua ya ngue n'na nditho bi du, para zantho bi gohi ngue ra 'bøt'e ngue di punnbabi yø ts'oqui yø ja'i.

¹⁵ Ya dí pahmu ngue majuaní na ra hya na, porque ngu'a mmana Espíritu Santo

p'u ja ra Maça Libro ngue εna: ¹⁶ "Bá ep'u ra pa di nja na ra cohi dí mma ngue ga cocä'be yø ja'i Israel. Nugä p'uya, ga japyø ja'i ngue da dinyø mmui hanja na ra hya dadi manda, di nja mpähä yø ja'i da 'yøtya yø hya dadi 'bepi da 'yøt'e", εn'Oja. ¹⁷ Mahøn'a εmp'uya: "Ya hīnni mantho ga mbεnnbabi yø ts'oqui xa 'yøtyø ja'i", bi 'yεna. ¹⁸ Janangue nuyá, Oja ya bi punnga ma ts'oquih. Ya hīmma hyoni ngue ra 'bøt'e ga ørpah Oja ya ngue di hoga ma ts'oquih.

-----
¹⁹ A nua ja ra ximhäi, nup'uja ra xεqui mathogütho xa ndaxqui, hōndra 'bet'o mmäcja mī sä da yat'i. Pε nuya ma zi cu'ah, gä da zä ga thohmu p'u ja rá hmi rá dä Oja ya. Porque guesε ra Jesucristo bi du ngue bi hoga ma ts'oquih. ²⁰ Mī zä mī du ra Jesucristo, bi xocra jut'i nu'a mī jurpu ha 'bu Oja. Bi xogah ra 'yu ngue da zä ga thohmu p'u 'bu Oja. ²¹ Nuna ra Jesucristo di nnøpa 'bet'o mmäcjah ya, guehna fäxcah p'u ha 'bu Oja naya. ²² Janangue ma ga cuathu p'u ha 'bu Oja ya. Ga thanne co gätho ma mmuih, hīnjam'mø ga nyobεnih na ma nt'εc'εih i ja. Nu'a ma ts'o n'yomfεnih mī ja, ya bi 'beque. Da guehma do'yoh, bi meque para ngue da zä ga thohmu p'u 'bu Oja. ²³ Ma ga ha ra ts'edi ga εc'εih ngue di nja ya yø hya dí tømhm

dí nja. Porque nuya yø hya xa yat'Oja ngue dí nja, dí njahma. ²⁴ Xquet'a ma ga honi ha gdá nhyathu ra ts'edi ngue man'na gdá mahma mmic'ei n'na ngu n'najm. 'Nε ga ha ra ts'edi ga øthu ra rho. ²⁵ I 'bøhyø 'yεc'ei ngue ya hingui pap'u ha dí mpeti yø mmi'yεc'eiui ya. Pε hingui ja ngue ga tenthohu'a te øt'u, sinoque ma ga mmähä p'u ha dí mpeti yø 'yεc'ei, ga nhyatra ts'edi n'na ngu n'najm. I ja ts'editho ngue gue'a ga øthu'a, porque ya gui nnuhu, man'na ni guatyø pa ngue da ep'u ma Hmuhu Jesucristo.

²⁶ Pε nu ra ja'i ngue ya padi ndana ra hya majuaní, 'nε sanni ngue ya dí m'mu'a ngue ra nts'o da 'yøt'e, m'mefa ya hin'yü ra 'bøt'e dí nhohrá ts'oqui da 'yøt'e. ²⁷ Sinoque høndra ndate sibi di danzø da japyø nsuiui Oja 'mø bi hyaspa ra güenda, gue'a tømí dí nthëui'a. ²⁸ Conque ra ley bi 'yotra Moisés, nu'mø to mí festho'a te ra hya mmamp'u ja ra ley, co yoho hyu yø testigo da hyørpa ra hya, ya hinjondi huεqui, sinoque da tho. ²⁹ A xiya 'mø, ¿hague ngu gangu ra castigo da thogui te'o fespátho te mmanná Ts'unt'u Oja, da 'yεmbi ngue hinte ni bøntho ngue bi du rá Ts'unt'u Oja? Conque gue'a i du'a ngue bi hocra 'da'yo cohi, bi hyajpa ra nts'o yø ja'i. Pε yø ja'i, nu'a rá mate ra Espiritu Santo nne di uni, i thenma hyathobi. ³⁰ Pε ya dí pahmu te da 'yøt'Oja. Porque bi 'yεna:

“Nugä go ni 'yεhma xi ga jagä ra castigo. Go ga jut'ä'a te øtyø ja'i”, bi 'yεna. 'Nε bi man'Oja ngue da hyaspa ra güenda'u yø ja'i ya o rá 'yε. ³¹ Nuna Oja majuaní ngue 'bui, nu te'o da japra castigo, ra ndussutho te da thogui.

-----
³² Dami bεmhmü yø pa xa thogui, nu'mø rá ts'utho xqui 'yεc'eiü ra hya ya. Mathoguiho gá sähu ra n'u ngue bi za'ahu yø ja'i. Pε gá hyät'i gá seti te bi 'yøt'ahu yø ja'i. ³³ Bi nja yø pa ngue bi mpeti yø ja'i ngue thenma hya'ahu, 'nε bi un'ahu. Mi'da ni mmi'yεc'eiü p'uya gui hεthohu ha gui anyø ja'i, pε hingá sutho gui 'yøt'e ngue ni amigohu'u to ma'ani. ³⁴ Nu'u yø 'yεc'ei bi ma fädi, gá fäts'i ngue gá unhnü te honi. Nu'mø bi fε'a te gui peshu, asta ja'ahu mpähä, porque gui pahmu ngue ma datho dí muui na ra rho gui nthëhu p'u mahets'i, 'nε para zantho i ja na. ³⁵ Dami hyahu zammui ngue gui sigue da ngut'a gui 'yøthu yø pa dí map'u. Porque xandøngu ra njut'i bí ja mahets'i. ³⁶ Hønt'a ja ngue gui 'yøthu ya, dami seti te gä ra n'u gui thohmu. Dami ja ndummui gui 'yørpahü rá pähä Oja, n'namhma ngue di toca'ahu na ra hya xa yat'Oja ngue dí nja. ³⁷ Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro na ra hya bi man'Oja ngue εna: “Ya himma 'ya'atho yø pa ya, ngue da ep'u'a ja ngue da εhε. Ya hinni mantho da hmanya

ngue di 'betyø pa. ³⁸ Nū ra ja'i bi nhohrá ts'oqui, di nyanna te ngue bi 'yɛc'ɛiguĩ. Pɛ nū ra ja'i hɛp'ɥ mā hya, ya hĩndĩ nnu manho te øt'e". ³⁹ Ague mā zi cu'ahɥ, hĩnga hɛhmɥ p'ɥ Oja, porque yø ja'i hɛp'ɥ Oja, gue'ɥ di m'mɛ'ɥ. Pɛ nujɥ, ngue dá ɛc'ɛihɥ Oja, ya di nyanma tehɥ.

11

¹ Nū ra ja'i ɛc'ɛi ngue majuanĩ te mman'Oja, guehna ra ja'i haxa njuani ngue di nja'a te tømĩ di nja. Pɛ di segura ngue majuanĩ di nja, madague'a ngue tobe hĩnguĩ nnu te 'bɛ'a ja ngue di nja. ² Nuna Oja, bi nū manho 'da yø nyogui ja'i xa m'mahma njam'mø porque bi 'yɛc'ɛi ngue majuanĩ te mman'Oja.

³ A nuyá, ngue dí ɛc'ɛihɥ ngue majuanĩ te mman'Oja ya, ya dí pahmɥ xanho ya ngue Oja høntho bi mā ngue di nja ra ximhãi, 'bexpĩ nja. Nū'a te gã dí nnuhɥ ngue ja ya, Oja bi hoqui. Porque mā m'met'o hĩn tema cosa mĩ ja.

⁴ Nū ra Abel bi 'yɛc'ɛi ngue majuanĩ te mman'Oja. Janangue nū'a rá 'bøt'e bi 'yøt'e bi nū manho Oja. Pɛ nuna rá 'bøt'e ra Caín, hĩmbi nū manho Oja. Janangue di nɛqui ngue Oja bi hojpabi rá ts'oqui ra Abel ngue bi 'yɛc'ɛi. A nuyá, madague'a ngue ya xa ndu ra Abel, pɛ di sigue xãgathohɥ ngue ga øthɥ tengutho bi 'yøt'e ngue

bi 'yɛc'ɛi ngue majuanĩ te mman'Oja.

⁵ Nū ra Enoc bi 'yɛc'ɛi ngue majuanĩ te mman'Oja. Oja p'ɥya bi zixma tetho bi ma mahɛts'i. 'Bexĩmbi du na, ya hĩnha mambĩ thingua ja ra ximhãi, porque Oja bi zits'i. 'Nɛ mmamp'ɥ ja ra Maca Libro ngue Oja mĩ nnu manho te manĩ n'yo ra Enoc, m'mɛfa p'ɥya bi zits'i. ⁶ Pɛ nū ra ja'i hĩnguĩ ɛc'ɛi ngue majuanĩ te mman'Oja, ya hĩnguĩ sã da 'yɛnna ja'i ngue nnu manho Oja te gã 'yo. A nuyá, nū ra ja'i nne ngue rá n'youi Oja, jatho ngue da 'yɛc'ɛi ra ja'i ngue majuanĩ 'bɥ Oja, 'nɛ da 'yɛc'ɛi ngue nū'ɥ yø ja'i hon'Oja, gue'ɥ di nsixui Oja'ɥ.

⁷ Nū ra Noé bi 'yɛc'ɛi ngue majuanĩ te mman'Oja. Bi 'yɛc'ɛi 'mø mĩ xi Oja ngue di nja ra ndate, madague'a tobe di 'bɛtra pa di nja'a te bi sifi. Pɛ bi hocra barco bi xi Oja ngue di hoqui. Ja di nyamp'ɥ ra Noé co 'nɛ'ɥ to 'bɥp'ɥ ja rá ngu. Rãngue bi 'yɛc'ɛi ra Noé na ra hya na, ya di nɛqui ngue ra ts'oqui øtyø ja'i nū'ɥ hĩnguĩ ɛc'ɛi te mman'Oja. 'Nɛ bi ma mahojpi rá ts'oqui ngue bi 'yɛc'ɛi ngue majuanĩ'a te bi xifi.

⁸ Nū ra Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue majuanĩ te mman'Oja. Janangue nū'mø mĩ zon'na Oja, bi xifi ngue da bømp'ɥ mĩ 'bɥi, di map'ɥ ja ra hãi xi xifi ngue da gohmĩ, 'nɛ bi 'yøt'e te bi xifi. Bi bømp'ɥ ja ra hãi mĩ 'bɥi, bi ma. Nĩ xĩnguĩ padĩ harɥ danĩ mpa. ⁹ Mĩ zømp'ɥ ja ra hãi xi yarpabi Oja ngue

drá mm̄eti, bi d̄imp'aya ngue 'b̄ap'ya ȳo ja'í ȳo mm̄eti r̄a h̄ai. P̄e r̄a Abraham bi 'ȳεc'ei ngue majuan̄i te mman'Oja, bi m̄ih̄i hap'ya di m'm̄ai. Bi hocȳo ngun'ulu, ja bi m'm̄ap'ya. M̄i m'm̄ahra Isaac, ngut'a bi 'ȳot'e. M̄i m'm̄ahra Jacob, ngut'a bi 'ȳot'e, guehya bi tocabi r̄a hya xi yat'Oja m'm̄et'o ya p'uya. ¹⁰Porque r̄a Abraham bi d̄o'm̄i ngue dan̄i m'm̄ap'ya ja r̄a dan̄ihni bí ja mah̄ets'í. Guehna r̄a dan̄ihni ngue gues̄e Oja bi hoqui 'n̄ε i ja para zantho na.

¹¹Xquet'a r̄a Sara bi 'ȳεc'ei ngue majuan̄i te mman'Oja. Janangue madague'a ya r̄a b̄odac'ei, p̄e bi m'm̄ahra ts'ant'ya bi xi Oja ngue di m'm̄ai. ¹²Da guehra Abraham xquet'a ya r̄a b̄odac'ei, ya bi tho r̄a ora p'ya ngue di m'm̄ahȳo basi. P̄e madague'a, siempre bi m'm̄ahra ts'ant'ya. Guehna bi nxandi, mandongutho ȳo mbom'm̄eto bi m'm̄ai. Nu'a gangu tengutho ȳo s̄o bí ja maya oque tengutho ȳo 'bomu dehe jap'ya ja r̄a nnengui r̄a jathe, hingui s̄a di 'bede hangu gangu.

¹³Gátho ya ȳo ja'í ya, bi m'm̄ai, p̄e bi d̄u. 'N̄ε h̄imbi nu'a te r̄a hya xi yarpabi Oja. P̄e comma ngue εc'ei ngue majuan̄i te mman'Oja, janjuan̄i ngue di johya porque pad̄i xanho ngue di nja'a r̄a hya di yat'Oja ngue di nja. Janangue m̄ente r̄a pa bi m'm̄acua ja r̄a ximh̄ai, bi ma ngue hingȳo ngungua, sinoque da ma,

dan̄i mpa mah̄ets'í. ¹⁴A nuya ȳo ja'í ngue nguna r̄a hya i mma, ya di n̄equi xanho ngue guehya ȳo ja'í honna h̄ai hap'ya dan̄i m'm̄ai para zantho. ¹⁵P̄e h̄inga guep'ya ja r̄a h̄ai bá p̄oni honi ngue dan̄i m'm̄ai. Porque nu'm̄o da gue'a, m̄i ja r̄a tiempo ngue xta mm̄engui ha bi 'ȳεh̄ε. ¹⁶Nu'a r̄a h̄ai honȳo ja'í ngue dan̄i m'm̄ai, gue'a r̄a h̄ai ma d̄atho xand̄onho bí ja mah̄ets'í. Janangue nuna Oja ya, ya hingui p̄esrá s̄a 'm̄o mmanȳo ja'í ngue εmbi: "Ma Oja'í". A nuna Oja, ya xa hojpa bi n'na r̄a dan̄ihni hap'ya dan̄i m'm̄ahya ȳo ja'í.

¹⁷Nuna Oja, bi ne ngue da ba'a njuan̄i 'm̄o ngue εc'ei'a te bi xihra Abraham oque h̄in'na. Bi xihra Abraham ngue da zixra ts'ant'ya Isaac ngue da hyo, da 'ȳorpa r̄a 'b̄ot'e Oja. P̄e r̄a Abraham bi 'ȳεc'ei te xi Oja, bi n'uni ngue xta hyo r̄a Isaac, xta 'ȳorpa r̄a 'b̄ot'e Oja. R̄a Abraham bi 'ȳεc'ei ngue majuan̄i te xi xi Oja ngue xi 'ȳεmbi: ¹⁸"Nu'm̄o bi m'm̄ahni ts'ant'ya Isaac, di nxandi, di m'm̄ai xand̄ongu ni 'b̄eto", xi 'ȳεmbi. ¹⁹Janangue r̄a Abraham bi 'ȳεc'ei ngue majuan̄i ja rá ts'edi Oja ngue nu'm̄o xta ndu r̄a Isaac, ma'da'yo xti m'm̄ai. P̄e m̄i z̄a ngue h̄imbi d̄u r̄a Isaac, εntho ja ma'da'yo bi m'm̄ai, porque r̄a Abraham ya xi z̄anni ngue xta hyo.

²⁰Nuna r̄a Isaac bi 'ȳεc'ei ngue majuan̄i te mman'Oja. Janangue r̄a Isaac bi zojpa r̄a hya ȳo ts'ant'ya, bi xifi ngue

da dinnbabi rá njapi Oja m'mefa. Guehna rá Jacob 'nehra Esaú.

²¹ Ra Jacob xquet'a bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø ni ma da du, bi xi'u yoho yø ts'ant'u rá José ngue da dinnbabi rá njapi Oja. Nguna rá hya bi ma mente tosrá tøhø ngue bi danne Oja.

²² Ra José xquet'a bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø ya ni ma da du, bi xihyø judío ngue da 'yεhra pa da bømp'u ja rá häi Egipto. 'Nε bi zohra hya rá José ngue nup'u Egipto hinda cop'u rá do'yo, sinoque da hyax'mø bi bømp'u Egipto.

²³ Rá papá 'nehra mamá rá Moisés bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø rá pa mi m'mahra Moisés himbi zudra hya bi manda rá dast'abi, ngue nu'mø bi m'mahyø ts'ant'u yø judío, da thopi. Mi nu ngue rá Moisés mazihotho 'mø mi m'mai. Nhyushna bi 'yagui.

²⁴ Ra Moisés bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø mi ndan'yohu himbi nu manho ngue da gohi ngue rá tede na rá t'ixu rá dast'abi p'u ja rá häi Egipto.

²⁵ Sinoque bi ne ngue 'dap'u da zäui rá n'u yø ja'i Oja. Himbi ne xta 'yøtra ts'oqui ngue xta hyep'u Oja ngue xta ngop'u mi 'bui, nup'u zits'adyø pa xti nja mpähä.

²⁶ Nuna rá Moisés man'na xanho bi nu manho ngue da zä rá n'u tengutho rá

n'u ja ngue da zä rá Cristo. Janangue nup'u Egipto himbi ne xtabá ngop'u ngue drá mmeti gätho rá mεnyu mi jap'u. Porque padí xanho ngue xandøngu rá njut'i Oja di nja m'mefa.

²⁷ Ra Moisés bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja. Bi bømp'u ja rá häi Egipto, himbi zutho ngue mbøcue rá dast'abi. Himbi gohra mmai, porque padí ngue n'youi Oja, madague'a hingui hetí. ²⁸ Ra Moisés bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja, bi 'bepi gätho yø judío ngue da hyo yø de'yo, da zä rá ngo ngue rá pascua. Nu rá ji yø de'yo da hyo, da gospabi p'u ja yø goxthi, n'namhma ngue nu'mø bi thohra anxε ngue da hyo yø ts'ant'u maða, ya hinda hyopyø ts'ant'u yø judío.

²⁹ Yø judío bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue bi zä bi thop'u ja rá Thenga Jathe, tengutho 'mø ngue drá 'yonhäi p'u ni 'yo. Yø mmεngu Egipto p'uya, xquet'a bi ne ngue xta thop'u ja rá jathe, pε bi go'mra jathe.

³⁰ Yø judío bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja. Nyoto ma pa bi thesra hnini Jericó. M'mefa p'uya bi xotyø jado maði thesra hnini. ³¹ Nuna n'na rá xisu ni hu ngue rá Rahab rá mmεngu Jericó, mará 'yots'om'mai na, xquet'a bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue hinga 'da'i duui yø mmεngu Jericó, porque nuna rá xisu na, bi

unna ts'äya'u yø judío bi ma bi axra häi m'met'o.

³² ¿Te 'be'a ga øt'e? ¿Ua xøgue mahyonitho ngue ga xi'ahü mi'da yø hya di 'bedi? Pε ya hinga mbongui ra ora ga xi'ahü te bi 'yøtra Gedeón, ra Barac, ra Sansón, ra Jefe, ra David, ra Samuel, co gátho yø pøngahya Oja. ³³ Nuya yø ja'i ya, gátho bi 'yεc'ei ngue majuaní te mman'Oja. Janangue 'bü i'da bi 'yøtra tunhni, bi dapyø dast'abi mi nzaqui te mi mma. I 'bü i'da ngue bi 'yøtra ts'ut'abi xanho, bi nthεui rá njapi Oja xi yarpi. I 'bü i'da ngue bi t'ennbü 'bühyo zate, pε himbi za yø zate. ³⁴ I 'bü i'da ngue bi thørbü ja ra sibi, pε himbi nzø. I 'bü i'da, ya ja ngue da tho conná juai, pε pongui. Nü'u yø ja'i t'εmbi ngue hinga njuani, gue'u bi hya ra ts'edi ngue bi ma ra tunhni 'nε bi dapyø nsuiui. ³⁵ I 'bü i'da yø xisu ngue nü'mø bi dü yø basi, Oja bi 'yøt'e ngue nü'a xa ndu mahøndi m'mai.

I 'bü i'da p'uya, i nthut'i ngue ma'uni, sifi ngue nü'mø da hyep'u Oja, ya di mpommi ra ndate. Pε bi n'uni ngue da dü, bi ne ngue di tocabi'a ra nho di nja 'mø dani nja ra mbennate m'mefa. ³⁶ Mi'da p'uya, bi zä ra n'u ngue bi 'bei. 'Nε bi zä ra n'u ngue rá n'yemma hya yø ja'i. Mi'da p'uya, bi thut'i conyø cadena, bi ma fädi. ³⁷ Mi'da p'uya, ga ndutho'a ngue bi 'bando. Mi'da p'uya, bi ma maheque made ra ja'i conná thegui. Mi'da p'uya, majapi ngue da

'yøt'a te xants'o, pε hingui nne. Mi'da p'uya, ra juai ga ndu. Mi'da p'uya, bi n'yo ndap'u bi zä ngue hin'yü ha di nsäya. Bi nøpa he yø xide'yo ogue yø xi yø chivo bi hye. Mi'da p'uya, bi zä ra n'u ngue hyoya. 'Nε bi ma ma'uni, ga ra dummü ga 'bü. ³⁸ Nuya yø ja'i ya, yø ndø ho ja'i, hin hapü da hyannbabi yø ts'oc'ei 'bücua ja ra ximhäi. Pε bi zä ra n'u ngue bi n'yo dapo, ni xingui padi hapü dani mpa. Bi n'yop'u ja yø daxant'øhø. Bi m'map'u ja yø 'bido. Bi m'map'u ja yø hyado brá ja mbo häi.

³⁹ Gätho ya yø ja'i ya, bi nü manho Oja, porque bi 'yεc'ei ngue majuaní te mman'Oja. Pε tobe himma t'unnitho'a te xa yarpabi Oja ngue di unni. ⁴⁰ Porque Oja bi zänni ngue himbi nequi xanho hanja ra hya, asta guehyø pa dí 'bühmü ya. Ya xa nzän'Oja ngue nuya yø nyogui ja'i 'da gdá nuthohü na ra nho xa yat'Oja ngue di 'dacju.

12

¹ Ya dí nnuhü ya ngue mandøngu dyø ja'i bi zeti hangü ra n'u bi thogui, porque bi 'yεc'ei ngue majuaní te mman'Oja. Da guεcju ya, ma ga seti hangü ra n'u ja ngue ga thohmü. Nü'a dí padi ngue da 'yørcähü ra nts'oni, ma ga emhmü n'na nguadi'a. Nü'a ra ts'oqui di ts'onga ma nt'εc'εhü, ma ga hehmü p'u'a. Ma ga ja ndummühü yø pa di map'u

ya, ngue nu te nnecja Oja gdá n'yohu, gue'a ga othu'a. ² Zant'a da zo ma mmuihu ra Jesucristo. Porque guehna bi 'yot'e ngue dá ec'ei hu ngue majuaní te mman'Oja na. 'Ne go guehna da 'yot'e ngue para zantho ga ec'ei hu xandonho. Nuna ra Jesús, madague'a ngue ra 'be'isá ngue to tup'u ja ra pont'i, pe nuna himbi 'besrá sa. Bi zeti hangú ra n'u bi thop'u ja ra pont'i, porque padí ngue nu'mø mi tho'a te ra n'u bi zã, ma datho ja mpähä ngue daní mmip'u ja rá n'yei Oja. ³ Nu'mø mi anyø ts'oc'ei na ra Jesús, damí bεmhm hangú ra n'u bi zã. Janangue nuyá, 'yo di cohní mmuihu 'mø dí sãhu ra n'u. ⁴ Mente gui honí ha gdi hyεhm p'u ra ts'oqui ja ua ja ra ximhäi, tobe hingui sä da hyo'ahu yø ts'oc'ei.

⁵ Mamí pumbεni hu na ra hya xi'ahu Oja ngue ya yø basi'ahu. Nup'u ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'u ra hya ngue bi 'yεn'Oja: "Ague ma basi'ahu, damí hyacj hu ra güenda xanho hanja ngue fεp'ahu Oja. 'Yo di cohní mmuihu 'mø di hεc'ahu Oja te gui othu. ⁶ Porque Oja, nu'a ra ja'i di madí, nu'mø hinga gue'a otra ja'i, di hejpi. Nu yø ja'i ngue ya yø basi Oja, nu'mø hinga gue'a øt'e, i fei". ⁷ Nu'mø ngue gui sãhu ra n'u, damí bεmhm ngue nuna Oja øt'e ngue yø basi'ahu, guehna fεp'ahu na. Porque gátho yø basi, nu'mø hinga gue'a øt'e, i fehyø papá. ⁸ Gátho'u yø basi

Oja, gä i fei, pe nu'mø hingui nne ngue da mep'ahu Oja, zha di zã gui 'yεmbi ngue ni Papáhu Oja 'mø? ⁹ Conque nu'mø mará ngüej hu, nu'a ma papá bi tecj hu. Nu'mø hinga gue'a dí øthu, i fεgbahu. Pe xquet'a dí nnu mansuh hu. Janangue nuyá, goma gue'a ma Papáhu bí 'b hu mahεts'i ga εnã ngue hinga ørpahu ma su ya. Porque nuna, i nnepe ngue nma'da'yo ma n'yomfεni hu. ¹⁰ Conque ma papáhu 'bucua ja ra ximhäi mente ra pa bi tecj hu, i fεgbahu 'mø εnã ngue ørcahu ra nho. Pe nuna Oja 'mø ngue i fεgbahu, majuaní ngue ni 'yup'u te ørcahu, porque gä ra nho øt'e. I nnepe ngue gä ra nho gdá n'yohu, tengutho Oja ngue gä ra nho øt'e. ¹¹ Nu'mø ngue bi mεgbahu Oja, di sãhu ra n'u, hindí nnu manhohu ra mfei di jacj hu. Pe nu'mø bi dinma mmuihu ngue da 'yørcahu ra nho'a te øt'e, ya hu ma mmuihu p'uya. Ya man'natho ga ja ndummui ga n'yo manhohu.

-----

¹² Janangue nuyá, damí hyahu ra ts'edi ya, di ndu xandonho ni n'yomfεni hu. ¹³ Damí hyaxhu n'na ra hoga n'yomfεni ngue gui n'yohu xanho, n'namhma ngue nu'u yø ja'i hingui padí di n'yo xanho, da dinyø mmui ndana ra 'yu njuantho.

¹⁴ Damí ja ndummui ngue 'yo gadi njunthu. Damí hyεhm p'u'a te gãma nts'o i ja. Porque hinda nu Oja yø

ja'i hinguí nne da hyεp'u ra nts'o. ¹⁵ Damí hyamhmü na rá mate Oja nne di 'da'ahü, 'yo gadi costhohü. Damí mfähmü xandõnho, man'nan'yo mi 'yõthü ngue to da bõni di ts'onnbabi rá nt'εc'ei ja mi'da yõ ja'i. ¹⁶ 'Yo gyõ 'yots'om'mäihü. 'Yo gui õthü tengutho bi 'yõtra Esauí ngue bi mεspatho rá njapi Oja. Porque nuná ra Esauí, mi zä mi ntü manthuhü, hõnda n'na ra nts'ihmε i pä'a rá erensia madí tocabi porque guehna mä dana. ¹⁷ Guí pahmü te bi 'yõtra Esauí. Janjuani ngue hangü ra mbεn'a m'mεfa ngue xtá nzo rá 'yε'a te mi ja xti unná papá. Pε ya himbi zä ha xti japrá hyá. Madague'a ngue janjuani ja ra zon'a m'mεfa, pε ya himbi diní ha xti xotra hyá xi 'yõt'e.

-----
¹⁸ Ague mä zi cü'ahü, nuná ra cohi bi 'dacjü Oja ngue gdá n'yohü ya, ma'da'yo ná, hinga 'da'iguui'a ra nyogui cohi bi t'unna m'mεt'o yõ judío ngue da n'yo. Nu'mõ mambi t'unna nyogui cohi yõ judío ya, nu'a ra t'õhõ ja ua ja ra ximhäi bá nya Oja, ja bi map'u. Bi nü yõ ja'i ngue di yoxni yõ sibi. Bi nü yõ ja'i ngue ja ra ts'a'bexui. Bi nü yõ ja'i ngue 'yo ra ndate ndahí. ¹⁹ Bi 'yõhyõ ja'i ngue ya yõ corneta. Bi 'yõhyõ ja'i ngue bá nya Oja ngue nzofõ. Nuya yõ ja'i bi 'yõde ngue ts'ofõ, bi nsü. Janangue bi 'yädi ngue ya hinni mantho da 'yõde tema hyá mman'Oja. ²⁰ Porque õde

te bi man'Oja ngue mada n'na ra mbo'õnitho da guarbä ja ra nexant'õhõ, da tho ngue da 'bando, ogue da tho conyõ lansa. ²¹ Janjuani ngue ra ndussutho te bi nü yõ ja'i. Xquet'a 'nεεε ra Moisés bi 'yεnã: "Nugui, asta dí huaqui ngue dí sü".

²² A nuju ya, nup'u nná mähä, gue'a ra t'õhõ Siõn bí ja mahεts'i ja ra hñini bí 'bü Oja, ja nná mähä p'uya. Guehna ra Jerusalén bí ja mahεts'i naya. Nup'u, xinga m'medetho yõ mahuahí yõ anxε i 'bwi. ²³ Nu'mõ gä bi mpeti yõ anxε ngue da 'yεspabi Oja, 'dap'u gä m'mähmü ya yõ basi Oja ya xa cuarpabi yõ thuhü p'u mahεts'i. A nuná mä Ojahü guehna ra ts'ut'abi ná ngue gätho yõ ja'i. Nuya yõ nyogui ja'i ya xa ndü 'nε xa hojpabi Oja yõ ts'oqui, gä dadí ncühü ya. ²⁴ Nuná ra Jesús, bi hocra 'da'yo cohi ja ya. Nu rá ji bi mäni, i ja rá ts'edi ngue di hoga mä ts'oquihü, hinga ngu rá ji ra Abel ngue n'äst'abitho.

²⁵ Janangue nuyá, damí mfähmü xandõnho ya, man'nan'yo mi 'yõt'e ngue gui fεspathohü rá hyá ná Oja nzocjü. Ya gui nnuhü ngue himbi mpommi rá castigo ya yõ ja'i bi mεspatho rá hyá Oja 'mõ ra pa mi zocua ja ra ximhäi. Goma guehya ngue gui 'yεnã gä mpomhmü rá castigo 'mõ gä fεspathohü te mman'Oja nuná bi nzocεgahü asta mahεts'i. ²⁶ Nu'mõ yõ pa xa

thogui, nu'mø bá nya Oja ngue nzohyø ja'i ua ja ra häi, astä di 'yan'ahäi. A nuyá, mahøn'a en'Oja: "Nu'mø ngue høndä nyagä ya, ga øt'e ngue di 'yan'ahäi 'nε ga øt'e ngue di 'yan'a te bi ja maya", bi 'yεna. ²⁷ Ngue nguna ra hya mman'Oja da yør'mø hombá nya ya, ya di nεqui ngue Oja da hyajpabi yø 'bεfi te gä bi hoqui. Nu te da bønι ngue hīndi 'yanι, gue'a di nja para zantho'a. ²⁸ Nuna ra xεqui hīndi 'yanι, guep'η ha di manda Oja ja ga m'mahmη p'η. Janangue nuyá, ma ga ja mammadihη Oja ya. Ma ga thannehη Oja tengutho nnu manho ngue ga ørpahη. Porque Oja nι 'yup'η ngue mathoguitho ga nnu mansuhη. ²⁹ Porque Oja ra ndussutho, tengutho ra sibi ngue di juadi udi ha sadi.

13

¹ Hangu ra pa, dami mmaði n'na ngu n'na'ahη, tengutho 'mø ngue εga di ncuhη. ² Mami pumbεniη ya, ngue nu'mø to bi zøp'η ja nι nguηη, dami unhnη ra ts'äya. Porque 'bη i'da yø ja'i di unna ts'äya p'η ja yø ngu, pε hingui paði ngue'mø yø anxε Oja'η di unna ts'äya.

³ Nu'mø to bi n'ofädi, dami fäxhη te honι. Dami fäxhη gui 'yø'nι güendahη tengutho 'mø ngue go gdi ofädiη. Gui fäxhη'η sä ra n'η ngue ma'ηnι. Gui 'yø'nι güendahη εntho go gui thohmη'a te ra n'η thogui.

⁴ Nu gätho yø ja'i ya xa nthati, da zupyø nthati bi 'yøt'e. 'Yo di homman'na di m'mahmi. Porque Oja da hyaspabi ra güenda yø 'yots'om'mäi.

⁵ 'Yo sä gui εmhmη ngue gue'a ra mεnyu ma datho di muui. Dami conformahη'a te ts'η macosa di 'da'ahη Oja. Porque Oja i εna: "Nugä, hīn dadi pumbεni'ι. 'Nε hinga hεc'atho'i". ⁶ Janangue nuyä ma mmäi gdä mamhmη na ra hya ja ua ya ngue εna: "Nuna ma Oja, guehna fäxcagui na. Ya hīndi sugä 'mø ja tema hya mbεnngagui yø ja'i".

⁷ Dami bεmhmη te manι n'yo'η yø mamhya bi xi'ahη rá hya Oja. Dami mεpyahη'a te ra nho bi 'yøt'e mεnte bi m'mäi, da ngu'a gui 'yøthη. A nuyä yø mamhya mi da xanho yø nt'εc'εi ya, dami njathη p'ηya, di nda xanho nι nt'εc'εihη.

⁸ Nuna ra Jesucristo, ngu'mø yø pa xa thogui, xi mmanγudya, xquetho para zantho na, hīnjam'mø ngue dadi mpädi. ⁹ Janangue mami n'unι da thä'ahη ngue hønt'o bi zä ma xädi gui tēhnη ngue hīnda 'da'iguui na ra hya gui εc'εihη ya. Dami hyannbahη rá mate Oja di 'da'ahη, gue'a di zajnι nt'εc'εihη'a. 'Yo di hä'ahη ya yø ja'i hajtho te si, porque hinga gue'a di zacrä nt'εc'εi ra ja'i'a ngue da hyajtho te da zi.

¹⁰ A nujη, guehna ra Jesucristo di nnøpa 'bøt'e ngue di nhohma ts'oquihη. A nuyä yø 'bet'o mmäcja ngue yø judío,

'be ho yø zu'ε ngue ørpabi ra 'bøt'e Oja ya, 'nε ja ra 'bøt'e ngue hin'yua ra nt'edi da za ra ngø pøtyø ja'i. ¹¹ Nu rá ji ra zu'ε i tho, haxra mmäcja ní ma mbonnija, ja ra xequi mathoguitho xa nduxqui ja bi porbu ra ji gui nhohyø ts'oqui yø ja'i. Ra ngø p'uya bi nt'udi maxøts'e ra hnini. ¹² Njarbutho ra Jesús, bi zä ra n'ua ngue bá tho maxøts'e ra hnini. Nu'a rá ji bi mäm'mø mi du, guehna nnøpa 'bøt'e yø ja'i ngue i nhohma ts'oquihua na. ¹³ I embyø ja'i ngue ra 'be'isä te t'ørpa ra Jesús ngue bá tho maxøts'e ra hnini. Pe ma ga tenhmahua ra Jesús, madague'a t'embi ngue ra 'be'isä ngue di ec'eihua ra Jesús. ¹⁴ Porque nuua ja ra ximhäi, hin'yua gahua ua n'na ra hnini ngue di ja para zantho. Sinoque di tömhmua man'na ra hnini, nuna ja ngue di nja m'mefa. ¹⁵ Janangue nuyá, ma ga ja mammadihua Oja para zantho, porque nuna ra Jesucristo ma 'bet'o mmäcjahua p'ua 'bu Oja, go guehna haxpu 'bu Oja'a te nná ja mammadihua Oja na. ¹⁶ Mamí pumbenihua, zant'a dami 'yøthu ra nho, gui fäxni mmic'eihua co nu'a te gui peshua. Porque gue'a di nequi ngue gadi ja mammadihua Oja'a. A nu'mø ngu'a gui 'yøthu, da numanho Oja te gui øthu.

¹⁷ Nu'ua yø n'yohua di manda p'ua ja ra nija, dami 'yøt'e te da xi'ahua. Gui 'yørpahua masu xanho, porque gue'ua fät'a ni tehua. I padi ngue nu'a

ra 'befi øt'e, bá ep'ua ra pa di däpra güenda Oja. Janangue dami 'yøt'e ngue di johyatho ni mädihua, 'yo gui honnbahua ngue ha di du yø mmui. Porque nu'mø hingui 'yec'ei te xi'ahua, ya hingui säp'ua da mä'ahua xanho.

¹⁸ Dami marcahua Oja, porque nuguí dí ena ngue ya xanho te nná 'yo, 'nε dí nne ga sigue ngue nimantho ga n'yo xanho. ¹⁹ Nu'mø gá marcahua Oja, dami 'yähmua ngue da yøt'Oja ngue n'nahmantho ga mmagä p'ua ga ma nu'ahua.

²⁰ Nuna Oja bi 'yøt'e ngue bi bennate ra Hmu Jesucristo 'mø mi du. Nu'a rá ji bi mäm'mø mi du, gue'a ra ji di ja ts'edi para zantho ngue di nja ra 'da'yo cohi i ja. I øt'e ngue nuna ra Cristo, guehna ma Maca Mädihua na. 'Nε øt'Oja ngue yø 'yec'ei di mmadi n'na ngu n'na. ²¹ Dí nnegä ya ngue da 'yøt'Oja ngue da zäp'ua gui 'yørpahua'a te gä rá pähä, hinte di m'medi. Da ne Oja ngue conná ts'edi ra Jesucristo gui cohua tengutho nnepe ngue gui cohua. A nuyá, ma ga espahua ra Cristo para zantho. Da ngut'atho.

²² Ague ma zi cu'ahua, dami 'yøde xanho na ra hya ja ua di xi'ahua. Ya dá xi'i ha gdi japi te gui 'yøthu, pe hinga yap'atho pa ra hya. ²³ Dí pen'nahua ra hya ngue nuna ma cuhua ra Timoteo mi ofädi, ya bi bøts'e. A nuyá, nu'mø ngue himma ya'atho da zøcua ya,

'da gdá mε'be p'ᵤ ngue gā ma
zεngua'ahᵤ.

²⁴ Dadi zεngua gātho'ᵤ
yø māmhya 'bᵤp'ᵤ. Da
gue'ᵤ mi'da mā cūhᵤ, gā
dadi zεngua. A nūya mā
cūhᵤ ngue yø mmεngu Italia
xquet'a di zεngua'ahᵤ.

²⁵ Oja di japi gātho'ahᵤ. Da
ngut'atho.

Ra Santiago Ja ua ra carta bi 'yo'tra Santiago.

1 Nugä drá Santiago, rá mēfigā Oja, 'nē rá mēfigā mā Hmuh Jesucristo. Dadi zēnguagā'ū mā cū ngue yø mbom'metojū rá Israel, nū'ū 'būi ndap'ū bi zā gā rá ngūni nximhāi.

-----
2 Ague mā zi cū'ahū, dami johyahū ngue'mø 'dama 'dan'yo man'ū guí sähū.

3 Porque guí pahmū ngue nū'mø guí sähū rá n'ū, 'nē hĩmbi nts'onni nt'ēc'ēihū i ja, ya man'natho guí seti te guí thohmū 'mø.

4 Dami seti xandønhø te guí thohmū, n'namhmā ngue man'na di ndū ni nt'ēc'ēihū p'ūya, hĩnte dā t'ēmbi ngue di 'bēdi. 5 Nū rá ja'i ngue hĩngui padĩ ha di japi te thogui, dā 'yāp'a Oja ngue dā māt's'i. A nūna Oja dā xānbi ha di japi. Nūna Oja ēmmēi di ho di mfāxte, hĩngui ēnā ngue hĩn'na. 6 Pē nne dā 'yēc'ēi rá ja'i ngue Oja dā māt's'i, 'yo di yobēni. Porque nū rá ja'i ngue hĩngā n'nat'a mbēni, ni maua, ni manū rá n'yomfēni, øt'e tengutho rá jathe 'mø ennā ndahĩ. 7 Nū rá ja'i ngue yobēni, nūna Oja hĩnte di unni. 8 Nū rá ja'i ngue n'na rá hyā dā zānni, 'nē yobēni, hĩnjām'mø di tinnā mmāi ndana gue'a ēdā 'yøt'e.

9 A nū rá 'yēc'ēi ngue hyoya, t'ēmbi ngue hĩnte di muui, pē di johya hmaha. Porque Oja ēmbi ngue di muui rá hyoya. 10 Pē nū rá 'yēc'ēi ngue rá mmēmmēti, di johya hmaha 'mø bi dinnā mmāi ngue nū'a rá mēnyū i ja, hĩnte di muui p'ū ja rá hmĩ rá dā Oja. Porque gātho yø mmēmmēti dā thotho. Ya guí nnuhū yø paxi 'mø bi ndøni, hĩngā ya'a rá pa hāt'i. 11 Nū'a gā mpa rá hyadi 'mø mā pa, rá paxi dā 'yot'i, ya dā dāhrā døni, ya di m'mē'a te gānhø. Njarbutho rá mmēmmēti 'mø di xandra mēnyū ya ngue nnepe xāngū di nja, pē nū'mø bi dū, dā zotrā mēnyū xa xandi.

-----
12 Ra mmēnthi di nthēui rá ja'i dā zēti hangū rá n'ū dā thogui. Porque nū'a dā zēti te thogui, mmān'Oja ngue para zantho 'dap'ū di m'māhmi. Guehna di yarpabi Oja ya yø ja'i di mā Oja co gātho yø mmāi naya. 13 Nū'mø te'o so rá mmāi ngue dā 'yøtra nts'o, 'yo sã di ēnā ngue Oja di bēnnbabi'a rá nts'o nne dā 'yøt'e. Porque Oja hĩngui so rá mmāi'a ngue temā nts'o dā 'yøt'a, 'nē hĩndi bēnnbabi yø ja'i ngue dā 'yøtra nts'o. 14 N'na ngu n'na yø ja'i, i sōsē rá mmāi'a rá nts'o nne dā 'yøt'e. 15 Nū'mø ngue ya bi nja'a rá nts'o so rá mmāi rá ja'i dā 'yøt'e, ya rá ts'oqui bi 'yøtra ja'i. Nūna rá ja'i ngue rá 'yøt'its'oqui, ya ndø'mate dra castigo 'mø ngue di sigue.

16 Ague mā zi cū'ah̄, nū'a rā nts'o so nī mm̄i gui 'yøth̄, 'yo sã guí εmhm̄ ngue Oja di bεn'nah̄'a. 17 Porque nū'a di 'dac̄j̄ Oja, gätho gue'a tate xanho'a. Nun̄a Oja bádi un̄'a rā nho p'uya, gue'a bi 'yøtyø nyot'i bí ja maya. Nūya yø nyot'i ya, di pähyø hm̄i ya, pε Oja h̄inha gui pä'a te mman'a, nū'a mma, i mma. 18 Nū'mø mā εc'εih̄ nā rā hya majuan̄i, nun̄a Oja bá sänn̄i ngue bi 'dac̄j̄ rā 'da'yo te. Bi zigah̄ p'ū 'buh̄yø ja'i para ngue dyø m̄di 'yεc'εih̄ nā. M'mεfa p'uya, xangu m̄i'da yø ja'i da 'yεc'εi rā hya.

-----

19 Ague mā zi cū'ah̄, nū'mø ton̄i ja'i dā zo'ah̄, dam̄i 'yørpah̄ masu. Hante ngue gui nyah̄, 'be hyacra güenda 'mø xanho te guí nne gui mm̄amhm̄, ogue h̄in'na. Nū'mø guí mbøcueh̄, hyacra güenda ngue'mø nī 'yup'ū guí mbøcueh̄, ogue h̄in'na. 20 Porque nū rā ja'i mbøcue, h̄ingui øt'a te rā nho nnep'a Oja dā 'yøt'e. 21 Janangue nuyá, dam̄i h̄yehm̄ p'ū'a te gä xants'o. 'Yo n̄imantho guí øth̄'a te h̄inga njuan̄i. Dam̄i hyahn̄i mm̄i gui 'yεc'εih̄ nā rā hya bi ma nthuh̄ p'ū ja nī mm̄ih̄. A nun̄a rā hya nā, ja rá ts'edi ngue dā yan'na nī teh̄.

22 Pε dam̄i 'yøth̄'a te xän'nah̄ nā rā hoga 'da'yo hya. 'Yo sã guí hä'ni mm̄ih̄ ngue gui 'yεnā ngue høntho gui 'yøxthoh̄ rā hya. Nū'á, h̄in'na'a. 23 Nū'a te'o høntho nne ngue dā 'yøde te mman̄a

hoga 'da'yo hya, 'nε h̄ingui øt'a te mman̄a hya, i øt'e tengutho n'na rā ja'i h̄etrá hm̄i connā hyε. 24 Nū'mø h̄etrá hyε, i nnu rá hm̄i, pε nū'mø bi gū rā hyε p'uya, ya di pumbεni tengu rá hm̄i. 25 Nū rā ja'i bi 'yεt'a mm̄i xandønho'a te rā hya di m̄anda Oja, h̄imb̄i pumbεni, nū te øde i h̄mā, i øt'e, gueh̄nā rā ja'i di jap'a Oja te gā 'yo nā. Porque rā hya di m̄anda Oja, tate ngue xandønho, 'nε nūya yø ja'i εc'εi te mman̄a rā hya nā, guehya ho yø mm̄i ngue nne dā 'yøt'e te di m̄anda Oja ya.

26 Nū te'o gätho h̄ingui sammrā jan̄i ngue xants'o gā ya, 'yo sã di hätrá mm̄i, dā 'yεnā ngue rā 'yεc'εi. Nun̄a rā ja'i nā, ya sãditho ngue thanne Oja nā. 27 Nun̄a Oja mā Papáhu, i nne nā ngue nū rā ja'i majuan̄i ngue rā 'yεc'εi, dā 'yøt'e te rá nsāui rá nt'εc'εi. Dā 'yørpabi rā 'bäxte yø bas̄i h̄injongui 'bai. 'Nε dā 'yørpabi rā 'bäxte yø 'danxu 'mø h̄in'yū te dā hyoni. 'Nε h̄inda 'yøtra nts'o gā 'yo yø ja'i ua ja rā ximh̄i.

2

1 Ague mā zi cū'ah̄, ngue guí εc'εih̄ nā mā Hm̄uh̄ Jesucristo maguesε, ya h̄ingui ho ngue'mø guí huanthoh̄ to guí nne gui mah̄m̄. 2 Xi'mø dā yarbū ha gadi mpetih̄ n'na rā mm̄em̄eti di h̄a n'na rā mfo'yε ngue rā oro, di he rā ulu xanho. Xquet'a dā 'yut'a n'na rā hyoya h̄inga njuan̄i rá

he. ³ Nε go guí nnu mansuh_u na ra n'yoh_u xanho rá he p'uya, gui 'yεmph_u p'uya: "Damí micua ja ra nthuts'i xanho", gui 'yεmph_u. Pε nuna ra hyoya p'uya, gui 'yεmph_u na: "Nu'a'i gá 'bähnu, ogue damí micua häi". ⁴ Xi'mø ngue ngu'a gui 'yøth_u, ya gui huantho to gadi mahmu 'mø. Entho go guí nts'ut'abih_u ngue go gui sänhn_u ndana gue'a ra ja'i di muui, ndana hinte di muui. Ya hingra hoga n'yomfēni'a p'uya.

⁵ Ague ma zi cu'ah_u, nuna Oja, ya xpā huan'n_u yø hyoya ua ja ra ximhäi, ngue nu'mø bi 'yεc'ei Oja, enthō di mmεmmeti, hinda gue'a ja xangu rá mēnyu. Porque nuya yø hyoya, nu'a ra nho di un'Oja p'ua ha di manda, go di tocabi ya. Guehna ra nho ma yat'ibi ya yø ja'i di ma Oja co gätho yø mmui ya. ⁶ Pε nu'ah_u gadi 'berpah_u rá sä yø hyoya. Go guí nnu mansuh_u ya yø mmεmmeti, conque guehya yø ja'i di pac'ah_u ya. Nu'mø hingá 'yøth_u'a te di manda ya, da ma mabent'i'ah_u, da ts'ixah_u p'ua ja ra ts'ut'abi. ⁷ Ya fadi ngue guí εc'ei_u ra Cristo. ¿Hanja ngue go guí nnu manhoh_u ya yø mmεmmeti i ya mants'o 'mø i hnøn'a rá maca thuhu na ra Cristo?

⁸ Nup'ua ja ra Maca Libro i nt'ot'i p'ua ra Ley i tate ngue mi'da yø ley, i εna: "Damí mahni mmic'eiui tengutho gni ne ngue di ma mammadi'i". Nu'mø ngue majuaní guí øth_u'a te mmana ra ley na, ya xanho

te guí øth_u'mø. ⁹ Pε nu'mø guí huantho yø ja'i gadi mahmu, ya ra ts'oqui guí øth_u'mø. Ya guí festhoh_u'a te mmamp'ua ja rá ley Oja. ¹⁰ Xi'mø ngue n'na ra ja'i da 'yøt'e gätho'a te nt'ot'i p'ua ja ra ley, pε con n'na parte di 'bedi hinda 'yøt'e, ya festho ra ley. Ya sutho 'mø hinte bi 'yøt'e te mmamp'ua ja ra ley. ¹¹ Porque guesε Oja bi 'yεna: "Yo grá 'yots'om'mäi". Mahøn'a εna: "Yo grá hyote". A nuyá, nu'mø hingra 'yots'om'mäi ra ja'i, pε ra hyote, ya festho'a te mmamp'ua ja ra ley. ¹² Gä ra hya manho gdi nyah_u. Nu'a te guí øth_u, dague'a te nnu manho Oja gui 'yøth_u. Porque guí pahmu ngue da thats'ah_u ra güenda connā 'da'yo ley bi zän'Oja ngue di n'yo yø ja'i nuya bi nyaní. ¹³ A nuyá, nu ra ja'i ngue hīndi huεcrá mmic'eiui, hinda ma mahuequi 'mø bi thaspabi ra güenda. Pε nu ra ja'i ngue ja rá nhuεcate, nu'mø bi thaxra güenda, hinte di njapi.

-----

¹⁴ Ague ma zi cu'ah_u, nu ra ja'i εna ngue ra 'yεc'ei 'nε hin tema nho di nne da 'yøt'e, ya säditho ngue εna ra 'yεc'ei ra ja'i. ¿Ua da zä di nyanna ja'i ngue høntho da 'yεna ngue ja rá nt'εc'ei? ¹⁵ Xi'mø ngue di 'bahma cu ngue ra n'yoh_u ogue ra xisu, hin'y_u ra ulu da hye, ogue hin'y_u te da zi. ¹⁶ Nu n'na'ah_u p'uya da 'yεmbi: "Da hyu ni mmui ya. Nuya hīndi se'i ya, 'nε hingui tu ra thuhu ya", da 'yεmbi. Pε nu'mø

hindi unna ulu da hye 'ne hindi unni te da zi, ¿ndana ra nho ena ør'mø? ¹⁷ Njarbutho ra ja'i ena ngue ja rá nt'ec'ei ya. Nu'mø hingui nne ngue tema nho da 'yøt'e, ya himma juani ngue ra 'yec'ei ra ja'i.

¹⁸ Xi'mø di 'bui to da 'yena: "Nuya 'bui to ja rá nt'ec'ei, ximmi 'bui to øtra nho", da 'yena. Ga embaya: "¿Ha di zä di nequi ngue ja ni nt'ec'ei 'ne hin tema nho di fadi ngue gui øt'e? A nugä, ya da zä gui padi ngue ja ma nt'ec'ei co nu'a te ra nho dí øt'e", ga embi. ¹⁹ A nu'i, gui ec'ei ngue n'natho Oja. Xanho ngue gui ec'ei ngue hõnda n'na Oja i 'bui. Pø xquet'a 'nøhyø ts'onthi i ec'ei ngue n'natho Oja. Nja ngue nu'u yø ts'onthi i huaqui ngue su'a te da thogui. ²⁰ Nu'i, di 'be'a'i ra n'yomfeni. ¿Ua hingui padi ngue ra nt'ec'ei hin tema nho n'youi, himma juani ngue ra 'yec'ei ra ja'i? ²¹ Nu ma mboxitahu ra Abraham bi 'yøt'e te bi xi Oja. Janangue bi hojpa bi yø ts'oqui. Porque bi n'uni ngue xta hyo rá ts'ant'u ngue xta 'yørpabi ra 'bøt'e Oja. ²² Ya gui nnuhu ngue hinga hõntho bi nja rá nt'ec'ei ra Abraham, sinoque bi 'yøt'e te rá nsäui rá nt'ec'ei. Co nu'a te bi 'yøt'e, di nequi ngue majuanj ja rá nt'ec'ei. ²³ Ya bi nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ena: "Ra Abraham bi 'yec'ei ngue di nja'a te ra hya bi xi Oja. Nu'a i 'yec'ei p'uya, Oja bi hojpa bi". 'Ne Oja bi 'yøt'e ngue rá amigo ra Abraham.

²⁴ Ya gui nnuhu ngue nuna Oja, di hojpa yø ts'oqui yø ja'i ngue øtra nho. Pø ngue da 'yenna ja'i ngue hõntho ec'ei, ya di punnbabi, nu'a, hin'na'a. ²⁵ Nu ra Rahab, mará 'yots'om'mai na, pø Oja bi hojpa bi yø ts'oqui ngue'a ra nho bi 'yøt'e. Porque nu'u yø m'menhni ra Josué bi ma di axra häi, bi zømp'u mi 'buhna ra xisu. Nu'mø mi thon'u yø m'menhni, bi 'yagui 'ne bi xifi ngue n'nanni man'na ra 'yu di mengui, n'namhma ngue hindi mbent'i. ²⁶ Xi ra ja'i ngue ya xandu, ya hinte pøfi. Njarbutho ra ja'i ngue himma juani ra 'yec'ei ya, hin tema nho di nequi ngue di øt'e.

3

¹ Ague ma zi cu'ahu, nu'ahu ya, hingui sä ngue to bi zä da 'yena ngue di nxännbate rá hya Oja. Porque ya gui pahmu ngue nugähe ngue dí xännbatehe rá hya Oja, ma datho ngue hascahe ra güenda Oja, a nu'u hingui xännbate nzäni'u. ² Gäthogahu ya, xangu yø nnidi hinga gue'a te dí øthu. Nu ra ja'i da 'yena ngue gä gue'a ra hya mmanya, rá nzequi gä ra nho ga 'yo na ra ja'i na. Porque nu ra ja'i majuanj ngue padi da zamrá jani, guehna da zä da zamrá mmui ngue'a te rá pähä rá do'yo na. ³ Nu'mø majapi ra freno p'u ja rá ne yø ndøfani, ya sä di ts'ammj p'uya, hinte di ja. Nup'u go da t'embj di ma, ja di map'u. ⁴ Nu

yø barco, xanno'ho'u. Nu'mø bī nthēui rā ndahī i tōnhni, pε hīngui āni. Porque nu'a di 'yonī, hōntho dā 'yānba rā nt'annbi ngue dī n'yo, ya dā ma rā barco nup'u go dā nepe dī ma. ⁵ A nu mā jānīhū ya, gue'a n'na rā parte n'youi mā do'yohū ngue zitchū. Pε nu'mø dá nyahū, nu'a n'na ne pømma nehū, xangu nj'a'a.

Nu rā sibi ya, nu'mø ja bī mudi bī nzø, rā t'uspi. Pε dā zā di juadi dā 'yu'a n'na rā daxant'øhø 'mø bī ndaspi. ⁶ Njarbatho mā jānīhū ya, εntho rā sibi nā. Di ts'onna jā'i porque nu'a rā nts'o ja ua ja rā ximhāi, gā go mmanna mā jānīhū. Brá thep'u ja rā nidu'a rā sibi udī. Porque mente rā pa 'bāhra jā'i, 'bammān'u rā jā'i ngue rā ts'omhya pōnnā ne. ⁷ A nu rā jā'i, i sā ngue dī maxubi yø zu'ε 'bāi, yø zate, yø ts'int's'u, yø c'εya, 'nēhyø zu'ε 'bap'u ja rā jāthe dī maxubi yø jā'i. ⁸ Pε nu rā jāni rā jā'i, hīnjongui pōni ngue dā hyāti dā zammī. Porque gue'a n'na rā nts'o'a ngue hīngui sā di ts'ammī. Nu rā c'εya 'mø bi za rā jā'i, i tu rā jā'i. Njarbatho mā jānīhū ya, mman'i'da yø hyā ngue n'youi rā ndate. ⁹ A nuyá, nuna mā jānīhū nnā εspāhū Oja nuna mā Papāhū. Guehna mā jānīhū nnā samhū yø jā'i nā. Conque Oja go øt'a ngue rā jā'i ja rá te tengutho Oja. ¹⁰ Nuna mā nehū εspā Oja, guehna mā nehū sate nā. Ague mā zi cu'ahū, hīngui ho ngue

ngu'a gā øthū. ¹¹ Xip'u pøhra hojtehe, hīngui sā ngue ja dā bøp'u rā ts'othe. ¹² Ague mā zi cu'ahū, hīngui sā ngue nup'u ja rā za ngue rā igo ja dī nzap'u rā ndāt'a nī hū ngue rā aceituna. Hīngui sā ngue nup'u ja rá 'yū rā uva ja dī nzap'u rā igo. Hīngui sā ngue nup'u pø rā ts'othe, 'dap'u dā bøhmi rā hojtehe.

-----

¹³ Nu'mø to pōni ngue rā njammūi ya, εt'ammūi rā hyā øde, ya dā hnu ndana rā jā'i dā 'yøtra nho. Nu'a rā hyā padī, gue'a øt'a, 'nε hīngui εspāe'a te øt'e. ¹⁴ I ja man'na rā hyā ya, nu rā jā'i ngue rā zεya, rā nequisai, honī ha dī nu manhose yø jā'i, guehna rā jā'i hīmma juani ngue rā njammūi nā. ¹⁵ A nuna rā hyā pahya yø jā'i njap'u, hīmma juani ngue Oja di bēnnabāi rā hyā mma. Gue'a rā hyā pahyø jā'i 'bācua ja rā ximhāi padī. Di theui tengutho rā n'yomfēni rā zithū nā rā hyā nā. ¹⁶ Porque nup'u ja rā nts'εya, ya hōndra sui ja. N'na ngu n'na yø jā'i honī ha di hnu mansuse, ya hīn tema ntho jap'u. ¹⁷ Pε nu rā jā'i ngue Oja øt'e ngue rā njammūi, rá mūditho dī nεqui ngue gā rā nho gā 'yo rā jā'i. 'Nε hīngra nequisai, hīnjondi njunt'ui, di jammānsu rá mmic'εiui. I ja rá yemmūi. I øtra nho. Hīngui huantho'a fāts'i. Co gā rá mmūi gā 'yøt'a te øt'e. ¹⁸ Nu rā jā'i di ja ndummūi ngue honī ha dī

nhøjpaui'ua di njunt'ui, ya da zä di m'mua mmanho m'mefa.

4

¹ ¿Ua hingui pahmu hanja ngue gadi njunthua, xogue høndra nnemhya gui pefi n'na ngu n'na'ahua? Nu'a ra ts'on'yomfeni ja'ahua, gue'a tap'ahua'a, hingui sä gui 'yøthua ra nho. ² Gui nnehua n'na ra cosa, pe hingui sä gui timhmua, gui nhotehua p'uya. Nu'mø te ga nurpabi ni mmic'eiua, gadi seyabahua. Gui fahmu ra njunt'i p'uya, gui nemhya n'na ngu n'na'ahua. Pe nu te gui nnehua, hñdi n'na'ahua, porque hinga gue'a Oja gui äphua. ³ A nu'mø ja te gui äphua Oja, hñdi 'da'ahua, porque hinga gue'a ni 'yup'ua di un'a te gui äphua Oja. Høntho gui nne ngue di ja te gui umhmua p'ua ha gui ø'ni pahähua. ⁴ ¿Hanja ngue gui hehmua p'ua Oja? ¿Ua hingui pahmu ngue nuya yø ja'i ø't'a te ga 'yo yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, gue'ua yø nsuiui Oja'ua? Janangue nu to bi zä ngue nne da 'yø't'a te ra nts'o ga 'yo yø ja'i ua ja ra ximhäi, gue'a cohi ngue rá nsuiui Oja'a. ⁵ ¿Ua gui emhmua ngue hñte ni bøntho'a te mmamp'ua ja ra Maca Libro ngue ena: "Nuna Oja, bá penhna Espiritu Santo ngue da macju ua. Guehna hingui nne naya ngue ga hehmua p'ua Oja'ua"? ⁶ Nuna Oja, øtra mate ngue emmei faxcahua. Porque nup'ua ja ra Maca Libro, i ena: "Nuna Oja, hingui nnu

manho yø ja'i di 'yets'i. A nuyá, nu'ua hñdi 'yets'i, gue'ua fax'ua", i ena. ⁷ Dami nehua ya ngue gui 'yørpahua rá pahä Oja. 'Yo gui ørpahua rá pahä ra zithu, n'namhma ngue da hyec'ahua p'ua. ⁸ Dami 'yø't'e ngue man'na gdi pahmu Oja. A nuna Oja, da 'yø't'e ngue man'na di dinni mmaihua hanja na. Ague gyø 'yø't'its'oquihua, dami hyehmu p'ua ra nts'o gni 'yohua. A nu yø ja'i ngue di ho ra pahä ja ua ja ra ximhäi 'ne ximmi nne Oja, da hyahyø mmui da hyep'ua ra nts'o ja yø mmui yø ja'i, da den'na Oja. ⁹ Da du ni mmaihua, dami m'mua ndummui ngue ja ni ts'oquihua. Nu'mø to thede ngue ja mpähä, da gohi ngue ra ts'on'i'a rá thede. Nu'mø gadi johyaha, da gohi ngue ra dummu'a gui johya. ¹⁰ Nu'mø gui thannehua Oja, dami m'mamma nuhuhua. Oja da 'yets'ahua 'mø ngu'a gui 'yøthua.

¹¹ Ague ma zi cu'ahua, ogadi n'yembahäi te gni 'yo n'na ngu n'na'ahua. Nu te'o ngue en'a häi te ga 'yo rá mmic'eiui, ogue haspa ra güenda te ga 'yo, guehna ra ja'i hingui nnu manho te mmanná ley Oja na, embi ngue hinga gue'a i mma. Pe xi'mø gui haxhua ra güenda te mmanna ley, 'ne hingui øthua'a te ra hya mmanna ley, ya gui sänse te gdi n'yohua tengutho ra ts'ut'abi ngue di mmandase. ¹² Pe hønt'a Oja 'bui ngue bi

unna ley, 'nε nu'á, gue'a ra ts'ut'abi'a. Nu'á, go da man'a ndana ra ja'i di nyani, ndana da ma ra castigo. Pe nu'ah, zte go mangu'ah ngue guí haspa ra güenda mi'da yø ja'i te ga 'yo?

-----
 13 I 'bu i'da ngue di n'yεmbi: "Nuya, ogue nixudi, ga mmähä p'ua ja n'na ra danihni. Ga ma m'mahma p'ua n'na jeya, ga honi te ga pεhma, ga tahma ra mεnyu", di n'yεmbi. Pe nu to mmanna tengu na, da 'yøhna ra hya ja ua. 14 Nu'i, hingui padi te ja ngue di nja nixudi. Hingui padi tema pa gui tu. Guí nnu 'mø ngue ja n'na ra guí, ja guí nnu ngue jap'ua, ja guí nnu ya hin'yua p'ua, n'na zihmantho di m'medi. Guí njarbεtho ya, guí thotho. 15 Nguna ra hya ja ngue guí ma, guí 'yεna: "Nu'mø da ne Oja ngue ga m'mahma njammí pa, ga øthua te ra 'bεfi da zä ga øthua", guí 'yεna. 16 Pe nu'i, ya gni 'bu'a ngue gadi 'yεx'mø guí ya. 'Nε nu'a ra n'yεts'i guí øt'e, hingui ho'a. 17 Nu ra ja'i padi ndana guehna ra nho da 'yøt'e, pe hingui øt'e, gue'a ra ts'oqui'a p'uya, ngue hingui nne da 'yøtra nho i padi.

5

1 Ague gyø mmεmmεtih, dami 'yøhma na ra hya jaua. Ga ma'a ts'oni ngue'a ra n'ua ja ngue guí thohma. 2 Nu'a te guí pεsh, ya xa 'ya. Nu yø hoga ulu xcá pεsh, ya xa nzi yø zu'ε. 3 Xa mboxjuatho ni

mεnyuha ngue ra oro 'nε ra t'axi. Pe ngue xa mboxjuatho ni mεnyuha, ya di nεqui ngue nu'ua yø ja'i hin'yua ra mεnyu, hingá 'yøpaha ra 'bäxte. Janangue guehna ra castigo guí thohma na. Porque xøque xa petitho ni mεnyu gadi xantha asta guehyø pa ja p'uya. 4 Nu'ua yø mεfi bi mpep'ua ja ni huahih, hingá unhma yø nzäbi. Di yap'ah ngue hingá jutha. Nuna Oja di mandase'a te gäma cosa i ja, øde te mmanya yø mεfi di yapate. 5 Nua ja ra ximhäi, janjuani ngue gá m'mamma pähäha. Xøgue xa noc'athohu tengutho ra ts'udi manoqui ngue da tho. 6 Nu'ah, nuya yø ja'i hinte ndupate, go guí sänhma ngue da tho ya. Nuya p'uya, hingui täqui te guí sänhma.

-----
 7 Janangue nuya ma zi cu'ah, oga di xøhni mmäh, dami tømhma'a ma Hmuha Jesucristo mεnte da zønna pa da εhe. Conque nu'mø bi duhru huahi n'na ra ja'i, hinda xøtra mmäh, tømí asta gue'mø bi nja'a rá mudi thogui ra 'ye. A nu'mø bi n'ye'a rá yondi p'uya, ya padi ngue di nxofo. 8 Xquet'a dami njathu p'uya, 'yo gadi xøhni mmäh. Porque ra pa da εp'ua ra Hmu Jesucristo ya ni map'ua.

9 Ague ma zi cu'ah, 'yo gadi nyapi n'na ngu n'na'ah, n'namhma ngue hinda thats'ah ra güenda. Porque nuna ra ts'ut'abi

ja ngue da hyaxra güenda, guehna Oja na. Pe ya ni ma da ep'u na. ¹⁰ Nu'u yø pøngahya Oja himbi xøhyø mmæi, madague'a ja ra ora ngue bi zä ra n'u. Damijathu p'uya, 'yo gadi xøhni mmæihæ. ¹¹ Porque dí pahmu ngue ra mmænthi bi nthæui ya yø pøngahya bi zeti hangu ra n'u bi thogui. Gá 'yøhmæ te ra n'u bi thohra Job, 'næ bi zeti. Xquet'a guí pahmu'a te ra nho bi 'yørpabi Oja 'mø rá nzægui. Pe nuna Oja emmæi ja rá nhuæcate, 'næ ja rá yemmæi.

¹² A nuya ma zi cu'ahæ, ja ua man'na ra hya ja ts'editho ga xi'ahæ. 'Yo te guí exhu ntestigo 'mø guí yahæ, ni xingra c'amahæts'i, ni xingra häi, hin temä man'na ma cosa guí 'yexhæ ntestigo. Nu'mø guí yahæ, dami 'yemhmæ: "ahá", ya hont'a guí mmamhmæ'a. Nu'mø guí 'yemhmæ ngue hin'na, ya hont'a. Oguí nnehæ ngue da mæn'nahæ ra castigo Oja co nuna te ra hya guí mmamhmæ.

¹³ Nu'mø 'bæi to sä ra n'u, da mat'Oja. Nu'mø to di johya, da dutyø alabansa.

¹⁴ Nu'mø to di hyenni, da zon'u to 'bet'o p'u ja ra nija ngue da marpabi Oja. Da gøspa ra aceite ra dærquæhi mænte täprä 'bæxte ma Hmuuæ Jesucristo. ¹⁵ Nu'mø da 'yæc'æi yø ja'i ngue ra Jesucristo da 'yøt'e ngue da yanna dærquæhi 'mø äprä 'bæxte, ra dærquæhi da zä. Nu'mø sä ra n'u ra dærquæhi ngue yø ts'oqui xá 'yøt'e, Oja ja rá mpunnbate.

¹⁶ Janangue nu'mø ja rá ts'oqui ra dærquæhi, da ma, n'namhma guí mmarpahæ Oja. Ra dærquæhi da zä ha hæmbi. A nu ra hoja'i 'mø ngue janjuani rá mmæi ga mmat'Oja, Oja i fäts'i. ¹⁷ Nu ra pøngahya Elías xquet'a ra ja'itho'a tenguthoju. Pe janjuani ngue rá mmæi i mat'Oja, bi 'yäpi ngue hindi n'ye. 'Næ himbi n'ye nhyu jeya made. ¹⁸ Nu'mø mi mat'Oja mahøn'a p'uya, ngue bi 'yähra 'ye, mahømbi n'ye p'uya. Bi nja yø huahi yø ja'i bi uahi.

¹⁹ Ague ma zi cu'ahæ, nu'mø 'bæi te'o xa hyep'u na ra hya majuani, nu'a n'na'ahæ p'uya, da japi ngue da pengui mahøn'a. ²⁰ Dami pahmu ya ngue nu to di 'bærpa rá mmæi rá mmic'æiui ngue da hyep'u ra nts'o ga 'yo, ya bi yanna ja'i mi ja ngue da ma ra castigo. Nu te gä rá ts'oqui xa 'yøt'e, gä bi mpunnbabi.

1 ra Bedu Ja ua rá mudi ra carta bi 'yo'tra Bedu.

1 Nugä drá Bedu, rá representantegä rá Jesucristo. Dadi zenguagä'u to bá sohyø häi, 'bap'u ja yø 'dan'yo häi. 'Bü i'da p'u Ponto, 'nep'u Galacia, 'nep'u Capadocia, 'nep'u Asia, 'nep'u Bitinia. ² Bá huan'nahü Oja ma Papáhü, porque nuná, ya padí te ja ngue di nja m'mefa. Ra Espíritu Santo bi 'yøt'e ngue guí cohü ngue yø ja'i Oja. I nne Oja ngue gui 'yøthü'a te di 'bep'ahü rá Jesucristo, gue'a di hoc'a ni ts'oquihü'a conná nguehrá ji bi mäni. Dí nnegä ngue emmëi di 'da'ahü rá njapi Oja 'në da hyut'a ni mmühü.

-----
³ Ma ga espahü Oja, nuná rá Oja 'në rá Papá ma Hmühü Jesucristo. Guehna emmëi bi 'dacjü rá mate na, porque bi 'yøt'e ngue ma'da'yo dá m'mahmü. Ma'da'yo dá m'mahmü ngue bi bennate rá Jesucristo p'u ha bi t'ägui. Janangue zant'a dí tømhmü'a te di 'dacjü Oja ya. ⁴ Nü te di n'nacjü, hingyø cosa ngue di m'mëdi, ogue di nts'oní, ogue di m'manhni. Sinoque dí tømhmü'a rá nho bí ja mahëts'i xa nzän'Oja di 'dacjü. ⁵ Rângue guí ëc'ëihü Oja, nuya m'mädi'ahü conná ts'ëdi Oja astá gue'mø rá pa rá nzëgui.

Nü'mø bi zønna pa p'uya, guí pahmü xandønho te gä rá nho di n'na'ahü rângue bi yan'ahü.

⁶ Janangue damí johyahü ya, madague'a di nja'mø da dü ni mmühü ngue 'dama 'dan'yo man'ü guí thohmü. ⁷ Porque guí thohmü rá n'ü ngue di ts'ä ni nt'ëc'ëihü. Guí pahmü ngue rá oro, xangu rá müui, pë di m'mëdi. Pë nuna rá oro, guerp'ü ja rá sibi ts'ä na ngue'mø 'datho ogue hin'na. A nuyá, nup'ü ja rá hmí rá dä Oja, man'natho di müui na ni nt'ëc'ëihü i ja, ngue rá müui rá oro. Nü'mø guí thohmü rá n'ü, 'në majuaní guí ëc'ëihü Oja, Oja da nü manho'ahü 'në da 'yëts'ahü 'mø rá pa da ep'ü rá Jesucristo. ⁸ Nü'a rá Jesucristo gadi mahmü ya, madague'a hingá nüü. Nü'á, guí ëc'ëihü ya, madague'a hinguí hëthü. Pë gadi johyahü co n'na rá pähä hinguí sä di hma te ganho. ⁹ Rângue guí ëc'ëihü ya, di nyanni tehü.

¹⁰ Yø pøngahya Oja, bi 'bet'o rá hya ngue'a rá mate Oja di 'da'ahü. Nuya yø pøngahya ya, bi ja ndümmü bi hyoni te 'be'a nne da 'yøt'Oja ha di nyanyø ja'i. ¹¹ Porque rá Cristo bi 'yøt'e ngue n'youi rá Espíritu Santo ya yø pøngahya. Nuna rá Espíritu Santo, bi japi da 'yotra hya ngue rá Cristo i ja ngue da zä rá n'ü, m'mefa p'uya, di mmandasë. Pë nuya yø pøngahya ya, bi ne extá mbadi te'o ma ja'i na da böni

ngue rā Cristo, ogue tema pa di m'mui. Emmēi bi hyoni ha di dini hanja rā hya. ¹² Nuya p'uya, bi t'ut'i ngue hinda fadi te ga mbonna hya bi 'yot'i, asta ja guehyo pa di 'buhmu ya da fadi. A nuyá, nu te bi 'yot'u yø pøngahya'u, ya gá timhmu te ga mbonna hya 'mø mi si'ahmu rā hoga 'da'yo hya ya. Porque nu to bi xi'ahmu rā hya, gue'a rā Espiritu Santo bá 'bennbabi mahets'i bi hatra ts'edi. Ya gá pahmu ya yø hya ya, guehya emmēi nne da bahyø anxε Oja ya.

-----

¹³ Janangue dami tanni n'yomfēnihu, 'nε dami samse ni n'yomfēnihu. Gui cāmfeni gui tømhmua rā mate Oja di 'da'ahmu 'mø bá εhra Jesu-cristo. ¹⁴ Nu te di 'bep'ahmu na Oja mā Papáhu, gue'a gui 'yøthu'a. Nu'a rā nts'o xca 'yøthu m'met'o 'mø hingmani pahmu Oja, 'yo nimantho gui øthu'a ya. ¹⁵ Nuna Oja bi zo'ahmu ngue dyø basi'ahmu. Nuyá, tengutho Oja ngue tate xanho, xquet'a gui njathu p'uya ngue tate xanho te gdi n'yohu. ¹⁶ Nup'u ja rā Maca Libro, nt'ot'i p'u rā hya ngue εna: "Dami 'yøthu'a tate xanho, porque nugā tate xanhogā", εn'Oja. ¹⁷ Nu'mø gui mmat'Ojahmu, gui εhmhu p'uya: "Mā Papá'i Oja", gui εhmhu. Pε nuna Oja, hinda huantho ndana rā ja'i da hyaspa rā güenda te nná 'yo n'na ngu n'najmu na. Janangue jatho gui n'yo mansuhmu mente rā pa

gui 'yohu ua ja rā ximhäi. ¹⁸ Nu'mø mam'met'o säditho te gmani m'mahmu tengutho bi 'yut'a ni mboxitahu. A nuyá, ya gui pahmu'a te rā njut'i bi nja ngue bi ma mapøhø'ahmu. Nu'ahmu, hingra oro ogue rā t'axi bi njut'i ngue gui mpøhmhu. ¹⁹ Sinoque gá mpøhmhu conná maca ji bi mäna Cristo 'mø mi du. Bi tho rā Cristo tengutho 'mø bi tho n'na rā de'yo ngue da t'øtra 'bøt'e 'nε hinte mantso di ja, sinoque di tate xanho. ²⁰ Nuna rā Cristo, hante ngue di nhohra ximhäi, ya bá ts'ännbi ngue da du. Pε bi zonna pa bi m'mucua ja rā ximhäi 'nε bi du conná nguecju. ²¹ A nuyá, rāngue gá pahmu rā Cristo, ya gui εc'εihu Oja ya. Nuna Oja bi xoxpu ha bi t'ähra Cristo 'nε bi 'yεspabi. Janangue nuna gui εc'εihu ya, guehna Oja na. A nu'a rā nho bí ja mahets'i gui tømhmhu, guehna Oja di 'da'ahmu na.

²² Nu'a te mmanna rā hya majuanī gue'a gui øthu'a, nu'a rā nts'o mi ja ni mmaihmu m'met'o, bi hyacra Espiritu Santo'a. A nuyá, ya majuanī gadi mahni cūhu ya. Janangue dami ja ndummui gui sigue gui mahni cū n'na ngu n'na'ahmu. ²³ Nuna rā hoga 'da'yo hya Oja, i ja para zantho na. Rāngue gá 'yεc'εihu na rā hya ya, ya ja'ahmu rā 'da'yo te. Himbi n'na'ahmu rā te ngue di njap'u rá nzequi, sinoque guehna rā te i ja para zantho bi n'na'ahmu. ²⁴ Nt'ot'i p'u ja rā Maca Libro

rā hya ngue ɛnā: “Nū gātho yø ja'i 'bāi, tengutho yø paxi ngue dā thotho. Nū'a rā nho gā 'bāhyø ja'i, tengutho yø dōni yø paxi ngue dā thotho. Rā paxi dā 'yot'i, dā dāhrā dōni p'uya. ²⁵ Pɛ nūnā rā hya Oja, ja para zāntho nā”. Nūnā, guehnā rā hya nā ngue rā hoga 'da'yo hya bi ma ma øte'ahū.

2

¹ A nūyá, dami hyehmū p'ua te gāma nts'o i ja. O guí nnehū ngue māxøts'etho di nɛqui ngue xtā nho ni mmāihū, sinoque dami nehū ngue dā gue'a te mājuani guí mmāhmū. O guí seyahū. O to guí nnømmān'ahū. ² Nū yø 'uene ngue ts'udrā pa xa mmi, i nne drā xi'ba ngue di zacyø do'yo. Guí njathū p'uya, dami nehū nā rá hya Oja ngue n'nat'a, para ngue di zajni 'da'yo tehū. Mān'na mān'na gdí timhmū rā hya, asta gue'mø dā zādi guí mpøhmū. ³ Ngūnā guí 'yøthū ya, porque ya bi dīnni mmāihū ngue xānho rā mātē Oja.

⁴ Mān'na gdí hyomhmū hanja nā rā Cristo. Nūnā, tengutho n'na rā do ngue rá mādi bi thømbā rá ngu Oja. Yø ja'i bi ne bi 'yenna rā do nā, pɛ Oja bá huanhni ngue dā hyømbā rá ngu. ⁵ Dami ne ngue dā nøpā do'ahū Oja p'ua ha nthøe n'na rā ngu ngāmhmāt'Oja. 'Nɛ gue'ahū dā nøpā mmācja'ahū para ngue guí mmat'Ojahū. I nnu mānho'ahū Oja, porque guí

ɛc'ɛihū rā Jesucristo. ⁶ Nt'ot'i p'ua ja rā Maçā Libro ngue Oja i ɛnā: “Nūp'ua Sión, gā pɛcā p'ua n'na rā do ngue dā nøpā ts'at'i mā ngu. Gue'a n'na rā do ngue rā thanhni, ngue tātē di muui. Nū to dā 'yɛc'ɛi nā rā do nā, hīnjām'mø dā zōnna pa dā 'yenna ja'i ngue hīmma juani'a te ɛc'ɛi”.

⁷ A nūya ngue guí ɛc'ɛihū rā Cristo, ya guí pahmū ngue tātē di muui nā. Pɛ nt'ot'i te dā thohya yø ja'i hīngui ɛc'ɛi, i ɛnā: “Nūnā rā do hīmbi nū mānho yø hyønnigu, guehnā rā do brā 'bɛpo p'ua brā fahra jado nā”. ⁸ Xquet'a nt'ot'i rā hya ngue ɛnā: “Guehnā rā do dā 'yøt'e ngue di fesyo ja'i nā. Guehnā rā mɛdo dā 'yøt'e ngue dā dāhyø ja'i nā”. Nūya yø ja'i di fes'nā rā do nā, tengutho xpā ts'ānnbi dā thogui to hīngui ɛc'ɛibi rá hya Oja.

⁹ Pɛ gue'ahū ya yø ja'i yø thanhni Oja. Gue'ahū ya yø mmācja thanne nā Oja mā dāst'abihū. Nū'ahū, ya gā hyehmū p'ua rā nts'o ngue ya yø ja'i'ahū Oja. Janāngue guí tansū rā hya ngue tātē xānho Oja. Guehnā bi zo'ahū 'mø gmí 'yohū p'ua ja rā 'bɛxui ngue rā nts'o, ngue gdí māhā p'ua ja rá nyot'i Oja. ¹⁰ Nū'mø mān'na rā pa, hīmmayø ja'i'ahū Oja 'mø. Pɛ nūyá, ya yø ja'i'ahū Oja ya. Nū'mø mān'na rā pa, hīmmi tīnni mmāihū hanja nā rá mātē Oja 'mø. Pɛ nūyá, ya bi 'da'ahū rá mātē Oja ya.

-----

11 Ague mā zi cū'ah_u, gue'ah_u hīngyø mmēnguh_u ua ja rā ximhāi, porque gyø mmēnguh_u mah_uets'i. A nūua, guí sāyathoh_u ua. Dí xi'ah_u ngue 'yo di tap'ah_u rā nts'o so nī mmāih_u. Jatho ngue gui samse nī mmāih_u.
 12 Damī n'yo manhoh_u p'ū ha 'būhyø ja'i hīngui εc'ei rā Cristo. Nuyá, guehya nnømmān'ū'ah_u ya, εmbi ngue gyø ts'oc'ei_u. Pε da zōnnā pa da badi ngue majuanī xānho te guí øth_u. Janāngue da 'yεspabi Oja 'mø rā pa da zøcua.

13 A nuyá, rāngue guí nne gui yørpah_u rá pähā Oja, damī 'yøth_u'a te di manda yø n'yoh_u xā t'ets'i ngue ja yø cargo. Nu'a rā dast'abi di manda p'ū ja nī hāi guí 'būhm_u, damī 'yεc'ei_u.
 14 Damī 'yεc'ei_u rā gobierno xā 'yεxra dast'abi ngue da gotyø ts'oc'ei 'nε da nū manho'ū yø ja'i øtra nho. 15 I nne Oja ngue gui 'yøth_u rā nho n'namhma da gatyø hya'ū yø m'mεmmāi ja'i hīngui padī hanja rā hya. 16 A nuyá, ngue bi thøgah_u p'ū rā ley nūna mādi ja ts'edi ngue gā mmähā rā castigo ya, ya hīndī mandagah_u nāya. Pε 'yo sā guí εmh_u ngue sātho mahøngā øth_u rā nts'o. Nu'á, ya hīn'nā'a. Damī neh_u ngue ya guí oh_u rá 'yε Oja. Nū te di 'bεp'ah_u Oja gui 'yøth_u, damī 'yøth_u.
 17 Damī nū mansuh_u gātho yø ja'i. Damī mahni mmi'yεc'ei_u. Mā dātho guí suh_u Oja. Damī 'yørpah_u

masu rā dast'abi 'bet'o ngue di manda p'ū ja nī hāih_u.

-----
 18 Ague gyø hmiqūih_u, damī 'yεc'ei nī hmūh_u, 'nε damī nū mansuh_u. Hīngā hønt'ū yø hoja'i ya mantudi gui 'yεc'ei_u, sinoque xquet'a 'nε'ū ya manzaqui gui 'yεc'ei_u.
 19 Nūna Oja, i nnu manho to sā rā n'ū hīngui ja te rāngue'a, di n'ūni sā rā n'ū ngue nne da 'yørpa rá pähā Oja. 20 Pε nū'mø guí øth_u rā ts'oqui 'nε gue'a gā 'bεp'ah_u'a, madague'a gui seti te t'øt'ah_u, pε ya hīn'yū te di nū manho'ah_u Oja 'mø. A nū'mø ngue rā nho guí øth_u, 'nε bi ma mā'ūni'ah_u, 'nε gā seth_u, ya gue'a di nū manho'ah_u Oja'a. 21 Porque guehna i ts'o'ah_u nā ngue gui njah_u p'ū. Nū rā Cristo bi zā rā n'ū connā nguecju. Tengū bi 'yøtra Cristo, da ngu'a gui 'yøth_u ya. 22 Porque rā Cristo hīmbi 'yøtra ts'oqui, 'nε hīn tema fehni bi thīnnbi. 23 Nū'mø mī ts'anī, hīn mādi cots'a te gā ts'anī. Nū'mø mī zā rā n'ū, hīmbi pihyø ja'i. Sinoque di dādra güenda te t'ørpe co nūna Oja haxra güenda xānho. 24 Rā Cristo bi 'dømbā rá do'yo p'ū ja rā pont'i, bi tho connā nguehma ts'oqui_u. Bī ne ngue ya da zεp'ū rā ts'oqui di øth_u, nnepe ngue gā rā nho gdā m'mūhm_u. Bī n'ūni ngue bi zεtrá do'yo, go bi tho'a rā ndate mī ja ngue xca thoh_u. 25 Ya xqui hyεhm_u rā 'yū tengutho yø dε'yo 'mø bi

n'u_εni. Pε nuya gá penja p'u
'b_uhni mádi fát'a ni tehu.

mmat'Ojah_u, da 'y_o Oja te gui
xihm_u.

3

¹ Ague gy_o xisuh_u, dami
'y_εc'ei ni dammeh_u. Nu
ra xisu 'm_o 'b_uhrá damme
ngue hingui εc'ei rá hya
Oja, da zonna pa da 'y_εc'ei
'm_o da nu'a te ra nho gní
'b_uhm_u. Himma hyoni te
gui xihm_u ngue di 'y_εc'ei ra
hya. ² Porque ra 'yoh_u da
hyacra güenda hanja ngue
gui 'b_u mmanhoh_u, 'n_ε ja ni
ts'uh_u. ³ Nu'a te gdí nhocj_u,
hinga hontho gui x_o ni yah_u
ngue mahotho di n_εqui, ogue
gui sarpah_u y_o oro, ogue
gui hyeh_u ra ulu tate xanho.
⁴ Nu'a te gdí nhocj_u, gue'a te
di nzai ngue dra d_oni mbo
ni mm_uih_u. Nu'm_o gui yah_u,
mazihotho gdí nyah_u. Nuná,
guehna emmei di ho Oja na.
⁵ Manjam'm_o ngu'a maní
nhocyo xisu ngue mi nnu
mansu Oja. Mi nn_ox Oja 'n_ε
mi εc'ei y_o damme. ⁶ Tengu
ra Sara bi 'y_εc'ei ra Abraham,
'n_ε i hutí ngue rá hm_u. Nuna
ra Sara hinte bi zu, bi 'y_ot'a te
xanho. A nu'ah_u, ya gue'ah_u
y_o t'ixu'ah_u naya, ngue'm_o
gui 'y_oth_u tengutho bi 'y_o'na.

⁷ Y_o 'yoh_u xquet'a dí xifi,
dami m'm_uhm_u xanho ni
xisuh_u. Gui 'y_orpah_u masu,
porque y_o xisu hingui nzaqui
tengutho ga nzaqui'ah_u.
Dami suh_u porque xquet'a
'n_εhya 'da'in'da'a thoh_u ra
mate ngue ra 'da'yo te.
Guehna gui 'y_oth_u naya,
n'namhma ngue nu'm_o gui

⁸ Ja ua na ra hya gui
'y_ot'e gátho'ah_u. Gui 'y_ot'e
ngue x_ogue da 'da'igu ni
n'yomf_εnih_u. Dami 'y_ot'e
tengutho 'm_o εgadi ncuh_u.
Di nja ni yemm_uih_u. Ogadi
'y_εx'm_o gui yah_u. ⁹ Nu'm_o
xants'o te ot'ah_u n'na ra
ja'i, 'yo gadi cospah_u te ot'e.
Nu'm_o ts'an'ah_u, 'yo gui
sateh_u. Hante dami 'yáph_u
Oja ngue di japi to san'ah_u.
Ya gui pahm_u ngue gue'a i
zo'ah_u Oja'a, n'namhma di
jap'ah_u Oja. ¹⁰ Ngu'a nt'ot'i
p'u ja ra Maca Libro ngue
εna: "Nu'm_o gui nne gui ho'a
te gní 'b_uhm_u, ogue gui nne
gui nnuh_u y_o pa xanho, dami
samni jani 'm_o gui yah_u, 'yo
gui ya mants'oh_u. 'N_ε 'yo
gui mmanna fehni p'u ha
gui yah_u. ¹¹ Dami hyehm_u
p'u ra nts'o, dami 'y_oth_u ra
nho. Dami ja ndumm_u gui
hyoni ha gdí hojpa y_o mmui'_u
s_u'ah_u. ¹² Porque Oja i nnu
manho 'm_o hety_o hoja'i. A
nu'm_o bi mat'Oja p'uya, Oja
ørpa masu te xifi. Pε nu y_o
ja'i xants'o te ot'e, hingui nnu
manho Oja 'm_o hety'".

¹³ ¿Te'o gui εna di an'ah_u
'm_o gui oth_u ra nho? ¹⁴ A
nu'm_o gui s_uh_u ra n'u ngue ra
nho gui oth_u, ra mm_εnthi gá
nth_εh_u 'm_o. Nu'm_o bi pi'ah_u
y_o ja'i, osá gui suh_u, 'yo dadi
fetni mm_uih_u. ¹⁵ Dami nu
mansuh_u ra Cristo, porque
gue'a ni Hmuh'a. Nu'm_o to
da 'yánni hanja'a ni nt'εc'ei_u

i ja, zant'a ya gdí padí te gdí thahm̄. Nū to nzo'ah̄, 'yørpah̄ masu, p̄e gui nya manhuēh̄i ha gdí nyah̄. ¹⁶ Nū'a guí pah̄m̄ ngue xan̄ho, gue'a gui 'yøth̄'a. Jan̄angue dā m̄es'yø sã'uh̄ nømman'uh̄ ah̄ ngue guí εc'ēih̄ rā Cristo. ¹⁷ Xi'mø nne Oja ngue gui sãh̄ rā n'uh̄, man'na xan̄ho gui sãh̄ rā n'uh̄ ngue guí nne gui 'yøth̄ rā n̄ho, h̄inda gue'a gui sãh̄ rā n'uh̄ ngue di ja n̄i ts'oquih̄. ¹⁸ Rā Cristo bi zã rā n'uh̄ ngue bi tho. Gue'a i nhogui para zantho gã mā ts'oquih̄'a. Nūna rā Cristo ngue rā hoja'í, bi dū rāngue mā ts'oquih̄, para ngue gā n̄hojpaḥ̄ Oja. Majuan̄i bi dū rá do'yo rā Cristo, p̄e h̄imb̄i dū rá te. ¹⁹ Hante di b̄ennate rā Cristo, b̄i ma bá xi'a n'na rā hya'uh̄ yø ánima ofãdi. ²⁰ Guehya yø ja'í h̄imb̄i 'yεc'ēi rā hya 'mø rā tiempo b̄i m'm̄h̄rā Noé. M̄ente rā tiempo bi hocra barco rā Noé, bi zerpab̄i yø ja'í Oja. H̄ondi hyato nja'í b̄i nyani ngue bi 'yo rā barco gã nja rā ndate 'ye. ²¹ Njarb̄atho nā rā hya si'ah̄ ya, guí nyam̄hm̄ 'mø guí nxixyah̄ rāngue bi b̄ennate rā Cristo 'mø m̄i dū. Nū'mø guí nxixyah̄, h̄inga h̄ontho ngue dā bo n̄i do'yoh̄, sinoque gue'a rā hm̄ya'a ngue guí āph̄ Oja ngue di hoc'a n̄i ts'oquih̄. ²² A nuyá, b̄i ma mah̄ets'í rā Cristo, b̄i 'b̄up'uh̄ bí ja rá n'yēi Oja. Gã d̄i m̄anda yø anx̄e, gātho'uh̄ bí ja yø 'b̄efi mah̄ets'í, gã d̄i m̄anda.

4

¹ Bi zã rā n'uh̄ rā Cristo 'mø m̄i m'm̄cua ja rā xim̄h̄ai. Dā gue'ah̄ ya, 'yo guí su guí sãh̄ rā n'uh̄, porque nū to sã rā n'uh̄, gue'a h̄ep'uh̄ rā ts'oqui'a. ² A nuyá, m̄ente rā pa guí 'b̄uh̄m̄ ua, 'yo guí øth̄'a rā nts'o nnøpa pãhã yø ja'í, sinoque gue'a rá pãhã Oja gui 'yøth̄. ³ Dā zerp'uh̄'a rā nts'o xcá 'yøth̄ yø pa xā thogui ngue gm̄i øth̄ tengutho øtyø ja'í h̄inguí εc'ēi Oja. Guehya yø ja'í h̄inguí nne di ts'am̄m̄i, øt'a te yø pãhãε. I it̄i, di h̄i yø ja'í p'uh̄ øt'a ngo, h̄inha rá nze'gui si s̄ēi. A nū'mø than̄ne yø dah̄m̄y, xants'o te øt'e. ⁴ Nuyá yø ja'í ya, h̄inguí 'yo yø mm̄ai hanja, ngue ya h̄inguí nne gui 'yøth̄'a te rā nts'o øt'e. Jan̄angue nømman'uh̄ ah̄. ⁵ Nuyá, guehya dā hyaspa rā güenda Oja ya. Porque Oja, ya xā nzãnn̄i ngue dā hyaspa rā güenda'uh̄ i te, 'n̄e'uh̄ xand̄u. ⁶ A nuyá yø ja'í ya xand̄u, bi sih̄rā hoga 'da'yo hya 'mø man̄jam'mø. Nū to gã bi 'yεc'ēi nā rā hya nā, tengutho Oja ngue 'b̄ai para zantho, njarb̄atho ya yø ja'í ya, 'b̄uh̄yø te, madague'a ya xand̄u yø do'yo. Porque Oja bá sãnn̄bi ngue dā dū gātho yø ja'í.

⁷ N'na pa ngu n'na pa bá cuatro pa ngue dā gua'a nxim̄h̄ai. Jan̄angue dam̄i sãnn̄i n'yom̄f̄en̄ih̄, dam̄i padí xan̄ho ha gdí mat'Ojah̄. ⁸ Nū'a mā datho ja ngue

gui 'yøth_u ya, jatho ngue εmmēi gui mmadi n'na ngu n'na'ah_u. Porque rā ja'i di mahrá mmic'ēiui, madague'a thojpatho hinguī ho te ørpabi, pε di punnbi. ⁹ Co n'na rā pähä, dami n'unna ts'äya n'na ngu n'na'ah_u p'u ja ni ngumhm_u. ¹⁰ N'na ngu n'na'ah_u di 'da'ah_u rā ts'edi Oja ngue dā zä gui 'yøth_u 'dama' dan'yo ma'befi, n'namhma ngue gui fäxni cūh_u. Dami 'yøt'e xanho rā 'befi bi n'na'ah_u. ¹¹ Nu to bá ts'ännbi ngue dā manna hya, pε gue dā gue'a rá hya Oja dā mā. Nu to bá ts'ännbi ngue dā 'yøtra' bāxte, dā 'yørhma' rā 'bāxte nnep'a Oja dā 'yøt'e. Nu te gā guí øth_u, dami 'yøth_u ngue nu to εc'ēi rā Jesucristo dā 'yεspabi Oja. Nuná, guehna tate na, 'nε ja rá ts'edi para zantho. Da ngut'atho.

-----

¹² Ague mā zi cū'ah_u, ogadi 'yøthoh_u 'mø bi ts'ah_u. Porque jatho ngue dā ts'ah_u, n'namhma di nεqui ngue'mø d_u ni nt'εc'ēih_u ogue hin'na. ¹³ Dami johyah_u 'mø guí säh_u rā n'u tengutho bi zä rā Cristo. A nu'mø bi zøcua'a, mā datho guí johyah_u p'aya. Porque di nεqui ngue maguesε. ¹⁴ Nu'mø nnømmān'u ah_u yø ja'i ngue guí εc'ēih_u rā Cristo, rā mmēnthi gá nthεh_u 'mø. Gue'a guí nεqui'a ngue guí n'yoh_u nā rā Espiritu Santo maguesε. A nuya yø ja'i nnømmān'u Oja, pε nu'ah_u

p'aya, guí nnu mānsuh_u Oja. ¹⁵ Nu to øtra ts'oqui, jatho ngue dā zä rā n'u. Tengu yø hyote, yø bε, yø ts'oc'ēi, 'nε'h di nthintyø asunto ja yø mmic'ēiui. Pε nu'ah_u mamī njah_u p'u. ¹⁶ A nu'mø to sä rā n'u ngue tenna Cristo, 'yo di pεsrá sä, sinoque di ja mammadi Oja ngue εc'ēi rā Cristo. ¹⁷ Ya bi zønna pa dā madi dā hyaspa rā güenda Oja yø ja'i. Pε rá mæditho dā thascah_u rā güenda ngue ya yø basigah_u Oja. ¿Pε hague ngu rā castigo dā nu'u to hinguī εc'ēi nā rá hoga 'da'yo hya Oja 'mø? ¹⁸ Nguna nt'ot'i p'u ja rā Maca Libro ngue εna: "Xi'mø rā hoja'i, xanhennitho ha di nyani, ¿hap_u go di nεqui'a ja rá ts'oqui 'nε hinguī su Oja 'mø?" ¹⁹ A nuyá, nu'mø ya xpā nzän'Oja ngue dā zä rā n'u to øtra nho, di siguehma yø ja'i dā 'yøtra' nho, 'nε di dāpyø te Oja. Nuna Oja bá zänni ngue bá m'mahyø ja'i, hinguī hegah_u nā.

5

¹ Nuya yø n'yoh_u 'bet'o p'u gadi mpetih_u, xquet'a 'nεcä 'da'igu mā 'befigä'be'u, ngue dadi japā majuanī yø ja'i ha bi nja ngue bi dū rā Cristo. Nuna rā ts'edi di unna Cristo 'mø bá εhε, 'da dí tocatogähe nā. Jap'u n'na rā hya di nne gā xi'ah_u ya. ² Ague n'yø'ah_u, dami fähm_u ya yø ja'i xá pet'a Oja p'u ha guí 'bähm_u. Pε hingrá ts'editheo gdi fähm_u, sinoque mpähä gdí fähm_u. 'Nε 'yo guí ørpah_u rá

'bɛfi Oja ŋgue rā mɛnyu guí nneh̄, sinoque gui fāhm̄ yø ja'í co n'na rā pāhātho. ³ 'Yo guí nne ŋgue gui māndah̄ yø ja'í guí fāhm̄. Nuya yø ja'í xa pɛt'a Oja, dami cāmbah̄ rā 'yu te da m'm̄i. ⁴ A nu'mø bi zøcua rá Hmu yø mādi, nu'a rá njapi Oja di 'da'ah̄ h̄injam'mø da thogui.

⁵ Xquet'a yø ts'unt'ɥ di xifi, nuya yø n'yoh̄ 'bɛt'o p'ɥ ha gadi mpɛtih̄, dami 'yɛc'ɛi te xi'ah̄. A nuyá, gātho'ah̄, 'yo gadi 'yɛx'mø guí yah̄. Porque Oja h̄inguí nnu mānh'o'ɥ di 'yɛts'í, pɛ di unná mate ya yø ja'í h̄indi 'yɛts'í. ⁶ Janangue ogadi 'yɛxh̄, porque guí pahm̄ ŋgue h̄onse Oja ja rá ts'ɛdi. 'Nɛ da 'yɛhra pa ŋgue da 'yɛts'ah̄ Oja. ⁷ Nu'a te gui h̄emph̄, dami xihm̄ Oja, porque guehna fá'ah̄ na.

⁸ Dami samni n'yomfɛnih̄, dami mfāhm̄ xanho. Porque nu'a ni nsaih̄ gue'a rā zithu'a, øt'e tengutho n'na rā zate i guɛ, di thɛt'í ŋgue honi to da za. ⁹ Nu'a rā zithu dami tønhn̄. Dami zajni mm̄ih̄ conná ŋguehni nt'ɛc'ɛih̄. Ya guí padj ŋgue nu'a rā n'ɥ guí säh̄, xquet'a ngut'a thohni cuh̄ 'b̄ai gā rā ximhäi. ¹⁰ Guesɛ Oja bádi unj gātho rá mate, bi zon'nah̄ ŋgue para zantho di toca'ah̄ rá ts'ɛdi di unna Cristo. Nu'mø ya bi tho'a rā n'ɥ guí säh̄, ya mits'ɥdyø pa da 'yøt'Oja ŋgue ya h̄in tema nts'o nma th̄in'nah̄, da 'yøt'e ŋgue gui nduh̄, ya rā seguro ŋgue

h̄inte gui jah̄. ¹¹ Nuna Oja, tate ja rá ts'ɛdi para zantho. Da ngut'atho.

-----
¹² Ja ua rā carta di pɛn'nah̄, da gaxma cuh̄ rā Silvano. Dami 'yɛc'ɛi te da xi'ah̄ na. H̄imma ya'møtho dá ot'ah̄ na rā sɛcua jaua. Dí nne ŋgue gā ha'ah̄ rā ts'ɛdi, dadi ja'ah̄ majuani ŋgue nuna rā hya dá ot'í, ja mmangua ha di njap'ɥ di jap'ah̄ Oja. Co nuna rā hya naya, gá d̄uh̄.

¹³ I pɛn'nah̄ rā nzengua ya ni cuh̄ 'bucua Babilonia, nuya yø thanh̄i Oja tengutho'ah̄. Nuna rā Marco, ɛntho mā ts'unt'ugā na, xquet'a di zengua'ah̄. ¹⁴ Dami nzengua n'na ngu n'na'ah̄, co n'na rā beso tengutho guí nnu mansu'ɥ ɛxa di ncu. Dí nne ŋgue da hyu ni mm̄i gātho'ah̄ ŋgue guí n'yoh̄ rā Jesucristo.

2 ra Bedu Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Bedu.

¹ Nugä drá Simu, 'nε drá Bedu, rá mεfigä rá Jesucristo, 'nε rá representantegä'a. Dädi zεngua'u to gä ja rá hoga nt'εc'εi jagähe ua. Porque nuna ma Yanteha Jesucristo, guehna ma Ojahu i nne na ngue to bi zä ma ja'i da 'yεc'εi. ² Dí nne ngue man'na gdí pahma Oja co 'nehna ma Hmuha Jesucristo, n'namhma ngue man'na di jap'aha 'nε man'na di hyut'a ni mmaih.

-----
³ Ya 'yo ma mmaih ngue nzonngaha rá Jesucristo, porque ya timma mmaih ngue maguesε na. Rāngue dí pahma rá Cristo ya, i ja rá ts'edi Oja da 'yot'e ngue nuna rá hya rá n'youi ma nt'εc'εih, guehna gdá 'yohu na. ⁴ Janāngue tate mazihotho rá hya mayat'i ngue di n'nacj. 'Nεcj da zä ga othu rá nho ya, tengutho Oja ngue gä rá nho ot'e. Ya hinni mantho ga nne ga othu rá nts'o ja ua ja rá ximhai ya.

⁵ Janāngue hinga hont'a di nja ni nt'εc'εih, dami ja ndummai ngue man'na gdí n'yo manhoh. Hinga hont'a gdí n'yo manhoh, dami 'yot'e ngue man'na di xohni n'yomfεnih. ⁶ Hinga hont'a di xohni n'yomfεnih, dami

samsε ni mmaih. Hinga hont'a gdí samsε ni mmaih, dami seti te guí thohma. Hinga hont'a gdí seti te guí thohma, dami 'yorpaha rá pahä Oja. ⁷ Hinga hont'a gdí 'yorpaha rá pahä Oja, dami mahni cuha. Hinga hont'a gdí mahni cuha, dami mahma gätho mi'da yø ja'i. ⁸ A nu'mø ngue guí othu ya yø hya dí xi'aha ya, 'nε gadi ja ndummai ngue hinte di m'medi, ya hinjonda 'yεmbi ngue hinga gue'a guí othu p'uya. Ya hinga sərbatho gá pahma na ma Hmuha Jesucristo p'uya. ⁹ Pε nu te'o hingui otya yø hya dí xi'aha ya, guehya njot'i yø n'yomfεni ya, tengutho 'mø di xädä, hingui tinyø mmai ngue Oja bi punnbabi yø ts'oqui xa 'yot'a m'met'o.

¹⁰ Janāngue nuya ma zi cu'aha, dami ja ndummai guí n'yo manhoh, n'namhma ngue di nequi ngue bá huan'nah Oja, janāngue bi zon'nah. Nu'mø guí 'yothu na rá hya naya, ya hinha gni nhyεhma Oja p'uya. ¹¹ Gue'a gdi seguraha'a ngue nup'u ha di manda para zantho na ma Yanteha rá Hmu Jesucristo, di n'na'aha rá nt'εdi guí thohma.

¹² Janāngue thojpatho di nne ga ben'nah ya yø hya ya, madague'a ya guí pahma hanja, 'nε hingui yobεnih ngue majuanj te mmanna rá hya bi san'nah. ¹³ Mente dí 'bai, dí εna ngue xanho te dí ot'e ngue di nzop'a ni nzaquih ngue guí 'yohma

ya yø hya ya. ¹⁴ Porque ma Hmu_h Jesucristo ya xa xiqui ngue himma ya'atho ga tu. ¹⁵ Janangue di hogä ma mm_hi ngue dí xi'ah_h na ra hya na, n'namhma ngue nu'mø ya xcá tugä, zant'a da zo ni mm_hi_h ya yø hya ya xtá xi'ah_h.

-----
¹⁶ Ya dá xän'nah_h ra hya ngue jase rá ts'edi na ma Hmu_h Jesucristo, 'n_ε mahonda εcua na. Nuna ra hya na, hingra cuento na ngue dá ts'antho. Sinoque conma dä dá nuhe ngue magues_ε na ra Jesucristo. ¹⁷ A nuna Oja rá Papá na, bá nya maya ngue εspabi, bi 'y_εna: "Nuna 'b_εcua ya, guehna ma Ts'ant'u dadi madi. A nuyá, janjuani ngue ja gampähä conná guehna", bi 'y_εna. ¹⁸ Nu'a ra ora ngue nmi 'b_εcähe p'u ja ra nduxca nyuni na ma Hmu_h Jesucristo, nguna ra hya dá øcähe ngue bá man'Oja bá nya maya.

¹⁹ Ya dí haxh_h njuani, ngue majuani na ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja. Mahyonitho gui xähm_h na ra hya na, asta gue'mø bi xoc'a ni mm_hi_h xandønho ra Cristo. Porque nuna ra hya na, tengutho n'na ra lámpara mayot'i p'u ja ra 'b_εxui asta gue'mø bá pøxra haxasø 'mø ni ma da hyats'i. ²⁰ I jatho gui pahm_h ngue nuna ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja p'u ja ra Maca Libro, hingyø n'yomf_εnise yø pøngahya ya yø hya bi 'yot'i. ²¹ P_ε nuna ra hya bi manyø

pøngahya Oja, hinjam'mø ngue yø hyase bi ma, sinoque gue'a ra Espiritu Santo di b_εnnbabi ra hya mmam'mø bi xihyø ja'i rá hya Oja.

2

¹ Nu'mø yø pa xathogui, mi pøn'i'da yø judío ngue yø fehni pøngahya. P_ε xquet'a di njarb_h p'u gui 'bahm_h ya, da bømp'u yø fehni xännbate. Nt'aguitho gui c_εtyø hya, porque himma juani na ra hya xännbate. Di ts'onyo ja'i εc'ei te mma. Nuya yø fehni xännbate, da gøn'a ra Hmu Jesucristo yø Yante. P_ε ya ra castigo xøn_hi da thogui guehna ra hya da ma. ² Xangu yø ja'i da den'na ra nts'o ga 'yo ya yø fehni xännbate. Go yø ts'oqui ya ngue nuya yø ja'i hingyø 'y_εc'ei nnømman'u na majuani ngue ra hoga nt'εc'ei jaju. ³ Nuya yø fehni xännbate, i nne da g_εc'ah_h ra m_εnyu co nu'u yø fehni i mma. P_ε Oja, ya manjam'møtho xpá nzänni ngue da ma ra castigo ya yø ja'i njap'u. Bá εp'u ra pa ngue ra castigo da thogui.

⁴ Porque Oja, himbi punnba'u yø anx_ε bi 'yøtra ts'oqui, sinoque bi hyørb_h ja ra ni_u, bi dut'i conyo cadena, bi gorb_h ja ra 'b_εxui. I njot'i asta gue'mø ra pa dan_i thaspa ra güenda. ⁵ Ni xinga gue'u yø nyogui ja'i bi m'm_h 'mø manjam'mø xtí punnbabi Oja. Sinoque bi go'mra dehe 'mø mi nja ra ndate 'ye bi jua'u yø

ts'oc'ei. Høndi hyato nja'i connā Noé'u bi bongui ngue gätho. Guehna rā Noé bi xihyø ts'oc'ei ngue xtí n'yo xanho. ⁶ Xquet'a bi jua Oja rā danihni Sodoma n'ehra danihni Gomorra. Bi 'yudi astā gue'mø mi gohi bi m'mospi. Bi 'yøt'a Oja nā ra ndate nā, n'namhma ngue nuya yø ja'i xants'o te gā 'yo, dā badi ngue ja rā castigo dā thogui. ⁷ A nuna rā Lot ngue marā hoga n'yohu nā, bi yan'Oja nā. Nuna rā Lot mađi annā n'yomfeni ngue nutho te gā 'bahyø ja'i xants'o gā 'yo. ⁸ Nuna rā hoga n'yohu, nup'u mi 'bahyø ts'oc'ei, ja mi 'bap'u. N'na pa ngu n'na pa tār'man'u rá mmāi ngue øde te mmanyø ja'i, 'nē i nnuε te gāma nts'o gā 'bahyø ja'i. ⁹ A nu yø ja'i ya thanne Oja, nu'mø ja'a man'u thogui, dā zā dā yan'Oja. Pē yø ts'oc'ei ejpatho rā castigo dā tho 'mø rā pa dani thaxra güenda. ¹⁰ Nuna Oja, ma datho dā japrā castigo gätho yø ja'i xants'o gā 'yo, guehya øt'a te yø pähäse, nu'a rā hya di manda Oja, 'be xingui ørpatho rā güenda'a.

Nuya yø fehni xännbate hingui hant'a gā ya, εnā ngue pase. Hingui su dā zan'u tate ja yø ts'edi. ¹¹ Conque yø anxε, man'na tate ja yø ts'edi, pē nu'mø 'bap'u ja rá hmi rá dā Oja, hingui sänni dā zan'u cohyø ts'edi. ¹² Pē nuya yø n'yohu ya, hingui tinyø mmāi ngue tate ja yø ts'edi ya sani. 'Bai tengutho yø zu'ε, nu'a te so yø mmāi, gue'a øt'a. Nu rā

zu'ε nu'a ja rá danyu, i tho'mø bi zo. Njarbutho ya yø ja'i ya, ngue dā du. ¹³ Dā ma rā castigo ya yø ja'i ya, ngue di annbā yø mmāi yø mmic'eiui. Porque di ho dā 'yøtra nts'o so yø mmāi, mađague'a fadi. Nuya yø ja'i ya, nu'mø pap'u ja rā ngo guí øthu, pēs'yø sä yø 'yεc'ei 'mø bi nu ngue 'bap'u. Pē 'be xingui tār'man'u'u yø mmāi'a te rā nts'o øt'e. ¹⁴ N'na rā xisu dā nu, n'na di ho. Hinha rá nεgui'a rā ts'oqui øt'e. Di ts'onnbā yø mmāi yø ja'i hingui nzaqui yø nt'εc'ei. Nu te gā sahyø dā, i nne ngue gā dyø mmeti. Guehya yø ja'i dā ma rā castigo ya. ¹⁵ Gā rā m'medi gā 'yo, nu'a rā hya njuantho, i hep'u'a. I øt'e tengutho bi 'yøtra fehni pøngahya Balaam nuna rá ts'ant'u rā Beor. Rā ts'oqui bi 'yøt'e ngue bi ne xtā ndahra mēnyu. ¹⁶ Nuna rá burru rā Balaam bi nya tengutho rā ja'i, bi hejpabi'a rā ts'oqui mi nne xtā 'yøt'e. Bi zambabi rá mmāi rā pøngahya, εnā mi loco.

¹⁷ Nuya yø n'yohu ya, hinte manho dā 'yøt'ahū. Guí nuhu n'na rā poso 'mø xā xā rā dehe, ogue n'na rā jogui 'mø hingui 'ye, njarbutho yø hyā ya. Guehya dā map'u ja rā castigo, ja rā ts'a'bxui para zantho ya. ¹⁸ Porque εspabi yø hya i mma, pē hinte di muui te mma. Nja ngue nuya yø ja'i ya xā hyep'u rā nts'o man'i n'yo, i orpabi ngue di unna nt'edi hōnda 'yøtra nts'o tengutho gā 'yo mi'da yø ja'i. ¹⁹ I xihyø ja'i ngue

da 'yøt'a te da nepyø mmæi da 'yøt'e. Pe 'nεε ya hingui sā da hyεp'u rā nts'o ga 'yo ya. N'na ngu n'na rā ja'i, nu'a te rā 'yu xā bent'i, ya hingui nne da hyεgui. ²⁰ Nu rā ja'i ya bi hyεp'u rā nts'o jaua ja rā ximhāi ngue bi ba'a ma Yanteha rā Hmu Jesucristo, 'nε hōndi 'bātrā mmæi ngue da 'yøtra nts'o, ya man'na xanhεts'i rā ts'oqui bi 'yøt'e ngue'a te rā ts'oqui mi ja m'met'o. ²¹ Man'na xanho ngue hinxta mba'a rā 'yu njuantho ya yø ja'i ya, ngue nu'mø mi badi hanja rā hya, m'mefa bi hyεp'u'a rā maça hya bi 'bεp'a Oja xtí n'yo. ²² Go bi 'yøtya yø ja'i ya yø hya mahyεqui, ngue εnā: "Rā fo'yo, mahømbi zi rā ts'odi xi zogui. Nu rā ts'udi ja bi ma m'met'e, mahømbi yεrbu ja rā xabøhāi".

3

¹ Ague mā zi cu'ahū, ya rā yoho nā rā carta dá ot'ä ya ngue ga pεn'nahū. Mente guehya yoho yø carta ya, janjuani dadi bεn'nahū nā te rā hya ya xā si'ahū, porque dī nnegā ngue gui hyaxū n'na rā hoga n'yomfεni. ² Dami bεmhmū'a te rā hya bi manyø maça pøngahya Oja 'mø yø pa xathogui. Da gue'a mā Yanteha rā Hmu Jesucristo dāmi bεmhmū'a te rā hya bi manda. Nu'u yø representante rā Cristo, ya bi xān'nahū hanja rā hya. ³ Dami 'yørpahū rā güenda nā rā hya jaua ya. Nu'mø hante da

gua'a nximhāi, dī m'mahyø ja'i da dentho nā mā nt'εc'εihū i ja, guehya da 'yøtho'a te gā yø pähāε xants'o. ⁴ Da 'yεnā: "Guí mmamhmū ngue rā Cristo bi mā ngue da εhε. Xiya, çhapu 'bahya? Ua ngut'a mpa xā thogui gue'mø xā ndu yø ndiua, 'nε xquetho te dī nnuhū ngue ja, astā gue'mø mambá fū'a nximhāi", da 'yεnā. ⁵ Nūya yø ja'i ya, nnerbu εnā ngue hingui padi hanja rā hya, ya fadi ngue Oja bi hocra c'ammahεts'i 'nεhra häi. 'Nε bi zānni ngue bi nc'a rā häi made rā dehe, 'nε gue'a rā dehe gui mpepra häi 'mø bi n'ye ya. ⁶ 'Nε xquet'a gue'a rā dehe bi go'mā häi 'mø manjam'mø. Porque bi ma majuadi yø ja'i mi 'ba'a nximhāi ngue bi nja rā ndate 'ye. ⁷ Pe nūya te dī nnuhū bi ja mayā, daguecua ja rā häi, nūnā Oja, ya xā nzānni ngue dī nzø connā sibi. I nt'εjpitho ngue dī nzø 'mø rā pa danī nja rā ts'ut'abi. A nūya yø ts'oc'εi da mā rā castigo ya.

⁸ Hōnda n'na rā hya ja ya mā zi cu'ahū. O gadi pumbεnihū. Nup'u ga mbεn'a mā Hmuhū Jesucristo, nu'a n'na pa, tengutho 'mø da n'na mahuahī njeya'a. Nu'a n'na mahuahī njeya p'uya, tengutho 'mø da n'na patho p'u ga mbεn'a. ⁹ Nūnā mā Hmuhū Jesucristo bi mā ngue da εp'u. Pe nuyá, 'bahyø ja'i εmbi ngue ya bi thohra pa p'u da εhε. Pe hingui thohra pa p'u da εhε, sinoque 'bet'o serpabi yø ja'i, hingui nnepe da mā rā castigo yø ja'i, i

nnepe ngue gātho yø ja'i di 'bātyø mm̄ai dā hyɛp'ʌ rā nts'o ga 'yo.

¹⁰ Nu rā pa dā ɛp'ʌ rā Hmu, dā gue'mø rā ora ngue hinguĩ fadi, tengutho rā bɛ 'mø dā zøhø ngue rā xui hinguĩ fadi. Nu'a rā ora'a, asta dadi thoni rā c'amahɛts'i. Nu te di nɛqui bí ja maya, gā dā guadi di nzø. Nua hāi p'ʌya, nu te gā jaua, gā di nzø. ¹¹ Guehna ja ngue di ma majuadi te gā ja naya. Janangue mā datho i nne ngue gui nsuph̄ ha gdi thanneh̄ Oja mɛnte rā pa guĩ m'm̄hm̄ ua. ¹² A nuyá, ya guĩ tømhm̄ ngue dā zønna pa dā ɛ Oja. Dami ja ndum̄m̄ih̄ ngue di nja rá 'bɛfi Oja, n'namh̄m̄a ngue n'nahmantho dā ɛp'ʌ. Nu'a rā pa'a, nu te bí ja maya di nzø connā sibi. Nu te gā bí ja maya dā migui connā sibi. ¹³ Pɛ Oja, ya xā yarcah̄ ngue di nja rā 'da'yo c'amahɛts'i, 'nɛ di nja rā 'da'yo hāi. Nua rā 'da'yo hāi nā, gā rā nho dā m'm̄hyø ja'i. Guehna nthø'mitho di nja naya.

¹⁴ Janangue nuya mā zi cu'ah̄, mɛnte guĩ tømhm̄ ya yø cosa mā'da'yo di nja ya, dami ja ndum̄m̄i ngue hin temā nts'o dā din'nah̄ Oja. Nu'a te h̄indi z'ah̄ Oja, gue'a gui 'yøth̄'a. ¹⁵ Dami pah̄m̄ ngue nu'a hinguá 'yɛ'a mā Hmuh̄ Jesucristo, porque nnepe dā dinyø mm̄ai m̄i'da yø ja'i ha di nyanyø te. Nua rā hyā dí xi'ah̄ ya, xquet'a ngut'atho rā hyā bi cuarp̄ ja rā carta bi

mɛn'nah̄ mā cuh̄ rā Pablo. Gue'a Oja bi bennbabi nā rā hyā bi mɛn'nah̄. ¹⁶ Gātho'ʌ m̄i'da yø carta bi 'yot'i, bi cuarp̄ ya yø hyā dí xi'ah̄ ya, madague'a ja 'da yø carta xanh̄ɛnni ha gā thini te gā mbøni. Nu'ʌ yø ja'i hinguĩ padī xanho rā s̄cua p'ʌya, hinguĩ nzaqui yø nt'ɛc'ɛj, i nne dā mā te gā mbøn'a te mmamp'ʌ ja rā s̄cua, pɛ hinga guerp'ʌ gā mma. Njarbutho m̄i'da yø hyā nt'ot'i p'ʌ ja rā Maca Libro ya, nu te gā mbøni, hinga guerp'ʌ gā mmanyø ja'i. Ya di jase rā ja'i p'ʌ dā mā rā castigo.

¹⁷ Ague mā zi cu'ah̄, ya guĩ pah̄m̄ ya yø hyā bi si'ah̄ m'm̄ɛt'o ngue di m'm̄hyø fehni xännbate. Janangue dami mfah̄m̄ ya, 'yo guĩ nneh̄ ngue nuya yø hyāte, dā ja'i gui 'yøth̄'a rā nts'o gā 'yo ya. Mami ts'onni nt'ɛc'ɛih̄ i ja ngue go gdi mähä'ʌ. ¹⁸ Hante gue dami neh̄ ngue nu'a rá mate nā rā Hmu Jesucristo bi yanj̄, man'na gdi timh̄m̄ hanja. Dami 'yøt'e ngue man'na di dinni mm̄ih̄ xanho te'o nā. A nua, guehna t'ɛspabi nā hangū rā pa para zantho. Da ngut'atho.

1 ra Xuua

Ja ua rá mudi ra carta bi 'yo'tra Xuua.

1 Nuna ra Jesucristo di unna 'da'yo te, dadi cuat'ahua ua ja ra carta te'o na. Guehna ya mi 'bui hangu ra pa na, hante ngue di nhohyo cosa i ja. Dá øhme te bi mamp'u ha bi nya. Di 'bähme p'u di hεthe. Majuaní dá nuhe, 'nε dá thädi conma 'yεhe. ² Nuna di unna 'da'yo te, bi 'yøt'e ngue dá fadi te'o na. Dá nuhe, janangue nuya dadi jahe majuaní ngue dá nuhe. Nuyá, dí xi'ahua ngue nuna di unna 'da'yo te, hin'yua ha bá fadi 'nε hinha rá nze'gui ngue 'bui. Nuna, mambi 'bup'u bí 'bührá Papá, pε bi zøcua ngue dá nnuhe. ³ Dí xi'ahua ngue dá nugähe na, 'nε dá øsehe te bi ma, n'namhma ngue 'nε'ahua 'da gdá n'amigohua na Oja ma Papáhua, conna Jesucristo rá Ts'ant'u Oja. ⁴ Nuya dí ot'ahua ya yø hya jaua, n'namhma ngue man'na mathogui tho gui johyahua.

-----

⁵ Nuna ra hya bi xänngahe ra Jesucristo, guehna dí xi'ahua naya, ngue nuna Oja xandønho, hin tema hya dadi nεqui ngue hinga njuani. ⁶ Nu'mø dí εna ngue dadi n'amigohua Oja, 'nε hinga njuani te dí øthua, ya di nεqui ngue himma juani te dí mmamhma. 'Nε himma

juani ngue dí padi ga øthua ra nho. ⁷ A nu'mø dí 'yo manhohua tengutho Oja ngue gä ra nho øt'e, majuaní ngue dadi n'amigo n'na ngu n'najua 'mø. 'Nε di nhogui gätho ma ts'oquihua conná guehrá ji bi männa Jesucristo.

⁸ A nu'mø ga εna ngue hin'yua ma ts'oquihua, dadi nhyäsehua 'mø, himma juani te dí mmamhma. ⁹ Pε nu'mø ga xihma Oja ngue ja ma ts'oquihua, di punnga ma ts'oquihua, di hogahua'a te gäma nts'ohua i ja. Porque Oja dá 'yøt'a te ni 'yup'u, di punngahua tengutho bi ma. ¹⁰ Pε nu'mø ga εna ngue hin tema ts'oqui xtá øthua, nu'mø ya dí nnu bethanihua Oja 'mø. Nuna rá hya Oja p'uya, ya hinga edi εc'εihua.

2

¹ Ague ma basj'ahua, dí ot'ahua ya yø hya jaua n'namhma ngue hinguí 'yøthua ra ts'oqui. Pε nu'mø to bi 'yøtra ts'oqui, i 'bua ma hojpatehua p'u bí 'buhma Papáhua. Nuna guehna ra Jesucristo na, 'nε guehna hin'yua rá ts'oqui na. ² Nuna ra Jesucristo bi du ngue bi hoga ma ts'oquihua, 'nε hinga hængtho gahua, sinoque bi du ngue di hojpabi yø ts'oqui gätho yø ja'i 'bua nximhäi.

³ Nu'mø dí øthua te di manda Oja, ya dí haxhua njuani ngue dí pahma Oja 'mø. ⁴ Pε nu te'o ngue εna: "Nugä dí pacä Oja", i εna, pε hinguí øt'e te di manda Oja, nuna, guehna

ra ja'i fēhni nā, hīm̄mā juani
ngue rā mpadiui Oja. ⁵ Nu rā
ja'i ngue øt'e te di m̄anda Oja,
guehna majuan̄i ngue padi
xanho ha di mā Oja nā. Gue'a
gui n̄equi ngue n'youi Oja rā
ja'i'a. ⁶ A nu rā ja'i εnā ngue
n'youi Oja, i ja ngue di n'yo
tengutho i n'yo rā Jesucristo
'mø mi m'm̄cua.

-----

⁷ Ague mā zi cu'ah̄u, nuna
rā hyā dā ot'ā ua ja rā carta
dadi 'bep'ah̄u gui 'yøth̄u ya,
hīm̄mā 'da'yo nā. Guehna
rā hyā bi m'm̄ep'i gui 'yøth̄u
'mø gamba εc'ēih̄u rā hoga
'da'yo hyā mā m'm̄et'o nā. ⁸ A
nuyá, εntho mā'da'yo nā rā
hyā dadi 'bep'i gui 'yøth̄u ya,
porque majuan̄i ngue nuna
rā hyā nā, ja di 'uecra 'bexui
yucua ja rā ximh̄ai nā. A nuyā
ngue ndap'u bi zā mā'yon̄i rā
hyā ya, εntho di dayot'a n'na
rā nyot'i p'u ni ma rā hyā.
Nuna rā Jesucristo, nu te gā
m̄manna rā hyā jaua, gā bi
'yøt'e. A nuyá, xquet'a n̄ε'ah̄u
guí øth̄u'a te m̄manna rā hyā
naya.

⁹ Nu rā ja'i εnā ngue ya
xanho te gā 'yo, p̄ε nnu man'u
drá cu, guehna rā ja'i di
siguetho ngue xants'o gā 'yo
nā. ¹⁰ Nu rā ja'i di mahrá cu,
ya xanho te gā 'yo. Hin'yū p'u
di t'εmbi ngue go rá ts'oqui
p'u øtra ts'oqui mi'da yø ja'i.
¹¹ P̄ε nu rā ja'i ngue nnu
man'u drá cu, εmma 'bui, p̄ε
rā nts'o gā 'yo. Hingui padi te
dā n'yo, porque nu'a rā nts'o
ja rá mm̄ai, gue'a corpa rá
n'youmf̄eni'a.

¹² Ague mā basi'ah̄u, nguna
rā hyā dí ot'ah̄u ua ja rā carta
jaua, porque ya bi punnga
mā ts'oquih̄u Oja ngue bi du
rā Jesucristo connā nguecj̄u.
¹³ A nu yø daja'i, nguna rā
hyā dí ot'ah̄u ua ja rā carta,
porque bi zōni gā pah̄m̄u te'o
nā ya mi 'bui hante ngue
di nhohyø cosa i ja. A nu
yø ts'unt'u, nguna rā hyā dí
ot'ah̄u ua ja rā carta, porque
ya gā taph̄u rā zithu.

Ague mā basi'ah̄u, nguna
rā hyā dí ot'ah̄u ua ja rā carta,
porque bi zōni gā pah̄m̄u Oja
mā Papáhu. ¹⁴ A nu yø daja'i,
nguna rā hyā dí ot'ah̄u ua
ja rā carta, porque bi zōni
gā pah̄m̄u te'o nā ya mi 'bui
hante ngue di nhohyø cosa i
ja. A nu yø ts'unt'u, nguna
rā hyā dí ot'ah̄u ua ja rā
carta, porque guí dah̄u ngue
gā 'yεc'ēih̄u rá hyā Oja p'u ja ni
mm̄aih̄u. Ya gā taph̄u rā zithu.

¹⁵ 'Yo gadi hoh̄u rā nts'o
jaua ja rā ximh̄ai. Nu to
di ho rā nts'o jaua ja rā
ximh̄ai, guehna rā ja'i hingui
padi di mā'a mā Papáhu
nā. ¹⁶ Porque nu'a te gā
rā nts'o jaua ja rā ximh̄ai,
hingrá ts'ānni Oja, sinoque rá
ts'ānnise yø ja'i. Nu yø ja'i øt'a
te yø päh̄ase. Nu te gā h̄eti, gā
nne ngue dyø m̄meti, di 'yεts'i
ngue'a te gā 'bui. ¹⁷ P̄ε yø ja'i
dā thogui, dā gue'a te yø päh̄a
yø ja'i dā thogui. P̄ε nu rā ja'i
ørpabi rá päh̄a Oja i 'bui para
zantho.

-----

¹⁸ Ague mā basi'ah̄u, ya ni
ma dā gaxra pa ya. Nu'ah̄u,

ya xcá 'yøhm̄a ngue rá ns̄aiui rā Cristo i ja ngue dī m'm̄ai. A nuyá, ya 'b̄ai x̄angu yø ja'ī s̄u'a rā Cristo ya. Jan̄angue dí p̄ahm̄a ngue ya nī ma da gaxrā pa. ¹⁹ Nū rā ja'ī ngue rá ns̄aiui rā Cristo, guehna h̄imma juani ngue ma mmi'ȳεc'ēih̄a nā, jan̄angue 'uegue. A nū'mø nmajuani ngue ma mmi'ȳεc'ēih̄a, 'daua gdī n'yoh̄a 'mø. Pε i 'uegue para ngue dī n̄equi x̄anho ngue h̄imma juani ma mmi'ȳεc'ēih̄a.

²⁰ Pε nū'ah̄a, ya bá p̄en'nah̄a rā Esp̄iritu Santo rā Cristo. Guehna rā Esp̄iritu Santo øt'e ngue guí p̄ahm̄a ndana rā hyā majuanī, ndana h̄imma juani. ²¹ H̄indá ot'ä ua ja rā carta 'da yø hyā h̄inguí p̄ahm̄a, sinoque ya guí p̄ahm̄a ngue majuanī ya yø hyā dí xi'ah̄a. 'Nε guí p̄ahm̄a ngue nūna rā hyā majuanī, h̄in temā fehni n'youi.

²² Ma gā p̄ahm̄a ndana rā ja'ī fehni ya. Nūna rā fehni ya, guehna rā ja'ī i mma ngue rā Jesús h̄inga guehna rā Cristo bá ex Oja ngue dī ndast'abi nā. Nūna p'aya, guehna rá ns̄aiui rā Cristo nā, porque cøn'a rā Papá, 'nε cøn̄nbabi rá Ts'unt'u Oja. ²³ Nū rā ja'ī εmbi ngue h̄inga guehna rā Jesús rá Ts'unt'u Oja, guehna h̄inguí n'youi rā Papá nā. Pε nū rā ja'ī i mma ngue rā Jesucristo, guehna rá Ts'unt'u Oja nā, guehna rā ja'ī n'youi rā Papá nā.

²⁴ Jan̄angue dami 'yεt'am̄m̄aih̄a nā rā hyā rá m̄adi gá 'yøhm̄a.

Nū'mø ngue guí εt'am̄m̄aih̄a nā rā hyā rá m̄adi gá 'yøhm̄a, ya guí n'yoh̄a rá Ts'unt'u Oja 'mø, xquet'a 'nε'a rā Papá guí n'yoh̄a p'aya. ²⁵ 'Nε xquet'a rā Jesucristo bi yat'ī ngue di 'dacj̄a rā 'da'yo te para zantho.

²⁶ Dí ot'ah̄a nā rā hyā nā, n'namhma guí p̄ahm̄a ngue 'yop'u 'da ngue nne da hyä'ah̄a. ²⁷ Rā Jesucristo bá p̄enhna Esp̄iritu Santo da mä'ah̄a. Jan̄angue nuyá, ya h̄imma hyoni ngue to da x̄än'nah̄a te'o ya yø fehni dí xi'ah̄a ya. Porque guesε'a rā Esp̄iritu Santo da x̄än'nah̄a gātho, ndana majuanī, ndana h̄imma juani. A nū'a te da x̄än'nah̄a nā rā Esp̄iritu Santo, gā gue'a majuanī, h̄ingra fehni. Jan̄angue nuyá, h̄ont'a rā Cristo da 'yo nī mm̄aih̄a ya, porque gue'a x̄än'nah̄a rā Esp̄iritu Santo'a.

²⁸ Ague mā basi'ah̄a, h̄ont'a rā Cristo da 'yo mā mm̄aih̄a ya, n'namhma gā h̄ah̄a nzamm̄ai 'mø dá nuh̄a'a, ya h̄inga p̄es'mā s̄ah̄a 'mø bá εhε. ²⁹ Ya guí p̄ahm̄a ngue rā Jesucristo, gā rā nho i n'yo'a. Xquet'a jatho ngue guí p̄ahm̄a ya ngue nū to gā 'yo manho, gue'u yø basi Oja'u.

3

1 Ma gā p̄ahm̄a ya ngue majuanī dī macj̄a nā Oja mā Papáh̄a, porque nuyá, ya yø basi gah̄a Oja ya. 'Nε majuanī ngue guecj̄a yø basi gah̄a padī ngue yø basi gah̄a Oja'u,

porque yø ja'i hinguì pa Oja. ² Ague mā zi cu'ah_u, ya yø basì gah_u Oja ya, 'n_ε tobe hìndì pahm_u xanho tengū gā coh_m 'mø rá n_εgui. P_ε dí pahm_u ngue nu'mø bá εhra Jesucristo, ya gā coh_m tengutho'a, porque ya gā nnurpah_u rá hmì tengū. ³ Nū te'o gā tømì ngue dā gohi tengutho rā Jesucristo, ya hep'ua rā nts'o, i nne dī n'yo xanho rā ja'i tengutho i n'yo rā Jesucristo.

⁴ Nū to gā øtra ts'oqui, guehya nuispabi rá ley Oja ya. Porque rā ts'oqui, gue'a ngue nhuìts'ì rā ley'a. ⁵ Ya guì pahm_u ngue rā Jesucristo bá εcua ja rā ximhài ngue di hoga mā ts'oquih_u. P_ε nuná, hìn temā ts'oqui bi 'yø'na. ⁶ Nū to gātho n'youi rā Jesucristo, ya hìndì siguetho øtra ts'oqui. P_ε nū to gā øtra ts'oqui, guehya hinguì timp'ua ja yø mmui hanja nā rā Jesucristo ya, 'n_ε hinguì padì te'o nā rā Cristo.

⁷ Ague mā basì'ah_u, 'yo to di hā'ah_u ngue guì 'yøth_u rā ts'oqui. Nū rā ja'ì 'yo manho, ya xanho tengutho rā Jesucristo xanho'a. ⁸ P_ε nū'ua gā 'yot'a ngue rā ts'oqui øt'e, rā zithū n'youi'ua. Porque rā zithū dī siguetho øtra ts'oqui'a, asta gue'mø mambi du'mì bá øtra ts'oqui. Janangue bá εcua rá Ts'ant'ua Oja ngue di ts'onnbā rá 'b_εfi rā zithū.

⁹ Nū'ua yø basì Oja, ya hinguì øtra ts'oqui, porque ya bi nth_εui rā 'da'yo te di un'Oja.

Ya hinguì nne di sigue dā 'yøtra ts'oqui, porque ya yø basì Oja. ¹⁰ Ja dī n_εqui ua ya, ndana gue'a yø basì Oja, ndana gue'a yø basì rā zithū. Nū to gā hinguì nne dā 'yøtra nho, ogue hinguì nne dī mahrá mmic'εiui, guehya hinguø basì Oja ya.

-----
¹¹ Nunā rā hya rá mudi gá 'yøhm_u, guehna mman_u ngue n'na ngu n'naj_u, jatho gā madì gātho mā mmì'y_εc'εih_u. ¹² Hinga øth_u tengutho rā Caín ngue mará n'youi rā zithū, janangue bi hyo rá n'yoh_u. ¿Ha bi nja ngue bi hyo? Bi hyo, porque rā Caín xants'o te mì øt'e, janangue bi seyabi rá n'yoh_u nunā mì øtra nho.

¹³ Ague mā zi cu'ah_u, nu'mø bi nū man'ua'ah_u yø ja'ì ua ja rā ximhài, 'yo gadì 'yøthoh_u hanja. ¹⁴ Porque mam'met'o emmā dí 'b_uhm_u, p_ε ntho ya xtáda tuh_u. A nuyá, ya dá nth_εh_u rā 'da'yo te ya. Dí pahm_u ngue dá nth_εh_u rā 'da'yo te, porque dadì mahma cuh_u. Nū to hìndì mahyø cū, emmā 'b_ui, p_ε ntho ya xa ndū. ¹⁵ Nū to gā nū man'ua rá cū, satho ngue rā hyote. 'N_ε guì pahm_u ngue nū'a ya gā 'b_u'a ngue rā hyote, hinga n'na dī nth_εui rā 'da'yo te. ¹⁶ Rā Cristo bi 'yurcah_u te gā mbøn'a ngue dī mahrá mmic'εiui n'na, ngue bi n'uni bi dū conná nguecj_u. Xquet'a gā njath_u p'uya, nu'mø ja ngue dā thoj_u conná nguehma cuh_u, ya dā zā. ¹⁷ Xi n'na rā ja'ì ngue

xangu te pɛts'i, 'nɛ da nu rá cu ngue hɪn'yɛ te da hyonɪ, nu'mø hɪndi huɛqui ngue di unni te honi, ɛhague da nzä da 'yɛna ngue di ma Oja p'u ja rá mmɛi 'mø? ¹⁸ Ague ma basi'ahɛ, hinga hɔntho da bɔmma nehɛ ngue dadi mahma mmic'ɛihɛ, sinoque di nɛqui ngue majuanɪ dadi mahmɛ, ma ga fäxhɛ ma mmic'ɛihɛ.

-----

¹⁹ Nu'mø majuanɪ dadi mahma mmic'ɛihɛ, ya dí pahmɛ njuanɪ ngue dí ɔthɛ'a te mmanná hya Oja 'mø. Ya majuanɪ ngue hu ma mmɛihɛ ngue ya hɪnda zɛcɛ Oja p'uya. ²⁰ Xi'mø ngue su ma mmɛihɛ ngue hɪndi ɔthɛ xanho'a te mmanna hya, pɛ nu'a go da man'Oja, gue'a di nja'a, hinga nu'a go ga mmamhmɛ. Porque pase Oja te ɔt'e. ²¹ A nuya ma zi cu'ahɛ, nu'mø ya hinguɪ su ma mmɛihɛ ya, ya säp'u ga hahɛ rá ts'edi ga nzohmɛ Oja 'mø. ²² Nu'mø te gäma cosa ga äphɛ Oja, di 'dacɛ Oja te dí nnehɛ, porque nuya yø hya di manda, dí ɛc'ɛihɛ, nu te nnu manho Oja, gue'a dí ɔthɛ'a. ²³ Nuna rá hya di manda Oja, guehna ngue ga ɛc'ɛihɛ rá Jesucristo rá Ts'ant'u. 'Nɛ ga ɔthɛ te di manda na p'aya ngue n'na ngu n'najɛ ga madɪ gätho ma mmi'yɛc'ɛihɛ. ²⁴ Nu to gä ɔt'a te rá hya di manda Oja, ya yø n'youi Oja. Nu'a nná pahmɛ ngue dí n'yohɛ Oja, ngue bá pɛngahɛ rá Espíritu Santo.

4

-----

¹ Ague ma zi cu'ahɛ, nu to bi zä ma ja'i da 'yɛna ngue rá Espíritu Santo di bɛnnbabi rá hya da ma, 'yo sä 'bexque'a guí ɛc'ɛihɛ te mma. 'Be dami hyacɛ rá güenda xandɔnho te rá hya mma, n'namhma guí pahmɛ ngue'mø majuanɪ rá hya Oja mma, ogue hɪn'na. Porque xangu yø fehni pɔngahya ya 'yo ndap'u bi zä. ² Nuyá, ga xi'ahɛ ha gdɪ pahmɛ ngue'mø majuanɪ rá Espíritu Santo di bɛnnba rá hya mmanna ja'i ogue hɪn'na. Nu to gätho mmɛanya ngue rá Jesucristo majuanɪ bi nja'i, guehna rá hya Oja mmanna. ³ Pɛ nu to gätho mmɛanya ngue hɪmbi nja'i rá Jesucristo, guehna hinguɪ n'youi rá Espíritu Santo na, sinoque guehna rá hya ngue rá nsɛiui rá Cristo na. Pɛ ya xcá 'yøhmɛ ngue ja ngue di n'yo ua ja rá ximhäi'a rá hya ngue rá fehni. 'Nɛ ya 'yo'a rá hya'a ya.

⁴ Ague ma basi'ahɛ, ya yø ja'i'ahɛ Oja ya. Janangue ya gá taphɛ'u yø fehni pɔngahya. Porque nuna rá Espíritu Santo guí n'yohɛ, man'na xanzaqui na ngue'a rá zithu n'youi yø ja'i ua ja rá ximhäi. ⁵ Nu'u yø fehni pɔngahya, yø n'yohɛ yø ja'i 'bɛcua ja rá ximhäi'u, janangue mman'a te ja ua ja rá ximhäi. Yø ja'i 'bɛcua ja rá ximhäi p'uya, nnu manho rá hya mmɛanya yø fehni. ⁶ Pɛ nuju, ya yø ja'igahɛ Oja. Nu te'o ya rá mpadiui

Oja ya, di ho da 'yøhya yø hya dí xännbahe yø ja'i. Pɛ nu to hīngrá mpadiui Oja, hīnguī nne da 'yøhya yø hya dí xännbahe yø ja'i. Guehna gdá pahm̄ naya ndana ra ja'i majuanī ra hya mma, ndana ra ja'i hīmma juanī te mma.

7 Ague mā zi cu'ah̄, nu'̄ m̄ mm̄i'yɛc'ɛih̄ ya, jatho ngue ga mmahm̄ n'na ngu n'naj̄m̄ ya. Porque nu'a dī mahrá mm̄ic'ɛiui, guehna øt'a te rá ts'änni Oja na. Nu'a dī mahrá mm̄ic'ɛiui, gue'a rá basī Oja'a. Gue'a rá mpadiui Oja'a. 8 A nu'a hīndī mahrá mm̄ic'ɛiui, hīngrá mpadiui Oja'a, porque Oja dī madī gátho yø ja'i. 9 Ja dī nɛquī p'aya ngue dī macj̄ Oja, porque bá penhná 'dants'ant'̄m̄ ua ja ra ximhāi, para ngue da zäp'̄m̄ ga nthēh̄ ra 'da'yo te conná ngue'a. 10 Xīnda hangū gadī mahm̄ Oja, pɛ hīnjam'mø da zä ga ørpah̄ tengutho guī macj̄. Pɛ bi 'yurcah̄ Oja ha guī macj̄, ngue bá penhua rá Ts'ant'̄m̄ ngue da dū ngue dī hoga mā ts'oquih̄.

11 Ague mā zi cu'ah̄, nu'mø ngu'a bi 'yøt'Oja ngue i macj̄, nu'̄ m̄ mm̄i'yɛc'ɛih̄, jatho ngue ga mmahm̄ n'na ngu n'naj̄m̄ ya. 12 Nunā Oja, hīnjam'mø to dī nnu na. Pɛ nu'mø dadī mmadi n'na ngu n'naj̄m̄, ya dí n'yoh̄m̄ Oja 'mø. 'Nɛ majuanī dadī mahm̄ Oja 'mø.

13 Nunā Oja bá penngah̄ ra Espiritu Santo, guehna øt'e ngue ga pahm̄ ngue

dī n'yoh̄m̄ Oja. 14 Nunā rá Tsant'̄m̄ Oja, dá nusegāhe na, janangue dadī jahe majuanī ngue ra Papá bá penhná Ts'ant'̄m̄ ua ja ra ximhāi ngue da yanyø ja'i. 15 Nu ra ja'i mma ngue ɛc'ɛi ngue rá Ts'ant'̄m̄ Oja na ra Jesús, guehna ra ja'i rá n'youi Oja na, ngu Oja, ngu ra ja'i hīnha guī nhyɛgui. 16 Ya dí pahm̄ ngue dī macj̄ Oja, nu'a dī ɛc'ɛih̄ ngue majuanī'a.

Nunā Oja dī madī gátho yø ja'i. Janangue nu ra ja'i dī mahrá mm̄ic'ɛiui, ya rá n'youi Oja ra ja'i, n'na ngu n'na hīnha guī nhyɛgui. 17 Jatho ga mahm̄ Oja co gátho mā mm̄ih̄, n'namhm̄ ngue ya hīnte ga sūh̄ 'mø ra pa danī hyaxra güenda. A nuua ja ra ximhāi ya, nunā Oja rá Papá na ra Jesucristo, guehna mā Papáh̄m̄ na. 18 Nu ra ja'i ngue rá mm̄i guī mā Oja ya, ya hīnguī sū da z̄h̄ Oja ra ja'i. ¿Tenī mantho da zū ra ja'i 'mø ya rá mm̄i guī madī? Sū ra ja'i da z̄h̄ Oja, pɛ gue'mø hīngrá mm̄i guī madī.

19 A nuj̄m̄ dadī mahm̄ Oja ya, porque bi dīmma mm̄ih̄m̄ ngue rá madi go bi macj̄ Oja. 20 A nu ra ja'i da 'yɛna ngue dī mā Oja, pɛ nnu man'̄m̄ drá cu, guehna ra ja'i fehni na. Porque ra ja'i hīndī mahrá cu nunā i nnu, ¿hague da nzā dī mā Oja nunā hīnguī nnu 'mø? 21 Guehna ra hya dī manda Oja naya ngue nu ra ja'i ɛna ngue dī mā Oja, jatho dī mahrá cu.

5

1 Nu to gātho εc'ei ngue rā Jesús guehna rā Cristo na, guehna rā ja'i rá basi Oja na. A nuyá, nu rā ja'i di mahrá mmín'yohui, co 'nε'u yø basi na rā n'yohu ma mađi jatho ngue da ma ma madibi. 2 Janangue nu'mø dadí mahmū Oja, 'nε dí øthu'a rā hya di manda, ya dí pahmū ngue nu'u yø basi Oja jatho da ma ma mađi. 3 Porque rā ja'i di mā Oja, gue'a øt'e te di manda Oja'a. Nu'a te gā di manda Oja, gā øt'e, hingui nnu manhennitho da 'yøt'e. 4 Porque nu to gātho ya 'bui ngue rá basi Oja, ya hep'u rā nts'o jaua ja rā ximhāi. Nuna mā nt'εc'ei hu i ja, guehna ga thapra nts'o jaua ja rā ximhāi na. 5 Hingongi sá da hep'u rā nts'o jaua ja rā ximhāi, høndya yø ja'i εc'ei ngue rá Ts'ant'u Oja na rā Jesús, guehya yø ja'i hep'u rā nts'o ya.

6 Mambá εcua rā Jesucristo, bi fadi ngue rá Ts'ant'u Oja 'mø mi nxixya p'u ja rā dehe 'nε'mø mi mánna ji p'u bi du. Pe hinga hontho bi nxixya, sinoque bi nxixya 'nε bi tho. Guesε rā Espíritu Santo di ja majuaní te'o na rā Jesucristo. A nuna rā Espíritu Santo gā majuaní te mma. 7 Pe nuya hyu ya, badi ja majuaní p'u mahets'i ngue rā Jesucristo guehna rá Ts'ant'u Oja na. Nu'a rá mađi, gue'a rá Papá. Rá yoho, gue'a rá Ts'ant'u Oja,

nuna øt'e ngue fadi hanja Oja. Rá hyu p'uya, gue'a rā Espíritu Santo. Nuya hyu ya, 'da'igu mma. 8 'Nεcua ja rā ximhāi, guehya di ja majuaní ya hyu yø hya ya, ja dí haxhu p'u njuani ngue rá Ts'ant'u Oja na rā Jesucristo. Nu'a rá mađi, rā Espíritu Santo øt'e ngue timma mmuihu hanja rā hya. A nu'a rá yoho, bi nequi xanho 'mø mi nja rā nxixya. A nu'a rá hyu, bi fadi xanho 'mø mi tho rā Jesucristo. Gātho ya hyu ya, 'da'igu mma ngue guehna rá Ts'ant'u Oja na. 9 Xi'mø bi man'a n'na rā hya yø ja'i 'nε dá εc'ei hu te bi mā, goma gue Oja hinga εc'ei hu te mmamp'uya. A nuna Oja, guehna di jase majuaní te'o na rá Ts'ant'u na. 10 Nu'a εc'eibi rá Ts'ant'u Oja, pase p'u ja rá mmui rā ja'i ngue majuaní te εc'ei. Nu'a hingui εc'ei'a te mman'Oja, guehna rā ja'i nnu bethani Oja na, porque hingui εc'ei'a rā hya bi man'Oja ngue te'o na rá Ts'ant'u. 11 Guesε Oja di jacju majuaní ngue di 'dadjū rā 'da'yo te para zantho. 'Nε nuna rā 'da'yo te na, di n'nacju 'mø gā εc'ei hu rá Ts'ant'u Oja. 12 Nu'a to n'youi rá Ts'ant'u Oja, ya ja rā 'da'yo te. Pe nu to hingui n'youi rá Ts'ant'u Oja, ya hin'yu rā 'da'yo te.

13 Nuya to εc'eibi rá Ts'ant'u Oja, dá cuarpabi rā carta ya yø hya jaua, dí nnepe da badi ngue ja rā 'da'yo te para zantho. 14 Nu'mø dá

mat'Ojah_u, di hah_u nzamm_i, porque dí hax_u njuan_i ngue nu'mø dí äph_u Oja n'na rā cosa nu'a da ne di 'dacj_u, nuna Oja ørpa masu te dí xihm_u. ¹⁵ Nu'mø dí pahm_u ngue ørcah_u masu Oja 'mø temā cosa dí äph_u, nu'mø dá mat'Ojah_u p'uya, dí pahm_u ngue di 'dacj_u Oja te dí äph_u.

¹⁶ Nu'mø to pad_i ngue bi 'yøt'a n'na rā ts'oqui rá cu, 'nε da zā di mpunnbi, da marpabi Oja. Oja p'uya di unna 'da'yo te 'mø ngue sä di mpunnbabi rá ts'oqui. Porque ja rā ts'oqui ngue hin'y_u rá punnbi, ya rā castigotho tømra ja'i. Nuna rā ts'oqui na, hinte dí xi'ah_u ngue da zā gui marpah_u Oja rā ja'i ngue di mpunnbi. ¹⁷ Nu'a te xants'o, gā rā ts'oqui'a. Pε ja rā ts'oqui ngue sä di mpunnbabi rā ja'i. ¹⁸ Dí pahm_u ngue rā ja'i nnøpa Papá Oja, ya hinga 'yot'a ngue rā ts'oqui da 'yøt'e. Porque rá Ts'ant'u Oja fähra ja'i ha ni ma, ya himma japi rā zithu di ts'onnbā rá mm_i rā ja'i.

¹⁹ A nuyá, dí pahm_u ngue yø basigah_u Oja ya. A nuya gätho mi'da yø ja'i 'bui rá ngun_i nximhäi, gā o rá 'yε rā zithu.

²⁰ A nuyá, ya dí pahm_u ngue rá Ts'ant'u Oja bá εcua, 'nε ya bi xoga mā n'yomfēn_ih_u ngue dá pahm_u ndana gue'a majuani Oja. A nuyá, ya dí n'yoh_u'a majuani Oja ya, guehna rā Jesucristo rá Ts'ant'u Oja na. Guehna majuani ngue Oja na, 'nε di

unna 'da'yo te para zantho.

²¹ Ague mā basi'ah_u, 'yo gui thanneh_u yø dahm_u. Da ngut'atho.

2 ra Xuua Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Xuua.

¹ Nugä dí 'bet'o ngue rá hya Oja, dadi zengua gä na ma cu ngue ra xisu rá thanhni Oja. Xquet'a 'ne'u ni basi dadi zengua. A nugä, majuaní ngue gä dadi ma'ahü. 'Nε hinga hōngthogä, sinoque di ma'ahü gätho ya to pahna ra hya majuaní. ² Porque gāthogahü ya, 'da'igu ma nt'εc'εihü i ja. 'Nε dí pahmü njuani ngue guehna majuaní na. Guehna gā εc'εihü para zantho naya.

³ Nunā Oja mā Papáhü, dā guehna ra Jesucristo rá Ts'ant'u, di huεgahü, di 'dacjü rá njapi, dā hyurca mā mmühü. Dā 'yöt'e ngue gā haxhü nā ra hya majuaní 'nε dā 'yöt'e ngue gā mahma mmi'yεc'εihü.

-----
⁴ Emmēi dadi johya, porque dí haxa njuani ngue nü 'da ni ts'ant'u ya haxra hya majuaní tengutho di 'bejpahü Oja mā Papáhü ngue gā øthü. ⁵ A nuya mā zi cu'i, dí nne gā xi'i n'na ra hya ya. A nunā ra hya gā xi'i, himma 'da'yo nā, sinoque 'da'iguui nā ra hya bi m'mεjpahü m'mεt'o gā øthü. Ngüt'a dí xi'i ya ngue n'na ngu n'najü, jatho gā mađi gätho mā mmi'yεc'εihü. ⁶ Nu'mø dadi mahmü Oja, gue'mø dí øthü'a te di manda

Oja 'mø. A nunā ra hya di manda Oja p'uya, guehna ra hya ya xcá 'yøhmü m'mεt'o nā, gue'a ngue di mahrá mmic'εiui n'na.

⁷ Guehna dí xi'i naya, porque nuya ja ra ximhäi, ya xangu yø mmamhya 'youa ngue yø fεhni. Nuya p'uya, i mma ngue ra Jesucristo himma juani bi nja'i. Nu ra ja'i ngue ngunā ra hya mmanya, guehna ra hyäte nā, 'nε rá nsaiui ra Cristo. ⁸ Damí mfāhmü n'namhma ngue hīndi m'mε'a ra 'bεfi guí øthü. Damí nehü ngue dā ma mā juati xanho ra njut'i di n'na'ahü.

⁹ Nu ra ja'i ngue hinga hōnt'a te ra hya bi nxännbate ra Cristo nne dā mā, sinoque mmammi'da yø hya ngue himbi nxännbate ra Cristo, guehna ra ja'i hingui n'youi Oja nā. Pε nü ra ja'i ngue hōnt'a te ra hya bi nxännbate ra Cristo i mma, nunā, guehna n'youi ra Papá nā, dā gue'a rá Ts'ant'u Oja n'youi. ¹⁰ Nu'mø to dā

zøp'u guí 'bühmü, dā 'yεnā ngue dā xän'nahü rá hya Oja, pε hingui xännbate'a ra hya bi nxännbate ra Cristo, 'yo gadi unna ts'äya p'u ja ni ngumhmü, 'nε 'yo gadi zenguahü. ¹¹ Porque nü'a di zengua nā ra ja'i nā, tengutho 'mø dadi hatra ts'edi ngue di nxännbate'a ra hya hinga gue'a.

-----
¹² Xangu mi'da yø hya dí nne gā xi'ahü. Pε hīndi nne gā cuati gätho yø hya

ua ja rā carta ga pen'nah̄.
 Porque dí t̄om̄i ga mmap'̄u
 ga ma nu'ah̄, n'namhmā ga
 nyas̄eh̄, man'natho d̄i njaj̄u
 mpähä p'̄uya. ¹³ Díz̄engua'i ya
 ȳø ts'unt'̄u n̄i juhūe, xquet'a rá
 thanh̄ni Oja na.

3 ra Xuua

Ja ua rá hyu ra carta bi 'yo'tra Xuua.

1 Nugä dí 'bet'o ngue rá hya Oja, dadi zengua'i, ague ma ndø'amigo Gayo. Janjuani dadi ma'i.

2 Ague ma zi cu'i, dí äpä Oja ngue da mäxa'i te guí øt'e. 'Nε dí äpi ngue xta nzaqui'i, tengutho ga nzaqui ni nt'εc'ei i ja. 3 Janjuani dá johya 'mø ma øde te mmanya ma cuhu bá sømp'u guí 'bæi. Mi zä mi zøcua, bi xiqui ngue gue'a ra hya majuani guí hats'i.

4 Hin'yugui man'na ra johya jag'mø dí øde ngue nuya ma basi ya haxhna ra hya majuani.

5 Ague ma zi cu'i, ya xanho te guí øt'e ngue guí ørpabi ra 'bäxte'u ma cuhu, madaque'a n'nanni ni 'yεhε, pε guí fäts'i.

6 Mambá pengya ma cuhu, bá sømp'u guí 'bæi. Nu'mø ma mpetihe, bi xicje ngue εmmεi gadi madi. A nuyá, nu'mø bi mapu mahøn'a, dami 'yøtra mate ngue guí fäts'i te honi n'namhma da zä di sigue'a te ga 'yo. Gui 'yørpabi tengutho nne Oja ngue guí 'yøt'e. 7 Porque nu'u 'yo ngue ørpabi rá 'bæfi ra Jesucristo. Nuya yø mæfi ya, hingui tøm'i ngue gue'u yø ja'i hingui εc'ei Oja da mäts'i.

8 Janangue jatho ga fäxhu'u to mmanna ra hya majuani,

n'namhma ngue gätho gahu ga mfäxhu'a te ga 'yo ra hya.

9 Nugä dá ot'a n'na ra carta ga pennbabi yø ja'i di mpeti p'u ja ra nija. Pε nuna ra Diótrefes ngue nne di m'mæt'o p'u 'bähyø 'yεc'ei, hingui ørpatho masu te dí xifi. 10 Janangue nu'mø ga mmagä p'uya, ga xi'ahu hanja ngue hingui säya mmanyø fεhni conná ngueque. 'Nε hinga hønt'a øt'a p'uya, sinoque händi unna ts'äya'u ma cuhu sømp'u 'bæi. Nu'u te'o nne di unna ts'äya, hingui nnepe, 'nε høn'athi p'u ha di mpeti yø 'yεc'ei.

11 Ague ma zi cu'i, 'yo guí øt'e tengu na ra nts'o øt'a dí xi'i ya. Sinoque gue'a xanho guí 'yøt'e. Nu ra ja'i øt'a te xanho, gue'a rá basi Oja'a. Pε nu'a to øt'a te xants'o, ya hingrá mpadiui Oja'a.

12 Gätho yø ja'i nnømmanho na ra Demetrio, 'nε majuani'a te dí øde i hma. Nugähe xquet'a dadi jahe majuani ngue xanho te ga 'yo na, 'nε guí pahmu ngue nu'mø dá mangähe n'na ra hya, majuani'a te dí mmam'me.

13 I ja mi'da yø hya di nne ga xi'i, pε händi nne ga ga cuatä ua ja ra carta yø hya. 14 Porque dí tøm'i ngue himma ya'atho ga mmap'u, ya da zä ga nyasεui p'uya.

15 Da hyut'a ni mmæi Oja. Di zengua'i ni amigo 'bæcua. 'Yørcä ra mate dami zengua

quits'а n'na ngu n'na'а ма
amigogähe 'bәp'а guí 'bәhmә.

Ra Judas Ja ua ra carta bi 'yo'tra Judas.

1 Nuga drá Judas, rá mēfigā rā Jesucristo, dadi n'yohugā'be rā Jacobo. Dadi zengua to gā bi zon'na Oja. Emmēi di mā'ahū Oja. Ra Jesucristo p'uya, fā'ahū. ² Dī nne ngue man'na di dinnī mmāihū ngue di huēc'ahū Oja. Dī nne ngue emmēi di mā'ahū Oja 'nē dā hyūt'a nī mmāihū.

-----
³ Ague mā zi cū'ahū, janjuani dá ne ngue xca ot'ahū rā carta ya yø hya n'youi nā rā nho dá nthēhū ngue ya dá nyamhū. Pē jap'ū man'na rā hya ja ts'editho gā otrā carta gā pēn'nahū p'ū. 'Yo guí nnehū ngue to di ts'onna rā hya dí ēc'ēihū, guehna rā hya i ja para zantho nā. Pē n'na nditho bi un'Oja te'o gā o rá 'yē. ⁴ A nuyá, 'bū i'da yø ja'ī ngue hingyø hoga 'yēc'ēi. I hāte, guehya mmanya ngue sā gā siguetho gā øthū rā nts'o, porque ja rá mpunnbate Oja, i enā. Pē ngue ngūnā rā hya mma, ya cōn'a mā Ojahū, co 'nē'a mā Hmūhū Jesucristo cōni. A nuya p'uya, ya manjam'møtho nt'ot'i p'ū ja rā Maça Libro ngue guehya yø ja'ī dā ma rā castigo ya.

⁵ Madague'a ya guí pahū nā rā hya gā xi'ahū ya, pē dī nne gā bēn'nahū te xā 'yøt'Oja

yø pa xā thogui. Porque nu'mø mambā jupū ja rā hāi Egipto ya yø ja'ī Israel, m'mēfa p'uya, bi hyo'ū to hīmbi 'yēc'ēi te bi mā. ⁶ Dami bēmhmū te bi tho'ū yø anxē hīmbi zupra 'bēfi mī pēfi, sinoque bi zop'ū'a te mī pēp'ū mahēts'i. Nunā Oja, xā ndūt'i conyø cadena p'ū ja rā 'bexūi mēnte dā zōnnā pa dī nja rā ts'ut'abi. ⁷ 'Nē dami bēmhmū te bi jap'a Oja'ū yø mmēngu p'ū ja rā hnīni Sodoma 'nēhra hnīni Gomorra conmi'da yø hnīni guerp'ūtho mambī ja. Mī njap'ū yø ja'ī mī 'būp'ū ngue 'yots'om'māi tengūtho øtyø ja'ī 'būp'ū guí 'būhmū ya ngue 'yots'om'māi. 'Bū i'da ngue yø mmin'yohūse mādi 'berpa rá sā tengūtho 'mø dra xisu. Pē bi nzø ya yø hnīni ya n'namhma ngue nu to gātho øtyø ts'oqui dā badi ngue dī njapra castigo m'mēfa conna sibi para zantho.

⁸ Tengūtho dí xi'ahū ya, xquet'a njarbatho'a te øtyø fehni xānnbate p'ū guí 'būhmū. Nu'ū, di ts'antyø dā, enā ngue bi t'ūtī ngue dā zā dā 'yøt'a xānts'o ngue di ts'onnyø do'yo. Embi ngue hingui ja ts'edi gā øthū ya yø hya di 'bejpahū Oja gā øthū. 'Nē nnømman'ū'ū tate ja yø ts'edi. ⁹ Nu'mø mī dū rā Moisés, nu'a rā 'bet'o anxē Miguel bi njun'mā hyaui rā zithu ngue dī nuennbabi rá do'yo. Pē nu'a rā Miguel hīmbi hya rā ts'edi xta nnømman'ū rā zithu, xta 'yēmbi ngue dā ma rā castigo. Sinoque høntho embi: "Di hēc'a'ī Oja", bi

'yεmbi. ¹⁰ Pε nuya yø n'yohu dí xi'ahya ya, nnømman'u'u ja yø ts'edi 'nε hinguí padí hanja. Tengutho yø zu'ε ngue hin'yua yø n'yomfεni, nu'a ra nts'o so yø mmui gue'a øt'a, njarbatho ya dí xi'ahya ya, guehya di m'mεhya.

¹¹ Nuya yø ja'i ya, Hague ngu ra n'u da zā ya. Porque tenthō rā nts'o bi 'yøtra Caín. A nuya p'uya, øtra ts'oqui ngue da dahra mεnyu, tengutho bi 'yøtra Balaam. Pε di m'medi tengutho rā Coré, di m'medi ngue himbi ne xta 'yøde te mman'Oja. ¹² Nu'mø pap'u ja rā ngo guí øthya ya yø ja'i dí xi'ahya ya, di 'berpabi yø sã'u yø ja'i njuantho yø 'yεc'ei. Porque nuya yø ja'i ya di ho di nsihmε, pε hinguí nnu mansu mi'da yø ja'i 'bup'u ja rā ngo. Høntho nne ngue di nniyasc. A nuyá, hin temā nho da 'yøt'ahya ya. Ya guí nnuhu n'na rā joguí 'mø bá ha rā ndahi, 'nε himbi n'ye, njarbatho ya. Nuyá, guehya tengutho yø za hinguí zã'mø bi zønna pa di nzudi. Ya xandu, janangue hinguí zudi, 'nε majuaní ngue xandu ngue nu'mø mi sat'i, bi c'uts'i. ¹³ Nuya yø ja'i ngue høndra nts'o gā 'yo, guehya yø ja'i guí nhyεjpa yø fanthe jap'u ja rā jathe ya, nup'u ni gohra ts'othe xants'o rá fuguí høts'e, njarbatho ya. Guehya tengutho yø sø 'mø dadi pomp'u thogui. Guehya da ma rā castigo para zantho ya, da map'u ja rā ts'a'beXuí.

¹⁴ 'Dato yø papá bi m'mui bá fudi asta rā Adán, mi

m'mu'a rá yoto, ya rā Enoc. Guehna rā Enoc bi mā te di nja, bi 'yεna: "Nu'mø bá εcua Oja, yø mahuahitho yø maca anxε da n'youi. ¹⁵ Dá εhε ngue da 'yørpā rā ts'ut'abi gātho yø ja'i. Gātho yø ts'oc'ei hinguí εc'ei Oja da ma rā castigo ngue'a te gāma nts'o xā 'yøt'e, da gue'a te gāma ts'omhya xā xi Oja p'u ha ya", bi 'yεna. ¹⁶ Nuya yø nemhya, hinjonguí pøni ngue di nnu manho. I nne ngue nu'a te go nnepyø mmui da 'yøt'e, gue'a di nja'a. Nu'mø ya, εna ngue pasc. Di hoqui te xihyø ja'i, para ngue da zãp'u da gujpbabi te honi.

¹⁷ Ague mā zi cu'ahya, dami bεmhmā nā rā hya bi xi'ahya m'met'o ya yø representante mā Hmuha Jesucristo. ¹⁸ Nuyá, bi mā ngue hante da gaxyø pa di 'yεp'u, di m'mahyø ja'i ngue da dentho'u yø hya xandxqui. Guehya yø ja'i da 'yøtho'a rā nts'o so yø mmui ya. ¹⁹ Guehya yø n'yohu 'uεnyø ja'i ya. Gue'a rā 'yu cãbase yø n'yomfεni da 'yøt'e. Hinga gue'a rā 'yu di unna Espiritu Santo gā 'yo. ²⁰ Pε ague mā zi cu'ahya, dami 'yøt'e ngue man'na di ndu ni maca nt'εc'ei hu i ja. Nu'mø guí mmat'Ojaha, dami unna 'yu rā Espiritu Santo ngue di bεn'nahya te guí mmamhmā. ²¹ 'Yo gadi unthohya rá mate Oja. Nuna mā Hmuha Jesucristo ja rá nhuεcate nā. Ma gā tømhmā

ngue di 'dacj_u r_a te para zantho.

²² Nu to yob_εni, dami hath_u r_a ts'edi ngue 'yo di thät'i. ²³ P_ε nu'x ya x_a thät'i, dami yan_i, tengutho 'mø gui hya'a n'na r_a nzunza di o sibi ngue hingui nnepe da guadi di nzø, gui jarb_u. Di nja ni nhuεcateh_u ngue mi'da yø ja'i, p_ε dami mfähm_u, mami njah_u p'x tengu øt'x. Nup'x gdi b_εmhm_u ya yø ja'i ya, tengutho 'mø xanguahyø ulu ngue'a r_a nts'o g_a 'yo, hingui sä ha di mbennbi.

-----
²⁴ Høns_ε Oja ja rá mfadi, 'n_ε ja rá ts'edi ngue fä'ah_u hingui 'yøth_u r_a ts'oqui. Oja da 'yøt'e ngue hinte mants'o da din'nah_u 'mø r_a pa gui m'mähm_u p'x ja rá hmi rá dä. Nu'a r_a ora'a p'uya, ya da zä gui johyah_u. ²⁵ Nuna Oja bi yanj_u conná nguehra Jesucristo. Magues_ε Oja ngue jas_ε rá ts'edi, 'n_ε guehna tate hang_u r_a pa para zantho na. Da ngut'atho.

Apocalipsis

Nuna ra Jesucristo, ja ua ya yø hya bi 'yutra Xuua, bi japi da badi te ja ngue di nja m'mεfa.

¹ Nuya yø hya ja ua, guehya nnepra Jesucristo da fadi hanja ya. Oja bi japra Jesucristo ngue nu'u yø mεfi Oja, da badi hanja ya yø hya ja ngue n'na zihmantho di nja. Nugä drá Xuua, ra Jesucristo bá penngagui rá anxe, bi jaqui dá padi hanja na ra hya na. ² Ma ga xi'ahua te gä dá nu. Ga xi'ahua hanja na te gäma hya dá øde. Ra Jesucristo bi xiqui xanho hanja na rá hya Oja.

³ Nuna rá hya Oja bi t'urqui, ra mmēnthi di nthēui te'o da manna hya p'u ha di mpeti yø 'yεc'ei. 'Nε xquet'a ra mmēnthi di nthēui yø ja'i da 'yøde hanja ya yø hya nt'ot'i. Nu te ra hya da 'yøde, gue'a da 'yøt'a. A nuya yø hya ja ua, himma ya'atho di nja ya.

-----
⁴ Nugä drá Xuua dadi zenguagä'u yø 'yεc'ei rá m'map'u yoto yø hnini rá njap'u ja ra häi Asia. Oja di jap'ahua 'nε da hyut'a ni mmähua. Nuna Oja i 'bahya, ximmangu dyø pa xa thogui ya mi 'bui, 'nεhyø pa di map'u, hangu yø pa di sigue di m'mui. Di jap'ahua na ra Espiritu Santo, nuna εntho

yoto yø nyot'i i nεqui p'u ní hyandrä nthuts'i Oja. ⁵ Di jap'ahua na ra Jesucristo, guehna xifi xanho yø ja'i hanja Oja na. Go rá muditho bi bennate 'mø mi du na, 'nε guehna ja rá ts'edi ngue di manda gätho yø dast'abi 'bucua ja ra ximhäi na. Guehna ra Cristo di macju 'nε bi du. Nu'a rá ji bi mäni, gue'a i hoga ma ts'oquihua. ⁶ Nuna ra Cristo øt'e ngue ma n'yohu p'u ha di manda ngue ndast'abi. Bi 'dacju ra 'bεfi ngue dyø mmäcjahua, para ngue da zäp'u ga thannehua na Oja rá Papá. A nuyá, ma ga εspahua na ra Cristo maguese, ngue ja rá ts'edi para zantho. Da ngut'atho.

⁷ A nuyá, nuna ra Cristo, nu'mø bi zøhø di 'yε mahεts'i, da n'yoi ra gui. Gätho yø ja'i da nu. Nuya yø ja'i bi cuarpua ja ra pont'i da nu 'mø bi zøhø. Nu'mø bi nu yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, gä di nya dummai. Da ngut'atho.

⁸ Nuna ma Hmuhua Oja jase rá ts'edi, nguna ra hya xicju, i εna: "A nugä para zantho dí 'bui, porque ya nmi 'bucä p'u bá fadi bá nja yø cosa ja ya. Da guehya, nu yø cosa i ja, jap'u rá nεgui, pe nugä ga sigue ga m'mui para zantho", i εna. Porque nuna Oja i 'bahya, ximmangu dyø pa xa thogui ya mi 'bui, 'nεhyø pa di map'u, hangu yø pa di sigue di m'mui.

-----
⁹ Nugä drá Xuua, gä dadi ncuhua, gäthogahua, ya ma

n'yohu ra Jesucristo. A nuyá, di tocagahu ngue dí sáhu ra n'u ya. Pɛ gá dí ohu rá 'yɛ ra Cristo nuna di hacju ra ts'edi ngue gá seti hangú ra n'u ja ngue gá thohmu. A nu'mø ma m'macá p'u Patmos, ja n'na ra t'uhái ja made ra jathe, ja dá op'u ra fádi. Bi joqui ngue dá mambrá hya Oja, dá xicá yø ja'i te'o na ra Jesucristo. ¹⁰ Nuna n'na ra pa ngue mi thanne yø ja'i ra Hmu Jesús, ra Espiritu Santo bi párcagui ma nthandi, 'da ma'dan'yo dá nu. Dá øcua ja ma xatha ngue nts'edi ga nzoca n'na n'cɛi. Nup'u dá øde, tengutho 'mø bi 'bixtra corneta. ¹¹ Nu'a bi zoqui bi 'yɛngui:

—A nugá para zantho dí 'bái, porque ya nmí 'bucá p'u bá fádi bá nja yø cosa i ja ya. Da guehya, nu yø cosa i ja, jap'u rá nɛgui, pɛ nugá gá sigue gá m'mái para zantho. Ague Xuua, damí cuatrá sɛcua te gá guí nnu ya. Gui pennbá ra sɛcua yø 'yɛc'ɛi 'b'u yoto yø hnini rá njap'u ja ra hái Asia. Nuya yoto yø hnini ya, guehna ra hnini Efeso, ra hnini Esmirna, ra hnini Pérgamo, ra hnini Tiatira, ra hnini Sardis, ra hnini Filadelfia, ra hnini Laodicea.

¹² Nugá drá Xuua, dá 'bärbuya ngue dá hɛt'a nzoqui. Pɛ nu'mø ma 'bät'i, dá nu yoto yø mfoxiyo ngue ra oro. ¹³ Nup'u ja'u yoto yø mfoxiyo p'uya, dá hɛti ngue ɛt'inde n'na ra n'yohu. He rá he sət'e asta yø gua. Rá tiya p'uya, gá ra oro di ngat'i.

¹⁴ Yø xtá p'uya, gá ra t'axi, ɛna ra t'axca xidɛ'yo ogue ra t'axca sɛ. Yø dá p'uya, di yoxni tengutho rá thai ra sibi. ¹⁵ Yø gua p'uya, di yoxni tengutho ra t'ɛgui 'mø bá pømp'u ja ra orno ngue xa mma mats'uxt'i xandønho. Nu'a gá nt'øde 'mø bi nya p'uya, tengutho gui hi ra ndate dehe. ¹⁶ Nup'u ja rá 'yɛ ngue rá n'yɛi, i hā yoto yø sø. I pømp'u ja rá ne n'na ra ts'anjuai ja yoho yø hɛti. Rá hmi p'uya, di yoxni tengutho gui yotra hyadi 'mø hinte juti.

¹⁷ Ma hɛrp'u 'bái, dá tãgui tengutho n'na ra du, dá sop'u ja yø gua. Bi macrá 'yɛ ngue ra n'yɛi, bi doscagui, bi 'yɛngui:

—'Yo guí su. Go guecá dí 'bái para zantho, porque ya nmí 'bucá p'u bá fádi bá nja yø cosa i ja ya. Da guehya, nu yø cosa i ja, jap'u rá nɛgui, pɛ nugá gá sigue gá m'mái para zantho. ¹⁸ Guecá dí 'bái hangú ra pa. 'Nɛ bi hnu ngue dá tu, pɛ nuya dí 'bái para zantho ya. Go dí hagá ra nsogui ngue ra ndate, go dí hagá ra nsogui p'u 'bahyø ánima. ¹⁹ A nuyá, damí cuatrá sɛcua te gáma hya guí nnu ya. Cuatrá sɛcua'a te bi nja ya, da gue'a te di nja m'mɛfa. ²⁰ Nuyá, gá xi'i te ga mbønya yoto yø sø gá nuua ja ma n'yɛigá ya. Co 'nɛhya yoto yø mfoxiyo ngue ra oro di mäsqui, gá xi'i te ga mbøni. Nuya yoto yø sø gá nu, guehya gá mbøni ngue yoto yø mɛfi Oja ya. Guehya 'bɛt'o p'u di mɛti yø 'yɛc'ɛi ngue yoto

yø hnini ya. A nuya yoto yø mfoxiyo gá nu, guehya ga mbøni ngue yoto 'bæi yø 'yεc'εi ya.

2

1 Dami 'yotra carta, gui pεnnbabi rá mæfi Oja 'bet'o p'ua 'bæhyø 'yεc'εi'a ra hnini Efeso. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yεmbi: "Nguna ra hya mmanna ja yoto yø sø p'ua ja rá n'yεi, nuna di therbua made ha ja yoto yø mfoxiyo ngue ra oro. I εna: ² Dí pacä te gä gui øthua. Dí padí ngue gui ha ra ts'edi gui ørpaħua rá 'bæfi Oja. 'Nε gui seti hangu ra n'ua gui thohmua. Dí pacä ngue hin gadi nsixua yø ts'oc'εi. 'Nε dí padí ngue pønyø ja'i ngue nne da hyä'ahua, i εna ngue ma representante. Pε gá hyaspaħua ra güenda te ga 'yo ya yø ja'i ya, 'nε gá tinnbaħua ngue guehya fεhni ya. ³ Gui seti hangu ra n'ua gui thohmua, 'nε 'bua i'da ngue εmmεi ørcaguí ma 'bæfi, hinha ga ngohyø mmui. ⁴ Pε nugä jap'ua n'na ra hya nná s'ahua. Nuna ra hya na ngue zits'utho gadi macjua, ya hinni mantho gadi macjua tengutho p'ua bá fædi, ngue janjuani gá hyo ni mmui gá macjua. ⁵ Dami bæni ha bi njap'ua guá ets'i ngue gadi macjua. A nuyá, dami 'bæ'ni mmuiħua n'na zihmantho, dami macjua tengutho gmi øthua m'met'o. A nu'mø ngue hinguí nne gui macjua, ga mmagä p'ua ngue ga hacä ni mfoxiyohua p'ua ha ja. ⁶ A nuna n'na ra hya jap'ua

gui øthua, dí nnu manhogä na, ngue madits'ua gui nnu manhohua'ua yø hya xännbabi yø ja'i ra Nicolás. A nugä p'uya, xquet'a 'nεqui madits'ua dí nnu manhogä na ra hya na. ⁷ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhya yø hya ja ua xihyø 'yεc'εi ra Espiritu Santo, i εna: Nu ra ja'i da bøni ngue da dapra nts'o i ja, ga unna nt'edi ngue da zaprá ndät'ä ra za 'bäp'ua ja rá nhuaza Oja. Nu'mø bi za ra ndät'ä ra ja'i, ra ja'i p'uya di m'mui para zantho, i εna".

-----

⁸ Dami 'yotra carta, gui pεnnbabi rá mæfi Oja 'bet'o p'ua 'bæhyø 'yεc'εi'a ra hnini Esmirna. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yεmbi: "Nguna ra hya mmanna ya mi 'bua 'mø mambá fædi bá nja yø cosa i ja ya, 'nε di sigue di m'mui para zantho. Guehna bi du na, pε mahømbi m'mui. I εna: ⁹ Dí pacä te gä gui øthua. Dí padí ngue xangu ra n'ua gui sähua. 'nε dí padí ngue gui hyoyahua, ngue hin'yua ra mεnyu. Pε madague'a, tate di muui na ra nho di 'da'ahua Oja. Dí padí ngue nnømman'ua'ahua yø ja'i nuya εna ngue yø judío. Pε nuya yø ja'i ya, guehya hingyø ja'i Oja ya, sinoque guehya yø ja'i ra zithu ya. ¹⁰ 'Yo gui suħua'a te ra n'ua ja ngue gui thohmua ya. Porque ra zithu di nja ra pa da 'yøt'e ngue gui n'ofædihua. Ja da fap'ua p'uya ngue'mø majuaní gui εc'εigahua xanho, oque hin'na. Di s'ahua ra n'ua n'net'a ma pa, pε 'yogui hegahua madague'a

gui tũhũ. Cabo ga jut'ahũ connã 'da'yo te para zãntho. ¹¹ Nũ rã ja'i ja rá gu, da 'yøhya yø hyã ja ua xihyø 'yɛc'ɛi rã Espíritu Santo, i ɛnã: Nũ rã ja'i da bønĩ ngue da dapra nts'o i ja, ya hĩnda tho'a rá yondi ra ndate, i ɛnã”.

-----

¹² Dãmĩ 'yotra carta, gui pɛnnbabi rá mɛfi Oja 'bet'o p'ũ 'bũhyø 'yɛc'ɛi'a rã hnĩnĩ Pérgamo. Ja ua ya yø hyã gui 'yot'i, gui 'yɛmbi: “Ngũnã rã hyã mmãnnã pønnã ne n'na rã juai mandø nts'atho, ja yoho yø hɛti, i ɛnã: ¹³ Dí pacã te gã guí øthũ. Dí padĩ ngue guí 'bãhmũ p'ũ ha 'bũhyø ja'i di manda rã zithũ. Pɛ dí padĩ ngue guí ɛc'ɛigãhũ xandønho. Nũ'mø rã pa mi hãtra ts'edi rã zithũ'ũ nĩ mmɛngũhũ ya, ngue bi bentrã Antipas bi hyo, bi api ngue xifi xãnho yø ja'i hanja'a mã hyã, pɛ hĩngã hyɛgãhũ. ¹⁴ A nuyã, jap'ũ 'da yø hyã guí øthũ ngue hĩndĩ nnu mãnhogã. Porque nũnã rã hyã bi nxãnnbate mãnjãm'mø rã Balaam, 'bũp'ũ 'da nĩ amigohũ ngue tenna rã hyã nã. Guehnã bi xãnnbabi rã Balac, bi xifi ngue da japyø judío da 'yøtra ts'oqui, ngue da zi'a te pørpabi yø dahmu, m'mɛfa p'ũya di n'yots'om'mãi. ¹⁵ Nũnã mãn'na rã hyã p'ũya, xquet'a 'bũp'ũ 'da nĩ amigohũ ngue tenna hyã bi nxãnnbate rã Nicolás. Conque nũnã rã hyã xãnnbate nã, mãdits'ũ ngue dí nnu mãnhogã nã. ¹⁶ Pɛ nuyã,

'yo gadĩ unna 'yũ yø ja'i ngue di xãhya yø hyã bi nxãnnbate nã dí xi'ahũ ya. Dãmĩ xihyø ja'i ngue nũnã rã hyã xãnnbi, da hyɛp'ũ. Porque nũ'mø hĩmbi ne yø ja'i da hyɛp'ũ nã rã hyã di xãdi, ga mmãsegã p'ũ. Nuyã yø ja'i hĩngui nne da hyɛp'ũ ya yø hyã di xãdi, ga sãsegã'be connã juai pømma ne. ¹⁷ Nũ rã ja'i ja rá gu, da 'yøhya yø hyã ja ua xihyø 'yɛc'ɛi rã Espíritu Santo, i ɛnã: Nũ to da bønĩ ngue da dapra nts'o i ja, ga japi da zi rã hmɛ bí ja mãhɛts'i, guehnã rã hmɛ hĩngui facua ja rã xĩmhãi nã. 'Nɛ ga unna n'na rã t'ũdo xã nt'axi. Nũnã rã t'ũdo ga unni, nt'ot'i n'na rã thũhũ mã'da'yo, hĩnjongui padĩ hanja. Sinoque ja ngue da basɛ hanja'a to da hyãnã do, i ɛnã”.

-----

¹⁸ Dãmĩ 'yotra carta, gui pɛnnbabi rá mɛfi Oja 'bet'o p'ũ 'bũhyø 'yɛc'ɛi'a rã hnĩnĩ Tiatira. Ja ua ya yø hyã gui 'yot'i, gui 'yɛmbi: “Ngũnã rã hyã mmãnnã Ts'ant'ũ Oja, nũnã di yoxni yø dã tengũtho gui 'yotra'ã thai rã sibi. Yø gua p'ũya, di yoxni tengũtho rã t'ɛgui mãts'uxt'i xandønho. I ɛnã: ¹⁹ Dí pacã te gã guí øthũ. Dí padĩ ngue gadĩ mãcjũ 'nɛ dí padĩ ngue n'na ngu n'na gadĩ mmãhmũ. Dí padĩ ngue guí ɛc'ɛigãhũ xandønho. Dí padĩ ngue guí ørpãhũ rá 'bɛfi Oja. Dí padĩ ngue nũ'a te rã n'ũ guí thohmũ, gã guí sɛthũ. Dí padĩ ngue nũ'a te rã nho guí øthũ, mãn'na tãte xãnho te

guí øthua ya, ngue'mø rá mædi.
 20 Pε nugä, jap'u n'na ra hya
 nna s'u'ahua. Porque nuna ra
 hya xännbate ra Jezabel, gadi
 unthohua ra 'yu. Nuna ra xisu
 na, i ena ngue Oja di bennbabi
 ra hya xännbate, pε himma
 juani. Porque dí padj ngue
 hät'u yø ja'i xännbi. Embi
 ngue sätho di n'yots'om'mäi
 ra ja'i, 'nε embi ngue sätho
 da za ra ngø pörpabi yø
 dahmu. 21 Nugä dí tømä na
 ra Jezabel, xamhmatho da
 hyep'u'a rá n'yots'om'mäi ga
 'yo, pε hingui nne da hyep'u.
 22 Janangue nuyá, ga japi di
 hyenni da 'yoxrá t'ots'i. Ga
 japi da zä ra n'u. Nu to gä xa
 hyät'i ngue n'yots'om'mäiui,
 nu'mø hindi 'bätyø mmäi
 ya hät'i ngue da hyep'u ra
 nts'o øt'e, xquet'a ga japi
 ngue mathogutho da zä ra
 n'u. 23 Nuna ra Jezabel, ga
 hogä yø ja'i nuya xa hyät'i,
 i nnøpe ngue yø basi. Ja da
 bap'u yø 'yεc'ei 'bui ndap'u bi
 zä p'uya ngue dí parbabi yø
 n'yomfeni yø ja'i, nu te gäma
 hya mbemp'u ja yø mmui
 n'na ngu n'na, gä dí padj.
 N'na ngu n'na'ahua, nu te gä
 guí øthua gue'a ra njut'i di
 nja'a.

24 Pε nuna ra Jezabel
 xännbate ra hya p'u ja ra
 hnini Tiatira, xangu hingui
 nne gui tenhua na ra hya
 na. Porque nuya yø hya
 exa di xähyø ja'i ngue nne
 da badi xandønho te εga 'yo
 rá hya ra zithu, ya hingui
 nne gui xähma ya yø hya ya.
 Pε conni parte, ya hin'ya te

gdä s'u'ahua. 25 Nuna ra hya
 ya xcá benthua, dami sigue
 ngue gue'a gdi n'yohua ya,
 asta gue'mø dá εcä mahøn'a.
 26 A nuyá, nu to da bønii ngue
 da dapra nts'o i ja, 'nε da
 'yøt'e te dadi 'bepi, 'nε di
 sigue da 'yøt'e asta guep'u
 rá nzeGui, guehna ra ja'i ga
 unná cargo ngue di manda
 yø nación. 27 Ma Papá bi
 'dajma cargo, ga ja'ahua p'uya
 ga 'da'a ni cargo. Pε mandø
 nzaquitho ra ts'edi ga 'da'ahua.
 Nu'mø himbi 'yøtyø ja'i na ra
 hya guí xihma da 'yøt'e, gui
 japhua yø ja'i tengutho 'mø bi
 thespa ra t'εgui n'na ra ts'øye,
 ngue 'bexti mpøde. 28 Xquet'a
 ga 'da'ahua ra dasø bí pøx'mø
 xudi. 29 Nu ra ja'i ja rá gu, da
 'yøhna ra hya xihyø 'yεc'ei ra
 Espíritu Santo”.

3

1 Dami 'yotra carta, gui
 pennbabi rá mæfi Oja 'bet'o
 p'u 'bähyø 'yεc'ei'a ra hnini
 Sardis. Ja ua ya yø hya gui
 'yot'i, gui 'yembii: “Nguna ra
 hya mmanna to pennbabi
 ra Espíritu Santo ya yoto yø
 hnini, nuna ha yoto yø sø. I
 εna: Dí pacä te gä guí øthua.
 Dí padj ngue nup'u ha gui
 yahua, guí εna ngue ya guí
 øthua xandønho rá 'bæfi Oja.
 Dí pacä p'uya ngue himma
 juani guí n'yohua rá ts'edi Oja.
 2 'Yo nimantho guí säyathohua,
 dami mpæfi ngue gui hathua ra
 ts'edi yø ja'i. 'Yo guí nnehua
 ngue nimantho da hyep'u
 Oja mi'da yø ja'i. Porque dí
 nnugä ngue guí säyathohua,

guehna hinguí nnu manho ma Ojagá naya. ³ Man'nan'yo mi 'yot'e ngue gui pumbeni ya yø hya bi sän'nahü. Nu te gäma hya bi si'i gui 'yøthü, da gue'a gui 'yøthü'a. 'Yo nimantho gui säyathohü. Nu'mø hingá ja ndummüi gui 'yøthü ya yø hya dí xi'ahü ya, jagui thambeniü ya ga söcä p'ü gui 'bühmü, tengutho 'mø bi zøhrä be, porque hinguí pahmü tema ora ga söhö. ⁴ Pe dí paði ngue nup'ü ja ra hnini Sardis, 'bup'ü 'da yø 'yec'ei ngue händi ts'onnyø he bi un'Oja. Guehya 'dap'ü ga n'yo'be ya, da hye yø t'axca he. Gue'a yø njut'i'a ngue himbi ts'onnyø he bi t'ünni. ⁵ A nuyá, nu to da böni ngue da dapra nts'o i ja, gue'a da hye rá t'axca he'a, 'ne hinga thujpabi rá thuhü p'ü ja ra libro nt'ot'i yø thuhü ya yø ja'i ja ra 'da'yo te. Nup'ü 'bühmä Papá, conyø anxé 'dap'ü 'bühmi, ja ga mmangä p'ü ngue guehya ma ja'i ya. ⁶ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhna ra hya xihyø 'yec'ei ra Espiritu Santo”.

-----
⁷ Damí 'yotra carta gui pennbabi rá mefi Oja 'bet'o p'ü 'bühyø 'yec'ei'a ra hnini Filadelfia. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yëmbi: “Nguna ra hya mmanna majuaní ngue gä ra nho øt'e, 'ne nu'a ra hya mma gä majuaní. Guehna hannbabi rá nsogui ra dast'abi David. Nu'mø bi xocra goxthi, hinjongui sä da nøt'e. Nu'mø bi nøtra

goxthi, hinjongui sä da xoqui. I ena: ⁸ Dí pacä te gä gui øthü. Dí paði ngue nuna ma 'befi, maði zits'ü gui hä ra ts'edi gui 'yøthü na ra 'befi na. A nu'a gni 'yørpahü masu na ra hya dí mma, hinguí cønnghü ma thuhü, janangue dá xoc'ahü n'na ra goxthi ngue hinjongui sä da nøt'e. ⁹ A nuyá yø ja'i o rá 'yε ra zithü, guehya exa ena ngue yø judío ya, pe himma juani ngue guehya ma ja'igä ya, sinoque fehni. A nuyá yø ja'i ya, ga japä ngue di ndantýøhmü p'ü ha gui 'bühmü. Ja da bap'ü p'üya ngue daði ma'ahü. ¹⁰ Nugä dí xi'ahü ngue gui seti hangü ra n'ü ja ngue gui thohmü. Nuna ra hya dá 'bep'i gui 'yøthü, gue'a gä 'yøthü'a. Janangue nuyá, ga fäxahü 'mø gä sähü ra n'ü da thogui gätho yø ja'i 'bui rá ngani nximhäi. Ja da fap'ü ndana ra ja'i da böni ngue xanho rá nt'ec'ei. ¹¹ N'na zihmantho ga ma ecä. 'Yo gadi thøhmü na ra hya ya xca benthü, n'namhma ngue hinga n'nan'yo to di tocabi ra njut'i ja ngue di n'na'ahü. ¹² A nuyá, nu to da böni ngue da dapra nts'o i ja, gue'a da gohi ngue drá døts'e rá ngu ma Oja'a. 'Ne hinjam'mø da 'uemp'ü di m'mäi. Nu'a rá thuhü ma Oja, ga cuarpabi ra ja'i. 'Ne ga cuarpabi ra ja'i rá thuhü na ra 'da'yo Jerusalén bí ja mahets'i, gue'a rá hnini ma Oja'a. 'Ne xquet'a ga cuarpabi ra ja'i ma 'da'yo thuhü. ¹³ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhna ra hya xihyø 'yec'ei

ra Espíritu Santo”.

-----

14 **Dami** 'yotra carta, gui p_{enn}bab_i rá m_{efi} Oja 'bet'o p'_u 'b_{uh}yø 'y_εc'ei'a rá hn_{in}i Laodicea. Ja ua ya yø h_{ya} gui 'yot'i, gui 'y_εmbi: “Ng_{un}a rá h_{ya} mm_{anna} z_{ant}'a majuan_i te m_{ma}. Nun_a xifi x_{and}ønho yø ja'i hanja na rá h_{ya} majuan_i. Conná ngueh_{na} bi nhogui te g_{ama} cosa bi z_{an}'Oja ngue bi nja. I _εna: 15 Dí pa_{cä} te g_a guí øth_u. Dí pa_{di} ngue ni x_{inga} gue'a gui h_{ye}g_{agui} p'_u, ni x_{inga} gue'a g_{di} h_a rá ts'edi gui t_{en}ng_{agui} m_a h_{ya}. A n_{uyá}, i nne gui s_{ann}i te gui 'yøt'e. O bien ngue gui h_{ye}g_{agui} p'_u, o_{gue} x_{ingui} h_{ya} rá ts'edi gui t_{en}ng_{agui} m_a h_{ya}. 16 P_ε comm_a ngue xøgue zi juat'atho guí _εc'ei_{gui}, n_{uy}a n_{ju}antho guí m_{ma} thi ya. 17 Guí _εna ngue ya gyø mm_εmm_εtih_u, ya h_{inte} g_{adi} 'b_{eh}m_u. Ya g_a gue'a te guí øt'e guí _εmhm_u ya. ¿Ua h_{in} g_{adi} umhm_u rá güenda ngue rá 'yanthi g_a nth_εh_u? Porque ma_{di} zits'_u te di ja'ah_u. Guí h_yoyah_u n_{up}'_u go bi z_a. Gyø x_{äd}äh_u n_{up}'_u go bi z_a. Conque ni x_{ingra} ulu di ja ngue gui h_{ye}h_u. 18 Jan_{angue} dí xi'ah_u ngue gui t_{än}ngbah_u rá oro m_a d_{atho} x_{and}ønho, ya xpá thop'_u ja rá sibi. Nu'mø ngue dá gueh_{na} di ja'ah_u na, ya majuan_i ngue gui mm_εmm_εtih_u 'mø. 'N_ε gui t_{än}gbah_u rá ulu t_{ate} mandø nt'axitho gui h_{ye}h_u, n'namhm_a ngue ya h_{inni} mantho gui p_εs'n_i sä ngue

dá h_{in}'y_u te gui h_{ye}h_u. **Dami** t_{än}gbah_u rá 'y_εthi ni hu ngue rá colirio, di coxni d_{äh}u, n'namhm_a ngue dá z_a ni nx_{äd}a gui thohm_u. 19 A n_{ugui}, nu'_u g_a d_{adi} ma_{di}, nu'mø h_{inga} gue'a g_a 'yo, n_{ugä} dí f_{ei} ngue d_{adi} h_εj_{pi} te øt'e. Jan_{angue} n_{uyá}, g_a f_εp'ah_u 'mø ngue h_{ingui} h_{ya} rá ts'edi gui 'b_a'ni mm_uih_u ya. 20 Dí 'b_{äcä} p'_u ja rá goxthi dí nzonhn_{ategä}. Nu rá ja'i dá 'yøde te dí xifi, dá xog_{agui} rá mm_u g_a c_{ut}'i. G_a nsäya p'_u ja rá mm_u rá ja'i. G_a n'amigo'be, 'dap'_u g_a nsihm_ε'be. 21 A n_{uyá}, nu rá ja'i dá b_øni ngue dá d_{apra} nts'o i ja, g_a un_{na} nt'edi ngue 'dap'_u g_a mm_i'be p'_u d_{adi} m_{anda}. Teng_{uthogä} ngue dá d_{apra} nts'o, jan_{angue} n_{up}'_u d_i m_{anda} m_a Papá 'dap'_u dí hu'be. 22 Nu rá ja'i ja rá gu, dá 'yøh_{na} rá h_{ya} xihyø 'y_εc'ei rá Espíritu Santo”.

4

1 Mi tho'a te g_{ama} h_{ya} dá n_{ugä} p'_uya, mah_{øndä} nnøts'e ngue dá hanmah_εts'i. Dá hand_a n'na rá goxthi ngue nsoqui. Nu'a nm_i ya'be p'_uya, nu'mø nzoqui, _εna gue'mø m'mixt'i rá corneta'a g_a ya. Bi 'y_εngui:

—Bí 'y_εcua ya. G_a ut'a'i te ja ngue d_i nja m'm_εfa —bi 'y_εngui.

2 Nu'a rá ora'a p'_uya, bi pärc_{agui} m_a nthand_i rá Espíritu Santo. Dá hand_a n'na rá nth_{uts}'i bí ja mah_εts'i. N_{up}'_u ja rá nth_{uts}'i p'_uya, ja

hup'u Oja. ³ Nuna dá handi
ngue huxpu ja rá nthuts'i,
dá nu ngue di yoxni p'u
hudi, tengutho gui yoxni ra
dospí ngue ra jaspe, n'youi
ra cahu xa ntheni ngue ra
cornalina. Nup'u hudi, jap'u
n'na ra nyot'i ngue ra sano,
gá ra juxhmu. ⁴ Xá 'yēt'inde
'dāte magoho yø nthuts'i
p'u hudi. N'na ngu n'na'u
yø nthuts'i hup'u n'na nc'ei,
gá he yø t'axca he. 'Da'a
n'na ra corona ngue ra oro
oxyø ya. ⁵ Nup'u hu Oja, ja
pøp'u yø hüei, ja nexpu yø
ngāni 'mø bi nya. Nup'u ni
hyandrá nthuts'i Oja, jap'u
yoto yø nyot'i ngue danzø.
Gue'u nnøpa ts'edi ra Espiritu
Santo'u yø nyot'i. ⁶ Nup'u ja
ra xequi socra nthuts'i p'uya,
titho tengutho ra jathe p'u gui
nequi. Pē thotrā nhandi ra
ja'i tengutho ra xito.

Nup'u ja ra nthuts'i, gá goho
yø ts'at'i 'bāi 'da'a n'na'u ja
yø te. Ngu rá hmi, ngu rá
xutha, gá ja yø dá. ⁷ Nu'a
rá madi, di nequi tengutho
n'na ra dafanzate. Nu'a rá
yoho, di nequi tengutho n'na
ra ndøtoro. Nu'a rá hyu, ja
rá hmi tengutho ra ja'i. Nu'a
rá goho, di nequi tengutho
ra dátāni di hmahyø zahua.
⁸ Gá goho, i ja 'dato yø zahua
n'na ngu n'na. Nup'u ja yø
zahua, ngu yø 'bizahua, ngu
maxøts'e, gá ma zinni ja yø
dá. Ra pa, ra xui hinguí sāya
ngue ena:

—Nuna Oja na, guehna ma
datho di nsupi. Guehna ma
datho di nsupi. Guehna ma
datho di nsupi. Guehna Oja

ra hmu na ngue jase rá ts'edi,
guehna 'buhna ya, 'nēhyø pa
xa thogui ya mi 'bui, 'nēhyø
pa di map'u, hangu yø pa di
sigue di m'mai —i ena.

⁹ Nuna ra hya ga 'yēspabi
Oja 'nē di ja mammadi Oja.
N'na ndi ngu n'na ndi da
'yēspabi Oja, ¹⁰ nu'u 'dāte
magoho huxyø nthuts'i di
mäspu hu Oja, gā ndantyo hmu
ngue thanne Oja nuna 'bui
para zantho. N'na ngu n'na
enyø corona ngue sop'u ni
hyant'Oja. I ena:

¹¹ —Aguē ma Oja'i, gue'e
ma Hmu'ahe. Gue'e ni
'yup'u mathoguito da hnu
mansui. 'Nē ni 'yup'u da
t'ēts'a'i, porque jase ni ts'edi
ngue gá hoqui tanto yø cosa
i ja. Nu'i, bi nja'i mpähā guā
sānni te bi nja, gue'a ja'a ya.

5

¹ Nuna Oja huxpu ja rá
nthuts'i, dá hēti ngue fo rá
n'yei n'na ra sūcua ngue
m'māni. Nt'ot'i mbo ra sūcua
'nē nt'ot'i maxøts'e. Nup'u ja
rá nyani ra sūcua n'youi yoto
yø seyo sammī ngue hīndi
nxudi. ² Dá nu n'na ra anxē
ngue mandø nzaquitho ga ya,
ra ndøts'edi ga 'yøtra nt'ānni, i
ēna:

—¿To da bōni di ntate ya
ngue da zā da xøjpa yø seyo
samra sūcua, para ngue di
nxudi? —bi 'yēna.

³ Pē hīnjombi bōni ngue xta
nzā da xudi, ni xīnga guēp'u
mahēts'i, ni xīnga guēcua ja
ra hāi, ni xīnga guēp'u 'bahyø
ánima. Hīnjombi bōni ngue

xtā nzā xtā xōjpa yø seyo ra s̄ucua ngue xtā nnu te nt'ot'i. ⁴Nugā p'uya janjuani ngue di zoni, porque hinjombi bōni ngue xtā xōcyø seyo ngue xtā nnu yø letra nt'ot'i rā s̄ucua. ⁵Nu'ū 'dāte magoho nja'i, bi 'yēnga n'na:

—'Yo nimantho guí zoni, porque nuna ni hu ngue ra dafanzate, rá mēni rā Judá 'nē rá mēni rā dast'abi David, go bi dahna ya. Go da zā da xōcyā yoto yø seyo samra s̄ucua naya.

⁶Dá nugā n'na rā Dē'yo ngue 'bāp'ū 'bū Oja p'uya. Dī nēquī ngue n'yodui yø medi bi nja 'mø mī tho. Xā 'yēt'inde'ū dī māspū 'bū Oja. Ja yoto yø dani, ja yoto yø dā. Nuya yø dā p'uya, guehya nne da mā ngue rā Espíritu Santo handi gā rá ngēni nximhāi. ⁷Nuna rā Dē'yo, bi ganna s̄ucua mī cā rá n'yēi Oja p'ū hudī. ⁸Mī ganna s̄ucua p'uya, nuya goho i 'bāi n'na ngu n'na yø ts'at'i rā nthuts'i, co 'nēhya 'dāte mā goho hup'ū ja yø nthuts'i, gā bi ndantyøhmu p'ū 'bāhra Dē'yo. I hā 'da'a n'na rā 'bida ni hu ngue rā arpa. Nē the 'da'a n'na rā mohi ngue rā oro, yup'ū rā hoga bopo. Nuna rā bopo, guehna rá mhmat'Oja øtyø ja'i ya o rá 'yē Oja nā. ⁹'Nē tuta n'na rā thuhu ngue mā'da'yo, i ēnna thuhu: “Nu'i, gue'e ní 'yup'ū ngue gui canna s̄ucua, gui xōjpa yø seyo n'youi. Porque gue'e bi tho'i, 'nē conni ji gā jurpabi yø ts'oqui yø ja'i ya o rá 'yē Oja. Guehya yø ja'i 'bui ndap'ū bi zā yø hāi,

'nē 'dama 'dan'yo yø hyā gā nya n'na ngu n'na. ¹⁰Gá unyø 'befi yø ja'i ngue dyø mmäcja, para ngue da dānnesē Oja. 'Nē gā unyø 'befi yø ja'i ngue dī ndast'abi, ngue dī manda gā rā ximhāi”.

¹¹Mā nu mahōn'a p'uya, dá nu ngue mandøngu dyø anxē xā 'yēt'inde'ū 'dāte magoho dī mäts'ū goho 'bāp'ū ja yø ts'at'i rā nthuts'i. Pē nu'a gāngu yø anxē dá nugā, yø mahuahī ngue yø mahuahī'a gandøngu yø mahuahī yø anxē dá nugā ngue tuhū. ¹²Janjuani ngue rā ndøts'edi gā 'yēna:

—Nuna rā Dē'yo bi tho, guehna ní 'yup'ū ngue da 'yēspabi yø ja'i nā. Da manyø ja'i ngue guehna jase rá ts'edi nā, 'nē dī manda'a te gāma cosa i ja, go guehna jase rá mfadi nā. Janāngue ní 'yup'ū da hnu mansu 'nē da t'ēspi.

¹³Dá øcā p'uya ngue mandøngutho i tuhū. Gätho'a te bá sän'Oja ngue ja yø te, gā tuhū, ngup'ū mahēts'i, nguua ja rā ximhāi, ngup'ū 'bahyø ánima, ngup'ū ja yø jathe. Gā 'da gā 'yēntho:

—Nuna Oja hup'ū ja rá nthuts'i, co 'nēhra Dē'yo, guehya mā datho nne ngue da hnu mansu ya. 'Nē da hma ngue maguesē ja yø ts'edi. Guehya jatho ngue da t'ēspi hangu rā pa ya —i ēna.

¹⁴A nu'ū goho i 'bāi n'na ngu n'na yø ts'at'i rā nthuts'i, 'da gā 'yēntho:

—Xandønho ngue ngu'a dī nja —bi 'yēna.

A nuya mi 'däte magoho di mäspu hu Oja p'uya, Gä bi ndantyøhmu ngue thanne Oja nuna 'bui para zantho.

6

¹ Dá nugä rä De'yo p'uya, ngue bi xøts'a rá mudi'u yoto yø seyo. Nu'a n'na'u goho 'bäp'u ja yø ts'at'i rä nthuts'i p'uya, rä ndø ts'edi ga ya, ɛna rä ngäni p'u dá øde ngue ɛngui:

—Bí 'yɛcua, n'namhma gui hyɛti xanho —bi 'yɛngui.

² Ma nhannigä p'uya, dá nu n'na rä t'axa ndøfani. Nu'a rä tøgue, fo rá 'ye n'na rä nsa. Bi t'unna n'na rä corona. Bi ma p'uya ngue da øtra tunhni. Pɛ himbá thapi. Nuná, ndap'u bi zä ni ma bí tãhra tunhni.

³ Nu'a rä De'yo p'uya, mi xøts'a rá yoho rä seyo. Bi 'yɛngä'a rá yoho 'bäp'u ja rá ts'at'i rä nthuts'i p'uya:

—Bí 'yɛcua, n'namhma gui hyɛti xanho —bi 'yɛngui.

⁴ Ma nugä p'uya, bá ɛp'u n'na rä thenga ndøfani. Nu'a rä tøgue, bi t'unná ts'edi ngue da japi di ndunhyø ja'i 'bæcua ja rä ximhäi. N'na ngu n'na di nhyo. Bi t'unna n'na rä majuai.

⁵ Nu'a rä De'yo p'uya, mi xøts'a rá hyu rä seyo. Bi 'yɛngä'a rá hyu 'bäp'u ja rá ts'at'i rä nthuts'i p'uya:

—Bí 'yɛcua, n'namhma gui hyɛti xanho —bi 'yɛngui.

Ma nhannigä p'uya, dá nu n'na rä 'bondøfani. Nu'a rä tøgue p'uya hä n'na rä pesa.

⁶ Dá øcä p'uya ngue bá nya'a

hup'u made hapu 'bä'u goho 'bäp'u ja yø ts'at'i rä nthuts'i. Bi 'yɛna:

—Nu'a n'na kilo rä trigo, di muui'a te nthaha n'na pa rä nzäbi. Nu'a hyu kilo rä cebada, di muui'a te nthaha n'na pa rä nzäbi. Pɛ rä aceite 'nɛhra vino hinda nexrá muui'a —bi 'yɛna.

⁷ Rä De'yo p'uya, mi xøts'a rá goho rä seyo. Bi 'yɛngä'a rá goho i 'bäp'u ja rá ts'at'i rä nthuts'i p'uya:

—Bí 'yɛcua, n'namhma gui hyɛti xanho —bi 'yɛngui.

⁸ Ma nhannigä p'uya, dá nu n'na rä nduhmi ndøfani. Nu'a rä tøgue p'uya ni hu ngue rä Ndate. Nup'u ja rá xætha rä tøgue, bá 'bæfa p'u'a rä xequi 'bæhyø ánima. Guehna bi t'unná ts'edi ngue da hyo n'na cuarto yø ja'i 'bu'a nximhäi na. Da japi ngue di nhyo yø ja'i p'u ja yø tunhni di nja, da du yø ja'i ngue rä thuhu. Da du yø ja'i ngue rä guehi. Da du yø ja'i ngue da za yø zate.

⁹ Rä De'yo p'uya, mi xøts'a rá cüt'a rä seyo. Dá nugä yø te yø ánima xa tho ngue mmambrá hya Oja. Guehya hingui säya'a manj manna hya, janangue bi tho. Nuya p'uya, Gä 'bæp'u ja rä altar.

¹⁰ Yø ánima p'uya, nts'edi gá 'yɛna:

—Ague grá Hmu mä Oja'i, gue'e majuanj ngue Gä rä nho guí øt'e. 'Nɛ dí pacähe ngue di nja'a te rä hya xcá mä ngue di nja. Xiya, çastã njam'mø gui hyaspabi rä güenda ya yø ja'i 'bu'a nximhäi bi hyogähe ya? —i ɛna.

7

11 Bi t'unyø t'axca he ya yø ánima n'äst'abi, pε bi sifi ngue dī nsāyahma mīts'u ra pa. Da dø'mīts'u, asta gue'mø da zædi ngue da thopya yø cu ørpa rá 'bεfi rá Cristo, tengutho i du ya yø ánima.

12 Ra Dε'yo p'uya, mī xøts'a rá 'dato rá seyo. Dá nu ngue mathoguitho bi 'yan'ahäi. Ra hyadi bi gohi ngue rá pothi tengu rá 'bo'ulu. Ra zana bi gohi tengu rá ji ngue xa ntheni. 13 Bá høhyø sø maya bi zo häi. Guí nnu 'mø ngue huatra ndahī yø 'ya'igo, 'da guá hyømtho ngue so häi, bi njarbatho. 14 Ra c'ammahets'i p'uya, bi m'mædi tengutho 'mø m'mäni n'na xit'o ra xæcua. Yø t'øhø 'nεhyø t'uhäi ja mæde rá jathe, Gä bi damp'u ha ja. 15 Yø dæst'abi 'b'u'a nximhäi p'uya, gätho yø hmu, gätho yø mmεmmeti, gätho yø general, gätho mī'da yø ja'i ja yø ts'edi, gue'u 'buhyo hmu, gue'u hinjo'o yø hmu, Gä bi 'dagui, bi n'yamp'u ja yø 'bido. Bi yurbu ja yø hyado ja mbo rá häi. 16 Yø ja'i bi 'yεmbyø t'øhø, bi 'yεmbyø nyuni:

—Bá tähmæ ya, n'namhma guí cogbahe, hinda dīngæhe na hup'u ja rá nthuts'i. Porque rá ndussutho rá castigo da ja rá Dε'yo, hīndī nne ga thocæhe'a rá castigo'a. 17 Nuya mfadi ngue bi zøhra pa dī nja rá castigo ya. Ya hīnjonda zä da däqui te dī nja ya —i enyø ja'i.

1 Mī tho'a te dá nugä p'uya, mahøndá handī goho yø anxε 'bäi ngoho mats'at'i nximhäi, ngue samra ndahī n'na ngu n'na. Hīndī japi temä ndahī dī n'yo mæxøts'e rá häi, nī xīnga guerp'u ja rá jathe di japi dī n'yo rá ndahī. Hīndī japra ndahī ngue temä za da 'yanī. 2 Dá nugä man'na rá anxε p'uya, ngue bí 'yεp'u nī bøxyadi. Hannbabi rá seyo na majuanī ngue Oja i 'bui. Nuna rá anxε, rá ndøts'edi i matya goho yø anxε xi t'unyø ts'edi ngue da 'yøtra ndate p'u ja rá häi 'nεp'u ja rá jathe. 3 Bi 'yεmbi:

—'Yo sä temä ndate guí øthu p'u ja rá häi, nī xīnga guerp'u ja rá jathe, nī xīngyø za, 'be ga mmεpyagæhe ya yø ja'i yø mæfi Oja, da ma ma seyobi yø dε yø ja'i —bi 'yεmbi.

4 Dá øcä hangū gangū ya yø ja'i bi mε rá seyo Oja p'u ja yø dε. Nuya 'dε'ma yoho yø ts'ant'u rá Israel, nu hangū yø mēni 'bui, n'na ciento 'nε yote magoho mahuaḥī bi zædi. 5 Nuna rá Judá, nuya yø mēni bi m'mæ'a m'mæfa, bi zæ'i 'dε'mayo mahuaḥī bi ma ma seyo. Nuna rá Rubén, nuya yø mēni bi m'mæ'a m'mæfa, bi zæ'i 'dε'mayo mahuaḥī bi ma ma seyo. Nuna rá Gad, nuya yø mēni bi m'mæ'a m'mæfa, bi zæ'i 'dε'mayo mahuaḥī bi ma ma seyo. 6 Nuna rá Aser, nuya yø mēni bi m'mæ'a m'mæfa, bi zæ'i 'dε'mayo mahuaḥī bi ma ma seyo. Nuna rá Neftalí, nuya yø mēni bi m'mæ'a m'mæfa, bi zæ'i 'dε'mayo mahuaḥī bi ma

mā seyo. Nūnā rā Manasés, nūya yø mēni bī m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo mahuahī bī ma mā seyo. ⁷ Nūnā rā Simeón, nūya yø mēni bī m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo mahuahī bī ma mā seyo. Nūnā rā Levi, nūya yø mēni bī m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo mahuahī bī ma mā seyo. Nūnā rā Isacar, nūya yø mēni bī m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo mahuahī bī ma mā seyo. ⁸ Nūnā rā Zabulón, nūya yø mēni bī m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo mahuahī bī ma mā seyo. Nūnā rā José, nūya yø mēni bī m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo mahuahī bī ma mā seyo. Nūnā rā Benjamín, nūya yø mēni bī m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo mahuahī bī ma mā seyo.

-----

⁹ Mī tho'a te gā dá nugā p'uya, mahøndá nhanni, pē mandøngu dyø ja'í dá nu ngue xpí 'yēhē 'dama 'dan'yo yø hāi, ndap'u bi zā yø xēqui, ndø yap'utho yø mmēngu 'da. 'Nē 'dama 'dan'yo yø hya gā ya n'na ngu n'na. Gā 'bāp'u nī hyant'a huxrá nthuts'í ha 'bāhra Dē'yo. Pē mandøngu dyø ja'í 'bap'u, hinguí sá di 'bede. Pē gā he yø t'axca he, 'nē gā ca yø palma. ¹⁰ Gātho yø ja'í, gā mafi, pē rā ndøts'edi gā 'yēnā:

—Nūnā mā Ojahū hūhū ja rá nthuts'í ya, guehna bi yanju nā, co 'nēhra Dē'yo mā Yantehū —i ēnyø ja'í.

¹¹ Gātho yø anxē, xā 'yēt'inde ya 'dāte magoho ēt'inde ya goho 'bāhyø ts'at'í rā nthuts'í, gā bī ndantyoħmu p'uya ngue thanne Oja. ¹² I ēnā:

—Majuani ngue ngu'a bī nja ya. Pē nuyá, ma gā ja mā mmadihū Oja hangū rā pa ya. Porque nūnā guehna jatho ngue gā espahū nā. Guehna jase rá mfadi nā. Guehna mā datho ja ngue dā hnu mansu nā. 'Nē jase rá ts'edi. Nū te sānni ngue dī nja, gue'a nja'a. Dā ngut'atho.

¹³ Nū'a n'na'ū 'dāte magoho p'uya bi 'yānngui, i ēnā:

—¿Te'o ya he yø t'axca he? ¿Harū gue xpí 'yēhē? —bi 'yēngui.

¹⁴ Nugā p'uya dí embi:

—Ague grā hmu, nu'í go guí padī te'o.

Ya ēngbūya:

—Nuyū, guehyū mathoguitho xā nzā rā ndate yū. 'Nē guehyū bī menyø he, bi bo yø he conná ji rā Dē'yo. ¹⁵ Janāngue ja 'bāhnū nī hyandrā nhudi Oja ya. Rā pa rā xui thanne Oja nū hudi. Nūnā Oja ya, guehna fādi ngue hīnte dā ja. ¹⁶ A nuyá, ya hīnni mantho dī ntu manthūhū. Ya hīnni mantho dī ntūthe. Ya hīnni mantho dā zā rā n'ū'a gampa rā hyadi. ¹⁷ Porque nūnā rā Dē'yo 'bāhnū ja rá nhudi Oja ya, guehna rá mādi yø ja'í nā. 'Nē dā zixpū pōhra dehe ngue rā 'da'yo te. Nū'ū yø guidā i ja ngue xā nzonī, dā dujpabi Oja.

8

1 Nuna ra De'yo, mi xots'a ra yoto ra seyo n'youi ra sɔcua. Nup'u mahets'i comma maden'ora hinte bi 'yani. 2 Mi tho'a ra ora'a p'uya, dá nugä yoto yø anxε 'bäp'u ni hyandrá nthuts'i Oja. Nuya yø anxε bi t'unni 'da'a n'na ra corneta.

3 Hombá ep'u man'na ra anxε p'uya, bá den'na ra t'uts'i Gä ra oro. Bi m'mäp'u ja ra altar. Pε xandøngu yø bopo bi t'unni ngue da yəspa ra t'uts'i, da japra bopo p'u ja ra altar ngue ra oro. Ja n'youi p'u yø mhmat'Oja yø ja'i nuya o rá 'yε Oja. 4 Nu'a rá 'bifi ra bopo bi japra anxε p'u hu Oja p'uya, ja n'youi p'u yø mhmat'Oja yø ja'i nuya o rá 'yε Oja. 5 Ra anxε p'uya, nuna ra t'uts'i the, bi 'yatyø despi mi cəxpə ja ra altar. Bi 'yembə ja ra ximhäi p'uya. Bi nja yø ngäni, bi nja yø huεi. Bi 'yan'ahäi. Janjuani ngue ra ndihī.

6 Nuya yoto yø anxε ha 'da'a n'na yø corneta p'uya, bi nsä ngue da mixt'i.

7 Nu'a rá mædi ra anxε bi mixtrá corneta. Bi nja yø ndo. Bi nja yø sibi n'youi ra ji. Gä bi 'yembə ja ra ximhäi. Bi nzø n'na xequi ra häi p'uya, pε himbi zə hmæde bi nzø. Nup'u ja ra häi bi nzø, bi nzø yø za, bi nzø yø c'amdapo.

8 Nu'a rá yoho ra anxε p'uya, bi mixtrá corneta. Nu'a dá nugä bi t'embə ja ra jathe p'uya, tengutho n'na

ra daxant'øhø 'mø ni danzø. Nup'u ja ra jathe bi zo, bi gohi ngue ra ji ra dehe. Pε himbi zə hmæde ra jathe bi nji. 9 Nup'u ha bi nji ra dehe p'uya, Gä bi du yø zu'ε mi 'bəp'u. Yø barco mi 'yo maxøts'e ra dehe, Gä bi m'mædi.

10 Nu'a rá hyu ra anxε p'uya, bi mixtrá corneta. Bá tä'a n'na ra dasø mahets'i p'uya, bá danzø. Bi zo ra sø p'u ja yø dathe 'nεp'u pøhyø t'athe bi zo. Pε himbi zə hmæde yø dehe ja nximhäi bi zo. 11 Nuna ra dasø, ni hu ngue ra ndate gandønju. Nup'u ja yø dehe bi zo, Gä bi juhyø dehe. Mandøngu dyø ja'i bi du ngue xanju ra dehe bi zi.

12 Nu'a rá goho ra anxε p'uya, bi mixtrá corneta. Bi boca n'na parte ra hyadi, pε himbi zə hmæde ra hyadi bi boqui. Xquet'a bi boca n'na parte ra zana. 'Nε bi boca n'na parte yø sø. Nu'mø ra pa, ngoho ora m'mexui ua ja ra ximhäi. Nu'mø ra xui, ngoho ora ngue hin tema sø di nεqui.

13 Dá handä man'na ra anxε p'uya, ngue bi 'yo mahets'i. Ra ndø ts'edi ga 'yεna:

—Huεcate. Huεcate. Huεcate yø ja'i 'bə'a nximhäi 'mø bi mixtyø corneta ya mi hyu yø anxε di 'behya —bi 'yεna.

9

1 Nuna rá cut'a ra anxε p'uya, bi mixtrá corneta. Dá handä n'na ra sø bá tä mahets'i. Mi zøcua ja ra ximhäi, bi nεqui ngue ra

anxe, bi t'unna n'na ra nsogui
 ngue ra nsogui ra ots'i hinha
 ra nzequi ganhε. ² Mi xospa
 ra njo'mi ra ots'i, ba poxra
 'bifi tengutho ra 'bifi n'na ra
 orno. Nu'a ra 'bifi ba pøts'e, bi
 go'ma hai, bi 'berpabi ra thai
 ra hyadi. ³ Nup'u ja ra 'bifi
 p'uya, n'youi p'u yø mmäcja
 t'axi, so hai. Nu'u yø mmäcja
 t'axi p'uya bi t'unyø ts'edi
 ngue da za yø ja'i tengutho ga
 sate yø ixtehe ua ja ra hai. ⁴ Bi
 si p'uya ngue hinda ts'onyo
 c'amdapo ja ua ja ra hai. Ni
 xingyo za di ts'oni. Sinoque
 bi sifi ngue da za yø ja'i nuya
 hingui n'youi ra seyo Oja p'u
 ja yø dε. ⁵ Nuya yø ja'i da za, bi
 sifi ngue hinda hyo, sinoque
 ncät'a zana bi t'unna nt'edi
 ngue di sätra n'u yø ja'i. Pε
 nu'a ga n'u p'u sa, tengutho
 gan'u p'u sa ra ixtehe 'mø bi
 za ra ja'i. ⁶ Nu'u yø ja'i da
 za p'uya, da ne ngue da du
 ngue'a gan'u 'mø bi za, pε
 hinda za da du. Mada ne yø
 ja'i da du, pε hinda nthui ra
 ndate ya yø ja'i di sä ra n'u.

⁷ Nuya yø mmäcja t'axi,
 nup'u gui nequi, εna yø
 ndøfani ya xa nsä ngue da
 ma ra tunhni. Nup'u ja yø
 ya, oxä n'na ra corona ngue
 ra oro. Yø hmi p'uya, ra
 hmi ra ja'i gui nequi. ⁸ Ja yø
 xta tengutho n'na ra xisu.
 Yø ts'i p'uya, εna yø ts'i yø
 dafanzate. ⁹ Gä ra t'εgui yø
 njudi ja yø tiya. Nu'a gui hi
 yø zahua, tengutho gui hi yø
 carro 'mø jetyø ndøfani ni tih
 ngue ni ma ra tunhni. ¹⁰ Ja yø
 ts'u, tengutho yø ts'u yø ixtehe

ngue ja yø 'bite. Di sätra ndate
 yø ja'i 'mø bi mihi. Pε ncät'a
 zanatho ma t'unni ra nt'edi
 ngue da mihyø ja'i. ¹¹ Nuya
 yø mmäcja t'axi, 'buihyø hmu
 di manda, guehna n'na ra
 anxe di manda p'u ja ra ots'i
 hinha ra nzequi ganhε. Nuna
 ra anxe na, nu'a ra hya ngue
 ra ebreo gui hutu ngue ra
 Abadón. Nu ra hya ngue ra
 griego p'uya gui hutu ngue ra
 Apolión, i nne da manna ra
 hya na ngue ra Hyote.

¹² Ya ra mæditho ra ndate
 na p'uya. Pε tobe di 'berhmi
 yoho di nja.

¹³ Mi mixtrá corneta'a ra
 'dato ra anxe p'uya. Dä øde
 ngue ba nya n'na nc'ei p'u
 made ha maqui goho yø dani
 ra altar ngue ra oro, ha ni
 hyant'a Oja. ¹⁴ Nuna ba nya
 p'uya, bi zo'a ra 'dato ra anxe
 mi ha ra corneta, bi 'yεmbi:

—Damu xoqui goho yø anxe
 nthat'i p'u jonna dathe Eu-
 frates.

¹⁵ Bi ma mathøgue'u goho
 yø anxe p'uya ngue da
 hyo n'na parte yø ja'i 'b'u
 nximhai. Pε hinda za hmæde
 da hyo. Ya yø 'befitho'a, gue'a
 ba ts'ännbi ngue da 'yør'mø
 bi zonna ora, bi zonna pa,
 bi zonna jeya ngue da 'yøt'a
 te ja ngue da 'yøt'e. ¹⁶ Dä
 øcä p'uya, ngue mma hangu
 gangu yø tøgue ngue yø ts'edi
 ni n'youi'u goho yø anxe. Bi
 ma ngue yo ciento miyones
 yø ts'edi ni n'youi.

¹⁷ Guehna bi zahma dä
 naya, dä nu yø ndøfani, dä
 nu yø tøgue. Nup'u ja yø tiya
 yø tøgue, Gä ra t'εgui yø njudi.

N'youi yø cahu ngue ra theni, ra c'angui, ra c'axt'i, n'youi p'u ja yø njudi. Yø ndofani p'uya, ena yø ya yø dafanzate yø ya. Yø ne yø ndofani p'uya, pønyø sibi, pønyø 'bifi yani ngue ra asufre. ¹⁸ Bi hyo yø ja'i ya hyu yø ndate pønyø ne yø ndofani. Pe nu hangu gangu yø ja'i 'bui, himbi zu hmade bi hyo. ¹⁹ A nuya yø ndofani, n'youi ra ndate yø ne, n'youi ra ndate yø ts'u. Porque yø ts'u yø ndofani, ja yø ya ngue sate tengutho ra c'eya 'mø sa yø ja'i.

²⁰ Pe nuya yø ja'i bi bongui, ngue hin'i du ya yø ndate ya, himbi ne bi 'bätyø mmui ngue xta hyep'u yø dahmu. Sinoque bi siguetho ngue thanne yø ts'onthi. Bi siguetho thanne yø dahmu ngue ra oro, ogue ra t'axi, ogue ra bronce, ogue ra do, ogue ra za. Conque nuya yø dahmu thanne yø ja'i, hingui 'yo, hingui zø yø dä, hingui øhra hya 'mø nzohyø ja'i. ²¹ Himbi ne xta hyep'u'a te man'i n'yo yø ja'i. Bi siguetho bi nhote, bi siguetho bi n'ete, bi siguetho bi n'yots'om'mäi, bi siguetho bi mpε.

10

¹ Mandø nzaquitho man'na ra anxε dá nugä ngue bí 'yε mahεts'i bá o ra gui. Rá ya ra anxε, n'youi ra sano ngue ra 'becjuni. Rá hmi p'uya, di yoxni tengu ra hyadi. Yø gua, Gä ra sibi. ² Ca rá 'yε n'na ra súa. Nu'a rá gua ngue ra n'yεi, brá nnerbua ja ra jathe.

Nu rá gua ngue ra gaha, brá nnerbua ja ra häi. ³ Dá øde ngue ra ndøts'edi ga ya, tengu 'mø guε ra ndøzate ngue nne di mmafi, njarbatho. Mi juadi bi mmafi, yoto yø ngäni dá øde ngue bi thoni. ⁴ Mi thoni'u yoto yø ngäni bá nya p'uya, dá ne xca cuarta súa'u yø hya bi ma. Pe dá ø p'uya ngue bá nya mahεts'i Oja, bi 'yεngui:

—Nuna ra hya bi man'u yoto yø ngäni bi nya ya, 'yo gadi cuarta súa, n'namhma ngue hinda fadi hanja ra hya —bi 'yεngui.

⁵ A nuna ra anxε dá nugä ngue brá nnerbua ja ra jathe, man'na rá gua p'uya brá nnerbua ja ra häi, bi 'yεsmaya rá 'yε ngue ra n'yεi p'uya. ⁶ I exa ntestigo Oja nuna 'bui para zantho, bi hoqui te bí ja maya, bi hocra häi, bi hocra jathe, bi hoqui te gäma cosa i ja. Bi 'yεna:

—A nuyá, ya da guehra ora ja p'uya. Ya hinni mantho da thotra pa ya. ⁷ Porque nu'mø bi zonna ora da mixtrá corneta'a rá yoto ra anxε, ya bi nja gätho'a te xpá nzän'Oja di nja p'uya. Nuna rá hya Oja xa japyø pøngahya xa xi-hyø ja'i, ya Gä bi nja'a te xa hmamp'uya.

⁸ Nu'a xtadá øde ngue bá nya mahεts'i p'uya, mahømbi zoqui, bi 'yεngui:

—Ní ma ya. Dami cannbabi ra súa ca rá 'yε ra anxε brá nnerbua ja ra jathe, man'na rá gua p'uya brá nnerbua ja ra häi —bi 'yεngui.

⁹ Dá magä p'ü 'bähra anxε p'üya, ngue dá äpra sɛcua ca rá 'yε. Nuna ra anxε bi 'yεngui:

—Ja ua ra sɛcua. Damī sa. Nup'ü ja nī ne xtä n'ü ra sɛcua tengutho ra t'afi. Pε nu'mø bi zøt'a mbo nī mmäi, ya xtä nju —bi 'yεngui.

¹⁰ Dá cängä ra sɛcua mī ca rá 'yε ra anxε p'üya ngue dá sa. Nu'mø mā yafi, xan'ü tengutho ra t'afi. Pε nu'mø mā tut'i, ya mandø njutho.

¹¹ Ya bi t'εngä p'üya:

—A nuyá, nuna te ra hya ja ngue dá thogui gätho yø ja'i nuyá 'dama 'dan'yo yø hya ga ya ya, conyø dast'abi, gui mmä te ja ngue dá thohya yø ja'i ya.

11

¹ Bi n'nacä n'na ra t'o ngue ra t'eni p'üya. Bi t'εngui:

—Ga 'yo ya, damī 'yennbabi rá nija Oja, 'nε damī 'yenna altar. Damī pede hangü yø ja'i ndanne p'ü ja ra nija. ² Pε nu'a ra thinnija, 'yogui eni. Porque nu'a, gue'a di t'ünyø 'dan'yo ja'i'a. Nuyá yø 'dan'yo ja'i, guehya yote mā yoshnä dá nεpa häi rá macä danihni Oja ya. ³ Ga penhnä yoho mā m'menhni dá mangbagui mā hya, mente gue'a n'na mahuahī 'nε yociento 'nε hyate mā pa. A nuyá p'üya dá hye yø he ngue di m'ma ndümmäi —bi 'yεna.

⁴ Nuyá yonc'ei ya, guehya ga nnøpe ngue yonza yø olivo ya. 'Nε guehya ga nnøpe ngue yoho yø mfoxiyo jap'ü nī

hyant'Oja di manda nximhäi. ⁵ Nu'mø toni ja'i da ne da hyo ya yonc'ei ya, hinda zä da hyo. Porque pønna sibi yø ne, di juadi da 'yuhyø nsäiui. Janangue nu to da ne da hyo, go dá duse ra ja'i nne di nhote. ⁶ Nuyá p'üya, ja yø ts'edi ngue dá zä dá 'yøt'e ngue hīndi n'ye mente ra pa dá mambrá hya Oja. 'Nε xquet'a ja yø ts'edi ngue dá zä dá 'yøt'e ngue dá gohi di nji ra dehe. 'Nε ja yø ts'edi ngue nuua ja ra ximhäi, dá 'yøt'e ngue di nja yø ndate n'ü, hønt'a goma ora dá nepe di nja. ⁷ Nu'mø bi juahyø 'bēfi ngue dá manna hya, nu'a ra ndate zu'ε bi pøxpü ja ra ots'i hinha rá nze GUI ganhe, guehna dá 'yørpabi ra tunhni na, dá dapi 'nε dá hyo ya yonc'ei ya. ⁸ Nuyá yø ánima bi tho, nu yø do'yo bomp'ü ja yø caye ja ra danihni bi ma macuati ra pont'i ra Hmu Jesús. Nuna ra hnini na, gui nhyejpabi ra hnini Sodoma 'nε gui nhyejpabi ra häi Egipto. ⁹ Nhyü pa made bi m'momp'ü yø ánima. Himbī ma nt'ägui, porque bi hnepe ngue dá nu yø ja'i nuyá 'bui ndap'ü bi zä ngue 'dama 'dan'yo yø hya ga ya. ¹⁰ Nuyá yø ja'i 'bū'a nximhäi 'mø bi nu ngue ya xa ndü, astä øt'ango ngue di johya. Nu te tīni n'na ngu n'na di mpennbi. Porque nuna rá hya Oja mī mmambya yonc'ei bi dü, janjuani ngue mađi unnba yø mmäi yø ja'i. ¹¹ Pε nu'mø mī gua'a nhyü pa made ngue bomp'ü yø ánima,

Oja bi 'yøt'e ngue mahømbi m'mai. Nu to gā bi nu ngue ya 'bwi mahøn'a, janjuani ngue bi nsu. ¹² A nuya yonc'ei mi mmambrā hya Oja m'met'o p'uya, bi 'yøde ngue bi ts'o mahets'i, bi t'embj:

—Bí 'yehmi ua ya —t'embj.

Bi ma mahets'i p'uya, bi 'yo n'na ra gui. Nu'u yø nsuiui p'uya bi nutho ha i ma maya. ¹³ Nu'a ra ora'a p'uya, janjuani ngue bi 'yan'ahäi. Nu hangu ga ndøngu yø ngu jap'u ja ra danihni, nu'a n'na ciento yø ngu, 'det'a yø ngu bi xot'i. 'Nε yoto mahuahj nja'i bi du ngue'a i 'yan'ahäi. A nu'u yø ja'i himbi du p'uya, janjuani ngue bi nsu. Bi manyø ja'i p'uya ngue janjuani ja ra ts'edi Oja bí 'bu mahets'i.

¹⁴ Ya bi tho'a rá yoho ra ndate ya, pε mahømbá erp'a rá hyu ra ndate di nja.

-----
¹⁵ Bi mixtrá corneta'a rá yoto ra anxε p'uya. Nu'u bá nya mahets'i p'uya ra ndøts'edi ga nt'øde ra hya bi ma ngue ena:

—A nuyá, nuna Oja co 'nehra Cristo, ya da 'yuhra ts'edi ya, ngue para zantho di manda gā ra ximhäi.

¹⁶ A nu'u 'däte magoho di mäspu ja rá nhudi Oja, gā bi m'memfo häi ngue bi danne Oja. ¹⁷ Gā 'da ga 'yenthō:

—Dadi ja mammadi'ahε ya grā Hmu. Gue'e grā Oja ngue jase ni ts'edi. Gue'e gui 'buhya, 'nε ya gmi 'bwi mente yø pa xa thogui, 'nε gui sigue gui m'mai mente yø

pa di map'u. Jammadigahe ya ma Oja'i ngue ya gā d'u'mi gui manda te gā ja ya. ¹⁸ A nuya yø ja'i 'bu'a nximhäi mi mbøcue, xa mmeſtho ni hya. A nuyá, xquet'a ya bi zønna pa gui mbøcue ya. Nu yø ánima xandu, ya bi nzønna ora gui hyaspa ra güenda ya. Gui unyø nzäbi ni mefi xa mmamp'a ni hya. Gätho yø ja'i ya o ni 'yε di ngüε di nnoho, te'o ngue nnu mansu'i, gā gui unyø nzäbi. Ya bi zønna ora gui jua'u yø ja'i øtra nts'onj ua ja ra ximhäi ya, ngue'a te gāma nts'o øt'e.

¹⁹ Dá nugá p'uya ngue bi xohrá nja Oja bí ja mahets'i. Nup'u mbonnija, di nequi ngue jap'u ra huada m'mets'i ra cohi bi gohmi m'met'o Oja yø ja'i. Bi nja yø huei, janjuani di hi yø ngäni. Bi 'yan'a häi, bi nja yø ndate ndo.

12

¹ Bi nequi p'u mahets'i n'na ra hmεya ngue n'na ra xisu di mpäxa n'na ra ulu ja rá hmi tengu gui yotra hyadi. Nup'u tøgue di nequi ngue ra zana nnets'i. Rá ya p'uya, oxā n'na ra corona n'youi 'de'ma yoho yø sø. ² Nuna ra xisu p'uya, ya hā rá basi, pε mafi ngue sä ra n'u ngue ya di m'meni.

³ Mahøndá handä mahets'i p'uya, dá nu man'na ra hmεya ngue n'na ra ndate ts'ozu'ε xa ntheni, ja yoto yø ya, ja 'det'a yø dani. 'Da'a n'na ra corona oxyø ya. ⁴ Di futrá ts'u ngue bi hømyø sø bí ja maya, so ua ja ra häi. Pε himbi zε hmäde'a

gangu yø sø bá høm̄mi. Ra ndate zu'ε p'uya, bi m'mäp'u ni hyandra xisu ha rá basi. Høn̄tho di m'meni, 'bexta zaprá basi. ⁵ Nuna ra xisu mi ha ra basi, bi m'mährá ts'ant'u nuna ja ngue da zedi di manda ua ja ra ximhäi. Pe nuna ra ts'ant'u bi zixpu bí 'b̄u Oja ngue 'dap'u dan̄i mmih̄mi. ⁶ Nuna ra xisu bi 'dagui, i map'u bí ja ra dapo, ya xi zännbabi Oja n'na ra xequi di m'mai. Ja di t'unn̄bu te da zi mente n'na mahuah̄i 'nε yociento 'nε hyate ma pa.

⁷ Mi tho'a p'uya, bi nja n'na ra datun̄ni p'u mah̄ets'i. Bi 'yøtra tun̄ni'a rá hm̄u yø anxε ni hu ngue ra Miguel. Bi mfäxui mi'da yø anxε di manda. Bi ndun̄hui na ra ndate zu'ε, 'nε xquet'a bi mfäxui yø anxε na p'uya. ⁸ Pe nuna ra ndate zu'ε, bí 'b̄ehra tun̄ni p'u mah̄ets'i. Ya h̄in'ȳu ha di m'mai. ⁹ Nuna ra ndate zu'ε bá t'engua ja ra ximhäi, gä bá n'yoi yø anxε di manda. Nuna, guehna ra nyogui c'eya ni hu ngue ra zithu 'nε ra Satanás. Guehna hätyø ja'i 'b̄ui gä rá ngun̄i nximhäi naya.

¹⁰ Mah̄ondá øde ngue bá nya maya man'na, pe ra ndøts'edi gä 'yena:

—Ya bi zønna ora da yan'Oja yø ja'i ya. Oja ya udi ngue ja rá ts'edi, da guehra Cristo ya udi ngue ja rá ts'edi. Porque nuna ra pa ra xui ma di yahma cuh̄u p'u ha 'b̄u Oja, ya bá thøn'athi naya. ¹¹ Guehya ma cuh̄u bi dapra zithu ya, porque nu'a i du

ra De'yo, ja rá ts'edi ngue bi hojpa yø ts'oqui. Guehya himbi zu bi ma ngue εc'ei ra De'yo ya. Himbi zu bi man̄na hya, madague'a bi tho. ¹² Bí ja ra johya mah̄ets'i. Di johya to gä bí 'b̄up'u. Pe huεcate yø ja'i 'b̄up'u ja ra häi, da gue'u 'b̄up'u ja ra jathe, huεcate. Porque nup'u ja ra ximhäi ya, ja 'b̄up'u ra zithu. Janjuani ngue mbøcue ya, porque padi ngue ya m̄its'u dra pa da thaspa ra güenda —bi 'yena.

¹³ Nuna ra ndate zu'ε 'mø mambá t'engua ja ra ximhäi, bi hyoni ha 'b̄ehra xisu nuna xi m'mährá ts'ant'u, porque sai. ¹⁴ Pe nuna ra xisu, Oja bi japi ngue bi nja yø zahua tengutho n'na ra pents'u, ngue bi zä bi 'dagui. Bi zop'u ra ndate zu'ε, bi map'u ja n'na ra dapo xi zännba Oja ngue di m'mai. Nup'u ja ra xequi bi zoni, ja bi t'unn̄bu te bi zi mente nhyu jeya made. ¹⁵ Nu'a ra ndate zu'ε, bi bønna dehe p'u ja rá ne, bi gohi ngue ra ndate dehe. Bi nepe ngue xta nduxra xisu 'mø xtí nth̄ui. ¹⁶ Pe ra xisu, bi mäxra häi ngue bi dutra dehe bá pømp'u ja rá ne ra ndate zu'ε. ¹⁷ Janangue nuna ra ndate zu'ε mathoguitho bi mbøcue ngue s̄hna ra xisu himbi zedi. Bi ma p'uya ngue bi 'yørpabi ra tun̄ni'u yø basi ra xisu. Nuyá, guehya yø ja'i øt'e te di manda Oja ya, hingui nne da hye'a ra hya bi zohra Jesucristo.

13

¹ Dá m'mäcä p'ua ja ra nenga jathe p'uya. Dá handi ngue bá pøxma xøts'e ra dehe man'na ra ndate ts'ozu'ε ja yoto yø ya, ja 'dεt'a yø danj, 'da'a n'na ra corona oxyø danj. Yø ya p'uya, nt'ot'i p'ua yø thuhu ngue hingui nnu manho Oja. ² Nunā ra ndate ts'ozu'ε, di nεquj tengu ra tigre. Ja yø gua tengutho yø gua ra oso. Rá ne p'uya, tengutho rá ne ra dafanzate. Nunā man'na ra ts'ozu'ε ngue rá thenj p'uya, guehna ra zithu na, bi japi bi nja rá ts'edi na ra ndate ts'ozu'ε bá pøxpua ja ra jathe. Bi unná nthuts'i ngue da mi, di manda'u to di manda ra zithu. ³ Nunā ra ts'ozu'ε p'uya, di nεquj ngue xí ts'ennbabj n'na rá ya, ya ja ngue da du. Pε bi zä rá ts'et'i mij. Mi nu yø ja'i ngue bi zä rá ts'et'i, bi nsu gátho yø ja'i 'bui rá ngunj nximhäi p'uya, ya i mähä yø ja'i na ra ndate zu'ε p'uya. ⁴ Bi danne yø ja'i ra zithu p'uya, porque bi bahyø ja'i ngue gue'a ra zithu xí unna ts'edi ra ndate ts'ozu'ε. 'Nεsε'a ra ndate ts'ozu'ε bi danne yø ja'i p'uya. I εnyø ja'i:

—¿Hapua gue 'buhman'na ngue tate tengu na ra ndate zu'ε? ¿Te'o da bønij ngue da zä di ndunhui na? —εnyø ja'i.

⁵ Bi t'unná ts'edi na ra ndate ts'ozu'ε p'uya ngue bi xohrá ne, bi nya. Bi manyø hya ngue di 'yεts'i, 'nε bi manyø hya ngue nnømman'u Oja. 'Nε yote ma yoshna bi ts'ännbj ngue di nja rá ts'edi.

⁶ Bi nømman'u Oja p'uya. Bí

nømman'ubi rá thuhu. Bi nømman'ubi rá nija Oja, co gátho'u bí 'bu mahεts'i bi nømman'u. ⁷ Bi t'unná nt'εdi p'uya ngue da 'yørpabi ra tunhni yø ja'i ya o rá 'yε Oja, 'nε da dapi. 'Nε bi t'unná nt'εdi ngue di manda gátho yø ja'i 'bui ndap'u bi zä yø häi, ngue 'dama 'dan'yo yø hya ga ya. ⁸ Nunā ra ndate ts'ozu'ε p'uya, gátho yø ja'i 'bui rá ngunj nximhäi, gä bi danne. Guehya yø ja'i hinga nt'ot'ibi yø thuhu p'ua ja ra libro ca ra Dε'yo nunā bi tho. Nunā ra libro na, hante di nhohra ximhäi ya bá nt'ot'ibi yø thuhu te'o gátho ja ngue di nthui ra 'da'yo te.

⁹ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhya yø hya ja ua. ¹⁰ Nu ra ja'i sixrá mmic'εiui ngue da got'i, xquet'a 'nεsε ra gote da jot'i. Nu ra ja'i da hyo rá mmic'εiui conna juai, xquet'a ra hyote jatho ngue di du conna juai. Janangue nuya yø ja'i ya o rá 'yε Oja, jatho ngue da zeti hangu ra n'ua ja ngue da thogui, 'nε da 'yεc'εi xanho ngue di nja'a te ra hya bi man'Oja ngue di nja.

¹¹ Mahøndá nugä man'na ra ts'ozu'ε p'uya ngue bá pøxma xøts'e ra häi. Nunā p'uya, ja yoho yø danj tengutho ra Dε'yo. A nu'mø mij nya, bi nya tengutho ga ya ra zithu nunā ra thenga zu'ε. ¹² Nu'a te gä rá ts'edi mij ja m'mεt'o na ra ndate ts'ozu'ε rá madi, gue'a rá ts'edi bi japi bi nja'a, i nnutho te gä bi 'yøt'e. Nunā rá yoho ra ts'ozu'ε bá pøxpua ja ra häi, bi japyø ja'i 'bua

nximhäi ngue da danne na ra ndate ts'ozu'ε xpí bōxpα ja ra dehe, nuna xi zä rá ts'et'i m'met'o. ¹³ Nuna rá yoho ra ndate ts'ozu'ε p'uya bi 'yøtyø milagro, yø hmi yø dä yø ja'i asta øt'e ngue bi tähyø sibi mahεts'i, so ua ja ra ximhäi. ¹⁴ Bi t'unná ts'edi ngue da 'yøtyø milagro mente n'youi na rá mmits'o zu'εui rá mædi. Bi nepe ngue gue'a di hyätyø ja'i 'bæ'a nximhäi ngue di mähä. Bi xihyø ja'i p'uya ngue bi hoca n'na ra dahmu di nequi tengutho rá hmi na ra ndate ts'ozu'ε xi ts'enñi conna juai 'ne xi zä rá ts'et'i. ¹⁵ Mi hocra dahmu yø ja'i p'uya, nu'a rá yoho ra ndate ts'ozu'ε xpí bōxα häi, bi t'unná ts'edi ngue bi japi bi nja rá te ra dahmu ngue di nya. 'Ne di manda na ra dahmu, ngue da tho'æ yø ja'i hinda ne da danne. ¹⁶ Nuna rá ts'ozu'ε p'uya, bi ja ts'edi ngue gätho yø ja'i da ma mamarcabi yø 'ye ngue yø n'yei ogue yø dε. Gä bi ma mamarca yø ja'i, dingüε dinnoho, yø mmεmmeti, yø hyoya, gue'u 'bæhyø hmu, gue'u hinjo'o yø hmu, Gä bi ma mamarca. ¹⁷ Ya hinjonda zä da dai 'ne hinjonda zä da mä ngue'mø hingui n'youi ra marca ngue rá thuhu ra ndate ts'ozu'ε, ogue gue'u hangu yø número n'youi rá thuhu. ¹⁸ I nne ngue di n'yomfεñi xanho ra ja'i, para ngue da dinya yø hya ja ua. Da zännbi hangu yø número pøts'e ngue n'youi rá thuhu ra ndate ts'ozu'ε. Gue'a ra número n'youi rá thuhu

ra ja'i'a. Nuna rá número na, guehna ngue 'dato ciento 'ne hyate ma'dato.

14

¹ Ma nhannigä mahøn'a p'uya, dá nugä ra De'yo 'bäp'æ ja ra nyunñi Siön. 'Dap'æ 'bæhmi'æ n'na ciento 'ne yote magoho mahuahñi nja'i. Guehya nt'ot'ibi rá thuhu ra De'yo p'æ ja yø dε ya, conná thuhu rá Papá. ² Mahøndá øcä mi'da yø hya bí ja mahεts'i. Pe ra ndøts'edi ga nt'øde yø hya. Nup'æ dá øde ngue gui hi yø hya, tengutho gui hi yø dehe, ogue tengutho p'æ gui thonñi ra ngäñi p'æ dá øde. Yø me'bida ngue yø arpa p'uya xandøngu dá øde. ³ Guehya tuta n'na ra 'da'yo thuhu p'æ ni hyandrá nhudi Oja ya, hapæ huyha 'däte magoho di mäspæ hu Oja, hapæ 'bæ'æ goho 'bäp'æ ja yø ts'at'i ra nthuts'i. Nuna ra thuhu tuti, hinjongui padñi tema thuhu, sinoque pæ'æ n'na ciento 'ne yote magoho mahuahñi, guehya yø ja'i bi nyanyø te ua ja ra ximhäi ya. ⁴ Guehya yø ja'i hinha ga hye Oja, bi nsupi hangu ra pa. 'Ne n'youi ra De'yo hapæ ni ma. Guehya yø ja'i rá mæditho bi ma mapøhø p'æ 'bæhyø ja'i nximhäi ya, para ngue da zo rá 'ye Oja co 'nehra De'yo da zo rá 'ye. ⁵ Guehya yø ja'i hinjam'mø bi manna fεhñi ya. Nuna Oja, hin tema nts'o bi dinnbi ngue di zæi.

⁶ Dá handä man'na ra anxε bí 'yo maya p'uya. I mmanña hoga 'da'yo hya nuna ja rá ts'edi para zantho. Bi xihra hya yø ja'i 'bui gä rá ngunī nximhäi, nuya yø ja'i 'dama 'dan'yo yø hya ga ya. ⁷ Pε ra ndøts'edi ga nt'øde ra hya bi ma, bi 'yεmbyø ja'i:

—Damī suhū Oja. Damī 'yεspahū, porque nuna Oja, ya bi zønna ora da hyaspa ra güenda yø ja'i ya. Damī thannehū na Oja bi hoqui te gä bí ja maya, 'nε bi hoqui te jaua ja ra häi. 'Nε bi hoqui te gä jap'ū ja ra jathe. 'Nε bi xityø dehe hapū gä pøhø —bi 'yεmbyø ja'i.

⁸ Mahømbá εrpøtho man'na ra anxε p'uya. Bi 'yεna:

—Bi guadi. Bi guahra danihni Babilonia. Porque guehya yø ja'i Babilonia bi gøtra 'yu na ra nts'o øtyø ja'i 'bua nximhäi. I tenthø'a te ra nts'o øtyø ja'i Babilonia.

⁹ Nuna rá hyu ra anxε bá nya maya p'uya, ra ndøts'edi ga 'yεna:

—Nu to gä thanne ra ndate ts'ozu'ε 'nε thannebi rá dahmu, ogue di n'unī da ma mamarcabi rá dε ogue rá 'yε, ¹⁰ guehya yø ja'i di nthēui ra castigo xa nzän'Oja ya. Porque nuya yø ja'i su Oja, ya xa nzänni ngue di sätra ndate p'ū ja ra sibi di danzø connā asufre. Da nudyo anxε Oja, da guehra Dε'yo da nutho te da thohya yø ja'i ya. ¹¹ Nu'a ra 'bifi da pøxpū ha da zä ra ndate yø ja'i, para zantho di nja ra 'bifi. Ra pa ra xui da zä ra ndate to thanne ra

ndate ts'ozu'ε ogue thannebi rá dahmu, ogue ma marca ra ja'i connā thuhu ra ndate zu'ε. ¹² Janangue nuya yø ja'i ya o rá 'yε Oja, jatho ngue da zeti hangu ra n'ū ja ngue da thogui. Da 'yøt'e te di manda Oja, 'nε 'yo di hε'a ga 'yεc'ei ra Jesús.

¹³ Dá øcä man'na bá nya mahεts'i p'uya, bi 'yεngui:

—Damī cuarta sacua ya yø hya jaua ya. Rá mmēnthi di nthēui yø 'yεc'ei di du'a ngue ørpa rá 'bēfi ra Jesús. Porque guehna ra hya mmanña Espiritu Santo na ngue εna: “Ya bi zεp'ua te gä ra n'ū xa thogui. Nu'a rá 'bēfi Oja xa 'yørpe, bí ja rá njut'i p'ū mahεts'i”.

-----
¹⁴ Mahøndá handä maya p'uya, dá nu n'na ra t'axca gui, huxpū n'na nc'ei, oxrá ya n'na ra corona ngue ra oro. I ha rá t'exū hēt'i xandønho. ¹⁵ Nup'ū ja ra nija bí ja mahεts'i p'uya, bá pømp'ū n'na ra anxε ngue ra ndøts'edi ga mmat'a huxma xøts'e ra gui. Bi 'yεmbi:

—Ya bi yaxyo hmudä ja gä ra ximhäi. Ya bi zønna ora gui hyets'i —bi 'yεmbi.

¹⁶ Nuna huxpū ja ra gui p'uya, bi hyεxyø hmudä mi jap'ū ja ra häi. Gä bi pēti.

¹⁷ Bá pøm man'na ra anxε p'ū bí ja ra nija mahεts'i p'uya. Bá hya man'na ra t'exū ngue hēt'i xandønho. ¹⁸ Nup'ū ja ra altar, bá nεxpū man'na ra anxε ngue ja rá ts'edi ngue da ja ra sibi. Ra ndøts'edi ga

mmat'a hā rā t'exu p'uya, bi 'yēmbi:

—Ya bi yaxyo uva jap'u ja rā ximhāi. Dami hyequi —bi 'yēmbi.

¹⁹ Nuna rā anxε ts'o p'uya, bi hyecyo uva mī jap'u ja rā ximhāi, gā bi peti. N'narbu bi gatyō uva ngue dā the'mi. Nuna rā hyā nā p'uya, i nne dā mā ngue rā ndate castigo dā ja Oja. ²⁰ Nu'u yō uva bi ma nthē'mi p'u maxōts'e rā danihni. Nup'u bi ma nthē'mi yō uva, nu'a rá ngui bi bōni, gā rā ji. Nu'a gā 'yensyo ya yō ndofani 'mō njumbi rá freno, nup'u ha pōxrā ne, gue'a ganhε rā ji'a. Nu'a ganzant'i p'u ha ja yō ji, bi ma astā hyu ciento kilómetro.

15

¹ Dá handā mahets'i man'na rā hmeya ngue mathoguiho rā ndussutho. Dá nu yoto yō anxε. N'na ngu n'na ya yō anxε, i hā rā n'u ja ngue dā ja. Nu'mō bi nja ya yoto yō ndate n'u, ya bi nja gātho'a te rā castigo ja ngue dā ja Oja p'uya.

² Dá nugā n'na rā xequi ngue titho, tengutho rā jathe p'u guí nequi, di nequi tengutho rā xito 'mō brá o rā sibi mbo. Ja tōp'u gātho ya yō ja'i xi dapra ndate ts'ozu'ε p'uya, ngue himbi ne bi dannebi rá dahmu. 'Nε himbi ne yō ja'i xtā mma mamarca conā número n'youi rá thuhū rā ndate ts'ozu'ε. Gā hā yō 'bida xi un'Oja. ³ I tūtra thuhū mī

tūtra Moisés rá mefi Oja. Guehna rā thuhū turpabi rā Dε'yo p'u ha 'bāi. I ēna:

—Mathoguiho mazihotho te guí øt'e grā Hmu, mā Oja'i. I jase ni ts'edi. Majuanī ngue gā xanho te guí øt'e. Grā dast'abi ngue yō ja'i 'bui rá ngūni nximhāi. ⁴ ¿Te'o dā bōnya grā Hmu ngue dā 'yēna hinda nu mansu'i? ¿Te'o dā bōni ngue dā 'yēna hinda zā dā 'yets'a'i? Porque hōn'atho'i ngue gā rā nho guí øt'e. A nuyá, dā εhε gātho yō ja'i 'b'u'a nximhāi ya ngue dā danne'i. Porque ya bi nu yō ja'i te guí øt'e, gā gue'a ní 'yup'u guí øt'e —bi 'yēna.

⁵ Mī tho'a p'uya, dá nugā ngue bi xohra nija bí ja mahets'i. Nup'u mbonnija, ja dá nugā p'u rā xequi mathoguiho xā ndaxqui, ja m'mets'i p'u yō xindo nt'ot'i rá ley Oja. ⁶ Nup'u ja rā nija p'uya, bá pōmp'u yoto yō anxε ya xtā nu m'met'o ngue bá hyā rā ndate n'u ja ngue dā ja. Gā di t'axca he, 'nε gā di ngūtra oro yō tiya. ⁷ Nu'a n'na 'bāp'u ja rá nhudi Oja p'uya, bi unni 'da'a n'na rā mohi ngue rā oro'u yoto yō anxε. Nup'u ja yō mohi bi unni, ja yup'u rā ndate castigo dā ja Oja nuna 'bui para zantho. ⁸ Nup'u mbonnija p'uya, yup'u rā 'bifi n'youi rá ts'edi Oja maguese. Pε hinjongui sā dā yat'ambo nnija. Dā zā, pε astā gue'mō gā bi nja'u yoto yō ndate n'u ja ngue dā ja ya yoto yō anxε.

16

¹ Mahøndá øcä man'na ra hya bá nya p'u ja ra nija mahęts'i p'uya. Pe ra ndøts'edi ga xi'u yoto yø anxε, bi 'yεmbi:

—Ní mähä ya. Nu'u yoto yø mohi guí theu ngue n'youi ra castigo da ja Oja, dami 'yømmi p'u ja ra ximhäi ya —bi 'yεmbi.

² Nu'a rá mudi ra anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja ra häi. A nuya gätho yø ja'i mi n'youi rá marca ra ndate ts'ozu'ε p'uya, 'nε xi dannebi rá dahmu, bi nja yø ndate sasi ngue mandø n'utho.

³ Rá yoho ra anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja ra jathe. Ra dehe p'uya bi gohi ngue ra ji, εna bi ts'enna ánima. Gätho'u mi ja yø te p'u ja ra jathe, gä bi du.

⁴ Rá hyu ra anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja yø dathe, gätho p'u ha pøhyø dehe. A nuyá, gätho yø dehe, gä bi gohi ngue ra ji. ⁵ Dá øde ngue bá nya ra anxε nu'a bi ts'onyo dehe, bi 'yεna:

—Nu'i grá Hmu ma Oja'i, gue'e guí 'buhya. Mente yø pa xa thogui xcá m'mui. Pe gä ra nho gni 'bui. A nuyá, nu'a ra castigo guí øtya, ya ni 'yup'u'a ya. ⁶ Porque nuya gadi japra castigo ya, guehya bi hyo yø ja'i o ni 'ye ya, 'nεhyø pøngahya xa mmamp'a'i ni hya, gä xa hyo. Janangue guí unyø njut'i ya, gá japi ngue bi zi ra dehe bi ni.

⁷ Dá øcä mahøn'a p'uya ngue bá nya man'na p'u ja ra altar. Bi 'yεna:

—Nu'i grá Hmu ma Oja'i, gue'e majuaní ngue jase ni ts'edi. Nu'a te ra castigo guí øtya, ya ni 'yup'u'a ya —bi 'yεna.

⁸ Rá goho ra anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja ra hyadi. Ra hyadi p'uya man'na mandø mpatho. Mathoguitho uhyø ja'i'a ga ndømpa.

⁹ Mathoguitho bi nzø yø ja'i ngue'a te ga ndømpa ra hyadi. Pe hingui nne yø ja'i di 'bätyø mmui ngue di n'uni da 'yεspabi Oja. Sinoque man'na nnømmān'u na Oja ja rá ts'edi ngue bí pennbabi ra n'u thogui.

¹⁰ Rá cut'a ra anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yønnbabi p'u ja rá nthuts'i ra ndate ts'ozu'ε. Nup'u ha gä di manda na p'uya, gä bi gohi ngue ra 'bexui. Asta sa yø jani yø ja'i ngue sä ra ndate. ¹¹ Pe madague'a bi zä ra ndate yø ja'i ngue yø ndate sasi, himbi ne xti 'bätyø mmui ngue xta hyep'u ra nts'o ga 'yo. Sinoque εna man'na bi nømmān'u na Oja bi 'buh mahęts'i.

¹² Rá 'dato ra anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja ra dathe Eufates. Ra dathe p'uya bi 'yot'i, para ngue da zä da tho'u yø ts'edi yø dast'abi mambá ep'u, ni 'yεp'u ni bøxyadi.

¹³ Dá nugä p'u ja rá ne ra ndate ts'ozu'ε xa ntheni, 'nεp'u ja rá ne'a rá mmits'o zu'εui, 'nεp'u ja rá ne'a ra fehni pøngahya, 'da'a n'na ra ts'onthi bá pømp'u ja yø ne, di nεqui tengutho ra 'ue.

14 Guehya yø ts'onthi da zä da 'yøtyø milagro. Bi bønī ngue dī peti gätho yø dast'abi 'bua nximhäi. Nu'mø rä pa da ep'u na Oja jase rä ts'edi ngue da hyaspa rä güenda gätho yø ja'i, guehya da nangui ngue da 'yörpabi rä datunhni Oja ya.

15 Gätho ya yø ja'i øhya yø hya nt'ot'i ua, dami 'yøhm xanho na rä hya mmanäa Cristo, bi 'yena:

—Nu rä pa ga ma ehε, n'na zihmantho ga søhø, tengutho 'mø ha bi zønna bε, hingui fadi tema pa da zøhø, di njarbatho. Pε rä mmenthi di nthēui to hingui aha, i fährä t'axca he n'namhma ngue hīndi n'yo mangøtho, 'nε hīnda mēsrä sä ngue da hīn'ya rä t'axca he da hye —i ena.

16 Nu'u yø dast'abi bá ts'i p'uya, bi mpeti p'u ja rä xequi gui hutyø ja'i ga ya rä hya ngue rä ebreo, ngue rä Armagedón.

17 Rá yoto rä anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja rä ndahi. Nu'a rä nija bi ja mahets'i ha ja rä nhudi Oja, ja bá nya p'u man'na, pε rä ndøts'edi ga 'yena:

—Ja bi zep'u'a te ja ngue di nja ya —bi 'yena.

18 Bi nja yø huēi p'uya, bi nja yø ngāni. Janjuani ngue rä ndihī. Bi 'yan'ahāi, mathoguitho rä ndøts'edi i 'yāni. Mente yø pa xa m'mahyø ja'i ua ja rä ximhäi, hīnjam'mø xi nja'a te bi nja. 19 Nuna rä danihni Babilonia,

hyu xequi bi bønī ngue bi t'i'ahāi. A nuya gätho yø hnini ja rä ngāni nximhäi, gā bi xot'i. Oja bi unnā njut'i'a rä hnini Babilonia, bi mennabi rä castigo ngue sūi. 20 Gätho yø t'uhāi ja made yø jathe, 'nε yø t'øhø, ya hīnha mambi nεqui. 21 Bi zoxyø ja'i yø ndate ndo bi nja. Pε mandø nnohotho, yote kilo ganhyu n'na rä ndo. Pε yø ja'i p'uya, nu'a ga nzä rä ndate ngue yø ndo bi nja, ena gue gue'a man'na ga nnømman'u Oja'a.

17

1 Bá ε'a n'na'u yoto yø anxε mi the yø mohi p'uya. Bi 'yengui:

—Bī 'yεcua ya. Ga ut'a'i rä castigo da thohna xisu mathoguitho rä 'yots'om'mäi, huxmä xøts'e rä jathe. 2 Yø dast'abi 'bui gā rä ngāni nximhäi, gā xa n'yots'om'mäiui na rä xisu na. Da guehyø ja'i 'bui gā rä ngāni rä ximhäi, gā xa itibi ngue di sitra sei ngue rá 'yots'om'mäi —bi 'yengui.

3 Rā Espiritu Santo bi pärcā mā nthandi. Rā anxε bi zixcagui p'u bí ja rä dapo. Ja dá nugā p'u n'na rä xisu huxmä xøts'e rä ndate ts'ozu'ε xantheni, xpī bøxpū ja rä dehe. Nup'u ja rá do'yo na rä ts'ozu'ε p'uya, mā zinni p'u yø thuhu nu'u mma ngue hingui nnu manho Oja. Nuna rä ts'ozu'ε ja yoto yø ya 'nε ja 'det'a yø dani. 4 Nuna rä xisu p'uya, rä 'bojəpoi rá he connā theni. N'youi yø dōni

ngue rā oro rá he, n'youi yø ts'udo mazihotho gui nēqui, n'youi yø do nī hū ngue rā perla. I the n'na rā mohi ngue rā oro. Nu'a te gā rá nts'o xā 'yøt'e, gue'a pop'u ja rá mohi'a, porque ja rá ts'oqui nā rā xisu ngue rā 'yots'om'māi. ⁵ Nt'ot'i n'na rā thūhū p'u ja rá dē rā xisu ngue hīngui fadi te gā mbōni. Pē nu'a gā mbōnna rā hya nā ngue enā: “Nūnā rā danihni Babilonia, guehna rā mamá nā ngue gātho yø 'yots'om'māi 'bū'a nximhāi, 'nē'a te gāma nts'o i ja”. ⁶ Nūnā rā xisu, dā nu ngue iti. Porque xā nzipyø ji ya yø ja'i Oja xā thopi ngue hīngui nsāya mma hanja nā rā Jesús. A nugā p'uya dadi 'yøtho hanja te dá nu. ⁷ Ra anxē p'uya bi 'yēngui:

—¿Hanja ngue gadi 'yøtho? Nugā gā xi'i te gā mbōn'a te gā nu ya, ngue rā xisu, huxrá xūtha rā ndate ts'ozu'ē, nūnā ja yoto yø ya, 'nē ja 'det'a yø danī. ⁸ Nūnā rā ndate ts'ozu'ē gā nu ya, guehna ya fadi ngue mī'bū'a m'met'o naya, 'nē nūya hīnha madi nēqui ngue di 'būhya. Pē hōnda pōxpū ja rā ots'i hīnha rá nzequi ganhē. Rā nzequi p'uya da ma rā castigo. Astā gue'mō mambá fū'a nximhāi, ya bá nt'ot'i p'u ja rā libro yø thūhū ya yø ja'i ja ngue di nthēui rā 'da'yo te. Pē nūya yø ja'i hīnga nt'ot'ibi yø thūhū p'u ja rā libro, nu'mø bi nu ngue di 'būi mahōn'a rā ndate ts'ozu'ē, dadi 'yøtho.

⁹ Nūya yø hya jaua, i nne ngue dā danī xānho rá

n'yomfeni rā ja'i, para ngue dā dinī xānho hanja rā hya. Nūya yoto yø ya rā ndate ts'ozu'ē, guehya gā mbōni ngue yoto yø nyūni nnōpa nthuts'i rā xisu ya. ¹⁰ 'Nē xquet'a nūya yoto yø ya i ja, gā mbōni ngue yoto yø dast'abi. Ya bi dū'u cut'a yø dast'abi. A nu'a n'na'u p'uya, i nts'ut'abitho ya. A nu man'na p'uya, tobe hīndi bēntrá cargo. Pē nu'mø ya bi mī ngue di bēntrá cargo, hīnga ya'atho di nts'ut'abi. ¹¹ Nūnā rā ndate ts'ozu'ē mī fadi ngue mī 'bū'a m'met'o, 'nē hīnha madi nēqui ngue di 'būhya, guehna rá hyato rā dast'abi di m'mahna. Mayø n'youi'u yoto yø dast'abi m'met'o. Rá nzequi ya, ya da ma rā castigo.

¹² A nu'u 'det'a yø danī gā nurpi, gue'u gā mbōni ngue 'det'a yø dast'abi'u. A nūyá, tobe hīndi bēntyø cargo ngue di ndast'abi ya, pē nu'mø ya bi bēntyø cargo ngue di ndast'abi, 'da di ndast'abiui nā rā ndate ts'ozu'ē p'uya. Pē hōnda n'na ora di ndast'abi. ¹³ Nūya 'det'a yø dast'abi 'da'igu da mā. Di nhēcahya, ngue nu te da manna rā ndate ts'ozu'ē, gue'a dā 'yøt'a. ¹⁴ Guehya dā 'yōrpa rā tūnhni rā De'yo ya. Pē rā De'yo di ntatetho, porque guehna rā Hmū nā ngue yø hmū. Guehna rā dast'abi nā ngue yø dast'abi. A nūya yø ja'i hīnha nī hēhřa De'yo p'uya, ya yø n'yohū, porque guehya yø thanhni Oja ya. Janāngue bi zōnhni ngue dā 'yēc'ei rā

De'yo.

¹⁵ Ra anxε p'uya mahømbi 'yεngui:

—Nuna ra jathe gá nu ngue huxra xisu ngue ra 'yots'om'mäi ya, ga mbøni ngue guehya yø nación i ja gä ra ximhäi ya. Guehya yø ja'i 'bup'u ja yø hnini, 'dama 'dan'yo yø hya ga ya ya. ¹⁶ Nu'u 'det'a yø daní gá nupabi ra ndate ts'ozu'ε, guehya da nu man'u'a ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi ya. Guehya di sätra n'u ra xisu, asta da møjpa ra xisu ngue da za. Nu te di pongui da 'yudi. ¹⁷ Nuya 'det'a yø dast'abi bi nhεcahya ngue 'da'igu da 'yøt'e. Di n'uni ngue ra ts'ozu'ε bi unyø ts'edi, ya gá 'yørpa Oja'a ngue ngu'a da 'yøt'e n'namhma ngue di nja'a te xpa nzän'Oja ngue di nja. ¹⁸ Nuna ra xisu gá nu p'uya, gá mbøni ngue guehna ra danihni di manda gätho yø dast'abi 'bu'a nximhäi na.

18

¹ Mi tho'a te dá nugä p'uya, mahøndá nugä man'na ra anxε bí 'yε mahεts'i. Di nεqui ngue xandø nzaqui, asta gä ra ximhäi di yot'a te gui yoxni. ² Pε ra ndøts'edi ga mafi, i εna: —Bi guadi. Bi guahra danihni Babilonia. Bi gohi ngue yø ngu yø ts'onthi ya. Ja bi 'yørbu yø 'bafi yø ts'int's'u xandønts'o. ³ Porque gätho yø ja'i 'bu'a nximhäi xa itibi ra vino jap'u ngue'a rá 'yots'om'mäi ga 'yo. Nu'u yø dast'abi 'bui rá nguni

nximhäi, gä yø 'yots'om'mäi, porque øt'e tengutho mi øtya yø ja'i mi 'bup'u ja ra hnini. Gätho yø pøhø 'bu'a nximhäi, gätho xa mmεmmeti ngue mathoguitho maní anyø mεnyu ya yø ja'i ya.

⁴ Dá øcä man'na ra hya bí 'yε mahεts'i p'uya, bi 'yεna:

—Ague ma ja'i'ahu, dami pømhmu p'u ja ra danihni. 'Yogui øthua ra ts'oqui øtyø mmεngu p'u, n'namhma ngue hingui thohma'a ra castigo da tho'u. ⁵ Porque nuya yø ts'oqui øt'e, xøgue ja di fixta p'u, i søni asta mahεts'i. Nuna Oja p'uya, ya hingui hät'i da zeti hangu ra nts'o øtyø ja'i.

⁶ Bi sihyø anxε p'uya, bi t'εmbi:

—Dami jahu ra castigo ya. Nu te xa 'yørpabi yø ja'i xa'ani, ndoble ra n'ani gui japhu ya. Nu'a te ga nzaqui ra vino xa unyø ja'i ngue xa nzi ya, ndoble drá nzaqui ra vino gui unhnu da zi ya. ⁷ Mathoguitho xanja mpähä yø ja'i, xa 'yεts'i ngue mi ja yø mεnyu. Gue'a mathoguitho ra n'u gui säthua ya. Porque mi εmp'u ja yø mmäi: “εntho di ndast'abihu ua dí 'buhmu, hinte dadi 'behmu, 'nε hinjam'mø da 'yεhra pa ga nnuhu ra dummi”, mi εna. ⁸ Janangue nuyá, n'na patho di nja ra ndate da thohya. Di nzeni, di ntu manthuhu, da du yø ja'i, di nzø ra hnini. Porque jase rá ts'edi na ra Hmu Oja, ngue da japa castigo na ra hnini na.

⁹ Nu'u yø dast'abi 'bu'a nximhäi ngue 'da'igu xa 'yøt'ui ngue 'yots'om'mäi 'nε xa 'yεts'i ngue ja yø mεnyu, guehya di nya dummäi ya, 'nε di nzom'mø bi nu bi nangra 'bifi ngue di nzø ra hnini. ¹⁰ Yap'utho da 'bähyø ja'i ngue da hyandi te di nja. Porque da zu yø ja'i'a ra castigo di nja. Da 'yembra hnini p'uya: "Huεcate ra danihni Babilonia. Mi ja rá ts'edi, pε nuya n'na ts'εquits'utho i nja ra castigo bi thohya", da 'yenyø ja'i.

¹¹ Nu'u yø pøhø 'bäi gä rá ngüni nximhäi, di nya dummäi 'nε di nzoni ngue te da thohra danihni. Porque ya hinjo'o to da dämyø 'beni bá dü ngue da mä. ¹² Ya hinjo'o to da dämyø 'beni ngue ra oro, ogue ra t'axi, ogue yø ts'εdo mazihotho, ogue yø perla. Ya hinda thänyø hoga ulu ni hu ngue ra lino, ogue yø seda, ogue yø 'bojapo, ogue yø theni. Ya hinda thänyø za 'dama 'dan'yo ga yäni, ni xinga gue'u yø dan mahotho gui nequi 'mø bi ma mahoqui, ogue yø hoga za, ogue yø bronce, ogue yø t'εgui, ogue yø do ngue ra mármol. ¹³ Ya hinjonda dämyø 'beni ngue yø canela, ogue yø cosa mahoqui ngue mahotho ga yäni, ra bopo t'uts'i, ra mirra, ra perfume, ra vino, ra aceite, ra hojani ngue ra trigo. Ya hinjonda dänyø ndani, ogue yø dε'yo, ogue yø ndofani. Ya hinjonda dänyø carro. Ya hinjonda

dämya yø ja'i pä ngue øtra 'befi hingui taha. ¹⁴ Yø pøhø p'uya da 'yembra hnini: "Nu'u yø cosa mathoguiho madi ho'a ni mmäi gui si ya, ya hin'yü p'u'a ya. Para zantho gä 'behni mεnyu co gätho'a tema cosa mi øt'a'i ra nho", da 'yembj.

¹⁵ Nu'u yø pøhø madi pøhya yø cosa ya, janjuani ngue xa mmεmmεtitho ngue'a te mi päp'u ja ra hnini. Pε nuya yø ja'i ya, yap'utho da 'bäi ngue su'a ra castigo di njap'u ja ra hnini. Di nya dummäi p'uya, asta dara zoni. ¹⁶ Da 'yεna: "Huεcate ra danihni. Mi 'bäi tengutho n'na ra xisu ngue mi he yø ndøhoga ulu. Mi he yø ulu ngue ra 'bojapo. Mi he yø ulu ngue yø theni, n'youi yø døni ngue ra oro, n'youi yø ts'εdo mazihotho, n'youi yø perla. ¹⁷ Pε nuyä, n'na ts'εquits'utho i guadi te mi pεsya", da 'yεna.

Yø barco 'yop'u ja yø jathe, op'u yø ja'i ngue yø hmu, conyø pasajero, gätho'u to ja yø 'befi, yap'utho da nsäya yø barco ngue da hyandyø ja'i te di nja. ¹⁸ Nu'mø bi hyandi ngue ya di nzø ra danihni p'uya, asta dara mahyø ja'i. Da 'yεna: "¿Hapü gue ja man'na ra danihni tengu nü ra hnini nü?" ¹⁹ Da 'yaxyø fonthäi yø ya yø ja'i p'uya, di nzoni. Di nya dummäi, da 'yεna: "Huεcate ra danihni. Gätho'u to di 'yonyø barco p'u ja yø jathe, xa mmεmmεtitho ngue ja mi mpäp'u ja ra hnini, ngue mayøndø mmεmmεti

yø məhni. Pɛ nuya, n'na ts'ʌquits'ʌtho i guadi te mi pɛts'i", da 'yɛnə.

20 Gä di johya'ʌ bí 'bʌ məhɛts'i conná ngue'a te bi thohra danihni. Di johya yø representante ra Cristo, co gätho yø pøngahya Oja. Gätho mi'da yø ja'i ya o rá 'yɛ Oja, Gä di johya, Nu'a ra castigo bi njapra hni, bi hyaspa ra güenda Oja'a te xa ja'ahʌ yø ja'i ya.

21 Man'na ra anxɛ p'ʌya, mandø nzaquitho, bi hyaxa n'na ra ndødo ngue hingma nɛts'i'a ganhyʌ, ɛntho ra molino. Bi 'yɛnnbʌ ja ra jathe p'ʌya. Bi 'yɛmbi:

—Tengutho ra do jaua ya ngue hin hapʌ nma hnu, di njarbatho na ra danihni Babilonia ya. Ya hin hapʌ nmi nɛqui mahøn'a. 22 Nup'ʌ ja yø caye ra hni, ya hinjam'mø nma t'øde mahøn'a ngue di m'mahyø mə'bida ngue yø arpa. Ya hinma t'øde ngue di m'mahyø mixt'a corneta ogue yø flauta. Ya hinma hnu ngue di m'mahyø məfi 'dama 'dan'yo mə'bɛfi da 'yøt'e. Ya hinma t'øde ngue dadi hi yø njani. 23 Ya hinni mantho da hnu ngue hondi nja yø nyot'i ngue yø lámpara. Ya hinni mantho da hnu ngue høn dadi hi yø ja'i p'ʌ di nja ra nthati. Da guahra danihni, madague'a ɛntho mayø hmu'ʌ madi mpøp'ʌ ja ra danihni. Nu'a te yø nt'ɛte man'i n'yo, mi hät'i gätho yø ja'i 'bʌ'a nximhäi.

24 Ra danihni Babilonia bi

njapra castigo, porque xa hyopyø pøngahya Oja, 'nɛ xa hyo mi'da yø ja'i ngue o rá 'yɛ Oja. Go yø ts'oqui p'ʌ tho yø ja'i ya o rá 'yɛ Oja ya Gä rá ngani nximhäi.

19

1 Mi tho'a p'ʌya, mahøndá øcä mi'da yø hya p'ʌ məhɛts'i ngue mandøngu dyø ja'i ra ndøts'edi ga 'yɛnə:

—Ma ga ɛspahʌ Oja ya. Porque guehna ma Yantehʌ na. 'Nɛ guehna maguesɛ ja rá ts'edi na. 2 Porque nuna Oja haspabi ra güenda yø ja'i, Gä majuan'i ngue gue'a ni 'yup'ʌ øt'e. A nuyá, bi japra castigo yø ja'i Babilonia ya. Nuna ra hni na, ɛntho n'na ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi. Xa ts'on'i Gä ra ximhäi ngue'a te rá n'yots'om'mäi ga 'yo. Nuna Oja p'ʌya, di cots'i te xa njapyø məfi xa thopi.

3 Mahømbi 'yɛnyø ja'i p'ʌya:

—Ma ga ɛspahʌ Oja. Porque nuna rá 'bifi ra danihni bi nzø, hinha di nsäya nʌ, di mfani para zantho —bi 'yɛnə.

4 Nuya 'däte magoho di mäspʌ ja rá nhudi Oja p'ʌya, co 'nɛ'ʌ goho 'bäp'ʌ ja yø ts'ant'i ra nthuts'i, Gä bi m'mɛmfo häi ngue bi danne Oja p'ʌ hudi. Bi 'yɛmbʌya:

—Januan'i ngue ni 'yup'ʌ te bi hma. A nuyá, ma ga ɛspahʌ Oja ya —bi 'yɛnə.

5 Nup'ʌ hu Oja p'ʌya, bi t'ø hman'na ra hya ngue bi 'yɛnə:

—Nu to gä suprá xudi Oja ya, da danne, da 'yεspabi Oja di ngue di nnoho —bi 'yεna.

Nu'u di mpefi ngue mmambrá hya rá Jesús, gue'u yø pøngahya Oja'u.

6 Nu'u yø hya dá øde, mandøngu dyø ja'i di hi yø hya, tengutho p'u gui hi yø ndøthe, tengutho p'u ga nt'øde rá ngäni. Bi 'yεnna hya:

—Nuna Oja ma Hmuha ya, ma ga εspaha. Porque guehna jase rá ts'edi ngue ndap'u bi zä di manda na. ⁷Ma ga johyaha ya, di nja'aha mpähä ngue ga εspaha Oja. Porque ya bi zønna ora di nthatra De'yo. Nuna rá xisu da me, ya xa nsä. ⁸Porque bi n'uni bi ma mahete rá hoga ulu xa nt'axi, di yoxni.

Nuna rá t'axca he, guehna ga mbøni ngue gä rá nho ga 'yo yø ja'i ya o rá 'ye Oja na. ⁹Nuna rá anxε p'uya bi 'yεngui:

—Dami cuatra sacua ya yø hya ja ua ya. Ra mmenthi bi nthεui to bi t'ørpa rá invitación ngue da nu rá ngo p'u di nthatra De'yo.

Mahømbi 'yεngui:

—Nuya yø hya gä cuatra sacua ya, guehya majuaní ngue rá hya Oja ya.

¹⁰ Nugä p'uya, dá ndatyøhmü p'u 'bähra anxε ngue dí nne xca thanne. Pe rá anxε bi 'yεngui:

—Hin'na, 'yo gui thannegui. Nugä xquet'a rá mefigui Oja tengutho'i ngue rá mefi'i Oja, tengutho'u mi'da ni cu ngue ha rá ts'edi mmambrá hya rá Jesús. Hønsε Oja i ja ngue da ma nthanne —bi 'yεngui.

11 Dá nu p'uya ngue bá xohra c'amahets'i. Bi nequi n'na rá t'axa ndøfani, huxpu n'na nc'ei. Nuna rá tøgue p'uya, guehna fadi ngue hinha ga hyε Oja, gä majuaní te mma. Gä gue'a te øt'e. Porque nu'a rá tunhni øt'e, gä majuaní ngue gue'a rá ts'ut'abi ni 'yup'u øt'e. ¹²Yø dá p'uya, di yoxni tengutho gui 'yotrá thai rá sibi. 'Ne xangu yø corona jap'u ja rá ya. Nt'ot'i n'na rá thuhu p'u ja rá de ngue hingui fadi te ga mbøni. I pase teni bøni.

¹³Nu rá he, njots'i rá ji. Nuna gui hu rá thuhu, guehna ni hu ngue rá Hya Oja. ¹⁴Gä ni den'u yø ts'edi bí 'bu mahets'i, pe gä di tøgue huxyø t'axa ndøfani. 'Ne gä he yø hoga ulu ngue yø t'axca he. ¹⁵Nup'u ja rá ne rá tøgue ni 'bet'o p'uya, pømp'u rá juai ngue het'i xandønho. Gue'a di ndunhui yø ja'i 'bu'a nximhäi'a. 'Ne da zedi ngue di manda yø ja'i. Nu'mø bi hyaspa rá güenda yø ja'i, da nehí conyø gua tengutho 'mø tem'yø uva rá ja'i conyø gua. Da japi da zi rá vino nu'a n'youi rá ndate castigo da ja na Oja jase rá ts'edi. ¹⁶Nup'u ja rá pahni 'nehra güxendehe nt'ot'i p'u n'na rá thuhu ngue εna: “Guehna rá dast'abi naya ngue yø dast'abi 'bai. Guehna rá hmu naya ngue yø hmu 'bai”, bi 'yεna.

17 Dá handä man'na ra anxε ngue 'bäp'u ja ra hyadi p'uya. I mmatyø ts'int's'u 'yo maya. Pε ra ndøts'edi ga nzofu, bi 'yεmbi:

—Dami mpetih ya. Porque da 'yøt'ah n'na ra dants'ihmε Oja. 18 Nuya gui saphu yø ngø yø dast'abi ya. Gui saphu yø ngø yø general, gätho yø ja'i ngue yø nexhmite. Gui saphu yø ngø yø ndofani. Gui saphu yø ngø yø tögue. Gui saphu yø ngø yø ja'i 'b'hyø hmu, dague'u hinjo'o yø hmu, di ngüε di nnoho, gä gui saphu yø ngø.

19 Dá nugä ra ndate ts'ozu'ε p'uya, gätho yø dast'abi 'b'u'a nximhäi, gä n'youi yø ts'edi. Ya xi mpeti ngue da 'yørpabi ra tunhni'a ra tögue huxrä ndofani co gätho'u yø ts'edi na p'uya. 20 Nuna ra ndate ts'ozu'ε p'uya, bi ma mabent'i ngue da jot'i, 'da i mbent'ui na ra fehni pøngahya xi 'yøtyø milagro m'met'o, ngue xi unnä ts'edi na ra ndate ts'ozu'ε. Porque gue'u yø milagro bi 'yøtra fehni pøngahya i hyärpa yø mmwi yø ja'i nuya bi n'uni bi mε rá marca ra ndate ts'ozu'ε, 'nε bi n'unyø ja'i bi dannebi rá dahmu. Janangue nuna ra ndate ts'ozu'ε ya, co 'nēhna ra fehni pøngahya, 'da i thøtho p'u ja ra zabi danzø cona sibi ngue ra asufre ya. 21 A nuya yø ja'i ngue yø 'yøt'a tunhni p'uya, i du cona juai pønna ne ra tögue. Nu'u yø ngø yø ánima p'uya, gue'a i nniya yø ts'int's'u 'yo maya'a ngue bi zapyø ngø.

20

1 Mi tho'a te dá nugä p'uya, dá nu man'na ra anxε bi 'yε mahεts'i bá hyannbabi rá nsogui ra ots'i hinha rá nzegui ganhε. Ba ca rá 'yε n'na ra ndø cadena. 2 Nuna ra anxε p'uya, bi bentra ndate ts'ozu'ε, nuna rá nyogui c'εya, ga mbøni ngue ra zithu ni hu ngue ra Satanás. N'na mahuahī njeya bi dut'i. 3 Bi hyorbu ja ra ots'i hinha rá nzegui ganhε p'uya. Ja bi gorbu ra zithu. Bi japa seyo maxøts'e ra ots'i para ngue hinni mantho da hyätyø ja'i 'b'u'a nximhäi, asta gue'mø bi zøn'a n'na mahuahī njeya. Nu'mø bi tho'a n'na mahuahī njeya p'uya, mahonda ma mathøgue njammī pa.

4 Mi tho'a te dá nugä p'uya, dá nu xangu yø nthuts'i. Ja hup'u'u xi bentyø cargo ngue di nts'ut'abi da hyaxra güenda. Guehya yø ja'i xi tho ya ngue bi t'øjpa yø ya. Bi n'upi ngue hingui säya mma hanja na rá hya Oja, hingui säya mma hanja na ra hya bi nxännbate ra Jesús. Guehya yø ja'i himbi n'uni xta ndanne ra ndate ts'ozu'ε ya. 'Nε himbi dannebi rá dahmu. Xquet'a himbi n'uni ngue xta ma mamarcabi yø dε, ogue yø 'yε. Dá nugä ya yø ja'i p'uya ngue mahømbi m'mwi, 'nε 'dap'u bi nts'ut'abiui ra Cristo n'na mahuahī njeya. 5 Guehya yø ja'i rá madi bi bennate ya. Pε nu'u mī'da yø ánima hinga

'bexpi bennate'ua, sinoque ja bi bennate 'mø mi gua'a n'na mahua'hi nje'ya. ⁶ Ra mm̄en̄thi bi nth̄eui yø ja'i di nth̄eui rá njapi Oja ngue rá m̄adi di bennate. Guehya da gohi ngue yø mm̄äc̄ja da danne Oja co 'n̄ehra Cristo da danne. 'N̄e 'dap'ua di nts'ut'abiui rá Cristo n'na mahua'hi nje'ya. Guehya yø ja'i hinda tho'a rá nyondi rá ndate di nja ya.

⁷ Nu'mø mi gua'a n'na mahua'hi nje'ya p'uya, bi ma mathøgue rá zithu p'ua ofädi. ⁸ Mahømbi ma da hyätyø ja'i 'b̄ai gä rá nḡani nximhäi. Gue'ua yø ja'i gui nhuti ngue rá Gog 'n̄ehra Magog. Bi ma di p̄etyø ja'i ngue da 'yørpabi rá tunhni Oja. Pe mandøngu dyø ja'i bi p̄eti, tengutho gangu yø 'bomu dehe p'ua ja rá jathe. ⁹ Bá nangyø ja'i gä rá nḡani nximhäi. Bi mäsr̄a danihni 'b̄ahyø ja'i Oja. Guehna rá hnini di ma Oja na. Pe bi 'yøt'Oja p'uya ngue bá tähyø sibi mah̄ets'i. Bi juadi bi 'yudi gätho yø ns̄iui. ¹⁰ Nuna rá zithu xi hyätyø ja'i p'uya, bi thørb̄u ja rá zabi danzø conna sibi ngue rá asufre. Guehna rá zabi xi thøtra ndate ts'ozu'ε na p'uya co 'n̄e'a rá f̄ehni pøngahya xi thørb̄u. Nup'ua bi thørb̄uya, rá pa rá xui ja da ma ma'uni p'ua para zantho.

¹¹ Dá nugä n'na rá t'axa nthuts'i ngue ja hup'ua Oja. Pe nup'ua hu Oja p'uya, rá häi 'n̄ehra c'amah̄ets'i, gä bi m'ærp̄atho, ya hinha mambi n̄equi. ¹² Dá nugä

yø ánima p'uya ngue 'b̄ap'ua 'b̄u Oja, di nḡue di nnoho, gä 'b̄ap'ua. Bi ma nsots'i yø libro p'uya. Co 'n̄e'a man'na rá libro bi ma nsots'i, gue'a rá libro ngue mma to gä bi nth̄eui rá 'da'yo te. Nu'ua yø ánima p'uya, bi thaspabi rá güenda te xi n'yo. Porque nu te gä xa 'yøtyø ja'i, gä nt'ot'i p'ua ja yø libro. ¹³ 'B̄ap'ua yø ánima xa ndup'ua ja yø jathe. Nu hangu yø ánima xa ndu, gä 'b̄ap'ua. Gä bi thaspabi rá güenda te xa 'yøt'e n'na ngu n'na. ¹⁴ Ya hinda du yø ja'i, sinoque di m'm̄ap'ua ja rá castigo entho rá zabi di nc'uat's'i conna sibi, gue'a rá yondi rá ndate'a p'uya. ¹⁵ Nu to gä himbi thinnbabi yø thuhu ngue da nt'ot'i p'ua ja rá libro ngue mma to di nth̄eui rá 'da'yo te, gä bi thørb̄u ja rá zabi di danzø.

21

¹ M'm̄efa p'uya, dá nugä rá 'da'yo c'amah̄ets'i 'n̄ehra 'da'yo häi. Nu'a rá c'amah̄ets'i mi ja m'm̄et'o 'n̄ehra häi mi ja m'm̄et'o, bi m'ærp̄atho. A nu yø jathe mi ja, xquet'a gä bi m'ærp̄u. ² Nugä drá Xuua, dá nugä rá maca danihni ngue rá 'da'yo Jerusalén bí 'yε mah̄ets'i bí 'b̄u Oja. Xi nhoqui tengutho n'na rá novia 'mø xa nhoqui ngue da m̄e rá ndø. ³ Dá øcä n'na rá hya bí 'yε mah̄ets'i p'uya, pe rá ndøts'edi ga 'yεna:

—A nu'ya, nuna Oja 'dap'ua 'b̄ahmi yø ja'i naya. 'N̄e gue'ua yø ja'i Oja'ua. Yø ja'i p'uya,

nuna Oja guehna yø Oja na.
 4 Nuna Oja, da dujpaḅi yø
 guida yø ja'i mi ja m'met'o.
 Ya hinda du yø ja'i. Ya hinda
 nzoni, ya hinda nya dummai.
 Ya hinda hyenni. Porque nu
 hangu ra n'u mi ja m'met'o, ga
 bi zep'u.

5 Nuna Oja hup'u ja ra
 nthuts'i p'uya, bi 'yena:

—Nuyá, ya dá øt'á ngue
 ga bi gom'dan'yo te mi ja
 m'met'o ya —bi 'yena.

Mahombi nya p'uya, bi
 'yengu:

—Damí cuatro sacua ya yø
 hya ga mmangá ya. Porque
 nuya yø hya dí mmangá, ga
 majuaní. Guehya sä ngue gui
 'yec'ei ya yø hya dí xi'i ya —bi
 'yengu.

6 Mahombi 'yengbaya:

—Ya bi nja'a te ga mi ja
 ngue di nja ya. A nugá dí
 'bæi para zantho. Porque ya
 nmi 'bæcá p'u bá fædi bá nja
 yø cosa ja ya. Da guehya nu
 yø cosa i ja, jap'u rá nzegui,
 pe nugá ga sigue ga m'mæi
 para zantho. A nuyá, nu to
 tũthe, nup'u pøhra dehe ngue
 ra 'da'yo te, ga japi da zitho,
 hĩnte da gut'i. 7 Nguna ga ørpe
 to da bønĩ ngue da dapra nts'o
 i ja. Gue'a da gohi ngue ma
 basi'a. Nugá p'uya, gueque
 drá Oja gra ja'i. 8 Pe yø ja'i
 ngue su da zã ra n'u conná
 gueque, da gue'u bi hyep'u
 ma hya, yø ts'oc'ei, yø hyote,
 yø 'yots'om'mæi, yø 'yete, 'ne'u
 thanne yø dahmu, gátho yø
 mambethani, guehya di to-
 cabi da map'u ja ra zabi di
 nc'uats'i ngue di danzø conna

asufre ya. Gue'a rá yondi ra
 ndate'a p'uya.

-----

9 Bá ε'a n'na'u yoto yø anxε
 mi theyø mohi ngue yu'u yoto
 yø ndate di nja, bi 'yengu:

—Bí 'yεcua ya. Ga ut'a'i ra
 novia, rá xisu ra De'yo.

10 Ra Espiritu Santo bi pãrcã
 ma nhandi. Dá nu ngue ra
 anxε bi zixcagui p'u bí ja n'na
 ra danyuni xandønhets'i. Ja
 dá nugá p'u ra maça danihni
 Jerusalén ngue bí 'yε mahets'i
 bí 'bæ Oja. 11 Nuna ra danihni
 p'uya di yoxni, porque ja
 'bæp'u Oja. Nu'a gui yoxni,
 tengutho gui yoxni yø do
 mazihotho, tengu yø do ngue
 ra jaspe. Nthanditho asta
 mbo ra hnini, porque ra
 hnini, ja tengutho ra xito
 ngue thotrã nhandi ra ja'i.
 12 Nuna ra hnini p'uya, ga ra
 jado rá nyaní. 'Nε xanhets'i
 ra jado n'youi. Ja 'de'mã yoho
 yø goxthi. N'na ngu n'na yø
 goxthi p'uya, 'bæi 'da'a n'na
 ra anxε. Nup'u ja yø goxthi
 p'uya, nt'ot'i p'u yø thuhu'u
 'de'mã yoho yø ts'ant'u ra
 Israel. 13 Nup'u ja rá hyo ra
 hnini ngue ni bøxyadi, ja hyu
 yø goxthi. Nup'u ja rá hyo ra
 hnini ni gohi ngue norte, ja
 hyu yø goxthi. Nup'u ja rá hyo
 ra hnini ni gohi ngue sur, ja
 hyu yø goxthi. Nup'u ja rá hyo
 ra hnini ni hyu ra hyadi, ja
 hyu yø goxthi. 14 Nu'a ra jado
 di thesra hnini p'uya, nup'u
 bá fædi, n'youi 'de'mã yoho
 yø do ngue brã bebo. N'na
 ngu n'na'u yø do, nt'ot'i p'u

yø thuhu'ə 'de'mə yonc'ei yø representante rə De'yo.

¹⁵ Nuna rə anxε bi zocä p'əya, hə n'na rə t'o ngue rə oro ngue di 'yenna danihni. Co n'ehyø goxthi da 'yennbi, conna jado di thesra hnini da 'yeni. ¹⁶ Rə danihni p'əya, ja goho yø ts'at'i, gä 'da'igu ga njanni gä goho yø hyo. Rə anxε p'əya bi 'yenna danihni conna t'o i hə. Nu'a bi zəhra t'eni mō mi 'yeni, yō mahuahī 'nε yo ciento kilómetro ga njanni rə hnini. Gä 'da'igu ga njanni gä goho yø hyo. Co 'nε'a ga n'ets'i yø ngu, gä 'da'igu. ¹⁷ Mi 'yenna jado di thesra danihni p'əya, tengutho yø t'eni yø ja'i di 'yoni, njarbutho rə t'eni bi 'yotra anxε. Bi zə'i hyate magoho metro rə t'eni.

¹⁸ Nuna rə jado di thesra hnini p'əya, gä gue'ə yø do mazihotho ni hu ngue rə jaspe n'youi. Rə hnini p'əya gä rə oro, pōmhyats'i rə hnini tengutho rə xito. ¹⁹ Nu'ə yø do brá n'youi rə ndəcjado, mazihotho yø do n'youi. 'Dama' dan'yo yø cəhə yø dōni n'youi. Nu'a rá madi rə do, rə dospi ni hu ngue rə jaspe. Nu'a rá yoho rə do, rə c'anga do ni hu ngue rə zafiro. Nu'a rá hyu rə do, rə 'boc'angui ni hu ngue rə ágata. Nu rá goho rə do, rə jəxhmū ni hu ngue rə esmeralda. ²⁰ Nu'a rá cət'a rə do, rə mego rə do, mə uants'i rə t'axi ni hu ngue rə ónice. Nu'a rá 'dato rə do, rə thenga do ni hu ngue rə cornalina. Nu'a rá yoto rə do, rə c'axt'i ni hu ngue rə

crisólito. Nu'a rá hyato rə do, rə jəxhmū ni hu ngue rə berilo. Nu'a rá guto rə do, rə c'axt'i ni hu ngue rə topacio. Nu'a rá 'det'a rə do, xə nc'ammī ni hu ngue rə crisoprasa. Nu'a rá 'de'mə'da rə do, rə c'angui ni hu ngue rə jacinto. Nu'a rá 'de'mə yoho rə do, rə 'bojəpoi ni hu ngue rə amatista. ²¹ A nu'ə 'de'mə yoho yø goxthi p'əya, gä rə perla'ə 'de'mə yoho yø jut'i. N'na rə perla bi zits'i n'na ngu n'na yø jut'i. Nu'ə yø caye rə danihni gä rə oro. Pōmhyats'i yø caye tengutho rə xito.

²² Nup'ə ja rə hnini, hinte ni nija dá nugä p'ə. Porque nuna Oja mə Hmuhə jase rá ts'edi, guehna 'bəi gä rá ngəni rə hnini nə. Da guehra De'yo p'əya, xquet'a 'bəi gä rá ngəni rə hnini. ²³ Nup'ə ja rə hnini, ya himma hyoni p'ə rá nyot'i rə hyadi, ogue rá nyot'i rə zana di yorbə. Porque Oja co 'nəhra De'yo, gue'ə di yot'i gä rá ngəni rə hnini'ə. ²⁴ Nu'a rə nyot'i bi n'xpə ja rə danihni, gue'a nnəpa nyot'i yø ja'i 'bəp'ə ja yø nación. Nu'ə yø dast'abi 'bəi gä rá ngəni nximhäi, nu te gəma cosa pets'i, gä penhni, ni map'ə ja rə hnini ngue madäpi Oja. Porque nu'a te mat'unni Oja, gue'a ga ndanne Oja yø ja'i'a. ²⁵ Nu'ə yø goxthi jap'ə ja rə hnini, hangū rə pa nsoqui. Porque ya hin'yə p'ə rə xui. ²⁶ Nu hangū yø ja'i 'bəp'ə ja yø nación, nu te gä pets'i, gä həxpə ja rə danihni ngue madäpi Oja, porque gue'a ga

ndanne Oja yø ja'i'a. ²⁷ Nup'u ja ra hnini, ya hin tema nts'o da ma macat'i p'u. Nu ra ja'i xants'o te ga'yo, ya hinda yarbua. Ni xinga gue'u yø ja'i mmana fehni da yarbua. Nu'u yø ja'i da ma macat'i p'u, gue'u yø ja'i nt'ot'ibi yø thuhu p'u ja ra libro ca ra De'yo. Porque nuna ra libro na, ja nt'ot'i p'u yø thuhu ya yø ja'i di nthui ra 'da'yo te.

22

¹ M'mefa p'uya, mahombi 'yurcagui ra anxε p'u ja ra nhudi Oja co 'nehra De'yo, ja bi pøp'u n'na ra ndø hogdehe di unna 'da'yo te. Di yoxni ra dehe tengu gui yotra xito. ² Nuna ra dacaye jap'u ja ra hnini, made ra caye o ra 'yu ra dehe. 'Da'a n'na nguadi yø hyo ra dehe p'uya, 'bap'u yø za di unna 'da'yo te. 'De'ma yondi zadi ngue n'na jeya. Porque n'nashna ngu n'nashna zadi. Nu'u yø xi ra za p'uya, gue'a ra nt'øthe ua ja ra ximhai'a. ³ Hinjam'mø tema nts'o di njap'u ngue di nja ra castigo. Porque Oja co 'nehra De'yo, nup'u ja ra hnini ja ra nhudi p'u. Nu'u yø ja'i Oja p'uya, ja 'bap'u ngue thanne. ⁴ Nuya yø ja'i ya, dá nurpa rá hmi Oja, 'nε nt'ot'ibi rá thuhu Oja p'u ja yø dε yø ja'i. ⁵ Ya hin'ya ra xui p'u ja ra hnini. Yø ja'i 'bap'u, ya hingui honyø lámpara di nyot'i. Ni xingra hyadi di honi ngue di yorpi. Porque guehna Oja yø nyot'i yø ja'i. A nu'u yø

ja'i 'bap'u ja ra hnini, gue'u di ndast'abi hangu ra pa'u.

-----
⁶ Nuna ra anxε p'uya bi 'yεngui:

—Nuya yø hya ja ua, ga majuaní ya. Da zä gui 'yεc'ei gätho ya yø hya ya. Nuna ra Hmu ma Ojahu, nu'mø yø pa xathogui, xa bennbabi yø pøngahya ya yø hya bi ma. Pe nu ra ora ja p'uya, nuna ra hya ja ngue di nja n'na zihmantho, guesε rá anxε Oja bá penhya ngue da xipyø mēfi Oja ya yø hya ja ua.

⁷ Nuna ra Jesús bi 'yεna:

—N'na zihmantho 'mø dá εcä —bi 'yεna.

Ra mmenthi di nthui yø ja'i da 'yεc'ei na ra hya ja ua, 'nε da 'yøt'ya yø hya nt'ot'i ra libro ja ua.

⁸ Nugä drá Xuua, go dá øcä ya yø hya ja ua. Nu te dá nu, gue'a ra hya nt'ot'i'a. Høntho dá øde 'nε da nu'a te ja ngue ga nnu, dá ndantyøhmu p'uya ngue di nne xca thanne ra anxε bi 'yurcagui ya yø hya dá nu. ⁹ Pe ra anxε bi 'yεngui:

—Hin'na, ogui thannegui. Porque xquet'a rá mēfithogä Oja tengutho'i ngue rá mēfi'i Oja. Co 'nε'u ni cu mmambrá hya Oja, co 'nε'u yø ja'i εc'ei na ra hya na 'nε di ho da 'yøt'e te gäma hya nt'ot'i ra libro ja ua, ga yø mēfitho Oja. A nu'i, dami thanne Oja —bi 'yεngui.

¹⁰ Pe mahombi 'yεngui:

—Yogui co'mra hya nt'ot'i ra libro ja ua. Porque man'na ni guatra pa di nja ya yø hya nt'ot'i ua. ¹¹ Nu ra ja'i ngue

nne di siguetho rá nts'oc'ei, ya di siguehma rá nts'oc'ei 'mø —εna—. Nu rá ja'i di ho da 'yøtra nts'o, ya di siguehma da 'yøtra nts'o 'mø —εna—. Pe nu rá ja'i di ho da 'yøtra nho, di siguehma da 'yøtra nho. A nu rá ja'i ya xa unná mmæi Oja, di siguehma da den'Oja, 'yonjam'mø di hegui.

12 Ra Jesús mahømbi 'yεna:

—A nuyá, n'na zihmantho 'mø dá εcä. Ga ma hanbabi yø nzäbi n'na ngu n'na yø ja'i ngue ga jut'i. Ogue xanho, ogue xants'o te xa 'yøt'e, gue'a yø nzäbi da hyan'a. 13 A nugä dí'bæi para zantho, porque ya nmj 'bæcä p'u bá fædi bá nja yø cosa ja ya. Dä guehya, nu yø cosa ja ya, jap'u rá nzεgui, pe nugä ga sigu ga m'mæi para zantho.

14 Ra mmenthi bi nthεui ra ja'i da menyø he ngue hangü rá pa xta nt'axi. Porque guehya yø ja'i di njapi da zaprá ndät'ä rá za di unna 'da'yo te ya. 'Nε di njapi da yærbu ja rá danihni. 15 Pe nu'u yø ja'i himbi 'yεc'ei ya yø hya ja ua, da gop'u thi'u. Yø 'yεte, yø 'yots'om'mæi, yø hyote, da guehyø ja'i thanne yø dahmu, 'nεhyø mambethani, gä da go'a thi.

16 Ra Jesús mahømbi 'yεna:

—Nugä drá Jesús, dá penhnä mä anxε bi manya yø hya ja ua, n'namhma da

sifi gätho yø 'yεc'ei di mpεti ndap'u bi zä. Go guecä rá mbom'mεtogä rá David, 'nε go guecä'a rá dasø bí pøx'mø xudi di dayot'i rá thai —bi 'yεna.

17 Nu'a rá Espiritu Santo co 'nεhrá xisu rá Dε'yo, i εna n'na ngu n'na:

—Bá εhe.

A nu to gätho øhya yø hya ja ua, xquet'a jatho da 'yεna:

—Bá εhe —da 'yεna.

Nu rá ja'i tütthe, dá εhe da zidra dehe nuna di unna 'da'yo te. Hinte da gut'i.

18 Nu to gä øde hanja na rá hya Oja nt'ot'i rá libro ja ua, dami 'yøhmæ xanho hanja na rá hya na. Nu to da hyuts'i zits'u rá hya ja ua, xquet'a Oja da hyuspabi'a rá ndate nt'ot'i rá libro ja ua.

19 Nu rá ja'i da hyaqui zits'u ya yø hya nt'ot'i rá libro ja ua, xquet'a da hyajpabi Oja rá thuhu rá ja'i p'u ja rá libro nt'ot'i yø thuhu yø ja'i di nthεui rá 'da'yo te. Ya händi njapra ja'i di m'mæp'u ja rá macä danihni mmanña libro ja ua.

20 Nu'a mmanya yø hya ja ua, i εna:

—N'na zihmantho 'mø dá εcä —i εna.

Xanho ngue ngu'a di nja. Bá εhe grá Hmu Jesús.

21 A nuyá, nuna mä Hmuħ Jesucristo, di japi gätho'ahæ. Dä ngut'atho.